ఆనందాశ్రమ గ్రంథరత్నమాల

శ్రీ పరమేశ్వరకరుణాకలితానవద్యకవిత్వవిద్యావినుతానుపమసాహిత్య
సహజపాండిత్య
బమ్మెరపోతనామాత్యప్రణీత

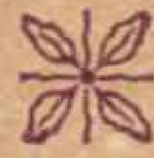
శ్రీమదాంధ్ర
మహాభాగవతము

రెండుసంపుటములలో

(1-వ సంపుటము)

కీ. శే. తంజనగరము – తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారి
పాఠాంతరములతో

మద్రాసు వేమూరు – వేంకటకృష్ణమసెట్టి అండ్ సన్సుచేఁ
బ్రకటింపఁబడుచుండినది.

ప్రకాశకులు:

రామా అండ్ కో.,

హెడ్డాఫీసు :— ఏలూరు,

బ్రాంచెస్ :—గుంటూరు - రాజమండ్రి - భీమవరం.

1947

B

శ్రీరామచన్ద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శోధక విజ్ఞప్తి

—✿✿✿—

శ్లో. పురాణ మిత్యేవ న సాధు సర్వం । న చాపి కావ్యం నవ మిత్యవద్యమ్
సన్తః పరీక్ష్యాన్యతర ద్భజన్తే । మూఢః పర ప్రత్యయనేయబుద్ధిః.

అభిరూపశేఖరులారా !

ఇక్కాలమునఁ దెనుఁగుగ్రంథములను సంస్కృతమూలములతోను వ్రాఁత ప్రతులతోను బోల్చి యథాశక్తి నిరుపమముగా సవరించి మేము ముద్రించుటం గొందఱు చూచి 'కూర్చిరి మార్చిరి చెఱిపిరి చెడినది' యని చేయునాక్షేపణములు నాక్రోశములును గర్ణతాడితములగుచున్నవి. వీనిం గొంత పరామర్శించుట కిప్పుడు మిక్కిలి యవసరమై యున్నది.

మనదేశమునఁ జదువరులపాలిటిభాగ్యదేవతయై ముద్రణపద్ధతి యేర్పడిన పిదప నాంధ్రభాషయందు గొప్పగ్రంథములగు భారతమును భాగవతమును ముద్రితములయినవి. ఒకగ్రంథమునకుఁ గలవ్రాఁతప్రతులొక్కొక్కటికిని బ్రాయికముగా వ్రాయసకాఁడొక్కొక్కఁడగును గాన వానియం దక్షరము లొక్కతీరు గాకయుఁ బాఠము లొక్క తెఱఁగుగాకయు నుండుటంతోఁ గూడ నందంద సొంత కూర్పులును వింతమార్పులును గొంతకొంత కానిపించుటయుం గలదు. కాన వానిలోఁ బెక్కులు ప్రౌఢులగుపాఠకులకు సైతము ప్రాణగండములుగా నుండును. ఆ గ్రంథమునచ్చుప్రతులం దాయాకూర్పులోనివాని కన్నిటికిని శోధనము ను ముద్రణమును సమానములగుటచే నాయన్నింటను బాఠ మొక్కటిగాను, నక్షరములు మాటింత విడిగా ముత్తెపుసరులవలె ముద్దులు గులుకుచును, నుండును; కాన యవి యభిజ్ఞులకే కాక యర్థము దెలియని బాలురకును స్త్రీలకును సైతము సొంపై సుఖముగాఁ బఠింపఁదగి యుండును. అచ్చపునేతికి ముందఱఁ బచ్చివెన్నయు మెచ్చా? అట్టలు గట్టఁబడి చేపట్టునకు దిట్టముగా నుండునచ్చుఁబొత్తములపస యెక్కడ! కట్టలవలెఁ గట్టువడి దారముల నలిగొనునాకుప్రతులపసయెక్కడ! వ్రాఁతఁజిలుగులపిలుగులకంటె నచ్చుతేటలనీటులు మీటు గాకున్నె! ఇవి సరస్వతి నోఁచిననోములపంటలు. వీనికి ముందవి పెంటలు గావో!!

ఇట్లచ్చుప్రతులు చదువరులకనువగునవిగా నచ్చుచు రాఁగా వ్రాఁతప్రతులు పురువులపెనువింగలై పుచ్చుచుఁ బంచత నొందసాగినవి. కాను! మంటం మగ్గి మన్నై, నీటను దోఁగి నజ్జై, నిప్పునఁ గ్రాఁగి నీఱై, గాలిం గలసి దుమ్మై, బయలం బడి

వహ్నియు, యిట్లు పంచభూతములం గలసియుఁ గలియుచునున్నవి. ఇంతవఱకవి యంతరింపఁ దొడఁగి దాదాపు రెండుతరములగుచున్నవి. మనముత్తాతలకాలమువఱకే వానిమరువులును బరువులును, మనతాతలషష్టిపూర్తికచ్చుప్రతులు పాతముత్తైదువపేరంటమునకై మెత్తినబిత్తరపురూపులవలె మనోనయనోత్సవములై మొలకెత్తసాగినవి. అందలిపాఠములే మనతండ్రులకు వెన్నతోఁ గూర్చి పెట్టినవి. మనకు నవియే నుగ్గుఁబాలతో నూఱి పోసినవి. వేయేల? అచ్చుప్రతులపాఠములే యెల్లయెడల నల్లుకొని యిప్పు డన్నిపట్టుల నిల్లు గట్టుకొని యున్నవి.

ముద్రాక్షరములు సరులుగూర్చినయాణిముత్తెములే. అచ్చుప్రతులు చూచుటకును బట్టుటకును జదువుటకును మెచ్చులు గలుగునే? అందలిపాఠములు మనతాతతండ్రులవాక్కులం బడి పవిత్రములై మనహృదయసీమలం బ్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవే! అయిన నేమి? వానియందుఁ దప్పు లుండవా? కూర్పులును మార్పులును గలుగనేరవా? ఇది కొంత విచారింతము.

భారతాదులను రచించినకవులు గడచి యిప్పటి కైదారువందలసంవత్సరముల కెక్కు వయ్యె నైనను. ఇంతదీర్ఘకాలములో దేశమునఁ బెక్కు రాజ్యవిభ్రమణములును నూతనరాజ్యజననములును నపూర్వమతభాషాసంపర్కములును గలుగుటం జేసి జనవ్యవహారములలో మునుపటివి గొన్ని నశించుటయు మరికొన్ని క్రొత్తగాఁ దలసూపుటయు సహజము. ఈ వ్యవహారములమార్పుపాటు ననుసరించియే భాషయందును దద్వాచకము లయినపదములును వాని ప్రయోగవిశేషములును గొన్ని మాసిపోయి యిప్పటివాడుకలోఁ గానిపింపకున్నవి. ఆపదాదులచొప్పు నక్కాలపుగ్రంథములను బెక్కింటిని గొనియే నిరూపింపఁదగియున్నది. ఈవిశేషము పెక్కుభాషలందుఁ గానిపించుచున్న దని భాషాచరిత్రములే యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్లాపదాదులు జనవ్యవహారములం గానిపింపనియిక్కాలమున నచ్చుప్రతుల శోధించి ముద్రింపఁ బూనినపండితులు వానిలో నప్పటికాలపుగ్రంథప్రయోగములనుబట్టి తమకు నిర్ణయింపఁగూడినవి తప్ప దక్కినవానిని నట్టే సందిగ్ధములుగా నుంచుసడికిఁ బాలుపడ నోపకయుఁ, దాము ప్రకటించుప్రతు లొకటి రెండు గాక కూర్పునకు వందలకొలఁది నుంటం జేసి యాపెక్కింటను నట్టిదుస్సాధములు వ్యాపించి యుండుటకు మనసు రాకయుఁ, గూర్పను మార్పను జాలినపాండిత్యమును గవిత్వమును గలవారు గాన యారెంటిని గొని యపదాదులు పాఠకసామాన్యమునకు సుబోధములుగా నుండునట్లు సవరించుటకు బలవంతముగాఁ దమంతఁ బ్రేరితు లగుచున్నారు. వ్రాఁతప్రతులలో నొకటిని జూచి మఱొకటిగాఁ బూర్వమునుండి వ్రాయఁబడుచు వచ్చినవగుటచేతను, మిక్కిలి పురాతనములైనవియుఁ బెక్కు మిగిలియుండుటచేతను నట్టివానిలోఁ బెక్కింట నాపదాదులు తప్పక వచ్చియుండవచ్చును. వాని వ్రాయసకాండ్రలోఁ బెక్కండ్రు గూర్పను మార్పను జాలినంతవ్యుత్పన్నులు గాకుండుటచే నట్టివారిప్రతులం దేనియు నవి మాఱుపడక యుండవచ్చును. ఒక్కొక వ్రాయసకాని

ప్రతులొకకొన్నియే కాని వందలకొలఁదిఁ గావు గావున నా తెలియనిపదానుసవరించియే తీఱవలయు ననుస్వాత్మప్రేరణము వాని కంతబలవంతముగా నుండెను. ఈ కారణములంబట్టి యచ్చుప్రతులకన్న నాకుప్రతులే పాఠసౌష్ఠవమునకై మఱింత యాశ్రయణీయములుగా నుండును. పెక్కురి త్రవాదములకన్న రెండొక్కయుదాహరణములే మిన్న.

భారతమున యతిభిక్షాసమయవివరణమున 'విధూమేన్యస్తముసలే వ్యఙ్గారే భుక్తవజ్జనే' శాంతి అని యున్నది. ఇందులకు 'దంపకములకు వంటకములకు భోజనములకుఁ దఱిమైనప్రొద్దుఁ గడపి' 5 ఆ. 393 అని వ్రాతప్రతులం దున్నది. ముసలశబ్దమునకుఁ బర్యాయముగాఁ దెనుఁగున 'దంపక'మున్నది. అయినను 'దంపకము దంపు' అనియేకాని 'దంపకము' అని వాడుకలో లేదు. మఱి ప్రయోగమునందో 'దంపుడుమేకుభృత్పరివృఢంబులు' అని కాశీఖండమునఁ గలదుగాని యది ముద్రణసమయమున శోధకులకుఁ దెలియకపోవుటచే మఱవఁబడికాని యుండవచ్చును. సర్వజ్ఞత్వ మెవరిసొమ్ము? అర్థము పొసఁగియుఁ బ్రకరణమునకుఁ బొందుపడియు నుండుటకన్న తేటగా నుండుటే మఱింత యావశ్యకము కాఁబోలు. కాన తెగియున్న 'దంపకములు' తేటగానున్న 'డాంబికము' లయ్యె. కనుక 'డాంబికములకు వంటలకుఁ జోరక' అని పాఠము పుట్టినది. ఇవి తేటగా నుండుట యటుండ మన తాతగారినోటఁ బడియువచ్చినవిగాన తప్పయిన నొప్పే! దీనిని మరల దిద్దుటయె తప్పు! అచ్చుప్రతులయాగడమా యిది!!!

ఆరణ్యపర్వమున 'ఉల్ల కాంచనరథముపై నున్నవాఁడు' పద్య. ౧౬౩, అని వ్రాతప్రతుల నున్నది. 'ఉల్ల' యని యిపుడు వ్యవహారమున లేదు. ప్రయోగము 'మూఁడుయోజనము లిచ్చుటికి దానికినుల్ల తెరువు, పట్టివే చని యాదైత్యనాథ ర్థ, గనుము' అని శాంతిపర్వమునఁ గలదు. ముద్రణసమయమున నిది శోధకులకు గోచరము గాదయ్యె. కాన 'అల్ల కాంచనరథముపైనున్నవాఁడు' అని 'ఉల్ల' తేటతెల్లయగు 'అల్ల' యైనది. దీనిని మరల దిద్దవచ్చునా? పండితులు దిద్దరఁట. పండితులకైనను జిరోత్పన్నపదము లెట్లు తెలియును? దిద్దితరములును రెండైనవఁట! అప్పుడు దిద్దినది దండితనమే యైనను; ఇప్పుడు దిద్దుటయో దుండగమే చుఁడీ!

'మఱి' యనియుఁ గలదు. 'మఱి' యనఁగా మఱపు. ఇది వెఱవంటిది. 'మది మఱిగొన్నయట్టిమొఱ నూనికిం దను. కాన కాచికో, బాదవిన' భార. ఉద్యోగ. ఈ 'మఱి' తెలియక 'మదినుది యున్నయట్టిమొఱ' అని మార్పఁబడినది. మఱియు, భాగవతమున వామనసృష్టమున 'తెఱవాఱపుప్రులు ప్రాఙ్ములే ...... నీరంబును బోయుదే, మఱి లేకర్థుల దాసులఁ సుజనులఁ గృపనిన్నింపు దేపైదలీ' అష్ట. 426. ఇటుమఱియెఱుంగక 'పోయుదే, మఱికే యర్థుల' అని 'ఏమఱిక' గా మార్చె శోధకులేమఱిరి.

మందట' యనఁగాఁ దగవు. జగన్మోహిన్యవతారఘట్టమున 'మనకు వేల్పులకు నమునిటు లేనుండఁ బంచిపెట్టెద నని ప్రతిన పూని' భాగ. అష్ట. 321. అని

యున్నది. ఈ 'మందట' తెలియక యూరాటముపెట్టినందున 'మాత్రాటము'గా మారి నది. 'మనములసమ్మతించితమ{మందటనాసభ వారుతీర్చి' నారాయణకృతపంచతంత్ర ము ౧ ఆ. ఇట 'మందట'కు 'సమీప' మని శబ్దరత్నాకరమం దర్థ మున్నది. విను కుంభాండ యనేక కాలము... నాదగు భుజంబుల్ మందటం బొందినన్' హరివం శము. ఉత్త. ౭. ఆ, ఇట 'మందట' యచ్చు ప్రతుల 'ముచ్చట' యైనది. తెలియని మందటకన్నఁ దేట యగు ముచ్చట మేలు గదా!

దుడుకడుచు' అనఁగా మగ్నమగుట. కృష్ణబలరామ బాల క్రీడావర్ణన మున 'అప్పంకముల దుడు{కడువఁజొత్తురు' దశ. పూ. 289 అనియు, బ్రహ్మగోగోపులనంత ర్హితులం జేసినఘట్టమున 'దుడుకనిమహిమాబ్ధి నజుఁడు { దుడుకడిచె నృపా' దశ. పూర్వ. 547 యనియు నున్నది, ఇది తెలియక 'దుడుకడరఁ జొత్తు' రని మార్పఁబడినది. మరల 'దుడుకడువ' నని దిద్దుట దుడుకగునా ?

భాగవతమున తీర్థీకుర్వ న్తితీర్థాని' ౧స్క. ౧౩ అధ్యా. అని యున్నందులకు వ్రాతప్రతులఁ 'దీర్థసంఘంబులఁదీర్థమింతురు' ప్రథ. 301 అనియున్నది. 'తీర్థమింతురు' అనియిప్పుడువాడుటలేమ. 'ఉత్తరమింతురు' ఇత్యాదినన్నయ ప్రయోగములుశోధకుల కుపస్థితములుగావు. కనుక 'తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురు' అనిసవరింపఁబడినది. మఱి తాతగారిబొక్కిఁనోటఁ జొచ్చియు నచ్చివచ్చినది గాన యది విడువరాదు. అట్టిదానిని దిద్దితిమా యంతకన్నఁ బాతకము లేదు. ముద్రణమహిమ! ముద్రణదేవతాకటాక్షము నకుఁ బాత్రము లైనతప్పులుగూడ దిద్దరానంతపవిత్రములై యొప్పులు గులుకునా?

ఇట్టివి పెక్కులు చూపవచ్చును. వ్రాఁతప్రతులందు గ్రుడ్డిదెబ్బలనుదప్పులు గలుగునే యందు రేమో. ఔను! వానియందు శకటరేఫ మనియు లఘురేఫమనియు భేద ముండదు, 'వాండు కాండు' అని యన్నియుఁ బూర్ణబిందువులే కాని యర్థ బిందువు చూపట్టదు. 'మంచ్చుము రంగ్గము' అని యనవసరము లగుద్విత్వములును' 'శాయు' 'యెవ్వఁడు' అని యక్షరవ్యత్యయములును, 'కోరికె' 'నాలికె' అని యస మంజసరూపములును, బట్టినచోటఁ బెక్కులుగనుపట్టును అయినను డాంబికములు' 'ధిక్కరింతురు' అనునచ్చుప్రతులసవరణలంబట్టి 'డంబకములు' 'తీర్థమింతురు' అని నిర్ణయించుకష్టమునకంటె 'వాండు' 'శాయు' అను నాకు ప్రతులవ్రాఁతలను బట్టి 'వాఁడు' 'చేయు' అను దిద్దుకొనుసౌకర్య మేపాటి యతిశయమో యభిజ్ఞులకుఁ దేట గాకపోవదు.

మఱియు శోధనమునకు నైపుణ్యమునుగావలయును. పాండిత్యమున్నచోట నెల్ల నైపుణియు నియతముగాఁ నుండదు. మఱియుఁ బండితులుతమతమదర్శనముల చొ ప్పునఁ బాఠముల దిద్దుటయుఁ గలదు. స్వదర్శనాభినివేశ పారవశ్య మనివార్యమగుట సహజమే కదా. ఈ రెండుకారణములనుబట్టియు నచ్చుప్రతులఁ దప్పులు గలుగుట గలదు. ఈనిర్ణయము లెంతవఱకు సాధువులో ప్రకృత గ్రంథమునఁబరామర్శింతము

శ్రీకైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్ — ౧ స్కం. ౧. ౱

ఇట క్రిందిగీఁతలు గలవానిం జూడుఁడు. ఆరంభముననే హంసపాదము! మొట్టమొదటి పద్యముననే యతి తప్పినది. ఈ తప్పు గ్రంథము మఱచ్చుటనే నుండునేని వ్రాయసము గురునాథునిపయినో లేక కంపాసిటరు రామస్వామిమీఁదనో మోపవచ్చును. ఇట్లును గాదే! శోధకులకు దోషము వచ్చునని మహాకవికి యతి తెలియ దందుమా! మొన్నటి తాతగారి క్షాగ్రహము వచ్చినను, సంతకంటె మునుపటి పోతనగారి నిగ్రహము దగదు. కావున 'రక్షాకారంభకు భక్తపాలనకళా సంరంభకున్' అని దిద్దుకుండరాదు.

'ఏతద్రూపం భగవతో హ్యరూపస్య చిదాత్మనః
మాయాగుణై ర్విరచితం మహదాదిభి రాత్మని
యథా నభసి మేఘౌఘో రేణుర్వా పార్థివోఽనిలే
ఏవం ద్రష్టరి దృశ్యత్వ మారోపిత మబుద్ధిభిః. — ౧-స్కం. 3-అధ్యా.

శ్రీధరవ్యాఖ్యా. అరూపస్య-చిదేకరసస్య, ఆత్మనో-జీవస్య, ఏతత్-స్థూలం, రూపం-శరీరం భగవతో మాయాయాః, తస్యాః, గుణైః-మహదాదిరూపైః, విరచితం - కృతం, ఆత్మని - ఆత్మస్థానే, శరీరం కృత మిత్యర్థః॥ కథ మిత్యపేక్షాయాం స్వరూపావరణేన తదధ్యాస ఇతిసదృష్టాంత మాహ॥ యథావాయ్వాశ్రితో మేఘౌఘో, నభసి-ఆకాశే, అబుద్ధిభిః-అజ్ఞైః, ఆరోపితః, యథావా పార్థివో రేణుః- తద్గతధూసరత్వాదిః, అనిలే, ఏవం, ద్రష్టరి-ఆత్మని, దృశ్యత్వం - దృశ్యత్వాది ధర్మకం శరీర మారోపిత మిత్యర్థః.

ఇందుల కచ్చు ప్రతిపాఠము:- విను మరూపుం డయినజీవుండు చిదాత్మకుండై పరఁగు-జీవునికిఁ బరమేశ్వరు మాయాగుణంబు లైనమహదాది రూపములచేత నాత్మాధారస్థానముగా విరచితంబైన స్థూలశరీరంబు గగనంబునందుఁ బవనాశ్రిత మేఘసమూహంబును గాలియందుఁ బార్థివ ధూళి ధూసరత్వంబును నేరీతి నట్లు ద్రష్ట యగు నాత్మయందు దృశ్యత్వము బుద్ధిమంతులు గానివారిచేత నారోపింపంబడు.

'ఆత్మని' అనుటకు 'ఆత్మస్థానే' యని యర్థము. ఇట 'ఆత్మాధారస్థానముగా' ననుట యెట్లు? 'స్థూలశరీరంబు' అనుటకుఁ గ్రియ యెద్ది? ఆరోపింపఁబడెనది స్థూల శరీరమా? దృశ్యత్వమా? అన్వయ మేదియుఁ గానరాదు. అంతగా మూలానుగుణ్యమును లేదు.

వ్రాఁతప్రతులపాఠము—విను మరూపుం డై యేకరసుండై యాత్మయనం బరఁగుజీవునకిఁ బరమే...రూపంబులచేత నాత్మస్థానంబునందు విరచితం బైన స్థూలశరీరంబు...దృశ్యత్వమై ... నారోపింపంబడు. — ౧స్కం.-67.

ఇట 'స్థూలశరీరము దృశ్యత్వమై యారోపింపంబడు' అని యన్వయము. ఇది చాల మూలానుగుణముగాఁ దెనిఁగింపఁబడినది. ఇట్లు మూలానుగుణ్యమును నన్వయమును గల యీపోతన పాఠము గ్రహింపవలెనా? లేక యన్వయము చెడి నను మూలానుగుణ్యము కొఱవడినను మన తాతగారి యచ్చుప్రతిపాఠమే వలయునా?

'యత్రేమే సదసద్రూపే ప్రతిషిద్ధే స్వసంవిదా
అవిద్యయాఽఽత్మనికృతే ఇతి తద్బ్రహ్మదర్శనమ్
యద్యేషోపరతా దేవీ మాయా వైశారదీ మతిః
సంపన్న ఏవేతివిదుః మహిమ్ని స్వే మహీయతే॥' ౧-స్కం, 3.అ.

శ్రీధరవ్యాఖ్యా॥ యత్ర-యదా, సదసతీ-కార్యకారణరూపే-స్థూలసూక్ష్మరూపే. స్వసంవిదా-స్వరూపసమ్యగ్ జ్ఞానేన; ప్రతిషిద్ధే, భవతః, జ్ఞానేన ప్రతిషేధార్హత్వే తమేవహేతుమాహ-అవిద్యయా, ఆత్మని, కృతే-కల్పితే ఇతిహేతోః, తద్బ్రహ్మ-తదాజీవో బ్రహ్మైవభవతీత్యర్థః, కథంభూతం? దర్శనం-జ్ఞానైకస్వరూపమ్॥ వైశారదీ-విశారదః సర్వజ్ఞః ఈశః-తదీయా, దేవీ - సంసారచక్రేణ క్రీడన్తీ, ఏషామాయా, మతిః-విద్యా...అయంభావః...యావదవిద్యాత్మనా ఆవరణవిక్షేపౌకరోతి తావన్నోపరమతే-యదాతు సైవవిద్యారూపేణపరిణతా...స్వయమేవోపరమేదితి.

అ-ప్ర—అప్పుడీస్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండును స్వరూపసమ్యగ్ జ్ఞానంబున నిషేధింపంబడునని తెలియు-నవిద్యంజేసి యాత్మకుఁ గల్పింపంబడె ననియెడి హేతువువలన నప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మదర్శనమను జ్ఞానంబున కధికారియగు-నట్టి బ్రహ్మజ్ఞానమతి-విశారదయై యీశ్వరునిదై క్రీడించు-నట్టి మతిప్రకాశంబున నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ యుపరత యై. ౧ స్కం. 67.

ఇట 'యదా-తదా' యను నన్వయములేదు.'ఎప్పుడుస్థూలసూక్ష్మరూపములు స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానమున నిషేధింపఁబడునో యప్పుడు జీవుఁడు బ్రహ్మమగు' నని యర్థము నిషేధింపఁబడునని తెలియు టేమి? ఆరూపములు 'ఆత్మని కృతే' ఆత్మయందుఁ గల్పితములని యుండఁగా 'ఆత్మకుఁ గల్పితము'లెట్లు? తద్బ్రహ్మ-తదాజీవః బ్రహ్మైవభవతి, అని యుండఁగా బ్రహ్మదర్శనం బనుజ్ఞానమున కధికారియగు నఁట! బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానమేమి? ఇట దానికిఁ బ్రసక్తియెట్లు? 'అట్టిబ్రహ్మజ్ఞానమతి-విశారదయీశ్వరునిదై క్రీడించు' దీనికర్థ మేమి? బ్రహ్మజ్ఞానమతి క్రీడించుచున్నదని యన్వయమూ? మతి యనఁగా విద్య యని వ్యాఖ్య; విద్యారూపమున మాయ పరిణతయగుటచెప్పఁబడినది. ఆమతి యిట బ్రహ్మజ్ఞానమతి యయ్యెనా? లేక అతివిశారదయై యని పదచ్ఛేదమా! 'అట్టిమతిప్రకాశంబున నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ' ఇటఁ గూడ 'మతి' వచ్చినదేల? మూలమునందలి 'మతి' కర్థము తెలియనందున నది యిన్నిగతులు పడినది. పోనిండు. ఈమతిప్రకాశమేమి? మూలమున నిందులకు గమకము గానరాదు. 'వైశారదీ' అనుదాని 'విశారదః సర్వజ్ఞః ఈశః తదీయవైశారదీ' అని వ్యాఖ్య. దీనికా 'విశారదయై యీశ్వరునిదై' యని తెనుఁగు?

ఇటీవలియచ్చుప్రతి పాఠము-ఎప్పుడుస్థూల...నిషేధింపఁబడునని యెఱుఁగు నవిద్యంజేసి యాత్మకు గల్పింపఁబడునని యెఱుఁగు దెలియునప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మదర్శనంబుల కధికారియగుదర్శనంబన జ్ఞానైకస్వరూపం బతివిశారదయై యీశ్వరునిదై క్రీడించుచు నవిద్యయనంబడుచున్నమాయ యుపరతయె.

ఇందు 'ఎప్పుడు-అప్పుడు' అనునన్వయము గలిగెను 'మతి' కింక గతులులేవు. బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానమును గానరాదు. 'అవిద్యం జేసి యాత్మకుఁ గల్పింపఁబడెనని హేతువు' అను హేతువుమాత్రము పోయినది. మఱికొన్ని సవరణలును గలిగినవి. కాని తక్కిన దోషములన్నియు, గలవు వ్రాఁత ప్రతులపాఠము చూడుడు— . .

ఎప్పుడీస్థూలసూక్ష్మరూపములు రెండును స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానంబునంజేసి ప్రతిషిద్ధంబు లగు నవిద్యంజేసి యాత్మను గల్పింపంబడ వనెడిహేతువువలన నప్పు డాజీవుండు బ్రహ్మదర్శనం బగు దర్శనంబనజ్ఞానంబునంజేసి యేకస్వరూపంబు విశారదుం డైనయీశ్వరునికై క్రీడించుచు నవిస్కి యనంబడుచున్నమాయ యుపరత యై ౧ స్కం.67

మూలమున కిట్లు మిక్కిలియనుగుణమైనయీపాఠ మచ్చుప్రతులం బడి తా ఱుమాఱైనది; తప్పులకుప్ప యైనది మరల దిద్దవచ్చునా? ముద్రణదేవతాకటాక్ష పాత్రమై యది పవిత్రీకృతమై యున్నదే! ఆదేవతకును మఱేతాతకను గోపము వచ్చినను వచ్చుంగాక. మహాకవి కపయశము దగదు. కాన దిద్దంబడినది.

ఒకవచనమున నిన్నిదోషములు! మీఁదం బెక్కువచనములం దిట్లెన్నిదోష ములు దిద్దంబడి యున్నవో మఱి పద్యములం దెన్నిసవరణలు సేయంబడినవో యభి జ్ఞులై మూలమును వ్రాఁతప్రతులను నారయుప్రయాసమునకు వెనుదీయనిభాషాభి మానులకుం దెలియకపోవదు. ఇంతేకాక వచనములం దెన్నికూర్పులు చేర్పంబడి నవియు నెన్నిమార్పులు సేయంబడినవియు నెన్నిమతములు త్రిప్పంబడినవియు నా యాపుటలం గల కుండలీకరణాదులచేతను గ్రంథిపాఠాంతరములచేతను దేటతెల్ల ము గాఁగలదు గావున నిట విస్తరించి తెలుప నవసరములేదు. అన్నియు నిట సంకలి తముగా రూపింపఁ బూనినచో నీవిజ్ఞప్తివేయుమడుంగులెచ్చును. వేయుమాటలేల? ఒకభాగవతమునంత గ్రంథమే కావచ్చును. వానిని మూలముతోను వ్రాఁతప్రతుల తోను బోల్చిచూచుట కవకాశము మిక్కిలియు వలయునుగావునఁ జదువరులు చూ డకయేపోవుదురని తలఁచియొక్కొక్కస్కంధమునందు నొకటిరెండుదోషము లను విస్తరభీతిచేఁ జిన్నవైనవానినిగా స్థాలీపులాకన్యాయమున నెత్తిచూపుట సరసము

'లోకమంగళదసుశ్లోకరూపంబుః' ద్వితీ-261

ఇందులకు 'భగవతాచతుశ్శ్లోక్యాంసంక్షేపేనప్రోక్తమ్'అని మూలము. కావున 'లోకమంగళచతుశ్శ్లోకిమూలంబున' అది వ్రాఁతప్రతులపాఠము.

విదురమైత్రేయసంవాదమున

క. అగుణున కవికారునకున్, జగదవనోద్భవవినాశసత్కర్మము లం
దగులీల లయిన నాతఁడు, నగుణుం డై యుండు టెట్లు సౌజన్యనిధీ.

సీ. అనిన నర్భకుగతి ననఘుఁడు మైత్రేయ,మునిఁ జూచి విదురుఁ డి ట్లనియె. తృతీ-232-233

ఇట విదురుఁ డర్భకునిగతిమైత్రేయు నడుగలేదు. నిర్గుణుఁడును నిర్వికారుఁడు నగునీశ్వరునికి లీలలెట్లు?అని ప్రశ్నము. 'అర్భకవల్లీలాపియుజ్యతే' అనువ్యాఖ్యాపం క్తిచొప్పున 'అర్భకునివలె'ననియుత్తరముకాన "అనర్భకునిగతి ననఘుడుమైత్రేయ యని యుండవలయును

చ. మఱి యపు డమ్మహాత్ముఁ డసమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
గఱకరిఁ దాఁక నేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధిమర్మముల్. చతు-836

ఇట 'గఱకరి' తప్పు; 'గఱి గఱి' యని యొప్పు.

'యుష్మ్యేవకవయ ఆత్మానమవిరతంవివిధవృజినసంసారపరితాపోపతప్యమాన మనుసవనం స్నాపయన్తస్తయైవ నిర్వృత్యా పరయాహ్యపవర్గమార్గ మాత్యంతికం పరమపురుషార్థమపి స్వయ మాసాదితం నోఏవాద్రియన్తే'పంచసప్తమాధ్యాయః.

ఇందుల కచ్చుప్రతి—పెద్దలు భాగవతు లగుటంజేసి సంప్రాప్తసర్వపురుషార్థు లగుచు. వివిధవృజినస్తోతుకం బగుసంసారతాపంబును బాసి యవిరతంబుఁ దద్భక్తియోగామృత స్నానంబునంజేసి పరమపురుషార్థం బైనమోక్షంబును గొందుగురు. పంచ-౧ అ 88

మూలమున భక్తిభోగ్యతాతిశయమున మోక్షము తనంత లభించినను బెద్ద లాదరింప రని యుండఁగా మోక్షంబు నొందుదు రఁట! వ్రాతప్రతులందు

'హరికథామృతపానంబున నిర్వృతు లై పరమపురుషార్థం బైనమోక్షంబు నపేక్షింపరు.

అని యున్నది. దీని నేల మార్చిరో తెలియరాదు. మోక్షసాధనములలో భక్త్యుత్కర్షము శోధకులమతము గాదో!

కాశ్యపపత్నీవర్ణనమున.

సీ. కామితప్రదుఁ డైనకశ్యపుకౌఁగిట, ముచ్చటఁ దీర్తు రేముద్దరాండ్రు
రఖిలలోకములకు నవల నై జగమెల్లఁ, బూజింప నుంగు రేపువ్వుఁబోండ్లు షష్ఠ. 255

ఇట కాశ్యపపత్నులులోకముల కవల నై యుండు టేమి? 'యతనూస్యూతమిదం జగత్' అను మూలముచొప్పున లోకముల కవ్వ లై' అని యుండవలయును అందే గీతమున

'వారి కలగంపకడుపుల నేరుపరుల, నరిదిబిడ్డలఁ బడసినబిరుదుసతుల
నామములు నన్వయంబులు' షష్ఠ.255

అని యున్నది. ఇటమీఁదఁ గాశ్యపపత్నులనామాదులు చెప్పంబడుచున్నవి గాన యాపత్నులనే 'బిరుదసతుల' యనియిట కవిపేర్కొన్నాఁడు. అనఁగా 'కలగంప కడుపుల నేరుపరులను – అరిదిబిడ్డలను – బడసిన బిరుదుసతుల నామములు, అని య న్వయము 'వారి' యనునది పూర్వసీసపాదములందు 'ఏవింతరాండ్రు' ఇత్యాదుల చేఁ బ్రతిపాదిత లయినయాపత్నులనే పరామర్శించుచున్నది. కాన దీని కన్వయ మె ట్లు? ఏకవాక్యమున నే 'వారి' 'బిరుదుసతులు' అనురెంటిలో నేదేనొకటి యుండవల యునుగాని రెండు నుండిన నన్వయము గలుగదు. రెండును భిన్నవాక్యములలోనివేని 'వారి' అనువాక్యమునకు సమాపక మేది? కనుక నిది తప్పు.'వారి కలగంపకడుపుల నేఱుపరుప, నరిది; బిడ్డలఁ బడసినబిరుదసతుల' అని దిద్దుకొనవలయును. యతిభంగ మన్నచోనికవి (సింగన) యుభయరేఫమైత్రి నిబాటించినవాఁ డని తెలియునది.

దేవేంద్రునిసభాస్థితివర్ణనమున.

'నిండుపున్నమనాఁడు గండరించినచంద్ర, మండలశ్రీలతో మాఱుమలయు
భద్రవిద్యోతితాతపత్రంబు గ్రాలుచు, మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపఁ
గలితదివ్యాంగనాకరతలచాతుర్య, చామీకరశ్రేణి జాడపఱుప' షష్ఠ. 260

ఇట 'ఆతపత్రము గ్రాలుచు మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపు' టేమి? దివ్యాం

గనాకరతలచాతుర్యచామీకరశ్రేణి జాడపఱచుట' యన నర్థము గలదా? 'షం డలశ్రీతోడ మాఱుమలయు భద్రవిద్యోతాతపత్రంబు గ్రాలంగ' ననియును 'మిన్నేటితరఁగల మెలుపుగోలుపఁ గలితదివ్యాంగనాకరతలచాతుర్యచామరశ్రేణులు జాడపడగ' ననియు దిద్దునది. 'చామరవ్యజనాదిభిః' యని మూలము. పూర్ణచంద్రమండలశ్రీతోడ నాతపత్రము సరిసను, మిన్నేటితరఁగలతోడఁ జామరశ్రేణులకును సామ్యము; కాని యాతపత్రము మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపలేదు. మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపుటకుఁ జామీకరశ్రేణులు జాడఁజూపలేవు. చామరములు చామీకరములై యనర్థము పుట్టించినవి.

శ్లో॥ భూతాని తైస్తైర్నిజయోనికర్మభిర్భవన్తి కాలే న భవన్తి సర్వశః
న తత్ర హాత్మా ప్రకృతావపిస్థిత స్తస్యా గుణై రన్యతమో నిబధ్యతే॥ సప్తమ. ౨. అ.

ఆ-ప్ర. క. కలుగును మఱి లేకుండును, గలభూతము లెల్లఁ గాలకర్మవశము లై
నిలువఁడు ప్రకృతిం దగ్గుణ, కలితుఁడు గాఁ డాత్మ యెందుఁ డగమ్యుఁడు దలఁపన్.

మూలమున 'ప్రకృతావపిస్థితః' అన్నందులకు 'నిలువఁడు ప్రకృతి'నని తెనుఁగున్నది. 'నిలువఁబడుఁ బ్రకృతిఁ దద్గుణ' అని దిద్దునది. 'క్రోడసద్గ్రంథంబుల్' క్రోడమునకు సద్గ్రంథము లేమి? సద్గంథము లని యుండవలయును. సప్తమ 168

మత్స్యావతారవర్ణనమున,

గఱులు సారించు మీసలు గడలుకొలుపు
నొడలు జళిపించుఁ గన్నులబొమల నార్చు. అష్టమ. 724.

అని యున్నది. మత్స్యము మీసలు గడలుకొలుపుటయు కనుబొమలనార్చుటయు వింతలోనివింత. మత్స్య మప్రాకృత మన్నను, దాని కీయపూర్వవ్యాపారములనవసరములు గావున వర్ణింప నావశ్యకములు గావు, 'మీసలఁ గడలుసివురు' ననియుఁ 'గన్నులపొలప మార్చు' ననియు దిద్దునది.

'నయత్ప్రసాదాయుతభాగలేశమ్' అష్టమ. ౨౪ అ.
ఇందులకు 'నీప్రసన్నతఁ, బదివేలవపాలిలేశభావము' అష్టమ. 781.

అని యచ్చుప్రతి. ఇట ప్రసన్నతలోనిపదివేలవపాలు 'ఇలేశభావము' గాదు 'ప్రసన్నతపదివేలవపాలి 'లేశ' భాగము' అని దిద్దునది.

కుమారవనమును జొచ్చినసుద్యుమ్నుఁడు శివునిశాపమున స్త్రీకాఁగా వసిష్ఠప్రార్థనమున నద్దేవుఁడు

'స్వాంచ వాచ మృతాంకుర్వ న్నిదమాహ విశాంపతే
మాసం పుమాన్ సభవితా మాసం స్త్రీ తపసా తవ'

అని యొకమాసము పురుషుఁడుగాను నొకమాసము స్త్రీగాను నుండ ననుగ్రహించినాఁడు. ఇందుల కచ్చుప్రతిని

‘తనమున్నాడినమాటయున్ నిజముగాఁ దన్మానికిం బ్రీతిగా
మనుజేంద్రుండా నెలన్ నెలం బురుషుఁ డై మాసాంతరం బైనఁ గా
మిని యౌ’ నవ. 38.

అని యున్నది. ఇట నెలన్ నెలం బురుషుండగునేఁ గామిని యగుటకుమాసాంతర మెక్కడిది? ఇది మూలానుగుణమునుగాదే! ‘మనుజుండున్ నెలనో నెలం బురుషుండై’ అని యుండవలయును. ఇట మనుజుఁడనఁగా మనుష్యుఁడని యర్థముకాదు, మనువుపుత్త్రుఁ డైనసుద్యుమ్నుఁ డని యర్థము. మనుష్యుఁ డని యర్థముసేసి యిట్లనర్థముసేసిరి కాంబోలు. మందుకంటె రోగమే మంచి దయ్యె.

‘భువి దూఱన్ భువిఁ దూఱు నబ్ధి సార నబ్ధిం జొచ్చు’ నవ. 107

ఇట యతి తప్పు ‘అబ్ధుల్ సొచ్చు’ నని యుండవలయును.

‘ప, ర్యాప్తస్వేదజలాంగి వారిసముదాయాలంకృతన్ భార్గవిన్’ నవ. 558

నాటినుండి ‘పర్యాప్తస్వేదజలాంగి’ యై లేచినదేవయాని’ ‘వారిసముదాయాలంకృత’ యైనది? ఇం దేమిసారస్యము గలిగెడినో? ‘అళి సముదాయస్వర్గవిన్ భార్గవిన్’ అని యుండవలయును. ఇందలియర్థము ననుప్రాసవిభవమును జూడుఁడు. తాతగారున్నచోఁ జెప్పును.

శకటాసురభంజనమున

‘కదాచి దౌత్థానికకౌతుకాప్లవే జన్మర్క్షయోగే సమవేతయోషితామ్’ దశ. 2 అ.

వ్యాఖ్యా॥ ఉత్థానం-‘శిశోరంగ పరివర్తనం, తత్రకరణీయే’ కౌతుకాప్లవే-ఉత్సవాభిషేకే’

అని యున్నది. ఇందులకు

‘బాలకుఁ డొగిఁ గిలఁబడ నేర్చె నని జన్మ, నక్షత్రమం దొక నాఁడు నందు
పొలఁతి వేడుకతోడఁ బొరుగుఁ బ్రేలఁ, జీరి’ దశ. పూ. 248

అని యున్నది. మూలమందలి ‘కౌతుకాప్లవము’నకు నిట దెనుఁగు లేదు. కాన ‘పొలఁతి వేడుకబొఱ్ఱుఁ బోయ ప్రేతలఁజేరి’యని యుండవలయును. ‘బొఱ్ఱు’ అని ప్రత్యేకపదముగా నిఘంటువులందు లేదు. కాన ‘బొఱ్ఱు’ ‘పొరుగు’ అయినది.

‘పట్టి యలరఁబోఁడి పట్టి యీతం డని
గట్టితలఁపులోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టికడుపు పెక్కు బ్రహ్మాండములు పట్టు
టెఱిఁగనేని దల్లి యేల కట్టు. దశ. పూ. 383

ఇట ‘యలరఁబోఁడి’ యని యుండఁగా మరల ‘తల్లి’ యని చెప్పవలసినయావశ్యకత లేదు. అది యందమును గాదు. ‘పట్టి యెల్లబోటిపట్టి యీతం డని’ యని పాఠము. ‘ఎల్లబోటి గోపాలురమందగాదు.’ దశ. పూ. 142 అని యీస్కంధము ననే ప్రయోగాంతరము గలదు గాన యిది యబ్బురము గాదు.

'వ్రేలం ద్రొక్కనిపాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలగే' దశ. పూ. 574

పాదరేణువులు వ్రేలం ద్రొక్కని వెట్లు? మూలమున 'యద్గోకః కేఽపి కత మాంఘ్రిరజోభిషేకమ్' దశ ౧౪ అ. అనియున్నది. 'వ్రేలం ద్రొక్కనిపాదరేణువు'లని యర్థము, గోపపర్యాయమగు 'వ్రేలు' అంగుళిపర్యాయమైన 'వ్రే' అయ్యె వ్రేలు మాఱఁగా 'ఒక్కని,యు 'యాఁత్రొక్కని' యయ్యె.

'కూడి గ్రహంబులు దిరుగఁగ, మేడలతుది నెలవులందు' దశ పూ. 2600

'తుదినిలువులందు' అని యుండవలయు. నిలు వనఁగా సంతస్తు. 'పొలుచు చతుర్దశ భువనముల్ దనకీర్తి యాడెడినిలువులకు మేడగాఁగ' నిర్వచనోత్తరరామాయణము. 'నాటకశాలమేడపై నిలువున' మనుచరిత్రము.

ఇట్లు పెక్కులు చూపవచ్చును. మూలమును జూచి, పోతనకవితావైలక్ష్యమును బరిశీలించి, తక్కనకవుల రచనావిశేషముల విమర్శించి పెక్కువ్రాతప్రతుల శోధించి, నాకావించినసవరణలును, బూరించినగ్రంథపాతములును, విడఁదీసినకూర్పులును, దేటపఱచిన మార్పులును సమంజసములో కావో యనువిషయమున గుణదోషగ్రహణపారీణు లగుసహృదయశిరోమణులే ప్రమాణము. తప్పో యొప్పో తమమనస్సుల నాటియున్న తాతలనాఁటిపాఠములను దీయలేకయుఁ, గావున నే తమంతటఁ దెలిసికొనఁబూనకయుఁ 'బండితులశోధనములు' 'తాతగారిపాఠము' లని యీపూర్వపుదశలనే పాశుపతాస్త్రములుగాఁ గొని తమపక్షము నిలుపుకొనఁజూచువారికీవిజ్ఞప్తియం దపగాహించుట గజస్నానమువంటి దే యగును. వీరి కాపండితులే వ్యాసులు, ఆతాతయే పోతయ. గ్రంథమునుగూర్చి యీవిజ్ఞప్తియందుఁగల విషయములను దక్కుంగలవిషయములను దమంతటఁ దెలిసికొనఁ జాలుకోవిదులయ్యు ననసూయవలన నంగీకరింపనిచలపాతులను దెలుప బ్రహ్మదేవునివశమును గాదనుట విదిత మేకదా! అట్టివారి కావ్యాసులే వచ్చి యుందలిగూర్పులు మార్పులు తనమతము గాదని వాదించినను బోతనయే తనకవనము కాదని యొట్టుపెట్టినను మెచ్చుగలుగ దన్న నింక నీవిజ్ఞప్తి వారి మది కెక్కునా? మొట్టమొదట దిద్దినవారు మనీషులే. 'ప్రమాదో ధీమతా మపి' యన్నట్లు మనీషులకును బ్రమాదములు గలుగక పోవవు. మఱియుఁ బుస్తకములఁ దొలుతొలుత వ్రాతనుండి యచ్చునకుఁ దెచ్చునపుడు చిక్కులు పెక్కులు గలుగుచు చిరోత్పన్నములైనపదాదులు మఱిక్కులఁ బెట్టును. కాన దప్పులుగలుగుటఁ దోసపుచ్చనలవిగాదు. విదపభాషావిషయమున బరిశ్రమ మెక్కుడగుచు రాఁగా, దానంజేసి నూతనవిషయములు తేలుచునుండఁగా మునుపటిపండితులశోధనములకుఁ జిక్కనివియు వారిమదికిఁ దెలియనివియు నగు దోషములు పెక్కులుచూపట్టిభాషావృద్ధిఁ గాంచదని పైపయిసవరింపఁబడుచుండును. ఇది సత్యమగుట పెక్కుభాషాచరిత్రముల సిద్ధము. ఇది తెలియక నాగరికత వరిల్లి భాషాభివృద్ధి గాంచుచున్నయిక్కాలమున 'శాస్త్రమపౌరుష మాద్యన్మునుము

కన్నను గొని పూర్వోక్తము లెల్లఁ బ్రమాణములే యని సాధించు గ్రుడ్డిఛాందస మందము గాదు. పక్షపాతదూరు లగు సత్యాన్వేషణపరుల సందేహనివృత్తికి సాధనములు కలవుగావు. ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథభండారమున వ్రాఁతప్రతులు వలయునన్ని యున్నవి. వలయునేని, ప్రతులు నాయొద్దను గలవు; చూచుకొనవచ్చును, అట్లుగాక యసూయాకలుషులై దురభిమానమున 'చెడినది మాఱినది' యనుకట్టుఁగతలు ఘంటాపథముగాఁ జాటినను, వాడవాడల ఢంకాకొట్టినను, దిక్కుదిక్కుల శాసనములు చెక్కించినను సత్యము సత్యమై నిలుచును గాని యసత్యము గాదు. 'సత్యమేవ జయతి' యనునానుడి తప్పదుకదా. సత్యవ్యాపనకాంక్షు లగుపండితులు నరుమకామకదా! భాషాభిమానమానసీయులకును సత్యము ప్రియము కాకపోదే. కానవిచారము లేదు. భాగవతము విషయమున వ్యాసులను మించినపండితుఁడు మాకు లేఁడు, పోతనను మించిన తాతగారును గలుగరు. మాకే కాదు; మీకును గలుగరు; మఱెవ్వరికిఁ గలుగరు. కాన యీయుద్దతిని మున్నిడుకొని యేతన్ముద్రణశోధనము గావించితిని. తప్పులును దప్పులుగాఁ జూపుదురేని బాలురయినను వంద్యులే. ఒప్పులను దప్పులుగాఁ బ్రాజ్ఞులు చూపిరేనియు బాలుఁడుగూడ నభినందింపఁడుగదా. కాన గుణదోషము లారసి దోషముల నెల్లరును దెలుపఁ బ్రార్థితులు.

ఇట్లు

తం. తేవప్పెరుమాళ్లయ్య.

శ్రీరామచన్ద్రపరబ్రహ్మణే నమః

పోతనామాత్యకవికవిత్వాదివిమర్శనము.

శ్రీమదాశ్రితజనరక్షాపరాయణుం డగునారాయణునియంశంబున నవతరించినవ్యాసుండు, వివిధతత్త్వార్థప్రతిపాదకంబు లగుసంవాదంబులును, బహుధర్మావబోధకంబు లగుపుణ్యరాజచరిత్రంబులును, భక్తిరసోద్దీపకంబు లగుభగవజ్జన్మకర్మాద్యభివర్ణనంబులును గలిగి సకలకలికల్మషాపహంబుగా నుండునట్లు మహాభాగవతపురాణంబును రచియించుటం జేసి పఠనశ్రవణాదిపరాయణు లైన యాస్తికశిరోమణుల కెల్ల నది యైహికాముష్మికశ్రేయఃప్రదంబు నత్యంతోపాదేయంబు నై యొప్పుచుండు. అయిన నది గీర్వాణభాషం బ్రణీతం బై, యందును దద్భాషాప్రవీణులకు మాత్రంబె సుగమం బై యుండుటం జూచి యందలిమహార్థంబులు ముముక్షువుల కెల్ల సుబోధములుగాను రమణీయములుగాను గావింప దొరంకొని శ్రీరామానుగ్రహసమాసాదితసరసకవితాసామ్రాజ్యధురంధరుం డగుబమ్మెర పోతనామాత్యుండు మృదుమధురాతిసుందరపదసందర్భసౌభాగ్యంబు దీపింప నవరసభావబంధురంబుగా నమ్మహాగ్రంథంబు నాంధ్రీకరించి యనపాయం బగుయశఃకాయంబు నొంది కృతార్థుం డయ్యె.

భాషాంతరీకరణము.

మధురసధురీమాధురీధురీణనిరుపమానసరసకవిత్వధారావిరాజితుం డగు పోతనామాత్యుం డిమ్మహాపురాణంబునందలిపండ్రెండుస్కంధముల సహృదయహృదయంగమం బగురచనాసరణి పురణింపం బూర్ణముగాం దెనిఁగించి కీర్తిశేషుం డైనపిదపం గొన్నికారణంబులచే నందలిభాగంబులు కొన్ని యుత్సన్నంబులు కాఁగా వానిని నారయాదులు పూరించి రని పండితపరంపరాముఖంబున నెల్లరకుం దెల్లంబై యున్నదికదా. ఇది యిట్లుండఁ గవులకునొకగ్రంథమును సరిగా భాషాంతరీకరించుటకన్న నొకదానిని సొంతముగా రచించుటమత్యంతసుకరము.ఏలనఁగా సొంతకృతియందుఁ దమకవితాపటిమకును బాండిత్యపరిమితికిని ననురూపము లగువర్ణనంబులును విషయములు నలవరించుకొని దానిని రచింపవచ్చును. భాషాంతరీకరణమందో యట్లు సేయ నలవికాదు. ఇఁక బహువిధవర్ణనాసందర్భసమలంకృతంబై, నానాతత్త్వవిషయభూయిష్ఠంబై, విపులప్రబంధబంధురంబై కవితాప్రౌఢి నొప్పారునిమ్మహాపురాణంబు నన్యూనంబుగా భాషాంతరీకరించుట సుక

రంబని చెప్ప నొప్పునే? అది రసోచితచిత్రవిచిత్రరచనాచమత్కృతియు, నమేయవర్ణనాచాతురియుఁ, దత్త్వార్థపరిజ్ఞానంబును, నిరుపమప్రతిభావిస్ఫురదుర్వారకవిత్వధారాప్రవాహంబును గలమహాకవికిం గాక యొందఱ కలవి గాదు. అట్టికవియే పోతన యని యాతనికవిత్వమే చాటుచున్నది. తక్కినగంగనాదులకవనంబులు పోతనదానిం బోలె నంతరసవంతములును రచనావైచిత్రి గలవియుఁ గావు. వేదాంతవిషయవైదుష్యంబునఁ గాని, తత్త్వార్థనిరూపణనైపుణ్యంబునఁ గాని వారు పోతనకంటెఁ దద్దయుఁ దక్కువ యని చెప్ప నొప్పును. మొత్తమునకు సింగనకవనంబు మాధుర్యమునను, గంగనది మృదుత్వమునను, బోతనకవితారీతిం గొంత పోలియుండును.

పోతనకవితావిలాసవైచిత్ర్యంబులు పీఠికాంతరమున విపులముగాఁ దెలుపఁబడి యుండుటవలన, వానిని సాకల్యంబున నిట వివరింపఁ బని లేదుగాని, యిప్పురాణంబును దెనిఁగించినవారింగూర్చి వేఱువేఱ మఱికొన్ని విశేషంబులుమాత్రమిందుఁ బొందుపఱుచుచున్నాఁడను.

పోతన.

పోతన రచించినభాగము లెల్ల నద్వైతపరములుగానే యున్నవి. ఇతం డిప్పురాణము నంతయు, ముఖ్యముగాఁ దత్త్వఘట్టములను, శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానము ననుసరించియే తెనిఁగించి యున్నాఁడు. మూలార్థము కొంచెము గూఢముగా నుండునేని దానిని వివరించువ్యాఖ్యానపదములను గొన్నింటిని గూడ గద్యపద్యములందు నీటుగా దీటుకొల్పి దానిని టీకవలెఁ దేటపఱచుచున్నాఁడు. ఎట్లన,

దశమస్కంధము - షోడశాధ్యాయము.

కాళియపత్నీస్తుతిఘట్టము.

నమోఽనంతాయ సూక్ష్మాయ కూటస్థాయ విపశ్చితే
నానావాదానురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయే॥
నమః ప్రమాణమూలాయ కవయే శాస్త్రయోనయే।

శ్రీధరవ్యాఖ్యానము.

౪౩॥ నమ ఇతి। అనంతాయ, అహంకారాపరిచ్ఛేదాత్ అతః సూక్ష్మాయ, అదృశ్యత్వాత్; అతఏవ, కూటస్థాయ, ఉపాధికృతవికారాభావాత్; అతఏవ విపశ్చితే-సర్వజ్ఞాయ; ॥నానేతి। నానావాదానురోధాయ - అస్తి, నాస్తి, సర్వజ్ఞః, కించిజ్జ్ఞః, బద్ధః, ముక్తః, ఏకః, అనేకః, ఇత్యాదీన్ నానావాదాన్, అనురుణద్ధి-మాయయా అనువర్తతే, యస్తస్మై; వాచ్యవాచకశక్తయే-అభిధానాభిధేయశక్తిభేదావపి, నాత్యే ప్రతీయమానాయ ॥౪౪॥ నమ ఇతి॥ ప్రమాణమూలాయ - చక్షురాదీనాం చక్షురాదిరూపాయ, అతఏవ, కవయే - స్వయం తత్తదపేక్షజ్ఞానాయ; కుతః, శాస్త్రయోనయే-వేదాత్మకనిశ్వాసాయ.

(-) ధ్రీకరణము

మూఁడహంకృతులచే § మునుఁగువడక.

తే. నెఱి ననంతుఁడవై దర్శనీయ రుచివి, గాక సూక్ష్ముఁడ వై నిర్వికారమహిమఁ
దనరి కూటస్థుఁ డన సమస్తంబు నెఱుఁగు, నీకు మ్రొక్కెదవాలింపు ! నిర్మలాత్మ.

వ. మఱియుఁ గలండు, లేఁడు సర్వంబు నెఱుంగు, నించుక యెఱుంగు, బద్ధుండు, ముక్తుం, డొకం. డనేకుండు నను నివి మొదలుగాఁ గలవాదంబులు మాఱువ న ననుబోధింపుదువు కావున నానావాదానుబోధకుండ వయ్యు నభిధానాభిధేయ శక్తిభేదంబువలన బహుభావప్రతీతుండ వయ్యును, జక్షురాదిరూపంబువలనఁ బ్రమాణమూలకుండ వయ్యు, నిరపేక్షజ్ఞానంబుకలిమిఁ గవి వయ్యు, వేదమయ నిశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయోని వయ్యు.

*ఇటఁ గ్రిందిగీఁతలు గలవి యెల్లఁ గవి కేవలవ్యాఖ్యానమునుండి మాత్రము గైకొని తెనిఁగించిన వగుటచే నతం డావ్యాఖ్యానమునే యనుసరించి రచించినాఁ డనుట తేటతెల్లగఁ దెలియ నగును. మఱియుఁ గేవలకావ్యసరణికి సరసములుగాఁ దోఁపనితత్త్వవిషయములను గూడ నతిపేశలకవనంబున హవణించి మనోహరములనుగాఁ దోఁపించుటయం దీకవిశిఖామణి మిక్కిలి నిపుణుఁడు.

సప్తమస్కంధము - పంచమాధ్యాయము.

శ్లో॥ మతి ర్న కృష్ణే పరత స్స్వతో వా మిథోఽభిపద్యేత గృహవ్రతానాం
అదాంతగోభి ర్విశతాం తమిస్రం పునఃపున శ్చర్వితచర్వణానామ్॥

తెనుఁగు

ఉ. అచ్చపుఁజీఁకటిం బడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ మఱలఁ § జర్వితచర్వణు లైనవారికిం
జెచ్చెరఁ బుట్టునే పరులు § సెప్పిన నైన నిజేచ్ఛ నైన నే
మిచ్చిన నైనఁ గానలకు § నేఁగిన నైన హరిప్రబోధముల్.

మూలము.

శ్లో. న తే విదు స్స్వార్థగతిం హి విష్ణుం దురాశయా యే బహిరర్థమానినః
అంధా యథాంధై రుపనీయమానా వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్ని బద్ధాః.

శ్లో. నైషాం మతి స్తావదురుక్రమాంఘ్రిం స్పృశ త్యనర్థాపగమో యదర్థః
మహీయసాం పాదరజోఽభిషేకం నిష్కించనానాం న వృణీత యావత్.

♦ క్రిందిగీఁతలు మూలమునుండి కాని వ్యాఖ్యానమునుండి కాని గైకొని తెనిఁగించినవాని జూపుచున్నవి. ఇట్లే తక్కినయెడల నెఱుంగునది.

తెనుఁగు.

ఉ. కానని వాని నూఁతగొని కానని వాఁడు విశిష్టవస్తువుల్
గానని భంగిఁ గర్మములు గైకొని కొందఱు కర్మబద్ధులై
కానరు విష్ణుఁ గొందఱట గందు రకించన వైష్ణవాంఘ్రిసం
స్థానరజోభిషిక్తు లగుసంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా.

ఇట్లింతగా హృదయరంజకములుగా నిరూపింపఁబడినతత్త్వార్థముల నతిశ్రావ్య మగుమృదుమధురశైలిం గూర్చి మనోహరము లగునట్లు చెప్పినాఁడు మఱియు మీఁదిపద్యంబులనడకసొబగును గడుంగడు ముద్దులు గులుకు నందలిపదములపొందికయు, వానిభావంబుఁ జక్కఁగా నెఱుంగ లేనిపామరునిమనంబుఁగూడ నాఁచికొని యానందరసమగ్నంబుఁ గావింపక మానదు.

ఈ యొకటిరెండుదృష్టాంతములవలనఁ బోతనభాషాంతరీకరణరీతి చక్కఁగాఁ దెలియవచ్చును. తాను జేయు తెనుంగు మూలావిరుద్ధముగానుండుటయ కాక కావ్యఫణితి కనురూపముగాను నలవడుటకై కొన్నిచోటుల నంతగా నర్థపోషకములు కాని కతిపయవిశేషణంబుల మానియు, మూలాతిక్రమణ మయ్యు రసోత్పత్తికిని దాత్పర్యోత్కర్షమునకును నుపకారములగుసరసపదములఁ గొన్నింటిని సొంతముగాఁ గూర్చియు, నేదేనొక దానికి మాఱుగాఁ దత్సమానార్థపర్యవసాయి యగువేఱొక దానినుంచియుఁ దెనిఁగించియున్నాఁడు. ఒకానొకచో నావశ్యకము లగువానియందు సైతమేదైన నొకటి నన్వయాదిసౌలభ్యంబుపొంటె విడిచిపెట్టుటయుం గలదు. అయినను మొత్తమునకు మూలార్థము సుంతైనఁ గొఱవడక కడురమణీయముగానే ప్రతిపాదితమైయుండును. వీనికెల్ల నుదాహరణంబు లింతవఱకు నేవ్రాసియుండుగద్యపద్యములఁ దెలియఁగూడును గాన విస్తరభీతి నిట వేఱువేఱ వ్రాయలేదు. అర్థరచన కొంతకటువుగా నుండునేని తద్వాచకము లగుపదముల నట్లే తెనింగింపక దానితాత్పర్యమును మాత్రము తేటగాఁ గూర్చుటను బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చును. మీఁద 'వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్ని బద్ధాః' అనుటకు శ్రీధరులు 'ఈశస్య'వాచితంత్ర్యాం వేదలక్షణాయాం రజ్జ్వాం, ఉరుదామ్ని-ఉరూణి దామాని బ్రాహ్మణాదీని యస్యాం తస్యాం బద్ధాః' అని టీకవ్రాసి ,'కామ్యైః కర్మభిర్బద్ధా ఇత్యర్థః' అని యాశయమును దెల్పియున్నారు. పోతనయు నిట నీమత్సరుపార్థక మగుమూలపదపరికరము నుమాని తదాశయమునే 'కర్మబద్ధులై' యని కోమలముగాఁ గూర్చియున్నాఁడు. మఱియు రసోద్దీపకములు కాని రిక్తకథాంశములనుగూడ రచనాచమత్కృతి నతిరమణీయములుగాఁ జేయుటయందుఁ బోతన యసమానుఁడు. ఎట్లన:

సప్తమస్కంధము-పంచమాధ్యాయము.

శ్లో. ఏకదా సురరాట్పుత్త్ర మంక మారోప్య పాండవ!
పప్రచ్ఛ కథ్యతాం వత్స! మన్యతే సాధు యద్భవాన్.

తెనుఁగు

శా. అంతం గొన్నిదినంబు లేఁగిన సురేంద్రారాతి శంకాన్విత
స్వాంతుం డై నిజనందనుం గురువు లేజాడం బఠింపించిరో
భ్రాంతుం డేమి పఠించెనో పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
శ్రాంతిం జూచెదఁ గాక నేఁ డని మహాసౌధాంతరాసీనుఁ డై.

ఉ. మోదముతోడ దైత్యకులముఖ్యుఁడు రమ్మని చీరఁ బంచెఁ బ్ర
హ్లాదకుమారకుం భవమహార్ణవతారకుఁ గామరోషలో
భాదివిరోధివర్గపరిహారకుఁ గేశవచింతనామృతా
స్వాదకఠోరకుం గలుషజాలమహోగ్రవనీకుఠారకున్.

వ. ఇట్లు చారులచేత నాహూయమానుం డై ప్రహ్లాదుండు సనుదెంచిన.

శా. ఉత్సాహప్రభుమంత్రశక్తియుతమై యుద్యోగ మారూఢసం
విత్సంపన్నుఁడ వైతివే చదివితే వేదంబులున్ శాస్త్రముల్
వత్సా రమ్మని చేరఁ జీరి కొడుకున్ వాత్సల్యసంపూర్ణుఁ డై
యుత్సంగాగ్రముఁ జేర్చి దానవవిభుం డుత్కంఠ దీపింపఁగన్.

క. అనుదినసంతోషణములు, జనితశ్రమతాపదుఃఖసంశోషణముల్
తనయులసంభాషణములు, జనకులకుం గర్ణయుగళసద్భూషణముల్.

వ. అని మఱియుఁ బుత్త్రా నీ కెయ్యది భద్రం బై యున్నది చెప్పు మనినఁ గన్నతం
డ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె.

అష్టమస్కంధము – తృతీయాధ్యాయము.

గజేంద్రమోక్షణఘట్టము.

శ్లో. తం తద్వదార్త ముపలభ్య జగన్నివాసః స్తోత్రం నిశమ్య దివిజైస్సహ సంస్తువద్భిః
ఛందోమయేన గరుడేన సముహ్యమానశ్చక్రాయుధోఽభ్యగమదాశు యతో గజేంద్రః.

32. సోఽన్తస్సరస్యురుబలేన గృహీత ఆర్తో దృష్ట్వా గరుత్మతి హరిం ఖ ఉపాత్తచక్రమ్
ఉత్క్షిప్య సాంబుజకరం గిర మాహ కృచ్ఛ్రాన్నారాయణాఖిలగురో భగవన్నమస్తే.

33. తం వీక్ష్య పీడిత మజస్సహసావతీర్య సగ్రాహ మాశు సరసః కృపయోజ్జహార
గ్రాహాద్విపాటితముఖా దరిణా గజేంద్రం సంపశ్యతాం హరి రమూముచదుస్రియా
ణామ్.

ఈమూఁడుశ్లోకములకు,

మ. అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలసౌధంబుదా
పల మందారవనాంతరామృతసరఃప్రాంతేందుకాంతోపలో
త్పలపర్యంకరమావినోది యగునాపన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వలనాగేంద్రము పాహి పాహి యనుకుయ్యాలించి సంరంభి యై.

అనుష్టుప్పద్యము మొదలుకొని

శా. పూరించెన్ హరి పాంచజన్యముఁ గృపాంభోరాశిసౌజన్యమున్
భూరిధ్వానచలాచలీకృతమహాభూతప్రచైతన్యమున్
సారోదారశితప్రభాచకితపర్జన్యాదిరాజన్యమున్
దూరీభూతవిపన్నదైన్యమును నిర్ధూతద్విషత్సైన్యమున్.

అమపద్యమువలెనుఁగలయిరువదిపద్యగద్యములను రచించినాఁడు. ఇట్లు మూలంబునందలియొకటిరెండుశ్లోకంబులకు నూఱుగా ససదృశానర్గళకవిత్వధారాప్రవాహంబు పొంగి పొరలఁ బెక్కుపద్యంబు లతిహృద్యంబులుగాను నత్యంతరసోల్లాసభాసురంబులుగాను రచించుటం బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చును.

నవమస్కంధము – నవమాధ్యాయము.

26. శ్లో. వ్యవాయకాలే దదృశే వనౌకోదంపతీ ద్విజౌ
క్షుధార్తో జగృహే విప్రం తత్పత్న్యాహాకృతార్థవత్.
27. న భవాన్ రాక్షస స్సాక్షా దిక్ష్వాకూణాం మహారథః
మదయంత్యాః పతి ర్వీర నాధర్మం కర్తు మర్హసి
ఏష హి బ్రాహ్మణో విద్వాన్ తపశ్శీలగుణాన్వితః.
31. సోయం బ్రహ్మర్షి వర్యస్తే రాజర్షి ప్రవరా ద్విభోః
కథ మర్హతి ధర్మజ్ఞ వధం పితు రి వాత్మజః.
32. తస్య సాధో రపాపస్య భ్రూణస్య బ్రహ్మవాదినః
కథం వధం యథా బభ్రో ర్మన్యతే స న్మతో భవాన్.
33. యద్యయం క్రియతే భక్ష స్తర్హిమాం ఖాద పూర్వతః
న జీవిష్యే వినా యేన క్షణంచ మృతికం యథా.
34. ఏవం కరుణభాషిణ్యా విలపంత్యా అనాథవత్
వ్యాఘ్రః పశు మి వాఖాద త్సౌదాస శ్శాపమోహితః.

తెనుఁగు.

క. ఆఁకట మలమల మాఁడుచు, వీఁక నతం డడవి నున్నవిప్రమిథునముం
దాఁకి తటాలున విప్రునిఁ, గూఁకటిచేఁ బట్టి మ్రింగఁ గొనిపోవుతఱిన్.

వ. అంత నాబ్రాహ్మణునిభార్య పతికి నడ్డంబు వచ్చి యేడ్చుచు నారాచరక్కసునకి ట్లనియె.

మ. రవివంశాగ్రణి వై సమస్తధరణీరాజ్యానుసంధాయి వై
భువనస్తుత్యుఁడ వై పరార్థరతి వై పుణ్యానుకూలుండ వై
వివరం బేమియు లేక నాపెనిమిటిన్ విప్రుం దపశ్శీలు స
త్ప్రవరున్ బ్రహ్మవిదున్ జగన్నుతగుణున్ భక్షింపఁగాఁ బాడియే.

శా. తండ్రీ మీకు దినేశవంశజులకున్ దైవం బగున్ బ్రాహ్మణుం
డం డ్రామాటలు లేవె భూమిసురగోహత్యాభిలాషంబుఁ గై

కొండ్రే మీయటువంటిసాధువులు రక్షోభావ మిట్లేల మీ
తండ్రిం దాతలఁ బూర్వులం దలఁపవే § ధర్మంబునం బోఁగదే.

శా. అన్నా చెల్లెల నయ్యెదన్ విడువు నీ § కన్నంబు వెట్టింతు నా
హృన్నాథున్ ద్విజు గంగికట్టె నకటా § హింసింప నేలయ్య నీ
వెన్నం డింతులతోడఁ బుట్టవె నిజం § బిట్టైన మున్మట్ట నా
పన్నున్ నన్ను శిరంబుఁ ద్రుంచి మఱి మత్ప్రాణేశు భక్షింపవే.

క. అని కరుణ పుట్ట నాడుచు, వనితామణి పలవరింప § వసుధాదేవుం
దినియె నతఁడు పులి పసువుం, దిను క్రియ శాకంబుకతన § ధీరహితుండై,

ఇట్లు నిరుపమకవిత్వాతిశయప్రయుక్తనిరంకుశస్వాతంత్ర్యమున మూలము నందలిపదపద్ధతి సరిగా ననుసరింపక సందర్భసముదితరసావేశపారవశ్యమున నీపద్యంబుల మూలంబుకంటె నత్యంతరసోద్దీపకములనుగా రచించినాఁడు.

పదలాలిత్యము ను, బ్రసాదవైభవమును, సులలితసరళధారయుఁ. బోతనకవితారమణీయతకు ముఖ్యహేతువులు. అతనికవిత్వధార యన్నిట నతిశయించినది. అది యెందును గుంటులేక కటుపదంబుల గడుసు గాక యతిప్రాసములందు మెలిగొనక యొకమహానదినిర్మలప్రవాహంబువలె నిగనిగలాడుచు నిరర్గళముగా బ్రవహించుచుండును. మఱియు శృంగారరసంబు నితరరసంబులతోఁ బరస్పరనిరపేక్షముగాఁ గూర్చి కాని లేక వాని కంగముగాఁ జేసి కానియభివర్ణించుట యీకవికి నిష్టముగాఁ గొన్ని చోటులఁ గానిపించుచున్నది. ఇతనివర్ణనావిషయములలో నితరరసపరిప్లుతములుగా నుండునవి గూడ నితనికవితామతల్లిం దనంతటఁ జిప్పిలుచుండుశృంగారరసపూరంబున నిసుమంతయైనఁ దోఁగియుండక మానవు. సమవిభక్తావయవములు శరీరసౌందర్యమున కెట్లొకహేతువో యట్లే పోతనపద్యంబులందలిపదసమాసాదులు తులఁ దూఁచి తీరిచినట్లు రసవైభవానురూపంబుగ సువిభక్తములై వాని రామణీయకంబునకు మూలముగా నుండును. ఎట్లనః—

దశమస్కంధ — పూర్వభాగము

మ. జవసత్త్వంబులు మేలె సాము గలదే § సత్రాణమే మేను భూ
ప్రవరుం బోనని మిమ్ము రంగ వలెనే § పాలీ లభీష్టంబు లే
పవివో కాక కృతాంతదండకమవో § ఫాలాక్షునేత్రాగ్నివో
నవనీతంబులముద్ద గాదు మెసఁగన్ § నాముష్టి గోపార్భకా.

మ. ఘనుఁ డాభూసురుఁ డేఁగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో § విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపఁడో § యార్యామహాదేవియున్
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగనో § నాభాగ్య మెట్లున్నదో.

ఇతనికవనంబునఁ బద్యాంతము లతిరమణీయములు. పద్యాదినంకురించినరసం

బును బయిటంబయి నతిచతురముగాఁ బుష్టి నొందించుచుఁ దుదిని వ్యస్తపదములవి న్యాసవైఖరిచేఁగాని సుధాఝరివలె నురవడించునొకనిడుదసమాసంపుధాటిచేఁగాని దానిని బెల్లుగా వెల్లిగొలుపును.

క. కలఁ డందురు దీనులయెడఁ, గల డందురు పరమయోగిగణములపాలం
గలఁ డందు రన్నిదిశలను, గలఁడు గలం డనెడివాఁడు గలఁడో లేఁడో. అష్ట.

మ. మలఁగుల్ మొల్లనిగాలికిం బటురటన్మత్తద్విరేఫాళికిం
దలఁగుంగోయిలమ్రోఁతకై యలఁగు నుద్యత్కీరసంభాషలం
గలఁగుల్ వెన్నెలవేఁడిమిన్ నలఁగు మాకందాంకురచ్ఛాయకుం
దొలఁగుంగొమ్మ మనోభవానలశిఖాదోధూయమానాంగి యై దశ. పూ.

ఈకవిసంస్కృతపదరచన లించుమించుగా నన్నయకవనంబునందుంబోలె లలితములుగా నుండును. అయిన నర్థసారస్యమునను బదవాక్యసౌష్ఠవమునను నితని కవనంబు తిక్కనవానియంతప్రౌఢము గాదుగాని, రసోచితరచనావైచిత్ర్యం దిది యతనికవితకు వెనుదీసినదికాదు. ఎక్కువయని చెప్పుటయు సాహసముకాదు. తిక్కన కర్థసారస్యమునందుఁ గన్ను. పోతనకు రససౌభాగ్యమునందు దృష్టి. ఈహేతువుం బట్టియే పోతనకొన్నియెడలఁ బదాడంబర మని కాని వ్యర్థపూరణ మని కాని పాటింపక రసైకానురూపముగాఁ బద్యముల రచించి యున్నాఁడు.

మ. వరగోవిందకథాసుధారసమహావర్షోరుధారాపరం
పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి
స్తరదుర్దాంతదురంతదుస్సహజనుస్సంభావితానేకదు
స్తరగంభీరకఠోరకల్మషకనద్దావానలం బాఱునే ప్రథ.

ఈకవినాచనసోమునియుత్తరహరివంశమును జూచియే దీనిని రచించియుండ వచ్చును. దీనికి నిదర్శనముగా మూలమున లేక యాయుత్తరహరివంశమునందు మాత్రము గలకథాంశములును నందలిపద్యాదులవంటివి గొన్నియు నిందుఁ గానఁబడుచున్నవి. ఉదాహరణము నొక్కటిఁ బ్రదర్శించెద.

ఉత్తరహరివంశము.

మ. అరిఁ జూచున్ హరిఁ జూచు సూచకములై యందంద మందారకే
సరమాలామకరందబిందుసలిలస్యందంబు లందంబులై
దొరఁగం బయ్యెదకొంగొకింత దొలఁగం దోడ్తో శరాసారముల్
దరహాసామృతసారముం గురియుచుం దన్వంగి కేళీగతిన్.

దశమస్కంధము.

మ. పరుఁ జూచున్ వరుఁ జూచు నొంప నలరింపన్ రోషరాగోదయా
విరతభ్రూకుటిమందహాసములతో వీరంబు శృంగారముల్
జరగం గన్నులఁ గెంపు సొంపుఁ బరఁగం జండాస్త్రసందోహముల్

సరసాలోకసమూహమ్ముగా సెం: ప్రచుం కే జంద్రాస్య హేలాగతిన్

పోతనకవితావిషయ మింతటితో నిలిపి యీపురాణంబును దెనిఁగించిన తక్కినకవులంగూర్చి కొంత వ్రాయుట యావశ్యకము. పోతనకంటె వారేవిధమున ను దక్కువయే యగుదు రని ముందే చెప్పియున్నాఁడను పోతనకవనంబునం గానిపించుపదలాలిత్యమును, భావప్రసన్నతయు, శబ్దాలంకారవైచిత్రియు, వివిధవర్ణనానల్పకల్పనాచమత్కృతియు, నత్యంతరసస్ఫూర్తియు, సందర్భోచితసుకుమారసరసపదపద్యాభినివేశచాతురీగరిమయు, విలాసోల్లసితవిశృంఖలధారావిహారంబును దక్కిన వారికి రావు. వారిలో

సింగన

కవనంబున మృదుమధురగుంభితములును మానసోద్దీపకము లగువర్ణనములును గొన్ని యక్కడక్కడఁ గానంబడుచున్నవి, ఈతనిశైలిం జూడఁగాఁ బోతనకవితారీతిం గూడినంతవఱకు ననుకరించియే తనభాగమును రచింపఁ జూచినాఁ డని తోఁచుచున్నది. పోతనశైలిని సూచించుకొన్నిపద్యాదుల నుదాహరించుట మంచిది.

క. మోదం బై పరిమాషిత, ఖేదం బై శాబరీద్ధకికిలికించితదృ
గ్భేదం బై బహుసౌఖ్యా,పాదంబైయొప్పువింధ్యకపాదంబునకున్. షష్ఠ

క. పుణ్యంబై మునివల్లభ, గణ్యం బై కుసుమఫలనికాయోత్థితసా
ద్గుణ్యా మయి నైమిశాఖ్యా,రణ్యంబు నుతింపఁదగు నరణ్యంబులలోన్. ప్రథమ.

క. పుట్టితి వజునువునఁ జే, పట్టితివి పురాణపురుషుకభజనము పదముల్
మెట్టితివి దిక్కులం దుది, ముట్టితివి మహాప్రబోధకమున మునినాథా. షష్ఠ

క. విడిచితి భవబంధంబుల, నడఁచితి మాయావిమోహ కమైనతమంబుల్
నొడిచితి నరివర్గంబులఁ, గడచితి నాజన్మదుఃఖకర్మార్ణవమున్. ప్రథ.

వ. కుంతంబుల గ్రుచ్చుచుఁ గుఠారంబుల వ్రచ్చుచు, ముసలంబుల మోఁదుచు, ముద్గరంబుల బాఁదుచుఁ, జక్రంబులం ద్రుంచుచు, సబళంబుల నొంచుచు. షష్ఠ.

వ. గదలవ్రేయుచుఁ, గాండంబు లేయుచు, ముద్గరంబుల నొత్తుచు, ముసలంబుల మొత్తుచుఁ, గరవాలంబులఁ ద్రెంచుచుఁ, జక్రంబులఁ ద్రుంచుచు. దశ. పూ.

ఇ ట్లీయుద్ధకవనంబుల నందంద కొన్నిపోలికలు కానంబడు చున్నవి గాని పోతనధార యత్యంతనిసర్గోల్లసితం బగునిరుపమప్రతిభాతిశయంబువలన నశ్రమంబునఁ దొరంగిరసావేశతరంగిత మై తురంగలించుటంజేసి యతనిరచనలు సింగనవానికంటె నతిమధురము లై, ప్రకృతిమనోహరము లై, నిబిడరసపరిప్లుతము లై కానిపించుచున్నవి. ఇది యి ట్లుండ నితఁడు షష్ఠస్కంధము నద్వైతపరముగానే తెనిఁగించినాఁడు. దీనికి నిదర్శనముల నాస్కంధమునుండి కొన్నింటి వ్రాసెద.

షష్ఠస్కంధము.

సీ. అఖిలభూతముల దేకహాంతస్థ్సమగునాత్మ, యీశుఁడచ్యుతుఁడనికయెఱుఁగవలయు.

వ. దేవా! రజ్జువునందు సర్పభ్రాంతి గలుగునట్లు ద్రవ్యాంతరంబుచేత బ్రహ్మంబయిన నీయందుఁ బ్రపంచభ్రాంతి గలిగెడిని.

వ. కావున గుణంబులును గుణియును, భోక్తయును భోగ్యంబును...హర్తయు హార్యంబును, నుత్పత్తిస్థితిలయైకకర్తయై సర్వోత్కృష్టుం డైనయప్పరమేశ్వరుండె కాని యన్యంబులేదు.

ఇట్లు జీవపరతాదాత్మ్యంబును జగన్మిథ్యాత్వంబును బ్రతిపాదితంబు లగుటంజేసి యీస్కంధ మద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగింపఁబడె ననుట తెల్లమగుచున్నది. మఱియు నిందు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమునందలిపదార్థాదు లాయాతత్త్వఘట్టములందుఁ గానఁబడుచున్నవి.

షష్ఠస్కంధము — చతుర్థాధ్యాయము.

29. శ్లో. యదోపరామో మనసో నామరూపరూపస్యదృష్టస్మృతిసంప్రమోషాత్
య ఈయతే కేవలయా స్వసంస్థయా హంసాయ తస్మై శుచిసద్మనే నమః.

వ్యాఖ్యానము

యదేతి॥ యదా, మనస ఉపరామః-సమాధిః...తదా, నామరూపే రూప్యేతే యేన తత్తథా, తస్య ఉపరమే హేతుః; దృష్టం-దర్శనం, స్మృతిశ్చ, తయోః సంప్రమోషాత్-నాశాత్, తదా, యః కేవలేన-స్వరూపజ్ఞానేన ప్రతీయతే, తస్మై హంసాయ, శుద్ధాయ: శుచి-శుద్ధం మనః, సద్మ-ప్రతీతిస్థానం, యస్య తస్మై నమః.

తెనుఁగు.

మఱియు ననేకవిధనామరూపనిరూప్యం బగుమనంబునకు దృష్టస్మృతుల నాశంబువలనం గలిగెడునుపరామం బగుసమాధియందుఁ గేవలస్వరూపజ్ఞానంబునఁ దోఁచు నిర్మలప్రతీతిస్థానం బైనహంసస్వరూపికి నమస్కరింతు.

ఇట్లు వ్యాఖ్యానమునందలిపదార్థాదులు గలిగియు నద్వైతపర మయ్యునుంటంజేసి యీస్కంధమును బహుతరముగా నావ్యాఖ్యానము ననుసరించియే సింగన తెనిఁగించి యుండు నని తోఁచెడిని. అయినను బోతనవలె వ్యాఖ్యానమునుగాని మూలము నన్యూనముగాను ననతివిపులముగాను విశదీకరించువైదుష్యముగాని ప్రావీణ్యముగాని యీకవియందుఁ గానము. మఱియు నావ్యాఖ్యానముఁ జక్కఁగాఁ బాటించి మూలమును దానికి మిక్కిలి సరిగాఁ దెనిఁగించినవాఁడును గాఁ డని మీఁదియుదాహరణముచేతనే తెలియవచ్చును. కొన్నియెడలఁ దెనిఁగింపు మూలమునకుఁ జాల భిన్నముగాను నుండును. మూలమునఁ దత్త్వఘట్టములలోని సమాసములఁ బోతనవలెఁ దేటపఱుప లేక యట్లే యుంచి రచించుట యటుండఁగా వానిలోఁ గొన్నింటియర్థములు నిందు సరిగాఁ గానుపించుటలేదు. కొన్నియెడల నద్వైతప్రక్రియను మాత్రము దప్పక తనకుఁ దోఁచినరీతిని మూలమునకు జాల విరుద్ధముగాను దెనిఁగించి యున్నాఁడు. కేవలకవిత్వమునుబట్టి చూడ

ఈతఁడు సింగననారయులకంటె నెక్కుడై పోతనవలె స్వకపోలకల్పితము లగువర్ణ నీయములను గూడఁ జేర్చి మధురముగాను మనోహరముగాను దనస్కంధమును దెనిఁగించినాఁ డని చెప్ప నొప్పును. ఇతనికవనమున లక్షణదోషములు కొన్ని గానిపించుచున్నవి.

కొన్నిటికి కాదేశము.
పెట్టుక. పట్టుక.
ఉకారాంతశబ్దమునకు షష్ఠి పరమగు నపుడు నగాగమము రామి.
పాటుకు.
దుష్టరూపము లు.
చేతును.

దుష్టసంధులు.
ఓ రేడ్యకుఁ డని.
గ్రిక్కిఱే నిజగంబునను.
సుహి మెట్టిదియో.
అడఁకు వేమియు.
ధాతంతవానిని.
నేర్పరింతింతవాఁ డన రానివాఁడు.

మఱియు సమాసదోషములు మొదలగునవి కొన్ని గానిపించుచున్నవి కాని విస్తరభీతి నిట వ్రాయక పంచమస్కంధము దెనిఁగించిన

గంగన్న

ను గూర్చి కొంతవ్రాయుట యుక్తము. ఈతనికవన మంతరసవంతము కాదు. దానిని సింగనకవనముకంటెఁ దక్కువ యని చెప్పవచ్చును. రసోత్పత్తికొఱకుఁ జేసినరచన లంతగా శ్రమపడక కుదిరినవిగాఁ దోఁచమిచేఁ బోతనవానివలె నవి స్వభావసుభగములుగాఁ గానిపింపవు. అయినను మొత్తమునకు నితనికవిత్వము కొంత లలితముగాను సింగనదానికంటె సుకుమారముగాను నుండును. ఇతని తెనిఁగింపును సింగనదానివలె మూలమునకు మిక్కిలిసరిగా నుండదు. వర్ణనాసందర్భములయందు నిది మూలముకంటెఁ జాల న్యూనముగాను గొన్నియెడల భిన్నముగాను నుండును.

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాధ్యాయము.

కటాక్షవర్ణనము.

శ్లో. బాణా విమౌ భగవత శ్శతపత్త్రపత్త్రౌ కాంతా వపుంఖరుచిరౌ వతితిగ్మదంతౌ
కస్మై యుయుంక్షసి వనే విచరన్న విద్మః క్షేమాయ నో జడధియాం తవ విక్రమోస్తు.

తెనుఁగు.

క. పొలుపగుచున్న విలాసం,బు లనంగజబాణములను బోలెడునీచం
చలసత్కటాక్షవీక్షణ,ముల నెవ్వని నింతి చిత్తమునఁ గలఁచెదవే.

అంగపరిమళలోభానుగతభ్రమరవర్ణనము.

శ్లో. శిష్యా ఇమే భగవతః పరితః పఠంతి గాయంతి సామ సరహస్య మజస్ర మీశ!
యుష్మచ్ఛిఖా విలులితాః సుమనోభివృష్టీః సర్వే భజం త్యృషిగణా ఇవ వేదశాఖాః.

తెనుఁగు

చ. చెదరఁగ వేదముల్ చదువు శిష్యులపైఁ దగఁ బుష్పవృష్టి స
మ్మదమున నంతలోఁ గురియు మార్కిని మన్మథసామగానముల్
చదివెడుశిష్యులో యనఁగ షట్పదపంక్తులు మ్రోయఁగా వడిం
బదపడి మీఁద రాలుఁ గచభారము నంచలజాలుకొప్పిరుల్.

వీనిలో మొదటిపద్యమున మూలమునందలివిశేషణాదులు పెక్కులు లేవు. రెండవదానియందు మూలార్థరీతి గానిపింపదు. ఇట్లితనికవిత్వ మంతగా సరసమును మధురమును గాకపోయినను, మార్దవమూలమునఁ గొంత లాలిత్యమును గాంచుచున్నది. మఱియుఁ బోతనాదులకవనంబులందుఁబోలె నిందు స్వకపోలకల్పితము లగువర్ణనము లెందును గానరావు గాని సరసవస్తుత్యాగములు పెక్కు కానఁబడుచున్నవి.

౧౬. ఇతి తేషాం వృషలానాం రజస్తమః ప్రకృతీనాం ధనమదరజఉత్సిక్తమనసాం...కర్మాతిదారుణం యద్బ్రహ్మభూతస్య సాక్షాద్బ్రహ్మర్షిసుతస్య నిర్వైరస్య సర్వభూతసుహృదస్సూనాయా మప్యనుజ్ఞాతాయా మనభిమత మాలంభనం తదుపలభ్య బ్రహ్మతేజసాతిదుర్విషహేణ దందహ్యమానేన వపుషా సహసోచ్చచాలస్సైవ దేవీభద్రకాళీ.౧౭.భృశమమర్షరోషావేశరభసవిలసితభ్రుకుటీవిటపకుటిలదంష్ట్రారుణేక్షణాటోపాతిభయానకవదనా హంతుకామేవేదం మహాట్టహాస మతిసంరంభేణ విముంచంతీ, తతఉత్పత్య పాపీయసా మతిదుష్టానాం తేనైవాసినా వృక్ణశీర్ష్ణాం గళాత్ ప్రస్రవంత మసృగాసవ మత్యుష్ణం సహగణేన నిపీయాతిపానమదవిహ్వలోచ్చైస్తరాం స్వపార్షదైస్సహ జగౌ ననర్త విజహార చ శిరః కందుకలీలయా. పంచ. నవమాధ్యాయము.

తెనుఁగు.

సీ. సర్వభూతములకు సఖుఁడును బ్రహ్మభూ, తాత్ముఁడు నిర్వైరుఁ డమునబ్రహ్మ
సుతుని తేజం బంతఁ జూడ దుస్సహమైన, భయ మంది వడఁకుచు భద్రకాళి
క్రోధంబు ముమ్మడిగొనఁగ హుంకారంబు, సలుపుచు నట్టహాసంబు సేసి
పాపాత్ములును దుష్టపరులును రాజస, తామసకర్మసంధాను లగుచు
తే. విప్రవరునట్లు హింసించు వృషలపతిని, భృత్యవర్గంబుతోఁ దలఁ ద్రుంచ్విఁ గూల్చి
యపుడు వృషలాధిపునిశిర మంది లీలఁ, బాడి యాడుచు నందందఁ గ్రీడసలిపె.

ఇది యితని తెనిఁగింపునకు మంచినిదర్శనము. ఇందు రసపూర్తిమూలంబుకంటె మిక్కిలి తక్కువ. మూలార్థమెల్ల ననతిన్యూనముగా సంగ్రహించి నిపుణముగా నొక్కసీసంబున నిమిడ్చి యతిమృదువుగా రచించినరీతి నిచటఁగానవచ్చును. పోతనయేని నిట్టివర్ణనాప్రసంగము పొసంగెనా రసపారవశ్యంబునఁ జిత్రవిచిత్రరచనానల్పకల్పనాచమత్కారం బేపార స్వానవద్యహృద్యకవిత్వవిద్యావిలాస

విశేషంబులెల్లఁ జూచి రసంబులు చిప్పిలంజేయుకుండ నే ! ఇట్లు తత్త్వసూక్ష్మములందు మూలమునకును తెనుఁగునకును పెక్కు-చోట్ల భేద మగపడినను చాలవఱకు మూలము ననుసరించియే తాత్పర్యరూపముగాఁ దెనుఁగు సేసియున్నాఁడు. కొన్నిచోట్ల శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానమందలియర్థాదులు గానిపించుటచే దానిని బూర్ణముగా ననుసరింపకపోయినను సహాయముగా నుంచుకొని సంగ్రహముగాఁ దెనిఁగించి యుండు నని తోఁచెడిని.

పంచమస్కంధము – ఏకాదశాధ్యాయము.

శ్లో. యావన్మనో రజసా పూరుషస్య సత్త్వేన వా తమసా వానురుద్ధం।
చేతోభి రాకూతిభి రాతనోతి నిరంకుశం కుశలం చేతరం వా॥
సవాసనాత్మా విషయోపరక్తో గుణప్రవాహో వికృత ష్షోడశాత్మా।

వ్యా. పూరుషస్య, కుశలం-ధర్మ మితర-మధర్మంవా, ఆతనోతి, కైః, చేతోభిః-జ్ఞానేంద్రియైః. ఆకూతిభిః-కర్మేంద్రియైశ్చ॥ తతశ్చధర్మాధర్మవాసనాయుక్తం తదేవానేకదేహాదివైచిత్ర్యంకరోతీత్యాహ॥ సఇతి – తన్మనఇత్యర్థః, వాసనాయుక్తం ఆత్మోపాధిత్వా దాత్మా.

తెనుఁగు.

పురుషుని, చిత్తంబుగుణములఁ బొంది యెంత
తే. కాల ముండును మఱియంతకాలమందు, నరయవిజ్ఞానకర్మేంద్రియములచేత
మరగి ధర్మంబుమఱియధర్మంబునట్లు, తగిలి పుట్టించుచుండు నత్యంతమహిమ.
వ. మఱియు ధర్మాధర్మవాసనాయుక్తంబు... చిత్తంబు

ఈకవియుఁ దనస్కంధము నద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించె ననుటకు దాని యందలినిదర్శనములం గొన్నింటిఁ దెలిపెద :

ఆ. పరఁగఁ బెద్ద లీప్రపంచ మంతయుఁ దథ్య, మనరు ౧–ఆ. 151

వ. మనోవృత్తుల నతిక్రమించినజీవుండు పరంజ్యోతి యైననారాయణస్వరూపంబుగా నెఱుంగును... ఈశ్వరుండు సర్వభూతాంతర్యామి యగుచు జీవాత్మస్వరూపంబున నుండు. ౧–ఆ. 153

వ. బ్రహ్మం బొక్కటియె సత్యంబు జగత్తసత్యంబు. ౧–ఆ. 159

ఇట్లద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించుటయు నితండు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమును గొంతయేని ననుసరించి యుండు ననుటకుఁ గొంత యాధారముగా నున్నది ఇతని కవనంబునను గొన్నిలక్షణదోషంబులు గూపట్టుచున్నవి.

కొనికి కాదేశము.		నాటుక.	145
ప్రథమాశ్వాసము.		ఉకారాంతశబ్దమునకు షష్ఠిని నగాగమము రామి.	
తఱుముక.	1-8	ఆశ్రమమును.	21
ఆశ్రయించుక.	147	సుతుక.	56
ద్వితీయాశ్వాసము			
జుట్టుక.	120		

మఱియు దుష్టము లగునఖండయతులును మఱికొన్నిదోషములును గానిపించుచున్నవి. మొత్తమునకు నితనికవిత్వము మిక్కిలి మృదువుగానుండు ననుటకును రెండుదాహరణము లిచ్చి యితనివిషయ మింతటితో విరమించెద.

ఉ. అక్కట! తల్లిఁ బాసి హరిణార్భక మాప్తులు లేమిఁజేసి యే
దిక్కును లేక యున్న నిటఁ దెచ్చితి నాయెడ నీమృగార్భకం
బెక్కుడుప్రేమఁజేసి చరియించుచు నున్నది నాదుసన్నిధిన్
మక్కువఁజేసి దీనిఁ గడుమన్ననలం దగఁబోఁతు నెంతయున్.

ఉ. రాజులు మే లనంగ సురరాజసమానుఁడ నై తిరాజులన్
రాజులఁ జేసి తాపసులరాజుఋషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కఁగాఁ
దేజము నొంది యాహరిణదేహమునందలి ప్రీతిఁజేసి నా
యోజ సెడంగ నేఁ జెడితి యోగిజనంబులలోన భేల నై.

ఇఁక ప్రాతఃప్రతులందును నచ్చుప్రతులగద్యలందును నేకాదశద్వాదశస్కంధములను రచించినవాఁడుగాఁ దెలియుచున్న వెలిగందల

నారయ

ను గూర్చి కొంతవ్రాయవలసియున్నది. ఈ రెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు మొత్తమునకు మూలమునకుఁ జాలవఱకు సరిగా నుండదు. తత్త్వఘట్టములందుఁగాని కథాంశములందుఁగాని యిది మూలమునకంటెను బెక్కుచోట్లఁ జాల న్యూనముగాను గొన్నియెడల మిగులవిశుద్ధముగాను నుండు నని తోఁచుటచే చెప్పుచున్నాఁడను. స్థాలీపులాకన్యాయంబున రెండుదాహరణంబు లిచ్చెద.

శ్లో. ఇంద్రియార్థభ్రమో జాగ్రత్స్వప్నోఽంతఃకరణభ్రమః
సుప్తం తద్వాసనాబీజం తుర్యా మూర్తి స్తదన్వితః॥ ఏకాదశ.

వ. ఇంద్రియార్థభ్రమణంబు సేసెడుమర్త్యులకు సుషుప్త్యాద్యవస్థలు వరుసన కలుగుటంజేసి పరమేశ్వరునిం బొందరామి యనునాలుగవయవస్థయుఁ గలుగు.

శ్లో. తంచోపనీయ సదసి పరిమ్లానముఖశ్రియః
రాజ్ఞ ఆవేదయాంచక్రు స్సర్వయాదవసన్నిధౌ।
తం చూర్ణయిత్వా ముసలం యదురాజ స్స ఆహుకః

సముద్రసలిలే ప్రాస్య లోహం చాస్యావశేషితం
కస్మింశ్చిత్ మత్స్యే గ్రస్తో లోహమ్॥ ఏకాదశ.

వ. ...దానింగొనిచని దేవకీనందనుసన్నిధానంబునం బెట్టియెఱింగించిన నతం (డాత్మకల్పితమాయారూపం బగుట యెఱింగియు నెఱుంగని తెఱంగున) వారలం జూచి యిట్లనియె... (సముద్రతీరంబున నొక్క మహోపలం బున్నది. అందు నుండు నత్యచ్ఛ్రాయవిశాలవిభీషణం బగుపాషాణంబున మీభుజాబలంబుచేత నీముసలంబు దివిచి) దీనిచూర్ణంబు సింధుబంధంబులం గలిపి రండు పొం డని జగద్విభుం డైనకృష్ణుం డానతిచ్చిన వారు నట్లుచేసి తత్కీలితం బైనలోహఖండంబును సరకుగొనక సాగరంబునం బడవైచిన నొక్కఝషంబు గ్రసించిన.

ఇట మూలమున 'రాజ్ఞే' 'యదురాజస్య ఆహుకః' ఇత్యాదులు ఉగ్రసేనుని నిర్దేశించుచుండఁగా నతనికి మాఱుగా 'దేవకీనందనునకు' 'జగద్విభుం డైనకృష్ణుండు' అని తెనుఁగున నున్నది. మఱియుఁ దెనుఁగునఁ గుండలీకరణములలోని ముసలమాయారూపత్వపర్వతపాషాణాదులు లెవ్వియు మూలమునఁ గానరావు ఇంతే కాక యందలికుండలితవాక్యము రెండవదానికి వ్రాఁతప్రతులందు 'సముద్రతీరంబున నొక్కమహోపలం బున్నది. ఇమ్ముసలంబు మీభుజాబలంబున దానిమీఁదం దివిసి' అని పాఠాంతరము చూపట్టుచున్నది. మూలమునకును, వ్రాఁతప్రతులకును, నచ్చుప్రతులకును గానిపించుపరస్పరభేదములకిది యొకనిదర్శనము. ఇట్టిభేదములు కథాంశములను దత్త్వఘట్టములను గానంబడుటకుఁ జెఱి యొకయుదాహరణముఁ జూపెద.

మూలము.

శ్లో॥ తక్షకః ప్రహితో విప్రాః! క్రుద్ధేన ద్విజసూనునా।
హంతుకామో నృపం గచ్ఛ న్దదర్శ పథి కాశ్యపమ్।
తం తర్పయిత్వా ద్రవిణై ర్నివర్త్య విషహారిణమ్।
ద్విజరూపప్రతిచ్ఛన్నః కామరూ వ్యదశ న్నృపమ్॥
బ్రహ్మభూతస్య రాజర్షే ర్దేహో హి గరళాగ్నినా।
బభూవ భస్మసా త్సద్యః పశ్యతాం సర్వదేహినామ్॥
హాహాకారో మహా నాసీ ద్భువి ఖే దిక్షు సర్వతః।
విస్మితా హ్యభవ న్సర్వే దేవాసురనరాదయః।
జనమేజయః స్వపితరం శ్రుత్వా తక్షకభక్షితమ్।

వ్రాఁతప్రతులతెనుఁగు.

వ. తక్షకప్రేరితుం డైన యుర్వీసురుం డొకండు చనుదెంచి రాజసన్నిధి నున్నవారిచేతికి నొక్కఫలం బిచ్చిన వారు రాజున కిచ్చిన నతం డది యాస్వాదింప నందుఁ గ్రిమిరూపంబున వెడలి మహాభయంకరరూపంబునఁ గాకోదరం బైకఱచిన పరీక్షిత్తు పంచత్వంబు నొందుట విని తనయుం డైనజనమేజయుండు.

అచ్చుప్రతులతెనుఁగు.

వ. ఇట్లు క్రుద్ధుం డైనబ్రాహ్మణోత్తమునిచేఁ బ్రేరితుం డైనతక్షకుండు ద్విజరూపంబుఁ దాల్చి పరీక్షిద్వధార్థంబుగా నేతెంచుచుండి మార్గమధ్యంబునఁ గాశ్యపుఁ డను సర్పవిషహరణసమర్థుం డగు నొక్కవిప్రునిం గని యతని నపరిమితధనప్రదానంబునఁ దృప్తుం గావించి పరీక్షిన్నికటంబునకు రాకుండునట్లొనర్చి యంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజుచెంత నున్నవారిచేతి కొక్కఫలం బిచ్చి చనినవాఁ డాఫలంబు రాజున కిచ్చిన నతం డాఫలంబు నాస్వాదించినం గ్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి మహాభయంకరరూపంబునఁ గాకోదరం బై రాజుం గఱచిన నతండు నాక్షణంబ విషాగ్నిచే భస్మీభూతుం డయ్యె. అట్టియవసరంబున భూవ్యంతరిక్షంబుల నందునిఖిలప్రాణు లాశ్చర్యకరం బగుతన్మరణంబుఁ గని హాహారవంబులు సేసిరి అంత నీయర్థంబు నతనితనయుం డైనజనమేజయుండు విని.

ఇట వ్రాతప్రతులపాఠము మూలముకంటె మిక్కిలి న్యూనముగాను విరుద్ధముగాను నుండుటం జూచి యచ్చుప్రతులందలిపాఠము మూలానుసారముగా రచింపఁబడెను గాఁబోలు. వ్రాతప్రతులవిరుద్ధపాఠమునుబట్టి పర్యాలోచింపఁగా మూలమునఁ గల 'తక్షకః ప్రహితో విప్రాః' అనుపాఠమునకు మాఱుగా 'తక్షక ప్రహితో విప్ర' అనుతప్పుపాఠము నెట్లో కొని కవి తెనిఁగించియుండు నని తోఁచెడిని. తెనుఁగుపాఠముల రెంటను గల 'ఒక్కఫలం బిచ్చుటయును' తక్షకుండు 'క్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి' వచ్చుటయు మూలమునఁ గనరావు.

ద్వాదశస్కంధము - చతుర్థాధ్యాయము.

శ్లో. బుద్ధే ర్జాగరణం స్వప్న స్సుషుప్తి రితిచోచ్యతే
మాయామాత్ర మిదం రాజ న్నానాత్వం ప్రత్యగాత్మని
యథా జలధరా వ్యోమ్ని భవంతి న భవంతి చ
బ్రహ్మ ణీదం తథా విశ్వ మవయ వ్యుదయాప్యయాత్
అన్యోన్యాపాశ్రయాత్సర్వ మాద్యంతవ దవస్తు చ
నానాత్వం ఛిద్రయోర్యద్య జ్జ్యోతిషో ర్వాతయో రపి
యథా హిరణ్యం బహుధా సమీయతే నృభిః క్రియాభి ర్వ్యవహార వర్త్మసు
ఏవం వచోభి ర్భగవా నధోక్షజో వ్యాఖ్యాయతే లౌకికవైదికై ర్జనైః॥

వ్రాతప్రతులతెనుఁగు.

వ. స్వప్నజాగరణసుషుప్త్యవస్థా(భేదం బాత్మమయంబై బుద్ధియుక్తం బైనమాయ యై యోగంబునం బరిణమించు. ప్రాణిజాతంబున కీశ్వరునందు లయోదయంబు లగు. ఈజగం బన్యోన్యాపాశ్రయం బై యాద్యంతవస్తువై వర్తించు) ఒక్క తేజంబు బహురంధ్రంబులఁ గానంబడు తెఱంగున నొక్క(పరమాత్మను) బెక్కువిధం

బులుగా భావింతురు. హాటకంబు పెక్కురూపంబులయ్యు నేకం బైన తెఱంగునఁ బరమాత్ము నొక్కటిగా భావించి.

అచ్చుప్రతుల తెనుఁగు.

వ. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలు (బుద్ధిధర్మంబు లగు. ప్రత్యగాత్మయందు నానాప్రకారంబులం దోఁచు నీదృశ్యప్రపంచం బంతయు మిథ్య యని తెలియుము). ఒక్క తేజంబు బహురంధ్రంబులం గానంబడువడువున నొక్కయాత్మయె పెక్కువిధంబులఁ దోఁచుచుండు. హాటకంబు పెక్కురూపంబులు గల దైన నేకం బైన తెఱంగునఁ బరమాత్మ (వివిధచేతనాచేతనశరీరంబులయందు) బెక్కువిధంబులం గనంబడిన నేకంబుగా భావింపవలయును.

ఇట మూలమునం దెడనెడ నుండుశ్లోకములు కొన్ని తెనిఁగింపఁబడినవి కావు. ఆశ్లోకము లుండుచోటులనే చుక్కలతోఁ జూపి తెనిఁగింపఁబడినవానిని మాత్రము వ్రాసినాఁడను. తెనిఁగింపఁబడినవో యేదర్శనమునుబట్టి చూచినను మూలమునకు వలయునంతసరిగా లేవు. ఈలోపము లటుండఁగాఁ దెనుఁగుపాఠములు రెంటను గుండలితము లగుబంతులొండొంటియందు లేవు. మఱియు నచ్చుప్రతులందలి తెనిఁగింపు సువ్యక్తముగా సద్వైతపరము గా నున్నది. వ్రాతప్రతుల తెనిఁగిం పట్లు గానిపింపదు.

ఇట్లు మీఁదిరెండుదాహరణములవలన మూలాదులు మూఁటికిని గలభేదములు విశదముగాఁ దెలియనచ్చును. మఱియు నయ్యెయెడల నధ్యాయము లొకటి రెండుగాఁ దెనిఁగింపఁబడకున్నవి. ఏకాదశస్కంధమునఁ ద్రయోదశాధ్యాయమున శ్రీవిష్ణుండు హంసరూపి యై చేసినతత్త్వోపదేశము

'వస్తునో య దనానాత్వ మాత్మనః ప్రశ్న ఈశ్వరః'

అనుశ్లోకము మొదలుగాఁ బదియేడుశ్లోకములఁ జెప్పఁబడియున్నది. వాని కెల్లఁ|| దెనుఁగయుదాఱుబంతులేయున్నవి. అవియును మూలమునకు సరిగావు. అందు

మనసా వచసా దృష్ట్యా గృహ్యతేన్యై రపీంద్రియైః।
అహమేవ న మత్తోన్య దితి బుధ్యధ్వ మంజసా॥ 24

అనునీశ్లోకము 'పంచేంద్రియంబులకు దృష్టం బైనపదార్థం బనిత్యంబు. అది నిత్యదృష్టిని బ్రహ్మంబని తెలియవలయు' అని తెనిఁగింపఁబడియున్నది. కపిలుదునాలుగవయధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినభక్తిపారమ్యధ్యానయోగములను బదిబంతులలో నఱగొఱగాఁ దెనిఁగించి, షోడశమునందలివిభూతులను జెప్పి యవ్వలిమూఁడధ్యాయములవిషయములను మూఁడుబంతులతో సూచించి పండ్రెండవయధ్యాయమునకు మఱలి, యందుఁ గల

|| చూడు-భాగ-ఏకా-వచన. 104.

శ్లో॥ తస్మాత్త్వ ముద్ధవోత్సృజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనాం
ప్రవృత్తించ నివృత్తించ శ్రోతవ్యంశ్రుత మేవ చ
మా మేక మేవ శరణ మాత్మానం సర్వదేహినామ్।
యాహి సర్వాత్మభావేన మయాస్యా హ్యకుతో భయః॥ 15

ఈశ్లోకము లకే||'సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్యమామేకం శరణం వ్రజ'ఇత్యాదులు నాలుగుబంతులు చెప్పి పిదపఁ బందొమ్మిదవయధ్యాయమునందలిశిష్టాంశమును గొంతయు నిరువదినాలుగవదానియందలిసాంఖ్యవిధిను సప్తవింశమునందలియర్చనాప్రకారంబు గొంతెను దెనిఁగించి యిరువదితొమ్మిదవదానియందుఁ గల

'గచ్ఛోద్ధవ! మయాదిష్టో బదర్యాఖ్యం మయాశ్రమమ్'

ఇత్యాదులను, నవ్వలిరెండధ్యాయంబులఁ గలమూదవకులయబలరామకృష్ణ నిర్యాణంబులును దెనిఁగించి యున్నాఁడు. ఈస్కంధమునఁ గలభిక్షుగీతాదులు తెనుఁగున లేవు. మఱియు †'నారాయణవిగ్రహంబు జలధిప్రాంతంబున జగన్నాథస్వరూపం బై యుండె' ననుట మూలమునం గానరాదు. మొత్తమునకు నీస్కంధమునకుఁ దెనుఁగు మూలమున నాలుగింట నొకపా లుండును. ద్వాదశస్కంధమును దెనిఁగించుటయం దిట్లధ్యాయములుగా వదలిపెట్టుట లేదు గాని యది పెక్కుచోట్ల మూలముకంటె మిక్కిలి న్యూనముగాను గొన్నియెడలఁ గడుభిన్నముగాను గానిపించుచున్నది.

వ్రాతప్రతులందు లేనిదియు మూలానుసారము లైనవియు నగు నధికపాఠాదు లచ్చుప్రతులందుఁ గానంబడుటకుఁ బండితులు మూలముగా నుండఁబోలు నని చెప్పినాఁడనుగదా. ఆవిషయ మట్లుండ మఱియొకవిచిత్రమును జూపట్టుచున్నది. ఈ రెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు వ్రాతప్రతులం దద్వైతపరముగాఁ దోఁపదు. అచ్చుప్రతులందో యది స్పష్టముగా నద్వైతపరముగాఁ గానిపించుచున్నది. వ్రాతప్రతులపాఠమునుబట్టి చూడ నది యద్వైతపర మనుటకంటె విశిష్టాద్వైతపర మనుటకుఁ గొన్నియాధారము లందే కానఁబడుచున్నవి.

‡'సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ యనునుపనిషత్తుల్యం బగు గీతావచనప్రకారంబున' అని యీశ్లోకమునకు విశిష్టాద్వైతులవలెఁ గవి మిక్కిలి ప్రాధాన్యముకలిమిని జూపియున్నాఁడు.

మఱియు 'జీవాత్మభేదంబు § మొదలైనవి యెఱిఁగించి విజ్ఞానవంతుంగాఁ జేసి మన్నించితి' అని యిట జీవాత్మభేదంబుఁ బ్రతిపాదించియున్నాఁడు.

♦ 'దేవతాంతరమంత్రాంతరసాధనాంతరంబులు వర్జించి యుండెనేని వైకుంఠంబున వసించు' ఇది వీరవైష్ణవత్వసూచకము.

ఈ వాక్యము లు వ్రాతప్రతులందును నచ్చుప్రతులందును గానిపించుచున్న

||చూడు-ఏకాదశ-వచన. 106. †ఏకా.వచన. 121. ‡ఏకా.వ. 106. § ద్వా.వ. 2. ♦ ద్వా.వ. 39.

వి. ఇవి నిస్సందేహముగా విశిష్టాద్వైతపరములు. ఆచ్చుప్రతులందుఁ గంఠోక్తిగా నద్వైతమును బ్రతిపాదించువాక్యములు కొన్నిటిని వ్రాసెద.

'ప్రత్యగాత్మయందు నానాప్రకారంబులందోఁచునీదృశ్యప్రపంచంబంతయు మిథ్య యని తెలియుము.'

'ఇష్టాత్మస్వరూపునిగా హరిని నిరంతరంబు భావించుచుండుట విశేషంబు'

'బ్రహ్మాత్మైక్యానుసంధానంబు.'

ఇందు మొదటిదియు మూఁడవదియు వ్రాఁతప్రతులందు లేవు. రెండవదానికి మూలము 'ఏవమాత్మాన మాత్మస్థ మాత్మనైవామృశ ప్రభో.' దీనికి వ్రాఁతప్రతులం దెల్ల *'ఇష్టాత్మనాత్మస్థునిగాఁ జేసి హరినిజాకారంబు మనంబునం దలంచుచుండుము' అని తెనుఁగు గానఁబడుచున్నది కాని యచ్చుప్రతులపాఠము గానఁబడదు. కాఁబట్టి యీవాక్యము లంతగా నవలంబనీయములు కావు. ఉభయవిధప్రతులందు గానిపించు పాఠములంబట్టి కడపటి రెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు విశిష్టాద్వైతపరముగనే సమంజసముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఈవిషయము నిట్లుండ నిచ్చి మఱియొకదానిం గూర్చి కొంత చర్చించుట యావశ్యకము.

ద్వితీయతృతీయచతుర్థస్కంధములందును, పంచమషష్ఠములందును, దశమోత్తరభాగమునందు, నేకాదశద్వాదశములను బోతనకవితారీతి గానిపింపమిచే నవి యుత్పన్నములై నారయాదులచేఁ బూరింపఁబడిన వని పండితులు వ్రాసియున్నారు గదా. అందుఁ బంచమషష్ఠములు కేవలరామాంకితములు గాక యచ్యుతనందగోపకుమారాంకితము లగునాద్యంతపద్యగద్యాదులంబట్టి యవి పూర్ణముగా గంగనసింగనలచే రచింపఁబడిన వని నిస్సందేహముగాఁ దెలియుచున్నది. ఏకాదశద్వాదశములు రామాంకితము లయ్యుఁ గవిత్వశైలిఁ బట్టియు భాషాంతరీకరణవైఖరిఁ బట్టియుఁ బోతనగంగనసింగనల కితరుఁడైనయొకనిచే ననఁగా బండితలిఖితపీఠికానుసారముగా నారయచేఁ బూర్ణముగా రచింపఁబడిన వని తెలియుచున్నది. ఇక్కన ద్వితీయాదులు మూఁటను, దశమోత్తరభాగమునను గలగద్యములనుబట్టియు, రామాంకితము లగునాద్యంతపద్యములనుబట్టియు, వానియందు నయ్యెయెడలఁ బోతనపదశయ్యాదులు గానిపించుటంబట్టియు, నవి తొలుతఁ బోతనచే రచితములని తెల్లమగుచున్నది. మఱియు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమందలి యవతారికలను విశేషాంశములను గూడ జేర్చి తత్త్వఘట్టములను దెనిఁగించుట పోతనదప్పఁ దక్కినవారెవరియందును గానఁబడదు. అట్టి తెనిఁగింపును ద్వితీయాదులు మూఁట వరుసఁగా జూపెద.

ద్వితీయస్కంధము – పంచమాధ్యాయము.

శ్లో॥ ద్రవ్యం కర్మచ కాలశ్చ స్వభావో జీవ ఏవ చ ।
వాసుదేవాత్పరో బ్రహ్మన్నచాన్యోఽర్థోఽస్తి తత్త్వతః॥

* ద్వా. వ. 26.

వ్యా॥ ద్రవ్యం-మహాభూతాని, ఉపాదానరూపాణి; కర్మ - జన్మనిమిత్తం; కాలః - తత్క్షోభకః ; స్వభావః - తత్పరిణామహేతుః ; జీవో-భోక్తా-వాసుదేవాత్పర అన్యోర్థో నాస్తి,

తెనుఁగు॥ మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబు లైనమహాభూతంబులును, జన్మనిమిత్తంబు లైన కర్మంబులును, గర్మక్షోభకం బైనకాలంబును, గాలపరిణామహేతు వైనస్వభావంబును భోక్తయైన జీవుండును వాసుదేవుండ కా నెఱుంగుము. వాసుదేవవ్యతిరిక్తంబు లేదు.

తృతీయస్కంధము - నవమాధ్యాయము.

శ్లో॥ శశ్వత్స్వరూపమహసైవ నిపీతభేదమోహాయ బోధధిషణాయ నమః పరస్మై
విశ్వోద్భవస్థితిలయేషు నిమిత్తలీలారాసాయ తే నమ ఇదం చ రమేశ్వరాయ ।

వ్యా॥ స్వరూపమహసైవ - స్వరూపచైతన్యేనైవ, బోధః (విజ్ఞానమ్) ఏవ ధిషణం[1] ఆశ్రయం-యస్య... విశ్వస్య ఉద్భవాదిషు నిమిత్తం-మాయా;తస్యాః లీలా -విలాసః, తయా సహ, రాసః - క్రీడా.

తే. తవిలి శశ్వత్స్వరూపచైతన్యభూరి, మహిమచేత నపాస్తసమస్తభేద
మోహుఁడవు సకలవిజ్ఞానమునకునాశ్రయుండవగునీకు మ్రొక్కెదనోరమేశ.

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూత మగుమాయాలీ
లను జెంది నటనసలిపెడు, ననఘాత్మక నీకొనర్తు నభివందనముల్.

చతుర్థస్కంధము - ఏకోనత్రింశాధ్యాయము.

శ్లో. అర్థే హ్యవిద్యమానేపి సంసృతిర్న నివర్తతే
మనసా లింగరూపేణ స్వప్నే విచరతో యథా.

నను తర్హి అజ్ఞానవిలసితత్వేన సంసృతిహేతోర్దేహాదేరసత్యత్వాత్కథం తన్నివర్తనప్రయాసేన తత్రాహ। అర్థేహీతి। లింగరూపేణ - ఉపాధిభూతేన.

తెనుఁగు.

సీ. నరనాథ! ఏమఱి స్వప్నంబుచందంబున, నజ్ఞానవిలసితం బగుటఁజేసి
తివిరి మిథ్యాభూతదేహాదికమునకు, నరయ వివర్తనాయాస మేటి
కని యంటివేనియు నర్థంబు లేకున్న, సర్వసోపాధికం బైన మనము

ఇట్టి తెనిఁగింపునుబట్టియు నీమూఁడును బోతన మొదట రచించినవే యగునని యేర్పడుచున్నది. దశమోత్తరభాగమునఁ దత్సఘట్టముల నిట్టితెనిఁగింపు కానరాకున్నను. గథాసందర్భములు పెక్కంట నాతనిశైలి నిస్వాదముగాఁ దెలియుచున్నదిగాన నదియు మొదటఁ బోతన రచించినదే యగునని చెప్పవచ్చును. అయిన నీనాలుగింటపెక్కుచోట్లఁ బోతనపదవ్యాఖ్యాములు నతని తెనిఁగింపురీతియునుగానరాకున్నవి. రెండు మూఁడుదాహరణములమాత్రము జూపెద.

సీ. మందారమకరంద మాధుర్యమునఁ దేలు, మధుపంబు వోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీవీచికలఁ దూఁగు, రాయంచ సనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు, కోయిల సేరునే కుటజములకుఁ
బూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫురితచకోరకం, బరుగునే సాంద్రనీహారములకు
తే. నంబుజోదరదివ్యపాదారవింద, చింతనామృతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ జేర నేర్చు. వినుతగుణశీల మాటలు వేయునేల. సప్త.

సీ. నీరదాగమమేఘనిర్యత్పయఃపాన, చాతకం బేఁగునే చౌటిపడెకుఁ
బరిపక్వమాకందఫలరసంబులు గ్రోలు, కీరంబు చనునె దుత్తూరములకు
ఘనరవాకర్ణనోత్కలితమయూరంబు, కోరునే కఠినఘిల్లీరవంబుఁ
గరికుంభపిశితసద్గ్రాసమోదితసింహ, మరుగునే శునకమాంసాభిలాషఁ
తే. బ్రవిమలాకార భవదీయపాదపద్మ, యుగసమాశ్రయనైపుణోద్యోగచిత్త
మన్యుఁ జేరునె తన కుపాస్యంబు గాఁగ భక్తమందార దుర్భవభయవిదూర.

మ. హరినామాంకితసత్కథామృతరసవ్యాలోలుఁడై నట్టిస
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁ డసత్కథాలవణవాఃపూరంబుఁ దాఁ గ్రోలునే
వరమందారమరంద పానకుతుకస్వాంతద్విరేఫంబు స
త్వరమై పోవున చేదువేములకుఁ దద్గంధానుమోదాత్మమై. తృతీ.

శా. శోధింపంబడె సర్వశాస్త్రములు రక్షోనాథ వేయేటికిన్
గాథల్ మాధవశేముషీతరణిసాంగత్యంబునం గాక దు
ర్మేధల్ దాఁటఁగఁ జూడునే సుతవధూమీనోగ్రవాంఛామద
క్రోధోల్లోలవిశాలసంసృతిమహాఘోరామితాంభోనిధిన్. సప్త.

మ. ధరణీశోత్తమ నీవు కేవలసముద్యద్భక్తి ధీయుక్తిమై
వరగోవిందపదారవిందయుగభాస్వన్నావ సంధించి దు
స్తరభూరివ్యసనాకరోల్లసితదుర్దాంతోగ్రగంభీరసం
సరణాంభోధిఁ దరింపవయ్య పరమోత్సాహంబు దీపింపఁగన్. చతు.

ఇట నిర్వివాదముగాఁ బోతనకవిరచితము లనఁదగు సప్తమస్కంధపద్యము లందుఁ గానిపించుకవనప్రౌఢిమయు, భావసుభగత్వమును, రసౌత్కట్యమును, శయ్యాచారుత్వమును దక్కినపద్యములందుఁ గానరావు. మఱియును బూర్ణముగాఁ బోతనచే రచితము లనఁబడుస్కంధములందు, మఱి, నెఱి, వఱలు, మఱచు, ఎఱుఁగు, పఱచు మొదలగుశబ్దములలోనిఱకార మాఱకారముతో మాత్రమే యతిప్రాసమైత్రి నెందియుండఁగా నీద్వితీయాదులు నాలుగింట నవి లఘురేఫముతోఁగూడ నట్టిమైత్రి నెందియున్నవి. అయినను

ఉ. పాఱఁడు లేచి దిక్కులకు బాహువు లొడ్డఁడు బంధురాజిలో ...
జీరఁడు. సప్త.

క. పోరుదురు గికురు వొడుచుచుఁ, దూఱుదురు. దశ. పూ.

చ. విరవిర లేనియట్టిబలుకవీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి. దశ. పూ.

చ. మఱియొకనాఁటిరాత్రి బలకమాధవు లుజ్జ్వలవస్త్రమాలికా
ధరులును. దశ. పూ.

ఇప్పద్యంబుల నుభయరేఫమైత్రి గానిపించుచున్నది. చీరుశబ్ద ముభయరేఫముగా నున్నదని కూచిమంచి-తిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునం జెప్పినాఁడు గాని యది శకటరేఫమగుట కీపోతనపద్యమునే యుదాహరించినాఁడు. పోతన దీని నుభయరేఫముగాఁ దలఁచెనేమో, పోరుశబ్దప్రయోగము ప్రమాదజనితమై యుండ వచ్చును. విరవిర' లఘురేఫముగానే

చ. ఖురముల నేలఁ ద్రవ్వుచు నకుంఠితవాలసమీరణంబులన్
విరవిరఁబోయి దశ. పూ.

అనునీపద్యమునఁ గానిపించుచున్నది కాని మీఁద నిందలిరేఫమును ఱకారమునకు మిత్రముగా బ్రయోగించుటకు హేతువు గానరాకున్నది. పోరుశబ్దమువలెనే యిదియుఁ బ్రమాదవశముననో లేక యుభయరేఫమనితలంచియో కవిప్రయోగించి యుండును. ఎట్టిధీమంతులకును బ్రమాదము కలుగక పోవదుగదా. (మఱి' శబ్దము దశమపూర్వభాగాంతమున నుంటంజేసి యుత్తరభాగపూరకుం డగునితరకవిచే నుంపఁబడి యుండు నని తోఁచెడిని. ఈరెండుమూఁడుచోట్లం దప్పఁ బోతనయేపూర్ణముగా రచించినతక్కిన స్కంధములం దెల్ల నియతముగా రేఫద్వయమునకు మైత్రిలేమిచే నీరెండుమూఁడువిరుద్ధప్రయోగములు ప్రమాదవశమునఁ గాని మతభేదమునఁ గాని వేఱుకారణముచేఁ గాని కలిగియుండు నని తలఁపవలయునే కాని వీనిని గొని పోతన యుభయరేఫమైత్రి పాటించినవాఁ డనుట యెంతమాత్రము యుక్తము కాదు.

ఇట్లు ద్వితీయాదులు నాలుగింటఁ బెక్కుచోట్లఁ బోతనపదశయ్యాదులు లేమిచేతను, బోతన పాటింపనియుభయరేఫమైత్రి వీనియందు గానిపించుటచేతను, నివి యితరకవిపూరితము లయ్యునుండవలయు నని తోఁచెడిని. అయినను బోతనపదశయ్యాదులు నతని తెనిఁగించురీతియు నందందు కానిపించుటంబట్టియు నాద్యంతపద్య గద్యములంబట్టియు నీనాలుగును మొదటఁ బోతనచే రచితములైనవే యగు నని యూహింపవలసియున్నదని నిరూపించియున్నాఁడను. కాఁబట్టి యివి మొదటఁ బోతనచే రచితములై, యెడనెడ నుత్పన్నములు కాఁగా నితరకవులచేఁ బూరితములయ్యె నని యేర్పడుచున్నది. ఇతరకవులు వీనిని బూర్ణముగా రచించిరేని నట్లు రచించిన యితరస్కంధంబులందుంబోలె నిందును దమపేరే యుంచుకొని యుందురుగదా. ఇది యిట్లుండ వీనిని బోతనకు వెనుకఁ బూరించినవారెవరు ? వారయాదులు ముగ్గు

రా? లేక యం దొక్కరా? మఱి వేఱొక్కరా? పండితులు నారయయాదు లని ముత్తముగాఁ జెప్పియున్నారు. వ్రాఁత ప్రతులందుఁ జూడఁగాఁ గొన్నిట దశమోత్తర భాగమునఁ గృష్ణవిరహోక్తిఘట్టమున 'కాటుక నెఱయుంగ' అనుసీసపద్యమునాలవ పాదము మొదలుకొని శిష్టభాగమును, ద్వితీయస్కంధమున బ్రహ్మనారదునకు దత్త్వోపదేశము సేయుఘట్టమున 'బహుయజ్ఞవాట' అనుపద్యము మొదలుకొని శిష్టభాగమును అనఁగాఁ జతుర్థస్కంధాంతమువఱకును, నారయకవిత్వ మని వ్రాయఁబడి యున్నది. ఈవ్రాఁతవలన నవియెల్ల నారయచేఁ బూర్ణముగా రచింపఁబడినవనితలంపక పూర్వోక్తహేతువులంబట్టి యయ్యెడలఁ బూరితము లని మాత్రమే తెలియవలయును. ఈస్వల్పాధారముతప్ప వేఱొక్కటి కానరాదు. ఇదియును సరియైనదో కాదో నిశ్చయింపరాకున్నది. అయినను గొంతయేని నిజము లేక యిట్లు వ్రాఁత ప్రతులందు వ్రాయఁబడుటకు వీ లుండదు. మఱియు నీవిషయమున ఛందోవ్యాకరణసంబంధు లగుగ్రంథస్థనిదర్శనము లేవైనఁ గలవా యని శోధింపఁగా నాకుం గానఁబడినవానిని గొన్నింట నిట వ్రాసెద.

దశమస్కంధోత్తరభాగంబునం దత్త్వఘట్టముల తెనిఁగింపు చాలవఱకువిశిష్టాద్వైతపరముగా నున్నది.

'దేవా భవదీయసంకల్పాధీనంబు లైనశరీరంబులం బ్రవేశించి యున్నజీవసమూహంబు నీకు శేషభూతం బని తెలిసి కృతార్థు లగుదురు.'

'వెండియుఁ గొందఱు సచరాచరవస్తుజాతంబులకు నంతర్యామివై సర్వంబు నీవ యగుటం దెలియలేక యనిత్యం బని విపరీతబుద్ధిం దెలియుదురు కాని కొందఱు జగద్భరితుండవు గాన జగద్రూపకుండ వైననిన్నుఁ గటకమకుటకర్ణికాదివివిధభూషణభేదంబులం గనకంబు నిజస్వరూపంబు విడువక వర్తించుచందంబున జగద్వికారానుగతుండ వయ్యును నిఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణగుణాత్మకుండ వై యుందు వని యాత్మవిదు లైనవారు తెలియుదురు.' 1220

'అట్టిజీవులు దేవతిర్యఙ్మనుష్యస్థావరాదిశరీరంబులు సొచ్చి యణురూపు లై యుందురు. అందును నీ వుందువు తదంతరాత్మ వగుచు.' 1223

'సకలచేతనాచేతనాంతర్యామియైనసర్వేశ్వరుండు సర్వశబ్దవాచ్యుండు.' 1203

'సకలబ్రహ్మాండనాయకుండ వైననీయందు శ్రుతులు ముఖ్యవృత్తిం బ్రవర్తించు.' 1230

'మా యాత్మవిశిష్టుండ వగుచుఁ గార్యకారణాత్మకుండ వై.' 1204

ఇట జీవబహుత్వాణురూపత్వశేషత్వములు, ఈశ్వరునిజగద్రూపత్వము చిదచిద్విశిష్టత్వము, శేషిత్వము, శరీరభూతచిదచిదాత్మకత్వము, సర్వశబ్దవాచ్యత్వము, ఈశ్వరునియందు శ్రుతులముఖ్యవృత్తిత్వము మొదలగు విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములు కానిపించుచున్నవి.

ఇఁక నీయుత్తరభాగంబునం గల లక్షణదోషంబులను బ్రయోగ
విశేషంబులను గొన్నింటి వ్రాసెద.

(1) సంధిదోషములు. పద్యగద్యసంఖ్య
కోసిచ్చె 724
నిఖిలావసర్వ రైన 1017
నిర్వాణమూర్తైన 1049
పిశాచప తౌట 1255

ఒదిఁ గుండి 1237
ఎఱిఁగెఱిఁగి 193

(2) విశేషదోషములు.
పుత్త్రుండు జాత మైన 1262

(3) ఉకారాంతమునకు నగాగమము
లేకయే కుషష్ఠి.
ఎఱుకకు. 723

(4) అవధిశబ్దము ఆద్యర్థకము.
జారుఁడు జన్మావధియును. 791
జన్మత్రయావధి 799

(5) పూఞ్ ధాతూక్తప్రత్యయాంతము
పునీతము
పునీతములు 1121
పునీతములు 1221

(6) వుకారమునకు ఉకారతన్మాత్రములతో యతిమైత్రి

చెలు। వాలయుఁగఁ బాటించి యుద్ధవు
నకు. 665
కా। వునఁ దగ నర్జునుండు పవనోద్భ
వుఁడు. 715
ము, హాగ్రుఁడై పట్టి తెచ్చె సాల్వుం
డు. 900
ఒనరింప మీఱి నవ్వటయు. 1154

మఱియు నీభాగంబులందలియాంధ్రీకరణము పెక్కుచోట్ల న్యూనముగాను భిన్నముగాను నున్నది. ఇఁకఁ దృతీయాదులు మూఁటను విశిష్టాద్వైతప్రతిపాదకపద్య గద్యములును మీఁదఁ జూపఁబడినదోషాదులును వ్రాసెద.

విశిష్టాద్వైతపరపద్యగద్యములు.

ద్వితీయస్కంధము.
సీ. జీవుండు భగవత్కృపావశంబునఁ జేసి
... ...భగవచ్ఛరీర
తే. భూతుఁడై పారతంత్ర్యాత్మబుద్ధినొప్పి
దివ్యమాల్యాను లేపన భవ్యగంధ
కలితమంగళదివ్యవిగ్రహవిశిష్టుఁ
డగుచు హరిరూపమొందు టే యనఘ
ముక్తి. 269

తృతీయస్కంధము.
హేయగుణరహితుఁడనఁగల, నాయుండు
లభక్తి. 957

గురుతరానేకకల్యాణగుణవిశిష్టుఁడు. 963
మత్సమానాకారతం బొందు. 958

స॥ ...సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి ఆత్మ
తత్త్వజ్ఞానమున మించి... ... ...

తే. మహిత ఫలసంగరహితధర్మమునఁ ద
నరు, నట్టిపురుషుండు దలపోయ నఖల
హేయ, గుణములను బాసి కల్యాణ
గుణవిశిష్టుఁ, డైనహరి నొందుఁ బర
మాత్మ ననఘుఁ డగుచు. 1026

మఱియు లీలావిభూతినిత్యవిభూతులును, లక్ష్మినిత్యానపాయినీత్వమును భగ

వత్సరాకారప్రాప్తిరూపము క్రియు, ఈశ్వరునియఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణగుణవిశిష్టత్వమును, జీవునిపారతంత్ర్యభగవచ్ఛరీరభూతత్వములను ఆత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానపూర్వకఫలాభిసంధిరహితకర్మానుష్ఠానమును నీమూఁట నందంద ప్రతిపాదితములై యున్నవి.

లక్షణదోషాదులు.

(1) సంధిదోషములు.

తృతీయస్కంధము.

కూఁడాడుచుండె 106

కది సిట్లనియెఁ 648

తలఁచిటు 649

ఎఱిఁగేము 785

(2) విశేషదోషములు.

తృ.

అంతర్ధానుఁడయ్యె 89

చ.

అంతర్ధానుఁడయ్యె 735

(3) నగాగమమురామి

ద్వి.

వ్రాతముకు 85, 20[illegible]

మనువుకు 144

చ.

వనముకు 359

రాజుకు 442

(4) అవధిశబ్దము ఆద్యర్థకము.

క. తనజన్మావధి నిజనం|
దనుఁను... తృతీయ. 16

(5) పూఙ్ క్తప్రత్యయాంతము పునీతము

తృ.

కోరి పునీతులఁ జేయు 557

సద్యఃపునీతాత్ములై 562

పునీతాకృతిన్ 57

చతుర్థ

ఏప్పఁ బునీతముసేయ 931

(6) వుకారమునకు ఉకారాంతమిత్రములతో యతిమైత్రి.

ద్వితీయ.

ఒప్పఁగఁదగు సప్తతంతు|వులు. 98

తృతీయ.

కా|వున నీవేళన త్రుంపు సజ్జన
హితో|ద్యోగానురక్తుండవై 672

ఒదవఁగ గానవచ్చుగురు|వుల్ 254

చతుర్థ.

ఒకవఁగ నిట్లనిరి మూన|వుల్ 99

పొడ|వును బంచసప్తతి|యోజనము 136

కా|వున నీలఁ బుణ్యతీర్థముల |నొప్ప 931

మఱియుఁ దత్పుటములందు నీమూఁటను మూలమునందలిశ్లోకములు పెక్కులు తెనిఁగింపఁబడకున్నవి. ఇట్లు దశమోత్తరభాగమునఁ గలఛందోవ్యాకరణదోషములును, విశిష్టాద్వైతపరము లగుగద్యపద్యములును, నసుగ్రము గొన్నియెడల భిన్నము నగునాంధ్రీకరణమును, ద్వితీయాదులు మూఁటకుఁ గాసించుటయు కాక కవిత్వశైలియు నించుమించుగా నొక్కతీరున నుండుటం జేసియు ద్వితీయాదులు మూఁడును దశమోత్తరభాగమును బూరించినవారిచేతనే పూరితము

లైయుండు నని తోఁచెడిని వ్రాఁతప్రతులందు దశమోత్తరమును బూరించినవాఁడే ద్వితీయాదులను సైతము పూరించినట్లు వ్రాయఁబడియుండుటయు నీనిర్ణయము నకుఁ గొంతసార్థ్యము నిచ్చుచున్నది. మఱియు గంగనసింగనలు వేఱుస్కంధములను బూర్ణముగా రచించుటకు నెత్తుకొనియుండుటవలనను వారికవనంబుల నీ ద్వితీయాదులు మూఁటను దశమోత్తరభాగమునను గలదోషములలోఁ బెక్కు గాని పింపమిం జేసియు వారినాలుగింటిపూరణంబున సంబంధపడియుండరనుట నిజమునకు మిక్కిలి దూరము కానేరదు. కాఁబట్టి ద్వితీయాదులు నాలుగింటిని బూరించినవాఁ డొక్కం డై యుండవచ్చు నని చెప్పంబోలును.

ఇది యిట్లుండఁగడపటిరెండుస్కంధములకడకు మఱలి వత్తము. వీని తెనిఁగింపద్వైతపర మనుటకు నంతగా నుపపత్తిలేమియు విశిష్టాద్వైతపర మనుటకుఁ గలనిదర్శనములును ముందు తెలిపియున్నాఁడను. వీనియందును నాంధ్రీకరణ మతిన్యూనముగాను బెక్కుచోట్ల మూలమునకు భిన్నముగాను నుండుటను దెలిపితిని. నగాగమమురామి, కొనికి కాదేశము మొదలగుకొన్నిలక్షణదోషంబులును వీని యందుఁ గానిపించుచున్నవి. ఈహేతువులంబట్టి యీరెంటికిని ద్వితీయాదులు నాలుగింటికిని సామ్య మేర్పడుచున్నది. దుష్టము లగునఖండయతు లీయాఱింటనందంద యతివిరళముగాఁ బొడసూపుటయుఁ గలదు. కడపటిరెండును దఱుచుగాఁ బద్యాత్మకములు కామింజేసి వానికినిఁ దక్కిననాలుగింటికిని ఛందోవ్యాకరణకవిత్వాదివిషయిక మగుసామ్యమును స్థిరీకరించుటకు నయితి కాదు గాని తక్కినపోలికలంబట్టియు వ్రాఁతప్రతులసాక్ష్యముంబట్టియు, నేకాదశద్వాదశములను బూర్ణముగా రచించినవాఁడే, అనఁగా నారయయే, ద్వితీయాదుల మూఁటిని దశమోత్తరభాగమును నందంద పూరించియుండు ననుట యుపపన్నముగాఁ గానిపించుచున్నది.

ద్వితీయాదులు మూఁటను బోతనపదశయ్యాదులు లేనిచోట్ల సైతము తత్త్వఘట్టముల తెనిఁగింపునందద్వైతపరమగు శ్రీధరవ్యాఖ్యానంబునందలిపదార్థాదులు కొన్ని యందంద కానిపించుచున్నవి. అయిన నది పోతనతెనిఁగింపువలె మూలమునకు మిక్కిలి సరిగాను బూర్ణముగాను లేకయు, గంగనసింగనలకవనంబుల లేనిదోషంబులు కలిగియు, నుంటం జేసి దానిని రచించినవా రాముప్వురిలో నెవ్వరును గారు కాని, నారయయే యాస్కంధంబులలో నుత్పన్నంబులు గాక చిక్కినపోతనభాగంబు లద్వైతపరములుగా నుండుటం జూచి నడుమనడుమ విశిష్టాద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించుట పూర్వోత్తరవ్యాఘాతమునకుఁ బ్రసక్తి కలిగించు నని తలంచి శ్రీధరవ్యాఖ్యానుసారముగా శక్తికొలఁదిని దెనిఁగించియుండు ననియు, నైనను విశిష్టాద్వైతమువలనిపక్షపాతమున నందంద తద్దర్శనానుసారముగాఁ గొంత దెనిఁగించియుండు ననియుఁ దోఁచెడిని. దశమోత్తర

భాగమునఁ దత్త్వఘట్టముల నెల్ల నాతం డొక్కరుండె తెనిఁగించినట్లు తోఁచుచున్నది గాన నందుఁ బూర్వోత్తరవ్యాఘాతము ప్రసక్తింప దని తలఁచి దాని నెల్లఁ దఱుచుగా విశిష్టాద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించి యుండు నని యూహింపవచ్చును. అయిన నిది యూహాపోహమే కాక సిద్ధాంతము గాదు గాని శైలి మొదలైనవానిం బట్టి యాస్కంధములకుఁ గలసామ్యమే యిట్టియూహల కెడ మిచ్చి, యైన నవి యేకకవిపూరితములే యని సాధింపఁజేయుచున్నది.

నారయ యెంతలాక్షణికుఁడో 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెశోద' ద్వితీ. 180. 'తన యాయొక్కనిశందు గోపకులు' ద్వితీ. 182. 'వాకృవ్వఁగ' తృతీ. 324. నను వీనిం జూచినఁ దెలియును. ఇట్టివి పెక్కులాయాపుటల క్రిందఁ జూడవచ్చును. వీనినెల్లఁ బండితులు సొంతకవనమున సవరించి కప్పిపుచ్చిరి. 'బంగారుకొండ మూఁపర మనునొర గంట' తృతీ. 415. ఇట 'మూఁపురము'నకు 'మూఁపర' మని ప్రయోగించినాఁడు. 'రజత'మునకు 'రజిత'మని యున్నది. ఇట్లె పెక్కింటికి గ్రామ్యరూపములును గానంబడుచున్నవి. నారయశైలి కొంత పదసమాసపారుష్యమును బాదపూరణములను గలదై నిరాఘాట మగుధాటితోఁ గూడియుండును. ఒక్కయుదాహరణము :

మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్నవిలసత్కాంతిప్రశుద్ధచ్ఛటా
జనితోదగ్రరుచిప్రకాశితఫణాసాహస్రుఁడై దేవతా
వనరతోచణురూపకృత్యము లొగిన్ వాంఛం బ్రశంసించి వా
రనురాగస్ఖలితోక్తు లొప్ప నతుకన్ హర్షించి యాదేవుఁడున్. తృతీయ.

మూలమునందలికటుపదరచనల నెల్ల తెనుఁగున నుంచుటయు నీకవియందుఁ గానఁబడుచున్నది. 'పురుకృచ్ఛ్రోరువేపథుః' అనుదానిని 'పురుకృచ్ఛ్రోరువేపథుండై' యని తెనిఁగించి యున్నాఁడు. 'వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్నిబద్ధాః' అనుదానిని 'కర్మబద్ధులై' యని తెనిఁగించినపోతనరచనాసౌకుమార్యముం గనుఁడు.

ఇట్లు నేను బరిశోధింపఁగా నాకుఁ గానంబడినవిషయముల నెత్తి వ్రాసినాఁడను. నాయభిప్రాయములకుఁ గలహేతువుల నెల్లఁ దెలిపి యున్నాఁడను. అయినను సిద్ధాంతముసేయుటకు నాధారము లింకను గావలసియున్నవి. చరిత్రాద్యాధారములు లేక కేవల గ్రంథస్థనిదర్శనములంబట్టి చేసిననిర్ణయములందుఁ బొరపాటు లుండకపోవు. ఆంధ్రభాషాభిమానమాననీయు లగుపండితులు సత్యకాంక్షతో నట్టియాధారముల నాకుఁ దెలిపి యేతచ్చర్చావిషయమును మఱింతనిర్వివాదముగా నిర్ణయించుటకు సాయపడుదురు గాక యని కోరుచున్నాఁడను.

తం. తేవప్పెరుమాళ్ళయ్య.

ఉపోద్ఘాతము

శ్రీమత్పరమయోగలబ్ధసిద్ధు లగుయోగీంద్రుల కేనియు దురూహ మైనయీ ప్రపంచమున నిత్యంబు జననమరణాదిక్లేశసాగరంబునఁ దొప్పఁదోఁగుచు దరిఁ జేర నెరవు గానక దురపిల్లుచుఁ బెల్లలఁగు జనులదెసం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై నారాయణాంశసంజనితుం డయి చతుర్వేదవిభాగ మొనరించి వేదవ్యాసుండు నాఁ బేరెన్నిక గన్నకృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు గీర్వాణభాషం దొల్లి యెల్లధర్మముల నొప్పారిన పురాణజాతమును మహాభారతేతిహాసంబును సర్వభూతహితంబు గోరి రచియించి యుండె. అవి రచియించియుఁ "దనహృదయంబు సంతసింపకున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి నుండి హేతువు వితర్కించుచుఁ దనలో"

"ఆత్మ సంతస మంద దాత్మలో నీకుండు సంతసింపక యున్నజాడ దోఁచె
హరికియోగివరుల కభిలషితం బైన
భాగవతవిధంబుఁ బలుకనైతి
మోస మయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱచితి
ననుచు వగచు చున్నయవసరమున"

నారదుఁ డరుదెంచి విష్ణుకథలఁ బొలుపారెడుభాగవతపురాణమును రచియింపు మని బోధించిన నమ్మెయి నమ్మహాముసీంద్రుం డతిప్రౌఢం బగుకవితారీతి మెఱయ శ్రీవిష్ణుదేవునిలీలల విలసిల్లునీభాగవతంబును రచియించి కృతార్థుం డయ్యె. అప్పురాణజాతంబులలోఁ బ్రకల్పితంబు లగుగుణనామరూపాదుల ననుసరించి కేవలైకుం డగుసర్వేశ్వరుండు కొన్నిచోటుల శివుం డనియుఁ గొన్నియెక్కల విష్ణుం డనియుఁ గొన్నితావుల బ్రహ్మయనియు నింకం బలుచందంబుల నభివర్ణితుం డై యున్నవాఁడు ఇక్కరణిం బెక్కుతెఱంగులఁ బరమేశ్వరు నభివర్ణించుట యద్దేవదేవునిలీలామహిమంబు లెల్లజనులకుఁ దేటపఱుపఁగాని మాఁగవు లొండొరులతో నితండు మాదైవ మతండు మీదైవము మాదైవం బెక్కుఁడ మీదైవంబు తక్కువ యని వాదులాడుకొనుచు నొకళ్ళొకళ్ళయెడ బద్ధమత్సరు లై పరస్పరనిందలు మాత్రమ కాక స్వత్వపరత్వభ్రాంతిని దైవదూషణంబుఁ జేయుచుండఁగోరి కాదు. ఆయామూర్తులవిశేషంబులు వర్ణింపఁబడుచో నిర్వచనసౌలభ్యంబు నవలంబించి యాయామూర్తులు పృథగ్దేవతలుగఁ జెప్పఁబడియున్నవారుగాని యప్పగిదిని నిక్కముగఁ బరస్పరభిన్నులుగఁ బరిగణితులు గారు. వేదములయందును నీరీతినె సర్వకారణం బగుపరబ్రహ్మ మనేకభంగుల నెన్నఁబడియున్నది. ఇందులకుఁ బ్రమాణములు:—.

"ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి"
"త మాత్మస్థం యేనుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాం సుఖం శాశ్వత న్నేతరేషామ్"
"ఏకోదేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా"
"కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణ శ్చ"
"ఏకో నారాయణో నద్వితీయో స్తి కశ్చిత్"
"ఏకఏవ శివో నిత్య స్తతో న్య త్సకలం మృషా"
"బహునాత్ర కిము క్తేన సర్వం బ్రహ్మమయం జగత్"
"అనేకభేదభిన్నస్తు క్రీడతే పరమేశ్వరః"

ఇమ్మాడ్కిఁ బ్రమాణంబు లనంతంబు లామ్నాయంబులను బురాణేతిహాసస్మృతులనుం గానంబడియెడి. పురాణంబులలోఁ గొన్నింట శివోత్కర్షంబును గొన్నింట విష్ణుప్రాశస్త్యంబును మఱికొన్నింట నితరదేవతాప్రాముఖ్యంబును నుగ్గడింపఁబడి యున్నవి. ఆయామూర్తివిశేషంబు లుగ్గడించుచో జనులకు భక్త్యతిశయంబు పనుపడుటకును జిత్తైకాగ్ర్యం బలవడుటకును దత్తద్దేవతాప్రాశస్త్యంబును నితరదేవతలం గ్రిందుపఱుచుటయుం జెప్పఁబడియున్నవి, కాని యంతమాత్రమున నయ్యవానియందు భేదబుద్ధి పాటించుట పోలదు. అట్లు విష్ణూత్కర్షంబు ప్రతిపాదింపఁబడినపురాణములలో నగ్రగణ్యము శ్రీమహాభాగవతము. ఇందుఁ గేవలహరిలీలలు మాత్రము కాక విగళితవేద్యాంతర మగుపరతత్త్వస్వరూపము నిరూపింపఁబడి యున్నది. అయినను నిది గీర్వాణభాషయుం దతిప్రౌఢశైలిని వ్రాయఁబడియున్నందునఁ బ్రాకృతజనుల కెంతయు దురవగాహంబై యుండును.

బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడు.

ఇప్పురాణరత్నంబు నాంధ్రదేశీయులకుఁ దేటతెల్లముగఁ దెలుపఁగోరి బమ్మెరపోతనామాత్యుండు దీనిని గద్యపద్యాత్మకంబుగ నాంధ్రీకరించి శాశ్వతం బగుయశస్సంపద లనుభవించుచున్నవాఁడు. ఇక్కవిశిఖామణివృత్తాంతంబును గవితాశైలితెఱంగును గొండొక వివరించెదము,

బమ్మెరపోతనామాత్యుండు కడపమండలములో నున్న♦యేకశిలానగర మను నామాంతరము గలయొంటిమిట్టయం దుండినవాఁడు. అమాత్యశబ్దమువలన నీతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడని యూహింపవలయు. ఇతఁడు కౌండిన్యసగోత్రుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. కేసనమంత్రికిని లక్కమాంబకును బుత్త్రుఁడు. మల్లనకవివరునిజనకుఁడు, ఇతడు జీవించియుండినకాలమును నిర్ణయించుటకుఁ గొన్నియాధారములు గానంబడియెడి. "బమ్మెరపోతనామాత్యుని జన్మకర్మప్రభావాదులఁ దెలిపెడువచన

♦ప్రతాపరుద్రదేవుని రాజ్యమునఁ బ్రథానపట్టణముగు నోరుగల్లునకును నేకశిలానగరమని నామాంతరమున్నట్లు ప్రతాపరుద్రీయమువలనను తనశాసనములవలనను దెలియవచ్చుచున్నది. కావున బమ్మెరపోతన యందుండినవాఁడా యని యొకసందియము పొడమెడి. అది నిక్కమయేని యితఁ డొంటిమిట్టయం దుండెనను సర్వజనులవ్యవహారమునకు హేతువుండదు గావున నిట్లొక్కడ వ్రాయఁబడియె.

రూపం బగు ప్రాచీనపండితజనలిఖితగ్రంథంబు"వలన శాలివాహనశకము ౧౩౦౦-వ సంవత్సరమున నీకవికుంజరుండు జననమొందినట్లాంధ్రభాగవతమునింతకుమునుపు ముద్రించినవారు తత్పీఠికయందువ్రాసియున్నారు. బమ్మెరపోతన భోగినీదండకమును రచియించి వేంకటగిరిసంస్థానాధీశ్వరుండును పండితజనాగ్రగణ్యుండును నగు సర్వజ్ఞ సింగమహీపాలునకుఁ గృతియిచ్చిన ట్లీక్రిందిపద్యమువలనఁ దెలియుచున్నది:—

"పండితకీర్తనీయుఁ డగు బమ్మెరపోతన యాసుధాంశుమా
ర్తండకులాచలాంబునిధితారకమై విలసిల్ల భోగినీ
దండకమున్ రచించె బహుదానవిహారతు రావుసింగభూ
మండలభర్తకున్ విమతమానవనాథమదాపహర్తకున్"

ఇట్లు కృతియిచ్చుటవలన వీరిరువురు సమకాలికు లనుట స్పష్టము. సర్వజ్ఞసింగభూపతి హూణశకము "౧౪౨౨-వ సంవత్సరము మొదలుకొని ౧౪౪౭-వ సంవత్సరమువఱకును విజయనగరాధీశ్వరుఁగానున్న ప్రౌఢదేవరాయనితో సమకాలికుఁ"* డని తెలియుచున్నది. కావున బమ్మెరపోతరా జిప్పటి కించుమించు నన్నూటయేఁబది సంవత్సరములకుఁ బూర్వ ముండినట్లు నిశ్చయింపవలసియున్నది.

ఇతఁడు పుట్టిననాఁటంగోలె నాంధ్రకవులలో నెవ్వరు ననుభవింపనిమహా దారిద్ర్యము ననుభవించుచుండెను. నన్నయభట్టు తనకవిత్వసంపదను రాజమహేంద్రవరాధీశుం డగు రాజనరేంద్రుని కొసఁగి యతని యాస్థానపండితుఁడై లేమిఁడి నెఱుంగక కాలము గడపెను. తిక్కనసోమయాజి నెల్లూరు ప్రభు వగు మనుమసిద్ధిరాజు నాశ్రయించి యతనిచే నపరిమితధనంబులు ననేకాగ్రహారంబులుం గొని యజ్ఞముసేసి ధనవంతుఁడై యుండెను. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ యనవేమారెడ్డి యాస్థానకవీశ్వరుఁడై యుండి లెస్సగ బ్రదికెను. భాస్కరుఁడు సాహిణిమారనవలన ధనము గ్రహించి జీవించెను. పోతన బావమఱఁది యగు శ్రీనాథుఁడు రెడ్లకుఁ గృతుల నొసంగి యెట్టిసంపద లనుభవించె ననుట తెల్లము. ఈవలఁ గృష్ణదేవరాయని యాస్థానంబు నష్టదిగ్గజము లని పేర్కొనంబడిన యల్లసాని పెద్దనాదు లెట్టిమహోన్నతదశ యందుండి రనుట లోకవిదితము. తక్కుంగల యాంధ్రకవు లందఱు నెవరినే నొక్కభూపతి నాశ్రయించి ధనికులై యే మసిరి కాని బమ్మెరపోతనమాత్రము నిష్పచ్చరంబునఁ దొప్పదోఁగుచుండినను నరపతులను వినుతింపనిచ్చగింపక కేవలకృషిమాత్రజీవనోపాయుండై తనకాలము నంతయుఁ గడఁద్రోసెను. తననరస్తుతివైముఖ్యంబును గూర్చి బమ్మెరపోతనయే భాగవత ప్రథమస్కంధమున నిట్లని చెప్పికొనియున్నాఁడు:—

"ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని సొక్కి శరీరముఁ బాసి కాలుచే
సమ్మెటపేటులం బడక సమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్"

* బ్ర. శ్రీ. వీరేశలింగము పంతులవారి ఆంధ్రకవులచరిత్రము రెండవకూర్పు పుట ౨౮.

ఇతఁడు చిన్నటినాఁటఁ బసుల మేపుటకయి తనయూరగు నోంటిమిట్టచేరువ నున్నయొకనగంబున సంచరించుచుండ నతనిపురాకృతసుకృతపరిపాకంబునఁ జిదానందయోగీంద్రుం డనుఋషిచంద్రుండు దయాసాంద్రుండై యతనికట్టెదుటఁ బొడసూపి యతనిభక్తికి మెచ్చి యతనికి నిఖిలసంసృతిదురితతారకం బగుతారకమంత్రం బుపదేశించి చనియె. అంతఁ బోతనకుఁ గ్రమంబుగ నమ్మంత్రరాజజపనంబున శ్రీరామానుగ్రహంబు పెంపు నసర్గళం బగు సహృదయహృదయంగమకవితాశక్తి వొడమఁ దనగురువృద్ధబుధబంధుజనులయభ్యర్థనంబున శ్రీభాగవతంబు నాంధ్రీకరింప సమకట్టె. అట్లు తలంపుగొని యరవిందనయనచరణారవిందంబులు డెందంబునం దిరంబుగ నెలకొలిపి యొకసోమోపరాగపుణ్యకాలంబున గంగానదికిం జని క్రుంకు లిడి మ్రాగన్ను వెట్టి హరిచరణంబులు ధ్యానించుచున్నెడ శ్రీరామమూర్తి యతనికిఁ బ్రత్యక్షంబై నీకు "మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబు దెలుంగుసేయుము నీకు భవబంధంబులు దెగు" నని యానతిచ్చి తిరోహితుం డయ్యె. అంతఁ బోతన పరమానందభరితుండై మగిడి తనయూరికిఁ జనుదెంచి శ్రీభాగవతమును సరసవచనరచనావైదగ్ధ్యము మెఱయ నాంధ్రీకరించి కరంబు[illegible]ం బగుయశంబు సంపాదించె.

ఇతండు భాగవతమును శ్రీరామభద్రునానతిమెయిఁ దదంకితముగ నాశ్వాసాద్యంతపద్యంబులలో శ్రీరామచంద్రుని వినుతించి యున్నవాఁడుగాని కథాప్రారంభసమయమున "నాదిత్తమున శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానంబు గల్పించుకొనఁ"యని నుడివి "హరికి నందగోకుల... ... ..." మొదలగు నాలుగు షష్ఠ్యంతపద్యములచేఁ గృష్ణునిమూర్తిం గీర్తించి యతనికి సమర్పితముగా భాగవతంబు నాంధ్రంబున రచియించెన నని వ్రాసియున్నాఁడు. కేవలమూర్తిభేదముమాత్ర మగుటంజేసి యిట్లు ధ్యానించియుండనోపు. ఇతఁడు "పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర" యని గద్యము వ్రాసినయందుకి చూడ నితఁడు శివభక్తుఁ డనియుం దెలియుచున్నది. ఇతఁడు కేవల శైవగ్రంథము "వీరభద్రవిజయము"ను రచియించి యున్నట్లు తెలియవచ్చెడి. సర్వోపనిషదర్థవిదుం డగు నిమ్మహాత్మునికి శివవిష్ణుభేదబుద్ధి యుంతేని యుండనోపునా?

ఇమ్మహాకవిభక్తిగౌరవమును బ్రభావవిశేషమును దెలుపుకొన్నికథలు పురాతనవిద్వజ్జనపారంపర్యమున మనము వినుచున్నాము. ఇక్కాలపువారు కొందఱు అవి కేవలకల్పితకథ లనియు నిక్కములు గానోపవనియుఁ బరిహసింతురు. మఱియుఁ గొందఱు వానిని బ్రవృత్తములుగానే భావించి వానిం గొనియాడుదురు. అవి విశ్వాసార్హములైనను గాకున్నను సకలపండితపామరరంజకములుగా నుండుటను సందియము లేదు గావున వానిలోఁ గొన్నింటి నిట వివరించుచున్నాము:—

(౧) పోతన తృతీయస్కంధమున వరాహావతారఘట్టమును రచియించుచుండఁగ నొకనాఁడు భాగవతమునకుఁ దమ్ముఁ గృతిపతిఁగాఁ జేయకొల్లనికతమున నతనిఁ బట్టి కట్టితెమ్మని కర్ణాటాధీశ్వరుఁ డంపినవారలు వచ్చి యతని బాహ్యసంజ్ఞ[illegible] రయము

నపుడమ్మహాభాగవతుఁడు హరిచరణధ్యానముచేయుచుఁ జలింపకున్న విష్ణువు శ్వేతవరాహరూపంబున నచ్చోటఁ దోఁతెంచి వారిం దఱిమి పాఱఁదోలెననియు విననయ్యెడి.

(౨) పోతన యష్టమస్కంధమున గజేంద్రమోక్షణకథను వ్రాయుచు "నల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో" ననివ్రాసి యావలఁదోఁపక లేచియెటకేనియుం బోయె ననియు నతఁడింట లేనప్పుడు శ్రీకృష్ణస్వామి పోతనరూపమునఁ దనయగారము సొత్తెంచి తనయ గారవమొప్పఁ బిలిచి పొత్తము దెమ్మని యం దాపద్యములో "నామూల సౌధంబుదాపల" నని వ్రాసి మగిడి యరుదెంచె నని చెప్పి చనియె ననియుఁ బదంపడి పోతరాజు సనుదెంచి యనుఁగుఁగూఁతుచే గ్రంథముఁ దెప్పించి యందు వ్రాసియున్న పైభాగంబుఁ గని యిది యెవ్వరు వ్రాసిరని కూఁతునడుగుటయు నాచిన్నది నీవింతకు మున్నె వచ్చి వ్రాసి చని యిప్పు డిమ్మెయి నడుగుట యేలొకో యని చెప్పఁగా విని యోహో భగవంతుఁ డగు శ్రీహరి యవ్యాజకటాక్షంబున నిట్లు చేసియుండవలయు నని నిశ్చయించి విష్ణుమూర్తిని సందర్శింపఁ గలిగినతనయ భాగ్యంబుఁ బొగడి తన యభాగ్యంబుఁ దెగడి సంతాపముఁ బొంది యావలిభాగము వ్రాయ దొరఁకొనె ననియుఁ జెప్పుదురు.

(౩) పోతన దశమస్కంధమున రుక్మిణీకల్యాణము వ్రాయునెడ "దేవకీసుతు కోర్కితీవెలు వీడంగ" ననుపద్యంబున రుక్మిణీయౌవనావిర్భావవర్ణనము సేయుచు "హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబుగాఁ గేశబంధ మధిక మగుచు బాల కమరె" నని వ్రాయఁగా నంతలోన నతనికూఁతురు కుంపటిలోఁ బడి కమరె ననియుఁ "బద్మనయనువలనఁ బ్రమదంబు నిండార" నని వెంబడినె వ్రాయ నామె యయ్యాపద దొలఁగి సుఖించె ననియు మఱియొకకథఁ జెప్పుదురు.

(౪) ఈకవీశ్వరునికి సకలవిద్యాసనాథుఁడగు శ్రీనాథుఁడు బావమఱఁది యని యందురు. వీరిరువురు సమకాలికు లగుట కెంతమాత్రము సందియము లేదు. ఎట్లనఁగా భోగినీదండకమువలన బమ్మెరపోతరాజు వేంకటగిరిరాజు సర్వసింగమహీపాలునికాలమువాఁ డనుట తెల్లము. శ్రీనాథుఁడు నాభూనాథునికాలమున నుండె ననుటకు నొకనిదర్శనము గలదు. శ్రీనాథుఁ డాంధ్రదేశమునం గలసకలధరణీపతుల సభలకుం బోయి తనకవిత్వాతిశయమును బ్రకటించి యందఱిచే మన్ననలును బిరుదులును ధనములును బడసి వేంకటగిరికిఁ జనుదెంచి సమస్తవిద్యలయందునునిరుపమ వైదుష్యంబు గలిగి సర్వజ్ఞుం డని పేరొందఁబడిన రావుసింగభూపతిని సందర్శింపఁ గడఁగి యతనిసభ కేఁగుటకుమున్న తఁడు తన్నేమేమి యడుగునో యెక్కడఁ దప్పులు వట్టునో యని తలఁకి

సీ. "దీనారటంకాలఁ దీర్థ మాడించితి దక్షిణాధీశు ముత్యాలశాల
బలుకుఁదోడై తాంధ్రభాషామహాకావ్యనైషధగ్రంథసందర్భమునకుఁ
బగులఁగొట్టించి తుద్భటవివాదప్రౌఢ గౌడడిండిమభట్టుకంచుఢక్కఁ
జంద్రశేఖరక్రియాశక్తిరాయలయొద్దఁ బాదుకొల్పితి సార్వభౌమబిరుద

మెటులు మెప్పించెదో నన్ను నింకమీఁద
రావు సింగమహీపాలు ధీవిశాలు
నిందుకొలువున నెలకొని యుండి నీవు
సరససద్గుణనికురుంబ శారదాంబ"

యని చెప్పి చింతామణిమంత్రరాజమునఁ దనకుఁ బ్రసన్నురాలైన సరస్వతీదేవినిసంస్తుతించి యమ్మేదినీనాయకు పేరోలగమునకుఁ జనియెనఁట.

శ్రీనాథుఁడు తన బావ సుతసతీయుతుఁడై మహాదారిద్ర్యము ననుభవించుటం గని యుత్తలంపడుచిత్తంబుతో నతని నెట్లులైన నొప్పించి భాగవతమును గర్ణాటాధీశ్వరున కంకితము సేయించి ధనవంతుఁ గావింప నెంచి దారిద్ర్యదుఃఖ మతనికి బెక్కు మడుంగు లెక్కుడుగాఁ దోఁపఁగోరి యొకనాఁడు చతురంతయానాధిరూఢుఁడై పెక్కండ్రు పరిజనులు పరివేష్టించిరాఁ బయనమై యొంటిమిట్టచేరువఁ జనుదెంచుచుండి పోతన తనపొలములోఁ గూర్చుండి తనయుండగు మల్లన చేనుదున్నించుచుండఁ గని తనమహత్త్వమును దెలుపఁగోరి శ్రీనాథుఁడు పల్లకిమోయువాండ్రలో ముందటికండెను మోయువానికి బల్లకని విడిచిపెట్టుఁడని యానతిచ్చె ననియుఁ బల్లకి యెప్పటియట్ల నడచుచుండె ననియు మల్లన యాచిత్రమును దండ్రికిఁ జూప నతఁడు నాఁగటికాఁడికిఁ గట్టిన యొకయెద్దును విడువుమని యాజ్ఞాపింపఁగా మడకయథాప్రకారము సాగుచుండె ననియు శ్రీనాథుఁడు పల్లకియావలిప్రక్క మోయువారినింగూడ వదలుండనఁగాఁ బల్లకి మోఁతగాండ్రు లేకయే నడచుచుండఁ గని పోతనయుఁ గాఁడియందలి రెండవయెద్దును విడిపించి దుక్కి సాగించెననియు నంతట శ్రీనాథుఁడు పల్లకి డిగి బావ చెంత కేతెంచి హాలికులగు మీకుఁ గుశలమా యని యుల్లస మాడె ననియు దానక్

◆ఉ. "బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమల కావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁగూడు భుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాలికులైన నేమి గహనాంతరసీమలఁ గందమూలకౌ
ద్దాలికులైన నేమి నిజదారసుతోదరపోషణార్థమై"

యని కినిసి పోతన చెప్పె ననియు నంత శ్రీనాథుఁ డతనిం గవుంగిట గ్రుచ్చి బావా వేడుకకై మేలమాడిన నలుగనగునా యని యతని ననునయించి

క. "కమ్మనిగ్రంథం బొక్కటిచోఁ
యిమ్ముగ నేనృపతికైనఁ గృతి యిచ్చిన
గొమ్మని యియ్యరె వెయ్యా
ర్లిమ్మహి దున్నంగ నేల యిట్టిమహాత్ముల్"

అని నరస్తవనం బగుకవనంబు సేయ నియ్యకొలుపుచు నందఱుం గలసి యింటి కేఁగె ననియు నింట వంటపదార్థము లేమియు లేమిని మల్లన నెటకేనియు నప్పుగొని తేరఁ

◆ ఉ. "బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమల కావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁ గూడుభుజించుటకన్నఁ మేలుగా
హాలికులైన నేమి మఱి యంతకును న్వగలేక యున్నఁగా
ద్దాలికులైన నేమి నిజదారసుతాదికపోషణార్థమై." అని పాఠాంతరము.

బంచి యతండు విఫలమనోరథుండై మగిడి చనుదెంచుచుఁ బోతన యిందఱికిని నేఁడెప్పగిది నోగిరం బిడువాఁడ నని కొండొకవడి యెందురి యెట్టకేలకుఁ దిట్టతనంబు దెచ్చికొని మఱిందిని దక్కుంగలవారిని జలకమాడి రాఁ బనిచి సరస్వతీదేవినిఁ బరమభక్తియుక్తుండై ధ్యానింప నద్దేవి యతనికిఁ బొడసూపి భానసము శుద్ధిచేయించి యచట నొక తెర కట్టింప నాజ్ఞాపించి యతం డట్లు కావింప నే జూచికొనియెద నీవింక వగవ వలదని యూఱడించెననియు నంత శ్రీనాథుఁ డకృతావగాహుండై తనవారి నెల్లఁ దోడ్కొని గీమునకు మఱలి వచ్చి యచ్చట సువారపుంబను లేవియు జరుగకుండుట కబ్బురపడి భుజియింప నందఱు వరుసలుదీరి కూర్చుండ భగినిం బిలిచి యక్కా యింకఁ దడయ నేల వడ్డింపు మనవుడు నాసాధ్వి తెరమాటుననుండి భారతీదేవి పంచభక్ష్య పరమాన్నములతోఁ జతుర్విధాహారములు నించినపాత్రంబు లందియ్యఁ దెచ్చి తెచ్చి యందఱికిని వలయునంత వడ్డించి శ్రీనాథాదుల నాశ్చర్యరససాగరతరంగపరంపరాప్లావితచిత్తులఁ గావించెననియు భోజనోత్తరంబునఁ దాంబూలచర్వణములు సలుపుతఱి శ్రీనాథుఁడు తన బావ దెసనుపలక్షించి కవిశ్రేష్ఠుండవగు నీకిట్టి మహాదారిద్ర్యమనుభవింపనేల? నీవు రచించు భాగవతమును నేరాజునకయిన నంకితముచేసి వలయునంతధనము సంపాదించి సుఖవృత్తి నుండుమా. పారలౌకికసుఖంబుమీఁది యాశచే నైహలౌకిక సౌఖ్యంబును నిరాకరించి యిడుమలఁ బడి బడలనేల యని బోధించి యతని డెందముఁ గరఁగింప నంతలో వాణి యతని యెదుట నిలిచి వలవల నేడువఁగాఁ బోతన

ఉ. కాటుకకంటినీరు చనుకట్టుపయిం బడ నేల యేడ్చెదో
కైటభదైత్యమర్దనుని గాదిలికోడల యోమదంబ యో
హాటకగర్భురాణి నిను నాఁకటికిం గొనిపోయి యల్లక
ర్ణాటకిరాటకీచకుల కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్మ భారతీ"

యనుపద్యముఁ జెప్పి సరస్వతి ననునయించె ననియు నంతట శ్రీనాథుఁడు పోతనభాగవతముం దెప్పించి దాని నక్కడక్కడఁ బరిశీలించుచు నష్టమస్కంధంబున గజేంద్రమోక్షణకథాప్రసంగంబున నేనుంగును మొసలివాతివలన విడిపింపఁ గరుణావాఁడయి విష్ణువు వైకుంఠము నిర్గమించుచోఁ

మ. సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁ డే
పరివారంబును జీరఁ డభ్రగపతిం బన్నింప డాకర్ణికాం
తరధమ్మిల్లము చక్కనొత్తఁడు వివాదప్రోద్ధతశ్రీకుచో
పరిచేలాంచల మైనవీడఁడు గజప్రాణావనోత్సాహియై"

యని యేసన్నాహమును లేక దిగ్గన లేచి పఱతెంచె నని యుండఁగని బావా భక్తుని శత్రువును జంపఁబోయినవిష్ణువు పరికరములు లేక వేఁడుకచూడఁబోయెనా? కాకున్న నేమి సేయఁ బోయె నిట్లు చెప్పుట పోలదని యాక్షేపించె ననియు, దానికిఁ బోతన యప్పు డేమియు నుత్తరం బియ్యక మిన్నకుండెననియు నాఁడు శ్రీనాథుఁడు మస్తకమున నూనియ నిడి రాచుకొనుచున్న సమయమున నతఁడు కుమారు నెక్కడనో దాఁచి

వచ్చి పోతన పెరటినూతిలో నొకకూఁతుఱాతిం బడ వైచి యల్లన వచ్చి మఱందిం గని నీకొడుకు బావిలోఁ బడియె ననుటయు శ్రీనాథుండు గుండె జల్లుమన దిగ్గనలేచి పిరియఁబోసికొనినవెండ్రుకలతోఁ గాఱుచున్ననూనియతో విగళితం బగునప్పరిధానంబుతో నవ్వాపికొంతకుఁ బరుగెత్తి తొంగితొంగి యందుఁ జూచుచు నాక్రందనము సేయుచుండఁ బోతన వెనువెంటం బఱతెంచి శ్రీనాథా యిదియేమియవసరము? నిచ్చెనయెక్కడ? త్రాళ్లెక్కడ? బావిలోదిగుటకు భటులెక్కడ? ఈయొడలినూనియఁ గడిగికొని జలకమాడి కేశజాలము ముడిచి యూరికిఁబైటఁబోయి యున్నపరివారము నెల్లఁ బిలుచుకొని వలసినయుపకరణావళి యెల్ల సంతరించుకొనికదా రావలయు. అట్లుగాక యిక్కరణి వేడుకఁ జూడవచ్చితివా కాకున్న నీవు నందుఁ బడ వచ్చితివా యని పరిహాసముచేసి నీవు పుత్రవాత్సల్యమున నేరీతి నాతురముతోఁ బరికరములు లేకయే పరువిడివచ్చితివో యాచాడ్పుననే పరమేశ్వరుఁడును దనభక్తుల యెడం గల వాత్సల్యాతిరేకంబున భక్తునిమొఱ చెవి సోఁకగానే తటాలున లేచి యుపకరణావళిం దడవక పరువిడి యరుదెంచె నని సమాధానము చెప్పె ననియు నీకథ లూరూరను బహుపండితపామరజనపరంపరాముఖముగ వినుచున్నాము.

పైవివరించినకథలు నిజములో కేవలకల్పితములో మిశ్రమములో నిశ్చయింపఁ జాలము. వీనిం జదువువారు తమతమయుక్తికొలఁదిని భక్తికొలఁదిని నూహించుకొనవచ్చును.

పోతరాజు భాగవతము సమగ్రముగాఁ దెనిఁగించి నిరంతరహరిహరపదధ్యానైకతానమానసుం డై విశాలయశోలతల కాలవాలం బై నెగడి శాశ్వతం బగుతన పేరుం దనగ్రంథముతో నీలోకమున నిలిపి నశ్వరం బగుకాయంబు దొఱఁగి పరమపదమున కరిగె.

గ్రంథపాతవివేచనము.

ఇమ్మహాకవి భాగవతమును దెలిఁగించి దానిని లోకమునఁ బ్రకటింపక తాళపత్రసంపుటమున లిఖించి పదిలముగా దేవతార్చనపేటికయం దుంచి పూజించుచు వచ్చి నిర్యాణకాలంబునఁ దనకుమారుఁ డగుమల్లనం బిలిచి మందసము నతనికిఁ జూపి యందున్నధనమును జతనమునఁగాపాడు మని యాజ్ఞాపించి పంచత్వముఁ బొందె ననియుఁ దదనంతరముమల్లన దానిని విప్పి పరిశోధింపఁగానం దనేకభాగములు బాణనామకక్రిమికులదష్టంబై నష్టంబై యుండినందునఁ బోతరాజశిష్యుం డగువెలిగందలనారయకవికొంతభాగమును నేర్చూరిసింగనకొంతభాగమును గంగరాజు మఱికొంతభాగమును మఱలఁ దెనిఁగించిరనియుఁ గొందఱు చెప్పుచున్నారు. మఱికొందఱు సర్వజ్ఞభూపతి బమ్మెరపోతనం బిలిపించి భాగవతమునకుఁ దన్నుఁగృతిపతిగా నొనర్పు మని వేఁడి యతఁ డియ్యకొనమికిఁ గోపించి యన్నరపాలుఁడు భూమిలో నొకపెనుఁబల్లము ద్రవ్వించి యందా గ్రంథమునుబూడ్పించెననియునంతఁగొంతకాలమునకాజేని

పత్రికలలో శ్రీరామమూర్తి సాక్షాత్కరించి యాసద్గ్రంథమును బైటఁ దీయించి జగంబునఁ బ్రకటింప మగనిఁ బ్రోత్సాహపఱుపు మని యానతిచ్చి యంతర్ధానము నొందె ననియు నాయనవేఁడికోలు నంగీకరించి సింగనృపాలుఁడు పుస్తకమును బైటఁ దీయింప నం దక్కడక్కడఁ దాటాకుల బలుదెఱఁగులపురుగులు తిని పెక్కుచోట్లు శిథిలములై యుండె ననియు నంతటఁ బోతనశిష్యవర్గములోనివా రగు వెలిగందలనారాయణాదులు నష్టభాగములను బూరించి రనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈహేతువునే కూచిమంచితిమ్మకవి "సర్వలక్షణసారసంగ్రహము"నందు

సీ. "ఘనుఁడు పోతనమంత్రియును భాగవతము రచించి చక్రికి సమర్పించునెడల
సర్వజ్ఞ సింగమక్ష్మావరుం డది తన కి మ్మని వేఁడఁగా నీయకున్న
నలిగి యాపుస్తకం బవనిఁ బాఁతించినఁ జివికి యం దొకకొంత శిథిల మయ్యెఁ
గ్రమ్మఱ నది వెలిగందల నారప్పరాజును మఱి బొప్పరాజు గంగ
రాజు మొదలగు కవివరుల్ తేజ మెసఁగఁ
జెప్పి రాగ్రంథములయందె తప్పు లొదవెఁ
గాని పోతకవీంద్రునికవితయందు
లక్షణం బెందుఁ దప్పునా దక్షహరణ!"

యని చెప్పియున్నాఁడు.

వీనిలో నేకారణము నిజమయినను బోతరాజకృతభాగవతమున నక్కడక్కడఁ గొన్నిభాగము లుత్పన్నము లగుటయు వానిని న్నారయాదులు పూరించుటయు స్పష్టము. కాని యేయేభాగములు పోతనవిరచితములో యేయేభాగము లితరకవులు చెప్పిరో వాని నిర్దేశించుటకుఁ దగినయాధారము లంతగాఁ గానము. ద్వితీయస్కంధములో బ్రహ్మనారదునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుఘట్టమునఁ "బహుయజ్ఞవాటయూపస్తంభపాత్రమృద్ఘటశరావవసంతకాలములను" ననుసీసపద్యము మొదలుకొని వెలిగందలనారయ చెప్పినకవిత్వ"మని పూర్వముద్రితభాగవతమునందు ముద్రింపఁబడియున్నది. ద్వితీయస్కంధమున గద్యముఁజూడఁగాఁ బోతనామాత్యరచితంబనియేయున్నది. తృతీయచతుర్థస్కంధములును "బోతనామాత్య ప్రణీతం"బనియేయున్నది. పంచమస్కంధాంతగద్యమున గంగనార్య ప్రణీతంబనియు, షష్ఠంబున నేర్పూరిసింగనార్య విరచిత మనియు నున్నవి. ఈసింగన, "యేర్పూరిశాసనుం" డగు నెఱ్ఱాప్రెగ్గడకు మనుమఁడని యాస్కంధంబునఁ దొలుతఁ జెప్పికొనియున్నాఁడు. సప్తమాష్టమనవమస్కంధములును దశమస్కంధపూర్వభాగమును బోతనామాత్య ప్రణీతము లనియున్నది. దశమస్కంధోత్తరభాగమున శ్రీకృష్ణుఁడు కేళీగృహమునందు రుక్మిణీదేవితో విరసోక్తు లాడుట యనుఘట్టమునఁ "గాటుక నెఱపాంగఁ గన్నీరు వఱదలై" యనుసీసపద్యము మొదలు వెలిగందల నారాయణకవివిరచితమని ప్రాచీనపండితజనలిఖితపుస్తకములందుఁ జెప్పబడియున్నదని పూర్వముద్రితగ్రంథపీఠికయందు వ్రాయఁబడియున్నది. ఏకాదశద్వాదశస్కంధములగద్యములలో నారాయణాఖ్య ప్రణీత మని యున్నది.

ఇవి మాత్రమే కాక పోతనామాత్యవిరచితము లని గద్యము లున్నస్కంధములలో నేయేచోటుల నేయేపద్యముల నేయేకవు లెంతెంతభాగము వ్రాసిరో యెఱుంగరాదు. శైలిభేదములవలనఁ గొంతకొంత యూహింపవచ్చుఁ గాని యిద మిత్థ మని నిర్ణయము సేయ సాధ్యము గాదు.

శైలి లోనగువానింగూర్చి యిఁకఁ బ్రశంసింతము.

ఈమహాకవీశ్వరునికవిత్వ మతిసుకుమారసరసవచనరచనాధౌరేయమై నాతికఠినమై శబ్దార్థాలంకారశోభమానమై కోవిదపామరజనహృదయంగమమై వీనులవిందై చదువువారి కమందానందంబు గలిగించును. చదువుచుండఁగానే యర్థమును గోచరం బగుటచేఁ బోతనరచన కేవలద్రాక్షాపాకము. తెలుచుగాఁ గోమలసురుచిరపదసముదయసంకలిత మగుట నీగ్రంథమునఁ గైశికీవృత్తియే ప్రధానము. ఓజఃప్రసాదమాధుర్యాదికావ్యగుణంబులు పోతనకవనంబున మెండుగాఁ గానంబడుచుండును. రసానుగుణంబుగ శైలి నుచితరీతుల మార్చి రసపోషణంబు సేయుటయందుఁ బోతన యెంతయుసమర్థుఁడు. శృంగారరసపోషితభక్తిరసము పోతనకవనమున విలసిల్లుకైవడి నితరాంధ్రగ్రంథములయం దెక్కడను గానము. కేవలశృంగారరసమును భక్తిరసమును నెందఱో గవులు వర్ణించియున్నారుగాని భక్తిరసమునకు సకలజనరంజనంబుపొంటె శృంగారరసంబు నంగంబుగ నంగీకరించి యెల్లరయుల్లంబుల హాఁ భక్తి నివ్వటిల్లి పల్లవింప నట్లు చిత్రముగా వర్ణించినకవు లెవ్వరును లేరు. సగుణవర్ణనావైదగ్ధ్యంబునఁ బోతనతోఁ దులఁదూఁగువారు లేరు. ఇతనికి గలహరిభక్తి యంతయు నచ్చుపడ శ్రీవిష్ణుదేవునిలీలామాహాత్మ్యంబులు పరిపరివిధములఁ దనయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి మనోహరలీలల వర్ణించియున్నవాఁడు గావున నెట్టివారికేని భాగవతమును జదువ దేహము పులకాంకిత మగును. సప్తమస్కంధమునఁ బ్రహ్లాదచరిత్రప్రస్తావమున నహరిభక్తి వర్ణింపఁబడియున్నరీతి యంతయు నవాఙ్మానసగోచరము. అది చదువఁబడున మనంబు భగవంతునిపాదారవిందయుగళంబున లయించుటయ కాక పోతనామాత్యుని వర్ణనాచాతుర్యంబును నీశ్వరభక్తియు నింత యొప్పునే యని డెందమున నిబ్బరంపుటబ్బురంబును గదిరెడి.

కేవలశృంగారరసమున కష్టమస్కంధంబున మోహిన్యవతారవర్ణనంబును దశమస్కంధమున గోపికాకృష్ణవిలాసములును వీరరౌద్రరసములకు సప్తమస్కంధమును శ్రీనృసింహావతారఘట్టంబును నుదాహరణంబులు. ఇట్లక్కడక్కడ నానారసముల కుదాహరణము లూహించుకొనునది. మహాకావ్యలక్షణము లగు

క. "పురసింధునగర్త్వినశశి
సరసీవనమధురతిప్రసంగ విరహముల్
పరిణయతనయోదయనయ
విరచనయాత్రాజిదూత్యవిభువర్ణనముల్"

అన. వీనిలోఁ బెక్కులక్షణములు భాగవతమున నక్కడక్కడ మనోజ్ఞముగా వర్ణింపఁ బడి యున్నవి.

అనేకవిధములగు శబ్దాలంకారములలో నంత్యప్రాసనియమంబును నీకవి విచ్చలవిడి ప్రయోగించియున్నాఁడు. ఈ శబ్దాలంకారము పోతనకవిత్వమునందు వెలయు మనోజ్ఞభంగి నితరకవులరచనల నెక్కడనుం గానరాదు. ఇందుల కుదాహరణములు సూచించెదము.

క. కనియె న్నారదుఁ డంతన్
వినయైక విలాసు, నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్, భవదుః
ఖనిరాసున్, గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్."

ప్రథమస్కంధము.

మ. కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము, మహాగంభీరముం, బద్మకో
కనదాస్వాదువినోదమోదమదభృంగద్వంద్వఝుంకారమున్,
ఘనకల్లోలలతావితానవిహరత్కాదంబకోలాహల
స్వనవిస్ఫారము, మందవాయుజకణాసారంబుఁ గాసారమున్."

దశమస్కంధము.

ఇక్కడ సమాసాంత్యవర్ణము లెల్ల నొక్కటియగుట నంత్యప్రాసనియమంబు నాఁబడు. ఇట్టియంత్యనియమచిత్రములు గలపద్యంబులు పోతనకవిత్వములో లెక్కకు మిగిలినవై యున్నవి. ఇవి ప్రయోగించునపుడు తఱుచుగాఁ గ్రియాపదమును బద్యము తొలుతనుంచి వెంబడి నాక్రియతో నన్వయించువిశేష్యపదమున కనేకవిశేషణములు చెప్పి యావిశేష్యముతోఁ బద్యమును ముగించుచున్నాఁడు గావున నివి యెంతయు హృద్యములుగా నుండును. "కనియె" ననిపద్యారంభమన నఁ గ్రియ యుండెనేని నంత్యనియమ మవశ్య మందున్నదనియే యూహింపవచ్చు. ఈయలంకారవిశేషము పోతనకవిత్వములోఁ బ్రతిఘట్టమునఁ గానఁబడుచున్నను శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁ డగుటంజేసి నవమస్కంధమున రామావతారకథాప్రసంగంబున ననేకపద్యముల నీశబ్దచిత్రములతో నతిమనోహరంబుగ విరచించియున్నవాఁడు. శ్రీరామదేవునికిఁ బరమభక్తుండుగావున రామాయణమునే తెనింగింపఁ దనకుఁ గోరికి యగ్గలంబనియు నైనను దద్గ్రంథ మంతకుఁబూర్వమే భాస్కరాదులచేఁ దెనిఁగింపఁబడియుండుటచేదానినే మగుడఁ దా రచియించుట చర్వితచర్వణం బనియుఁ "బదిరెను భాస్కరుఁడు లేదా రామాయణమును బండ్ల కెక్కింపనా" యనియుఁ జెప్పి పోతనవిషాదపడి యదిమాను కొని భాగవతముఁ దెనిఁగింపఁ బూనె ననియుఁ బెద్దలు వ్యవహరింతురు. ఈశబ్దాలంకారఫక్కి నితఁడు భాస్కరరామాయణంబున సంగ్రహించియుండనోపునని తోఁచెడి.

ఉ. "పాటితదుష్టసత్త్వవనవాటక, నిర్ధబలావరుద్ధశృం
గాటక, గ్రంథిలభ్రుకుటి గాఢలలాటకఁ, గ్రూరతారకా
నాటక, సాంత్రకాంచిపరిణద్ధశవప్రపతత్క్రిమిచ్ఛటా.

కీటక, రక్తసిక్తపటుఖేటకఁ దాటకఁ, గాంచి రయ్యెడన్."

భాస్కరరామాయణము-బాలకాండము.

మ. "సవరక్షార్థము తండ్రి వంపఁ జని విశ్వామిత్రుఁడుం దోడ రా
నవలీలం దునుమాడె రాముఁ డదయుం డై బాలుఁ డై కుంతల
చ్ఛవిసంపజ్జితహాటకం, గపటభాషావిస్ఫురన్నాటకన్
జవభిన్నార్యమఘోటకం, గరవిరాజత్ఖేటకం దాటకన్."

భాగవతము-నవమస్కంధము

ఉ. "పుణ్యచరిత్రుఁ డత్రిమునిపుంగవు వీడ్కొని రాముఁ డంచితా
గణ్యగుణాభిరాముఁ డుపకంఠమునం జని కాంచె దండకా
రణ్యము సిద్ధసంఘమువిరాజితచారుతపోనుజాతస
త్పుణ్యము, నిర్మలాంబువరపుష్కరపూర్ణసరోవరేణ్యమున్."

భాస్కరరామాయణము-అరణ్యకాండము.

ఉ. "పుణ్యుఁడు రామచంద్రుఁ డటఁ బోయి ముదమ్మునఁ గాంచె దండకా
రణ్యముఁ దాపసోత్తమశరణ్యము, నుద్ధతబర్హిబర్హ లా
వణ్యము, గౌతమీవిమలవాఃకణపర్యటనప్రభూతసా
ద్గుణ్యము, నుల్లసత్తరునికుంజవరేణ్యము సత్యగణ్యమున్."

భాగవతము-నవమస్కంధము.

ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడయు నీయలంకారమును బ్రయోగించియున్నాఁడు.

క. "ధీమంతు లంతఁ గాంచిరి
గోమంతము విపినకుసుమకుంచితశబరీ
సీమంతము నిర్ఝరకణ
హేమంతముఁ గనకమయమహీమంతంబున్."

హరివంశము. ఉత్తరభాగము. ఆ. ౧

క. "చారుశరీరద్యుతిజిత
శారదనీరదుఁడు ధీవిశారదుఁడు భవో
త్తారదుఁ డాశ్రితవితతికి
నారదుఁడు తదీయగృహమునకు నేతెంచెన్."

ఆ. ౬.

ఇయ్యలంకారవిశేషమును బోతన నానావిధచిత్రగతుల వీనులవిందుగా రచియించియున్నవాఁడు.

క. "భూషణములు సెవులకు నఘ
పేషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి
శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్."

క. "పావనములు దురితలతా
లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం
భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్."

ప్రథమస్కంధము.

క. "మంతనములు సద్గతులకుఁ
బొంతనములు ఘనము లైనపుణ్యముల కిదా
నీంతనపూర్వమహాఘని
కృంతనములు రామనామకృతచింతనముల్."

నవమస్కంధము.

క. "ధృతి చెడి లోఁబడె మల్లుం
డతులితభవజలధితరికి హతరిపుకరికిన్
హితకరికిన్ ధృతగిరికిం
దతహరిరవభరితశిఖరిదరికిన్ హరికిన్."

దశమస్కంధము.

క. "స్ఫురితవిబుధజనముఖములు
పరివిదళితదనుజనివహపతితనుముఖముల్
గురురుచిజితశిఖిశిఖములు
నరహరికరనఖము లమరు నతజనసఖముల్."

గీర్వాణపదలఘుభూయిష్ఠము - సప్తమస్కంధము.

క. "అడిగెద నని కడువడిఁ జను
నడిగినఁ దను మగుడ నుడువఁ డని నడ యుడుగున్
వెడవెడ సిడిముడిఁ దడఁబడ
నడుగిడు నడుగిడదు జడిమ నడు గిడు నెడలన్."

ఆంధ్రపదలఘుభూయిష్ఠము, అష్టమస్కంధము.

ఇట్లు కర్ణామృతము లగుపద్యములు పెక్కుచోట్లఁ గానఁబడుచున్నవి. వెనుకటిమధ్యకాలపుఁగవు లందఱుఁ బోతరాజుమార్గము [illegible]తెఁగాఁ గొని తము "పరిణయముల"తో శబ్దచిత్రంబులఁ బెల్లుగాఁ బ్రయోగించియున్నారు.

పోతన యీరీతిని శబ్దచిత్రములకు విశేషముగాఁ జొచ్చినను నర్థాలంకారముల నొప్పరికింపక ప్రసంగము పొసంగినపుడెల్ల ననేకవిధము లగునర్థాలంకారము లుదాహరించియున్నవాఁడు. వానిలో శ్లేషానుప్రాణితాభేదాధ్యవసాయంబు నితఁడు భట్టబాణుఁడు. కాదంబరియందుఁబోలెఁ గడుదీర్ఘము లగువచనములయందుఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు. కథారంభముననే నైమిశారణ్యవర్ణనావచనము నవమస్కంధమున గంగానదీవర్ణనావచనము లోనగువానిఁ జూడ నియ్యలంకారము నందుఁ గవికిఁ గలప్రేమ తెల్ల మగు.

క. "కొందఱకుఁ దెనుఁగు గుణ మగు
గొందఱకును సంస్కృతంబు గుణ మగు రెండుం
గొందఱకు గుణము లగు నే
నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యై యెడలన్."

అని పోతన యుపోద్ఘాతమునఁ జెప్పి తత్ప్రతిజ్ఞానుసారంబుగఁ గొన్నిచోటులఁ గేవలాంధ్రపదరచనలును గొన్నియెడల శుద్ధగీర్వాణరచనలుం గావించెఁ గాని లెస్సగాఁ బరిశీలించిన గ్రంథమునఁ దెనుఁగుకంటె సంస్కృతమే యెక్కుడు గోచరించును. అష్టమస్కంధమున స్వర్గవర్ణనావచనపూర్వభాగంబును దశమస్కంధపూర్వభాగ

మునఁ గృష్ణావతారబాల్యక్రీడాదివర్ణనంబులును నాస్కంధంబునఁనే ఋతువర్ణ
నాదుల నొప్పారు తెలుఁగువచనములును నాంధ్రపదభూయిష్ఠము లై యుండును
గాని గీర్వాణరచనలే యీగ్రంథంబున బహుళము లై కన్పట్టుచున్నవి.

పోతనయాశ్వాసాంతగద్యమునందలి "సహజపాండిత్య" యను బిరుదుం
జూడ నితండు గురువుల నాశ్రయించి విద్య నభ్యసింపక స్వయముగాఁ గష్టించి గ్రంథ
ములు చదివి పాండిత్యము సంపాదించె నని యెన్నవలసియున్నది. సహజపాండిత్యుఁ
డైనను బోతనకుఁ గలసహజం బగునుభయభాషాప్రావీణ్యంబును బదప్రయోగనైపు
ణ్యంబును నసాధారణములై యెసఁగు. భాగవతమునఁ గానవచ్చు నొకటిరెండువ్యాకర
ణాదిశాస్త్రాలిత్యముల కిమ్మహాకవి స్వయముఁడు గురుముఖమున విద్యాభ్యాసము సేయమియే
కారణ మని కొందఱందురుగాని యది యిట్లనియే నిర్ణయింప నవకాశము కానరాదు.
పోతరాజుకవనంబున సన్నిసులక్షణప్రయోగములును నిట్టిపాండితీమహిమయుఁ జూ
పట్టుచుండఁగా నొకటిరెండువ్యాకరణభ్రంశములును బొడసూపిన యెడల వానికి
చిరకాలలేఖనపరంపరాజనితవ్యత్యాసములో, గ్రంథపాతంబున నితరకవిజనపూర
ణములో, మఱియేవో కారణము లై యుండనోపు నని యూహింపవచ్చును. పోత
నకుఁ గేవలగ్రంథవిలోడనజనితవైదుష్యముమాత్రమే కాక సర్వతోముఖం బగు
లోకానుభవజ్ఞానంబును గలిమికిఁ దద్రచనయం దనేకభాగములు నిదర్శనము లై
యున్నవి. దశమస్కంధపూర్వభాగమునందలి రాసక్రీడాభివర్ణనావచనముం జూడ
నిక్కవిశ్రేష్ఠునకుఁ గలభరతశాస్త్రప్రౌఢిమయు, హావభావాద్యభినయవర్ణనాపాట
వంబును, వెల్లడియగు. దశమస్కంధమునఁనే శ్రీకృష్ణుని శైశవక్రీడాప్రసంగంబున
జలక్రీడాభివర్ణనంబును జలిది గుడుచుకథయు, నాలమేపులీలయుఁ, గ్రేపుమొద
వులవిలాసములును గోదోహనప్రకారములును మఱియు ననేకవిషయములును
హృదయానురంజకము లగుస్వభావోక్తులఁ బొలుపార వర్ణింపఁబడి యునికిఁ జూడఁ
జూడ నితని ప్రపంచజ్ఞానము తెఱఁగెఱుంగనగు.

పోతనశైలికిని నన్నయ తిక్కన యెఱ్ఱనలోనగువారిశైలికిని భేదములు గాన
వచ్చుచున్నవి. వారికవిత్వమున వ్యాకరణప్రయోగప్రౌఢిమయు, నన్వయకాఠిన్యంబు
ను, నాంధ్రపదబాహుళ్యంబును మెండు. పోతనకవనంబున నన్వయసౌలభ్యంబును,
బదసౌకుమార్యంబును, శబ్దార్థాలంకారాదిచిత్రంబులును, మెండు. కవిత్రయము
వారిపద్యములలోఁ దఱుచుగా యతిప్రాసములపట్టులఁ బృథక్పదములుఁ లేక సంధిగ
తాక్షరములఁగాని పదమధ్యాక్షరములఁగాని ప్రాసవిశ్రమములు ఘటిల్లఁ బాదపాద
మునకు నిలిపి చదువ నెంతయు ననువుగాక యతిప్రౌఢముగా నుండును. పోతనపద్య
ములలోఁ దఱుచుగాఁ బ్రతిపాదాంతమునను విశ్రమస్థానంబులును బదములు ముగిం
పఁబడి శయ్యావైచిత్ర్యముల నొప్పి పామరులకును జదువ సులభము లై సరళము లై
శ్రావ్యము లై యుండును. ఈభేదములఁ దెలుపుటకై సమానవిషయవర్ణనలు గల

కొన్నిపద్యములు రెండు గ్రంథములనుండి యెత్తి క్రింద వ్రాయుచున్నాము.

మాలిని. "ఏచి తలిర్చి తనర్చినక్రోవుల నిమ్మగుత్తావులజొంపములం
బూచినమంచియశోకములన్ సురపొన్నలఁబొన్నలఁ గేదఁగులం
గాచి బెడంగుగఁ బండినయాసహకారములం గదళీతతులం
జూచుచు వీనుల కింపెసఁగన్ వినుచున్ శుకకోకిలసుస్వరముల్."

కవిరాజవిరాజితము. "చనిచని ముందట నాజ్యహవిర్ధృతసౌరభధూమలతాతతులం
బెనఁగినమ్రాఁకులకొమ్మలమీఁద నపేతలతాంతము లైనను బా
యనిమధుపప్రకరంబులఁ జూచి జనాధిపుఁ డంత నెఱింగెఁ దపో
వన మిది యల్లదె దివ్యమునీంద్రనివాసము దా నగు నంచు నెదన్."

సీ. "శ్రవణసుఖంబుగా సామగానంబులు చదివెడుశుకములచదువు దగిలి
కదలక వినుచుండు కరులయుఁ గరికరశీతలచ్ఛాయఁ దచ్ఛీకరాంబు
కణములచల్లనిగా డ్పాసపడి వానిఁ జెంది సుఖం బున్నసింహములయు
భూసురప్రవరులు భూతబలుల్ దెచ్చి పెట్టు నీవారాన్నపిండతతులు
గడఁగి భక్షింప నొక్కటఁ గలసి యాడు
చున్నయెలుకల పిల్లల యొందు సహజ
వైరిసత్త్వంబులయు సహవాస మపుడు
చూచి మునిశక్తి కెంతయు, జోద్య మంగి."

భారతము ఆదిపర్వము ఆ-౪-కణ్వమహామున్యాశ్రమవర్ణనము.

భాగవతమున

ఉ. "అందుఁ దమాలసాలవకుళార్జుననింబకదంబపాటలీ
చందననారికేళఘనసారశిరీషలవంగలుంగమా
కందకుచందనక్రముకకాంచనబిల్వకపిత్థమల్లికా
కుందమధూకమంజుళనికుంజములం దనరారి వెండియున్."

క. "పరిపక్వఫలభరానత
తరుశాఖానికరనివసితస్ఫుటవిహగో
త్కరబహుకోలాహలరవ
భరితదిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్."

క. "అతినిశితచంచుదళన
క్షతనిర్గతపక్వఫలరసప్రాశనమో
దితరాజశుకవచోర్థ
శ్రుతిఘోషము చెలఁగ శ్రవణసుఖదం బగుచున్."

క. "లలితసహకారపల్లవ
కలితాస్వాదనకషాయకంఠవిరాజ
త్కలకంఠపంచమస్వర
కలనాదము లుల్లసిల్ల గడురమ్యము లై."

క. అతులతమాలమహీజ
ప్రతతీక్షణజాతజలదపరిశంకాంగీ
కృతతాండవఖేలనవిల
సితపింఛవిభాసిబాలశిఖిసేవ్యం బై"

తృతీయస్కంధము-కర్దమాశ్రమవర్ణనము.

క. "సుకుమారుఁ డతఁడు గోపా
లకవృత్తి వసించి యాప్రదేశం గ్రుమ్మరుచు
న్రుక్కి నాక శోదు సగపా
రికి నైనఁ దలంప మన మెరియదే వగలన్."

భారతము - విరాటపర్వము.

క. "వికచముఖుఁ డగుచు శాత్రవు
లకు హితు లగునట్టివారలం గని భూపా
లకుఁ డెద కత్తెరయును నా
లుక బెల్లము నై కలయఁ బలుకఁ గావలయున్."

శాంతిపర్వము.

ఈపద్యములతోఁ బై వ్రాసినభాగవతపద్యములను బోల్చిచూడ ఛందోవిషయిక మగుభేదము గోచరించును.

భాగవతమునఁ గొన్నిచోటుల రేఫఱకారములు ప్రాసవిశ్రమములయందు మైత్రిఁ జెందుచుంటం గని కాకునూరియప్పకవి తన యప్పకవీయములో

ఉ. "బమ్మెరపోతరాజకృతభాగవతంబు సలక్షణంబు గా
కిమ్మహి నేమిటం గొదవ యెంతయు నారసిచూడ.గాను రే
ఫమ్ములు ఱాలునుం గలిసి ప్రాసము లైనకతంబునం గదా
యిమ్ముల నాదిలాక్షణికు లెల్లరు మాని రుదాహరింపఁగన్."

అనివ్రాసి పోతనకవిత్వములో నుభయరేఫసాంకర్యదోషము గన్పట్టుచున్న దని చెప్పియున్నాఁడు. చక్కఁగ విచారింపఁగా నీసాంకర్యము భాగవతమునఁ గొన్నిచోటులఁగానఁబడుచున్నను నాదోషము పోతనదియా యితరకవులదియా యనివిచారింపవలసి యున్నది. ఆంధ్రకవులలో నొకపక్షమువా రీభేదమును బాటించినవారును నింకొకపక్షమువారు దీనిని బాటింపనివారునునై యున్నవారు. ఈ మతద్వైతయములో నేది ప్రశస్తమో యేది యవలంబనీయమో యేయేకవు లేయేపక్షమువారో వీని నెల్ల నుపోద్ఘాతవిస్తరభీతిచే నిటఁ జర్చింపఁబూనుకొనము. పోతనరచనయం దీమైత్రి యున్నదా యనునంశముమాత్ర మిచ్చట విచార్యము.

కూచిమంచితిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునం దీవిషయమై కొండొక విచారించి పోతనరచనయం దీమైత్రి గానరామి కుదాహరణములు వ్రాసి

ఆ.వె. "కాకునూరియప్పకవి యహోబలపతి
ముద్దరాజురామముఖ్యు లెల్లఁ
బోతరాజుకబ్బమున ఱాలు రేఫలు
గదిసె నంచుఁ జెప్పి రది హుళిక్కి."

యని సిద్ధాంతీకరించియున్నాఁడు. దీనిని స్థాపింపఁ బోతన వ్రాసినభాగములు "ప్రథమస్కంధము, ద్వితీయస్కంధమునఁ గొంతయు, సప్తమాష్టమనవమంబులును దశమ పూర్వభాగములోని కొంతయునున్నై" యున్న వని చెప్పి వానిలో నీదోషము

లేకుంట కుదాహరణములు వ్రాసియున్నాఁడు. అయినను షష్ఠస్కంధము సింగనార్యప్రణీత మని యాస్కంధమునం దాద్యంతపద్యములవలనఁ దెలియవచ్చెడి. పయివాక్యమునందలి "షష్ఠ" యనుపదము ప్రక్షిప్తముగాఁ బడియున్న దేమో, ఉభయరేఫమైత్రి లేమికిఁ దిమ్మకవి వ్రాసినయుదాహరణములలోఁ గొన్నిటిని వెండియుం గొన్నింటిని నిందు వ్రాయుచున్నాము.

ఉ. "మాఱువడంగ లేనియసమర్థుల సుప్తుల నస్త్రవిద్యలం
దేఱనిచిన్నపాపల వధించె నిషిద్ధపుఁ గ్రూరకర్ముఁడై
పాఱఁడె వీఁడు పాతకుఁడు ప్రాణభయంబున వెచ్చనూర్చుచుం
బాఱెడి వీనిఁ గావుము కృపామతి నర్జున పాపవర్జనా."

చ. "వెఱచినవాని దైన్యమున వేఁదుఱు నొందినవాని నిద్ర మై
మఱచినవాని సౌఖ్యముగ మద్యముఁ ద్రావినవాని భగ్నుఁడై
పఱచినవాని సాధుజడభావమువానిని గావు మంచు వా
చఱచినవానిఁ గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా."

ప్రథమస్కంధము.

ఉ. ఱెక్కలు రావు పిల్లలకు జేపటినుండియు మేఁత గానవిం......"

సప్తమస్కంధము.

మ. ఉఱుకుం గుంభయుగంబుపై హరిక్రియన్ హుమ్మందు బాదమ్ములం
దిఱుకుం గంఠము వెన్ను దన్ను నెగయున్ హేలాగతి న్వాలముం
జఱచు న్నుగ్గుగఁ దాఁకు ముంచు మునుఁగున్ శల్యంబులున్ దంతముల్
విఱుగన్ వ్రేయుచుఁ బొంచిపొంచి కదియున్ వేదండయూథోత్తమున్."

క. "ఎఱుఁగుదుఁ దెఱవా యిప్పుడు
మఱవను సకలంబు నన్ను మఱచినగోపలన్
మఱతు నని యొఱఁగి మొఱఁగక
మఱవక మొఱయిడిరయేని మఱి యన్యులన్."

క. "ఒఱ పగునురమును బిఱుఁదును
నెఱిదోఁకయు ముఖము సిరియు నిర్మలఖురముల్
కుఱుచ చెవులుఁ దెలిగన్నులుఁ
దఱు చగుకంఠంబుఁ జూడఁ దగు నాహరికిన్."

ఆ-వె. "చావు లేనిమందు చక్కన మన కబ్బె
ననుచుఁ గడవ యసురు లడఁచికొనిన
వెఱచి సురలు హరికి మొఱలు వెట్టిరి సుధా
పూర్ణఘటము పోయెఁ బోయె ననుచు."

ఆ-వె. "వాలుఁగంటివాఁడివాలారుఁజూపుల
కూలి ధైర్య మెల్లఁ గోలుపోయి
తఱలి తెఱుక లేక మఱచె గుణంబుల
నాలి మఱచె నిజగణాలి మఱచె."

క. "వెఱచుచు వంగుచు వ్రాలుచు
నఱిముఱి గుబురులకుఁ జనుచు హరిహరియనుచున్.

మఱుఁగుచు నులుకుచు దిఱదిఱఁ
గుఱుమట్టపుఁ బొట్టివడుగు కొంత నటించెన్."

మ. "నెఱి నెల్లప్పుడు నిల్చి ప్రాణచయము న్నిర్మించి నిర్మించి వీఁ
పిఱుయు న్నిల్గుచు నావులింపుచు నజుం డీసృష్టియు న్మాని మే
నొఱగన్ ఱెప్పలు మూసి కేద్దలగ దై యుండంగ నిద్రించుచుం
గుఱువెట్టం దొడఁగెం గలల్ గనుచు నుద్ఘోషించుచున్ భూవరా."

క. "కుఱుగఱులు వలుఁదమీసలుఁ
జిఱుదోఁకయుఁ బసిఁడియొడలు సిరి గలపొడలున్
నెఱమెఱుగు నొక్కకొమ్మును
మిఱుచూపులు గలిగి విభుఁడు మీనం బయ్యెన్."

క. "పెఱవాఁడు గురుఁ డటంచును
గొఱ గానిపదంబు నూపఁ గుజనుండును నీ
నెఱత్రోవ నడవ నేర్చిన
నఱమఱ లేనట్టిపదము నందు దయాబ్ధీ."

మ. "ఉఱ కంభోనిధి రోసి వేదములకుయ్యుం దైన్యముం జూచి వే
గఱు లల్లార్చి ముఖంబు సాఁచి బలువీఁకం దోఁక సారించి మే
న్మెఱయం దౌడలు దీటి మీస లదరన్ మీనాకృతి న్విష్ణుఁ డ
క్కఱటిం దాఁకి వధించె ముష్టిదళితగ్రావున్ హయగ్రీవునిన్."

అష్టమస్కంధము.

మ. "తెఱవా నీపలుకట్ల యౌ వినుము లే దేవోత్తమాహ్వానముల్
మెఱగం బోలునె, వేల్పులం బడయుటల్ మోఘంబులే నీకు నీ
తఱిగర్భం బగుఁ బుత్త్రుఁడుం గలుగు నీతారుణ్యముం బూజ్య మా
వెఱవం గార్యము లేదు సిగ్గు దగునే వ్రీడావినమ్రాననా."

నవమస్కంధము-

క. "మఱియును దనుజుఁడు రామునిఁ
గఱవన్ గమకించి తెఱపి గానక యతనిం
జుఱచుఱఁ జూచుచు శౌర్యముఁ
బఱివోవఁగ నంత నింతఁ బదముల దన్నెన్."

క. "కఱచి పిఱుతివక మఱియును
వెఱవక నిజవదనజనితవిషదహనశిఖల్
మెఱయఁ దననిడుదయొడలిని
నెఱి వారిఁ బెనఁగొనియె భుజగనివహపతి వడిన్."

చ. "వెఱమఱ లేనిమేటి బలువీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి ఖగేంద్రుచందమునఁ జక్కనిదౌడలఁ బట్టి కన్నులుం
జొఱచొఱ దుర్విషానలము జొబ్బిలుచుండఁగ నొత్తి లీలతోఁ
జిఱజిఱఁ ద్రిప్పివైచెఁ బరిశేషితదర్పముఁ గ్రూరసర్పమున్."

క. అఱువదినాలుగువిద్యలు
నఱువది నాలుగుదినంబులంతన వారల్
నెఱవాదు లైనకతమున
నెఱినొక్కక నాఁటివినికి నేర్చిరి లేశా."

చ. "ఎఱుఁగుదు మేము నిన్ను వనజేక్షణుమిత్త్రుఁడ వీవు కూరిమి
న్మెఱయుచుఁ దల్లిదండ్రులకు మేలొనఁగింపఁ బ్రియుండ వంపఁగా
వఱలెడుభక్తి వచ్చితివి వారల నైన మనంబులోపలన్
మఱవఁడు శౌరి వేలు మఱి మాన్యులు రాజున కవ్వరిచ్చటన్."

మ. "కఱపించెన్ ఫణికోటిచే లతికలం గట్టించి గంగానది
న్నెఱయఁ ద్రోపించె విషాన్వితాన్న మొసఁగెన్ నిద్రారతిం జెంది యే
మఱియుండం బొడిపించె నాయుధములన్ మత్పుత్త్రులం జేసియున్
గొఱగాఁ డీ ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాక్రూరుండు కార్యంబునన్."

దశమస్కంధము.

ఇట్లు పై పద్యములు నింకననేకములును బోతనరచితభాగములలోఁ గేవల శకటరేఫప్రాసముల కుదాహరణములుగాఁ గానఁబడుచుండుటఁజేసి రేఫఱకారభేదమును బోతన లెస్సగా నెఱిఁగినవాఁ డనియు నుభయరేఫములమైత్త్రి కూడ దనుటయే పోతనామాత్యునిమత మనియు నూహింపవలయు ననుట స్పష్టము.

వెలిగందలనారయాదులు రేఫఱకారములఁ గలిపినందుల కుదాహరణములు:—

చ. "హరిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములోఁ దలంచి సు
స్థిరత విశోకసౌఖ్యములఁ జెందినధీనిధు లన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయనొల్లరు తలంచిన నట్టిద యౌ సురేంద్రుఁడుం
బరువడి నూయి ద్రవ్వెడు నిపానఖనిత్త్రము మానుకైవడిన్."

ద్వితీయస్కంధము.

క. ♦"మఱియును ఋష్యాశ్రమ వన
సరిదుపవనవదపుళిందజనపదగిరిగ
హ్వర గోష్ఠ యజ్ఞశాలా
పుర దేవాయతన పుణ్యభూములయందున్."

మ. "తెఱఁ గొప్పన్ జననీవియోగమునఁ గుంతీస్తన్యపానంబు సో
దరసంరక్షయుఁ గల్గ దేవవిభుదత్తస్థామృతంబున్ ఖగే
శ్వరుఁ డర్థిం గయికొన్నమాడ్కిఁ గురువంశశ్రేణి నిర్జించి త
ద్ధరణీరాజ్యముఁ గొన్న మాద్రికొడుకుల్ ధర్మాత్మజే యుద్ధవా."

క. "ధర శునకభోగ్యమను నిహ
పరదూరము నైనతను నుపాదేయముగా
నెఱి నమ్మి వస్త్రమాల్యా
భరణంబు లలంకరించుపామరజనులన్."

క. పరఁగఁగ దర్పోద్ధతు లి
ద్దఱు కొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి వ్రేఁ గై
నిరతము బుధజనపీడా
పరు లై వర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్."

♦ "మఱి" యను శబ్దములోని ఱకారము ప్రాసస్థానమందుండి రేఫముతోఁ బ్రాసమైత్త్రి నొందునట్టి పద్యములు తృతీయచతుర్థస్కంధము లనేకము లున్నవి.

క. "వరుణుని బలమును దనుజే
శ్వరు తేజముఁ దేఱిచూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము చెడి యెందేనియుఁ
బఱచెం దజ్జలధిమధ్య భాగమునందున్."

తృతీయస్కంధము.

క. "పరిపూర్ణం బగుభక్తిని
గర మనిశము సంశయాత్మకం బై చాలన్
వఱలిన హృదయగ్రంథిని
నిరసించు విరక్తి యుతమనిష జనించెన్"

చ. "హరిభజనీయ మార్గనియతాత్ములు లై భవదీయమూర్తిపై
వఱలిన భక్తియుక్తు లగువారలసంగతి గల్గఁ జేయు స
త్పురుషసుసంగతిన్ వ్యసనదుర్భరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడ నై తరించెదన్."

చ. "నిరతముఁ బావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలబ్ధి నె
వ్వరిమది పొందఁగాఁ గలుగు వారలు తత్ప్రియమర్త్యదేహమున్
గరము తదీయదారసుత కామసుహృద్గృహబంధువర్గమున్
మఱతురు విశ్వతోముఖ రమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా."

చతుర్థస్కంధము.

చ. "కరువలిఁ బాయు వస్త్రమును గట్టనెఱుంగవు చూడ్కి దిక్కులం
బఱచుచుఁ జంచరీకములభాతిఁ జెలంగెడుఁ గంధరంబునం
బొరలెడు ముక్తకేశ భరముం దుఱుమంగఁ దలంపు మిప్పు డి
ట్లురుదుగ రత్నకందుక విహారము సల్పెదు సంభ్రమంబునన్.

క. "ధరణీసురోత్తముఁడు తా
నరుదుగఁ దమవారు సెప్పినవి యెల్లను నే
మఱ కండుఁ బ్రీతిసేయక
నిరతము గృహకర్మ మట్లు నెఱపుచునుండెన్."

క. "ధరణీవల్లభ నిన్నును
నిరతంబును బుద్ధదేవునిం గొలిచినయా
తెఱఁగునఁ గొలిచెద మని భా
సురమతి బోధించి రపుడు సుమతిం బ్రీతిన్."

పంచమస్కంధము.

క. "అరుదుగ నరహరిభక్తిం
బొరయనియా పురుషు సుకృతపుంజంబులు వే
మఱు పుణ్యుఁ జేయ నేరవు
నరవరమధుఘటము పెక్కునదులం బోలెన్."

చ. "ఎఱుఁగమిఁ జేసినట్టి గురుహేళన మంత నెఱింగి యింద్రుఁ డ
చ్చెరువడి భీతి నొంది యతిచింతితుఁడై తలపోసి పల్కె న
ప్పరమపవిత్రు లోకనుతభవ్యచరిత్రు విశేషపావనం
కరుహాముఁ బూజసేయక యకర్మముఁ జేసితి నల్పబుద్ధి నై."

షష్ఠస్కంధము.

క. "ఎఱుఁగమి నైనను భూసుర
వరులధనం బపహరింప వలవదు పతికిన్
మఱపున ననలము ముట్టిన
దరికొని వెసఁ గాల్పకున్నె తను వెరియంగన్."

క. "ఎఱిఁగెఱిఁగి బ్రహ్మహత్యా
దురితంబున నీమనంబు దూఁకొనెఁ బాపో
త్తరణప్రాయశ్చిత్తము
దొరఁకొని కావింపుమయ్య దుర్జనహరణా."

దశమస్కంధము-ఉత్తరభాగము.

ఇట్లు పెక్కుచోటుల నితరకవిరచితభాగములలో నుభయరేఫమైత్రి గలపద్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ఇదియునుంగాక యితరదోషములు గొన్ని వారికవిత్వములఁ గన్పట్టుచున్నవి.

క. "వినుము ఫలారంభుఁడు కృప
ముని నడిగినఁ దనయశంబునుం దనమానం
బును జెడుఁ గావునఁ దగ నీ
వెనయ వివాహేచ్ఛఁ దగులు టెఱిఁగె నిటకున్." తృతీయస్కంధము.

క. అని యిట్టులు ప్రతికూలవ
చనములు దక్షుండు పలికి శపియింతును శ
ర్వుని నని జలములు గొని కర
మున నిలిపి ట్లనియె రోషమున ననఘాత్మా.

చతుర్థస్కంధము.

పై రెండు పద్యములలోఁ గ్వార్థేత్వనకుసంధి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మఱియుఁ బ్రయోగంబులువ్రాయక విరమించెదము. శైలింబట్టిచూడఁదృతీయచతుర్థస్కంధములలోఁ జాలభాగములు పోతనార్యవిరచితములు గానోపవని యెన్నవలసియున్నది. ఆస్కంధములంతయు నుత్సన్నములై యుండెనేని వెలిగందలనారయాదులు వానిని బూరించి వానియంతిమగద్యములలోఁ బంచమషష్ఠైకాదశద్వాదశస్కంధాంతములందుఁబోలెఁ దమపేరులను జెప్పికొనియేయుందురు. అట్లు చెప్పికొనకునికింజూడఁదృతీయచతుర్థస్కంధములు పూర్ణముగా నశింపక చాలభాగము రూపుసెడఁగా నారయాదు లున్నవాని నిలిపి లేనిచోటుల నూత్నరచనలు గావించి పూరించిరని తోఁచుచున్నది. దీనిని నిర్ణయము సేయుటకుఁ దగినయాధారము లేవియు మాకుఁ జిక్కనందున నీయంశము విచార్యమని యంతర్వాణిజనంబులతో విన్నవించుచు నీవిచికిత్స నింతటితో విరమించెదము.

పోతనభాషాంతరీకరణము ప్రాయికముగ మూలగ్రంథము ననుసరించియే యుండు. కొన్నిచోటుల మూలగ్రంథములోనిశ్లోకములయర్థము లెస్సగాఁ దెలియునట్లు వ్యాఖ్యానమురీతిని విపులముగావ్రాసియుఁ గొన్నియెడలఁ దనహరిభక్తి తేటపడునట్లువర్ణనలు మూలగ్రంథమునన్నవానికంటె నెక్కుడుగరచియించియుఁగొన్ని

తావుల శ్రీవిష్ణుపురాణము, లోనగు గ్రంథములనుండి క్రొత్తకథల నెత్తి కూర్చియు నిమ్మాడ్కిని బోతన తనపొత్తమును సంస్కృతమునకంటె నెక్కుడగునట్లు పెంచి వ్రాసెను. దశమస్కంధపూర్వభాగమునందలి నరకాసురునితోడిసత్యభామాయుద్ధము విష్ణుపురాణమునుండి చేకొనఁబడినది. ఇటు లున్నను మొత్తముమీఁద నాంధ్రభాగవతము సంస్కృతభాగవతము ననుసరించియే యుండును. ఈకవీశ్వరునిభాషాంతరీకరణమునుం జూపుటకై కొన్నియుదాహరణములఁ వ్రాయుచున్నాము.

సంస్కృతభాగవతము-ప్రథమస్కంధము.

"ఆత్మారామా శ్చ మునయో నిర్గ్రంథా అప్యురుక్రమే
కుర్వం త్యహైతుకీం భక్తి మిత్థం భూతగుణో హరిః"

దీనికిఁ దెనుఁగు.

క. "ధీరులు నిరపేక్షులు నా
త్మారాములునైన మునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము చేయు చుందురు
నారాయణుఁ డట్టివాఁడు నవ్యచరిత్రా."

ఈ పద్యము మూలశ్లోకమునకు సరిగా నున్నయది.

శ్లో. "నమః పరస్మై పురుషాయ భూయసే
సదుద్భవస్థాననిరోధలీలయా
గృహీతశక్తిత్రితయాయ దేహినా
మంతర్భవా యానుపలభ్యవర్త్మనే."

మ. "పరుఁడై యీశ్వరుఁడై మహామహిముఁడై ప్రాదుర్భవస్థానసం
హరణక్రీడనుఁడై త్రిశక్తియుతుఁడై యంతర్గత జ్యోతియై
పరమేష్ఠిప్రముఖామరాధిపులకుం బ్రాపింప రాకుండుదు
స్తరమార్గంబునఁ దేజరిల్లుహరికిం దత్త్వార్థినై మ్రొక్కెదన్."

ఇందు శ్లోకార్థము విపులముగాఁ దెనిఁగింపఁబడినది.

శ్లో. "య త్కీర్తనం య త్స్మరణం య దీక్షణం
య ద్వందనం య చ్ఛ్రవణం య దర్హణం
లోకస్య సద్యో విధునోతి కల్మషం
తస్మై సుభద్రశ్రవసే నమో నమః"

ఉ. "ఏవిభువందనార్చనము లేవిభుచింతయు నామకీర్తనం
బేవిభులీల లద్భుతము లెవ్వనిసంశ్రవణంబు సేయ నో
పావళిఁ బాసి లోకము శుభాయతవృత్తిఁ జెలంగు నండ్రు నే
నావిభు నాశ్రయించెద నఘౌఘనివృత్తిదు భద్రకీర్తిదున్ ."

ఇం దొకటి రెండు విశేషము లెక్కుడుగాఁ జేర్పఁబడినవి.

భాగ. ద్వితీయస్కంధము.

శ్లో. "ఏక స్స్వయా యో జగతస్సిసృక్షయా
ద్వితీయయాత్మ న్నధి యోగమాయయా
సృజ స్యదః పాసి పున గ్రసిష్యసే
య థోర్ణ నాభి ర్భగవన్ స్వశ క్తిభిః."

మ. "అనఘా, యొక్కఁడ వయ్యు నాత్మకృతమాయాజాతసత్త్వాదిశ
క్తిని కాయస్థితి నీజగజ్జననవృద్ధిక్షోభహేతుప్రభా
వనిరూఢిం దగు దూర్ణనాభిగతి విశ్వస్తుత్య సర్వేశ నీ
ఘనలీలామహిమార్ణవంబు గడవం గా వచ్చునే యేరికిన్."

తృతీయస్కంధము.

ఇందుఁ దురీయపాద మధికముగా నున్నను శ్లోకార్థము సుంతేనియుఁ గొఱం తవడనీక తెనిఁగింపఁబడియె.

శ్లో. "బిభర్షి కాయం పీవానం సోద్యమో భోగవా న్యథా
విత్తం చే హోద్యమవతాం భోగో విత్తవతామిహ
భోగినాం ఖలు దేహోయం పీవా భవతి నాన్యథా.
న తే శయానస్య నిరుద్యమస్య
బ్రహ్మన్నుహార్థో యత ఏవ భోగాః
అభోగినో యం తవ విప్రదేహః
పీవాయత స్తద్వద నః క్షమంచేత్
కవిః కల్యోనిపుణదృ క్చిత్రప్రియకథ స్సమః
లోకస్య కుర్వతః కర్మ శేషే తద్వీక్షితాపివా."

సీ. భూమి నుద్యోగి యై భోగి యై యుండెడి నరుని కైవడి మునినాథ నీవు
ఘనశరీరము దాల్చి కదలవు చిత్ర ముద్యమయుక్తునికిఁ గాని ధనము లేదు.
ధనవంతునకుఁ గాని తగుభోగములు లేవు భోగికిఁ గాని సంపూర్ణ మైన
తనువు లే దుద్యోగధనభోగములు లేక నేల నూరక పడి నిద్రవోవు

నీకు నెట్లు గలిగె నిరుపమదేహంబు
సముఁడ వార్యుఁడవు విశారదుఁడవు
బుద్ధినిధివి జనులఁ బొగడవు తెగడవు
నిద్ర ప్రతిదినంబు నిలుప నేల."

సప్తమస్కంధము.

పైశ్లోకములయర్థము సంగ్రహముగ నొక సీసపద్యమునందె వ్రాయఁబడి యున్నది.

శ్లో. "యస్మాన్నిదం నిజమాయ యార్పితం
క్వచి ద్విభాతం క్వచ త త్తిరోహితం
అవిద్ధదృ క్సాక్ష్యుభయం త దీక్షతే
స ఆత్మమూలోఽవతు మాం పరాత్పరః"

క. "ఒకపరి జగములు వెలి నిడి
యొకపరి లోపలికిఁ గొనుచు నుభయము గనుచుం

సకలార్థ సాక్షి యగున
య్యకలంకుని నాత్మమూల నర్చింతుమదిన్,

శ్లో. "దిదృక్షవో యస్య పదం హి మంగళం
విముక్తసంగా మునయ స్సుసాధవః
చరం త్యలోకవ్రత మవ్రణం వనే
భూతాత్మభూతా స్సుహృద స్స మే గతిః."

తే. గీ. ముక్తసంగు లయినమునులు దిదృక్షులు
సర్వభూతహితులు సాధుచిత్తు
లసదృశవ్రతాఢ్యులై కొల్తు రెవ్వని
దివ్యపదము వాఁడు దిక్కు నాకు."

అష్టమస్కంధము.

శ్లో. "కస్యాశ్చి త్పూతనాయంత్యాః కృష్ణాయం త్యపిబ త్స్తనం
తోకయిత్వా రుదం త్యన్యా పదాహం చ్ఛకటాయతీం
దైత్యాయిత్వా జహా రాన్యా మేకా కృష్ణార్భభావనాం
కృష్ణరామాయతే ద్వేతు గోపవత్సాయితాః పరాః
వత్సాయితాన్ గృహీత్వాన్యా భ్రామయిత్వా న్యపాతయత్
కృష్ణాయితా జఘానాన్యా త్త్రైకాంతు బకాయితాం
ఆహూయ దూరగాయద్వత్కృష్ణ స్త మనుకుర్వతీమ్."

సీ. "పూతన నైయొక్క పొలఁతి చరింపంగ శౌరి నైయొకకాంత చన్నుఁగుడుచు
బాలుఁడై యొకభామ పాలకు నేడ్చుచో బండి నే ననులేమ బాలఁ దన్ను
సుడిగాలి నని యొకసుందరి గొనిపోవ హరి నని వర్తించు నబ్జముఖియు
బకుఁడ నే నని యొక్కపడఁతి సంరంభింపఁ బద్మాక్షుఁ డనుకొమ్మ పరిభవించు

ఆ. వె. చెలిమి రామకృష్ణు లింతు లిద్దఱు గాఁగ
గోపవత్సగణము గొంద ఱగుదు
రసురవైరి ననుచు నబల యొక్కతె చీరుఁ
బసుల మనెడు సతుల భరతముఖ్య."

శ్లో. జయతి తేఽధికం జన్మనా వ్రజః
శ్రయత ఇందిరా శశ్వ దత్ర హి
దయిత దృశ్యతాం దిక్షు తావకా
స్త్వయి ధృతాసవ స్త్వాం విచిన్వతే."

క. "నీవు జనించినకతమున
నోవల్లభ లక్ష్మి మంద నొప్పె నధికమై
నీవెంటనె ప్రాణము లిడి
నీవా రరసెదరు చూపు నీరూపంబున్."

శ్లో. "శరదుదాశయే సాధుజాతస
త్సరసిజోదర శ్రీముషాదృశా
సురతనాథ తేఽశుల్కదాసికా
వరద నిఘ్నతో నేహ కిం వధః."

కం. "శారదకమలోదరరుచి
చోరక మగుచూపువలన సుందర మమ్మం
గోరి వెల యీనిదానుల
ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే."

శ్లో. "ప్రణతదేహినాం పాపకర్శనం
తృణచరానుగం శ్రీనికేతనమ్
ఫణిఫణార్పితం తే పదాంబుజం
కృణు కుచేషు నః కృంధి హృచ్ఛయమ్."

ఉ. "గోవులవెంటఁ ద్రిమ్మరుచుఁ గొల్చినవారల పాపసంఘముల్
ద్రోవఁగఁ జాలి శ్రీఁ దనరి దుష్టభుజంగ ఫణాలతాగ్రసం
భావిత మైన నీచరణపద్మము చన్నులమీఁద మోపి త
ద్భావజపుష్పభల్లభవబాధ హరింపు వరింపు మాధవా."

దశమస్కంధము.

పై శ్లోకము లన్నియు నర్థలోపము లేకుండునటులు లెస్సగాఁ దెనిఁగింపఁబడిన యునికిఁ జూడఁ గవికిఁ గలభాషాంతరీకరణచాతుర్యము తేటపడు. కేవలవర్ణనాప్రసంగములు పొసంగినచోటులఁ బోతన మూలమునకంటె నెక్కుడుగా వ్రాసినను దత్త్వవిషయనిరూపణము సేయునపు డెల్లఁ బ్రాయికముగా మూలగ్రంథశ్లోకార్థములం బట్టియే తెనిఁగించియున్నాఁడు.

ఇదానీంతనవిద్వజ్జనులు కొందఱు సంస్కృతగ్రంథములను దెనిఁగించునెడల మూలగ్రంథములో నున్నవిశేషణములనుగూడ విడువక తెనుఁగు సేయవలయు ననియు మూలగ్రంథములో లేనియెట్టివిశేషణమునేని నభిప్రాయమునేనిఁ దెనుఁగునఁ బొందింపఁదగ దనియు భావించుచున్నారు. అట్లన్యూనానధికంబుగ గీర్వాణభాషలోని నాటకములను గావ్యములను దెనుఁగుసేసినచోఁ లెస్సగానుండును గాని పురాణేతిహాసంబుల నాచందంబున నాంధ్రీకరించినచో నాయాంధ్రగ్రంథములుపసచెడి చదువుట కెంతయునేవగలిగించు. 'హనుమాన్ మారుతాత్మజః' 'యుధిష్ఠిరో ధర్మపుత్రః' ఇట్టివిశేషణములు తఱుచుగాఁ బ్రయోగింపఁబడియుండుటఁజేసి వానినెల్ల మాటిమాటికిఁ దెనుఁగునకు దెచ్చినచో భాషాశైలియందమునకు లోపము వాటిలునని తోఁచెడి. వెండియు నాంధ్రశైలికనుగుణంబుగ నుచితభంగులనక్కడక్కడఁ గొన్ని విశేషణములు నభిప్రాయములును రసవంతంబుగఁ బ్రయోగించుచుఁ గథాసందర్భమునుమాత్రము మానక తెనిఁగించుటయే శ్లాఘనీయభాషాంతరీకరణమని తలంచెదము. భారతము నాంధ్రీకరించినకవిత్రయమువారును భాగవతమును దెనుఁగుసేసిన బమ్మెరపోతరాజును నీమతమునే యవలంబించినవారు.

వెలిగందలనారయామాత్యులకవనంబునుగుఱించి విశేషంబుగా నిటఁ జర్చింప నవసరము లేదు. వారును బోతనామాత్యుని శైలినే యవలంబించి దాని తెలుంగు ననే తమరచనలను జేసియున్నారు. పోతనకవనమునందుం బోలె వారికవనము నందును సంత్యనియమప్రాసాదిశబ్దాలంకారములును ఛేకయమకాదిచిత్రరచనలును నభేదాధ్యవసాయములును గానవచ్చుచున్నవి. ఐనను వారికవన మెల్లవిధములఁ బోతన కవనమునకంటెఁ దద్దయు లోఁకువ యనుట కెంతమాత్రమును సందియము లేదు. వీరికవనంబులలో సింగనార్యునికవనము తక్కుంగల యిరువురికవనముల కంటెఁ బ్రౌఢ మనియుఁ నారయకవనము గంగరాజుదానికంటె సరస మనియుఁ దోఁచుచున్నయది. పోతన వ్రాసినసంపూర్ణభాగవత ముండినయెడల నెంతయునో హారముగా నుండును!

ఇందలి రుక్మిణీకల్యాణము, గజేంద్రమోక్షణము, ప్రహ్లాదచరిత్రములోనగు కథలను బాలురకును బాలికలకును విశేషముగాఁ జెప్పింతురు. భారతముంబోలె భాగవతమును సకలపండితపామరజనంబులమనంబుల కెక్కిన గ్రంథము. పల్లెయల లోనిజానపదులును జదువులయ్యుం గాని దీనిని వీథిపురాణముగఁ జదివింతురు.

పోతనామాత్యునిశైలినిగూర్చి యెంతేని వ్రాయఁదగియున్నను బీఠికావిస్తర భయమున నింతకంటె నిట విపులముగాఁ జర్చింప నయితి కాదాయె. ఇమ్మహాకవి పదలాలిత్యమును, రచనాసౌకుమార్యమును, సరసపదప్రయోగవైచిత్ర్యంబును, నుభయభాషాప్రావీణ్యంబును, హరిలీలావర్ణనాపాటవంబును, వేదాంతార్థనిరూపణ వైదగ్ధ్యంబును నితనిరచనలఁ జదువఁ జదువ గోచరించును.

ఇతనిపదము లతికోమలములు. అలంకారములు మనోజ్ఞములు రచనలు సరసములు. పాకము మధురము. ఇతనియెడం జూపట్టుహరిభక్తి యగ్గలము. పాండిత్యము మిక్కుటము. లోకానుభవం బహీనము. వేదాంతార్థచింతనంబు మెండు. పురాణరత్నం బగునిమ్మహాభాగవతము నాంధ్రీకరించి యితండు సాహాయంబగు కాయంబు దొఱంగియు జీవించియేయున్నవాడు. ఇతనిభాగవతము నాంధ్రదేశీయు లెల్లరుఁ బెల్లుగాఁ జదివి భవరుగార్తులు నిర్లేపత్వమును భాషాజ్ఞానార్థులు భాషా జ్ఞానమును సుకవిపుంగవు లానందమును భాగవతులు దృఢభక్తిని ముముక్షువులు మోక్షమును బొందుదురుగాక యని యనుగ్రహింప సర్వేశ్వరుం బ్రార్థించుచు నీయుపోద్ఘాతము నుపసంహరించెదము.

నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్య, బి. ఏ.

పైఁ దెలిపినపోతనామాత్యవిరచితం బగునీయాంధ్రభాగవతంబునం గలగ్రంథ సంఖ్య సాకల్యంబుగా గణింప సరాసరి ముప్పదివే లగుచున్నది. ఈ గ్రంథంబునకు మూలభూతం బగుసంస్కృతభాగవతంబునం గలగ్రంథసంఖ్య రమారమి యిరువది రెండువేలు. ఈమీఁద జెప్పినక్రమమున మూలగ్రంథము నతిక్రమించెడి గ్రంథసంఖ్యగలదిగా నీగ్రంథము రచియింపఁబడుటకుఁ గారణం బెయ్యది యనిన, బ్రాహ్మాద్యష్టాదశపురాణంబులలో నుత్తమం బగునీపురాణం బత్యంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును, బరమవేదాంతప్రతిపాద్యభగవద్గుణగణాపాదకంబును నైన యుత్తమగ్రంథం బగుటంబట్టి యిట్టిగూఢం బైనగ్రంథార్థంబు దేటపఱుప వ్యాఖ్యానరూపముగా నభివర్ణించుట, భగవద్గుణవర్ణనాదిఘట్టంబులందు సంస్కృతభాగవతప్రతిపాదితక్రమమున నభివర్ణించి స్వకీయభగవద్భక్త్యతిశయమున స్వానవద్యకవిత్వవిద్యాచాతురీసంప్రాప్తనిరంకుశస్వాతంత్ర్యము సకలవిద్వజ్జనంబులకుం దెలుప భగవద్గుణాదులను విశేషముగా వర్ణించుట,*భాగవతగ్రంథప్రతిపాదితంబై కాకవిశిష్టశిష్టజనాంగీకార్యంబులగు విష్ణుపురాణహరివంశాదిగ్రంథప్రతిపాదితంబు లగుకథావిశేషంబులం గొన్నిటిం దెలుపుట, యనునీహేతుత్రయంబువలననుఆంధ్రభాగవతంబునందు సరాసరి యష్టసహస్రగ్రంథసంఖ్య యధికం బై యున్నది. కానసంరక్షితసకలార్థంబులు గలధనికునకు నధికారంబు చేకూడుటచే నతనిసంపద యతిశ్లాఘ్యంబుగా నుండురీతి సంస్కృతభాగవతగ్రంథప్రతిపాదితార్థావిరుద్ధభగవద్గుణవర్ణనాదులుగల యీగ్రంథం బతిపూజ్యంబుగా సకలవిద్వజ్జనంబులచే నంగీకరింపంబడఁదగినదిగా నున్నయది. ఇదియునుం గాక భారతరామాయణవిష్ణుపురాణస్కాందాద్యుత్తమ గ్రంథములఁ దెనుంగున గద్యపద్యాత్మకంబులుగాఁ జేసిననన్నయభట్టారకాదులయినమహాకవు లాయాగ్రంథస్థితకథాంశానుక్రమణికమాత్రము వదలక తమకుఁ దోఁచినట్లు గ్రంథరచన గావించినందున సపాదలక్షగ్రంథపరిమితం బగుమహాభారతం బాంధ్రంబున సరాసరిపంచాశత్సహస్రసంఖ్యాకగ్రంథవిస్తృతం బై యున్నది.ఇట్లేతీరునఁ జతుర్వింశత్సహస్రగ్రంథపరిమితం బైషట్కాండములంగల శ్రీమద్రామాయణము తెనుంగునందు ముందుచెప్పినచొప్పున భాస్కరకవి పంచదశసహస్రగ్రంథ విస్తృతంబుగా నొనర్చె. ఇట్లు మూలగ్రంథార్థం బతిసంగ్రహంబు సేసి స్వేచ్ఛ ననుసరించి గ్రంథంబుల రచించుటవలన వ్యాసవాల్మీక్యాదిమహర్షులయథోక్తార్థంబు సమగ్రంబుగాఁ దెలుపఁబడక కేవలకథాంశానువర్ణనపరంబులుగా నుంచుటవలన ఋషిప్రోక్తసంస్కృతగ్రంథంబులవలె నత్యాదరణీయములు గానేరవు గావునఁ బూర్వోక్తక్రమంబున నీభాగవతము వ్యాసప్రోక్తభాగవతగ్రంథార్థమున నీషన్మాత్రం బయినం బొరపాటు లేకయుండుటయ కాక యాయాసందర్భములకుఁదగి

* ఇందు సత్యభామాయుద్ధాదికథాభాగములు మూలగ్రంథం బగుభాగవతమందుఁ దెలుపఁబడనివి.

నట్లు హరిగుణవర్ణనాధిక్యాదులుం గలిగి యుండుటవలన సమగ్రభగవద్గుణప్రతిపాదక గ్రంథ మగుచున్నది. కాఁబట్టి భగవద్వ్యాసప్రణీతభాగవతమువలెఁ బోతనామాత్యవిరచితం బగు నీయాంధ్రభాగవతమును బఠించునట్టినిఖిలజనులకు నైహికాముష్మిక ఫలప్రదం బగు నని నిశ్చయింప సంచుకయు సందియంబు పనిలేదు.

శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయవిచారఘట్టము.

శ్రీమదాశ్రితజనాపన్నివారకైకపరాయణుం డగునాదినారాయణుండు భూభారావతరణార్థంబు బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదినిఖిలదేవగణంబులచే సంప్రార్థితుం డై శ్రీకృష్ణావతారంబునొంది యఖిలదుష్టజననిబర్హణ శిష్టజనపరిరక్షణాదికృత్యంబులు సలిపి యపహానుషంబు లగువిచిత్ర చరిత్రంబులచే నపరిమేయమహిమ నశేషభక్తజనాళికిం దెలిపి మఱల బ్రహ్మాదిదేవగణప్రార్థితుం డై స్వధామం బగు వైకుంఠధామంబున కరిగె. అట్టియపరిమేయానన్యాదృశానవద్యగుణగణ ప్రభావవిభూతిం డగుభగవంతుని యవతారకాలనిర్ణయంబు నన్యూనానతిరిక్తం బగునట్లు సాకల్యంబుగాఁ దెలిపెడు భాగవతవిష్ణుపురాణహరివంశాదిగ్రంథంబులలోఁ గొన్నిటియందు శ్రీకృష్ణావతారఘట్టంబునఁ దజ్జననక్షత్రమును దదావిర్భావప్రతిపాదకనిశీథకాలవిశేషమును మాత్రము దెలియుచున్నవి. మఱికొన్నిగ్రంథంబులయందు మాస-ఋతు-పక్ష-నక్షత్ర-ముహూర్తములుమాత్రము దెలుపఁబడియున్నవి గాని యట్టియభ్యుదయకాలంబు నిఖిలభక్తజను లత్యంతానందంబున నిదానించి తెలిసికొనుటకు నుపయుక్తం బగునట్లు యుగవర్షాదినిర్ణయం బాయవతారఘట్టంబునఁ గంఠోక్తిగా నెందుం దెలుపఁబడలేదు. అయినను దదితరఘట్టంబులయందు నాయుగవర్షాదినిర్ణయంబు విద్వజ్జనైకవేద్యం బగునట్లు వివిధవచనంబులచే సూచితంబై యున్నది. అట్టిసూచితార్థంబఖిలభక్తజనగ్రాహ్యంబు గానియెడల నాకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తి యేయుగంబున నేవర్షంబున నవతరించె ననియు,నట్టికాలంబు గణింపనిప్పటికి గతవత్సరము లెన్ని యయ్యె ననియు, నమ్మహాత్ముండు భూలోకంబున లీలామానుషవిగ్రహంబు దాల్చి యుండినవర్షంబు లెన్ని యనియుఁ, దెలియక భగవద్భక్తు లెల్లవారును సందిగ్ధమానసు లగుచున్నారు. కాఁబట్టి యట్టిసందేహనివృత్తి చేయుటచే నఖిలాస్మదీయజనుల నుల్లసింపఁ జేయఁదలంచి శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయప్రతిపాదకగ్రంథంబులఁ దెలుపఁబడి యుండెడు ప్రమాణవచనాభిప్రాయములఁబట్టి సర్వగ్రంథసామరస్యంబు గలుగునట్లు విశదముగా నీదిగువఁ దెలుపుచున్నాము.

శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణాయకప్రమాణవచనార్థవిచారము.

శ్రీమద్భాగవతమునందు దశమంబునం గలతృతీయాధ్యాయమునందుఁ దెలుపఁబడి యుండెడు శ్రీకృష్ణమూర్త్యావిర్భావకాలప్రతిపాదక ప్రమాణవచనములు.

శ్లో. అథసర్వగుణోపేతః కాలః పరమశోభనః
యర్హ్యేవాజనజన్మర్క్షం శాంతర్క్షగ్రహతారకమ్.

శ్లో. మందం మందం జలధరా జగర్జు రనుసాగరమ్
నిశీథే తమ ఉద్భూతే జాయమానే జనార్దనే.

ఈశ్లోకద్వయమునందు ప్రథమశ్లోకంబున "అజనజన్మర్క్షమ్" అనుటచేత రోహిణీనక్షత్ర మనియు, రెండవశ్లోకమున "నిశీథేతమఉద్భూతే" అనుటచేతఁ జీకటితోఁ జేరియుండెడు నిశీథకాల మనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఈమీఁద జెప్పిన రోహిణీనక్షత్రనిశీథకాలములు గాక తక్కిన యుగ వర్ష ఋతు మాస పక్ష తిథులు మొదలయినవి యేమియు నీభాగగతమున నుండు నారాయణావతారఘట్టంబునఁ దెలుపఁబడియుండ లేదు,

హరివంశమునందు పూర్వభాగములోఁ గల ౫౯వ యధ్యాయమునందలి
ప్రమాణవచనములు.

యోగమాయాం ప్రతి విష్ణూక్తిః.

శ్లో. తతోఽహం సంభవిష్యామి దేవకీజఠరే శుభే
గర్భే త్వయా యశోదాయా గంతవ్య మవిలంబితమ్.

శ్లో. ప్రావృట్కాలే చ నభసి కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి
ఉత్పత్స్యామి నవమ్యాంచ ప్రసూతిం త్వ మవాప్స్యసి.

ఈశ్లోకద్వయంబునందు "ప్రావృట్కాలే" అనుదానివలన వర్షర్తు వనియు "నభసి" అనుదానివలనశ్రావణమాస మనియు "కృష్ణాష్టమ్యాం నిశి" అనుటవలనఁ గృష్ణపక్షాష్టమినాఁటిరాత్రిపూఁట యనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది. మఱియు "నవమ్యాంచ ప్రసూతం త్వమవాప్స్యసి" అనువాక్యార్థమును వక్ష్యమాణహరివంశ గ్రంథోదాహృతప్రమాణవచనస్థ మగు "తామేవరజనీంకృష్ణో జజ్ఞే వృష్ణికులే ప్రభుః। తామేవ రజనిం కన్యాం యశోదాదే వ్యజాయత" అనువచనార్థంబును సమరసపెట్టి యాలోచింపఁగా నవమీవిద్ధగలయష్టమి శ్రీకృష్ణజననతిథియని తెలియఁబడుచున్నది.

తస్మిన్నేవాధ్యాయే—యోగనిద్రాం ప్రతి శ్రీమన్నారాయణోక్తిః.

శ్లో. అర్ధరాత్రే కరిష్యామి గర్భమోక్షం యథాసుఖమ్
అష్టమస్యతు మాసస్య జాతా వావాం తత స్సమమ్.

శ్లో. అహం యశోదాం యాస్యామి త్వం దేవిం యాహి దేవకీమ్
ఆవయోర్గర్భవ్యత్యాసే కంసో గచ్ఛతి మూఢతామ్.

—అధ్యాయే-౬౩.

శ్లో. యస్మిన్నహని దేవేశం గర్భే చాధత్త దేవకీ
యశోదాపి సమాధత్త గర్భం తదహ రేవహి.

శ్లో. విష్ణోశ్శరీరతాం నిద్రా విష్ణో ర్నిర్దేశకారిణీమ్
గర్భకాలే త్వసంపూర్ణే హ్యష్టమే మాసి తే స్త్రియా.

శ్లో. దేవకీచ యశోదాచ సుషువాతే సమం తదా
యామేవ రజనీం కృష్ణో జజ్ఞే వృష్ణికులే ప్రభుః.
శ్లో. తామేవ రజనీం కన్యాం యశోదాదే వ్యజాయత
అష్టమ్యాం శ్రావణే మాసి కృష్ణపక్షే మహాతిథౌ.
శ్లో. రోహిణ్యా మర్ధరాత్రేచ సుధాంశా ప్రుదయోన్ముఖే
దేవక్యాజనను ద్విష్ణుం యశోదా తాంతు కన్యకామ్.
శ్లో. ముహూర్తేఽభిజితి ప్రాప్తే హ్యర్ధరాత్రే సుఖావహే.

తస్మిన్నేవాధ్యాయే.—

శ్లో. వసుదేవ స్తతో గత్వా దేవకీగర్భవేశ్మతత్
దదర్శ దేవదేవేశం రాత్రౌ జాత మధోక్షజమ్.
శ్లో. శయాన మాంబుజే పత్రే వటపత్రే యథాపురా
ప్రాచీశిరసం దేవం పశ్చిమస్య స్తపాదకమ్.

ఈవచనార్థపర్యాలోచన సాకల్యముగాఁ జేయుటవలన భాగవత విష్ణు పురాణ ప్రతిపాదితమాస ఋతు పక్ష నక్షత్ర తిథి రాత్ర్యాదులు మాత్రమే కాక జననముహూర్తము అభిజిత్తనియు, దేవకీయశోదలగర్భంబులం దేకరాత్రియందే, శ్రీకృష్ణయోగమాయ లుద్భవించి రనియు, అట్టియుద్భవకాల మసంపూర్ణమగు నష్టమమాసముగా నుండె ననియు, అట్లసంపూర్ణకాలంబున జనియించినందుననే శ్రీకృష్ణమూర్తి యతనిజననోత్తరకాలంబున లోకులవాడుక ప్రకారము పద్మపత్రముల నుంపఁబడియుండె ననియు, అత్తటి సూతికాగృహంబునఁ దేజరిల్లెడునా శ్రీకృష్ణుండు ప్రాగ్దిక్సుముఖ శిరస్కుండును, పశ్చిమదిగ్వ్యస్తపాదయుగళుండునై యుండె ననియు నిట్టిపిశేషార్థంబులు దెలియఁబడుచున్నవి.

శ్రీమద్భాగవతైకాదశస్కంధంబునం గలషష్ఠాధ్యాయముననుండు
శ్రీకృష్ణమూర్తిజీవితకాలనిర్ణాయక ప్రమాణవచనము.

శ్రీకృష్ణంప్రతి బ్రహ్మాదిదేవోక్తిః

శ్లో. యదువంశేఽవతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ
శరచ్ఛతం వ్యతీయాయ పంచవింశాధికం విభో.

ఈవచనమునందుండు "భవతః, పంచవింశాధికం, శరచ్ఛతం, వ్యతీయాయ" అనుపదములచే బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకు రమ్మని పిలువవచ్చిన కాలమునందు నమ్మహాపురుషునికి జనన ప్రభృతిగతసంవత్సరములు ౧౨౫-అని తెలియఁబడుచున్నది. విష్ణుపురాణమునందు నిదే క్రమంబునఁ జెప్పఁబడియున్నది. అ దెట్లనిన—విష్ణుపురాణము, అంశము ౫-అధ్యాయము-౩౭ —శ్రీకృష్ణంప్రతి ఇంద్రప్రేషితదేవదూతోక్తిః.

శ్లో. వస్వశ్విమరుదాదిత్యరుద్రసాధ్యాదిభి స్సహ
విజ్ఞాపయతి శక్ర స్త్వాం త దిదం శ్రూయతాం ప్రభో.
శ్లో. దుర్వృత్తా నిహతా దైత్యా భువోభారోవతారతః
త్వయా సనాథా స్త్రిదశా భవంతు త్రిదివే పునః.
శ్లో. పంచవింశత్యుత్తరకం శతంతు శరదాం గతమ్
ఇదానీం గమ్యతాం స్వర్గో భవ తే యదిరోచతే.

ఈవచనములయందుఁ దెలుపఁబడిన "పంచవింశత్యుత్తరకంశతంతు శరదాం గతమ్" అనువాక్యముచేత ౧౨౫ సంవత్సరములు జరిగినవి యని తెలియఁబడుచున్నది. హరివంశాది గ్రంథములయందు నీక్రమంబునే తెలుపఁబడియున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత నా గ్రంథస్థప్రమాణవచనంబుల నిచ్చటఁ బ్రకాశపఱుప లేదు.

శ్రీమద్భాగవతైకాదశస్కంధమునం గల సప్తమాధ్యాయములో నుండు
శ్రీకృష్ణమూర్తినిర్యాణకాలప్రతిపాదక ప్రమాణవచనములు.

శ్లో. ఉత్తరార్థ మారభ్య॥ సముద్ర స్సప్తమేహ్న్యేతాం పురీం ప్లావయిష్యతి.
శ్లో. యర్హ్యేవాయం మయా త్యక్తో లోకోయం నష్టమంగళః
భవిష్య త్యచిరా త్సాధో కలినాపి నిరాకృతః.

ఈప్రమాణవచనార్థపర్యాలోచనవలనం దెలియఁబడిన దేమనిన, బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీకృష్ణమూర్తిని వైకుంఠమునకు రమ్మని విన్నవించి వారివారిలోకములకుఁ బోయినతోడనే శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునితో ద్వారకాపట్టణము నేఁటి కేడవదివసమునందు సముద్రునిచే నావరింపఁబడును. నేను భూలోకమును వదలఁగానే కలి ప్రవేశించును. అట్టికాల మతిత్వరితముగానే సంభవించును-అని చెప్పినందున శ్రీకృష్ణనిర్యాణకాలము కలియుగప్రవేశదివసమనియు, అట్టికలియుగాదిదివసమునకు నవ్యవహితపూర్వమాసంబుననే బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణాహ్వానము సేయ వచ్చిరనియు సూచనగాఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఈ యర్థము విష్ణుపురాణమునందు స్పష్టముగాఁ దెలుపఁబడియున్నది, అ దెట్టు లనిన :—

విష్ణుపురాణము, అంశము-౪, అధ్యాయము-౨౪

శ్లో. యస్మిన్ కృష్ణో దివం యాత స్తస్మిన్నేవ తదాహని
ప్రతిపన్నం కలియుగం తస్య సంఖ్యాం నిబోధత.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనమువలన శ్రీకృష్ణనిర్యాణదివసమునందే యీభూలోకమునందుఁ గలి ప్రవేశమాయెను-అని దృఢముగాఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాన మీఁదఁ దెలుపఁబడినభాగవతవచనసూచితార్థమునకు సామరస్యము లెస్సగాఁ గలుగుచున్న దని తెలియఁదగ్గది. బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణాహ్వానమునందుఁ దెలియఁజేసిన-౧౨౫-సంవత్సరములు దేవసంవత్సరము లని చెప్పెడు దురాక్షేపపరిహార విచారము.

విష్ణుపురాణము, ౫ంశము-౫, అధ్యాయము-౨౩.

శ్రీకృష్ణం ప్రతి ముచికుందోక్తిః.

శ్లో. ముచికుంద శ్చ తత్రాదౌ వృద్ధగార్గ్యవచః స్మరన్
సంస్మృత్య ప్రణిపత్యైనం పరం సర్వేశ్వరం హరిమ్.

శ్లో. ప్రాహ జాతో భవా న్విష్ణో రంశ స్త్వం పరమేశ్వర
పురా గర్గేణ కథిత మష్టావింశ తమే యుగే.

శ్లో. ద్వాపరాంతే హారే ర్జన్మ యదువంశే భవిష్యతి.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనవలన శ్రీకృష్ణావతారము జగత్సృష్టిమొదలుకొని జరిగెడి యిరువదెనిమిదవమహాయుగమునందుఁ దటస్థించునట్టి ద్వాపరయుగంబున నంతిమభాగములో యదువంశమునందు శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరింపఁబోవుచున్నాఁడని తొల్లి వృద్ధగార్గ్యులు చెప్పినట్లు ముచికుందమహారాజు శ్రీకృష్ణునితో విన్నపము చేసె నని తెలుపఁబడినందున ముందు నుదాహరించిన ప్రమాణవచనములలో శ్రీకృష్ణునితో బ్రహ్మాదిదేవతలు తెలిపినసంవత్సరపరిగణనము, ఐహికవ్యవహారోపయుక్తాస్మత్ప్రభవాదిసంవత్సరములే కాని యాముష్మికలోకవ్యవహార్యమాణదైవసంవత్సరంబులు కావు కావున మీఁదఁ జెప్పినముచికుందోక్తిచొప్పున నిరువదెనిమిదవ మహాయుగంబునఁ దటస్థించిన ద్వాపరయుగం బీకలియుగంబునకు నవ్యవహితపూర్వంబయినద్వాపరయుగమేకాని వేఱొకద్వాపరయుగము కానేరదు. అదెట్లనినః—

సూర్యసిద్ధాంతము-అధ్యాయము-()

శ్లో. అయుషోర్ధం గతం తస్య శేషా త్కల్పోయ మాదిమః
కల్పా దస్మాచ్చ మనవ ష్షడ్వ్యతీతా స్ససంధయః

శ్లో. అష్టావింశయుగా దస్మా ద్యాత మేతత్కృతం యుగమ్
అతఃకాలం ప్రసంఖ్యాయ సంఖ్యా మేకత్ర పిండయేత్"

ఈవచనములందుఁ దెలిపిన "అష్టావింశయుగా దస్మాత్" అనుదానివలన నిది యిరువదెనిమిదవమహాయుగ ♦ మని తెలియనాయెను. ఇచ్చట యుగశబ్దము వ్యాఖ్యాత్రభిప్రాయానుసారముగా మహాయుగపర మని తెలియఁదగినది. అట్లు కానిపక్షమం దీవచనములోనే "యాతమేతత్కృతంయుగం" అనువచనమువలనఁ గృతయుగంబునకు నష్టావింశమహాయుగాంతఃపాతిత్వము ఘటింపకపోవును. కాఁగా నాక్రమంబుననే క్రిందట జరిగినకృతయుగము మొదలుకొని యిప్పుడుజరిగెడికలియుగపర్యంతము గలయుగచతుష్టయము నిరువదెనిమిదవమహాయుగంబునఁ జేరినవిగాన ముందు విష్ణుపురాణోదాహృతమగు "ద్వాపరాంతే హారేర్జన్మయదువంశేభవిష్యతి"

♦ కృతాదియుగచతుష్టయ మొకమహాయుగ మనఁబడుచున్నది గావున నొకమహాయుగమున కృతాదినాల్గుయుగములు తటస్థము లగుచున్నవి.

అనువచనమువలనఁ దెలిసినయుగ మీకలియుగావ్యవహితపూర్వయుగం బగు ద్వాపరయుగంబే యనుట సూర్యసిద్ధాంతాదిసకలసిద్ధాంత గ్రంథ ప్రతిపాదితసిద్ధాంతములతో నత్యంతసామరస్యము నొందియున్నది గాన మీఁదఁ దెలిపినసంవత్సరనిర్ణయము దైవసంవత్సరపర మని కుశంకలు సేయుపురుషులపలుకుల కెంతమాత్రము నవకాశము గలుగనేరదు. అదియునుంగాక మీఁద నుదహరించిన గర్గవాక్యానుస్మృత శ్రీకృష్ణజననకాలనిర్ణయవిషయము శ్రీమద్భాగవతమునందును సూచనగాఁ దెలుపఁబడియున్నది. అ దెట్టు లనిన:—

భాగవతము-దశమస్కంధము-అధ్యాయము-౫౧

శ్లో. ఇత్యుక్త స్తం ప్రణమ్యాహ ముచికుందో ముదాన్వితః
జ్ఞాత్వా నారాయణం దేవం గర్గవాక్య మనుస్మరన్.

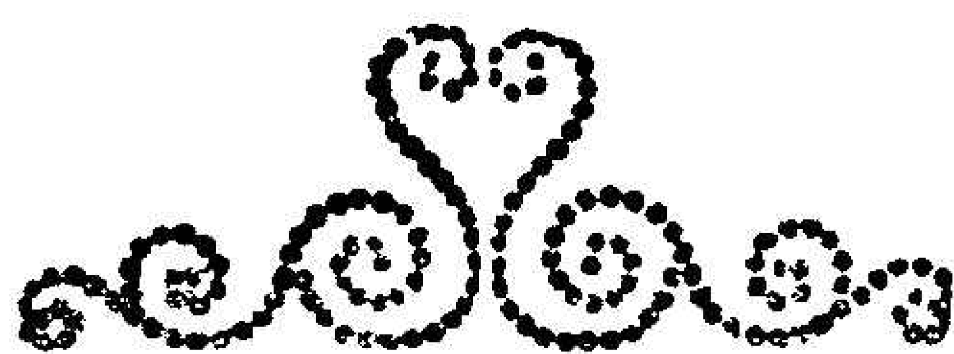
ఇచ్చట "గర్గవాక్యమనుస్మరన్" అనుటకుభాగవతవ్యాఖ్యానకర్తలును సర్వజ్ఞులు నగుశ్రీధరాచార్యులవారు "అష్టావింశతితమే మహాయుగే యదువంశేభగవానవతరిష్యతీతిగార్గ్యవాక్యమనుస్మర న్నిత్యర్థః" అనిచెప్పియున్నారు. మఱియునాంధ్రభాగవతకర్తయగు బమ్మెరపోతనయును దశమస్కంధపూర్వభాగములో ముచికుందపూర్వకథాభివర్ణనఘట్టమునందు సంతిమవచనాంతములో "హరికి ముచికుందుండు నమస్కరించి నారాయణదేవుం డగుట యెఱింగి యిరువదెనిమిదవమహాయుగంబునందు నారాయణుం డవతరించు నని మున్ను గర్గుండుసెప్పుట తలంచి"అనివ్యాఖ్యాత్రభిప్రాయ మనుసారముగానే తెలిపియున్నాఁడు. గాన నష్టావింశమహాయుగాంతఃపతితం బగుద్వాపరయుగం బీకలియుగావ్యవహితపూర్వవృత్తయుగమే యని దృఢముగా నఖిలజనులకుం దెలుపుటయం దత్యంతానందంబు నొందుచున్నాము. కాఁగా శ్రీమద్భాగవత, విష్ణుపురాణ, హరివంశాదిశిష్టజనాంగీకారంబు లగువిషయముల సాకల్యముగా సంప్రదాయార్థము నకుఁ బొరపాటు రానటులు పరిశీలించినయెడ నఖిలసందేహంబులకు సామరస్యం బతిశ్లాఘ్యతమంబుగాఁ గలుగుననుటయం దేమియు సందేహము లేదు గాన నిఖిలచరాచరపోషణైకాయత్తచిత్తుండగు భగవంతునియవతారాదికృత్యములనుగుఱించి కుమతప్రవిష్టు లగుకుజనులు సేయుకుత్సితాక్షేపణములన్నియు ససంప్రదాయాధీతాపరిపూర్ణ గ్రంథార్థపరిజ్ఞాన ప్రయుక్తావివేకమూలకములని దృఢముగా నమ్ముచున్నారము.

నిష్కృష్టాభిప్రాయవివేచనము:—మీఁదఁ దెలిపిన క్రమంబున భాగవత, విష్ణుపురాణ, హరివంశాది గ్రంథ ప్రతిపాదిత ప్రమాణ వచనార్థపర్యాలోచనచేఁగలిగెడు నిష్కృష్టాభిప్రాయం బఖిలజనులకుఁ గరతలామలకముగాఁ దెలియఁబడున ట్లీ దిగువ వివరించుచున్నాము.

ద్వాపరయుగపరిమితసంవత్సరములు ౮౬౪౦౦౦ లలో ౮౬౩౮౭౪ సంవత్సరములు, ౪ నెలలు, ౨౧ దినములు, గతమయినకాలమునందలి శ్రీముఖసంవత్సర శ్రావణబహుళనవమీవిద్ధాష్టమియందు రాత్రినిశీథకాలంబున వృషభలగ్నమునందు సంభవించినసర్వోత్తమం బగునభిజన్మమహూర్తంబున శ్రీమదాదినారాయణపరబ్రహ్మమూర్తి లీలాగృహీతశరీరుం డయి దేవకీదేవిగర్భంబున నర్భకుం డయి యుదయించెను. అట్టియుదయకాలంబునఁ బ్రాగ్దిక్షిప్తయామితశిరస్కుండును, పశ్చిమదిగ్విన్యస్తపాదయుగళుండును. చతుర్బాహుండును, శంఖచక్రాద్యాయుధధరుండును, అధికతేజఃపుంజదీపితసూతికాగృహుండును నై పద్మపత్రంబుల శయనించి తేజరిల్లుచుండెను. అమ్మహాత్ముం డావిర్భావంబు నొందినమీఁదఁ దెలిపిన శ్రీముఖసంవత్సర శ్రావణబహుళాష్టమి మొదలుకొని లీలామానుషవిగ్రహంబుఁ దాల్చిభూలోకంబున నుండినసంవత్సరంబులు ౧౨౫ ను, నెలలు ౭ ను, దినములు ౮ యునగా నున్నవి. అప్పురుషోత్తముండు లీలామానుషవిగ్రహంబు వదలి మరల వైకుంఠము ప్రవేశించినకాలంబు కలియుగాదిమసంవత్సరంబగు ప్రమాదిసంవత్సరచైత్రశుద్ధప్రతిపద్భృగువాసర మగుచున్నది. బార్హస్పత్యమానరీతిని శ్రీకృష్ణావతారసంవత్సరము పార్థివ. నిర్యాణసంవత్సరము ఖర. అట్టిజగదీశ్వరునినిర్యాణానంతరము గతసంవత్సరంబుల పరిమితి౫౦౧౨గానున్నవి. శ్రీకృష్ణమూర్త్యావిర్భావదినంబునందే నవమిఘటికలలో యశోదాదేవిగర్భంబున యోగమాయ జన్మించెను గాన యోగమాయ శ్రీకృష్ణానుజన్మ యని తెలియందగినది:

ఇదియునుం గాక నిఖిలాస్మదీయజనులకు నిత్యక్షేమము గలుగఁ జేసెడుసద్విద్యాభివృద్ధి నొందుటకు ముఖ్యసాధనంబులుగా నుండు సద్గ్రంథపరిష్కరణతత్ప్రకాశనాదిసత్క్రియలయందుఁ బ్రవర్తించి యుండెడునస్మత్సజాతీయు లగుజనులచే నత్యంతపరిశ్రమంబునం బరిష్కరింపంబడెడునస్మద్గ్రంథంబులఁ బఠించుటవలనఁ గలిగెడునానందంబు ననుభవించుసత్పురుషులు కృతజ్ఞులయి యుద్రేకమ్మంబున నస్మదీయసద్గ్రంథంబు లభివృద్ధి నొందుట కత్యంతసహాయంబుచేయుటయం దపరిమితాసక్తి నొందియుండవలయు నని నిఖిలసజ్జనసద్విద్యావైదుష్యాభివర్ధనైకపరాయణుం డగునారాయణుని నిరంతరంబు ప్రార్థించుచున్నారము.

పురాణం-హయగ్రీవశాస్త్రులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమస్కంధము.

పంచమస్కంధము – ప్రథమాశ్వాసము

పంచమస్కంధము – ద్వితీయాశ్వాసము

విషయము.			పుట.
భగణవిషయము	...	...	429
శుకయోగి పరీక్షిత్తున కుపదేశరూపమునఁ దెలిపెడినరకలోకవర్ణనము		...	439

షష్ఠస్కంధము.

సప్తమస్కంధము.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

శ్రీ సరస్వతీ ప్రార్థన.

ఉ. క్షోణితలంబు నెన్నుదురు ♦ సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయ♦సుందరవేణికి రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవ♦చిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుక♦వారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్.

శా. తల్లీ నిన్నుఁ దలంచి పుస్తకము చే♦తం బూనితిన్ నీవు నా
యుల్లంబందున నిల్చి జృంభణముగా ♦ నుక్తుల్ సుశబ్దంబు శో
భిల్లం బల్కుము నాదువాక్కునను సంప్రీతిన్ జగన్మోహినీ
ఫుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ భగవతీ ♦ పూర్ణేందుబింబాననా.

శ్రీమద్భాగవతగ్రంథప్రణేత యగువ్యాసమహర్షి ప్రార్థన.

ఉ. ప్రాంశుపయోదనీలతను♦భాసితు నుజ్జ్వలదండధారుఁ బిం
గాంశుజటాచ్ఛటాభరణు ♦ నాగమపుంజపదార్థతత్త్వని
స్సంశయకారుఁ గృష్ణమృగ♦చర్మకృతాంబరకృత్యు భారతీ
వంశవివర్ధనుం ద్రిదశ♦వందితు సాత్యవతేయుఁ గొల్చెదన్.

శ్రీమద్భాగవతార్థోపదేష్ట యగుశుకమహర్షి ప్రార్థన.

మ. సమఁ డై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁ డై ♦ సన్న్యాసి యై యొంటిఁ బో
వ నవాభీతిఁ నోహో కుమార యనుచున్ ♦ వ్యాసుండు చీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు చ♦క్కం జేసె మున్నట్టిభూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపో♦ధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్.

శ్రీమద్భాగవత ప్రార్థన.

ఆ. వేదకల్పవృక్ష♦విగళిత మయి శుక
ముఖసుధాద్రవమున ♦ మొనసి యున్న
భాగవతపురాణ♦ఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు. రసిక♦భావవిదులు.

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకా♦లాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమన♦స్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమల♦వ్యాసాలవాలంబు నై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వు♦ర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయ మై.

క. నిగమములు వేయి చదివిన
సుగమంబులు గావు ముక్తి♦సుభగత్వంబుల్
సుగమంబు భాగవత మను
నిగమంబుఁ బఠింప ముక్తి♦నివసనము బుధా.

ఆ. అతిరహస్య మైన♦హరిజన్మకథనంబు
మనుజుఁ డెవ్వఁ డేని ♦ మాపు రేపు
చాలభక్తితోడఁ జదువుఁ దా సంసార
దుఃఖరాశిఁ బాసి ♦ తొలఁగిపోవు.

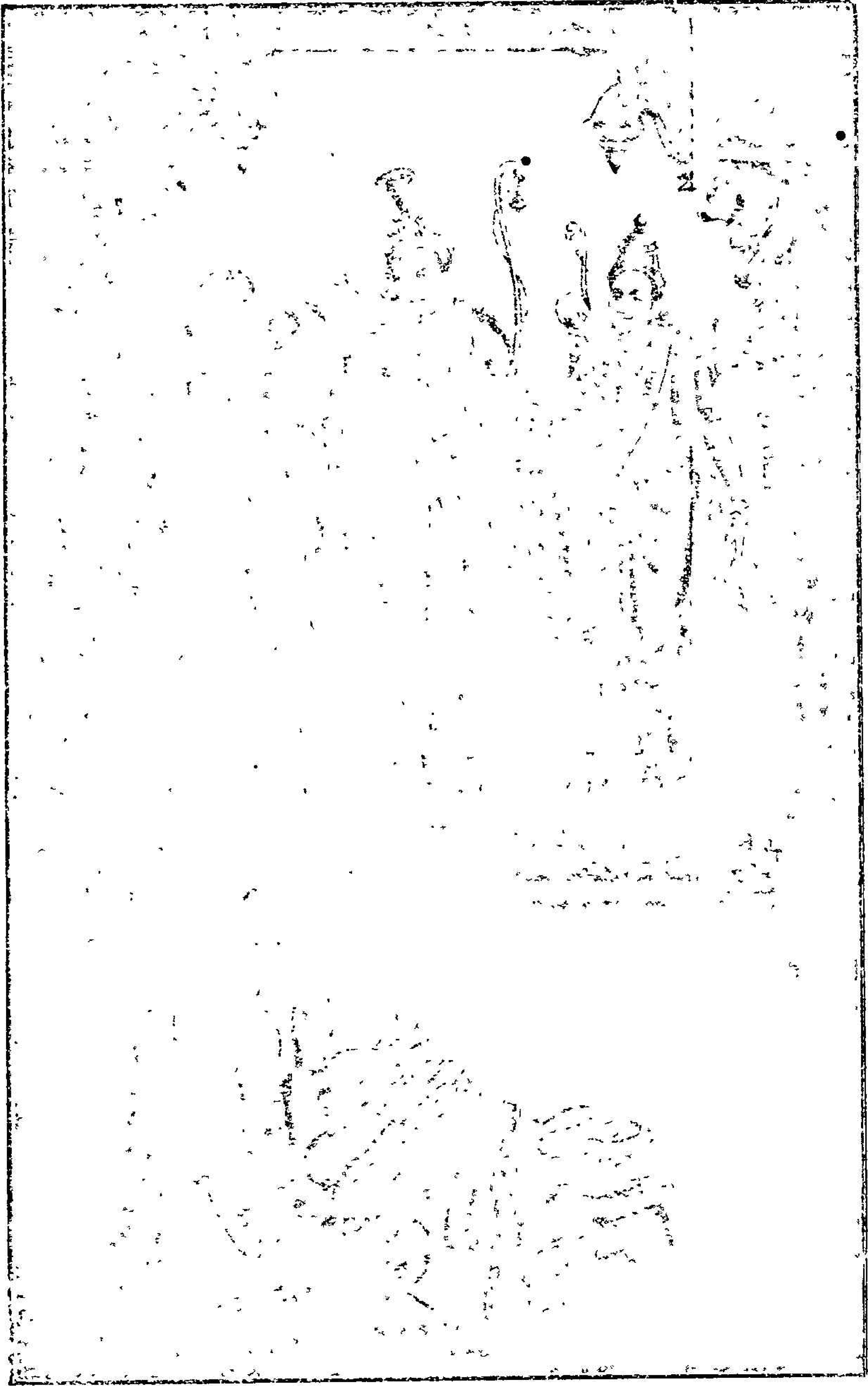
—శ్రీమద్భాగవతగ్రంథ ప్రతిపాద్య శ్రీకృష్ణమూర్తి ప్రార్థన.—

మ. తరుణాబ్జారుణలోచనద్వయి కృపా♦ధౌరేయ మై యొప్ప సా
గరకన్యాకుచకుంభపాళిఁ బులకల్ ♦ గన్పట్ట మౌనీంద్రహృ
త్సరసీజంబులు సంచలింప మురళీ♦సంజాతగీతామృత
స్ఫురణన్ రా ల్గరఁగం జరించుహరికి♦శోరంబు భావించెదన్.

చ. జలనిధికన్యకాఘనకు ♦ చస్థలిపచ్చలతాళి గోపికా
విలసితహారమధ్యమణి ♦ విశ్వజగద్వలయప్రకాశకో
జ్జ్వలమహానీయరత్న మని ♦ వారితకాళియభోగిభోగమం
డలగిరివజ్ర మై వెలయు ♦ నందతనూజు భజింతు నామదిన్.

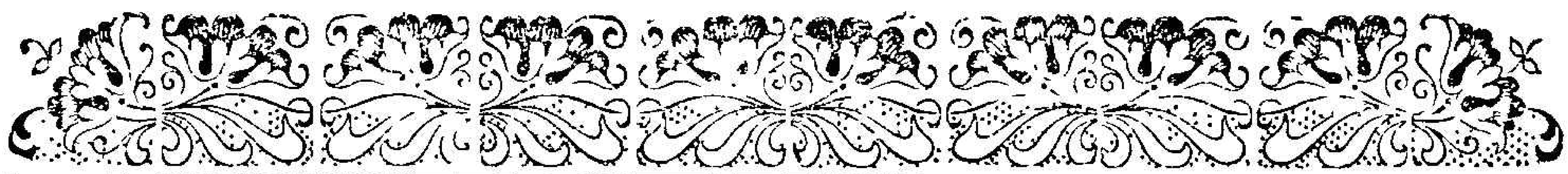
—గ్రంథనాయకుం డగుశ్రీరామమూర్తి ప్రార్థన.—

క. శ్రీకంఠచాపఖండన
పాకారిప్రముఖవినుత ♦ భండన విలస
త్కాకుత్స్థవంశమండన
రాకేందుయశోవిశాల ♦ రామనృపాలా.

1, బమ్మెర పోతన, సీతా, రామ, లక్ష్మణులు.

80 B

శ్రీరస్తు

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ప్రథమస్కంధము

మంగళము

కైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై ఽ చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాఽసంరంభకున్ దానవో
ద్రేకస్తంభకుఁ [1]గేళిలోలవిలసద్దృగ్జాలసంభూతనా
నాకంజాతభవాండకుంభకు మహాఽనందాంగనాడింభకున్. 1

ఇష్టదేవతాదిప్రార్థనము.

ఉ. వాలినభక్తి మ్రొక్కెద నఽవారితతాండవకేళికిన్ దయా
శాలికి శూలికిన్ శిఖరిఽజాముఖపద్మమయూఖమాలికిన్
బాలశశాంకమౌళికిఁ గఽపాలికి మన్మథగర్వపర్వతో
న్మూలికి నారదాదిమునిఽముఖ్యమనస్సరసీరుహాలికిన్. 2

ఉ. ఆతతసేవఁ జేసెద సఽమస్తచరాచరభూతసృష్టివి
జ్ఞాతకు భారతీహృదయఽసౌఖ్యవిధాతకు వేదరాశిని
ర్ణేతకు దేవతానికరఽనేతకుఁ గల్మషజేతకున్ నత
త్రాతకు ధాతకున్ నిఖిలఽతాపసలోకశుభప్రదాతకున్. 3

వ. అని నిఖిలభువనప్రధానదేవతావందనంబుఁ జేసి. 4

1. గేళిలాలసలగు.

ఉ. ఆదర మొప్ప మ్రొక్కిడుదు నద్రిసుతాహృదయానురాగసం
పాదికి దోషభేదికిఁ బ్రపన్నవినోదికి విఘ్నవల్లికా
చ్ఛేదికి మంజువాదికి నశేషజగజ్జననందవేదికిన్
మోదకఖాదికిన్ సమదమూషకసాదికి సుప్రసాదికిన్. 5

ఉ. క్షోణితలంబు[1]నన్ నుదురు సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయసుందరవేణికి రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవచిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుకవారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్. 6

శా. పుట్టం బుట్ట శరంబునన్ మొలవ నంభోయానపాత్రంబునన్
నెట్టం గల్గను గాలిఁ గ్రోల్వను బురాణింపన్ దొరంకొంటి మీఁ
దెట్టే వెంట [2]రచింతుఁ దత్సరణి [3]నీవే యమ్మ యోయమ్మ మేల్
పట్టున్ [4]మానకుమమ్మ నమ్మితిఁ జుమీ బ్రాహ్మీ దయాంభోనిధీ. 7

ఉ.*శారదనీరదేందు ఘనసార పటీర మరాళ మల్లికా
హార తుషార ఫేన రజతాచల కాశ ఫణీశ కుంద మం
దార సుధాపయోధి సితతామరసామరవాహినీ శుభా
కారత నొప్పు నిన్ను మదిఁ గానఁగ నెన్నఁడు గల్గు భారతీ! 8

ఉ.*అంబ నవాంబుజోజ్జ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్నదీపికా
చుంబితదిగ్విభాగ శ్రుతిసూక్తివివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీథి విశ్రుతవిహారిణి నన్ గృపఁ జూడు భారతీ! 9

ఉ. అమ్మలఁ గన్నయమ్మ ముగురమ్మలమూలపుటమ్మ చాలఁ బె
ద్దమ్మ సురారులమ్మ కడుపాఱడిఁ బుచ్చినయమ్మ దన్నులో
నమ్మినవేల్పు[5]టమ్మలమనమ్ముల నుండెడియమ్మ దుర్గ మా
యమ్మ కృపాబ్ధి యిచ్చుత మహత్త్వకవిత్వపటుత్వసంపదన్. 10

మ. హరికిం బట్టపుదేవి పున్నెముల ప్రోవర్థంపుఁ బెన్నిక్క చం
దురు తోఁబుట్టువు భారతీగిరిసుతల్ తోనాడు పూఁబోఁడి తా
మరలం దుండెడి ముద్దరాలు జగముల్ మన్నించు నిల్లాలు భా
సురతన్ లేములు వాపు తల్లి సిరి యిచ్చున్ నిత్యకల్యాణముల్. 11

---

1. నెన్నుదురు. 2. 'జరింతుఁ' అని యచ్చుప్రతి. 3. 'నా కీవమ్మ' అనియచ్చుప్రతి.
4. 'నా కరుదమ్మ' అని యచ్చుప్రతి.

* ఈ రెండుపద్యములును వ్రాతప్రతులందుఁ గానఁబడవు; ప్రక్షిప్తములుగాఁ దోఁచెడిని. రెండవది మహాభారతమునందలి యారణ్యపర్వములోని చతుర్థాశ్వాసంబున నన్నతిగౌతమసంవాదఘట్టమునను న్నది.

5. టన్నులమనమ్ముల.

వ. అని యిష్ట దేవతలం జింతించి దినకరకుమారప్రముఖులం దలంచి ప్రథమకవితా విరచనవిద్యావిలాసాతిరేకి వాల్మీకి నుతియించి హయగ్రీవదనుజకరపరిమిళితనిగమ నివహవిభాగనిర్ణయనిపుణతాసముల్లాసునకు వ్యాసునకు మ్రొక్కి శ్రీమహాభాగవ తకథాసుధారసప్రయోగికి శుకయోగికి నమస్కరించి మృదుమధురవచనవర్గపల్ల వితస్థాణునకున్ బాణునకుం బ్రణమిల్లి కీర్తిపయశ్శ్లోకసమ్మోదితసూరు మయూరు నభి నందించి మహాకావ్యకరణకళావిలాసుం గాళిదాసుం గొనియాడి కవికులరవిన్ భారవిం బొగడి విదళితాఘు మాఘు వినుతించి యాంధ్రకవితాగౌరవజన మనోహరి నన్నయసూరిం గైవారంబు సేసి హరిహర చరణారవిందవందనాభిలాషిం దిక్కమనీషిన్ భూషించి మఱియు నితరపూర్వకవిజనసంభావనంబు గావించి వర్తమానకవులకుం బ్రియంబు పలికి భావికవుల బహూకరించి యుభయకావ్య కరణదక్షుండ నై. 12

కృతిపతిత్వనిర్ణయము.

ఉ. ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని చొక్కి శరీరము వాసి కాలుచే
సమ్మెట[1]వాటులం బడక సమ్మతితో హరి [2]కిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్. 13

తే. [3]చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁడేనిఁ, నోరు నొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువఁడేని
దయయు సత్యంబులోనుగాఁ దలఁపఁడేనిఁ, గలుగ నేటికిఁ దల్లులకడుపుఁ జేటు. 14

వ. అని మఱియు మదీయపూర్వజన్మసహస్రసంచితతపఃఫలంబున శ్రీమన్నారాయణ కథాప్రపంచవిరచనాకుతూహలుండ నై యొక్కరాకానిశాకాలంబున సోమో పరాగంబు రాకం గని సజ్జనానుమతంబున నభ్రంకషశుభ్రసముత్తుంగభంగ యగు గంగకుం జని క్రుంకులిడి వెడలి మహనీయమంజులపులినతలమంటపమధ్యం బున మహేశ్వరధ్యానంబు సేసి కించిదున్మీలితలోచనుండ నై యున్నయెడ. 15

సీ. మెఱుఁగుచెంగట నున్న మేఘంబు కైవడి, నువిద చెంగట నుండ నొప్పువాఁడు
చంద్రమండలసుధాసారంబు పోలిక, ముఖమునఁ జిఱునవ్వు మొలచువాఁడు
వల్లీయుతతమాలవసుమతీజము భంగి, బలువిల్లు మూఁపునఁ బరఁగువాఁడు
నీలనగాగ్రసన్నిహితభానుని భంగి. ఘనకిరీటము దలఁ గలుగువాఁడు

ఆ. పుండరీకయుగముఁ బోలు కన్నులవాఁడు, వెడఁదయురమువాఁడు విపులభద్ర
మూర్తివాఁడు రాజముఖ్యుఁ డొక్కరుఁడు నా, కన్నుఁగవకు నెదురఁ గానఁబడియె.

వ. ఏను నారాజశేఖరుం దేఱి చూచి భాషింప యత్నంబు సేయునెడ నతండు దా రామభద్రుండ మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబు దెనుంగు సేయుము.

1. వ్రేటులం, 2. కిచ్చుఁ జెప్పె. 3. చేతు లలయంగ.

నీకు భవబంధంబులు దెగు నని యానతిచ్చి తిరోహితుం డయిన సమున్మీలితనయనుండనై వెఱఁగుపడి చిత్తంబున. 17

క. పలికెడిది భాగవత మఁట, పలికించు విభుండు రామభద్రుం డఁట నేఁ
బలికిన భవహర మగునఁట, పలికెద వేఱొండుగాథ § పలుకఁగ నేలా. 18

ఆ. భాగవతము దెలిసి § పలుకుట చిత్రంబు, శూలికైనఁ దమ్మి § చూలికైన
విబుధజనులవలన § విన్నంత గన్నంత, దెలియ వచ్చినంత § దేటపఱుతు. 19

క. కొందఱకుఁ దెనుఁగుగుణమగుఁ, గొందఱకును సంస్కృతంబు § గుణమగు రెండుం
గొందఱకు గుణము లగు నే నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల § నయ్యైయెడలన్. 20

మ. ఒనరన్ నన్నయతిక్కనాదికవు లీ § యుర్విం బురాణావళుల్
దెనుఁగుం జేయుచు మత్పురాకృతశుభా § ధిక్యంబు దా నెట్టిదో
తెనుఁగుం జేయరు మున్ను భాగవతమున్ § దీనిం దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుఁ జేసెదఁ బున § ర్జన్మంబు లే కుండఁగన్. 21

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకా § లాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమన § స్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమల § వ్యాసాలవాలంబు నై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వు § ర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయ మై. 22

వ. ఇట్లు భాసిల్లెడు శ్రీమహాభాగవతపురాణపారిజాతపాదపసమాశ్రయంబునను హరి
కరుణావిశేషంబునను కృతార్థత్వంబు సిద్ధించె నని బుద్ధి నెఱింగి లేచి మరలి
కొన్నిదినంబులకు నేకశిలానగరంబునకుం జనుదెంచియందుగురువృద్ధబుధబంధు
జనానుజ్ఞాతుండనై 23

~ గ్రంథకర్తృవంశావతారము ~

సీ. కౌండిన్యగోత్ర § సంకలితుఁ డాపస్తంబ, సూత్రుండు పుణ్యుండు § సుభగుఁ డైన
భీమనమంత్రికి, బ్రియపుత్త్రుఁ డన్నయ, కలకంఠి తద్భార్య § గౌరమాంబ
కమలాప్తువరమునఁ § గనియె సోమనమంత్రి, వల్లభ మల్లమ § వారితనయుఁ
డెల్లన యతనికి § నిల్లాలు మాచమ, వారిపుత్త్రుఁడు వంశ § వర్ధనుండు

ఆ. లలితమూర్తి బహుకళా § నిధి కేసన, దానమాననీతి § ధనుఁడు ఘనుఁడు
దనకు లక్కమాంబ § ధర్మగేహిని గాఁగ, మనియె శైవశాస్త్ర § మతముఁ గనియె.

క. నడవదు నిలయము వెలువడి, తడవదు పరపురుషగుణముఁ § దనపతినుడువుం
గడవదు వితరణకరుణలు, విడువదు లక్కాంబ విబుధ § విసరము వొగడన్. 25

ఉ. మానిను లీడు గారు బహు § మాననివారితదీనమానస
గ్లానికి దానధర్మమతి § గౌరవమంజుల భాగధేయతా

స్థానికి [1]ముద్దుసానికి సదాశివపాదయుగార్చనానుకం
పానయ వాగ్భవానికిని బమ్మెర కేసయలక్కసానికిన్. 26

క. ఆమానినికిం బుట్టితి, మే మిరువుర మగ్రజాతుఁ డీశ్వరసేవా
కాముఁడు తిప్పన పోతన,నామవ్యక్తుండ సాధునయయుక్తుండన్. 27

వ. అయిన నేను నాచిత్తంబున శ్రీరామచంద్రుసన్నిధానంబు గల్పించుకొని. 28

—•• షష్ఠ్యంతములు ••—

ఉ. హారికి నందగోకులవిహారికిఁ జక్రసమీరదైత్యసం
హారికి భక్తదుఃఖపరిహారికి గోపనితంబినీమనో
హారికి దుష్టసంపదపహారికి ఘోషకుటీపయోఘృతా
హారికి బాలకగ్రహమహాసురదుర్వనితాప్రహారికిన్. 29

ఉ. శీలికి నీతిశాలికి వశీకృతశూలికి బాణహస్తని
ర్మూలికి ఘోరనీరదవిముక్తశిలాహతగోపగోపికా
పాలికి వర్ణధర్మపరిపాలికి నర్జునభూజయుగ్మసం
చాలికి మాలికిన్ విపులచక్రనిరుద్ధమరీచిమాలికిన్. 30

ఉ. అంతకుఁ గాళియోరగవిశాలఫణావళినర్తనక్రియా
రంతకు నుల్లసన్మగధరాజచతుర్విధఘోరవాహినీ
హంతకు నింద్రనందననియంతకు సర్వచరాచరావళీ
మంతకు నిర్జితేంద్రియసమంచితభక్తజనానుగంతకున్. 31

ఉ. న్యాయికి భూసురేంద్రమృతనందనదాయికి రుక్మిణీమన
స్థ్సాయికి భూతసమ్మదవిధాయికి సాధుజనానురాగసం
ధాయికిఁ బీతవస్త్రపరిధాయికిఁ బద్మభవాండభాండని
ర్మాయికి గోపికానివహమందిరయాయికి శేషశాయికిన్. 32

వ. సమర్పితంబుగా నే నాంధ్రంబున రచియింపం బూనిన శ్రీమహాభాగవతపురాణం
బునకుం గథాప్రారంభం బెట్టి దనిన. 33

—•• శ్రీమహాభాగవతకథాప్రారంభము. ••—

సీ. విశ్వజన్మస్థితివిలయంబు లెవ్వనివలన నేర్పడు ననువర్తనమున
వ్యావర్తనమునఁ గార్యములందు నభిజ్ఞుఁడై, తాన రాజగుచుఁ జిత్తమునఁ జేసి
వేదంబు లజునకు విదితముల్ గావించె, నెవ్వనియందు బుధులు మోహింతురెవ్వ
నికి నెండమావుల నీళ్ళఁ గాచాదుల నన్యోన్యబుద్ధి దా నడరునట్లు

ఆ. త్రిగుణసృష్టి యెందు దీపించి సత్యము,భంగిఁ దోఁచు స్వప్రభానిరస్త
కుహకుఁ డెవ్వఁ డతనిఁ గోరి చింతించెద, [2]ననఘు సత్యుఁ బరుని ననుదినంబు.

1. ముద్దసానికి. 2. నాద్యుఁ బరుని సత్యు.

వ. ఇట్లు సత్యం పరం ధీమహి యనుగాయత్రీప్రారంభంబున గాయత్రీనామ బ్రహ్మరూపం బై మత్స్యపురాణంబులోన గాయత్రి నధికరించి ధర్మవిస్తరంబును వృత్రాసురవధంబు నెందుఁ జెప్పంబడు నదియ భాగవతం బని పలుకుటంజేసి యీపురాణంబు శ్రీమహాభాగవతం బన నొప్పుచుండు. 35

సీ. శ్రీమంత మై మునిశ్రేష్ఠకృతం బైన, భాగవతంబు సద్భక్తితోడ
వినఁ గోరువారల విమలచిత్తంబులఁ, జెచ్చెర నీశుండు చిక్కుఁ గాక
యితరశాస్త్రంబుల నీశుండు చిక్కునే, మంచివారలకు నిర్మత్సరులకుఁ
గపటనిర్ముక్తులై కాంక్ష సేయకయుండు, దరిలియుండుట మహత్త్వబుద్ధి

తే. పరఁగ నాధ్యాత్మికాదితాపత్రయంబు, నడఁచి పరమార్థభూతమై యధికసుఖద
మైసమస్తంబుఁగాకయున్నయ్యెదుండు, వస్తువెలుఁగంగఁదగు భాగవతమునందు.

ఆ. వేదకల్పవృక్షవిగళిత మై శుక, ముఖసుధాద్రవమున మొనసి యున్న
భాగవతపురాణఫలరసాస్వాదన, పదవిఁ గనుఁడు రసికభావవిదులు. 37

క. పుణ్యం బై మునివల్లభ, గణ్యం బై కుసుమఫలనికాయోత్థితసా
ద్గుణ్యంబు నైమిశాఖ్యా, రణ్యంబు నుతింపఁ దగు నరణ్యంబులలోన్. 38

వ. మఱియును మధువైరిమందిరంబునుంబోలె మాధవమన్మథమహితం బై బ్రహ్మగేహంబునుంబోలె శారదాన్వితం బై నీలగళసభానికేతనంబునుంబోలె వహ్నివరుణసమీరణ చంద్రరుద్రహైమవతీ కుబేరవృషభగాలవశాండిల్య పాశుపత జటిపటలమండితం బై బలభేదిభవనంబునుంబోలె నైరావ తామృత రంభాగణికాభిరామం బై మురాసురనిలయంబునుంబోలె నున్మత్తరాక్షసవంశసంకులం బై ధనదాగారంబునుంబోలె శంఖపద్మకుందముకుందసుందరం బై రఘురామయుద్ధంబునుం బోలె నిరంతరశరానలశిఖాబహుళం బై పరశురామభండనంబునుంబోలె నర్జునోద్భేదం బై దానవసంగ్రామంబునుంబోలె నరిష్టజంభనికుంభశక్తియుక్తం బై కౌరవసంగరంబునుంబోలె ద్రోణార్జునకాంచనస్యందనకదంబసమేతం బై కర్ణుకలహంబునుం బోలె మహోన్నతశల్యసహకారం బై సేతుబంధనంబునుం బోలె నలనీలపనసాదిప్రదీపితం బై భర్గుభజనంబునుం బోలె నానాశోకరేఖాఫలితం బై మరునికోదండంబునుం బోలెఁ బున్నాగశిలీముఖభూషితం బై నరసింహరూపంబునుం బోలెఁ గేసరకరజకాంతం బై నాట్యరంగంబునుంబోలె నటనటీసుషిరాన్వితం బై శైలజానిటలంబునుం బోలెఁ జందనకర్పూరతిలకాలంకృతం బై వర్షాగమనంబునుంబోలె నింద్రబాణాసనమేఘకరకకమనీయం బై నిగమంబునుంబోలె గాయత్రీవిరాజితం బై మహాకావ్యంబునుంబోలెసరసమృదులతాకలితం బై వినతాలయంబునుంబోలె సుపర్ణరుచిరం బై యమరావతీపురంబునుంబోలె సుమనోలలితం బై కైటభోద్యోగంబునుంబోలె మధుమానితం బై పురుషోత్తమసేవనంబునుం బోలె

సమ్యక్ఫలదం బై ధనంజయుసమీకంబునుం బోలె నభ్రంకషపరాగం బై వైకుంఠ
పురంబునుం బోలె ఖడ్గపుండరీకశోభితం బై నందఘోషంబునుం బోలెఁ గృష్ణ
సారసుందరం బై లంకానగరంబునుం బోలె రామమహిషీవంచకసమేతం బై
సుగ్రీవసైన్యంబునుం బోలె గజగవయశరభశోభితం బై నారాయణస్థానంబునుం
బోలె నీలకంఠ హంస కౌశిక శుక భరద్వాజ తిత్తిరిభాసురం బై మహాభారతంబు
నుం బోలె నేకచక్ర బక కంక ధార్తరాష్ట్ర శకుని నకులసంచారసమ్మిళితం బై
సూర్యరథంబునుం బోలె నురుతరప్రవాహం బై జలదకాలసంధ్యాముహూర్తం
బునుం బోలె బహువితతజాతిసౌమనస్యం బై యొప్పు నైమిశారణ్యం బను శ్రీవిష్ణు
క్షేత్రంబునందు శౌనకాదిమహామునులు స్వర్లోకగీయమానుం డగు హరిం జేరు
కొఱకు సహస్రవర్షంబు లనుష్ఠానకాలంబు గల సత్త్రసంజ్ఞకం బైన యాగం
బు సేయుచుండి రం దొక్కనాఁడు వారలు రేపకడ నిత్యనైమిత్తిక హోమంబు
లాచరించి సత్కృతుం డై సుఖాసీనుం డై యున్న సూతుం జూచి. 39

క. ఆ తాపసు లిట్లనిరి వి, నీతున్ విజ్ఞాన[1]ఫణితనిగమపురాణ
వ్రాతున్ నతహరిగుణసం, ఘాతున్ సూతున్ నితాంతకరుణోపేతున్. 40

మ. సమతం దొల్లి పురాణపంక్తు లితిహాసశ్రేణులున్ ధర్మశా
స్త్రములున్ నీవు పఠించి చెప్పితివి వేదవ్యాసముఖ్యుల్ మునుల్
సుమతుల్ చూచిన వెన్ని యన్నియును దోఁచున్ నీమదిం దత్ప్రసా
దమునం జేసి యెఱుంగ నేర్తువు సమస్తంబున్ బుధేంద్రోత్తమా. 41

క. గురువులు ప్రియశిష్యులకుం, బరమరహస్యములు దెలియఁ బలుకుదు రచల
స్థిరకల్యాణం బెయ్యది, పురుషులకును నిశ్చయించి బోధింపు తగన్. 42

క. మన్నాఁడవు చిరకాలము, గన్నాఁడవు పెక్కులైన గ్రంథార్థంబుల్
విన్నాఁడవు విన దగినవి, యున్నాఁడవు పెద్దలొద్ద నుత్తమగోష్ఠిన్. 43

చ. అలసులు మందబుద్ధిబలు లల్పతరాయువు లుగ్రరోగసం
కలితులు మందభాగ్యులు సుకర్మము లెవ్వియుఁ జేయఁ జాల రీ
కలియుగమందు మానవులు గావున నెయ్యది సర్వసౌఖ్య మై
యలవడు నేమిటం బొడము నాత్మకు శాంతి మునీంద్ర చెప్పవే. 44

సీ. ఎవ్వనియవతార మెల్లభూతములకు, సుఖమును వృద్ధియు సొరిదిఁ జేయు
నెవ్వనిశుభనామ మేప్రొద్దు నుడువంగ, సంసారబంధంబు సమసి పోవు
నెవ్వనిచరితంబు హృదయంబుఁ జేర్చిన, భయ మంది మృత్యువు పరువుఁ బెట్టు
నెవ్వనిపదనది నేపారుజలముల, సేవింప నైర్మల్యసిద్ధి గలుగుఁ

తే. దపసు లెవ్వనిపాదంబు దగిలి శాంతిఁ, దెరువుఁ గాంచిరి వసుదేవదేవకులకు
నెవ్వఁ డుదయించెఁ దత్కథ లెల్ల వినఁగ, నిచ్చ పుట్టెడు నెఱిఁగింపు మిద్ధచరిత.

1. ఫణితనిఖిల - నిగమ - పురాణ, 2. వీథ.

క. భూషణములు వాణికి నఘ, పేషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి, శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్. 46

క. కలిదోషనివారణమై, యలఘుయశుల్ వొగడునట్టి హరికథనము ని
ర్మలగతిఁ గోరెడుపురుషుఁడు, వెలయఁగ నెవ్వాఁడు దగిలి వినఁడు మహాత్మా.

ఆ. అనఘ విను రసజ్ఞులై వినువారికి, మాటమాట కధికమధుర మైన
యట్టికృష్ణుకథన మాకర్ణనము సేయఁ, దలఁపు గలదు మాకుఁ దనివి లేదు.

మ. వరగోవిందకథాసుధారసమహా[1]వర్షోక్షిధారాపరం
పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి
స్తరదుర్గాంతమురంతిదుస్సహజనుస్సంభావితానేకదు
స్తరగంభీరకఠోరకల్మషకనద్దావానలం బాఱునే. 49

సీ. హరినామకథనదావానలజ్వాలచేఁ, గాలవే ఘోరాఘకాననములు
వైకుంఠదర్శనవాయుసంఘంబుచేఁ, దొలఁగవే బహుదుఃఖతోయదములు
కమలనాభధ్యానకంఠీరవంబుచేఁ, గూలవే సంతాపకుంజరములు
నారాయణస్మరణప్రభాకరదీప్తిఁ, దీఱవే షడ్వర్గతిమిరతతులు

ఆ. నళిననయనభక్తినావచేఁ గాక సం, సారజలధి దాఁటి చనఁగ రాదు
వేయు నేల మాకు విష్ణుప్రభావంబు, దెలుపవయ్య సూత ధీసమేత, 50

వ. మఱియుఁ గపటమానవుండును గూఢుండు నైనమాధవుండు రామసహితుండై యతిమానుషంబు లైన పరాక్రమంబులు సేసెనఁట వాని వివరింపుము కలియుగంబు రాఁగల దని వైష్ణవక్షేత్రంబున దీర్ఘసత్త్రనిమిత్తంబున హరికథలు విననెడ గలిగి నిలిచితిమి దైవయోగంబున. 51

క. జలరాశి దాఁటఁ గోరెడి, కలముజనుల్ గర్ణధారుఁ గాంచినభంగిం
గలిదోషహరణవాంఛా, కలితుల మగుమేము నిన్నుఁ గంటిమి సూతా. 52

క. చారుతరధర్మరాశికి, భారకుఁ డగుకృష్ణుఁ డాత్మపదమున కేఁగన్
భారకుఁడు లేక యెవ్వనిఁ, జేరెను ధర్మంబు బలుపు సెడి మునినాథా. 53

—❀ సూతుండు నారాయణకథాప్రశంస సేయుట. ❀—

వ. అని యిట్లు మహనీయగుణగరిష్ఠు లయినశౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠు లడిగిన రోమహర్షణపుత్త్రుండయి యుగ్రశ్రవసుం డనుపేర నొప్పి నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైన సూతుండు. 54

మ. సముఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై సన్న్యాసియై యొంటి వో
వ మహాభీతి నోహో కుమార యనుచున్ వ్యాసుండు సీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు సక్కం జేసె మునినట్టి భూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపోధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్. 55

1. వర్షోరుధారా.

సీ. కార్యవర్గంబును గారణసంఘంబు, నధికరించి చరించు నాత్మతత్త్వ
మధ్యాత్మమనఁబడు న[1]ట్టియధ్యాత్మమ్ముఁ, దెలియఁజేయఁగఁజాలుదీపమగుచు
సకలవేదములకు సారాంశమై యేక, మై యసాధారణమగు ప్రభావ
రాజకంబైనపురాణమర్మంబున, గాఢసంసారాంధకారపటలి
తే. దాఁటఁ గోరెడివారికి దయ దలిర్ప, నే తపోనిధి వివరించె నేర్పడంగ
నట్టిశుకనామధేయు మహాత్మగేయు, విమలవిజ్ఞానరమణీయు వేడ్కఁ గొలుతు.
క. నారాయణునకు నరునకు, భారతికిని మ్రొక్కి వ్యాసుపదములకు నమ
స్కారము సేసి వచింతును, సారగ్రంథంబు దళితకృతనుబంధంబున్. 57

వ. అని యిట్లు దేవతాగురునమస్కారంబు సేసి యిట్లనియె. మునీంద్రులారా నన్ను మీరలు నిఖిలలోకమంగళం బయిన ప్రయోజనం బడిగితి రేమిటం గృష్ణసంప్రశ్నంబు సేయంబడు నెవ్విధంబున నాత్మప్రసన్నం బగు నిర్విఘ్నయు నిర్హేతుకయు నైనహరిభక్తి యే రూపంబునం గలుగు నది పురుషులకుఁ బరమార్థం బగు వాసుదేవునియందుఁ బ్రయోగింపంబడినభక్తియోగంబు వైరాగ్యవిజ్ఞానంబులం బుట్టించు నారాయణకథలవలన నెయ్యేధర్మంబులు దగులవు నవి నిరర్థకంబు లపవర్గపర్యంతం బయినయీపరమధర్మంబునకుం దృష్టశ్రుతప్రపంచార్థంబు ఫలంబు గాదు ధర్మంబునం దవ్యభిచారి యైనయర్థంబునకుఁ గామంబు ఫలంబు గాదు విషయభోగం బైనకామంబున కింద్రియప్రీతి ఫలంబు గాదెంతతడవు జీవించు నంతియ కామంబునకు ఫలంబు తత్త్వజిజ్ఞాస గలజీవునకుఁ గర్మంబులచేత నెయ్యది సుప్రసిద్ధం బదియు నర్థంబుగాదు తత్త్వజిజ్ఞాసయు నది ధర్మజిజ్ఞాస యగుటఁ గొందఱు ధర్మంబె తత్త్వంబని పలుకుదురు తత్త్వవిదులు జ్ఞానం బను పేర నద్వయం బైనయది తత్త్వం బని యెఱుంగుదు రాతత్త్వంబు నౌపనిషదులచేత బ్రహ్మ మనియు హైరణ్యగర్భులచేతం బరమాత్మ యనియు సాత్వతులచేత భగవంతుం డనియుఁ బలుకంబడు వేదాంతశ్రవణంబున గ్రహింపంబడి జ్ఞానవైరాగ్యంబులతోడం గూడి భక్తిచేతఁ దత్పరులైన పెద్దలు క్షేత్రజ్ఞుండైనయాత్మయందుఁ బరమాత్మం బొడగందురు ధర్మంబునకు భక్తిఫలంబు పురుషులు వర్ణాశ్రమధర్మభేదంబులం జేయుధర్మంబునకు మాధవుండు సంతోషించుట యే సిద్ధి యేకచిత్తంబున నిత్యంబును గోవిందు నాకర్ణింపను వర్ణింపనుం దగు జక్రాయుధధ్యానం బనుఖడ్గంబున వివేకవంతు లహంకారనిబద్ధం బైనకర్మంబుఁ ద్రుంచివైతురు*(భగవంతునియందలిశ్రద్ధయు నపవర్గదం బగుకథాశ్రవణాదులం దత్యంతాసక్తియుఁ బుణ్యతీర్థావగాహనమహత్సేవాదులచే సిద్ధించుఁ) గర్మనిర్మూలన హేతువులైనకమలలోచనుకథలం దెవ్వండు రతిసేయు విన నిచ్ఛగించువాని కిత

1. 'మధ్యాత్మ యనఁబడి నట్టియధ్యాత్మకుఁ, దెలివి సేయఁగఁజాలు' అనియే ప్రతులు.
* ఈకుండలీకరణములోనిది ప్రాఁతప్రతులందుఁ గనుపట్టదు.

రంబు లెవ్వియు రుచిపుట్టింపనేరవు పుణ్యశ్రవణకీర్తనుండైన కృష్ణుండు దనకథలు వినువారిహృదయంబులందు నిలిచి శుభంబు లాచరించు నశుభంబులు పరిహరించు నశుభంబులు నష్టంబు లయిన భగవతసేవావిశేషంబున నిశ్చలభక్తి యుదయించు భక్తి గలుగ రజస్తమోగుణప్రభూతంబు లైన కామలోభాదులకు వశంబుగాక చిత్తంబు సత్త్వగుణంబునఁ బ్రసన్నం బగుఁ బ్రసన్నమనస్కుండైన ముక్తసంగుం డగు ముక్తసంగుం డైన నీశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబు దీపించు నీశ్వరుండు గానంబడినఁ జిజ్జడగ్రథనరూపంబైన యహంకారంబు భిన్నంబగు నహంకారంబు భిన్నంబైన నసంభావనాదిరూపంబు లగు సంశయంబులు విచ్ఛిన్నంబు లగు సంశయవిచ్ఛేదం బైన నారబ్ధఫలంబు లైన కర్మంబులు నిశ్శేషంబు లగుఁ గావున.

క. గురుమతులు తపసు లంతఃకరణంబుల శుద్ధి సేయఁ గ ఘనతరభక్తిన్
హరియందు సమ్మరింతురు, పరమానందమున భిన్నభవబంధను లై. 59

తరలము పరమపూరుషుఁ డొక్కఁ డాఢ్యుఁడు పాలనోద్భవనాశముల్
పొరిఁ జేయ ముకుందపద్మజశూలిసంజ్ఞలఁ బ్రాకృత
స్ఫురితసత్త్వరజస్తమంబులఁ బొందు నందు శుభస్థితుల్
హరి చరాచరగోటి కిచ్చు ననంతసత్త్వనిరూఢుఁ డై. 60

వ. మఱియు నొక్క విశేషంబు గలదు కాష్ఠంబుకంటె ధూమంబు ధూమంబుకంటెఁ ద్రయీమయం బయిన వహ్ని యెట్లు విశేషం బగు నట్లు తమోగుణంబుకంటె రజోగుణంబు రజోగుణంబుకంటె బ్రహ్మప్రకాశకం బగు సత్త్వగుణంబు విశిష్టం బగుఁ దొల్లి మునులు సత్త్వమయుం డని భగవంతు హరి నధోక్షజుం గొలిచిరి. కొందఱు సంసారమందలి మేలుకొఱకు నన్యుల సేవింతురు మోక్షార్థు లయిన వారలు ఘోరరూపులయిన భూతపతులవిడిచి దేవతాంతరనింద సేయక శాంతు లయి నారాయణకథ లనుభవింతురు కొందఱు రాజసతామసు లయి సిరియు నైశ్వర్యంబును బ్రజలనుం గోరి పితృభూతప్రజేశాదుల నారాధింతురు మోక్ష మిచ్చుటం జేసి నారాయణుండు సేవ్యుండు వేద యాగ యోగ క్రియా జ్ఞాన తపోగతిధర్మంబులు వాసుదేవపరంబులు నిర్గుణుం డయినపరమేశ్వరుండు గలుగుచు లేకుండుచుఁ ద్రిగుణంబులతోడం గూడినతనమాయచేత నింతయు సృజియించి గుణవంతుని చందంబున నిజమాయావిలసితంబు లయినగుణంబు లలోఁ బ్రవేశించి విజ్ఞానవిజృంభితుం డై వెలుంగు నగ్ని యొక్కరుం డయ్యుఁ బెక్కుమ్రాఁకులందుఁ దేజరిల్లుచుఁ బెక్కండ్రై తోఁచు తెఱంగున విశ్వాత్మకుం డైనపురుషుం డొక్కండ తనవలనం గలిగిననిఖిలభూతంబులందు నంతర్యామి రూపంబున దీపించు నతండు మనోభూతసూక్ష్మేంద్రియంబులతోడం గూడి గుణమయంబు లయినభావంబులం దనచేత నిర్మితంబు లైనభూతంబులందుఁ దగులు వడక తద్గుణంబు లనుభవంబు సేయు లోకకర్త యైనయతండు దేవతిర్యఙ్మను

ష్యాదిజాతులందు లీల నవతరించి లోకంబుల రక్షించు నని మఱియు సూతుం
డి ట్లనియె. 61

సీ. మహదహంకారతన్మాత్రసంయుక్తుఁ డై, చారుషోడశకళాసహితుఁ డగుచుఁ
బంచమహాభూతభాసితుం డై శుద్ధసత్త్వుఁ డై సర్వాతిశాయి యగుచుఁ
జరణోరు భుజ ముఖ శ్రవణాక్షి నాసా శిరములు నానాసహస్రములు వెలుఁగ
నంబర కేయూర హార కుండల కిరీ, టాదులు పెక్కువే లమరుచుండఁ
తే.[1] పురుషరూపంబు ధరియించి పరఁగు ననంతుఁ, డఖిలభువనైకవర్తనుఁ డుత్తముం డమర
మానితాపారజలరాశిమధ్యమునను, యోగనిద్రావిలాసి యై యొప్పుచుండు.

భగవంతుని యేకవింశత్యవతారములు.

వ. అది సకలావతారంబులకు మొదలిగని యైన శ్రీమన్నారాయణదేవుని విరాజమానం బయిన దివ్యరూపంబు దానిం బరమయోగీంద్రులు దర్శింతు రప్పరమేశ్వరునాభికమలంబువలన సృష్టికర్తలలోన శ్రేష్ఠుం డైన బ్రహ్మ యుదయించె నతని యవయవస్థానంబులయందు లోకవిస్తారంబులు గల్పింపంబడియె మొదల నద్దేవుండు కౌమారాఖ్యసర్గంబు నాశ్రయించి బ్రహ్మణ్యుం డై దుశ్చరం బైన బ్రహ్మచర్యంబు చరియించె రెండవమాఱు జగజ్జననంబుకొఱకు రసాతలగత యయిన భూమి నెత్తుచు యజ్ఞేశుం డయి వరాహదేహంబు దాల్చె. మూఁడవ తోయంబున నారదుం డను దేవర్షి యై కర్మనిర్మోచకం బైన వైష్ణవతంత్రంబు సెప్పె నాలవపరికర్మభార్యాసర్గంబునందు నరనారాయణాభిధానుండై దుశ్చరం బైన తపంబు సేసెఁ బంచమావతారంబునం గపిలుం డను సిద్ధేశుం డయి యాసురి యను బ్రాహ్మణునకుఁ దత్త్వగ్రామనిర్ణయంబు గలసాంఖ్యంబు నుపదేశించె నాఱవశరీరంబున ననసూయాదేవియందు నత్రిమహామునికిఁ గుమారుం డై యలర్కునికి బ్రహ్లాదప్రముఖ్యులకు నాత్మవిద్యఁ దెలిపె. నేడవవిగ్రహంబున నాకూతియందు రుచికి జన్మించి యజ్ఞుం డనఁ బ్రకాశమానుం డై యామాదిదేవతలతోడం గూడ స్వాయంభువమన్వంతరంబు రక్షించె నష్టమమూర్తిని మేరుదేవియందు నాభికి జన్మించి యురుక్రముం డనం బ్రసిద్ధుం డై విద్వజ్జనులకుం బరమహంసమార్గంబుం బ్రకటించె ఋషులచేతం గోరంబడి తొమ్మిదవజన్మంబునం బృథుచక్రవర్తి యై భూమిని ధేనువుం జేసి సమస్తవస్తువులం బిదికెఁ జాక్షుషమన్వంతరసంప్లవంబున దశమం బయిన మీనావతారంబు నొంది మహీరూపం బగు నావ నెక్కించి వైవస్వతమనువు నుద్ధరించె సముద్రమథనకాలంబునం బదునొకండవమాఱు కమఠాకృతిని మందరాచలంబు నంపృష్ఠకర్పరంబున నేర్పున నిలిపె ధాన్వంతరి యనం బండ్రెండవతనువున సురాసురమథ్యమానక్షీరపాథోధిమధ్యభాగంబున నమృతకలశహస్తుం డై వెలిఁగెం బదుమూఁడవది యయిన మోహిని

1. పరమపురుషాకృతి ధరించి.

వేషంబున సురాసురుల మోహితులం జేసి సురల నమృతాహారులం గావించెఁ బదునాలుగవది యైన నరసింహరూపంబునఁ గనకకశిపుని సంహరించెఁ బదునేనవది యైన కపటవామనావతారంబున బలిని బదత్రయంబు యాచించి మూఁడు లోకంబుల నాక్రమించెఁ బదునాఱవది యైన భార్గవరామాకృతిని గుపిత భావంబుఁ దాల్చి బ్రాహ్మణద్రోహు లయిన రాజుల నిరువదియొక్కమాఱు వధియించి భూమి నిఃక్షత్రంబు గావించెఁ బదునేడవది యైన వ్యాసగాత్రంబున నల్పమతు లయిన పురుషులం గరుణించి వేదవృక్షంబునకు శాఖ లేర్పఱిచెఁ బదునెనిమిదవ దైన రామాభిధానంబున దేవకార్యార్థంబు రాజత్వంబు నొంది సముద్రనిగ్రహాదిపరాక్రమంబు లాచరించె నేకోనవింశతివింశతితమంబు లైన రామకృష్ణరూపంబులచే యదువంశంబునందు సంభవించి విశ్వంభరాభారంబు నివారించెఁ, గలియుగాద్యవసరంబున రాక్షససమ్మోహనంబు కొఱకు నేకవింశతితమం బైన బుద్ధనామధేయంబునఁ గీకటదేశంబున జినసుతుండయి వర్తించు యుగసంధియందు వసుంధరాధీశులు చోరప్రాయులై సంచరింప విష్ణుయశుం డను విప్రునికిఁ గల్కి యను పేర నుద్భవింపంగలం డని యిట్లనియె. 63

మ. సరసిం బాసిన [1]వేయుకాలువలయోజన్ విష్ణునం దైన శ్రీ
కరనానా[2]ప్రకటావతారము లసంఖ్యాతంబు లుర్వీశులున్
సురలున్ బ్రాహ్మణసంయమీంద్రులు మహాత్ముల్ విష్ణునంశాంశజుల్
హరి కృష్ణుండు బలానుజన్ముఁ డతఁ డే దా విష్ణుఁ డౌ నేర్పడన్. 64

క. భగవంతుం డగు విష్ణుం జగముల కెవ్వేళ రాక్షసవ్యథ గలుగుం
దగ నవ్వేళలఁ [3]దషయుక, యుగయుగమునఁ బుట్టి కాచు నుద్యల్లీలన్. 65

ఆ. అతిరహస్య మైన హరిజన్మకథనంబు, మనుజుఁ డెవ్వఁ డేని మాపు రేపుఁ
జాల భక్తితోడఁ జదివిన సంసార, దుఃఖరాశిఁ బాసి తొలఁగి పోవు. 66

వ. వినుం డరూపుండయి యేకరూపుండయి యాత్మ యనం బరఁగు జీవునికిం బరమేశ్వరు మాయాగుణంబు లైన మహదాదిరూపంబులచేత నాత్మస్థానంబులందు విరచితం బైన స్థూలశరీరంబు గగనంబునందు పవనాశ్రిత మేఘసమూహంబును గాలి యందుఁ బార్థివధూళిధూసరత్వంబును నేరీతి నారీతి ద్రష్ట యగు నాత్మయందు [4]దృశ్యమై బుద్ధిమంతులు గానివారిచేత నారోపింపంబడు నిస్స్థూలరూపంబు కంటె నదృష్టగుణంబు లయి యశ్రుతం బైన వస్తువ ఘటంజేసి వ్యక్తంబు గాక సూక్ష్మం బై కరచరణాదులు లేక జీవునికి నొండొక రూపంబు పరచితం బయి యుండు సూక్ష్మం బైన జీవునివలన నుత్క్రాంతిగమనాగమనంబులుం బునర్జన్మంబుఁ దోఁచు నెప్పు డీ స్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండు స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానంబునం జేసి ప్రతిషిద్ధంబు లగు

1. వాయు-బాహు-కాలువల. 2. ఘటనావతారము. 3. దయతో. 4. దృశ్యాత్మమై; దృశ్యత్వమై

నవిద్యంజేసి యాత్మనుఁ గల్పింపంబడ్డ దనెడి హేతువువలన నప్పు డాజీవునకు
బ్రహ్మదర్శనం బగు దర్శనం బన జ్ఞానంబునం జేసి యేస్వరూపంబు విశార
దుం డైనయీశ్వరుని దైక్రీడించుచు నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ యుప
రత యై యెప్పుడు దాన విద్యారూపంబునం బరిణత యగు నప్పుడు జీవోపాధి
యయినస్థూలసూక్ష్మరూపంబు దహించి జీవుండు గాష్ఠంబు లేక తేజరిల్లువహ్ని
చందంబునం దాన యుపరతుం డయి బ్రహ్మస్వరూపంబునం బొంది పరమానం
దంబున విరాజమానుండగు నట్లు తత్త్వజ్ఞులు సెప్పుదు రని సూతుండి ట్లనియె.

చ. జననము లేక కర్మములజాడలఁ బోక సమస్తచిత్తవ
ర్తనుఁ డగుచక్రికిం గవు లుదారపదంబుల జన్మకర్మముల్
వినుతులు సేయుచుందురు వేదరహస్యములందు నెందుఁ జూ
చిన మఱి లేవు జీవునకిఁ జెప్పినకైవడి జన్మకర్మముల్. 68

మ. భువనశ్రేణి నమోఘలీలుఁ డగుచుం బుట్టించు రక్షించు నం
తవిధం జేయు మునుంగఁ డందు బహుభూతవ్రాతమం దాత్మతం
త్రవిహారస్థితుఁ డై షడింద్రియసమస్తప్రీతియున్ దవ్వులన్
దవిభంగిన్ గొనుఁ జిక్కఁ డింద్రియములం ద్రిప్పన్ నిబంధించుచున్. 69

చ. జగదధినాథుఁ డైనహరిసంతతలీలల నామరూపముల్
దగిలి మనోవచోగతులఁ దార్కికచాతురి యెంత గల్గినన్
మిగిలి కుతర్కవాది దగ మేరలు సేసి యెఱుంగ నేర్చునే
యగణితనర్తనక్రమము నజ్ఞుఁ డెఱింగి నుతింప నోపునే. 70

ఉ. ఇంచుక మాయ లేక మది నెప్పుడుఁ బాయనిభక్తితోడ వ
ర్తించుచు నెవ్వఁడేని హరిదివ్యపదాంబుజగంధరాశి సే
వించు నతం డెఱుంగు నజవిష్ణుభవాదుల కైన దుర్గభో
దంచిత మైనయాహరియుదారమహాద్భుతకర్మమార్గముల్. 71

మ. హరిపాదద్వయభక్తి మీవలన నిట్టారూఢ మై యుండునే
తిరుగం బాయదు చిత్తవృత్తి హరిపైఁ దీపించు మీలోపలన్
ధరణీదేవతలార మీరలు మహాధన్యుల్ సమస్తజ్ఞులున్
హరిఁ జింతన్ మిముఁ జెంద దెన్నఁడును జన్మాంతవ్యథాయోగముల్. 72

శ్రీమహాభాగవతరచనాదివృత్తాంతము.

సీ. పుణ్యకీర్తనుఁ డైనభువనపావనచరిత మై, బ్రహ్మతుల్యం బైనభాగవతము
సకలపురాణరాజము దొల్లి లోకభ, ద్రముగ ధన్యముగ మోక్షదముగఁ బ్రీతి
భగవంతుఁ డగువ్యాసభట్టారకుఁ డొనర్చి, శుకుఁ డనియెడుతనసుతునిచేతఁ
జదివించె నింతయు సకలవేదేతిహాసములలోపల నెల్ల సార మైన

ఆ. యీ పురాణ మెల్ల నెలమి నా శుకయోగి, గంగనడుమ వచ్చి ఘనవిరక్తి
యొదవి మునులతోడ నుపవిష్టుఁడగు పరీ, క్షిన్నరేంద్రుఁ డడుగఁ జెప్పె నపుడు.

వ. కృష్ణుండు ధర్మజ్ఞానాదులతోడం దన లోకంబునకుం జనిన పిమ్మటం గలికాల దోషాంధకారంబున నష్టదర్శనులయిన జనులకు నిప్పు డీ పురాణంబు కమలబంధుని భంగి నున్నది నాఁ డందు భూరితేజుండయి కీర్తించుచున్న విప్రర్షి వలన నేఁ బఠించిన క్రమంబున నా మదికి గోచరించినంతయు వినిపించెద ననిన సూతునకు మునివరుం డైన శౌనకుం డిట్లనియె. 74

శా. సూతా యే యుగవేళ నేమిటికి నెచ్చోటన్[1] మునిశ్రేష్ఠు లే
శ్రోతల్ గోరిన నేమిహేతువునకై శోధించి లోకైకవి
ఖ్యాతిన్ వ్యాసుఁడు మున్ను భాగవతముం గల్పించెఁ దత్పుత్త్రుఁ డే
ప్రీతిన్ రాజునకీపురాణకథఁ జెప్పెం జెప్పవే యంతయున్. 75

వ. బుధేంద్రా! వ్యాసపుత్త్రుం డైన శుకుం డను మహాయోగి సమదర్శనుం డేకాంతమతి మాయా[2]శయనంబువలనం దెలిసినవాఁడు గూఢుండు మూఢునిక్రియ నుండు నిరస్తభేదుండు దదియునుం గాక. 76

తరలము. శుకుఁడు గోఁచియు లేక పైఁ జనఁ జూచి తోయములందు ల
జ్జకుఁ జలింపక చీరలొల్లక చల్లులాడెడి దేవక
న్యకలు హా శుక యంచు వెన్కఁ జనంగ వ్యాసునిఁ జూచి యం
శుకములన్ ధరియించి సిగ్గున స్రుక్కి రందఱు ధీనిధీ. 77

వ. మఱియు నగ్నుండు తరుణుండు నై చను తనకొడుకుం గని వస్త్రపరిధానం బొనరింపక వస్త్రధారియు వృద్ధుండును నైన తన్నుం జూచి చేలంబులు ధరియించు దేవరమణులం గని వ్యాసుండు కారణం బడిగిన వారలు నీ పుత్త్రుండు స్త్రీపురుషు లను భేదదృష్టి లేక యుండు మఱియు నతండు నిర్వికల్పుండు గాన నీకు నతనికి మహాంతరంబు గల దని రట్టిశుకుండు కురుజాంగలదేశంబులు సొచ్చి హస్తినాపురంబునఁ బౌరజనంబులచే నెట్లు జ్ఞాతుం డయ్యె మఱియు నున్మత్తుని క్రియ మూఁగ దెఱంగున జడునిభంగి నుండు నమ్మహాయోగికి రాజర్షి యైన పరీక్షిన్మహారాజుతోడ సంవాదం బెట్లు సిద్ధించె బహుకాలకథనీయం బయిన శ్రీభాగవతనిగమవ్యాఖ్యానం బేసేతి సాగి నయ్యోగిముఖ్యుండు గృహస్థుల గృహంబుల గోవులు బిదికినయంతవడవు గాని నిలువంబడం డతండు గోదోహనమాత్రకాలంబు సంచరించిన స్థలంబులు తీర్థంబు లగు నండ్రు పెద్దకాలం బేక ప్రదేశంబున నెట్లుండె భాగవతోత్తముం డైన జనపాలుని జన్మకర్మంబు లే ప్రకారంబులు వివరింపుము. 78

---

1. మునిశ్రేష్ఠు. నే... గోరి. 2. వశంబువలనం.

సీ. పాండవవంశంబు బలము మానంబును, వర్ధిల్లఁ గడిమి నెవ్వాఁడు మనియెఁ
బరిపంథిరాజులు ధర్మాదిధనముల, నర్పించి రెవ్వనికిఁ బ్రియముగమఁ
గుంభజకర్ణాదికురుభటవ్యూహంబు, సొచ్చి చెండాడె నే శూరు తండ్రి
గాంగేయుసైనికాక్రాంతగోవర్గంబు, విడిపించి తెచ్చె నే వీరు తాత
ఆ. యట్టిగాఢకీర్తి యగుపరీక్షిన్మహా, రాజు విడువ రాని రాజ్యలక్ష్మిఁ
బరిహరించి గంగఁ బ్రాయోపవిష్టుఁడై, యసువు లుండ నేల యుడిగియుండె.
ఉ. ఉత్తమకీర్తు లైన మనుజోత్తము లాత్మహితంబు లెన్నఁడుం
జిత్తములందుఁ గోరరు హాసించియు లోకుల కెల్ల సర్వసం
పత్తియు భూతియున్ సుఖము భద్రముఁ గోరుదు రన్యరక్షణా
త్యుత్తమ మైనమేను విభుఁ డూరక యేల విరక్తిఁ బాసెనో. 80
క. సారముల నెల్ల నెఱుఁగుదు, పారగుఁడవు భాషలందు బహువిధకథనో
దారుఁడవు మాకు సర్వముఁ, బారము ముట్టంగఁ దెలియఁ బలుకు మహాత్మా.

—•• వ్యాసుండు వ్యాకులచిత్తుం డై చింతించుట. ••—

వ. అని యడిగిన శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠులకు సూతుం డిట్లనియెఁ దృతీయం బైన ద్వాపరయుగంబు దీఱుసమయంబున నుపరిచరవసువీర్యంబున జన్మించి వాసవి నాఁ దగు సత్యవతియందుఁ బరాశరునికి హరికళం జేసి విజ్ఞాని యయిన వేదవ్యాసుండు జన్మించి యొక్కనాఁడు బదరికాశ్రమంబున సరస్వతీజలంబుల స్నానాది కర్మంబులం దీర్చి శుచి యై పరులు లేనిచోట నొంటి గూర్చుండి సూర్యోదయ వేళ నతీతానాగతవర్తమానజ్ఞుం డయిన యా ఋషి వ్యక్తంబు గాని వేగంబు గల కాలంబునం జేసి యుగధర్మంబులకు భువి సాంకర్యంబు వొందు యుగయుగంబుల భౌతికశరీరంబులకు శక్తిసంపన్నం బగుఁ బురుషులు నిస్సత్త్వులు ధైర్యశూన్యులు మందప్రజ్ఞు లల్పాయువులు దుర్బలులు నయ్యెద రని తన దివ్యదృష్టిం జూచి సర్వవర్ణాశ్రమంబులకు హితంబు సేయం దలంచి నలువురు హోతల చేత ననుష్ఠింపం దగి ప్రజలకు శుద్ధికరంబు లయిన వైదికకర్మంబు లగుయజ్ఞంబు లెడ తెగకుండుకొఱకు నేకం బైన వేదంబు ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబు లను నాలుగునామంబుల విభాగించి యితిహాసపురాణంబు లన్నియుఁ బంచమవేదం బని పల్కె నందు. 82

సీ. పైలుండు ఋగ్వేదపఠనంబు చేఁకొనె, సామంబు జైమిని చదువుచుండె
యజువు వైశంపాయనాఖ్యుండు గైకొనెఁ, దుది నథర్వము సుమంతుఁడు పఠించె
నఖిలపురాణేతిహాసముల్ మాతండ్రి, రోమహర్షణుఁడు నిరూఢిఁ దాల్చెఁ
దమతమవేదమా తపసులు భాగించి, శిష్యసంఘమునకుఁ జెప్పి రంత
తే. శిష్యులెల్లను నాత్మీయశిష్యజనుల, కంత బహుమార్గములఁ[1] ద్రుంచి యనుమతింపఁ

1. బంచి.

పెక్కుశాఖలు గలిగి యీ పృథివిలోన, నిగమ మొప్పారు భూసురనివహమందు.

వ. ఇట్లు మేధావిహీనులు నయిన పురుషులచేత నట్టి వేదంబులు ధరియింపంబడుచున్నవి మఱియు దీనవత్సలుం డయిన వ్యాసుండు స్త్రీశూద్రులకుం ద్రైవర్ణికాధములకు వేదంబులు విన నర్హంబులు గావు గావున మూఢుల కెల్ల మే లగు నని భారతాఖ్యానంబు సేసియు నమ్మునిభూతహితంబునందుం దనహృదయంబు సంతసింపకున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి యుండి హేతువు వితర్కించుచుం దనలో ని ట్లనియె. 84

సీ. వ్రతధారి నై వేదవహ్నిగురుశ్రేణి, మన్నింతు విహితకర్మములఁ గొఱఁత
వడకుండ నడపుదు భారతమిషమునఁ, బలికితి వేదార్థభావ మెల్ల
మునుకొని స్త్రీశూద్రముఖ్యధర్మములందుఁ, దెలిసితి నేఁ జెల్ల దీనఁ జేసి
యాత్మ సంతసమంద దాత్మలో నీశుండు, సంతసింపక యున్న జాడ దోఁచె
ఆ. హరికి యోగివరుల కఖిలప్రియం బైన, భాగవతవిధంబుఁ బలుకనైతి
మోసమయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱి యింక, ననుచు వగచుచున్న యవసరమున.

వ్యాసునికడకు నారదుండు వచ్చుట.

సీ. తనచేతివల్లకీతంత్రీ[1]చయంబున, సతతనారాయణశబ్ద మొప్ప
నాననసంభూతహరిగీతరవసుధా, ధారల యోగీంద్రతతులు సొక్కఁ
గపిలజటాభారకాంతిపుంజంబుల, దిశలు ప్రభాదీధితి వహింపఁ
దనుఁగ్న తులసికాదామగంధంబులు, గగనాంతరాళంబుఁ గప్పికొనఁగ
ఆ. వచ్చె మింటనుండి వాసవీనందను, కడకు మాటలాడఁ గడఁకతోడ
భద్రవిమలకీర్తిపారగుఁ డారూఢ, నయవిశారదుండు నారదుండు. 86

క. కనియెన్ నారదుఁ డంతన్, వినయైకవిలాసు నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్ భవదుఃఖని, రాసున్ గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్. 87

వ. ఇట్లు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చిన నారదు నెఱింగి లేచి వ్యాసుండు వివిధక్రమంబులం బూజించిన నతండు లేనగవు నెగడెడి మొగంబుతోడ విపంచికాతంత్రి వ్రేల మీటుచు ని ట్లనియె. 88

ఉ. ధాతవు భారతశ్రుతివిధాతవు వేదపదార్థజాల వి
జ్ఞాతవు కామముఖ్యరిపుషట్కవిజేతవు బ్రహ్మతత్త్వని
ర్ణేతవు యోగినేతవు [2]వినీతుఁడ వీవు చలించి చెల్లరే
కాతరు కైవడిన్ వగవఁ గారణ మేమి పరాశరాత్మజా. 89

వ. అనినఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 90

క. పుట్టితి వజభవునఁ జే, పట్టితివి పురాణపురుషుభజనము పదముల్
మెట్టితివి దిక్కులం దుది, ముట్టితివి మహాప్రబోధమున మునినాథా. 91

1. స్వనంబున. 2. వి[illegible]నేతవు నీవు

వ. అదియునుం గాక నీవు సూర్యునిభంగి మూఁడులోకంబులం జరింతువు వాయువు పగిది సకలజనులలోనన్ మెలంగుదువు సర్వజ్ఞుండ వగుటం జేసి. 92

క. నీ కెఱుఁగ రాని ధర్మము, లోకములను లేదు బహువిలోకివి నీ వీ
నా కొఱఁత యెట్టి దంతయు, నాకున్ వివరింపవయ్య నారద కరుణన్. 93

వ. అనిన నారదుం డి ట్లనియె. 94

ఉ. అంచిత మైనధర్మచయ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన [1]నిం
చించుక గాని విష్ణుకథ లేర్పడఁ జెప్పవు ధర్మముల్ ప్రపం
చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నఁ గాక నీకు నీ
కొంచెము వచ్చు టెల్ల హరిఁ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా. 95

మ. హరినామస్తుతి సేయుకావ్యము సువర్ణాంభోజహంసావళీ
సురుచిభ్రాజిత మైనమానససరస్ఫూర్తిన్ వెలుంగొందు శ్రీ
హరినామస్తుతి లేనికావ్యము విచిత్రార్థాన్వితం బయ్యు శ్రీ
కరమై యుండ దయోగ్యదుర్మలినవత్కాకోలగర్తాకృతిన్. 96

మ. అపశబ్దంబులఁ గూడియున్ హరిచరిత్రాలాపముల్ సర్వపా
పపరిత్యాగము సేయుఁ గావున హరిన్ భావించుచుం బాడుచున్
జపముల్ సేయుచు వీనులన్ వినుచు నశ్రాంతంబుఁ గీర్తించుచుం
దపముల్ సాధులు ధన్యులౌదురు గదా తత్త్వజ్ఞ చింతింపుమా. 97

వ. మునీంద్రా నిర్గతకర్మంబై నిరుపాధికం బైనజ్ఞానంబు హరిభక్తి లేకున్న శోభితంబు గాదు ఫలంబు గోరక కర్మం బీశ్వరునకు సమర్పణంబు సేయకున్న నది ప్రశస్తంబై యుండదు. భక్తిహీనంబు లయినజ్ఞానవాచాకర్మకౌశలంబులు నిరర్థకంబులు గావున మహానుభావుండవు యథార్థదర్శనుండవు సకలదిగంతధవళకీర్తివి సత్యరతుండవు ధృతవ్రతుండవు నగునీవు నిఖిలబంధమోచనంబుకొఱకు వాసుదేవులీలావిశేషంబులు భక్తితోడ వర్ణింపుము హరివర్ణనంబు సేయక ప్రకారాంతరంబున నర్థాంతరంబులు వివక్షించి తద్వివక్షాకృతరూపనామంబులం జేసి పృథగ్దర్శనుం డైనవానిమతి పెనుగాలిచేతం ద్రిప్పంబడి తప్పం జను నావచందంబున నెలవు సేర నేరదు కామ్యకర్మంబులందు రాగంబు గల ప్రాకృతజనులకు నియమించినధర్మంబులు సెప్పి [2]శాసకుండ వగునీ నడవడి దగ దది యెట్లనిన వార లిదియె ధర్మం బని జుగుప్సితంబు లగుకామ్యకర్మంబులు సేయుచుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు మఱతురు గావున బుద్ధిమోహంబు జనియింపక తత్త్వప్రదుండవై వ్యథావియోగంబు సేయు మని మఱియు నిట్లనియె.

చ. ఎఱిఁగెడువాఁడు కర్మచయ మెల్లను మాని హరిస్వరూపమున్
నెఱయ [3]నెఱుంగునవ్వలను నేరుపుఁ జూపు గుణానురక్తుఁ డై

1. నిందింపక. 2. శాసకుండ. 3. నెఱింగెడిన్ వలను నేరుపుఁ; నెఱుంగఁ బోను మది నేరుపుఁ.

తెలియవ లేక క్రమ్మరుచు § దేహధనాద్యభిమానయుక్తుఁడై
యొలుఁగనివానికిం దెలియ § నీశ్వరలీల మునీంద్ర చెప్పవే. 99

చ. తన కులధర్మముల్ విడిచి § దానవవైరిపదారవిందముల్
పనివడి సేవసేసి పరి§పాకము వొందక యెవ్వఁడేనిఁ జ
చ్చిన మఱుమేన నైన నది § సిద్ధి వహించుఁ గదీయసేవఁ బా
సినఁ గులధర్మగౌరవము § సిద్ధి వహించునె యెన్నిమేనులన్. 100

వ. అదిగావున నెఱుక గలవాఁడు హరిసేవకుం బ్రయత్నంబు సేయం దగుఁ గాల
క్రమంబున సుఖదుఃఖంబులు ప్రాప్తంబు లయినను హరిసేవ విడువం దగదు
దానంజేసి బ్రహ్మస్థావరపర్యంతంబు దిరుగుచున్న [1]జనులకు నెయ్యది పొంద
రాదట్టి మేలు సిద్ధించు హరిసేవకుం డగువాఁడు నీచజన్మంబు నొందియు
నన్యక్రియ సంసారంబునం జిక్కండు, క్రమ్మఱ హరిచరణ స్మరణంబుఁ జేయు
భక్తిరసవశీకృతుం డయి విడువ నిచ్చగింపండు, మఱియును. 101

సీ. విష్ణుండు విశ్వంబు § విష్ణునికంటెను, వేఱేమియును లేదు § విశ్వమునకు
భవవృద్ధిలయము లా§పరమేశుచే నగు, నీ వెఱుంగుదు గాదె § నీముఖమున
నెఱిఁగింపఁబడ్డది § యేకదేశమున నీ,భువనభద్రమునకై § పుట్టినట్టి
హరికళాజాతుండ § వని విచారింపుము, రమణతో హరిపరా§క్రమము లెల్ల

ఆ. వినుతిసేయు మీవు §వినికియుఁ జదువును, దానమతులనయముఁ §దపముధృతియు
గలిమి కెల్ల ఫలము § గాదె పుణ్యశ్లోకుఁ, గమలనాభుఁ బొగడఁ § గలిగెనేని.

నారదుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము

వ. మహాత్మా! నేను బూర్వకల్పంబునం దొల్లిటిజన్మంబున వేదవాదులయింటిదాసికిం
బుట్టి పిన్ననాఁడు వారలచేఁ బనుపంబడి యొక్కవానకాలంబునఁ జాతుర్మాస్యం
బున నేకస్థలనివాసంబు సేయ నిశ్చయించినయోగిజనులకుం బరిచర్య సేయుచోట.

క. ఓటమితో నెల్లప్పుడుఁ, బాటవమునఁ బనులు సేసి § బాలురకడ కే
యాటలకుఁ బోక యొకజం,జాటంబును లేక భక్తి § సలుపుదు ననఘా. 104

క. ముంగల మనుచును వారల,యెంగిలి భక్షింతు వాన § కెండకు నోడన్
ముంగల నిలుతును నియతిని, వెంగలిక్రియఁ జనుదు నురువివేకముతోడన్.

వ. ఇట్లేను వర్షాకాలశరత్కాలంబులు సేవించితి వారును నాయందుఁ గృపసేసి రంత.

శా. వారల్ కృష్ణచరిత్రముల్ సదువఁగా § వర్ణింపఁగాఁ బాడఁగా
నారావంబు సుధారసప్రతిమమై § యశ్రాంతమున్ వీనులం
దోరంబై పరిపూర్ణమైనమది సం§తోషించి నే నంతటం
బ్రారంభించితి విష్ణుసేవ కితర§ప్రారంభదూరుండనై. 107

---

1. 'జనులకు దుఃఖంబులట్ల సుఖంబులు ప్రాకృతకర్మాధీనంబులై సిద్ధించు నెయ్యది' అని అచ్చుప్రతి.

వ. ఇట్లు హరిసేవారతిం జేసి ప్రపంచాతీతుండనై బ్రహ్మరూపకుండ నయిన నాయందు స్థూలసూక్ష్మం బయిన యీశరీరంబు నిజమాయాకల్పితం బని యమ్మహాత్ము లగు యోగిజనులమూలంబున రజస్తమోగుణపరిహారిణి యయినభక్తి సంభవించె నంతఁ జాతుర్మాస్యంబు నిండిన నయ్యోగిజనులు యాత్ర సేయువారలై రివ్విధంబున.

మ. అపచారంబులు లేక నిత్యపరిచర్యాభక్తియుక్తుండనై
చపలత్వంబును మాని నేఁ గొలువఁగాఁ సంప్రీతులై వారు ని
ష్కపటత్వంబున దీనవత్సలతతోఁ గారుణ్యసంయుక్తులై
యుపదేశించిరి నాకు నీశ్వరరహస్యోదారవిజ్ఞానమున్. 109

వ. ఏను వారియుపదేశంబున వాసుదేవునిమాయానుభావంబు దెలిసితి నీశ్వరుని యందు సమర్పితం బయినకర్మంబు దాపత్రయంబు మాన్పనౌషధం బగు నేద్రవ్యంబువలన నేరోగంబు జనియించె నాద్రవ్యంబు రోగంబు మాన్ప నేరదు ద్రవ్యాంతరంబుచేత నైనచికిత్స మాన్పనోపు నవ్విధంబునఁ గర్మంబులు సంసారహేతుకంబు లయ్యు నీశ్వరార్పితంబులై తాము తమ్ముఁజెఱుచు కొన నోపియుండు నీశ్వరునియందుఁ జేయంబడుకర్మంబు విజ్ఞానహేతుకంబై యీశ్వరసంతోషణంబును భక్తియోగంబునుం బుట్టించు నీశ్వరశిక్షం జేసి కర్మంబులు సేయువారలు కృష్ణగుణనామవర్ణన స్మరణంబులు సేయుచుఁ బ్రణవపూర్వకంబులుగా వాసుదేవ ప్రద్యుమ్న సంకర్షణానిరుద్ధమూర్తినామంబులు నాలుగు భక్తిం బలికి నమస్కారంబు సేసి మంత్రమూర్తియు మూర్తిశూన్యుండు నయినయజ్ఞపురుషుం బూజించుపురుషుండుసమ్యగ్దర్శనుం డగు. 110

క. ఏ నివ్విధమునఁ జేయఁగ, దానవకులవైరి నాకుఁ దనయందుల వి
జ్ఞానము నిచ్చెను మదను, స్థానము నతఁ డెఱుఁగు నీవుఁ జలుపుము దీనిన్. 111

క. మునికులములోన మిక్కిలి, ఘనుఁడవు గలవాఁడ వీవుఁ విధుకీర్తుల నీ
వనుకూలతఁ బొగడుము విను, [1]జనకులముల దుఃఖ మెల్లఁ శాంతిం బొందన్.

వ. ఇట్లు నారదుజన్మకర్మంబులు విని క్రమ్మఱ వ్యాసుం డిట్లనియె. 113

మ. వినుమా భిక్షులు నీకు నిట్లు కరుణన్ విజ్ఞానముం జెప్పి పో
యిన బాల్యంబున వృద్ధభావమున నీ కేరీతి సంచారముల్
సనె నీ కిప్పుడు పూర్వకల్పమతి యేజాడం బ్రదీపించెఁ ద
త్తనువుం బాసినచంద మెట్లు చెపుమా దాసీసుతత్వంబుతోన్. 114

వ. అని యిట్లు వ్యాసుం డడిగిన నారదుం డిట్లనియె దాసపుత్త్రుండ నయిన యేను భిక్షులవలన హరివిజ్ఞానంబు గలిగి యున్నంత. 115

సీ. మమ్ము నేలినవారి మందిరంబునఁ గల, పను లెల్లఁ గ్రమమునఁ భక్తిఁ జేసి
తనపరాధీనతఁ దలఁపను సొంపుత, నంత వాఁకొంటెఁ నను మను నప్ప

1. జనములకున్ దుఃఖ.

మాపును రేపును మాతల్లి మోహంబు, సంసారబద్ధుఁ జేయుచు దువ్వ
దేహంబు నివ్వరు మోక్షంబు గోరికఁ జేర్చ, నర్మిలిన నిష్టుఁ గలరసి మనుప
ఆ. నేను విడిచి పోక యింటనుండితి నయ్య, మోహితుఁగక వెఱుకఁ మోసపోక
మూఢచింత లేక మౌనినై యేనేండ్ల, వాఁడనగుచుఁ గొన్నివాసరములు.
క. సదనము వెలువడి తెరువునఁ, జెదరక మాతల్లి రాత్రిఁ జీఁకటివేళన్
మొదవుం బిదుకఁగ నొకఫణి, పదభాగముఁ గఱచె ద్రొక్కఁబడి మునినాథా.
క. నీలాసితభోగఫణ, వ్యాళానలవిషమహోగ్రవహ్నిజ్వాలా
మాలావిపాతిత యై, వ్రాలెన్ ననుఁ గన్నతల్లి వసుమతిమీఁదన్. 118
ఉ. తల్లి ధరిత్రిపై నొఱగి తల్లడపాటును జెంది చిత్తముం
బల్లటిలంగఁ బ్రాణములు వాసినఁ జూచి కలంగ కేను నా
యుల్లములోన[1]మోహరుచి నొందక సంగము వాసె మేలు రా
జిల్లె ననంచు విష్ణుపదచింత[2]యొనర్పఁగ బుద్ధిఁ జేర్చుచున్. 119
వ. ఉత్తరాభిముఖుండనై యేను వెడలి జనపదంబులుఁ బురంబులుఁ బట్టణంబులు
గ్రామంబులుఁ బల్లెలు మందలుఁ గిరాతపుళిందనివాసంబులు వనంబులు నుప
వనంబులుఁ జిత్రధాతువిచిత్రంబు లయినపర్వతంబులు సమదకరికరవిదళితశా
ఖులు గలశాఖులు నవారితనివారితపథికజనశ్రమాతిరేకంబు లైనతటాకంబులు
బహువిధవిహంగనినదమనోహరంబులై వికచారవిందమధుపానపరవశపరిభ్రమ
ద్భ్రమరసుందరంబు లైన సరోవరంబులు దాఁటి చనుచు క్షుత్పిపాసాసమేతుండ
నై యొక్కనదీహ్రదంబునఁ గ్రుంకు లిడి శుచి నై నీరు ద్రావి గతశ్రముండనై.
క. సాలావృక కపి భల్లుక, కోలేభ లులాయ శల్యకఘూక శరభ శా
ర్దూల శశ గవయ ఖడ్గ, వ్యాళాజగ రాదిభయదవనమధ్యమునన్. 121
వ. దుస్తరంబులైన నలవేణుకీచకగుల్మలతాగహ్వరంబులపొంత నొక్క రావిమ్రాఁ
డగ్గఱఁ గూర్చుండి యే విన్నచందంబున నాహృదయగతుం బరమాత్మ
స్వరూపు హరిం జింతించితి. 122
శా. ఆనందాశ్రులు గన్నులన్ వెడల రోమాంచంబుతోఁ దత్పద
ధ్యానారూఢుఁడ నైన నాతలఁపులో నద్దేవుఁడుం దోఁచె నే
నానందాబ్ధిగతుండ నై యెఱుఁగ లేనైతిన్ ననున్ నీశ్వరున్
నానాశోకహ మైనయత్తనువు గానన్ లేని యుల్లంతటన్. 123
వ. లేచి నిలుచుండి క్రమ్మఱ నద్దేవుని దివ్యాకారంబుఁ జూడ నిచ్ఛించుచు హృదయం
బున నిలుపుకొని యాతురుండునుం బోలెఁ జూచియుంగాన లేక నిర్మనుష్యం బైన
వనంబునం జరియించుచున్న నన్ను నుద్దేశించి వాగగోచరుం డైన హరి గంభీర
మధురంబు లైన వచనంబుల శోకం బుపశమింపం జేయుచందంబున నిట్లనియె.

1. మోహరతి. 2. యొనర్చుచు.

ఉ. ఏల కుమార శోకిలఁగ నీజననంబున నప్డు గానఁగాఁ
జాలవు నీవు కామముఖషట్కము నిర్దళితంబు సేసి ని
ర్మూలితకల్మషుం డైనమునిపుంగవుఁడుం గాని [1]కుయోగి గానఁగాఁ
జాలఁడు నీకుఁ గోర్కి పొడచూపుటకై నిజమూర్తిఁ జూపితిన్. 125

క. నావలనికోర్కి యూరక, పోవదు విశ్వసించు దోషపుంజములను మ
త్సేవం బుట్టును వైళమ, భావింపఁగ నాకుభక్తి బాలక వింటే. 126

క. [2]నాయందుల మతి గలిగిన, వాయదు జన్మాంతరమున బాలక నీ వీ
కాయంబు విడిచి మీఁదట, మాయనుమతిఁ బుట్టఁ గలవు మద్భక్తుఁడవై. 127

మ. విను మీసృష్టి లయంబు నొంది యుగముల్ వేయైన కాలంబు యా
మిని యై పోయినఁ బోవఁగాఁ గలుగు నీ మీఁదం బునస్సృష్టి యం
దు నిరాఘస్మృతితోడఁ బుట్టెదవు నిర్దోషుండవై నాకృపన్
ఘనతం జెందెదు శుద్ధసాత్త్వికులలో గణ్యుండవై యర్భకా. 128

వ. అని యిట్లాకాశంబు మూర్తియు ఋగ్వేదాదికంబు నిశ్వాసంబును గా నొప్పి సర్వనియామకం బైనమహాభూతంబు పలుక యూరకున్న నేను మస్తకంబు వంచి మ్రొక్కి తత్కరుణకు సంతసించుచు మదంబు దిగనాడి మత్సరంబు విడిచి కామంబు సడలించి క్రోధంబు వర్జించి లోభమోహంబుల వెడలనడిచి సిగ్గు విడిచి యనంతనామంబులు పఠింపుచుఁ బరమభద్రంబు లయినతచ్చరిత్రంబులం జింతింపుచు నిరంతరసంతోషుండనై కృష్ణుని బుద్ధినిలిపి నిర్మలాంతఃకరణంబుల తోడ విషయవిరక్తుండనై కాలంబున కెదురు సూచుచు భూమిం దిరుగుచు నుండ నంతం గొంతకాలంబునకు మెఱుఁగు మెఱసిన తెఱంగున మృత్యువు దోఁచినం బంచభూతమయంబయి కర్మస్వరూపం బయినపూర్వదేహంబు విడిచి హరికృపావశంబున శుద్ధసత్త్వమయం బైన భాగవతదేహంబు సొచ్చితి నంతం ద్రైలోక్యంబు సంహరించి ప్రళయకాలపయోరాశిమధ్యంబున శయనించి నిదుర వోవ నిచ్చగించు నారాయణమూర్తి యయిన బ్రహ్మనిశ్వాసంబువెంట నతనిలోపలం బ్రవేశించితి నంత సహస్రయుగపరిమితం బైనకాలంబు సనిన లేచి లోకంబులు సృజియింప నుద్యోగించు బ్రహ్మప్రాణంబులవలన మరీచిముఖ్యు లగుమునులును నేనును జన్మించితి మందు నఖండితబ్రహ్మచర్యుండనై యేను మూఁడులోకంబుల బహిరంతరంబులందు మహావిష్ణుని యనుగ్రహంబున నడ్డంబు లేక యీశ్వరదత్తమై బ్రహ్మాభివ్యంజకంబు లైన సప్తస్వరంబులు దమయంతన మ్రోయుచున్న యీ వీణాలాపనరతుండనై నారాయణకథాగానంబు సేయుచుఁ జరియించుచుండుదు.

ఆ. తరవాయిఁ డయినదప్పుడు విష్ణుండు, తనచరిత్ర మేను దవిలి పాడఁ
జీరఁబడ్డవానిచెలువున నేతెంచి, ఘనుఁడు నాముఖమునఁ గానవచ్చు. 130

1. యొరుండు 2. నాయందుఁ గలుగునిమతి. వాయదు.

క. వినుమీ సంసారం బను, వననిధిలో[1] మునిఁగి కర్మవాంఛలచే వే
దనఁ బొందెడువానికి విష్ణునిగుణవర్ణనము దేవ సుమ్ము మునీంద్రా. 131

చ. యమనియమాదియోగముల నాత్మ నియంత్రిత మయ్యుఁ గామరో
షములఁ బ్రచోదితంబ యగు శాంతి వహింపదు విష్ణుసేవచేఁ
గ్రమమున శాంతి గైకొనక కైవడి నాదుశరీరజన్మక
ర్మములరహస్య మెల్ల మునిసత్తమ యండన చెప్పితి నీవు గోరినన్. 132

వ. అని యిట్లు భగవంతుం డగు నారదుండు వ్యాసమునీంద్రుని వీడ్కొని వీణ వాయించుచు యదృచ్ఛామార్గంబునం జనియె నని సూతుం డిట్లనియె. 133

క. వాయించు వీణ నెప్పుడు, మ్రోయించు ముకుందగీతములు జగములకున్
జేయించుఁ జెవులపండువు, మాయించు నఘాళి నిట్టిమతి మఱి గలఁడే. 134

వ. అని నారదుం గొనియాడిన సూతునిం జూచి నారదుమాటలు విన్న వెనుక భగవంతుం డైనబాదరాయణుం డేమి సేసె నని శౌనకుం డడిగిన సూతుం డిట్లనియె బ్రహ్మదేవత్యయైనసరస్వతీపశ్చిమతీరంబున ఋషులకు సత్త్రకర్మవర్ధనం బయి బదరీతరుమండమండితంబయి శమ్యాప్రాసం బనం బ్రసిద్ధంబగునాశ్రమంబు గల దందు జలంబుల వార్చి కూర్చుండి వ్యాసుండు దనమది దిరంబు సేసికొని భక్తియుక్తం బయినచిత్తంబునం బరిపూర్ణుం డయినయీశ్వరుం గాంచి యీశ్వరాధీనమాయాకృతం బైనజీవునిసంసారంబుఁ గని జీవుండు మాయచేత మోహితుండై గుణవ్యతిరిక్తుం డయ్యు మాయాసంగతిం దన్నుఁ ద్రిగుణాత్మకుం డని యభిమానించుచుఁ ద్రిగుణత్వాభిమానంబునం గర్తయు భోక్తయు నను ననర్థంబు నొందు ననియు నయ్యనర్థంబునకు నారాయణభక్తియోగంబు గాని యుపశమనంబు వేఱొకటి లే దనియు నిశ్చయించి. 135

మ. అవనీచక్రములోన నేపురుషుఁ డేయామ్నాయముల్ విన్న మా
ధవుపై లోకశరణ్యుపై భవములం దప్పింపఁగాఁ జాలు భ
క్తివిశేషంబు జనించు నట్టిభువనశ్లాఘ్యముం కితం బైన భా
గవతామ్నాయము బాదరాయణుఁడు దాఁ గల్పించె నేర్పొప్పఁగన్. 136

వ. ఇట్లు భాగవతంబు నిర్మించి మోక్షార్థి యైనశుకునిచేఁ జదివించె నని చెప్పిన విని శౌనకుండు నిర్వాణతత్పరుండును సర్వోపేక్షకుండు నైనశుకయోగి యేమిటికి భాగవతం బభ్యసించె ననవుడు సూతుం డిట్లనియె. 137

క. ధీరులు నిరపేక్షులు నా, త్మారాములు నైనమునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము సేయుచుందురు, నారాయణుఁ డట్టివాఁడ నవ్యచరిత్రా. 138

క. హరిగుణవర్ణనరతుఁడై, హరితత్పరుఁడైన బాదరాయణి శుభత
త్పరతం బఠించెఁ ద్రిదశ, ద్వరముం గలిమిం భాగవతనిగమంబున్. 139

---

1. విషయభోగవాంఛలచే.

క. నిగమములు వేయుఁ జదివిన, సుగమంబులు గావు ముక్తిసుభగత్వంబుల్
సుగమంబు భాగవత మను, నిగమంబుఁ బఠింప ముక్తినివసనము బుధా. 140

— అర్జునుండు పుత్రఘాతి యగునశ్వత్థామ నవమానించుట —

వ. అని పలికి రాజర్షి యైన పరీక్షిన్మహారాజు జన్మకర్మముక్తులును పాండవులమహాప్రస్థానంబును గృష్ణకథోదయంబును జెప్పెదం గౌరవధృష్టద్యుమ్నాదుల యుద్ధంబున వీరులైనవారలు స్వర్గంబునకుం జనినవెనుక భీముగదాఘాతంబున దుర్యోధనుండు దొడలు విఱిగి కూలిన నశ్వత్థామ దుర్యోధనునకుం బ్రియంబు సేయువాఁడై నిదురవోవుద్రౌపదీపుత్రులశిరంబులు ఖండించి తెచ్చి సమర్పించె నది క్రూరకర్మం బని లోకులు నిందింతురు. 141

ఉ. బాలురచావు కర్ణములఁ బడ్డఁ గలంగి యలంగి యోరువం
జాలక బాష్పతోయకణజాలము చెక్కుల రాల నేడ్చి పాం
చాల తనూజ నేలఁబడి జాలిఁ బడం గని యెత్తి మంజువా
చాలతఁ జూపుచుం జికురజాలము దువ్వుచుఁ గ్రీడి యిట్లనున్. 142

మ. ధరణీశాత్మజ [1]నీవు నీకు వగవన్ ధర్మంబె యా ద్రోణి ని
ష్కరుణుం డై విదళించె బాలకుల మద్గాండీవనిర్ముక్తభీ
కరబాణంబుల నేఁడు వానిశిరముం ఖండించి నేఁ దెత్తుఁ ద
చ్ఛిరముం ద్రొక్కి జలంబు లాడు మిచటన్ శీతాంశుబింబాననా. 143

వ. అని యిట్లాడంబఱిచి తనకు మిత్రుండును సారథియు నైనహరి మేలనుచుండఁ గవచంబు దొడిగి గాండీవంబు ధరియించి కపిధ్వజుం డై గురుసుతునివెంట రథంబు దోలించిన. 144

శా. తన్నుం జంపెద నంచు వచ్చువిజయున్ దర్శించి తద్ద్రోణి యా
పన్నుం డై శిశుహంత గావున నిజప్రాణేచ్ఛఁ బాఱెన్ వడిన్
మున్నాబ్రహ్మ మృగాకృతిం దనయకున్ మోహించి క్రీడింపనా
సన్నుం డౌహరుఁ జూచి పాఱుపగిదిన్ సర్వేంద్రియభ్రాంతితోన్. 145

వ. ఇట్లోపినంతదూరంబుం బఱువిడి వెనుకఁ జూచి రథతురంగంబు లలయుటఁ దెలిసి నిలిచి ప్రాణరక్షణంబునకు నొండుపాయంబు లేమి నిశ్చయించి జలంబుల వార్చి ద్రోణనందనుండు సమాహితచిత్తుం డై ప్రయోగంబ కాని యుపసంహారంబు నేరకయుఁ బ్రాణసంరక్షణార్థంబు పార్థునిమీఁద బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబుం బ్రయోగించిన నది ప్రచండతేజంబున దిగంతరాళంబు నిండి ప్రాణిభయంకరం బై తోఁచిన హరికి నర్జునుం డిట్లనియె. 146

సీ. పద్మలోచన కృష్ణ భక్తాభయప్రద, వినుము సంసారాగ్ని వేఁచుచున్న
జనులసంసారంబు సంహరింపఁగ నీవు, దక్క నన్యులు లేరు దలఁచిచూడ

1. ఏల నీకు వగవన్.

సాక్షాత్కరించినసర్వేశ్వరుండవు, ప్రకృతికి నవ్వలిప్రభుఁడ వాద్య
పురుషుండ [1]వీవు ప్రబోధంబుచే మాయ, నడఁతువు నిశ్శ్రేయసాత్మయందు

ఆ. మాయచేత మునిఁగి మనువారలకుఁ గృప, సేసి ధర్మముఖ్యచిహ్న మయిన
శుభము సేయు దివ్యపురుషజనుల నవనిలోనఁ, గావఁ బుట్టుదువు జగన్నివాస. 147

క. ఇది యొక తేజము భూమియుఁ, జదలును దిక్కులును నిండి సర్వంకష మై
యెదు రై వచ్చుచు నున్నది, విదితముగా నెఱుఁగఁ జెప్పవే దేవేశా. 148

వ. అనిన హరి యిట్లనియె. 149

శా. జిహ్మత్వంబునఁ బాఱి ద్రోణజుఁడు దుశ్శీలుండు ప్రాణేచ్ఛమై
బ్రహ్మాస్త్రం బదె యేసె వచ్చె నదె తద్బాణాగ్ని బీభత్సు నీ
బ్రహ్మాస్త్రంబునఁ గాని దీని మరలింపన్ రాదు సంహార మీ
బ్రహ్మపద్య మెఱుంగఁ జేయుము వడిన్ బ్రహ్మాస్త్రమున్ దీనిపై. 150

వ. అనిన నర్జునుండు జలంబుల వార్చి హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి ద్రోణనందనుం
డేసిన బ్రహ్మాస్త్రంబుమీఁద దన బ్రహ్మాస్త్రంబుం బ్రయోగించిన. 151

మ. అవనివ్యోమములందు నిండి తమలోన్ నారెండు బ్రహ్మాస్త్రముల్
రవివహ్నిద్యుతిఁ బోరుచుం ద్రిభువనత్రాసంబు గావింపఁగా
వివశభ్రాంతి యుగాంతమో యని ప్రజల్ వీక్షింప నావేళ మా
ధవునాజ్ఞన్ విజయుండు సేసె విశిఖద్వంద్వోపసంహారమున్. 152

వ. ఇట్లస్త్రద్వయంబు నుపసంహరించి ధనంజయుండు ద్రోణనందనుం గూడ వెగచి
పట్టుకొని రోషారుణితలోచనుండై యాజ్ఞికుండు రజ్జువునం బశువుం గట్టినచందం
బున బంధించి శిబిరంబుకడకుం గొని చని హింసింతు నని తిగిచినం జూచి హరి
యిట్లనియె. 153

ఉ. మాఱుపడంగ లేనియసమర్థుల సుప్తుల నస్త్రవిద్యలం
జేఱి పిన్నపాపల వధించె నిశీథమునందుఁ గ్రూరుఁడై
పాఱుఁడు గాని పాతకుఁడు ప్రాణభయంబున వెచ్చనూర్చుచుం
బాఱెడివీనిఁ [2]గావుము కృపామతి నర్జున పాపవర్జనా. 154

చ. వెఱచినవాని దైన్యమున వేఁదుఱు నొందినవాని నిద్రమై
మఱచినవాని సౌఖ్యమున మద్యముఁ ద్రావినవాని [3]భగ్నుఁడై

---

1. వగునీవు ♦ బోధంబుచే. 2. మూలమున 'మైనం పార్థార్హసి త్రాతుం బ్రహ్మబంధు మిమం జహి' అని కృష్ణుఁడు అశ్వత్థామను గావక చంపుమని చెప్పినట్లున్నది. వ్రాఁతప్రతులం దెల్లఁ 'గావు' మనియే యున్నది. మూలమునుబట్టి దీనిని 'గావకు' మని పండితులు దిద్దియున్నను వ్రాఁతప్రతులచొప్పునఁ 'గావు' మనియే దిద్దఁబడియె. 3. నగ్నుఁడై.

పఱచినవాని సాధుజడస్వభావు వానిని గావు మంచు వా
చఱచినవానిఁ గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా. 155

శా. స్వప్రాణంబుల నవ్వఁ డేఁ గరుణాసంగంబు సాలించి య
న్యప్రాణంబుల చేత రక్షణము సేయం జూచు వాఁ డంత్యలో
కప్రాప్తుం డగు రాజదండమున సత్కల్యాణుఁ డౌ నైన నీ
విప్రుం దండితుఁ జేయ నేటికి మహావిభ్రాంతిచే నుండఁగన్. 156

వ. అని యివ్విధంబునఁ గృష్ణుం డానతిచ్చిన బ్రాహ్మణుండు కృతాపరాధుండయ్యు వధ్యుండు గాఁ డనుధర్మంబుఁ దలంచి చంపక ద్రుపదరాజపుత్రికిం దనచేసిన ప్రతిజ్ఞం దలంచి బద్ధుం డైనగురునందనుం దోడ్కొని కృష్ణుండు సారథ్యంబు సేయ శిబిరంబుకడకు వచ్చె. 157

క. సురరాజసుతుఁడు చూపెను, దురవధిసుతశోకయుతకు ద్రుపదునిసుతకుం
బరిచలితాంగశ్రేణిం, బరుషమహాపాశబద్ధపాణిన్ ద్రౌణిన్. 158

ద్రౌపది యశ్వత్థామను జూచి సంభాషించుట.

వ. ఇట్లర్జునుండు దెచ్చి చూపిన బాలవధజనితలజ్జాపరాఙ్ముఖుం డైనకృపికొడుకుం జూచి మ్రొక్కి సుస్వభావ యగుద్రౌపది యిట్లనియె. 159

మ. పరఁగన్ మామకవార లందఱును మర్మజ్ఞ బాణప్రయోగోపసం
హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసిం
చిరి పుత్రాకృతి నున్నద్రోణుఁడవు నీచిత్తంబులో లేశముం
గరుణాసంగము లేక శిష్యసుతులన్ ఖండింపఁగా బాడియే. 160

క. భూసురుఁడవు బుద్ధిదయా, భాసురుఁడవు శుద్ధవీరభటసందోహా
గ్రేసరుఁడవు శిశుమారణ, మాసురకృత్యంబు ధర్మ మగునే తండ్రీ. 161

శా. ఉద్రేకంబున రారు శస్త్రధరులై యుద్ధావనిన్ లేరు కిం
చిద్ద్రోహంబును నీకుఁ జేయరు బలోత్సేకంబుతోఁ జీకటిన్
భద్రాకారులఁ బిన్నపాపల రణప్రౌఢక్రియాహీనులన్
నిద్రాసక్తుల సంహరింప నకటా నీచేతు లెట్లాడెనో. 162

ఉ. అక్కట పుత్రశోకజనితాకులభారవిషణ్ణచిత్తనై
పొక్కుచు నున్నభంగి నినుఁ బోరఁ గిరీటి నిబద్ధుఁ జేసి నేఁ
డిక్కడ కీడ్చి తెచ్చుట సహింపని ద్దె భవదీయమాత నేఁ
డెక్కడ నిట్టిశోకమున నేక్రియ నేడ్చుచుఁ బొక్కుచున్నదో. 163

వ. అని కృష్ణార్జునులం జూచి యిట్లనియె. 164

1. ఇచటను 'తదసావధ్యతాం' అను మూలమునకు సరిగా 'దండితుఁ జేయ మేటికి' అని పాఠము దిద్దఁబడియున్నది. ప్రాఁతప్రతులం దెల్ల 'దండితుఁ జేయ నేటికి' యనియే యున్నది.

ఉ. ద్రోణునితో శిఖిం బడక ద్రోణకుటుంబిని యున్న దింట న
క్షీణతనూజశోకవివశీకృత యై విలపించుభంగి నీ
ద్రౌణిఁ దెరల్చి తెచ్చుటకు దైన్యము నొందుచు నెంత పొక్కునో
ప్రాణవియుక్తుఁ డైన నతిపాపము బ్రాహ్మణహింస మానరే.

క. భూపాలకులకు విప్రులఁ, గోపింపం జేయఁ దగదు కోపించినఁ ద
త్కోపానలంబు మొదలికిఁ, భూపాలాటవులఁ గాల్చు భూకంపముగాన్. 166

వ. అని [1]యిట్లు ధర్మ్యంబును సకరుణంబును నిర్వ్యళీకంబును సమంజసంబును శ్లాఘ్యంబును నగుచుఁ బలుకు ద్రౌపదిపలుకులకు ధర్మనందనుండు సంతసిల్లె నకుల సహదేవ సాత్యకి ధనంజయ కృష్ణులు సమ్మతించిరి సమ్మతింపక భీముం డిట్లనియె.

చ. కొడుకులఁ బట్టి చంపె నని కోపము నొందదు బాలఘాతకున్
విడువు మటంచుఁ జెప్పెడిని వెఱ్ఱిది ద్రౌపది వీఁడు విప్రుఁడే
విడువఁగ నేల చంపుఁ డిటు వీనిని వీరలు చంపరేని నా
పిడికిటిపోటునన్ శిరము భిన్నము సేసెదఁ జూడుఁ డిందఱున్. 168

వ. అని పలికి యశ్వత్థామకు ద్రౌపది యడ్డంబు వచ్చె భీముని సంరంభంబు సూచి హరి చతుర్భుజుం డయి రెండుచేతుల భీముని వారించి కడమరెంటను ద్రుపద పుత్త్రికను దలంగించి నగుచుఁ భీమున కిట్లనియె. 169

ఉ. అవ్వఁడు గాఁడు వీఁడు శిశుహంత దురాత్మకుఁ డాతతాయి హం
తవ్యుఁడు బ్రహ్మబంధుఁ డగుఁ దప్పదు నిక్కము "బ్రాహ్మణో నహ
న్తవ్య" యటంచు వేదము శ్రుతం బగుఁ గావున ధర్మదృష్టిఁ గ
ర్తవ్యము వీనిఁ గాచుట యథాస్థితిఁ జూడుము పాండవోత్తమా. 170

వ. అని సరసాలాపంబు లాడి పవననందను నొడంబఱచి యర్జునుం జూచి ద్రౌపదికి నాకు భీమసేనునకు సమ్మతంబుగ మున్ను నీ చేసిన ప్రజ్ఞ సిద్ధించునట్లు నాపంపు సేయు మని నారాయణుం డానతిచ్చిన నర్జునుండును దదనుమతంబున. 171

శా. విశ్వస్తుత్యుఁడు శక్రసూనుఁడు మహావీరుండు ఘోరాసిచే
నశ్వత్థామశిరోజముల్ దఱిఁగి చూడాంతర్మహారత్నమున్
శశ్వత్కీర్తి వెలుంగఁ బుచ్చుకొని పాశవ్రాతబంధంబులన్
విశ్వాసంబున నూడ్చి త్రోచె శిబిరోర్వీభాగముం బాసి పోన్. 172

క. నిబ్బరపు బాలహంతయు, గొబ్బునఁ దేజంబు మాసియుఁ గోల్పడి నతుఁడై
ప్రబ్బినవగచే విప్రుఁడు, సిబ్బితితో నొడలి[2]గబ్బు సెడి వడిఁ జనియెన్. 173

ఆ. ధనముఁ గొనుట యొండెఁ దల గొరుగుట యొండె
నాలయంబు వెడల నడుచు టొండెఁ

---

1. 'యిట్లు ద్రౌపది పలికినకరుణా న్యాయధర్మసహితంబు లైనపలుకులకు' అనియే వ్రాఁత ప్రతులు. 2. కల్మి సెడి.

గాని చంపఁ దగినకర్మంబు సేసినఁ
జంపఁ దగదు విప్రజాతిఁ బతికి. 174

వ. ఇట్లశ్వత్థామం బ్రాణావశిష్టుం జేసి వెడల నడిచి పాండవులు పాంచాలీసహితులై పుత్త్రులకు శోకించి మృతు లైనబంధువుల కెల్ల దహనాదికృత్యంబులు సేసి యుదకప్రదానంబు సేయుకొఱకు స్త్రీలు ముందట నిడికొని గోవిందుండును దారును గంగకుం జని తిలోదకంబులు వోసి క్రమ్మఱ విలపించి హరిపాదపద్మపరాగపటలపవిత్రంబు లయినభాగీరథీజలంబుల స్నాతు లయి యున్నయెడం బుత్త్రశోకాతురు లయిన గాంధారీధృతరాష్ట్రులను గుంతీద్రౌపదులను జూచి మాధవుండు మునీంద్రులుం దానును బంధుమరణశోకాతురు లయినవారలవగపు మానిచి మన్నించె నివ్విధంబున. 175

శా. పాంచాలీకబరీవికర్షణమహాపాపక్రియాయుష్కులం
జంచద్గర్వుల ధార్తరాష్ట్రుల నందఱన్ జంపించి గోవిందుఁ డొ
ప్పించెన్ రాజ్యము ధర్మపుత్త్రునకుఁ గల్పించెన్ మహాఖ్యాతిఁ జే
యించెన్ మూఁడుతురంగమేధములు దేవేంద్రప్రభావంబునన్. 176

—శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరాగర్భస్థుం డగునర్భకుని రక్షించుట.—

వ. అంత వాసుదేవుండు వ్యాసప్రముఖభూసురపూజితుం డయి యుద్ధవసాత్యకులు గొలువ ద్వారకాగమనప్రయత్నంబునం బాండవుల వీడ్కొని రథారోహణంబు సేయుసమయంబున భయంబునం దత్తఱపడుచు నుత్తర నరుదెంచి కల్యాణగుణోత్తరుం డైనహరి కిట్లనియె. 177

మ. ఇదె కాలానలతుల్య మైనవిశిఖం బేతెంచెదే దేవ నే
డుదరాంతర్గతగర్భనాశమునకై యుగ్రప్రభన్ వచ్చుచు
న్నది దుర్లోక్యము మానుపన్ శరణ మన్యం బేమియున్ లేదు నీ
పదపద్మంబులె కాని యొండెఱుఁగ నీబాణాగ్ని వారింపవే. 178

క. దుర్భరబాణానలమున, గర్భములో నున్నశిశువు ఘనసంతాపా
విర్భావంబునఁ బొరలెడి, నిర్భరకృపఁ గావ వయ్య నిఖిలస్తుత్యా. 179

క. చెల్లెలికోడల నీమేనల్లుఁడు శత్రువులచేత హతుఁ డయ్యెను సం
ఫుల్లారవిందలోచన, భల్లాగ్ని నడంచి శిశువు బ్రదికింపఁ గదే. 180

ఆ. గర్భమందుఁ గలుగుగర్భాండశతములు, నిముడుకొన్న మహామహుఁడ వీశ్వరేశ
నీకు నొక్కమానిసిగర్భరక్షణ, మెంతబరువు నిర్వహింతు గాక. 181

వ. అనిన నాశ్రితవత్సలుం డగునప్పరమేశ్వరుండు సుభద్రకోడలిదీనాలాపంబు లాలించి యిది ద్రోణనందనుండు లోకం బంతయు నపాండవం బయ్యెడు మని యేసిన దివ్యాస్త్రం బని యెఱింగి సంతతిఁ బాండవుల కభిముఖుం డయి ద్రోణనందన

దివ్యాస్త్రనిర్గతనిశితమార్గణంబులు డగ్గఱిన బెగ్గడిలక వారును బ్రత్యస్త్రంబు లందికొని పెనంగుసమయంబున. 182

మ. తనసేవారతి చింత గాని పరచింతాలేశమున్ లేని స
జ్జనులం బాండుతనూజులన్ మనుచువాంఛాసాఫల్యంబుతో ద్రోణినం
దను బ్రహ్మాస్త్రము నడ్డపెట్టఁ బనిచెన్ దైత్యారి సర్వారిసా
ధననిర్వక్రము రక్షితాఖిలసుధాంధశ్చక్రముం జక్రమున్. 183

మ. సకలప్రాణిహృదంతరాళముల భాస్వజ్జ్యోతియై యుండు సూ
క్ష్మకళుం డచ్యుతుఁ డయ్యెడన్ *విరటుపాల్కగర్భంబుఁ జొచ్చి చక్రహ
స్తకుఁడై వైష్ణవమాయఁ గప్పి కురుసంతానార్థియై యడ్డమై
ప్రకటస్ఫూర్తి నడంచె ద్రోణతనయబ్రహ్మాస్త్రమున్ లీలతోన్. 184

వ. ఇట్లు ద్రోణతనయుం డేసిన ప్రతిక్రియారహితం బయిన బ్రహ్మశిరం బనియెడి దివ్యాస్త్రంబు వైష్ణవతేజంబున నిరర్థకం బయ్యె నిజమాయచే సకలలోకసర్గస్థితి సంహారంబు లాచరించునట్టివారికి ధరణీసురబాణనివారణంబు విచిత్రంబు గాదు తత్సమయంబున సంతసించి పాండవపాంచాలీసహిత యై కొంతి గమనోన్ముఖుం డయినహరిం జేర వచ్చి యిట్లనియె. 185

—కుంతీదేవి శ్రీకృష్ణుని నుతించుట.—

క. పురుషుం డాద్యుఁడు ప్రకృతికిఁ, బరుఁ డవ్యయుఁ డఖిలభూతబహిరంతర్భా
సురుఁ డనవలోకనీయుఁడుఁ, బరమేశ్వరుఁ డైననీకుఁ బ్రణవములు హరీ. 186

వ. మఱియు జవనికమఱువున నాట్యంబు సలుపునటునిచందంబున మాయాయవనికాంతరాళంబున నిలువంబడి నీమహిమచేఁ బరమహంసలు నివృత్తరాగద్వేషులు నిర్మలాత్ములు నయిన మునులకు నదృశ్యమానుండ వయి పరిచ్ఛిన్నుండవు గాని నీవు మూఢదర్శనంబులు దర్శించుచుండుపశు లగుమాకు నెట్లు దర్శనీయుండ వయ్యెదు శ్రీకృష్ణ వాసుదేవ దేవకీనందన నందగోపకుమార గోవింద పంకజనాభ పద్మమాలాలంకృత పద్మలోచన పద్మసంకాశచరణ హృషీకేశ భక్తియోగంబునం జేసి నమస్కరించెద నవధరింపుము. 187

సీ. తనయులతోడ నే దహ్యమానం బగు, జతుగృహంబునయందుఁ జావకుండఁ
గురురాజు పెట్టించుఘోరవిషంబున, మారుతపుత్త్రుండు మడియకుండ
ధార్తరాష్ట్రుఁడు సభాస్థలిఁ జీర లొలువంగ, ద్రౌపదిమానంబు దలఁగకుండ
గాంగేయకుంభజకర్ణాదిఘనులచే, నాబిడ్డ లనిలోన నలఁగకుండఁ

తే. విరటుపుత్త్రికకడుపులోఁ బెలయుబాలు, ద్రోణనందనశరవహ్నిఁ ద్రుంగకుండ
మఱియు రక్షించితివి పెక్కుమార్గములను, నన్ను నే మని వర్ణింతు నీరజాక్ష.

మత్త. బల్లిదుం డగుకంసుచేతను బాధ నొందుచు నున్న మా

* 'విరటజాగర్భంబు' ననియే వ్రాఁతప్రతులు. అయ్యది చింత్యము.

తల్లిఁ గాచినభంగిఁ గాచితి ధార్తరాష్ట్రులచేత నేఁ
డల్లకంబునఁ జిక్కకుండఁగఁ దావకీయగుణవ్రజం
బెల్ల సంస్తుతి సేసి చెప్పఁగ నెంతదాన జగత్పతీ. 189

క. జననము నైశ్వర్యంబును, ధనమును విద్యయును గలమదచ్ఛన్నుల కెం
చ నగోచరుఁడగు నిన్నున్, గనుఁగొనఁగ లేరు నిఖిలవిబుధస్తుత్యా. 190

వ. మఱియు భక్తధనుండును నివృత్తధర్మార్థకామవిషయుండును నాత్మారాముండును రాగాదిరహితుండును గైవల్యదానసమర్థుండును గాలరూపకుండును నియామకుండును నాద్యంతశూన్యుండును విభుండును సర్వసముండును సకలభూతనిగ్రహానుగ్రహాకరుండును నైన నిన్నుఁ దలంచి నమస్కరించెద నవధరింపుము మనుష్యుల విడంబించు భవదీయవిలసనంబు నిర్ణయింప నెవ్వఁడు సమర్థుండు నీకుం బ్రియాప్రియులు లేరు జన్మకర్మశూన్యుండ వయిననీవు తిర్యగాదిజీవులయందు వరాహాదిరూపంబులను మనుష్యులందు రామాదిరూపంబులను ఋషులందు వామనాదిరూపంబులను జలచరంబులయందు మత్స్యాదిరూపంబులను నవతరించుట లోకవిడంబనార్థంబు గాని జన్మకర్మసహితుండ వగుటం గాదు. 191

ఉ. కోపముతోడ నీవు దధికుంభము భిన్నము సేయుచున్నచో
గోపిక త్రాటఁ గట్టిన వికుంచితసాంజనబాష్పతోయధా
రాపరిపూర్ణవక్త్రముఁ గరంబులఁ బ్రాముచు వెచ్చనూర్చుచుం
బాపఁడవై నటించుట కృపాపర నామదిఁ జోద్య మయ్యెడిన్. 192

క. మలయమునఁ జందనముక్రియ, వెలయఁగ ధర్మజునికీర్తి వెలయించుటకై
యిలపై నభవుఁడు హరి యదుకులమున నుదయించె నండ్రు గొంద ఱనంతా.

క. వసుదేవదేవకులు తా, పసగతి గతభవమునందుఁ బ్రార్థించిన సం
తసమునఁ బుత్త్రత నొందితి, వసురలమృతి కందుఁ గొంద ఱండ్రు మహాత్మా.

క. జలరాశినడుమ మునిఁగెడు, కలముక్రియన్ భూరిభారకర్శిత యగుని
యిలఁ గావ నజుఁడు గోరినఁ, గలిగితి వని కొంద ఱండ్రు గణనాతీతా. 195

తే. మఱచి యజ్ఞానకామ్యకర్మములఁ దిరుగు
వేదనాతురులకుఁ దన్నివృత్తిఁ జేయ
శ్రవణచింతనవందనార్చనము లిచ్చు
కొఱకు నుదయించి తండ్రు గొంద ఱభవ.

మ. నినుఁ జింతించుచుఁ బాడుచుం బొగడుచున్ నీదివ్యచారిత్రముల్
వినుచుం జూతురు గాక లోకు లితరాన్వేషంబులం జూతురే
ఘనదుర్జన్మపరంపరాగళనవిఖ్యాతంబై మహాయోగివా
గ్వినుతంబైన భవత్పదాబ్జయుగముల్ విశ్వేశ విశ్వంభరా. 197

వ. దేవా నిరాశ్రయుల మై భవదీయచరణారవిందంబు లాశ్రయించి నీవారలమైన

మమ్ము విడచి విచ్చేయ నేల నీకరుణావలోకనంబుల నిత్యంబును జూడవేని యాదవసహితులైన పాండవులు జీవంబు వాసిన యింద్రియంబుల చందంబునం గీర్తిసంపదలు లేక తుచ్ఛత్వంబు నొందుదురు. కల్యాణలక్షణలక్షితంబులైన నీ యడుగులచేత నంకితంబ యిన మదీయధరణీమండలంబు నీవు వాసిన శోభితంబు గాదు నీకృపావీక్షణామృతంబున సిక్కడిదనపదంబులు కుసుమఫలభరితంబులై యోషధితరులతాగుల్మనదనదీసమేతంబులై యుండు. 198

ఉ. యాదవులందుఁ బాండవులయందు నధీశ్వర నాకు మోహవి
చ్ఛేదము సేయుమయ్య ఘనసింధువుఁ జేరెడిగంగభంగి నీ
పాద సరోజచింతనముపై ననిశంబు మదీయబుద్ధి న
త్యాదరవృత్తితోఁ గదియునట్లుగఁ జేయఁ గదయ్య యీశ్వరా. 199

శా. శ్రీకృష్ణా యదుభూషణా నరసఖా శృంగారరత్నాకరా
లోకద్రోహినరేంద్రవంశదహనా లోకేశ్వరా దేవతా
నీకబ్రాహ్మణగోగణార్తిహరణా నిర్వాణసంధాయకా
నీకున్ మ్రొక్కెదఁ ద్రుంపవే భవలతల్ నిత్యానుకంపానిధీ. 200

వ. అని యిట్లు సకలభాషణంబుల నుతియించుచుఁ గొంతి మాటకు నియ్యకొని గోవిందుండు మాయాసరూపకుండవాస విశేషంబున మోహంబు నొందించి రథారూఢుండై కరినగరంబునకు వచ్చి కుంతీసుభద్రాదుల వీడ్కొని తనపురంబునకు విచ్చేయ గమకించి ధర్మరాజుచేఁ గించిత్కాలంబు నిలుపుమని ప్రార్థితుండై నిలిచె నంత బంధువధశోకాతురుం డయిన ధర్మజుండు నారాయణవ్యాసధౌమ్యాదులచేతఁ దెలుపంబడియుఁ దెలియక మోహితుండై నిర్వివేకం బగుచిత్తంబున నిట్లనియె. 201

మ. తన దేహంబునకై యనేకమృగసంతానంబుఁ జంపించు దు
ర్జనుభంగిన్ గురుబాలకద్విజసమాజభ్రాతృసంఘంబు ని
ట్లనఘం జంపించినపాపకర్మునకు రాజ్యాకాంక్షికిన్ నాకు హా
యనలబ్ధావధి నైన ఘోరనరకవ్యాసంగముల్ మానునే. 202

వ. మఱియుఁ బ్రజాపరిపాలనపరుం డయినధర్మరాజు ధర్మయుద్ధంబున శత్రువుల వధియించినఁ బాపంబు లే దని శాస్త్రవచనంబు గల దయిన నది విజ్ఞానంబుకొఱకు సమర్థంబు గాదు చతురంగంబుల ననేకాక్షౌహిణీసంఖ్యాతంబులం జంపించితి హతబంధులయిన సతులకేను జేసినద్రోహంబు దప్పించుకొన నేర్పు లేదు గృహస్థాశ్రమధర్మంబులైన తురంగమేధాది యాగంబులచేతఁ బురుషుండు బ్రహ్మహత్యాది పాపంబులవలన విడుపడ నర్హుం డగు నని నిగమంబులు నిగదించుఁ బంకంబునఁ బంకిలస్థలంబునకు మద్యంబున మద్యభాండంబునకు శుద్ధి సంభవింపని

చందంబున బుద్ధిపూర్వకజీవహింసనంబు లయినయాగంబులచేతం బురుషులకుం బాపబాహుళ్యంబు గాని పాపనిర్ముక్తి గాదని శంకించెను.

క. అని యిట్లు ధర్మసూనుఁడు, మొనసి నిరాహారిభావమున దేవనదీ
తనయుఁడుఁ గూలినచోటికిఁ, జనియెం బ్రజాద్రోహపాపచలితాత్ముండై. 204

ధర్మజుండు శ్రీకృష్ణసహితుండై శరతల్పగతుం డైనభీష్మునికడ కేఁగుట.

వ. అయ్యవసరంబునం దక్కిన పాండవులును ఫల్గునసహితుం డైనపద్మలోచనుండును గాంచనసమంచితంబు లయినరథంబు లెక్కి ధర్మజుం గూడి చనిన నతండు గుహ్యకసహితుం డయినకుబేరునిభంగి నొప్పె నిట్లు పాండవులు పరిజనులు గొలువఁ బద్మనాభసహితులై కురుక్షేత్రంబున కేఁగి దివంబుననుండి నేలం గూలినదేవత తెఱంగున సంగ్రామరంగపతితుండైనగంగానందనునకు నమస్కరించి రంత బృహదశ్వ భరద్వాజ పరశురామ పర్వత నారద బాదరాయణ కశ్యపాంగిరసకౌశిక ధౌమ్య సుదర్శన శుక వశిష్ఠాద్యనేక రాజర్షి బ్రహ్మర్షులు శిష్యసమేతులై చనుదెంచినం జూచి సంతసించి దేశకాలవిభాగవేది యైన భీష్ముండు వారలకుం బూజనంబు గావించి. 205

క. మాయాంగీకృతదేహుం, డై యఖిలేశ్వరుఁడు మనుజుఁ డై నాఁ డని ప్ర
జ్ఞాయత్తచిత్తమున గాం, గేయుఁడు పూజనము సేసెఁ గృష్ణున్ జిష్ణున్. 206

వ. మఱియు గంగానందనుండు వినయప్రేమసుందరు లయినపాండునందనులం గూర్చుండ నియోగించి మహానురాగజనితబాష్పసలిలసందోహసమ్మిళితలోచనుండై యిట్లనియె. 207

ఆ. ధరణిసురులు హరియు ధర్మంబు దిక్కుగా, బ్రతుకఁ దలఁచి మీరు బహువిధముల
నన్నలార పడితి రాపత్పరంపర, లిట్టిచిత్రకర్మ మెందుఁ గలదు. 208

ఉ. సంతస మింత లేదు మృగశాపవశంబునఁ బాండుభూవిభుం
డంతయు నొంది యుండ మిము నర్భకులం గొని వచ్చి కుంతితో
నింతలవారిఁ గాఁ బెనిచె నెన్నఁడు సౌఖ్యముపట్టు గాన దీ
గొంతి యనేకదుఃఖములఁ గుందుచు నుండుచు భాగ్య మెట్టిదో. 209

ఉ. వాయువశంబులై మొగసి వారిధరంబులు మింటఁ గూడుచుం
బాయుచు నుండునై వడిఁ బ్రపంచము సర్వముఁ గాలతంత్ర మై
పాయుచుఁ గూడుచుండు నొకభంగిఁ జరింపదు కాలమన్నియుం
జేయుచు నుండుఁ గాలము విచిత్రము దుస్తర మెట్టివారికిన్. 210

ఉ. రా జట ధర్మజుండు సురరాజసుతుం డఁట ధన్వి శాత్రవో
ద్వేజక మైనగాండివము విల్లఁట సారథి సర్వభద్రసం
యోజకుఁ డైనచక్రి యఁట యుగ్రగదాధరుఁ డైనభీముఁ డ
య్యాజికిఁ దోడువచ్చునఁట యాపదగల్గు టిదేమిచోద్యమో. 211

ఆ. ఈశ్వరుండు విష్ణుఁ డవ్వేళ నెవ్వని, కేమి సేయుఁ బురుషుఁ డేమి యెఱుఁగు
నతనిమాయకు మహాత్ములు విద్వాంసు,లడఁగి పోఁగుచుందు రంధు లగుచు.

వ. కావున నారసగంత్రంథానసని వగవం బని నేఁడు రక్షకులు లేని ప్రజల రక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు సాక్షాత్కరించిననారాయణుండు దేజోనిరూఢుండు గాక యాదవులందు నిగూఢుండై తనమాయచేత లోకంబుల మోహాతిరేకంబుల నొందించు నతనిరహస్యప్రకారంబుల భగవంతుం డైన పరమేశ్వరుం డెఱుంగు మఱియు దేవర్షి యగునారదుండును భగవంతుం డగుకపిలమునియు నెఱుంగుదురు మీరు కృష్ణుండు దేవకీపుత్త్రుం డగుమాతులేయుం డని తలంచి దూత సచివసారథిబంధుమిత్త్రప్రయోజనంబుల నియమింతు రిన్నిటం గొఱంత లేదు రాగాదిశూన్యుండు నిరహంకారుండు నద్వయుండు సమదర్శనుండు సర్వాత్మకుండు నయినయీశ్వరునకు నతోన్నతభావంబు లెక్కడివి లేవైన భక్తవత్సలుండు గావున నేకాంతభక్తులకు సులభుండై యుండు. 213

సీ. అతిభక్తి నెవ్వనియందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి, యెవ్వనినామ మూహించి పొగడి
కాయంబు విడుచుచుఁ గామకర్మాదినిర్మూలనుం డై యోగిముక్తి నొందు
నట్టిసర్వేశ్వరుం డఖిలదేవోత్తముఁ, డవ్వేళఁ బ్రాణంబు లేను విడుతు
నందాఁక నిదె [1]మహాహర్షుఁ డై వికసిత, వదనారవిందుఁ డై వచ్చె నేఁడు

తే. నాల్గుభుజములుఁగమలాభనయనయుగముఁ,నొప్పుఁగన్నులముందటనున్నవాఁడు
మానవేశ్వర నాభాగ్యమహిమఁ జూడు, మేమిసేసితినో పుణ్య మితనిఁగూర్చి.

వ. అని యిట్లు ధనంజయసంప్రాపితశరపంజరుం డయినకురుకుంజరునివచనంబు లాకర్ణించి మును లందఱు వినుచుండ ధర్మనందనుండు మందాకినీనందనువలన వర్ణజాతి సాధారణంబు లగు ధర్మంబులునువర్ణాశ్రమధర్మంబులును రాగవైరాగ్యోపాధులతోఁ గూడిన ప్రవృత్తినివృత్తి ధర్మంబులును దానధర్మంబులును రాజధర్మంబులును స్త్రీధర్మంబులును శమదమాదికంబులును హరితోషణంబు లగు ధర్మంబులును ధర్మార్థకామమోక్షంబులును నానావిధోపాఖ్యానేతిహాసంబులును సంక్షేపవిస్తారరూపంబుల నెఱింగె నంత రథికసహస్రంబులకు గమికాఁ డైన భీష్ముండు స్వచ్ఛందమరణు లైనయోగీశ్వరులచేత వాంఛితం బగునుత్తరాయణంబు సనుదెంచిన నది దనకు మరణోచితకాలం బని నిశ్చయించి. 215

శా. ఆలాపంబులు మాని చిత్తము మనీషాయుక్తముం జేసి దృ
గ్జాలంబుల్ హరిమోముపైఁ బఱపి తత్కారుణ్యదృష్టిన్ విని
ర్మూలీభూతశరవ్యథానిచయుఁ డై మోదించి భీష్ముండు సం
శీలం బొప్ప నుతించెఁ గల్మషగజశ్రేణీహరిన్ శ్రీహరిన్. 216

1. మందహాసుఁ డై.

వ. ఇట్లు పీతాంబరధారియుఁ జతుర్భుజుండును నాదిపూరుషుండును బరమేశ్వరుండు నగు హరియందు నిష్కామంబైన విశుద్ధం బగు ధ్యానవిశేషంబుచే నిరస్తదోషుం డగుచు ధారణావతియైన బుద్ధిని సమర్పించి పరమానందంబు నొంది ప్రకృతివలన నైన సృష్టిపరంపరలఁ బరిహరించుతలంపున మందాకినీనందనుం డిట్లనియె. 217

— భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట. —

మ. త్రిజగన్మోహననీలకాంతిఁ దను వుద్దీపింపఁ బ్రాభాత నీ
రజబంధుప్రభ మైనచేలము పయిన్ రంజిల్ల నీలాలక
వ్రజసంయుక్త ముఖారవింద మతిసేవ్యంబై విజృంభింప మా
విజయుం జేరెడువన్నెలాఁడు మది నావేశించు నెల్లప్పుడున్. 218

మ. హయరింఖాఖురధూళిధూసరపరిన్యస్తాలకోపేత మై
రయజాతశ్రమతోయబిందుయుత మై రాజిల్లునెమ్మోముతో
జయముం బార్థున కిచ్చువేడ్క నని నాశస్త్రాహతిం జాల నొ
చ్చియుఁ బోరించుమహానుభావు మదిలోఁ జింతింతు నశ్రాంతమున్. 219

మ. నరుమాటల్ విని నవ్వుతో నుభయసేనామధ్యమక్షోణిలోఁ
బరు లీక్షింప రథంబు నిల్పి పరభూపాలావళిం జూపుచుం
బరభూపాయువు లెల్లఁ జూపులన శుంభత్కేలి వంచించు నీ
పరమేశుండు వెలుంగుచుండెడు సుహృత్పద్మాసనాసీనుఁ డై. 220

క. తనవారిఁ జంపఁ జాలక, వెనుకకుఁ బో నిచ్చగించువిజయుని శంకన్
ఘనయోగవిద్యఁ బాపిన,మునివంద్యుని పాదభక్తి మొనయున్ నాకున్. 221

సీ. కుప్పించి యెగసినఁ గుండలంబులకాంతి, గగనభాగం బెల్లఁ గప్పికొనఁగ
నుఱికిన నోర్వక యుదరంబులో నున్న,జగముల వ్రేఁగున జగతి గదలఁ
జక్రంబుఁ జేపట్టి చనుదెంచురయమునఁ, బైనున్నపచ్చని పటము జాఱ
నమ్మితి నాలావు నగుఁబాటు సేయకు, మన్నింపుమని క్రీడి మరలఁ దిగువఁ

తే. గిరికి లంఘించుసింహంబుకరణి మెఱసి, నేఁడు భీష్మునిఁ జంపుదు నిన్నుఁ గాతు
విడువు మర్జున యనుచు మద్విశిఖవృష్టిఁ, దెరలి చనుదెంచుదేవుండు దిక్కు నాకు.

మ. తనకున్ భృత్యుఁడు వీనిఁ గాచుట మహాధర్మంబు వో మ్మంచు న
ర్జునసారథ్యము పూని పగ్గములు చేఁ జోద్యంబుగాఁ బట్టుచున్
మునికోలన్ వడిఁ బూన్చి ఘోటకములన్ మోదించి తాడించుచున్
జనులన్ మోహము నొందఁ జేయుపరమోత్సాహుం బ్రశంసించెదన్. 223

క. పలుకుల నగవుల నడపుల, నలుకల నవలోకనముల నాభీరవధూ
కులములమనముల తాలిమి, కొలఁకుల వదలించుఘనునిఁ గొలిచెద మదిలోన్.

ఆ. మునులు నృపులుఁ జూడ మునుధర్మజుని సభా,మందిరమున యాగమండపమునఁ
జిత్రమహిమతోడఁ జెలువొందు జగదాది, దేవుఁ డమరు నాదు దృష్టియందు.

మ. ఒకసూర్యుండు సమస్తజీవులకుఁ దా నొక్కొక్కఁడై తోఁచుపో
లిక నేదేవుఁడు సర్వకాలము మహాలీలన్ నిజోత్పన్నజ
న్యకదంబంబుల హృత్సరోరుహములన్ నానావిధానూనరూ
పకుఁడై యొప్పుచు నుండు నట్టిహరి నేఁ బ్రార్థింతు శుద్ధుండనై. 226

వ. అని యిట్లు మనోవాగ్దర్శనంబులం బరమాత్ముం డగుకృష్ణుని హృదయంబున నిలిపికొని నిశ్వాసంబు మాని నిరుపాధికం బయిన వాసుదేవబ్రహ్మంబునం గలిసినభీష్ముం జూచి సర్వజనులు దివసావసానంబున విహంగంబు లూరక యుండు తెఱంగున నుండిరి దేవమానవవాదితంబులై దుందుభినినదంబులు మొరసె సాధుజనకీర్తనంబులు మెఱసెఁ గుసుమవర్షంబులు గురిసె మృతుం డయినభీష్మునికి ధర్మజుండు పరలోకక్రియలు సేయించి [1](ముహూర్తమాత్రంబు దుఃఖితుం డయ్యె నంత నచ్చటిమునులు కృష్ణునిఁ దమహృదయంబుల నిలిపికొని సంతుష్టాంతరంగు లగుచుం దదీయదివ్యావతారనామంబులచే స్తుతియించి స్వాశ్రమంబులకుం జనిరి. పిదప నయ్యుధిష్ఠిరుండు) కృష్ణసహితుండై గజపురంబునకుం జని గాంధారీసమేతుండయినధృతరాష్ట్రునొడంబఱిచి వారిసమ్మతంబున వాసుదేవానుమోదితుం డై పితృపైతామహం బైనరాజ్యంబు గైకొని ధర్మమార్గంబునం జేయు చుండె నని చెప్పిన విని సూతునకు శౌనకుం డి ట్లనియె.

ఆ. ధనము లపహరించి తనతోడఁ [2]జెనకెడు, నాతతాయిజనుల నని వధించి
బంధుమరణదుఃఖభరమున ధర్మజుం, డెట్లు రాజ్యలక్ష్మి నిచ్చగించె. 228

వ. అనిన సూతుం డి ట్లనియె. 229

క. కురుసంతతికిఁ బరీక్ష, న్నరవరు నంకురముఁ జేసి నారాయణుఁ డీ
ధరణీరాజ్యమునకు నీ, శ్వరుఁగా ధర్మజుని నిలిపి సంతోషించెన్. 230

వ. ఇట్లు ధర్మనందనుండు భీష్మునివచనంబులం గృష్ణునిసంభాషణంబులం బ్రవర్ధమానవిజ్ఞానుండును నివర్తితశంకాకలంకుండును నై నారాయణాశ్రయుం డైన యింద్రుండునుం బోలెఁ జతుస్సాగరవేలాలంకృతం బగువసుంధరామండలంబు సహోదరసహాయుం డై యేలుచుండె. 231

సీ. సంపూర్ణవృష్టిఁ బర్జన్యుండు గురియుంచు, నిల యెల్లకోర్కుల నీను చుండు
గోవులు వర్షించుఘోషభూములఁ బాలు ఫలవంతములు లతాపాదపములు
పండు సస్యములు దప్పక ఋతువుల నెల్ల, ధర్మ మెల్లెడలను దనరి యుండు
దైవభూతాత్మతంత్రము లగురోగాది, భయములు సెందవు ప్రజల కెందుఁ

ఆ. గురుకులోత్తముండు గుంతీతనూజుండు, దానమానఘనుఁడు ధర్మజుండు

1. ( ) ఈకుండలీకరణములోని పాఠము వ్రాఁతప్రతులందు లేదు. మూలమునుబట్టి యిందుఁ జేర్పఁబడిన దని తోఁచెడిని. 2. బెనఁగెడు.

సత్యవాక్య[1]ధనుఁడు ♦ సకలమహీరాజ్య,[2]విభవభాజి యయ్యె ♦ నవ్వేళయందు. 232

—❀ శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరంబున కరుగుట ❀—

వ. అంత గృష్ణుండు పార్థులకు శోకంబు లేకుండం జేయుకొఱకు సుభద్రకుఁ బ్రియంబు సేయుకొఱకును గజపురంబునం గొన్నినెల లుండి ద్వారకానగరంబునకుం బ్రయాణంబు సేయందలంచి కొంతికి నమస్కరించి కొందఱిం గౌఁగిలించికొని [3]కొందఱు దనకు నమస్కరించినం గౌఁగిలించుకొని రథారోహణంబు సేయు నవసరంబున సుభద్రయు ద్రౌపదియుఁ గుంతియు నుత్తరయు గాంధారియు ధృతరాష్ట్రుండును విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును ధౌమ్యుండును [4](సత్సంగంబువలన ముక్తదుస్సంగుం డగు బుధుండు సత్కృతాత్కంఠసంకీర్త్యమానం బై రుచికరం బగు నవ్విభుయశంబు నాకర్ణించి విడువ నోపం డట్టి) హరితోడి వియోగంబు సహింపక దర్శనస్పర్శనాలాపశయనాసనభోజనంబులవలన నిమిషమాత్రంబును హరికి నెడ లేనివార లయిన పాండవులం గూడికొని హరి మరల వలయు నని కోరుచు హరి చనినమార్గంబు చూచుచు హరివిన్యస్తచిత్తు లయి లోచనంబుల బాష్పంబు లొలుక నంత నంత నిలువంబడి రయ్యవసరంబున. 233

సీ. కనకసౌధములపైఁ ♦ గౌరవకాంతలు, కుసుమవర్షంబులు ♦ గోరి కురియ
మౌక్తికదామసమంచితధవళాత,పత్రంబు విజయుండు ♦ పట్టుచుండ
నుద్ధవసాత్యకు ♦ లుత్సాహవంతు లై, రత్నభూషితచామ♦రములు వీవ
గగనాంతరాళంబుఁ ♦ గప్ప కాహళభేరి,పటహశంఖాదిశ♦బ్దములు మొరయ

ఆ. సకలవిప్రజనులు ♦ సగుణనిర్గుణరూప,భద్రభాషణములు ♦ వలుకుచుండ
భువనమోహనుండు ♦ పుండరీకాక్షుండు, పుణ్యరాశి హస్తిపురము వెడలె. 234

వ. తత్సమయంబునం బౌరసుందరులు ప్రాసాదశిఖరభాగంబుల నిలిచి గోపాలసుందరుని సందర్శించి వర్గంబు లై మార్గంబు రెండుదెసలఁ గరారవిందంబులు సాఁచి యొండొరులకుం జూపుచుం దమలోనం దొలిగుణంబులం గూడక జీవులు లీనరూపంబు లై యుండం బ్రపంచంబు ప్రవర్తింపనిసమయంబున నొంటి నీపించు పురాణపురుషుం డితం డనువారును జీవులకు బ్రహ్మత్వంబు గలుగ లయంబు సిద్ధించుట యెట్లనువారును జీవోపాధిభూతంబు లయిన సత్త్వాదులకుఁ బ్రలయంబు జీవలయం బనువారును గ్రమ్మఱ నప్పరమేశ్వరుండు నిజవీర్యప్రేరిత యై నిజాంశభూతంబు లైన జీవులకు మోహిని యైన సృష్టి సేయు

1. రతుఁడు. 2. విభవరాజి. 3. 'ధర్మనందనునకుఁ గృతాభినందనుం డగుచు వానిచే నాలింగితుం డై యామంత్రణంబు వడసి...రథా' అని యిట అచ్చుప్రతులపాఠము. ఇది వ్రాఁతప్రతులందు లేదు; ఇది మూలానుసారముగా నిట మార్పబడియె. 4. ఈపాఠము మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినది.

నిచ్ఛించుమాయా ననుసరణంబు సేయు ననువారును నామరూపంబులు లేని జీవులందు నామరూపంబులు గల్పించుకొఱకు నీశ్వరుండు వేదంబుల నిర్మించి మాయ ననుసరణంబు సేయు ననువారును నిర్మలభక్తిసముత్కంఠావిశేషంబుల నకుంఠితులై జితేంద్రియు లగువిద్వాంసు లిమ్మహానుభావుని నిజరూపంబు దర్శింతు రనువారును యోగమార్గంబునం గాని దర్శింపరా దనువారును నై మఱియును. 235

మ. రమణీ దూరము వోయెఁ గృష్ణురథమున్ రా దింక వీక్షింప నీ
కమలాక్షుం బొడగాన లేనిదినముల్ గల్పంబు లై తోఁచు గే
హములం దుండఁగ నేల పోయి పరిచర్యల్ సేయుచున్ నెమ్మి నుం
దము రమ్మా యని నొక్కచంద్రముఖి కందర్పాశుగభ్రాంత యై 236

మ. తరుణీ యాదవరాజు గాఁ డితఁడు వేదవ్యక్తుఁ డై యొక్కఁ డై
వరుసన్ లోకభవస్థితిప్రళయముల్ వర్తిల్లఁగాఁ జేయుచు
న్స్వరలీలారతుఁ డైనయీశుఁ డితనిన్ దర్శించితిం బుణ్యభా
సుర నే నంచు నటించె నొక్కతె మహాశుద్ధాంతరంగంబునన్. 237

క. తామసగుణు లగురాజులు, భూమిం బ్రభవించి ప్రజలఁ బొలియింపఁగ స
త్త్వామలతనుఁ డై యీతఁడు, భామిని వారల వధించుఁ [1]బ్రతికల్పమునన్.

వ. ఇదియునుం గాక. 239

సీ. ఈ యుత్తమశ్లోకుఁ డెలమి జన్మింపంగ, యాదవకుల మెల్ల ననఘ మయ్యె
నీపుణ్యవర్తనుఁ డేప్రొద్దు నుండఁగ, మథురాపురము దొడ్డమహిమఁ గనియె
నీపూరుషశ్రేష్ఠు నీక్షించి భక్తితో, ద్వారకావాసులు ధన్యు లైరి
యీమహాబలశాలి యెఱిఁగి [2]శిక్షింపంగ, నిష్కంటకం బయ్యె నిఖిలభువన

తే. మీజగన్మోహనాకృతి [3]నిచ్చగించి, పంచశరభల్లజాలవిభిద్యమాన
[4]వివశమానస మై వల్లవీసమూహ, మితనియధరామృతముఁ గ్రోలు నెల్లప్రొద్దు.

ఉ. ఈ కమలాక్షు నిసుభగు నీకరుణాంబుధిఁ బ్రాణనాథుఁ గాఁ
జేకొని పెద్దకాపురము సేయుచు నుండెడురుక్మిణీముఖా
నేకపతివ్రతల్ నియతి నిర్మలమానస లై జగన్నుతా
స్తోకవిశేషతీర్థములఁ దొల్లిటిబాముల నేమి నోఁచిరో. 241

వ. అని యిట్లు నానావిధంబు లగుపురసుందరీవచనంబు లాకర్ణించి కటాక్షించి నగుచు నగరంబు వెడలె ధర్మజుండును హరికి రక్షణంబు లై కొలిచి నడవం జతురంగబలంబులం బంచినఁ దత్సేనాసమేతు లై తనతోడివియోగంబున కోర్వక దూరంబు వెనుదగిలినకౌరవుల మరలించి కురుజాంగలపాంచాలదేశంబులు దాఁటి శూరసేనయామునభూములం గడచి బ్రహ్మావర్తకురుక్షేత్రమత్స్యసారస్వత

1. బ్రతికల్పంబున్. 2. శాసింపంగ. 3. 'నిచ్చయించి' అనియే ప్రతులు. 4. విమలమానస.

మరుధన్వసౌవీరాభీరసైంధవవిషయంబు లతిక్రమించి తత్తద్దేశవాసులిచ్చిన కానుకలు గైకొనుచు నానర్తమండలంబు సొచ్చి పద్మబంధుండు పశ్చిమసింధునిమగ్నుం డయిన సమయంబునఁ బరిశ్రాంతవాహుం డై చని చని. 242

— శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరంబు ప్రవేశించుట. —

మ. జలజాతాక్షుఁడు శౌరి డగ్గఱె మహాసౌధాగ్ర[1]భృంగారకం
గలహంసావృత హేమపద్మ పరిఖా కాసారకం దోరణా
వళిసంఛాదితతారకం దరుల తావర్గానువేలోదయ
త్ఫలపుష్పాంకురకోరకన్ మణిమయప్రాకారకన్ ద్వారకన్. 243

వ. ఇట్లు దనప్రియపురంబు డగ్గఱి. 244

మత్తకోకిలము. అన్యసన్నుతసాహసుండు మురారి యొత్తె యదూత్తముల్
[2]ధన్యులై వినఁ బాంచజన్యము దారితాఖిలజంతుచై
తన్యమున్ భువనైకమాన్యము దారుణధ్వని[3]భీతరా
జన్యముం బరిమూర్ఛితాఖిల శత్రుదానవసైన్యమున్. 245

శా. శంఖారావము వీనులన్ విని జనుల్ స్వర్గాంబరద్రవ్యముల్
[4]శంఖాద్యంబులఁ గొంచు వచ్చిరి దిదృక్షాదర్పితోత్కంఠన
ప్రేంఖద్భక్తులు వంశకాహళమహాభేరీగజాశ్వావళీ
రింఖారావము లుల్లసిల్ల దనుజారిం జూడ నాసక్తులై. 246

క. బంధులఁ బౌరులఁ దెచ్చిన, గంధేభహయాదులైన కానుకలు దయా
సింధుఁడు గైకొనె నంబుద, బంధుఁడు గొనుదత్తదీపపంక్తులభంగిన్. 247

వ. ఇట్లాత్మారాముండును బూర్ణకాముండును నైనయప్పరమేశ్వరునికి నుపాయనంబు లిచ్చి నాగరులు వికసితముఖు లయి గద్గదభాషణంబులతోడ డయ్యకుండ నడపునయ్యకు నెయ్యంబు నూప నడ్డంబు లేనిబిడ్డలచందంబున మ్రొక్కి యి ట్లనిరి. 248

శా. నీపాదాబ్జము బ్రహ్మపూజ్యము గదా నీసేవ సంసారసం
తాపధ్వంసిని యౌఁ గదా సకలభద్రశ్రేణులుం బ్రీతితో
నాపాదింతు గదా ప్రసన్నులకుఁ గాలాధీశ కాలంబు ని
ర్వ్యాపారంబు గదయ్య చాలరు నినున్ వర్ణింప బ్రహ్మాదులున్. 249

క. ఉన్నారము సౌఖ్యంబున, విన్నారము నీప్రతాపవిక్రమకథలన్
మన్నారము ధనికుల మై, కన్నారము తావకాంఘ్రికమలములు హరీ. 250

క. ఆరాటము మది నెఱుఁగము, పోరాటము లిండ్లకడలఁ బుట్టవు పురిలోఁ
[5]జోరాటన మెనయము ని, దూరాటన మోర్వలేము తోయజనేత్రా. 251

---

1. బృందారకం; శృంగారకం. 2. ధన్యమున్ వినఁ. 3. భీకరో, దన్యమున్ బరిమూర్ఛితాఖిలదైత్యదానవ. 4. శంఖాదులతోఁ, 5. మాటాట మెఱుఁగ మెదనీ.

ఉ. తండ్రుల కెల్లఁ దండ్రి యగు ధాతకుఁ దండ్రివి దేవ నీవు మా
తండ్రివిఁ దల్లివిం బతివి దైవమువుఁ సఖివిఁ గురుండవుం
దండ్రులు నీ క్రియం బ్రజల ధన్యులఁ జేసిరె వేల్పులైన నో
తండ్రి భవన్ముఖాంబుజము ధన్యతఁ గానరు మావిధంబునన్. 252

క. చెచ్చెరఁ గరినగరికి నీ, విచ్చేసిననిమిష మైన వేయేండ్లగు మా
కచ్చోటికి విచ్చేయక, మచ్చికతో నుండవయ్య మానగరమునన్. 253

ఆ. అంధకారవైరి యపరాద్రి యవ్వలఁ, జనిన నంధ మగున జగము భంగి
నిన్నుఁ గానకున్న నీరజలోచన, యంధతమసయుతుల మగుదు మయ్య. 254

వ. అని యిట్లు ప్రజ లాడెడి భక్తియుక్త మధురమంజులాలాపంబులు గర్ణకలాపంబులుగా నవధరించి కరుణావలోకనంబులు వర్షించుచు హర్షించుచుఁ దనరాక విని మహానురాగంబున సంరంభవేగంబుల మజ్జనభోజనశయనాదికృత్యంబు లొల్లక యుగ్రసేనాక్రూరవసుదేవబలభద్రప్రద్యుమ్నసాంబచారుదేష్ణగదప్రముఖ యదుకుంజరులు కుంజరతురగరథారూఢులై దిక్కుంజరసన్నిభం బయిన యొక్క కుంజరంబు ముందట నిడికొని సూతమాగధనటనర్తకవందిసందోహంబుల మంగళభాషణంబులును భూసురాశీర్వాదవేదఘోషణంబులును వీణావేణుభేరీపటహశంఖకాహళధ్వానంబులును రథారూఢవిభూషణభూషితవారయువతీగానంబులును నసమానంబులై చెలంగ నెదురుకొని యథోచితప్రణామనమస్కారపరిరంభ బాహుస్పర్శసంభాషణమందహాససందర్శనాది విధానంబుల బహుమానంబులు సేసి వారలుం దానును భుజగేంద్రపాలితంబగు నభోగవతీనగరంబు చందంబున స్వసమానబలయదుభోజదశార్హకుకురాంధకవృష్ణివీరపాలితంబును సకలకాలసంపద్యమానాంకురపల్లవకోరకకుట్మలకుసుమఫలమంజరీపుంజభారవినమితలతాపాదపరాజివిరాజితోద్యానమహావనోపవనారామలాలితంబును వనాంతరాళరసాలసాలశాఖాంకురఖాదనక్షుణ్ణకషాయకంఠకలకంఠమిథునకోలాహలఫలరసాస్వాదనపరిపూర్ణశారికాకీరకులకలకలకల్హారపుష్పమకరందపానపరవశభృంగభృంగికాదంబఝంకారసరోవరకలకమలమృదులకాండఖండస్వీకారమత్తవరటాయుత్తకలహంసనివహకేంకారసహితంబును మహోన్నతసౌధజాలరంధ్రనిర్గతకర్పూరధూపధూమపటలసందర్శనసంజాతజలధరభ్రాంతివిభ్రాంతసముద్ధతపింఛనర్తనప్రవర్తమానమత్తమయూరకేకారవమహితంబును నానారూపతోరణధ్వజవైజయంతి కాసకాయసద్ధౌతాంగణాగ్రహప్రకాశంబును ముక్తాఫలవిరచితరంగవల్లికాలంకృతమందిరద్వారదేహళీవేదికాప్రదేశంబును ఘనసారగంధసారకస్తూరికాసంవాసితవీథీగేహళీచత్వరకనకగళంతికావికీర్యమాణసలిలధారాసంసిక్తపణమార్గంబును బ్రతినివాసబహిరంగణసమర్పితరసాలదండఫలకుసుమగంధాక్షతధూపదీపరత్నాంబరాదివివిధోపహారవర్గంబును బ్రవాళనీలమర

కలితవజ్రవైదూర్యకీలితగోపురాట్టాలకంబును విభవవిర్జితమహేంద్రనగరకుబేరా
లకంబును నైనపురవరంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబున వచ్చుసమయంబున.
మత్తకోకిలము. కన్నులారఁగ విశ్వమున్ హరిఁ గాంచుచున్ మనువారల
య్యున్నవీనకుచామహోత్సవశ్రీయుక్తి నాగరకాంత ల
త్యున్నతోన్నతహర్మ్య ¹రేఖల నుండి చూచిరి నిక్కి చే
సన్నలం దమలోనఁ దద్విభుసౌకుమార్యము నూఁదుచున్. 256
సీ. కలుముల నీనెడు కలకంఠి యెలనాఁగ, వర్తించు నవ్వాని వక్షమందు
జనదృక్చకోరకసంఘంబునకు సుధా, పానీయపాత్ర మే భవ్యుముఖము
సకలదిక్పాలకసంహతి కెవ్వాని, బాహుదండంబులు పట్టుఁగొమ్మ
లాశ్రితశ్రేణి కే యధిపుని పాదరాజీవయుగ్మంబులు చేరుగడలు
ఆ. భువనమోహనుండు పురుషభూషణుఁ డెవ్వఁ, డట్టి కృష్ణుఁ డరిగె హర్మ్యశిఖర
రాజమాన మగుచు రాజమార్గంబున, రాజముఖులు గుసుమరాజిఁ గురియ.
మ. జలజాతాక్షుఁడు సూడ నొప్పె ధవళచ్ఛత్రంబుతోఁ జామరం
బుతోఁ బుష్పపిశంగచేలములతో భూషామణిస్ఫీతుఁడై
నలినీబాంధవుతో శశిధ్వజముతో నక్షత్రసంఘంబుతో
బలభిచ్చాపముతోఁ దటిల్లతికతో భాసిల్లుమేఘాకృతిన్. 258
వ. ఇట్లరిగి తల్లిదండ్రులనివాసంబు సొచ్చి దేవకీప్రముఖు లయినతల్లుల కెల్లరకు
మ్రొక్కిన. 259
క. బిడ్డఁడు మ్రొక్కినఁ దల్లులు, జడ్డన నంకముల నునిచి చన్నులతుదిఁ బా
లొడ్డగిలఁ బ్రేమభరమున, జడ్డువడం దడిపి రక్షిజలములనఘా. 260

—శ్రీకృష్ణుం డంతఃపురకాంతలం జూడఁ బోవుట.—

వ. తదనంతరంబ యష్టోత్తరశతషోడశసహస్రసౌవర్ణసౌధకాంతం బయినశుద్ధాంత
భవనంబు సొచ్చి హరి తనమనంబున, 261
మ. ఒక దేవీభవనంబు మున్న సొరవే యొక్కర్తులోఁ గుందునో
సుకరాలాపము లాడదో సొలయునో సుప్రీతి నీక్షింపదో
వికలత్వంబున నుండునో యనుచు సర్వేశన్ వధూగేహముల్
ప్రకటాశ్చర్యవిభూతిఁ జొచ్చె బహురూపవ్యక్తుఁడై భార్గవా. 262
వ. ఆసమయంబున. 263
క. శిశువులఁ జంకల నిడి తను, కృశతలు విరహాగ్నిఁ దెలుప గృహగేహములన్
రశనలు జాఱఁగ సిగ్గున, శశిముఖు లెదు రేఁగి రపుడు జలజాక్షునకున్. 264
మ. పతి నాయింటికి మున్న వచ్చె నిదె నాప్రాణేశుఁ డస్మద్గృహా
గతుఁ డయ్యెన్ ఘను నేరెఁబో తొలుత మత్కాంతుండు ²నాశాలకే

1. డీముల నుండి. 2. నాశాలికే.

నిరతాలభ్యసుఖంబు గంటి నని తా రింటింట నర్తించి ర
య్యతివల్ నాఁటఁ బరాఙ్ముఖేలనముం దద్వేళ [1]నాత్మేశ్వరున్. 265

వ. వారలం జూచి హరి యిట్లనియె. 266

మ. కొడుకుల్ భక్తివిధేయు లౌదురు గదా కోడండ్రు మీవాక్యముల్
గడవం జాలక యుందురా విబుధసత్కారంబు గావింతురా
తొడవుల్ వస్త్రములుం బదార్థరససందోహంబులుం జాలనా
కడమల్ గావు గదా భవన్నిలయముల్ కళ్యాణయుక్తంబులే. 267

సీ. తిలక మేటికి లేదు తిలకినీతిలకమ, పువ్వులు ముడుతువా పువ్వుఁబోఁడి
కస్తూరి యలఁదువా కస్తూరికాగంధి, తొడవులు దొడవవా తొడవుతొడవ
కలహంసఁ బెంపుదే కలహంసగామిని, కీరముఁ జదివింతె కీరవాణి
లతలఁ బోషింతువా లతికాలలితదేహ, సరసి నోలాడుదే సరసిజాక్షి

ఆ. మృగికి మేఁత లిడుదె మృగశాబలోచన, గురుల నాదరింతె గురువివేక
బంధుజనులఁ బ్రోతె బంధుచింతామణి, యనుచు సతుల నడిగె నచ్యుతుండు. 269

వ. అని యడిగిన వారలు హరిం బాసిన దినంబులందు శరీరసంస్కారకేళీవిహారహాస
వదనమందిరగమనమహోత్సవదర్శనంబు లొల్లని యిల్లాండ్రు గావున.

మ. సిరి చాంచల్యము తోడి దయ్యెఁ దనకున్ జీవేశ్వరుం డంచు నే
పురుషశ్రేష్ఠు వరించు నట్టిపరమున్ బుద్ధిన్ విలోకంబులం
గరయుగ్మంబులఁ గౌఁగిలించిరి సతుల్ కల్యాణబాష్పాంబు లా
భరణశ్రేణులుగాఁ బ్రతీక్షణనవప్రాప్తానురాగంబులన్. 270

మత్తకోకిలము. పంచబాణుని నీఱు సేసిన భర్గునిం దనశిల్లు వ
ర్జించి మూర్ఛలఁ జేయఁ జాలువిశేషహాసవిలోకనో
దంచితాకృతు లయ్యుఁ గాంతలు దంభచేష్టల మాధవుం
జంచలింపఁగఁ జేయ నేమియుఁ జాలరైరి బుధోత్తమా. 271

వ. ఇవ్విధంబున సంగవిరహితుండై సకలసంసారి సంసారికైవడి విహరింప నజ్ఞాన
విలోకు లయిన లోకులు లోకసామాన్యమనుష్యుం డని తలంతు రాత్మాశ్రయ
యైనబుద్ధి యాత్మయందున్న యానందాదులతోడం గూడని తెఱంగున నీశ్వ
రుండు ప్రకృతితోడం గూడియు నాప్రకృతిగుణంబులైన సుఖదుఃఖంబులఁ
జెందక యుండుఁ బరస్పరసంఘర్షణంబులచే వేణువులవలన వహ్నిఁ బుట్టించి
వనంబుల దహించుమహావాయువుచందంబున భూమికి భారహేతువులై యనే
కాక్షౌహిణులతోడం బ్రవృద్ధతేజు లగురాజుల కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి
నిరాయుధుండై సంహారంబు సేసి శాంతుండై పిదపం గాంతామధ్యంబునఁ
బ్రాకృతమనుష్యుండునుంబోలె సంచరించుచుండె నాసమయంబున. 272

1. చిత్తేశ్వరుం

క. యతు లీశ్వరునిమహత్త్వము, మిత మెఱుఁగనిభంగి నప్రమేయుం డగుహరి
స్థితి నెఱుఁగక కాముకుఁ డని, రతములు సలుపుదురు తిగిచి రమణులు సుమతీ.
క. ఎల్లప్పుడు నాయిండ్లను, వల్లభుఁడు వసించు నేను వల్లభలము శ్రీ
వల్లభున కనుచు గోపీవల్లభుచే సతులు మమతవలఁ బడి రనఘా. 274
వ. అని చెప్పిన విని శౌనకుండు సూతున కి ట్లనియె. 275

ఉత్తరకుఁ బరీక్షిత్తు జనించుట.

సీ. గురునందనుండు సక్రోధుఁడై యేసిన, బ్రహ్మశిరోనామబాణవహ్నిఁ
గంపించు నుత్తరగర్భంబు గ్రమ్మఱఁ, బద్మలోచనుచేత బ్రదికె నండ్రు
గర్భస్థుఁ డగుబాలుఁ గంసారి యేరీతి, బ్రదికించె మృత్యువుభయము వాపి
జనియించి యతఁ డెన్నిసంవత్సరము లుండె, నెబ్భంగి వర్తించె నేమి సేసె
ఆ. వినుము శుకుఁడు వచ్చి విజ్ఞానపద్ధతి, నతని కెట్లు సూపె నతఁడు పిదపఁ
దనశరీర మేవిధంబున వర్జించె విప్రముఖ్య నాకు విస్తరింపు. 276
వ. అనిన సూతుం డి ట్లనియె ధర్మనందనుండు చతుస్సముద్రముద్రితాఖిలజంబూద్వీపరాజ్యంబు నార్జించియు మిన్నుముట్టినకీర్తి నుపార్జించియు నంగనాతురంగమాతంగసుభట కాంచనాదిదివ్యసంపదలు సంపాదించియు వీరసోదరవిప్రవిద్వజ్జనవినోదంబులఁ బ్రమోదించియు వైభవంబు లలవరించియుఁ గ్రతువు లాచరించియు దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణంబు లొనరించియు ముకుందచరణారవిందసేవారతుండై సమస్తసంగంబులందు నభిలాషంబు వర్జించి యరిషడ్వర్గంబు జయించి రాజ్యంబు సేయుచు. 277
తే. చందనాదుల నాఁకట స్రగ్గువాఁడు, దనివి నొందనికైవడి ధర్మసుతుఁడు
సంపదలు పెక్కు గలిగియుఁ జక్రిపాద, సేవనంబులఁ బరిపూర్తి సెందకుండె.
వ. అంతం గొన్నిదినంబులకు నభిమన్యుకాంతాగర్భంబునం దున్నడింభకుండు [1]దశమమాసపరిచ్ఛేద్యుండై గర్భాంతరాళంబున దురంతం బైనయశ్వత్థామబాణానలంబున దందహ్యమానుండై తల్లడిల్లుచు. 279
ఉ. ఎయ్యెడ శక్తి లే దుదరగోళములోపల నున్నవాఁడ ది
క్కెయ్యది దా ననాథ నని యెప్పుడుఁ దల్లి గణింప వింటి నే
డియ్యిషువహ్ని వాయుటకు నెయ్యది మార్గము నన్నుఁ గావ నే
యయ్య గలండు గర్భజనితాపద నెవ్వఁ డెఱుంగు దైవమా. 280
క. చిచ్చుఱకోలవశంబునఁ, జచ్చి బహిర్గతుఁడఁ గాని సమయమునను దా
నుచ్చలితగర్భవేదనఁ, జచ్చును మాతల్లి గర్భసంతాపమునన్. 281
క. చెచ్చెర బాణజ్వాలలు, వచ్చిన విష్ణుండు గావ వచ్చు ననుచుఁ దా
ముచ్చటలు సెప్పు సతులకు, నిచ్చలు మాయవ్వ నేఁడు నిజ మయ్యెడినో.

1. 'పది యగునెల గర్భాంత' అనియే వ్రాతప్రతులు.

శా. రాఁడా చూడ సమస్తభూతములలోఁ రాజిల్లువాఁ డిచ్చటన్
లేఁడా పాఱనిచిచ్చుఱమ్ముఁ దొలఁగన్ లీలాగతిం ద్రోచి నా
కీఁడా నేఁ డభయప్రదానమతిఁ దూహింపన్ సతత్రాత ముల్
గాఁడా యెందఱఁ గాపఁ డీయెసఁగ మత్కర్మంబు దా నెట్టిదో. 283

వ. అని గతాగతప్రాణుండై భ్రూణాగతుండైన శిశువు చింతించు సమయంబున. 284

సీ. మేఘంబుమీఁద క్రొమ్మెఱుఁగుక్రేవడి మేనిపై నున్నపచ్చనిపటమువాఁడు
గండభాగంబులఁ గాంచనమణిమయ, మకరకుండల కాంతి మలయువాఁడు
శరవహ్ని నడఁగించు సంరంభమునఁ జేసి, కన్నుల నునుగెంపు గలుగువాఁడు
బాలార్కమండలప్రతిమానరత్నహా,టక కిరీటరాజితరోలంబువాఁడు

తే. కంకణాంగదవనమాలికావిరాజ,మానుఁ డసమానుఁ డంగుష్ఠమాత్రదేహుఁ
డొక్క గదఁ జేతఁ దాల్చి నేత్రోత్సవముగ, విష్ణుఁ డావిర్భవించె నవ్వేళయందు.

వ. ఇట్లు భక్తపరాధీనుం డయిన పరమేశ్వరుం డావిర్భవించి మంచు విరియించు మార్తాండు చందంబున శిశువునకు దశదిశలం దనచేతియఖండిత మహోల్కాజాలసన్నిభం బైన గదాదండంబు మండలాకారంబుగ ఱిఱ్ఱిఱం ద్రిప్పి విప్రుని చిచ్చుఱమ్ము వేఁడిమిపోఁడిమిఁ జెఱిచి డింభకుని పరితాపంబు విజృంభణంబు నివారించి గర్భంబు కందకుండ నర్భకునకి నానందంబు గల్పించె. 286

మ. గదఁ జేఁ బట్టి పరిభ్రమించుచు గదాఘాతంబులం [1]గ్రూరశ
క్తిదమై వచ్చుశరాగ్నిఁ దుత్తుమురుగా భంజించి రక్షించె నీ
సదయుం డెవ్వఁ డొకో యటంచు మదిలోఁ జర్చించుచున్ బాలకుం
డెదురై చూడ నదృశ్యుఁ డయ్యె హరి సర్వేశుండు విప్రోత్తమా. 287

వ. అంత ననుకూలశుభగ్రహోదయంబును మహోత్కర్షసూచకంబును నైన శుభలగ్నంబునం బాండవవంశోద్ధారకుం డయిన కుమారుండు జన్మించిన ధర్మనందనుండు ధౌమ్యాదిభూసురవర్గంబు రప్పించి పుణ్యాహంబు సదివించి జాతకర్మంబులు సేయించి కుమారుజన్మమహోత్సవకాలంబున భూసురులకు విభవాభిరామంబు లయినగోభూహిరణ్యహయగ్రామంబులును స్వాదురుచిసంపన్నంబు లయినయన్నంబు లిడిన వారలు తృప్తులై ధర్మపుత్త్రున కిట్లనిరి. 288

చ. ప్రకటితదైవయోగమునఁ బౌరవసంతతి యంతరింపఁగా
వికలత నొందనీక ప్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁ డనుగ్రహించి శా
బకు బ్రదికించెఁ గావున నృపాలక శాబకుఁ డింక శాత్రవాం
తకుఁ డగు విష్ణురాతుఁ డనఁ ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుఁ బూజ్యుఁడై. 289

వ. అనిన విని భూదేవోత్తములకు నరదేవోత్తముం డిట్లనియె. 290

1. దుర్భర, ప్రద మై.

శా. ఓపుణ్యాత్మకులార నాపలుకు మీ రూహింపుఁడా ముక్కంటన్
మా పెద్దల్ స్తుతకీర్తులై సదయులై మన్నారు [1]రాజర్షులై
యీపిన్నాతఁడు వారిఁ బోలెడిఁ గదా యెల్లప్పుడున్ మాధవ
శ్రీపాదాంబుజభక్తియుక్తుఁ డగుచున్ జీవించునే చూడరే. 291

వ. అనిన విని నరేంద్రా భవదీయపౌత్త్రుండు మనుపుత్త్రుం డయిన యిక్ష్వాకునిచందంబునం బ్రజల రక్షించు [2](♦ శ్రీరామచంద్రునిభంగి బ్రహ్మణ్యుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండు నగు) డేగ వెంట నంటినం బట్టిల్లుభీతిమెయి వెనుకకు సమాయాతం బైన కపోతంబుఁ గాచినశిబిచక్రవర్తికిఁ శరణ్యుండును వితరణఖనియు నగు దుష్యంతసూనుం డయినభరతుపగిది [3]సోమాన్వయజ్ఞాతివర్గంబులకు యజ్వలకు నగ్గళకీర్తి విస్తరించు ధనంజయు కార్తవీర్యులకరణి ధనుర్ధరాగ్రేసరుండగుఁ గీలిపోలిక దుర్ధర్షుం డగు సముద్రుని తెఱంగున దుస్తరుం డగు మృగేంద్రునికైవడి విక్రమశాలి యగు [4](♦వసుమతిపోలె సహనశాంతియుక్తుం డగు భానునిలాగున బ్రతాపవంతుం డగు) వాసుదేవప్రభువున [5]సర్వభూతహితుం డగుఁ దల్లిదండ్రులను డ్క-సహిష్ణుం డగు మఱియును. 292

సీ. సమదర్శనంబున జలజాతభవుఁ డనఁ, బరమప్రసన్నత భర్గుఁ డనఁగ
నెల్లగుణంబుల నిందిరావిభుఁ డన, నధికధర్మమున యయాతి యనఁగ
ధైర్యసంపద బలిదైత్యవల్లభుఁ డన, నచ్యుతభక్తిఁ బ్రహ్లాదుఁ డనఁగ
రాజితోదారత రంతిదేవుం డన, నాశ్రయమహిమ హిమాద్రి యనఁగ
తే. యశము వర్ధించుఁ బెద్దల నాదరించు
నశ్వమేధంబు లొనరించు నాత్మసుతుల
ఘనులఁ బుట్టించు దండించు ఖలులఁ బట్టి
మానధనుఁడు నీమనుమఁడు మానవేంద్ర. 293

భుజంగప్రయాతము. హరించుం గలిస్ఫీతతాపంబు లెల్లన్
భరించున్ ధరన్ రామభద్రుండుఁ బోలెం
జరించున్ సదా వేదశాస్త్రానువృత్తిన్
వరించున్ విశేషించి వైకుంఠు భక్తిన్. 294

వ. ఇట్లు పెక్కేండ్లు జీవించి భూసురకుమారప్రేరితం బయినతక్షకసర్పవిషానలంబునం దనకు మరణం బని యెఱింగి సంగవర్జితుం డయి ముకుందపాదారవిందభజనంబు సేయుచు శుకయోగీంద్రువలన నాత్మవిజ్ఞానసంపన్నుం డై గంగాతటంబున శరీరంబు విడిచి విగతశోకం బయినలోకంబునకుం బ్రవేశించు నని జాతకఫలంబు సెప్పి లబ్ధకాములయి భూసురులు సని రంత. 295

---

1. రారాజులై. 2. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిటఁ జేర్పఁబడెను. 3. సోమవంశజ్ఞాతి. 4. (♦) ఇదియు మూలానుసారముగా నిటఁ జేర్పఁబడినది. 5. సకలభూతహితుం.

క. తనతల్లికడుపులోపల, మును సూచినవిభుఁడు విశ్వమున నెల్లం గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డండ్రు మునీంద్రా. 296

ఆ. కళలచేత రాజు గ్రమమునఁ బరిపూర్ణుఁ, డయినభంగిఁ దాతలనుదినంబుఁ
బోషణంబు సేయఁ బూర్ణుఁ డయ్యెను ధర్మ,పటలపాలకుండు బాలకుండు. 297

వ. మఱియు ధర్మనందనుండు బంధుసంహారదోషంబు వాయుకొఱకు నశ్వమేధయాగంబు సేయుచుఁ బ్రజలవలనం గరదండంబుల సముపాత్తం బయినవిత్తంబు చాలక చిత్తంబునఁ జింతించు నెడ నచ్యుతప్రేరితులై భీమార్జునాదులు దొల్లి మరుత్తుం డనురాజు మఖంబు సేసి పరిత్యజించి నిక్షేపించినసువర్ణపాత్రాదికం బైన విత్తం బుత్తరదిగ్భాగంబువలన బలవంతులై తెచ్చిన నారాజసత్తముండు సమాయత్తయజ్ఞోపకరుణుం డై [1](♦సకలబంధుసమేతంబుగఁ గృష్ణుని నాహ్వానంబు సేసి) [2]పురుషోత్తము నుద్దేశించి మూఁడు జన్నంబు[3]లు గావించె [4](♦దదనంతరంబ కృష్ణుండు బంధుప్రియంబుకొఱకుఁ గరినగరంబునఁ గొన్ని నెలలుండి ధర్మపుత్త్రాదులచే నామంత్రణంబు వడసి యాదవసమేతుం డయి ధనంజయుండు దోడరా నిజనగరంబునకుం జనియె) నంత విదురుండు తీర్థయాత్ర సని మైత్రేయుముందటఁ గర్మయోగవ్రతాదివిషయంబు లయిన ప్రశ్నంబులఁ గొన్నిటిం జేసి యతనివలన నాత్మగతిజ్ఞానంబు దెలిసి కృతార్థుం డై హస్తిపురంబునకు వచ్చిన. 298

క. బంధుఁడు వచ్చె నటంచును, గాంధారీవిభుఁడు మొదలుగా నందఱు సం
బంధములు నెఱపి ప్రీతి న,మంధరగతిఁ జేసి రపుడు మన్నన లనఘా. 299

వ. అంత ధర్మనందనుండు విదురునికి మజ్జనభోజనాదిసత్కారంబులు సేయించి సుఖాసీనుం డై తనవార లందఱు విన నిట్లనియె. 300

సీ. ఏవర్తనంబున నింతకాలము మీరు, సంచరించితి రయ్య జగతిలోన
నే తీర్థములు గంటి రెక్కడ నుంటిరి, భావింప మీవంటి భాగవతులు
తీర్థసంఘంబుల దిక్కరింతురు గదా, మీయందు విష్ణుండు మెఱయుకతన
మీరు తీర్థంబులు మీకంటె మిక్కిలి, తీర్థంబు లున్నవె తెలిసి చూడ
తే. వేఱె తీర్థంబు లవనిపై వెదక నేల, మిమ్ముఁ బొడగని భాషించు మేల చాలు
వార్తలే మందులోకులు వసుధలోన, మీకు సర్వంబు నెఱిఁగెడు మేధ గలదు.

మత్తకోకిలము. తండ్రి సచ్చినమీఁద మా పిదతండ్రిబిడ్డలు దొల్లి పె
క్కండ్రు సర్పవిషాగ్ని బాధల గాసిఁ బెట్టఁగ మమ్ము ని

1. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిట చేర్పఁబడియె. 2. 'యజ్ఞేశ్వరుండగు పురుషోత్తము' అని వ్రాఁతప్రతులు. 3. లవిచ్ఛిన్నసంపన్నంబులు గావించె. 4. (♦) ఇది మూలానుసారముగా నిట చేర్పఁబడినది. 5. మేర గలదు.

ల్లాండ్ర నంతముఁ బొందకుండఁగ ॥ లాలనంబున మీరు మా
తండ్రిభంగి సముద్ధరించితిరు ॥ తద్విధంబు దలంతురే. 302

క. పక్షులు తమఱెక్కలలోఁ, బక్షంబులు రానిపిల్ల॥పదువుల మమతన్
రక్షించినక్రియ మీరలు, పక్షీకరణంబు సేయ ॥ బ్రదికితిమి గదే. 303

క. మన్నారా ద్వారకలో, నున్నారా యదువు లంబు॥జోదరుకరుణం
గన్నారా లోకులచే, విన్నారా మీరు వారి॥విధ మెట్టిదియో. 304

చ. అని విని ధర్మరాజునకు ॥ నావిదురుండు సమస్తలోకవ
ర్తనముఁ గ్రమంబుతోడ విశ॥దంబుగఁ జెప్పి యదుక్షయంబు సె
ప్పిన నతఁ డుగ్రశోకమున ॥ బెగ్గిలి కుందెడి నంచు నేసియున్
విను మని చెప్పఁ డయ్యె యదు॥వీరులనాశము భార్గవోత్తమా. 305

ఆ. మేలు సెప్పె నేని ॥ మే లండ్రు లోకులు, చెట్ట యండ్రు కీడు ॥ సెప్పె నేని
యంతమీఁద శూద్రుఁ ॥ డైనకతంబున, శిష్టమగు మఱిఁదు ॥ సెప్పఁ డయ్యె.

వ. అది యె ట్లనిన మాండవ్యమహామునిశాపంబునం దొల్లి యముండు శూద్రయోనియందు విదురుండై జన్మించియున్ననూఱువత్సరంబు లర్యముండు యథాక్రమంబునం బాపకర్ముల దండించె నిట్లు యుధిష్ఠిరుండు రాజ్యంబుఁ గైకొని లోకపాలసంకాశు లయినతమ్ములుం దానును గులదీపకుం డైనమనుమని ముద్దు సేయుచుఁ బెద్దకాలంబు మహావైభవంబున సుఖి యై యుండె నంత. 307

క. బాలాజనశాలాధన, లీలావనముఖ్యవిభవ॥లీనమనీషా
[1]లాలసు లగు మానవులను, గాలము వంచించు దురవ॥గాహము సుమతీ. 308

గాంధారీధృతరాష్ట్రులు దేహత్యాగము సేసికొనుట.

వ. అది నిమిత్తంబుగాఁ గాలగతి యెఱింగి విదురుండు ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె. 309

మ. కనకాగారకళత్రమిత్రసుతసం॥ఘాతంబులన్ ముందటం
గని ప్రాణేచ్ఛల నుండుజంతువుల నే॥కాలంబు దుర్లంఘ్య మై
యనివార్యస్థితిఁ జంపు నట్టినిరుపా॥యం బైనకాలంబు వ
చ్చె నుపాంతంబున మాకు దీనికి మదిం ॥ జింతింపు ధాత్రీశ్వరా. 310

శా. పుట్టంధుండవు పెద్దవాఁడవు మహా॥భోగంబులా లేవు నీ
పట్టెల్లం జెడి పోయె దుస్సహజరా॥భారంబు పైఁ గప్పె నీ
చుట్టా లెల్లను బోయి రాలు మగఁడున్ ॥ శోకంబునన్ మగ్న లై
కట్టా దాయలపంచ నుండఁ దగవే ॥ కౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 311

క. పెట్టితిరి చిచ్చు గృహమునఁ, బట్టితిరి తదీయభార్యఁ ॥ బాండవులకుం
గొట్టితిరి వారు మనుపఁగ, నెట్టయిన భరింపవలెనె ॥ యీప్రాణములన్. 312

క. బిడ్డలకు బుద్ధి సెప్పని, గ్రుడ్డికిఁ బిండంబు వండి॥కొని పొం డిదె పైఁ

1. లోలాకులమానసులను.

పడ్డాఁ డని భీముం డొర, గొడ్డెము లాడంగఁ గూడుఁ గుడిచెద నధిపా. 313

క. కనియెదవో బిడ్డల నీఁక, వినియెదవో తొంటికంటె మనుమలమాటల్
కనియెదవో యిచ్చెద ర, మ్మనియెదవో దానములకు నవనీసురులన్. 314

క. దేహము నిత్యము గా దని, మోహముఁ బొగఁ గోసి సిద్ధమునివర్తనుఁ డై
గేహము వెలువడునరుఁడు, త్సాహముతోఁ జెందు ముక్తిసంపద ననఘా. 315

వ. అని విదురుండు ధృతరాష్ట్రునకు విరక్తిమార్గం బుపదేశించిన నతండు ప్రజ్ఞాచక్షుం డై సంసారంబు దిగనాడి మోహపాశంబులవలన నూడి విజ్ఞానమార్గంబునం గూడి దుర్గమం బగుహిమవన్నగంబునకు నిర్గమించిన. 316

శా. అంధుం డైనపతిన్ వరించి పతిభాగ్యాసక్తి నేత్రద్వయీ
బంధాచ్ఛాదనముల్ ధరించి నియమప్రఖ్యాత యై యున్నత
ద్గాంధారక్షితినాథకన్యకయు యోగప్రీతి చిత్తంబులో
సంధిల్లం బతివెంట నేఁగె నుదయత్సాధ్వీగుణారూఢ యై. 317

చ. వెనుకకు రాక చొచ్చు రణవీథి నొకండై వడి రాజమండనం
బునకు భయంబు లేక వడిఁ బోయెడుధీరునిభంగి నప్పు డా
వనిత దురంత మైనహిమవంతముపొంతవనాంతభూమికిం
బెనిమిటితోడ నించుకయు భీతి వహింపక యేఁగెఁ బ్రీతితోన్. 318

వ. ఇట్లు విదురసహితు లై గాంధారీధృతరాష్ట్రులు వనంబునకుం జనిన మఱునాఁడు ధర్మనందనుండు ప్రభాతంబున సంధ్యావందనంబు సేసి నిత్యహోమంబు గావించి బ్రాహ్మణోత్తములకు గోహిరణ్యతిలవస్త్రాదిదానంబులు సేసి నమస్కరించి గురువందనంబుకొఱకుఁ బూర్వప్రకారంబునం దండ్రిమందిరంబునకుం జని యందు విదురసహితు లయినతల్లిదండ్రులం గానక మంజుపీఠంబునం గూర్చున్న సంజయున కిట్లనియె. 319

సీ. మాతల్లిదండ్రు లేమందిరంబున లేరు, సంజయ వా రెందుఁ జనిరి చెపుమ
మునువర గావఁడు ముసలి మాపెదతండ్రి, పుత్త్రశోకంబునఁ బొగులుచుఁ దల్లి
సౌజన్యనిధి ప్రాణసఖుఁడు మాపినతండ్రి, మందబుద్ధుల మైనమమ్ము విడిచి
యెటు వోయిరో ముప్పు నెఱిఁగింపు గంగలోఁ, దన మపరాధంబు దడవికొనుచు

ఆ. భార్యతోడఁ దండ్రి పరితాపమునఁ బడుఁ, గపట మింత లేదు కరుణ గలఁడు
పాండుభూవిభుండు పరలోకగతుఁ డైన, మమ్ముఁ బిన్ననాఁడు మనిచె నతఁడు.

వ. అనిన సంజయుండు [1](*దయాస్నేహంబుల నతికర్శితుం డగుచుఁ దన ప్రభువు వోయిన తెరువు గానక కొంతదడవు పూరకుండి) తద్వియోగదుఃఖంబునఁ గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు బుద్ధిబలంబునం జిత్తంబు ధైర్యాయత్తంబు సేసి [2](♦తనభర్తృపాదంబుల మనంబున నెన్నుచు) ధర్మజున కిట్లనియె. 321

1, 2. (♦) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి.

తే. అఖిలవార్తలు మున్ను నన్నడుగుచుండు, నడుగఁడేమియు మీతండ్రి యనఘ! నాథ
మందిరము లోన పిలుచు కోర్కె నుంచనంబు, నిన్న చూడఁ జనుండెను నేఁడు లేఁడు.

వ. విదురగాంధారీధృతరాష్ట్రులు నన్ను వంచించి యెందు వోయిరో [1](*వారలనిశ్చయంబు లెట్టివో) యెఱుంగనని సంజయుండు దుఃఖించుసమయంబునఁ దుంబురుసహితుండై నారదుండు వచ్చిన లేచి నమస్కరించి తమ్ములుం దానును నారదుం బూజించి కౌంతేయాగ్రజుం డిట్లనియె. 323

ఉ. ఎక్కడ తల్లిదండ్రులు గృహంబున లేరు మహాత్మ వారు నేఁ
డెక్కడఁ బోయిరో యెఱుఁగ నెప్పుడు బిడ్డలపేరు గ్రుచ్చి తాఁ
బొక్కుచు నుండుఁ దల్లి యెటు వోయెనొకో విపదంబురాశికి
నిక్కము కర్ణధారుఁడవు నీవు జగజ్జనపారదర్శనా. 324

వ. అనిన విని సర్వజ్ఞుండైన నారదుండు ధర్మజున కిట్లనియె నీశ్వరవశంబై [2](*నదివిశ్వం బీశ్వరుండ భూతంబుల నొకటితో నొకటిఁ జేర్చు నెడఁబాపు సూచీభిన్ననాసికలందు రజ్జుప్రోతంబు లగుచుఁ గంఠరజ్జువులఁ గట్టంబడిన బలీవర్దంబులుం బోలెఁ గర్తవ్యాకర్తవ్య వేదలక్షణయగు వాక్తంత్రియందు వర్ణాశ్రమలక్షణంబులు గల నామంబులచే బద్ధులై) లోకపాలసహితం బైన లోకంబు ఈశ్వరాదేశంబు వహించుఁ [3]క్రీడాసాధనంబులకు సంయోగవియోగంబు లెట్లు క్రీడించునీశ్వరునికిం గ్రీడాసాధనంబు లైన జంతువులకు సంయోగవియోగంబు లగుచుండు సమస్తజనంబును జీవరూపంబున ధ్రువంబును దేహరూపంబున నధ్రువంబు నై యుండు మఱియొక్కపక్షంబున ధ్రువంబు నధ్రువంబునుం గాక యుండు శుద్ధబ్రహ్మస్వరూపంబు నిర్వచింపరాక రెండు నై యుండు నజగరంబుచేత మ్రింగంబడిన పురుషుం డన్యుల రక్షింపలేని తెఱంగునఁ బంచభూతమయం బై కాలకర్మగుణాధీనం బైన దేహంబు పరుల రక్షింప సమర్థంబు గాదు కరంబులు గల జంతువులకుఁ గరంబులు లేని చతుష్పదంబు లాహారంబు లగుఁ జరణంబులు గలప్రాణులకుం జరణంబులు లేనితృణాదులు భక్షణీయంబు లగు నధికజన్మంబులకు నల్పజన్మంబులు భోజ్యంబులగు సకలదేహి దేహంబులందు జీవుండు గలుగుటం జేసి జీవునికి జీవుండ జీవిక యగు సహస్తాపహస్తాది రూపం బైన విశ్వ మంతయు నీశ్వరుండు గాఁ దెలియు మతనికి వేఱు లేదు నిజమాయావిశేషంబున మాయావియై జాతిభేదరహితుం డైన యీశ్వరుండు బహుప్రకారంబుల భోగిభోగ్యరూపంబుల నంతరంగ బహిరంగంబుల దీపించుం [4](*గాన యనాథులు దీనులు నగునాదు తల్లిదండ్రులు నన్నుం బాసి యే మయ్యెదరో యెట్లు వర్తింతురో యని వగవం బనిలే దజ్ఞానమూలం బగుస్నేహంబున నైన మనోవ్యాకులత్వంబు పరిహరింపు మని మఱియు ని ట్లనియె.) 325

1, 2, 4 (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి. 3. నిచ్ఛాప్రకారంబునఁ గ్రీడించు నీశ్వ.

ఆ. అట్టికాలరూపుఁ డఖిలాత్ముఁ డగువిష్ణుఁ, డసురనాశమునకు నవతరించి
దేవకృత్య మెల్లఁ దీర్చి చిక్కినపని, కెదురుచూచుచుండు నిప్పు డధిప. 326

మత్తకోకిలము: ఎంతకాలము కృష్ణుఁ డీశ్వరుఁ డిద్ధరిత్రిఁ జరించు మీ
రంతకాలమునుండుఁ డందఱు నవ్వలం బని లేదు వి
భ్రాంతి మానుము కాలమం గడవంగ నెవ్వరు నోపరీ
చింత యేల [1]నరేంద్రసత్తమ చెప్పెదన్ విను మంతయున్. 327

వ. ధృతరాష్ట్రుండు గాంధారీవిదురసహితుండై హిమవత్పర్వతదక్షిణ భాగంబున నొక్కమునివనంబునకుం జని తొల్లి సప్తర్షులకు సంతోషంబు సేయుకొఱకు నాకాశగంగ యేడుప్రవాహంబు లయి పాఱినపుణ్యతీర్థంబునం గృతస్నానుండై యథావిధి హోమంబులాచరించి జలభక్షణంబు గావించి సకలకర్మంబులు విసర్జించి విఘ్నంబులం జెందక నిరాహారుండయి శాంతి నంగీకరించి పుత్త్రార్థదారైషణంబులు వర్జించి విన్యస్తాసనుండై ప్రాణంబుల నియమించి మనస్సహితంబులైన యింద్రియంబుల నాఱింటిని విషయంబులం బ్రవర్తింప నీక నివర్తించి హరిభావనచే ధారణయోగంబు వహించి రజస్సత్త్వతమోరూపంబు లగుమలంబుల మూఁటిని హరించి మనంబు నహంకారాస్పదంబైన స్థూలదేహంబువలనం బాపి బుద్ధియందు నేకీకరణంబుసేసి [2]యట్టివిజ్ఞానాత్మను దృశ్యాంశంబువలన వియోగించి క్షేత్రజ్ఞునియందుఁ బొందించి దృష్టంబైన యాశ్రయునివలన క్షేత్రజ్ఞునిం బాపి మహాకాశంబుతోడ ఘటాకాశముం గలుపుకైవడి నాధారభూతంబైన బ్రహ్మమందుఁ గలిపి లోపలిగుణక్షోభంబును వెలుపలి యింద్రియ విక్షేపంబును [3]లేక నిర్మూలితమాయాగుణవాసనుం డగుచు నిరుద్ధంబులగు మనశ్చక్షురాదీంద్రియంబులు గలిగి యఖిలాహారంబుల వర్జించి [3]కొఱడుచందంబున. 328

మ. ఉటజాంతస్స్థలవేదికన్ నియతుఁడై యున్నాఁడు నేఁ డాదిగా
నిటపై నేనవనాఁడు మేన్ విడువఁగా [4]నిజ్యాగ్ని యోగాగ్ని త
త్పటుదేహంబు దహింపఁ జూచి నియమప్రఖ్యాత గాంధారి యి
ట్టటు వోనొల్లక ప్రాణవల్లభునితో నగ్నిం బడున్ భూవరా. 329

క. [5]అంతట వారలమరణము, వింత యగుచుఁ జూడఁబడిన విదురుఁడు చింతా
సంతాప మొదవఁ బ్రీత, స్వాంతుండై తీర్థములకుఁ జనియెడు నధిపా. 330

---

1 నరేంద్రచంద్ర విశేషమున్ విను చెప్పెదన్.

2 'బుద్ధిసహితుండైనతన్ను దృశ్యాంశంబువలన' అని వ్రాఁతప్రతులు.

3 'లేనికొఱడుచందంబున' అని వ్రాఁతప్రతులు.

4 నేతెంచుదావాగ్ని.

5 'అంతట నయ్యాశ్చర్యము, వింతయగుచుఁ గౌవులఁ బడిన' ననియే వ్రాఁతప్రతులు.

ధర్మజుఁడు దుర్నిమిత్తంబులం గని చింతించుట:

వ. అని విదురాదులవృత్తాంతం బంతయు ధర్మనందనున కెఱింగించి తుంబురుసహితుం డయిన నారదుండు స్వర్గంబునకు నిర్గమించినవెనుక ధర్మజుండు భీమునిం జూచి యి ట్లనియె. 331

సీ. ఒకకాలమునఁ బండు నోషధిచయము వే, ఱొకకాలమునఁ బండ కుండు నండ్రు
క్రోధంబు లోభంబు క్రూరత బొంకును, దీపింప నరులు వర్తింతు రండ్రు
వ్యవహారములు మహావ్యాజయుక్తము లండ్రు, సఖ్యంబు వంచనాసహితమండ్రు
మగలతో నిల్లాండ్రు మచ్చరించెద రండ్రు, సుతులు దండ్రులఁ దెగఁ జూతు రండ్రు
తే. గురుల శిష్యులు దూషించి కూడ రండ్రు, శాస్త్రమార్గము లెవ్వియుఁ జాగ వండ్రు
న్యాయపద్ధతి బుధులైన నడవ రండ్రు, కాలగతి వింతయైవచ్చెఁ గంటె నేఁడు.

మ. హరిఁ జూడన్ నరుఁ డేఁగినాఁడు నెల లేడయ్యెం గదా రాఁడు గా
లరు లెవ్వారును యాదవుల్ సమదలోలస్వాంతు లీవేళ సు
స్థిరులై యుండుదురా మురారి సుఖియై క్షేమంబుతో నుండునా
యెర వై యున్నది చిత్త మీశ్వరకృతం బెట్లో కదే మారుతీ. 333

క. మానసము గలఁగు చున్నది, మానవు బహుదుర్నిమిత్తమర్యాదలు స
న్మానవదేహక్రీడలు, మాన విచారింప నోపు మాధవుఁ డకటా. 334

క. మనవులు సెప్పక ముందఱ, మనదారప్రాణరాజ్యమానశ్రీలన్
[1]మనుపుదు నని మాధవుఁ డిట, మనమునఁ దలపోసి మనిచె [2]మనలం గరుణన్.

క. నారదుఁ డాడినకైవడిఁ, గ్రూరపుఁగాలంబు వచ్చెఁ గుంభినిమీఁదన్
ఘోరము లగునుత్పాతము, లారభటిం జూడఁబడియె ననిలజ కంటే. 336

సీ. ఓడక ముందట నొకసారమేయంబు, మొఱఁగుచు నున్నది మోర యెత్తి
యాదిత్యుఁ డుదయింప నభిముఖంబై నక్క, వాపోయె మంటలు [3]వాతఁ గలుగ
మిక్కిలు చున్నవి మెఱసి గృధ్రాదులు, గర్దభాదులు దీర్చి క్రందుకొనియె
నుత్తమాశ్వంబుల కుదయించెఁ గన్నీరు, మత్తగజంబుల మదము లుడిగెఁ
ఆ. గాలుదూతభంగిఁ గదిసెఁ గపోతము, మండ దగ్ని హోమమందిరములఁ
జుట్టుఁ బొగలు దిశల సారిది నాచ్ఛాదించెఁ, దరణి మాసెఁ జూడు ధరణిఁ గదలె.

క. వాతములు విసరి రేణువ్రాతము లాకసముఁ గప్పె వడి సుడిఁగొని ని
ర్ఘాతములు వడియె ఘనసం, ఘాతంబులు రక్తవర్షకలితము లయ్యెన్. 338

క. గ్రహములు పోరాడెడి నా, గ్రహముల వినఁబడియె భూతకలకలములు దు
స్సహము లగుచు శిఖికీలా, వహములక్రియఁ దోఁచె గగనవసుధాంతరముల్.

క. దూడలు గుడువవు చన్నులు, దూడలకుం గోవు లీవు దుగ్ధము లొడలం
బీడలు మానవు పసువులఁ, గూడవు వృషభములు దఱపి కుఱ్ఱల నెక్కన్. 340

1 మనుపుదు నని. 2. 'మనముల' అనియే వ్రాతప్రతులు 3. వాంతి సేసి.

క. కదలెడు వేల్పులరూపులు, వదలెడుఁ గన్నీరు వానివలనం జెమటల్
వొదలెడిఁ బ్రతిమలు [1]వెలిఁ జని, మెదలెడి నొక్కొక్క కుడిని మేదినియందున్.

క. కాకంబులు వాపోయెడి, ఘూకంబులు నగరఁ బగలు గుండ్రలు గొలిపెన్
లోకంబులు విధ్వస్త, శ్రీకంబులగతి నశించి శిథిలము లయ్యెన్. 342

మ. యనపద్మాంకుశచాపచక్రఝషరేఖాలంకృతం బైనమా
ధవుపాదద్వయ మింక [2]మెట్టెడుపవిత్రత్వంబు నేఁ డాదిగా
నవనీకాంతకు లేదు పో మఱి మదీయాంగంబు వామాక్షిబా
హువు లాకంపము నొందుచుండు నిల కేయుగ్రస్థితుల్ వచ్చునో. 343

వ. మఱియు మహోత్పాతంబులు పెక్కులు పుట్టుచున్నయవి మురాంతకుని వృత్తాంతంబు వినరా దని కుంతీసుతాగ్రజుండు భీమునితో విచారించు సమయంబున. 344

అర్జునుఁడు ద్వారకనుండి వచ్చి కృష్ణనిర్యాణంబుఁ దెల్పుట.

క. ఖేదమున నింద్రసూనుఁడు, యాదవపురినుండి వచ్చి యగ్రజుఁ గని త
త్పాదముల నయనసలిలో, త్పాదకుఁ డై పడియె దీనుభంగి నరేంద్రా. 345

క. పల్లటిలినయుల్లముతోఁ, దల్లడపడు చున్నపిన్నతమ్ముని గని వె
ల్వెల్ల నగు మొగముతో జను, లెల్లను విన ధర్మపుత్త్రుఁ డి ట్లని పలికెన్. 346

సీ. మాతామహుండైన మనశూరుఁ డున్నాఁడె, మంగళమే మనమాతులునకు
మోదమే నలుగురు ముగురు మేనత్తల, కానందమే వారియాత్మజులకు
నక్రూరకృతవర్మ లాయుస్సమేతులే, జీవితుఁడే యుగ్ర[♦]సేనవిభుఁడు
కల్యాణయుక్తులే గదసారణాదులు, మాధవుతమ్ములు మానధనులు

తే. నందమే మనసత్యకనందనునకు, భద్రమే శంబరాసురభంజనునకుఁ
గుశలమే బాణదనుజేంద్రుకూఁతుపతికి, హర్షమే పార్థ మసలికి హాలికి బలికి.

వ. మఱియు నంధకయదుభోజదశార్హవృష్ణిసాత్వతులు మొదలైనయదువంశవీరులును హరికుమారులైన సాంబసుషేణ ప్రముఖులును నారాయణానుచరులైన యుద్ధవాదులును గృష్ణసహచరులైనసునందనందాదులును [3]([♦]సుఖానందులే యని) యందఱ నడిగి ధర్మజుండు గ్రమ్మఱ ని ట్లనియె. 348

సీ. వైకుంఠవాసులవడువున నెవ్వని, బలమున నానందభరితు లగుచు
వెఱవక యాదవవీరులు వర్తింతు, రమరులు గొలువ వుండునట్టికొలువుఁ
జవికె నాకర్షించి చరణసేవకు లైన, బంధుమిత్త్రాదులపదయుగముల
నెవ్వఁడు ద్రొక్కించె నింద్రపీఠముమీఁద, వజ్రంబు జళిపించి వ్రాలువాని

తే. ప్రాణవల్లభ కెంగేలఁ బాదుసేసి, యమృతజలములఁ బోషింప నలరుపారి
జాత మెవ్వఁడు గొని వచ్చి సత్యభామ, కిచ్చె నట్టిమహాత్ముని కిపుడు శుభమె.

1. వెలుచని, 2. మట్టెడు. 3. ([♦]) ఇది మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినది.

శా. అన్నా ఫల్గున భక్తవత్సలుఁడు బ్రహ్మణ్యుండు గోవిందుఁ డా
పన్నానీకశరణ్యుఁ డీశుఁడు జగద్భద్రానుసంధాయి శ్రీ
మన్నవ్యాంబుజపత్త్రనేత్రుఁడు సుధర్మామధ్యపీఠంబునం
దున్నాఁడా బలభద్రుఁ గూడి సుఖియై యుత్సాహియై ద్వారకన్. 350

క. ఆరామకేశవులకును, సారామలభక్తి నీవు సలుపుదువు గదా
గారాములు సేయుదురా, పోరాముల బంధులెల్ల ప్రొద్దు జితారీ. 351

శా. మున్ను గ్రాటవిలో వరాహమునకై ముక్కంటితోఁ బోరుచో
సన్నాహంబునఁ గాలకేయుల ననిం జక్కాడుచోఁ బ్రాభవ
స్కన్నుండై చనుకౌరవేంద్రుపనికై గంధర్వులం దోలుచోఁ
గన్నీ రెన్నఁడుఁ దేవు తండ్రి చెపుమా కళ్యాణమే చక్రికిన్. 352

వ. అదియునుం గాక. 353

క. ఓడితివో శత్రువులకు, నాడితివో సాధుమాషణాలాపములం
గూడితివో పరసతులను, ఏడితివో మానధనము వీరులనడుమన్. 354

క. తప్పితివో యిచ్చెద నని, చెప్పితివో కపటసాక్షి చేసిన మేలం
దప్పితివో శరణార్థుల, రొప్పితివో ద్విజులఁ బసుల రోగుల సతులన్. 355

క. అడిచితివో భూసురులను, గుడిచితివో బాలవృద్ధగురువులు వెలిగా
విడిచితివో యాశ్రితులను, ముడిచితివో పరులవిత్తములు లోభమునన్. 356

వ. అని పలికినం గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు గద్గదస్వరంబునం బెన్నిధిం
గోలుపోయిన పేదచందంబున నిట్టూర్పుల నిగిడించుచు నర్జునం డన్న కిట్లనియె.

క. మనసారథి మనసచివుఁడు, మనవియ్యము మనసఖుండు మన బాంధవుఁడున్
మనవిభుఁడు గురుఁడు దేవర, మనలను దిగనాడి చనియె మనుజాధీశా. 358

క. కంటకపునృపులు సూడఁగ, మింటం గన్పించుయంత్రమీనముఁ గోలన్
గెంటించి మనము వాలుం, గంటిం జేకొంటి మతని కరుణన కాదే. 359

క. దండి ననేకులతో నాఖండలుఁ డెదురయిన గెలిచి ఖాండవవనముం
జండార్చికి నర్పించిన, గాండీవము నిచ్చెఁ జక్రి గలుగుట నధిపా. 360

క. దిక్కులరాజుల నెల్లను, మ్రొక్కించి ధనంబు గొనుట మయకృతసభ ము
న్నెక్కుట జన్నము సేయుట, నిక్కము హరి మనకు దండ నిలిచినఁ గాదే. 361

మ. ఇభజిద్వీర్య మఖాభిషిక్త మగునీ యిల్లాలి ధమ్మిల్లముల్
సభలో శాత్రవు లీడ్చినన్ ముడువ కాచంద్రాస్య దుఃఖింపఁ గా
నభయం బిచ్చి ప్రతిజ్ఞ సేసి భవదీయారాతికాంతాశిరో
జభరశ్రీల హరింపఁడే విధవలై సౌభాగ్యముల్ వీడఁగన్. 362

శా. వైరుల్ గట్టినపుట్టముల్ విడుఁవగా వారింప నావల్లభుల్

1. మనముల.

రా రీవేళ నుపేక్ష సేయఁ దగవే § రావే నివారింపవే
లేరే త్రాతలుఁ గృష్ణ యంచు సభలో § లీనాంగి యై కుయ్యిడం
గారుణ్యంబున భూరివస్త్రకలితం § గాఁ జేయఁడే ద్రౌపదిన్. 363

సీ. దుర్వాసుఁ డొకనాఁడు § దుర్యోధనుఁడు వంపఁ, బదివేలశిష్యులు § భక్తిఁ గొలువఁ
జనుదెంచి మనముఁ బాం § చాలియుఁ గుడిచిన, వెనుక నాహారంబు § వేఁడికొనినఁ
బెట్టెద ననవుడుఁ § బెట్ట కున్న శపింతు, ననుచుఁ దోయావగా § హమున కేఁగఁ
గడవల నన్నశా § కములు దీఱుటఁ జూచి, పాంచాలపుత్త్రిక § పర్ణశాల
తే. లోనఁదలఁచిన విచ్చేసి § లోవిలోని, శిష్టశాకాన్నలవముఁ బ్రా § శించి తపసి
కోప ముడిగించి పరిపూర్ణ § కుక్షిఁ జేసె, నిట్టిత్రైలోక్యసంతర్పి § యెందుఁ గలఁడు.

సీ. పందికై పోరాడ § ఫాలాక్షుఁ డెవ్వని, బలమున నా కిచ్చెఁ § బాశుపతము
నెవ్వనిలావున § నిమ్మేన దేవేంద్రు పీఠార్ధమున నుండఁ § బెంపుఁ గంటిఁ
గాలకేయనివాత § కవచాదిదైత్యులఁ, జంపితి నెవ్వని § సంస్మరించి
గోగ్రహణమునాఁడు § కురులాంభోనిధిఁ, గడచితి నెవ్వని § కరుణఁ జేసి
ఆ. కర్ణసింధురాజ § కౌరవేంద్రాదుల, తలలపాగ లెల్లఁ § దడివి తెచ్చి
యేమహాత్ముబలిమి § నిచ్చితి విరటుని, పుత్త్రి యడుగ బొమ్మ § పొత్తికలకు. 365

మ. గురుభీష్మాదులు గూడిపన్నినకురు § క్షోణీశచక్రంబులో
గురుశక్తిన్ రథయంత యై నొగలపైఁ § గూర్చుండి యేమేటి నా
శరముల్ వాఱక మున్న వారలబలో § త్సాహాయురుద్యోగత
త్పరతల్ చూడ్కుల సంహరించు నమితో § త్సాహంబు నా కిచ్చుచున్. 366

మ. అసురేంద్రుం డొనరించుకృత్యములు ప్ర § హ్లాదుం బ్రవేశించి గ
ల్వ సమర్థంబులు గానికైవడిఁ గృపా § శ్వత్థామ గాంగేయ సూ
ర్యసుత ద్రోణ ధనుర్విముక్తబహుది § వ్యాస్త్ర ప్రపంచంబు నా
దెసకున్ రాక తొలంగు మాధవుదయా § దృష్టిన్ నరేంద్రోత్తమా. 367

చ. వసుమతి దివ్యబాణముల § వ్రక్కలు వాపి కొలంకు సేసి నా
రసములు మాటుగాఁ బఱపి § రథ్యములన్ రిపు లెల్లఁ జూడ సా
హసమున నీటఁ బెట్టితి ర § ణావని సైంధవుఁ జంపునాఁడు నా
కసురవిరోధి భద్రగతి § నండయి వచ్చినఁ గాదె భూవరా. 368

సీ. చలికాఁడ రమ్మని § చీరు నన్నొకవేళ, మన్నించు నొకవేళ § మఱఁది యనుచు
బంధుభావంబునఁ బాటించు నొకవేళ, దాతయై యొకవేళ § ధనము లిచ్చు
మంత్రియై యొకవేళ § మంత్ర మాదేశించు, బోధియై యొకవేళ § బుద్ధి సెప్పు
సారథ్య మొనరించుఁ § జన విచ్చి యొకవేళఁ, గ్రీడించు నొకవేళ § కేలి సేయు
తే. నొక్కశయ్యాసనంబున § నుండుఁ గన్న, తండ్రికైవడిఁ జేసిన § తప్పుఁ గాచు
హస్తములు వట్టి పొత్తున § నారగించు, మనుజవల్లభ మాధవు § మఱపు రాదు.

క. విజయ ధనంజయ హనుమ,ద్ధ్వజ ఫల్గున పార్థ పాండుతనయ నర మహేం
ద్రజ మిత్రార్జున యంచును, భుజములు తలకడవ రాకపోకలఁ జీరున్. 370

క. వారిజగంధులు మదిలో, వారింపఁగ రాని ప్రేమవాదము సేయన్
వారిజనేత్రుఁడు ననుఁ దగ, వారిండ్లకుఁ బనుపు నలుక వారింప నృపా. 371

క. నిచ్చలు లోపలికాంతలు, మచ్చికఁ దనతోడ నాడుమాటలు నాకున్
ముచ్చటలు సెప్పు మెల్లన, విచ్చలవిడిఁ దొడలమీఁద విచ్చేసి నృపా. 372

చ. అటమట మయ్యె నాథజన మంతయు భూవర నేఁడు సూడుమా
యిటువలె గారవించుజగదీశుఁడు కృష్ణుఁడు లేనిపిమ్మటం
బటుతరదేహలోభమునఁ బ్రాణము లున్నవి వెంటఁ బోక నేఁ
గటకట పూర్వజన్మమునఁ గర్మము లెట్టివి చేసినాఁడనో. 373

శా. కాంతారంబున నొంటి దోఁకొని రాఁగాఁ జూచి గోవిందున
ద్ధాంతస్త్రీలఁ బదాఱువేల మదరాగాయత్తులై తాఁకి నా
చెంతన్ బోయలు మూఁగి పట్టికొన నాసీమంతినీసంఘమున్
భ్రాంతిన్ భామినిభంగి నుంటి విడిపింపన్ లేక ధాత్రీశ్వరా. 374

శా. ఆతే రారథికుండు నాహయము లాయస్త్రాసనం బాశర
వ్రాతం బన్యులఁ దొల్లి చంపుఁ దుదినిన్ వ్యర్థంబు లై పోయె మ
చ్చేతోధీశుఁడు చక్రి లేమి భసితక్షిప్తాజ్యమాయావిమా
యాతంత్రోషరభూమిబీజములమర్యాదన్ నిమేషంబునన్. 375

మ. యదువీరుల్ మునినాథుశాపమునఁ గాలాధీను లై యందఱున్
మదిరాపానవివర్ధమానమదసమ్మర్దోగ్రరోషాంధు లై
కదనంబుల్ దమలోన ముష్టిహతులం గావించి నీ తెఱి న
ష్టదశం జిక్కిరి నల్గు రేగు రచటన్ సర్వంసహావల్లభా. 376

క. భూతములవలన నెప్పుడు, భూతములకు జన్మమరణపోషణములు ని
ర్ణీతములు సేయుచుండును, భూతమయుం డీశ్వరుండు భూతశరణ్యా 377

క. బలములు గలమీనంబులు, బలవిరహితమీనములను భక్షించు క్రియన్
బలవంతు లయినయదువులు, బలరహితులఁ జంపి రహితభావములన్నృపా. 378

మ. బలహీనాంగులకున్ బలాధికులకుం బ్రత్యర్థిభావోద్యమం
బులు గల్పించి వినాశమున్ నెఱపి యీభూభారముం బాపి ని
శ్చలబుద్ధిన్ గృతకార్యుఁడై చనియె నాసర్వేశ్వరుం డచ్యుతుం
డలఘుం డేమని చెప్పుదున్ భగవదీయాయత్త ముర్వీశ్వరా. 379

వ. మఱియు దేశకాలార్థయుక్తంబులు నంతఃకరణసంతాపశమనంబులు నయినహరి వచనంబులం దలంచి చిత్తంబు పరాయత్తం బయియున్న దని యన్నకుం జెప్పి నిరుత్తరుం డై నిరంతరహరిచరణారవిందచింతామలబుద్ధి యై శోకంబు వర్జించి

సదాధ్యానభక్తివిశేషంబులం గామక్రోధాదుల జయించి తొల్లి తన కుభయ
సేనామధ్యంబున నచ్యుతుం డానతిచ్చినగీతలు దలంచి కాలకర్మభోగాభినివేశం
బులచేత నావృతం బయినవిజ్ఞానంబుఁ గ్రమ్మఱ నధిగమించి హేతుమద్భావం
బునశోకహేతు [1](*వహంకారమమకారాత్మకంబయిన) ద్వైతభ్రమంబనియును
ద్వైతభ్రమంబునకుఁగారణంబు దేహంబనియును దేహంబునకు బీజంబు లింగం
బనియును లింగంబునకు మూలంబు గుణంబు లనియును గుణంబునకు నిదా
నంబు ప్రకృతి యనియును బ్రహ్మ మనియెడుజ్ఞానంబున లీనయై ప్రకృతి లే
కుండుననియుఁ [2](*ప్రకృతియడంగుటయ నైర్గుణ్యంబనియును నైర్గుణ్యంబువలనఁ
గార్యలింగనాశం బనియును గార్యలింగనాశంబున నసంభవం బగు) ప్రకృతిం
బాసి క్రమ్మఱ స్థూలశరీరప్రాప్తుండు గాక పురుషుండు [3]సమ్యగ్భోగంబున
నుండు ననియును నిశ్చయించి యర్జునుండు విరక్తుండై యూరకుండెధర్మజుండు
భగవదీయమార్గంబు దెలిసి యాదవులనాశంబు విని నారదువచనంబులఁ దలంచి
నిశ్చలచిత్తుం డై స్వర్గమార్గంబునకు యత్నంబు సేయుచుండె నాసమ
యంబున. 380

క. యదువులనాశము మాధవు,పదవియు విని కుంతి విమల|భక్తిన్ భగవ
త్పదచింతాతత్పర యై, ముదమున సంసారమార్గ|మునకుం బాసెన్. 381

వ. ఇట్లు కంటకంబునం గంటకోన్మూలనంబు సేసి కంటకంబులు రెంటిం బరిహరించు
విన్నాణి తెఱంగున యాదవరూపశరీరంబునం జేసి యీశ్వరుండు లోకకంటక
శరీరంబులు సంహరించి నిజశరీరంబు విడిచె సంహారంబునకు నిజశరీరపరశరీరం
బులు ధరియించి క్రమ్మఱ నంతర్ధానంబు నొందు నటుని కైవడి లీలాపరాయణుం
డై నారాయణుండు మీనకూర్మాదిరూపంబులు ధరియించుఁ బరిహరించు నని
చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 382

క. ఏదినమున వైకుంఠుఁడు మేదినిపైఁ దాల్చినట్టి|మేను విడిచినాఁ
డాదినమున నశుభప్రతి,పాదక మగుకలియుగంబు|ప్రాప్తం బయ్యెన్. 383

ధర్మరాజు పరీక్షితునకుఁ బట్టము గట్టి మహాప్రస్థానంబున కేఁగుట.

సీ. కలివర్తనంబునఁ | జౌర్యహింసాసత్య, దంభకౌటిల్యాద్య|ధర్మచయము
పురముల గృహముల | భూములఁ దమలోనఁ, గలుగుట వలపోసి|కరిపురమున
మనుమని రాజవై | మను మంచు దీవించి, సింధుతోయకణాభి|షిక్తుఁ జేసి
యనిరుద్ధనందనుం | డైనవజ్రునిఁ దెచ్చి, మథురఁ బట్టము గట్టి | మమతఁ బాసి
ఆ. కరుల హరుల భటులఁ | గంకణాదికముల, మంత్రిజనుల బుధుల | మానవతుల
నఖిల మయినధనము | నభిమన్యుసుతునకుఁ నప్పగించి బుద్ధి|నాశ్రయించి. 384

1, 2. (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి. 3. సమ్యగ్భావంబున

వ. విరక్తుండై ధర్మనందనుండు ప్రాజాపత్యం బనియెడియిష్టిఁ గావించి యగ్నుల
నాత్మారోపణంబు సేసి నిరహంకారుండును నిర్గళితాశేషబంధనుండును నై సక
లేంద్రియంబుల మానసంబున నడంచి ప్రాణాధీనవృత్తి యగుమానసంబును
బ్రాణమందును బ్రాణము నపానమందును నుత్సర్గసహితం బయినయపానము
మృత్యువునందును మృత్యువును బంచభూతంబులకు నైక్యం బైనదేహంబునం
దును దేహమును గుణత్రయంబునందును గుణత్రయంబు నవిద్యయందును
సర్వారోపహేతు వగునవిద్యను జీవునియందును జీవుం డయినతన్ను నవ్యయం
బయినబ్రహ్మమందును లయింపఁజేసి బహిరంగవ్యాపారంబులువిడిచి నారచీరలు
ధరియించి మౌనియు నిరాహారుండును ముక్తకేశుండును నై యున్మత్తపిశాచ
బధిరజడులచందంబున నిర పేక్షత్వంబున. 385

క. చిత్తంబున బ్రహ్మము నా,వృత్తముఁ గావించికొనుచు ♦ విజ్ఞానధనా
యత్తులు దొల్లి వెలింగెడి,యుత్తరదిశ కేఁగె నిర్మ♦లోద్యోగమునన్. 386

సీ. అంత నాతనితమ్ము ♦ లనిలపుత్త్రాదులు, గలిరాకచేఁ బాప♦కర్ము లగుచుఁ
జరియించు ప్రజలసం♦చారంబు లీక్షించి, యఖిలధర్మంబుల ♦ నాచరించి
వైకుంఠచరణాబ్జ♦వర్తితహృదయు లై, తద్భక్తి నిర్మల♦త్వమును జెంది
విషయయుక్తులకుఁ బ్ర♦వేశింపఁగా రాక, నిర్ధూతకల్మష♦నిపుణమతులు

తే. బహుళవిజ్ఞానదావాగ్ని♦భసితకర్ము, లైనయేకాంతులకు [1]లక్ష్య ♦ మై వెలుంగు
ముఖ్యనారాయణస్థాన♦మునకుఁ జనిరి, విగతరజ మైనయాత్మల ♦ విప్రముఖ్య.

వ. అంత విదురుండు ప్రభాసతీర్థంబున హరియందుఁ జిత్తంబు సేర్చి శరీరంబువిడిచి
పితృవర్గంబుతోడ దండధరుం డగుటంజేసి నిజాధికారస్థానంబునకుం జనియె
ద్రుపదరాజపుత్త్రియుఁ బతులవలన నుపేక్షితయై జగత్పతి యైనవాసుదేవునందుఁ
జిత్తంబు సేర్చి తత్పదంబు సేరె నిట్లు. 388

క. [2]పాండవులసంప్రయాణము, పాండురమతి నెవ్వఁ డైనఁ ♦ బలికిన విన్నన్
ఖండితభవుఁ డై హరిదా,సుం డై కైవల్యపదము ♦ సొచ్చు నరేంద్రా. 389

వ. అంత నట పరీక్షిత్కుమారుండు జాతకర్మవిదు లైనకోవిదులు సెప్పినచందంబున
భూసురోత్తమశిక్షావశంబున మహాభాగవతశేఖరుం డై ధరణీపాలనంబు సేయు
చు నుత్తరునిపుత్త్రిక నిరావతి యనుమత్తకాశినిం బెండ్లి యయి జనమేజయ
ప్రముఖు లైన నలువురుగొడుకుల నుత్పాదించి గంగాపులినతలంబునఁ గృపాచా
ర్యుండు గురుత్వంబు సేయ యాభాగంబులకు వచ్చినదేవతల నీక్షించుచు
సదక్షిణంబుగా మూఁడశ్వమేధంబు లాచరించి దిగ్విజయకాలంబున గోమిథు
నంబుఁ దన్నుచున్నశూద్రరాజచిహ్నముద్రితుం డగుకలిం బట్టి నిగ్రహించె
నని చెప్పిన శౌనకుండు పౌరాణికున కిట్లనియె. 390

1. లభ్య ♦ మై. 2. పాండవకృష్ణులయానము.

—•• పరీక్షిన్మహారాజు భూధర్మదేవతలసంవాదం బాలించుట. ••—

క. భూవరరూపపుశూద్రుఁడు, గోవుం దా నేల తన్నెఁ గోరి పరీక్షి
ద్భూవరుఁడు దిశల గెలుచుచు; నేవిధిఁ గలి నిగ్రహించె నెఱిఁగింపఁ గదే.

మ. అరవిందాక్షపదారవిందమకరందాసక్తులై యున్నస
త్పురుషశ్రేష్ఠులవృత్తముల్ వినక దుర్బుద్ధిన్ [1]విలంఘించి దు
ర్నరవార్తాకథనప్రపంచముల కర్ణప్రాప్తముల్ సేసి వా
సరముల్ వ్యర్థతఁ ద్రోచుచుండ జన దీసంసారమోహాంబునన్. 392

సీ. మనుజుఁడు నిత్యుఁడు కాదు మరణంబు నిజ మని, యెఱిఁగి మోక్షస్థితి నిశ్చయించు
నల్పాయువు లగుమా కన్యదర్జనచరిత్రము లోలిఁ గర్ణరంధ్రములఁ బెట్టి
బంగారువంటియీ బ్రదికెడుకాలంబుఁ, బో నాడఁగా నేల పుణ్యాచరిత
మాధవపదపద్మమకరందపానంబు, సేయింపవే యేము సేయునట్టి

ఆ. సత్త్రయాగమునకు సన్మునీంద్రులు చేర, వాఁడె దండధరుఁడు వచ్చెఁ జూడు
చంపఁ డొకనినైన జన్న మయ్యెడుదాఁక, వినుచు నుండుఁ దగిలి విష్ణుకథలు.

క. మందునకు మందబుద్ధికి, మందాయువునకు నిరర్థమార్గములను గో
విందచరణారవిందమ,రందము గొనఁ దెలిపి లేదు రాత్రిందివముల్. 394

వ. అని శౌనకుండు పలికిన సూతుం డిట్లనియెఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుండు నిజవాహినీసందోహసంరక్షితం బగుకురుజాంగలదేశంబున యుద్ధకుతూహలంబు నంగీకరించి తీవ్రం బగుకలిసంచారంబు నాకర్ణించి యొక్కనాఁడు సముల్లాసంబున బాణాసనంబు గైకొని నీలనీరదనిభతురంగనివహయోజితంబును గంఠీరవకేతనవిభ్రాజితంబును ఫలితమనోరథంబును నైనరథంబు నారోహణంబుసేసి రథతురంగమసుభటకరటిఘటాసంఘటితం బగువాహినీచక్రంబు నిర్వక్రంబుగం గొలువ దిగ్విజయార్థంబు వెడలి పూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరసముద్రలగ్నంబు లయినయిలావృతరమ్యకహిరణ్మయహరివర్షకింపురుషభద్రాశ్వకేతుమాలాభారతవర్షంబులు నుత్తరకురుదేశంబులు జయించి [2]తత్తద్దేశవాసు లిచ్చినకానికలు గైకొనుచు మంగళపాఠకసంఘాతజేగీయమానపూర్వరాజవృత్తాంతంబు లాకర్ణించుచుఁ బాఠకపఠితపద్యంబులవలనం బాండవులకు భక్తవత్సలుం డైనపుండరీకాక్షుం డాచరించిన సారథ్య సఖ్య సాచివ్య సభాపతిత్వ వీరాసనత్వదూతభావాది కర్మంబులు [3](♦నశ్వత్థామాస్త్రతేజంబువలనఁ దన్ను రక్షించుటయు యాదవపాండవులందలి స్నేహానుబంధంబును వారలకుఁ గలినభగవద్భక్తివిశేషంబును విని ([4]విశ్వంభరుని భక్తవాత్సల్యంబునకు నాశ్చర్యంబు నొందుచు వందిబృందంబులకు నంబరాభరణ సుందరీసందోహంబుల నొసఁగుచుఁ బద్మనాభపాదపద్మభజనపర

1. విడంబించి. 2. 'తత్తద్దేశమంగళపాఠక' అని వ్రాఁతప్రతులు. 3. ♦ఇది మూలానుసారముగఁ జేర్పఁబడినది, 4. విశ్వంభరత్వంబునకు నాశ్చర్యంబు.

తంత్రపవిత్రమానసుండై యుండె నయ్యెడ వృషభరూపంబున నేకపాదంబున సంచరించు ధర్మదేవుండు దనసమీపంబున లేఁగ లేని లేఁగటికుఱ్ఱిచందంబున హతప్రభ యై నేత్రసలిలంబులు గురియుచు గోరూప యై యున్నధాత్రికి ట్లనియె. 395

మ. నయనాంభఃకణజాల మేల విడువన్ నాతల్లి నీమేను సా
మయ మై యుండదు మోము వాడినది నీకేమన్నిం చుచుట్టాలకున్
భయదుఃఖంబులు నేఁడు వొందవు గదా బంధించి శూద్రుల్ పద
త్రయహీనున్ ననుఁ బట్ట వత్తు రనియో తాపంబు నీ కేటికిన్. 396

సీ. మఖములు లేమి నమర్త్యుల కిటమీఁద, మఖభాగములు లేక మాను ననియొ
రమణులు రమణుల రక్షింప రనియొ తత్పుత్త్రులఁ దండ్రులు ప్రోవ రనియొ
భారతి కుజనులఁ బ్రాపించు ననియొ సద్విప్రులు నృపుల సేవింతు రనియొ
కులిశహస్తుఁడు వానగురియింపకుండఁగ, బ్రజలు దుఃఖంబులఁ బడుదు రనియొ

ఆ. [1]హీనవంశజాతు లేలెద రనియొ రాజ్యములు పాడి గలిగి జరగ వనియొ
మనుజు లన్నపానమైథునశయనాస, నాదికర్మపక్తు లగుదు రనియొ. 397

మ. జననీ నీభర మెల్ల డించుటకు నై చక్రాయుధుం డిన్నిహా
యనముల్ దాను నరాకృతిన్ మెలఁగి నిత్యానందముం జేసి పో
యిన నే నింక ననాథ నైతిఁ గుజనుం డెవ్వాఁడు శాసించునో
పెనుదుఃఖంబులఁ బొందఁగంటి ననియో భీతిల్లి చింతించుటల్. 398

క. దెప్పర మగుకాలముచే, నెప్పుడు దేవతల కైన నిష్టం బగునీ
యొప్పిదము కృష్ణుఁ డరిగినఁ, దప్పెఁ గదా తల్లి నీవు తల్లడపడఁగన్. 399

వ. అనిన భూదేవి యి ట్లనియె. 400

క. ఈలోకంబునఁ బూర్వము, నాలుగుపాదముల నీవు [2]నడతువు నేఁడా
శ్రీలలనేశుఁడు లేమిని, గాలముచే నీకు నొంటికాలయ్యెఁ గదే. 401

వ. మఱియు సత్యశౌచదయాక్షమంబులును సంతోషత్యాగశమదమార్జవంబులును దపంబును సమత్వంబును బరాపరాధసహనంబును లాభంబు గలయెడ నుదాసీనుండై యుండుటయును శాస్త్రవిచారవిజ్ఞానవిరక్తులును నైశ్వర్యశౌర్యప్రభావత్వంబులును స్మృతియును స్వాతంత్ర్యంబును గౌశలకాంతిధైర్యమార్దవప్రతిభాతిశయప్రశ్రయశీలంబులును జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియమనోబలంబులును సౌభాగ్యగాంభీర్యస్థైర్యంబులును శ్రద్ధాకీర్తిమానగర్వాభావంబులును ననియెడి ముప్పదితొమ్మిదిగుణంబులు నవియునుం గాక బ్రహ్మణ్యతాశరణ్యతాదిమహాగుణసమూహంబును శ్రీకృష్ణదేవునియందు వర్తిల్లుం గావున. 402

1. హీనశక్త్య లింక. 2. నడవఁగ నకటా.

క. గణనాతీతము లగుస,ద్గుణములు గలచక్రి సనిన ఘోరకలిప్రే
రణమునఁ బాపసమూహ,వ్రణయుతు లగుజనులఁ జూచి వగచెదఁ దండ్రీ.

క. దేవతలకు ఋషులకుఁ బితృ,దేవతలకు నాకు నీకు ధీరులకును నా
నావర్ణాశ్రమములకును గోవులకును బాధ యనుచుఁ గుందెద ననఘా. 404

సీ. బ్రహ్మాదు లెవ్వనిభద్రకటాక్షవీ,క్షణము వాంఛింతురు సత్తపములఁ
గమలాలయము మానికమల యెవ్వనిపాద,కమలంబు సేవించుఁ గౌతుకమునఁ
బరమయోగీంద్రులు భవ్యచిత్తములందు, నిలుపుదు రెవ్వని నియతితోడ
వేదంబు లెవ్వనివిమలచారిత్రముల్, వినుతింపఁగా లేక వెగడువడియె

ఆ. నట్టివాసుదేవు నబ్జవజ్రాంకుశచక్రమీనశంఖచాపకేతు
చిహ్నితంబు లైనశ్రీచరణము లింకఁ,జోకవనుచు వగపు సోఁకె నయ్య.

క. హరిపాదంబులు సోఁకెడి, సిరికతమున నఖిలభువనసేవ్యత్వముతో
స్థిర నైతి నిన్నిదినములు, హరి నాగర్వంబు మాన్చి యరిగె మహాత్మా. 406

క. లీలాకారము దాల్చెను; శ్రీలలనేశుండు ఖలుల శిక్షించి భవో
న్మూలనము సేయుకొఱకును, నాలుగుపాదముల నన్ను నడపించుటకున్. 407

ఉ. ఆమధురోక్తు లానయము లాదరహాసము లాదయారసం
బామురిపెంబు లాతగవు లాగమనక్రియ లామనోహర
ప్రేమకరావలోకనముఁ బ్రీతిఁ గనుంగొన లేమి మాధవుం
గామిను లేల నిర్దళితకర్మలు యోగులుఁ బాయ నేర్తురే. 408

క. మెల్లన నాపై యాదవ,వల్లభుఁ డడుగిడఁగ మోహవశనై నేరం
జిల్లగ రోమాంచము క్రియ,ముల్లములై మొలచు సస్యములు మార్గములన్

వ. అని యిట్లు పూర్వవాహిని యైనసరస్వతీతీరంబున ధర్మదేవుండును భూమియు వృషభధేనురూపంబుల భాషింప రాజర్షి యైనపరీక్షిద్భూవరుండు డగ్గఱియె నాసమయంబున. 410

కలిపురుషుఁడు ధర్మదేవతను దన్నుట.

శా. కైలాసాచలసన్నిభం బగుమహా,గంభీరగోరాజముం
గాలక్రోధుఁడు దండహస్తుఁడు నృపాకారుండు క్రూరుండు జం
ఘాలుం డొక్కఁడు శూద్రుఁ డాసురగతిం గారుణ్యనిర్ముక్తుఁ డై
నేలం గూలఁగఁ దన్నెఁ బంచితలఁగా నిర్ఘాతపాదాహతిన్. 411

వ. మఱియును. 412

శా. ఆలోలాంగక నశ్రుతోయకలితాక్షిన్ మహాంభారవన్
బాలారూఢతృణావళీకబళలోభవ్యగ్రజిహ్వాగ్ర నాం
దోళస్వాంత సజీవవత్సనుదయద్దుఃఖాన్వితన్ ధర్మకీ
లాలాపూర్ణశరీర నామొదవు నుల్లంఘించి తన్నెన్ వడిన్.

వ. ఇట్లు ధేనువృషభంబులు రెంటిని గంటకుం డై తన్నుచున్న రాజలక్షణముద్రి
తుం డయినశూద్రునిం జూచి సువర్ణపరికరస్యందనారూఢుం డగునభిమన్యునంద
నుండు గోదండంబు సగుణంబు సేసి మేఘగంభీరరవంబు లగువచనంబుల
ని ట్లనియె. 414

శా. నిన్నుం గొమ్ములఁ జిమ్మెనో కదిసెనో ǂ నిర్భీతి వై గోవులం
దన్నం గారణ మేమి మద్భుజసనాథక్షోణి నే వేళలం
దు న్నేరంబులు సేయ రాదెఱుఁగవా ǂ ధూర్తత్వమున్ భూమిభృ
త్సన్నాహంబు నొనర్చి దెవ్వఁడవు సీ ǂ శాసించెదన్ దుర్మతీ. 415

క. గాండీవియుఁ జక్రియు భూమండలిఁ బెడఁబాసి చనిన ǂ మదమత్తుఁడ వై
దండింపఁ దగనివారల, దండించెదు నీవ తగుదు ǂ దండనమునకున్. 416

వ. అని వృషభంబు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 417

మ. కురుధాత్రీశ్వరబాహువప్రయుగళీǂగుప్తక్షమామండలిం
బరికింపన్ భవదీయనేత్రజనితాంǂభశ్శ్రేణి దక్కన్ జనుల్
దొరఁగం 1జేయు రధర్మసంజనితజంǂతుశ్రేణిబాష్పంబులన్
గురుశక్తిన్ విదళింతుఁ జూడు మితనిన్ ǂ గోమూర్తి దేవోత్తమా. 418

క. జాలిఁ బడ నేల నాశర, జాలంబులపాలు సేసి ǂ చంపెద వీనిన్
భూలోకంబున నిపు డే, నాలుగుపాదముల నిన్ను ǂ నడపింతుఁ జుమీ. 419

ఉ. వాచవి యైనగడ్డిఁ దిని ǂ వాహినులందు జలంబు ద్రావఁ గా
నీచరణంబు లెవ్వఁ డిటు ǂ నిర్దళితంబుగఁ జేసె వాఁడు దా
ఖేచరుఁ డైన వాని మణిǂకీలితభూషణయుక్తబాహులన్
వే చని త్రుంచి వైతు వినుǂవీధికి నేఁగిన నేల డాఁగినన్. 420

వ. అని మఱియు గోమూర్తి యయినభూదేవితో ని ట్లనియె. 421

చ. అగణితవైభవుం డగుముకుǂరాంతకుఁ డక్కట పోయె నంచు నె
వ్వగలఁ 2గృశించి నేత్రముల ǂ వారికణంబులు దేకు మమ్మ లో
బెగడకుమమ్మ మద్విశిఖǂబృందములన్ వృషలున్ వధింతు నా
మగఁటిమిఁ జూడవమ్మ వెఱ ǂ మానఁ గదమ్మ శుభప్రదాయినీ. 422

క. సాధువు లగుజంతువులకు, బాధలు గావించుఖలుల ǂ భజింపనిరా
జాధమునాయుస్స్వర్గ, శ్రీధనములు వీటిఁబోవు ǂ సిద్ధము తల్లీ. 423

క. దుష్టజననిగ్రహంబును, శిష్టజనానుగ్రహంబుఁ ǂ జేయఁగ నృపులన్
స్రష్ట విధించెఁ బురాణ, ద్రష్టలు సెప్పుదురు పరమǂధర్మము సాధ్వీ. 424

వ. అనిన ధర్మనందనపౌత్త్రునకు వృషభమూర్తి నున్నధర్మదేవుం డి ట్లనియె. 425

1. జూదర. 2. నశించి.

ఉ. క్రూరులఁ జంపి సాధువులఁ బ్రోవన్ విజయం బొనరించునట్టి యా
పౌరవవంశజాతుఁడవు భాగ్యసమేతుఁడ వౌదు తొల్లి మీ
వా రిటువంటివా రగుట వారిజనేత్రుఁడు మెచ్చి దౌత్య సం
చారము సేసెఁ గాదె నృపసత్తమ భక్తిలతానిబద్ధుఁడై. 426

వ. నరేంద్రా యేము ప్రాణులకు దుఃఖహేతువులము గాము మావలన దుఃఖంబు నొందెడుపురుషుండు లేఁడు వాదివాక్యభేదంబులఁ [1]గొందఱు మోహితులై భేదంబు నాచ్ఛాదించి తమకు నాత్మసుఖదుఃఖంబుల నిచ్చుప్రభు వని చెప్పుదురు [2]గొందఱు గ్రహదేవతాదులకుఁ బ్రభుత్వంబు సంపాదింతురు [3]గొందఱు గర్మంబునకుం బ్రాభవంబుం బ్రకటింతురు [4]గొందఱు స్వభావంబు ప్రభు వని పలుకుదు రిం దెవ్వరికిని సుఖదుఃఖప్రదానంబు సేయఁ బ్రభుత్వంబు లేదు పరులవలన దుఃఖంబు వచ్చిన నధర్మంబు పరులు సేసి రని విచారింపవలదు తర్కింపను నిర్దేశింపను రానిపరమేశ్వరునివలన సర్వంబు నగుచుండు ననిన ధర్మదేవునికి ధర్మనందనపౌత్త్రుం డి ట్లనియె. 427

ఆ. ధర్మమూర్తి వయ్య ధర్మజ వృషభరూప, పరమధర్మ మీవు పలుకుత్రోవ
పాపకర్ము చేయుపాపంబు సూచింపఁ, [5]బాపకర్ముఁ డేఁగుపథము వచ్చు. 428

వ. మఱియు దేవమాయవలన భూతంబులవాఙ్మనసంబులకు వధ్యఘాతుకలక్షణావృత్తిసులభంబుగం దెలియ రాదు నీవు ధర్మదేవతవు కృతయుగంబునం దపశ్శౌచదయాసత్యంబు లను నాలుగు నీకుం బాదంబు లని చెప్పుదురు [6](*త్రేతాయుగంబునం బూర్వోక్తపాదచతుష్కంబునం దొక్కపాదంబు క్షీణం బయ్యె ద్వాపరంబునఁ బాదద్వయంబు నశించెఁ గలియుగంబం దు నివ్వడువున) నిప్పుడు నీకుఁ బాదత్రయంబు భగ్నం బయ్యె నవశిష్టం బగుభగవదీయచతుర్థపాదంబున ధర్మంబు గల్యంతంబున నిగ్రహింపగమకించుచున్నయది విను మదియునుంగాక.

మ. భరముం బాపి రమావిభుండు గరుణాం బాదంబులం ద్రొక్కఁగా
స్థిర యై వేడుక నింతకాలము సుఖశ్రీ నొందె భూదేవి త
చ్చరణస్పర్శము లేమి శూద్రకులజుల్ శాసింతు రంచున్ నిరం
తరశోకంబుల నీరు గన్నుల నిడెన్ ధర్మజ్ఞ వీక్షించితే. 430

—•• పరీక్షిన్మహారాజు గలిని నిగ్రహించి ధర్మపరిపాలనము సేయుట. ••—

వ. అని యిట్లు ధరణీధర్మదేవతల బుజ్జగించి మహారథుం డయిన విజయపౌత్త్రుండు క్రొక్కారుమెఱుంగు తెఱంగు ధిక్కరించుచు దిక్కులకు వెక్కసం బయినయడిదంబు బెడిదంబుగ జడిపించి పాపహేతు వయినకలిరూపు మాప నుద్యోగించిన వాఁడు రాజరూపంబు విడనాడి వాడినమొగంబుతోడ భయవిహ్వలుం

1. 'యోగీశ్వరులు' అచ్చుప్రతి. 2. 'దైవజ్ఞులు' అ. ప్ర. 3. 'మీమాంసకులు' అ. ప్ర. 4. 'లౌకాయతికులు' అ. ప్ర. 5. బ. శిక్షింప. 6. (*) ఇది పండితులు కూర్చినది.

డై హస్తంబులు సాఁచి తత్పాదమూలవిన్యస్తమస్తకుండై ప్రణామంబు సేసి.

క. కంపించె దేహ మెల్లం, జంపకు మో రాజతిలక । శరణాగతు ర
క్షింపు మని తనకు మ్రొక్కినఁ, జంపక కలిరాజుఁ జూచి । జనపతి వలుకున్.

క. అర్జునకీర్తిసమేతుం, డర్జునపౌత్త్రుండు భయరసావృతజనులన్
నిర్జించి చంపఁ దలఁపఁడు, దుర్జనభావంబు విడిచి । తొలఁగు దురాత్మా. 433

వ. నీవు పాపబంధుండవు మదీయబాహుపాలితం బయిన మహీమండలంబున నిలువ వలవదు రాజదేహంబు నందు వర్తించుచున్న యసత్యలోభ చౌర్యదౌర్జన్యదురాచారమాయాకలహ కపటకలహాలక్ష్మ్యాదిక కల్మషతరసమూహంబు లాశ్రయించు సత్యధర్మంబులకు నివాసం బగు బ్రహ్మావర్తదేశంబున యజ్ఞవిస్తారనిపుణు లయిన వారు యజ్ఞేశ్వరుం డయిన హరిం గూర్చి యాగంబు సేయుచున్నవారు యజించు వారలకు సుఖప్రదానంబు సేయుచు సకలభూతాంతర్యామి యై భగవంతుం డయిన హరి జంగమస్థావరంబులకు నంతరంగబహిరంగంబుల సంచరించువాయువు చందంబున నాత్మరూపంబున మనోరథంబుల నిచ్చుం గావున నీ విం దుండ వలవ దనుచు దండహస్తుం డయిన జమునికైవడి మండలాగ్రంబు సాఁచిన రాజవర్యునకుం గలి యి ట్లనియె. 434

క. జగతీశ్వర నీ యడిదము, ధగధగితప్రభలతోడఁ । దఱచుగ మెఱవన్
బెగడెం జిత్తము గుండెలు, వగిలెడు నీకె నెందుఁజొత్తు । [1]భావింపఁ గదే. 435

వ. నరేంద్రా నిన్ను నారోపితశరశరాసను సర్వప్రదేశంబులందును విలోకించుచున్నవాఁడ నే నెక్కడ నుండుదు నానతిమ్మనిన రాజన్యశేఖరుండు ప్రాణివధస్త్రీద్యూతపానంబు లనియెడు నాలుగుస్థానంబులు నిచ్చి మఱియు నడిగిన సువర్ణమూలం బగు నసత్యమదకామహింసావైరంబు లనియెడు పంచప్రదేశంబుల నొసంగి యితరస్థలంబుల స్పృశియింప కుండ నియమించె నిట్లు కలినిగ్రహంబు సేసి హీనంబు లయిన తపశ్శౌచదయ లనియెడి మూఁడుపాదంబులు వృషభమూర్తి యయిన ధర్మదేవత కిచ్చి విశ్వంభరకు నిర్భరం బయిన సంతోషంబు సంపాదించి. 436

క. గజనామధేయపురమున, గజరిపుపీఠమున ఘనుఁడు । గరిమముఁడు మహా
గజవైరిపరాక్రముఁడై, గజిబిజి లే కుండఁ దాల్చెఁ । గౌరవలక్ష్మిన్. 437

వ. ఇట్లు కృష్ణునియనుగ్రహంబున నశ్వత్థామబాణపావకంబువలన బ్రదికి వృషభమూర్తి యయిన ధర్మదేవతకు నభయం బిచ్చిన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రాహ్మణశాపప్రాప్తతక్షకాహిభయంబువలనఁ బ్రాణంబులు వోవు నని యెఱింగి సర్వసంగంబులు వర్జించి శుకునకు శిష్యుండై విజ్ఞానంబు గలిగి గంగాతరంగిణీ తీరంబునం గళేబరంబు విడిచె నినుఁడు. 438

---

1. భాషింపఁగదే.

క. హరివార్తఁ దెలుఁగువారికి, హరిపదములు దలఁచువారి కనవరతంబున్
హరికథలు వినెడివారికి, మరణాగతమోహసంభ్రమము లే దనఘా. 439

క. శుభచరితుఁడు హరి యరిగినఁ, బ్రభవించి ధరిత్రి నెల్లఁ బ్రబ్బియుఁ గలి దా
నభిమన్యుసుతునిచేతను, బ్రభవింపక యడఁగి యుండె భార్గవముఖ్యా. 440

వ. ఇవ్విధంబునఁ జతుస్సముద్రముద్రితాఖిలమహీమండలప్రాజ్యసామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగాఁ జేయుచు నాయభిమన్యుసంభవుండు. 441

ఉ. చేసినఁ గాని పాపములు సెందవు చేయఁ దలంచినంతటం
జేసెద నన్నమాత్రమునఁ జెందుఁ గదా కలివేళఁ బుణ్యముల్
మోసము లే దటంచు నృపముఖ్యుఁడు గాచెఁ గలిన్ మరంద ము
ల్లాసముతోడఁ గ్రోలి విరులం దెగఁజూడని తేఁటికైవడిన్. 442

వ. మఱియుం బ్రమత్తులై యధీరు లగునరులయందు వృకంబుచందంబున నొదిఁగి కాఁచుకొని యుండి చేష్టించుఁగాని ధీరు లైనవారికిం గలివలనిభయంబు లే దని కలి నంతంబు నొందింపఁ డయ్యె ననిన విని ఋషులు సూతున కి ట్లనిరి. 443

సీ. పౌరాణికోత్తమ బ్రదుకుము పెక్కేండ్లు, తామరసాక్షునిధవళయశము
మరణశీలుర మైన మా కెఱింగించితి, కల్పితం బగుక్రతుకర్మమందుఁ
బొగలచేఁ బొగిలి యబుద్ధచిత్తుల మైన, మము హరిపదపద్మమధురరసముఁ
ద్రావించితివి నీవు ధన్యుల మైతిమి, జన్మాంతరము లేనిస్వర్గ మైన

తే. విష్ణుభక్తులసంగంబు వెలకు రాదు, ప్రకృతిగుణహీనుఁడగుచక్రిభద్రగుణము
లీశకమలాసనాదులు నెఱుఁగ లేరు, వినికి వినఁ జాల మనియెడివెఱ్ఱి గలఁడె.

క. శ్రీపంబులు ఖండితసం, తాపంబులు గల్మషాంధతమసమహోద్య
ద్దీపంబులు పాషండదు, రాపంబులు విష్ణువందనాలాపంబుల్. 445

క. పావనములు దురితలతా,లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం, భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్. 446

ఆ. పరమభాగవతుఁడు పాండవపౌత్త్రుండు, శుకునిభాషణముల శుద్ధబుద్ధి
యై విరాజమానుఁ డై ముక్తియగువిష్ణు, పాదమూల మెట్లు వడసె ననఘ.

వ. మహాత్మా విచిత్రయోగనిష్ఠాకలితంబును విష్ణుచరితలలితంబును బరమపుణ్యంబును సకలకల్యాణగుణగణ్యంబును భాగవతజనాపేక్షితంబును నైనపారీక్షితభాగవతాఖ్యానంబు వినిపింపు మనిన సూతుం డి ట్లనియె. 448

క. మిముబోఁటిపెద్దవారలు, కమలాక్షునిచరిత మడుగఁగాఁ జెప్పెడిభా
గ్యముగలిగె నేఁడు నాజ,న్మము సఫలం బయ్యె వృద్ధమాన్యుఁడ నగుటన్. 449

క. కులహీనుఁడు నారాయణ,విలసత్కథనములు గడఁగ వినిపించినఁ ద
త్కులహీనతఁ బాసి మహో,జ్జ్వలకులజత్వమును బొందు సన్మునులారా. 450

సీ. ఎవ్వనిగుణజాల । మెన్న జిహ్వలు లేక, నలినగర్భాదు ల । నంతుఁ డంద్రు
కోరెదు విబుధేంద్ర । కోటి నొల్లక లక్ష్మి, ప్రార్థించె నెవ్వని । పాదరజము
బ్రహ్మ యెవ్వనిపాద । పద్మంబు గడిగిన, జలము ధన్యత నిచ్చె । జనుల కెల్ల
భగవంతుఁ డనియెడి । భద్రశబ్దమునకు, నెవ్వఁ డర్థాకృతి । నేపు మిగులు
ఆ. నే మహాత్ము నాశ్ర । యించి శరీరాది, సంగకోటి నెల్ల । సంహరించి
ప్రాభవమున [1]మునులు । పారమహంస్యంబు, నొందితిరిగి రాక । యుందు రెలమి.
చ. క్రమమున మింటికై యెగయుఁ । గాక విహంగము మింటి దైనపా
రము గన నేర్చునే హరిప । రాక్రమ మోపినయంతఁ గాక స
ర్వము వివరింప నెవ్వఁడు ప్ర । వర్తకుఁ డో మునులార [2]నాదుచి
త్తమునకు నెంత గానఁబడెఁ । దప్పక చెప్పెద మీకు నంతయున్. 452
క. వేఁటపురాధీశుఁడు, గోదండము సేతఁ బట్టి । కొని గహనములో
వేదండాదుల నొకనాఁ, డేదండలఁ బోవ నీక । యెగచెఁ బలిమిన్. 453
క. ఒగ్గము లుద్రవ్వి పడు వుని, యొగ్గను పెనుఁదెరలవలల । నురులు మృగములన్
డగ్గఱి చంపెడువేడుక, నెగ్గల మై చిత్తమందు । వెంటాడింపన్. 454
క. కోలముల గవయవృకశా, ర్దూలములఁ దరక్షుఖడ్గ । రోహితహరిణం
డాలముల శరభచమర, వ్యాలముల వధించె విభుఁడు । వడి నోలములన్. 455

పరీక్షితుఁడు వేఁటాడి శమీకునిపై మృతసర్పము నెత్తి వైచుట.

క. మృగములు మెచ్చ నరేంద్రుఁడు, మృగరాజపరాక్రమమున । మెఱసి హరించెన్
మృగధరమండలమునఁ గల, మృగ మొక్కటి దక్క । సర్వమృగముల నెల్లన్.
వ. ఇట్లు వాటంబగున వేఁటతమకంబున మృగంబుల వెంబడింబడి యెగచుచుం జరించుటం జేసి బుభుక్షాపిపాసలవలన మిగులం బరిశ్రాంతుం డయి ధరణీకాంతుండు చల్లనినీటికొలకుం గానక కలంకితచిత్తుం డై చని చని యొక్కతపోవనంబు గని యందు. 457
సీ. మెలఁగుట చాలించి । మీలితనేత్రుఁ డై శాంతుఁ డై కూర్చుండి । జడత లేక
ప్రాణమనోబుద్ధి । పంచేంద్రియంబుల, బహిరంగవీథులఁ । బాఱనీక
జాగరణాదిక । స్థానత్రయము దాఁటి పరమ మై యుండెడి । పదముఁ దెలిసి
బ్రహ్మభూతత్వసం । ప్రాప్తవిక్రియుఁ డయి, యతిదీర్ఘజటలు ద । న్నావరింప
తే. నలఘురురుచర్మధారి యై । యలరుచున్న, తపసిఁ బొడగని శోషిత । తాలుఁ డగుచు
నంషి తడి లేక కుత్తుక । నెలుఁగు డింద, మందభాషల నిట్లను । మనుజవిభుఁడు.
క. తోయములు దెమ్ము మా కీ, [3]తోయము వేఁటాడ వెరవు । దొరకదు ఘనచే
తోయుత డప్పి జనించెను, తోయమువారలును లేరు । దుస్సహ మనఘా. 459

---

1. ఘనులు. 2. బుద్ధిచి, త్తములకు. 3. తోయము వేఁటాడువేళఁ ♦ దొల్లి పొడమ దీ, తోయము క్రియ జలదాహము.

వ. అని భూవరుండు శమీకమహాముని [1]సమాధినిష్ఠానిమీలితనేత్రుండును విస్మృతబాహ్యాంతరింద్రియకృతసంచారుండును హరిచింతాపరుండును నై యుండుట విచారింపలేక. 460

ఉ. కన్నులు మూసి బ్రాహ్మణుఁడు గర్వముతోడుత నున్నవాఁడు చే
సన్నల నైన రమ్మనఁడు సారజలంబులు దెచ్చి పోయఁడే
మన్నన లైనఁ జేయఁడు సమగ్రఫలంబులు వెట్టఁ డింతసం
పన్నత నొందెనే తనతపశ్చరణాప్రతిమప్రభావముల్. 461

ఆ. వారిఁ గోరుచున్నవారికి శీతల, వారి యిడుట యెట్టివారి కయిన
వారితంబు గాని వలసినధర్మంబు, వారి యిడఁడు [2]దాహవారి గాఁడు. 462

చ. అని మనుజేశ్వరుండు మృగయాపరాగతతోయదాహసం
జనితదురంతరోషమున సంయమి దన్నుఁ దిరస్కరించి పూ
జనములు సేయఁ డంచు మృతసర్పము నొక్కటి వింటికొప్పునం
బని వడి తెచ్చి వైచె నటు బ్రహ్మమునీంద్రునియంసవేదికన్. 463

వ. ఇట్లతండు [3](*ప్రత్యాహృతబాహ్యాంతరింద్రియుండగుట నిమీలితలోచనుండు గా నోపునో యట్లు గాక గతాగతు లగుక్షత్త్రబంధులచే నేమియని మృషాసమాధినిష్ఠుండు గా నోపునో యని వితర్కించుచు) వృథారోషదర్పంబున ముని మూఁపున గతాసు వయినసర్పంబు నిడి నరేశ్వరుండు దనపురంబునకుం జనియె నంత సమీపవర్తు లైనమునికుమారు లంతయు దెలియం జూచి శమీకనందనుం డైనశృంగికడకుం జని. 464

శమీకపుత్త్రుం డగుశృంగి పరీక్షితుని శపించుట.

క. నరగంధగజస్యందన, తురగంబుల నేలురాజు తోయాతురుఁ డై
పరఁగన్ నీజనకుని మెడ, నురగముఁ దగిలించి పోయె నోడక తండ్రీ. 465

వ. అని పలికిన సమానవయోరూపమునికుమారలీలాసంగి యయినశృంగి శృంగంబులతోడిమూర్తి [4]ధరియించినట్లు విజృంభించి రోషసంరంభమున నదరిపడి ([5]*బల్యన్నంబుల భుజించి పుష్టంబు లగుపరపుష్టంబులుం బోలె బలిసియు ద్వారంబులం గాచికొని యుండుసారమేయంబులపగిది దాసభూతు లగు క్షత్త్రియాభాసు లెట్లు బ్రాహ్మణోత్తములచే స్వరక్షకులుగ నిరూపితు లయి రట్టివార లెట్లు తద్గృహంబుల భాండసంగతం బగునన్నంబు భుజింప నర్హు లగుదురు తత్కృతంబు లయిన ద్రోహంబు లెట్లు నిజస్వామిం జెందు నని మఱియు) ని ట్లనియె. 466

1. 'సమాధి నుండి హరిచింతాపరుం డై' అని వ్రాఁతప్రతులు.
2. ధర్మ♦వారి గాఁడు.
3. 5 (♦) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి.
4. ధరియించి విజృంభించురోషరసంబుభంగి నుదరి.

ఉ. ఆడఁడు తన్ను దూషణము । లాశ్రమవాసులఁ గాని వైరులం
గూడఁడు కందమూలములు । గూడుగఁ దించు సమాధినిష్ఠుఁడై
వీడఁడు లోనిచూడ్కులను । విష్ణునిఁ దక్కఁ బరప్రపంచముం
జూడఁడు మద్గురుండు ఫణిఁ । జుట్టఁగ నేటికి రాచవానికిన్. 467

ఉ. పోము హిరణ్యదానములఁ । బుచ్చుకొనంగ ధనంబు లేమియుం
దేము సవంచనంబులుగ । దీవన లిచ్చుచు వేసరింపఁగా
రాము వనంబులన్ గృహవిశ్రాముల మై నివసింపఁ జెల్లరే
పామును వైవఁగాఁ దగునె । బ్రహ్మమునీంద్రభుజార్గళంబునన్. 468

క. పుడమి గలజనులు వొగడఁగఁ, గుడుగుడు గట్టుదురు గాక । కువలయపతులై
యడవుల నిడుమలఁ బడియెడి, బడుగులయెడ నిడఁగఁ దగునె । పన్నగశవమున్.

క. భగవంతుఁడు గోవిందుఁడు, జగతిం బెడఁబాసి చనిన । శాసింపంగాఁ
దగువారు లేమి దుర్జను, లెగసి మహాసాధుజనుల । నేఁచెద రకటా. 470

క బాలకులార ధరిత్రీ,పాలకు శపియింతు ననుచు । బలువడిని విలో
లాలకుఁ డగుమునికుంజర, బాలకుఁ డరిగెం ద్రిలోక । పాలకు లదరన్. 471

వ. ఇట్లు రోషించి కౌశికీనదికిం జని జలోపస్పర్శనంబు సేసి. 472

ఉ. ఓడక వింటికోపున మృ । తోరగముం గొని వచ్చి మాఱుమా
టాడక యున్నమజ్జనకు । నంసతలంబున బెట్టి దుర్మద
క్రీడఁ జరించురాజు హరకేశవు [1]లొడ్డిననైనఁ జచ్చుఁ బో
యేడవనాఁడు తక్షకఫ । ణీంద్రవిషానలహేతిసంహతిన్. 473

వ. అని శమీకమహామునికుమారుం డయిన శృంగి పరీక్షిన్నరేంద్రుని శపియించి నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి కంఠలగ్న కాకోదరకళేబరుం డైన తండ్రిం జూచి.

క. ఇయ్యెడ నీకంఠమునకు, నియ్యురగశవంబుఁ దెచ్చి । [2]యీ నేర్చినయా
దయ్యా మిఁక నేమి సేయదు, నెయ్యంబులు లేవు సుమ్ము । నృపులకుఁ దండ్రీ. 475

శా. ప్రారంభంబున వేట వచ్చి ధరణీ । పాలుండు మాతండ్రిపై
నేరం బేమియు లేక సర్పశవముం । నేఁ డుగ్రుఁడై వైచినాఁ
డీరీతిన్ ఫణి గ్రమ్మఱన్ బ్రదుకునో । హింసించునో కోఱలన్
రారే తాపసులార దీనిఁ దివరే । రక్షింపరే మ్రొక్కెదన్. 476

వ. అని వెఱుసున సర్పంబుఁ దిగుచనేర్పు లేక యెలుంగెత్తి యేడ్చుచున్న కుమారకు రోదనధ్వని విని యాంగిరసుం డయిన శమీకుండు సమాధి చాలించి మెల్లన కన్నులు దెఱచి మూఁపున వ్రేలు చున్న మృతోరగంబు నీక్షించి తీసి పాఱవైచి కుమారకుం జూచి. 477

1. లాఁగినఁ జచ్చు నేఁటితో, నేడవ. 2. యీ నేర్చినయా, దయ్యమిఁక నేమి సేయుదు.

క. ఏకీడు నాచరింపము, లోకులకున్ మనము సర్వ§లోకసములమున్
శోకింప నేల పుత్త్రక, కాకోదర మేల వచ్చెఁ § గంఠంబునకున్. 478

వ. అని యడిగినఁ దండ్రికిం గొడుకు రాజు వచ్చి సర్పంబు వైచుటయుం దాను శపించుటయును వినిపించిన నమ్మౌని దనదివ్యజ్ఞానంబున నమ్మానవేంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రుం డని యెఱింగి కొడుకువలన సంతసింపక యిట్లనియె. 479

క. పెట్టిద మగుశాపమునకు, దట్టపుద్రోహంబు గాదు § ధరణీకాంతుం
గట్టా యేల శపించితి, పట్టీ తక్షకవిషాగ్ని§పా లగు మనుచున్. 480

ఆ. తల్లికడుపులోన § దగ్ధుఁడై క్రమ్మఱఁ, గమలనాభుకరుణఁ § గలిగినాఁడు
బలిమి గలిగి ప్రజలఁ § బాలించుచున్నాఁడు, దిట్టపడుచు రాజుఁ దిట్టఁదగునె.

ఉ. కాపరి లేనిగొఱ్ఱియల § కైవడిఁ గంటకచోరకోటిచే
నేపఱి యున్న దీభువన § మీశుఁడు కృష్ణుఁడు లేమి నిట్టిచో
భూపరిపాలనంబు సమ§బుద్ధి నితం డొనరింపఁ జెల్లరే
యీపరిపాటిద్రోహమున § కిట్లు శపింపఁగ నేల బాలకా. 482

సీ. పాపంబు నీచేతఁ § బ్రాపించె మన కింక, రాజు నశించిన§రాజ్యమందు
బలవంతుఁ డగువాఁడు § బలహీనుపసుదార,హయసువర్ణాదుల § నపహరించు
జారచోరాదులు § సంచరింతురు ప్రజ, కన్యోన్యకలహంబు § నతిశయిల్లు
వైదికం బై యున్న§వర్ణాశ్రమాచార,ధర్మమించుక లేక § తప్పి పోవు
ఆ. నంతమీఁద లోకు § లర్థకామంబులఁ, దగిలి సంచరింప § ధరణి నెల్ల
వర్ణసంకరములు§వచ్చు మర్కటసార,మేయములకు వచ్చు§మేరఁ బుత్ర. 483

ఉ. భారతవంశజుం బరమ§భాగవతున్ హయమేధయాజి నా
చారుపరున్ మహానయవి§శారదు రాజకులైకభూషణున్
నీరము గోరి నేఁడు మన§నేలకు వచ్చినయర్థి భక్తిస
త్కారము సేసి పంప జనుఁ § గాక శపింపఁగ నీకు ధర్మమే. 484

క. భూపతికి నిరపరాధము, శాపము దానిచ్చె బుద్ధి§చాపలమున మా
పాపఁడు వీఁ డొనరించిన,పాపము దొలఁగింపు కృష్ణ § పరమేశ హరీ. 485

క. పొడిచినఁ దిట్టినఁ గొట్టినఁ, బడుచుందురు గాని పరమ§భాగవతులు దా
రొడఁబడరు మాఱు సేయఁగఁ, గొడుకా విభుఁ డెగ్గు సేయఁగోరఁడు నీకున్.

క. [1]చెలఁగరు కలఁగరు సాధులు, మిళితము లయి పరులవలన § మేలుం గీడున్
నెలకొనిన నైన నాత్మకు, నొలయవు సుఖదుఃఖచయము§యుగ్మములగుచున్.

వ. అని యిట్లు శమీకమహామునీంద్రుండు గ్రమ్మఱింప శక్తి లేనికొడుకు సేసినపాపంబునకు సంతాపంబు నొంది తనశిష్యు నొకమునికుమారునిం బిలిచి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు రాజున కెఱింగించి రమ్మని పంచె నంత నాయభిమన్యు

1. తలఁగరు.

పుత్త్రుండు శమీకమునిశిష్యునివలన శాపవృత్తాంతంబు విని కామక్రోధాదివిషయాసక్తుం డగుతనకుం దక్షకవిషాగ్ని విరక్తిబీజం బగు ననుచుఁ గరినగరంబునకుం జని యేకాంతంబున. 488

పరీక్షిత్తుఁడు విప్రశాపం బెఱింగి ప్రాయోపవిష్టుం డగుట.

ఉ. ఏటికి వేఁట వోయితి మునీంద్రుఁడు గాఢసమాధి నుండఁగా
నేటికిఁ దద్భుజాగ్రమున నేసితి సర్పశవంబుఁ దెచ్చి నే
నేటికిఁ బాపసాహసము లీక్రియఁ జేసితి దైవయోగముం
దాఁటఁగ రాదు వేగిరము తథ్యము నీకు జనించు ఘోర మై. 489

ఉ. పామువిషాగ్నికీలములఁ బ్రాణము లేఁగిన నేఁగుఁ గాక యీ
భూమియు రాజ్యభోగములుఁ బోయిన నిప్పుడ పోవుఁ గాక సౌ
దామినిఁ బోలుజీవనముఁ దథ్యము గాఁ దలపోసి యింక నే
నే మని మాఱు దిట్టుదు మునీంద్రకుమారకు దుర్నివారకున్. 490

ఆ. రాజ ననుచుఁ బోయి రాజ్యగర్వంబున, వనముకొఱకు వారివనము సొచ్చి
దందశూకశవముఁ దండ్రిపై వైచినఁ, బాలియుఁ దిట్ట కేల పోవు సుతుఁడు.

క. గోవులకును బ్రాహ్మణులకు, దేవతలకు నెల్లప్రొద్దుఁ దెంపునఁ బీడల్
గావించుపాపమానస, మేవిధమునఁ బుట్ట కుండ నే వారింతున్. 492

వ. అని వితర్కించి. 493

క. దామోదరపదభక్తిం, గామాదుల గెల్చినాఁడు గావునఁ గరుణన్
భూమీశుఁ డలుగఁ డయ్యెను, సామర్థ్యము గలిగి దోషసంగిన్ శృంగిన్. 494

వ. అంత మునికుమారుండు శపించినవృత్తాంతంబు దక్షకుండు విని యెడరు వేచి యుండె నిట తక్షకవ్యాళవిషానలజ్వాలాజాలంబునం దనకు సప్తమదినంబున మరణం బని యెఱింగినవాఁడు గావున భూపాలుండు భూలోకస్వర్గలోకభోగంబులు హేయంబు లని తలంచి రాజ్యంబు విసర్జించి నిరశనవ్రతదీక్షాచరణంబు సంకల్పించుకొని. 495

మ. తులసీసంయుతదైత్యజిత్పదరజస్స్తోమంబుకంటెన్ మహో
జ్జ్వల మై దిక్పతిసంఘసంయుతజగత్సౌభాగ్యసంపాది యై
కలిదోషావళి నెల్లఁ బాపెడివియద్గంగాప్రవాహంబులోఁ
బలికిం బోయి మరిష్యమాణుఁ డగుచుం బ్రాయోపవేశంబునన్. 496

క. చిత్తము గోవిందపదా,యత్తముఁ గావించి మౌని యై తనలో నే
తత్తఱము లేక భూవర,సత్తముఁడు వసించె ముక్తసంగత్వమునన్. 497

వ. ఇట్లు పాండవపౌత్త్రుండు ముకుందచరణారవిందవందనానందకందాయమాన మానసుం డై విష్ణుపదీతీరంబునం బ్రాయోపవేశంబున నుండుట విని సకలలోక

పావనమూర్తులు మహానుభావులు నగుచుం దీర్థంబులకుం దీర్థత్వంబు నొసంగ సమర్థులైన యత్రి విశ్వామిత్ర మైత్రేయ భృగు వసిష్ఠ పరాశర చ్యవన భరద్వాజ పరశురామ దేవల గౌతమ కశ్యప కవష కణ్వ కలశసంభవ వ్యాస పర్వతనారద ప్రముఖులైన బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి పుంగవులును గాండర్షులయిన యరుణాదులును మఱియు నానాగోత్రసంజాతులైన మనులును శిష్యప్రశిష్య సమేతులై చనుదెంచిన వారలకుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసి పూజించి దండప్రణామంబు లాచరించి కూర్చుండ నియోగించి. 498

క. క్రమ్మఱ నమ్మునివిభులకు, నమ్మనుజేంద్రుండు మ్రొక్కి హర్షాశ్రుతతుల్
గ్రమ్మంగ ముకుళితకరుఁడై, సమ్మతముగఁ జెప్పె నాత్మసంచారంబున్. 499

ఉ. ఓపిక లేక చచ్చినమహోరగముం గొని వచ్చి కోపినై
తాపసుమూఁపుపై నిడినదారుణచిత్తుఁడ మత్తుఁడన్ మహా
పాపుఁడ మీరు పాపతృణపావకు లుత్తము లయ్యలార నా
పాపము వాయుమార్గముఁ గృపాపరులార విధించి చెప్పరే. 500

ఉ. భూసురపాదరేణువులు పుణ్యులఁ జేయు నరేంద్రులన్ ధరి
త్రీసురులార మీ చరణరేణుకణంబులు మేను సోఁకి నా
చేసినపాప మంతయు నశించెఁ గృతార్థుఁడ నైతి నెద్ది యేఁ
జేసిన ముక్తిపద్ధతికిఁ జెచ్చెరఁ బోవఁగ వచ్చుఁ జెప్పరే. 501

క. భీకరతరసంసార,వ్యాకులతన్ [1]విసిగి దేహవర్జనగతి నా
లోకించునాకుఁ దక్షక, కాకోదరవిషము ముక్తికారణ మయ్యెన్. 502

క. ఏపారునహంకార,వ్యాపారములందు మునిఁగి వర్తింపంగా
నాపాలిటిహరి భూసుర,శాపవ్యాజమున ముక్తసంగుం జేసెన్. 503

మ. ఉరగాధీశవిషానలంబునకు మే నొప్పింతు శంకింప నీ
శ్వరసంకల్పము నేఁడు మానదు భవిష్యజ్జన్మజన్మంబులన్
హరిచింతారతియున్ హరిప్రణుతిభాషాకర్ణనాసక్తియున్
హరిపాదాంబుజసేవయుం గలుగ మీ రర్థిం బ్రసాదింపరే. 504

క. చూడుఁడు నాకల్యాణము, పాడుఁడు గోవిందుమీఁదిపాటలు [2]దయతో
నాడుఁడు హరిభక్తులకథ, లేడహములలోన ముక్తి కేఁగెద నిచటన్. 505

క. అమ్మా నినుఁ జూచిననరుఁ, బొమ్మా యని ముక్తికడకుఁ బుత్తువట కృపన్
లెమ్మా నీరూపముతో, రమ్మా నా కెదుర గంగ రమ్యతరంగా. 506

వ. అని తనకు మీఁద నయ్యెడిజన్మాంతరంబులందును హరిపాదభక్తిసౌజన్యంబులు సంధిల్లుంగాత మని గంగాతరంగిణీదక్షిణకూలంబునం బూర్వాగ్రదర్భాసనంబున నుత్తరాభిముఖుండై [3]యుపవేశించి జనమేజయు రప్పించి రాజ్యభారంబు సమ

1. వీఁగి, 2. దమితో, 3. కూర్చుండి.

ర్పించి[1]యత్నంబు సంసారబంధంబునకుఁ దప్పించి చిత్తంబు హరికి నొప్పించి పర
మభాగవతుం డైన పాండవపౌత్రుండు ప్రాయోపవిష్టుం డై యున్న సమయంబున

క. ఒత్తిలి పొగడుచు సురలు వి, యత్తలమున నుండి మెచ్చి యలరుల వానల్
మొత్తము లై కురిసిరి నృప, సత్తముపై భూరిభేరిశబ్దంబులతోన్. 508

వ. ఆసమయంబున సభాసీను లయిన బుధు లిట్లనిరి. 509

మ. క్షితినాథోత్తమ నీచరిత్రము మహాచిత్రంబు మీ తాత లు
గ్రతిపోదన్యులు విష్ణుపార్శ్వపదవిం గామించి రాజన్యశో
భితకోటీరమణిప్రభాన్వితమహాపీఠంబు వర్జింతు రు
న్నతు లై నీవు మహోన్నతుండవు గదా నారాయణధ్యాయి వై. 510

మ. వసుధాధీశ్వర నీవు మర్త్యతనువున్ వర్జించి నిశ్శోక మై
వ్యసనచ్ఛేదక మై రజోరహిత మై వర్తించు లోకంబు స
ర్వసమత్వంబునఁ జేరునంతకు భవద్వాక్యంబులన్ వించు నే
దెసకుం బోవక చూచుచుండెదము నీదివ్యప్రభావంబులన్. 511

వ. అని యిట్లు పక్షపాతశూన్యంబులును మహనీయమాధుర్యగాంభీర్యసౌజన్యధు
ర్యంబులును నైనభాషణంబు లాడుచు మూఁడులోకంబులకు నవ్వలి దైనసత్య
లోకంబునందు మూర్తిమంతంబు లై [2]నెగడుచున్ననిగమంబులచందంబునం
దేజరిల్లుచున్నఋషులం జూచి భూవరుండు నారాయణకథాశ్రవణకుతూహలుం
డయి నమస్కరించి యిట్లనియె 512

క. ఏడుదినంబుల ముక్తిం, గూడఁగ నేరీతి వచ్చు గురుసంసార
క్రీడన మేక్రియ నెడతెగుఁ, జూడుఁడు మాతండ్రులార [3]శ్రుతివచనములన్.

శా. ప్రాజ్ఞుల్ పెద్దలు బ్రహ్మబోధనకళాపారీణు లాత్మప్రభా
లుప్తాజ్ఞానమహాంధకారులు దయాళుత్వాభిరాముల్ మనో
గుప్తంబుల్ సకలార్థజాలములు మీకుం గాన వచ్చుం గదా
సప్తాహంబుల ముక్తికేఁగెడుగతిం జర్చించి భాషింపరే. 514

వ. అని యుత్తరానందనుం డాడినవచనంబులకు మును లందఱుఁ బ్రత్యుత్తరంబు
విమర్శించునెడ దైవయోగంబున. 515

—శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజునొద్ద కేతెంచుట.—

సీ. ప్రతినిమేషముఁ బరబ్రహ్మంబు వీక్షించి, మదిఁ జొక్కి వెలుపల మఱచువాఁడు
కమలంబుమీఁది భృంగములకై వడి మోముపై నెఱసిన కేశపటలివాఁడు
గిఱివ్రాసి మాయ నంగీకరించినభంగి, వసనంబుఁ గట్టక వచ్చువాఁడు
సంగి గాఁ డని వెంటఁ జాటుభూతము లనా, బాలురహాసశబ్దములవాఁడు

తే. మహితపదజానుజంఘోరుమధ్యహస్త బాహువక్షోగళాననఫాలకర్ణ

1. యత్నంబున సంసారబంధంబుఁ దప్పించి 2. నిగమించు. 3. శ్రుతివచనంబుల్.

నాసికాగండము స్తనయనయుగళుఁ, డై నయవధూతమూర్తివాఁడరుగుదెంచి

ఉ. ఈ రని లోకులెంగినిసి యెగ్గులు వల్కనివాఁడు గోరికల్
గోరనివాఁడు గూటవల దూడనివాఁడు వృథా ప్రపంచముం
జేరనివాఁడు దైవగతిఁ జేరినలాభముఁ జూచి తుష్టుఁ డై
నేరనివానిచందమున నేర్పులు సూపనివాఁడు వెంశియున్: 517

ఆ. అమ్మహాత్ము [1]షోడశాబ్దవయోరూప, గమనగుణవిలాసకౌశలములు
ముక్తికాంత సూచి మోహితయగునన, నితరకాంత లెల్ల నేమి సెప్ప 518

ఆ. వెఱ్ఱితనము మాని విజ్ఞానమూర్తియై, బ్రహ్మభావమునను [2]బర్యటింప
వెఱ్ఱి యంచు శుకునివెంట నేతెంతురు, వెలఁదు లర్భకులును వెఱ్ఱులగుచు.

వ. ఇట్లు వ్యాసనందనుం డైనశుకుం డరుగుదెంచిన నందలిమునీంద్రు లమ్మహానుభావుని ప్రభావంబు తెలంగెఱుంగుదురు గావున నిజాసనంబులు డిగ్గి ప్రత్యుత్థానంబు సేసిరి పాండవపౌత్త్రుండు నాయోగిజనశిఖామణికి నతిథిసత్కారంబులు గావించి దండప్రణామంబు సేసి పూజించె మఱియు గ్రహనక్షత్రతారకామధ్యంబునం దేజరిల్లురాకాసుధాకరుండునుంబోలె బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి మధ్యంబునం గూర్చుండి విరాజమానుం డైనశుకయోగీంద్రుం గనుంగొని. 520

ఉ. ఫాలము నేల మోపి భయభక్తులతోడ నమస్కరించి భూ
పాలకులోత్తముండు కరపద్మములన్ ముకుళించి నేఁడు నా
పాలిటిభాగ్య మెట్టిదియొ పావనమూర్తివి పుణ్యకీర్తి వీ
వేళకు నీవు వచ్చుటి వివేకవిభూషణ దివ్యభాషణా. 521

మ. అవధూతోత్తమ మంటి నేఁడు నినుఁ డాయం గంటి నీవంటివి
ప్రవరుం బేర్కొనునంతటన్ భసిత మా బాపంబు నాబోఁటికిన్
భవదాలోకనభాషణార్చనపదప్రక్షాళనస్పర్శనా
దివిధానంబుల ముక్తి చేపడుట చింతింపంగ నాశ్చర్యమే. 522

క. హరిచేతను దనుజేంద్రులు ధర, ద్రుంగెడుభంగి నీపదస్పర్శముచే
గురుపాతకసంఘంబులు, [3]పొరిమాలుఁ గదయ్య యోగిభూషణ వింటే. 523

మ. ఎలిమిన్ మేనమఱంది యై సచివుఁ డై యేమేటి మాతాతలన్
బలిమిం గాచి సముద్రముద్రితధరం బట్టంబుఁ గట్టించె న
య్యలఘుం డీశుఁడు చక్రి రక్షకుఁడు గా కన్యుల్ విపద్రక్షకుల్
గలరే వేఁడెద భక్తి నాగుణనిధిం గారుణ్యవారాన్నిధిన్. 524

సీ. అవ్యక్తమార్గుండ వైననీదర్శన, మూరడిఁ బో నేర దభిమతార్థ
సిద్ధి గావించుట సిద్ధంబు నేఁ జెల్లి దేహంబు వర్జింతు దేహధారి
కేమి చింతించిన నేమి జపించిన, నేమి గావించిన నేమి వినిన

---

1. 'మందహాసవయో' అని వ్రాఁత ప్రతులు. 2. బరిఢవింప, 3. పొరిదూలుఁ,

నేమి సేవించిన నెన్నఁడు సంసారపద్ధతిఁ బాసినపదవి గలుగు
తే. నుండుమనరాదు గురుఁడవు యోగివిభుఁడ, వావుఁబిదికిన తడవెంత యంత సేపు
గాని యొకదెస నుండవు కరుణతోడఁ, జెప్పవే తండ్రి ముక్తికిఁ జేరుతెరువు.

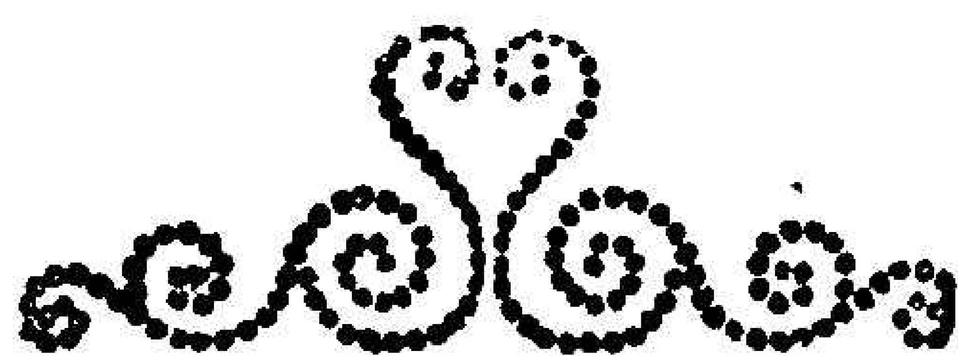
వ. అని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బాదరాయణి నడిగె నని చెప్పి. 526

క. రాజీవపత్త్రలోచన, రాజేంద్రకిరీటఘటితరత్నమరీచి
భ్రాజితపాదాంభోరుహ, భూజనమందార నిత్యపుణ్యవిచారా. 527

మా. అనుపమగుణహారా హన్యమానారివీరా, జనవితతవిహారా జానకీచిత్తచోరా
దనుజఘనసమీరా దానవశ్రీవిదారా, ఘనకలుషకఠోరా కంధిగర్వాపహారా.

గద్యము. ఇది శ్రీ పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్రసహజ పాండిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతం బనుమహాపురాణంబునందు నైమిశారణ్యవర్ణనంబును శౌనకాదులప్రశ్నంబును సూతుండు నారాయణకథాసూచనంబు సేయుటయు వ్యాసచింతయు నారదాగమనంబును నారదునిపూర్వకల్పవృత్తాంతంబును బుత్త్రశోకాతుర యైనద్రుపదరాజనందన కర్జునుం డశ్వత్థామం దెచ్చి యొప్పగించి గర్వపరిహారంబు సేయించి విడిపించుటయు భీష్మనిర్యాణంబును ధర్మనందనురాజ్యాభిషేకంబును గోవిందునిద్వారకాగమనంబును విరాటకన్యకాగర్భవిద్యమానుం డైనయర్భకు నశ్వత్థామబాణానలంబువలనం బాపి విష్ణుండు రక్షించుటయుఁ బరీక్షిజ్జన్మంబును గాంధారీధృతరాష్ట్రవిదురులనిర్గమంబును నారదుండు ధర్మజునకుఁ గాలసూచనంబు సేయుటయుఁ గృష్ణనిర్యాణంబు విని పాండవులు మహాపథంబునం జనుటయు నభిమన్యుపుత్త్రుండు దిగ్విజయంబు సేయుచు శూద్రరాజలక్షణలక్షితుం డగు కలిగర్వంబు సర్వంబు మాపి గోవృషాకారంబుల నున్నధరణీధర్మదేవతల నుద్ధరించుటయు శృంగిశాపభీతుం డై యుత్తరానందనుండు గంగాతీరంబున బ్రాయోపవేశంబున నుండి శుకసందర్శనంబు సేసి మోక్షోపాయం బడుగుటయు ననుకథలం గల ప్రథమస్కంధము. 529

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీ

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ద్వితీయస్కంధము

మద్భక్తచకోరక
సోమ వివేకాభిరామ ✻ సురవినుతగుణ
స్తోమ నిరలంకృతాసుర
రామాసీమంతసీమ ✻ రాఘవరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగునమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైనసూతుం డిట్లనియె నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

— శుకుండు పరీక్షిత్తునకు ముక్తిమార్గము దెల్పుట. —

సీ. క్షితిప నీప్రశ్నంబు ✻ సిద్ధంబు మంచిది, యాత్మవేదులు మెత్తు ✻ రఖిలశుభద
మాకర్ణనీయంబు ✻ లయుతసంఖ్యలు గల, [1]వందులోపల నిది ✻ యధికతరము
గృహములలోపల ✻ గృహమేధు లగునరు, లాత్మతత్త్వము [2]లేశ✻మైన నెఱుఁగ
రంగనారతుల ని✻ద్రాసక్తిఁ జను రాత్రి, పోవుఁ గుటుంబార్థ✻బుద్ధి నహము
ఆ. పశుకళత్రపుత్ర✻బాంధవదేహాది,సంఘమెల్లఁ దమకు ✻ సత్య మనుచుఁ
గాఁపురములు సేసి కడపటఁ జత్తురు, కనియుఁ గాన రంత✻కాలసరణి. 3

క. కావున సర్వాత్మకుఁడు మహావిభవుఁడు విష్ణుఁ డీశుఁ ✻ డాకర్ణింపన్
సేవింపను వర్ణింపను, భావింపను భావ్యుఁ [3]డభవ✻భాజికి నధిపా. 4

ఆ. జనుల కెల్లశుభము ✻ సాంఖ్యయోగము దాని,వలన ధర్మనిష్ఠ✻వలన నయిన
నంతకాలమందు ✻ హరిచింత సేయుట, పుట్టువునకు ఫలము ✻ భూవరేంద్ర. 5

తే. అరసి నిర్గుణబ్రహ్మంబు ✻ నాశ్రయించి
విధినిషేధ[4]నివృత్తి స✻ద్విమలమతులు
సేయు చుందురు హరిగుణ✻చింతనములు
మానసంబుల నేప్రొద్దు ✻ మానవేంద్ర. 6

1. వందు ముఖ్యం బిది. 2. లు నం✻తైన నెఱుఁగ. 3. డుభయ. 4. ము లొల్లని✻విమల.

సీ. ద్వైపాయనుఁడు నాదు తండ్రి ద్వాపరవేళ, బ్రహ్మసమ్మిత మైన భాగవతముఁ
బఠనంబు సేయించె బ్రహ్మతత్పరుఁడ నై, యుత్తమశ్లోకలీలోత్సవమున
నాకృష్టచిత్తుండ నై పఠించితి నీవు, హరిపాదభక్తుండ వగుటఁ జేసి
యెఱిఁగింతు విను మయ్య యీభాగవతమున, విష్ణుసేవాబుద్ధి విస్తరిల్లు
ఆ. మోక్షకామునకును మోక్షంబు సిద్ధించు, భవభయంబు లెల్లఁ బాసిపోవు
యోగిసంఘమునకు నుత్తమవ్రతములు, వాసుదేవనామవర్ణనములు. 7

తరలము. హరి నెఱుంగక యింటిలో బహుహాయనంబులు మత్తుఁడై
పొరలుచుండెడివెఱ్ఱి ముక్తికిఁ బోవనేర్చునె వాఁడు సం
సరణముం బెడఁబాయఁ డెన్నఁడు సత్య మాహరినామసం
స్మరణ మొక్కముహూర్తమాత్రము చాలు ముక్తిద మా నృపా. 8

సీ. కౌరవేశ్వర తొల్లి ఖట్వాంగుఁ డనువిభుం, డిల నేడుదీవుల నేలుచుండి
శక్రాది దివిజులు సంగ్రామభూముల, నుగ్రదానవులకు నోడి వచ్చి
తమకుఁ దో డడిగిన ధరనుండి దివి కేఁగి, దానవవిభుల సంహతుల వధింప
వర మిత్తు మనుచు దేవతలు సంభాషింప, జీవితకాలంబు సెప్పుఁ డిదియ
ఆ. వరము నాకు నొండువర మొల్ల ననవుడు, నాయువొకముహూర్తమంతదడవు
గల దటంచుఁ బలుక గగనయానమున నమ్మానవేశ్వరుండు మహికి వచ్చి.

క. గిరులం బోలెడికరులను, హరులం దనప్రాణదయిత లైన మనియెడిసుం
దరులను హితవరులను బుధ, వరులను వర్జించి గాఢవైరాగ్యమునన్. 10

క. గోవిందనామకీర్తనఁ, గావించి భయంబు దక్కి ఖట్వాంగధరి
త్రీవిభుఁడు సూఱ గొనియెను, గైవల్యముఁ దొల్లి రెండుగడియలలోనన్. 11

వ. వినుము నీకు నేఁడుదివసంబులకుం గాని జీవితాంతంబు గాదు తావత్కాలంబు
నం ♦(బారలౌకికసాధనభూతం బగు) పరమకల్యాణంబు సంపాదింప వచ్చు నం
తకాలంబు డగ్గఱిన బెగ్గడిలక దేహి దేహపుత్త్రకళత్రాదిసందోహంబువలని
మోహపాశంబు నిష్కామకరవాలంబున నిర్మూలనంబు సేసి గేహంబు వెడలి
పుణ్యతీర్థజలావగాహంబు సేయుచు నేకాంతశుచిప్రదేశంబున విధివత్ప్రకారం
బునం గుశాజినచేలంబులతోడం గల్పితాసనుండై మానసంబున ♦(నిఖిలజగత్పవి
త్రీకరణసమర్థం బై) యకారాదిత్రివర్ణకలితం బై బ్రహ్మబీజం బైన ప్రణవంబు
సంస్మరించుచు వాయువుల జయించి విషయంబులవెంట నంటి గెంటి పాఱెడియిం
ద్రియంబుల బుద్ధిసారథి యై మనోనామకంబు లైనపగ్గంబుల బిగ్గఁ బట్టి
మొగ్గం దిగిచి దట్టంబు లైనకర్మఘట్టంబుల నిట్టట్టు మెట్టెడుఘనంబును శే
ముషీబలంబున నిరోధించి భగవదాకారంబుతోడ బంధించి నిర్విషయం బైన
మనంబున భగవత్పాదాద్యవయవంబులం గ్రమంబున ధ్యానంబు సేయుచు

♦కుండలీకరణములు మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినయధిక పాఠము లని మీఁద నెల్లెఁ దెలియునది.

రజస్తమోగుణంబులచేత నాక్షిప్తం బైనచిత్తంబు విమూఢం బైన ధారణా
వశంబునం దద్గుణంబులవలన నయ్యెడిమలంబులం జెఱిచి నిర్మలచిత్తంబునం
బరమం బైనవిష్ణుపదంబునకుం జను ధారణానియమంబున ♦(సుఖాత్మకం బగు
విషయంబు నవలోకించు)యోగికిభక్తిలక్షణం బైనయోగాశ్రయంబున వేగంబ
మోక్షంబు సిద్ధించు ననిన యోగీంద్రునకు నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 12

క. ధారణ యేక్రియ నిలుచును, ధారణ కేరూపమెద్ది ధారణ యనఁగా
ధారణ పురుషుమనోమల, మేరీతి హరించు నాకు నెఱిఁగింపఁ గదే. 13

వ. అనిన విని రాజునకు నవధూతవిభుం డి ట్లనియె. 14

ఆ. పవనము [1]నియమించి పరిహృతసంగుఁడై, యింద్రియముల[2]వర్గ మెల్ల మాపి
హరివిశాలరూపమందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి, నిలుపవలయు బుద్ధి నెఱపి బుధుఁడు.

వ. వినుము భగవంతుం డైనహరి విరాడ్విగ్రహంబునందు భూతభవిష్యద్వర్తమా
నం బైనవిశ్వంబు విలోక్యమానంబగు ధరణీసలిలతేజస్సమీరణగగనాహంకార
మహత్తత్త్వంబు లనియెడిసప్తావరణంబులచేత నావృతం బగుమహాండకోశం
బైనశరీరంబునందు ధారణాశ్రయం బయినవైరాజపురుషుండు దేజరిల్లు నమ్మ
హాత్మునికిఁ బాదమూలంబు పాతాళంబు పార్ష్ణిభాగపాదాగ్రభాగంబు రసా
తలంబు గుల్ఫంబులు మహాతలంబు జంఘలు తలాతలంబు జానుద్వయంబు
సుతలంబు దొడలు వితలాతలంబులు జఘనంబు మహీతలంబు నాభీవివరంబు
నభస్స్థలంబు వక్షంబు గ్రహతారకాముఖజ్యోతిస్సమూహసమేతం బగు [3]సువ
ర్లోకంబు గ్రీవంబు మహర్లోకంబు ముఖంబు జనలోకంబు లలాటంబు దపో
లోకంబు శీర్షంబు సత్యలోకంబు బాహుదండంబు లింద్రాదులు గర్ణంబులు
దిశలు శ్రవణేంద్రియంబు శబ్దంబు నాసాపుటంబు లశ్విదేవతలు ఘ్రాణేంద్రి
యంబు గంధంబు వదనంబు వహ్ని నేత్రంబు లంతరిక్షంబు చక్షురింద్రి
యంబు సూర్యుండు రేవగళ్లు ఱెప్పలు భ్రూయుగ్మవిజృంభణంబు బ్రహ్మపదంబు
దాలువులు జలంబులు జిహ్వేంద్రియంబు రసంబు వేదంబులు బ్రహ్మరంధ్రంబు
దంష్ట్రలు దండధరుండు దంతంబులు పుత్త్రాదిస్నేహకళలు నగవులు జనో
న్మాదకరంబు లయినమాయావిశేషంబులు కటాక్షంబు లనంతసర్గంబులు పెద
వులు వ్రీడాలోభంబులు స్తనంబులు ధర్మమార్గంబులు వె న్నధర్మమార్గంబు
మేఢ్రంబు ప్రజాపతి వృషణంబులు మిత్రావరుణులు జఠరంబు సముద్రంబులు
శల్యసంఘంబులు గిరులు నాడీనివహంబులు నదులు దనూరుహంబులు దరువులు
నిశ్వాసంబులు వాయువు ప్రాయంబు నిరవధికం బయినకాలంబు [4]గర్మంబులు
నానావిధజంతునివహసంవృతసంసరణంబులు శిరోజంబులు మేఘంబులు గట్టు

1. లలయించి. 2. గర్వ ♦ మెల్ల. 3. స్వర్గలోకంబు. 4. లీలావినోదంబులు నానా.

పుట్టంబులు సంధ్యలు వ్యాకయంబు ప్రధానంబు సర్వవికారంబులకు నాశ్రయం
బైనమనంబు చంద్రుండు చిత్తంబు మహత్తత్త్వంబహంకారంబు రుద్రుం[1]డశ్వా
శ్వతర్యుష్ట్రగజంబులు నఖంబులు కటిప్రదేశంబు పశుమృగాదులు విచిత్రంబు
లైన[2]యాలాపనైపుణంబులు పక్షులు బుద్ధి మనువు నివాసంబు పురుషుండు షడ్జా
దులైన స్వరవిశేషంబులు గంధర్వవిద్యాధరచారణాప్సరస్సమూహంబులు స్మృతి
ప్రహ్లాదుండు వీర్యంబు దైత్యదానవానీకం బయి యుండు మఱియు నమ్మహా
విభునకు ముఖంబు బ్రాహ్మణులును భుజంబులు క్షత్రియులు నూరులు వైశ్యులును
చరణంబులు శూద్రులును నామంబులు నానావిధంబులు లైనవసురుద్రాదిదేవ
తాభిధానంబులును ద్రవ్యంబులు హవిర్భాగంబులును గర్మంబులు యజ్ఞప్రయో
గంబులును నగు నిట్టిసర్వమయుం డైనపరమేశ్వరునివిగ్రహంబు బుద్ధిమంతుండై
ముముక్షు వైనవాఁడు మనంబున ననుసంధానంబు సేయవలయు నని వక్కా
ణించి వెండియు నిట్లనియె. 16

క. హరిమయము విశ్వమంతయు, హరి విశ్వమయుండు సంశయము పని లేదా
హరిమయము గాని ద్రవ్యము, పరమాణువు లేదు వంశపావన వింటే. 17

సీ. కలలోన జీవుండు గౌతూహలంబునఁ, బెక్కుదేహంబులఁ బేరు వడసి
యింద్రియంబుల వెంట నెల్లవృత్తంబులు, నీక్షించి మఱితన్ను నెఱుఁగుకరణి
నఖిలాంతరాత్మకుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ, డఖిలజీవులహృదయముల నుండి
బుద్ధివృత్తుల నెల్ల బోధియై వీక్షించు, బంధబద్ధుఁడు గాఁడు ప్రాభవమునఁ
తే. సత్యుఁ డానందబహుళవిజ్ఞానమూర్తి, యతని సేవింప నగుఁ గాక యన్యసేవఁ
గలుగ నేరవు కైవల్యగౌరవములు, పాయ దెన్నఁడు సంసారబంధ మధిప. 18

మ. బహువర్షంబులు బ్రహ్మ దొల్లి జగ ముత్పాదింప విన్నాణిగా
క హరిప్రార్థనధారణావశమునం గాదే యమోఘోల్లస
న్మహనీయోజ్జ్వలబుద్ధియై భువననిర్మాణప్రభావంబుతో
విహరించెన్ నరనాథ జంతుభవవిర్భావసన్నేత యై. 19

వ. విను మూఢుండు శబ్దమయ వేదమార్గం బైనకర్మఫలబోధనప్రకారంబున వ్యర్థం
బు లైనస్వర్గాదినామలోకసుఖంబుల నిచ్ఛయించుచు మాయామయమార్గం
బున వాసనామయాలంబున నిద్రించువాఁడు గలలు గను తెఱంగునం బరిభ్రమిం
చుచు నిరవద్యసుఖలాభంబుఁ జెందఁడు తన్నిమిత్తంబున విద్వాంసుండు నామ
మాత్రసారంబు లగుభోగ్యంబులలోన నెంతట దేహనిర్వాహంబు సిద్ధించు
నంతియ కైకొనుచు నప్రమత్తుండై సంసారంబు సుఖం బని నిశ్చయింపక
యొండుమార్గంబున సిద్ధి గల దని యాదినర్థమునంబు సేయుచుండు. 20

సీ. కమనీయభూమిభాగములు లేకున్న వే, పడియుండుటకు దూదిపఱుపు లేల

1. కనుఱెప్పలు చక్షుర్యుగంబులు. 2. శిల్పనైపుణంబులు.

సహజంబు లగుకరాంజలులు లేకున్నవే, భోజనభాజనపుంజ మేల
వల్కలాజినకుశావళులు లేకున్నవే, కట్ట దుకూలసంఘంబు లేల
గొనకొని వసియింప గుహలు లేకున్నవే, ప్రాసాదసౌధాదిపటల మేల

తే. ఫలరసాదులు గురియవే పాదపములు, స్వాదుజలముల నుండవే సకలనదుల
పొసఁగ భిక్షలు వెట్టరే పుణ్యసతులు, ధనమదాంధులకొలు వేల తాపసులకు.

క. రక్షకులు లేనివారల, రక్షించెద ననుచుఁ జక్రి రాజై యుండన్
రక్షింపు మనుచు నొకనరు, నక్షముఁ బ్రార్థింప నేల యాత్మజ్ఞులకున్. 22

వ. అని యిట్లు చిత్తంబున స్వతస్సిద్ధుండు నాత్మయు నిత్యుండును సత్యుండును
భగవంతుండును నైనవాసుదేవుని భజియించి తదీయసేవానుభవానందంబున
సంసారహేతు వగునవిద్యవలన బుద్ధిమంతుండు విడివడుం గావున. 23

మ. హరిఁ జింతింపక మత్తుఁడై విషయచింతాయత్తుఁడై చిక్కి వా
సరముల్ [1]ద్రోసెడువాఁడు కింకరగదాసంతాడితోరస్కుఁడై
ధరణీశోత్తమ దండభృన్నివసనద్వారోపకంఠోగ్రుఁడై
తరణీవహ్నిశిఖాపరంపరలచే దగ్ధుండు గాకుండునే. 24

క. మొత్తుదురు గదల మంటల, కెత్తుదు రడ్డంబు దేహ మింతింతలు గా
నొత్తుదు రసిపత్త్రికలను, హత్తుదురు కృతాంతభటులు హరివిరహితులన్. 25

వ. మఱియు హరిచరణకమలగంధరసాస్వాదనం బెఱుంగనివారలు నిజకర్మబాధం
బుల దండధరమందిరద్వారగేహళీసమీపజాజ్వల్యమానవైతరణీతరంగిణీదహన
దారుణజ్వాలాజాలదందహ్యమానదేహులం గూడి శిఖిశిఖావగాహంబుల నొం
దుచుండుదురు మఱియు విజ్ఞానసంపన్ను లై యున్న ప్రపన్నులు మాయాప
న్నులుగాక విన్నాణంబునం దమతమహృదయాంతరాళంబులం బ్రాదేశమాత్ర
దివ్యదేహుండును దిగిభరాజశుండాదండసంకాశదీర్ఘచతుర్బాహుండును గం
దర్పకోటిసమానసుందరుండును ధృతిమందరుండును రాకావిరాజమానరాజ
మండలసన్నిభవదనుండును సౌభాగ్యసదనుండును బ్రభాతకాలభాసమాన
భాస్కరబింబప్రతిమానవిరాజితపద్మరాగరత్నరాజీవిరాజమాన కిరీటకుండలుం
డును శ్రీవత్సలక్షణలక్షితవక్షోమండలుండును రమణీయకౌస్తుభరత్నఖచిత
కంఠికాలంకృతకంధరుండును నిరంతరపరిమళమిళితవనమాలికాబంధురుండును
నానావిధగంభీరహారకేయూరకటకకంకణమేఖలాంగుళీయక విభూషణవ్రాతసము
జ్జ్వలుండును నిటలతటవిలంబమానవిమలస్నిగ్ధనీలకుంచితకుంతలుండును ద
రుణచంద్రచంద్రికాధవళమందహాసుండును బరిపూర్ణకరుణావలోకనభ్రూభంగ
సంసూచితసుభగసంతతానుగ్రహలీలావిలాసుండును మహాయోగిరాజవిలసితహృ
దయకమలకర్ణికామధ్యసంస్థాపితవిలసితచరణకిసలయుండును సంతతానందమ

1. ద్రొబ్బెడువాఁడు. 2. గసిపుత్త్రికలను.

యుండును సహస్రకోటిసూర్యసంఘాతసన్నిభుండును మహావిభుండును నైనపరమేశ్వరుని మనోధారణావశంబున నిలిపికొని తదీయగుల్ఫచరణజానుసంఘాద్యవయవంబులం గ్రమంబున నొక్కొకటిని బ్రతిక్షణంబును ధ్యానంబుసేయుచు నెంతకాలంబునకుఁ బరిపూర్ణనిశ్చల భక్తియోగంబుసిద్ధించు నంతకాలంబునుం దదీయచింతాతత్పరుఁడై యుండు రని మఱియు నిట్లనియె. 26

సీ. ఆసన్నమరణార్థి యైనయతీశుండు, గాలదేశములను గాచికొనఁడు
తనువు విసర్జించుఁ దలఁపు జనించిన, భద్రాసనస్థుఁడై ప్రాణపవను
మనసుచే నిరించి మానసవేగంబు, బుద్ధిచే [1]భంగించి బుద్ధిఁ దెచ్చి
క్షేత్రజ్ఞుతోఁ గూర్చి క్షేత్రజ్ఞు నాత్మతోఁ, బలఁ జేర్చి యాత్మను బ్రహ్మమందు
తే. గలిపి యొక్కటి గావించి గారవమున, శాంతితోడ నిరూఢుఁడై సకలకార్య
నివహమెల్లను దిగనాడి నిత్యసుఖము, వలయు నని చూచు నటమీఁద వసుమతీశ.

వ. వినుము పరమాత్మయైన బ్రహ్మంబునందుఁ గాలదేశసత్త్వరజస్తమోగుణాహంకారమహత్తత్త్వప్రధానంబులకుఁ బ్రభుత్వంబు లేదు కావునం బరమాత్మవ్యతిరిక్తంబు లేదు లే దని సకలం బుత్సర్జనంబుసేసి దేహాదులయం దాత్మత్వంబు విసర్జించి యన్యసౌజన్యంబు మాని పూజ్యం బయినహరిపదంబుం బ్రతిపదంబును హృదయంబున నాలింగనంబు సేసి పరమపదంబు వైష్ణవం బని సత్పురుషులు దెలియుదు రివ్విధంబున విజ్ఞానదర్శనబలంబున నిర్దగ్ధవిషయవాసనుండై క్రమంబున నిరపేక్షత్వంబున. 28

సీ. అంఘ్రిమూలమున మూలాధారచక్రంబుఁ, బీడించి ప్రాణంబు బిగియఁ బట్టి
నాభితలముఁ జేర్చి నయముతో మెల్లన, హృత్సరోజముమీఁది కెగయఁబట్టి
యటమీఁద నురమందు హత్తించి క్రమ్మఱఁ, దాలుమూలమునకుఁ దఱిమి నిలిపి
మతముతో భ్రూయుగమధ్యంబుఁ జేర్చి దృ, క్కర్ణనాసాస్యమార్గములుమూసి
ఆ. యిచ్చ లేనియోగి యెలమి ముహూర్తార్ధ, మింద్రియానుమంగ మింత లేక
ప్రాణముల లయించి బ్రహ్మరంధ్రము చించి, బ్రహ్మమందుఁ గలయుఁ బౌరవేంద్ర.

వ. మఱియు దేహత్యాగకాలంబున నింద్రియంబులతోడిసంగమంబు విడువనివాఁడు వానితోడన గుణసముదాయరూపం బగు బ్రహ్మాండంబునందు [2]ఖేచరసిద్ధవిహారయోగ్యంబును నణిమాదికసకలైశ్వర్యసమేతంబును నైనపరమేష్ఠిపదంబుఁ జేరు విద్యాతపోయోగసమాధిభజనంబు సేయుచుఁ బవనాంతర్గతలింగశరీరు లైనయోగీశ్వరులకు బ్రహ్మాండబహిరంతరాళంబులు గతి యని చెప్పుదు రగ్గతికి నేరికిం గర్మంబులం బోవరాదు యోగి యగువాఁడు బ్రహ్మలోకంబునకు నాకాశపథంబునం బోవుచు సుషుమ్నానాడి వెంట నగ్ని నధిదేవతం జేసి జ్యోతిర్మయం బైనతేజంబున నిర్మలుండై యెందునుం దగులువడక తారా

1. బంధించి; బంట్రించి. 2. ఖేచ...సమేతంబును గుణసముదాయరూపంబును నైనపరమే. త్రా. ప్ర.

మండలంబుమీఁద సూర్యాదిధ్రువాంతపదంబులఁ గ్రమక్రమంబున నతిక్రమించి హరిసంబంధం బయినశింశుమారచక్రంబుఁ జేరి (యొంటరి యగుచు) బరమాణుభూతం బయినలింగశరీరంబుతోడ బ్రహ్మవిదులకు నెలవైనమహర్లోకంబుఁ జొచ్చి మహాకల్పకాలంబు క్రీడించుచుఁ గల్పాంతరం బైన ననంతముఖానలజ్వాలాజాలదందహ్యమానం బగులోకత్రయంబు నీక్షించుచుఁ దన్నిమిత్తసంజాతానలదాహంబు సహింపం జాలక. 30

సీ. ఇలమీఁద మనువు లీరేడ్వురుఁ జను వేళ, దివస మై యెచ్చోటఁ దిరుగుచుండు
మహనీయసిద్ధవిమానసంఘము లెందు, దినకరప్రభము లై తేజరిల్లు
శోకజరామృత్యుశోషణభయదుఃఖ,నివహంబు లెందు జనింప కుండు
విష్ణుపదధ్యానవిజ్ఞానరహితుల, శోకంబు లెందుండి చూడ వచ్చుఁ
ఆ. బరమసిద్ధయోగిభాషణామృత మెందు, శ్రవణపర్వ మగుచు జరుగుచుండు
నట్టిబ్రహ్మలోకమందు వసించును, రాజవర్య తిరిగి రాఁడు వాఁడు. 31

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గలదు పుణ్యాతిరేకంబున బ్రహ్మలోకగతు లైనవారు కల్పాంతరంబున బుణ్యతారతమ్యంబుల నధికారవిశేషంబు నొందువార లగుదురు బ్రహ్మాదిదేవతాభజనంబునం జనువారు బ్రహ్మజీవనకాలంబున బ్రహ్మలోకంబున వసియించి ముక్తు లగుదురు నారాయణచరణకమలభక్తిపరాయణత్వంబునం జనినవారు నిజేచ్ఛావశంబున నిరర్గళగమను లై బ్రహ్మాండంబు భేదించి మహోన్నతం బగువైష్ణవపదంబు నారోహింతు రీశ్వరాధిష్ఠితం బైనప్రకృతియంశంబున మహత్తత్త్వం బగు మహత్తత్త్వాంశంబున నహంకారం బగు నహంకారాంశంబున శబ్దతన్మాత్రం బగు శబ్దతన్మాత్రాంశంబున గగనం బగు గగనాంశంబున స్పర్శతన్మాత్రంబగు స్పర్శతన్మాత్రాంశంబున సమీరణం బగు సమీరణాంశంబున రూపతన్మాత్రంబగు రూపతన్మాత్రాంశంబువలనఁ దేజంబగుఁ దేజోంశంబున రసతన్మాత్రం బగు రసతన్మాత్రాంశంబువలనఁ జలం బగు జలాంశంబున గంధతన్మాత్రం బగు గంధతన్మాత్రాంశంబునఁ బృథివి యగు వానిమేళనంబునం జతుర్దశభువనాత్మకం బైనవిరాడ్రూపంబగు నారూపంబునకుఁ గోటియోజనవిశాలం బైనయండకటాహంబు ప్రథమావరణం బైనపృథ్వి యగు దీనిఁ బంచాశత్కోటివిశాలం బనికొందఱువలుకుదు రియ్యావరణంబుమీఁద సలిలతేజస్సమీరగగనాహంకారమహత్తత్త్వంబు లనియెడి యావరణంబులు గ్రమంబున నొండొంటికి దశగుణోత్తరాధికంబు లై యుండు నట్టియేడింటిమీఁదఁ బ్రకృత్యావరణంబున మహావ్యాపకంబగు బ్రహ్మాండంబు భేదించి వైష్ణవపదారోహంబుసేయువాఁడు నిర్భయుండై మెల్లన లింగదేహంబునఁ బృథివ్యాత్మకత్వంబునొంది యట్టి పృథివ్యాత్మకత్వంబున ఘ్రాణంబున గంధంబును జలాత్మకత్వంబును రసనేంద్రియంబున రసంబును దేజోరూపకత్వంబున దర్శనంబున రూపంబును సమీరణాత్మ

కత్వంబున దేహంబున స్పర్శంబును గగనాత్మకత్వంబున శ్రవణంబున శబ్దం
బును నతిక్రమించి భూతసూక్ష్మేంద్రియలయస్థానం బైనయహంకారావరణం
బున సంప్రాప్తుం డై యందు మనోమయంబును దేవమయంబును నైనసాత్త్వి
కాహంకారగమనంబున మహత్తత్త్వంబు సొచ్చి గుణత్రయంబున లయించి
ప్రధానంబు నొంది ప్రధానాత్మకత్వంబును దేహంబును నుపాధిపరంపరావస్థానం
బునం బ్రకృతిం బాసి యానందమయుం డై యానందంబునం బరమాత్మరూపం
బైనవాసుదేవబ్రహ్మంబునందుఁ గలయు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 32

ఆ. పరమభాగవతులు పాటించుపథ మిది, యీపథమున యోగి యేగెనేని
మగిడి రాఁడు వాఁడు మఱి సంశయము లేదు, కల్పశతములైన నఁగౌరవేంద్ర.

వ. వినుము నీ వడిగినసద్యోముక్తియుఁ గ్రమముక్తియు ననియెడు నీరెండుమార్గం
బులు వేదగీతలందు వివరింపంబడియె వీనిం దొల్లి భగవంతుం డైనవాసు
దేవుండు బ్రహ్మచేత నారాధితుం డై చెప్పె సంసారప్రవిష్టుం డైనవానికిఁ
దపోయోగాదు లయినమోక్షమార్గంబులు పెక్కులు గల వందు భక్తిమార్గం
బుకంటె సులభంబు లేదు. 34

— శుకుఁడు పరీక్షిత్తునకు భక్తిమార్గంబె ముఖ్యం బని తెలుపుట —

మ. విను మంభోజభవుండు మున్ను మదిలో వేదంబు ముమ్మాటు [1]నె
మ్మనమందుం దలపోసి యెంతయుఁ బరామర్శించి మోక్షంబు ద
క్కనమార్గంబున వెంట లే దనుచు భక్తిం జింత సేసెన్ జనా
ర్దను నాత్మాకృతి నిర్వికారుఁ డగునాతం డన్మార్గనిర్ణేత యై. 35

సీ. అఖిలభూతములందు నాత్మరూపంబున, నీశుండు హరియుండు నెల్లప్రొద్దు
[2]బుద్ధ్యాదిలక్షణంబులఁ గానఁబడును మ, హాత్ముఁ డవనీయుఁ డహర్నిశంబు
వందనీయుఁడు భక్తవత్సలుం డత్యంత, నియతుఁ డై సతతంబు నియతబుద్ధి
నాత్మరూపకుఁ డగు హరికథామృతమును, గర్ణపుటంబులఁ గాంక్ష దీరఁ

తే. గ్రోలుచుండెడుధన్యులు కుటిలబహుళ, విషయమలినీకృతాంగముల్ వేగవిడిచి
విష్ణుదేవునిచరణారవిందయుగము, కడకుఁ జనుదురు సిద్ధంబు గౌరవేంద్ర 36

క. మానుషజన్మము నొందిన, మానవులకు భ్రమ్యమాణమరణులకు మహా
జ్ఞానులకుఁ జేయ వలయువి,ధానము నిగదింపఁబడియె ధరణీనాథా. 37

వ. వినుము బ్రహ్మవర్చసకాముఁ డైనవానికి వేదవిభుం డగుచతుర్ముఖుండును నిం
ద్రియపాటవకామునకు నింద్రుండును బ్రజాకామునకు దక్షాదిప్రజాపతులును
భోజనకామునకు నదితియు స్వర్గకామునకు నాదిత్యులును రాజ్యకామునకు విశ్వే
దేవతలును దేశప్రజాసాధనకామునకు సాధ్యులును శ్రీకామునకు దుర్గయుఁ దేజ
స్కామునకు నగ్నియు వసుకామునకు వసువులును వీర్యకామునకు వీర్యప్రదు

1. మర్మనయజ్ఞత్వముతోడ నెంతయు. 2. బుద్ధివిశేషణంబులఁ గానఁ.

లగుదురుద్రులును నాయుష్కామునకు నాశ్వినదేవతలును బుష్టికామునకు భూమి యుఁ బ్రతిష్ఠాకామునకు లోకమాత లైనగగనభూదేవతలును సౌందర్యకాము నకు గంధర్వులును గామినీకామునకు నప్సరస మైనయూర్వశియు సర్వాధిపత్య కామునకు బ్రహ్మయుఁ గీర్తికామునకు యజ్ఞంబులును విత్తసంచయకామునకుం బ్రచేతసుండును విద్యాకామునకు నుమావల్లభుండును దాంపత్యప్రీతికామునకు నుమాదేవియు ధర్మార్థకామునకు నుత్తమశ్లోకుం డగువిష్ణువును సంతానకాము నకుఁ బితృదేవతలును రక్షాకామునకు యక్షులును బలకామునకు మరుద్గణం బులును రాజత్వకామునకు మనురూపదేవతలును శత్రుమరణకామునకుఁ గోణ పాలకుం డైనరాక్షసుండును భోగకామునకుం జంద్రుండును భజనీయు లగు దురు మఱియును. 38

క. కామింపకయును సర్వముఁ, [1]గామించియు నైన ముక్తిఁ గామించి తగఁ
[2]లోమించి పరమపురుషుని, నేమించి [3]భజించుఁ దత్త్వనిపుణుం డధిపా. 39

మ. అమరేంద్రాదులఁ గొల్చుభంగి జనుఁ డాశ్రయజ్ఞాతు సేవింపఁగా
విమలజ్ఞానవిరక్తిముక్తు లొదవుం గ్రేవేయేల భూనాథ త
త్కమలాధీశకథాసుధారసనదీకల్లోలమాలాపరి
భ్రమ మెవ్వారికి నైనఁ గర్ణయుగళీపర్వంబు గా కుండునే. 40

వ. అని యిట్లు రాజునకు శుకుండు సెప్పె ననిన విని శౌనకుండు సూతున కి ట్లనియె.

క. వరతాత్పర్యముతో నిటు, భరతాన్వయవిభుఁడు శుకునిపలుకులు విని స
త్వరతాయుతుఁ డై శ్రేయ, స్కరత మతి నేమి యడిగె గణుతింపఁ గదే.

క. ఒప్పెడిహరికథ లెయ్యవి, సెప్పెడినో యనుచు మాకుఁ జిత్తోత్కంఠల్
గుప్పలుగొను చున్నవి రుచు, లుప్పతిలఁ నీమనోహరోక్తులు వినఁగన్. 43

వ. అనిన విని సూతుం డి ట్లనియె. 44

క. తూలెడికూఁకటితోడను, బాలురతో నాడు చుండి బాల్యమున మహీ
పాలుఁడు హరిచరణార్చన, హేలాలసుఁ డగుచు నుండెనంతయు నియతిన్. 45

వ. అట్టి పరమభాగవతుం డైనపాండవేయునకు వాసుదేవపరాయణుం డైనశుకుం డి ట్లనియె. 46

సీ. వాసుదేవశ్లోకవార్త లాలించుచు, గాల మేపుణ్యుండు గడపు చుండు
నతనియాయువుఁ దక్కనన్యులయాయువు, లుదయాస్తమయములఁ దగ్గకరుఁడు
వంచించి కొని పోవువాఁ డది యెఱుఁగక, జీవింతుఁ బెక్కేండ్లు సిద్ధ మనుచు
నంగనాపుత్త్ర గేహారామవిత్తాది, సంసారహేతుకసంగసుఖముఁ

తే. దగిలి వర్తింపఁ గాలంబుతఁటి యెఱింగి, దండధరకింకరులు వచ్చితాడనములు
సేసి కొనిపోవఁ బుణ్యంబు సేయ నైతిఁ, బాపరతి నైతి నని బిట్టు పలవరించు.

---

1. కామియు నై ముక్తియైనఁ. 2. నోమించి. 3. పఠించు.

వ. అది గావున. 48

సీ. అలరుబొంపములతో ǂ నభ్రంకషంబులై, బ్రదుకవే వనములఁ ǂ బాదపములు
ఖాదనమేహనా ǂ కాంక్షలఁ బశువులు, జీవింపవే గ్రామ ǂ సీమలందు
నయతిమై నుచ్ఛ్వాస ǂ నిశ్వాసపవనముల్, ప్రాపింపవే చర్మ ǂ భస్త్రికలును
గ్రామసూకరశున ǂ కశ్రేణు లింటింటఁ దిరుగవే [1]దుర్యోగ ǂ దీనవృత్తి [వృ

తే. నష్టశిఖరములు మోవఁ జేయు కుంభరములఁ, బుండరీకాక్షు నెఱుఁగని ǂ పురుషపశు
లడవులందు నివాసము ǂ లందుఁ బ్రాణ,విషయభరయుక్తితో నుంట ǂ విఫల మధిప.

సీ. విష్ణుకీర్తనముల ǂ విననికర్ణంబులు, గొండలబిలములు ǂ కువలయేశ
చక్రిపద్యంబులఁ ǂ జదువనిజిహ్వలు, కప్పలజిహ్వలు ǂ గౌరవేంద్ర
శ్రీమనోనాథు వీ ǂ క్షింపనికన్నులు, నెమలిపింఛాక్షులు ǂ గీర్తిదయిత
కమలాక్షుపూజకుఁ ǂ గానిహస్తంబులు. శవముహస్తంబులు ǂ సత్యవచన

ఆ. హరిపదతులసీద ǂ ళామోదరతి లేని, ముక్కు పందిముక్కు ǂ మునిచరిత్ర
గరుడగమనుభజన ǂ గతి లేని పదములు, పాదపములపాద ǂ పటల మనఘ. 50

సీ. నారాయణుని దివ్య ǂ నామాక్షరములపైఁ, గరఁగని మనములు ǂ గఠినశిలలు
మురవైరికథలకు ǂ ముదితాశ్రు రోమాంచ, మిళితమై యుండని ǂ మేను మొద్దు
చక్రికి మ్రొక్కని ǂ జడునియాదల నన్న, కనకకిరీటంబు ǂ గట్టెమోపు
మాధవార్పితముగా ǂ మనని మానవుసిరి, వనదుర్గచంద్ర కాం ǂ త వైభవంబు

ఆ. కైటభారిభజన ǂ గలిగి యుండనివాఁడు, గాలిలోన నుండి ǂ కదలుశవము
కమలనాభుపదముఁ గననివాని బ్రదుకు, పసిఁడికాయలోని ǂ ప్రాణి బ్రదుకు. 51

వ. అని యిట్లు పలికిన వైయాసకివచనంబుల కౌత్తరేయుం డానందకందళితహృదయుం డై నిర్మలమతివిశేషంబున. 52

ఆ. సుతుల హితుల విడిచి ǂ చుట్టాల విడిచి యి, ల్లాలి విడిచి బహుబ ǂ లాళి విడిచి
రాజు హృదయ మిడిమె ǂ రాజీవనయనుపై, ధనము విడిచి జడ్డు ǂ వనము విడిచి.

వ. ఇట్లు మృత్యుభయంబు నిరసించి ధర్మార్థకామంబులు సన్న్యసించి పురుషోత్తము నందుఁ జిత్తంబు విన్యసించి హరిలీలాలక్షణంబు [2]లుపన్యసింపు మనుతలంపున నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 54

క. సర్వాత్ము వాసుదేవుని, సర్వజ్ఞుఁడ వైననీవు ǂ సంస్తుతి సేయన్
సర్వభ్రాంతులు వదలె ము,హోర్వీసురవర్య మాన ǂ సోత్సవ మగుచున్. 55

సీ. ఈశుండు హరి విష్ణుఁ ǂ డీవిశ్వ మేరీతిఁ, బుట్టించు రక్షించుఁ ǂ బొలియఁజూచు
బహుశక్తియుతుఁ డగు ǂ భగవంతుఁ డవ్యయుఁ, డాదినే శక్తుల ǂ నాశ్రయించి
బ్రహ్మశక్రాదిరూ ǂ పముల వినోదించెఁ, గ్రమమునసో యేక ǂ కాలముననో
ప్రకృతిగుణంబులఁ ǂ బట్టి గ్రహించుట, నేకత్వమున నుండు ǂ నీశ్వరుండు

1. దుర్యోగ్యదీన మగుదు. 2. లుపన్యసించి మను.

ఆ. భిన్నమూర్తి యగుచుఁ బెక్కువిధంబుల, నేల యుండు నతని కేమి చిక్కె
నండ కున్నఁ దాపసోత్తమ తెలుపవే, నేడ్కె నాకు సర్వవేది వీవు. 56

వ. అనిన నయ్యుత్తరానందన వచనంబులకు నిరుత్తరుండు గాక సదుత్తర ప్రదానకుతూహలుండై లోకోత్తరగుణోత్తరుం డైనతాపసోత్తముండు మనంబున.

మ. పరుఁ డై యీశ్వరుఁ డై మహామహిముఁ డై ప్రాదుర్భవస్థానసం
హరణక్రీడనుఁ డై త్రిశక్తియుతుఁ డై యంతర్గతజ్యోతి యై
పరమేష్ఠిప్రముఖామరాధిపులకుం బ్రాపింప రాకుండుదు
స్తరమార్గంబునఁ దేజరిల్లుహరికిం దత్త్వార్థి నై మ్రొక్కెదన్. 58

వ. మఱియు సజ్జనదురితసంహారకుండును దుర్జననివారకుండును సర్వరూపకుండును బరమహంసాశ్రమ ప్రవర్తమాన మునిజన హృదయకమలకర్ణికామధ్యప్రదీపకుండును సాత్త్వికశ్రేష్ఠుండును నిఖిలకల్యాణగుణగరిష్ఠుండును బరమభక్తియుక్తసులభుండును భక్తిహీనజనదుర్లభుండును నిరతిశయనిరుపమనిరవధిక ప్రకారుండును నిజస్వరూపబ్రహ్మవిహారుండును నైనయప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద. 59

ఉ. [1]ఏవిభువందనార్చనము లేవిభుచింతయు నామకీర్తనం
బేవిభులీల లద్భుతము లెవ్వని సంశ్రవణంబు సేయ దో
షావలిఁ బాసి లోకము శుభాయతవృత్తిఁ జెలంగు నండ్రు నే
నావిభు నాశ్రయించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 60

ఉ. ఏపరమేశుపాదయుగ మెప్పుడుఁ గోరి భజించునేర్పరుల్
లోపలిబుద్ధితో నుభయలోకములందులజడ్డుఁ బాసి యే
తాపము లేక బ్రహ్మగతిఁ దారు జితశ్రము లై చరింతు రే
నాపరమేశు మ్రొక్కెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 61

చ. తపములఁ జేసి యైన మతి దానము లెన్నియుఁ జేసి యైన నే
జపములఁ జేసి యైన ఫలసంచయ మెవ్వనిఁ జేర్చ కున్న హే
యపదము లై దురంతవిపదాస్థితి నెప్పుడు నొప్పుచుండు న
య్యపరిమితుం భజించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 62

మ. యవనవ్యాధపుళిందహూణకమకంకాభీరచండాలసం
భవులుం దక్కినపాపవర్తనులు నేభద్రాత్ము సేవించి భా
గవతశ్రేష్ఠుల డాసి శుద్ధతను లై కల్యాణు లై యుందు రా
యవికారుం బ్రభవిష్ణు నాదుమదిలో నశ్రాంతముం మ్రొక్కెదన్. 63

మ. తపముల్ సేసిననో మనోనియతినో దానవ్రతావృత్తినో
జపమంత్రంబులనో శ్రుతిస్మృతులనో సద్భక్తినో యెట్లు ల
బ్ధపదుం డౌ నని బ్రహ్మరుద్రముఖరుల్ భావింతు రెవ్వాని న

1. 'ఏవిభునామకీర్తనము లేవిభుచింతయు వందనార్చనల్' అనియే వ్రాతప్రతులు.

య్యాదవర్గాధిపుఁడాత్మమూర్తి సులభుం డౌఁ గాక నా కెప్పుడున్. 64

క. శ్రీపతియు యజ్ఞపతియుఁ బ్రజాపతియును బుద్ధిపతియు జగదధిపతియున్
భూపతియు యాదవశ్రేణీపతియును గతియు నైన నిపుణు భజింతున్. 65

మ. అణువో కాక కడుం మహావిభవుఁడో యచ్ఛిన్నుఁడో ఛిన్నుఁడో
గుణియో నిర్గుణుఁడో యటంచు విబుధుల్ గుంఫింప తత్త్వమా
ర్గణులై యేవిభుపాదపద్మభజనోత్కర్షంబులం దత్త్వవి
క్షణముం జేసెద రట్టివిష్ణుఁ బరమున్ సర్వాత్ము సేవించెదన్. 66

మ. జగదుత్పాదనబుద్ధి బ్రహ్మకు మదిన్ సంధింప నూహించి యే
భగవంతుండు సరస్వతిం బనుప నాపద్మాస్యదా నవ్విభున్
మగనిం గా [1]నియమించి తద్భువనసామ్రాజ్యస్థితిన్ సృష్టిపా
రగుఁ జేసెన్ మును బ్రహ్మ నట్టిగుణి నారంభింతు సేవింపఁగన్. 67

సీ. పూర్ణుఁడయ్యును మహాభూతపంచకయోగ, మున మేనులను పురములు సృజించి
పురములలో నుండి పురుషభావంబున, దీపించు నెప్పుడు ధీవృత్తిఁ
బంచభూతములను బదునొకొండింద్రియ, ములఁ బ్రకాశింపించి భూరిమహిమ
షోడశాత్మకుఁ డన శోభిల్లి జీవత్వ, నృత్తవినోదంబు నెఱపుచుండు
తే. నట్టిభగవంతుఁ డవ్యయుం డచ్యుతుండు, మానసోదితవాక్పుష్పమాలికలను
మంజునవరసమకరందమహిమ లుట్ట, శిష్టహృద్భావలీలలఁ జేయుఁగాత. 68

ఉ. మానధనుల్ మహాత్ములు సమాధినిరూఢులు యన్ముఖాంబుజ
ధ్యానమకరందపానమున నాత్మభయంబులఁ బాసి ముక్తులై
లూనత నొంద రట్టిమునిలోకశిఖామణికిన్ విశంకటా
జ్ఞానతమోనభోమణికి సాధుజనాగ్రణి కేను మ్రొక్కెదన్. 69

వ. అని యిట్లు హరిగురువందనంబు సేసి శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె.

మ. అవిరోధంబున నివు నన్నడుగుసీయర్థంబు మున్ బ్రహ్మ మా
ధవుచేతన్ విని నారదుం డడిగినం దథ్యంబుగాఁ జెప్పె మా
నవలోకేశ్వర నారదుండు వెనుకన్ నాకుం బ్రసాదించె సం
శ్రవణీయంబు మహాద్భుతంబు వినుమా సందేహవిచ్ఛేది వై. 71

— నారదుండు బ్రహ్మను బ్రపంచప్రకారంబు నడుగుట. —

వ. నారదుండు బ్రహ్మ కిట్లనియె. 72

మ. చతురాస్యుండవు వేల్పుఁబెద్దవు జగ[2]త్సర్గానుసంధాయి వీ
శ్రుతిసంఘాతము నీముఖాంబుజములన్ శోభిల్లు శబ్దార్థసం
యుతమై సర్వము నీకరామలకమై యుండుం గదా భారతీ
సతి యిల్లాలట నీకు నోజనక నాసందేహముం బాపవే. 73

1 'శరియించి' అని యున్న యొకపర్థము పాఠంగి యుండు వనిశోధకుఁడు. 2. త్స్రంథానుసంధాయి.

శా. [1] ప్రారంభించువివేక మెవ్వఁ డొసఁగుం బ్రారంభసంపత్తి కా
ధారం బెయ్యది యేమిహేతువు యథార్థం బేస్వరూపంబు సం
సారానుక్రమ మూర్ణనాభిపగిదిం జాగించె దొక్కప్పుడుం
బారం బెన్నఁడు లేదు నీమహిమ దుష్ప్రాపంబు వాణీశ్వరా. 74

శా. నాకుం జూడఁగ నీవు రాజ వగుచు న్నానాఁడన్ యథార్థస్థితిన్
నీకంటెన్ ఘనుఁ డొక్కరాజు గలఁడో నీ వంతకున్ రాజవో
నీ కేలాభము రాఁ దలంచి జగముల్ నిర్మించె దీచేతనా
నీకం బెందు జనించు నుండు నడఁగున్ నిక్కంబు భాషింపుమా. 75

మ. సదసత్సంగతి నామరూపగుణదృశ్యం బైనవిశ్వంబు నీ
హృదధీనంబు గదా ఘనుల్ సములు నీ కెవ్వారలున్ లేరు నీ
పద మత్యున్నత మిట్టినీవు తపముం బ్రావీణ్యయుక్తుండ వై
మది నేయీశ్వరుఁ గోరి చేసితివి తన్మార్గంబు సూచింపవే. 76

శా. అంభోజాసన నీకు నీశుఁడు గలం డం టేనిఁ దత్పక్షమం
దంభోజాతభవాండ మేవిభులీలాపాంగసంభ్రాంతిచే
సంభూతం బగు వర్తమాన మగు సంభవన్నం బగుం దద్విభున్
సంభాషింప గ వచ్చునేఁ దలఁప నేచందంబు నాఁ డాకృతిన్. 77

క. తోయజసంభవ నా కీ, తోయము వివరింపు చాలఁ దోఁచిన నే నా
తోయమువారికి నన్యుల, తోయములం జెంద కుండ ధ్రువ మెఱిఁగింతున్. 78

వ. దేవా భూతభవిష్యద్వర్తమానంబు లగువ్యవహారంబులకు నీవ వల్లభుండవు నీ
యెఱుంగనియర్థం బొం డెద్దియు లేదు విశ్వప్రకారంబు వినిపింపు మనిన విని
వికసితముఖుం డై విరించి యి ట్లనియె. 79

క. రారా బుధులు విరక్తులు, గారా యీరీతి నడుగఁ గా నేరరు వి
స్మేరావహము భవన్మత, మారా నాపసిఁడిమర్మ మడిగితి వత్సా. 80

శా. నానాస్థావరజంగమప్రకరముల్ నాయంత నిర్మింప [2] వి
న్నాణం బేమియు లేక తొట్రుపడఁగా సమస్తానుసం
ధానారంభవిచక్షణత్వము మహోదారంబుగా నిచ్చె ము
న్నే నాయీశ్వరునాజ్ఞఁ గాక జగముల్ నిర్మింప శక్తుండనే. 81

మ. అనఘా విశ్వము నెల్ల దీప్తముగఁ జేయన్ నే సమర్థుండనే
యినచంద్రానలతారకాగ్రహగణం బేరీతి నారీతి నె
వ్వనిదీప్తిం బ్రతిదీప్త మయ్యె నఖిలవ్రాతంబు దద్దీప్తిచే
ననుదీప్తం బగు నట్టియీశ్వరున కే నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్. 82

---

1. ప్రారంభాదివివేక. 2. వ్రాతప్రతుల నిట్లె పాఠము చూపట్టెడి. అచ్చుప్రతులందు 'విజ్ఞానం బేమియు లేక తొట్రుపడ నచ్చున్ నాకు సర్వానుసం' అని యున్నది.

మ. వినుమీ యీశ్వరుదృష్టిమార్గమున నావేశింప శంకించి సి
గ్గున సంకోచము నొందుమాయవలనం గుంఠీభవత్ప్రజ్ఞచే
నను లోకేశ్వరుఁ డంచు మ్రొక్కుమతిహీనవ్రాతముం జూచి నే
ననిశంబున్ నగి ధిక్కరింతు హరిమాయాకృత్య మంచున్ సుతా. 83

వ. మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబు లైనమహాభూతంబులును జన్మనిమిత్తంబు లైనకర్మంబులును గర్మక్షోభకం బైనకాలంబును గాలపరిణామహేతు వైనస్వభావంబును భోక్త యైనజీవుండును వాసుదేవుండ కా నెఱుంగుము వాసుదేవవ్యతిరిక్తంబు లేదు సిద్ధంబు నారాయణనియమ్యంబులు లోకంబులు దేవతలు నారాయణశరీరసంభూతులు వేదయాగతపోయోగవిజ్ఞానంబులు నారాయణపరంబులు జ్ఞానసాధ్యం బగుఫలంబు నారాయణాధీనంబు కూటస్థుండును సర్వాత్మకుండును సర్వద్రష్టయు నయినయీశ్వరునికటాక్షవిశేషంబున [1]సృజియింపంబడి ప్రేరితుండనై సృజ్యంబైన ప్రపంచంబు సృజియించుచుండుదు నిర్గుణుండైన యీశ్వరునివలన రజస్సత్త్వతమోగుణంబులు ప్రభూతంబులై యుత్పత్తిస్థితిలయంబులకుం బాలుపడి కార్యకారణకర్తృత్వభావంబులందు ద్రవ్యంబు లైన మహాభూతంబులును జ్ఞానమూర్తు లయినదేవతలును గ్రియారూపంబు లయిన యింద్రియంబులును నాశ్రయంబులుగా నిత్యముక్తుం డయ్యును మాయాసమన్వితుం డైనజీవుని బంధించు జీవునకు నావరణంబు లయి యుపాధిభూతంబు లయినమూఁడులింగంబులు సేసి పరులకు లక్షితంబు గాక తనకు లక్షితం బైన తత్త్వంబు గలయీశ్వరుం డివ్విధంబునం గ్రీడించుచుండు. 84

క. ఆయీశుఁ డనంతుఁడు హరి, నాయకుఁ డీభువనములకు నాకున్ నీకున్
మాయకుఁ బ్రాణివ్రాతము, కేయెడలన్ లేద యీశ్వరేతరము సుతా. 85

వ. వినుము మాయావిభుండైనయీశ్వరుండు దనమాయం జేసి దైవయోగంబునం బ్రాప్తంబు లయినకాలజీవాదృష్టస్వభావంబులు వివిధంబులు సేయ నిశ్చయించి కైకొనియె నీశ్వరాధిష్ఠితం బైనమహత్తత్త్వంబువలన నగుకాలంబున గుణవ్యతికరంబును స్వభావంబునం బరిణామంబును జీవాదృష్టభూతం బయిన కర్మంబున జన్మంబును సమ్యో రజస్సత్త్వంబులచే నుపబృంహితం బై వికారంబు నొందినమహత్తత్త్వంబువలనం దమఃప్రధానం బై దివ్యజ్ఞానక్రియాత్మకం బగు నహంకారంబు గలిగి నదియు రూపాంతరంబు లొందుచు ద్రవ్యశక్తి యైనరాజసంబును గ్రియాశక్తి యైనతామసంబును జ్ఞానశక్తి యైనసాత్త్వికంబును నన మూఁడువిధంబు లయ్యె నందు భూతాది యైనతామసాహంకారంబువలన నభంబు గలిగె నభంబునకు సూక్ష్మరూపంబు భూతదృశ్యంబునకు బోధకం బైన శబ్దంబు గుణం బగు నభంబువలన వాయువు గలిగె వాయువునకుం బరాన్వయం

1. అనుజీవింపంబడి.

బున శబ్దంబు స్పర్శంబు నను రెండు గుణంబులు గలిగి యుండు నది దేహంబులం దుండుటంజేసి ప్రాణరూపంబై యింద్రియమనశ్శరీరపాటవం బైనయోజస్సహో బలంబులకు హేతు వై వర్తించు వాయువువలన రూపస్పర్శశబ్దంబు లని యెడుగుణంబులు మూఁటితోడఁ దేజంబు గలిగెఁ దేజంబువలన రసరూప స్పర్శశబ్దంబు లనియెడునాలుగుగుణంబులతోడ జలంబు గలిగె జలంబువలన గంధరసరూపస్పర్శశబ్దంబు లనియెడుగుణంబు లయిదింటితోడం బృథివి గలిగె వైకారికం బైన సాత్త్వికాహంకారంబువలనఁ జంద్రదైవతం బయినమనంబు గలిగె మఱియు దిక్కులును వాయువును నర్కుండును బ్రచేతసుండును నాశ్వినులును వహ్నియు నింద్రుండును నుపేంద్రుండును మిత్రుండును బ్రజాపతియు ననియెడిదశదేవతలు గలిగిరి తైజసం బైనరాజసాహంకారంబువలన దిగ్దైవతం బైనశ్రవణేంద్రియంబును వాయుదైవతం బైనత్వగింద్రియంబును సూర్యదైవతం బైననయనేంద్రియంబును బ్రచేతోదైవతం బైనరసనేంద్రియంబును నశ్విదేవతం బైనఘ్రాణేంద్రియంబును వహ్నిదైవతం బైనవాగింద్రియంబును నింద్రదైవతం బైనహస్తేంద్రియంబును నుపేంద్రదైవతం బైనపాదేంద్రియంబును మిత్రదైవతం బైనగుదేంద్రియంబును బ్రజాపతిదైవతం బైనగుహ్యేంద్రియంబును ననియెడిదశేంద్రియంబులును బోధజనకాంతర్గరకణైకభాగం బయినబుద్ధియుఁ గ్రియాజనకాంతఃకరణం బయినప్రాణంబునుం గలిగె నిట్టి శ్రోత్రాదు లగుదశేంద్రియంబులతోఁ గూడినభూతేంద్రియమనోగుణంబులు వేర్వేఱుగ బ్రహ్మాండశరీరనిర్మాణంబునం దసమర్థంబులగునప్పుడు గృహనిర్మాణంబునకుం బెక్కుపదార్థంబులు సంపాదించినం గాని చాలనిచందంబున భూతేంద్రియమనోగుణంబులవలన గృహంబు కైవడి(భగవచ్ఛక్తిప్రేరితంబు లగుచు నేకీభవించిసమష్టివ్యష్ట్యాత్మకత్వంబు నంగీకరించి చేతనాచేతనంబులు గల) బ్రహ్మాండంబు కల్పితం బయ్యె నట్టియండంబు వర్షాయుతసహస్రాంతంబునను జలంబునం దుండెఁ గాలకర్మస్వభావంబులం దగులువడక సమస్తంబును జీవయుక్తంబుగఁ జేయునీశ్వరుం డచేతనంబును సచేతనంబునుగ నొనర్చె నంతఁ గాలకర్మస్వభావప్రేరకుం డయినపరమేశ్వరుండు జీవరూపంబు మహావరణజలమధ్యస్థితం బయినబ్రహ్మాండంబులోను సొచ్చి సవిస్తారంబు గావించి (యట్టి యండంబు భేదించి నిర్గమించె నెట్లం టేని). 86

క. భువనాత్మకుఁ డాయీశుఁడు, భవదాకృతితోడ నుండు బ్రహ్మాండంబున్
వివరముతోఁ బహురాలుగ, వివరంబులుగా నొనర్చె విశదంబులుగన్. 87

మ. బహుపాదోరుభుజాననేక్షణశిరఃకఫాలశ్రోత్రయుక్తుఁ డై
విహరించుమా బహుదేహదేహాత్ముఁ డై విన్యాంప ఖ్యాగ్రాంచిత

ద్బహురూపావయవంబులఁ భువనసంస్థితిన్ విచారింతు రా
మహానీయాద్భుతమూర్తి యోగిజనహృత్సన్మాన్యుఁడు మేధానిధీ. 88

వ. వినుము చతుర్దశలోకంబులందు మీఁదటియేడులోకంబుల శ్రీమహావిష్ణువునకుం గటిప్రదేశంబునుండి మీఁదటిదేహమనియు గ్రిందటియేడులోకంబులు జఘనంబునుండి క్రిందటిదేహమనియునుం బలుకుదురు (ప్రపంచశరీరుం డగు భగవంతుని) ముఖంబువలన బ్రహ్మకులంబును బాహువులవలన క్షత్త్రియకులంబును నూరువులవలన వైశ్యకులంబును బాదంబులవలన శూద్రకులంబును జనియించె నని చెప్పుదురు భూలోకంబు గటిపర్యంతప్రదేశంబు భువర్లోకంబు నాభి సువర్లోకంబు హృదయంబు మహర్లోకంబు వక్షంబు జనలోకంబు గ్రీవంబు దపోలోకంబు స్తనద్వయంబు సనాతనంబును బ్రహ్మనివాసంబును నైన సత్యలోకంబు శిరంబు జఘనప్రదేశం బతలంబు దొడలు వితలంబు జానువులు సుతలంబు జంఘలు దలాతలంబు గుల్ఫంబులు మహాతలంబు పాదాగ్రంబులు రసాతలంబు పాదతలంబు పాతాళంబు నని (లోకమయుంగా) భావింతురు కొందఱు మఱియుం [1]బాదతలంబువలన భూలోకంబును నాభివలన భువర్లోకంబును శిరంబువలన స్వర్లోకంబును గలిగె నని లోకకల్పనంబు సెప్పుదురు పురుషోత్తమునిముఖంబువలన సర్వజంతువాచాజాలంబుం (దదధిష్ఠాత యగు) వహ్నియు నుదయించెం జర్మరక్తమాంసమేదస్స్థ్యస్థిమజ్జాశుక్లంబులు సప్తధాతువు లందురు పక్షాంతరంబున రోమ[2]త్వఙ్మాంసాస్థిస్నాయుమజ్జాప్రాణంబులును సప్తధాతువు లని యందు రందు దంతరోమంబు లుష్ణిక్ఛందం బనియుఁ ద్వక్కు ధాత్రీఛందం బనియు మాంసంబు త్రిష్టుప్ఛందం బనియు స్నాయు వనుష్టుప్ఛందం బనియు నస్థి జగతీఛందం బనియు మజ్జ పంక్తిచ్ఛందం బనియుఁ బ్రాణంబు బృహతీఛందం బనియు నాదేశింతురు హవ్యకవ్యామృతాన్నంబులకు మధురాదిషడ్రసంబులకు (రసనేంద్రియంబునకు) రసాధీశ్వరుండైన వరుణునికి హరిరసనేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు సర్వప్రాణాదులకు వాయువునకు విష్ణునాశికావివరంబు నివాసంబు సమీపమారవ్యాపిగంధంబులకు నోషధులకు నశ్విదేవతలకు దిశాంబరుఘ్రాణేంద్రియంబు నివాసంబు దేవలోకసత్యలోకంబులకుఁ దేజంబునకు సూర్యునకు సకలచక్షువులకు లోకలోచనునిచక్షురింద్రియంబు స్థానంబు దిశలకు నాకాశంబునకు శ్రుతిభూతంబు లైనయంశంబులకు [3]శబ్దంబునకు సర్వేశ్వరునికర్ణేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు వస్తుసారంబులకు వర్ణనీయసౌభాగ్యంబులకుఁ బరమపురుషుని గాత్రంబు భాజనంబు స్పర్శంబునకు వాయువునకు సకలస్నిగ్ధత్వంబులకు దివ్య

1. 'బాదతలంబు భూలోకంబును నాభి భువర్లోకంబును శిరంబు స్వర్లోకంబు నగు నని నిగమింతురు పురుషోత్తముని' అనియే వ్రాతప్రతులు. 2. త్వఙ్మాంసస్నాయూపస్థమజ్జా. 3. సర్వకర్ణంబులకు సర్వేశ్వరుని.

దేవునిదేహేంద్రియంబు గేహంబు యూపప్రముఖయజ్ఞోపకరణంబు లగు
తరుగుల్మలతాదులకుఁ బురుషోత్తముని రోమంబులు మూలంబులు శిలాలోహం
బులు సర్వమయుని నఖంబులు మేఘజాలంబులు హృషీకేశుని కేశంబులు వెలుం
గులు విశ్వేశ్వరుని శ్మశ్రువులు భూర్భువస్స్వర్లోకరక్షకు లైన లోకపాలకులు పరా
క్రమంబులకు (భూరాదిలోకంబుల క్షేమంబునకు శరణంబునకు) నారాయణుని
విక్రమంబు నికేతనంబు సర్వకామంబులకు నుత్తమంబు[1]లైన వరంబులకు
దీర్ఘపాదుని పాదారవిందంబు లాస్పదంబులు జలంబులకు శుక్లంబునకుఁ బర్జన్యు
నకుఁ బ్రజాపతిసర్గంబునకు సర్వేశ్వరుని మేఢ్రంబు సంభవనిలయంబు[2] సంతా నం
బునకుఁ గామాదిపురుషార్థంబులకుఁ జిత్తసౌఖ్యరూపంబు లగు నానందంబులకు
శరీరసౌఖ్యంబునకు నచ్యుతుని యుపస్థేంద్రియంబు స్థానంబు యమునికి మిత్రు
నికి మలవిసర్గంబునకు భగవంతుని పాయ్వింద్రియంబు భవనంబు హింసకు నిర్ఋ
తికి మృత్యువునకు నిరయంబునకు నిఖిలరూపకుని గుదంబు నివాసంబు పరాభ
వంబునకు నధర్మంబునకు నవిద్యకు నంధకారంబునకు ననంతుని పశ్చిమభాగంబు
సదనంబు నదనదీనివహంబునకు నీశ్వరుని నాడీసందోహంబు జన్మమందిరంబు
పర్వతంబులకు నధోక్షజుని శల్యంబులు జనకస్థలంబులు [3]ప్రధానంబునకు నన్న
రసంబునకు సముద్రంబులకు భూతనిధనంబునకు బ్రహ్మాండగర్భుని యుదరంబు
నివేశంబు మనోవ్యాపార[4]రూపం బగు లింగశరీరంబునకు మహామహిముని హృద
యంబు సర్గభూమి యగు మఱియును. 89

ఆ. నీలకంధరునకు । నీకు నాకు సనత్కు,మారముఖ్యసుతస । మాజమునకు
ధర్మసత్త్వబుద్ధి । తత్త్వములకు నీశ్వ, రాత్మ వినుము పరమ । మైన నెలవు. 90

సీ. నరసురాసురపితృ । నాగకుంజరమృగ, గంధర్వయక్షరా । క్షసమహీజ
సిద్ధవిద్యాధర । జీమూతచారణ, గ్రహతారకాప్సరో । గణవిహంగ
భూతతటిద్వసు । పుంజంబులును నీవు, మునిపంక్తియును మహా । మునులు నేను
సలిలనభస్స్థల । చరములు మొదలైన, వివిధజీవుల కీడి । విశ్వ మెల్ల

ఆ. విష్ణుమయము పుత్త్ర । వే యేల బ్రహ్మాండ, మతని జేనలోన । నడఁగి యుండు
బుద్ధి నెఱుఁగ రాదు । భూతభవద్భవ్య, లోక మెల్ల విష్ణు । లోన నుండు. 91

క. [5]ఏ దేవో కకర్మఫల, ప్రాదుర్భావ మగు లోక । పాలనకే కా
కా దేవుం డభయప్రతి, పాదక మగు మోక్షమునకుఁ । బతి యె ట్లన్నన్. 92

---

1. లైనపదంబులకు. 2. 'ప్రజాసుఖోపశమనంబులకు నచ్యుతుని గుహ్యేంద్రియంబు స్థానం బు' అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 3. ప్రధానద్రవ్యసముద్రంబులకు. 4. 'రూపంబులకు మహా' అనియే వ్రా. ప్ర. 5. ఈయధికపాఠము మూలమున 'సోఽమృతస్యాభయస్య' అనుట మొదలుకొని; 'పురుష స్తాభియాశ్రయః' అనువఱకుఁ గల నాలుగుశ్లోకములకును వానికి శ్రీధరులు రచించినవ్యాఖ్యాన మునకును దెనుఁగై యీఘట్టమున నుండవలసినదియే. అయిన నిది పెక్కువ్రాఁతప్రతులను నచ్చు ప్రతులను గానరాదు.

వ. వినుము పరమాత్మయు నానందేశ్వరుం డగునవ్విష్ణునకుఁ బ్రపంచమాత్రాధిక త్వం బేమి యద్భుతమ ట్లగుటం జేసి యతనిమహిమాతిశయం బస్మదాదులు నెఱుంగనేర్తురె స్థిత్యర్థపాదుం డగునీశ్వరునిపాదాంశంబులందు భూర్భువస్సువ ర్లోకంబులు గ్రుదురుకొనియుండుఁ దదీయవిలయసమయంబునం దదుపరిమహర్లో కంబు దపియింప నందుఁ గలజనంబు లంతరాళంబు నందక మహర్లోకశిరఃస్థానం బైనజనలోకంబుఁ బ్రవేశించి యత్యంతం బగునవినాశిసుఖంబు లనుభవింతురు తపోలోకంబు సంకర్షణానలశక్తిచేత నధస్త్రిలోకంబులుం దందహ్యమానంబు లగునప్పుడు తద్ధూమ్మలం బొందక విలక్షణం బై క్షేమంబు గలిమిఁ దజ్జనం బంద సుఖించు జన్మజరామరణభయంబులు లేక ముక్తికి బ్రత్యాసన్న లగుటం జేసి సత్యలోకపువాసు లంద యానందింతురు భూర్భువస్సువర్లోకంబు లవ్విరాట్పురు షునిపదస్థలం బగుట నేకపాద్విభూతి యయ్యె మహర్లోకంబు మధ్యమవిభూతి యన నమరె జనతపస్సత్యలోకంబు లమ్మహాపురుషునిశిరఃస్థానంబు గావున నది త్రిపాద్విభూతి యనంబడుఁ దదీయలోకంబు బ్రహ్మచర్యవానప్రస్థయతులకుం దక్క నితరుల కసాధ్యంబు గృహస్థు లయ్యు నితరత్రివిధాశ్రమధర్మంబులు గలి గినం జేకుఱు క్షేత్రజ్ఞుం డైనపురుషుండు స్వర్గాపవర్గహేతుభూతం బైనదక్షి ణోత్తరకర్మజ్ఞానమార్గంబులు సృజించి యంతయుఁ దాన యై యుండు. 93

క. మండలములోన భాస్కరుఁ డుండి జగంబులకు దీప్తి నొసగెడిక్రియ బ్ర
హ్మాండములోపల నచ్యుతుఁ, డుండుచు [1]బహిరంతరములు నొగి వెలిఁగించున్.

—•• ఇది మొదలుకొని వెలిగందల నారయకవిత్వము. ••—

ఉ. అట్టియనంతశక్తి జగదాత్మునినాభిసరోజమందు నేఁ
బుట్టి యజింపఁగా మనసు పుట్టిన యజ్ఞపదార్థజాతముల్
నెట్టన కాన రామికి వినిర్మలమైనతదీయరూపముం
గట్టిగ బుద్ధిలో నిలిపి కంటి నుపాయము నామనంబునన్. 95

సీ. పశుయజ్ఞవాటయూపస్తంభపాత్రస్రుగ్ఘటశరావవసంతకాలములును
స్నేహౌషధీబహుకలోహచాతుర్హోత్ర, యుతనామధేయసమంత్రములును
సంకల్పఋగ్యజుస్సామనియుక్తవషట్కారమంత్రానుసరణములును

ఒకానొకవ్రాఁతప్రతియందే చూపట్టు చున్నది: మఱియుఁ బోతన మూలమును శ్రీధర వ్యాఖ్యానసహితముగాఁ దెనిఁగించినవాఁడు. కనుకఁ గ్రిందినాలుగుశ్లోకములు పోతనకు లభించిన మూలమున లేకుండవచ్చు నని తలఁచినను వానివ్యాఖ్యానమునం దైనను దప్పక కనుపట్టియుండును గాన వానిని దెనిఁగింపకుండఁడు అయిన నీ తెనిఁగింపు పోతనదానియంతసమంజసమును బ్రౌఢమును గాకున్నది. వెలిగందల నారయకవిత్వ మాసన్నముగా నుంటచే నీభాగమును గొంత యుత్పన్నమై యుండు ననియుఁ గావున నారయకవిత్వ మిందును గొంత చేరియుండు ననియుఁ గనుక నేయిది పోతనరచనవలె సమంజసమును బ్రౌఢమును గాదయ్యె ననియు నూహింపఁ దగి యున్నది.

1. నావరణపటలి నొసఁగును దీప్తిన్.

దక్షిణల్ దేవతాధ్యానసదనుగత, తంత్ర మంత్రోద్దేశ ధరణీసురులు
తే. సర్పణంబులు బోధాయనాదికర్మ
సరణి మొదలుగు యజ్ఞోపకరణ మితి
యంతయును సమ్మహాత్మునియావయవములు
గాఁగఁ గల్పించె విధివత్ప్రకారమునను. 96

క. యజ్ఞాంగి యజ్ఞఫలదుఁడు, యజ్ఞేశుఁడు యజ్ఞకర్త యగుభగవంతున్
యజ్ఞపురుషుఁగా మానస, యజ్ఞముఁ గావించితిం దదర్పణబుద్ధిన్. 97

క. అప్పుడు బ్రహ్మలు దమలోఁ, దప్పక ననుఁ జూచి సముచితక్రియ [1]లగుచు
నప్పరమేశున కభిమత, మొప్పఁగఁ దగుసత్రతంతువులు గావింపన్. 98

చ. మనువులు దేవదానవులు మానవనాథులు మర్త్యకోటి [2]దా
రనయము వారివారికిఁ బ్రియం బగు దేవతలన్ గుఱించుచున్
ఘన మగునిష్ట యజ్ఞములఁ గైకొని చేసిరి తత్ఫలంబు ల
య్యనుపమమూర్తి యజ్ఞమయుఁడైన రమావరుఁ డందుఁ జెందఁగన్. 99

క. సువ్యక్త[3]తంత్రరూపకుఁ, డవ్యక్తుఁ డనంతుఁ డభవుఁ డాద్యుం డీశుం
డవ్యయుఁ డగుహరి సురగణ, సేవ్యుఁడు క్రతుఫలదుఁ డగుటఁ జేసిరిమఖముల్

క. అగుణుం డగుపరమేశుఁడు, జగములఁ గల్పించుకొఱకుఁ జతుర మాయా
సగుణుం డగుఁ గావున హరి, భగవంతుం డనఁగఁ బరఁగె భవ్యచరిత్రా. 101

క. విశ్వాత్ముఁడు విశ్వేశుఁడు, విశ్వమయుం డఖిలనేత విష్ణుఁ డజుం డీ
విశ్వములోఁ దా నుండును, విశ్వము దనలోనఁ జాల వెలుఁగుచు నుండున్.

చ. అతనినియుక్తిఁ జేసి సచరాచరభూతసమేతసృష్టి నే
వితతముగా సృజింతుఁ బ్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁడు ప్రోచుఁ బార్వతీ
పతి లయ మొందఁ జేయు హరి పంకరుహోదరుఁ డాదిమూర్తి య
చ్యుతుఁడు త్రిశక్తియుక్తుఁ డగు[4]చుండును నింతకుఁ దాన మూలమై. 103

క. విను వత్స నీవు నన్నడి, గినప్రశ్నకు నుత్తరంబు కేవలపరమం
బను బ్రహ్మం బీయఖిలం, బున కగు నాధారహేతుభూతము సుమ్మీ. 104

క. హరి భగవంతుఁ డనంతుఁడు, కరుణాంబుధి సృష్టికార్యకారణహేతు
స్ఫురణుం డవ్విభుకంటెం, బరుఁ డన్యుఁడు లేఁడు తండ్రి పరికింపంగన్. 105

సీ. ఇది యంతయును నిక్కమే బొంక నుత్కంఠ, మతిఁ దద్గుణధ్యానమహిమఁ జేసి
పరికింప నేనేమి పలికిన నది యెల్ల, సత్యంబ యగు బుధస్తుత్య వినుము
ధీయుక్తమామకేంద్రియములు మఱచియుఁ, బొరయ వసత్పథస్ఫురణ లెందు
నది గాక మత్తను వామ్నాయతుల్యంబు, నమరేంద్రవందనీయంబు నయ్యె

1. 'లగుచు' నప్పరమేశు' అనియే వ్రా. ప్ర. 2. 'యున్, అనయము' వ్రా. ప్ర
3. మంత్రరూప 4. చున్నతఁ డింతకు.

తే. దవిలి యజ్ఞదేవదేవునిశ్రీధవమహాబ్ధి, తారణంబును మంగళకారణంబు
నఖిలసంపత్కరంబు నై యలరుపాద,వనజమున కే నొనర్చెద వందనములు.

ఉ. ఆనలినాక్షునందనుఁడ నయ్యుఁ బ్రజాపతి నయ్యు యోగవి
ద్యానిపుణుండ నయ్యును బరిదంపడి మజ్జనన ప్రకారమే
యేను నెఱుంగ నవ్విభునియుద్ధమహత్త్వ మెఱుంగ నేర్తునే
కానఁబడన్ రమేశపరికల్పితవిశ్వము గొంతకొంతయున్. 107

మ. వినువే యేటికిఁ దాపసప్రవర యవ్విశ్వాత్ముఁ డీశుండు దాఁ
దనమాయామహిమాంతముం దెలియఁగాఁ దథ్యంబుగాఁ జాలఁడ
న్నను నే నైనను మీర లైన సుర లైనన్ వామదేవుండు నై
నను నిక్కం బెఱుఁగంగఁ జాలుదుమె [2]జ్ఞానప్రక్రియాయుక్తులన్. 108

వ. అమ్మహాత్మం డైనపుండరీకాక్షుండు సర్వజ్ఞుం డంతేని. 109

క. గగనము దనకొనపలఁ బాఁదగ నెఱుఁగనికరణి విభుఁడు దా నెఱుఁగఁ డనన్
గగనప్రసవము లే దన, నగునే సర్వజ్ఞునకు హాని దలంపన్. 110

చ. తలకొని యమ్మహాత్మకుఁడు దాల్చినయయ్యవతారకర్మముల్
వెలయఁగ నస్మదాదులము వేయివిధంబుల సన్నుతింతు మ
య్యఘు ననంతునిం జిదచిదాత్మకు నాద్యు ననీశు నీశ్వరుం
దెలియఁగ నేర్తుమే తవిలి దివ్యచరిత్రుని కేను మ్రొక్కెదన్. 111

మ. పరమాత్ముం డజుఁ డీజగంబుఁ బ్రతికల్పంబందుఁ గల్పించుఁ దాఁ
బరిరక్షించును ద్రుంచు నట్టియనఘున్ బ్రహ్మాత్ము నిత్యున్ జగ
ద్భరితుం గేవలు నద్వితీయుని విశుద్ధజ్ఞాను సర్వాత్ము నీ
శ్వరు నాద్యంతవిహీను నిర్గుణుని శశ్వన్మూర్తిఁ జింతించెదన్. 112

చ. సరసగతిన్ మునీంద్రులు ప్రసన్నశరీరహృషీకమానస
స్ఫురణ గలప్పు డవ్విభునిభూరికళాకలితస్వరూపముం
దర మిడి చూతు రెప్పుడుఁ గుతర్కతమోహతిచేత నజ్ఞతం
బొరసినయప్పు డవ్విభునిమూర్తిఁ గనుంగొన లేరు నారదా. 113

వ. అని వెండియు ని ట్లను ననఘా యమ్మహనీయతేజోనిధి మొదలియవతారంబు
[3]సహస్రశీర్షాదియుక్తం బయి ప్రకృతిప్రవర్తకం బగునాదిపురుషరూపం బగు
నందుఁ గాలస్వభావంబు లనుశక్తు లుదయించె నందుఁ గార్యకారణరూపంబయిన
ప్రకృతి జనించెఁ బ్రకృతివలన మహత్తత్త్వంబును దానివలన నహంకారత్రి
యంబును బుట్టె నందు రాజసాహంకారంబువలన నింద్రియంబులును దామ
సాహంకారంబువలన భూతకారణంబు లయినశబ్దస్పర్శరూపరసగంధతన్మాత్రం

1. దదీయపరికల్పిత. 2. విజ్ఞానక్రియాయుక్తులన్. 3. 'సహస్రమస్తకం డగునాదిపురుషుం డుద్భవం బయ్యె నందు' అనియే వ్రాతప్రతులు.

బులునం బొడమెఁ బంచతన్మాత్రంబులవలన గగనానిలవహ్నిసలిలధరాదికంబైన భూతపంచకంబు గలిగె నందు జ్ఞానేంద్రియంబు లయినత్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబు లైనవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులును మనంబును జనియించె నన్నింటిసంఘాతంబున విశ్వరూపం బయినవిరాట్పురుషుండు పుట్టె నతనివలన స్వయంప్రకాశం బైనస్వరాట్టు సంభవించె నందుఁ జరాచరరూపంబుల స్థావరజంగమాత్మకం బయినజగత్తు గలిగె నందు సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మకుల మయినవిష్ణుండును హిరణ్యగర్భుం డ నయినయేనును రుద్రుండునుం గలిగితి మందు సృష్టిజననకారణుం డయినచతుర్ముఖుండు పుట్టె వానివలన దక్షాదు లగుప్రజాపతులు తొమ్మండ్రు గలిగి రందు [1]భగవత్ప్రముఖు లైనసనకసనందనాదియోగీంద్రులును నాకలోకనివాసు (లయినవాసవాదు)లును (ఖగలోకపాలకు లగుగరుడాదులును నృలోకపాలకులకుఁ గుమనుమాంధాతృప్రముఖులును దలలోకపాలకు లగునంతవాసుకిప్రభృతులును) గంధర్వసిద్ధవిద్యాధరచారణసాధ్యరక్షోయక్షోరగనాగలోకపాలురును మఱియు ఋషులును బితృదేవతలును దైత్యదానవభూతప్రేతపిశాచకూశ్మాండపశుమృగాదులును నుద్భవించి రిట్టి జగత్ప్రథమోద్భవంబు మహత్తత్త్వసృష్టియును ద్వితీయం బఖండసంస్థితంబును దృతీయంబు సర్వభూతజననంబును గలిగియుండు నందు మహదైశ్వర్యతేజోబలసంపన్ను లైనపురుషులు సర్వాత్మకుం డైననారాయణునికళాంశసంభవులుగా నెఱుంగు మప్పుండరీకాక్షునిలీలావతారంబు లనంతంబులు తత్కర్మంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నలవి గా దయినను నాకుం దోఁచినంత నీ కెఱింగించెద వినుము.

శ్రీమన్నారాయణునిలీలావతారంబుల సంక్షిప్తవర్ణనము.

ఉ. అన్యకథానులాపము లహర్నిశమున్ వినునట్టిసత్క్రియా
శూన్యము లైనకర్ణముల సూరిజనస్తుత సర్వలోకస
మ్మాన్యము నై తనర్చుహరిమంగళదివ్యకథామృతంబు సౌ
జన్యతఁ గ్రోల వయ్య బుధసత్తమ యే వివరించి చెప్పెదన్. 115

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 116

మ. కనకాక్షుండు భుజావిజృంభణమునన్ క్ష్మాచక్రముం జాపఁ జు
ట్టినమాడ్కిం గొని పోవ యజ్ఞమయ[2]దంష్ట్రిస్వాకృతిం దాల్చి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ దాఁకి యబ్ధినడుమన్ దంష్ట్రాహతిం ద్రుంప ధా
త్రిసి గూలెం గులిశాహతిం బడుమహాద్రిం బోలి యత్యుగ్రతన్. 117

వ. మఱియు సుయజ్ఞావతారంబు విను మని యిట్లనియె. 118

సీ. ప్రకటరుచిం బ్రజాపతికిని స్వాయంభువుని కూఁతు రాకూతి యనులతాంగి
కర్థిఁ జన్మించి సుయజ్ఞుండు నా నొప్పు, నతఁడు దక్షిణ యనుసతివయందు

1. 'భగవదీయముఖు లైన' వ్రా. ప్ర. 2. 'దంష్ట్రిరూపమున' వ్రా. ప్ర.

సుయమనామామరస్తోమంబుఁ బుట్టించి, యింద్రుఁడై వెలసి యుపేంద్రలీల
నఖిలలోకంబులయార్తి హరించిన, నతనిమాతామహుం డైనమనువు

తే. దనమనంబునఁ దచ్చరిత్రమున కలరి, పరమపుణ్యుఁడు హరి యని పలికెఁ గాన
యంచితజ్ఞాననిధియైనయజ్ఞుఁ డెలమిఁ, దాపసోత్తమ హరియవతార మయ్యె.

వ. అని చెప్పి (సాంఖ్యయోగప్రవర్తకాచార్యవర్యుం డగు) కపిలునియవతారంబు వినుమని యిట్లనియె. 120

చ. ధృతమతి దేవహూతికిని దివ్యవిభుం డగుకర్దమప్రజా
పతికిఁ బ్రమోద మొప్ప నవభామలతోఁ గపిలాఖ్యుఁ బుట్టి యే
గతి హరి పొందు నట్టిసుభగం బగుసాంఖ్యము దల్లి కిచ్చి దు
ష్కృతములు వాపి చూపె మునిసేవిత మై తనరారుమోక్షమున్. 121

వ. మఱియు దత్తాత్రేయావతారంబు వినుము. 122

సీ. తాపసోత్తముఁ డత్రి తనయునిఁ గోరి, రమేశు వేఁడిన హరి యేను నీకు
తనయుఁ డనైతి నని పల్కుకతమున, నతఁడు దత్తాత్రేయుఁ డై జనించె
నమ్మహాత్ముని చరణాబ్జపరాగసం,దోహంబుచేఁ బూతదేహు లగుచు
హైహయయదువంశ్యు లైహికాముష్మిక,ఫలరూప మగుయోగబలము వడసి

తే. సంచితజ్ఞానఫలసుఖైశ్వర్యశక్తి, శౌర్యములఁ బొంది తమకీర్తి సదల వెలుఁగ
నిందు నందును వారికి నెక్కుడట్టి, [1]దివ్యతరమూర్తి విష్ణుఁ డూహింపఁ దరమె.

వ. వెండియు సనకాద్యవతారంబు వినుము. 124

సీ. అనఘాత్మ యేను గల్పాదిని విశ్వంబు, సృజియింపఁ దలచి యాచరితతపంబు
నర్థిఁ జేయుచు సన యని పల్కుటయు నది, కారణంబుగ సనాఖ్యలను గలుగ
సందన సనక సనత్కుమార సనత్సు,జాతులు నల్వురు సంభవించి
మానసపుత్త్రు లై మహి నుతి కెక్కిరి, పోయినకల్పాంతమున [2]నశించి

తే. నట్టియాత్మీయతత్త్వంబు పుట్టఁ జేసి, సాంప్రదాయికభంగిని జగతి నెల్లఁ
గలుగఁ జేసిరి యవ్విష్ణుకళలఁ దనరి, నలువు రయ్యును నొక్కఁడనయచరిత్ర.

వ. మఱియు నరనారాయణావతారంబు వినుము. 126

క. గణుతింపఁగ నరనారాయణు లన ధర్మునకు నుదయ మందిరి దాక్షా
యణి మైనమూర్తివలనం, బ్రణుతగుణోత్తరులు పరమపావనమూర్తుల్. 127

క. అనఘులు బదరీవనమున, వినుతతపోవృత్తి నుండ విబుధాధిపుఁడు దు
మనమున నిజపదహానికి, ఘనముగఁ జింతించి దివిజకాంతామణులన్. 128

క. రావించి తపోవిఘ్నముఁ, గావింపుం డనుచుఁ బనుపఁ గడు వేడుకతో
భావభవానీకిను లనఁ, గా వనితలు సనిరి బదరికావనమునకున్. 129

వ. అందు. 130

1. దివ్య మగువిష్ణుమూర్తి. 2. వసించి.

మ. నరనారాయణు లున్నచోటికి మరున్నారీసమూహంబు ఖా
స్వరలీలం జని రూపవిభ్రమకళాచాతుర్యమే పారఁగాఁ
బరిహాసోక్తుల నాటపాటలఁ జరింపం జూచి నిశ్చింతతన్
భరితధ్యానతపఃప్రభావనిరతిం బాటించి నిష్కాము లై. 131

క. క్రోధము దమతపములకును, బాధక మగు టెఱిఁగి దివిజభామలపై న
మ్మేధాత్మకు లొకయింతయుఁ, గ్రోధముఁ దేరరి సత్త్వగుణసంగతు లై. 132

క. నారాయణుఁ డప్పుడు దన, యూరువు వెసఁ జీఱ నందు నుదయించెను బెం
పారంగ నూర్వశీముఖ, నారీజనకోటి దివిజనాథులు మెచ్చన్. 133

క. ఊరువులందు జనించిన, కారణమున నూర్వశి యన ఘనతకు నెక్కెన్
వారలరూపవిలాసవి, హారములకు నోడి రంత నమరీజనముల్. 134

వ. అంతం దాము నరనారాయణులతపోవిఘ్నంబు గావింపం బూని చేయువిలాసంబులు (మానసికసంకల్పమాత్రంబున సృష్టిస్థితిసంహారంబు లొనర్పంజాలు) నమ్మహాత్ములదెసం బనికి రాక కృతఘ్నునకుం జేయు నుపకృతులుంబోలె నిష్ఫలంబు లైన సిగ్గునం గుందుచు నూర్వశిం దమకు ముఖ్యురాలింగాఁ గైకొని తమవచ్చిన జాడన మరలి చని రంత. 135

క. [1]కామముఁ దహించెఁ గ్రోధమ, హామహిమను రుద్రుఁ డట్టి[2]యవమర్షంబున్
ధీమంతులు గెలిచి రనం, గామము గెలుచుటలు సెప్పఁగా నేమిటికిన్. 136

వ. అట్టినరనారాయణావతారంబు జగత్పావనం బై విలసిల్లె వెండియు ధ్రువావతారంబు వివరించెద వినుము. 137

సీ. మానితచరితుఁ డుత్తానపాదుం డను, భూవరేణ్యునకు సత్పుత్త్రుఁ డనఁగ
నుదయించి మహిమఁ బెంపొంది బాల్యంబున, జనకునికడ నుండి సవతితల్లి
దను నాడువాక్యాస్త్రతతిఁ గుంది మహితత, పంబు గావించి కాయంబుతోడఁ
జని మింట ధ్రువపదస్థాయి యై యటమీఁద, నర్థివర్తించుభృగ్వాదిమునులుఁ
తే. [3]జతురగతిఁ గ్రింద వర్తించుసప్తఋషులుఁ
బెంపుఁ దీపింపఁ దన్ను నుతింపుచుండ
ధ్రువుఁడు నాఁ నొప్పి యవ్విష్ణుతుల్యుఁ డగుచు
నున్న పుణ్యాత్ముఁ డిప్పుడు నున్నవాఁడు. 138

వ. మఱియుఁ బృథునియవతారంబు వినుము. 139

ఉ. వేనుఁడు విప్రభాషణ[4]పవిప్రహరచ్యుతభాగ్యపౌరుషుం
డై నిరయంబునం బడిన నాత్మతనూభవుఁ డై పృథుం డనాఁ

132-వ 133-వ పద్యములకు నడుమ 'ఇట్లున్నయెడ' అనువచనము కొన్నిటఁ గాన్పించుచున్నది. 1. 'కాముని' అచ్చుప్రతి. 2. యవమర్షాత్మున్. 3. జతురగతి నిందు. 4. 'పవిచ్యుతభాగ్యవిహీనపౌరుషుం, డై' అ. ప్ర.

పూని జనించి తజ్జనకుఁ బున్నరకంబును బాపి మేదినిన్
ధేనువుఁ జేసి వస్తువితతిం బిదికెన్ హరిసత్కళాంశుఁడై. 140

వ. అని మఱియు వృషభావతారంబు నెఱింగింతు వినుము మాగ్నీధ్రుం [1]డనువానికి సుదేవివలన నాభి యనువాఁ డుదయించె నతనికి మేరుదేవియందు హరి వృషభావతారంబు నొంది జడస్వభావంబైనయోగంబుదాల్చి ప్రశాంతాంతఃకరణుండును బరిముక్తసంగుండును నై పరమహంసాభిగమ్యంబగునపదం బిది యని మహర్షులు వలుకుచుండం జరించె మఱియు హయగ్రీవావతారంబు సెప్పెద వినుము. 141

చ. అనఘచరిత్ర మన్మఖమునందు జనించె హయాననాఖ్యతన్
వినుతసువర్ణవర్ణుఁడును వేదమయుం డఖిలాంతరాత్మకుం
డనుపమయజ్ఞపూరుషుఁడు నై భగవంతుఁడు దత్సను స్వపా
వన మగునాసికాశ్వసనవర్గములం దుదయించె వేదముల్. 142

వ. మఱియు మత్స్యావతారంబు వినుము. 143

సీ. ఘనుఁడు వైవస్వతమనువుకు దృష్టమై, యరుదెంచినట్టియుగాంత[2]సమయ
మందు విచిత్రమత్స్యావతారముదాల్చి, యఖిలావనీమయంబగుచుఁ జాల
సర్వజీవులకు నాశ్రయభూతుఁ డగుచు నే, కార్ణవంబైనతోయములనడుమ
మన్ముఖశ్లథవేదమార్గంబులను జిక్క, పడకుండ శాఖ లేర్పడఁగ జేసి
తే. దివ్యు లక్షింప నాకరికిఁ దెచ్చియిచ్చి, మనువు నెక్కినపెన్నావ వనధినడుమ
మునుఁగకుండంగ నరసినయనిమిషావ, తారమే కినుతియింపఁదరమె వత్స.

వ. మఱియుఁ గూర్మావతారంబు వినుము. 145

మ. అమృతోత్పాదనయత్నులై విబుధదైత్యానీకముల్ సుందరా
గముఁ గవ్వంబుగఁ జేసి యబ్ధి దరువం గాఁ గవ్వపుంగొండ వా
ర్ధి మునుంగన్ హరి కూర్మరూపమున నద్రిం దాల్చెఁ దత్పర్వత
భ్రమణవ్యాజత వీఁపుదీఁట శమియింపం జేయఁగా నారదా. 146

వ. వెండియు నృసింహావతారంబు వినుము. 147

మ. సురలోకంబుఁ గలంచి దేవసమితిన్ స్రుక్కించి యుద్యద్గదా
ధరుఁడై వచ్చునిశాచరుం గని కనద్దంష్ట్రాకరాళాస్యవి
స్ఫురితభ్రూకుటితో నృసింహగతి రక్షోరాజవక్షంబు భీ
కరభాస్వన్నఖరాజిఁ ద్రుంచెఁ ద్రిజగత్కల్యాణసంధాయియై. 148

వ. ఇంక నాదిమూలావతారంబు సెప్పెద వినుము. 149

1. 'డనువానికి నాభియను......మేరుదేవి యనునామాంతరంబుగల సుదేవియందు' అచ్చుప్రతి. 2. మందు, నౌన్నత్యలీల మత్స్యావతారము.

మ. కరినాథుండు జలగ్రహగ్రహణదుఃఖాక్రాంతుఁడై వేయివ
త్సరముల్ గుయ్యిడు చండ వేల్పులకు విశ్వవ్యాప్తి లే కుంటఁ గ
హరి నీవే శరణంబు నా కనినఁ గుయ్యాలించి [1]వేవేగ వా
శ్చరముం ద్రుంచి కరీంద్రుఁ గాచె మహితోత్సాహంబునం దాపసా. 150

వ. మఱియును వామనావతారంబు వినుము. 151

సీ. యజ్ఞేశ్వరుం డగు హరి విష్ణుఁ డదితిసం,తానంబునకు నెల్లఁ దమ్ముఁ డయ్యుఁ
బెంపారుగుణములఁ బెద్ద యై వామన,మూర్తితో బలిచక్రవర్తిఁ జేరి
తద్భూమి మూఁడు పాదమ్ముల నడిగి పదత్రయంబునకు జగత్త్రయంబు
వంచించి కొనియును వాసవునకు రాజ్య, మందింప నీశ్వరుం డయ్యు మొఱఁగి
తే. యర్థిరూపంబు గైకొని యడుగ వలసె, ధార్మికుల సొమ్ము విషయోచితము లగాని
వెడఁగుఁదనమున నూరక విగ్రహించి, చలన మందింప రాదు నిశ్చయము పుత్ర.

చ. బలి నిజమౌళి నవ్వటునిపాదసరోరుహభవ్యతీర్థము
త్కలిక ధరించి తన్నును జగత్త్రయమున్ హరి కిచ్చి కీర్తులన్
నిలిపె వసుంధరాస్థలిని నిర్జరలోకవిభుత్వహానికిం
దలఁకక శుక్రుమాటలకుఁ దారక భూరివదాన్యశీలుఁడై. 153

వ. మఱియు నప్పరమేశ్వరుండు నారదా నీకు హంసావతారంబు నొంది యతిశయ భక్తియోగంబున సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు నాత్మతత్త్వప్రదీపకం బగు భాగవతమహాపురాణం బుపదేశించె మన్వవతారంబు నొంది స్వకీయతేజః ప్రభావంబున నప్రతిహతం బైన చక్రంబు ధరియించి దుష్టవర్తను లైన రాజుల దండించుచు శిష్టప్రతిపాలనంబు సేయుచు నాత్మీయకీర్తిచంద్రికలు సత్యలోకంబున వెలింగించె మఱియు ధన్వంతరి యన నవతరించి తననామస్మరణంబున భూజనంబులకు సకలరోగనివారణంబు సేయుచు నాయుర్వేదంబు గల్పించె నింకఁ బరశురామావతారంబు వినుము. 154

మ. ధరణీకంటకు లైన హైహయనరేంద్రవ్రాతమున్ భూరివి
స్ఫురితోదారకుఠారధారఁ గలనన్ ముయ్యేడుమాఱుల్ పొరిం
బొరి మర్దించి సమస్తభూతలము విప్రుల్ వేడఁగా నిచ్చి [2]భా
సురకీర్తిన్ జమదగ్నిరాముఁ డన మించుం దాపసేంద్రోత్తమా. 155

వ. మఱియు శ్రీరామావతారంబు సెప్పెద వినుము. 156

సీ. తోయజహితవంశదుగ్ధపారావార,రాకావిహారకైరవహితుండుఁ
గమనీయకోసలక్ష్మాభృత్సుతాగర్భ, శుక్తిసంపుటలసన్మౌక్తికంబు
నిజపాదసేవకవ్రజదుఃఖనిబిడాంధ,కారవిస్ఫురితపంకరుహసఖుఁడు
దశరథేశ్వరకృతాధ్వరవాటికాప్రాంగ,ణాకరదేవతానోకహంబుఁ

---

1. నక్రంబు కంధరముం, 2. తాఁ, జిరకీర్తిన్......మించెన్

తే. జటులదానవగహనవైశ్వానరుండు, రావణాటోపశైలపురందరుండు
నగుచు లోకోపకారార్థమవతరించె, రాముఁడై చక్రి లోకాభిరాముఁ [డగుచు.
క. చిత్రముగ భరతలక్ష్మణ,శత్రుఘ్నుల కగ్రజన్ముం డగుచుఁ
ధాత్రిఁ రాముఁడు వెలసెఁ బ,విత్రుఁడు దుర్భవలతాలవిత్రుం డగుచున్. 158
వ. అంత 159
సీ. కిసలయఖరాజేందు[1]బిసకుంద పద్మాబ్జ,పదఫాలభుజరదపాణినేత్రఁ
గాహళకరభచక్రవియత్పులినశంఖ జంఘోరుకుచమధ్యజఘనకంఠ
ముకురచందనబింబశుకగజశ్రీకార,గండగంధోష్ఠకగమనకర్ణఁ
జంపకేందుస్వర్ణ[2]శఫరధనుర్నీల,నాసాననాంగదృగ్భ్రూశిరోజ
తే. నలిసుధావర్తకుంతలహాసనాభి,లలిత జనకావనీపాలకన్యకాల
లామఁ బరిణయ మయ్యె లలాటనేత్ర, కార్ముకధ్వంసముంకువగాఁగ నతఁడు.
వ. అంత. 161
క. రాముఁ మేచకజలద,శ్యాముఁ సుగుణాభిరాము సద్వైభవసు
త్రాముఁ దుష్టనిశాటవి,రాముం బోవ్మనియెఁ బంక్తిరథుఁ డడవులకున్.
వ. ఇట్లు పంచిన. 163
చ. అరుదుగ లక్ష్మణుండు జనకాత్మజయుం దనతోడ నేఁగుదే
నరిగి రఘూత్తముండు ముద కూరఁగఁ జొచ్చెఁ దరక్షు సింహ సూ
కర కరి పుండరీక కపి ఖడ్గ కురంగ వృకాహి భల్ల కా
సరముఖవన్యసత్త్వచయచండతరాటవి దండకాటవిన్ . 164
క. ఆవనమున వసియించి నృ,పావనయశాలి యిచ్చె నభయములు జగ
త్పావనమునిసంతతికిఁ గృ,పావనధి యైనరామభద్రుం డెలమిన్. 165
క. ఖరకరకులజలనిధిహిమ, కరుఁ డగురఘురామవిభుఁడు గటికటితోడన్
ఖరుని వధించెను ఘనభీ, కరశరముల నఖిలజనులుఁ గర మరు దందన్. 166
క. హరిసుతుఁ బరిచరుఁగాఁ గొని,హరిసుతుఁ దునుమాడి పనిచె హరిపురమునకున్
హరివిభునకు హరిమధ్యను, హరిరాజ్యపదంబు నిచ్చె హరివిక్రముఁడై.167
వ. అంత సీతానిమిత్తంబునం ద్రిలోకకంటకుం డగుదశకంఠుం దునుమాడుటకునై
కపిసేనాసమేతుం డయి చని మూందట నతిదుర్గమం బయినసముద్రంబు పేర్చి
తెరువు సూప కున్న నలిగి. 168
మ. వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁ డగుచున్ వీరుండు క్రోధారుణాం
బకుఁడై చూచినయంతమాత్రమున నక్రప్రాథోధి సంతప్తతో
యకణ గ్రాహ తిమింగిల ప్లవ ధునీ వ్యాళ ప్రవాళోర్మిభృ
ద్బక కారండవ చక్ర ముఖ్యజలసత్త్వశ్రేణితో నింకినన్. 169

1. పద్మాస్త్రి. 2. ళంపాధనుర్నీల.

వ. అయ్యవసరంబున సముద్రుండు కరుణాసముద్రుం డగు శ్రీరామభద్రుని శరణంబు సొచ్చినం గరుణించి యెప్పటియట్ల నిలిపి నలునిచే సేతువు బంధింపించి తన్మార్గంబునం జని. 170

మ. పురముల్ మూఁడును నొక్కబాణమున నిర్మూలంబు గావించు శం
కరుచందంబున నేర్చి రాఘవుఁడు లంకాపట్టణం బిద్ధగో
పురశాలాంగణహర్మ్యరాజభవనప్రద్యుత్ప్రతోళీకవా
టరథాశ్వద్విపశస్త్రమందిరనిశాటశ్రేణితో వ్రేల్మిడిన్. 171

క. రావణు నఖిలజగద్విద్రావణుఁ బరిమార్చి నిలిపె రక్షోవిభుఁ గా
రావణు ననుజన్ముని నై, రావణసితకీర్తి మెఱసి రాఘవుఁ డెలమిన్. 172

సీ. ధర్మసంరక్షకత్వప్రభావుం డయ్యు, ధర్మవిధ్వంసకత్వమునఁ బొదలి
ఖరదండనాభిముఖ్యతఁ బొంద కుండియు, ఖరదండనాభిముఖ్యతను మెఱసి
పుణ్యజనావనస్ఫూర్తిఁ జెం పొందియుఁ, బుణ్యజనాంతకస్ఫురణఁ దనరి
సంతతాశ్రితవిభీషణుఁడు గా కుండియు, సంతతాశ్రితవిభీషణత నొప్పి
తే. మించె దనకీర్తిచేత వాసించె దిశలు, దరమె నుతియింప జగతి నెవ్వారికైనఁ
జారుతరమూర్తి నవనీశచక్రవర్తిఁ, బ్రకటగుణసాంద్రు దశరథరామచంద్రు.

వ. అట్టి శ్రీరామావతారంబు జగత్పావనంబు నస్మత్ప్రసాదకారణంబును నై నుతి కెక్కె నింకఁ గృష్ణావతారంబు వివరించెద వినుము. 174

సీ. తాపసోత్తమ విను దైత్యాంశములఁ బుట్టి, నరనాథవితతి సేనాసమేతు
లగుచు ధర్మేతరులై ధాత్రిఁ బెక్కుబాధల నలంచుటఁ జేసి ధరణి వగలఁ
బొందుచు వాపోవ భూభార ముడుపుట కై హరి పరుఁడు నారాయణుండు
[1]తనమేనిధవళాసితపుఁగేశయుగమున, బలరామకృష్ణరూపములఁ దనరి
తే. యదుకులంబున లీలతో నుదయ మయ్యె, భవ్యయశుఁ డగు వసుదేవు భార్యలైన
రోహిణియు దేవకియు నను రూపవతుల, యందు నున్మత్తదైత్య[2]సంహారి యగుచు.

వ. ఇట్లు పుండరీకాక్షుం డగు నారాయణుండు సమస్తభూభారనివారణంబు సేయం దన మేని కేశద్వయంబ చాలు నని యాత్మప్రభావంబు దెలుపు కొఱకు నిజకళాంశ సంభవులైన రామకృష్ణుల దేహవర్ణంబులు శ్వేతకృష్ణంబు లని నిర్దేశించు కొఱకు సితాసితకేశద్వయవ్యాజంబున రామకృష్ణాఖ్యల నలరి యవతరించె నందు భగవంతుండును సాక్షాద్విష్ణుండును నైన కృష్ణుండు జనమార్గవర్తి యయ్యును నతిమానుషకర్మంబుల నాచరించుటం జేసి కేవలపరమేశ్వరుం డయ్యె నమ్మహాత్ముం డాచరించు కార్యంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నలవి గా దయినను నాకు గోచరించినయంత యెఱింగించెద వినుము. 176

క. నూతనగరళస్తని యగు, పూతన బురిటింటిలోనఁ బొత్తులశిశువై

1. 'చెచ్చెరఁ దనసితాసితకేశ' అ. ప్ర. 2. 'సంహారు లగుచు' ప్రా. ప్ర.

చేతనమును హరియించి ప, రేతనగరమునకు ననిచెఁ గృష్ణుఁడు పెలుచన్.

క. వికటముగ నిజపదాహతిఁ, బ్రకటముగా మూఁడునెలలబాలకుఁ డై యా
శకటనిశాచరు నంతక,నికటస్థునిఁ జేసె భక్తనికరావనుఁ డై. 178

క. ముద్దులకొమరుని ప్రేతల, రద్దుల కై తల్లి ఱోల రజ్జునఁ గట్ట
[1]నద్దు లన మిన్ను ముట్టిన, మద్దుల నడిఁ గూల్చె జనసమాజము వొగడన్.

మ. [2]మదిఁ గృష్ణుండు యశోదబిడ్డఁ డని నమ్మం జాల యోగీంద్ర త
ద్వదనాంభోజములోఁ జరాచరసమస్తప్రాణిజాతాటవీ
నదనద్యద్రిపయోధియుక్త మగు నానాలోకజాలంబు భా
స్వదనూనక్రియఁ జూపెఁ దల్లికి మహాశ్చర్యంబు వాటిల్లఁగన్. 180

చ. వరయమునానదీహ్రదనివాసకుఁ డై నిజవక్త్రనిర్గత
స్ఫురితవిషాంబుపానమున భూజములన్ మృతిఁ బొందఁ జేయుభీ
కరగరళద్విజిహ్వుఁ డగుకాళియపన్నగుఁ దన్నదంబుఁ జె
చ్చెర వెడలించి కాచె యదుసింహుఁడు గోపకగోగణంబులన్. 181

మ. తనయా [3]గోపకు లొక్కరేయితఱి నిద్రం జెందఁ గార్చిచ్చు వ
చ్చినఁ గృష్ణా మము నగ్నిపీడితుల రక్షింపం దగుం గావవే
యనినం గన్నులు మీరు మోడ్చుఁ డిదె దావాగ్నిన్ వెస న్నార్తు నే
నన వా రట్ల యొనర్ప మ్రింగె శిఖిఁ బద్మాక్షుండు లీలాగతిన్. 182

క. మందునిగతి యమునాంబువు,లందు నిసిం గ్రుంకి బద్ధుఁ డై చిక్కినయా
నందుని వరుణునిబంధన,మందు నివృత్తునిఁగఁ జేసె హరి సదయుం డై. 183

మ. మయసూనుం డగు దానవుండు నిజమాయన్ గోపరాజిన్ గుహా
[4]శ్రయ యోన ట్లొనరించి తత్ప్రథము నీరంధ్రంబు గావించినన్
రయ మొప్పం గుటిలాసురాధమునిఁ బోరం ద్రుంచి గోపావళిన్
దయతోఁ గాచినకృష్ణునన్మహిమ మేతన్మాత్రమే తాపసా. 184

క. దివిజేంద్రప్రీతిగ వ,ల్లవజను లేఁటేఁటఁ జేయులాలితసవనో
త్సవము హరి మానిపిన గో,పవరులు గావింప కున్న బలరిపుఁ డలుకన్. 185

తే. మందగొందలమంద నమందవృష్టిఁ, గ్రందుకొనుఁడంచునింద్రుండుమండలింపఁ
జండపవనసముద్ధూతచటులవిలయ,సమయసంవర్తకాభీలజలధరములు. 186

శా. సప్తస్కంధశిఖాకలాపరుచిమత్సౌదామనీవల్లికా
దీప్తోదగ్రముహుస్తమఃపిహితధాత్రీభాగనిరంధ్రమై

---

1. 'బద్దులను మిన్ను' అ. ప్ర. 2. 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెశోద' అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 3. 'యొక్కనిశందు గోపకులు నిద్రం' అనియే వ్రా. ప్ర. 4. 'శ్రయముం గా నొనరించి' అనియే వ్రాఁతప్రతులు.

సప్తాశ్వస్ఫురదిందుమండలనభస్సంఛాదితాశాంతర
వ్యాప్తాంభోదనిరర్గళస్ఫుటశిలాసారోరుధారాళమై. 187

వ. కురియ వానజల్లు పెల్లున రిమ్మలు గొని పొమ్మలువోయి గోకులం బాకులం బయి కృష్ణ కృష్ణ రక్షింపు రక్షింపు మని యార్తిం బొంది కుయ్యిడ నఖండకరుణా సముద్రుండును భక్తజనసురద్రుమం డును నగుచుఁ బుండరీకాక్షుండు. 188

శా. సప్తాబ్దంబులబాలుఁడై నిజభుజాస్తంభంబునన్ లీలతో
సప్తాహంబులు శైలరాజము లసచ్ఛత్త్రంబుగాఁ దాల్చి సం
గుప్తప్రాణులఁ జేసె మాధవుఁడు గోగోపాలకవ్రాతమున్
సప్తాంభోధిపరీతభూధరున కాశ్చర్యంబు చింతింపఁగన్. 189

సీ. సాంద్రశరచ్చంద్రచంద్రికాధవళిత, విమలబృందావనవీథియందు
రాసకేళీమహోల్లాసుఁడై యుత్ఫుల్ల, జలజాక్షుఁ డొకనిశాసమయమునను
దనరారుమంద్రమధ్యమతారముల నింపు, దళుకొత్త రాగభేదములఁ జెలఁగి
ధైవతఋషభగాంధారనిషాదపం, చమషడ్జమధ్యమస్వరము లోలిఁ

తే. గళలు జాతులు మూర్ఛనల్ గలుగ వేణు
నాళవివరాంగుళిన్యాసలాలనమున
మహితగతిఁ బాడె నవ్యక్తమధురముగను
బంకజాక్షుండు దారువు లంకురింప. 190

మ. హరివంశోద్గతమంజులస్వననినాదా[1]హూతలై గోపసుం
దరు లేతేర ధనేశుచారుఁ డగు గంధర్వుండు గొంపోవఁ ద
త్తరుణుల్ గుయ్యిడ శంఖచూడునిభుజాదర్పంబు మాయించి తాఁ
బరిరక్షించినయట్టికృష్ణుని నుతింపన్ శక్యమే యేరికిన్. 191

చ. నరక ముర ప్రలంబ యవన ద్విప ముష్టిక మల్ల కంస శం
బర శిశుపాల పంచజన పౌండ్రక పల్వల దంతవక్త్ర వా
నర ఖర సాల్వ వత్స బక నాగ విదూరథ రుక్మి కేశి ద
ర్దుర వృష ధేనుక ప్రముఖదుష్టనిశాటులఁ ద్రుంచె వేల్మిడిన్. 192

వ. మఱియును. 193

మ. బలభీమార్జునముఖ్యచాపధరరూపవ్యాజతం గూఁకలన్
ఖలులన్ దుష్టధరాతలేశ్వరుల సంగ్రామైకపారీణదో
ర్బలకేళిం దునుమాడి సర్వధరణీభారంబు మాయించి సా
ధుల రక్షించినయట్టికృష్ణుని వనంతుం గొల్తు నెల్లప్పుడున్. 194

వ. అట్టిలోకోత్కృష్టుం డైనకృష్ణునియవతారమాహాత్మ్యంబు వెఱింగించితి నింక వ్యాసావతారంబు వినుము. 195

---

1. 'దాహూయులై' అని ప్రా. 2. 'బలభీమార్జునచాపనైపుణసమగ్రోపవ్యాజతం' అని మూ. ప్రా.

చ. [1] ప్రతియుగమందు సంకుచితభావులు నల్పతరాయువుల్ సుదు
ర్గతికులు నైనమర్త్యుల కగమ్యములై స్వకృతంబులై సశా
శ్వతములు నైనవేదతరుశాఖలు దా విభజించినట్టిస
న్నుతుఁడు పరాశరప్రియతనూజుఁడు నా హరి పుట్టె నర్మిలిన్. 196

వ. మఱియు బుద్ధావతారంబు వినుము. 197

మ. అతిలోభాత్ములు సూనృతేతరులు భేదాచారసంశీలు రు
ద్ధతపాషండమతౌఘధర్మ్యులు జగత్సంహారులై నట్టియా
[2]దితిసంజాతు లధర్మవాసనల వర్తింపం దదాచారసం
హతి మాయించి హరించెఁ దానవులఁ బద్మాక్షుఁడు బుద్ధాకృతిన్. 198

వ. మఱియుం గల్క్యవతారంబు వినుము. 199

మ. వనజాక్షు స్తవశూన్యులై మఱి వషట్స్వాహాస్వధావాక్యశో
భనరాహిత్యులు సూనృతేతరులునుం బాషండులు న్నైనవి
ప్రకారంబున శూద్రభూపులుఁ గలిం బాటిల్లినం గల్కియై
జననం బంది యధర్మము న్నడఁచు సంస్థాపించు ధర్మంబిలన్ 200

వ. అని మఱియుఁ బితామహుండు నారదున కిట్లనియె మునీంద్రా పుండరీకాక్షుం డంగీకరించిన లీలావతారకథావృత్తాంతంబు నేను నీకు నెఱింగించు నింతకుమున్న హరి వరాహాద్యవతారంబు లంగీకరించి తత్ప్రయోజనంబులఁ దీర్చె మన్వంతరావతారంబు లంగీకరించినవియు నంగీకరింప గలవియు నై యున్నయవి వర్తమానంబున ధన్వంతరిపరశురామావతారంబులుం దాల్చియున్నవాఁడు భావికాలంబున శ్రీరామాద్యవతారంబుల నంగీకరింపం గలవాఁ డమ్మహాత్ముండు సృష్ట్యాదికార్యభేదంబులం గొఱకు మాయాగుణావతారంబు లందు బహుశక్తిధారణుం డైన భగవంతుండు సర్గాదిని దపస్సులును నేనును ఋషిగణంబులును నవప్రజాపతులును నై యవతరించి విశ్వోత్పాదనంబు గావించుచుండు ధర్మంబును విష్ణుండును యజ్ఞంబులును మనువులును నింద్రాదిదేవగణంబులును ధాత్రీపతులును నయి యవతరించి జగంబుల రక్షించుచుండు నధర్మంబును రుద్రుండును మ

---

1. “ఉ. ప్రత్యుగమందు సంకుచితభావులు నల్పతరాయువుల్ సుదు
ర్గత్యగులైనమర్త్యుల కగమ్యమునున్ స్వకృతంబు నిత్యమున్
సత్యము నైన వేదతరుశాఖలఁ దా విభజించినట్టియా
సాత్యవతేయమూర్తియయి జాతమునొందె హరి ప్రసన్నుఁడై.” అనియేవ్రాఁతప్రతులం దీపద్యము మాఱ్పట్టుచున్నది. యకారము నుత్వము గాఁగొని పూర్వస్వరముతో సంధిచేయుట నాగయ కవనమునఁ బెక్కుచోట్లఁ జూపట్టెడి. ‘యజ్ఞాంగుఁ డెజ్ఞఫలదుఁడు’, ‘మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెశోద’, ‘ప్రత్యుగమందు’ ఇత్యాదులు పెక్కుగలవు. పండితులుసొంతకవనముతో వీనిని దిద్దిరనితోఁచెడిని.

2. ‘దితిసంతాన మనంతధామముల’ వ్రా. ప్ర.

ఖగోరగంబులును రాక్షసానీకంబులును నై (యవతరించి) విలయంబు నొందించుచుండు నిత్తెఱంగున బరమేశ్వరుండును సర్వాత్మకుండును నైన హరి విశ్వోత్పత్తిస్థితిలయ హేతుభూతుండై విలసిల్లు ధరణీరేణువుల నయిన గణుతింప నలవి యగుం గాని యమ్మహాత్మునిలీలావ[1]తారాద్భుతకర్మంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నశక్యంబై యుండు నీకు సంక్షేపరూపంబున నుపన్యసించితి సవిస్తరంబుగా నెఱింగింప నాకుం దరంబు గా దనిన నన్యులం జెప్ప నేల వినుము. 201

మ. అమరం ద్రివిక్రమస్ఫురణ నందినయమ్మహితాత్ముపాదవే
గమున హతంబులైనత్రిజగంబుల కావల వెల్గుసత్యలో
కము చలియించినం గరుణఁ గైకొని కాచి [2]ధరించెఁ బాదప
ద్మమునను నట్టియప్రతిహతం బగుశక్తి గణింప శక్యమే. 202

మ. హరిమాయాబల మే నెఱుంగ నట శక్యంబే సనందాదిస
త్పురుషవ్రాతముకైన బుద్ధి నితరంబుల్ మాని సేవాధిక
స్ఫురణం దచ్చరితానురాగ[3]గుణవిస్ఫూర్తిన్ సహస్రాస్యుఁ డ
న్వరతం బొల్పగు శేషుఁడుం దెలియఁ డన్నన్ జెప్ప నే లోండొరున్. 203

చ. ఇతరము మాని తన్ను మది నెంతయు నమ్మి భజించువారి నా
శ్రితజనసేవితాంఘ్రిసరసీరుహుఁ డైనసరోజనాభుఁ డం
చితదయతోడ నిష్కపటచిత్తమునం గరుణించునట్టివా
రితులదురంతమై తనరునవ్విభుమాయఁ దరింతు రెప్పుడున్. 204

వ. మఱియును సంసారమగ్నులయి దివసంబులు [4]ద్రోచియు నంతంబున శునకసృగాలభక్ష్యంబు లైనకాయంబులందు మమత్వంబు సేయక భగవదర్పణంబు సేసినపుణ్యాత్ములుం గొందఱు గల రెఱింగింతు వినుము నేను నీబ్రహ్మత్వంబునం జెందురాజసంబు విడిచి యమ్మహాత్మునిపాదారవిందంబుల భక్తినిష్ఠుండ నయి శరణాగతత్వంబున భజియించునప్పుడు దెలియుదు రాజసగుణుండ నై యున్న వేళం దెలియం జాలఁ గావున శాస్త్రంబులు ప్రపంచింపక కేవలభక్తిజ్ఞానయోగంబున సేవింతు మఱియు సనకాదు లగుమీరును భగవంతుం డైనరుద్రుండును దైత్యపతి యైనప్రహ్లాదుండును స్వాయంభువమనువును నతనిపత్ని(యగుశతరూప) యుఁ దత్పుత్త్రు (లగుప్రియవ్రతోత్తానపాదు) లునుం బ్రాచీనబర్హియు ఋభువును (వేనజనకుం డగునంగుండును) ధ్రువుండును వెండియు. 205

సీ. గాధి రఘూత్త మేఖట్వాంగ దిలీప మాం, ధాతృ భీష్మ శుక యయాతి సగర
రఘు ముచుకుం దైళ రంతిదే వోద్ధవ, సారస్వ తోదంక భూరిషేణ
శ్రుతదేవ మారుతి శతధన్వ పిప్పల, బలి విభీషణ శిబి పార్థ విదురు
లంబరీష పరాశ రాలర్క దేవల, సౌభరి మిథిలేశ్వ రాభిమన్యు

1. తారంబులు లెక్క. 2. ధరించుపాద. 3. 'గణిత; గణుతి' వ్రా. ప్ర. 4. ద్రొబ్బియు.

తే. లార్ష్టిషేణాదు లైన మహాత్ము లెల్లఁ, దవిలి యర్థిఁ బ్రభక్తిఁ జిత్తముల నిల్పి
తత్పరాయణు లౌట దుర్గమత మైన, విష్ణుమాయఁ దరింతురు విమలచరిత.

మ. అనఘా వీరల నెన్న నేమిటికిఁ దిర్యగ్జంతుసంతానప
క్షినిశాటాటవికాఘజీవనివహస్త్రీశూద్రహూణాదులై
నను నారాయణభక్తియోగమహితానందాత్ములై రేని వా
రనయంబుం దరియింతు రవ్విభునిమాయావైభవాంభోనిధిన్. 207

వ. కావున. 208

క. శశ్వత్ప్రశాంతు నభయుని, విశ్వాత్ముని బ్రబోధమాత్రు విభు సంశుద్ధున్
శాశ్వతు సదసత్పురుషు, నీశ్వరుఁ జిత్తమున నిలుపు మెపుడు మునీంద్రా. 209

వ. అట్లయిన నప్పుణ్యాత్ముల ననవద్యశీలుర నవిద్య లజ్జావనతవదనయై పొందంజాలక
యై ముఖ్యంబున దవ్వుదవ్వులం దలంగి పోవు మఱియును 210

చ. హరిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములం దలంచి సు
స్థిరత విశోక[1]సౌఖ్యములఁ జెందిన ధీనిధు లన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయ నొల్లరు తలంచిన నట్టిద యౌ సురేంద్రుఁడుం
బరువడి నుయ్యి ద్రవ్వునె పిపాసితుఁడై సలిలాభిలాషితన్. 211

ఉ. సర్వఫలప్రదాతయును సర్వశరణ్యుఁడు సర్వశక్తుఁడున్
సర్వజగత్ప్రసిద్ధుఁడును సర్వగతుం డగుచక్రపాణి యీ
సర్వశరీరులన్ నిగమసంగతిఁ జెంది విశీర్యమాణులై
పర్విన చో [2]నభంబుగతి బ్రహ్మము దాఁ జెడ కుండు నెప్పుడున్. 212

ఉ. కారణకార్యహేతు వగుకంజదళాక్షునికంటె నన్యు లె
వ్వారును లేరు తండ్రి భగవంతు ననంతుని విశ్వభావనో
దారుని సద్గుణావళు లుదాత్తమతిం గొనియాడ కుండినం
జేరవు చిత్తముల్ ప్రకృతిఁ జెందని నిర్గుణ మైన బ్రహ్మమున్ 213

మ. నిగమార్థప్రతిపాదకప్రకట మై నిర్వాణసంధాయి గా
భగవంతుండు రచింప భాగవతకల్పక్ష్మాజ మై శాస్త్రరా
జ గరిష్ఠం బగునీపురాణకథ సంక్షేపంబునం జెప్పితిన్
జగతిన్ నీవు రచింపు దీని నతివిస్తారంబుగాఁ బుత్త్రకా. 214

చ. పురుషభవంబు నొందుట యపూర్వము జన్మములందు నందు భూ
సురకులమందుఁ బుట్టు టతిచోద్యము నిట్లగుటన్ మనుష్యు ల
స్థిర మగుకార్యదుర్దశలచేత నశింపక విష్ణుసేవనా
పరతఁ దనర్చి నిత్య మగుభవ్యపథంబున బొందు టొప్పదే. 215

1. రాజ్యములఁ. 2. నభంగగతి.

మ. ఉపవాసవ్రతశౌచశీలమఖసంధ్యోపాసనాగ్నిక్రియా
జపదానాధ్యయనాదికర్మముల మోక్షప్రాప్తి సేకూర ద
చ్చపుభక్తిన్ హరిఁ బుండరీకనయనున్ [1]సర్వాతిశాయిన్ రమా
ధిపుఁ బాపఘ్నుఁ బరేశు నచ్యుతుని నర్థిం గొల్వ లేకుండినన్. 216

క. వనజాక్షుమహిమ నిత్యము, వినుతించుచు నోరులారఁగ వినుచున్ మదిలో
ననుమోదించుచు నుండెద, జనములు దన్మోహవశతఁ జనరు మునీంద్రా. 217

క. అని వాణీశుఁడు నారద, మునివరునకుఁ జెప్పినట్టిముఖ్యకథాసూ
చన మతిభక్తిఁ బరీక్షి, జ్జనపాలునితోడ యోగిచంద్రుఁడు నుడివెన్. 218

పరీక్షితుఁడు శుకునిఁ బ్రపంచోద్భవాదికంబు నడుగుట.

సీ. విను శుకయోగికి మనుజేశుఁ డిట్లను, మునినాథ దేవదర్శనము గలుగ
నారదమునికిఁ బంకేరుహభవుఁ డెఱిం, గించిన తెఱఁగు సత్కృప దలిర్ప
గణుతింప సత్త్వాదిగుణశూన్యుఁ డగుహరి, కమలాక్షు లోకమంగళములైన
కథలు నా కెఱిఁగింపు కైకొని నిస్సంగ, మైననాహృదయాబ్జమందుఁ గృష్ణు
తే. భవ్యచరితుని నాద్యంతభావశూన్యుఁ, జిన్మయాకారు ననఘు లక్ష్మీసమేతు
నిలిపి యస్థిరవిభవంబు నిఖిలహేయ, భాజనం బైనయీకళేబరము విడుతు.

వ. అదియునుం గాక యెవ్వం డేని శ్రద్ధాభక్తియుక్తుం డై కృష్ణగుణకీర్తనంబులు
వినుచుం బలుకుచుండు నట్టివానిహృదయపద్మంబునందుఁ గర్ణరంధ్రమార్గంబులం
బ్రవేశించి కృష్ణుండు విశ్రమించి సలిలగతం బైనకలుషంబును శరత్కాలంబు
నివారించుచందంబున నాత్మగతం బైనమాలిన్యంబు నపకర్షించుఁ గావున. 220

మ. భరితోదగ్రనిదాఘతప్తుఁ డగుపాంథుం డరణ్యానిసం
[2]చరణక్లేశసముద్భవం బగుపిపాసం జెంది యాత్మీయమం
దిరముం జేరి గతశ్రముం డగుచు నెందేనిం జనన్ బోఁభం
గి రమాధీశపదారవిందయుగసంగీభూతుఁ డై మానునే. 221

వ. అదియునుం గాక సకలభూతసంసర్గశూన్యం బైనయాత్మకు భూతసంసర్గం బేప్ర
కారంబునం గలిగె నది నిర్నిమిత్తత్వంబునం జేసియో కర్మమూలంబునం జేసి
యో యాక్రమంబు నా కెఱింగింపుము. 222

సీ. ఎవ్వనినాభియం దెల్లలోకాంగసం, స్థానకారణపంకజంబు వొడమె
నం దుదయించి సర్వావయవస్ఫూర్తిఁ, దనరారునట్టిపితామహుండు
గడఁగి యెవ్వనియనుగ్రహమున నిఖిలభూ, తముల సృజించె నుత్కంఠతోడ
నట్టివిధాత యేయనువున సర్వేశు, రూపంబు గనుఁగొనె రుచిరభంగి
తే. నాపరంజ్యోతి యైనపద్మాక్షునకును, నలినజునకుఁ బ్రతీకవిన్యాసభావ
గతులవలనను భేదంబు గలదె చెపుమ, యతిదయాసాంద్ర యోగికులాబ్ధిచంద్ర.

1. సర్వాధికాయిన్. 2. 'చరణక్లేశపిపాసపీడితబుభుక్షుం' అని వ్రా. ప్ర.

వ. మఱియును భూతేశ్వరుం డగునసరేశ్వరుం డుత్పత్తిస్థితిలయకారణం బైనతన మాయను విడిచి రమానాయకుండై యేయేప్రదేశంబుల శయనంబు సేసె నదియునుం గాక పురుషావయవంబులచేఁ బూర్వకాలంబున లోకపాలనసమేతంబు లైనలోకంబు లెత్తెఱంగునం గల్పితంబు లయ్యె నదియునుం గాక మహాకల్పంబులును నవాంతరకల్పంబులును (భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలంబులును) దేహాభిమానులై జనియించిన దేవపితృమనుష్యాదులకుం గలుగు నాయుఃప్రమాణంబులును (బృహత్సూక్ష్మ) కాలానువర్తనంబును (నేయేకర్మంబులంజేసి) జీవులే (యేలోకంబుల నొందుదురు మఱియు నే) యేకర్మంబులం జేసి దేవాదిశరీరంబులం బ్రాపింతు రట్టికర్మమార్గప్రకారంబును [1]సత్త్వాదిగుణంబులపరిణామంబు లగు దేవాదిరూపంబులం గోరుజీవులకు నేయేకర్మసముదాయం బెట్టు సేయం దగు నెవ్వనికి నర్పింపం దగు నవి యెవ్వనిచేఁ గ్రహింపంబడు భూపాతాళకకుబ్వ్యోమగ్రహనక్షత్రపర్వతంబులును సరిత్సముద్రంబులును ద్వీపంబులును నేప్రకారంబున సంభవించె నాయాస్థానంబులం గలవారిసంభవంబు లేలాగు (వియద్బాహ్యాంతరంబులం) గలుగు బ్రహ్మాండప్రమాణం బెంత మహాత్ములచరిత్రంబు లెట్టివి వర్ణాశ్రమవినిశ్చయంబులును ననుగతంబులై (యాశ్చర్యావహంబు లగు హరి)యవతారచరిత్రంబులును యుగంబులును యుగప్రమాణంబులును యుగధర్మంబులును బ్రతియుగంబునందును మనుష్యుల కేయేధర్మంబు లాచరణీయంబు (లట్టిసాధారణధర్మంబులును విశేషధర్మంబులును జాతివిశేషధర్మంబులును రాజర్షిధర్మంబులును నాపత్కాలజీవనసాధనభూతంబు లగుధర్మంబులును) మహదాదితత్త్వంబులసంఖ్యయు సంఖ్యాలక్షణంబును నాతత్త్వంబులకు హేతుభూతలక్షణంబులును భగవత్సమారాధనవిధంబును నష్టాంగయోగక్రమంబును యోగీశ్వరులయణిమాద్యైశ్వర్యప్రకారంబును వారలయర్చిరాదిగతులును లింగశరీరభంగంబులును ఋగ్యజుస్సామవేదంబులును నుపవేదంబు లైన యాయుర్వేదాదులును ధర్మశాస్త్రంబులును నితిహాసపురాణంబులసంభవంబును సర్వభూతంబులయవాంతరప్రళయంబును (మహాప్రళయంబును) నిష్టాపూర్తంబులును (యాగాదివైదికకర్మజాలంబులును) వాపీకూపతటాక దేవాలయాది నిర్మాణంబులును నన్నదానం బారామప్రతిష్ఠ(మొదలగుస్మార్త) కర్మంబులును గ్రామ్యంబు లైనయగ్నిహోత్రంబు (లయనుష్ఠానప్రకారంబు)ను జీవసృష్టియు (ధర్మార్థకామంబు లనియెడుత్రివర్గంబునయాచరణప్రకారంబును మలినోపాధిక) పాషండసంభవంబును జీవాత్మబంధమోక్షప్రకారంబును స్వరూపావస్థానవిధంబును సర్వతంత్రుం (డైనయీశ్వరుం డాత్మమాయంజేసి సర్వకర్మసాక్షి యయ్యు) నమ్మాయ నెడఁబాసి యుదాసీనగతిని (విభుం డై) క్రీడించు తెఱంగును

1. గుణవంతు లయి పరిణామాపేక్షను లయినవా రెవ్వరియుం దేకర్మంబు లాచరింపఁదగు రెవ్వనిచేత గ్రహింపంబడు.

క్రమంబునఁ బ్రసన్నుండ వైననాకు నెఱింగింపుము. బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి శోకవ్యాకులితచిత్తుండ నై యనశనవ్రతుండ వైననీవు వినుట యెట్లని సందేహింపవలవదు (త్వదీయముఖారవిందవినిస్సృత)నారాయణకథామృతపానకుతూహలి నైననాకు నింద్రియంబులు వశంబు లై యుండు నది గావున నే నడిగిన ప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు సవిస్తరంబులుగా [1]నానతిచ్చి కృతార్థునిం జేయఁ బరమేష్ఠితుల్యుండ వగునీవ పూర్వసంప్రదాయానురోధంబున నర్హుండ వగుదు వని విష్ణురాతుండయినపరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రహ్మరాతుండైనశుకయోగి నడిగిన నతండు బ్రహ్మనారదసంవాదంబును నేశసంప్రదాయానుగతంబును గతానుగతిక ప్రకారంబును నై దొల్లి సర్వేశ్వరుండు బ్రహ్మకల్పంబున బ్రహ్మ కుపదేశించిన భాగవతపురాణంబు వేదతుల్యంబు నీ కెఱిఁగింతు వినుమని చెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 224

సీ. భూపాలకోత్తమ । భూతహితుండు సు, జ్ఞానస్వరూపకుఁ । డైనయట్టి
ప్రాణికి దేహసం । బంధ మెట్లగు నన్న, మహి నొప్పునీశ్వర । మాయ లేక
కలుగదు నిద్రలోఁ । గలలోనఁ దోఁచిన, దేహబంధంబుల । తెఱఁగువలెను
హరియోగమాయామ । హత్త్వంబునం బొంచ, భౌతికదేహసం । బంధుఁ డగుచు
తే. నట్టిమాయాగుణంబుల । నాత్మ యొలి
బాల్య కౌమార యౌవన । భావములను
నరసుపర్వాదిమూర్తులఁ । బొరసి యేను
నాయ దిది యనుసంసార । మాయఁ దగిలి. 225

వ. వర్తించుచు నిట్లున్నజీవునికి భగవద్భక్తియోగంబున ముక్తి సంభవించుట యెట్లన్న నెప్పుడేని జీవుండు ప్రకృతిపురుషాతీతం బయినబ్రహ్మస్వరూపంబు నందు మహితధ్యాననిష్ఠుండగు నప్పుడు విగతమోహుం డై యహంకారమమకారాత్మకం బయినసంసరణంబు దొఱంగి ముక్తుం డయి యుండు మఱియు జీవేశ్వరులకు దేహసంబంధంబులు గానంబడుచుండు నట్టిదేహధారి యైనభగవంతునందలిభక్తిం జేసి జీవునకు ముక్తి యెత్తెఱంగునం గలుగు నని యడిగితివి జీవుఁ డవిద్యామహిమం జేసి కర్మానుగతం బయినమిథ్యారూపదేహసంబంధుండు భగవంతుండు నిజయోగమాయామహిమంబునం జేసి స్వేచ్ఛాపరికల్పితచిద్ఘనలీలావిగ్రహుండు గావున భగవంతుండైనయీశ్వరుండు స్వభజనంబు ముక్తిసాధనజ్ఞానార్థంబు కల్పితం బని చతుర్ముఖునకుఁ [2]దదీయనిష్కపటతపశ్చర్యాదిసేవితుం డయి నిజజ్ఞానానందఘనం బయినస్వరూపంబు సూపుచు నానతిచ్చె నదిగావున జీవునికి భగవద్భక్తి మోక్షప్రదాయకం బగు నిందులకు నొక్కయితిహాసంబు

---

1. నానతిమ్మని విష్ణురాతుం. 2. నాతని మొక్క నిష్కపట.

గల దెఱంగంతయు నాకర్ణింపుము దాన [1]భవదీయ సంశయనివృత్తి యయ్యెడు
నని శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె. 226

నారాయణుండు బ్రహ్మతపంబునకు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట.

సీ. హరిపాదభక్తిరహస్యోపదేష్టయు, నఖిలదేవతలకు నధివిభుండు
నైనవిధాత గల్పాదియందును నిజా, శ్రయపద్మమున కధిష్ఠాన మరయ
నరిగించి జలముల నన్వేషణము సేసి, నలినంబుమొదలు గానంగ లేక
విసివి క్రమ్మఱను దద్విసరుహాసీనుఁడై, సృష్టినిర్మాణేచ్ఛ, నిజచిత్తమందుఁ
తే. జాల నూహించి తత్పరజ్ఞానమహిమ, సరణి మనమునఁ దోపక జడనుపడుచు
లోకజాలంబుఁ బుట్టింపలేక మోహి, తాత్ముఁడై చింతనొందు నయ్యవసరమున

వ. జలమధ్యంబున నుండి కాదిస్పర్శషోడశాక్షరంబును నేకవింశాక్షరంబునుం గా
నక్షరద్వయం బిరుమాఱు మహామునిజనధనం బయిన తప స్తపేతివాక్యంబు వి
నంబడిన నవ్వాక్యంబు పలికిన యప్పురుషుని వీక్షింపంగోరి నలుదిక్కులకుం జని
వెదకి యెందునుంగానక మరలివచ్చి నిజస్థానం బైన పద్మంబునం దాసీనుండై యొ
క్కింత చింతించి యట్టివాక్యంబు దన్నుఁ దపంబు సేయు మని నియమించుటగాఁ
దలంచి ప్రాణాయామపరాయణుండై జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబుల జయించి యే
కాగ్రచిత్తుం డై సకలలోకసంతాపహేతువగు తపంబు వేయిదివ్యవత్సరంబులు
గావింప నీశ్వరుండు ప్రసన్నుండై పొడసూపిన నక్కమలసంభవుండు తత్క్షణంబ
రాజసతామసమిశ్రసత్త్వగుణాతీతంబును శుద్ధసత్త్వగుణావాసంబును నకాల
విక్రమంబును సర్వలోకోన్నతంబును సకలసురగణస్తుత్యంబును లోభమోహ
భయవిరహితంబును నపునరావృత్తిమార్గంబును ననంతతేజోవిరాజితంబును
నైన వైకుంఠపురంబుం బొడగని యందు. 228

సీ. సూర్యచంద్రానలస్ఫురణలఁ జొరనీక, నిజదీధితిస్ఫూర్తి నివ్వటిల్లు
దివ్యమణిప్రభాదీపితసౌధవి, మానగోపురహర్మ్యమండపములుఁ
బ్రసవపల్లవగుచ్ఛభరితకామితఫల, సంతానపాదపసముదయములుఁ
గాంచనదండసంగతమారుతోద్ధూత, తరళవిచిత్రకేతనచయములు
తే. వికచకైరవదళదరవిందగతమ, రందరసపానమదవదిందిందిరప్ర
భూతమంజులనినదప్రబుద్ధరాజ, హంసశోభితవరకమలాకరములు. 229

సీ. వల నొప్పఁగా నద్వైతం కేశవాత్పర, మ్మని పల్కు రాజకీరావళియును
మహిమ [2]సర్వం విష్ణుమయ మీజగ, త్తని చదివెడుశారికాసముదయంబు
నేపారఁగా జితం తే పుండరీకాక్ష, యని లీలఁ బాడుపికావళియును
లలి మీఱఁగా [3]మంగళం భగవాన్ విష్ణు, వో యని పల్కు మయూరములును

1. 'భవదీయశరీరబాధానివృత్తి' అని వ్రాతప్రతులు. 2, 3. ఈరెండును వ్యాకరణదుష్టము లయ్యు వ్రాతప్రతుల నిట్లె కానిపించుచున్నవి. 2. జగద్విష్ణుమయ మఖిల మ్మని.' మంగళ మధుసూదన, యనుచుఁ బల్కెడు మయూరావళియును. అ. ప్ర.

తే. దవిలి [1]వషడితిస్వాహాస్వధానుశబ్ద
కలితముగ మ్రోయుమధుపనికాయములును
గలిగి యఖిలైకదివ్యమంగళవిలాస
మహిమఁ జెన్నొందు వైకుంఠమందిరంబు. 230

వ. మఱియుం బయోధరావళీవిభాసితనభంబునుం బోలె వెలుంగుచున్న యద్దివ్య
ధామంబునందు. 231

సీ. సలలితేందీవరశ్యామాయమానోజ్జ్వలాంగులు నవ్యపీతాంబరులును
ధవళారవిందసుందరపత్త్రనేత్రులు, సుకుమారతనులు భాసురవినూత్న
రత్నవిభూషణగ్రైవేయకంకణ,హారకేయూరమంజీరధరులు
నిత్యయౌవనులు వినిర్మలచరితులు, రోచిష్ణు లంచితారూఢయశులు
తే. నగుసునందుండు నందుండు నర్హణుండుఁ
బ్రబలుఁడును నాదియగు నిజపార్శ్వచరులు
మఱియు వైదూర్య విద్రుమామలమృణాళ
తుల్యగాత్రులు దను భక్తితో భజింప. 232

సీ. తూలితాఖిలకల్మషవ్రజామరనదీ,జనకకోమలపదాబ్జములవాని
నఖిలసంపత్కారణాపాంగలక్ష్మీ విలాసితవక్షస్స్థలంబువానిఁ
బద్మమిత్త్రామిత్త్ర[2]భాసితకరుణాత,రంగితచారునేత్రములవాని
[1]భువననిర్మాణనైపుణభవ్యనిజజన్మ,కారణనాభిపంకజమువాని
తే. నహిహితాహితశయనవాహములవాని, సేవితామరతాపసశ్రేణివాని
నఖిలలోకంబులకు గురుఁడైనవానిఁ, గాంచెఁ బరమేష్ఠి కన్నులకఱవు దీఱ.

క. కమనీయరూపరేఖా, రమణీయతఁ జాల నొప్పురమణీమణి య
క్కమలాలయ దనమృదుకర,కమలంబుల విభునిపాదకమలము లొత్తన్. 234

వ. వెండియు 235

శా. శ్రీకాంతాతిలకంబు రత్నరుచిరాజిప్రేంఖితస్వర్ణడో
లాకేళిన్ విలసింపఁ దత్కుచభరాలంకార స్రగ్గంధలో
భాకీర్ణప్రచరన్మధువ్రతమనోజ్ఞాలోలనాదంబు ల
స్తోకానుస్వరలీల నొప్పఁగ నిజేశున్ వేడ్కతోఁ బాడఁగన్. 236

వ. అట్టి నిత్యవిభూతియందు. 237

మ. సతతజ్ఞానరమాయశోబలమహైశ్వర్యాదియుక్తున్ జగ
త్పతి యజ్ఞేశు ననంతు నచ్యుతు దళత్పంకేరుహాక్షున్ శ్రియః

---

1. 'శ్రౌషడ్వషట్స్వధేత్యాదిశబ్ద' అచ్చుప్రతి. 2. భాషితపుష్పవ,న్నయనాభినవవదనంబువాని. 8. సృష్టికారణవిరించిప్రభూతస్థాన, కమనీయనాభి.

పతి నాద్యంతవికారదూరుఁ గరుణాపాథోనిధిన్ సాత్వతాం
పతి వర్షిష్ణు సహిష్ణు విష్ణు గుణవిభ్రాజిష్ణు రోచిష్ణునిన్. 238

మ. దరహాసావృతపూర్ణచంద్రనిభవక్త్రు న్నిజభక్తత్రాణపారాయణు
న్నరుణాంభోరుహపత్రలోచనునిఁ [1]బీతావాసుఁ ద్రైలోక్యసుం
దరు మంజీరకిరీటకుండలముఖోద్యద్భూషు యోగీశ్వరే
శ్వరు లక్ష్మీయుతవక్షుఁ జన్మయ దయాసాంద్రుం జతుర్బాహునిన్. 239

వ. మఱియు ననర్ఘరత్నమయసింహాసనాసీనుండును సునందనందకుముదాదిసేవితుం
డును బ్రకృతిపురుషమహదహంకారంబు లను చతుశ్శక్తులును గర్మేంద్రియజ్ఞా
నేంద్రియమనోమహాభూతంబు లనుషోడశశక్తులును బంచతన్మాత్రంబులును బరి
వేష్టింపఁ గోటికోట్యర్కప్రభావిభాసితుండును నితరాలభ్యస్వాభావికసమస్త
భాగ్యోదయుండును నై స్వస్వరూపంబునం గ్రీడించు సర్వేశ్వరుం డైన పరమ
పురుషుం బురుషోత్తముం బుండరీకాక్షు నారాయణుం జూచి సాంద్రానందకం
దళితహృదయారవిందుండును రోమాంచకంచుకితశరీరుండును నానంద బాష్ప
ధారాసిక్తకపోలుండును నగుచు. 240

క. వరపరమహంసగమ్య,స్ఫురణం దనరారుపరమపురుషునిపదపం
కరుహము లజుఁ డాత్మచతు,శ్శిరములు సోఁకంగ నతులు సేసిన హరియున్.

చ. [2]ప్రియుఁ డగుబొడ్డుఁదమ్మితొలిబిడ్డఁడు వేలుపుఁబెద్ద భూతసం
చయములఁ జేయుకర్త నిజశాసనపాత్రుఁడు ధాత మ్రొక్కినన్
దయ దళుకొత్తఁ బల్కుఁ బ్రమదస్మితచారుముఖారవిందుఁ డై
నయమునఁ బాణిపంకజములన్ హరి యాతనిదేహ మంటుచున్. 242

వ. ఇట్లనియె. 243

ఆ. కపటమునుల కెంతకాలంబునకు నైన, సంతసింప నేను జలజగర్భ
చిరతపస్సమాధిఁ జెంది విసర్గేచ్ఛ, మెలఁగునిన్నుఁ బరిణమింతుఁగాని. 244

తే. భద్రమగుఁగాక నీకు నోపద్మగర్భ,వరము నిపు డిత్తు నెఱిఁగింపు వాంఛితంబు
దేవదేవుఁడ నగునస్మదీయపాద,దర్శనావధి వో విపద్దశల కనఘ. 245

చ. సరసిజగర్భ నీయెడఁ బ్రసన్నత నొంది మదీయలోక మే
నిరవుగఁ జూపు టెల్లను సహేతుకభూరిదయాకటాక్షవి
స్ఫురణన కాని నీ దగుతపోవిభవంబునఁ గాదు నీతప
శ్చరణము నాదువాక్యములసంగతిఁ గాదె సరోజసంభవా. 246

1. 'పీతాచ్ఛాదు' అచ్చుప్రతి. 2. 'ప్రియు...తొలిబిడ్డని...సం. చయములఁ బుట్టజేయు నిజశాసనపాత్రు నుపస్థిత న్ వనో. దయ దళుకొత్తఁ బల్కి' అనియే వ్రాఁతప్రతులు.

క. ¹తప మనఁగ మత్స్వరూపము, తప మనుతరువునకు ఫలవిǂధానము నే నా
తపమున కే జనస్థిత్యుపసంహరణము లొనర్చుǂ చుండుదుఁ దనయా. 247

క. కావున మద్భక్తికిఁ దప, మేవిధమున మూలధనముǂ నిది నీమది రా
జీవభవ యెఱిఁగి తప మిటు, గావించుట విగతమోహǂకర్ముఁడ వింకన్. 248

క. అని యాన తిచ్చి కమలజ, యొనయఁగ భవదీయమానǂసేప్సిత మే నై
నను నిత్తు వేఁడు మనినను, వనరుహసంభవుఁడు వికచǂవదనుం డగుచున్. 249

చ. హరివచనంబు లాత్మకుఁ బ్రియం బొనరింపఁ బయోజగర్భుఁ డో
పరమపదేశ యోగిజనǂభావన యీనిఖిలోర్వియందు నీ
యరయని యట్టి యర్థ మొకఁǂ డైనను గల్గునె యైన నామదిన్
బెరసినకోర్కి దేవ వినిǂపింతు దయామతిఁ జిత్తగింపవే. 250

వ. దేవా సర్వభూతాంతర్యామి వై భగవంతుండ వైననీకు నమస్కరించి మదీయ
వాంఛితంబు విన్నవించెద నవధరింపు మవ్యక్తరూపంబు లై వెలుంగుభవదీయ
స్థూలసూక్ష్మరూపంబులును నానాశక్త్యుపబృంహితంబు లైనబ్రహ్మాదిరూపంబు
లును నీయంత నీవేధరియించి జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులం దంతుకీటంబునుం
బోలెఁ గావించుచు నమోఘసంకల్పుండ వై లీలావిభూతిం గ్రీడించుమహిమం
బుఁ దెలియునట్టిపరిజ్ఞానంబుఁ గృప సేయుము భవదీయశాసనంబున జగన్నిర్మా
ణంబు గావించునపుడు బహ్మాభిమానంబునం జేసి యవశ్యంబును మహదహం
కారంబులు నామదిం బొడముం గావునఁ దత్పరిహారార్థంబు వేఁడెద నన్నుం
గరుణార్ద్రదృష్టి విలోకించి దయ సేయు మని విన్నవించిన నాలించి పుండరీకా
క్షుం డతని కిట్లనియె. 251

క. వారిజభవ శాస్త్రార్థవి,చారజ్ఞానమును భక్తిǂసమధికసాక్షా
త్కారము లనునీమూఁడు ను,దారత నీమనమునందు ǂ ధరియింప నగున్. 252

సీ. పరికింప మత్స్వరూǂపస్వభావములును, మహిమావతారకǂర్మములుఁ దెలియఁ
దత్త్వవిజ్ఞానంబు ǂ దలకొని మత్ప్రసాదమునఁ గల్గెడి నీకుఁ ǂ గమలగర్భ
సృష్టిపూర్వమునఁ జǂర్చింప నేనొకరుండఁ, గలిగియుండుదు వీతǂకర్మినగుచు
సమధికస్థూలసూǂక్ష్మస్వరూపములుఁ ద, త్కారణప్రకృతియుఁ ǂ దగ మదంశ

ఆ. మందు లీన మైన ǂ నద్వితీయుండ నై, యుందు నాకు నన్య ǂ మొకటి లేదు
సృష్టికాలమందు ǂ ²సృజ్యమానం బగు,జగము మత్స్వరూప ǂ మగును వత్స.

క. అరయఁగఁ గల్పప్రళయాం,తరమున నాద్యంతవిరహిǂతక్రియతోడం
బరిపూర్ణనిత్యమహిమం, బరమాత్ముఁడ నై సరోజǂభవ యే నుందున్. 254

1. 'తప మనఁగ నాదుహృదయము, దప మన మద్రూప మనఘ ♦ ధర్మము దప మా, తప
మున నే జనన' అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 2. దృష్టమానం బగు.

వ. అదియునుం గాక నీవు నన్నడిగిన యీజగన్నిర్మాణమాయాప్రకారం బెఱింగింతు లేనియర్థంబు శుక్తిరజతభ్రాంతియుంబోలె నేమిటి మహిమం దోఁచి క్రమ్మఱం దోఁపకమాను నదియె నామాయావిడంబనం బని యెఱుంగు మదియునుం గాక లేనియర్థంబు దృశ్యమానం బగుటను గలయర్థంబు దర్శనగోచరంబు గాకుండుటను ద్విచంద్రాదికంబును దమఃప్రభాసంబును దృష్టాంతంబులుగాఁ దెలియు మేప్రకారంబున మహాభూతంబులు భౌతికంబు లయిన ఘటపటాదు లందుఁ బ్రవేశించి యుండు నాప్రకారంబున నేను నీభూతభౌతికంబు లయినసర్వకార్యంబులందు సత్త్వాదిరూపంబులం బ్రవేశించి యుండుదు భౌతికంబులు భూతంబులందుఁ గారణావస్థం బొందుచందంబున భూతభౌతికంబులు గారణావస్థం బొంది నాయందు నభివ్యక్తంబులై యుండవు సర్వదేశంబులయందును సర్వకాలంబులయందును నేది చోదితం బై యుండు నట్టిదియ పరబ్రహ్మస్వరూపంబు తత్త్వం బెఱుంగ నిచ్ఛయించిన మిముఁబోంటివారలకు నీచెప్పిన మదీయతత్త్వాత్మకం బైన యర్థంబ యర్థం బని యెఱుంగు మీయర్థం బుత్కృష్టం బయినయది యేకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణించి భవదీయచిత్తంబున ధరియించిన నీకు సర్గాదికర్మంబులందు మోహంబు సెంద కుండెడి నని భగవంతుం డయినపరమేశ్వరుండు చతుర్ముఖున కానతిచ్చి నిజలోకంబునం దంతర్ధానంబు నొందె నని చెప్పి శుకుండు వెండియు ని ట్లనియె. 255

సీ. అవనీశ బ్రహ్మ యిట్లంతర్హితుం డైనఁ, బుండరీకాక్షునిఁ బుద్ధి నిలిపి
యానందమునఁ బొంది యంజలి గావించి, తత్పరిగ్రహమునఁ దనదుబుద్ధి
గైకొని పూర్వప్రకారంబునను సమ, స్తప్రపంచంబును దగ సృజించి
మఱియొకనాఁడు ధర్మప్రవర్తకుఁ డగు, నఖిలప్రజాపతి యైనకమల

తే. గర్భుఁ డాత్మహితార్థమై కాక సకల,భువనహితబుద్ధి నున్నతస్ఫురణ మెఱసి
మానితంబైనయమనియమములరెంటి,నాచరించెను సమ్మోదితాత్ముఁ డగుచు.

వ. అయ్యవసరంబున. 257

క. ఆనలినాసనసందను, లైనసనందాదిమునుల కగ్రేసరుఁడున్
మానుగఁ బ్రియతముఁడును నగు, నానారదుఁ డేఁగుదెంచె నబ్జజుకడకున్. 258

క. చనుదెంచి తండ్రికిం బ్రియ, మొనరఁగ శుశ్రూషణంబు లొనరిచి యతఁడుం
దన దెసఁ బ్రసన్నుఁ డగుటయు, గని భగవన్మాయఁ దెలియఁగా నుత్సుకుఁ డై.

సీ. అవనీశ నీవు న న్నడిగినపగిది నా,తఁడు దండ్రి నడుగఁ బితామహుండు
భగవంతుఁ డాశ్రితపారిజాతము హరి, కృపతోడఁ దన కెఱింగించినట్టి
లోకమంగళచతుఃశ్లోకములంబున, దశలక్షణంబులఁ దనరుభాగ
వతము నారదున కున్నతిఁ జెప్పె నాతఁడు, చారుసరస్వతీతీరమునను

తే. హరిపదధ్యానపారీణుఁ డాత్మవేది, ప్రకటతేజస్వి యగు బాదరాయణునకుఁ

గోరి యెఱిఁగించె నమ్మహా।దారుఁ డెలమి, నాకు నెఱిఁగించె నెఱిఁగింతు।నీకు నేను.

వ. అదియునుం గాక యిపుడు విరాట్పురుషునివలన నీజగంబు లేవిధంబున జనియించె ననునివి మొదలయిన ప్రశ్నంబులు గొన్ని నన్నడిగితి నేను నన్నింటికి నుత్తరం బగునట్లుగ నమ్మహాభాగవతం బుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మమ్మహాపురాణంబు చతుశ్శ్లోకరూపంబును దశలక్షణంబును నై సంకుచితమార్గంబున నొప్పు నందు దశలక్షణంబు లెవ్వి యనిన సర్గంబును విసర్గంబును స్థానంబును బోషణంబును నూతులును మన్వంతరంబులును నీశానుచరితంబులును నిరోధంబును ముక్తియు నాశ్రయంబును ననం బదితెఱంగు లయ్యె దశమాశ్రయవిశుద్ధ్యర్థంబు దక్కినతొమ్మిదిలక్షణంబులు సెప్పంబడె నవి యెట్టి వనిన. 261

తే. మహదహంకార పంచత।న్మాత్ర గగన, పవనశిఖితోయభూభూత।పంచకేంద్రి
యప్రపంచంబు భగవంతు।నందుఁ గనుట, సర్గ మందురు దీనిని । జనవరేణ్య.

క. సరసిజగర్భుండు విరా, ట్పురుషునివలనన్ జనించి । భూరితరచరా
చరభూతసృష్టిఁ జేయుట, పరువడిని విసర్గ మండ్రు । భరతకులేశా. 263

క. లోకద్రోహినరేంద్రా, నీకముఁ బరిమార్చి జగము । నిల్పినహరి యా
వైకుంఠనాథువిజయం, బాకల్పస్థానమయ్యె । నవనీనాథా. 264

క. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁడు, నిరుపమశుభమూర్తి సేయు।నిజభక్తజనో
ద్ధరణము పోషణ మవనీ, వర యూతు లనఁగఁ గర్మ।వాసన లరయన్. 265

తే. జలజనాభదయాకటా।క్ష ప్రసాద, లబ్ధి నఖిలైకలోకపా।లకవిభూతి
మహిమఁ బొందినవారిధ।ర్మములు విస్తరమునఁ బలుకుట మన్వంత।రములు భూప.

క. వనజోదరు నవతారక, థనముఁ దదీయానువృత్తిఁ । దచ్చారిత్రం
బును విస్తరించి పలుకం, జనునవి యీశానుకథలు । సౌజన్యనిధీ. 267

సీ. వసుమతీనాథ స।ర్వస్వామి యైనగో, విందుండు చిదచిదా।నందమూర్తి
సలలితస్వోపాధి।శక్తిసమేతుఁ డై, తనరారునాత్మీయ।ధామమందు
ఫణిరాడమృదులత।ల్పంబుపై సుఖలీల, యోగనిద్రారతి । నున్నవేళ
నఖిలజీవులు నిజ।వ్యాపారశూన్యులై, యున్నతతేజంబు।[1]లురులుకొనఁగ

తే. జరుగునయ్యవస్థావిశే।షంబు లెల్ల, విదిత మగునట్లు పలుకుట । యది నిరోధ
మన నిది యవాంతరప్రళ।యం బనంగఁ, బరఁగు నిఁకముక్తిగతి విను।పార్థివేంద్ర.

సీ. జీవుండు భగవత్కృ।పావశంబునఁ జేసి, దేహా।నర్మంబులై । ధృతి ననేక
జన్మానుచరితదు।శ్శ్యము లైనయజ్జరా, మరణంబు లాత్మధ।ర్మంబు లయిన
ఘనపుణ్యపాపని।కాయనిర్మోచన, స్థితి నొప్పి పూర్వసం।చితము లైన
యపహతపాప్మ।వత్త్వాద్యష్టసద్గుణ, వంతుఁ డై తగ భగ।వచ్ఛరీర

1. ఉబ్బు మనఁగ ; ఉక్కుమడఁగ.

తే. భూతుఁ డై పారతంత్ర్యాత్మబుద్ధి నొప్పి, దివ్యమాల్యానులేపనభవ్యగంధ
కలితమంగళదివ్యవిగ్రహవిశిష్టుఁ, డగుచు హరిరూపమొందు టేయనఘ ముక్తి.

వ. మఱియు నుత్పత్తిస్థితిలయంబు లెందఁ దగు (చుఁబ్రకాశింపఁబడు) నది యాశ్రయం బనంబడు నదియ పరమాత్మ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యంబు నదియ ప్రత్యక్షానుభవంబున విదితంబు సేయుకొఱకు నాత్మ కాధ్యాత్మికాదివిభాగంబు సెప్పంబడియె నది యెట్లనిన నాత్మ యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబులం ద్రివిధం బయ్యె నందు నాధ్యాత్మికంబు చక్షురాదిగోళకాంతర్వర్తి యై యెఱుంగంబడుఁ జక్షురాదికరణాభిమాని యై ద్రష్ట యైనశరీరకుం డతండె యాధిదైవికుం డనం దగుఁ జక్షురాద్యధిష్ఠానాభిమాని దేవత యై సూర్యాదితేజోవిగ్రహుండు నగుచు నెవ్వనియందు నీయుభయవిభాగంబునుం గలుగు నతండె యాధిభౌతికుండును విరాడ్విగ్రహుండును నగుం గావున ద్రష్టయు దృక్కును దృశ్యంబు ననం దగునీమూఁటియందు నొకటి లేకున్న నొకటి గానరా దీత్రితయంబు నెవ్వాఁ డెఱుంగు నతండు సర్వలోకాశ్రయుం డై యుండు నతండె పరమాత్మయును నమ్మహాత్ముండు లీలార్థం బై జగత్సర్జనంబు సేయుతలంపున బ్రహ్మాండంబు వినిర్భేదించి తనకు సుఖశయనంబు నపేక్షించి మొదల [1]జలతల్పంబు సృజియించె స్వతఃపరిశుద్ధుండు గావున (స్వసృష్టంబై) యేకార్ణవాకారం బైనజలరాశియందు శయనంబు సేయుటం జేసి "శ్లో. ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః। అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః" యను (ప్రమాణముచొప్పున నారాయణశబ్దవాచ్యుండు గావున నతని ప్రభావంబు వర్ణింప దుర్లభం బుపాదానభూతం బయినద్రవ్యంబును ద్రివిధం బయినకర్మంబును గలాకాష్ఠాద్యుపాధిభిన్నం బయినకాలంబును [2]జ్ఞానాదికం బగుజీవస్వభావంబును (భోక్తయగు) జీవుండును నెవ్వనియనుగ్రహంబునం జేసి వర్తించుచుండు నెవ్వనియుపేక్షం జేసి వర్తింపకుండు నట్టిప్రభావంబు గలసర్వేశ్వరుండు దా నేక మయ్యు ననేకంబుగాఁ దలంచి యోగతల్పంబునం బ్రబుద్ధుం డై యుండి యటమీఁద స్వసంకల్పంబునం జేసి హిరణ్మయం బైనతనవిగ్రహంబు నధిదైవతంబును నధ్యాత్మికంబును నధిభూతంబును ననుసంజ్ఞాయుతం బై త్రివిధంబు గా సృజియించె. 270

సీ. అట్టివిరా[3]డ్విగ్రహంబందు గగనతేజఃప్రాణములు సర్వజంతురతుఁడు
నైనట్టిజీవుని ననుసరింపుచు నుండుఁ, బంబి జీవుఁడు శరీరంబువలన
వెలువడి చన జీవి వెనుకొని ప్రాణముల్, చనుచుండు నిజనాథు ననుసరించి
భటులచందంబునఁ బాటిల్లు క్షుత్తును, భూరితృష్ణయు మఱి ముఖమువలనఁ

1. జలతల్పంబు. 2. ద్రవ్యకాలాదిస్వభావంబును భోక్త. 3. 'దిగ్వాహాంతరాకాశంబు, వలన నోజస్సహోబలము లయ్యెఁ, బ్రాణంబు సూక్ష్మరూపక్రియాశక్తి చే, జనియించి ముఖ్యాసు వనఁగ బరఁగె' అనియే అచ్చుప్రతి.

తే. దాలుజిహ్వాదికంబు లుద్భవము నొందె
నందు నుదయించె నానావిధైకరసము
లెనయ నవి యెల్ల జిహ్వచే నెఱుఁగఁబడును
మొనసి పలుక నపేక్షించుముఖమువలన. 271

వ. *మఱియు[1] వాగింద్రియంబు పుట్టె దానికి దేవత యగ్ని యా రెంటివలన భాషణంబు వొడమె నాయగ్నికి మహాజలవ్యాప్తం బగుజలంబున నిరోధంబు గలుగుటం జేసి యాజలంబె ప్రతిబంధకం బయ్యె దోధూయమానం బైనమహావాయువువలన ఘ్రాణంబు పుట్టెం గావున వాయుదేవతాకం బైనఘ్రాణేంద్రియంబు గంధగ్రహణసమర్థం బయ్యె నిరాలోకం బగునాత్మ నాత్మయందుఁ జూడం గోరి తేజంబువలన నాదిత్యదేవతాకం బై రూపగ్రాహకం బైనయక్షియుగళంబు పుట్టె ఋషిగణంబులచేత బోధితుం డగుచు భగవంతుండు దిగ్దేవతాకంబును శబ్దగ్రాహకంబును నైనశ్రోత్రేంద్రియంబు పుట్టించె సర్జనంబు సేయుపురుషునివలన మృదుత్వకాఠిన్యంబులును లఘుత్వగురుత్వంబులును నుష్ణత్వశీతలత్వంబులునుం జేసెడుత్వగింద్రియాధిష్ఠానం బగుచర్మంబు పుట్టె బహిర్గతం బయిన చర్మంబువలన రోమంబు లుదయించె వానికి మహీరుహంబు లధిదేవత లయ్యె నందు నధిగతస్పర్శగుణుండును నంతర్బహిఃప్రదేశంబుల నావృతుండును నగువాయువువలన బలవంతంబులును నింద్రదేవతాకంబులును నాదానసమర్థంబులును నానాకర్మకరణదక్షంబులును నగుహస్తంబు లుదయించె స్వేచ్ఛావిషయగతిసమర్థుం డగునీశ్వరునివలన విష్ణుదేవతాకంబు లగుపాదంబు లుదయించెఁ బ్రజానందామృతార్థి యగుభగవంతునివలనఁ బ్రజాపతిదేవతాకంబై స్త్రీసంభోగాదికామ్యసుఖంబులు గార్యంబులుగాఁ గలశిశ్నోపస్థంబు లుదయించె మిత్త్రుం డధిదైవతంబుగాఁ గలిగి భుక్తాన్నాద్యసారాంశత్యాగోపయోగం బగుపాయు వనెడిగుదం బుద్భవించె వానికృత్యం బుభయమలమోచనంబు దేహంబునుండి దేహాంతరంబుఁ జేరం గోరి పూర్వకాయంబు విడుచుటకు సాధనం బగునాభిద్వారంబు సంభవించె నట్టినాభియ ప్రాణాపానబంధస్థానం బనంబడుఁ దద్బంధవిశ్లేషంబె మృత్యువగు నదియు నూర్ధ్వాధోదేహభేదకం బనియును జెప్పఁబడు నన్నపానాదిధారణార్థంబుగ నాంత్రకుక్షినాడీనిచయంబులు గల్పింపంబడియె వానికి నదులును సముద్రంబులును నధిదేవతలయ్యె వానివలనఁ దుష్టిపుష్టులను నుదరభరణరసపరిణామంబులు గలిగియుండు నాత్మీయమాయాచింతనం బొనర్చు నపుడు కామసంకల్పాదిస్థానం బగుహృదయంబు గలిగె దానివలన మనంబును

* ఈవచన మంతయు వ్రాఁతప్రతులపాఠమునకు భిన్నము. ఇట విస్తరభీతిచే నాభేదము తెలుపఁబడినది గాదు. 1. 'నగ్నియు వాగ్దేవతయు నాసికవలన దోధూయమానం బైనమహా' వ్రా. ప్ర.

జంద్రుండును గాముండును సంకల్పంబును నుదయించె నంతమీఁద జగత్సర్జ
నంబు సేయువిరాడ్విగ్రహంబువలన సప్తధాతువులును బృథివ్యప్తేజోమయంబు
లయినసప్తప్రాణంబులును వ్యోమాంబువాయువులచే నుత్పన్నంబులై గుణాత్మ
కంబులైనయింద్రియంబులును నహంకారప్రభవంబులైనగుణంబులును సర్వ
వికారస్వరూపం బగుమనస్సును విజ్ఞానరూపిణి యగుబుద్ధియును వివిధం బగు
నిది యంతయు సర్వేశ్వరునిస్థూలవిగ్రహంబునం బుట్టు మఱియును. 272

క. వరుసఁ బృథివ్యాద్యష్టా,వరణావృత మై సమగ్రవైభవములఁ బం
కరుహభవాండాతీత,స్ఫురణం జెలు వొందు నతివిభూతి దలిర్పన్. 273

క. పొలు పగుసకలవిలక్షణ,ములు గలయాద్యంతశూన్యమును నిత్యము నై
లలి సూక్ష్మమై మనోవా,క్కులకుం దలపోయఁగా నగోచర మగుచున్. 274

సీ. అలఘుతేజోరూప మైనరూపమునకుఁ, క్షితినాథ నాచేతఁ జెప్పఁబడిన
మానితస్థూలసూక్ష్మస్వరూపంబులు, వల నొప్పఁగలభగవత్స్వరూప
మమ్మహాత్మకునిమాయాబలంబునఁ జేసి, దివ్యమునీంద్రులుఁ దెలియలేరు
వసుధేశ వాచ్యమై వాచకంబై నామ,రూపముల్ క్రియలును రూఢిఁ దాల్చి
ఆ. యుండునట్టియీశ్వరుండు నారాయణుం, డఖలధృతి జగన్నియంత యైన
చిన్మయాత్మకుండు సృజియించు నీప్రజాపతుల ఋషుల మనులఁ బితృవరులను.

వ. మఱియును. 276

సీ. సుర సిద్ధ సాధ్య కిన్నరవర చారణ, గరుడ గంధర్వ రాక్షస పిచాచ
భూత వేతాళ కింపురుష కూశ్మాండ గు,హ్యక డాకినీ యక్ష యాతుధాన
విద్యాధ రాప్సరోవిషధర గ్రహ మాతృ,గణ వృక హరిఘృష్టి ఖగ మృగాళి
భల్లూక రోహిత పశు వృక్షయోనుల, వివిధకర్మంబులు వెలయఁ బుట్టి
తే. జలనభోభూతలంబుల సంచరించు, జంతురాసుల సత్త్వరజస్తమోగు
ణములఁ [1]దిర్యక్సురాసురనరధరాది,భావముల భిన్ను లగుదురు పౌరవేంద్ర.

మ. ఇర వొందన్ [2]ద్రుహిణాత్మకుం డయి రమాధీశుండు విశ్వంబు సు
స్థిరతన్ నిల్పి కృపాకటాక్షమున రక్షించున్ సమస్తప్రజో
త్కరసంహారము సేయునప్పుడు హరాంతర్యామి యై యింతయున్
హరియించుం బవనుండు మేఘముల మాయం జేయుచందంబునన్. 278

క. ఈపగిదిన విశ్వము సం,స్థాపించును మనుచు నడఁచు ధర్మాత్మకుఁ డై
దీపితతిర్యఙ్నరసుర,రూపంబులు దాల్చి హరి పరుం డజుఁ డెలమిన్. 279

సీ. హరియందు నాకాశ మాకాశమున వాయు, వనిలంబువలన హుతాశనుండు
హవ్యవాహనునందు నంబువు లుదకంబు,వలన వసుంధర గలిగె ధాత్రి

1. 'సురనరతిర్యగ్నాగకాది; సురనరకీటకనాగకాది' అని వ్రాఁతప్రతులు,
2. 'భువనావనుం డయి' అని వ్రాతప్రతులు,

వలన బహుప్రజావళి యుద్భవం బయ్యె, నింతకు మూలమై యెసఁగునట్టి
నారాయణుఁడు చిదానందస్వరూపకుం, డవ్యయుం డజరుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ
తే. డాదిమధ్యాంతశూన్యుం డనాదినిధనుఁ డతనివలనను సంభూత మైనయట్టి
సృష్టిహేతుప్రకార మీక్షించి తెలియఁ,జాల రెంతటిమును లైన జనవరేణ్య.

వ. అదియునుం గాక. 281

మ. ధరణీశోత్తమ భూతసృష్టి నిటు సంస్థాపించి రక్షించునా
హరి కర్తృత్వము నొల్ల కాత్మగతమాయారోపితం జేసి తా
నిరవద్యుండు నిరంజనుండుఁ బరుఁడున్ నిష్కించనుం డాద్యుఁడున్
నిరపేక్షుండును నిష్కళంకుఁ డగుచున్ నిత్యత్వముం బొందెడిన్. 282

వ. (బ్రహ్మసంబంధి యగు) నీకల్పప్రకారం (బవాంతరకల్పంబుతోడ) సంకుచితప్రకారంబున నెఱింగించితి నిట్టిప్రాకృతవైకృతకల్పప్రకారంబులును దత్పరిమాణంబులును గాలకల్పలక్షణంబులును విగ్రహంబును నవాంతరకల్పంబులు మన్వంతరాదిభేదవిభాగస్వరూపంబును నతివిస్తారంబుగ నెఱింగింతు విను మదియునుం బద్మకల్పం బనం దగు నని భగవంతుం డైన శుకుండు పరీక్షిత్తునకుం జెప్పె నని సూతుండు మహర్షులకు నెఱింగించిన. 283

క. ఏని శౌనకుండు సూతుం, గనుఁగొని యి ట్లనియె సూత కరుణోపేతా
జననుతగుణసంఘాతా, ఘనపుణ్యసమేత విగతకలుషవ్రాతా. 284

వ. పరమభాగవతోత్తముండైన విదురుండు బంధుమిత్రజాతంబులవిడిచి సకలభువనపావనంబులును గీర్తనీయంబులును నైనతీర్థంబు నగణ్యంబు లైనపుణ్యక్షేత్రంబులను దర్శించి క్రమ్మఱ వచ్చి కౌషారవి యగుమైత్రేయుం గని యతనివలన నధ్యాత్మబోధంబు వడసె నని వినంబడు నది యంతయు నెఱింగింపు మనిన నతం డి ట్లనియె. 285

క. వినుఁ డిపుడు మీరు నన్నడి,గిన తెఱఁగున శుకమునీంద్రు గేయుఁ బరీక్షి
జ్జనపతి యడిగిన నతఁ డా,తని కెఱిఁగించినవిధంబుఁ దగ నెఱిఁగింతున్. 286

వ. సావధానుల రై వినుం డని. 287

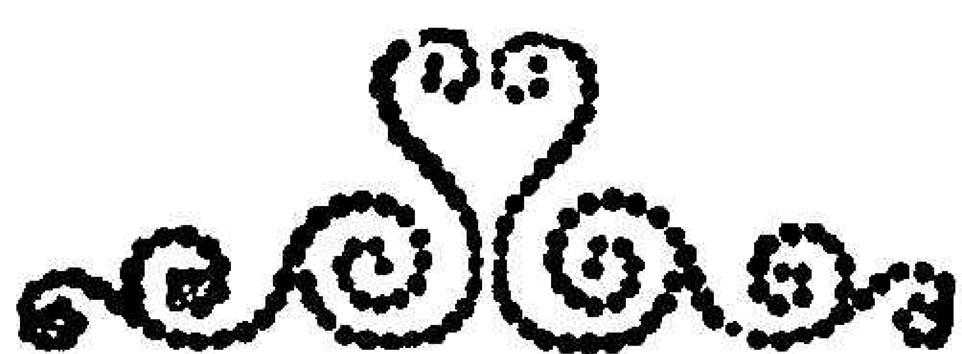
ఉ. రామ గుణాభిరామ దినరాజకులాంబుధిసోమ తోయద
శ్యామ దశానన ప్రబలసైన్యవిరామ సురారిగోత్రసు
త్రామ సుబాహుబాహుబలదర్పతమఃపటుతీవ్రధామ ని
ష్కామ కుభృల్లలామ గరకంఠసతీనుతనామ రాఘవా. 288

క. అమరేంద్రసుతవిదారణ, కమలాప్తతనూజరాజ్యకారణ భవసం
తమసదినేశ్వర రాజో,త్తమ దైవతసార్వభౌమ దశరథరామా. 289

మాలిని. నిరుపమగుణజాలా నిర్మలానందలోలా
దురితఘనసమీరా దుష్టదైత్యప్రహారా
శరధిమదవిశోషా చారుసద్భక్తపోషా
సరసిజదళనేత్రా సజ్జనస్తోత్రపాత్రా. 290

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్రసహజపాండిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందుఁ బరీక్షిత్తుతోడ శుకయోగి భాషించుటయు భాగవతపురాణవైభవంబును ఖట్వాంగుమోక్షప్రకారంబును ధారణాయోగవిషయం బయినమహావిష్ణుని శ్రీపాదాద్యవయవంబుల సర్వలోకంబులు నున్న తెఱంగును సత్పురుషవృత్తియు మోక్షవ్యతిరిక్తసర్వకామ్యఫలప్రదదేవతాభజనప్రకారంబును మోక్షప్రదుండు శ్రీహరి యనుటయు హరిభజనవిరహితు లైనజనులకు హేయతాపాదనంబును రాజప్రశ్నంబును శుకయోగి శ్రీహరిస్తోత్రంబు సేయుటయు వాసుదేవప్రసాదంబునం జతుర్ముఖుండు బ్రహ్మాధిపత్యంబు వడయుటయు శ్రీహరివలన బ్రహ్మరుద్రాదిలోకప్రపంచంబు వుట్టుటయు శ్రీమన్నారాయణదివ్యలీలావతారపరంపరావైభవవృత్తాంతసూచనంబును భాగవతవైభవంబును బరీక్షిత్తు శుకయోగి నడిగినప్రపంచాదిప్రశ్నంబులును నందు శ్రీహరి ప్రధానకర్త యని తద్వృత్తాంతంబు సెప్పుటయు భగవద్భక్తివైభవంబును బ్రహ్మతపశ్చరణంబునకుం బ్రసన్నుం డై హరి వైకుంఠనగరంబుతోడఁ బ్రసన్నుం డయిన స్తోత్రంబు సేసి తత్ప్రసాదంబునం దన్మహిమంబు వినుటయు వాసుదేవుం డానతిచ్చినప్రకారంబున బ్రహ్మ నారదునకి భాగవతపురాణప్రధానదశలక్షణంబు లుపన్యసించుటయు నారాయణవైభవంబును జీవాదితత్త్వసృష్టియు శ్రీహరినిత్యవిభూత్యాదివర్ణనంబును గల్పప్రకారాదిసూచనంబును శౌనకుండు విదురమైత్రేయసంవాదంబు సెప్పు మని సూతు నడుగుటయు ననుకథలం గలద్వితీయస్కంధము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీ

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

తృతీయస్కంధము

—✿—

మహితవినుతదివిజ
స్తోమ యశస్సీమ రాజసోమ సుమేరు
స్థేమ వినిర్జితభార్గవ
రామ దశాననవిరామ రఘుకులరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగునమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైనసూతుం డి ట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైనపరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 2

ఉ. పాండునృపాలనందనులు బాహుబలంబున ధార్తరాష్ట్రులన్
భండనభూమిలో గెలిచి పాండురశారదచంద్రచంద్రికా
ఖండయశఃప్రసూనకలికాతతిఁ గౌరవరాజ్యలక్ష్మి నొం
డొండ యలంకరించుచు జయోన్నతి రాజ్యము సేయు చుండఁగన్. 3

క. మనుజేంద్ర విదురుఁ డంతక,మును వనమున కేఁగి యచట మునిజనగేయున్
వినుతతపోధారేయు, న్ననుపమగుణజనవిధేయు నమ్మైత్రేయున్. 4

క. కనుఁగొని తత్పాదంబులుఁ దనఫాలము సోఁక మ్రొక్కి తగ ని ట్లనియెన్
మునివర సకలజగత్పా,వనచరితుఁడు గృష్ణుఁ డఖిలవంద్యుం డెలమిన్. 5

క. మండితతేజోనిధి యై, పాండవహితమతిని దూతభావంబున వే
దండపురి కేఁగి కురుకుల,మండనుఁ డగుధార్తరాష్ట్రమందిరమునకున్. 6

తే. చనఁగ నొల్లక మద్గృహంబునకు భక్త
వత్సలుం డగుకృష్ణుండు వచ్చు టేమి
కతము నా కది యెఱిఁగింపు కరుణతోడ
ననుచు విదురుండు మైత్రేయు నడిగె ననిన. 7

క. విని వెఱఁ గంది పరీక్షి,న్మనుజవరేణ్యుండు విమలమతిని స్తంద్రున్

మునికులజలనిధిచంద్రుఁ, సునిశితహరిభక్తిసాంద్రు § శుకయోగీంద్రున్. 8

క. కని యిట్లనె మైత్రేయుని, ననఘుం డగువిదురుఁ డేర § హస్యము లడిగెన్
ముని యేమి చెప్పె నేపగి,దిని దీర్ఘము లాడె నెచటఁ § దిరుగుచు నుండెన్. 9

తే. ఇన్నియును దెలియఁగ నాన § తిచ్చి నన్ను, నర్థి రక్షింపవే విమ § లాంతరంగ
ఘనదయాపాంగ హరిపాద § కమలభృంగ, మహితగుణసంగ పాపత § మఃపతంగ.

చ. అనవుడు బాదరాయణి ధ § రాధిపు కిట్లనుఁ బూరువంశవ
ర్ధన విను కష్టుఁ డైనధృత § రాష్ట్రనృపాలుఁడు పెంపుతో సుయో
ధనముఖపుత్త్రులం గడు ము § దంబునఁ బెంచుచుఁ బాండురాజుద
ప్పినపిదపం దదాత్మజులు § వెల్కటి తన్నని చేర వచ్చినన్. 11

వ. ఇట్లు సేర వచ్చినపాండవులయెడ నసూయానిమగ్నులై సుయోధనాదులు. 12

క. పెట్టిరి విషాన్న మంటం, గట్టిరి ఘనపాశములను § గంగానదియం
దొట్టిరి రాజ్యము వెడలం, గొట్టిరి ధర్మంబు విడిచి § కుటిలాత్మకులై. 13

క. క్రూరాత్ము లగుచు లాక్షా,గారంబున వారు నిద్రఁ § గైకొని యుండన్
దారుణశిఖి దరికొలిపిరి, మారణకర్మముల [1]కప్ర § మత్తత వెలయన్. 14

తే. సూరిజనగేయ మగురాజ § సూయయజ్ఞ,విలసదవభృథసేకప § విత్ర మైన
ద్రౌపదీచారువేణీభ § రంబు పట్టి, కొలువులోపలి కీడ్చిరి § కుచ్ఛితమున. 15

క. కావున వారల కపకృతి, గావింపని దొకదినంబుఁ § గలుగదు తమజ
న్మావధి నిజనందనులను, వావిరి నయ్యంధనృపతి § వల దనఁ డయ్యెన్. 16

తే. మాయజూదంబు వన్ని దు § ర్మార్గవృత్తిఁ
బుడమిఁ గొని యడవులకుఁ బో § నడువ నచటఁ
దిరిగి వారలు సమయంబు § దీర్చి యేఁగు
దెంచి తమయంశ మడిగినఁ § బంచి యీక. 17

వ. ఉన్నయెడ. 18

చ. సకలనియంత యైనహరి § సర్వశరణ్యుఁడు మాధవుండు సే
వకనవకల్పకంబు భగ § వంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తి నం
దకధరుఁ డబ్జలోచనుఁడు § ధర్మతనూభవుచే నియుక్తుఁ డై
యకుటిలభక్తియోగమహి § తాత్మకుఁ డై ధృతరాష్ట్రపాలికిన్. 19

క. చని యచట భీష్మగురుసు,తనయకృపాచార్యనిఖిల § ధాత్రీపతులున్
విని యనుమోదింపఁగ ని,ట్లనియెన్ ధృతరాష్ట్రుతోడ § నవనీనాథా. 20

క. కౌరవపాండవు లిరువురు, నారయ నీ కొక్కసమము § యవనీవర నీ
వేరీతి నైనఁ బాండుసు,తాయలపా లొసఁగితివి § మను నుభయంబున్. 21

క. అని ధర్మబోధమునఁ బలి,కినమాటలు చెవుల నిడమిఁ § గృష్ణుఁడు వినుమన్

1. 'కప్రమత్తుల రగుచున్' వ్రా. ప్ర.

ఘననీతిమంతుఁ బిలువం, బనిచినఁ జనుదెంచిఁ గురుసభాస్థలమునకున్ 22

వ. చనుదెంచి యచటిజనంబులచేత నుపస్థితం బయినకార్యంబు దెలిసినవాఁ డయి ధృతరాష్ట్రు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 23

మ. ధరణీనాయక పాండుభూవిభుఁడు నీ తమ్ముండు దత్పుత్త్రులం
బరిరక్షించిన ధర్మువుం దగవునుం బాటిల్లు వంశంబు సు
స్థిరసౌఖ్యోన్నతిఁ జెందు శత్రుజయముం జేకూరు గోపాలశే
ఖరుచిత్తంబును వచ్చున ట్లగుట యోఁ గౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 24

ఆ. వారితండ్రిపాలు వారికి నొసఁగి నీ, పాలు సుతుల కెల్లఁ బంచి యిచ్చి
చలము విడిచి ధర్మ మలవడ నీబుద్ధిఁ, జొనుపవయ్య కులము మనుపవయ్య.

చ. వినుము నృపాల నాపలుకు వేయును నేల సమీరసూతి నీ
తనయులపేరు విన్నఁ బద తాడితదుష్టభుజంగమంబు చా
డ్పునఁ గన లొందు నింతయును మున్నను జెప్పితిఁ గాదె వానిచే
తన భవదీయపుత్త్రులకుఁ దప్పదు మృత్యువ దెన్నిభంగులన్. 26

వ. అదియునుం గాక. 27

క. నీపుత్త్రులశౌర్యంబును, జాపాచార్యాపగాత్మజాతకృపభుజా
టోపంబును గర్ణదురాలాపంబులు నిజముగాఁ దలంతె మనమునన్. 28

వ. అట్లని వినుము. 29

ఉ. ఏపరమేశుచే జగము లీసచరాచరకోటితోసము
ద్దీపిత మయ్యె నేవిభుని దివ్యకళాంశజు లబ్జగర్భగౌ
రీపతిముఖ్యదేవముని బృందము లెవ్వఁ డనంతుఁ డచ్యుతుం
డాపురుషోత్తముండు గరుణాంబుధి గృష్ణుఁడు వో నరేశ్వరా. 30

ఉ. అట్టిజగన్నివాసుఁడు మురాసురభేది పరాపరుండు చే
పట్టి సఖుండు వియ్యము బాంధవుఁడుం గురుఁడుం విభుండు నై
యుట్టల మైన ప్రేమమున నెప్పుడుఁ దోడ్పడుచుండ వారలం
జుట్టనవేల నెవ్వరికిఁ జూపఁగ వచ్చునె పార్థివోత్తమా. 31

ఉ. కావునఁ బాండునందనులఁ గాఱియపెట్టక రాజ్యభాగముం
వావిరి నిచ్చి రాజ్యము వంశముఁ బుత్త్రుల బంధువర్గముం
గావుము గాక లోభి యగు కష్టసుయోధనుమాట వింటివే
భూవర నీయుపేక్ష నగుఁ బో కులనాశము బంధునాశమున్. 32

తే. ఒకనికై యిట్లు కుల మెల్ల నుక్కడంప
నత్తికొనఁ జూచె దిది నీతియే నృపాల
వినుము నామాట నీసుయోధనుని విడిచి
కులము రాజ్యంబుఁ దేజంబు నిలుపవయ్య. 33

క. అని యిట్లు దఱిమి చెప్పిన, విని దుర్యోధనుఁడు రోషవివశుం డగుచు
న్నినతనయశకునిదుశ్శాసనుల నిరీక్షించి తామసంబునఁ బలికెన్. 34

క. దాసీపుత్త్రుని మీఁద నుదాసీనుం జేయుఁ గిటుకుఁ దగునె పిలువఁగా
నాసీనుం డిట ప్రేలెడు, గాసిలి చెడి పోవ వెడలఁగా నడువ రనా. 35

వ. అని యిట్లు దుర్యోధనుం డాడిన దురాలాపంబులు దనకు మనస్తాపంబు సేయం గార్యంబు విచారించి ధైర్యం బవలంబించి యొండు వలుకక నొల్లక శరశరాసనంబులు విడిచి క్రోధంబు సహించి వనంబునకుం జని యందు. 36

సీ. విష్ణుస్వయంవ్యక్తవిమలభూములను బవిత్రంబు లగుహరిక్షేత్రములను
నెలకొని దేవతానిర్మితహరిదివ్యభూముల గంగాదిపుణ్యనదుల
సిద్ధపురాణప్రసిద్ధపుణ్యాశ్రమస్థలముల నుపవనస్థలములందు
గంధమాదనముఖక్ష్మాభృత్తటంబుల, మంజులగిరికంజపుంజములను

తే. వికచశైవలపద్మహల్లకమరంద, పానవశమత్తమధుకరగానబుద్ధ
రాజహంసవిలోలవిరాజమాన, మగుచుఁ జెలువొందు పంకేరుహాకరముల. 37

క. మఱియును ఋష్యాశ్రమ వన, సరి దుపవన నద పుళింద జనపద గిరిగ
హ్వార గోష్ఠ యజ్ఞశాలా, పుర దేవాయతన పుణ్యభూములయందున్. 38

క. కూరలుఁ గాయలు నీళ్ళు, నాహారముగాఁ గొనుచు నియమ మలవడఁగ నసం
స్కారశరీరరుం డగుచు నుదారత నవధూతవేషధరుఁ డై వరుసన్. 39

క. హర్షమునఁ దిరుగ భారత, వర్షమునం గలుగుపుణ్యవరతీర్థము లు
త్కర్షం జూచుచు విగతా, మర్షుం డై సంచరించె మనుజవరేణ్యా. 40

వ. ఇట్లు సంచరించుచుఁ బ్రభాసతీర్థమ్మునకు వచ్చునప్పుడు. 41

చ. అరుగుచు దైత్యభేదనదయాపరిలబ్ధసమస్తమేదినీ
భరణధురంధరుం డగుచుఁ బాండుసుతాగ్రజుఁ డొప్పు[1]చుండు న
త్తఱి విదురుండుఁ దత్సరిదుదంచితసాల రసాల మాధవీ
కురవక మాలతీ వకుళ కుంజ లసత్తటమందు నున్నెడన్. 42

చ. నరవర వేణుజానలవినష్టమహాటవిమాడ్కిఁ బాండుభూ
వరధృతరాష్ట్రసూను[2]లనివారణఁ జాల విరోధ మెత్తి యొం
డొరుల జయింపఁ గోరి కదనోర్విఁ గురుక్షితిపాలముఖ్యు లం
దఱు మృతు లౌటయున్ విని ఘనంబుగ శోకనిమగ్నచిత్తుఁ డై. 43

ఉ. ఆయెడఁ గాలు దన్నక రయంబున నేఁగి సరస్వతీనదీ
తోయము లందుఁ గ్రుంకి మునితుల్యుఁడు వేచని యొం దనూనపా
త్రోయరుహాప్తభార్గవపృథుత్రితసోమ[3]సుదాసశక్తిభృ

---

1. 'చుండ భూ, వర విదురుండుఁ దన్నికటవర్యతమాలరసాల' అ. ప్రతి. 2. 'లనివార్య రూఢవిరోధ' అచ్చుప్రతి. 3. 'కుమారగోసుధా, వాయు' వ్రా. ప్ర.

ద్వాయుయమాభిధానయుతవాహినులం దనరక్తిఁ గ్రుంకుచున్. 44

ఉ. వెండియుఁ బుణ్యభూములఁ బవిత్రచరిత్రులఁ జూచుచున్ రమా
మండనుఁ డుండుదివ్యరుచిరమన్మణిచారుకవాటగేహళీ
మండితసౌధగోపుర విమానము లున్నతభక్తిఁ జూచుచున్
నిండినవేడ్కఁ గృష్ణపదనీరజచింతనుఁ డై క్రమంబునన్. 45

విదురుం డుద్ధవుం గని కృష్ణాదుల వృత్తాంతం బడుగుట.

చ. చని చని కొంత మత్స్యకురుజాంగలభూము లతిక్రమించి చ
య్యన యమునానదిం గదిసి యచ్చట భాగవతున్ సరోజలో
చన[1]నిజభక్తు సద్గుణవిశారదు శాంతుని దేవమంత్రిశి
ష్యుని మహితప్రసిద్ధుఁ బరిశోషితదోషుఁ బ్రబుద్ధు నుద్ధవున్. 46

క. కని యనురాగవికాసము, దనమనమునఁ దొంగలింపఁ దగ గాఢాలిం
గన మాచరించి నెయ్యం,బునఁ గుశలప్రశ్న సేసి ముదమునఁ బలికెన్. 47

క. [2]హరిభక్తుల పుణ్యాత్ముల, దురితవిదూరుల విరోధిదుర్దమబలులం
గురుకులతిలకుల కుంతీ,వరసూనుల సేమ మరసి వారిని భక్తిన్. 48

వ. ఇట్లనియె. 49

చ. హరి దననాభిపంకరుహమందు జనించిన యట్టి భారతీ
శ్వరుఁ డతిభక్తి వేఁడ యదువంశమునన్ బలకృష్ణమూర్తు లై
పరఁగ జనించి భూభరముఁ బాపినభవ్యులు రేవతీందిరా
వరు లట శూరసేనుని నివాసమునన్ సుఖ మున్నవారలే. 50

చ. కురుకులు లాదరింపఁగ సఖుం డను నాప్తుఁడు నై తనర్చి సో
దరతరుణీజనంబులను దల్పెతలం గడుగారవంబునం
గరుణ దలిర్ప నాత్మజులకంటెఁ బ్రియోన్నతిఁ బ్రోచువాఁడు సు
స్థిరమతి నున్నవాఁడె వసుదేవుఁడు వృష్ణికులప్రదీపకా. 51

శా. కందర్పాంశమునం దనూజుఁ బడయం గామించి భూదేవతా
బృందంబున్ భజియించి తత్కరుణఁ [3]దాపించి ప్రభావర్ణపెం
పొందన్ రుక్మిణి గన్ననందనుఁడు ప్రద్యుమ్నుండు భాస్వచ్ఛమూ
సందోహంబులు దన్నుఁ గొల్వ మహితోత్సాహంబుతో నొప్పునే. 52

క. సరసిజలోచనకరుణా,పరిలబ్ధసమస్తధరణిపాలనమహిమం
బరమప్రీతి సుఖించునె, చిరవిభవోదారుఁ డుగ్రసేనుఁడు జగతిన్. 53

చ. లలితపతివ్రతామణి విలాసవతీతిలకంబు పార్వతీ
లలన గుమారుఁ గన్నటు సులక్షణ జాంబవతీలలామ ని

1. నిజభక్తసద్గుణ. 2. హరిభక్తులు పుణ్యాత్ములు, దురితవిదూరులు విరోధిదుర్దమబలులున్.
[illegible]

ర్మలగతిఁ గన్నపట్టి సుకుమారతనుండు విరోధిభంజనో
త్కలిక సుఖంబునే గుణకదంబుఁడు సాంబుఁడు వృష్ణిపుంగవా. 54

క. హరిపదసేవకుఁ డరిభీకరుఁ డర్జునవలన మిగులఁ గార్ముకవిద్యల్
[1]దిరముగఁ గఱచినసాత్యకి, వరసుఖవిభవముల నున్నవాఁడె ధరిత్రిన్. 55

మ. జలజాతాంకుశచక్రచాపకులిశచ్ఛత్త్రాదిరేఖాంకితో
జ్జ్వలగోవిందపదాబ్జలక్షితవిరాజన్మార్గధూళిచ్ఛటా
కలితాంగుండు విధూతకల్మషుఁడు నిష్కామైకధర్ముండు ప
త్కులజాతుం డన నొప్పునట్టిఘనుఁ డక్రూరుండు [2]జీవించునే. 56

క. శ్రుతులును గ్రతుజాతము స్మృతిఁ దాల్చినయట్టివేదమాతగతిన్ శ్రీ
పతిఁ దనగర్భంబున రక్షితుఁ జేసినగరిత దేవకీసతి [3]సుఖమే. 57

వ. మఱియు మహాత్మ మహితోపాసకు లగువారలకోర్కులు నిండింపం జాలిన
భగవంతుండును శబ్దశాస్త్రంబునకుం గారణం బని తన్ను సకలదేవతాజనంబు
లగ్గింపం గలమేటియును సకలజీవచతుర్విధాంతఃకరణంబు లయినచిత్తాహం
కారబుద్ధిమనంబులకుం గ్రమంబున వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధు
లధిదైవతంబు లగుదు రట్టిచతుర్విధతత్త్వంబులకుఁ దుర్యం బైనతత్త్వంబు
మనస్సు తన్మనోమయుండు నైనయనిరుద్ధకుమారుండు సంతోషచిత్తుం డగునే
యని. 58

మ. ఇతరారాధన మాని కృష్ణుఁ గమలాధీశుం బయోజాసనా
ర్చితు భక్తిన్ నిజనాథుఁగా సతతమున్ సేవించుపుణ్యుల్ జగ
న్నుతు లధ్యాత్మవిదుల్ మహాభుజులు మాన్యుల్ ధర్మమార్గుల్ సము
న్నతి సత్యాత్మజచారుదేష్ణగదు లానందాత్ము లే యుద్ధవా. 59

తే. క్రోధమాత్సర్యధనుఁడు సుయోధనుండు
వాలుమనెవ్వనిసభఁ జూచి కలుష మొదవి
మనములోన నసూయానిమగ్నుఁ డయ్యె
నట్టిధర్మజుఁ డున్నాఁడె యనఘచరిత. 60

తే. ఘనగదాభ్యాసచిత్రసంగతుల మెఱసి, కురుకుమారుల భూరిసంగరములోన
హతులఁ గావించి వెలసినయట్టిజెట్టి, వాయుతనయుండు కుశలియై వఱలునయ్యె.

చ. హరికరుణాతరంగితకటాక్షనిరీక్షణలబ్ధశౌర్యవి
స్ఫురణఁ దనర్చి తన్ను నని బోయగతి న్నభవుం డెదిర్చినన్
బరవస మొప్పఁగా గెలిచి పాశుపతాస్త్రముఁ గొన్నశత్రుభీ
కరుఁడు ధనంజయుండు సుభగస్థితి మోదము నొందునే కదా. 62

---

1. 'గఱచిన బలియుఁడు సాత్యకి, వఱలినసుఖలీల నున్నవాఁడె' వ్రా. ప్ర. 2. 'భద్రాత్ముఁడే' అ. ప్ర. 3. 'సుఖియే' వ్రాఁతప్రతులు.

మ. తెఱఁ గొప్పన్ జననీవియోగమునఁ గుంతీ స్తన్యపానంబు సో
దరసంరక్షయుఁ గల్గి దేవవిభునక్రస్థామృతంబున్ ఖగే
శ్వరుఁ డర్థిం గయికొన్నమాడ్కిఁ గురువంశశ్రేణి నిర్జించి త
ద్ధరణీరాజ్యముఁ గొన్నమాద్రికొడుకుల్ ధన్యాత్ములే యుద్ధవా. 63

తే. పాండుభూమీశ్వరుండు సంప్రాప్తమరణుఁ, డైనశిశువులఁ బ్రోచుట కై నిజేశుఁ
గూడి చన కున్నయట్టియాకుంతిభోజ,తనయ జీవించునే నేఁడు మనుచరిత్ర.

వ. అని వెండియు. 65

మ. అనుసంభూతుఁడు పాండుభూవిభుఁడు నిర్యాణంబునం బొంద నా
తనిపుత్త్రుల్ దనుఁ జేర వచ్చినను మాధ్యస్థ్యంబుఁ బోఁ దట్టి యు
గ్గొనరించెన్ [1]ధృతరాష్ట్రభూమివిభుఁ డట్లూహింపఁగా నెగ్గు సే
సినవాఁడే యగుఁ గాక మేలు గలదే చింతింపఁగా నుద్ధవా. 66

క. అనుజుఁడు వీఁ డనకయ తన,తనయులు నను వెడల నడువఁ దా నూరక యుం
డినధృతరాష్ట్రుఁడు నరకం,బునఁ బడు నా దైనదుఃఖమున ననఘాత్మా. 67

వ. అదియునుం గాక పరమశాంతుండ వైననీమనంబున దుఃఖంబు గర్తవ్యంబుగా
దంటేని.

క. నరలోకవిడంబనమున, హరి పరమపరుండు మానవాకృతితో ని
ద్ధరఁ బుట్టి యాత్మమాయా,స్ఫురణన్ మోహింపఁజేయు భూజనకోటిన్. 69

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముని వికారవిదూరుని సర్వమోహమా
యాకులమానసుండ నగు నప్పుడు సంసృతి దుఃఖ నొందు న
ద్దేవునిసత్కృపామహిమఁ దెలిన వేళ సుఖింతు నేన కా
[2]దావిధిశంకరప్రభృతు లవ్విభుమాయఁ దరింప నేర్తురే. 70

వ. అయిన నమ్మహాత్ముని కరుణాతరంగితాపాంగపరిలబ్ధవిజ్ఞానదీపాంకురనిరస్తసమస్త
దోషాంధకారుండ నగుటను మదీయచిత్తంబు హరిపరాయత్తం [3]బయినఁ దన్మా
ర్గంబు సతతంబు నిరీక్షించుచు నుండుదు మఱియును. 71

సీ. అట్టిసరోజాక్షుఁ డాత్మీయపదభక్తు, లడవుల నిడుమలఁ గుడుచు చుండ
దాస్యంబు సేయఁ గొందఱు విరోధులు పట్టి, బద్ధునిఁ జేయ సన్నద్ధు లైన
బలహీనుమాడ్కి మాఱుపడ లేఁడ యసమర్థుఁ, డని తలంచెద వేని నచ్యుతుండు
పరుల జయింప నోపక కాదు విద్యాభి, [4]జనధనమత్తు లై జగతిఁ బెక్కు
తే. బాధల నలంచుదుష్టభూపతుల నెల్ల, సైన్యయుక్తంబుగా నని సంహరించు
కొఱకు సభలోన నప్పుడాసురకుమారు,లాడుదుర్భాషణములకు నలుగఁ డయ్యె.

1. 'మదిఁ బాండుభూవిభుఁడు ◆ న్నూహింపఁగా' వ్రా. ప్ర. 2. 'దావిధిరుద్రముఖ్యులను ◆ నవ్వి...వచ్చు నే.' వ్రాఁతప్రతులు. 3. 'బయినకారణంబునను వర్త్యంబు సతతంబు' అచ్చుప్రతి. 4. 'జాత్యధనంబుల ◆ జగతిఁ' అ. ప్ర.

మ. జననం బందుట లేనియీశ్వరుఁడు దా జన్మించు టెల్లన్ విరో
ధినిరాసార్థము వీతకర్ముఁ డగు నద్దేవుండు గర్మప్రవ
ర్తనుఁ డౌ టెల్ల జరాచరప్రకటభూతశ్రేణులం గర్మవ
ర్తనులం జేయఁ దలంచి కాక కలవే దైత్యారికిన్ గర్మముల్. 73

క. హరి నరుల కెల్లఁ బూజ్యుఁడు, హరి లీలామనుజుఁడును గుణాతీతుఁడు నై
పరఁగినభవకర్మంబులఁ, బొరయం డట హరికిఁ గర్మములు లీల లగున్. 74

క. మదిఁ దనశాసన మిడి నిజ, పదములు సేవించులోకపాలాదులఁ [1]బెం
పొందవింప యదుకులంబున, నుదయించెను భువిని బలసహోదరుఁ డగుచున్.

తే. చలన మందక భూరిసంసరణతరణ, మైనసత్కీర్తి దిక్కుల నతిశయిల్లి
వఱల సమమతి నై యున్న వాఁడె కృష్ణుఁ
డనుచు విదురుఁ డా యుద్ధవు నడుగుట యును. 76

వ. అట్టియెడ నయ్యుద్ధవుండు. 77

క. యదుకులనిధి యగుకృష్ణుని, పదజలజవియోగతాపభరమున మాటల్
ప్రిదులక హృదయం బెరియఁగఁ, బెదవులు దడుపుచును వగలఁ బెంపఱియుండెన్.

క. అని చెప్పి బాదరాయణి, మనుజేంద్రునివలను సూచి మఱి యిట్లనియెన్
వినుమొకనాఁ డయ్యుద్ధవుఁ, డనయము నైదేండ్లబాలుఁ డై యున్నతఱిన్. 79

వ. మున్ను కృష్ణునిం గూడి యాడుబాలకులలో నొక్కబాలునిఁ గృష్ణునింగా
భావించి పరిచర్య సేయుచుండ గుణవతిమతల్లి యగుతల్లి సనుదెంచి యాఁ
కొంటి వది యేల రా వన్న యని పిలిచిన జననీవాక్యంబులు గైకొనక యఖండ
తేజోనిధి యైనపుండరీకాక్షుపాదారవిందమకరందసేవానురక్తిం జేసి యున్నయుద్ధ
వుండు నేఁడు కృష్ణవియోగతాపంబున హరివార్త విదురునకుఁ జెప్పం జాలక
(యొ ప్పఱి)యుండుట యేమివిచిత్రం బని వెండియు నిట్లనియె నంత నుద్ధవుండు
సరోజాక్షుపాదారవిందమకరందసుధాజలనిధిమగ్నమానసుం డై సముత్కంఠం
జింతించి యొక్కముహూర్తమాత్రంబునకు బాష్పజలపూరితలోచనుం డై
గద్గదకంఠుం డగుచు. 80

క. ఘనముగ నెమ్మనమున [2]మిం,చినకృష్ణవియోగజనితశిఖి దరికొనఁగాఁ
గనుఁగవఁ బెడచే నొత్తుచుఁ, బెను పొందినదురితశిఖరిభిదురున్ విదురున్. 81

వ. కనుంగొని యిట్లనియె. 82

క. యముఁ డనుఘనకాలభుజం,గముపుంగవుఁ డెగచి పట్టఁగా యదువంశో
త్తములచరిత్రలుఁ దత్కుశలము లే మని చెప్పుదుం గలంగెడి మనమున్. 83

సీ. మునిజనముఖపద్మములు ముకుళింపంగ, ఖలజనలోచనోత్పలము లలర
జారచోరులకోర్కి సఫలత నొందంగ, దానవదర్పాంధతమస మడర

1. బెం. పొదవించుట కెదుకులమున. 1. 'ముం, చిన......దరికొలుపన్' అచ్చుప్రతి.

వరయోగిజనచక్రవాకంబు లడలంగఁ, గలుషజనానురాగంబు పర్వ
భూరిదోషాగమస్ఫూర్తి వాటిల్లంగ, నుదితధర్మకియ [1]లుడిగి మడఁగ
తే. మానుషాకారరుచికోటి మందపఱిచి, యనఘుఁ డేమననేర్తుఁ గృష్ణాభిధాన
లోకబాంధవుఁ డుత్తమశ్లోకమూర్తి, మించు తేజంబుతోన నస్తమించె నయ్య.
వ. మఱియును. 85
క. హలకులిశజలజరేఖా, లలితశ్రీకృష్ణపాదలక్షిత మై ని
ర్మలగతి నొప్పెడుధరణీ, లలనామణి నేఁడభాగ్యలక్షణ యయ్యెన్. 86
క. యాదవులవలన రాజ్య, శ్రీ దొలఁగెను ధర్మగతి నశించెను భువి మ
ర్యాదలు దప్పె నధర్మో, త్పాదనమున దైత్యభేదిదప్పినపిదపన్. 87
వ. మఱియు లలితనికమణ విరాజమాన మణిగణకిరణసువర్ణావిశేషవిడంబితవిమల
సలిలంబులందుఁ బ్రతిఫలితసంపూర్ణచంద్రమండలరుచినిరీక్షించి జలచరబుద్ధిం జేసి
తజ్జలవిలోలమీనంబు లనూనస్నేహంబునం దలంచుచందంబునఁ గృష్ణానుచరు
లైనయదువృష్ణికుమారు లమ్మహనీయమూర్తిం దమకు నగ్రేసరుం డని కాని
లీలామానుషవిగ్రహుం డైనపరమాత్ముం డని యెఱుంగక హరిమాయాజనితం
[2]బగుసద్భావంబునం జేసి భోజనశయనాసనానుగమనంబులం జేరి సహోదరా
దిభావంబులం గూడి చరియింతు రట్టిదేవుని మాయాపయోనిధినిమగ్నులు గా
కుండ నబ్జభవభవాదులకైనం దీఱదు సర్వగుణగరిష్ఠులును సత్పురుషశ్రేష్ఠులును
నగుపరమభాగవతులకుం దక్కఁ దక్కినవారలకుం జెప్ప నేల యదియునుం గాక
యభిజనవిద్యాధనబలగర్వమదాంధీభూతచేతస్కు లైన శిశుపాలాదిభూపాలకు ల
మ్మహాత్ముని బరతత్త్వం బని యెఱుంగక నిందించుదుర్భాషలు దలంచిమనస్తా
పంబు నొందు చుండుదు నని వెండియు. 88
మ. అవితృష్ణవ్రతధీసమాహితతపోవ్యాసంగు లైనట్టిభా
గవతశ్రేష్ఠుల కాత్మమూర్తి నిఖిలైకజ్యోతిమైఁ జూపి [3]శో
కవిశోకంబులు నిర్దహించి కమలాకాంతుండు శాంతుండు మా
నవరూపం బగుదేహముం వదలి యంతర్ధానుఁ డయ్యెం జుమీ. 89
సీ. మర్త్యవికాసైకమాన మై తనకును, విస్మయజనక మై వెలయునట్టి
యాత్మీయయోగమాయాశక్తిఁ జేపట్టి, చూపుచు నత్యంతసుభగ మగుచు
భూషణంబులకును భూషణం బై వివేకముల కెల్లను బరకాష్ఠ యగుచు
సకలకల్యాణసంస్థాన మై సత్యమై, తేజరిల్లెడునట్టిదివ్యమూర్తి
తే. తాన తనమూర్తి నిజశక్తిఁ దగ ధరించి, యమతనూభవు రాజసూయాధ్వరంబు
నందు నెవ్వనిశుభమూర్తి నర్థితోడ, నిండువేడుకఁ జూచి వర్ణించు చుండు.

---

1. 'ఉస్లు మడఁగ: ఉర్లి పడఁగ' వ్రా. ప్ర. 2. 'బైనయుసద్భేదంబునం జేసి' వ్రా. ప్ర.
3. 'తా, కవిలోకంబులు' వ్రా. ప్ర.

క. ప్రకటముగఁ గమలభవసృష్టికిఁ గారణ మిమ్మహాత్ముఁడే యనుచును ను
త్సుకు లై తన్మూర్తిని దప్పక చూచిరి గాదె తత్సభాజను లెల్లన్. 91

వ. మఱియు శాంతోగ్రరూపధరుం డైనసర్వేశ్వరుండు శాంతరూపుండు గావునఁ బరకృతాపరాధనిపీడ్యమానమానసుం డయ్యు[1] ననుకంపాయత్తచిత్తుం డై వర్తిం చుపరాపరుండును బ్రకృతికార్యం బైనమహత్తత్త్వరూపుండును జననరహి తుం డయ్యును దారువులవలన ననలంబు దోఁచుచందంబున జననంబు నొందు చుండు నట్టిసరోజనాభుని హాసరాసలీలానురాగవిలోకన ప్రతిలబ్ధమాన లైన గోపకామినులు దన్మూర్తిదర్శనానుషక్తమనీషలం గలిగి వర్తించి రదియునుం గాక. 92

చ. దివిజులకోర్కిఁ దీర్ప వసుదేవునియింట జనించి కంసదా
నవుఁడు హరించు నన్భయమునం జని నందునియింట నుంటకున్
యవనజరాసుతాదులకు నాజి నెదుర్పడ లేక సజ్జన
స్తవ మథురాపురిన్ విడిచి దాఁగుటకున్ మదిఁ జింత నొందుదున్. 93

వ. అదియునుం గాక. 94

సీ. కడఁగి పెక్కుడుమలఁ గుడుచుచుఁ జిత్రముల్, గలఁగఁగ బంధనాగారములను
వసరిన దేవకీవసుదేవులను డాయఁ, జనుదెంచి భక్తివందన మొనర్చి
తలిదండ్రులార యేఁ గలుగంగ మీరలు, కంసుచే నలజడిఁ గ్రాఁగుచుండఁ
గడిఁదిశత్రునిఁ జంపఁగా లేక చూచుచు, నన్ననాతప్పుఁ బ్రసన్ను లగుచుఁ
తే. గావుఁ డని యానతిచ్చినదేవదేవు, నద్భుతావహమధురవాక్యములఁ దలఁచి
తలఁచినాచిత్తమునఁ బెద్దగలఁగుచుండుఁ, బృథులపాతకభూభృద్విదూర విదుర.

క. విమలమతిఁ దలఁప నెవ్వని, బొమముడిమాత్రమున నఖిలభూదేవీభా
రము వాయు నట్టిహరిపద, కమలమరందంబుఁ గ్రోలుఘనుఁ డెవ్వాఁడో. 96

క. మందప్రజ్ఞుఁడ నై గోవిందుని మురదైత్యహరుని విష్ణునిఁ బరమా
నందుని నందతనూజుని, మందరధరుఁ జిత్తమందు మఱతునె యెందున్. 97

చ. అదియును గాక మీరు నృపులందఱుఁ జూడఁగ ధర్మసూతి పెం
పొదవినరాజసూయసవనోత్సవమందును జన్మ మాదిగాఁ
బదపడి యెగ్గొనర్పు శిశుపాలుఁడు యోగిజనంబు నిట్టిద
ట్టి దని యెఱుంగ నోపనికడిందిపదంబునఁ [2]బొందెనే కదా. 98

చ. కురునృపపాండునందనులకుంతితకేళిఁ జమూసమేతు లై
యరిది రణోర్వి నెవ్వనిముఖాంబురుహామృత మాత్తలోచనో
త్కరముల, గ్రోలి పార్థవిశిఖప్రకరక్షతపూతగాత్రు లై
గురుతరమోక్షధామమునకుం జని సౌఖ్యము [2]నొందిరే తుదిన్. 99

1. ననుకంపాయుక్తుం డై. 2. 'నొందిరే కదా' వ్రా. ప్ర.

సీ. అట్టిసరోజాక్షుఁ డాద్యంతశూన్యుండు, సుభగుండు త్రైలోక్యసుందరుండు
కమనీయసాగరకన్యకాకుచకుంకు,మాంకితవిపులబాహాంతరుండు
సకలదిక్పాలభాస్వత్కిరీటన్యస్త, పద్మరాగారుణపాదపీఠుఁ
డజుఁ డనంతుఁడు సమానాధికవిరహితుం, డిద్ధమూర్తిత్రయాధీశ్వరుండు
తే. నైన హరి యుగ్రసేనుని నఖిలరాజ్య, రుచిరసింహాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి
భృత్యభావంబు నొంది సంప్రీతి నతని, పనుపు సేయుట కెపుడు నామనము గుందు

వ. అని వెండియు నిట్లనియె ననఘా పరాత్పరుండును యోగీశ్వరేశ్వరుండును నగు
కృష్ణుండు భగవద్భక్తుండును బరమభాగవతోత్తముండును నైన యుగ్రసేనుని
సేవించుట యాశ్చర్యంబు గాదు తన్ను హరియింపం దలంచి కుచంబుల విషంబు
ధరియించి స్తన్యపానంబు సేయించిన దుష్టచేతన యైన పూతనకుం జన్నిచ్చి పెంచిన
యశోదాదేవికి నైన నందరాని నిజపదంబుఁ గారుణ్యాయత్తచిత్తుండై యొసంగె
ననిన నిజపదధ్యానపరాయణు లగువారల ననుసరించి సేవించుట సెప్ప నేల
యనిన నుద్ధవునికి విదురుం డిట్లనియె భక్తవత్సలుండును గారుణ్యజలనిధియు (నై
భాగవతజనుల ననుగ్రహించు) పుండరీకాక్షుండు భాగవతసేవ సేసెం గాక నిజ
దాసలోకంబున కొసంగు పరమపదంబు నుగ్రకర్ములైన రాక్షసుల కెట్లొసంగె
నత్తెఱం గెఱింగింపు మనిన విదురునకు నుద్ధవుం డిట్లనియె. 101

మ. దనుజానీక మనేకవారములు దోర్దర్పంబు సంధిల్లఁగా
వినతాసూనుభుజాధిరోహుఁ డగు నవ్విష్ణున్ సునాభాయుధు
న్ననిలో మార్కొని పోకు పోకు హరి దైత్యారాతి యంచుం దదా
ననముం జూచుచుఁ గూలి మోక్షపదము న్ప్రాపింతు రత్యున్నతిన్ 102

క. ధీరజనోత్తమ నవసిత, సారసలోచనుఁడు కృష్ణజననంబును ద
చ్చారిత్రము నెఱిఁగింతు న,దారత నీవిపుడు వినుము తద్విధ మెల్లన్. 103

చ. ధరణిభరంబు వాపుటకుఁ దామరసాసనుప్రార్థనన్ రమా
వరుఁ డలకంసబంధననివాసమునన్ వసుదేవదేవకీ
వరులకు నుద్భవింప బలవంతుఁడు గంసుఁడు హింస సేయు న
న్వెఱపున నర్ధరాత్రి సుతునిం గొని యవ్వసుదేవుఁ డిమ్ములన్. 104

క. నందునిమందకుఁ జని త,త్సుందరితల్పమునఁ బరులు సూడకయుండన్
నందనుని నునిచి యానక, దుందుభి మరలంగ నేఁగెఁ దొల్లిటిపురికిన్. 105

క. హరి యేకాదశసంవ, త్సరములు నందవ్రజమునఁ దను హరి యనియె
వ్వరు నెఱుఁగకుండ నాహాల,ధరుతోఁ [1] గ్రీడించుచుండెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

క. గోపాలవరుల కైనను, నాపోవఁగ దనసమంచితాకార మొగిం
జూపని శ్రీపతి వేడుక, గోపాలురఁ గూడి కాచె గోవత్సములన్. 107

1. 'గూడాడుచుండె' అనియే వ్రాఁతప్రతులు.

వ. అయ్యవసరంబునం గృష్ణుండు లీలావినోదంబులు దోఁచి గోపాలబాలురకుం జూపం దలంచి. 108

చ. వరయమునానదీసలిలవర్ధితసౌరభయుక్తపుష్పమే
దురమకరందపాన[1]పరితుష్టమధువ్రతయూథమాధవీ
కురవకకుందచందననికుంజములందు మయూరశారికా
పరభృతరాజకీరమృదుభాషలభంగిఁ జెలంగి పల్కుచున్. 109

ఉ. శ్రీరమణీమనోవిభుఁడు సింహకిశోరముఁబోలె లీలఁ గా
మారదశన్ రమావిపులమందిరముం బురుడించుగోతతిన్
వారక మేపుచుం దరళవంశరవస్ఫుటమాధురీసుధా
సారముచేత గోపజనసంఘము లన్ ముద మందఁ జేయుచున్. 110

వ. మఱియును. 111

మ. చిరకేళీరతి బాలకుల్ తృణములన్ సింహాదిరూపంబులం
గర మొప్పన్ విరచించి వాని మరలన్ ఖండించుచందంబునం
గరుణాశీతులఁ గామరూపు లగునక్కంస ప్రయుక్తకుపా
చరులం గృష్ణుఁడు సంగరస్థలములం [2]జక్కాడె లీలాగతిన్. 112

చ. వరయమునానదీజలనివాసమహోరగవిస్తృతాస్యవి
స్ఫురితవిషానలప్రభలసోఁకున గ్రాఁగినగోపగోధనో
త్కరముల నెల్లఁ గాచి భుజగప్రవరున్ వెడలంగఁ దోలి త
త్సరిదమలాంబుపానమున సంతస మందఁగఁ జేసె గోతతిన్. 113

మ. దివిజాధీశుగుఱించి వానకొఱకై దీపింప నందాదివ
ల్లవు లేఁటేఁట ననూనసంపదల నుల్లాసంబునం జేయును
త్సవముం గృష్ణుఁడు మాన్పి గోపగణముల్ సంప్రీతి నొందన్ శచీ
ధవుగర్వం బడఁపంగ నవ్యయముగాఁ దాఁ జేసె గోయాగమున్. 114

చ. హరిహయుఁ డంత రోషవివశావిలమానసుఁ డై సరోరుహో
దరుమహిమం బెఱుంగక మదం బడరంగ వలాహకాదిభీ
కరఘనపంక్తిఁ బంపిన నఖండశిలామయభూరివర్షముల్
గురిసె ననూనగర్జనల గోకుల మాకుల మంది మ్రాఁదఁగన్. 115

ఉ. ఆ తఱి మంద గొందలము నందఁగ నల్లవు లెల్లఁ గృష్ణ కృ
ష్ణేతివిభీతవాక్యములఁ జిందఱవందఱ లై కలంగుచుం
గాతరులై మముం గరుణఁ గావుము కావు మనాథనాథ ని
ర్ధూతకళంక భక్తపరితోషణభూషణ పాపశోషణా. 116

మ. అని యిబ్భంగి విపన్ను లై పలుకఁ గుయ్యాలించి కృష్ణుండు స

1. పరితుష్టితభృంగసమూహమాధవీ. 2. 'జెండాడె' వ్రా. ప్ర.

జ్ఞవరిష్ఠుఁడు గోపగోనివహరక్షాదక్షుఁ డై దేవతా
జను లగ్గింపఁ గరాంబుజాతమున సచ్ఛత్త్రంబు గాఁ దాల్చె బో
రన గోవర్ధనశైలముం దటచరద్రమ్యామరీజాలమున్. 117

వ. వెండియు. 118

సీ. శరదాగమారంభసంపూర్ణపూర్ణిమా, చంద్రసాంద్రాతపోజ్జ్వలిత మగుచు
వెలయుబృందాటవీవీథియం దొకనాఁడు, రాసకేళీమహోల్లాసుఁ డగుచు
రుచిరసౌభాగ్యతారుణ్యమనోరమ, స్ఫూర్తిఁ జెన్నొందినమూర్తి దనర
సలలితము ఖచంద్రచంద్రిక గోపికా, నయనోత్పలముల కానంద మొదవ
తే. భవ్యచాతుర్యభంగిఁ ద్రిభంగి యగుచు, నబ్జనాభుండు సమ్మోద మతిశయిల్ల
లీలఁ బూరించువరమురళీనినాద, మర్థి వీతేర విని మోహితాత్మలగుచు. 119

చ. పతులు మఱందులున్ సుతులు బావలు నత్తలు మామలున్ సము
న్నతి వల దన్న మానక మనంబునఁ గృష్ణపదాబ్జసేవనా
న్వితరతి గోపకామినులు వే చనుదేఁ గరుణాపయోధి శో
భితగతి రాసకేళి సలిపెం దరుణీనవపుష్పచాపుఁ డై. 120

ఉ. రాముఁడు దాను గూడి మధురాపురికిం జని యందు వైభవో
ద్దామనృపాసనంబున ముదంబున నున్నదురాత్ముఁ గంసు దు
ష్టామరశత్రుఁ ద్రుంచి ముద మారఁగఁ దల్లిని దండ్రి నంచిత
శ్రీమహితాత్ము లై తనరఁ జేసె సరోరుహనాభుఁ డున్నతిన్. 121

మ. నలు వొప్పంగ షడంగయుక్తమహితా[1]మ్నాయంబుఁ జౌషష్టివి
ద్యలు సాందీపనిచే నెఱింగెఁ జెలు వొందన్ విన్నమాత్రంబులో
పలనే లోకగురుండు దాన తనకున్ భావింప నన్యుల్ గురు
ల్గలరే లోకవిడంబనార్థ మగు లీలల్ గావె యమ్మేటికిన్. 122

ఉ. [2]మించి ప్రభాసతీర్థమున మృత్యువశంబునఁ బొంది పోయి యా
పంచజనోదరస్థుఁ డగుబాలకు దేశికునందనుం బ్రభో
దంచితలీలఁ దెచ్చి గురుదక్షిణగా నతిభక్తియుక్తి న
ర్పించె గురుండు చిత్తమునఁ బెంపెసలార మురారి వెండియున్. 123

సీ. ఘనుఁడు విదర్భేశుఁ డన నొప్పుభీష్మకు, వరసుతామణి నవవారిజాక్షిఁ
బద్మాసమాన రూపశ్రీవిభాసితఁ, గమనీయభూషణఁ గంబుకంఠిఁ
జతురస్వయంవరోత్సవసమాగతచైద్య, సాల్వమాగధముఖ్యజనవరేణ్య
నికరసమావృతఁ బ్రకటసచ్చారిత్ర, రుక్మిణి నసమానరుక్మకాంతి
తే. నమరగుప్తామృతంబు విహంగవిభుఁడు, గొనినకైవడి మనుజేంద్రకోటిఁ ద్రోలి

1. 'మ్నాయాదినైర్మల్యవి, ద్యలు' వ్రా. ప్ర. 2. 'మంచిప్రభాసతీర్థజలమధ్యమునన్ మృతి నొంది పోయి'-వ్రా. ప్ర.

కమలనాభుండు నిజభుజాగర్వ మలరఁ, దెచ్చి వరియించె నతని నుతింప వశమె.
చ. పరువడి భూరిసత్త్వవృషభంబుల ముక్కులు గుట్టఁ దర్పుల
స్ఫురణ సహింపఁ జాలక నృపుల్ దలపడ్డ జయించి నగ్నజి
ద్ధరణిపనందనన్ నిజచరిత్రమహారసాక్షిఁ బ్రమోదియై స్వయం
వరమునఁ బెండ్లి యాడె గుణవంతుఁ డనంతుఁ డనంతకీర్తిన్. 125
మ. ప్రతివీరక్షయకారి నాఁ బరఁగి సత్రాజిత్తనూజాహృదీ
ప్సితముం దీర్పఁ దలంచి నాకమునకుం జెంపారఁ గా నేఁగి వ
ర్ణితశౌర్యోన్నతిఁ బారిజాత మిలకున్ లీలాగతిం దెచ్చె ను
ద్ధతి దేవేంద్రు జయించి కృష్ణుఁ డన నేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్. 126
సీ. మానితాఖిలజగన్మయదేహమునఁ బొల్చు, ధరణిదేవికిఁ బ్రియతనయుఁడైన
నరకదానవుని సునాభాఖ్యఁ జెన్నొందు, ఘనచక్రధారావిఖండితోత్త
మాంగునిఁ జేయ నయ్యవనిలలామంబు, వేఁడినఁ దత్పుత్రు విపులరాజ్య
పదమున నిల్పి లోపలిమందిరమునకుఁ, జేరఁగ నరకుండు సెఱలఁ బెట్టి
తే. నట్టికన్యలు నూఱుఁ బదాఱువేలు, నార్తబాంధవుఁ డైనపద్మాక్షుఁ జూచి
హర్ష బాష్పాంబుధారాప్రవర్ష మొదవఁ, బంచశరబాణనిర్భిన్నభావ లగుచు.
చ. లలితతదీయసుందరవిలాసవిమోహిత లైనవారి నిం
పొలసినకోర్కెఁ దీర్చుటకు నొక్కముహూర్తమునన్ వరించి క
న్యల లలితావరోధభవనంబుల నందఱ కన్నిరూపు లై
కలసి సుఖస్థితిం దనిపెఁ గాంతల భక్తిసితాంతచిత్తలన్. 128
క. చతురతతోనం దొక్కొక, యతివకుఁ బదుగేసి సుతుల నాత్మసముల ను
న్నతభుజశక్తులఁ గాంచెను, వితతం బై కీర్తి దిశల వినుతికి నెక్కన్. 129
సీ. మధురాపురముఁ జతుర్విధబలౌఘములతో, నావరించినకాలయవనసాల్వ
మగధభూపాలాదిమనుజేంద్రలోకంబు, సైన్యయుక్తము గాఁగ సంహరించి
తనబాహుశక్తిఁ జిత్తముల నర్థించిన,భీమపార్థులకు నుద్దామవిజయ
మొసఁగి తద్వైరుల నుక్కడంగఁగఁ ద్రుంచి, బాణశంబరముర పల్వలాది
తే. దనుజనాయకసేనావితానములను, హలధరాదిసమేతుఁ డై హతులఁ జేసె
[1]దంతవక్త్రాదిదైత్యులు దన్ను నెదుర, భండనములోనఁ ద్రుంచె దోర్బలము మెఱసి.
వ. వెండియుం గృష్ణుండు కౌరవపాండవభండనంబునకుం దోడ్పడి రాజన్యు లన్యోన్యమాత్సర్యోత్సాహసమేతు లై సైనికపాదఘట్టనంబుల ధరాచక్రంబు గంపింప ననన్యసామాన్యంబు లయినశంఖభేరీప్రముఖతూర్యఘోషంబులు నింగి మ్రింగఁ దురంగమరింఖాసముద్ధూతధూళిపటలపరిచ్ఛన్న భానుమండలంబునుం గాఁ జనుదెంచి కురుక్షేత్రంబున మోహరించిన నుభయపక్షబలంబులం దునుమాడి నిఖిల

1. దతిమె యవనాదిదైత్యులు.

రాజ్యవైభవమదోన్మత్తుం డయిన సుయోధనుండు నిఖిలరాజసమితింబునఁ గర్ణ శకుని దుశ్శాసనాదుల దుర్మంత్రంబున నిరంతరంబుం గుంతీనందనుల కెగ్గు చేసిన దోషంబునం జేసి సంగరరంగంబున భీముగదాఘాతంబునం దొడలు విఱిగి పుడమిం బడి గతాయుశ్శ్రీవిభవుం డై యుండ సపరితోషచిత్తుండ నై చూచితిని గదా యపరిమితబాహుబలోత్సాహులైన భీష్మద్రోణభీమార్జునులచేత నఖిలధరాధిపతుల నష్టాదశాక్షౌహిణీబలంబులతోడం దునిమించితి నింకను మత్సమానబలు లయిన యదువీరుల జంప నెంతవారలకైనం దీరదు మధుపానమదవిఘూర్ణితతామ్రాక్షులై చనుదెంచు యాదవుల కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి పోరించి యితరేతరకరాఘాతంబుల హతులై తన్నుం గలసినం గాని భూభారంబుడుగ దని చిత్తంబునం దలంచి యంతధర్మనందనుచే నిష్పపత్నంబగు రాజ్యంబు పూజ్యంబుగాం జేయించుచు మర్త్యులకుం గర్తవ్యంబులైన ధర్మపథంబులు సూపుచు బంధుపుత్త్రులనెల్లం బరితోషంబు నొందించుచుం దత్పరోక్షంబున వారి వంశం బుద్ధరింపం దలంచి యభిమన్యునివలని యుత్తరాగర్భంబు నిలిపి గురుతనయప్రయుక్తమహితబ్రహ్మాస్త్రపాతంబునం దద్గర్భదళనంబు గాకుండ నర్భకుని రక్షించి నిజపదారవిందసేవారతుం డైనధర్మసుతుచేం గీర్తిప్రతాపంబులు నివ్వటిల్లం దురంగమేధంబులు మూఁడు సేయించి వెండియు. 131

సీ. వలనొప్పు లౌకికవైదికమార్గముల్, నడపుచు ద్వారకానగరమందు
నవిదితాత్మీయమాయాప్రభావమున ని,స్సంగుండై యుండి సంసారిపగిదిం
జెంది కామంబులచేత విమోహితుం,డై సుఖించుచు ముదితాత్ముం డగుచు
నంచితస్నిగ్ధస్మితావలోకముల సు,ధాపరిపూర్ణ సల్లాపములను
తే. శ్రీనికేతన మైనశరీరమునను, బాండునందనయదుకులప్రకరములను
లీలఁగారుణ్య మొలయఁ బాలించుచుండె,నార్తరక్షణచణుఁడు నారాయణుండు.

సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రచంద్రిక నొప్పు, రమణీయశారదరాత్రులందు
సలలితకాంచనస్తంభసౌధోపరి, చంద్రకాంతోపలస్థలములందు
మహితరేణుకామధ్యదిగ్గజముల, గతిని సౌదామినీలతలవడిమి
నీలమేఘంబులలీల [1]ముక్తానుయు, క్తస్నిగ్ధనీలరత్నములభాతి
తే. సతతయౌవనసుందరీయుతవిహారుఁ, డగుచు సతు లెందఱందఱు కన్నిరూప
ములను గ్రీడించెఁ జెక్కుటద్దములు సెలంగి,నందనందనుఁ డభినవానందలీల. 133

వ. అంత నొక్కనాఁడు. 134

చ. మునివరు లేఁగుదేర యదు[2]భోజవరేణ్యులు గూడి ముట్టఁ బ
ల్కినఁ గనలొంది వారు దముకించి శపించినఁ గొన్నిమాసముల్
చనునెడ దైవయోగమున జాతరఁ బో సమకట్టి వేడుకల్

---

1. ముక్తాయుక్త, లాలితస్నిగ్ధనీలములభాతి. 2. 'ముఖ్యులు గొందఱు గూడి' అ. ప్ర.

మనములఁ దొంగిలింపఁ గరిమన్ నిజయానము లెక్కి యాదవుల్. 135

ఉ. కోరి ప్రభాసతీర్థమునకుం జని తన్నదిఁ గ్రుంకి నిర్మలో
దారత నందు దేవముని తర్పణముల్ పితృతర్పణంబులున్
వారనిభక్తిఁ జేసి నవవత్సలతోఁ బొలుపారుగోవులన్
భూరిసదక్షిణాకముగ భూసురకోటికి నిచ్చి రెండియున్. 136

క. అజినపట రత్నకంబళి, రజత మహారజత తిల ధరా వరకన్యా
గజ తురగ రథము లను సద్ద్విజకోటికి నిచ్చిరెంపు దీపింపంగన్. 137

వ. ఇట్లు సఫలంబు లయిన భూదానంబు మొదలుగాఁ గల దానంబు లనూనంబులుగా
భగవదర్పణబుద్ధిం జేసి యనంతరంబ. 138

తే. ఎసఁగుమోదంబు సంధిల్ల నిష్టమైన, రసికమృదులాన్న మర్థిఁ బారణలు సేసి
మంజులాసవరసపానమత్తు లగుచుఁ, గడఁగి యన్యోన్యహాస్యవాక్యములఁ గలఁగి.

వ. ఇట్లు దమలోన మదిరాపానమదవిఘూర్ణితతామ్రలోచను లయి మత్సరంబుల
నొండొరులం బొడిచి సమస్తయాదవులును వేణుజాతానలంబున దద్వంశపరం
పరలు దహనంబు నొందుచందంబున బొలిసి రది యంతయుం గనుంగొని
శ్రీకృష్ణుం డప్పుడు. 140

క. చతురతతో నిజమాయాగతిఁ జూచి లసద్విలోలకల్లోలసమం
చితవిమలకమలసార,స్వతజలముల విహితవిధులు సలిపినవాఁడై. 141

క. ఒకవృక్షమూలతలమున, సకలంకగుణాభిరాముఁ డాసీనుండై
యకుటిలమతి [1]బదరీవన,మునకును బొమ్మనుచు మొఱఁగి పోయిన నేనున్. 142

క. క్రమమున నిజకులసంహా,రము సేయఁ గడంగు టెఱిఁగి రమణీయశ్రీ
రమణుచరణాబ్జయుగవిర,హమునకు మది నోర్వలేక యనుగమనుఁడనై. 143

క. హరి వరయుచుఁ జని చని యొక,తరుమూలతలంబునందుఁ దనదేహరుచుల్
వరఁగఁగనున్నమహాత్మునిఁ, బరునిఁ బ్రసన్నార్తిహరుని భక్తవిధేయున్. 144

వ. మఱియును. 145

సీ. అస్మత్ప్రియస్వామి నచ్యుతుఁ బరసత్త్వ,గుణగరిష్ఠుని రజోగుణవిహీను
సురుచిరద్వారకాపురసమాశ్రయు ననా,శ్రయు నీలనీరదశ్యామవర్ణు
దళదరవిందసుందరపత్త్రనేత్రు ల,క్ష్మీయుతుఁ బీతకౌశేయవాసు
విలసితవామాంకవిన్యస్తదక్షిణ,చరణారవిందు శశ్వత్ప్రకాశు

తే. ఘనచతుర్బాహు సుందరాకారు ధీరుఁ, జెన్నుగల లేఁతరావిపై వెన్నుమోపి
యున్నవీరాసనాసీను నన్నుఁ గన్న,తండ్రి నానందపరిపూర్ణు దనుజహారుని.

మత్తకోకిలము. కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాఁటఁగఁ గంటి నాశ్రితరక్షకుం
గంటి యోగిజనంబు డెందముఁ గంటిఁ జుట్టముఁ గంటి ము

1. 'బదరీవని, కేక నీ వరుగు మని మొఱఁగి 2 యేఁగిన' అ. ప్ర.

కంటికిం గన రానియెక్కటిఁ దగఁ గంటిఁ దామరకంటిఁ జే
కొంటి ముక్తినిధానముం దలఁకొంటి సౌఖ్యము లందఁగన్. 147

వ. అయ్యవసరంబునం బరమభాగవతోత్తముండును మునిజనసత్తముండును ద్వైపాయనసఖుండును బరమతపోధనుండును నఘశూన్యుండును నఖిలజనమాన్యుండును బుధజనవిధేయుండును నగు మైత్రేయుండు దీర్థాచరణంబు సేయుచుం జని చని. 148

మ. కనియెం దాపసపుంగవుం డఖిలలోకఖ్యాతవర్ధిష్ణు శో
భనభాస్వత్పరిపూర్ణయౌవనకళాభ్రాజిష్ణు యోగీంద్రహృ
ద్వనజాతైకచరిష్ణుఁ గౌస్తుభమయూఖోద్యద్విభూషాలంకరి
ష్ణు నిరీహితజిష్ణు విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణుం గృష్ణు రోచిష్ణునిన్. 149

క. తదనంతరంబ హరిఁ దన,హృదయాంభోరుహము ముకుళితేక్షణముల స
మ్మదమునఁ జూచుచు నానత,వదనుండై యుండె ముదముగ నలరఁగ ననఘా.

వ. అంత నగ్గలిక నేతెంచి యున్న మైత్రేయుండు వినుచుండ దరహాసచంద్రికాసుందరవదనారవిందుండును నానందసుధానిష్యందకందళితహృదయుండును భక్తానురక్తదయాసక్తవిలోకనుండును నగు పుండరీకాక్షుండు నన్ను నిరీక్షించి యిట్లని యానతిచ్చెఁ బూర్వభవంబున వసుబ్రహ్మలు సేయు సత్త్రయాగంబున వసుండవై భవదీయహృదయంబున నితరపదార్థంబులు గోరక మదీయపాదారవిందసేవం గాంక్షించితివి గావునం దన్నిమిత్తంబున నేను నీహృదయంబున వసియించి సమస్తంబును గనుచుండు నాత్మారాముండనైన నన్ను నెవ్వరేని సదసద్వివేకులై యెఱుంగం జాలరు వారలకు నేను నగోచరుండనై యుండుదు మతపరిగ్రహంబు గల నీకు నీజన్మంబ కాని పునర్భవంబు నొందకుండుటకు భవదీయపూర్వజన్మకృతసుకృతవిశేషఫలంబు కతన నియ్యాశ్రమంబున మత్పాదారవిందసందర్శనంబు గలిగె నదియుం గాక పద్మకల్పంబునందు మన్నాభిపద్మమధ్యనిషణ్ణుండయిన పద్మసంభవునకు (జన్మమరణాదిసంసృతినివర్తకంబును నవిరతానశ్వరసౌఖ్యప్రవర్తకంబునగు) మన్మహత్త్వంబుఁ దెలియఁజేయునట్టి దివ్యజ్ఞానంబు నీకు నెఱింగింతు నని యమ్మహనీయతేజోనిధి యానతిచ్చిన సుధాసమానసరసాలాపంబులు గర్ణకలాపంబులై మనస్తాపంబులం బాపిన రోమాంచకంచుకితశరీరుండను నానందబాష్పధారాసిక్తకపోలుండను బరితోషసాగరాంతర్నిమగ్నమానసుండను నయి యంజలిపుటంబు నిటలతటంబున ఘటియించి యిట్లంటి. 151

క. పురుషోత్తమ నీపదసర,సిరుహధ్యానామృతాభిషేకస్ఫురణం
గర మొప్పిన నాచిత్తమి,తరవస్తువులందు వాంఛఁ దగులునె యెందున్. 152

చ. జననము లేనినీవు భవసంగతి నొందుట కేమికారణం
బనియును గాలసంహరుఁడ వై జగముల్ [1]విలయించునీవు పా
యనిరిపుభీతి కై సరిదుదంచితదుర్గము నాశ్రయించు టె
ట్లనియును దేవ నామనమునందుఁ దలంతు సరోజలోచనా. 153

వ. అదియునుం గాక. 154

క. శ్రీరమణీశ్వర నీ వాత్మారాముఁడ వయ్యు లీలఁ దరుణీకోటిం
గోరి రమించితి వనియును, వారక యేఁ దలఁతు భక్తవత్సల కృష్ణా. 155

క. పరతత్త్వజ్ఞులు గరుణాకర నిను సంసారి వనుచుఁ గడఁకఁ దలంపన్
అరసి ననుఁ గాచు టెల్లను, గర మరుదు తలంచి చూడఁ గమలాధీశా. 156

వ. దేవా నీ వఖండితవిజ్ఞాననిర్మలాంతఃకరణుండ వయ్యును ముగ్ధభావంబునఁ బ్రమత్తుని చందంబున విమోహి వై వడిం బ్రవర్తించుచు నెందేని నొదిఁగి యుండుటం దలంచి నాడెందంబు గుందుచుండు నరవిందలోచన పురందరవందిత ముకుంద యిందిరాసుందరీరమణ సరస్వతీరమణునకుం గరుణించి యానతిచ్చినసుజ్ఞానంబు ధరింపశక్తి గాకుం గల దేనిఁ గృపసేయుము భవదీయశాసనంబు ధరియించి భూరి సంసార పారావారోత్తరణంబు సేయుదు నని విన్నవించి బహుభంగులం బ్రస్తుతించిన భగవంతుండును బ్రపన్నపారిజాతంబును నైనకృష్ణుండు పరతత్త్వనిర్ణయంబు నెఱింగించెఁ. 157

క. సరసిజలోచనకరుణా, పరిలబ్ధజ్ఞానకలితభావుఁడ నగుటం
బరతత్త్వవేది నై తచ్చరణసరోజముల కెరఁగి సమ్మతితోడన్. 158

క. హరిపదజలరుహవిరహాతురత దుర్దాంతదుఃఖతోయధిఁ గడవన్
నెర వేది తిరుగ వలసెను, సరసిజభవకల్పనిలయసమయము [2]దాఁకన్. 159

వ. ఇట్లు దిరుగుచు. 160

మ. నరనారాయణతాపసాశ్రమపదోన్నత్యంబునం బొల్చుభా
సురమందార రసాల సాల వకుళాశోకామ్ల పున్నాగ కే
సర జంబీర కదంబ నింబ కుటజాశ్వత్థ స్ఫురన్మల్లికా
కరవీరక్షితిజాభిరామ బదరీకాంతార సేవారతిన్. 161

క. చను చున్నవాఁడ నని పల్కినపలుకుల కులికి కళవళించుచు విదురుం
డనుపమశోకార్ణవమున, మునిఁగియు నిజయోగసత్త్వమునఁ దరియించెన్. 162

వ. ఇట్లు విదురుండు శోకపావకునిం దనవివేకజలంబుల నార్చి యుద్ధవుని కిట్లనియె.

మ. అనఘా యుద్ధవ నీకుఁ గృష్ణుఁడు సురేంద్రారాతి మన్నించి చె
ప్పినయధ్యాత్మరహస్యతత్త్వవిమలాభిజ్ఞానసారంబు బో
రన నన్నుం గరుణించి చెప్పినఁ గృతార్థత్వంబునం బొందెదన్

1. 'విలయించు' అ. ప్ర. 2. దుదగాన్ ; తడగాన్.

విను పుణ్యాత్ములు శిష్యసంఘముల నుర్విం బ్రోవరే వెండియున్. 164

క. భగవద్భక్తులు సుజనులు, దగ వెఱుఁగి పరోపకారతాత్పర్యవివే
కగరిష్ఠు లై చరింతురు, జగతిం బొగ డొంది వృష్ణిసత్తమ యెందున్. 165

క. అనవుడు నుద్ధవుఁ డవ్విదురున కిట్లను ననఘ మునివరుఁడు సాక్షాద్వి
ష్ణునిభుం డగు మైత్రేయుఁడు, దనమనమున మనుజగతి వదలఁ దలఁచి తగన్.

క. హరి మురభేదిఁ బరాపరుఁ, గరుణాకరుఁ దలఁచు నట్టిఘనుఁ డమ్మునికిం
జరుకడ కేఁగిన నాతఁడు, గర మర్థిం దెలుపు సాత్త్వికజ్ఞానంబున్. 167

వ. అని యుద్ధవుండు విదురుం గూడఁ జని చని. 168

ఉ. ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు హల్లకఫుల్లపద్మని
ష్యందమరందపానవిలసన్మదభృంగఁ జలత్తరంగ మా
కందలవంగలుంగలతికాచయసంగ సురాంగనాశ్రితా
నందితపుణ్యసంగ యమునన్ భవభంగ శుభాంగ నర్మిలిన్. 169

క. కని డాయ నేఁగి మోదం,బునఁ దత్సరిదమలపులినభూములఁ దగ నా
దినశేషము [1]నివసించెను, వనజోదరపాదపద్మవశమానసుఁ డై. 170

క. మఱునాఁడు రేపకడ భా,సురపుణ్యుఁడు ఘనుఁడు మధునిషూదనచరణ
స్మరణక్రీడాకలితుఁడు, దరియించెం గలుషగహన[2]దమునన్ యమునన్. 171

వ. ఇట్లు యమునానది నుత్తరించి యుద్ధవుండు బదరికాశ్రమంబునకుం జనియె ననిన విని రాజేంద్రుండు యోగీంద్రున కిట్లనియె. 172

క. శౌరియు నతిరథవరులు మ,హారథసమరథులు యదుబలాధిపు లెల్లం
బోరి మృతిఁ బొంద నుద్ధవుఁ, డేరీతిన్ బ్రదికె నాకు నెఱిఁగింపు తగన్. 173

సీ. నావుడు రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుఁ, డిట్లను మును లోకేశుచేత
సంప్రార్థితుం డైన జలరుహనాభుండు, వసుమతిపై యదువంశమందు
నుదయించి తనుఁదాన మదిలోనఁ జింతించి, తెలివొంది యాత్మీయకులవినాశ
మొనరించి తాను బంచోపనిషన్మయ, మగుదివ్యదేహంబు నందుఁ జెందఁ

తే. దలఁచి విజ్ఞానతత్త్వంబు ధరణిమీఁదఁ, దాల్చి జనకోటి కెఱిఁగింపఁ దగినధీరుఁ
డుద్ధవుఁడు దక్క నితరు లేనోపరితఁడు, నిర్జితేంద్రియుఁ డాత్మసన్నిభుఁ డటంచు.

క. క్షితిపై నిలిపినకతమున, నతనికి మృతి దొరక దయ్యె నవనీశ రమా
పతియభిమానము గలిగిన, యతిపుణ్యుఁడు సనియె బదరికాశ్రమమునకున్. 175

వ. అంత. 176

క. ఉద్ధవుఁ డరిగినపిదప స,మిద్ధపరిజ్ఞాను సుజనహితు మైత్రేయున్
వృద్ధజనసేవ్యుఁ దాపస, వృద్ధశ్రవుఁ జూడఁ గోరి విదురుఁడు గడఁకన్. 177

---

1. నివసించిరి...మానసులై. 2. దమునశ్శబ్దము సాంతము గాన 'దమునసన్' అని యుండఁ దగు. అయినను వ్రాతప్రతులందు 'దమునన్' అనియే కానిపించుచున్నది.

వ. యమునానది దాఁటి కతిపయప్రయాణంబులఁ బుణ్యనదులను హరిక్షేత్రంబు
లను దర్శించుచు నతిత్వరితగమనంబున. 178

క. చని చని ముందటఁ గనుఁగొనె, ఘనపాతకమఃపతంగఁ గరుణాపాంగం
గనదుత్తుంగతరంగన్, జనవరనుతబహుళపుణ్యసంగన్ గంగన్. 179

క. అందు నరవిందసౌరభ,నందితపవమానధూతనటదూర్మిపరి
స్పందితకందళశీకర,సందోహలసత్ప్రవాహజలమజ్జనుఁ డై. 180

సీ. ఘనసారరుచివాలుకాసముదంచిత,సైకతవేదికాస్థలమునందు
యమనియమాదియోగాంగక్రియానిష్ఠుఁ, బూని పద్మాసనాసీనుఁ డగుచు
హరిపాదసరసీరుహాన్యస్తచిత్తుఁ డై, బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తిఁ బాఱఁ దోలి
సకలవిద్వజ్జనస్తవనీయసముచితా,చారవ్రతోపవాసములఁ గ్రుస్సి

తే. యున్నపుణ్యాత్ము విగతవయోవికారు, వినతసంచారు భువనపావనవిహారు
యోగిజనగేయుసత్తతిభాగధేయు, శ్రితవిధేయు నమేయు మైత్రేయుఁ గాంచె.

విదురమైత్రేయసంవాదము.

వ. ఇట్లు గనుంగొని యమ్మునీంద్రుని పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ముకుళితహస్తుం డై
యిట్లనియె మునీంద్రా! లోకంబున సకలజనంబులు మనంబుల ఘనంబులగు సౌఖ్యం
బు లందం దలంచి తత్ఫలప్రాప్తిహేతువు లైన కర్మంబు లాచరించి దైవోపహ
తు లై తత్కర్మంబులచేత నిష్ఫలారంభు లగుదురు కర్మంబులు బంధకంబులును
దుఃఖహేతువులునుం గాని సౌఖ్యదాయకంబు లై పాపనిష్కృతిఁ జేయనోప వది
య ట్లుండె భూరిదుఃఖానుసారం బైన సంసారచక్రంబునందుఁ బరిభ్రమించుచుం
గామవిమోహితు లై పూర్వకర్మానుగతంబు లైన శరీరంబులు దాల్చుచుం
జచ్చుచు మరలం బుట్టుచు నెంతకాలంబునకుం బాపనిష్కృతిఁ గానక మాతృ
యోనివనకుఠారు లై జనియించి వర్తించు మూఢాత్ములం బహుప్రాయుల రక్షించు
కొఱకుం గాదె నారాయణపరాయణు లైన మీవంటిపుణ్యాత్ములు లోకంబునం
జరియించుట యదియునుం గాక. 182

మ. అవివేకానుగతస్వకార్యజలవేలాకీర్ణ మై మిత్రబం
ధు వధూ పుత్ర జలగ్రహోగ్రయుత మై దుర్దాంత మైనట్టి దు
ర్భవపాథోధిఁ దరించువారె హరిసంబంధక్రియాలోలభా
గవతానుగ్రహనావ లేనియధముల్ గారుణ్యసంధాయకా. 183

క. మునినాథచంద్ర ననుఁ గై,కొని కాచుతలంపు బుద్ధిఁ గూడిన యేనిన్
వినుమ మదీప్సిత మది నా,చనవునఁ గాపింపవయ్య సజ్జనతిలకా. 184

వ. అని వెండియు విదురుండు మైత్రేయుం జూచి మునీంద్రా! [1]త్రిగుణాత్మకమాయా
నియంత యగు భగవంతుండు స్వతంత్రుం డయ్యు నవతరించి యేయే యవతారం

1. 'పురుషాధీశ్వరుం డైన భగవంతుండు.' వ్రా. ప్ర.

బుల నేయేకర్మంబు లాచరించె నదియు [1]నిష్క్రియుం డగునీశుండు మొదలం బ్రపంచంబు నేవిధంబునం గల్పించి యేరీతిం బాలించె (మఱియు నీవిశ్వంబు) నాత్మీయహృదయాకాశగత[2]ముం జేసి నివృత్తవృత్తి యగుచు యోగమాయ యందెట్లువసియించె బ్రహ్మాండంబునందు నేలీలవర్తించె నందు బ్రహ్మాదిరూపం బులం బొంది బహుప్రకారంబుల నెట్లు క్రీడించె భూసురగోసురాదులఁ బరి రక్షించుటకై మత్స్యాద్యవతారంబులు ధరియించి యేయేప్రయోజనంబులం దీర్చెఁ బయోరుహగర్భాండకటాహాంతర్గతంబు [3]లై లోకపాలసహితంబు లైన లోకంబులను లోకాలోకపర్వతంబులను బహిర్భాగంబులను నేయే తత్త్వభేదం బులను నెట్లేఱంగునం బుట్టించె నందుఁ (బ్రదీపితం బగు)జీవకోటియెవ్వనింగొల్చి బ్రదుకు జనులకుఁ [4]గర్మనామరూపభేదంబు లెట్లు నిర్దేశించె నింతయు సవిస్తరం బుగా వివరింపు ముత్తమశ్లోకమాళీమండనుండును యోగీశ్వరేశ్వరుండును నైన పుండరీకాక్షునిచరిత్ర శ్రవణంబునంగాని (జన్మమరణాదిసకలదుఃఖాకరంబులును దుష్కర్మప్రాప్తంబులును నగు) భవబంధంబులు దెగ వని వెండియు నిట్లనియె.

తరలము. సతతముఁ సరసీరుహోదరసత్కథామృతపూరముఁ
శ్రుతిపుటాంజలిచేత నిమ్ముల జుఱ్ఱియుం దనివోదు భా
రతకథామిష మూని విష్ణుఁ బరాశరప్రియసూతి స
న్మతి నుతించినచోట సన్మునినాథ నామది నుబ్బుదున్. 186

క. ఇతరకథావర్ణనములఁ నతిహేయత నొందెఁ జిత్త మనఘాత్మ రమా
పతిచరితామృతరతి సంసృతివేదన లెల్లఁ బాయఁ జెయు మునీంద్రా. 187

తే. భూరివిజ్ఞాననిధు లగునారదాది,నిర్మలాత్ముల కయిన వర్ణింప రాని
హరికథామృతపానంబునందు విసివి, యొల్ల నను వాఁడెవో వెఱ్ఱిగొల్ల డనఘ.

వ, అదియునుం గాక. 189

సీ. అరవిందనాభునియపరావతార మై, జననమందినపరాశరసుతుండు
[5]చతురవర్ణాశ్రమాచారధర్మములును, రవణింప లోకవిడంబనములు
నగుగ్రామ్యకథలు పెక్కుఁ గల్పించుచు, హరికథావర్ణన మందులోన
నించుకించుక గాని యేర్పడఁ జెప్పమి, నంచితవిజ్ఞాన మాత్మ నిలువ

తే. కున్నఁ జింతించి మఱి నారదోపదిష్టుఁ,డగుచు హరికీర్తనామృతమాత్మఁ గ్రోలి
విమలసుజ్ఞాననిధి యన వినుతికెక్కి,ధన్యుఁడయ్యెనులోకైకమాన్యుఁడగుచు.

వ. కావున. 191

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృత మాత్మఁ గ్రోలుజనుఁ డితరకథా

1. 'సృష్టిపూర్వంబునఁ బ్రపంచంబు' వ్రా. ప్ర. 2. 'యైనయోగమాయ' వ్రాతప్రతులు. 3. 'లైనలోకాంతరంబులను లోకాలోకపర్వతంబులను లోకపాలురను విశ్వంబును నెట్లేఱంగునఁ బెట్టించె'వ్రాతప్రతులు. 4. జాతకర్మనామ. 5. మహిఁనొప్పవర్ణాశ్రమాచారధర్మముల్. అ.ప్ర.

గరళముఁ గ్రోలునె హరిసం,స్మరణము జీవులకు నఖిలసౌఖ్యద మనఘా. 192

క. శ్రీవనితాధిపనామక,థావిముఖుల కిహముఁ బరము దవ్వై పిదపం
బోవుదురు నరకమునకుఁ, వావిరి నే వారిఁ జూచి వగతు మునీంద్రా. 193

క. ఏనరుఁడే నొకనిమిషం, బైన వృథావాదగతిని హరిపదకముల
ధ్యానానందుఁడు గాఁడే, నానరునకు నాయు వల్ప మగు మునినాథా. 194

చ. మృదుగతిఁ బువ్వుఁదేనియ రమించుచుఁ బానము సేయఁ బాఱు ష
ట్పదవిభుపోల్కి నార్తజనబాంధవు విశ్వభవస్థితివ్యయా
స్పదమహితావతారుఁ డగుపంకరుహోదరునిత్యమంగళ
ప్రదగుణకీర్తనామృతముఁ బాయక [1]గ్రోలెదఁ జెప్పవే దయన్. 195

క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుం, డనుమునినాయకుని నడిగె నని వేదవ్యా
సునితనయుం డభిమన్యుని,తనయునకుం జెప్పి మఱియుఁ దగ ని ట్లనియెన్. 196

వ. ఇట్లు విదురుండు మైత్రేయు నడిగిన నతం డతని గని యతిమృదుమధురవచన రచనుం డై యి ట్లనియె ననఘా కృష్ణకథాశ్రవణతత్పరుండ వై నీవు న న్నడిగితివి గావున భద్రం బయ్యె నీవు భగవద్భక్తుండవు గావున హరికథాసక్తుండ వగుట విచిత్రంబు గా దదియును గాక మాండవ్యశాపంబున సాత్యవతేయు వలన (భ్రాతృక్షేత్రంబున) శూద్రయోనిం బుట్టినట్టి (ప్రజాసంయమనుండ వగు) ధర్ముండవు పరమజ్ఞానసంపన్నుండవు నారాయణునకుం బ్రియతముండవుగావునఁ గృష్ణుండు నిర్యాణకాలంబునం దనసన్నిధికిం జనిననన్ను డాయం జీరి విజ్ఞానం బెల్ల నుపదేశించి నీకు నెఱిఁగింపు మని యానతిచ్చుటం జేసి యవశ్యంబును నీకు నెఱిఁగింతు దత్తావధానుండ వై వినుము. 197

క. వనజాక్షయోగమాయా,జనితం బగువిశ్వజననసంస్థానవినా
శనముల తెఱఁ గెఱిఁగింతును, ననఘా విష్ణునిమహత్త్వ మభివర్ణింతున్. 198

సీ. సకలజీవుల కెల్లఁ బ్రకటదేహము నాత్మ, నాథుండు బరుఁడు నానావిధైక
మత్యుపలక్షణమహితుండు నగుభగ,వంతుండు సృష్టిపూర్వంబునందు
నాత్మీయమాయ లయంబు నొందిన విశ్వ,గర్భుఁడై తాన యొక్కటి వెలుంగు
పరమాత్ముఁ డభవుం డుపద్రష్ట యయ్యు వ, స్వాంతరపరిశూన్యుఁ డగుటఁజేసి

తే. ద్రష్ట గాకుండు మాయాప్రధానశక్తి,నతుల చిచ్ఛక్తిగలవాఁ డనఁగ నుఁదన్ను
లేనివానిఁగఁ జిత్తంబులోనఁ దలఁచి, ద్రష్ట యగుఁ దనభువననిర్మాణవాంఛ.

తే. బుద్ధిఁ దోఁచిన నమ్మహాపురుషవరుఁడు, గార్యకారణరూప మై ఘనత కెక్కు
భూరిమాయాభిధానవిస్ఫురితశక్తి, వినుతి కెక్కినయట్టియవిద్యయందు. 200

క. పురుషాకృతి నాత్మాంశ,స్ఫురణము గలశక్తి నిలిపి పురుషోత్తముఁ డీ
శ్వరుఁ డభవుం డజుఁడు నిజో,దరసంస్థితవిశ్వ మపుడు దగఁ బుట్టించెన్. 201

---

1. త్రోలెదఁ.

సీ. ధృతిఁబూనికాలచోదితము నవ్యక్తంబుఁ, బ్రకృతియు ననుపేళ్ళఁబరఁగుమాయ
వలన మహత్తత్త్వ మెలమిఁ బుట్టించె మా,యాంశకాలాదిగుణాత్మకంబు
నైనమహత్తత్త్వ మచ్యుతదృగ్గోచ,ర మగుచు విశ్వనిర్మాణవాంఛ
నందుటఁ జేసి రూపాంతరంబునఁ బొంది, నట్టిమహత్తత్త్వమందు నోలిఁ

తే. గార్యకారణకర్త్రాత్మకత్వమైన, మహితభూతేంద్రియకమనోమయ మనంగఁ
దగునహంకారతత్త్వముత్పన్నమయ్యెఁ,గోరిసత్త్వరజస్తమోగుణకమగుచు.

వ. వెండియు రూపాంతరంబులం బొందుచున్నసాత్త్వికాహంకారంబువలన మనం
బును వైకారికకార్యభూతంబులైనదేవతాగణంబులును సంభవించె నింద్రియా
ధిష్ఠాతలైనవానివలన శబ్దంబు పూర్వంబునఁ బ్రకాశంబగుటంజేసి జ్ఞానేంద్రియం
బులయిన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబులయినవాక్పా
ణిపాదపాయూపస్థములును దైజసాహంకారంబున నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ దామ
సాహంకారంబువలనశబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లుదయించె నందు శబ్దంబు నిజ
గుణం బయినశబ్దంబువలన నాకాశంబుఁ బుట్టించె గగనంబు [1]గాలమాయాంశ
యోగంబునం బుండరీకాక్షునిరీక్షణంబునస్పర్శతన్మాత్రంబువలన వాయువుంగలి
గించెఁ బవనుండు నభోబలంబున రూపతన్మాత్రంబువలన లోకలోచనంబైన
తేజంబు నుత్పాదించెఁ దేజంబు గాల[2]మాయాంశయోగంబున నుత్తమశ్లోకుని
విలోకనంబునఁ బవమానయుక్తం బగుచు రసతన్మాత్రంబువలన నంబువులం
బుట్టించె సలిలంబు గాల[3]మాయాంశయోగంబునం బరమేశ్వరానుగ్రహంబు
గలిగి తేజోయుక్తంబైనగంధగుణంబువలనఁ బృథివి గలిగించె నందు గగనంబు
నకు శబ్దంబును వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులును దేజంబునకు శబ్దస్పర్శరూపంబు
లును సలిలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులును పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరస
గంధంబులును గుణంబులైయుండుఁగాల[4]మాయాంశలింగంబులు గలిగి మహదా
ద్యభిమానంబులు నొందినదేవతలు విష్ణుకళాకలితు లగుదు రట్టిమహదాది
తత్త్వంబు లైక్యంబు సాలమిం బ్రపంచంబులు గల్పింప సమర్థంబులు గాక
కృతాంజలులై యోగీశ్వరేశ్వరుండైననారాయణు నిట్లని స్తుతియించె. 203

దండకము. శ్రీనాథ నాథా జగన్నాథ నమ్రైకరక్షావిపక్షక్షమాభృత్సహస్రాక్ష
నీరేజపత్త్రేక్షణా దేవదేవా భవద్దాసవర్గోపతాపంబులం బాపఁగానోపుదివ్యాతప
త్రంబు నాఁ బొల్చుయుష్మత్పదాంభోజమూలంబు పుణ్యాలవాలంబుగాఁ బొంది
యోగీంద్రు లుద్దామసంసారతాపంబులం బోవఁగా మీఁటి వర్తింతు రోతంద్రి
యాశా సమస్తాఘనిర్ణాశ యీవిశ్వమం దెల్లజీవుల్ భవోదగ్రదుర్వారతాపత్ర
యాభీల దావాగ్నిచేఁ గ్రాఁగిదుఃఖాబ్ధిలోఁ దోఁగి యేకర్మముక్తిధర్మముంబొందఁ

1. మాయాశక్తియోగ. 2. మాయాశక్తియోగ. 3. మాయాశక్తియోగ. 4. మాయాశక్తిలింగ.

గా లేక సంసారచక్రంబునందుం బరిభ్రామ్యమాణాత్ములై యుందు రమూఢ
చేతస్కులం జెప్పఁగా నేల యో దేవ విజ్ఞానదీపాంకురం బైన మీపాదపంకేరుహ
చ్ఛాయం బ్రాపింతు మబ్జాక్ష సన్మౌనిసంఘంబులై కాంతికస్వాంతతం బేర్చి మద్దాం
తపాపౌఘనిర్ణాశ కాంబుప్రవాహాభ్రగంగానివాసంబు గా నొప్పు మీపాదయుగ్మం
బు యుష్మన్ముఖాంభోజనీడోద్గతం బైన వేదాండజశ్రేణిచేతం గవేషించి సంప్రా
ప్తులై యుందు రోనాథ వైరాగ్యశక్తిస్ఫుటజ్ఞానబోధాత్ములైనట్టిధీరోత్తముల్
నిత్యనైర్మల్యభవ్యాంతరంగంబులం దే పరంజ్యోతిపాదాబ్జపీఠంబు గీలించి
కైవల్యసంప్రాప్తులై రట్టినిర్వాణమూర్తిం బ్రశంసింతు మింద్రాదివంద్యా ము
కుందా సమస్తంబుఁ గల్పింపఁ బాలింపఁ దూలింపఁగాఁ బెక్కుదివ్యావతారం
బులం బొందు నీపాదపంకేరుహధ్యానపారీణుస్వాంతులై యొప్పు భక్తాళికిన్ మో
క్షసంబైన నీపాదకంజాతముల్ గొల్తు మీశారమాధీశ పుత్రాంగనామిత్రసంబం
ధబంధంబులం జెంది [1]నిత్యంబు దుష్టక్రియాలోలురై దేహగేహంబులం దోలి
వర్తించు దుర్మానవశ్రేణులం దంతరాత్మండవై యుండియున్ దూరమై శోభించు
నీపాదపద్మంబు లర్చింతు మో దేవ బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తి నుద్వృత్తులైనట్టి
మూఢాత్ము లధ్యాత్మతత్త్వప్రభావాఢ్యులై నీపదాబ్జా[4]తవిన్యాసలక్ష్మీకళావాస
ముం గన్నయయ్యుత్తమశ్లోకులం గానఁగాఁజాల రప్పుణ్యు[2]లాదుష్టులం జూడఁగా
నొల్ల రంభోధిరాట్కన్యకాకాంత వేదాంతశుద్ధాంతసిద్ధాంతమై యొప్పు నీసత్క
థాసారచంచత్సుధాసారపూరంబులం గ్రోలి సౌఖ్యోన్నతిన్ సోలి ధీయుక్తు
లై వ్రాలి తాపంబులం దోలి మోదంబులం దేలి సంసన్నులై మన్ననిత్యప్ర
పన్నుల్ మహోత్కంఠతం బేర్చి వైకుంఠధామంబు నల్పక్రియాలోలురై
కాంతు రద్దివ్యవాసైకసంప్రాప్తికిం గోరుచున్నార మో దేవ వైరాగ్యవిజ్ఞాన
బోధాత్మయోగక్రియారూఢి నంతర్బహిర్వ్యాప్తిఁ జాలించి శుద్ధాంతరంగంబు
గావించి హృత్పద్మవాసుండవై చిన్మయాకారత న్నున్న నీయున్నతానంత తేజో
విలాసోల్లసన్మూర్తిఁ జిత్తంబులం జేర్చి యానందలోలాత్మతం బొల్చు యోగీశ్వర
శ్రేణికిం దావకీనానుకంపానులబ్ధస్ఫుటజ్ఞానముం గల్గుటం జేసి యాయాసమున్
లేద యో దేవతాచక్రవర్తీ సదానందమూర్తీ జగద్గీతకీర్తి[3]లసద్భూతవర్తీ భవ
ద్దాసులైనట్టి మమ్మున్ జగత్కల్పనాసక్తచిత్తుండవై నీవు త్రైగుణ్యవిస్ఫూర్తిఁ
బుట్టించినం బుట్టుటే కాక నీభవ్యలీలానుమేయంబుగా సృష్టినిర్మాణముం జేయ
నేమెంత వారాదు మీశక్తియుక్తిన్ భవత్పూజ గావింతు మట్లుండె నీసత్క
లాజాతులైనట్టిమ మ్మెన్న నే మున్న దధ్యాత్మతత్త్వంబ వన్నం బరంజ్యోతి
వన్నం బ్రపంచంబు కెల్ల న్నధిష్ఠాత వన్నన్ సదాసాక్షి వన్నన్ గుణాతీత నీవే

---

1. 'సోహం మమేతిక్రియాలోలురై' వ్రా. ప్ర. 2. లాముర్మదాంధాత్ములన్. 3. శుభావర్తినిదాసుల మ్మైనమమ్మున్' వ్రా ప్ర. 4. రమ్య.

కదా పద్మపత్త్రాక్ష సత్త్వాదిత్రైగుణ్యమూలంబు గా నొప్పు మాయాగుణంబందు
నుద్యన్మహాతత్త్వ మైనట్టినీవీర్యముం బెట్టుటం జేసి నీ వింతకుం గారణం
బౌదు వాయాయికాలంబు లన్నికు సౌఖ్యంబు లే వెట్లు గావింతు వేరీతి నన్నం
బు భక్షింతు వెబ్భంగి వర్తింతు వేనిల్కడ నున్నందు మీజీవలోకంబ యాధా
రమై యుండి భోగంబులం బొందుచు న్నన్న వేరీతి భక్షించు నిష్కార్యసం
ధాను [1]లైనట్టిమాకుం జగత్కల్పనాశక్తికై దేవ నీశక్తి దోడ్పాటు గావించి
విజ్ఞానముం జూపి కారుణ్యసంధాయి వై మమ్ము రక్షింపు లక్ష్మీమనఃపల్వలక్రోడ
యోగీంద్రచేతస్సరోహంస దేవాదిదేవా నమస్తే నమస్తే నమః. 204

సీ. అనినఁ బ్రసన్నుఁడై హరి మహదాదుల, కన్యోన్యయుత్త్రిత్వ మందకున్న
కతమున నిఖిలజగత్కల్పనాశక్తి, వాటమై కంటుటఁ దనబుద్ధి నెఱిఁగి
కైకొని కాలవేగమున నుద్రేకంబు, నొందిన ప్రకృతితోఁ బొంది నిజబ
లము నిల్పి తా నురుక్రముఁడన సప్తవింశతితత్త్వము లయందు సమతనొక్క
తే. పరిప్రవేశించి యాతత్త్వభవ్యగుణము, నందు జ్యేష్ఠానురూపంబులలరఁ జెంది
యొకటినొకటినిగలయఁగ యుండి విశ్వ, రచన నెఱుఁగనియాతత్త్వనిచయమునకు.

వ. ఇట్లు విశ్వనిర్మాణనైపుణత్వంబు నెఱుఁగం జూపుచు నన్నింటికి నన్యోన్యత్వం
గల్పించి తనయనుగ్రహంబునం బ్రేరితం బై కానంబడి క్రియాసామర్థ్యంబునం
జె న్నొందినతత్త్వవితానంబు [2]దేవప్రేరితం బయి స్వకీయంబు లగునంశంబుల
చేతం బుట్టించిన విరాడ్విగ్రహంబై తత్త్వవితతి దనయందుఁ జెందినపుండరీకా
క్షునికళాంశంబున నొకటికొకటి నైక్యంబు వాటిల్లి పరిణతం బై రూపాంతరం
బునుం జెందె నేతత్త్వంబున నేనియుఁ జరాచరలోకపుంజంబులు నిండి యుండు
నా హిరణ్మయం బైనవిరాడ్విగ్రహంబు నొందినపురుషుండు సర్వజీవన సమేతుం
డై యుండె నంత. 206

క. జలములలోపల నిమ్ముల, జలరుహ[3]తాండమునందు సాహస్రాబ్దం
బులు నిలిచెఁ గార్యరూపా, కలితం బగు [4]నవ్విరాట్పుగర్భము వరుసన్. 207

తే. దైవకర్మాత్మశక్తివితానములను
దగిలి తనచేతఁ దనుఁ దాన దైవశక్తి
యగుచు వెలుఁగొందుచును బ్రహ్మాంతరమునఁ
దనువు వితతంబు గానిచ్చెఁ జైతన్య మొంది. 208

తే. రూపసంసక్తిఁ జేసి సద్రూపకర్మ, శక్తి యగుచుఁ గ్రియారూపశక్తి దశవి
ధములు గలిగినప్రాణరూపమున నాత్మ, శక్తిభోక్తృత్వమగుచున్నశక్తి గలిగి.

క. త్రివిధం బగుచును నాధ్యా, త్మ్యవిభేదంబులను బాసి [5]మఱి యభిమాతా

1. లట్టైనమాకుం. 2. 'లంగూడిస్వకీయం బైనకళచేత' వ్రాఁతప్రతులు. 3. తఘటమందు.
4. 'నవ్విరాడ్గర్భము' వ్రా. ప్ర. 5. 'ఇది రూప బాహుపాం. మనిరాజం బగుగర్భము' వ్రా. ప్ర.

త్మవిరాడ్రూపమ్మగు నిది, వివిధప్రాణులకు [1]నాత్మవిధమై మఱియున్. 210

క. జీవంబై పరమాత్మకుఁ, దావలమై యాదిమావతారం బగున
ద్దేవుని గర్భంబున భూ, తావలితోడం బ్రపంచ మర్థిం దోఁచెన్. 211

వ. ఇట్లు దోఁచిన విరాట్పురుషుం డాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లను భేదంబులచేఁ బూర్వోక్త క్రమంబున వెలుఁగొందు ననుచు విదురునకు మైత్రేయుం డెఱింగించె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 212

చ. హరి పరమాత్ముఁ డీశుఁ డజుఁ డాద్యుఁ డనంతుఁ డనంతమూర్తి సా
గరతనయాహృదీశుఁడు వికారవిదూరుఁడు నిత్యమంగళా
కరుఁడు కృపాపయోనిధి యకల్మషచిత్తుఁడు సర్వశక్తి దా
మరసవిలోచనుండు బుధమాన్య చరిత్ర పవిత్రుఁ డిమ్ములన్. 213

వ. ఇత్తెఱంగున (నీశుండగు నధోక్షజుండు) మహదాది[2]తత్త్వంబులమనంబుల ఘనంబు లగుతలంపులు దా మనంబున నెఱింగి (యట్టితత్త్వంబుల వివిధవృత్తిలాభంబునకై స్వకీయచిచ్ఛక్తిచే నిట్టు లొనర్తు నని చింతించి) నిజకళాకలితం బగు విరాడ్విగ్రహంబునందు (నగ్నిప్రముఖం బగు)[3]దేవతావళి కెల్ల నివాసంబగుచు గానంబడినవై రాజపురుషుని యాస్యాద్యవయవంబుల వినిపింతు దత్తావధానుండవై వినుము. 214

సీ. నరసుత యాదివ్యపురుషోత్తముని పృథగ్భావంబు నొంది ముఖంబువలన
భువనపాలకుఁడైన పవమానసఖుఁ డంత,రాత్మ నీశ్వరునంశమైనవాని
కనయంబు ననుకూలమగుచు నిజస్థాన, మునఁ బ్రవేశించె నమ్ముఖమునందుఁ
బరఁగ జీవుండు శబ్దము నుచ్చరించుఁ బృ,థగ్భావము లగునేత్రములనినుఁడు
తే. చక్షురింద్రియయుక్తుఁడై సరవిఁ జెంది, రూపవిజ్ఞానమహిమ నిరూఢి నొందు
మఱియుఁ జర్మంబులనుబవమానుఁ డీశ్వ,రాంశమై త్వగింద్రియమందుఁ గూడి.

వ. నిజవాసంబు నాశ్రయించిన జీవుండు స్పర్శేంద్రియగతుండగుఁ బృథగ్భావంబైన శ్రోత్రంబుల దిక్కు లచ్యుతకళాంశం బగు శ్రవణేంద్రియయుక్తంబులై నిజస్థానంబునం బొందిన జీవుండు శబ్దజ్ఞానగతుం డగు (వెండియుఁ దాలువు నిర్భిన్నం బయిన లోకపాలుం డగు వరుణుం డందుఁ బ్రవేశించి రసనేంద్రియంబుచేఁ బ్రకాశించినం బ్రాణి రసంబులం గ్రహించెఁ బరమేశ్వరు నాసికేంద్రియంబు పృథగ్భావంబు నొంది యాశ్వినేయాధిష్ఠానంబై ఘ్రాణాంశంబు నొందిన జంతువు గంధగ్రహణసమర్థం బయ్యె) వెండియు భిన్నం బయిన చర్మంబును నోషధులును బరమపురుషాంశంబు లయిన కేశంబులం గూడి నిజవాసంబు నొందిన జీవుండు [4]కండూయమానుం డగు భిన్నభూతం బైన మేఢ్రంబునం బ్రజాపతి రేతంబున నిజస్థానంబు నొందిన జీవుం డానందంబునం బొరయు భిన్నభావంబైన గుదంబున మిత్త్రుం డచ్యుతాంశంబును

1. లాత్మవిభురూపంబై. 2. భూతంబులమనంబుల. 3. భూతావళి. 4. కండూయనంబందు

పొందుపాయువుఁగూడి నిజాధిష్ఠానంబు నొందుడు జీవుండు విసర్గంబుఁ జెందు వేఱువేఱైన బాహువులం ద్రిదశాధీశ్వరుండయిన పురందరుండు క్రయవిక్రయాది శక్తియుక్తుం డగుచు నిజస్థానంబు నొందినజీవుండు వానిచేత జీవికం బొందు (మఱియుఁ బాదంబులు నిర్భిన్నంబులయిన విష్ణుండు స్వావాసంబుగైకొని గతిశక్తిం బొందిన జీవుండు గమనాగమనార్హుం డయ్యె) వెండియు భిన్నభావంబయిన హృదయంబును మనంబుతోడం గలిసి (నిజాధిష్ఠానంబుగ) జంద్రుండు ప్రవేశించిన జీవుండు శరీరసంకల్పాదిరూపం బగు వికారంబునం బొందు భిన్నభావంబైన యహంకారంబు నహంప్రకృతియుక్తుండై రుద్రుండు (నిజస్థానంబుగా) వసియించిన నాయహంకృతిచే శరీరి కర్తవ్యంబుల నడపు బుద్ధి వాగీశ్వరావాసంబై హృదయంబుతోడం గలసి నిజాధిష్ఠానంబున [1](♦బోధాంశంబుచే వెలింగిన శరీరి బోద్ధవ్యతం బొందు భిన్నంబైన చిత్తంబు బ్రహ్మావాసంబై చేతనాంశంబు నొందినఁ బ్రాణి) విజ్ఞానంబునం బొందు నట్టివిరాట్పురుషుని శీర్షంబున స్వర్గంబును జరణంబుల వసుమతియు నాభియందు గగనంబునుం గలిగె సత్త్వాదిగుణపరిణామంబుల నమరులై యూర్జిత సత్త్వగుణంబున నద్దేవతలు త్రిదివంబును బొందిరి రజోగుణంబున మనుజులును గవాదులును ధరణిం బొందిరి తామసంబున భూతాదులైన రుద్రపారిషదులు (ద్యావాపృథివ్యంతరం బగు) వియత్తలంబునుం బొందిరి ముఖంబువలన నామ్నాయంబు లుత్పన్నంబు లయ్యె వెండియు. 216

క. ధరణీదివిజులు శ్రుతులును, నరవర యమ్మేటిముఖమునం బొడముట భూ
సురుఁ డఖిలవర్ణములకున్, గురుఁడున్ ముఖ్యుండు నయ్యె గుణరత్ననిధీ. 217

క. ధర బ్రాహ్మణాదికము దస్కరబాధలఁ బొందకుండఁ గైకొని కావం
బురుషోత్తముబాహువులన్, నరనాథకులంబు పుట్టె నయతత్త్వనిధీ. 218

క. గణుతింపఁగఁ గృషిగోరక్షణవాణిజ్యాదికర్మకలితంబుగ నా
గుణనిధియూరువులందుం, బ్రణుతింపఁగ వైశ్యజాతి ప్రభవం బయ్యెన్. 219

తే. తివిరి సేవకధర్ములై దేవదేవు, పదములను శూద్రసంతతు లుదయ మైరి
వీర లందఱుఁ దమతమ విహితకర్మ, మలరఁ జేయుచు జనకుండు నాత్మగురుఁడు.

క. అగుసర్వేశుఁ బరాత్పరు, జగదేకప్రభుని పాదజలజాతంబుల్
దగిలి భజింతురు సతతము, నిగమోక్తభక్తియోగనిపుణాత్మకులై. 221

తే. మహిమ దీపింపఁ గాలకర్మస్వభావ
శక్తిసంయుక్తుఁ డగుపరేశ్వరునిభూరి
యోగమాయావిజృంభణోద్యోగ మెవ్వఁ
డెఱిఁగి నుతియింపఁగా నోపు నిద్ధచరిత. 222

1. (♦) శరీరవిజ్ఞానంబు

ఉ. అన్య[1]కథాకలాపము లహర్నిశమున్ బఠియించి చాలమా
లిన్యము నాత్మశోభనవిలీ[2]నత నొందుమదీయజిహ్వ సౌ
జన్యముఁ జెందె నేఁడు హరిసద్గుణదివ్యకథామృతంబు స
న్మాన్య[3]చరిత్రమై నెగడుసద్గురువాక్యపదంబుఁ జెందఁగన్. 223

మ. హరినామాంకితసత్కథామృతరసవ్యాలోలుఁ డైనట్టిస
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁ డసత్కథాలవణవాఃపూరంబుఁ దాఁ గ్రోలునే
వరమందారమరందపానకుతుకస్వాంతద్విరేఫంబు స
త్వరమై పోవునె చేఁతివేములకుఁ దద్గంధానుమోదాత్మమై. 224

క. హరిమహిమముఁ దన్నాభీ,సరసిజసంజాతుఁ డైనచతురాననుఁడున్
బరికించి యెఱుఁగఁ డన్న ని,తరమనుజులఁ జెప్ప నేల తత్త్వజ్ఞనిధీ. 225

తే. శ్రుతులు దమలోన వివరించి చూచి పుండ,రీకలోచను నుత్తమశ్లోకచరితు
నమరగణవంద్యమానపాదాబ్జయుగళు, వెదకికనుఁగొనలేవంద్రువిమలమతులు.

క. [4]హరియుం దనమాయాగతిఁ, బరికించియుఁ గానఁ డయ్యెఁ బరిమితి లేమిన్
మఱి మాయావిని మోహిని, చరితముఁ గనుఁగొందు రెట్లు చతురాస్యాదుల్.

క. ఆ దివిజాధీశుఁడు మహా, దాదులు దిక్పతులుఁ బంకజాసనుఁడున్ గౌ
రీదయితుఁడు గనఁ జాలని, శ్రీదేవునిపదయుగంబుఁ జింతింతు మదిన్. 228

క. అని మైత్రేయుం డవ్విదు,రున కెఱిఁగించిన తెఱంగు రుచిరముగా న
ర్జునపౌత్రునకుఁ బరాశర,మునిమనుమం డెఱుఁగఁ జెప్ప ముదము దలిర్పన్.

వ. వెండియు నిట్లనియె. 230

క. భూమీశ్వర మైత్రేయమ,హాముని విదురునకు నట్లు హరిగుణశుభలీ
లామాహాత్మ్యముఁ జెప్పిన, నామైత్రేయునకు విదురుఁ డనియెన్ మఱియున్.

క. అగుణుం డగునీశ్వరునకు, జగదవోద్భవవినాశసత్కర్మములుం
దగులీల లైన నాతఁడు, సగుణుం డై యుండు టెట్లు సౌజన్యనిధీ. 232

సీ. అనిన నర్భకుగతి నవవుడు మైత్రేయ,మునిఁ జూచి విదురుఁ డిట్లనియె మరల
బాలుఁడు క్రీడావిలోలమానసమున, దీపించి లీలానురూపుఁ డగుచుఁ
గైకొని కామానుగతుఁ డై రమియించును, నర్భకుఁ డర్థివస్వాంతరమున
నర్భకాంతరమున నైనను బాలకే,ళీసంగుఁ డగుచు నోలిని జరించు
తే. [6]దనుజభేదనుఁ డెట్లు స్వతంత్రవృత్తి
వెలయ వర్తించె నేరీతి విక్రమించె

1. కథానులాపము. 2. 'నను నైనమదీయ' వ్రా. ప్ర. 3. 'చరిత్రుఁ డై నెగడు' వ్రాఁత ప్రతులు. 4. ఈపద్యము పెక్కుప్రతులఁ గనుపట్టదు. 5. 'గానిచో' అచ్చుప్రతి. 6. 'హరియు నెపుడు నిర్వృత్తు స్వతంత్రవృత్తి,నెటుల వర్తించు నెట్లు క్రీడాదులందు' అచ్చుప్రతి.

మఱియుఁ ద్రిగుణాత్మకం బైన • మాయఁ గూడి
యఖిలజగములఁ గల్పించి • యంతమీఁద. 233

సీ. అమ్మాయచేత నీ • యఖిలంబు[1] ద్రుంచిన, శశ్వత్ప్రకాశుఁ డీ • శ్వరుఁడు పరుఁడు
ననఘాత్మ దేశకా • లావస్థలందును, నితరులయందు న • హీన మైన
జ్ఞానస్వభావంబుఁ • బూని యా ప్రకృతితో, నెబ్భంగిఁ గలసెఁ దా • నేక మయ్యుఁ
గోరి సమస్త • శరీరంబులందును, జీవరూపమున వ • సించి యున్న

తే. [2]జీవుని దగువిభూతి ప్ర • సిద్ధి యేమి, కర్మమున సంభవించెను • గడఁగి నాదు
చిత్త మజ్ఞానదుర్గమ • స్థితిఁ గలంగి, యద్భుతంబునఁ బొందెడు • ననఘచరిత.

వ. అది గావున సూరిజనోత్తముండ వైన నీవు మదీయవాంఛితంబు నెఱింగింప నర్హుండ వని విదురుండు మైత్రేయమహామునీంద్రు నడిగెనని బాదరాయణతనూభవుం డభిమన్యునందనున కిట్లనియె. 235

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృతపానకుతుక • సంగంబున ని
ర్భరుఁ డగువిదురునకు మునీ, శ్వరుఁ డగుమైత్రేయుఁ డనియె • సజ్జనతిలకా. 236

చ. వినుము వితర్క[3]వాదములు • విష్ణుని ఫుల్లసరోజపత్త్రనే
త్రుని ఘనమాయ నెప్పుడు వి • రోధము సేయుఁ బరేశు నిత్యశో
భనయుతు బంధనాదికవి • పద్దశలుం గృపణత్వభావము
న్ననయముఁ బొంద లేవు విభుఁ • డాద్యుఁ డనంతుఁడు నిత్యుఁ డౌటనున్. 237

వ. మఱియును. 238

చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ • బొందుపమస్తసుఖంబు లాత్మసం
హరణశిరోవిఖండనము • లాదిగ జీవునికిం బ్రబోధమం
దరయఁగఁ దోఁచు చున్నగతి • నాదిఁ బరేశుఁ బంధనాదులం
బొరయక తక్కు టెట్లనుచు • బుద్ధిని సంశయ మందె దేనియున్. 239

వ. అవ్విధం బతనికిం గలుగ నేర దది యెట్లంటేని. 240

చ. లలితవిలోలనిర్మలజ • లప్రతిబింబితపూర్ణచంద్రమం
డలము దదంబుచాలనవి • డంబనహేతువు నొందియుఁగా వియ
త్తలమునఁ గంప మొందనివి • ధంబున సర్వశరీరధర్మముల్
గలిగి రమించునీశునకుఁ • గల్గఁగ నేరవు కర్మబంధముల్. 241

వ. కావున జీవునకు నవిద్యామహిమం జేసి కర్మబంధనాదికంబు సంప్రాప్తం బగుం గాని సర్వభూతాంతర్యామి యైనయీశ్వరునకుం బ్రాప్తంబు గానేర దని వెండియు. 242

చ. నరునకు నాత్మదేహజగు • ణంబులఁ బాపఁగ నోపుఁ బంకజో

---

1. 'సృజియించి, పాలించి హరియించి • పరమపురుషుఁ డనఘాత్మ' అచ్చుప్రతి.
2. 'జీవునకు దుర్భగక్లేశ • సిద్ధి యెట్టి' అచ్చుప్రతి. 3. 'వాక్యములు' వ్రా. ప్ర.

దరచరణారవిందమహితస్ఫుటభక్తియ యింద్రియంబు లీ
శ్వరవిషయంబు లైన మది సంచితనిశ్చలతత్త్వ మైనచో
సరసిజనేత్రుకీర్తనమె చాలు విపద్దశలన్ జయింపఁగన్. 243

చ. హరిచరణారవిందయుగళార్చనసన్నుతిభక్తియోగముల్
నిరతముఁ గల్గువారు భవనీరజగర్భుల కందరానిభా
సురపదమందుఁ జేరుదురు సూరిజనస్తవనీయ యట్టిస
త్పురుషులపూర్వజన్మఫలమున్ గణుతింపఁ దరంబె యేరికిన్. 244

వ. అని చెప్పిన విదురుండు మైత్రేయుం గనుంగొని ముకుళితహస్తుండై తనమనంబున వినమితమస్తకుండుగాఁ దలంచుచుఁ (దనమనంబున శ్రీహరిం దలంచుచు) వినయవచనరచనుం డై యిట్లనియె మునీంద్రా భవదీయవాక్యంబులచేత నా మనంబున నారాయణుండు లోకైకనాథుం డెట్లయ్యె ననియు శరీరధారి యైన జీవునికిఁ గర్మబంధంబు లేరీతి సంభవించె ననియుం బొడమినసంశయంబు నేఁడు నివృత్తం బయ్యెఁ బూర్వమున నేను నామనంబున లోకంబున కీశ్వరుండు హరి యనియు జీవుండు పరతంత్రుం డనియును దలంపుదు నారాయణభక్తిప్రకారంబు ప్రాణగోచరం బైనయవిద్యకు[1]నధిష్ఠానం బనం దనరుచుండు(నారాయణుండు) దనకు నాధారంబు లేక సమస్తంబునకుం దాన యాధారభూతుండై విశ్వంబుం బొదివి విశ్వంబులోనఁ దా నుండు తెఱంగెట్లు శరీరాభిమానంబును బొంది యెవ్వఁడు (మూఢతముం డై) సంసారప్రవర్తకుం డగు నెవ్వండు (భక్తిమార్గంబునఁ) బరమాత్ముం డైన పుండరీకాక్షునిం జెందు వీర [2]లిద్దఱును (సంశయక్లేశంబులు లేమిం జేసి) సుఖానందసంపూర్ణు లై యభివృద్ధి నొందువార లగుదు రెవ్వండు సుఖదుఃఖానుసంధానంబుచే లోకానుగతుం డగుచుఁ బ్రమోదఖేదంబుల నొందు నతండు దుఃఖాశ్రయుం డగు నారాయణభజనంబున సమస్తదుఃఖనివారణం బగుటను భవదీయచరణసేవానిమిత్తంబునను బ్రపంచంబు ప్రతీతమాత్రంబు గలిగి యున్న దయిన నందులకుఁ గారణంబు లే[3]కుండుటం జేసి తెలియనివాఁడ నై వర్తింతు నని వెండియు. 245

క. లలి నామదిఁ దలఁపుదు సుమ, తులు గొనియాడంగఁ దగినతోయజనాభుం
డలవడ నల్పతపోవ్రతులకు మిగుల దుర్లభుఁ డనియున్. 246

సీ. ఇంద్రియంబులతోడ నెలమి నొప్పెడిమహ, దాదుల నితరేతరానుషంగ
ముగఁ జేసి వానియం దాఁగి విరాడ్దేహంబు, పుట్టించి యందుఁ జేపట్టి తాను
వసియించు నాతఁడు వరుస సహస్రసం, ఖ్యాకంబు లగుమస్తకాంఘ్రిబాహు

1. వాశనకారణం. 2. 'లిద్దఱియందును సుఖానందపరిపూర్ణుఁ డై యభివృద్ధి నొందువాఁ డెవ్వం డని సంశయంబు నొందు మానవుండు దుఃఖాశ్రయుం డగు' వ్రా. ప్ర. 3. 'కుంటఁ దెలిసిన వాఁడ నై యది నివర్తింతు నని' వ్రా. ప్ర.

కలితసత్పురుషునిఁ గా బ్రహ్మవాదులు, పలుకుదు రా విరాట్ప్రభువునందు
తే. భువనజాలంబు లలజడిఁ బొఱయకుండఁ
బ్రాణదశకంబు నింద్రియార్థములు నింద్రి
యాధిదైవతములుఁ గూడ ననఘ త్రివిధ
మగుచు విప్రాదివర్ణము [1]లయ్యె నట్టి. 247
క. ఇలఁ బుత్త్రపౌత్త్రసంతతులఁ, గలిగినవంశములతోడఁ గడుఁ జోద్యముగా
లలిఁ బ్రజ లేగతిఁ గలిగిరి, గలిగినయాప్రజలచే జగము లెట్లుండెన్. 248
క. చతురత దీపింపఁ బ్రజాపతులకుఁ బతి యనఁగ వెలయుపద్మాపతి యే
గతిఁ బుట్టించెను స్రష్టృ, ప్రతతులచే నవవిధప్రపంచము మఱియున్. 249
తే. వానిభేదంబులును మనువంశములును, మనుకులాధీశ్వరులును దన్మనుకులాను
చరితములు సేవిభూతి నేర్పడ దీని, నింతయును బుట్టఁజేసె నాకెఱుఁగఁబలుకు.
క. [2]ధరణిం గ్రిందట మీఁదట, ధరణికిఁ గలలోకములను దత్తత్స్థితులన్
వరుసలుఁ బరిమాణంబులు, నెఱిఁగింపఁ గదయ్య నాకు సిద్ధచరిత్రా. 251
క. సుర తిర్య క్నర రాక్షస, గరు డోరగ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ నభ
శ్చరముఖ భవములు మునికుంజర గర్భస్వేదజాండజముల తెఱంగున్. 252
క. త్రిగుణప్రధానకంబులు, నగునవతారములఁ బూర్ణమై వెలసినయా
జగదుత్పాదనరక్షణ, నిగమములవిధంబు వానినిలుకడలుఁ దగన్. 253
క. చక్రాయుధుసౌందర్యప, రాక్రమముఖగుణములును ధరామరముఖవ
ర్ణక్రమములు నాశ్రమధ, ర్మక్రియలును శీలవృత్తమతభావములున్. 254
తే. యోగవిస్తారమహిమలు యోగములును
జ్ఞానమార్గంబులును బరిజ్ఞానసాధ
నములు నై యొప్పుసాంఖ్యయోగములు వికచ
జలజనయనకృతంబు లాశాస్త్రములును. 255
సీ. పాషండధర్మంబుఁ బ్రతిలోమకులవిభా, గములు జీవులగుణకర్మములును
బలుకులగతులను గలిగెడిధర్మమో, క్షములయందుఁ బరస్పరవిరోధ
ములు లేనిసాధనమును భూమిపాలక, నీతివార్తలు దండనీతిజాడ
యును బృథగ్భావంబులును విధానములును, బితృమేధములును దత్పితృవిసృష్టి
తే. గతులుఁ దారాగ్రహంబులుఁ గాలచక్ర
మున వసించిననిలుకడలును దపములు
దానములుఁ దత్ఫలంబులుఁ [3]దగుప్రవాస
ధర్మములుఁ బ్రజ లొనరించుకర్మములును. 256

1. 'లయ్యె నందు' అ. ప్ర. 2. 'సరవిం గ్రిందన్ మీఁదన్' అ. ప్ర. 3. 'దనరుప్ర బల, ధర్మ' అచ్చుప్రతి.

చ. వదలక భూజనావళికి వచ్చువిపద్దశధర్మముల్ సరో
జదళనిభాక్షుఁ డేగతిని సంతస మందెడు నట్టివారి కిం
పొదవఁగఁ గానవచ్చు గురుసన్నల్ ప్రియశిష్యులు గొల్చు వారు స
మ్మదమునఁ గోరుసర్గములు మానుగ నెఱిఁగింతు రిమ్ములన్. 257

క. విలయు దిభేదముల న, య్యలఘునిఁ బరమేశు నెవ్వ రంచితభక్తిం
గొలుతు ర దెవ్వరిలోన,త్కళికల సుఖించుచు జీవతత్త్వము మఱియున్. 258

క. గోవిందునిరూపంబున, జీవబ్రహ్మైకు నైక్యసిద్ధియు నెటు సం
భావన నుపనిషదర్థం, [1]బై వెలసెడిజ్ఞాన మెట్టి దార్యసుత్యా. 259

తే. ఉచిత మగునట్టిశిష్యప్రయోజనము లు
సజ్జనులచేత విజ్ఞానసాధనములు
నేవి పలుకంగఁబడు వాని నెల్ల మఱియుఁ
బొలుచువైరాగ్యమునఁ దగుపురుషభక్తి. 260

తే. ఇన్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్ను, నర్థి రక్షింపు యజ్ఞదానాదిపుణ్య
ఫలము వేదంబుసదివిన ఫలమునార్త,జనులఁగాచినఫలముతో సమముగావు.

క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుని, వినయంబునఁ దెలియ నడుగువివిధ మెల్లను వ్యా
సునిసుతుఁడభిమన్యుసుతుం, దనున కెఱింగించి మఱియుఁ దగ ని ట్లనియెన్. 262

చ. ఇలఁ గలమానవావళికి నెల్ల నుతింప భజింప యోగ్యమై
వెలసినపూరువంశము పవిత్రము సేయఁగఁ బుట్టి సద్గుణా
కలితయశఃప్రసూనలతికాతతికిం బ్రతివాసరంబుఁ బెం
పలరఁగఁ బ్రోది వెట్టుదు గదయ్య ముకుందకథామృతంబునన్. 263

తే. అల్పతర మైనసుఖముల నందుచున్న, జనులదుఃఖంబు మాన్పంగఁజాలునట్టి
[2]పుండరీకాక్షగుణకథాప్రోత మైన,వితతనిగమార్థమగుభాగవతము నీకు. 264

వ. ఎఱిఁగింతు విను మని యిట్లనియె. 265

సీ. అమ్మహాభాగపరతామ్నాయ మొకఁనాఁడు, గై కొనిపాతాళలోకమందు
నప్రతీకజ్ఞాన యై వాసుదేవాఖ్యుఁ, బొలుచుసంకర్షణమూర్తిదివ్య
పురుషుంకు దనుఁ దానబుద్ధిలోఁ జూచుచు, సలలితధ్యానముకుళితనేత్రుఁ
డై సనందాభ్యుదయార్థంబు గను విచ్చి, చూచిన వారుసం స్తుతులొనర్ప

తే. నమర గంగావగాహను లై యహీంద్ర,కన్యలార్ద్రజటాబంధకలిత లగుచు
భర్తృవాంఛానుబుద్ధినపరమపురుషుఁ,గదియనే తెంచితత్పాదకమలయుగము.

క. సేవించి భక్తితో నా,నావిధపూజోపహారనతినుతులను నా
దేవునిహృదయము వడసిరి, యావేళ సనందనాదు లమ్మహితాత్మున్. 267

మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్నవిలసత్కాంతిప్రసిద్ధచ్ఛటా

---

1. 'వెలయున్ జ్ఞాన' అ. ప్ర. 2. 'పుండరీక విలోచనప్రోక్తమైన' వ్రా. ప్ర.

జనితోదగ్రరుచిప్రకాశితఫణాసాహస్రుని శ్రీవతా
వనదక్షున్ననరూపకృత్యము లోగిఁ వాంఛం [1] బ్రశంసించి వా
రనురాగస్థలితోక్తు లొప్ప నడుగఁ హర్షించి యాదేవుఁడున్. 268
తే. భూరినిగమార్థసారవిచార మగుచుఁ, దనరుసీభాగవతము సాదరతఁ బలికె
నలినభవసూతిమైనసనత్కుమార, కున కునాఁడెఁగించె [2] నతఁడు సాంఖ్యునకుఁదగను.
క. [3] ఎఱిఁగించిన నతఁడు పరాశరునకు నుపదేశ మిచ్చె సన్మతి నతఁడున్
సురగురున కొసఁగెనాతఁడు, గరమరుదుగ నాకుఁ జెప్పెఁ గైకొని యేనున్.
క. నీకిప్పుడు వివరించెద, నాకర్ణింపుముసరోరుహాక్షుండగుసు
శ్లోకనిచరితామృతపరి, పేకుఁడవై ముదముగ దారకజెలఁగుమువిదురా. 271
వ. ఇట్లు భగవత్ప్రోక్తంబును ఋషిసాంప్రదాయికంబును బురుషోత్తమస్తో
త్రంబును బరమపవిత్రంబును భవలతాలవిత్రంబును నయినభాగవతకథాసూ
త్రంబు (శ్రద్ధాళుండవు భక్తుండవు నగు) నీకు నుపన్యసించెద వినుము. 272
సీ. అనఘ యేకోదకమై యున్నవేళ నం, తర్నిరుద్ధానలదారువితతి
భాతిఁ జిచ్ఛక్తిసమేతుఁడై కపటని, ద్రాలోలుఁడగుచు నిమీలితాక్షుఁ
డైననారాయణుం డంబుమధ్యమున భా, సురసుధాఫేనపాండురశరీర
రుచులు సహస్రశిరోరత్నరుచులతోఁ, జెలిమి సేయఁగ నొప్పుశేషభోగ
తే. తల్పమునఁ బవ్వళించి యనల్పతత్త్వ
దీప్తిఁ జెన్నొందఁగా నద్వితీయుఁ డగుచు
నభిరతుం డయ్యుఁ గోర్కులయందుఁ బాసి
ప్రవిమలాకృతి నానందభరితుఁ డగుచు. 273
తే. యోగమాయావిదూరుఁడై యుగసహస్ర
కాలపర్యంత మఖిలలోకముల మ్రింగి
పేర్చి మఱి కాలశక్త్యుపబృంహితమున
సమత సృష్టిక్రియాకలాపములఁ దగిలి. 274
క. తనజఠరములోపలఁ దాఁ, చినలోకనికాయముల సృజించుటకును సా
ధన మగుసూక్ష్మార్థము మన, సునఁగని కాలానుగతరజోగుణ మంతన్. 275
సీ. పుట్టించెఁ దద్గుణంబునఁ బరమేశ్వరు, నాభిదేశమునందు నలిననాళ
ముదయించె మఱియప్పయోరుహముకుళంబు, గర్మబోధిత మైనకాలమందుఁ
దనతేజమునఁ బ్రవృద్ధం బైనజలములచే, జలజాప్తుగతిఁ బ్రకాశంబు నొందఁ
జేసి లోకాశ్రయస్థితి సర్వగుణవిభా, సితగతి నొప్పారాజీవమందు
తే. నిజకళాకలితాంశంబునిలిపిదాని, వలననామ్నాయమయుఁడునువరగుణుండు

1. 'బ్రశంసించుచు. న్నను...నడుగ న్నాదేవుఁడున్ వారికిన్.' వా. ప్ర.
2. 'సాంఖ్యాయనునకు నతఁడు' 3. పరఁగ నతం డంతఁ బరా' అ. ప్ర.

నాత్మయోనియునైన తోయజభవుండు, సరసిజచతురాననుండు నాఁ జననమయ్యె.

తే. అతఁడు తత్పద్మకర్ణిక యందు నిలిచి
వికచలోచనుఁ డై లోకవితతి దిశలు
నంబరంబును నిజచతురాననములఁ
గలయఁ బరికించి చూచుచుఁ గమలభవుఁడు. 277

చ. అలఘుయుగాంతకాలపవనాహతసంచలనూర్మిజాలసం
కలితజలప్రభూత మగుకంజముఁ దద్వనజాతకర్ణికా
తలమున నున్నతన్ను విశదక్రియ గల్గినలోకతత్త్వముల్
నలిఁ దెలియంగ నోపక మనంబునఁ జాల విచార మొందుచున్. 278

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 279

ఉ. ఈ జలమందు నీకమల మేగతి నుద్భవ మయ్యె నొంటి యే
నీజలజాతపీఠమున నేగతి నుంటి మదాఖ్య యెద్ది నా
కీజననంబు నొందుటకు నెయ్యది హేతువు బుద్ధిఁ జూడ నే
యోజ నెఱుంగ లే నని పయోరుహగర్భుఁడు విస్మితాత్ముఁ డై. 280

క. ఆ వనజనాళమూలం, బా వనములలోన నర్థి నరయుట కొఱకై
యా వనజాతప్రభవుం, డా వనరుహనాళవివరమం దభిముఖుఁ డై. 281

మ. అతిగంభీరవిశాలవారినిధితోయాంతర్నిమగ్నాంగుఁ డై
చతురాస్యుం డాఁగి దివ్యవత్సరసహస్రం బబ్జమూలంబు స
న్మతి నీక్షించియుఁ గాన లేక భగవన్మాయామహత్త్వంబు వి
స్మృతిఁ గావింప విభీతుఁ డై మరలఁ జేరెం దత్సరోజాతమున్. 282

తే. అట్లు గ్రమ్మఱఁ జేరి యయ్యబ్జపీఠ, మందు నష్టాంగయోగక్రియానురక్తిఁ
బవను బంధించి మహితతపస్సమాధి, నుండి శతవర్షములు సనుచుండ నంత.

ఆ. అట్టియోగజనితమైనవిజ్ఞానంబు, గలిగి యుండి దానఁ గమలనయనుఁ
గాన లేక హృదయకమలకర్ణికయందు, నున్నవానిఁ దన్నుఁ గన్నవాని. 284

మ. కనియెన్ నిశ్చలభక్తియోగమహిమం గంజాతగర్భుండు శో
భనచారిత్రు జగత్పవిత్రు విలసత్పద్మాకళత్రున్ సుధా
శనముఖ్యస్తుతిపాత్రు దానవచమూజైత్రున్ దళత్పద్మనే
త్రు నవీనోజ్జ్వలనీలమేఘనిభగాత్రున్ బక్షిరాట్పత్త్రునిన్. 285

వ. మఱియును. 286

చ. అలఘుఫణాతపత్రనిచయాగ్రసమంచితనూత్నరత్నని
ర్మలరుచిచే యుగాంతతిమిరంబు నడంచి యకల్మషోల్లస
జ్జలములఁ జేసి యందు నవసారసనాళసితైకభోగము
గలిగినశేషతల్పమున గైకొని యున్నమహాత్ము నొక్కనిన్. 287

సీ. వరపీతకౌశేయ|పరిధానకాంతి సం,ధ్యాంబుదరుచినిచ|యంబు గాఁగ
కమనీయనవహేమ|కలితకిరీటంబు, రమణఁ గాంచనశిఖ|రంబు గాఁగఁ
మానితమౌక్తిక|మాలికారుచి సాను,పతితనిర్ఝర|పరంపరలు గాఁగఁ
జెలు వొందునవతుల|సీదామకములు లా,మితతటౌషధీ|లతలు గాఁగఁ

తే. వరభుజంబులు నికటస్థ|వంశములుగఁ, బదము లంగణపాదప|ప్రచయములుగ
లలితగతి నొప్పుమరకతా|చలవిడంబి,తాత్మదేహంబు గలుగుమ|హాత్ము హరిని.

వ. మఱియు ననపరిచ్ఛిన్నంబును నిరుపమానంబును నిఖిలలోకసంగ్రహంబును నతి విస్తారవర్తులాయామంబును నై వివిధవిచిత్రదివ్యమణిభూషణంబుల నాత్మీయ నిర్మలద్యుతిచేతం బ్రకాశంబు నొందంజేయుదివ్యదేహంబు దనర వివిధంబులగు కామంబు లభిలషించి విశుద్ధం బైనవేదోక్తమార్గంబున భజియించుపురుషశ్రేష్ఠులకుఁ గామధేను వనం దగిన పాదపద్మయుగంబును నలిక ఫలకలలితరుచినిచయంబులకు నోటువడి కృపాపాత్రుం డై చంద్రుండు బహురూపంబులఁ బదసరోజంబుల నాశ్రయించె నన నొప్పుపదనఖంబులును గమలాభా కాంతలకు నుపధానరూపంబు లనం దగి పిలకదళీకాస్తంభంబులడంబు విడంబించుచూరుయుగళంబును గనకమణిమయమేఖలాకలాపాభిరామంబుఁ గదంబకింజల్కశోభితపీతాంబరాలంకృతంబు నై విలసిల్లుకటిమండలంబును శృంగారవాహినీజలావర్తంబు నాఁ బొలుపొందునాభివివరంబును జఠరస్థనిఖిలబ్రహ్మాండములు ముహుర్ముహురుద్భవకృశీభూతం బనం దగుమధ్యభాగంబును మహితముక్తాఫలమాలికావిరచితరంగవల్లీవిరాజితంబు నవతులసీదామకిసలయతల్పంబుఁ గుసుమమాలికాలంకృతంబు ఘనసారకస్తూరికాచందనవిలిప్తంబుఁ గౌస్తుభరత్నదీప్తిప్రదీప్తంబు శ్రీవత్సలక్షణలక్షితంబు నై యిందిరారమణికిఁ గేళీమందిరం బనం బొల్చువక్షస్స్థలంబును సుఖకేళీసమారంభపరిరంభణాంభోధి రాట్కన్యకాకరాంభోజకలితకనకమణికంకణాంకంబు లనం బొలుపారు రేఖాత్రయవిరాజమానం బైనకంధరంబును సుమహార్ఘదివ్యమణిప్రభావిభాసితకేయూరకంకణముద్రికాలంకృతంబు లయిన బాహువులును సకలలోకార్తినివారకదరహాసచంద్రికాధవళితంబు లైనకర్ణకుండలమండనమణిమరీచులు నర్తనంబులు సలుపం దనరి నిద్దంబు లగుచెక్కుటద్దంబులును బరిపక్వబింబఫలప్రవాళపల్లవాధరశోణాయితంబును నఖిలభువనపరిపాలనంబునకు నేన చాలుదు నని వివాదించునయనయుగళంబునకు సీమాస్తంభంబుఁ జంపకప్రసూనరుచివిభాసంబు నగునాసాదండంబును గమలకుముదంబులకుం బెంపు సంపాదించుచుఁ గరుణామృతతరంగితాపాంగంబు లై కర్ణాంతవిశ్రాంతంబులై చెలువొందునేత్రంబులును సలలితశ్రీకారంబునను నక్షరత్వంబు సార్థకం బయ్యె నన దగుకర్ణంబులును నిఖిలపాపాపవర్గంబులరూపంబులఁ జూపట్టు భ్రూయుగళంబును నవరసపుష్టబాలశశాంకశంకాస్పదఫాలఫలకంబును నీలగిరిం

ద్రశృంగసంగతబాలసూర్యాంశుమండలవిడంబిత పద్మరాగమణిఖచితకాంచనకిరీ
టంబునం బొలుపారి సూర్యేందుపవనానలప్రకాశంబులకు నవకాశంబు సూపక
త్రిలోకవ్యాపకసమర్థంబు లగుతేజోవిశేషంబులం జెలు వొంది సంగరరంగంబుల
దానవానీకంబుల హరింపం జాలుసుదర్శనాదిదివ్యసాధనంబులచే దురాసదం
బగుదివ్యరూపంబునుం గలిగి మఱియును. 289

ఉ. హారకలాపపుష్పనిచయంబులఁ బంచదనర్ఘ్యరత్నకే
యూరకరాంగుళీయకమహోజ్జ్వలబాహుసహస్రశాఖ [1]లో
ప్పారఁగఁ జూడ నొప్పి భువనాత్మకలీల ననంతమూలవి
స్ఫారితభోగివేష్టితవిభాసితచందనభూరుహాకృతిన్. 290

మ. విలసత్కుండలిరాజసఖ్యమున నవ్వీర్యోభృత్సమాఖ్యన్ సము
జ్జ్వలితోదారశిరోవిభూషణసహస్రస్వర్ణకూటంబులన్
సలిలావాసతఁ జారుకౌస్తుభవిరాజద్రత్నగర్భంబునన్
నలినాక్షుండు గనుంగొనంగఁ దగె మైనాకావనీభృద్గతిన్. 291

క. వితతార్జ్ఞానజప,స్తుతిమకరందప్రహృష్టశ్రుతిజాతమధు
వ్రతగణపరివృతశోభా, గతకీర్తిప్రసవమాలికలు గలవానిన్. 292

వ. కనుంగొని చతురాననుండు. 293

సీ. అనఘు సర్వేశ్వరు నాద్యంతశూన్యుని, ధన్యుని జగదేకమాన్యచరితుఁ
[2]దన్నాభిసరసిజోద్భవసరోజంబును, నప్పుల ననిలుని నంబరమును
మానితభువననిర్మాణదృష్టిని బొడగనెఁ గాని యంతరముఁ గానలేక
యాత్మీయకర్మబీజాంకురంబున రజోగుణయుక్తుఁడగుచు ననంతప్ర
తే. జాభిసర్గాభిముఖత నవ్యక్తమార్గుఁ, డైనహరియందుఁ దనహృదయంబుఁ జేర్చి
యమ్మహాత్మునిఁ బరము ననంతు నభవు, నజు నమేయుని నిట్లని యభినుతించె.

సీ. నలినాక్ష మాయాగుణవ్యతికరమునఁ, జేసి కార్యంబైనసృష్టిరూప
మునఁ బ్రకాశించునీఘనరూపవిభవంబు, రూపింప దేహధారులకు దుర్వి
భావ్యంబు దలపోయ భగవంతుఁడవు నైన, పద్మాక్ష నీస్వరూపంబుకంటె
నన్య మొక్కటి సత్యమై బోధకంబైన, యది లేదు గాన నీయతులదివ్య
తే. మైనరూపంబు నాకుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె, నదియుఁ గాక వివేకోదయమునఁ జేసి
వరద నీరూప మజ్ఞానగురుతమోని,వారకం బయ్యె నాకు శశ్వత్ప్రదీప. 295

క. ఘన[4]సత్పురుషానుగ్రహ,మునకై యమితావతారమూలం బగుచుం
దనరెడినీరూపము శో,భన మగు భవదీయనాభిపద్మమువలనన్. 296

---

1. 'ల, స్ఫారతఁ జూడ' వ్రా. ప్ర. 2. 'దన్నాభిసరసముద్భవసరోజంబును' వ్రా. ప్ర.
3. 'నమేయు నజేయు ని ట్లని నుతించె' వ్రా. ప్ర. 4. 'సత్పురుషపరిగ్రహ' వ్రాతప్రతులు.

క. జననంబందిననాచే, ననయము మొదలైన గృహీతకమయ్యె జగత్పా
వన నీదుసుస్వరూపము, ఘనరుచిరం బై స్వయంప్రకాశక మగుటన్. 297

వ. మఱియు జ్ఞానానంద[1]పరిపూర్ణమాత్రంబును (ననావృతప్రకాశంబును) భేదరహి
తంబును బ్రపంచజనకంబును బ్రపంచవిలక్షణంబును భూతేంద్రియాత్మకంబును
నేకంబును నైనరూపంబు నొందియు నెందును బొడగానఁబట్టనినన్ను నాశ్రయించె
డ నదియునుంగాక జగన్మంగళస్వరూపధరుండ వై నీయుపాసకుల మైనమామం
గళంబులకొఱకు నిరంతరధ్యానంబుచేత నీదివ్యరూపంబునం గానంబడితి విట్టినీవు
నిరయభాక్కు లై నిరీశ్వరవాదంబునంజేసి కుతర్కంబులు ప్రసంగించు భగవ్ద్భక్తిర
హితులచేత నాదృతుండవుగావు మఱియుం గొందఱు కృతార్థు లైనమహాత్ములు
భవదీయశ్రీచరణారవిందకోశగంధంబు వేదమారుతానీతం బగుటంజేసి తమ
తమకర్ణకుహరంబులచేత నాఘ్రాణించుచుండుదురు వారలహృదయకమలంబుల
యందు భక్తిపారతంత్ర్యంబున గృహీతపాదారవిందంబులు గలిగి ప్రకాశింతు
వదియునుం గాక ప్రాణులకు [2]ద్రవ్యాగారసుహృన్నిమిత్తం బయినభయంబును
దన్నాశనిమిత్తం బయినశోకంబును ద్రవ్యాదిస్పృహయును దన్నిమిత్తం బయిన
పరిభవంబును (మఱియు నందుఁ దృష్ణయు నది ప్రయాసంబున లబ్ధం బైన నార్తి
మూలం బగు) [3]తదీయం బైనవృథాగ్రహంబును నీశ్రీపాదారవిందంబులందు వై
ముఖ్యం బెంతకాలంబు గలుగు నంతకాలంబును బ్రాప్తంబు లగుం గాని మా
న వాత్మనాయకుండ వగునిన్ను నాశ్రయించిన భయనివృత్తిహేతు వైనమో
క్షంబు గలుగు మఱియునుం గొందఱు సకలపాపనివర్తకం బయినత్వదీయనామ
స్మరణకీర్తనంబులందు విముఖు లై కామ్యకర్మప్రావీణ్యంబునం జేసి నష్టమతు లై
యింద్రియపరతంత్రు లై యమంగళంబు లైనకార్యంబులు సేయుచుండురు దా
నంజేసి వాతాదిత్రిధాతుమూలం బైన (క్షుత్తృడాది) దుఃఖంబులచేతను శీతోష్ణ
వర్షవాతాదిదుఃఖంబులచేతను నతిదీర్ఘం బైనకామాగ్నిచేతను (నవిచ్ఛిన్నం బగు
క్రోధంబుచేతనుం) దహ్యమానులగుదురు వారలఁ గనిన నాచిత్తంబు గలంకం
బొందు జీవుండు భవదీయమాయా[4]పరిభ్రామ్యమానుం డై యాత్మ వే ఱని యె
ప్పుడు దెలియు నంతదాఁక (నిరర్థకం బై దుస్తరం బైన) సంసారసాగరంబు దరి
యింపం జాలకుండు సన్మునీంద్రు లైనను భవదీయనామస్మరణంబు మఱచి
యితరవిషయాసక్తు లై రేని వారలు దివంబులందు వృథాప్రయత్ను లై సంచ
రించుచు రాత్రులయందు నిద్రాసక్తు లై స్వప్నగోచరంబు లయినబహువిధ
సంపదలకు నానందించుచు శరీరపరిణామాదిపీడలకు దుఃఖించుచుం బ్రతిహతంబు
లైనయుద్యోగంబుల భూలోకంబున సంసారు లై వర్తింతురు నిష్కామధర్మ

1. 'స్వరూపమాత్రంబును' వ్రా. ప్ర. 2. 'ద్రవ్యశరీరసుహృ' వ్రా. ప్ర. 3. 'మదీయం బనువృథాగ్రహ' వ్రా. ప్ర. 4. సంక్రాంతుం డై.

లై నిన్ను భజియించు సత్పురుషులకు సన్మార్గంబునం బ్రకాశించి భవదీయభక్తి
యోగపరిశోధితం బైన హృత్సరోజకర్ణికాపీఠంబున వసియించుచు నుండుదుగాక.

మ. వరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల భావంబందు నే పేమనో
హరరూపంబుఁ [1]దలంచి యే గుణగణధ్యానంబు గావింతు ర
ప్పురుషశ్రేష్ఠపరిగ్రహంబునకు నై యే పోల్కిఁ దద్ధ్యానగో
చరమూర్తిం ధరియింతు గాదె పరమోత్సాహుండ వై మాధవా. 299

తే. అరయ నిష్కామధర్ము లైనట్టి భక్తులందు నిత్య ప్రసన్నుండ వైనరీతి
హృదయములఁ బద్ధకాము లైనయమదేవ, గణములందుఁ బ్రసన్నతఁ గలుగవీవు.

చ. అరయ సమస్తభూతహృదయంబులయందు వసించి యేక మై
పరఁగి సుహృత్ప్రియాత్మగుణభాసితధర్ముఁడవుం బరాపరే
శ్వరుఁడవు నై తనర్చుచు నసజ్జనదుర్లభ మైనయట్టి సు
స్థిర మగు సర్వభూతదయచేఁ బొడగానఁగ వత్తు వచ్యుతా. 301

మ. క్రతుదానోగ్రతపస్సమాధిజపసత్కర్మాగ్నిహోత్రాఖిల
వ్రతచర్యాదుల నాదరింప నఖిలవ్యాహారపారాయణ
స్థితి నొప్పారెడి నీపదాబ్జయుగళీసేవాభిపూజాసము
ద్భూతధర్మం బగు వానిభంగి నసురారీ దేవచూడామణీ. 302

తే. తవిలి శశ్వత్స్వరూపచైతన్యభూతి, మహిమచేత నపాస్తసమస్తభేద
మోహుఁడ వఖిలవిజ్ఞానమునకు నాశ్రయుండ వగు నీకు మ్రొక్కెద నోరమేశ.

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూత మగు మాయాలీ
లను జెంది నటన సలిపెడి, ఘనభూతాత్మకున కే నొనర్తు నభివందనముల్. 304

సీ. అనఘాత్మ మఱి భవదవతారగుణకర్మ, ఘనవిడంబనహేతుకంబు లయిన
రమణీయ మగు దాశరథివసుదేవకు, మారాదిదివ్యనామంబు లోలి
వెలయంగ మనుజులు వివశాత్ము లై యైన, యంతకాలంబున సంస్మరించి
జన్మజన్మాంతరసంచితదురితంబుఁ, బాసి కైవల్యసంప్రాప్తు లగుదు

తే. రట్టిదివ్యావతారంబు లవతరింపఁ, జాలు నజుఁడ వగు నీకు మ్రొక్కెద ననఘచరిత
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, భక్తమందార దుర్భవభయవిదూర. 305

తరలము. జననవృద్ధివినాశహేతుకసంగతిం గలయేను నీ
వును హరుండు ద్రిశాఖ లై మనువుల్ మరీచిముఖామరుల్
[2]వానర నం దుపశాఖ లై చెలువొంద నింతకు మూల మై
యనయమున్ భువనద్రుమాకృతి నైన నీ కిదె మ్రొక్కెదన్. 306

మ. పురుషాధీశ భవత్పదాబ్జయుగళీపూజాదికర్మక్రియా

---

1. ధరించి తద్గుణగణ' వ్రా. ప్ర. 2. 'దనర నం దుపశాఖలై భువనాశ్మ దీనికి మూల మై' అచ్చుప్రతి.

పరతం జెందనిమూఢచిత్తులని బహుప్రాయుల్ మనుష్యాధముల్
జరయు న్నంతము నొందఁ జేయ నతిదక్షుం డైన కాలంబు త
ద్గురుకాలాత్ముఁడ వైన నీకు మది సంతోషంబునన్ మ్రొక్కెదన్. 307

సీ. సర్వేశ కల్పాంతసంస్థిత మగుజల, జాతమం దేను సంజనన మంది
భవదీయసుస్వరూపముఁ జూడ నర్థించి, బహువత్సరములు దపంబు సేసి
క్రతుకర్మములు పెక్కు గావించియును నినుఁ బొడగానఁగాలేక బుద్ధి భీతిఁ
బొందిననాకు నిప్పుడును నిర్హేతుక, కరుణచే నఖిలలోకైకవంద్య
తే. మాన సతతప్రసన్నకోమలముఖాబ్జ, కలితభవదీయదివ్యమంగళవిలాస
మూర్తిదర్శింపఁగలిగెభక్తార్తిహరణ, కరణతుభ్యంన[1]మోయనిమరలఁబలుకు

సీ. అమరతిర్యఙ్మనుష్యాదిచేతనయోను, లందు నాత్మేచ్ఛచేఁ జెందినట్టి
కమనీయశుభమూర్తి గలవాఁడ వై ధర్మ, సేతు వనంగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
విషయసుఖంబుల విడిచి సంతతనిజా, నందానుభవసమున్నతిఁ దనర్తు
వది గాన పురుషోత్తమాఖ్యఁ జెన్నొందుదు, వట్టి నిన్నిప్పుడు నభినుతింతు
తే. నర్థి భవదీయపాదంబు లాశ్రయింతు, మహితభక్తిని నీకు నమస్కరింతు
భక్తజనపోషపరితోష పరమపురుష, ప్రవిమలాకార సంసారభయవిదూర.

సీ. తలకొని పంచభూతప్రవర్తక మైన, భూరిమాయాగుణస్ఫురణఁ జిక్కు
వడక లోకంబులు భవదీయజఠరంబు,లో నిల్పి ఘనసమాలోలచటుల
సర్వంకషోర్మిభీషణవార్థినడుమను, ఫణిరాజభోగతల్పంబునందు
యోగనిద్రారతి నుండంగ నొకకొంత, కాలంబు సనఁగ మేల్కనినవేళ [గఁ
తే. నలఘుభవదీయనాభితోయజమువలనఁ, గడఁగినను లోకములుసోపకరణములు
బుట్టఁ జేసితి వతులవిభూతి మెఱసి, పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష. 310

క. నిగమస్తుతి లక్ష్మీపతి, జగదంతర్యామి వగుచు సర్గము నెల్లం
దగుభవదైశ్వర్యంబున, నగణితసౌఖ్యానుభవము నందింతు గదే. 311

సీ. జలజాక్ష యెట్టివిజ్ఞానబలంబునఁ, గల్పింతు వఖిలలోకంబు లోలి
నతజనప్రియుఁడవు నాకట్టిసుజ్ఞాన, మరిమెఁ గృపసేయు మయ్య వరద
సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జెంది నాచిత్తంబు, దత్కర్మకౌశలత్వమునఁ దగిలి [నట్టి
యును గర్మవైషమ్యమునఁ బొందుకతమున, దురితంబుఁ బొరయక తొలఁగు
తే. వెరవు నాకెట్లు గలుగు నవ్విధముదలఁచి, కర్మవర్తను నను భవత్కరుణ మెఱసి
తగఁ గృతార్థునిఁ జేయవే నిగమసంనుత, సత్కృపామూర్తియో దేవచక్రవర్తి.

చ. భవదుదరప్రభూత మగుపద్మమునందు వసించి యున్న నే
నవిరళతావకీనకలితాంశమునం దనరారువిశ్వముం
దవిలి రచించుచున్ బహువిధంబులఁ బల్కెడు వేదజాలముల్

1. 'విశ్వంభరణదేవ' వ్రా. ప్ర.

శివతర మై ఫలింపఁ గృప సేయుము భక్తఫలప్రదాయకా. 313

చ. అని యనుకంప దోఁప వినయంబునఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి చారులో
చనసరసీరుహుం డగుచు సర్వజగత్పరికల్పనారతిం
దనరినఁ న్నుఁ బ్రోచుటకుఁ దా నిటు సన్నిధి యైనయీశ్వరుం
డనయము నా మదుఃఖము దయామతిఁ బాపెడు నంచు నమ్ముచై. 314

క. వనరుహసంజాతుండు నెమ్మనమున హర్షించె ననుచు మైత్రేయమహా
ముని ఘనుఁ డగువిదురునకుఁ, విన యంబున నెఱుఁగఁజెప్పి వెండియుఁబలికెన్.

మ. వనజాతప్రభవుండు కేవలతపోవ్యాసంగుఁ డై పద్మలో
చను గోవిందు ననంతు నాథ్యుఁ దనవాక్ఛక్తి నుతింపఁ సుధా
శనవంద్యుండు ప్రసన్నుఁ డై నిఖిలవిశ్వస్థాపనాలోకనం
బునఁ జూచెన్ విలయప్రభూతబహువాఃపూరంబులన్ వ్రేల్మిడిన్. 316

తే. అట్లు వొడగని యార్తుఁ డై నట్టిపద్మభవుని వాంఛిత మాత్మఁ దీర్పంగఁ దలఁచి
యతనిమోహనివారక మైనయట్టి,యమృతరసతుల్యమధుర వాక్యములనని యె.

చ. తలకొని నీయొనర్పు పని దప్పి మది దలపోయుదుఃఖముం
దలఁగుము నాదులీలకు బ్రధానగుణం బగు సృష్టికల్పనం
బలవడఁ జేయుబుద్ధి హృదయంబునఁ జొన్పి తపస్సమాధిని
ష్ఠల నతిభక్తులన్ ననుఁ బ్రసన్నునిఁ జేయుము చెందు కోరికల్. 318

క. నీ వొనరించుతపోవి, ద్యావిభవవిలోకనీయ మగునీసృష్టిం
గావింపుము లోకంబుల,లో వెలిఁగెడినన్నుఁ గందు లోకస్తుత్యా. 319

క. నాలోనిజీవకోటులు, వాలాయము నీకుఁ గానవచ్చు నిపుడు నీ
వాలోకింపుము దారువి,లోలహుతాశనునికరణి లోకస్తుత్యా. 320

సీ. నలు వొంద నఖిలజీవులయందుఁ గలనన్నుఁ, దెలిసి సేవింపుము నలినగర్భ
భవదీయదోషముల్ వాయును భూతేంద్రి, యాశ్రయవిరహిత మై విశుద్ధ
మైనజీవుని విమలాంతరాత్ముఁడ నైన, నను నేకముగఁ జూచునరుఁడు మోక్ష
పదమార్గవర్తి యై పొసిల్లు బ్రహ్మాండ, మందును వివిధకర్మానురూప

తే. పద్ధతులఁ జేసి పెక్కురూపముల నొందు, జీవతతి రచియించు నీచిత్త మెపుడు
మత్పదాంబుజయుగళంబు మరగి యున్న, కతన రాజసగుణమునఁ గలుగ దఘము.

క. విను మదియుఁ గాక ప్రాణుల, కనయము నెఱుఁగంగ రానియనఘుఁడఁ దేజో
ధనుఁడఁ బరేశుఁడ నీచే,తను గానంబడితి నిదె పితామహ కంటే. 322

వ. మఱియు భూతేంద్రియగుణాత్మకుం డనియు జగన్మయుం డనియు నన్ను నీచిత్తం
బునందుఁ దలంపుము తామరసనాళవివరపథంబు వెంటం జని జలంబులలోనం
జూడం గోరినట్టిమదీయుస్వరూపంబు. 323

క. నీ కిప్పుడు గానంబడు, నాకులకును సురగణార్చితనాకుల కై వ
[1]వాకారగం దలపోయను, రా కింతు మదీయరూప[2]రమ్యత్వంబుల్. 324

క. కావున మచ్చారిత్రక, థావిలసిత మైనసుమహితస్తవము జగ
త్పావనము విగతసంశయ, భావుడ వై బుద్ధి నిలుపు పంకజజన్మా. 325

క. సగుణుడ నై లీలార్థము, జగములు గల్పింప దలచు చతురుని నన్నున్
సగుణునిగా నుతియించితి, దగ సంతస మయ్యె నాకు దామరసభవా. 326

క. ఈమంజుస్తవరాజము, నీమనమున జింత దక్క నిలుపుము భక్తిన్
ధీమహిత నీమనంబున, గామించినకోర్కు లెల్ల గలుగుం జుమ్మా. 327

క. అనుదినమును ద్రిజగత్పావన మగునీమంగళస్తవంబు బఠింపన్
వినినను జనులకు నే బొడ, గనబడుదు నవాప్తసకలకాముడ నగుచున్. 328

తే. వనతటాకోపనయనవివాహదేవ, భవననిర్మాణభూమ్యాదివివిధదాన
జపతపోవ్రతయోగయజ్ఞములఫలము, మామకస్తవఫలమునసమంబు గాదు.

క. జీవావలి గల్పించుచు, జీవావలిలోన దగ వసించుచు బ్రియవ
స్త్వావలి లోపల బ్రియవ, స్త్వావలి వై యుండునన్ను ననిశము బ్రీతిన్.

క. తలపుము మత్ప్రీతికి నై, కలిగించితి నిన్ను భువనకారక నాలో
పల నడగి యేక మై నిశ్చలగతి వసియించి యున్నజగముల నెల్లన్. 331

తే. తగ నహంకారమూలతత్త్వంబునొంది, నీవు పుట్టింపుమనుచు రాజీవభవుడు
వినగ నానతిచ్చి యవ్విష్ణుడభవు, డంత నంతర్హితుం డయ్యె ననఘచరిత.

క. అని చెప్పిన మైత్రేయుని, గనుగొని విదురుండు పలికె గడుముద మొప్పన్
జననుత నళినదళాక్షుడు, సనినం బద్మజుడు దేహసంబంధమునన్. 333

క. మానససంబంధంబున, బూనికయీసర్గ మెట్లు పుట్టించె దయాం
భోనిధి వై నాకింతయు, మానుగ నెఱిగింపవయ్య మహితవిచారా. 334

వ. అనవుడునమ్మునివరేణ్యుండు విదురున కిట్లనియె బుండరీకాక్షవరదాన ప్రభావంబునం బంకజాసనుండు శతదివ్యవత్సరంబులు భగవత్పరంబుగా దపంబుగావించి (తత్కాలవాయువుచే గంపితం బగుసజనివాసం బయిన) పద్మంబును వాయువును జలంబులను గనుంగొని యాత్మీయతపశ్శక్తిచేత నభివృద్ధిం బొందినవిద్యాబలంబున వాయువు బంధించి తోయంబులతోడ నొక్కతోయంబ సమస్తంబును గ్రోలి యంత గగనవ్యాపి యగుజలంబును గనుంగొని. 335

ఉ. వారిజసంభవుండు బుధవంద్యుడు చిత్తమునం దలంచె దై
త్యారి బయోవిహారి సముదంచితహారి నతాఖిలామృతా
హారి రమాసతీహృదయహారి నుదారవిహారభూరిసం
సారి భవప్రహారి విలసన్నుతసూరి నఘారి నయ్యెడన్॥ 336

---

1. 'వాక్యవ్వగ' వ్రా. ప్ర. 2. 'రమణీయంబున్' వ్రా. ప్ర.

తే. అట్లు దలఁచి సరోజజుం [1]డంబుజమును, గగనతలమునఁ జూచి యా కమలకోశ
లీన మై యున్నలోకవితానము ను. నొయ్యఁ బొడగని హరిచే నియుక్తుఁ డైన.

తే. వానిఁగాఁ దన్నుఁ దలఁచి యవ్వనరుహంబు
లోపలికిఁ బోయి ముం దందులోన నున్న
మజ్జగంబులఁ జూచి యమ్ముల సృజించె
మఱి చతుర్దశభువనముల్ మహిమఁ జేసి. 338

క. [2]ఇరఁగ సుధాశనతిర్యఙ్నరవివిధస్థావరాదినానాసృష్టి
స్ఫురణ నజుం డొనరించెం, బరువడి నిష్కామధర్మఫలరూపమునన్. 339

వ. ఇట్లు భువనంబులఁ బద్మజుండు గల్పించె నని మైత్రేయుండు విదురున కెఱిం
గించిన. 340

క. విదురుఁడు దురితావనిభృద్భిదురుఁడు మునివరునిఁ జూచి ప్రియము మనముసం
గదురఁగ నిట్లని పలికె న,తిదురంతం బగునవిష్ణుదేవునిమహిమన్. 341

తే. అమరె భువనంబు లతనికాలాఖ్యతయును, గణుతి సేయుతదీయలక్షణము లర్థి
నాకు నెఱిఁగింపు మయ్యవివేకచరిత, యనిన మైత్రేయుఁ డవ్విదురునకు ననియె.

సీ. ఆద్యంతశూన్యంబు నవ్యయం బై తగు, తత్త్వ మింతకు నుపాదాన మగుట
గుణవిషయములు గైకొని కాలమును మహ,దాదిభూతములు దన్నాశ్రయింపఁ
గాలానురూపంబుఁ గైకొని యీశుండు, దనలీలకై తనుఁ దా సృజించెఁ
గర మొప్పనఖిలలోకములందుఁ దా నుండుఁ,దనలోన నఖిలంబుఁ దనరుచుండుఁ

తే. గాన విశ్వమ్మునకుఁ గార్యకారణములు
దాన యమ్మహాపురుషునితనువువలనఁ
బాసి విశ్వంబు వెలి యై ప్రభాస మొందె
మానితాచార యీవర్తమానసృష్టి. 343

క. తెఱఁ గొప్ప నఖిలవిశ్వముఁ, బురుషోత్తము[3]మాయచేతఁ బుట్టుం బెరుఁగున్
విరతిం బొందుచు నుండుం, గర మర్థి భూతభావికాలములందున్. 344

వ. అట్టిసర్గంబు నవవిధం బందుఁ బ్రాకృతవైకృతభేదంబులు గాఁ ద్రవ్యగుణంబులను
త్రివిధంబులకుఁ బ్రతిసంక్రమంబు లగుచునుండు నందు మహత్తత్త్వగుణాశ్రయం
బు ప్రథమసర్గం బది నారాయణసకాశంబున గుణవైషమ్యంబునం బొందు ద్రవ్య
జ్ఞానక్రియోదయం బైన యహంకారతత్త్వంబు ద్వితీయసర్గంబు శబ్దస్పర్శరూపరస
గంధంబులను పంచతన్మాత్రద్రవ్యశక్తియుక్తం బైన పృథివ్యాదిభూతసర్గంబు మూఁ
డవది యై యుండు [4]జ్ఞానేంద్రియంబు లైన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులుఁ
[5]గర్మేంద్రియంబు లైన వాక్పాణిపాదపాయూపస్థములు నను దశవిధేంద్రియ

1. డంబువులను. 2. మఱియు. 3 దేవామందు. 4. 'జ్ఞానయుక్తంబు లైన' వ్రాతప్రతి.
5. 'గర్మకలాపంబు లైన' వ్రా. ప్ర.

జనకంబు చతుర్థసర్గంబు సాత్త్వికాహంకారజనితం బైనమనోమయసుమ
నోగణసర్గం బైదవసర్గం బై యొప్పు జీవలోకంబునకు నబుద్ధికృతంబు లైన
యావరణవిక్షేపంబులం జేయుతామససర్గం బాఱవ దైయుండు నియ్యాఱు నీశ్వ
రునకు లీలార్థంబు లయినప్రాకృతసర్గంబు లయ్యె నింక వైకృతసర్గంబు లేడవది
మొదలుగాఁగలుగు నవి వివరింతు వినుము[1] పుష్పోత్పత్తిరహితంబులై ఫలించెడు
నశ్వత్థోదుంబరపనసన్యగ్రోధాదు లైనవనస్పతులును బుష్పితంబులై ఫలపాకాం
తంబు లైన(వ్రీ)హియవముద్గా)ద్యోషధులును నారోహణానపేక్షంబులైన (మా
లతీవల్లికాది)లతలను త్వక్సారంబు లైనవేణ్వాదులును [2]కఠినీభూతమూలంబు
లును శిఖావిస్తృతంబులును నగులతావిశేషరూపంబులైనవీరుధంబులును బుష్ప
వంతంబు లయి ఫలప్రాప్తంబు లగు(చూతాది)ద్రుమంబులును నవ్యక్తచైతన్యం
బులు నూర్ధ్వస్రోతంబులు నంతస్స్పర్శంబులుఁ దమఃప్రాయంబులు నై [3]స్థావరం
బులయినయీయాఱు నేడవసర్గంబయ్యె నెనిమిదవసర్గంబు తిర్యక్సర్గం బిరువదియె
నిమిదిభేదంబులుగలిగి శ్వస్తనాదిజ్ఞానశూన్యంబు లయి యాహారాదిజ్ఞానమాత్ర
నిష్ఠంబు లయి ఘ్రాణంబువలన నెఱుంగం దగినవాని నెఱుంగుచు హృదయం
బున దీర్ఘానుసంధానరహితంబు లై వర్తించుద్విశఫంబులు గలవృషభమహిషాజ
కృష్ణ సూకర రోష్ట్రి గవయరురు మేష ముఖరనవకంబును నేకశఫంబు గలఖరా
శ్వాశ్వతరగౌరశరభచమర్యాదిషట్కంబును బంచనఖంబులు గలశునకసృగాల
వృక వ్యాఘ్ర మార్జార శశ శల్యక సింహ కపి గజ కూర్మ గోధాముఖభూచర
ద్వాదశకంబును మకరాదిజలచరంబులును గంక గృధ్రబక శ్యేన భాస భల్లూక
బర్హి హంస సారస చక్రవాక కాకోలూకాది(*ఖేచరంబులు నయ్యె) (నర్వా
క్స్రోతం బై యేకవిధం బగు) మానవసర్గంబు రజోగుణప్రేరితం బై [5]కర్మ
కరణదక్షంబై దుఃఖం బందును సుఖంబు గోరు నిది తొమ్మిదవసర్గం బనం
దగు నీత్రివిధసర్గంబులు వైకృతసర్గంబు లనంబడు నింక దేవసర్గంబు విను
మదియు నెనిమిదితెఱంగులు గలిగి యుండు నందు విబుధ పితృ సురాదులు
మూఁడును గంధర్వాప్సరస లొకటియు యక్షరక్షస్సు లేకంబును భూతప్రేత
పిశాచంబు లొకటియు సిద్ధ చారణ విద్యాధరు లేకంబును గిన్నర కింపురుషు
లొకటియునుంగా దేవసర్గం బయ్యె నిట్లు బ్రహ్మనిర్మితంబులైన దశవిధసర్గంబులు
నెఱిఁగించితి (నింక మనువులం దదంతరంబుల నెఱిఁగించెదఁ గల్పాదులయందు
నీప్రకారంబున స్వాయంభూతుండును) నమోఘసంకల్పుండును నగునప్పుండరీ

---

1. 'అపువ్వుఫలవంతంబు లైనవనస్పతులును,' వ్రా. ప్ర. 2. లతలు ముదిరి కాఠిన్యంబునొంది యారోహణానపేక్షంబు లైనవీరుధంబులును' వ్రాఁతప్రతి. 3. 'యీస్థావరంబు లాఱు సప్తమసర్గం బయ్యె' వ్రా. ప్ర. 4. (1) 'ఖేచరంబులు మొదలుగఁ గలది తిర్యక్సర్గం బయ్యె' అ. ప్ర. 5. 'కర్మారంభంబునం గలిగి తొమ్మిదవసర్గం బనం' వ్రా. ప్ర.

కాక్షుండు రజోగుణయుక్తుం డై స్రష్ట యగుచు స్వస్వరూపం బయినవిశ్వంబు నాత్మీయసామర్థ్యంబునం గల్పించె నయ్యీశ్వరునిమాయావ్యాపారంబులచే నీ సృష్టియందు నద్యావర్తంబులం బడి భ్రమించుచున్నమహీరుహంబులుంబోలెం బూర్వాపరభావంబు లెఱుంగంబడకుండు నీకల్పంబునం దుండుదేవాసురాదులు ప్రతిమన్వంతరంబునందును నిట్ల నామరూపంబులచే నిర్దేశింపంబడుదురు మఱియు నిం దొక్కవిశేషం బెఱింగించెదం గౌమారసర్గం బను నది దేవసర్గాంతర్భూతం బయ్యును బ్రాకృతవైకృతోభయాత్మకంబై దేవత్వమనుష్యత్వరూపంబైనసనత్కుమారాదిసర్గం బనంబడె నమోఘసంకల్పుం డైనపుండరీకాక్షుండు దనుం దాన యిట్లు విశ్వభేదంబును గల్పించె నని మైత్రేయుండు విదురునకుం జెప్పి కాలలక్షణం బెఱింగించువాఁ డై యి ట్లనియె. 345

సీ. భువిఁ దనకార్యాంశ । మునకు నంతయు నన్య,వస్తుయోగంబు నే । వలన లేక
ఘటపటాదిక జగ । త్కార్యంబునకు నిజ,సమవాయకారణ । త్వమునఁ బరఁగి
జాలసూర్యమరీచి । సంగతగగనస్థ, మగుత్రసరేణుష । ష్ఠాంశ మరయఁ
బరమాణు వయ్యెఁ ద । త్పరమాణువం దర్క,గతి యెంతదడవుద । త్కాలమగును

తే. సూక్ష్మకాలంబు విను మది । సూర్యమండ,లంబు ద్వాదశరాశ్యాత్మ । కంబనంగఁ
గలుగుజగమున నొకయేఁడు । గడచిచనినఁ, గాలమెంతగు నదిమహా । త్కాలమనఘ.

వ. అందుఁ బరమాణుద్వయం బొక్కయణు వగు నణుత్రితయం బొక్కత్రసరేణు వగు నవి మూఁడు గూడ నొక్కత్రుటి యగు నాత్రుటిశతం బొక్కవేధ యనం బరఁగు నట్టివేధలు మూఁడు గూడ నొక్క లవం బనం దగు నవి మూఁ డైన నొక్కనిమేషం బనం జను నిమేషత్రయం బొక్కక్షణం బగు క్షణపంచకం బొక్కకాష్ఠ యనం దగు నవి పది యైన నొక్క లఘు వన నొప్పు నట్టిలఘుపంచదశకం బొక్కనాడి యనం బరఁగు నట్టినాడి కాద్వయం బొక్కముహూర్తం బయ్యె నట్టినాడిక లా ఱైన నే డైన మనుష్యులకు నొక్క ప్రహరం బగు నదియు యామం బనం జను దివసపరిమాణవిజ్ఞేయంబగునాడికోన్మానలక్షణం బెఱింగింతు వినుము మట్టుల తామ్రంబునం బాత్రంబు రచియించి చతుర్మాషసువర్ణంబునం జతురంగుళాయామశలాకంబుఁ గల్పించి దానం దత్పాత్రమూలంబున ఛిద్రంబుఁ గల్పించి తచ్ఛిద్రంబునం బ్రస్థమాత్రతోయంబు పరిపూర్ణంబు నొందునంతకాలం బొక్కనాడిక యగు యామంబులు నాలుగు సన నొక్కపగ లగు రాత్రియు నిప్పగిది జరుగు నట్టియహర్నిశంబులు గూడ మర్త్యుల కొకదివసం బగు నవి పదునేనైన నొక్కపక్షం బగు శుక్లకృష్ణ (నామంబులం బరఁగినయ) పక్షంబులు రెండు గూడ నొక్కమాసం బగు నది పితృదేవతలకు నొక్కదివసం బగు నట్టిమాసంబులు రెం డైన నొక్కఋతు వగు షణ్మాసంబు లరిగిన నొక్కయయనం బగు నవి దక్షిణోత్తరాయణంబులు రెండు గూడి ద్వాదశమాసంబు లైన నొక్క

సంవత్సరం బగు నది దేవతలకు నొక్క దివసంబు నట్టి సంవత్సరశతంబు నరులకుం బరమాయు వై యుండుం గాలాత్ముండును నీశ్వరుండును నైన సూర్యుండు గ్రహ నక్షత్ర తారా చక్రస్థుం డై పరమాణ్వాదిసంవత్సరాంతం బైన కాలంబునం జేసి ద్వాదశరాశ్యాత్మకం బైన జగంబున సౌర బార్హస్పత్య సావన చాంద్ర నాక్షత్రమాన భేదంబులం గానంబడుచున్నవాం డై సంవత్సర పరివత్సరేడావత్సరాన వత్సర వత్సరనామంబుల సృజ్యం బైన బీజాంకురంబుల శక్తిం గాలరూపం బైన స్వశక్తిచేత నభిముఖంబుగాఁ జేయుచుం బురుషులకు నాయురాదివ్యయంబులం జేసి విషయాసక్తి నివర్తింపం జేయుచుం గోరికలు గలవారికి యజ్ఞముఖంబులం జేసి గుణమయంబు లైన స్వర్గాదిఫలంబుల విస్తరింపం జేయుచు గగనంబునం బరువు వెట్టు వత్సరపంచక ప్రవర్తకుం డగు మార్తాండునకుం బూజ గావింపు మని మైత్రేయుండు పలికిన విదురుం డి ట్లనియె. 347

క. నరపితృదేవగణాయుః, పరిమాణము లెఱుంగ నాకుఁ బలికితివి మునీ
శ్వర యెఱిఁగింపు త్రిలోకిం, బరిలోకవిలోకనైకపరు లగువారిన్. 348

ఉ. పూనినయోగసిద్ధి దగఁ బొందిననేత్రయుగంబునం బహి
ర్జ్ఞానము గల్గి యుండి భువనంబునఁ జూచుచు నుండువారికి
న్మానుగఁ గల్గు కాలగతి నాకెఱిఁగింపు మునీంద్ర నావుడు
న్జ్ఞానయశాలి యవ్విదురు నాదర మొప్పఁగఁ జూచి యి ట్లనున్. 349

సీ. జననుత కృతయుగసంఖ్య నాలుగువేలు, దివ్యవర్షములు దదీయసంధ్య
లెనిమిదినూఱేండ్లు విను త్రేత వత్సర, త్రిసహస్రము లగుఁ దదీయసంధ్య
లాఱునూఱేండ్లు నగు ద్వాపరము రెండు, వేలవత్సరములు వేయిసంధ్య
లోలి నన్నూఱేండ్లుగాఁ గలియుగము సహస్రవర్షములు సంధ్యాంశ మరయ
తే. [1]రెండునూఱేండ్లు నిల్చియుండుఁ జువ్వె
యనఘ సంధ్యాంశమధ్యంబులందు ధర్మ
మతిశయించును సంధ్యాంశమందు ధర్మ
మల్పమై కానఁబడు చుండు ననఘచరిత. 350

వ. మఱియు ధర్మదేవత కృతయుగంబున నాలుగుపాదంబులును ద్రేతయందు మూఁడుపాదంబులును ద్వాపరంబునం బాదద్వయంబును గలియుగంబున నేకపాదంబును గలిగి సంచరించు న ట్లగుటం జేసి. 351

క. పాదవిభేదంబున మర్త్యాదులును దఱుఁగు నధర్మ మాకొలఁదినె యు
త్పాదిల్లి వృద్ధిఁ బొందు ధరాదివిజులు [2]పాదబుద్ధిరతు లగుదు రిలన్. 352

సీ. భూర్భువస్స్వర్లోకములకంటెఁ బొడువునఁ, గడు నొప్పు సత్యలోకంబునందు
నుండుబ్రహ్మకుఁ జతుర్యుగసహస్రము లేఁగ, దివ మొక్కటియగు రాత్రియును నిట్ల

1. 'యుగశతాబ్దంబులును నిల్చి యుండు' తా. ప్ర 2. పాపబుద్ధి.

చన ధాతనిద్రవోవు జగములు మడఁగు మేల్కనిచూడ మరల లోకములు పుట్టుఁ
దద్దినమునఁ జతుర్దశ మనులు గలుదు రం, దొక్కొకమనువున కొనర దివ్య
తే. యుగములోలిని డెబ్బదియొక్కమాఱు, సనినమనుకాలమయ్యె నమ్మనుకులంబు
సురలు మునులును సప్తర్షులును భగవదంశమునఁ బుట్టి పాలింతు రఖిలజగము.
క. హరి పితృసురనృతిర్య, ఙ్నరరూపములన్ జనించి నయమున మన్వం
తరముల నిజసత్త్వంబునఁ, బరిపాలన సేయు జగముఁ బౌరుష మొప్పన్.
క. క్రమమునఁ ద్రైవర్గికసర్గము సెప్పంబడె సరోజగర్భుఁడు దివసాం
తమునఁ దమఃపిహితపరాక్రముఁడై శయనించు నిద్రఁ గైకొని యంతన్.
సీ. ఆ రాత్రి భువనత్రయంబు దమఃపిహితమై, భానుచంద్రులతో విలీనమైన
సర్వాత్మకుఁ డగుహరి శక్తి సమేతమై, కడఁగి వెలుంగు సంకర్షణాగ్ని
భువనత్రయంబును దవిలి దహింపఁగ, నయ్యనలకీలలఁ బొడమినమహోష్మ
లలమినఁ గమరి మహర్లోకవాసులు, జనలోకమునకును జనుదు రపుడు
తే. విలయసమయసముత్కటవిపులచండ
వాతఘాతోర్మిజాలదుర్వారవారి
భువనములు మున్గ నమ్మూఁడుభువనములను
దత్పయోరాశిమీఁదఁ బద్మావిభుండు. 356
ఉ. చారుపటీర హీర ఘనసార తుషార మరాళ చంద్రికా
పూర మృణాళ హార పరిపూర్ణ సుధాకర కాశ మల్లికా
సారనిభాంగశోభితభుజంగమతల్పమునందు యోగని
ద్రారతిఁ జెందియుండు జరస్థిరభూర్భువరాదిలోకుఁడై. 357
క. జనలోక నివాసులు గీర్తిని వినుతింపంగ నతులదివ్యప్రభచేఁ
దనరుచు మీలితనిజలోచనుఁడై వసియించు నతఁడు సముచితలీలన్. 358
వ. ఇవ్విధంబున. 359
సీ. కైకొని బహువిధకాలగత్యుపలక్షి, తములై యహోరాత్రతతులు జరగ
శతవత్సరంబులు జనులకుఁ బరమాయు, వైనపంగతిఁ బంకజాసనునకుఁ
బరమాయువగు శతాబ్దంబు లందుల సగ, మరిగిన నదియ పరార్ధ మండ్రు
గాన పూర్వార్ధంబు గడచుటఁ జేసి ద్వి, తీయపరార్ధంబు దీనిపేరు
తే. గడఁగి పూర్వపరార్ధాదికాలమందు, బ్రహ్మకల్పాఖ్య నెంతయుఁ [1] బరఁగునందు
బ్రహ్మ యుదయించుటం జేసి బ్రహ్మకల్ప, మనియు శబ్దాత్మకబ్రహ్మ మనియు నెగడె.
క. విను మెన్నఁడు పంకజనా, భునినాభీసరసి యందు భువనాశ్రయమై
తనరినపద్మము వొడమెను, సనఘా యది పద్మకల్పమన విలసిల్లున్. 361

1. 'బరఁగుచుండు, బ్రహ్మకల్పంబు శబ్దంబు బ్రహ్మమనుచుఁ, బలుకఁబడు నట్టి బ్రహ్మకల్పంబు తుదిని.' వ్రా. ప్ర.

వ. పూర్వపరార్ధాదిని గలిగిన[1] బ్రహ్మకల్పంబుఁ జెప్పితి నింక ద్వితీయపరార్ధంబు మొదల నెన్నఁడేని హరి సూకరాకారంబు దాల్చు నది వరాహకల్పం బనందగు నట్టివరాహకల్పం బిపుడు వర్తమానం బగుచున్నది వెండియు. 362

సీ. దీపింపఁ గాలస్వరూపుఁ డై నట్టిప, ద్మాక్షుఁ డనంతుఁ డనాదిపురుషుఁ
డఖిలవిశ్వాత్మకుఁ డగు నీశునకుఁ బర, మాణ్వాదియుగపరార్ధాంత మగుచు
జరుగు నీకాలంబు చర్చింప నొక్క ని, మిషమాత్రకాల మై మెలఁగుచుండుఁ
గాని యీశ్వరునకుఁ గర్తగాఁ జాల దిక్కాలంబు విను మది గాక దేహ

తే. మందిరార్థాదికర్మాభిమానశీలు, రైనవారికి నాశ్రయం బగుటఁ జేసి
యరయ హరి తద్గుణవ్యతికరుఁడు గాన, కాల మమ్మేటి కెన్నఁడుఁ గర్త గాదు.

వ. మఱియు షోడశవికారయుక్తంబై పృథివ్యాదిపంచభూతపరివృతం బయి దశావరణంబులు గలిగి పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణం బై బ్రహ్మాండకోశంబు దనర్చుచుండు.

చ. హరి పరమాణురూపమున నందు వసించి విరాజమానుఁ డై
సరి వెలుఁ గొందు నిమ్మల నసంఖ్యము లైనమహాండకోశముల్
నెఱేఁ దనయందు డింద నవనీరజనేత్రుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ డ
క్షరుఁడు పరాపరుం డఖిలకారణకారణుఁ డప్రమేయుఁ డై. 365

క. నిరతిశయోజ్జ్వలతేజ, స్స్ఫురణం దనరారుపరమపురుషుని విష్ణుం
బురుషోత్తము వర్ణింపను, సరసిజభవభవుల కైన శక్యమె చెపుమా. 366

క. అని మైత్రేయుఁడు విదురుం, గనుఁగొని వెండియును బలికెఁ గాలాహ్వయుఁ డై
తనరినహరి[2] మహిమల నే, వినిపించితి సృష్టిమహిమ విను మెఱిఁగింతున్. 367

వ. పరమేష్ఠి యీసృష్ట్యాది నహమ్మను దేహాభిమానబుద్ధిం గలమోహంబును నంగనాసంగమస్రక్చందనాదిగ్రామ్యభోగేచ్ఛలు గలమహామోహంబును దత్ప్రతిఘాతజాతం బైనక్రోధంబు నందుఁ గలుగు నంధతామిస్రంబును దన్నాశంబున నదహమేవ మృతోఽస్మి యను తామిస్రంబును జిత్తవిభ్రమంబును నను నవిద్యాపంచకమిశ్రంబుగా సర్వభూతావలిం బుట్టించి యాత్మ యచిత్తంబునం బాపసృష్టిఁ గల్పించుటకుఁ బశ్చాత్తాపంబు నొంది భగవద్ధ్యానామృతపూతమానసుం డై యూర్ధ్వరేతస్కులును బరమపవిత్రులును నైన సనక సనందన సనత్కుమార సనత్సుజాతు లను మునులఁ బుణ్యావర్తనుల నతిసత్త్వగుణగరిష్ఠుల ధీరజనోత్తముల నార్యుల హరిప్రసన్నులం గా దివ్యదృష్టిం గల్పించి వారలం జూచి మీ రామీయంశంబులం బ్రజలం బుట్టించి ప్రపంచంబు వృద్ధిఁ బొందింపుం డనిన వారలు తద్వచనంబు లపహసించుచుఁ బద్మజుం గని మోక్షధర్ములును నారాయణపరాయణులును నై ప్రపంచనిర్మాణంబునకుఁ బ్రతికూలవాక్యంబులు పలికిన [3]నుదయించిన క్రోధంబు బుద్ధిచేఁ నిగ్రహింపఁబడినను నరవిందసంభవుని భ్రూమధ్యంబు

1. పద్మకల్పంబు. 2. మహిమెల్లను. 3. గనలొందు నరవిందసంభవు భ్రూమధ్య' వ్రా. ప్ర.

వలనంగ్రోధస్వరూపంబున నీలలోహితుండు నిఖిలసురాగ్రజుండై యుదయించె నివ్విధంబున. 368

మ. జననం బందిననీలలోహితుఁడు గంజాతాసనుం జూచి యి
ట్లను నోదేవ మదాఖ్య యెట్టిది మదీయావాస మెచ్చోటు నా
కనయంబు న్నెఱిఁగింపవే యనుచు నయ్యంభోజగర్భుండు లా
లనముం దోఁపఁ గుమార నీజననవేళం రోదనం బిచ్చుటన్. 369

తే. రుద్రనామంబు నీకు నిరూఢ మయ్యెఁ, జంద్రసూర్యానలానిలసలిలగగన
పృథివిప్రాణతపోహృదింద్రియము లనఁగఁ, గలుగు నేకాదశస్థానములువసింప.

వ. అని వెండియు మన్యు మను మహాకాల మహచ్ఛివ ఋతధ్వజోరు రేతో భవ కాల వామదేవ ధృతవ్రతు లనునేకాదశనామంబులు గలిగి ధీవృత్త్యశనోమానియుత్సర్పిరి లాంబి కేరావతీ సుధా దీక్షా నామపత్నీసమేతుండ వై పూర్వనియుక్తంబు లయిననామంబులం దత్తన్నివాసంబుల వసియించి ప్రజలం గల్పింపు మని నిర్దేశించిన భగవంతుం డగునీలలోహితుండు విశ్వగురుం డైన పితామహునిచే నియుక్తుండై సత్త్వాకృతిస్వభావంబుల నాత్మసము లైన ప్రజలం గల్పించె. 371

ఉ. రుద్రునిచేత నీగతి నిరూఢమతిన్ సృజియింపఁబడ్డయా
రుద్రగణంబు లోలి నవరుద్ధత విశ్వము మ్రింగ నమ్మహో
పద్రవశాంతికై యజుఁడు భర్గులఁ జూచి కుమారులార మీ
రౌద్రవిలోకనానలభరంబునఁ గ్రాఁగె సమస్తలోకముల్. 372

క. మీసృష్టిసాలు నింకం, దీసత్తములార వినుఁడు ధృతి మీరు తపో
వ్యాసంగచిత్తు లై చనుఁ,డా సన్మంగళము లగు దృఢంబుగ మీకున్. 373

మ. భగవంతుం బురుషోత్తముం హరిఁ గృపాపాథోధి లక్ష్మీశ్వరుం
సుగుణభ్రాజితు నచ్యుతుం బరుఁ బరంజ్యోతిం బ్రభుం సర్వభూ
తగుహావాసు నధోక్షజుం శ్రితజనత్రాణైకదక్షు న్నజుం
జగదాత్మున్ గను చుండు రావ్యులు తపశ్శక్తిం స్ఫుటజ్ఞాను లై. 374

వ. అనిన విని. 375

ఉ. కైకొని యిట్లు పంకరుహగర్భునిమాత్రితు లైనరుద్రు లు
ద్రేకముఁ దక్కి కానలకు ధీయుతు లై తపమాచరింప న
స్తోకచరిత్రు లేఁగిరి చతుర్ముఖుఁ డంతఁ బ్రపంచకల్పనా
లోకనుఁ డై సృజించె జనలోకశరణ్యుల ధీవరేణ్యులన్. 376

తే. వినుము భగవద్బలాన్వితవినుతగుణులు, భువనసంతానహేతువిస్ఫురణకరులు
పద్మసంభవతుల్యప్రభావయుతులు, పదురు గొడుకులు పుట్టిరి భవ్యయశులు.

సీ. అరవిందసంభవు నంగుష్ఠమున దక్షుఁ, డూరువువలనను నారదుండు

నాభిఁ బులహుఁడు గర్ణములఁ బులస్త్యుండు, త్వక్కునను భృగువు హస్తమునఁ గ్రతువు
నాస్యంబువలన నయ్యంగిరసుఁడు ప్రాణమున వసిష్ఠుఁడు మనమున మరీచి
గన్నుల నత్రియుం గాఁ బుత్రదశకంబు, గలిగెఁ బెండియు నలినగర్భు
తే. దక్షిణస్తనమువలన ధర్మ మొదవె, వెన్నువలనను నుదయించె విశ్వభయద
మైనమృత్యు వధర్మంబు నందగలిగె, నాత్మఁ గాముండు జననము నందె మఱియు.
సీ. భ్రూమధ్యతలమునఁ గ్రోధంబు నధరంబునను లోభంబు నాస్యమునను వాణి
యును మేఢ్రమందుఁ బయోధులు పాయువునందు నఘాశ్రయుండైన నిరృతి
లాలితచ్ఛాయవలన దేవహూతివిభుండు కర్దముండును బుట్టె నంత
నబ్జజుఁ డాత్మదేహమున జనించిన, భారతిఁ జూచి విభ్రాంతిఁ బొరసి
తే. పంచశరబాణనిర్భిన్నభావుఁ డగుచుఁ, గూఁతు రని పాపమునకు సంకోచపడక
కవయఁ గోరినజనకునిఁ గని మరీచి, మొదలుగాఁ గలయమ్మునిముఖ్యు[1] లెఱిఁగి.
వ. ఇట్లనిరి. 380
ఉ. చాలుఁ బురే సరోజభవ సత్పథవృత్తిఁ దొఱంగి కూఁతుఁ ని
ట్లాలరి వైరమింప హృదయంబునఁ గోరుట ధర్మ[2]రీతియే
బేలరి వైతి నీతగవుఁ బెద్దతనంబు[3]ను నేల పాలు గా
శీలము వోవ దట్టి యిటు సేసినవారలు మున్న గల్గిరే. 381
ఉ. నీవు మహానుభావుఁడ వనింద్యచరిత్రుఁడ విట్టిచోట రా
జీవభవుండు దా విధినిషేధము లాత్మ నెఱుంగఁ డయ్యె నీ
భావభవప్రసూనశర బాధితుఁ డై తనకూఁతుఁ బొందెఁ బో
వావి దలంప లేకనుచు వారక లోకులు ప్రువ్వఁ దిట్టరే. 382
క. పాపము దలఁపక నిమిషము, లోపలఁ జెడుసౌఖ్యమునకు లో నైతివె యిం
తే పో ధారుణిఁ 'గామాన్ధోఽపి న పశ్యతి' యనంగఁ దొల్లియు వినమే. 383
మ. అని యిబ్భంగి మునీంద్రు లాడినకఠోరాలాపముల్ వీనుల
న్విని లజ్జావనతాననుం డగుచు నానీరేజగర్భుండు స
య్యన దేహంబు విసర్జనీయముగఁ జేయన్ దిక్కు లేతెంచి త
త్తనువుం గైకొనఁ బుట్టె దిక్కలిత మై తామిస్రనీహారముల్. 384
వ. అంత. 385
చ. ఉడుగక పంకజాతభవుఁ డొండొకదేహముఁ దాల్చి ధైర్యమున్
విడువక సృష్టిపూర్వసమవేశమునన్ సృజియించు నైపుణిం
బొడమమి కాత్మలోనఁ దలపోయుచు నుండఁ జతుర్ముఖంబులన్
వెడలె ననూనరూపములు వేదము లంచితధర్మయుక్తమై. 386

1. లరిగి, 2. సంగతే. 3. జలంబు పాలు గా.

తే. మఱియు శాఖలు విహితకర్మములుఁ దంత్ర
ములును నడవళ్లు నాశ్రమంబులుఁ దదీయ
ముఖచతుష్కమునందునఁ బొడమె ననిన
విని మునీంద్రునిఁ జూచి యావిదురుఁ డనియె. 387

క. తోయజసంభవుఁ డప్పుడు, నేయే ముఖమండలమున నేయే సృష్టిన్
ధీయుతుఁడై సృజియించెను, బాయక యత్తెఱఁగుఁ దెలియఁబలుకుము నాకున్.

వ. అని యిట్లు విదురుం డడిగిన మైత్రేయుం డతని కిట్లనియె ఋగ్యజుస్సామాథర్వంబు లను వేదంబులును [1]హోతృకర్మంబు లయిన ప్రగీతమంత్రస్తోత్రంబు లగు శస్త్రంబులును నధ్వర్యుకర్మం బైన యిజ్యయు సంప్రగీతస్తోత్రం బయిన స్తుతియును నుద్గాతృప్రయోజ్యం బైన ఋక్సముదాయరూపం బగు స్తోమంబును బ్రాయశ్చిత్తం బగు బ్రహ్మకర్మంబును నాయుర్వేదధనుర్వేదగాంధర్వవేదంబు లను నుపవేదంబులును విశ్వకర్మశాస్త్రం బగు స్థాపత్యంబును బ్రాగాది ముఖంబుల నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ బంచమవేదం బగు నితిహాసపురాణంబులు సర్వముఖంబులం గలిగె మఱియుఁ గర్మతంత్రంబు లయిన షోడశ్యుక్థ్యలును యజనాగ్నిష్టోమంబులును నాప్తోర్యామాతిరాత్రంబులును వాజపేయగోసవంబులును ధర్మపాదంబు లైన విద్యాదానతపస్సత్యంబులును బ్రహ్మచర్యగృహస్థవానప్రస్థయత్యాశ్రమంబులును ననువీనికి నొక్కొక్కటికిం జతుర్విధంబు లైన వృత్తులును గలిగియుండు నందు సావిత్రం బన బ్రహ్మచర్యం బదియుపనయనం బాదిగా దినత్రయంబు గాయత్రి జపించుటయు ప్రాజాపత్యం బన వేదవ్రతచతుష్టయం బందుఁ బ్రతివ్రతంబును వ్రతులు సంవత్సరపర్యంతంబుగా నాచరింప నగు బ్రాహ్మంబు వేదగ్రహణాంతంబు నాచరింపం దగు బృహత్తన నైష్ఠికం బియ్యవి యను బ్రహ్మచారివృత్తిచతుష్టయంబును ననిషిద్ధకృష్యాదివృత్తి యగు వార్తయు యజనాది[2]కర్మోపయుక్తం బైన యయాచ్ఞాదిరూపధనసంచయంబును బరుల యాచింప కుండున యాచితం బగు శాలీనంబును క్షేత్రపతితకణిశకణసంగ్రహణరూపం బగు శిలోంఛంబును ననుగృహస్థవృత్తులు నాలుగును నకృష్టపచ్యాహారు లగు వైఖానసులును నూతనఫలంబు లబ్ధం బైనఁ బూర్వసంచిత పదార్థత్యాగంబు గల వాలఖిల్యులును బ్రాతఃకాలంబున నేదిక్కు విలోకించు నద్దిక్కునకుం జని యచ్చట లభించుపదార్థంబుల భుజించి జీవించు నౌదుంబరులును దమంత ఫలించి తరుపతితంబు లగు ఫలంబులఁ దినుచుండు ఫేనపులును నను చతుర్విధవృత్తులు గల వానప్రస్థులును స్వాశ్రమవిహితకర్మప్రధానకుం డగు కుటీచకుండును

1. హోతృకర్మకం బైనశాస్త్రంబును నధ్వర్యుకర్మం బైన యిజ్యయు స్తుతియు సామగానంబును స్తోమంబును గాతృప్రయోజ్యం బైన ఋక్సముదాయంబును బ్రాయశ్చిత్త. వ్రా. ప్ర.

2. 'కర్మంబులు గలయర్థసంపాదన మనుసంచయంబును' వ్రా. ప్ర.

గర్భోత్సర్జనంబు సేసి జ్ఞానప్రధానుం డయినబహూదకుండును కేవలజ్ఞానాభ్యాసనిష్ఠుం డగు హంసుండును బ్రాప్తంబులైనపరబ్రహ్మతత్త్వంబు గల నిష్క్రియుండును నను సన్న్యాసిచతుర్విధవృత్తులును (మోక్షఫలప్రదంబై యాత్మానాత్మవివేకవిద్యారూపం బగు)నాన్వీక్షకియు (స్వర్గాదిఫలప్రదంబై కర్మవిద్యారూపమగు) త్రయియు (జీవనఫలప్రదానంబై కృష్యాదిరూపం బగు)వార్తయు (సర్వసంపాదనైకప్రయోజనం బగు) దండనీతియు మోక్షధర్మ కామార్థంబు లైన న్యాయవిద్యాచతుష్టయంబును భూర్భువస్సువ యను వ్యాహృతులును బూర్వాదిముఖంబుల వలన నుదయించె మఱియు నతనిహృదయాకాశంబువలనం బ్రణవంబును రోమంబులవలనం నుష్ణిక్ఛందంబును త్వగింద్రియంబువలన గాయత్రీఛందంబును మాంసంబువలనం ద్రిష్టుప్ఛందంబును స్నాయువువలన ననుష్టుప్ఛందంబును నస్థివలన జగతీచ్ఛందంబును మజ్జవలనం బంక్తిచ్ఛందంబును బ్రాణంబువలన బృహతీచ్ఛందంబును గకారాదిపంచవర్గాత్మకంబు లయినస్పర్శంబు లనుజీవుండును నకారాదిస్వరాత్మకం బైనదేహంబును నూష్మంబు లను శషసహావర్ణచతుష్టయరూపంబు లగునింద్రియంబులును నంతస్స్థంబు లగుయరలవ యను వర్ణంబులు షడ్జాదిసప్తస్వరూపంబు నాత్మబలంబు నయిన శబ్దబ్రహ్మంబును జతుర్ముఖునిలీలావిశేషంబున నుత్పన్నం బయ్యె వ్యక్తావ్యక్తం బై వైఖరీప్రణవాత్మకం బైనశబ్దబ్రహ్మంబువలనం [1]బరమాత్మ యవ్యక్తాత్మకుం డగుటం జేసి పరిపూర్ణుండును వ్యక్తాత్మకుం డగుటం జేసి యింద్రాదిశక్త్యుపబృంహితుండును నై కానంబడు నయ్యవసరంబున నజుండు భూరివీర్యవంతు లయినఋషిగణంబులసంతతి యవిస్తృతం బని తలంచి పూర్వోనుపరిగ్రహంబు సాలించి యనిషిద్ధకామాసక్తంబైన దేహాంతరపరిగ్రహంబుసేసి [2]నిత్యంబుం బ్రజాసృష్టియందు వ్యాసక్తుండ నైనం బ్రజ లభివృద్ధి నొందక యుండుట కేమి కారణం బగు నని యచ్చెరు వొంది తద్వృద్ధి యగువిధం బాలోచించుచు దైవం బిచ్చట విఘాతుకంబు గాన తదానుకూల్యం బావశ్యకం బని దాని నెదురు చూచుచు యథోచితకృత్యకరణదక్షుం డగుచు నుండుచతుర్ముఖుని దేహంబు ద్వివిధం బయిన నట్టి రూపద్వయవిభాగంబు స్వరాట్టగుస్వాయంభువమనువును దన్మహిషి యగు శతరూప యనుకన్యకయుం గా మిథునం బయి జనియించె నమ్మిథునంబువలనం బ్రియవ్రతోత్తానపాదు లనుపుత్త్రద్వయంబు నాకూతి దేవహూతి ప్రసూతు

1. నింద్రాదిశక్త్యుపబృంహితుండును వ్యక్తాత్ముండును బరిపూర్ణుండు నగు నారాయణుండు. కానంబడును,' వ్రా. ప్ర. 2. మిథునసృష్టిం గల్పింపం దలంచెనని శుకుండు పరీక్షిత్తునకుం జెప్పిననతం డిట్లనియె నిత్యంబై వ్యాపకంబై యథోచితకార్యకరణసమర్థం బైనచతుర్ముఖునిరూపద్వయంబు నందు నొక్కరూపంబునందుం బ్రజాసందోహసంకోచంబును నొక్కరూపంబునం బ్రజావిస్తారంబు నెట్లు సంభవించె ననిన రూపద్వయవిభాగంబువలన మనువును శతరూపయనుకన్యకయుం. వ్రా. ప్ర.

ఁ నుకన్యకాత్రయంబును గలిగి యందు నాకూతుని రుచికునకును దేవహూతిం గర్దమునకును బ్రసూతిం దక్షునకును నిచ్చె వీరలవలనఁ గలుగు ప్రజాసంతతుల చేత జగంబులు పరిపూర్ణంబు లయ్యె. 389

— స్వాయంభువమనువు ప్రజావృద్ధి సేయుట. —

క. అని మైత్రేయుఁడు పలికిన, విని మనమున హర్ష మొదవ విదురుఁడు మునినా
థునిఁ జూచి పలికెఁ గ్రమ్మఱ, వనజోదరపాదభక్తివశమానసుఁడై. 390

క. ఘనుఁడు స్వాయంభువునకుఁ బ్రియతనయుఁడు స్వాయంభువుండు దైతేయవిభే
దనసేవాచతురుండును, జనవినుతుం డాదిరాజసత్తముఁ డౌటన్. 391

క. అతనిచరిత్రం బవ్యాహతసుఖదము నిఖిలమంగళావహము సమం
చితముం గావున బుధసేవిత నా కెఱుఁగఁగఁ బలుకవే మునితిలకా. 392

క. అదియును గాక ముకుందుని, పదకమలమరందపానపరవశులై పెం
పొదవినవారిచరిత్రము, సదమలమతి వినిన భవము సఫలము గాదే. 393

చ. అని విదురుండు వల్కిన దయాన్వితుఁడై మునినాథచంద్రుఁ డి
ట్లను శ్రుతిశాస్త్రపాఠకలితాత్మకుఁడైననరుండు పద్మలో
చనచరణారవిందయుగసంగము గల్గినసజ్జనుండు వాం
ఛితఫల మొందు భాగవతదివ్యకథాశ్రవణుండు ప్రేల్మిడిన్. 394

క. అని చెప్పి మునికులాగ్రణి, దనుజారికథాసుధాప్లుతస్వాంతుండై
తనువునఁ బులకాంకురములు, మొనయఁగ నానందబాష్పములు జడిగురియన్.

సీ. వినిపింపఁదొడఁగె నాఘనుఁడు స్వాయంభువుఁ, డంగనాయుక్తుఁడై యబ్జగర్భు
నకు మ్రొక్కి వినయవినమితోత్తమాంగుఁడై, హస్తముల్ మొగిచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి
జీవరాసులకు రాజీవసంభవ నీవ, జననరక్షణవినాశముల కరయ
హేతుభూతుఁడవు మా కెద్ది యాచరణీయ, మైనకర్మము దాని నానతిమ్ము

తే. ఎట్టికర్మంబు సేసిన నెసఁగు నీకు, నవహితం బైనసంతోష మాత్మజుండు
జనకునకు భక్తిఁ బరిచర్యఁ సలిపి కీర్తి, నంది నుతికెక్క వర్తించు నందు నిందు

వ. [1]కావున నెఱింగింపు మట్టిసత్కర్మంబు.

క. అని పలికినస్వాయంభువ, మనుమృదుభాషలకు వలరి మనమునఁ గమలా
సనుఁ డనురాగము ముప్పిరిగొనఁ బ్రియతముఁడైనసుతు నిట్లనియెన్.

చ. మునుకొని తండ్రియాజ్ఞఁ దల మోచి నిజోచితకృత్య మేమి వం
చినఁ దనశక్తియుక్తి నెడసేయక చేయుట పుండరీకలో
చనపద సేవ సేయుట ప్రజాపరిపాలనశాలి యౌట యా
జనకునకున్ సుతుండు పరిచర్య లొనర్చుట సువ్వె పుత్త్రకా. 395

1 'కావున నెఱింగింపు మట్టిసత్కర్మమనఘ' అని యిది క్రిందితేటగీతిలో నైదవపాదముగాఁ గొన్నిప్రతులఁ గనుపట్టెడి.

వ. కావున. 399

మ. వివరింపన్ హరి యజ్ఞమూర్తిఁ బరముం డవ్విష్ణుఁ డా హృషీకేశుఁ గే
శవుఁ బద్మాక్షుఁ గుఱించి జన్నములు శశ్వద్భక్తిఁ గావింప మా
ధవుఁ డాత్మం బరితోష మొందు నతఁ డుద్యత్ప్రీతుఁ డై యున్న లో
కవితానంబులు దుష్టి నొందు ననఘా కావింపుమా యజ్ఞముల్. 400

చ. అకుటిలభక్తిఁ గేశవసమర్పణబుద్ధిఁ గ్రతుక్రియల్ వొన
ర్పక విపరీతు లై యుము కరాసులు దంచి ఫలంబు నందఁ గా
నక చెడురీతి నూరక ధనవ్యయ మాటయ కాని మోక్షదా
యక మగు చున్నసత్ఫలము నందరు విష్ణుపరాఙ్ముఖక్రియుల్. 401

ఉ. కావున యజ్ఞముల్ హరి వికారవిహీనుఁ గుఱించి చేయు నీ
భావము సూనృతవ్రత శుభస్థితిఁ జెందెడు నీకుమారులున్
నీవును నీధరాభరము నెమ్మి వహింపుము సజ్జనావలిం
బ్రోవుము ధర్మమార్గమునఁ బుత్త్రిక దోషలతాలవిత్రకా. 402

క. అనవుడు నతనికి నతఁ డి, ట్లనియె న్ననఘునాథ నీదు నానతి యెట్ల
ట్లొనరించెద నాకును నా,తనయులకు వసించి యుండఁ దగునెలవెందున్. 403

శ్రీయజ్ఞవరాహావతారాభివర్ణనము

తే. అరయ లేదు విధాత యీయఖిలజంతు,జాతముల కెల్ల నాధారభూత మైన
ధరణి యిప్పుడు ఘనజలాంతర్నిమగ్న,మైనకతమునఁ జోటు లేదంటిఁ దండ్రి.

క. కావున భూమ్యుద్ధరణము, గావించునుపాయ మిపుడు గైకొని నాకున్
దేవా నీ వెఱిఁగింపుము, నావుడుఁ బద్మజుఁడు దనమనంబునఁ దలఁచెన్. 405

మ. జలమధ్యంబున లీన మొందినధరాచక్రంబు నే నేర్పునన్
నిలుపన్ వచ్చును బూర్వమందు జగముల్ నిర్మించునాఁ డాది న
ప్పులఁ బుట్టించినమీఁద నవ్వసుమతిం బుట్టించితి న్నట్టియ
ప్పులలోఁ గ్రుంకి రసాతలాంతరమునం బొందెం గదా పృథ్వియున్. 406

సీ. అఖిలజగత్కల్పనాటోపమునకుఁ బాల్పడిననాచేత నెబ్బంగి నిపుడు
దగిలి విశ్వంభరోద్ధరణంబుఁ గావింప, నగు నని సర్వభూతాంతరాత్ముఁ
బురుషోత్తముని నవపుండరీకాక్షు లక్ష్మీపతిఁ దనమనస్థితునిఁ జేసి
తలపోయు చున్నఁ బద్మజునాసికావివ, రమ్మున యజ్ఞవరాహమూర్తి

తే. యర్థి నంగుష్ఠమాత్రదేహంబుతోడ, జనన మందె వియత్తలస్థాయి యగుచు
క్షణములోపల భూరిగజప్రమాణ, మయ్యె నచ్చటిజనములకద్భుతముగ. 407

అంతఁ బ్రజాసర్గమందు నియుక్తులై, [1]నట్టిమరీచ్యాదు లైనమునులు

సీ. మనుకుమారకులు [2]నమ్మనుసహితంబుగ, యజ్ఞవరాహంబు నర్థిఁ జూచి

---

1 'నట్టిమరీచిముఖామునులును' వ్రా. ప్ర. 2 'నమ్మనువును సహిత మై' వ్రా. ప్ర.

యిట్టియాశ్చర్య మెక్కెందేనిఁ గలదె నా, సారంధ్రనిర్గత స్తబ్ధరోమ
లోకంబు మనము విలోకింప నంగుష్ఠమాత్ర మై యాక్షణమాత్రలోన
తే. మహిమ దీపింప దంతిప్రమాణమును మ,హోన్నతంబైనగండశైలోపమంబు
నయ్యెనని వితర్కించిరయ్యబ్జభవుఁడు,హర్షమిగురొత్తఁజూచి యిట్లనితలంచె.
క. నామనమునఁ గలదుఃఖవి,రామముఁ గావించుకొఱకు రాజీవాక్షుం
డీమేర యజ్ఞపోత్రి,శ్రీమూర్తి వహించె నిది విచిత్రము దలఁపన్. 409
వ. అని వితర్కించు సమయంబున సూకరాకారుం డయిన భగవంతుండు. 410
తే. ప్రళయజీమూతసంఘాతభయదభూరి, గర్జనాటోపలోభకృద్ఘనగభీర
రావమడరింపనపుడు రాజీవభవుఁడు, మనలునానందమునుబొందిరనఘచరిత.
వ. అంత మాయామయవరాహ ఘుర్ఘురారావంబు బ్రహ్మాండకోటరపరిస్ఫోటనంబు
గావింప విని జన స్తపస్సత్యలోకనివాసు లయిన మును లు ఋగ్యజస్సామమంత్రం
బుల వినుతించిరి యజ్ఞవరాహరూపధరుం డయిన సర్వేశ్వరుండు సత్పురుష
పాలనదయాపరుండు గావున దిగ్గజేంద్రలీలావిలోలుండై. 412
సీ. కఠినసటాచ్ఛటోత్కటజాతవాత ని,ర్ధూతజీమూత సంఘాతముగను
క్షురనిభసునిశితఖురపుటాహత చల,త్ఫణిరాజదిగ్గజప్రచయముగను
జండదంష్ట్రోత్థవైశ్వానరార్చిప్స్రువ, ద్రజతహేమాద్రివిస్రంభముగను
ఘోరగంభీరఘుర్ఘురభూరినిస్వన, పంకిలాకిలవార్ధిసంకులముగఁ
తే. బొరలుఁగెరలునటించు సంబరముడెరలు, రోషమునుప్పర మెగయును గొప్పరించు
ముట్టెబిగియుంచు మునుముస మూరుకొనుచు,నడరు సంరక్షితక్షోణి యజ్ఞఘోణి.
వ. మఱియు నయ్యజ్ఞవరాహంబు. 414
సీ. తివిరిచతుర్దశభువనంబు లనుదొంతు, లొరగఁ గొమ్ములఁ జిమ్ము[1]నొక్కమాటు
పుత్తడికొండ మీఁదుర మనునొరగంట,నొరక రా రాపాడు నొక్కమాటు
ఖురముల సప్తసాగరమున[2] సేతువు, లొసరొత్తమట్టాడు నొక్కమాటు
నాభీలవాలవాతాహతిచే[3] మిన్ను, నొదవించు బయలుగా నొక్కమాటు
తే. గన్నుఁగొనల విస్ఫులింగములు సెదరు
నురుభయంకరగతిఁ దోఁచు నొక్కమాటు
పరమయోగీంద్రజనసేవ్యభవ్యవిభవ
యోగ్య మై కానఁగా నగు నొక్కమాటు. 415
వ. ఇట్లు విహరించుచుఁ బ్రాతర్మధ్యందినతృతీయసవనరూపుం డయినయజ్ఞవరాహ
మూర్తి యగుసర్వేశ్వరుండు మహాప్రళయంబునందు యోగనిద్రావశుం డై
యుండునవసరంబున నుదకస్థం బైనభూమి రసాతలగతం బైనదాని నుద్ధరించు

1. 'బంగారుకొండ మీఁదకరవన నొరగంట' వ్రా. ప్ర. 2 'రొంపిగా, నుక్కించివట్టాడు' అ. ప్ర. 3. వింటి, నొరసి గ్రద్దలు సేయు నొక్కమాటు, అచ్చుప్రతి.

టకు సముద్రోదరంబుఁ దఱియం జొచ్చు వేగంబు సైరింపం జాలక సముద్రుం
డూర్ము లను భుజంబు లెత్తి శీర్ణహృదయుండై యార్తుని గిది యజ్ఞవరాహ
నన్ను రక్షింపు రక్షింపు మని యాక్రోశింప నిశితకరాళఖురతీక్ష్ణంబులైన ఖురా
గ్రంబుల జలంబులు విచ్ఛిన్నంబులు గావించి యపారంబయిన రసాతలంబుఁ బ్రవే
శించి భూమిం బొడగనునవసరంబున. 416

క. శరనిధిలోన మహోగ్రా, మరకంటకుఁ డెదురఁ గాంచె మఖమయగాత్రిన్
ఖురవిదళితకులగోత్రిన్, ధరణీకళత్రిన్ గవేషధాత్రిం బోత్రిన్. 417

వ. ఇట్లు పొడగని దైత్యుండు రోషభీషణాకారుండై. 418

మ. గద సారించి యసహ్యవిక్రమ సమగ్రస్ఫూర్తితో వ్రేయఁగా
నది దప్పించి వరాహమూర్తి నిజదంష్ట్రాగ్రాహతిం ద్రుంచెఁ బెం
పొదవం గ్రోధమదాతిరేకబలశౌర్యోదారవిస్తారసం
పదఁ బంచాస్యము సామజేంద్రుఁ జల మొప్పం ద్రుంచుచందంబునన్. 419

మ. దితిజాధీశుని నీగతిం దునిమి యుద్వృత్తిం దదీయాంగశో
ణితపంకాంకితగండతుండుఁ డగుచున్ విష్ణుండు దా నొప్పె వి
స్ఫురితసంధ్యాంబుదధాతుచిత్రితసముద్దీప్తక్షమాభృద్గతిన్
క్షితి దంష్ట్రాగ్రమునన్ ధరించి జలరాశిం బాసి యేతేరఁగన్. 420

తే. బాలశీతాంశురేఖావిభాసమాన, ధవళదంష్ట్రాగ్రమున నున్న ధరణి యొప్పె
హరికి నిత్యానపాయినియైనలక్ష్మి, నెరయఁ బూసినకస్తూరినికర మనఁగ. 431

శ్రీ యజ్ఞవరాహమూర్తిని బ్రహ్మాదులు స్తుతించుట.

వ. అట్టి యజ్ఞపోత్రిమూర్తిం జూచి కమలాసనప్రముఖు లిట్లని స్తుతియించిరి. 422

సీ. దేవ జితం జితం తే పరమేశ్వర, జితయజ్ఞభావనశ్రుతిశరీర
కారణసూకరాకారుండ వగు నీకు, నతిభక్తి మ్రొక్కెద మయ్య వరద
భవదీయరోమకూపములందు లీనంబు, లై యుండు నంబుధు లట్టి యధ్వ
రాత్మక మైతనరారు నీరూపంబు, గానంగ రాదు దుష్కర్ములకు

తే. నట్టి నీకుఁ బ్రణామంబు లాచరింతు, మఖిలజగదేకకీర్తి దయానువర్తి
భవ్యచారిత్ర పంకజపత్త్రనేత్ర, చిరశుభాకార యిందిరాచిత్తచోర. 423

వ. అని వెండియు నిట్లు స్తుతియించిరి. 424

సీ. త్వక్కున నఖిలవేదముల రోమంబుల, యందు బర్హిస్సులు నక్షులందు
నాజ్యంబు పాదంబులందుఁ జాతుర్హోత్రకలితంబు లగుయజ్ఞకర్మములును
స్రుక్కు తుండంబున స్రువము నాసికను నిడాపాత్ర ముదరకోటరమునందు
గర్ణరంధ్రంబుల గ్రహపాత్రచమసముల్, గళమునందు నుపసత్తులును జిహ్వఁ

---

1 'నగుచుఁ బూసినకస్తూరినిగమ మనఁగ' వ్రా. ప్ర.

2 ఇందులకు మూలము 'చమసాః కర్ణరన్ధ్రే। ప్రాశిత్ర మాస్యే గ్రసనే గ్రహాస్తు తే యచ్చ

తే. దగఁ బ్రవర్గ్యపాత్రయును దంష్ట్రలందుఁ
బ్రాయణీ[1]యోదయనలు శిరమున సవన
రూపమునఁ బంచప్రాణముల్ రూఢి యగుచు
సభ్య మపసథ్యమును నగ్నిచయన మయ్యె. 425

వ. వెండియు ముఖంబువలనఁ బ్రాశిత్రారణ్యాగ్నిహోత్రహవిర్భక్షణంబులును నభివ్యక్తిదీక్షయు, రేతంబున సోమంబును, నవస్థానంబున సవనంబులును, ధాతువుల సప్తసంస్థలును, సంధుల సర్వయాగంబులు నై యొప్పుచుందు. 426

క. హవరూపివి హవనేతవు, హవభోక్తవు నిఖిలహవఫలాధారుఁడవున్
హవరక్షకుఁడవు నగు నీ, కవిరథ మగునుతు లొనర్తు నయ్య ముకుందా. 427

తే. సత్త్వగుణమున సద్భక్తి సంభవించు, భక్తియుతముగఁ జిత్తంబు భవ్యమగును
హృదయపద్మంబునందు నెఱుఁగఁబడిన, యట్టి నీకు నమస్కారమయ్య వరద.

మ. అరవిందోదర తావకీనసితదంష్ట్రాగ్రావలగ్నక్షమా
ధరనద్యబ్ధినదాటవీయుతసమస్తక్ష్మాతలం బొప్పె భా
సురకాసారబలావతీర్ణమదవచ్ఛుండాలరాడ్దంత శే
ఖరసంసక్తసపత్త్రపంకజము రేఖం బొల్పు దీపింపఁగన్. 429

వ. మఱియును. 430

మ. చతురామ్నాయవపుర్విశేషధర చంచచ్చతుస్సూకరాకార నీ
సితదంష్ట్రాగ్రవిలగ్న మైనధర రాజిల్లం గులాగేంద్ర రా

ర్ణ్యం తే భగవ న్నగ్నిహోత్రమ్॥ దీక్షానుజన్మోపసదశ్శిరోధర స్త్వం ప్రాయణీయోదయనీయదంష్ట్రః। జిహ్వాప్రవర్గ్య స్తవ శీర్షకం క్రతో స్సభ్యావసథ్యం చితయో ఽసవో హి తే। సోమస్తు రేత స్సవనాన్యవస్థితిః సంస్థావిభేదా స్తవ దేవ ధాతవః। సర్వాణి సత్రాణి శరీరసంధి స్త్వం సర్వయజ్ఞక్రతు రిష్టిబంధనః' దీనికిఁ బయి తెనుఁగు కొంత యందంద విరుద్ధముగాఁ గానిపించుటచే నచ్చుప్రతులందు

'శ్రవణాస్యబిలంబులఁ ♦ జమస ప్రాశిత్రముల్, గళమున నిష్టిత్రి♦కంబు జిహ్వఁ
తే. దగఁ బ్రవర్గ్యము నగ్నిహో♦త్రములు నీదు, చర్వణంబున సభ్యాప♦సథ్య లుత్త
మాంగ మసువులు చయనము♦ లగుఁ గిటీశ, యనుచు నుతియించి రత్తరి♦ యజ్ఞ విభుని.

వ. వెండియు ముహుర్ముహుర్భగవదావిర్భావం బు దీక్షణీయేష్టి యగునీదుదంష్ట్రిలు ప్రాయణీయంబను దీక్షానంతరేష్టియు నుదయనీయం బనుసమాప్తేష్టియు యుష్మద్రేతంబు సోమంబును ద్వదీయావస్థానంబు ప్రాతస్సవనాదులు నీదుత్వఙ్మాంసాదిసప్తధాతువు లగ్నిష్టోమోక్థ్యషోడశీవాజపేయాతిరాత్రాప్తోర్యామంబు లనుసంస్థాభేదంబులును ద్వాదశాహాదిరూపంబులైనబహుయాగసంఘాతరూపంబు లగుసర్వసత్త్రంబులు భవదీయశరీరసంధులు ససోమాసోమంబు లగుయజ్ఞక్రతువులు నీవ మఱియును నీవు యజనబంధనంబులచే నొప్పుచుందు వదియునుం గాక' అని మూలమునకును శ్రీధరవ్యాఖ్యకును ననుగుణముగా నొకపాఠము గూర్పఁబడె నని తోఁచెడిని.

1. 'ఉదయనీయ' మని శబ్దరూపము

జితశృంగోపరిలగ్నమేఘముగతిం జెల్వారె విద్వజ్జనాం
చితహృత్పల్వల¹కోల భూరమణ లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 431

సీ. సమధికస్థావరజంగమాత్మక మైన, వసుమతీచక్ర మవక్రలీల
నుద్ధరింపుము కరుణోపేతచిత్తుండ, వగుచు నస్మన్మాత యయ్యె ధరణి
²మాత యా పెట్లని మదిఁ దలంచెదవేని, జర్చింప మాకు విశ్వమున కీవు
జనకుండ వగుట యుత్పత్తి భూదేవి, యగుట మాకున దల్లియయ్యెనిపుడు
తే. ధరకు సీతోడఁగూడ వందన మొనర్తు, మరణియందును యాజ్ఞికు డగ్నినిలుపు
కరణి మీ తేజ మీధరాకాంతయందు, నిలుప ధరణి పవిత్రమై నెగడెఁగాన.

వ. అదియునుం గాక. 433

చ. తలఁప రసాతలాంతరగతక్షితిఁ గ్రమ్మఱ నిల్పినట్టినీ
కలితన మెన్న విస్మయము గాదు సమస్తజగత్తు లోలిమైఁ
గలుగఁగ జేయు టద్భుతము గాక మహోన్నతి నీ వొనర్చు పెం
పలరినకార్యముల్ నడప నన్యులకుం దరమే రమేశ్వరా. 434

చ. సకలజగన్నియామకవిచక్షణలీలఁ దనర్చునట్టినం
దకధర తావకస్ఫురదుదారత మంత్రసమర్థుఁ డైనయా
జ్ఞికుఁ ³డరణిన్ హుతాశనుని నిల్పినకైవడి మన్నివాస మా
టకుఁ దలపోసి యీక్షితి దృఢంబుగ నిల్పితి వయ్య మాధవా. 435

చ. సలలితవేదశాస్త్రమయసూకరమూర్తిఁ దనర్చుచున్ రసా
తలమున నుండి వెల్వడును దారత మేను విదుర్పఁ దత్సటో
చ్చలితశివాంబుబిందువుల సాధుజనస్తపసత్యలోకవా
సుల మగుమేము దోఁగి పరిశుద్ధి వహించితి మయ్య మాధవా. 436

ఉ. విశ్వభవస్థితిప్రళయవేళలయందు వికారసత్త్వముల్
విశ్వము నీవ యై నిఖిలవిశ్వము లోలి సృజింపు దిందిరా
ధీశ్వర యీశ కేశవ త్రయీమయ దివ్యశరీర దేవ నీ
శాశ్వతలీల లిట్టి వని సన్నుతి సేయఁగ మాకు శక్యమే. 437

సీ. పంకజోదర నీ వపారకర్మంతవు, భవదీయకర్మముల్ పార మెద్ది
నెఱిఁగెద నని మది నిచ్ఛయించినవాఁడు, పరికింపఁగా మతిభ్రష్టు గాక
విజ్ఞానియే జూడ విశ్వంబు నీయోగ,మాయాపయోధిని మగ్న మౌటఁ
దెలిసియుఁ దమబుద్ధిఁ దెలియనిమూఢుల, నే మన నఖిలలోకేశ్వరేశ
తే. దాసజనకోటి కతిసౌఖ్యదాయకములు, వితతకరుణాసుధాతరంగితము లైన
నీకటాక్షేక్షణములచే నెఱయ మమ్ముఁ, జూచి సుఖులను జేయవే సుభగచరిత.

క. అని బ్రహ్మవాదు లగుసన్మునివర్యులు భక్తియోగమున వినమితు లై

---

1. లోల - క్రోడ. 2. 'మాతాట యెట్లని' వ్రా. ప్ర. 3. 'డరణందుఁ బావకుని' వ్రా. ప్ర.

మనమున మోదము ముప్పిరి, గొనఁ బొగడిరి ఖురవిదళితగోత్రుం బోత్రిన్.

ఉ. అంతట లీలవోలె జగదాత్ముఁడు యజ్ఞవరాహమూర్తి య
త్యంతగభీరభీషణ మహార్ణవతోయచయంబులన్ ఖురా
క్రాంతముఁ జేసి క్రమ్మఱ ధరాతల మప్పులమీఁద నిల్పి వి
శ్రాంతి వహింపఁ జేసి గుణశాలి దిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 440

ఉ. మంగళ మైన యీ కథ సమంచితభక్తిఁ బఠింప విన్నవా
రిం గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గని శ్రీహరి సాలఁ బ్రసన్నుఁ డౌను స
త్సంగతుఁ డైన విష్ణుఁడు ప్రసన్నుఁడు దా నగునేని వారికిన్
మంగళముల్ లభించు ననుమానము లే దది గాక వెండియున్. 441

చ. హరి నిజదాసకోటికి గుహాశయుఁడై రమియించు నట్టిస
త్పురుషుల కిష్టవస్తుపరిపూర్ణమనోరథసిద్ధి గల్గు సు
స్థిర మగు చున్న మోక్ష మఱి చేతిది యై చెలు వారు నన్న న
స్థిరతరతుచ్ఛవస్తువులు సేకుఱుటల్ మఱి చెప్ప నేటికిన్. 442

ఉ. కాన సరోజలోచను జగత్పావనీయకథాసుధారసం
బానినయట్టిజిహ్వ యితరానుకథాలవణోదకంబులం
బానము సేయఁ జూచునె సుపర్వమహీజమరందపానశో
భానయశాలి యైనమధుపప్రభుఁ డేఁగునె వేఁపచెట్లకున్. 443

క. అని మైత్రేయమునీంద్రుం, డనఘుఁడు విదురునకుఁ జెప్పినట్టి తెఱంగ
ర్జునపౌత్రునకున్ వ్యాసుని,తనయుఁడు వినిపించి మఱియుఁ దగ ని ట్లనియెన్.

క. అని చెప్పిన[1] మైత్రేయునిఁ, గనుఁగొని విదురుండు పల్కె ఘనతర మగునా
దనుజకులాంతకుచరితము, విని తనియదు నామనంబు విమలచరిత్రా. 345

చ. సవనవరాహమూర్తికథ సర్వము నీదయ వింటి వెండియున్
వివరముగా వినం బలుక వే గుణసాంద్ర మునీంద్రచంద్ర మా
ధవగుణకీర్తనామృతవితానముఁ గర్ణపుటాంజలిన్ వెసం
జవిఁ గొన కేల మాను జనసంతతికిన్ భవతాపవేదనల్. 446

వ. కావున. 447

సీ. శ్రీహరి యజ్ఞవరాహరూపముఁ దాల్చి, ఖంచి హిరణ్యాక్షుఁ ద్రుంచె ననుచు
నప్పుడు మునినాథ చెప్పితి నాతోడ, నవ్వరాహంబు దంష్ట్రాగ్రమునను
ధరణి నెబ్భంగిని ధరియించె హరికి హి, రణ్యాక్షుతోడ వైరమున కేమి
కారణ మసుర నేగతి సంహరించెఁ దా, నింతయు నెఱిఁగింపు మిద్ధచరిత
తే. యనిన మైత్రేయముని విదురునకు ననియె, హరికథాకర్ణనమునఁ బెంపారునీకు

---

1 మమ్మైత్రే, యునిఁ గని విదురుండు పల్కె నుత్తమ మగు.

జన్మఫలసిద్ధి యగుట కసందియంబు, వలదు హరిమాయ విధికైన వశమె తెలియ.
క. అనఘాత్మ నన్ను నీ వడి, గిన యీకథ ధ్రువుఁడు విష్ణుకీర్తనపరతం
దనరి సనారదు నడుగ న, తని కతఁ డెఱిఁగింప హరికథాశ్రవణమునన్. 449
తే. దండధరుఁ బెల్చ డాకాలఁ దన్ని ధ్రువుఁడు, నిందు నందున వాసికి నెక్కినట్టి
విష్ణుసంకీర్తనం బరవిందభవుఁడు, దివిజులకుఁ జెప్పె నది నీకుఁ దేటపఱతు.
వ. ఆకర్ణింపుము. 451

మైత్రేయమహాముని విదురునకు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులవృత్తాంతం బెఱింగించుట.

సీ. ఒలిసి దక్షప్రజాపతితనూభవ దితి, సంతానవాంఛితచింత వొడమ
నొకనాఁడు పుష్పసాయకశరనిర్భిన్న, భావ యై విరహతాపమున వచ్చి
పతిసమాగమవాంఛ ప్రభవింప నిజనాథు సన్నిధి నిలిచి యస్ఖలితనియతి
నగ్నిజిహ్వుండును యజురధీశుండును, నగువిష్ణుఁ దనచిత్తమందు నిలిపి
తే. తగఁ బయస్సున నగ్నిహోత్రంబు సేసి
కమలహితుఁ డస్తశైలసంగతుఁడు గాఁగ
హోమశాలాంగణమునఁ గూర్చున్నవిభునిఁ
గశ్యపునిఁ గాంచి విమలవాక్యముల ననియె. 452
చ. గజవిభుఁ డుద్ధతి న్ననఁటికంబములన్ విదళించులీలఁ జి
త్తజుఁడు ప్రసూనసాయకవితానముచేత మదీయచిత్తమున్
గజిబిజి సేసి పెన్వగలఁ గాఱియ వెట్టఁగ నాథ నీపదాం
బుజములఁ గాన వచ్చితిఁ బ్రభుత్వ మెలర్పఁగ నన్నుఁ గావవే. 453
వ. అదియునుం గాక నాతోడిసవతు లెల్లను భవత్కృపావిశేషంబున గర్భాధానం
బులు వడసి నిర్భరానందంబున నుండం జూచి శోకవ్యాకులితచిత్త నై యున్న
నన్ను రక్షించుట పరమధర్మంబు నీవు విద్వాంసుండవు నీ మెఱుంగనియర్థంబు
గలదే నీవంటిమహానుభావు లయినసత్పురుషు లార్తు లైనవారికోర్కులు వ్యర్థం
బులు గాకుండఁ దీర్చుట ధర్మపథం బని వెండియు నిట్లనియె. 454
క. పతిసమ్మానము వడసిన,సతులకు నభిమతఫలార్థసంసిద్ధియు నూ
ర్జితయశముఁ గలిగి లోక,స్తుత మై చెలువారుచుండుఁ జువ్వె మహాత్మా. 455
క. తనధర్మపత్నివలనను, మనుకొని తాఁ బుత్త్రరూపమున నుదయించున్
వినుదీపమందు ముట్టిం,చినదీపము రెండు గావె శిఖయొక్కఁ డయ్యున్. 456
క. కావున నీయర్థము నా,[1]త్మా వై పుత్త్రి యని వేదతతులం దోలిన్
వావిరిఁ బలుకుట వినవే, ధీవర ననుఁ గావు మధిక దీనం గరుణన్. 457
చ. వరకరుణామతిన్ దుహితృవత్సలతం దనరారునట్టిమ
ద్గురుఁ డొకనాఁడు మమ్ముఁ దనకూఁతుల నందఱఁ బిల్చి మీమనో

1. 'త్మా వై నామాసి పుత్త్రి యని వేదములున్' వ్రా. ప్ర.

హారు నెఱిఁగింపుఁ డిత్తుఁ గమస్తాంానసలార యను టన్న సందులోఁ
బురుషవరేణ్యా యేము పసుకముప్పుర మర్మిలి నిక్క వరింపమే. 458

క. దితి యాగతిఁ గామవిమో,హితమతి బహువచనముల హృదీనమనిఁ బలుకఁగా
ధృతిఁ గృపణురాలి నిజప్రి,యసతిఁ గని కశ్యపుఁడు వలికె సల్లాపమునన్.

వ. నీవు చెప్పినయట్ల పురుషులకు సంగనావలన ధర్మార్థకామంబులు సిద్ధించుఁ గర్ణధారుండు నావచేతం బయోధిఁ గడచుచందంబున గృహమేధి సర్వాశ్రమవాసుల నరసి రక్షించుచు నిజాశ్రమంబున వ్యసనార్ణవంబుఁ దరియించు నట్లు సేయుపురుషునందుల నర్థంబు భార్య భార్యయందు సకలగృహకార్యభారంబునుం జేర్చిపురుషుండు నిశ్చింతుండై సుఖయించుచుండు మఱియు నితరాశ్రమదుర్జయంబులైన యింద్రియశత్రువర్గంబుల భార్యాసమేతుండైనగృహస్థుండు దుర్గాధిపతి యైనరాజు శత్రుసంఘంబుల జయించుచందంబున లీలామాత్రంబునం జయించు నిట్టి నీకుం బ్రత్యుపకారంబు సేయ సకలగుణసంపన్ను లగుసత్పురుషులు నూతేండ్లకును జన్మాంతరంబులకు నైన సమర్థులు గారనిన మనుబోఁటివారలు సేయ నోపుదురే యైన నీమనంబునం గలదుఃఖంబు దక్కు మని యిట్లనియెఁ 460

తే. తరళలోచన నీవు సంతానవాంఛఁ, జేసి వచ్చితి వోఁ గులశీలవర్త
నములుగలభార్యమనమునకుసముకోర్కిఁ, దవిలి తీర్చుటపతికిఁ గర్తవ్యమరయ.

మ. తరుణీ యొక్క ముహూర్త మాండు మిది సంధ్యాకాల మికాలమం
దరయఁగ భూతగణావృతుం డగుచుఁ గామారాతి లీలఁగ వృషే
శ్వర యానంబున సంచరించుట నభావ్యం బయ్యె నీయుగ్రవే
శ రమింపఁగ నిషిద్ధకర్మ మగు నేలా ధర్మముఁ బీడఁగన్. 462

మ. అరవిందానన వీఁడె నీమఱఁది లోకలోకపరుద్రక్షపా
చరఘోరఘోరాలిభూతసాంసుపటలచ్ఛన్నుండు ధూమ్రైకదు
ర్భరవిద్యోతవికీర్ణభీషణజటాబద్ధుండు భస్మావలి
ప్తరుచిస్ఫారసువర్ణవర్ణుఁడును నై భాసిల్లు నత్యుగ్రుఁడై. 463

క. అనలసుధాకరరవిలో,చనముల వికసింపఁ జేసి సమధికరోషం
బునఁ జూచు చున్నవాఁ డదె, వనితా బంధుత్వ మరయవలవదు సుమ్మీ. 464

క. అతనికిఁ దలపోయ హితా,హితులును సమ్మాన్యులును విహీనులు నతిగ
ర్హితులును లేరీనుఁడు నను,మతియును నిఖిలైకభూతమయుఁడై యుండున్.

క. కావున మద్భ్రాత భవుఁ డేవరుఁ డని తరుణి నీమదిం జూడకు మా
దేవాదిదేవుఁ ద్రిజగ, త్పావను నిఖిలైకనేత భగవంతు హరున్. 466

వ. ఏమును సత్పురుషులైనవిద్వాంసులును భుక్తభోగం బై మారతోన్య స్తంబైన పుష్పమాలికయునుం బోలె నమ్మహాత్ముని చరణారవిందవందనాభిలాషిణి యైన యవిద్యాదేవి ననుసరించి వర్తింతు మదియునుం గాక. 467

సీ. ఎవ్వనికరుణ బ్రహ్మేంద్రాదిదిక్పాలవరు లాత్మపదవైభవములఁ దనరి
రెవ్వనియాజ్ఞ వహించి వర్తించును, విశ్వనేత్ర యగునవిద్య యెపుడు
నెవ్వనిమహిమంబు లిట్టి వట్టివి యని, తర్కింప లేవు వేదంబు లయిన
నెవ్వని సేవింతు రెల్లవారును సమా,నాధికరహితుఁడై యలరు నెవ్వఁ
తే. డట్టిదేవునిఁ ద్రిపురసంహారకరుని, నస్థిమాలాధరుండు భిక్షాశనుండు
భూతిలిప్తాంగుఁ డుగ్రప్రేతభూమి, వాసుఁ డనియు హసించెదు వారు మఱియు.
క. ధర ఘనకభోగ్యమును నిహపరదూరము నైనతను వుపాదేయముగా
నెఱి నమ్మి వస్త్రమాల్యా,భరణంబు లలంకరించు పామరజనులున్. 469
క. ఘననిర్భాగ్యులుగా మదిఁ, గను మని యారీతిఁ బ్రియకుఁ గశ్యపుఁ డెఱిఁగిం
చిన దితి గ్రమ్మఱఁ బలికెను, మనసిజసాయకవిభిన్నమానస యగుచున్. 470
క. మునుగొని లజ్జావనతవదనయై ప్రాణేశుకొంగుఁ దాలిమి దూలం
బెనఁగొనియె వారకామిని, యనువున నిషిద్ధకర్మమునం దభిముఖయై. 471
వ. ఇట్లు సేసినభార్యానిర్బంధంబునకుం గాలంగనేరక యీశ్వరనమస్కారం బొన
రించి యేకాంతంబున నిజకాంతాసంగమంబు దీర్చి సంగమానంతరంబున
వార్చి స్నాతుండై ప్రాణాయామంబును జేసి విరజంబును సనాతనంబును నైన
బ్రహ్మగాయత్రి జపియించె నంత. 472
క. దితియును నిషిద్ధకర్మ,స్థితికై మదిలోన సిగ్గు చిట్టాడఁగ నా
నతవదన యగుచు నాపశు,పతివలనిభయంబు గల్గి పరమప్రీతిన్. 473
వ. [1]కశ్యపుం గనుంగొని యిట్లనియె నమస్తభూతపతియైన పరమేశ్వరుండు నాచేసిన
యపరాధంబు సహించి మద్గర్భపరిపాలనంబు సేయుం గాక రుద్రుండును మహా
త్ముండును స్వయంప్రకాశుండును నలంఘ్యుండును సకామజనఫలప్రాపకుండును
నిష్కామజనమోక్షప్రదుండును న్యస్తదండుండును ధృతదండుండును దుష్టశిక్ష
కుండును బరమాత్ముండును జగదంతర్యామియు నిర్గుణుండును నిష్కాముండును
భక్తసులభుండును భగవంతుండును నగు నప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద
మఱియు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుండును జగద్భర్తయు మహానుగ్రహశీలుండును
నిర్దయపరిపాల్యవధూరక్షకుండును సతీదేవిపతియు నైనయాసర్వేశ్వరుండు
నన్ను రక్షించుం గాత మని సన్నుతించి 474
క. అర్భకులు లేని దగుటను, గర్భము నిజనాథువలనఁ గనులాననకా
విర్భూత యైనఁ గర్మవి,నిర్భరపరితోష మాత్మ నెలకొన నుండెన్. .475
వ. అంతఁ గశ్యపుండు దత్కాలసముచితసంధ్యావందనంబులు దీర్చి. 476
క. ఆచెలువగర్భచిహ్నము, లేచినఁ బరితోష మాత్మ నేపారఁగ మా
రీచి తగ నిజతలోదరిఁ, జూచి యకర్మమున కాత్మ సుక్కుచుఁ బలికెన్. .477

1. ఈవచనము వ్రాతప్రతులం గనుపట్టదు.

మ. సతి నీ వేగతి నింద కోడక మనోజాతేక్షుకోదండని
ర్గతనారాచపరంపరాహతవిశీర్ణస్వాంత వై సాహసం
గతి లజ్జాభయధర్మముల్ విడిచి దుష్కాలంబు నాతో రమిం
చితి గల్మిన్ వెలయాలికైవడిని దుశ్శీలక్రియాలోలతన్. 478

వ. అట్లగుటం జేసి. 479

క. [1]సతి విను భూతగణప్రేరితులై రుద్రానుచరులు పృథుశక్తిసమ
న్వితు లుగ్రకర్ము లతిశౌర్యతముల్ భద్రానుభద్రు లనునామములన్. 480

క. పరఁగినదర్పోద్ధతు లిద్దఱు గొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి వ్రేఁగై
నిరతము బుధజనపీడాపరులై వర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్. 481

తే. అట్టిదుష్కర్ములకును మహాత్ము లలిగి, విశ్వవిదుఁడైనహరికిని విన్నవింప
నతఁడు కోపించి హరి కులిశాయుధమున, గిరుల నఱకినగతి వారి ధరణిఁగూల్చు.

క. అని కశ్యపుఁ డెఱిఁగించిన, విని దితి భయ మంది చాల విహ్వలమతియై
తనహృదయేశుముఖాబ్జముఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె విగతకౌతుక యగుచున్.

చ. ధర సుజనాపరాధు లగుతామసచిత్తుల కెందు నాయువున్
సిరియు నశించి పోవు మృతి సేకుఱు శత్రులచేత నింత యా
నరయఁగ నిక్కువంబు భవదాత్మజు లార్యుల కగ్గు [2]సేసినం
గరుణను వారు వారి మదిఁ గైకొని కావ ననుగ్రహింపరే. 484

చ. అనవుడుఁ గశ్యపుండు గమలానన కిట్లను నింతి నీవు చే
సినవిపరీత[3]కర్మమునఁ జేకుఱె నిట్టియవస్థ దీనికిన్
మనమునఁ దాప మొందుటను మాధవుపాదసరోజయుగ్మచిం
తనమునఁ జేసియున్ నను ముదంబునఁ గొల్చుటఁ జేసియుం దగన్. 485

తే. రమణి నీదుసుతులలో హిరణ్యకశిపు,వలన నుదయించువారిలోపల ముకుంద
పదసరోజాతవిన్యస్తభావుఁడైన, తనయుఁ డుదయింపఁ గలఁ డతిధార్మికుండు.

వ. మఱియును. 487

క. ఘనపుణ్యుం డన్వయపావనుఁ డగునప్పుణ్యాత్మునివరకీర్తిలతల్
వనజభవాండోదర మెల్లను నిండఁగఁ బర్వు బుధలలాముం డగుటన్. 488

తే. వామలోచన వినుము దుర్వర్ణహేమ, మగ్ని[4]పుటమునఁ బరిశుద్ధమై వెలుంగు
నట్లు దుష్టాత్మసంభవుఁ డయ్యు వంశ,పావనుం డగు హరిపాదభక్తుఁ డగుట.

తే. అంచితాష్టాంగయోగక్రియాకలాపు, లైనయోగీశ్వరులు సమ్మహానుభావు
నతులశీలస్వభావవిజ్ఞానసరణిఁ, దాముఁ జరియింప నాత్మలఁ దలఁతు రెపుడు.

ఉ. ఆ మహితాత్మకుండు సుగుణాంబుధి భాగవతోత్తముండు ల

---

1. ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులం జూపట్టెడి. 2. 'సేయుభూ, సురులకృథగ్నిపాల్పడక శోభన మాహరిచేతిపంచతన్' అ. ప్ర. 3. ధర్మమునఁ. 4. ముఖమునఁ.

క్ష్మీమహిళాధినాథుఁ దులసీదళదాముఁ బరేశు నాత్మహృ
త్తామరసంబునందుఁ బ్రమదంబున నిల్పి తదన్యవస్తువుం
దా మదిలో వహించు హరిదాస్యవిహారవినిశ్చితాత్ముఁ డై. 491

వ. అట్టి నీపౌత్రుండు. 492

సీ. మహితదేహాద్యభిమానంబు దిగనాడి, చిరతరాలంపటశీలుఁ డగుచుఁ
బరసమృద్ధికి నాత్మఁ బరితోషమందుచుఁ, బరదుఃఖమునకుఁ దాపమునఁ బొందు
నీవిశ్వ మంతయు నేవిభుమయ మని, యెవ్వనికరుణచే నెఱుఁగ నయ్యె
నట్టియీశ్వరునకు నాత్మసాక్షికి మోద, మడరంగఁ జూచు ననన్యదృష్టి

తే. నతిసదాఘోగ్రసమయంబునందు నిఖిల, జంతుసంతాపమడఁగించు చంద్రుమాడ్కి
నఖిలజగములదుఃఖంబు లపనయించు, రూఢి నాతఁ డజాతవిరోధి యగుచు.

వ. [1]మఱియు హరిధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డగునమ్మహాభాగవతాగ్రగణ్యుండు. 494

క. విమలాంతరంగబహిరంగములను స్వేచ్ఛానురూపకలితుం డగునా
కమలాధీశ్వరుకుండల, రమణీయముఖంబుఁ జూచుఁ బ్రమదం బెసఁగన్. 495

తే. మఱియు నీవిశ్వమాహరిమయముగాఁగ, మనములోపలఁ దలఁచు నమ్మనునిభుండు
మనుమహాత్ములలోన నీమనుమఁ డధికుఁ, డనఁగ నుతికెక్కు నంచుఁ గశ్యపుఁడు వలుక.

క. విని దితితనయులు మధుసూదనుచేహతులగుదురనుచుఁ దనమనుమఁడు స
జ్జననుతభాగవతుం డగు, ననుచు మదిం జాల దుఃఖహర్షము లొందవన్. 497

వ. ఉండునంత నాదితియుఁ గశ్యపవీర్యసంభృతం బైనగర్భంబు దుర్భరతేజోభిరా
మంబును నన్యతేజోవిరామంబును దినదినప్రవర్ధమానంబును నై నివ్వటిల్ల నిజో
దరస్థితు లైనకుమారు లమరదమనులై వర్తింపఁగల రని చింతించుచు గర్భంబు
శతవర్షంబులు ధరియించి యున్నయనంతరంబ. 498

ఉ. ఆ దితిగర్భమందు రుచిరాకృతితో నొకతేజ మన్యతే
జోదమలీల వెల్వడి వసుంధరయుఁ గగనంబు నిండి సం
ఛాదితపద్మబాంధవనిశాకరదీప్తులు గల్గి సూచికా
భేదమహోగ్రసంతమసభీషణ మైన భయాకులాత్ము లై. 499

చ. అమరగణంబు లెల్లఁ గమలాసనుపాలికి నేఁగి తత్పదా
బ్జములకు మ్రొక్కి యంజలులు ఫాలములం గదియంగఁ జేర్చి చి
త్తముల భయంబు సంభ్రమముఁ దార్కొన నిట్లని విన్నవించి రో
యమరకులాగ్రగణ్య దురితార్ణవతారణ సృష్టికారణా. 500

ఉ. నీవు చరాచరప్రచయనేతవు ధాతవు సర్వలోకపా
లావళిమౌళిభూషణుఁడ వంచితమూర్తివి దేవదేవ వా
ణీవర యీయజాండమున నీవు నెఱుంగనియర్థ మున్నదే

1. ఈవచనము వ్రాఁతప్రతులఁ గనుపట్టదు.

భావమునం దలంపుము విశ్వసన్నుల మమ్ము భవత్ప్రపన్నులన్. 501

వ. దేవా [1]కార్యరూపం బగుచేతనాచేతనాత్మకప్రపంచమునకుం గారణుండ వైననీ చేత సమస్తభువనంబులును సృజియింపంబడియె నీవు సర్వభూతాత్మభావవిదుం డవు లోకనాథశిఖామణిభూతుండవు విజ్ఞానవీర్యుండ వవిద్యంజేసి యిట్టిసప్త రూపంబు నొందితి గృహీతరజోగుణుండవు నీయందుం బ్రపంచంబు లీనం బై యుండు సుపక్వయోగంబు నొంది నిష్కాము లై ధ్యానంబున నిన్నరయుచు నిర్జితశ్వాసేంద్రియాత్ము లై భవత్ప్రసాదంబు వడసినవారలకుం బరాభవంబు లెక్కడి వెవ్వని [2]వాక్పాశబద్ధు లై పశువులచందంబున నిఖిలజీవులు వర్తింతు రట్టినీకు నమస్కరింతు (మహోరాత్రవిభాగాభావంబున లుప్తకర్మంబు లగు) లోకంబులకు క్షేమంబు గావింపుము శరణాగతుల మైనమమ్ముం గరుణాకటాక్షం బుల నీక్షించి రక్షింపుము కశ్యపువీర్యంబు దితిగర్భంబుననుండి సకలదిగ్వల యంబు నాక్రమించి దారువందులహుతాశనుచందంబున (లీనం బై) ప్ర వృద్ధం బగుచున్న దని విన్నవించినబృందారకసందోహంబులకు నానందకంద ళితంబుగా నరవిందనందనుం డి ట్లనియె. 502

సనకసనందనాదులు వైకుంఠంబున కరుగుట.

క. గీర్వాణులార యుష్మత్పూర్వజు లాత్మీయసుతులు పుణ్యులు విచర
న్నిర్వాణులు సనకాదులు, సర్వంకషశేముషీవిచక్షణు లెందున్. 503

క. వారలు నిస్పృహు లగుచు న,వారణ భువనంబు లెల్ల వడిం గ్రుమ్మరుచున్
ధీరు లొకనాఁడు భక్తిన్, శ్రీరమణీశ్వరపదాబ్జసేవానిరతిన్. 504

చ. చని చని కాంచి రంత బుధసత్తము లంచితనిత్యదివ్యశో
భనవిభవాభిరామముఁ బ్రసన్నజనస్తవనీయనామముం
జననవిరామ మార్యజనసన్నుతభూమము భక్తలోకపా
లనగుణధామమున్ బురలలామముఁ జారువికుంఠధామమున్. 505

ఉ. ఆ మహనీయపట్టణమునందుల నుండెడువార లాత్మని
ష్కామఫలంబు సత్ఫలముగాఁ దలపోసి ముముక్షుధర్ము లై
శ్రీమహిళాధిపాంఘ్రిసరసీరుహపూజ లొనర్చుచున్ మహో
ద్దామతదీయరూపములఁ దాల్చి సుఖించుచు నుందు రెప్పుడున్. 506

చ. విగతరజస్తమోగుణుఁడు విశ్రుతచారుయశుండు శుద్ధస
త్త్వగుణుఁ డజుం డనాది భగవంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తియున్

1. 'కార్యకారణరూపంబును జేతనాచేతనప్రపంచకారణంబును నైనసమస్తభువనంబులు నీచేతంగ్రువ్వంబడినవనియు నీవు సర్వభూతాత్మభావుండ వనియుసుపక్వయోగంబునొంది నిష్కాము లైనవారు ధ్యానంబున నరయుదురు నిర్జితేంద్రియాత్ము లై' వ్రా. ప్ర. 2. 'వాగ్జాలంబుచేఁ బాశబద్ధంబు లైనపశువుల' అ. ప్ర.

నిగమచయాంతవేద్యుఁడు వినిశ్చలనిర్మలధర్మమూర్తియు
నగు హరి పేరఁ బెంపెసఁగు నవ్విరజోపవనమ్ము లిమ్ములన్. 507

వ. మఱియుఁ గైవల్యశ్రీరూపంబు మూర్తీభవించిన తెఱంగునం బొలుపారుచు నైశ్శ్రేయసనామంబున నభిరామంబై సతతంబును సకలర్తుధర్మంబులు గలిగి యర్థిజనంబుల మనంబుల ఘనంబులుగ నీరికలెత్తిన గోరికలు సారికలు గాన నొసంగుచు నితరేతరరహితంబులును గావదోహసహితంబులును బుష్పఫలభరితంబులును నైతనర్చు సంతానవనసంతానంబులు సమంచితవసంతసమయ సౌభాగ్యసంపదభిశోభితవాసంతికాకుసుమవిసరపరిమళ మిళితగళితమకరందలీలా మోదమానవహృదయులై యఖండతేజోనిధి యగుపుండరీకాక్షుచరిత్రంబు లగ్గడింప లేక ఖండితజ్ఞాను లయ్యును నిరతిశయవిషయసుఖానుభవకారణం బగుట నిందిరాసుందరీరమణచరణసేవావిరమణకారియై యున్నదని తలంచి తద్గంధప్రాపకగంధవహునిం దిరస్కరించి నారాయణభజనపరాయణులై చరియించుసుందరీయుక్తవైమానికులును వైమానికమానసోత్సేకంబునుం బారావత హంస సారస శుక పిక చాతక తిత్తిరి మయూర రథాంగముఖ్యవిహంగ కోలాహలవిరామంబునుం గా నరవిందనయనకథాగానంబు లనూనంబులుగా మొరయ మదవదిందిందిరసందోహకలితపుష్పవల్లీమతల్లికలును నకుంఠితచరిత్రుండైన వికుంఠనిలయునికంఠంబునం దేజరిల్లువిలసితతులసీదామంబుం గనుంగొని యీతులసీదామంబు హరిమంగళగళవిలగ్నంబై యుండు సౌభాగ్యంబు వడయుటకేమి తపంబు గావించెనో యని బహూకరించుచందంబున నొప్పు చందనమందారకుందారవిందపున్నాగనాగవకుళాశోకకురవకోత్పల పారిజాతాదిప్రసూన మంజరులును మంజరీపుంజరంజితనికుంజంబులయందు నత్తుంగ పీనకుచభారాకంపితమధ్యంబులుం గటితటఘటితకనకమేఖలాకలాపనినదోపలాలిత నీలదుకూలశోభిత పృథునితంబభరాలసయానవహసితకలహంసమయూరగమనంబులు నసమ శర కుసుమ శర విలసితంబు నపహసించునయనకమలంబులుం గలిగిన సుందరీ సందోహంబులం దగిలి కందర్పకేళీవిహారంబుల నానందంబు నొందక ముకుందచరణారవిందసేవాపరిలబ్ధమరకతవైడూర్యహేమమయవిమానారూఢులై హరిదాసులు విహరించుపుణ్యప్రదేశంబులును నిందిరాసుందరి త్రైలోక్యసౌందర్యఖని యైన మనోహరమూర్తి ధరియించి రమణీయరణితమణినూపురచరణారవింద యై నిజహృదయేశ్వరుం డైన సర్వేశ్వరునిమందిరంబునం జాంచల్యదోషరాహిత్యంబుగ వర్తింపం గరకమల[1]భ్రమణీకృతలీలాంబుజాత యై తననీడ కాంచనస్ఫటికమయకుడ్యప్రదేశంబులం బ్రతిఫలింప శ్రీనికేతనునినికేతనసమ్మార్జనకైంకర్యంబ పరమధర్మంబని తెలుపు చందంబునం జూపట్టుచు నిజవనంబునం దనరుసౌరభాభిరామంబు లగుతులసీదళ

1. భ్రమరీకృత.

దామంబుల నాత్మనాయకునిచరణారవిందంబుల నర్చించుచు నొసలిమృగమదపు
టసలునమసలుకొని[1]తుం పెసలుగునిడుకురులనులలితతిలప్రసూనరుచిరాభనాసం
దనరుమోముఁదామర విమలసలిలంబులఁ బ్రతిబింబింప నిజమనోనాయకుచేతం
జుంబితం బగుట గాఁదలంచి లజ్జావనతవదన లై యుండం జేయుప్రవాళలతికాకు
లంబు లైనకూలంబులు గలనడబావులును గలిగి పుణ్యంబునకు శరణ్యంబును
ధర్మంబునకు నిర్మలస్థానంబును సుకృతమూలంబునకు నాలవాలంబును నయి
పొలుపొందుచుండు. 508

చ. హరివిముఖాత్ము లన్యవిషయస్పృహచిత్తులుఁ బాపవర్తులు
న్నిరయనిపాతహేతువు నింద్యచరిత్రము లైనదుష్కథా
నిరతిఁ జరించువారలును నేరరు పొందఁగ నిందిరామనో
హరచరణారవిందభజనాత్మకు లుండెడుగొంది నారయన్. 509

వ. వెండియు. 510

చ. హరిఁ బరమేశుఁ గేశవు ననంతు భజింపఁగ ధర్మతత్త్వధీ
పరిణతిసాధనం బగుస్వభావముఁ దాల్చినయట్టిమర్త్యులా
సరసిజనేత్రుమాయను భృశంబుగ మోహితు లై తదంఘ్రిపం
కరుహము లర్థిమైఁ గొలువఁ గానమిఁ బొందరు తత్పదంబునన్. 511

చ. మఱియు సరోరుహోదరుపవిత్రమంగళదివ్యకథానులాపని
ర్భరపరితోషబాష్పకణబంధురచారుకపోలగద్గద
స్వరపులకీకృతాంగు లగువారలు నిస్పృహచిత్తులు న్నహం
కరణవిహీనులు న్నగుసుకర్ములయుండెడిపుణ్యవాసముల్. 512

వ. అందు. 513

మ. వరవైకుంఠము సారసాకరము దివ్యస్వర్ణశాలాంకగో
పురహర్మ్యావృత మైనతద్భవన మంభోజంబు తన్మందిరాం
తరవిభ్రాజితభోగి గర్ణిక తదుద్యద్భోగపర్యంకమం
దిర నొందన్ వసియించుమాధవుఁడు దా నేపారు భృంగాకృతిన్. 514

వ. అంత. 515

మ. హరిచేఁ బాలిత మైనకాంచనవిమానారూఢ మైనట్టిస
త్పురుషానీకముచేఁ దనర్చి విభవాపూర్ణప్రభావోన్నతిం
గర మొప్పారుతదీయధామము జగత్కల్యాణమూర్తుల్ మునీ
శ్వరు లర్థిన్ నిజయోగశక్తిఁ బరితుష్టస్వాంతు లై చెచ్చెరన్. 516

వ. డాయం జని. 517

చ. మరకతరత్నతోరణసమంచితకుడ్యకవాటగేహళీ

1. తుంపెసలాడుకురులను.

విరచితకక్ష్యాషట్క సురవిందదళాక్షవిలోకనోత్సా
దరమతి నవ్యముం గనక దాఁటి యనంతరకక్ష్యయందు ని
ద్దఱను దదీయపాలుర సుధారసమానవయోవిశేషులన్. 518

సీ. కాంచనమణిరత్నకటకకాంగుళీయక, హారకేయూరమంజీరధరులఁ
గమనీయసౌరభాకర్షితమత్తమధుకర, కలితపద్మవనమాలికావిరాజి
తోరస్స్థలుల గదాధారుల ఘనచతు, ర్బాహుల నున్నతోత్సాహమతుల
నారూఢరోషానలారుణితాక్షుల, భ్రూలతాకౌటిల్యఫాలతలుల

తే. వేత్రదండాభిరాములఁ జెలఁగు నమ్ము
కుందశుద్ధాంతమందిరాళిందభూమి
నున్నయిద్దఱ సనకాదియోగివరులు
చూచుచును వృద్ధు లయ్యు నాశుభగమతులు. 519

క. ధీరతఁ బంచాబ్దముల కు,మారకులై కాన బడుచు మనమున శంకం
గూరక చతురాత్మకు లని, వారితగమనులు డాయవచ్చిన నెదురన్. 520

క. శ్రీలలనేశ్వరదర్శన, లాలసులై యేఁగుబుధలలాముల నతిదు
శ్శీలతఁ దద్వచనప్రతి, కూలమతిం బోవ కుండఁ గుటిలాత్మకులై. 521

క. వారించిన వారలు బృం,దారకు లీక్షించు చుండ దారుణపటురో
షారుణితాంబకులై రొద, వారించుచు వారు పచరించి వారును వినఁగన్. 522

వ. ఇట్లనిరి. 523

చ. పరము ననంతు భక్తపరిపాలు [1]సుహృత్తము విష్ణు నీశ్వరే
శ్వరు భజియింపఁ గోరి యనివారణ నిద్దఱు నేఁగి నిచ్చలుఁ
భరితముదాత్ములై కొలువఁ బాయక తద్భజనాంతరాయత
త్పరమతి మాకు నిప్పు డరిపడ్డ మురాత్ముల నేఁడు గంటిరే. 524

వ. అని మఱియు సనకసనందనాదులు జయవిజయులం జూచి యి ట్లనిరి మీమనంబుల స్వామిహితార్థంబై నిష్కపటవర్తనులమైనమాబోఁటులఁ గుహకవృత్తి గలయి తరజనంబులు భగవత్సదనంబుఁ బ్రవేశింతురో యను శంకంజేసి కొందఱం బ్రవే శింపం జేయుటయుఁ గొందఱ వారించుటయు దౌవారికస్వభావం బని వారింపం దలంచితిరేనిఁ బ్రశాంతదివ్యమంగళవిగ్రహుండును గతవిగ్రహుండును భగవం తుండును విశ్వగర్భుండును నైన యీశ్వరుండు వ్యాప్యంబును వ్యాపకంబును బ్రాప్త యు ననుభేదశూన్యుండు గావున మహాకాశంబునందు ఘటపటాద్యాకాశంబులు వే ఱు లేక యేకంబై తోఁచుచందంబున విద్వాంసు లగువా రమ్మహాత్ముని సకలాత్మ భేదరహితునిం గాఁ బొడగందు రదియునుం గాక లోకంబునందుల రాజులు సాప

1. సుహృత్తు ననిశు నీశ్వ.

రాధు లయిసకింకరజనంబుల నాజ్ఞాపించుచందంబున నీశ్వరుండు దండించునో యనుభయంబునం జేసి వారించితి మని తలంచితి రేని భూసురవేషధారుల మైన మాకును వైకుంఠనాయకుం డైనసర్వేశ్వరునకును భేదంబు లే కుండుటం జేసి శంక సేయం బని లే దిట్లుగుట యెఱింగి మందబుద్ధుల రై మమ్ము వారించినయ నుచితకర్మ లగుమీరలు మదీయశాపార్హు లగుదురు గావున భూలోకంబున లోభమోహంబు లనుశత్రువులు బాధింపం బుట్టుం డని పలికిన. 525

క. వారలు విని తమమనముల, భూరిస్ఫుటచండకాండ ॥ పూగంబులచే
వారింప రానిభూసుర,దారుణవాక్యముల కులికి ॥ తల్లడపడుచున్. 526

క. పరితాపంబును బొందుచు, సరసిజలోచనునిభటులు ॥ సనకాదిమునీ
శ్వరులపదాంబుజములకుం, గర మర్థిఁ మ్రొక్కి నిటల ॥ ఘటితాంజలు లై. 527

వ. ఇట్లనిరి. 528

మ. వరయోగీశ్వరులార మమ్ము మది నొవ్వ న్నిట్లు మీ రన్నని
ష్ఠురవాక్యంబుల కింక మామనములన్ ॥ శోకింపఁగా రాదు స
త్పురుషశ్రేణిఁ బరాభవించినవృథా ॥ భూతాత్ములన్ మమ్ము మా
దురితం బింతకుఁ దెచ్చె మీఁద మధుముం ॥ మాకొందు మే మారయన్. 529

వ. అని యిట్లంటి రేని. 530

ఉ. మీకరుణావలోకనసమేతులఁ గా మముఁ జేయఁ జిత్తముల్
మాకొనె నేని మాచనవుఁ ॥ ద్రోయక యీఁదగు లోభమోహముల్
గైకొని పుట్టుచోట నవ ॥ కంజదళాక్షునినామవిస్మృతిం
బైకొన కుండ దానన సమ ॥ భం బగు మీఁదిమదీయజన్మముల్. 531

వ. అనుసమయంబున. 532

మ. హరి పర్వేశుఁ డనంతుఁ డాకలకలం ॥ బాలించి పద్మాలయా
సరసాలాపవినోదసౌఖ్యరచనల్ ॥ సాలించి శుద్ధాంతమం
దిరమాణిక్య[1]కవాటముల్ గడచి తేజో ॥ తెంచెం బ్రపన్నార్తిసం
హారుఁ డై నిత్యవిభూతిశోభనకరుం ॥ డై మానితాకారుఁ డై. 533

వ. మఱియును. 534

చ. శరనిధికన్యకామణి యు ॥ సంభ్రమ మొప్పఁగఁ దోడ రా మహో
హారనిజలీలమైఁ బరమ ॥ హంస[2]మునీంద్రగవేషపాదపం
కరుహములన్ వినూత్నమణి ॥ కాంచననూపురమంజుఘోషముల్
వరుసఁ జెలంగ నార్యజన ॥ వంద్యుఁడు యోగిజనైకసేవ్యుఁ డై. 535

చ. కరమణిహేమకంకణవి ॥ కాయఘృణాంకృతు లుల్లసిల్ల న
చ్చర లిడుహంసపక్షసిత ॥ చామరగంధవహోచ్ఛలత్సుధా

1. మగేహముల్. 2. 'మునీశ్వరవంద్యపాద' అ. ప్ర.

కనరుచిరాతపత్త్రసుభగప్రవిలంబితహారవల్లరీ
సరసగళత్తుషారకణజాలవిరాజితమంగళాంకుఁడై. 536

వ. మఱియును. 537

సీ. నిఖిలమునీంద్రవర్ణితసస్మితప్రస,న్నాననాంబుజముచే నలరువాఁడు
విశ్రుతస్నేహార్ద్రవీక్షణనిజభక్త,జనగుహాశయుఁ డనఁ దనరువాఁడు
మానితశ్యామాయమానవక్షమున నం,చితవైజయంతి రాజిల్లువాఁడు
నతజనావనకృపామృతతరంగితములై, భాసిల్లులోచనాబ్జములవాఁడు
తే. నఖిలయోగీంద్రజనసేవ్యుఁ డైనవాఁడు
సాధుజనముల రక్షింపఁ జాలువాఁడు
భువనచూడావిభూషణభూరిమహిమ
మించువైకుంఠపురము భూషించువాఁడు. 538

సీ. కటివిరాజితపీతకౌశేయశాటితోఁ, వితతకాంచీగుణద్యుతి నటింప
నాలంబికంఠహారావళిప్రభలతోఁ, గౌస్తుభరోచులు గ్రందుకొనఁగ
నిజకాంతిజితతటిద్ద్విజకర్ణకుండల,రుచులు గండద్యుతుల్ ప్రోదిసేయ
మహనీయనవరత్నమయకిరీటప్రభా,నిచయంబు దిక్కుల నిండఁ బర్వ
తే. వైనతేయాంసవిన్యస్తవామహస్త,కలితకేయూరవలయకంకణము లొప్ప
నన్యకరతలభ్రమణీకృతానమోద,సుందరాకారలీలారవింద మమర. 539

వ. మఱియుఁ జరణారవిందమంజుకింజల్క పుంజప్రభారంజితతులసీమరందబంధురగంధానుబంధసుగంధిగంధవహాస్వాదకలితసేవాతత్పరులై చనుదెంచుయోగీంద్రులకు మానసానందకారియు బహిఃకరణాంతఃకరణపరితోషప్రకీర్ణరోమాంచరుచిదాయకంబును బ్రభాపూర్తియుక్తంబును నగుమూర్తితోడ నిజసౌందర్యవరకళావిసర్జితశ్రీరమణీసౌందర్యభాసమానుం డగుచుఁ బాదచారి యై యఖిలవిశ్వగురుం డైనసర్వేశ్వరుండు వేంచేసె నప్పుడు. 540

చ. స్థిరశుభలీల నట్లరుగుదెంచినయవ్విభువిద్రుమారుణా
ధరనవపల్లవస్ఫురదుదంచితకుందరుచిస్మితైకసుం
దరవదనారవిందము ముదంబునఁ దప్పక చూచి యమ్మునీ
శ్వరులు నిజాత్మలం దనివి సాలక వెండియుఁ జూచి రిమ్ములన్. 541

చ. సునిశితభక్తిఁ దన్ముఖముఁ జూచినచూడ్కులు ద్రిప్ప లేకయుం
గనుఁగొని రట్టికేలకు నకల్మషభక్తవిఘాతఖేదముల్
మునిజనచిత్తమోదములు ముక్తినివాసకవాటభేదముల్
వినుతపినూత్ననూపురితవేదము లమ్మహనీయపాదముల్. 542

చ. కని నఖపద్మరాగమణికాంతివిభాసితపాదపద్మము
ల్మనములయందుఁ గీల్కొలిపి లబ్ధమనోరథయుక్తులై పునః

ఘనరభివందనంబులు విభూతి దలిర్ప నొనర్చి యోగమా
ర్గనిరతచిత్తులున్ వెదకి కానఁగ లేనిమహానుభావునిన్. 543

క. మానసమున నిలిపిరి తద్ధ్యానాస్పదుఁ డైనవానిఁ దత్త్వజ్ఞులకుం
గానఁ బడువాని భక్తజనానందకరైకమూర్తి నలరెడువానిన్. 544

వ. మఱియుం జక్షురింద్రియగ్రాహ్యం బగుదివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధరియించియున్న
పురుషోత్తము నుదాత్తతేజోనిధిం జూచి సనకాదు లిట్లని స్తుతియించిరి. 545

సనకాదులు నారాయణదేవుని స్తుతియించుట.

చ. వనజదళాక్ష భక్తజనవత్సల దేవ భవత్సుతుండు మ
జ్జనకుఁ డనైనపంకరుహజాతుఁడు మాకు రహస్య మొప్పఁ జె
ప్పినభవదీయమంగళగభీరపరిగ్రహవిగ్రహంబు నే
మనయము జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మై తగ నుంటి మీశ్వరా. 546

సీ. దేవ దుర్జనులకు భావింప హృదయాంతరస్థుఁడ వైయుండియుఁ గానఁబడవు
కడఁగి నీదివ్యమంగళవిగ్రహంబునఁ, జేసి సమంచితాశ్రితుల నెల్లఁ
జేకొని సంప్రీతచిత్తులఁ గాఁ జేయు, దతిశయకారుణ్యమతిఁ దనర్చి
కమలాక్ష సర్వలోకప్రజాధిప [1]భవ,దనుదర్శనాభిలాషానలాప

తే. విదితదృఢభక్తియోగప్రవీణు లగుచు, నర్థిమై వీతరాగు లైనట్టియోగి
జనమనఃపంకజాతనిషణ్ణమూర్తి, వని యెఱుంగుదు రయ్య నిన్నాత్మవిదులు.

క. యుక్తిం దలఁప భవద్వ్యతిరిక్తము లైనట్టియితరదృఢకర్మంబుల్
ముక్తిదము లయిన నీపదభక్తులు తత్కర్మములను బాటింప రిలన్. 548

ఉ. కావునఁ గీర్తనీయగతకల్మషమంగళతీర్థకీర్తిను
శ్రీవిభవప్రశస్తసుచరిత్రుఁడ వైనభవత్పదాబ్జసే
వావిమలాంతరంగబుధవర్గ మనర్గళభంగి నన్యమున్
భావమునం దలంచును కృపాగుణభూషణ పాపశోషణా. 549

చ. పరమతపోవిధూతభవపాపుల మై చరియించుమాకు నేఁ
డరయ భవత్పదాశ్రితుల నల్గి శపించిన భూరిదుష్కృత
స్ఫురణ నసత్పథైకపరిభూతుల మై నిజధర్మహాని గా
నిరయము నొందఁగా వలసె నేరము వెట్టక మమ్ముఁ గావవే. 550

చ. కర మనురక్తి షట్పదము గమ్రసుగంధమరందవాంఛచేఁ
దర మిడి శాతకంటకవృతస్ఫుటసవ్య[2]తరప్రసూనమం
జరులను డాయుపోలిక భృశం బగువిఘ్నములన్ జయించి నీ
చరణసరోజముల్ గొలువ సమ్మతి వచ్చితి మయ్య కేశవా. 551

చ. అలరుభవత్పదాంబుజయుగార్పిత మై పెను పొందునట్టియీ

1. 'భవ, దనుసరణాఖిలాషానలాప' అ. ప్రే. 2. 'దరతప్రసూన' వా. ప్రే.

తులసి పవిత్రమైనగతిఁ దోయజనాభ భవత్కథాసుధా
కలితము లైనవాక్కుల నకల్మషయుక్తిని విన్నఁ గర్ణముల్
విలసితలీలమై భువిఁ బవిత్రము లై విలసిల్లు మాధవా. 552

చ. మహితయశోవిలాసగుణమండన సర్వశరణ్య యింద్రియ
స్పృహలకుఁ గాన రాక యతసీకుసుమద్యుతి నొప్పుచున్ననీ
సహజశరీర మిప్పుడు భృశంబుగఁ జూచి మదీయ[1]దృక్కు లిం
దహహ కృతార్థతం బొరసె నచ్యుత మ్రొక్కెద మాదరింపవే. 553

క. అని సనకాదులు తత్పద, వనజములకు మ్రొక్కి భక్తివశమానసు లై
వినిపించిన గోవిందుఁడు, మునివరులం జూచి పలికె ముదితాత్ముం డై. 554

వ. ఈయిరువురు జయవిజయాభిధానంబులు గల మదీయద్వారపాలకులు వీరు మిమ్ముం గైకొనక మదీయాజ్ఞాతిక్రమణు లయి చేసినయపరాధంబునకుఁ దగిన దండంబు గావించితి రది నాకు నభిమతం బయ్యె నదియునుం గాక భృత్యవర్గంబు సేయు నపరాధంబు స్వామిదియ కాన యాతప్పునకు మాననీయుండనైన నన్ను మన్నించి ప్రసన్ను లగుదురు గాక యని వెండియు ని ట్లనియె. 555

చ. తనువునఁ బుట్టినట్టిబెడిదం బగుకుష్ఠమహాగదంబుచే
వనరి తదీయచర్మము [2]వివర్ణత నొందినరీతి భృత్యు లొ
ప్పనిపని సేసినన్ విభులు బంధురచారుయశంబుఁ బేరుఁ బెం
పును జెడి పోయి దుర్యశముఁ బొందుచు నుందురు లోకమందునన్. 556

చ. అలవడ నాకు మీవలన నబ్బినతీర్థసుకీర్తనీయస
ల్లలితవినిర్మలామృతవిలాసయశోవిభవాభిరాము నై
వెలయువికుంఠనామ మపవిత్ర మనశ్శ్వపచాధమాదిలో
కులచెవి సోఁకఁ దత్క్షణము కోరి పునీతులఁ జేయు వారలన్. 557

తే. అట్టినేను దలంప మీయట్టిసాధు జనుల కపకార మర్థిఁ జేసిన మదీయ
బాహుసము లైనఁ ద్రుంతు నుత్సాహలీల, నన్ననితరులమీమాటలకెన్న నేల.

క. ధరణీసురోత్తమసేవా, పరిలబ్ధం బు మనయట్టిపాతకనాశం
కరనిఖిలభువనపూత, స్ఫురితాంఘ్రిసరోజతోయములు గలనన్నున్. 559

క. అలఘుమతి విరక్తునిఁ గాఁ, దలఁపక నిజశుభకటాక్షదామకకలితా
ఖిలసంపద్విభవశ్రీలలనారత్నం బురస్స్థలంబును జెందున్. 560

చ. క్రతువులు సేయుచో శిఖిముఖంబున వేలుచునట్టిసద్ఘృత
ప్లుతచరుభక్షణన్ ముదముఁ బొందదు నిస్స్పృహధర్మమార్గసం
గతుఁ డగుభూసురోత్తముముఖంబున వేడ్క భుజించునట్టి వి
స్తృతకబళంబునన్ మనము తృప్తి వహించినరీతి నిచ్చలున్. 561

1. 'నేత్రములు, అహహ' వ్రా. ప్ర. 2. 'వివర్ణము' వ్రా. 3. 'పవిత్రుల్' వ్రా. ప్ర.

సీ. సతతంబు సప్రతిహతయోగమాయావిభూతిచేఁ బ్రఖ్యాతిఁ బొందునేను
నేమహీసురులసమిద్ధనిర్మలపాద, నలినరజోవితానములు భక్తి
హాటకనవరత్నకోటీరమునఁ దాల్తు, నట్టినాచరణాంబుజాంబువులను
దవిలి ధరించి సద్యఃపునీతాత్ములై, రక్తిఁ జంద్రావతంసాదిదేవ
తే. చయము లెవ్వాఁడు బ్రాహ్మణజనులు దమకు
నపకృతుల్ సేసిరేని మాఱలుగఁ డతఁడు
విప్రులను నన్నుఁగాఁగ భావించు నతఁడు
ధర్మపద్ధతి నా ప్రియతముఁడు వాఁడు. 562

ఉ. గోవితతిన్ ధరాదివిజకోటిని నన్నును దీనవర్గమున్
వావిరి భేదబుద్ధిఁ గనువార లధోగతిఁ బొంద నందు నా
శీవిషరోషవిస్ఫురణఁ జెంది కృతాంతభటుల్ మహోగ్రగృ
ధ్రావలివోలెఁ జంచువుల సంగము లుద్ధతిఁ జింతు రెప్పుడున్. 563

చ. ధరణిసురోత్తముల్ బహువిధంబులఁ దమ్ముఁ బరాభవించినన్
దరహసితాస్యులై యతిముదంబున నిచ్చలుఁ బూజ సేయుచున్
సరసవచోవిలాసముల సన్నుతి సేయుచుఁ దండ్రి నాత్మజుల్
గర మనురక్తిఁ బిల్చుగతిఁ గైకొని పిల్చినవారు నాసముల్. 564

క. వినుఁ డయ్యనఘచరిత్రులు, కనయముఁ బ్రియతముఁ డనగుచు నమ్మదవోదున్
మును నన్న భృగువు దన్నినఁ, గనలక పరితోషయుక్తిఁ గైకొంటిఁ గదే.

సీ. పొలుచు నా [1]చిత్తమందుల యభిప్రాయంబుఁ, దెలియఁగ లేక యుద్వృత్తులగుచుఁ
గడఁగి మీ యనటఁ గడచినఁ దద్దోష, ఫలము వీరలకు సంప్రాప్తమయ్యె
మునులార నాచిత్తమున నున్న తెఱఁగున, నిట్టిద భూమిఁ బుట్టి వీర
లచిరకాలమున నాయంతికంబునకును, నరుదెంచునట్లుగా ననుమతింప [రేణ్య
తే. వలయు నని యమ్ముకుందుఁడు పలుకుటయును, విని మనంబున సనకాదిమునివ
లమ్మహాత్మునిమృదులభాషామృతంబుఁ, దవిలి గ్రోలియు రోషసందష్టులగుచ.

సీ. మునివరుల్ దమచిత్తములఁ దృప్తిఁ బొందక, పంకజాతాక్షుఁడు పలికినట్టి
పరిమితగంభీరబహుళార్థదురవగాహములును విస్ఫురదతిసుధోప
మానమాధుర్యసమన్వితమ్ములు విని, గతశబ్దరోమనికాయములును
నైనవాక్యములకు నాత్మలఁ బరితోష, మంది [2]యుల్లసిరి నెయ్యమున మనల
తే. నోడయఁ డిప్పుడు నందించెనో తలంప, నర్థి నిందించెనో మత్కృతైకదండ
మునకు సంకోచమందెనో యనుచు సంశ, యాత్ములగుచు వివేకించి యంతలోన.

క. నలినాక్షుఁడు దమదెసఁ గృప, గలిగినభావంబుఁ దెలిసి కౌతుక మొలయం
బులకీకృతాంగులై యుత్కలికన్ హర్షించి నిటలఘటితాంజలులై. 568

2. 'మానసాంభోజాతభావంబు' అ. ప్ర. 2. 'యుల్లముల...మనిచె' అ. ప్ర.

క. భరితనిజయోగమాయా, స్ఫురణం దనరారు నతిశయభూతియు బలముం
బరిమోత్కర్షముఁ గలయీశ్వరునకు నిట్లనిరి మునులు సద్వినయమునన్.
తే. పొలుపు దీపింప నిత్యవిభూతినాయ, కుఁడవు భగవంతుఁడవు ననఘుఁడవు నీవు
మత్కృతం బిప్డు నీ కభిమత మంటంటి వీశ భవదీయచారిత్ర మెఱుఁగఁ దరమె
ఉ. దేవగణాలి కెల్లఁ బరదేవత లై తనరారు నట్టివి
ప్రావలి కాత్మనాయకుఁడ వై పెను పొందిననీకు నీధరా
దేవత లెల్ల నెన్న నధిదేవత లై రట యెట్టిచోద్యమో
దేవ సమస్తపావన సుధీజనతావన విశ్వభావనా.
చ. కమలదళాక్ష నీవలనఁ గల్గినధర్మము దావకావతా
రముల సురక్షితం బగుఁ దిరంబుగ నీశ్వర నిర్వికారత
త్త్వమునఁ దనర్చు నిన్నరయఁ దత్ఫలరూపముఁ దత్ప్రధానగో
ప్యము నని పల్కుచుందురు కృపామయలోచన పాపమోచనా.
చ. మహిఁ దలపోయ నెవ్వనిసమగ్రపరిగ్రహముల్ లభింప ని
స్స్పృహమతు లై మునీశ్వరులు మృత్యుభయంబునఁ బాతు రట్టిస
న్మహితవివేకశాలి గుణమండన నీ కిల నన్యసత్పరి
గ్రహ మది యెట్టిచోద్యము జగత్పరిపాలన నిత్యశీలనా. 573
సీ. సతతంబు నర్థార్థిజనశిరోలంకార, పదరేణువులు గలపద్మ[1]నేఁడు
జంజణింజల్క నిర్వ్యందమరందలో, భాగతభ్రమర[2]నాయకివిధమున
ధన్యజనార్పితోదంచితతులసికా, దామంబునకు నిజధామ మగుచు
భాసిల్లుభవదీయపాదారవిందముల్, విలసితభక్తి సేవించుచుండఁ
తే. గమలనయన కృపావలోకనము లోలయ, నర్థిఁ [3]జూడవు భాగవతానురక్తిఁ
జేసి భవదీయమహిమంబు చిత్రమరయ, చిరశుభాకార యిందిరాచిత్తచోర.
మ. చిరభాగ్యోదయ దేవ దేవ లలితశ్రీవత్సలక్ష్మాంగ యీ
వరవిప్రానుపదైకపుణ్యరజమే వర్ణింప నీమేని కా
భరణం బంటివి సర్వలోకులకు విప్రశ్రేణిమాహాత్మ్య మి
వ్వెఱుఁగం జెప్పుట కై ధరించితిగదా యెన్నం బునీతాకృతిన్. 575
వ. అదియునుం గాక. 576
సీ. ధర్మమూర్తివి జగత్కర్తవు నగునీవు, ప్రోవంగఁ దగువారిఁ బ్రోవవేని
నవిరళవేదోక్త మగుధర్మమార్గము, సన్మార్గ మగుఁ గాన సత్త్వగుణవి
శిష్టుండ వగుదు నీజీవరాసులసేమ, మరసి రక్షింతు నీదైనశక్తి
చేతను ధర్మవిఘాతుల దండించు, నీకు నంచిత మైననిగమధర్మ
తే. మార్గనాశకరంబులు మదికి నింపు, గావు విప్రులయందు సత్కరుణ మెఱసి

1. 'మనెడు. 2. నాయకునిపగిది. 3. బాడనూపు' అ. ప్ర.

ఘనతం బలికినవినయవాక్యములు నీకు, యుక్తమగుచుండుసతతంబు భక్తవరద.

వ. అట్లయిన బరులయెడ వినయంబులు వలికిన బ్రాభవహాని యగు నని తలం
చితి వేని. 579

తే. విశ్వమున కెల్లం గర్తవు విశ్వనిధివి, విశ్వసంరక్షకుండవు నై వెలయునీకుం
గడంగి ప్రాభవహాని యెక్కడిది దలంప, వినయమున లోకులకు లీలలై వెలయం గాక.

తే. మునుల మగుమమ్ము నతిమోదమున నను నీవు, సత్కరించుట యెల్ల సజ్జనపరిగ్ర
హార్థమై యుండుం గాదె మహాత్మయొకటి, విన్నవించెద మీజయవిజయులకును.

తే. అలిగి యేము శపించినయంతకంటె, నెడిద మగునాజ్ఞసేయ నభీష్టమేని
జేము మదిగాక సమధికశ్రీదనర్పం, జేసి రక్షించి తేసి రక్షింపు మీశ. 581

వ. అట్లయిన మాకుం బ్రియం బగుం గావున ననపరాధులు నతినిర్మలాంతఃకర
ణులు నైనవీరలకు నమృతంబులు వలికితిమేనియు మమ్మునుం జిత్తంబుకొలంది
నాజ్ఞాపింపు మని కరకమలంబులు మోడ్చి కృతాంజలు లై యున్నమునులం
గరుణార్ద్రదృష్టిం గనుంగొని. 582

క. అంఘుడు భగవంతుం డిట్లనియెన్ మునులార వీరలనయము భువికిం
జని యచట నసురయోనిన్, జనియించి మహోగ్రలోభసంగతు లగుచున్. 583

క. దేవజనావళి కుపహతిం, గావించుచు నిఖిలభువనకంటకవృత్తిన్
జీవించుచు నాయెడ సం,భావితవైరానుబంధ భావను లగుచున్. 584

క. ఆహవముఖమున నను నతి,సాహసమున నెదిరి పోరి చక్రనిశితధా
రాహతిం దెగి వచ్చెద రు,త్సాహ మెలర్పంగ నాదుసన్నిధి కంతన్. 585

వ. అదియునుం గాక. 586

క. నను వైరంబున నైనను, మనమునం దలంచుటను నాసమక్షమున సదా
నన మీక్షించుచు నిల్గుట, ననఘాత్మకు లై వసింతు రస్మత్పదవిన్. 587

క. వినుం [1]శిలమీఁద నిం కెన్నటికిని బుట్టువు లేదు వీరికిని మీరలు వ
ల్కినయట్ల నాదు చిత్తము, ననుం దలంతుం గాన మీమనంబుల నింకన్. 588

ఉ. దీనికిం జింతం దక్కుండు సుధీజనపుంగవులార నావుడు
న్నానలినాసనాత్మజు లనంతునిభావము దా మెఱింగి పెం
పూనన వేడ్కం దేలి తెలివొందిన చిత్తములన్ నుతించి రం
భోనిధిశాయి నార్తజనపోషణభూషణుం బాపశోషణున్. 589

వ. మఱియును. 590

ఉ. ఆసనకాదు లంతం బులకాంకురముల్ నన లొత్త బాష్పధా
రాసుభగాక్షు లై మునిశరణ్యావరేణ్యు నగణ్యు దేవతా
గ్రేసరుదివ్యమంగళశరీరముం జారుతదీయధామమున్

1. ఇటమీఁదటి కెన్నఁటి.

భాసురలీలఁ జూచి నవపద్మదళాక్షునకున్ వినమ్రులై. 591
క. తమపలికిన భాషణములు, కమలోదరు[1] వాక్యసరణిఁ గాఁ దలఁచుచు నె
య్యమునన్ వైష్ణవలక్ష్మిం, బ్రమదంబునఁ బ్రస్తుతించి పరమేశ్వరుచేన్. 592
క. ఆమంత్రితులై తగ నిజధాములకుఁ జనిరి వారు దడయక లక్ష్మీ
రాముఁడు జయవిజయుల నభిరామంబుగఁ జూచి పలికె రయ మొప్పారన్.
క. మీ రసురయోనియం దని, వారితులై జనన మందవలసెను నే దు
ర్వారబలాఢ్యుఁడ నయ్యును, వారింపఁగ నోప విప్రవచనము లెందున్. 594
క. అది గాన దనుజయోనిం, బదపడి జనియించి మద్విపక్షులరై మీ
మది నెపుడు నన్నె తలఁచుచు, వదలక నాచేతఁ జచ్చి వచ్చెద రిటకున్. 595
ఉ. పొం డని యాన తిచ్చి హరి ఫుల్లసరోరుహపత్త్రనేత్రుఁ డా
ఖండలముఖ్యదిగ్వరనికాయకిరీటలసన్మణిప్రభా
మండితపాదపీఠుఁడు రమామణీమణి దోడ నేఁగుదే
నిండినవేడ్క సేఁగె నిజనిర్మలమందిర పుణ్యభూమికిన్. 596
వ. అంత. 597
క. నిజతేజోహానిగ జయవిజయులు ధరఁ గూలి రపుడు విహ్వలు లగుచుం
ద్రిజగముల సురవిమానవ్రజముల హాహారవంబు గ్రందుగ నెలఁగన్. 598
క. వారలువో దితిగర్భాగారంబున నున్నవారు గడఁగి తదీయో
దారఘన తేజ మిపు డని, వారణ మీ తేజ మెల్ల వమ్ముగఁ జేసెన్. 599
ఉ. ఇంతకు మూలమా హరి రమేశ్వరుఁ డర్థి నొనర్చు కార్యముల్
వింతలె సర్వభూతభవవృద్ధివినాశనహేతుభూతుఁ డా
ద్యంతవికారశూన్యుఁడు దయానిధి మీయెడ మేలు సేయు నీ
చింత దొఱంగి వే చనుఁడు చేకుఱు మీఁద మనోరథార్థముల్. 600
క. అని వనజాసనుఁ డాడిన, విని తద్వృత్తాంత మెఱిఁగి విబుధులు నాకం
బున కేఁగిరి దితి నిజనాథునిమాటలు దలఁచి యపరితోషముతోడన్. 601

— జయవిజయులు దితియందు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులై పుట్టుట. —

తే. ఇంతి తనసుతుల్ సురలఁ గారింతు రనుచుఁ, దలఁచుచుండంగ నంత వత్సరశతంబు
సనఁగ నటమీఁద గనియెఁ గశ్యపునిదేవి, యఖిలలోకైకకంటకులైనసుతుల.
వ. అయ్యవసరంబున. 603
తే. ధరణి గంపించెఁ గులపర్వతములు వడఁకె
జలధులు గలంగెఁ దారకావళులు డుల్లె
గగన మగలెను మ్రొగ్గె దిక్కరులు దిశల
మిడుఁగుఱు చెదరెఁ బిడుగులు పుడమిఁ దొరఁగె. 604

1. 'భాషణములు' అ. ప్రి.

సీ. హోమానలంబులు ధూమంబు లడరెను, బ్రతికూలవాయువుల్ బలసి వీచెఁ
దరువు లెల్లెడ విటపాటంబులై కూలె, గ్రహతారకావళికాంతి మాసె
బెరసి మొగిళ్ళు నెత్తురువాన గురిసెను, మెఱుఁగులు దెసల మిక్కిలి మిట్లు గొలిపె
స్వర్భానుఁ డొగి నపర్వమున భానునిఁ బట్టెఁ, గైకొని చిమ్మచీఁకట్లు పర్వె
తే. మొనసి కుక్కలు మొఱిఁగెను మోర లెత్తి. పగలు నక్కలు వాపోయె ఖగములార్త
రవములిచ్చెను దేవతాప్రతిమ లొరగెఁ, గన్నులను నశ్రుకణములు గ్రందుకొనఁగ.
క. మొదవులు నెత్తురుఁ జీమును, బిదికెన్ గార్దభరవంబు భీషణ మయ్యెన్
మద ముడిగెఁ గరులకటములఁ, బొదివెఁ దురంగములవాలముల నిప్పు లొగిన్.
క. గుహలు రొద లిచ్చెఁ బాప, గ్రహమిత్రతఁ జెంది వక్రగతులను సౌమ్య
గ్రహములు వర్తించెను దు,స్సహతేజోదితితనూజసంభవవేళన్. 607
మ. భయదప్రక్రియ నిట్లు దోఁచినమహోత్పాతంబు లీక్షించి సం
శయకాలం బని కాని సాధుమహనోగ్రక్రూరదేవాహితో
దయసంక్షోభము గా నెఱుంగక సమస్తప్రాణిజాతంబు ను
ద్భయ మందెన్ సనకాదియోగిజనముల్ దక్కన్ బుధేంద్రోత్తమా. 608
వ. అట్లావిర్భవించినయనంతరంబ. 609
మ. కులశైలాభశరీరకుల్ దనర రక్షోనాథు లత్యుగ్రదో
ర్బల మొప్పం బదఘట్టనన్ ధర చలింపన్ రత్నకేయూరకుం
డలకాంచీకటకాంగుళీయకకిరీటస్వర్ణమంజీరని
ర్మలకాంతుల్ దులకింప నాత్మరుచిచే మందీకృతార్కాంశులై. 610
వ. ఉన్నసమయంబునం గశ్యపుండు నిజశరీరభవులం జూడం దలంచి దితిమందిరంబు
నకుఁ జనుదెంచి సుతులం గనుంగొని వారలకు నామకరణంబు సేయం దలంచి.
చ. దితిజఠరంబునందుఁ దనతేజము మున్నిడినట్టిపుత్త్రు న
ద్భుతచరితున్ హిరణ్యకశిపుం డనుపేరఁ బ్రసూతివేళ నా
దితి మును గన్నపట్టి రవితేజునిఁ గాంచనలోచనుండు నా
హితమతిఁ బేరుఁ బెట్టి చనియెన్ నిజనిర్మలపుణ్యభూమికిన్ 612
వ. అయ్యవసరంబున నతులతేజోవిరాజితుండైనహిరణ్యకశిపుండు హిరణ్యగర్భవర
దానగర్వంబునను దుర్వారపరిపంథిగర్వనిర్వాపణాఖర్వభుజావిజృంభణంబునను
నిఖిలలోకపాలాదుల జయించి (స్వవశంబు బొనర్చి) సంతుష్టాంతరంగుండై
యుండునం దనకు మృత్యుభయంబు లేక నిర్భయుండై సుఖంబుండెఁ దత్సోదరుం
డైనహిరణ్యాక్షుండు ప్రతివాసరంబుఁ జండవేదండశుండాదండమండితభుజాదం
డంబున గదాదండంబు ధరియించి తన్ను నెదిరి కదనంబు సేయంజాలినయరివీ
రునిం గానక భూలోకం బెల్లఁ గ్రుమ్మరి దివంబునకు దాడివెట్టి యందు సమర
విముఖులయినబర్హిర్ముఖులం గనుంగొని వనజాసనవరప్రదానంబుఁ జింతించి

హితులు సెలంగ నహితులు గలంగ సుమహితవై జయంతికాదామం బభిరామం
బై వెలుంగ జరణంబుల మణినూపురంబులు మొరయ నిజదేహద్యుతి దిక్కు
లం బిక్కటిల్లం జనుదెంచువానిం గని విభీతచిత్తు లయి దేవతాగణంబులు గరు
డునిం గని పఱచు నురగనికరంబులుంబోలె నిజనివాసంబు లర్కనివాసంబులుఁ
గాంచనావాసంబులుం గా నొనర్చి యెక్కడి కేనియుం జనిన. 613

ఉ. శౌర్యము వోవఁ దట్టి నిజసాధనముల్ దిగ నాడి విక్రమా
దార్యపరాక్రమక్రమము [1]దప్పఁగ భీతిలి పాఱి రక్కటా
కార్యముఁ దప్పి నాకు లని గైకొని యార్చి సుమేరుపర్వత
స్థైర్యుఁడు వార్ధిఁ జొచ్చె నతిదర్పితభూరిభుజావిజృంభియై. 614

వ. ఇట్లు సొచ్చిన. 615

క. వరుణునిబలములు దనుజేశ్వరు తేజముఁ దేఱి చూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము సెడి యెందేనియుఁ, బఱచెం దజ్జలధిమధ్యభాగమునందున్. 616

క. అమరారివిపులనిశ్వాసములం బ్రభవించినట్టి జలనిధికల్లో
లములను విపులగదాదండమునం బో నడిచె నతివృథం బగుశక్తిన్. 617

చ. మఱియును నమ్మహాజలధిమధ్యమునన్ సురవైరి పెక్కువ
త్సరములు గ్రీడ సల్పి రిపుసైన్యవిదారణశౌర్యఖేలనా
పరతఁ జరించి యవ్వరుణపాలిత మైనలసద్విభావరీ
పురమున కేఁగి యందుఁ బరిపూర్ణత నున్నపయోధినాథునిన్. 618

వ. మఱియును. 619

సీ. యాదోగణాధీశుఁ డగుచుఁ బాతాళభువనపరిపాలుఁ డై తనరు చున్న
వరుణునిఁ గనుఁగొని పరిహాసితోక్తుల, ని ట్లను విశ్వమం దెన్నఁ గలుగు
సకలలోకైకపాలకులలో నతిబలాధికుఁ డని జగము నుతింపఁ దగిన
శూరుండ విపుడు సిరిపౌరుష మొప్పంగఁ గదనరంగమున న న్నెదిరి చూడు

తె. నీభుజావిక్రమంబును బ్రాభవంబు
నడఁతు నని పల్కుటయు విని యబ్ధివిభుఁడు
పగఱజయమును వృద్ధియు బలము నాత్మ
బలముఁ దలపోసి దనుజుతో బవరమునకు. 620

క. సమయము గా దని తనచి,త్తమునం గలరోషవహ్నిఁ దాలిమి యనుతో
యములం దగ నార్పుచు నుపశమితోక్తులఁ బలికె దనుజసత్తముతోడన్. 621

చ. మనమున శాంతిఁ బూని నియమంబున సంగర మజ్జగించి యే
మనయము నున్నవార మిపు డాహవకేళిఁ జరింప రాదు నీ
ఘనభుజవిక్రమస్ఫురితగాఢవిజృంభణముల్ జయింపఁ జా

1. దవ్వఁగ.

లిన ప్రతివీరు లెవ్వరును § లేరు ముకుందుఁడు దక్క నెక్కడన్. 622

చ. గొనకొని యమ్మహాత్ముఁడు వికుంఠపురంబున నున్నవాఁడు దా
నని మొనఁ బెక్కుమాఱు లభియాతుల నోలి జయించి శక్తిపెం
పున నడిసన్నవీరుఁ డని § భూజనకోటి నుతింప విందు వే
చను మతఁ డిచ్చు నీకు నని § సర్వముఁ దీఱెడు నంతమీఁదటన్. 623

ఉ. ఎందఱు నోర్చి యాజిమొన § నిల్వఁగ నోపక వీఁగి పాఱునీ
పందల వెంటఁబెట్ట మగపంతమె సర్వశరణ్యుఁ డైనగో
వింధుఁడు దీర్చు నీపని వివేకవిహీన చనంగ నోపుదే
నందుల కేఁగు మాతఁ డమరారులఁ బోర జయించు నిచ్చలున్. 624

వ. అదియునుం గాక. 625

క. పురుషాకృతిఁ బ్రతియుగమునఁ, బురుషోత్తముఁ డవతరించి § భూరిభుజావి
స్ఫురణన్ దుష్టనిశాటుల, హరియించుచు నుండు మునిగణార్చితపదుఁడై. 626

ఉ. కావున నావిభుం డొదరి § కయ్యము దయ్యమెఱుంగఁ జేసి ర
క్షోవర నీభుజాబలముసొంపఱి మేదినిఁ గూలి సారమే
యావళి కాశ్రయం బగుదు § వచ్చటి కిప్పుడ యేఁగు దేని నీ
చేవయు లావు నేర్పడును § జెప్పఁగ నేటికి మీఁదికార్యముల్. 627

చ. అని వరుణుండు వల్కిన దురాగ్రహ మెత్తి హిరణ్యలోచనుం
డనయము మానసంబున భయం బొకింతయు లేక సంగరా
వని నెదిరింతు నేఁ డమరవర్గ్గను దుష్టనిసూర్దనున్ జనా
ర్దను ననుచున్ వికుంఠనగరస్ఫుటసంచితమార్గవర్తియై. 628

క. చనునవసరమున నారద,ముని వరుఁ డెదు రేగుదెంచి § ముదము దలిర్పన్
దనుజేంద్ర యెందుఁ బోయెద, వని యడిగిన నారదునకు § నతఁ డి ట్లనియెన్.

చ. సరసిరుహోదరుం డొదర § సంగర మే నొనరించి యిందిరా
వరుని ననంతుఁ ద్రుంచి సురవైరికులంబుల కెల్ల మోదవి
స్ఫురణ ఘటింపఁ జేయుటకుఁ § బూని వికుంఠపురానువర్తినై
యరిగెద నన్న నమ్మునికులాగ్రణి దానవనాథు కి ట్లనున్. 630

చ. గురుభుజుఁ డమ్మహాత్ముఁడు వికుంఠపురంబున నేఁడు లేఁడు భూ
భరము వహింప నాదికిటిభావము దాల్చి రసాతలంబునం
దిరవుగ నున్నవాఁ డచటి § కేఁగఁగ నోపుదువేని నేఁగు మం
దరయఁగఁ గల్గు నీకు నసురాంతకుతోడి రణం బవశ్యమున్. 631

--- హిరణ్యాక్షుఁడు యజ్ఞవరాహం బగుహరి నెదిరించి పోరుట. ---

చ. అనవుడు దానవేంద్రుఁడు హుతాశనుకైవడి మండి పద్మలో
చను నెదిరించువేడుకలు § సందడిగొల్ప ననల్పతేజుఁడై

ఘనగదఁ గేలఁ బూని త్రిజగద్భయదాకృతిఁ దాల్చి వ్రేల్మిడిం
జనియె రసాతలంబునకుఁ జండభుజాబలదర్ప మేర్పడన్. 632

వ. చని జలమధ్యంబున. 633

క. దివిజారి యెదురఁ గాంచెను, నవిరళదంష్ట్రాభిరాము నమరలలామున్
గువలయభరణోద్దాముఁ, సవనమయస్ఫురద్రోము జలదశ్యామున్. 634

వ. అయ్యవసరంబున సూకరాకారుం డైన హరియు. 635

క. వనజరుచిసన్నిభము లగు, తనలోచనయుగళదీప్తిఁ దనరఁ దదాలో
కనముల దనుజాధీశుని, తనుకాంతి హరింపఁ జేసె దత్క్షణమాత్రన్. 636

వ. మఱియు నయ్యాదివరాహం బవార్యశౌర్యంబున మాఱు లేనివిహారంబునం
జరియించుచునట్టియెడ. 637

సీ. తదమొదళ్లకుఁ జిక్కఁదునిసి పాఱఁగ మోరఁ, గులశైలముల జిమ్ముఁ గొంతదడవు
బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలి చిల్లులువోవఁ, గొమ్ములఁ దాటించుఁ గొంతదడవు
జలధు లేడును బంకసంకులం బై యింక, ఖురముల మట్టాడుఁ గొంతదడవు
నుడురాజు సూర్యుఁడు నొక్కమూలకుఁ బోవఁ, గుఱుచవాలము ద్రిప్పుఁ గొంతద[డవు

తే. గునియుఁ గుప్పించు లంఘించుఁ గొప్పరించు
నగయు ధరఁ ద్రవ్వు బొఱియఁగా సేపు మిగిలి
దానవేంద్రునిగుండెలు దల్లడిల్లఁ
బంది మెల్లన రణపరిస్పంది యగుచు. 638

వ. మఱియును. 639

క. కనుఁగవ నిప్పులు రాలఁగ, ఘనశితదంష్ట్రాగ్రయుతవసుంధరుఁ డగుచుం
దన కెదు రేతేరఁగ నీ, వనచర మేరీతి నిపుడు వనచర మయ్యెన్. 640

క. అని యాశ్చర్యభయంబులు, దనమనమునఁ దొంగలింపఁ దనుజాధిపుఁ డి
ట్లనియెన్ భీకరసూకర, తను వొంది చరించు దనుజదర్పాపహుతోన్. 641

క. ఘనసూకర మూఢాత్మక, వనరుహసంభూతదత్తవరదానమునం
గనినరసాతలగతభువి, యనయంబును నాయధీనమై వర్తించున్. 642

క. గొనకొని నీ విధరణిం, గొని పోకుము విడుము కాక కొని యేఁగిద వేఁ
గొని యెద నీప్రాణముఁ గై, కొను నావచనములు సలము కొన నేమిటికిన్. 643

క. మాయావి వగుచు నిప్పుడు, వాయక యీపుడమిఁ జోరభావంబున [1]నీ
వీయెడఁ గొని పోఁ జూతువె, యాయత భుజబలముచేత నడఁపక యనుచున్.

సీ. అవిరళయోగమాయాబలంబునఁ జేసి, యల్పపౌరుషమున నలరునిన్ను
నర్థి సంస్థాపించి యస్మత్సుహృద్భృత్య, కులులకెల్లను మోదములయఁ జేయఁ
జెలువేది మద్గదాశీర్ణుండ వగునిన్నుఁ, గనుఁగొని దేవతాగణము లెల్ల

1. [illegible]

నిర్మూలు లై చాల నశించెద రన్న, విని యజ్ఞపోత్రి మై వెలయుచున్న

తే. హరి సరోజాతభవముఖామరుల కెల్ల, వచ్చు దురవస్థ కాత్మలో వంత నొంది
నిశితదంష్ట్రాగ్ర[1]నిశిత మై నెగడు ధరణి, దేవితో నొప్పె నా దేవదేవుఁ డంత.

క. [2]సురరిపువాక్యాంకుశముల, గురుకుపితస్వాంతుఁ డగుచుఁ గొమరారె వసుం
ధరతోడ క్షితి నొందిన, కరిణిం గలకరికులేంద్రకరణిం జెలుచన్. 646

తే. నిశితసితదంతరోచులు నింగిఁ బర్వఁ, గంధ వెడలి భయంకరాకారలీల
నరుగుక్షీపణముఖవరాహావతార, మొనరఁ దాల్చినపద్మలోచన నివెనుక. 647

క. కరివెనుకఁ దగులు నక్రము, కరణిం జని దైత్యవిభుఁడు గదిసి యిటు లనున్
ధరిత్రీపయోనిధిలోనికిం, గిరికిన్ ఖురదళితమేరుగిరికిన్ హరికిన్. 648

క. నిందకు రోయక లజ్జం, జెందక వంచనను రణము సేసి జయంబుం
బొందెద నని [3]తలఁచుచు నిటు, పందగతిం బాఱ బంటుపంతమె నీకున్. 649

వ. అని యాక్షేపించిన పుండరీకాక్షుండు గోపోద్దీపితమానసుం డై. 650

క. తోయముల మీఁద భూమి న,నాయాసత నిల్పి దాని కాధారముగాఁ
దోయజనాభుఁడు దనబల, మాయాశక్తిఁ బెట్టె సురలు హర్షము నొందన్.

తే. కుసుమములవృష్టి బోరనఁ గురిసె నంత
విభవ మొప్పార దేవదుందుభులు మొరసెఁ
గడఁక వీతెంచె గంధర్వగానరవము
నందితము లయ్యె నప్సరోనర్తనములు. 652

వ. అయ్యవసరంబున నయ్యజ్ఞవరాహమూర్తిధరుం డైన కమలలోచనుండు గనక
కుండల కేయూరగ్రైవేయకటకాంగుళీయకభూషణరోచులు నింగిఁ బర్వ సమర
సన్నద్ధుం డై. 653

చ. ఘనగదఁ గేలఁ బూని మణికాంచనదివ్యవిచిత్రవర్మ మిం
పొనరఁగఁ దాల్చి దానవునియుక్తదురుక్తినిశాతబాణముల్
దనఘనమర్మముల్ గలఁప దానవహంత నితాంతశౌర్యుఁ డై
కనలుచు వచ్చు నద్దనుజుఁ గన్గొని రోషవిభీషణాకృతిన్. 654

వ. ఇట్లనియె. 655

మ. వినరా యోరి యమంగళాచరణ యుద్వృత్తిన్ ననున్ నీమది
న్ననయంబున్ వనగోచరం బగు మృగం బంచుం దలంతౌర నే
నెనయన్ వన్యమృగంబ యౌదు బలిమి న్నెంతెంచు నీబోఁటి యా
శునకశ్రేణి వధింతు నేఁ డని మొనం జోఁ కోర్చి వర్తించినన్. 656

క. బలిమి గలదేని నాతోఁ, గలనను నెదిరించి పోరఁ గడఁగుము నీకో

---

1. కోరకవసితధరణి. 2. వరలయశజలచరగణసంకీర్ణాకులకల్లోలభవమతోయం. ధరిణీఛేతి నొందిన, కరిణిం గల 'వా', ప్రి. 3. వడిఁ దలఁచిటు

క్కులు నేఁడు కీర్తు లూరక, తలపోయ వికత్థనంబు దగదు దురాత్మా. 657

చ. విను మిదిగాక సంగరవివేకవిశారదు లైనయట్టి స
జ్జనములు మృత్యుపాశముల జాల నిబద్ధులు నయ్యు నీవలెన్
గొనకొని యాత్మసంస్తుతులకున్ ముద మందరి దేల యీ విక
త్థనములు బంటుపంతములె దైత్యకులాధమ యెన్ని చూడఁగన్. 658

మ. ధృతిఁ బాతాళమునందు నీ వనెడిసంరదీప్తోగ్రనిక్షేప మే
నతిదర్పంబునఁ గొందుఁ జూడు మిదె దేవారాతి నన్నెన్న దా
గతలజ్జం దన దాఁగి యుండి రణముం గావింతు యుష్మద్గదా
వితతద్రావితుఁ డన్న నన్నదురుమా వే తీర్తు నీకోరికల్. 659

ఉ. ఎన్నఁ బదాతియూథముల కెల్ల విభుండవు పోటుబంట వై
నన్ను రణోర్విఁ నేఁ డెదిరినన్ భవదీయబలంబు నాయువున్
మిన్నక కొందుఁ జూడు మిది మేరఁగ మేదిని వీతదైత్య మై
వన్నెకు నెక్కఁ జేసెద నవార్యపరాక్రమవిక్రమంబునన్. 660

చ. నను నెదురంగఁ జాలినఘనం బగుశౌర్యము ధైర్యమున్ బలం
బును గలవేని నిల్వు రణభూమిని నీహితు లైనవారికిం
గనుఁగవ బాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగ మాన్పఁగ నోపుదేనిఁ జ
య్యనఁ జనఁ బొమ్ము దానవకులాధమ యూరక రజ్జు లేటికిన్. 661

క. నను నిట సంస్థాపించెద, నని పలికితి వంతవాఁడ వౌదువు నీకున్
నెన రైనచుట్టములఁ బొడ,గని రాయిదె యమునిపురికిఁ గాఁపుర మరుగన్.

మ. అని యిబ్భంగి సరోరుహాక్షుఁడు హిరణ్యాక్షున్ విడంబించి ప
ల్కిన హాసోక్తుల కుల్కి రోషమదసంరంభభూతచేతస్కుఁ డై
కనుఁగ్రేవన్ మిడుఁగుర్లు సాలఁ బొడమంగాఁ గిన్కమైఁ దోఁకఁ ద్రొ
క్కినకృష్ణోరగరాజుమాడ్కి మదిలోఁ గీడ్పాటు వాటిల్లఁగన్. 663

క. చలితేంద్రియుఁ డై నిట్టూ,ర్పులు నిగిడించుచును బొమలు ముడివడ రోషా
కులమానసుఁ డై గదఁ గొని, జలజాక్షున కెదురునడచె సాహస మొప్పన్.

వ. అత్తఱి హిరణ్యాక్షుం డతిభయంకరాకారుం డై. 665

మ. గద సారించి మదాసురేంద్రుఁడు సమగ్రక్రోధుఁ డై మాధవుం
గుదియన్ వ్రేసిన వ్రేటు గైకొనక రక్షోహంత శౌర్యోన్నతిన్
గద కేలన్ ధరియించి దానిఁ దునకల్ గావించినం దైత్యుఁ డు
న్మదుఁ డై యొండుగదన్ రమావిభుని భీమప్రక్రియన్ వ్రేసినన్. 666

చ. అది దను దాఁకకుండ దనుజారి గదారణకోవిదక్రియా
స్ఫుదకరలాఘవక్రమముఁ బైకొని చూపి విరోధిపేరురం
బదయత వ్రేయ వాఁడు వివశాకులభావము నొంది యంతలో

మదిఁ దెలివొంది వ్రేసె రిపుమానవిమర్దను నాజనార్దనున్. 667

వ. ఇట్లు దలంపడి యన్యోన్యజయకాంక్షల నితరేతరతుంగతరంగతాడితంబు లగు
దక్షిణోత్తరసముద్రంబులకారంబునఁ బరస్పరశుండాదండఘట్టిత మదాంధగంధ
సింధురయుగంబు చందంబున రోషభీషణాటోపంబులం దలంపడు బెబ్బులులగబ్బున
నతిదర్పాతిరేకంబున నెదిర్చి యంకెలు వైచుమదవృషభంబులరభసంబున నస
హ్యసింహపరాక్రమంబున విక్రమించి పోరు నెడ హిరణ్యాక్షుండు సవ్యమండల
భ్రమణంబునఁ బరివేష్టించినం బుండరీకాక్షుండు దక్షిణమండలభ్రమణంబు
నం దిరిగి విపక్షువక్షం బశనిసంకాశం బగుగదాదండంబునం బగిల్చిన వాఁడు
దెప్పిఱి తెలివొంది లేచి దనుజపరిపంథిఫాలంబు నొప్పించె నప్పు డమ్మేటివీరులు
శోణితసిక్తాంగు లై పుష్పితాశోకంబులం బురుడించుచుం బాయుచు డాయుచు
వ్రేయుచు రోయుచు నొండొరులరుధిరంబు లాఘ్రాణించుచుఁ దిరస్కారపరి
హాసోక్తుల నిచ్చుచుఁ బోరుసమయంబున నమ్మహాబలులసమరంబుఁ జూచు
వేడ్కఁ బద్మసంభవుండు నిఖిలమునీంద్రసిద్ధసాధ్యదేవగణంబులతోడఁ జనుదెంచి
ధరిత్రీనిమిత్తంబున నసురవరునితోడం బోరుయజ్ఞవరాహునకి ట్లనియె. 668

ఉ. అంచితదివ్యమూర్తి పరమాత్మక యీకలుషాత్ముఁ డైనన
క్తంచరుఁ డస్మదీయవరగర్వమునన్ భువనంబు లెల్లఁ గా
రించు మదించి యిట్టివిపరీతచరిత్రునిఁ ద్రుంప కిట్లుపే
క్షించుట గాదు వీని బలిసేయు వసుంధరకున్ శుభం బగున్. 669

క. బాలుఁడు గరమున నుగ్ర, వ్యాళము ధరియించి యాడువడువున రక్షః
పాలునిఁ ద్రుంపక యూరక, పాలార్చుట నీతియే శుభప్రద యింకన్, 670

వ. అదియునుం గాక. 671

మ. అనఘా యీయభిజిన్ముహూర్తమున దేవారాతి మర్దింపవే
నవయంబున్ మఱి దైత్యవేళ యగుసంధ్యాకాల మేతెంచినన్
ఘనమాయాబలశాలి యైనదనుజున్ ఖండింపఁగా రాదు గా
వున నీవేళన త్రుంపు సజ్జనహితప్రోద్యోగరక్తుండ వై. 672

క. అని సరసిజగర్భుఁడు వల్కినవచనము లర్థి విని నిలింపులు గుంపుల్
గొని చూడ సస్మితానన, వనజము సెలువొంద నసురవరు కభిముఖుఁ డై. 673

తే. పుండరీకాక్షుఁ డయ్యసు భూరిరోష, నిరతిఁ దరుణారుణాంభోజనేత్రుఁ డగుచు
ఘనగదాదండ మెత్తి రాక్షసునిహనువు, నుగ్రగతి మొత్తె వాఁడును నోసరించె.

క. పరువడి దితిసుతుఁ డతిభీ, కరగదఁ జేఁ బూని చిత్రగతులను బద్మో
దరు డాసి చేతిగద సా, గరమునఁ బడ నడిచె బాహుగర్వ మెలర్పన్. 675

వ. అంత. 676

తే. హరి నిరాయుధుఁ డైన సురారి సమర, ధర్మ మాత్మను దలంచి యుద్ధంబుఁ దక్కి–

నిలిచి చూచుచు నుండెను నింగి యమర,వరులహాహారవంబుల భరిత మయ్యె.
క. సరసిజనేత్రుఁడు దనుజే,శ్వరుసంగరధర్మమునకు సముధికశౌర్య
స్ఫురణకుఁ దనచిత్తంబునఁ, గర మాశ్చర్యంబు నొందికడుఁ దలిర్పన్. 678
మ. కుతలోద్ధర్త మనంబునం దలఁచె రక్షోరాడ్వధార్థంబుగా
దితిసంతానకులాటవీమహితసందీప్తప్రభాను క్రముం
సతతోద్యజ్జయశబ్దసన్ముఖరభాస్వచ్ఛక్రముం సంతతా
శ్రితనిర్వక్రముఁ బాలితప్రకటధాత్రీచక్రముం జక్రమున్. 679
వ. అదియునుం బ్రచండమార్తాండమండలప్రభాపటలచటులవిద్యోతమానంబును బటునటజ్జ్వాలికాపాస్తసమస్తకుటిలారాతిబలాఖర్వదుర్వారబాహాంధకారంబును నసహ్యాకహాకహానినదాధరీకృతసాగరఘోషంబును సకలదేవతాగణజేగీయమానంబును ననంతతేజోవిరాజితంబును నిజప్రభాపటలపూరితబ్రహ్మాండకటాహంబును నైరయంబునం జనుదెంచి దనుజారిదక్షిణకరసరోజంబు నలంకరించిన నాశుభాంగుండు రథాంగపాణి యై దివంబున నమరగణంబులు జయజయశబ్దంబులు వలుక నసురవిభున కెదురుగా నడచిన. 680
క. పొడగని దనుజుఁడు పెదవులు, దడుపుచుఁ బొలివోనిబంటు తనమున బీరం
బుడుగక భీషణగదఁ గొని, యడిచెఁ మఖమయవరాహు నమితోత్సాహున్.
క. త్రిదశారి దన్ను వ్రేసినఁ గదఁ బదమునఁ బోవఁ దన్ని కమలాక్షుఁడు పెం
పొదవఁగ మనమున మోదము,గదురఁగ లేనగవు వదనకమలముఁ[1]బొదువన్.
వ. ఇవ్విధంబున గదఁ బోవం దన్ని యసురవిభునితో ని ట్లనియె. 683
చ. ఘనగదఁ గేలఁ బూని భుజగర్వ మెలర్పఁగ నన్ను సంగరా
వని నెదిరించు రార యనివారణ దైత్యకులేశ్వరాధమా
యనవుడు వాడు [2]నుబ్బి గద నంబుజనాభుని వ్రేసె వ్రేసినం
దనుజవిభేది వట్టికొనెఁ దార్క్ష్యుఁ డహీంద్రునిఁ బట్టుకైవడిన్. 684
క. దితిజుఁడు దనబల మప్రతి, హతతేజం డగుసరోరుహాక్షునిశౌర్యో
న్నతిమీఁదఁ బెట్ట కుండుట, మతి నెఱిఁగియుఁ బెనఁగె దురభిమానము పేర్మిన్.
వ. అంత. 686
సీ. కాలానలజ్వాలజ్వాలావిలోలక, రాళ మై పెంపొందు శూల మంది
సురవైరి యజ్ఞసూకరరూపధరుఁ డైన, వనజనాభునిమీఁద వైవ నదియు
సద్ద్విజోత్తమునిమీఁదఁ జపలత గావించు, నభిచారకర్మంబు నట్లు బెండు
పడి పఱతేఁ గని పద్మోదరుఁడు దానిఁ, జక్రధారాహతిఁ జండవిక్ర
తే. మమున నడుమన వడిఁ ద్రుంచె నమరభర్త,మహితదంభోళిచే గరుత్మంతుపత్త్ర
మతిరయంబునఁ ద్రుంచినగతిఁ జెలంగి, సురలు మోదింప నసురులు సొంపుడింప.

---

1. ప్రొదవన్. 2 నవ్వి.

వ. అయ్యవసరంబున నయ్యసుర దనశూలంబు చక్రంబుచేత నిహతం బగుటం గని.

క. దితిజుఁడు రోషోద్ధతుఁడై, యతినిష్ఠురముష్టిఁ బొడిచె హరి నాలోకో
న్నతుఁ డొప్పెఁ గుసుమమాలా,హతి దిగ్గజరాజుఁబోలె నతిదర్పితుఁడై. 689

మ. హరిమీఁదన్ దితిసంభవుండు ఘనమాయాకోట్లు పుట్టించినన్
ధరణీచక్రము భూరిపాంసుపటలధ్వాంతంబునం గప్పె భీ
కరపాషాణపురీషమూత్రఘనదుర్గంధాస్రరక్తావళుల్
గురిసెన్ మేఘము లభ్రవీథిని మహాక్షోభక్రియాలోలమై. 690

వ. మఱియును. 691

చ. తవిలి విముక్తకేశపరిధానము లుగ్రకరాళదంతతా
లువులును రక్తలోచనములుం గలభూతపిశాచఢాకినీ
నివహము లంతరిక్షమున నిల్చి నిజాయుధపాణులై మహా
రవముగ యక్షదైత్యచతురంగబలంబులఁ గూడి తోఁచినన్. 692

వ. అంత. 693

క. త్రిసవనపాదుం డగునా,బిసరుహనేత్రుండు లోకభీకర మగునా
యసురాధిపు మాయావి ని, రసనకరం బైనశస్త్రరాజముఁ బనుపన్. 694

క. ఆచక్రభానుదీప్తి ధ, రాచక్రమునందు నిండి రయమున నమ్మా
యాచక్రము నడఁగించెను, నీచక్రముఁ డైనయామినీచరు నెదురన్. 695

వ. అంత నిక్కడ. 696

క. దితి దనవిభువాక్యంబుల, గతి దప్పద యనుచుఁ దలఁపఁగాఁ జన్నుల శో
ణితధార లొలికె రక్షః,పతి యగుకనకాక్షుపతనభావము దోఁపన్. 697

వ. అయ్యవసరంబున నసురవిభుండు దన నేసినమాయాశతంబులు గృతఘ్నునకుం గావించినయుపకారంబులుంబోలె హరిమీఁదఁ బని సేయక విఫలంబు లయినం బొలివోవనిబంటుతనంబునఁ బుండరీకాక్షుఁ జేరం జనుదెంచి బాహుయుగళంబు సాఁచి పూఁచి పొడిచి రక్షోవైరివక్షంబుఁ బీడించిన నయ్యధోక్షజుండు దప్పించుకొని తలంగినం జెలంగి దైత్యుండు నిష్ఠురం బగుముష్టిం బొడిచిన నసురాంతకుండు మిసిమింతుండు గాక రోషభీషణాకారంబున వాసవుండు వృత్రాసురుం దెగఁ బార్చినచందంబున వజ్రసన్నిభం బగునఱచేతం [1]గఱకుటసురకటికటంబుఁ జటులగతి వ్రేసిన (నాహిరణ్యాక్షుండు దిర్దిరం దిరిగి యునస్తలోచనుండై సోలి యెట్లకేలకు నెదుర నిలువంబడె నంత) 698

క. దిట చెడి లోఁబడె దైత్యుఁడు, సటికిన్ దంష్ట్రావిభిన్నశత్రుమహోర
స్తటికిన్ ఖరఖురపుటికిం, గటితటహాటకమయాంశుకసుటికిం గిటికిన్. 699

వ. ఇట్లు లోఁబడిన. 700

1. గఱకు దనుజకటి.

మ. [1]దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి మొత్తెం గర్ణమూలంబునం
బవిసంకాశకఠోరహస్తమున దంభోళిలీల మై దాన దా
నవలోకేశుఁ డుదస్తనేత్రుఁ డగుచున్ దైన్యంబు వాటిల్లఁగా
భువిమీఁదన్ వడిఁ గూలె మారుతహతోన్మూలావనీజాకృతిన్. 701

క. బుడబుడ నెత్తురు గ్రక్కుచు, వెడరూపము దాల్చి కన్నులు వెలికుఱుక నిలం
బడి పండ్లు గీటుకొనుచును, విడిచెం బ్రాణములు దైత్యవీరుం డంతన్. 702

తే. పడినదనుజేశ్వరునిఁ జూచి పద్మసంభ,వాదిదివిజులు వెఱఁ గంది రాత్మలందు
నితఁడు వొందుట యెట్లొకో యీయవస్థ,ననితలంచుచు మఱియు నిట్లనిరి వరుస.

మ. వరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల నెవ్వానిన్ మనోవీథి సు
స్థిరతన్ లింగశరీరభంగమునకై చింతింతు రాపంకజో
దరుపాణ్యాహతిఁ దన్ముఖాంబురుహమున్ దర్శించుచుం జచ్చె దు
ర్భరి[2]తోత్తంసుఁడు దైత్యవల్లభుని[3]సౌభాగ్యంబు దా నెట్టిదో. 704

చ. సమమతి వీరు దైత్యకులశాసనుపారిషదుల్ మునీంద్ర శా
పమున నికృష్టజన్మమునఁ బైకొని పుట్టియు నేఁడు విష్ణుచే
సమయుటఁ జేసి మీఁద నగుజన్మమునన్ జలజాక్షునిత్యవా
సమున వసింతు రెన్నఁటికిఁ జావును బుట్టువు లేవు వీరికిన్. 705

క. అని వెఱఁగందుచుఁ ద్రిసవన, తను వొందినయట్టిపికచతామరసాక్షు
న్ననిమిషమునియోగిజనా, వనదక్షున్ దనుజకరటివరహర్యక్షున్. 706

వ. కనుంగొని. 707

చ. వనజదళాక్షు యీజగతివారలమర్మము లీ వెఱింగి యీ
సునఁ బగఁ బుట్టునీదివిజసూదనుఁ దంపితి గాన యింక శో
భన మగు నంచు హస్తములు ఫాలములం గదియించి యందఱున్
వినమితులై నుతించిరి వివేకవిశాలునిఁ బుణ్యశీలునిన్. 708

వ. అంత. 709

చ. సవనవరాహమూర్తి సురశాత్రవుఁ ద్రుంచినమీఁద భారతీ
ధవముఖదేవతాముసకదంబము దన్ను నుతించునట్టిసం
స్తవమున నాత్మలోనఁ బ్రమదంబునఁ బొంది సమగ్రమంగళో
త్సవము దలిర్ప నందఱఁ బ్రసాదవిలోకన మొప్పఁ జూచుచున్. 710

చ. అరిగె వికుంఠధామమున కమ్మహితోత్సవసూచకంబుగా
మొరసె సుపర్వదుందుభులమోఘములై ధరణీతలంబునం

---

1. 'దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి యుద్రేకం బనేకంబుగాఁ, బవిసంకాశకఠోరహస్త మున దంభోళిలీల మై ప్రేయ దానవ'—వ్రాతప్రతులు. 2. తోదాత్తుఁడు. 3. యీభాగ్యంబు.

గురిసెఁ బ్రసూనవృష్టి శిఖికుండము లెల్లెడఁ దేజరిల్లె భా
స్కరశశిమండలంబులు నిజద్యుతితో వెలుఁగొందె నత్తఱిన్. 711

క. అని యీపుణ్యచరిత్రము, వనరుహసంభవుఁడు త్రిదివవాసులకుం జె
ప్పినయది మైత్రేయుఁడు విదురున కెఱిఁగించినవిధంబు రూఢము గాఁగన్.

క. శుకయోగి పరీక్షిత్తున, కకుటిలమతి నెఱుఁగఁ జెప్పె నని సూతుఁడు శౌ
నకముఖ్యులైనమునివరులకుఁ దెలియఁగఁ జెప్పె మఱియు లాలన మొప్పన్.

వ. ఇవ్విధంబున మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుండు సంతసిల్లె నని. 714

క. అనఘం బగునీచరితము, వినినఁ బఠించిన లభించు విశ్రుతకీర్తుల్
వనజోదరుపదభక్తియు, మనుకొని యిహపరసుసౌఖ్యములు జనములకున్.

వ. అని చెప్పి వెండియు సూతుండు మహర్షుల కిట్లనియె నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని మునీంద్రా హిరణ్యాక్షవధానంతరంబున వసుంధర సమస్థితిం బొందినవిధంబును స్వాయంభువమనువుం బుట్టించినయనంతరంబున విరించి దిర్యగ్జాతిజంతుసృష్టినిమిత్తంబు లైనమార్గంబు లెన్ని సృజించె మహాభాగవతోత్తముం డయినవిదురుండు గృష్ణున కపకారంబు దలంచినపాపవర్తను లగుధృతరాష్ట్రపుత్త్రులం బాసి జనకుం డగుకృష్ణద్వైపాయనునకు సముం డగుచుఁ దనమనోవాక్కాయకర్మంబులు గృష్ణునంద చేర్చి భాగవతజనోపాసకుం డై పుణ్యతీర్థసేవాసమాలబ్ధయశోవిగతకల్మషుం డగుచు మైత్రేయమహాముని నేమిప్రశ్నంబు లడిగె నవి యెల్లం దెలియ నానతి మ్మనిన రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 716

సీ. విమలాత్ముఁ డైనయవ్విదురుండు మైత్రేయ, మునివరుఁ జూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతిఁ
జతురాత్మ సకలప్రజాపతి యైనట్టి, జలజగర్భుఁడు ప్రజాసర్గమందు
మును ప్రజాపతులను బుట్టించి వెండియుఁ, జిత్తమం దేమి సృజింపఁ దలఁచె
మును సృజించినయట్టిమును లమ్మరీచ్యాదు, లబ్జజునాదేశ మాత్మ నిలిపి

తే. యర్థి నెట్లు సృజించిరి యఖిలజగము, మెఱసి మఱివారు భార్యాసమేతు లగుచు
నేమి సృజియించి రదిగాక కామినులను, బాసియేమి సృజించిరి భద్రయశులు.

క. అందఱు, దమలో నైక్యముఁ, జెందినచో నేమి దగ సృజించిరి కరుణా
కందళితహృదయ యిన్నియుఁ, బొందుగ నెఱిఁగింపు మయ్య బుధనుత నాకున్.

--- చతుర్ముఖుం డొనర్చుయజ్ఞాదిదేవతాగణసృష్టిఁ దెలుపుట. ---

సీ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లనియె జీవాదృష్ట, పరుఁడు మాయాయుక్తపురుషవరుఁడుఁ
గాలాత్మకుఁడు నను కారణంబున నిర్వి, కారుఁ డైనట్టిజగన్నివాసుఁ
డాది జాతక్షోభుఁ డయ్యె నమ్మేటివలనను గుణత్రయంబును జనించె
నాగుణత్రయమునం దయ్యె మహత్తత్త్వ, మది రజోగుణహేతు వైన దాని

తే. యందు దహంకార మొగిఁ ద్రిగుణాత్మకమునఁ

బోడమె మఱి దానివలనఁ బ్రభూత మయ్యెఁ
బంచతన్మాత్ర లందు సంభవము నొందె
భూతపంచక మీసృష్టిహేతు వగుచు. 719

వ. అవియును దమలోనఁ బ్రత్యేకంబ భువననిర్మాణకర్మంబునకు సమర్థంబులు గాక యన్నింటిసంఘాతంబునఁ బాంచభౌతికం బైనహిరణ్మయాండంబు సృజియించె నదియును జలాంతర్వర్తి యై వృద్ధిఁ బొందుచుండె నందు. 720

సీ. నారాయణాఖ్య నాసన్నతి నొప్పు బ్రహ్మంబు, సాహస్రదివ్యవర్షంబు లోలి
వసియించి యుండె నావాసుదేవునినాభి, యందు సహస్రసూర్యప్రదీప్తిఁ
దనరుచు సకలజీవనికాయయుత మగు, పంకజాతంబు సంభవము నొందెఁ
బరఁగంగ నందులో భగవదధిష్ఠితుం, డై స్వరాట్టగుచతురాననుండు
తే. జనన మందెను దత్పద్మసంభవుండు[1] నామరూపగుణాదిసంజ్ఞాసమేతుఁ
డగుచు నిర్మాణ మొనరించె నఖిలజగము, వనజజుండు నిజచ్ఛాయవలన మఱియు.

సీ. తామిస్రమును నంధతామిస్రమును దమ, మును మోహనము మహామోహనంబు
ననుపంచమోహరూపాత్మక మైనయ, విద్యఁ బుట్టించి యవ్వేధ దనకు
నది తమోమయదేహ మని మది రోసి త, త్తనువు విసర్జించె ధాత్రుముక్త
దేహంబు సతతక్షుత్తృష్ణల కావాస, మును రాత్రిమయము నయ్యెను దలంప
తే. నందులో యక్షరక్షస్సు లవని జనింప, వారి కప్పుడు క్షుత్తృషల్ వఱలఁ గొంద
ఱాచతుర్ముఖు భక్షింత మనిరి కొంద, ఱతని రక్షింత మని తగనాడి రంత.

వ. ఇట్లు పలుకుచు భక్షించువార లయి ధాతసన్నిధికిం జనిన నతండు భయవిహ్వలుండై యేను మీజనకుండను మీరలు మత్పుత్త్రులరు నన్ను హింసింపకుం డనుచు మా మాజక్షత రక్షత యనుశబ్దంబులు వలుకం దన్నిమిత్తంబున వారలకుం గ్రమంబున యక్షరక్షోనామంబులు ప్రకటంబు లయ్యె వెండియుం బ్రభావిభాసితం బైనయుత్కృష్టకాయంబు ధరియించి సత్త్వగుణగరిష్ఠులుం బ్రభావంతులు నగుసుపర్వులం బ్రముఖులంగా సృజియించి తత్ప్రభామయగాత్రవిసర్జనంబు సేసిన నది యహోరూపం బై దేవతాళికి నాశ్రయం బయ్యె మఱియు జఘనంబువలన నతిలోలుపులైనయసురలం బుట్టింప వార (లతికాముకు లగుటం జేసి య)య్యజునిం జేరి మిథునకర్మం బపేక్షించిన విరించి నగుచు నిర్లజ్జులయినయసురులు దనవెంటం దగులం బఱచి ప్రపన్నార్తిహారుండును భక్తజనానురూపసందర్శనుండును నైననారాయణుం జేరి తత్పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యిట్లనియె.

క. రక్షింపుము రక్షింపుము, పేక్షింపక వినుతనిఖిలబృందారక వి
శ్వక్షేమంకర విను మిటు, దక్షత నీయాజ్ఞ నేను దల నిడి వరుసన్. 724

తే. ఈప్రజాసృష్టికల్పనం జే నొనర్ప, నందుఁ బాపాత్ములై నయీయసురు లిపుడు

1. నామధేయాభిరూపసంజ్ఞా.

నను రమింపఁగ డాయ వచ్చినఁ గలంగి,యిటకు వచ్చితి నన్నుఁగావు ॥ మిద్ధ చరిత.

వ. అదియునుం గాక లోకంబువారలకుం గ్లేశంబు నొసరింపం గ్లేశంబునం బొందిన వారల క్లేశంబు లపనయింపను నీవ కాక (యితరులు గలరే)యని స్తుతియించినఁ బద్మజుకార్పణ్యం బెఱుంగ నవధరించి వివిక్తాధ్యాత్మదర్శనుండగుచుఁ గమలసంభవ భవద్ఘోరతనుత్యాగంబు సేయుమని యానతిచ్చిన నతండు నట్ల చేసె నంత నదియును. 726

సీ. నవ్యకాంచనరణన్మణినూపురారావ, విలసితపాదారవిందయుగళ
కాంచీకలాపసంకలితదుకూలవ,త్రస్ఫారపులినని తంబబింబ
రాజితాన్యోన్యసక్తకర్కశపీనకరికుంభ, పృథుకుచభారకంపితవలగ్న
మదిరారసాస్వాదమదవిఘూర్ణితచారు,సితనవవికచరాజీవనయన

తే. యసమపటుష్టమీశశాంకాభనిటల, మదవదళికులరుచిరోపమానచికుర
లలితచంపకకుసుమవిలాసనాస, హాసలీలావలోకన ॥ యబ్జపాణి. 727

క. అనఁ దగి సంధ్యారూపంబున లలనారత్న మపుడు ॥ పుట్టిన దానిం
గనుఁగొని దానవు లుపగూహన మొగిఁ గావించి పలికి ॥ రందఱుఁదమలోన్.

క. ఈ సౌకుమార్య మీవయ, సీ సౌందర్యక్రమంబు ॥ నీధైర్యంబు
నీ[1]సౌభాగ్య విశేషము, నేసతులకుఁ గలదు చూడనిది చిత్ర మగున్. 729

చ. అని వెఱఁగంది యద్దనుజు ॥ లందఱు నిట్లని రీతలోదరిం
గని మన మంతనుండియును ॥ గాముకవృత్తిఁ జరించు చుండఁగా
మనయెడ దీనిచిత్తమున ॥ మక్కువ లేమికి నేమిహేతువో
యని బహుభంగులం బలికి ॥ రా ప్రమదాకృతి యైనసంధ్యతోన్. 730

వ. ఇట్లనిరి. 731

క. ఓ కదళీస్తంభోరువ, యేకల మేజాడదాన వెవ్వరిసుత వి
ల్లోకాంతంబున నిచ్చట, నేకారణమునఁ జరించె ॥ దెఱిఁగింపు తగన్. 732

క. భవదీయచారురూప, ద్రవిణలసత్పుణ్యభూమిఁ ॥ దగుమోహమునం
దవిలినదుర్భరులను మముఁ, గవయవు పుష్పాస్త్రబాధ ॥ ఘన మయ్యెఁ గదే.

వ. [2]అని యంత. 734

సీ. గురుకుచభారసంకుచితావలగ్నంబు, దనరారునాకాశతలము గాఁగ
లలితపల్లవపాణితలమునఁ జెన్నొందు, చెండు పతత్పతంగుండు గాఁగ
సలలితనీలకేశలసత్పృథుధమ్మిల్ల,బంధంబు ఘనతమఃపటలి గాఁగఁ
బ్రవిమలతరకాంతభావవిలోకన,జాలంబు దారకాసమితి గాఁగఁ

తే. గడఁగి మైపూఁత సాంధ్యరాగంబు గాఁగ
నంగనాకృతి నొప్పుసంధ్యావధూటిఁ

---

1. సొబగు నీవిశేషము. 2. మఱియుఁ దదీయసౌందర్యంబుగ్గడింప నలవిగాక చింతించుచు.

గడిసి మనముల మోహంబు § గడలుకొనఁగ
నసురు లందఱుఁ గూడి యి § ట్లనిరి మఱియు. 735

క. వెలయఁగఁ బద్మం బేక, స్థలమనఁ నేయొప్పఁ గాని § త్వత్పదపద్మం
బిల బహుగతుల ననేక, స్థలములఁ దనరారుఁ గాదె § తరుణాబ్జముఖీ. 736

క. అని దనుజులు దమమనముల, ననురాగము లుప్పతిల్ల § నందఱు నాసం
ధ్యను బట్టికొనిరి వనజా, సనుఁ డప్పుడు హృదయమందు § సంతస మందెన్. 737

క. సరసిజభవుఁ డయ్యెడఁ దన, కర మాఘ్రాణింప నపుడు § గంధర్వులు న
ప్సరసలుఁ బుట్టిరి ధాతయుఁ, బరువడి నాత్మీయతనువుఁ § బాసిన నదియున్. 738

వ. చంద్రికారూపం బైనఁ దద్గాత్రంబు (విశ్వావసుపురోగము లగు) గంధర్వాప్సరోగణంబులు గైకొనిరి వెండియుం గమలగర్భుండు తంద్రోన్మాదజృంభికానిద్రారూపం బైనశరీరంబు దాల్చి పిశాచగుహ్యకసిద్ధభూతగణంబులం బుట్టించిన వారలు దిగంబరులు ముక్తకేశులు నయినం జూచి ధాతలోచనంబులు ముకుళించి తద్గాత్రంబు విసర్జనంబు గావించిన నది వారలు గైకొనిరి వెండియు నజుండు దన్ను నన్నవంతునిఁ గాఁ జింతించి యదృశ్యదేహుం డగుచుం బితృసాధ్యగణంబులం బుట్టించిన వారలు దమ్ముఁ బుట్టించినయదృశ్యశరీరంబునకుం గార్యం బగుదేవభాగంబుఁ గైకొనినం దత్కారణంబునం బితృసాధ్యగణంబుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుల హవ్యకవ్యంబు లాచరింతురు మఱియును. 739

సీ. సజ్జనస్తుత యను § చతురతఁ బంకజా, సనుఁడు తిరోధాన § శక్తివలన
నరసిద్ధవిబుధకి § న్నరులనుఁ బుట్టించి, తవిలి వారికిఁ దిరో § ధాననామ
ధేయ మైనట్టియా § దేహంబు నిచ్చెను, వెండియు భారతీ § విభుఁడు దనకుఁ
బ్రతిబింబ మగుశరీ § రమునఁ గిన్నరులఁ గిం, పురుషులఁ బుట్టింపఁ బూని వారు

తే. ధాతృ ప్రతిబింబదేహముల్ § దాల్చువరుస, నిద్దఱిద్దఱు గవగూడి § యింపలోదవ
బ్రహ్మపర మైనగీతముల్ § పాడుచుండి, రంతఁ బంకజసంభవుఁ § డాత్మలోన.

క. తనసృష్టి వృద్ధి లేమికి, గనలుచు శయనించి చింతఁ § గరచరణాదుల్
గొనకొని కదలింపఁగ వ్రా, లినరోమము లుగ్రకుండలివ్రజ మయ్యెన్. 741

క. వనజజుఁడు దన్నుఁ గృతకృ, త్యునిఁ గా భావించి యాత్మఁ § దుష్టి వహింపన్
మనమున నిఖిలజగత్పా, వను లగు[1] మనువులం ద్రిలోక § వరుల సృజించెన్. 742

సీ. పుట్టించి వారికిఁ § బురుషరూపం బైన, తనదేహ మిచ్చినఁ § దగిలివారు
గనుఁగొని మున్ను పు § ట్టినవారిఁ గూడి యా, వనజసంభవున కి § ట్లనిరి దేవ
యఖిలజగత్సృష్టి § యైననీచేతఁ గా, వింపంగఁబడినయీ § వితతసుకృత
[2]మాశ్చర్యకరము య § జ్ఞాదిక్రియాకాండ, మీమనుసర్గ మం § దీడ్య మయ్యెఁ

1. బ్రహ్మణ్యముఖ్యవరుల. 2. మాశ్చర్యకర మయి ♦ నందు యజ్ఞాదిక్రియాకాండ మిది నిశ్చయంబు నొందె.

తే. దగ్ధవిర్భాగములు మాకుఁ దవిలి జిహ్వ
లందు నాస్వాదనములు సేయంగఁ గలిగె
ననుచు మనముల హర్షంబు లతిశయిల్ల
వినుతి సేసిరి భారతీవిభుని మఱియు 743

వ. వరతపోయోగవిద్యాసమాధియుక్తం బగుచు ఋషివేషధరుండును హృషీకాత్ముం డును నై ఋషిగణంబుల బుట్టించి సమాధియోగైశ్వర్యతపోవిద్యావిరక్తియుక్తం బగు నాత్మీయశరీరాంశంబు వారికిం గ్రమంబున నొక్కొక్కనికి నిచ్చె నని మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుండు పరమానందంబునం బొంది గోవిందుచరణారవిందంబులు డెందంబునం దలంచి వెండియు మైత్రేయునిం జూచి యిట్లనియె.

సీ. మునినాథ స్వాయంభువు మనువు మనువంశంబు, పరమసమ్మతము దెప్పుదుఁ దలంపఁ
గొనకొని తద్వంశమున మిథునక్రియఁ, జేసి ప్రజావృద్ధిఁ జెప్పితీవు
అదియును గాక స్వాయంభువమనువుకుఁ, బూని ప్రియవ్రతోత్తానపాదు
లనునందనులు గల రంటివి వారు స, ప్తద్వీపవతి యైన ధాత్రి నెల్ల

తే. ధర్మమార్గంబు లేమియుఁ దప్పకుండ, ననఘులై యెట్లు పాలించి రయ్య వారి
చరిత మెల్లను సత్కృపానిరతబుద్ధి, నెఱుఁగ వినిపింపు నాకు మునీంద్రచంద్ర.

వ. అదియునుం గాక తన్మనుపుత్త్రియు యోగలక్షణసమేతయు నగు దేవహూతియను కన్యకారత్నంబును స్వాయంభువుండు గర్దమునకు నేవిధంబునఁ బెండ్లిచేసె నా దేవహూతియందు మహాయోగి యయిన కర్దముండు ప్రజల నేలాగునం బుట్టించె నదియునుం గాక కర్దముండు రుచి యను కన్యను దక్షప్రజాపతికి నిచ్చె నని చెప్పితి వారు చియందు నమ్మహాత్ముం డీసృష్టి యేలాగునం బుట్టించె నవి యన్నియుం దెలియ నానతీయవలయు నని యడిగిన విదురునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె.

కర్దముండు భగవదనుజ్ఞ వడసి దేవహూతిని బెండ్లియాడుట.

క. విను మనఘ కృతయుగంబున, మునినాథుం డయిన కర్దముఁడు ప్రజల సృజిం
పను వనజసంభవుని చేత నియుక్తుం డగుచు మది ముదము సంధిల్లన్. 747

తే. ధీరగుణుఁడు సరస్వతీతీరమందుఁ, దవిలి పదివేల దివ్యవత్సరము లోలిఁ
దపము సేయుచు నొకనాఁడు జపసమాధి, నుండి యేకాగ్రచిత్తుఁడై నిండువేడ్క.

క. వరదుఁ బ్రసన్నమనోరథ, వరదానసుశీలు నమరవంద్యు రమేశున్
దురితవిహారు సుదర్శన, కరుఁ బూజించిన నతండు కరుణాకరుఁడై. 749

వ. అంతరిక్షంబునం బ్రత్యక్షంబైన. 750

సీ. తరణిసుధాకర[1]కిరణసమంచిత, సరసీరుహోత్పలస్రగ్విలాసుఁ
గంకణనూపురగ్రైవేయముద్రికా, హారకుండలకిరీటాభిరాముఁ
గమనీయసాగరకన్యకాకౌస్తుభ, మణిభూషణోద్భాసమానవక్షు

1. కిరణదరాంచిత.

సలలితదరహాసచంద్రికాధవళిత,చారుదర్పణవిరాజత్కపోలు
తే. శంఖచక్రగదాపద్మ చారుహస్తు, నలికులాలకరుచిభాస్వదలికఫలకుఁ
పీతకౌశేయవాసుఁ గృపాతరంగి, తస్మితేక్షణుఁ బంకజోదరుని హరిని. 751
వ. మఱియు శబ్దబ్రహ్మశరీరవంతుండును సదాత్మకుండును జ్ఞానైక వేద్యుండును వైన
తేయాంసవిన్యస్తచరణారవిందుండును నయినగోవిందునిఁ గనుంగొని సంజాత
హర్షలహరీపరవశుండును లబ్ధమనోరథుండును నగుచు సాష్టాంగదండప్రణా
మంబు లాచరించి తదనంతరంబ. 752
క. ముకుళితకరకమలుం డయి, యకుటిలసద్భక్తిపరవశాత్మకుఁ డగుచున్
వికచాంభోరుహలోచను,నకు నిట్లనియెం దదాననముఁ గనుఁగొనుచున్. 753
సీ. అబ్జాక్ష సకలభూతాంతరాత్ముఁడ వవు, దనరు చుండెడిభవద్దర్శనంబుఁ
దలకొని సుకృతసత్ఫలభరితంబు లై,నట్టియనేకజన్మానుసరణిఁ
బ్రకటయోగక్రియాభ్యాసనిరూఢు లై, నట్టియోగీశ్వరు లాత్మ నిచ్ఛ
యింతురు యోగీశ్వరేశ్వర యే భవ, త్పాదారవిందసందర్శనంబు
తే. గంటి భవవార్ధిఁ గడవంగఁ గంటి మంటిఁ, గడఁగి నాలోచనంబుల కలిమి నేఁడు
తవిలి సఫలత నొందె మాధవ ముకుంద, చిరదయాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార.
వ. అదియునుం గాక దేవా భవదీయమాయావిమోహితు లై హతమేధస్కు లై
సంసారపారావారోత్తారకంబు లైనభవదీయపాదారవిందంబులు దుచ్ఛవృత్తి
కాము లయి సేవించి నిరయగతు లైనవారికిం దత్కామయోగ్యంబు లగు
మనోరథంబుల నిత్తు వట్టిసకాము లైనవారి నిందించునేనును (గృహమేధధేను
వు నశేషమూలయుం) ద్రివర్గకారణయు సమానశీలయునయినభార్యం బరిణయం
బుగా నపేక్షించి కల్పతరుమూల (సదృశ)ంబు లైనభవదీయపాదారవిందంబులు
సేవించితి నయిన నొక్కవిశేషంబు గలదు విన్నవించెద నవధరింపుము బ్రహ్మాత్మ
కుండ వయినభవద్వచస్తంత్రీనిబద్ధు లై లోకులు కామహతు లైరంట యేనును
వారల ననుసరించినవాఁడ నై కాలాత్మకుండ వైననీకు నభిమతం బగునట్లుగాఁ
గర్మమయం బైనభవదాజ్ఞాచక్రంబు ననుసరించుటకుఁ గాని మదీయకామంబు
కొఱకుఁ గాదు భవదీయమాయావినిర్మితంబును ([1]గాలాత్మకభూరివేగసమాయు
క్తంబును నక్షరంబును నైనబ్రహ్మంబునందు భ్రమణశీలంబును) నధిమాససమేత
త్రయోదశమాసారంబును షష్ట్యుత్తరశతత్రయాహోరాత్రమయపర్వంబును
ఋతుషట్కసమాకలితనేమియుం జాతుర్మాస్యత్రయవిరాజితనాభియు నపరమిత
క్షణలవాదిపరికల్పితపత్త్రిశోభితంబునుం గాలాత్మకభూరివేగసమాయుక్తంబును
నైనకాలచక్రంబు సకలజీవనికరాయుర్గ్రసనతత్పరం బగుంగాని కామాభిభూత
జనానుగతపశుప్రాయు లగులోకుల విడిచి భవపరితాపనివారణకారణం బయిన

1. 'బ్రహ్మాత్మకంబును' అని వ్రాఁతప్రతులు.

భవదీయచరణాతపత్రచ్ఛాయాసమాశ్రయులై తావకీనగుణకథాసుధాస్వాదన
రుచిరలహరీరచితసకలదేహధర్ములైనభగవద్భక్తజనాయుర్హరణసమర్థంబు గా
కుండు నని వెండియు. 755

మ. అనఘా యొక్కఁడ వయ్యు నాత్మకృతమాయాజాతసత్త్వాదిశ
క్తినికాయస్థితి నిజగజ్జననవృద్ధిక్షోభహేతుప్రభా
వనిరూఢిం దగు దూర్ణనాభిగతి విశ్వస్రష్ట యస్వేశ నీ
ఘనలీలామహిమార్ణవంబుఁ గడవంగా వచ్చునే యేరికిన్. 756

వ. దేవా శబ్దాదివిషయసుఖకరం బగురూపంబు విస్తరింపం జేయు టెల్ల నస్మదను
గ్రహార్థంబుగాని నీకొఱకుం గా దాత్మీయమాయాపరివర్తితలోకతంత్రంబు గలిగి
మదీయమనోరథసుధాప్రవర్షివైననీకు నమస్కరించెద. 757

మ. అని యిబ్భంగి నుతించినన్ విని సరోజాక్షుండు మోదంబునన్
వినతానందనకంధరోపరిచరద్విభ్రాజమానాంగుఁడు
న్ననురాగస్మితచంద్రికాకలితశోభాలోకుఁడు నై మునిం
ద్రునిఁ గారుణ్య మెలర్పఁ జూచి పలికెన్ రోచిష్ణుఁ డై వేడ్కతోన్. 758

క. మునివర యేకోరిక నీ, మనమున నాశించి నను సమంచితభక్తిన్
నెనరునఁ బూజించితి నీ, కనయము నాకోర్కి సఫల మయ్యెడుఁ జుమ్మీ. 759

వ. అని యాన తిచ్చి ప్రజాపతిపుత్త్రుండును సమ్రాట్టును నైనస్వాయంభువమనువు
బ్రహ్మావర్తదేశంబునందు సప్తార్ణవమేఖలావృతమహీమండలంబుఁ బరిపాలించు
చున్నవాఁ డమ్మహాత్ముం [1]డపరదివసంబున నిందులకు శతరూప యనుభార్యా
సమేతుం డై భర్తృకామ యగుకూఁతుం దోడ్కొని భవదీయసన్నిధికిం జను
దెంచి నిను ననురూపవయశ్శీలసంకల్పగుణాకర యైనతనపుత్త్రిం బరిణయంబు
గావించు భవదీయమనోరథంబు సిద్ధించు ననుం జిత్తంబున సంస్మరించు చుండు
నమ్మనుకన్య నిను వరించి భవద్వీర్యంబువలన నతిసౌందర్యవతు లయినకన్యలం
దొమ్మండ్రం గను నాకన్యకానవకంబునందు మునీంద్రులు పుత్త్రోత్పాదనంబులు
సేయంగలరు నీవు మదీయశాసనంబు ధరియించి మదర్పితాశేషకర్ముండ వగుచు
నైకాంతికస్వాంతంబున భూతాభయదానదయాచరితజ్ఞాని వై నాయందు జగం
బులు గల వనియు నీయందు నేఁ గల ననియు నెఱింగి సేవింపుము చరమకాలం
బున ననుం బొందఁగలవు భవదీయవీర్యంబువలన నేను నీభార్యాగర్భంబుఁ బ్రవే
శించి మత్కళాంశంబునఁ బుత్త్రుండ నై సంభవించి నీకుం దత్త్వసంహితనుప
న్యసింతు నని జనార్దనుండు గర్దమున కెఱింగించి యతండు గనుంగొను చుండ
నంతర్హితుం డై. 760

చ. అతులసరస్వతీసరిదుదంచితబాలరసాలసాలశో

1. డ ట్లుండి యిందులకు.

క్షితతట తుంగరంగ మగు బిందుసరంబు వినిర్గమించి యం
చితగరుడావరోహణము సేసి తదీయగరుత్ప్రభూతరు
క్ప్రతతివిలక్షణక్రమవిరాజితసామము వించు మోది యై. 761

చ. అరిగె వికుంఠధామమున కంత సకాముఁడు గాన కర్దముం
డరయ విమోహి యై మనమునందలిముందటవచ్చుకోరికల్
పిరిగొనుచుండఁ దత్క్షణము బిందుసరంబున కేఁగి యిందిరా
వరుఁ దలపోయుచుండె జనవంద్యుఁడు భక్తినితాంతచిత్తుఁ డై. 762

వ. అంత స్వాయంభువుండు గనకరథారూఢుం డగుచు నిజభార్యాసమేతుం డై భర్తృ
వాంఛాపర యైనపుత్త్రికం దోడ్కొనుచు నిజతనూజకుం దగినవరు నన్వేషిం
చుచు భువనంబునం గలయం గ్రుమ్మరి యెందునుం గానక వచ్చి వచ్చి. 763

ఉ. ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు విష్ణుఁడు గర్దమున్ దయా
నంద మెలర్పఁ జూడ నయనంబుల రాలినబాష్పముల్ ధరన్
బిందువు లై వెసం బొరఁగి పేర్చి సరస్వతిఁ జుట్టి పాఱుటన్
బిందుసరోవరం బనెడిపేరఁ దనర్చినపుణ్యతీర్థమున్. 764

ఉ. అందుఁ దమాల సాల వకుళార్జున నింబ కదంబ పాటలీ
చందన నారికేళ ఘనసార శిరీష లవంగ లుంగ మా
కంద కుచందన క్రముక కాంచన బిల్వ కపిత్థ మల్లికా
కుంద మధూక మంజులనికుంజములం దనరారి వెండియున్. 765

క. పరిపక్వఫలభరానత,తరుశాఖానికరనివసితస్ఫుటవిహగో
త్కరబహుకోలాహలరవ,భరితదిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్. 766

క. అతినిశితచంచుగళిన,క్షతనిర్గతపక్వఫలరసాస్వాదనమో
దితరాజశుకవచోర్థ,శ్రుతిఘోషము సెలఁగ శ్రవణసుఖదం బగుచున్. 767

క. లలితసహకారపల్లవ, కలితాస్వాదనకషాయకంఠవిరాజ
త్కలకంఠపంచమస్వర, కలనాదము లుల్లసిల్లఁ గడు రమ్యము లై. 768

క. అతులతమాలమహీజ, ప్రతతిక్షణజాతజలదపరిశంకాంగీ
కృతతాండవఖేలనవిల,సితపింఛవిభాసిబాలశిఖిసేవ్యం బై. 769

క. కారండవ జలకుక్కుట, సారస బక చక్రవాక షట్పద హంసాం
భోరుహ కైరవ నవక,హ్లార విరాజితసరోవరాకరయుత మై. 770

క. కరి పుండరీక వృక కా,సర శశ భల్లూక హరిణ చమరీ హరి సూ
కర ఖడ్గ గవయ వలీముఖ, శరభ ప్రముఖోగ్రవన్యసత్త్వాశ్రయ మై. 771

వ. ఒప్పునప్పరమతాపసోత్తమునియాశ్రమంబుఁ గనుంగొని మితపరిజనంబులతో
డం జొచ్చి యందు. 772

సీ. అంచితబ్రహ్మచర్యవ్రతయోగ్య మై, విలసిల్లుఘనతపోవృత్తిచేత

దేహంబు రుచిరసందీప్తమై చెలువొందఁ, గరుఁ గృశీభూతాత్మకాయుఁ డయ్యు
నళినోదరాలాపనవసుధాపూరంబు, శ్రోత్రాంజలులఁ ద్రావి చొక్కి యున్న
కతనఁ గృశీభూతకాయుండు గాక జటావల్కలాజినశ్రీ వెలుంగ

తే. కమలపత్రవిశాలనేత్రములు దనర, నలినసంస్కారసంచితానర్ఘనూత్న
రత్నమును బోలియున్న కర్దమునిఁ జూచి, భక్తి నమ్మను వెఱఁగొందఁ దత్పాదములకు.

వ. ఇట్లు వందనంబు గావించినం గర్దముండు దనగృహంబునకు విందై, చనుదెంచిన యమ్మనువు నాదరించి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బరితుష్టునిం గావించి పూర్వోక్తం బైనభగవదాదేశంబు సంస్మరించి స్వాయంభువున కిట్లనియె. 774

సీ. వరగుణాకర భగవద్భక్తియుక్తుఁడ, వైనత్వదీయపర్యటన మెల్ల
శిష్టపరిగ్రహదుష్టనిగ్రహముల, కొఱకుఁ గదా పుణ్యపురుష మఱియు
వనజహితాహితవహ్నిసమీరవై, వస్వతవారిధిపవాసవాత్మ
కుఁడవు హరిస్వరూపుఁడ వైననీకును, మానితభక్తి నమస్కరింతు

తే. ననఘ నీ విప్పుడే నేమియఖిలలోక, జైత్ర మగు హేమమణిమయస్యందనంబు
నెక్కి కోదండపాణి వై యుద్ధసైన్య, పదవిఘట్టనచే భూమిభాగ మగల. 775

మ. తరణింబోలెఁ జరింప కున్న ఘననిద్రం బొంది [1]యుండేని భూ
వర పద్మోదరకల్పితంబు లగునీవర్ణాశ్రమోదారవి
స్తరపాథోనిధిసేతుభూతమహిమాచారక్రియల్ దప్పి సం
కర మై చోరభయంబునన్ నిఖిలలోకంబుల్ నశించుం జుమీ. 776

వ. అని పలికి భవదాగమనంబునకు నిమిత్తం బెయ్యది యనవుడు సమాహితసకలనిత్యకర్మానుష్ఠానుం డైనమునీంద్రునకు స్వాయంభువుం డిట్లనియె. 777

క. సరసిజగర్భుఁడు దనచే, విరచిత మైనట్టివేదవితతుల నెల్లన్
ధర వెలయించుటకై బుధ,వర మిమ్ముం దనముఖంబువలన సృజించెన్. 778

క. దురితస్వరూపపాప, చ్ఛరపీడం బొందకుండ సకలక్షోణిం
బరిపాలించుట కై మము, నరవిందభవుండు భుజములందు సృజియించెన్. 779

క. నెఱి నట్టిజలజభవునకుఁ, [2]గర మంతఃకరణగాత్రకము లై పరుసం
బరఁగిన బ్రహ్మక్షత్త్రము, లరయ రమాధీశ్వరునకు నవనీయంబుల్ 780

వ. కావున హరిస్వరూపుండ వై దుర్జనదుర్దర్శనుండ వయిన[3] నిన్నుం గనుట మదీయభాగ్యంబున సిద్ధించె భవత్పాదకంజకింజల్కపుంజరంజితం బైనమదీయమస్తకంబును దావకవచనసుధాపూరితంబు లైనశ్రవణంబులును మంగళాకారత్వంబున సాఫల్యంబునం బొందె నేను గృతార్థుండ నైతి దుహితృస్నేహదుఃఖపరిచ్ఛిన్నాంతఃకరణుండ (నై సకలదేశభ్రమణఖిన్నుండ) నయిన నా విన్నపం బవధరింపు మని యిట్లనియె. 781

1. యుండేని. 2. 'కరుణాంతఃకరణ. 3. భవద్దర్శనంబు మదీయ' ప్రా' ప్ర'

మ. వరయోగీశ్వర దేవహూతి యనునీ వామాక్షి మత్పుత్త్రి దా
వరలావణ్యగుణాఢ్యులన్ వినియు నెవ్వారిన్ మది గోర కా
తుర యై నారదుపంపునన్ మిము వరింతున్ నంచు నేతెంచె నీ
తరుణీభిక్షఁ బరిగ్రహింపుము శుభోదాత్తక్రియాలోలతన్. 782

క. అమలినగృహమేధికక, ర్మములకు ననురూపగుణవిభ్రాజితశీల
క్రమములఁ దనరినతరుణిం, బ్రమదమున వరింపుమయ్య భవ్యచరిత్రా. 783

క. అనఘ విరక్తుల కైనం, దనయంత లభించుసౌఖ్యతతి వర్జింపం
జన దట కాముకులకు న, బ్బిన మానుదురే లభించుప్రియసౌఖ్యంబుల్. 784

క. వినుము ఫలారంభుఁడు కృప, ణుని నడిగినఁ దనయశంబు నుం దగమానం
బును జెడుఁ గావున నీవును, దనయ వివాహేచ్ఛఁ దగులు[1] వెఱఁగి యిచటికిన్.

క. చనుదెంచితి మస్మత్ప్రా, ర్థనఁ గైకొని మత్తనూజఁ దగ వరియింపుం
డని మని స్వాయంభువునిం, గనుఁగొని మరలంగఁ బలికెఁ గడుముద మొప్పన్.

సీ. అనఘ నీచేత సన్మన్యదత్తముగఁ బ్రతిష్ఠితం బైనయీ సతీవఁబోఁడి
కమనీయరూపరేఖావిలాసంబుల, మానితలక్ష్మీసమాన యగుచు
నొకనాఁటిరాత్రియం దుడురాజచంద్రికా, ధవళితనిజసౌధతలమునందు
మహిత[2]హిరణ్మయమంజీరశోభిత, చరణయై నిజసఖీసహిత యగుచుఁ

తే. గందుకక్రీడఁ జరియింపఁ గగనమందు, వరవిమానస్థుఁ డగుచు విశ్వావసుండు
నాఁగఁ దనరినగంధర్వనాయకుండు, తరుణిఁ జూచి విమోహియై ధరణిఁ బడియె.

తే. పుండరీకాక్షు నెఱుఁగనిపురుషపశువు, శీతలోదరిఁ బొడగాన నేమి సెప్ప
నట్టి[3]కొమరాలు భాగ్యోదయమునఁ దాన, వచ్చి కామింప నొల్లనివాఁడు గలఁడె.

క. ఈ కన్యారత్నమునకు, నాకును గుణరూపవర్తనంబులయెడ నా
లోకింప సమమ కావునఁ, గైకొని వరియింతు విగతకల్మషవృత్తిన్. 789

క. విమలాత్మ దీని కొకసమ, యము గల దెఱిఁగింతు విను గుణాకర యగునీ
రమణికి నపత్యపర్యం, తము వర్తింపుదు గృహస్థధర్మక్రియలన్. 790

ఆ. అంతమీఁద విష్ణునాజ్ఞ యాదలఁ దాల్చి, శమదమాదియోగసరణిఁ బొంది
సన్న్యసించువాఁడ జలజనేత్రునివాక్య, కారణమునఁ జేసి ధీరచరిత. 791

క. శ్రీవిభునివలన నీలో, కావళి యుదయించుఁ బెరుఁగు నడఁగును విను రా
జీవభవాదుల కతఁడే, భూవర నిర్మాణహేతుభూతుం డరయన్. 792

వ. అది గావున నమ్మహాత్మునియాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయ రా దని కర్దముండు వలికిన విని స్వాయంభువుండు నిజభార్య యైనశతరూపతలంపును బుత్త్రి యైన దేవహూతిచిత్తంబును నెఱింగినవాఁడై మునిసమయంబున కియ్యకొని ప్రహృష్టహృదయుం డగుచు సమంచితగుణగణాఢ్యుం డయినకర్దమునకు దేవహూతిని విధ్యు

1. 'వెఱఁ గేమిటికిన్' వ్రా. ప్ర. 2. రణన్మణీమంజీర. 3. 'కొమలి' వ్రా. ప్ర.

క్తప్రకారంబున వివాహంబు సేయించె. తదనంతరంబ శతరూపయును బారిబర్హ
సంజ్ఞకంబులైన వివాహోచితదివ్యాంబరాభరణంబులు దేవహూతికర్దముల కొ
సంగె నిర్విఘ్నంబున నిజకులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించి విగతచింతాభరుం
డై స్వాయంభువుండు దుహితృవియోగవ్యాకులితచిత్తుం డగుచుం గూతుం గౌఁగి
లించుకొని చుబుకంబుఁ బుడుకుచుఁ జెక్కిలి ముద్దుగొని శిరంబు మూర్కొని ప్రే
మాతిరేకంబున బాష్పధారాసిక్తమస్తకం జేసి తల్లీ పోయి వచ్చెద నని చెప్పి కర్ద
ము నిచేత నామంత్రితుండై నిజభార్యాసమేతుండై రథం బెక్కి సపరివారుండై.

చ. తరళతరంగవీచిసముదంచితబిందుపరస్పరస్ఫుటీ
సరిదరవిందతుందిలలసత్తరుతీరనివాససన్మునీ
శ్వరనికరాశ్రమాకలితసంపదఁ గనుఁగొంచు వేడ్కము
ప్పిరిగొన నేఁగె నాత్మపురభేదనవిస్ఫుటమార్గవర్తియై. 794

వ. ఇట్లు సనిచని బ్రహ్మావర్తదేశంబునందు. 795

సీ. ఎందేనిఁ దొల్లి లక్ష్మీశుండు యజ్ఞసూ,కరమూర్తి గైకొని సరభసమున
నొడలు జాడించినఁ బుడమిపైఁ రాలిన,రోమజాలంబులు రుచిరహరిత
వర్ణమై పొలు పారు వరకుశకాశమ,యంబును యజ్ఞక్రియాకలాప
యోగ్యంబునై చాల నొప్పారి బర్హిస్సు, సంభవించిన దాన సకలఋషులుఁ

తే. క్రతువులొనరించి తద్విఘ్నకారులైన,యసురులను ద్రుంచి రట్లస్వాయంభువుండు
విష్ణుపరముగ సుఖముగా వించి రుచిర,మేఘఁ జెలువొందె నట్టియాత్మీయపురము

క. డాయం జనఁ బురజనములు,పాయనములు దెచ్చియిచ్చి బహుగతుల నుతుల్
సేయఁగ మంగళతూర్యము,లాయతగతి మొరయఁ జొచ్చె నంతఃపురమున్.

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి తాపత్రయోపశామకం బగు భగవద్భక్తి వృద్ధిఁ బొందించుచుఁ
బుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రసుహృద్బాంధవసహితుం డై పరమానందంబున. 798

మ. అతిభక్తిం బ్రతివాసరంబును హరివ్యాసంగుఁడై మాధవాం
కితగంధర్వవిపంచికాకలితసంగీతప్రబంధానుమో
దితుఁడై యిష్టవిభూతులందు ననురక్తిం జెంద కేప్రొద్దున
చ్యుతసేవైకపరాయణుం డగుచు నస్తోకప్రభావోన్నతిన్. 799

మ. హరిపాదాంబురుహద్వయార్పితతులస్యామోదముం గొంచుఁ ద
చ్చరితంబుల్ దలపోయుచుం బొగడుచుం జర్చించుచున్ వినుఁ ద
త్పరిచర్యావ్యతిరిక్తసంసరణసద్ధర్మార్థకామంబులం
పరిభూతంబులఁ జేసి మోక్షపదసంప్రాప్తిక్రియారంభుఁడై. 800

క. నిగమార్థగోచరుం డనఁ, దగు హరిచరితప్రసంగతత్పరచిత్తుం
డగు నతనికి [1]మన్వంతర, మగు యామము లొగి నయాతయామము లయ్యెన్.

---

1 'స్వాంతరగము' లగుయామము.

సీ. వెండియు నమ్మేటి విష్ణుమంగళకథా, కర్ణనధ్యానానుగాననుతులు
సలుపుచుఁ దా స్వప్నజాగ్రత్సుషుప్తులఁ, దలిగించి యాఘన్యాతముఁడు దాను
చక్రిదాసుఁడు గాన శారీరమానస, దివ్యమానుషభౌతికవ్యథలను
దగులక సన్మునీంద్రశ్రేణి[1]తోఁ గూడఁ దనరు వర్ణాశ్రమధర్మగతులు .
తే. దప్పకుండంగ నడపుచుఁ దగిలి సర్వ, భూతహితవృత్తి నతులవిఖ్యాతలీల
నేకసప్తతియుగము లస్తోకచరితుఁ, డగుచు వర్తించె సమ్మోద మతిశయిల్ల.
క. అని యమ్మనుచరితము విదు, రున కమ్మైత్రేయమునివరుఁడు దయతోడన్
వినిపించి కర్దమునికథ, దనరఁగ నెఱిఁగింతు నని ముదంబునఁ బలికెన్. 803

—●● కర్దమప్రజాపతి యోగభావంబుచే విమానంబు గల్పించి భార్యతోఁ గూడ దాను విహరించుట. ●●—

వ. ఇట్లు స్వాయంభువుండు దేవహూతిం గర్దమునికి వివాహంబు చేసి మరలి చనినం
దదనంతరంబ దేవహూతియుఁ బతిభక్తి గలిగి భవునికి భవాని పరిచర్య సేయు
చందంబునఁ బతియ తనకు నేఁగుగడయుం గా నెఱింగి యమ్మునీంద్రుని చిత్తవృత్తి
కొలఁది దినదినంబునకు భక్తితాత్పర్యస్నేహభయంబులు రెట్టింపం బ్రియసం
భాషణంబులు సావించుచు ననూనతేజోవిరాజితఁ యగుచుఁ గామక్రోధదంభ
లోభాదిగుణవిరహిత యై శరీరశుద్ధి వహించి చతురసౌహార్ద స్నేహంబులు గలిగి
పతియ దైవంబుగా భావించి మృదుమధురవచనరచన యై పతిభక్తి యేమఱక
వర్తింప దైవయోగంబు నైనను దప్పింప సమర్థుం డైన కర్దముండు నిజసేవా
యాసకృశీభూతదేహ యై యున్న దేవహూతిం గరుణాతరంగితాపాంగుం డై
కనుంగొని ప్రేమభాషణంబుల నిట్లనియె. 804

ఉ. మానితధర్మమార్గమహిమస్ఫుటభూరితపస్సమాధివి
ద్యానిభృతాత్మయోగసముపార్జితవిష్ణుకటాక్షలబ్ధసం
భావనఘదివ్యభోగబహుభద్రవితానము లస్మదీయసే
వానిరతిన్ లభించు ననివారణ నిత్తును దివ్యదృష్టియున్. 805
తే. నెలఁత తద్దివ్యదృష్టి నన్నియును నీకుఁ, గానవచ్చు విలోకింపు కమలపత్త్ర
నయన భామమడిమాత్రనగారమందు, నితరమగు తుచ్ఛభోగంబు లేమి సెప్ప
సీ. అనుపమరాజ్యదర్పాంధచేతస్కులై, పాపవర్తను లైన పార్థివులకు
ధృతిఁ బొంద రాని యీ దివ్యభోగంబులు, నీదుపాతివ్రత్యనిష్ఠఁ జేసి
సంప్రాప్తములు నయ్యె సమత భోగింపుము, [2]కార్యసిద్ధియు నగుఁ గాక నీకు
ననుటయు నతివయు ననుపమయోగమా, యావిచక్షణశాలి యైనకర్ద
తే. మునిఁ గనుంగొని [3]విగతాధియును నపాంగ, కలితలజ్జానతాస్యపంకజయు నగుచు
[4]వినయసౌహార్దములఁ జేసి విహ్వలంబు, లయినపలుకులఁ బతికి నిట్లనియెఁ బ్రీతి.

1 'కిందగ' అ.ప్ర. 2 'కార్యసిద్ధ్యయ్యెడుఁ గాక' వ్రా.ప. 3 నిశ్చింతయును. 4 'ప్రణయములం జేసి' వ్రా.ప్ర.

వ. అనఘా(యమోఘ)యోగమాయావిభుండవు[1] సమర్థుండవు నయిన నీయందు నీయ
నుపమదివ్యభోగంబులు గలుగుట నిక్కంబని యెఱుంగుదు భవత్సంగతి నన్ని
యు నాకుం గలుగు నయినను దేవా నీ వానతిచ్చినసంతానపర్యంతం బైనశరీర
సంగమసమయంబు చిత్తంబునం దలంచి భవదంగసంగమంబుఁ గృపసేసిమన్నిం
పుము భవదీయసంయోగవాంఛాపరతం గృశీభూతం బయిన యీదేహం బేవిధం
బున మజ్జనభోజనపానసుఖంబులం బరితుష్టిం బొందు నట్టిమన్మనోరథంబుఁ దీర్ప
రతితంత్రం బగుకామశాస్త్రప్రకారం బుపశిక్షించి యందులకు నుచితంబు లయిన
వివిధాంబరాభరణమాల్యానులేపన మందిరారామ ప్రముఖ నిఖిలవస్తువిస్తారంబు
గావించి నన్నుం గరుణింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు నిజయోగమాయాబలంబునం
దత్క్షణంబ. 808

సీ. దివ్యమణిస్తంభదీప్తిఁ జెన్నొందుచు, మరకతస్థలములమహిమ దనర
వరవజ్రకుడ్యకవాటశోభితము లై, విద్రుమదేహళీవీథు లమరఁ
గోమ రొప్పు నవశాతకుంభసంభములపై, హరినీలశకలవిస్ఫురణ మెఱయఁ
దగఁ బద్మరాగంపు మొగడలఁ జెలువొందు, వైడూర్యవలభులు వన్నెఁ జూపఁ
తే. దరళతరధూతకేతుపతాక లొలయ, మంజుశింజత్సమంచితమధుపకలిత
సురుచిరాలంబమాన ప్రసూన[2] రాజి, మాలికల నొప్పువివిధగృహాళి దనరి. 809

క. మఱియును దుకూలచీనాం, బరకౌశేయాదివివిధపటపరివృతమం
దిరసుభగాకారం బై, యరుదార విచిత్రపట్టికాలంకృత మై. 810

మ. లలితోద్యానవనాంతసంచరణలీలాలోలహంసాళికో
కిలపారావతచక్రవాకశుక[3] కేకిప్రవ్యూహ మంచత్సను
త్కలికం గృత్రిమపక్షులన్ నిజవిహంగశ్రేణి యంచుం గుతూ
హలి యై పల్కుచు నాడుచుండఁ బ్రతిశాఖారోహణవ్యాప్తులన్. 811

వ. వెండియు. 812

క. ఘనసౌధాంతరశయ్యా, సనకేళీగేహకృతకజగతీధరశో
భనచంద్రకాంతచారుభ, వనఫలభరితావనిజవంతము లగుచున్. 813

క. సకలర్తుశోభితంబును, సకలశుభావహము సకలసంపత్కరమున్
సకలోపభోగయోగ్యము, సకలేప్సితకామదంబు సకలంకృతమున్. 814

వ. అగుచు నొప్పుదివ్యవిమానంబుఁ గల్పించి తదీయసుషమావిశేషవిచిత్రంబులు
నిర్మించినతానును దెలియం జాలనియద్భుతకర్మం బైనవిమానంబు దేవహూ
తికిం జూపినం జూచి యమ్ముద్దియ సంతసింప కుండుట యెఱింగి సర్వభూ
తాం(తరా)శయాభిజ్ఞుండును సంతుష్టాంతరంగుండును నైనకర్దముం డి ట్లనియె.

1. నఘసుందరవు. 2. హాళి, కసుమదనంతవివిధగేహములఁగలిగి. 3. శేకిశారికాపికశు' వ్రా. ప్ర.

తే. అతివ భగవత్కృతంబును నఖిలమంగళాకరంబును నగుబిందుజలాశయమునఁ
దవిలి గ్రుంకినజంతువిలాసములకుఁ, గామ్యఫలసిద్ధి సేకుఱుఁ గాన నీవు. 816

క. ఇజ్జలముల నతిభక్తిని, మజ్జన మొనరించి యీవిమానము వేడ్కన్
లజ్జావతి యెక్కవె యని, బుజ్జవముగఁ దోఁపఁ గర్దముఁడు వల్కుటయున్.

వ. విని యాకువలయాక్షి పతిసేవాయాసమలినాంబరయు వేణీభూతశిరోజయు ధూళిధూసరి[1]తాతికృశీభూతాంగియు శబలస్తనయు నై భర్తృనియోగంబున సరస్వతీసలిలసంభూతజలచరాశ్రయం బగుబిందుసరోవరంబుఁ బ్రవేశించి తజ్జలంబులఁ గ్రుంకు లిడుసమయంబునఁ దద్వాఃపూరమధ్యంబున [2]రుచిరసూక్ష్మాంశుకధారిణులుఁ గిశోరవయఃపరిపాకశోభితలు నుత్పలగంధులు నగుకన్యాసహస్రంబులు దేవహూతిం గనుంగొని యి ట్లనిరి. 818

క. తరుణీ సంచితకర్మా, చరణుల మగు మేము నీకు సదమలభక్తిం
బరిచర్య సేయ నేర్తుము, కరుణాకలితేక్షణములఁ గనుఁగొను మమ్మున్. 819

సీ. అని పల్కి డాసి యయ్యతివకు నభ్యంజ,నోద్వర్తనములు పెం పొనరఁ జేసి
మలయజకర్పూరమహితవాసితహేమ,కలశోదకంబుల జలక మార్చి
ధవళవస్త్రంబులఁ దడి యార్చి సర్వాంగ,ధూపంబు లొసఁగి కస్తూరి యలఁది
మంజుశింజన్మణిమంజీరకంకిణీ, కలరవాకలితమేఖలలు [3]పూన్చి

తే. కనకతాటంకముద్రికాకంకణాది, సముచితానర్ఘహేమభూషణము లొసఁగి
భవ్యమాల్యానులేపనాంబరము లిచ్చి, షడ్రసోపేతవివిధాన్నసమితిఁ దనిపి.

వ. మఱియుఁ గనకపాత్రరచితంబు లయినకర్పూరనీరాజనంబుల నివాళించి రుచిరాసనంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి దర్పణంబు సేతి కిచ్చినం దత్ప్రతిఫలితనిజదేహంబు గనుంగొని కర్దముని మనంబునం దలంచిన నతండునుం గన్యకాసహస్రంబును దత్క్షణంబునఁ దనసన్నిధి నుండుటం జూచి నిజభర్తృయోగమాయాప్రభావంబునకు నద్భుతంబు నొందె నంతఁ గర్దముండునుం గృతస్నాన యైనదేవహూతిం గనుంగొని వివాహంబునకు మున్నట నేచందంబునం దనరుచుండె నాచందంబునం జెన్నొందుచుండుటకు నానందభరితుం డై భార్యాసహితంబుగఁ దత్కన్యకాసహస్రంబు గొలువ నిజవిమానారూఢుం డై తారాగణపరివృతరోహిణీయుక్తుం డగుసుధాకరుండునుం బోలె నొప్పుచుం దదనంతరంబ. 821

చ. చిరశుభమూర్తి యమ్ముని యశేషదిగీశవిహారయోగ్యమున్
సురుచిరమందగంధవహశోభితమున్ నికటప్రభూతని
ర్ఝరసదంబుశీతలతుషారము నై తనరారు మేరుకం
దరమున కేఁగి దేవవనితాయుతుఁ డైనకుబేరుచాడ్పునన్. 822

1 'తపచసమేతయు నై'. 2 'రుచిరమందిరావాసులు'. 3 'రత్నఖచితతాటంక' వ్రా. ప్ర.

వ. మఱియును. 823

మ. అమరోద్యానవనప్రదేశములు నవ్యారామభూముల్ దళ
త్కుముదాంభోజవిభాసిమానససరఃకూలంబులున్ మంజుకుం
జములుం జైత్రరథంబు విస్ఫురితవిస్రంభంబునం జూచె నె
య్యమునం గర్దమయోగి కామగవిమానారూఢుఁడై చెచ్చెరన్. 824

వ. ఇవ్విధంబున సమస్తభూభాగంబులు వాయువేగంబున గలయం గ్రుమ్మరి నిఖిల వైమానికలోకంబు నతిశయించి (లోకంబులం జరించె) మోక్షదాయకుండును దీర్ఘపాదుండు నగుపుండరీకాక్షుని సన్నుతించి సేవించుపుణ్యాత్ములకుం బొందరానిపదార్థంబులు గలవే యిట్లు కర్దముండు దేవహూతికి నిఖిలధరాచక్రం బంతయుం జూపి మరల నిజనివాసంబునకుం జనుదెంచి కామకేళీవినోదాత్మిక యై యున్నభార్య నుపలక్షించి రతిప్రసంగవ్యాసంగంబు గైకొని బహువిధంబు లయినయిష్టోపభోగంబుల బహువత్సరంబు లొక్కముహూర్తంబుగా జరుపుచు నన్యోన్యసరసావలోకనంబుల సముచితాలింగనసంభాషణంబులం గాలక్షేపణంబు సేయు నేరక శతవత్సరంబులు గడపి తదనంతరంబ. 825

క. మునివరుఁ డొకనాఁ డిమ్ములఁ, దననిజదేహంబు నవవిధంబులు గావిం
చి నయంబునఁ దద్వీర్యముఁ, దనసతిగర్భమున నవవిధంబుగ నిలిపెన్. 826

క. అది కారణముగఁ బెం, పొదవినమునివలన [1] దేవహూతియుఁ గూఁతుల్
ముదమునఁ గనెఁ దొమ్మండ్రన్, ముదితయు మది సంతసించె మునివరుఁ డంతన్

తే. సన్న్యసింపంగఁ గోరుట సతి యెఱింగి, యాత్మఁ బొడమినసంతాప మగ్గలింపఁ
జింత వాటిల్లఁ జెక్కటఁ జేయి సేర్చి, పదమునను నేల వ్రాయుచుఁ బలికెఁ బతికి.

సీ. అనఘ సంతానపర్యంతంబు నను గూడి, వర్తింతు ననుచుఁ బూర్వమునఁ బలికి
కూఁతుల నిచ్చితి కోమరార నిప్పుడీ, తరుణులు పతులను దమకుఁ దార
యరసి వర్తింతురో యని భీతి నొందెదఁ, గావున నీపుత్రికలకుఁ దగిన
వరుల సంపాదించి పరిణయంబులు సేసి, తత్త్వసంహిత నాకుఁ దవిలి తెలుపు

తే. సుతుని గృప సేసి నకుఁ గావు సుజనవినుత, దురితసంసారదుఃఖంబు నపనయింప
నర్హుఁడవు నీవ కావె మోహమున నింత, కాల మూరకపోయె నేగతియు లేక.

చ. [2] ఉపరతి వుట్టె నైహికసుఖోపగతానుభవంబులందు మున్
చపలతఁ గామభోగరతిసంగముఁ గోరి మహాత్మ నిన్ను న
చ్చపుఁదలఁ బొప్పఁగాఁ దెలియఁ జాలక యుక్ వరియించుటన్ భవ
త్కృప ఫలియించె ముక్తి నినుఁ గేవలభక్తి భజింపఁ గల్గదే. 830

వ. అదియునుం గాక. 831

---

1. 'దేవహూతికిఁ గూఁతుల్, ఉదయించిరి తొమ్మండ్ర, మ్ముదితయు' వ్రా. ప్ర. 2. 'అపరతి వుట్టె నియిహసుఖానుభవంబులయందు మున్ను నేఁ జపలత' వ్రా. ప్ర.

చ. సమమతి నొప్పు సత్పురుషసఖ్యము సద్గతికారణంబు నీ
చమతివిలోలదుష్పురుషసఖ్యము దుర్గతిహేతు వంచుఁ జి
త్తమునఁ దలంచి యోగిజనతాపసులు మిమ్ము భజింతుఁ బ్రాణిసం
గమమునఁ బుణ్యపాపములు గైకొని పొందవె యెట్టివారలన్. 832

క. అని యిట్లు వేదనాభర, మున మునుకుచుఁ బలుకఁ గర్దమముఁడు మనుపుత్త్రిం
గనుఁగొని సరసిజనయనువ, చనములు మది సంస్మరించి సతి కిట్లనియెన్. 833

క. మనుసుత నీమది దుఃఖం, బునఁ బొందకు మచిరకాలమునను భగవంతుం
డనఘుం డక్షరుఁడు జనా, ర్దనుఁడు భవద్గర్భమందు, దగ వసియించున్. 834

క. వరనియమవ్రతనిష్ఠా, చరణాయుక్తాంతరంగసమధిక వై సం
భరితతపోధనదాన, స్ఫురితశ్రద్ధానుభక్తిపూర్వము గాఁగన్.

మ. హరి నారాయణుపాదపద్మములు సమ్యగ్భక్తిఁ బూజింపు త
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁడు మానసంబున భవత్పూజానుసంప్రీతుఁ డై
కర మర్థిం దరుణీశిరోమణి భవద్గర్భస్థుఁ డై యుండి తాఁ
గరుణం జేయు భవన్మనోజనితశంకాగ్రంథివిచ్ఛేదమున్. 836

— దేవహూతిగర్భంబున విష్ణుండు గపిలాచార్యుండు గాఁ బుట్టుట. —

చ. అనవుడు దేవహూతి హృదయంబున సంతస మంది యమ్మునీం
దునివచనక్రమంబునఁ బరఁగ భగవంతు ననంతుఁ బద్మలో
చను [1]హరి విష్ణు నర్చనము సల్పుచు నుండఁగఁ గొన్నియబ్దముల్
చనునెడ దానవాంతకుఁడు సమ్మతిఁ గర్దమ మైన తేజమున్. 837

క. ధరియించి యమ్మునీంద్రుప్ర, తరుణీగర్భంబువలన దనుజారి శమీ
తరుకోటరమున వైశ్వా, నరుఁ డుదయించినవిధంబునన్ జనియించెన్. 838

సీ. అయ్యవసరమున నాకాశమున దేవ, తూర్యఘోషంబులు దుములమయ్యె
నందితదేవతాబృందంబు లందంద, కురిసిరి మందారకుసుమవృష్టి
గంధర్వకిన్నరగానంబు వీతెంచె, నప్సరోగణముల యాట లొప్పె
వావిర దిక్కులఁ గావిరి విరిసెను, దవిలి వార్ధుల[2]కలంతలును మానె
తే. సాధుజనములమనములు సంతసిల్లె, హోమవహ్నులు ప్రభలఁ జెన్నొంది వెలిఁగెఁ
గుసుమఫలభారముల నొప్పెఁ గుజము లెల్ల, సర్వసస్యాళిఁ బెన్నొందె జగతి యెల్ల.

వ. ఇట్టి మహోత్సవంబున దేవహూతిసం దత్త్వబోధంబు గావించుకొఱకుఁ దదీయగర్భంబున నుదయించిన పరబ్రహ్మస్వరూపుం డైన నారాయణుని దర్శించుకొఱకు మరీచిప్రముఖమునిగణసమేతుం డై చతుర్ముఖుండు చనుదెంచి యమ్మహాత్ముని దర్శించి కర్దమదేవహూతులం గనుంగొని యిట్లనియె. 840

క. సుతచరితులార మీరలు, కృతకృత్యులు విష్ణుబూజఁ గేవలభక్తిన్

1. 'చరణాంబుజార్చనలు, 2. కలంపవులు' వ్రా.ప్ర.

మఱి నిష్కపటులరై చేసితిరి తదర్చనఫలంబు సేకుఱె మాకున్. 841

క. శ్రితభయహరణుఁడు మునిజన, నుతచరితుఁడు హరుఁడు మీమనోరథసిద్ధిన్
వితతంబుగఁ, గావించుటఁ, జతురత మీజన్మ మింక సఫలతఁ బొందెన్. 842

క. వినుఁడు సకాములరై హరి, ననుపమభక్తిన్ భజించు¹నదె ముక్తిఁ జా
లును మీపుణ్యంబే మని, కొనియాడఁగ వచ్చు నీతికోవిదులారా. 843

వ. అని వెండియుం గర్దముం గనుంగొని యిట్లను భవదీయానుగ్రహబలంబునఁ బ్రకట శీలవ్రతాచారసంపన్ను లైన మునివరేణ్యులకుం బెండ్లి సేయు మట్లయిన వారి వలనం బ్రజాసృష్టి బహువిధంబుల వృద్ధిం బొందు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె.

చ. అనఘ భవత్సుతుండు సముదంచితతేజుఁడు నైన యమ్మహా
త్మునిఁ బరమేశు నీశు నజితున్ నవికారు నమేయు నచ్యుతు
న్ననఘుని నక్షరున్ హరి ననంతుని నీశునిఁగాఁ దలంపు మీ
ఘనుఁడు సమస్తచేతనని కాయహృదీప్సితదాయి గావునన్. 845

సీ. మానితజ్ఞానవిజ్ఞానయోగంబులు, ననునుపాయంబుల నొనరఁ జేసి
యోలిమిఁ గర్మజీవుల నుద్ధరించుట, కొఱకు నమ్మహితాత్ముకుఁడు సమగ్ర
హాటకరుచిజటాజూటుండు నుత్ఫుల్లపంకజనేత్రుండుఁ బద్మవజ్ర
హలకులిశాంకుశలలితరేఖాంకిత, చరణతలుండును సత్త్వగుణుఁడు

తే. నగుచు నిప్పుడు సరసీరుహాక్షి నీదు, గర్భమందుదయించుచు ఘనుఁడు నీకుఁ
దత్త్వబోధంబుఁ గావించుఁ దాన నీకు, హృదయమందులసంశయ మెల్లఁ బాపు. 847

వ. మఱియును.

క. నుతికెక్క సిద్ధగణసే, వితుఁడై ఘనసాంఖ్యయోగవిలసితతత్త్వ
స్థితిఁ బేర్చుఁ దగుచుఁ గపిలా, ఖ్యతఁ దనరి చరించు నీజగత్త్రయ మెల్లన్. 848

క. అని పలికి యమ్మరీచిం, గని యుద్వాహార్థ మునిచి కమలజుఁ డంతం
జనసందను లగునారద, సనకాదులఁ గూడి యాత్మసదనము కరిగెన్. 849

వ. అంత నాకర్దముండు కమలసంభవచోదితుండగుచు యథోచితంబుగ నాత్మీయ దుహితల వివాహంబు సేయం దలంచి మరీచికిం గళ యనుకన్యకను నత్రికి ననసూయను నంగిరసునకు శ్రద్ధను బులస్త్యునకు హవిర్భువను బులహునకు గతిని గ్రతువునకుఁ గ్రియను భృగునకు ఖ్యాతిని వసిష్ఠునకు నరుంధతిని నథర్వునకు శాంతిని గా నిజకులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించిన వారును గృతదారపరిగ్రహులును గర్దమకృతసంభావనాసంభావితులును నగుచు నతని చేత ననుజ్ఞాతులై జాయాసహితు లగుచు నిజాశ్రమభూములకుం జని రిట్లు వర్తింప యుగత్రయంబు చనుటయుం గర్దముండు (దేవోత్తముం డగువిష్ణుండు దనమందిరంబున నవతరించి వసించియుండం) దనచిత్తంబున నెఱిఁగి వివిక్తస్థలం

1. 'నాయాసమె చాలును' వ్రా. ప్ర.

బునకుం జని యచ్చటఁ గపిలునికి వందనం బాచరించి యి ట్లనియె. 850

సీ. చతురాత్మ విను మాత్మకృతము లైనట్టియు, మంగళభూతకర్మంబు లనెడి
దావాగ్నిశిఖలచేఁ దందహ్యమానులై, నట్టిజీవులు దుద ముట్టలేక
పాయకసంసారబద్ధు లై యుండురు, [1]తద్భవహేతుభూతంబు లయిన
సకలదేవతలుఁ [2]బ్రసన్నులు గాకుందురు, బహుజన్మపరిచితప్రాప్తయోగ
తే. చిరసమాధితపోనిష్ఠ చే వివిక్త, దేశముల యోగిజనములు ధృతుల నేమ
హానుభావు విలోకింతు రట్టిదివ్య, పురుషరత్నంబ నాయింటఁ బుట్టి తీవు. 851

వ. మఱియు సంసారచక్రపరిభ్రామ్యమాణుల మగుచు గ్రామ్యుల మయిన మా వర్తనంబులు గణింపక మదీయగృహంబునం బూర్వంబునం బ్రతిశ్రుతంబు లైన భవదీయవాక్యంబులు దప్పకుండ ననుగ్రహింపను దయించి తని వెండియు ని ట్లనియె.

క. తలపోయఁగ నప్రాకృత, బలయుక్తచతుర్భుజాదిభవదవతారం
బులు నీ కనురూపము లై, పొలుపొందుం గాదె పరమపురుష మహాత్మా. 853

వ. అదియునుం గాక. 854

క. అనయము భవదీయాశ్రిత, జనసంరక్షణముకొఱకు సమ్మతితోఁ దా
ల్చినమానవరూపంబులు, ననురూపము లయ్యెఁ గాదె హరి నీ కెపుడున్. 855

క. సుమహితతత్త్వజ్ఞానా, ర్థము విద్వజ్జనగణంబు దవిలి నమస్కా
రము లోలిఁ జేయు [3]పదవీ, రము గలనినుఁ బొగడ వశమె రవణిల్లంగన్ 856

సీ. సమధికషడ్గుణైశ్వర్యకారణుఁడవు, పరమేశ్వరుండవు ప్రకృతిపురుష
మహదహంకారతన్మాత్రతత్త్వభేదక, హేతుకలాత్మవిఖ్యాతధృతివి
జగదాత్మకుఁడవు చిచ్ఛక్తివి నాత్మయ, జఠరనిక్షిప్తవిశ్వప్రపంచ
మును గలసర్వజ్ఞమూర్తివి స్వచ్ఛంద, శక్తియుక్తుండవు సర్వసాక్షి
తే. వగుచుఁ గపిలాఖ్యఁ దనరారు నట్టి నీకు, ననఘ మ్రొక్కెదఁ బుత్రుండ వగుచు నీవు
నాకుఁ బుట్టినకతన ఋణత్రయంబు, వలనఁ బాసితి నిక్క మో వరద నేను.

తే. మానితవ్రతయోగసమాధినియతిఁ, జెంది భవదీయపాదారవిందయుగము
డెందమునఁ జేర్చి శోకంబులందుఁ దొలఁగి, సంచరించెద నంచితస్థలములందు.

క. అని యిట్లు విన్నవించిన, మునిపుంగవుఁ డైన కర్దమునివచనంబుల్
విని భగవంతుం డగున, య్యనఘుఁడు కపిలుండు పలికె నర్మిలి దోఁపన్. 859

సీ. నాచేతఁ బూర్వంబునం బ్రతిశ్రుత మైనవచనముల్ దప్పక వరమునీంద్ర
నీయింటఁ బుట్టితి నీదునిర్హేతుక, భూరిదయాగుణంబున సమాప్త
సకలకాముఁడ నేను సన్మతివేషంబు ధరియించు టెల్ల నా కొఱకుఁ గాదు
విను మహాత్మకు లైన మునులకు బరమాత్మ, గురుసద్వివేకంబు నరసి చూపు

1. 'బహుళ కాలం బిట్లు తఱలు చుండ, 2. ప్రసన్నత నొందిరి. 3. పద, యుగ్మము గల... గణుతింపంగాన్' వ్రా. ప్ర.

తే. తత్త్వబోధంబు గొలుపను దాల్పఁబడిన, యంచితవ్యక్తమార్గ మైనట్టిదేహ
మని తలంపుము మఱి పరధ్యానభక్తి, ధీరతాయణమహిమంబు దేజరిల్ల. 860

క. సమధికనిష్ఠం గృతయో, గమునకు సన్న్యస్తసకలకర్ముండ వై మో
హముఁ బాసి భక్తిచే మో, క్షమున[1]కై భజియింపు నను వికారరహితుఁడై. 861

క. ననుఁ బరమేశుఁ బరంజ్యో, తిని నఘు ననంతు దేవదేవు సకలభూ
తనికాయగుహాశయు నా, ద్యని నజు నాద్యంతశూన్యు దురితవిదూరున్. 862

క. తిరముగ భవదీయాంతః, కరణసరోజాతకర్ణికాతలమున సు
స్థిరుఁ జేసి యింద్రియంబుల, నిరసించి మనోంబకమున నెఱిఁ గను మనఘా.

వ. అట్లని. 864

క. తనరినమోక్షము నొందెదఁ, వని పలికినఁ గర్దముండు నమ్మునికులచం
ద్రుని వలగొని వందనములు, ఘనముగ నతిభక్తిఁ జేసి కౌతుక మలరన్. 865

క. మునిగణసేవిత మగువన, మునకుం జని యందు మౌనమున నిస్సంగుం
డును వహ్నిరహితుఁ డని కే, తనుఁడును నాత్మైకశరణతత్పరుఁ డగుచున్. 866

వ. పరబ్రహ్మంబుఁ జిత్తంబున నిల్పి యహంకారంబు విడిచి మమత్వంబు నిరసించి
దయాగుణంబునం జేసి సకలభూతంబులందు సమత్వంబు భజియించి శాంతశే
ముషీగరిష్ఠుం డగుచు నిస్తరంగం బగువార్ధి చందంబున ధీరుం డై నిఖిలప్రపం
చంబును వాసుదేవమయంబుగాఁ దలంచుచు భక్తియోగంబున భాగవతగతిం
బొందె నని చెప్పి వెండియు మైత్రేయుండు విదురునిం గనుంగొని కర్దముండు
వనంబునకుం జనిన యనంతరంబ మాతృవత్సలుం డయినకపిలుండు బిందుసరం
బున వసియించి యుండ దేవహూతి తత్త్వమార్గప్రదర్శకుం డయినసుతునిం
గనుంగొని బ్రహ్మవచనంబులు దలంచుచు ని ట్లనియె. 867

దేవహూతి పుత్త్రుం డైనకపిలునిచే దత్త్వజ్ఞానంబు వడయుట.

క. అసదింద్రియ[2]ఘర్షణమున, వసుమతి నిర్విణ్ణ నగుచు వనరెడినా కీ
యసదృశమోహతమోవిని, రసనం బనఘాత్మ యేవెరవున ఘటించున్. 868

క. పటుఘననీరంధ్రతమః, పటలపరీవృతజగత్ప్రపంచమునకు నె
క్కటిలోచన మై మహితో, త్కటరుచి వెలుఁగుదువు భానుకై వడి ననఘా. 869

ఉ. భూరిమదీయమోహతమముం బెడఁబాప సమర్థులన్య లె
వ్వారలు నీవ కాక నిరవద్య నిరంజన నిర్వికారసం
సారలతాలవిత్ర బుధసత్తమ సర్వశరణ్య ధర్మవి
స్తారక సర్వలోకశుభదాయక నిత్యవిభూతిదాయకా. 870

చ. నిను శరణంబు సొచ్చెద ననిందితపోనిధి నన్నుఁ గావవే
యని తను దేవహూతి వినయంబున సన్నుతి సేసి వేఁడిన

---

2. 'భజియింపుము వివిక్త కాననమునన్' బ్రా. ప్ర. 2. మష్టణమున.

ఘనుఁ డనుపమసత్కృపాకలితుఁ డై కపిలుం డనురాగ మొప్ప స
జ్జననిచయాపవర్గఫలసాధన మై తగుతల్లి వాక్యమున్. 871

క. విని మందస్మితలలితా,ననకమలుం డగుచు నెమ్మనమునఁ బ్రమోదం
బనయంబుఁ గడలుకొన నిజ,జననికి ని ట్లనియెఁ బరమశాంతుం డగుచున్. 872

క. విను జీవునిచిత్తము దా, ఘనభవబంధాపవర్గకారణ మది యే
చినఁ ద్రిగుణాసక్తం బయి,నను సంసృతిబంధకారణం బగు మఱియున్. 873

తే. అదియు నారాయణాసక్త మయ్యెనేని, మోక్షకారణమగు నని మునికులాబ్ధి
చంద్రుఁ డన నొప్పుకపిలుండు జననితోడ, నర్థివినఁ జెప్పి మఱియు ని ట్లనియెఁ బ్రీతి.

వ. మఱియుఁ జిత్తం బహంకారమమకారరూపాభిమానజాతంబు లగు (కామలోభాది) కలుషవ్రాతంబులచేత నెప్పుడు విముక్తం బై పరిశుద్ధం బగు నప్పుడు సుఖదుఃఖవివర్జితంబు (నేకరూపంబు) నై ప్రకృతికంటెఁ బరుండును బరమపురుషుండును నిర్భేదనుండును స్వయంజ్యోతియు సూక్ష్మస్వరూపుండును నితరవస్త్వంతరాపరిచ్ఛిన్నుండును నుదాసీనుండును నైనపరమాత్మునిం దదీయమహోమహత్తౌజస్కం బైనప్రపంచంబును (జ్ఞానవైరాగ్యభక్తియుక్తం బగు మనంబుచేఁ) బొడగాంచి యోగిజనులు పరతత్త్వసిద్ధికొఱకు నిఖిలాత్మకుండై ననారాయణునందు సంయుజ్యమానం బయినభక్తిభావంబువలన నుదయించినమార్గంబునకు నితరమార్గంబులు సరి గా వండ్రు ¹విద్వాంసులు సంగం బింద్రియార్థాద్యవిషయంబుగఁ జేయం బడి జీవునకు శిథిలం బగుబంధంబునకుఁ గారణం బగు నని యునదియె సద్విషయం బైన నంతఃకరణసంయమన హేతుభూతం బగుచు సాధుజనులకు ననర్గళమోక్షద్వారం బగు నని యుఁ దెలియుదురు (సహనశీలురు) సమస్తశరీరధారులకు సుహృత్తులును బరమశాంతులును గారుణికులును నై పరిత్యక్తకర్మఫలస్వభావులును (విసృష్టస్వజనబంధుజనులును) నై మత్పాదాశ్రయులును మద్గుణధ్యానపారీణులును మత్కథాప్రసంగసఫలితశ్రవణులును నగుచు (మదీయకథల నొడువుచు వినుచు) నుండుపరమభాగవతోత్తముల (నాధ్యాత్మికాది) తాపత్రయంబు దపింపఁ జేయం జాల దట్టిసర్వసంగవివర్జితులగుపరమభాగవత (జనుల సంగం బపేక్షణీయం బది సకలదోషనివారకం బగు నట్టి) సత్సంగంబునను (సర్వప్రాణిహృత్కర్ణరసాయనంబు లగుమదీయకథాప్రసంగంబులు గలుగు) మద్గుణాకర్ణనంబునం జేసి శీఘ్రంబుగఁ గ్రమంబునం ²గైవల్యమార్గదం బగు శ్రద్ధాభక్తు లుదయించు (నదియునుంగాక) యేపురుషుండై ననేమి మద్విరచితజగత్కల్పనాదివిహారచింతనంబున నుదయించినభక్తిం జేసి యింద్రియసుఖంబులవలనను దృష్టశ్రు

1. 'ఇదియ విద్వాంసులు సత్సంగంబునుంగా పజరంబును గానంతఃకరణసంయమనపాశభూతంబునుంగా సాధుజనులకు ననర్గళమోక్షద్వారంబునుంగాఁ దెలియుదురు' వ్రా. ప్ర. 'కైవల్యమార్గదం బగుభక్తి యుదయించు' వ్రా. ప్ర.

తంబులైన యైహికాముష్మికంబుల వలనను విముక్తుం డగుచుఁ జిత్తగ్రహణార్థంబు
బులు నైన యోగమార్గంబులచే [1]సంయుక్తుం డగునట్టి యోగి ప్రకృతిగుణ
సేవనంబుచేత వైరాగ్యగుణవిజృంభితం బైన జ్ఞానయోగంబుచేతను మదర్పిత
భక్తియోగంబుచేతను బ్రత్యగాత్మకుండ నైన నన్ను నంతఃకరణనియుక్తుం
గావించు నని చెప్పిన విని దేవహూతి కపిలున కిట్లనియె. 875

క. ఏ భక్తి భవద్గుణపర, మై భవపాపప్రణాశ మై ముక్తిశ్రీ
లాభము రయమునఁ జేయునొ, యా భక్తివిధంబుఁ దెలియ నానతి యీవే. 876

వ. అదియునుం గాక భవదుదితం బగు యోగంబును దదంగంబులును దద్గత
తత్త్వావబోధంబును సాకల్యంబుగ మందబుద్ధి నైన నాకు స్ఫుటంబుగాఁ దెలియ
నానతి మ్మనినఁ గపిలుం డిట్లనియె. 877

సీ. జననుత్రి విను మట్టి సకలపదార్థపరిజ్ఞానతత్త్వప్రకారిణ మగుచు
నామ్నాయవిహితకర్మాచారములు గల్గి, తివుటమై వర్ణించు దేవగణము
పూని నైసర్గికంబైన నిర్హేతుక, మగు భగవత్సేవ దగిలి ముక్తి
కంటె గరిష్ఠంబు గావున నదియు భుక్తాన్నంబు జీర్ణంబు నందఁ జేయు

తే. దీప్తజఠరాగ్నిగతి లింగదేహనాశ, కంబు గావించు నదియును గాక విష్ణు
భక్తివైభవములఁ జేటపఱుతు వినుము, సద్గుణవ్రాత యోగలక్షణసమేత.

చ. అమలినభక్తిఁ గొందఱు మహాత్మలు మచ్చరణారవిందయు
గ్మము హృదయంబునన్ నిలిపి కౌతుకులై యితరేతరానులా
పముల మదీయదివ్యతనుపౌరుషముల్ గొనియాడుచుండి మో
క్షము మదిఁ గోర నొల్ల రనిశంబు మదర్పితసర్వకర్ము లై. 879

సీ. పరిణతిఁ గొందఱు భాగవతోత్తముల్, ఘనతఁ గైకొని పురాతనము లైన
చారు ప్రసన్నవక్త్రారుణాలోచనములు గల్గి వరప్రదానకలితములుగఁ
దనరు మద్దివ్యావతారవైభవములు, మది నొప్పఁ దమయోగమహిమఁ జేసి
యనుభవించుచుఁ దదీయాలాపములు సంస్తుతించుచుఁ దివుటఁ దద్దివ్యవిలస

తే. దవయవోదారసుందరనవవిలాస, మందహాసమనోహరమధురవచన
రచనచే నపహృతమనఃప్రాణు లగుచు, నెలమి నుందురు నిశ్శ్రేయసేచ్ఛ లేక.

మ. కణఁకన్ వారలు వెండి మోక్షనిరపేక్షస్వాంతు లై యుండియు
న్నణిమాద్యష్టవిభూతిసేవితము నత్యానందసంధాయియున్
గణనాతీతము నప్రమేయము సమగ్రశ్రీకమున్ సర్వల
క్షణయుక్తంబును నైన మోక్షపదవిం గైకొందు రత్యున్నతిన్. 881

వ. ఇట్లు పొంది. 882

1. 'యోగయుక్తుం డగుచుఁ బ్రకృతిగుణంబులఁ బొరయక జ్ఞానవైరాగ్య...మదర్పితభక్తిం జేసియు నతిసూక్ష్ముండ నైన నన్ను నంతఃకరణ' వ్రా. ప్ర.

క. తనరుదు రసజ్ఞాత్ములు, జనయిత్రి మదీయకాలచక్రగ్రసనం
బును నొందక నిత్యం బగు, ననుపమసుఖవృత్తి నుండు రది యె ట్లన్నన్. 883

మ. [1]సముఁడై స్నేహమునఁ జే సుతత్వమును విశ్వాసంబుచేతన్ సఖి
త్వముఁ జాలన్ హితవృత్తిచేతను సుహృద్భావంబున్ సుమంత్రోపదే
శముచేతన్ నిజదేశికుం డనఁగ విశచ్ఛల్ ప్రోచుచు న్నిష్టదై
వము నై వారికిఁ గాలచక్రభయముల్ వారింపఁ దుం గావునన్. 884

వ. అని యిట్లు దెలుపుచు మఱియు ని ట్లనియె. 885

చ. విను మని గాక యీభువి దేహం బలు మాఱుఁ జరించునాత్మ దా
ధనపశుపుత్త్రమిత్రవనితారతిపైఁ, దగులంబు మాని న
న్ననఘుని విశ్వతోముఖు ననన్యగతిన్ భజియించెనేని వా
నిని ఘనమృత్యురూపభవనీరధి నే దరియింపఁ జేయుదున్. 886

సీ. యాఘఁ బ్రధానపూరుషమహాత్ముండను, భగవంతుఁడను జగత్ప్రభుఁడ నైన
నాకంటె నన్యులఁ గైకొని శగిలిన, యాత్మలు భవభయం బందు నెపుడుఁ
గావున నాయాజ్ఞఁ గడవంగ నోపుటఁ, జేసి వాయువు వీచు శిఖి వెలుంగు
నినుఁడు దపించుఁ దా నింద్రుండు వర్షించు, భయమంది మృత్యువు పరువు వెట్టుఁ
తే. దాన విజ్ఞానవైరాగ్యకలిత మైన, భక్తియోగంబునం జేసి పరమపదము
గోఱకున యోగివరులు మచ్చరణభజను, లగుచుఁ జరియింతురు నిర్భయాత్ము[లగుచు.

క. గురుభక్తిం జిత్తము మత్పర మై విలసిల్లునంతపర్యంతము స
త్పురుషుల కిహలోకంబునఁ జిరతరమోక్షోదయంబు సేకుఱు చుండున్. 888

క. అని యిట్లు సమ్మునీంద్రుఁడు జననికి హరిభక్తియోగసంగతి నెల్లన్
వినిపించి వెండియును ని, ట్లనియెన్ సమ్మోదచిత్తుఁ డగుచుఁ గడంకన్. 889

వ. అవ్వా యివ్విధంబున భక్తియోగప్రకారంబు సెప్పితి నింకఁ దత్త్వలక్షణంబు వేఱువేఱ యెఱింగింతు నే తత్త్వగుణంబుల నెఱింగినరు ప్రకృతిగుణంబులవలన విముక్తు లగుదురు హృదయగ్రంథివిచ్ఛేదకంబు (నాత్మదర్శనరూపంబు) నగు జ్ఞానం బాత్మకు నిఃశ్రేయసకారణంబు గావున దాని నెఱింగింతు నంతయు నాత్మకు స్వరూపం బెట్టి దనిన ననాదియు. పురుషుండును సత్త్వాదిగుణశూన్యుండును బ్రకృతిగుణవిలక్షణుండును బ్రత్యక్స్వరూపుండును స్వయంప్రకాశుండును నెవ్వాం డెవ్వనితోడ నవివిశ్వంబు సమన్వితం బగు నతండు [2]గుణత్రయాత్మకత్వంబున వ్యక్తంబును భగవత్సంబంధియు నగు ప్రకృతియందు యదృచ్ఛచే లీలావశంబునం బ్రవేశించిన నా ప్రకృతి గుణత్రయమయం బైస్వరూపం బయిన ప్రజాసర్గంబుఁ జేయం గనుంగొని యప్పుడు మోహితుం డయి విజ్ఞానతిరోధానంబునం జేసి గుణత్రయాత్మకం బయిన ప్రకృత్యధ్యాసంబున నన్యోన్యమేళనం బగుటయు నంతం బ్రకృతి

1. సముతన్. 2. 'దేవసంబంధ మైగుణత్రయమూర్తమ్వంతంలఁ బ్రకృతియందు లీలావశ' వ్రా. ప్ర.

గుణంబుఁ దనయం దారోపించుకొని క్రియమాణంబులగు కార్యంబులవలనం
గర్తృత్వంబు గలిగి సంసారబద్ధుండై పారతంత్ర్యంబు గలిగియుండుఁ గర్తృత్వ
శూన్యుం డగునీశ్వరుండు సాక్షి యగుటంజేసి యాత్మకుం గార్యకారణకర్తృ
త్వంబులు ప్రకృత్యధీనంబు లనియు సుఖదుఃఖభోక్తృత్వంబులు ప్రకృతివిలక్ష
ణుం డయినపురుషుని వనియు నెఱుంగుదు రని చెప్పిన విని దేవహూతి గపి
లున కి ట్లనియెఁ బురుషోత్తమా ప్రకృతిపురుషులు(సదసదాత్మకప్రపంచంబునకుఁ)
గారణభూతులు గావున వానిలక్షణంబు సదసద్వివేకపూర్వకంబుగా నాన తిమ్మ
నిన భగవంతుం డైనకపిలుం డి ట్లనియె. 890

క. క్రమమునఁ ద్రిగుణము నవ్య, క్తము నిత్యము సదసదాత్మకము మఱియుఁ బ్రధా
నము ననఁగాఁ బ్రకృతివిశేషము లదియు విశిష్ట మనిరి సద్విదు లెలమిన్. 891

వ. అందుఁ బ్రకృతి చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకం బై యుండు నది యె ట్లనినఁ బంచ
మహాభూతంబులును బంచతన్మాత్రలును జ్ఞానకర్మాత్మకంబు లయినత్వక్చక్షుః
శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులు ననుదశేంద్రియం
బులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబు లను నంతఃకరణచతుష్టయంబును నను
చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకంబై నసగుణబ్రహ్మసంస్థానంబు సెప్పితి నిటమీఁదఁ[1] గాలం
బను పంచవింశతితత్త్వంబు సెప్పెద నది గొందఱు పురుషశబ్దవాచ్యుం డైన
యీశ్వరునిపౌరుషంబు గాలశబ్దంబునఁ జెప్పంబడు నందు రందు నహంకార
మోహితుండై (ప్రకృతి నొందుజీవుం డుభయంబుఁ జెందు) బ్రకృతిగుణసా
మ్యంబునం జేసి వర్తించి నిర్విశేషుం డగుభగవంతునిచేష్టావిశేషంబు (దేనివలన
నుత్పన్నంబగు నదియు) కాలం బని చెప్పంబడు [2]నదియు జీవరాశ్యంతర్గతం బగు
టంజేసి పురుషుం డనియు వాని బహిర్భాగవ్యాప్తిం జేసి కాలం బనియుఁ జెప్పం
బడు నాత్మమాయం జేసి తత్త్వాంతర్గతుం డయినజీవునివలన క్షుభితం (బయి జగ
త్కారణం) బగు ప్రకృతియందుఁ బరమపురుషుండు దనవీర్యంబు వెట్టిన నా ప్రకృతి
హిరణ్మయం బైనమహత్తత్త్వంబు పుట్టించె నంత సకలప్రపంచ[3]బీజభూతుండును
లయవిక్షేపశూన్యుండును నగునీశ్వరుండు దనసూక్ష్మవిగ్రహంబునందు (నాత్మ
గతం బైన)మహదాదిప్రపంచంబుల [4]వెలిఁగించుచు స్వతేజోవిపత్తిం జేసి యాత్మ
ప్రస్వాపనంబు [5]సేయునట్టితమంబును గ్రసించె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 892

క. దివ్య మగువాసుదేవా, దివ్యూహచతుష్టయంబు త్రిజగములందున్
సేవ్యం బని చెప్పంబడు, భవ్యగుణా దాని నెఱుఁగఁ బలికెద నీకున్. 893

సీ. సత్త్వప్రధాన మై స్వచ్ఛ మై శాంత మై యూర్మిషట్కంబుల నోసరించి

1. గాలపురుషుండు పంచవింశకుం డనంబడు 2. నదియు నంతఃప్రదేశంబునఁ బురుషుం డనియు బహిఃప్రదేశంబునఁ గాలం బనియుఁ జెప్పంబడు. 3 కారణంబును. 4. జూచుచు స్వతేజో. 5. సేయు నది తమ స్సయ్యె నని చెప్పి వెండియు' వ్రా. ప్ర.

సురుచిరషాడ్గుణ్యపరిపూర్ణమై నిత్యమై భక్తజనసేవ్యమై తనర్చి
వల నొప్పుచుండునవ్వాసుదేవవ్యూహ, మంత మహతత్త్వమందు నోలి
రూఢిఁ గ్రియాశక్తిరూపంబు గల్గున,హంకార ముత్పన్నమయ్యె నదియు

తే. సరవి వైకారికంబుఁ దైజసముఁ దామ
సంబు నా మూఁడుదెఱఁగుల జరుగు నందుఁ
దనరు వైకారికము మనస్సునకు నింద్రి
యములకును గగనముఖభూతముల కరయ. 894

వ. అది దేవతారూపంబున నుండుఁ దైజసాహంకారంబు బుద్ధిప్రాణంబులుం గలిగి యుండుఁ దామసాహంకారం బింద్రియమేళనంబున నర్థసూత్రం బై యుండు మఱియును. 895

సీ. అట్టియహంకారమం దధిష్ఠించి సాహస్రఫణామండలాభిరాముఁ
డై తనరారు ననంతుఁడు సంకర్షణుం డనఁ దగుపురుషుండు ఘనుఁడు
మహితభూతేంద్రియమానసమయుఁడు నై, కర్తృత్వకార్యత్వకారణత్వ
ప్రకటశాంతత్వఘోరత్వమూఢత్వాది, లక్షణలక్షితోల్లాసి యగుచు

తే. నుండు నమ్మేటి రెండవవ్యూహ మనఁగ, ఘనవికారంబుఁబొందు వైకారికంబు
వలనవినుము[1]మనస్తత్త్వమెలమిఁబుట్టె మఱియు వైకారికంబునమాతవినుము.

వ. [2]సామాన్యచింతయు విశేషచింతయు ననం దగుసంకల్పవికల్పంబులం జేసి కామసంభవం బయ్యె నదియు ననిరుద్ధాఖ్యం బయినవ్యూహం బదియ హృషీకంబులకు నధీశ్వరం బయి సకలయోగీంద్రసేవ్యం బగుచు శరదిందీవరశ్యామం బయి యుండు వెండియుం దైజసంబువలన బుద్ధితత్త్వంబు పుట్టె దానిలక్షణంబులు ద్రవ్యప్రకాశకం బైనజ్ఞానంబును నింద్రియానుగ్రహంబును సంశయంబును మిథ్యాజ్ఞానంబును నిద్రయు నిశ్చయంబును స్మృతియు ననం దగి యుండు మఱియుఁ దైజసాహంకారంబువలన జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబులును గ్రియాజ్ఞానసాధనంబులును గలిగి యుండు బ్రాణంబునకుం గ్రియాశక్తియు బుద్ధికి జ్ఞానశక్తియు నగుటం జేసి యింద్రియంబులకుఁ దైజసత్వంబు గలిగి యుండు భగవచ్ఛక్తిప్రేరితం బయినతామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు పుట్టె దానివలన నాకాశంబును నాకాశంబువలన శ్రోత్రేంద్రియంబును బుట్టె శ్రోత్రంబు శబ్దగ్రాహి యయ్యె శబ్దం బర్థంబునకు నాశ్రయంబై శ్రోతకు [3]జ్ఞానజనకం బయ్యె మఱియు శబ్దతన్మాత్రంబువలన నాకాశం బయియాయాకాశంబు భూతంబులకు బాహ్యాభ్యంతరంబుల నవకాశం బిచ్చుటయు నాత్మప్రాణేంద్రియాదులకు నాశ్రయం బగుటయు ననులక్షణంబులు గలిగి యుండుఁ [4]గాలగతిచే

1. తమస్తత్త్వ. 2. 'అది యెట్లంటేని సామాన్య...కామసంభవం బనంబడు నెద్ది యనిరుద్ధ' ఱ. [illegible] 3. జ్ఞాపకం బయ్యె 4. [illegible]

వికారంబునొందు శబ్దతన్మాత్రలక్షణంబగునభంబువలన స్పర్శంబును స్పర్శంబువలన వాయువును వాయువుచే స్పర్శగ్రాహియైన త్వగింద్రియంబును (బుట్టె) మృదుత్వంబును గఠినత్వంబును శైత్యంబును నుష్ణత్వంబును ననునివి (స్పర్శంబునకు స్పర్శత్వం బని) చెప్పంబడు మఱియు వాయువునకుఁ జాలనంబును (బరస్పర విభాగకరణంబును వ)న్మేళనంబును [1]ద్రవ్యశబ్దనేతృత్వంబును నగు నందు గంధవంతం బగు ద్రవ్యంబును ఘ్రాణేంద్రియంబు నొందించుట ద్రవ్యనేతృత్వంబు దూరస్థం బగు శబ్దంబును శ్రోత్రేంద్రియగ్రాహ్య మగున ట్లొనరించుట శబ్దనేతృత్వంబు సర్వేంద్రియాత్మకత్వంబు ననునవి లక్షణంబులై యుండు (దైవప్రేరితం బై) [2]స్పర్శతన్మాత్రగుణకం బగువాయువువలన రూపంబును దానివలనఁ దేజంబును బుట్టె (రూపంబు నేత్రేంద్రియగ్రాహకం బయ్యె) నేత్రగతం బయిన రూపంబునకు నుపలంభకత్వంబును ద్రవ్యాకార [3]సమత్వంబును ద్రవ్యంబునకు నుపసర్జనం బగుటయు ద్రవ్యపరిణామప్రతీతియు నివి రూపవృత్తు లనంబడుఁ దైజసంబునకు సాధారణంబు లగు ధర్మంబులు ద్యోతంబనం బ్రకాశంబు పచనం బనఁ దండులాదులపాకంబు పిపాసానిమిత్తం బైన పానంబు (క్షున్నిమిత్తకం బైన) యోదనంబు (హిమమర్దనం బగు) శోషణంబు ననునివి వృత్తులై యుండు రూపతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితం బై వికారంబు నొందు తేజస్సువలన రసతన్మాత్రంబు పుట్టె రసతన్మాత్రంబువలన జలంబు పుట్టె జిహ్వ యనురసనేంద్రియంబు రసగ్రాహకం బయ్యె నారసం బేకం బై యుండియు భూతవికారంబునం జేసి కషాయ తిక్త కట్వామ్ల మధు రాదిభేదంబుల ననేకవిధం బయ్యె వెండియు సాంసర్గిక ద్రవ్యవికారంబునం జేసి యార్ద్రం బగుటయు ముద్ద గట్టుటయుఁ దృప్తిదాతృత్వంబును జీవనంబును దద్ద్వాక్లబ్యనివర్తనంబును మృదూకరణంబును దాపనివారణంబును గూపగతం బయినజలంబు దివియ మఱియు నుద్గమించుటయు ననునివి జలవృత్తు లనంబడు రసతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితం బై వికారంబునం బొందినజలంబువలన గంధతన్మాత్రంబు పుట్టె దానివలనం బృథ్వియుఁ గలిగె ఘ్రాణంబు గంధగ్రాహకం బయ్యె నందు గంధం (బేకం బయ్యు వ్యంజనాదిగతం బయి హింగ్వాదిసమిత్తం బయిన) మిశ్రమగంధంబును కరంభంబును గృంజనాదిగతం బయిన) పూతిగంధంబును ఘనసారాదినిమిత్తం బైనసుగంధంబును (శతపత్త్రాదిగతం బగు శాంతగంధంబును లశునాదిగతం బైనయుగ్రగంధంబును బర్యుషితచిత్రాన్నాదిగతం బయినయామ్లగంధంబును ద్రవ్యావయవవైషమ్యంబునం జేసి) యనేకవిధం బై యుండు నదియునుం గాక ప్రతిమాదిరూపంబులం జేసి సాకారతాపాదనం బగుభావనంబును జలాదివిలక్షణ

1. ద్రవ్యసంబంధంబును ద్రవ్యశబ్దంబులకుం బ్రాపకత్వంబును సర్వేంద్రియవ్యాపకత్వంబు ననులక్షణంబులై యుండు. 2. వాయుస్పర్శతన్మాత్రంబువలన రూపంబును. 3. సముద్గకత్వంబు.

త్రయాంతరనిరపేక్షం బగుచు స్థితియు జలాద్యాధారత యను ధారణంబును నాకా
శాద్యవచ్ఛేదకత్వంబును సకలప్రాణి ప్రాణస్వాభివ్యక్తీకరణంబును ననునివి పృథ్వీ
వృత్తు లనంబడునని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె నభో(సాధారణ)గుణ(శబ్ద)విశేష
(గ్రాహక)ంబు శ్రోత్రంబును వా(య్వసాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబు స్పర్శం
బును తేజో(సాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబు చక్షురింద్రియంబును నంభో
(సాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబు రసనేంద్రియంబును భూ(మ్యసాధారణ) గుణ
విశేష(గ్రాహక)ంబు ఘ్రాణేంద్రియంబును నాకాశాదిగుణంబు లగుచు శబ్దాది
కార్యంబు లగువాయ్వాదులందుఁ గారణాన్వయంబున నన్నింటికిం బ్రత్యేకసంబం
ధంబు గలుగుటం జేసి భూమియందు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు గలుగుట
మహదాదిపృథివ్యంతంబు లగు నీయేడు తత్త్వంబులు పరస్పరమిళితంబు లై
భోగాయతనం బగుపురుషునిం గల్పింప సమర్థంబు లై యున్నం జూచి (కాలా
దృష్టసత్త్వాదులం గూడ) జగత్కారణుండును త్రైగుణ్యవిశిష్టుండును నశేష
నియామకుండును నిరంజనాకారుండును నగు సర్వేశ్వరుం డందుఁ బ్రవేశించు
నంత నన్యోన్యక్షుభితంబు లై మిళితంబు లైన మహదాదులవలన నధిష్ఠాతృ
చేతనరహితం బగు నొకయండంబు పుట్టె నందు. 897

సీ. గురుశక్తితో విరాట్పురుషుండు సంభవం, బయ్యె నయ్యండంబు నర్థిఁ బాదివి
యంబుముఖాపరణంబు లోకోత్కటికి, దశగుణితంబు లై తవిలి యావ
రణము లై యుండు నక్రమమున లోకంబు,లకు మేలుకట్లపోలిక దనర్చు
పంకజోదరునిరూపము విలసించును, లోలత ²జలములోఁ దేలుచున్న

తే. హేమమయమైన యండంబులో మహాను,భావుఁ డభవుండు హరి దేవదేవుఁ డఖిల
జేత నారాయణుఁడు ప్రవేశించి యపుడు, విష్ణుపద భేదనంబు గావించి యందు.

సీ. కరము నొప్పంగ విరాట్పురుషుండు వెలుఁగొందు, నావిరాట్పురుషు నాననంబు
వలనను వాణియు వాణితో వహ్నియు, నాసంబువలనఁ ³బ్రాణములఁ గూడి
ఘ్రాణేంద్రియం⁴బయ్యె ఘ్రాణంబువలనను, వాయువులును బ్రాణవాయువులును
నందు నక్షులు చక్షువందు సూర్యుండును, నం దభిధ్యానంబు నర్థిఁ జేయఁ

తే. గర్ణములు జాతమయ్యెఁ దత్కర్ణసమితి
వలన శ్రోత్రేంద్రియంబు దిక్కులును గలిగెఁ
⁵ద్వక్కుచే శ్మశ్రురోమంబు లనేకములు
నోషధివ్రాతములు భవమొందె మఱియు. 899

తే. దానివలనను మేఢ్రంబు గానఁబడియెఁ, బరగ రేతంబువలన నాపంబు పుట్టె

---

1. 'వాయువీర్యకారణంబు లగుటం జేసి శబ్దస్పర్శములు వాయుగతంబు లిన్నింటికిం బృథ్వీ...గంధంబులు గలుగుట నవి యన్నియు ససంహతంబు లై యున్నం జూచి 2. జలధిలో 3. ఘ్రాణమును. 4. బలు రసధారణంబును. 5. త్వక్కువలనను రోమవితానములును' వ్రా. ప్ర.

గుదమువలన నపానంబుఁ నుదయమయ్యె, దానివలనను మృత్యువు పొదగ జనించె.

క. కరములవలనను బలమ్మును, నిరవుగ నారెంటివలనఁ నింద్రుఁడు బాదాం
బురుహంబులవలన గతియు, నరుదుగ నారెంటివలనఁ [1]హరియునుగలిగెన్. 901

క. ఘననాడీపుంజమువలనను రక్తము దానివలనఁ నదులును నుదరం
బున నాఁకలియును దప్పియు, ననయము నారెంటివలనఁ నబ్ధులు పుట్టెన్. 902

క. విను హృదయమువలనను మనమ్మును మనమునందుహిమకిరుఁడుఁ బుద్ధియుఁజిత్తం
బున [2]బ్రహ్మయు క్షేత్రజ్ఞుండును గలిగిరి యవ్విరాజ్జనకుఁడుం బూనుపతన్. 903

వ. ([3]మఱియు విరాట్పురుషునం దుదయించినవ్యష్టిరూపంబు లగునాకాశాదిభూతం బులును శబ్దంబు మొదలగు భూతతన్మాత్రంబులును వాగాదీంద్రియజాతంబును దదధిదేవతలును దమంతన సమష్టిరూపుం డగుక్షేత్రజ్ఞుం బ్రవృత్తిప్రవర్తకుం జేయ ననమర్థంబు లయ్యె నెట్లనిన దేవాధిష్ఠితంబులగునింద్రియంబులు దాము వేర్వేఱ యయ్యీశ్వరుం బ్రవృత్త్యున్ముఖుం జేయ నోపక క్రమంబునం దత్తదధిష్ఠానాదుల నొందె నందు నగ్ని వాగింద్రియంబుతోడ ముఖంబు నొంది ప్రవర్తించిన విరాట్కార్యం బగువ్యష్టిశరీరజాతం బనుత్పన్నం బయ్యె నంత నాసయు ఘ్రాణేంద్రియంబుతోడ వాయువుం గూడిన నట్టిద యయ్యె నాదిత్యుండు చక్షురింద్రియంబుతోడ నేత్రంబుల నొందిన వృథాభూతం బయ్యె దిగ్దేవతాకం బగు కర్ణంబు శ్రోత్రేంద్రియంబుతోఁ గూడిన విరాట్కార్య ప్రేరణాయోగ్యం బయ్యె నోషధులు రోమంబులం ద్వగింద్రియంబుఁ జెంద విఫలం బయ్యె నద్దైవం బగు మేఢ్రంబు రేతంబు నొందినఁ దత్కార్యకరణాదక్షం బయ్యెఁ బదంపడి గుదంబు మృత్యువుతోడ నపానేంద్రియంబుఁ జేరిన నది హైన్యంబు నొందె విష్ణుదేవతాకంబు లగుచరణంబులు గతితోఁ గూడిన ననీశ్వరంబు లయ్యెఁ బాణీంద్రియంబు లింద్రదైవతంబు లగుచు బలంబు నొందిన శక్తిహీనంబు లయ్యె మఱియు నాడులు ననదీకంబులై లోహితంబు నొందిన నిరర్థకంబు లయ్యె నుదరంబు సింధువులతోడం జేరి క్షుత్పిపాసలం బొందిన వ్యర్థం బయ్యె హృదయంబు మనంబుతోడం జంద్రు నొందిన నూరక యుండె బుద్ధి బ్రహ్మాధిదైవతంబై హృదయంబునొందిన నిష్ఫలంబయ్యెఁ జిత్తం బభిమానంబుతో రుద్రునిం జెందిన విరాట్కార్యజాతం బనుద్భూతం బయ్యె నంతఁ జైత్యుండగు క్షేత్రజ్ఞుండు హృదయాధిష్ఠానంబు నొంది చిత్తంబుతోడం బ్రవేశించిన విరాట్పురుషుండు సలిలకార్యభూత బ్రహ్మాండంబునొంది ప్రవృత్త్యున్ముఖుండయ్యె సుప్తుండగు పురుషునిం బ్రాణాదులు దమబలంబుచే భగవదప్రేరితంబు లగుచు నుత్థాపనాసమర్థంబు లగు చందంబున నగ్న్యాదులు స్వాధిష్ఠానభూతంబులగు నింద్రియంబులతోడ దేవాదిశరీరంబుల నొందియు

1. వాడియు. 2. నెగడిన క్షేత్ర. 3. ఇది వ్రాతప్రతుల నెల్లలేదు.

నశక్తంబు లయ్యెనని) మఱియు [1]నవ్విరాట్పురుషుని ననపరతభక్తిం జేసి విరక్తులై
యాత్మ యందు వివేకంబు గలమహాత్ములు చింతింతు రనియుఁ బ్రకృతిపురుష
వివేకంబున మోక్షంబును బ్రకృతిసంబంధంబున సంసారంబును గలుగుననియుఁ
జెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 904

సీ. జననుత సత్త్వరజస్తమోగుణమయ, మైనప్రాకృతకార్య మగుశరీర [వలనఁ
గతుఁ డయ్యుఁ బురుషుండు గడఁగి ప్రాకృతములు, నగుసుఖదుఃఖమోహముల
గర మనురక్తుండు గాఁడు వికారవిహీనుఁడు ద్రిగుణరహితుఁడు నగుచు
బలసి నిర్మలజలప్రతిబింబితుం డైన, దినకరుభంగి వర్తించునట్టి

తే. యాత్మ ప్రకృతిగుణంబులయందుఁ దగులు
వడి యహంకారమూఢుఁ డై తొడరి యేను
గడఁగి నిఖిలంబునకు నెల్లఁ గర్త నని ప్ర
సంగవశతను బ్రకృతిదోషములఁ బొంది. 905

క. సుర తిర్యఙ్మనుజ స్థావరరూపము లగుచుఁ గర్మవాసనచేతం
బర మైనమిశ్రయోనులఁ, దిరముగ జనియించి సంసృతిం గైకొని తాన్. 906

క. పూని చరించుచు విషయధ్యానంబునఁ జేసి స్వాప్నికార్థాగమసం
ధానమురీతి నసత్పథమానసుఁ డగుచున్ భ్రమించు మతిలోలుం డై. 907

వ. అట్లు గావున. 908

తే. పూని మోక్షార్థియగువాఁడు దీనిఁ దీవ్ర, భక్తియోగంబుచేత విరక్తిఁ బొంది
మనమువశముగఁ జేసి యమనియమాది, యోగమార్గక్రియాభ్యాసయుక్తిఁ జేసి.

సీ. శ్రద్ధాగరిష్ఠుఁ డై సత్య మైనట్టిమ, ద్భావంబు మత్పాదసేవనంబు
వర్ణితమత్కథా,కర్ణనంబును సర్వ, భూతసమత్వ మజాతవైర
మును బ్రహ్మచర్యంబు ఘనమౌన [2]మాదిగాఁ, గలనిజధర్మసంగతులఁ జేసి
సంతుష్టుఁడును మితాశనుఁడు నేకాంతియు, మననశీలుఁడు వీతమత్సరుండు

తే. నగుచు మిత్రత్వమునఁ గృపఁ దగిలి యాత్మ, కలితవిజ్ఞాని యై బంధకంబు నైన
ఘనశరీరపరిగ్రహోత్కంఠయందు, నాగ్రహము సేసి వర్తింపఁ దగును మఱియు.

వ. జీవేశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబునం జేసి నివృత్తం బయినబుద్ధి దదవస్థానంబునుం గలిగి
దూరీభూతేతరదర్శనుండై జీవాత్మజ్ఞానంబునం జేసి చక్షురింద్రియంబున సూర్యుని
దర్శించుచందంబున నాత్మనాయకుం డయిన శ్రీమన్నారాయణుని దర్శించి

---

1. 'నమ్మహాత్ముని ననన్యభక్తిఁ జేసి విరక్తులై యాత్మలందు వివేకంబు గలమహాత్ములు చింతింతురని చెప్పి వెండియు నిట్లనియెఁ బ్రకృతిపురుషవివేకజ్ఞానంబు మోక్షం బెఱుంగుము ప్రకృతిసంబంధంబువలన నైనసంసారస్వరూపం బెఱింగించెద నాకర్ణింపుము' వ్రా. ప్ర.

2. మును నాదిగాఁ గలధర్మసంగతులఁ జేసి,

[1]నిరుపాధికంబై మిథ్యాభూతంబగు నహంకారంబున సదూపంబుచేఁ బ్రకాశ
మానం బగుచుఁ బ్రధానకారణంబునకు నధిష్ఠానంబును గార్యంబునకుఁ జక్షు
వుంబోలెఁ బ్రకాశంబును సమస్తకార్యకారణానుస్యూతంబును బరిపూర్ణంబును
సర్వవ్యాపకంబును నగు బ్రహ్మంబును బొందు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

సీ. విను మాత్మవేత్తకు విష్ణుస్వరూపంబు, కానంగఁబడు నది యెట్లటన్న
గగనస్థుఁ డగుదినకరుకిరణచ్ఛాయ, జలముల గృహకుడ్యజాలకముల
వలనఁ దోఁచిన ప్రతిఫలితంబుచేత నూహింపంగఁబడినయయ్యినునిపగిది
నరి మనోబుద్ధ్య[2]హంకరణత్రయ, నాడీప్రకాశములనను నెఱుంగ

తే. వచ్చు నాత్మస్వరూపంబు వలఁతిగాఁగఁ, జిత్తమునఁ దోఁచు సంచితశ్రీఁ దనర్చి
యమ్మహామూర్తి సర్వభూతాంతరాత్ముఁ డగుట నాత్మజ్ఞులకుఁ గాననగును మఱియు.

వ. జీవుండు సుషుప్త్యాద్యవస్థలయందుఁ బరమాత్మానుషక్తుం డైన భూతాదితత్త్వం బులు లీనంబులై ప్రకృతియందు వాసనామాత్రంబు గలిగి యకార్యకరణం బులు గాకున్న సుషుప్తిసమయంబునం దాను నిస్తంద్రుం డగుచు నిరంతరంబు చేతఁ గప్పంబడినవాఁడై పరమాత్మానుభవంబు సేయుచుండు నని చెప్పిన విని దేవహూతి యిట్లనియె. 913

సీ. విమలాత్మ యీపృథివికిని గంధమునకు, సలిలంబునకును రసంబునకును
నన్యోన్య మగునవినాభావసంబంధ, మైనసంగతిఁ బ్రకృతికి నాత్మలకును
సతతంబు నన్యోన్యసంబంధ మై యుండుఁ, బ్రకృతితో నయ్యాత్మ పాయు టెట్లు
దలపోయ నొకమాటు తత్త్వబోధము చేత, భవభయంబు లెల్లఁ బాయు టెట్లు

తే. చచ్చి క్రమ్మఱఁ బుట్టని జాడ యేది, యిన్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్ను
గరుణ రక్షింపవే దేవగణనిషేవ్య, భక్తలోకానుగంతవ్య పరమపురుష. 914

వ. అనిన భగవంతుం డిట్లనియె ననివృత్తంబగు నస్వధర్మంబునను నిర్మలాంతఃకర ణంబునను సునిశ్చితంబైన మద్భక్తియోగంబునను (సత్కథా)శ్రవణసంపాదితం బైన వైరాగ్యంబునను [3](దృష్టప్రకృతిపురుషాధ్యాత్మ్యం బగు జ్ఞానంబునను బలి ష్ఠంబయి కామానభిష్వంగం బగు విరక్తివలనఁ) దపోయుక్తం బగు యోగంబు నను దీవ్రంబగు నచిత్తైకాగ్రతం జేసి పురుషుని దగు ప్రకృతి దందహ్యమానంబై తిరోధానంబునం బొందు నదియునుం గాక యగణితం బైనవహ్ని (చే నరణి దహింపఁబడు చందంబున) జ్ఞానంబునను దత్త్వదర్శనంబునం జేసి నిరంతరంబు బలవంతంబును [3]దృష్టదోషంబును నగు ప్రకృతి జీవునిచేత భుక్తభోగయై విడువం బడు నని చెప్పి. 915

1, 'విముక్తలింగశరీరుం డై సదాప్రకాశమానజ్ఞానంబు గలిగి సత్పురుషబాంధవుం డై శత్రుమిత్రసమదర్శనుం డైనయాత్మసమానాధికరహితుండును బ్రహ్మాత్మాదిశబ్దవాచ్యుండును సమస్త పదార్థానుస్యూతుండును నగుచు సర్వేశ్వరుం బొందు నని వెండియు. 2 'హంకారత్రితయనాడీప్రకాశము చేత' నెఱుఁగ, వ్రా. ప్ర. 3 'దృష్టదోషంబులం గలప్రకృతి, వ్రా. ప్ర.

క. విను ప్రకృతి నైజమహిమం, బునఁ దనలో నున్నయట్టి పురుషునకు మహా
త్మునకును నశుభస్ఫురణం, బనయముఁ గావింపఁ జాల దది యెట్లనినన్. 916

చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ బొందు ననర్థకముల్ ప్రబోధముం
దరయఁగ మిథ్యలై పురుషునందు ఘటింపనికైవడిం బరే
శ్వరునకు నాత్మనాథునకు సర్వశరీరికి గర్మసాక్షికిం
బరువడి బొంద వెన్నఁటికిఁ బ్రాకృతదోషము లంగనామణీ. 917

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 918

సీ. అధ్యాత్మతత్పరుం డగువాఁడు పెక్కుజ, న్మంబులఁ బెక్కుకా లంబులందుఁ
బ్రహ్మపదప్రాప్తిపర్యంతమును బుట్టు, సర్వార్థవైరాగ్యశాలి యగుచుఁ
బూని నాభక్తులచే నుపదేశింపఁ, బడినవిజ్ఞానసంపత్తిచేతఁ
బరఁగఁ బ్రబుద్ధుఁడై బహువారములు భూరి, మత్ప్రసాదప్రాప్తిమతిఁ దనర్చు

తే. నిజపరిజ్ఞానవిచ్ఛిన్న నిఖిలసంశ
యుండు నిర్ముక్తలింగదేహుండు నగుచు
ననఘ యోగీంద్రహృద్గేయ మగుమదీయ
దివ్యధామంబు నొందు సంప్రదీప్తుఁ డగుచు. 919

వ. మఱియు నణిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు మోక్షంబున కంతరాయంబులు గావున వానియందు విగతసంగుండును మదీయచరణసరోజస్థితలలితాంతరంగుండును నగువాఁడు మృత్యుదేవత నపహసించి మోక్షంబునం బొందు నని చెప్పి వెండియు యోగలక్షణప్రకారంబు వినిపింతు విను మని భగవంతుం డైన కపిలుండు నృపాత్మజ కిట్లనియె. 920

క. ధీనిధు లయ్యును యోగవిధానంబునఁ జేసి మనము దగ విమలం బై
మానిత మగుమత్పదముం, బూనెదు రాయోగధర్మక్రమము నెఱిఁగింతున్. 921

వ. అది యెట్లనిన [1]శక్తికొలఁది స్వధర్మాచరణంబును శాస్త్రవినిషిద్ధధర్మకర్మంబులు మానుటయు దైవికం బై వచ్చినయర్థంబువలన సంతోషించుటయు మహాభాగవతశ్రీపాదారవిందార్పణంబును గ్రామ్యధర్మనివృత్తియు మోక్షధర్మంబులయందు రతియు మితం బై శుద్ధం బయినయాహారంబు సేవయు విజనం బయి నిర్బాధకం బయినస్థానంబున నుండుటయు హింసారాహిత్యంబును సత్యంబును నస్తేయంబును దన కెంతయర్థం బుపయోగించు నంతయర్థంబ స్వీకరించుటయు బ్రహ్మచర్యంబును దపశ్శౌచంబులును స్వాధ్యాయపఠనంబును బరమపురుషుం డైనసర్వేశ్వరునియర్చనంబును మౌనంబును నాసనజయంబును దానం జేసి స్థైర్యంబును [2]బ్రాణవాయుస్వవశీకరణంబును నింద్రియనిగ్రహరూపం బైనప్రత్యాహారం

1 'త్రైవర్ణికకర్మంబులు మానుటయు' వ్రా. ప్ర. 2 ప్రాణజయంబును నింద్రియ.

బును మనంబుచే నింద్రియంబుల విషయంబులవలన మరలించి హృదయమందు నిలుపుటయు (దేహగతం బైన మూలాధారాదిస్థానంబులలో నొక్క-స్థానంబు నందు హృదయగతం బగు మనస్సుతోడం గూడఁ బ్రాణధారణంబును వైకుంఠుండైన సర్వేశ్వరుండు ప్రవర్తించిన దివ్యలీలాచరిత్ర ధ్యానంబును మానసైకాగ్రీకరణంబును) బరమాత్మయగు పద్మనాభుని సమానాకారత యనుసమాధానంబునుం గావించి యివియునుం గాక తక్కిన వ్రతదానాదులంజేసి మనోదుష్టం బగునయసన్మార్గంబును బరిహరించి జితప్రాణుం డై మెల్లన యోజించి శుచియైన దేశంబునం బ్రతిష్ఠించి విజితాసనుం డై యభ్యస్తకుశాజిన చేలోత్తరాసనం బైన యాసనంబు సేసి ఋజుకాయుం డై [1]ప్రాణమార్గంబును గుంభక రేచకపూరకంబులం (శోశశోధనంబు) సేసి కుంభకపూరకంబులచేతం బ్రతికూలంబుగావించి చంచలం బయిన చిత్తంబుసుస్థిరంబు గావించి తీవ్రంబయిన యమంబునం బ్రతప్తం బయి [2]విగతసమస్తదోషంబగు చామీకరంబుకరణి విరజంబు సేసి జితమారుతుం డగు యోగికిం గ్రమ్మఱం బ్రాణాయామం బను పావకునిచేతవాతపిత్తశ్లేష్మంబు లనుదోషంబులభస్మీకరణంబు సేసిధారణంబుచేతఁ గిల్బిషంబులను బ్రత్యాహారంబుచేత సంసర్గంబులను దహనంబుసేసి ధ్యానంబు చేత రాగంబుల సత్త్వాదిగుణంబులను నివారించి స్వనాసాగ్రావలోకనంబు సేయుచు. 922

సీ. దరదరవిందసుం।దరపత్త్రరుచిరాక్షు, సలలితశ్రీవత్స।కలితవక్షు
నీలనీరదనీల।నీలోత్పలశ్యాము, నళికులాలకమాలి।కాభిరాముఁ
గౌస్తుభరుచిరము।క్తాహారయుతకంఠు, యోగిమానసపంక।జోపకంఠు
సతతప్రసన్నస।స్మితవదనాంభోజు, దినకరకోటిస।దీప్తతేజు

తే. సలలితానర్ఘ్యరత్నకుం।డలకిరీట, హారకంకణకటక కే।యూరముద్రి
కాతులాకోటిభూషు భ, క్తప్రపోషుఁ, గింకిణీయుతమేఖలా।కీర్ణజఘను. 923

వ. మఱియు. 924

సీ. కంజాతకంజల్క-।పుంజ[3]రంజితపీత, కౌశేయవాసు జ।గన్నివాసు
శత్రుభీకరచక్ర।శంకగదాపద్మ, విహితచతుర్బాహు। విగతమోహు
నుతభక్తలోకమ।నోనేత్రవర్ధిష్ణు, లాలితసద్గుణా।లంకరిష్ణు
వరకుమారకవయః।పరిపాకు సుశ్లోకు, సుందరాకారు య।శోవిహారు

తే. సకలలోకనమస్కృత।చరణకమలు, భక్తలోకపరిగ్రహ।ప్రకటశీలు
దర్శనీయమనోరథ।దాయిఁ గీర్తనీయతీర్థ యశోమహ।నీయమూర్తి. 925

వ. వెండియు. 926

క. [4]అనుపమగుణసంపూర్ణుని, ననఘుని సుస్థితుని గతుని। నాసీను శయా

1. ప్రణవమార్గ. 2. విగతసమస్తదోషంబులంగలచామీకరం. 3. తద్రుచిపీత. 4. అనుపమగుణసంపూర్ణాంగుని.

నని భక్తహృద్గుహాశయు, ననిసర్వేశ్వరు ననంతు ననఘసచ్చరితున్. 927

మ. విమలంబై పరిశుద్ధమై తనమనోవిజ్ఞాతతత్త్వప్రబో
ధమతిన్ నిల్పి తదీయమూర్తినిఁ దదధ్యానంబు గావించి చి
త్తము సర్వాంగవిమర్శనక్రియలకుం దార్కొల్పి ప్రత్యంగమున్
సుమహాధ్యానము సేయఁగా వలయుఁ బో శుద్ధాంతరంగంబునన్. 928

వ. అది యెట్టి దనిన. 929

సీ. హలకులిశాంకుశజలజధ్వజచ్ఛత్త్ర, లాలితలక్షణలక్షితములు
సలలితనఖచంద్రచంద్రికానిర్ధూత, భక్తమానసతమఃపటలములును
సురుచిరాంగుష్ఠనిష్ఠ్యూతగంగాతీర్థ, మండితహరజటామండలములు
నంచితధ్యానపారాయణజనభూరి, కలుషపర్వతదీప్తకులిశములును

తే. దాసలోకమనోరథదాయకములుఁ, జారుయోగిమనఃపద్మషట్పదములు
ననఁగఁ దనరినహరిచరణాబ్జములను, నిరుపమధ్యానమున మది నిలుపవలయు.

చ. కమలజుమాత యై సురనికాయసమంచితసేవ్యమాన యై
కమలదళాభనేత్ర ముఖకల్గి హృదీశ్వరభక్తి నొప్పున
క్కమల నిజాంకపీఠమునఁ గైకొని యొత్తుపదేశజానుయు
గ్మము హృదయారవిందమున మక్కువఁ జేర్చి భజింపఁగాఁ దగున్. 931

ఉ. చారువిహంగవల్లభభుజంబులమీఁద విరాజమానను
శ్రీరుచి నుల్లసిల్లి యతసీకుసుమద్యుతిఁ జాల నొప్పుపం
కేరుహనాభునూరువు లకిల్బిషభక్తి భజించి మానసాం
భోరుహమందు నిల్పఁ దగుఁ బో మునికోటికి సంగనాశనీ. 932

క. పరిలంబితమృదుపీతాంబర కాంచీగుణవినాదభరితం బగున
ప్పురుషోత్తముని నితంబముఁ, దరుణీ భజియింపవలయుఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 933

క. విను భువనాధారత్వం,బునఁ దగి విధిజననహేతుభూతం బగున
వ్వనజాతముచేఁ గడు నిం,చినహరినాభీసరస్సు చింతింపఁ దగున్. 934

తే. దివ్యమరకతరత్నసందీప్తలలిత, కుచములను మౌక్తికావళిరుచులఁ దనరి
యిందిరాదేవిసదనమై యెసక మెసఁగు, వక్షమాత్మను దలఁపోయ వలయుఁ జుమ్ము.

మ. నిరతంబున్ భజియించుసజ్జనమనోనేత్రాభిరామైకసు
స్థిరదివ్యప్రభ గల్గుకౌస్తుభరుచిశ్లిష్టంబు నై యొప్పునా
వరయోగీశ్వరవంద్యమానుఁ డగుసర్వస్వామిలక్ష్మీశుకం
ధర మాత్మం గదియించి తద్గుణగణధ్యానంబు సేయం దగున్. 936

క. ఘనమందరగిరిపరివ,ర్తననికషోజ్జ్వలితకనకరత్నాంగదముల్
దనరార లోకపాలకు, లనఁ గలిగినబాహుశాఖలను దలఁపఁ దగున్. 937

వ. మఱియు విమతజనాసహ్యంబు లైనసహస్రారంబులు గలుగుసుదర్శనంబును

సరసిజోదరకరసరోరుహాంచలస్థ రాజహంసరుచిరం బయిన పాంచజన్యంబును న
రాతిభటశోణితకర్దమలిప్తాంగం బైన భగవత్ప్రీతికారిణి యగు కౌమోదకియును
బంధురసుగంధగంధానుబంధమంథరగంధవహాహూయమాన పుష్పంధయ ఝం
కారనినదవిరాజితం బైన వైజయంతీ వనమాలికయును జీవతత్త్వం బైన కౌస్తుభ
మణియును బ్రత్యేకంబ ధ్యానంబు సేయం దగు వెండియు భక్తసంరక్షణార్థం
బంగీకరించు దివ్యమంగళవిగ్రహంబున [1]కనురూపంబును మకరకుండలమణి
నిచయమండితముకురోపమానవిర్మలగండమండలంబును [2]సంతతశ్రీనివాసలోచన
పంకజకలితంబును లాలితభ్రూలతాజుష్టంబును మధుకరసమానరుచిచికురవిరా
జితంబును నైన ముఖకమలంబు ధ్యానంబు గావింప వలయు మఱియు శరణాగ
తుల కభయప్రదంబు లగుచు నెగడు పాణిపంకేరుహంబుల మనంబునం దలంప
వలయు. 938

క. గురుఘోరరూపకం బై, [3]పరఁగెడు తాపత్రయం బుపశమింపఁగ శ్రీ
హరిచేత నిసృష్టము లగు, కరుణాలోకములఁ దలఁపఁ గాఁ దగు బుద్ధిన్. 939

క. ఘనరుచి గలమందస్మితమున కనుగుణ మగు ప్రసాదమును జిత్తమున
న్ననిశము ధ్యానము సేయం, జను యోగిజనాళి కెపుడు సౌజన్యనిధీ. 940

తే. పూని నతశిరు లైనట్టి భూజనముల, శోకబాష్పాంబుజలధిసంశోషకంబు
నత్యుదారతమము హరిహాస మెపుడుఁ, దలఁపఁగా వలె నాత్మలోఁ దవిలి వినుము.

సీ. మునులకు మకరకేతనునకు మోహనం, బైన స్వకీయమాయావిలాస
మున రచితం బైన భ్రూమండలంబును, మునిమనోహరసమ్మోదమానుఁ
డగు నీశ్వరుని మందహాసంబు నవపల్ల, వాధర కాంతిచే నరుణ మైన
మొల్లమొగ్గల కాంతి నుల్లసం బాడెడు, దంతపంక్తిని మదిఁ దలఁపవలయు

తే. వెలయ నీరీతి నన్నియు వేఱువేఱ, నంచితధ్యాననిర్మలస్థానములుగ
మనములోఁ గనుమని చెప్పి మఱియుఁ బలికెఁ, దేవహూతికిఁ గపిలుండు తేటపడఁగ.

సీ. ఈప్రకారమున సర్వేశ్వరునందును, బ్రతిలబ్ధభావసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జిరతరసద్భక్తిచేఁ బ్రవృద్ధం బైన, యతిమోదమునఁ బులకితశరీరుఁ
డగుచు మహోత్కంఠ నానందబాష్పముల్, జడిగొనఁ బరితోషజలధిఁ గ్రుంకి
భగవత్స్వరూప మై భవగుణగ్రాహక, [4]మగుచు మత్సంబంధ మనుకరించి

తే. సుమహిత[5]ధ్యానమునఁ బరంజ్యోతియందు
మనముఁ జాల నియోజించి మహిమఁ దనరు
మోక్షపద మాత్మలోన నపేక్ష సేయు
ననఘవర్తనుఁ డైన మహాత్ముఁ డెపుడు. 943

1. కనురూపం బైన నాసంబును. 2. సంతతశ్రీనివాసంబు లైన. 3. జరిగెడు తాపత్రయోపశమనార్థము. 4. మగు మత్ప్రబంధంబు ననుకరించి. 5. ధ్యేయమున.

వ. అది గావున ముక్తి నపేక్షించుచు మహాత్ముండగువాని చిత్తంబు విముక్తంబైన భగ
వద్వ్యతిరిక్తాశ్రయంబు గలిగి విషయాంతరశూన్యంబై విరక్తిం బొందుటం జేసి
పురుషుండు శరీరభావంబుల ననన్యభావంబగు నిర్వాణపదంబు సూక్ష్మంబగు
తేజంబు దనకంటె నధికంబగు తేజంబులోఁ దీసమానాకారంబు నగుచందంబు
నిచ్చగించు వెండియు. 944

సీ. పురుషుఁడు చరమమై భావి నన్యవిషయని,వృత్తమై తగ నివర్తించుచిత్త
వృత్త్యాదులను గల్గి వెలయంగ నాత్మీయ,మగు మహిమ సునిష్ఠుఁడై లభించు
సుఖదుఃఖముల మనస్సునఁ దలంపక యహం, కారధర్మంబులు గాఁ దలంచి
యనయంబు సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వముఁ గల్గు,నతఁడు జీవన్ముక్తుఁ డండ్రు బుధులు
తే. నతఁడు స్వచ్ఛందమున నుండు ననిన వినుము
తనశరీరంబు నిలుచుటయును జరించు
టయును గూర్చుండుటయు నిఁ కేమియు నెఱుంగ
కర్థి వర్తించు విను తల్లి యతఁడు మఱియు. 945

వ. మదిరాపానంబునం జేసి మత్తుండగువాఁడు దనకుఁ బరిధానంబగు నంబరంబు
మఱచి వర్తించుచందంబునఁ దనశరీరంబు దైవాధీనంబని నశ్వరంబని తలంచి
యాత్మతత్త్వనిష్ఠుండై యుపేక్షించు నదియునుం గాక సమాధియోగంబునం
జేసి సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వంబు గలవాఁడయి స్వాప్నికశరీరంబుచందంబున
యావత్కర్మఫలానుభవపర్యంతంబు పుత్త్రదారసమేతంబగు ప్రపంచంబు నను
భవించి యటమీఁదఁ బుత్త్రదారాదిసంబంధంబువలనం బాసి వర్తించు. 946

సీ. సుతదారమిత్రానుజులకంటె మర్త్యుండు, భిన్నుఁడై వర్తించుచున్నరీతి
విస్ఫులింగోల్ముకవిపులధూమములచేఁ హవ్యవాహనుఁడు వేఱయినరీతి
వల నొప్ప దేహంబువలన నీజీవాత్మ, పరికింప భిన్నరూపమున నుండుఁ
దవిలి భూతేంద్రియాంతఃకరణంబుల, భాసిల్లుచున్నయీప్రకృతిరూప
తే. బ్రహ్మమున కాత్మ దాఁ బృథగ్భావ మగుచు
ద్రష్ట యయి బ్రహ్మసంజ్ఞచేఁ దనరుచుండు
నఖిలభూతప్రపంచంబులందుఁ దన్నుఁ
దవిలి తనయందు నఖిలభూతములఁ గనుచు. 947

వ. వెండియు. 948

సీ. వరుస ననన్యభావంబులఁ జేసి భూ,తావళియందుఁ దదాత్మకత్వ
మునఁ జూచునాత్మీయఘనతరోపాదాన,ములయందుఁ దవిలి యిమ్ముల వెలుంగు
సిద్ధదివ్యజ్యోతి యేక మయ్యును బహు,భావంబులను దోఁచు ప్రకృతిగతుఁడు
నగుచున్నయాత్మయుఁ బొగడొందు దేవతి,ర్యఙ్మనుష్యస్థావరాదివివిధ
తే. యోనులను భిన్నభావంబు నొందుటయును,జాలఁ గల్గు నిజగుణవైషమ్యమునను

భిన్నుఁడై వెల్గుఁ గావునఁ బేర్చియడయు, దేహసంబంధి యగుచు వర్తించుచుండు.
క. భావింప సదసదాత్మక, మై వెలయుచు దుర్విభావ్య మగుచు స్వకీయం
బై వర్తించుచుఁ బ్రకృతిని, భావమునఁ దిరస్కరించు భవ్యస్ఫూర్తిన్. 950
వ. ఈయాత్మ నిజస్వరూపంబునం జేసి వర్తించు నని కపిలుం డెఱింగించిన విని దేవ
హూతి వెండియు నిట్లనియె మహాత్మా మహదాదిభూతంబులకుం బ్రకృతికిం బురు
షునకుం గల్గిన పరస్పరవిలక్షణంబులను దత్స్వరూపంబులను నెఱింగించితి వింక
నీ ప్రకారంబుల సాంఖ్యంబునందు నిరూపింపంబడునట్టి ప్రకారంబును భక్తియోగ
మాహాత్మ్యంబును బురుషుండు భగవద్భక్తియోగంబునం జేసి సర్వలోకవిరక్తుం
డగునట్టి యోగంబును బ్రాణిలోకంబునకు సంసారం బనేకవిధం బయి యుండుఁ
గావునఁ బరాపరుండవై కాలస్వరూపి వైన నీస్వరూపంబును నే నీవలనిభయంబు
నం జేసి జనులు పుణ్యకర్మంబులు సేయుచుండుదురు మిథ్యాభూతం బైన దేహం
బునందు నాత్మాభిమానంబు సేయుచు మూఢుం డై కర్మంబులందు నాసక్తం
బైన బుద్ధిం జేసి విభ్రాంతుం డగుచు సంసారస్వరూపం బగు మహాంధకారంబునందు
జిరకాల ప్రసుప్తుం డైన జనునిం బ్రబోధించుకొఱకు యోగభాస్కరుండ వై
యావిర్భవించిన పుణ్యాత్ముండవు గావున నాకు నన్నియుం దెలియ సవిస్తరంబుగా
నానతియ్య వలయు ననిన దేవహూతికిం గపిలుం డిట్లనియె. 951

కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగమును దెలియఁజేయుట.

క. నలినాయతాక్షి విను జన, ములఫలసంకల్పభేదమునం జేసి మదిం
గలభక్తియోగమహిమం, బలవడఁగ ననేకవిధము లనఁ దగు ననియున్. 952
వ. వివరించెదఁ దామసరాజససాత్త్వికాదిభేదంబులం ద్రివిధం బై యుండు నందుఁ
దామసభక్తిప్రకారం బెట్టి దనిన. 953
తే. సతతహింసాతిదంభమాత్సర్యరోష, తమములను జేయుచును భేదదర్శి యగుచు
బరఁగ నాయందుఁ గావించు భక్తివలనఁ, దామసం బనఁదగువాఁడు దామసుండు.
క. ఘనవిషయప్రావీణ్యము, లను [1]సుమహైశ్వర్యయశములను బూజాద్య
ర్థుని నను నర్థి భజించుట, చను రాజసయోగ మనఁగ సౌజన్యనిధీ. 955
చ. అనుపమపాపకర్మపరిహారము కై భజనీయుఁ డైన శో
భనచరితుం డితం డనుచు భావమునం దలపోసి భక్తిచే
ననితరయోగ్యతన్ భగవదర్పణబుద్ధి నొనర్చి కర్మముల్
జనహితకారి యై నెగడ సాత్త్వికయోగ మనంగఁ జొప్పడున్. 956
చ. మనుసుత మద్గుణశ్రవణమాత్ర లభించిన యట్టి భక్తిచే
ననఘుఁడ సర్వశోభనగుణాశ్రయుఁడం బరమేశ్వరుండ నై
తనరిన నన్నుఁ జెందిన యుదాత్తమనోగతు లవ్యయంబు లై

1. మహైశ్వర్యయశము.

వననిధిగామి యైనసురవాహినిఁబోలెఁ జలించు నిమ్ములన్. 957

క. హేయగుణరహితుఁ డనఁ గల, నాయందుల భక్తిలక్షణముఁ దెలిపితి సక
లాయక నిర్హేతుక మై, చేయు మదీయవ్రతైకచిరతరభక్తిన్. 958

వ. (నిష్కామము లయినమదీయభక్తులకు సత్త్వభక్తియోగంబు) సాలోక్య (సార్ష్టి) సా
మీప్యసారూప్యసాయుజ్యంబులకు సాధనంబు గావున మహాత్ములగువారు నిజమ
నోరథఫలదాయకంబు లయినను మదీయసేవావిరహితంబు లయిన యితరకర్మం
బు లాచరింప నొల్లరు దీని నాత్యంతికభక్తియోగం బని చెప్పుదురు సత్త్వరజ
స్తమోగుణవిహీనుం డయినజనుండు మత్సమానాకారతం బొందు నని చెప్పి
మఱియు ని ట్లనియె. 959

సీ. నిత్యనైమిత్తికనిజధర్మమున గురు, శ్రద్ధాగరిష్ఠతఁ జతుర పాంచ
రాత్రోక్తహరిసమారాధనక్రియలన, నిష్కామనంబున నెఱి మదీయ
విగ్రహదర్శనవినుతిపూజావంద,నధ్యానసంశ్రవణములఁ గర్మ
సంగి గా కుండుట సజ్జనప్రకరాభి,మానంబు నొందుట హీనులందుఁ

తే. జాల ననుకంపసేయుట సములయందు, మైత్రి నెఱపుట యమనియమక్రియాది
యైనయోగంబుచేత నాధ్యాత్మికాధి,భౌతికాదులఁ దెలియుట పలుకుటయును.

వ. మఱియును. 961

క. హరిమంగళగుణకీర్తన, పరుఁ డవుటయు నార్జవమున భగవత్పరులం
గర మనురక్తి భజించుట, నిరహంకారమున నుంట నిశ్చలుఁ డగుటన్. 962

క. ఇవి మొదలు గాఁగఁ గలుగుభ,గవదుద్దేశాభిధర్మకలితుం డై పీ
నివలనఁ బరిశుద్ధగతిం, దవిలినమది గలుగుపుణ్యతముఁ డెయ్యెడలన్. 963

తే. గురుతరానేకకల్యాణగుణవిశిష్టుఁ, డనఁగ నొప్పిననినుఁ బొందు నండ గొనక
పవనవశమునఁ బువ్వులపరిమళంబు, ఘ్రాణమున నావరించినకరణి మెఱసి.

చ. అనిశము సర్వభూతహృదయాంబుజవర్తి యనం దనర్చునీ
శు నను నవజ్ఞ సేసి మనుజుం డొగి మత్ప్రతిమార్చనావిడం
బనఁ బన మూఢుఁ డై యుచితభక్తిని నన్ను భజింపఁ డేని న
మ్మనుజుఁడు భస్మకుండమున మానక వేల్చినయట్టివాఁ డగున్. 965

సీ. అబ్జాక్షి నిఖిలభూతాంతరాత్ముఁడ నైన, నాయందు భూతగణంబునందు
నతిభేదదృష్టి మాయావు లై సతతంబుఁ, బాయక వైరానుబంధనిరతు
లగువారిమనములఁ దగులదు శాంతి యెన్నటికైన నేను నాకుటిలజనుల
మానక యెపుడు సామాన్యాదికద్రవ్య,సమితిచే మత్పదార్చన మొనర్ప

తే. నర్థినాచిత్తమున ముదంబందకుండు, ననుచు నెఱింగించి మఱియు నిట్లనియెఁ గరుణఁ
గలితసద్గుణజటిలుఁ డకల్మషులుఁ దెలిమిఁ, దల్లితోడ గుణవతీమతల్లితోడ. 966

సీ. తరళాక్షి విను మచేతనదేహములకంటెఁ, జేతనదేహముల్ శ్రేష్ఠ మందుఁ

ప్రాణవంతంబు లై స్పర్శనజ్ఞానంబు, గలుగు చైతన్యవృక్షములకంటె
ఘనరసజ్ఞానసంకలితచేతను లుత్తములు రసజ్ఞానంబు గలుగువాని
కంటె గంధజ్ఞానకలితభృంగంబులు, గడు[1]నుత్తములు వానికంటె శబ్ద

తే. వేదు [2]లగునహుల్ శ్రేష్ఠమై వెలయు శబ్దవిదులకంటెను సద్రూపవేదు లైన
వాయసాదులు శ్రేష్ఠముల్ వానికంటె, వరుసబహుపాదు లుత్తముల్ వానికంటె.

క. తలఁప జతుష్పదు లధికులు, బలకొని మఱి వానికంటెఁ బాదద్వయముం
గలమనుజు లలఘుతము లి,మ్ముల వారలయందు వర్ణములు నాల్గరయన్. 968

వ. అందు. 969

సీ. [3]తలఁప బ్రాహ్మణు లుత్తములు వారికంటెను, వేదవేత్తలు వేదవిదులకంటె
విలసితవేదార్థవిదులు వారలకంటె, సమధికశాస్త్రసంశయము మాన్పు
మీమాంసకులు మఱి మీమాంసకులకంటె, నిజధర్మవిజ్ఞాననిపుణు లరయ
వారికంటెను సంగవర్జితచిత్తులు, దగ వారికంటె సద్ధర్మపరులు

తే. ధార్మికులకంటె నుత్తమోత్తములు వినుము
మత్సమర్పితసకలధర్మస్వభావ
మహిమములు గల్గి యితరధర్మములు విడిచి
సమత వర్తించునప్పుణ్యతముఁడు ఘనుఁడు. 970

వ. అట్టివాని. 971

క. కని సకలభూతగణములు, మనమున నానందజలధిమగ్నము లగుచున్
ఘనబహుమానపురస్సర, మనయముఁ బాటిల్ల వినుతు లర్థిం జేయున్. 972

వ. అంత నీశ్వరుండు జీవస్వరూపానుప్రవిష్టుం డై యుండు నట్టిభగవంతుం జూచి భక్తియోగంబున (నేని యోగంబున నేని) బురుషుండు పరమాత్మం బొందుఁ (బ్రకృతిపురుషాత్మకంబును దద్వ్యతిరిక్తంబును నైన దైవంబు నై కర్మచేష్టితం బగుచు నుండు) నదియు [4]భగవద్రూపం (బట్టిభగవద్రూపంబు భేదాస్పదం బగుచు నద్భుతప్రభావంబు గలకాలం బనియుఁ జెప్పంబడు, నట్టికాలంబు మహదాదితత్త్వంబులకును [5]మహత్తత్త్వాభిమాను లగుజీవులకును భయావహం బగుటం జేసి సకలభూతంబులకు నాశ్రయంబయ్యును (నంతర్గతం బై) భూతంబులచేత భూతంబుల గ్రహించుచు యజ్ఞ(ఫల)ప్రదాత గావున వశీకృతభూతుం డై ప్రభుత్వంబు భజియించి విష్ణుండు ప్రకాశించుచుండు నతనికి మిత్రుండును శత్రుండును బంధుండును లేఁడట్టివిష్ణుండు సకలజనంబులయం దావేశించి యప్రమత్తుం డై ప్రమత్తులయినజనంబులకు సంహారకుం డై యుండు నతనిభయంబు

1. శ్రేష్ఠములు, 2. "లగుదురు శ్రేష్ఠు లై. 3. తలపోయ బ్రాహ్మణు లుత్తములు వారలకంటె 4. భగవద్రూపంబు ప్రకృతిపురుషకాలాత్మకం బై యుండు కాలస్వరూపం బొక్కరూపం బై యుండు నట్టికాలంబు, 5. మహత్త్వాభి." వ్రా. ప్ర.

నంజేసి వాయువు వీచు సూర్యుండు దపియించు నింద్రుండు వర్షించు నక్షత్రగ
ణంబు వెలుంగుఁ) జంద్రుండు ప్రకాశించు నృతుకాలంబుల వృక్షలతాదు లో
షధులతోడం గూడి పుష్పఫలభరితంబు లగు సరిత్తులు ప్రవహించు సముద్రం
బులు మేరలు దప్పక యుండు నగ్ని ప్రజ్వరించు భూమి గిరులతోఁ గూడ బరు
వునఁ గ్రుంగ వెఱచు నాకాశంబు సకలజనంబులకు నవకాశం బిచ్చు మహ
త్తత్త్వంబు జగత్తునకు నంకురస్వరూపంబు గావున (సప్తావరణావృతం బగులో
కం బను) స్వదేహంబు విస్తరింపం జేయు (గుణాభిమాను లగు బ్రహ్మాదులు సర్వే
శ్వరునిచేత జగత్సర్గంబునందు నియోగింపంబడి ప్రతిదినంబు నయ్యైసర్గంబు
సేయ నప్రమత్తులై యుండుదురు పితృాదులు పుత్రోత్పత్తిఁ జేయుదురు కా
లుండు మృత్యుసహాయుండై మారకుండై యుండుఁ (జరాచరాత్మకం బగు
సకలప్రపంచంబు భగవదధీనం బై యుండు) నని చెప్పి కపిలుండు వెండియు
ని ట్లనియె. 973

క. నెఱి నిట్టినిఖిలలోకే,శ్వరుని పరాక్రమముఁ దెలియ సామర్థ్యం బె
వ్వరికిని గలుగదు మేఘము, గరువలి విక్రమముఁ దెలియఁగా లేనిగతిన్. 974

క. మగువా విను సుఖహేతుక, మగునర్థము దొరకమికి మహాదుఃఖమునం
దగులుదు రిది యంతయు నా, భగవంతుని యాజ్ఞఁ జేసి ప్రాణులు మఱియున్.

సీ. పూని యనిత్యంబు లైనగృహక్షేత్ర, వసుధనసుతవధూ బాంధవాది
వివిధవస్తువులను ధ్రువముగా మది నమ్మి, వఱలుదుర్మతి యవ్వాఁడు జంతు
సంఘాత మగు దేహసంబంధమున నిల్చి, యర్థి నయ్యైయోనులందుఁ జొరఁగ
ననుగమించును వానియందు విరక్తుండు, గాక చరించు దుర్గతిఁ డైన

తే. దేహి యాత్మీయదేహంబు విడిచి వదల, లేక తన కది పరమసౌఖ్యాకరంబు
గాఁగ వర్తించు నది యుక్తగాక యతఁడు, దేవమాయావిమోహితభావుఁ డగుచు.

క. ఘన మగుతనయవధూపశు, ధనగృహరక్షణము నంపుఁ దత్క్రియలన్
మనమునఁ దలపోయుచు దిన,దినముం దందహ్యమానదేహుం డగుచున్. 977

క. అతిమూఢహృదయుఁ డగుచు దు,రితకర్మారంభమునఁ జరించుచుఁ దరుణీ
కృతగోప్యభాషణములను, సుతకలసంభాషణములఁ జొక్కుచు మఱియున్.

క. వినుమింద్రియపరవశుఁ డై, మనుకొని తత్కూటధర్మములు గలదుఃఖం
బనయము సుఖరూపంబుగ, మనమునఁ దలపోసి తదభిమానుం డగుచున్.

క. సతతముఁ దమతమసంపా,దిత మగునర్థములచేత ధృతిఁ బరులకుఁ గు
త్సితమతి హింసలు సేయుచు, నతిమూఢమనస్కుఁ డగుచు నాత్మజనములన్.

తే. పూని రక్షించుచును వారి భుక్తశేష
మనుభవించుచు నంత జీవనము వోకఁ
గడఁగి మఱి మఱి యుపరార్థకాముఁ డగుచు.

సత్త్వమోహిత కుటుంబపోషణమునందు. 980

సీ. బహువిధాలాభ మందభాగ్యుండై సుమతియై, పూనియున్నట్టి క్రియాహీనుండగుచుఁ
దవిలి వృథాప్రయత్నంబులు సేయుచు, మూఢుఁడై కార్పణ్యమునఁ జరించు
నట్టి యకించనుఁ డగు వానిఁ జూచి తద్దారసుతాదు లాత్మలను నీడు
గడునశక్తుఁడు ప్రోవంగఁ గాఁడితఁ డని, నెగ్గింతు రర్థిఁ గృషీవలుండు

తే. బడుగు ముసలెద్దు రోసిన పగిది నంత
నతఁడు నే వెంటలను సుఖం బంద లేక
[1]తాను బోషించుజనులు దన్ దనరఁ బోవ
బ్రదుకు ముదిమియు నిక్కిలి బాధపఱుప. 981

క. వెడరూపుఁ దాల్చి శ్వాసము, లడరంగ నిర్యాణమునకు నభిముఖుఁడై యి
ల్వెడలంగఁ జాలక మనుచు ను, వడుపునఁ గుడుచుచును మేను వడవడ వడఁకన్.

సీ. అతిరోగపీడితుఁ డై మంద మగు జఠ, రాగ్నిచే మిగుల నల్పాశి యగుచు
మెదలి వాయువుచేతఁ గనుఁదిక్కి నెగయంగ, కఫమునఁ గప్పఁబడిన
నాళంబులను గంఠనాళంబునను ఘుర, ఘుర మను శబ్దంబు దోరయ బంధు
జనులమధ్యంబునఁ శయనించి బహువిధ, ములఁ దన్నుఁ బిలువంగఁ బలుక లేక

తే. చటులతర కాలపాశవశంగతాత్ముఁ, డగుచు బిడ్డలుఁ బెండ్లాము నరసి ప్రోచు
[2]చింత వికలములైన హృషీకములను, దొలఁగి విజ్ఞానమును బాసి కష్టుఁడగుచు.

వ. అంత మరణావసరం బాసన్నం బగుటయు నతిభయంకరాకారులు సరభసేక్షణులు నగు యమదూతలిద్దఱు తనముందఱ నిలిచినం జూచి త్రస్తహృదయుండై శకృన్మూత్రంబులు విడుచుచు యమపాశబద్ధుండై శరీరంబువలన నిర్గమించి యాతనాశరీరంబు నవలంబించి (బలాత్కారంబున) దీర్ఘంబై దుర్గమం బగుమార్గంబును బొంది రాజ (భటులచే నీయమానుండగుచు) దండనంబున కభిముఖుండై [3]చనుభటునిచందంబునఁ జనుచుండె. 984

చ. అనయము మూర్ఛ నొందు శునకావళిచేతను భక్ష్యమాణుఁడై
యనుపమ కాలకింకర భయంకర తర్జన గర్జనంబులన్
మనము గలంగ దేహము సమస్తముఁ గంపము నొందఁ గాఁ బురా
తనభవ పాపకర్మ సముదాయముఁ జిత్తములోఁ దలంచుచున్. 9:5

సీ. అశనము దృష్ణ లంతవ్యథఁ జేయ, ఝంఝానిలజ్వాలజ్వాలనచండ
భానుప్రదీప్తతప్తంబైనవాలుకా, మార్గానుగతతప్తయానగాత్రుఁ
డై వీపుఁ గశలచే నదుమంగ వికలాంగుఁ, డగుచు మార్గమునందు నచట నచట
జాలి మూర్ఛిల్లుచాశ్రయశూన్యుఁడు నగుచు, మునుఁగుచు లేచుచు మొనసి పాప

1 'కోరి తిరిసిన వారల మాఱు తిరిసి, బ్రదుకుసమయు ముదిమి మిక్కిలి. 2 చిత్తము వికలమైన హృషీక' వ్రా. ప్ర. 3 'చనుపరాధిచందం' ఆ. ప్ర.

తే. రూప ముమునతమముచే నిరూఢుం డగుచు
వెలయం దొంబదితొమ్మిది వేలయోజ
నములదూరంబు గలయమపురము నకుం
బూని యమభటుల్ గొంపోవం బోవు నంత. 986

వ. ఇట్లు మహాపాపాత్ముండైనవాఁడు ముహూర్తత్రయకాలంబునను సామాన్యదోషి యగువాఁడు ముహూర్తద్వయంబునను నేఁగి యాతనం బొందు నందు.

క. పట్టుదురు కొఱవులను వడిఁ, బెట్టుదురు రసిపత్రికలను బెనుమంటలయం
దొట్టుదురు రొడళ్ళు నలియఁగ, మట్టుదురు రప్పాపచిత్తు మత్తుం బెలుచన్. 988

ఉ. ముంతురు తప్తతోయముల మొత్తుదు రుగ్రగదాసిధారలం
ద్రెంతురు పొట్టప్రేవులు వధింతురు మీఁద నిభేంద్రపంక్తి త్రొ
ప్పింతురు ఘోరభంగిఁ గఱపింతురు పాములచేత బిట్టు ద్రొ
బ్బింతురు మీఁద గుండ్లు దినిపింతురు దేహముఁ గోసి కండలన్. 989

వ. మఱియుఁ గుటుంబపోషణంబునఁ గుక్షింభరుం డగుచు నధర్మపరుం డై భూతద్రోహంబున నతిపాపుం డై నిరయంబునం బొంది నిజధనంబులు గోలుపడి మొఱవెట్టునాపన్నునిచందంబునం [1]పరస్పరసంబంధంబునఁ గల్పింపంబడిన తమిస్రాంధతామిస్రరౌరవాదు లగు నరకంబులం బడి తీవ్రంబు లయిన బహుయాతనలను భవించి క్షీణపాపుం డై పునర్నరత్వంబునం బొందు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 990

కపిలుండు దేవహూతికిఁ బిండోత్పత్తిక్రమంబుఁ దెలుపుట.

సీ. కైకొని మఱి పూర్వకర్మానుగుణమున, శశ్వత్ప్రకాశకుం డీశ్వరుండు
ఘటకుండు గావునఁ గ్రమ్మఱ జీవుండు, దేహసంబంధంబుఁ దివిరి తాల్ప
దొరఁకొని పురుషరేతోబిందుసంబంధి, యై వధూగర్భంబునందుఁ జొచ్చి
కైకొని యొకరాత్రిఁ గలిలంబు పంచరాత్రముల బుద్బుదమును దశమదివస

తే. మందుఁ[2]గర్కంధువంతయు నంతమీఁదఁ, బేశియగు నంతమీఁదటఁ బేర్చి యండ
కల్పమగు నొక్క నెలను మస్తకము నుమాస, యమళ మైనను గరచరణములుఁ బొడము

వ. మఱియు మాసత్రయంబున నఖరోమాస్థిచర్మంబులు లింగచ్ఛిద్రంబులును గలిగి నాలవమాసంబున సప్తధాతువులును బంచమమాసంబున క్షుత్తృష్ణలును గలిగి [3]షష్ఠమాసంబున మావిచేతం బొదువంబడి తల్లికుక్షిని దక్షిణభాగంబునం దిరుగుచు మాతృభుక్తాన్నపానంబులవలనఁ దృప్తిం బొందుచు నేధమానధాతువులు గల్గి జంతుసంకీర్ణం బగు విణ్మూత్రగర్తంబునఁ దిరుగుచుఁ గ్రిమిభక్షితశరీరుం డై మూర్ఛలం బొందుచుఁ దల్లి భక్షించిన కటుతిక్తోష్ణలవణక్షారామ్లాద్యుల్బణంబు లైన రసంబులచేతఁ బరితప్తాంగుం డగుచు జరాయువునఁ గప్పంబడి

1. 'పరమం బగుతిమిస్రాంధ. 2 గర్కంధువంతయు నంత. 3 షాణ్మాసంబున' వ్రా.ప్ర.

బహిఃప్రదేశంబునందు నాంత్రంబులచేత బద్ధుండై కుక్షియందు శిరంబుమోపి
కొనిభుగ్నంబైనపృష్ఠగ్రీవోదరుండై (స్వాంగచలనంబునందు నసమర్థుం
డగుచు) బంజరంబునం దుండుశకుంతంబుచందంబున నుండి దైవకృతం బైన
జ్ఞానంబునం బూర్వజన్మదుష్కర్మశతంబులం దలంచుచుదీర్ఘోచ్ఛ్వాసంబు సేయు
చు నేసుఖలేశంబునుం బొందక వర్తించు నంత నేడవనెలయందు లబ్ధజ్ఞానుం
డై చేష్టలు గలిగి [1]విట్క్రిమిసోదరుండై యొక్కదిక్కున నుండక సంచరిం
చుచుం బ్రసూతిమారుతంబులచేతనతివేపితుం డగుచు యాచమానుండు
(దేహాత్మదర్శియుం బునర్గర్భవాసంబునకు భీతుండు నగుచు బంధనభూతం బగు
సప్తధాతువులచే బద్ధుం డై) కృతాంజలిపుటుండు దీనవదనుండు నై జీవుండు
దా నెవ్వనిచే నుదరంబున వసియింప నియమింపంబడె నట్టిసర్వేశ్వరుని నిట్లని
స్తుతియించు.

గర్భస్థుం డగుజీవుండు భగవంతుని స్తుతియించుట.

క. అనయమును భువనరక్షణ,మునకై స్వేచ్ఛానురూపమునఁ బుట్టెడివి 992
ష్ణుని భయవిరహిత మగుపద,వనజయుగం బర్థిఁ గొల్తు వారనిభక్తిన్. 993
వ. అదియునుం గాక పంచభూతవిరహితుం డయ్యుం బంచభూతవిరచితం బైనశరీ
రంబునందుఁ, గప్పంబడి యింద్రియగుణార్థచిదాభాసజ్ఞానుం డైననేను. 994
సీ. ఎవ్వఁడు నిఖిలభూతేంద్రియమయ మగుఁ మాయా[2]వలంబనమహితకర్మ
బద్ధుఁడై వర్తించుపగిది దందహ్యమానం బగుజీవచిత్తంబునందు
నవికారమై శుద్ధమై యఖండజ్ఞానమున నుండువానికి ముఖ్యచరితు
నకు నకుంఠితశౌర్యునకుఁ బరంజ్యోతికి, సర్వజ్ఞునకుఁ గృపాశాంతమతికిఁ
తే. గడఁగియుఁబ్రకృతిపురుషులకంటెఁబరముఁ,డయినవానికిమ్రొక్కెదనస్మదీయ
దుర్భరోదగ్రభీకరగర్భనరక,వేదనలఁ జూచి శాంతిఁ గావించుకొఱకుఁ 995
సీ. [3]అనవుడు సుతునకు జనని యిట్లనుఁ దగ, మహితాత్మ యెవ్వనిమాయచేత
ఘనమోహులై గుణకర్మనిమిత్తసాం,సారికమార్గసంచారములను
ధృతి సెడి యలసి యేదిక్కు నెఱుంగక, హరిపదధ్యానంబు నాత్మ మఱచి
యుండువారలకు నేయుక్తియు సమ్మహా,పురుషుననుగ్రహబుద్ధి లేక
తే. తద్గుణధ్యానతన్మూర్తిదర్శనములు, గోచరించుట యెట్లు నాకును బ్రబోధ
కలితముగ నానతి మ్మన్నఁ గపిలుఁ డనియె, నంబతోడనుసుగుణకదంబతోడ.
వ. అట్టియీశ్వరుండు గాలత్రయంబునందును జంగమస్థావరాంతర్యామి యగుటం
జేసి జీవకర్మమార్గంబులం బ్రవర్తించువారు తాపత్రయనివారణంబుకొఱకు భజ
యింతు రని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 997
క. జననిత్రి గర్భమందుల,ఘనకృమివిణ్మూత్రరక్తగర్తములోనన్

1 విష్ఠాసోదరుండై. 2. వలంబిత. 3. నావుడు సుతునకు దేవహూతి యిట్లను.

మునుఁగుచు జఠరాగ్నిచే దినదినమును దందహ్యమాన దేహుం డగుచున్. 998

ఆ. దీనవదనుఁ డగుచు దేహి యీ దేహంబువలన నిర్గమింపఁ దలఁచి చనిన
నెలల నెన్నికొనుచు నెక్కొని గర్భంబువేన వెడలుదునో యనుచు వారగలరె. 999

వ. అని తలంచుచు దీనరక్షకుం డయిన పుండరీకాక్షుండు దన్ను గర్భనరకంబువలన విముక్తునిం జేయ నమ్మహాత్మునికిఁ బ్రత్యుపకారంబు సేయలేమికి నంజలిమాత్రంబు సేయం దగునట్టి జీవుండనైన నేను శమదమాదియుక్తంబైన శరీరంబునందు విజ్ఞాన దీపాంకురంబునందుఁ బురాణపురుషు నిరీక్షింతు నని మఱియు నిట్లనియె. 1000

సీ. [1]నెలకొని బహుదుఃఖములకు నాలయమైన యీ గర్భనరకము నేను వెడలఁ
జాల బహిఃప్రదేశమునకు వచ్చిన నను దేవమాయా విమోహి
తాత్ముండనై ఘోరమైనట్టి సంసారచక్రమందును దిరిగి శ్రమశీలి
నై యుండవే యుండఁదా నదిగాన గర్భంబునం దుండ శోకంబు నపనయించి

తే. యాత్మకును యానంబు సారథియైనయట్టి రుచిరవిజ్ఞానమునఁ దమోరూపమైన
భూరిసంసారసాగరోత్తారణంబు సేసి యీయాత్మ నరసి రక్షించుకొందు.

వ. మఱియును. 1002

చ. పరఁగుచు నున్న దుర్వ్యసనభాజనమై ఘనదుఃఖమూలమై
యరయఁగఁ బెక్కుతూంట్లు గల దైక్రిమిసంభవమైనయట్టి దు
స్తరబహుగర్భవాసముల సంగతి పూన్పుట లేక భజించెదన్
సరసిజనాభ భూరిభవసాగర తారక పాదపద్మముల్. 1003

క. అని కృతనిశ్చయుఁ డయి యేర్చిన విమలజ్ఞాని యగుచు జీవుఁడు గర్భం
బున వెడల నొల్లకుండం, జనె నవమాసములును జన నట యంతన్. 1004

వ. దశమమాసంబున వాని నధోముఖుం గావించిన నుచ్ఛ్వాసనిశ్శ్వాసంబులు లేక ఘనదుఃఖభాజనుండు విగతజ్ఞానుండు [2]రక్తదిగ్ధాంగుండునై విష్ఠాక్రిమియుంబోలె నేలం బడి యేడ్చుచు [3]జ్ఞానహీనుండై జడుండునుంబోలె నుండి యంత నిజభావానభిజ్ఞులగు నితరులవలన వృద్ధిం బొందుచు నభిమతార్థంబుల జెప్ప నేరక యనేక కీటసంకులంబగు పర్యంకంబునందు శయానుండై యవయవంబులు గండూయమానంబులైన గోఁకనేరక యాసనోత్థానగమనంబుల నశక్తుండై తనశరీరచర్మంబు మశకమత్కుణమక్షికాదులు వొడువఁ (గ్రిములచే వ్యథంబడు క్రిమియుంబోలె) దోధూయమానుండై రోదనంబు సేయుచు విగతజ్ఞానుండై మెలంగుచు శైశవంబునం దత్తత్క్రియానుభవంబుఁ గావించి పౌగండవయోనురూపంబులగు నధ్యయనాది దుఃఖంబుల ననుభవించి తదనంతరంబ యౌవనంబు ప్రాప్తంబైన నభిమతార్థఫలప్రాప్తికి సాహసపూర్వంబులగు వృథాగ్రహంబులు సేయుచుం గాముకుండై పంచమహాభూతరబ్ధంబగు దేహంబందుఁ బెక్కు

---

1. బలకొని: మునికొని 2. రక్తవిణ్మూత్రపంకిలుండునై నేలం. 3 నంతఁ బరులచే వృద్ధిం

హారంబు ఇహంకారమమకారంబులం జేయుచుఁ దదర్థంబులై నకర్మంబు లాచరిం చుచు సంసారబద్ధుం డగుచు దుష్పురుషసంగవంబున శిశ్నోదరపరాయణుం డై వర్తించుచు (నజ్ఞానంబునంజేసి వక్ష్యమాణరోషుం డగుచుఁ దత్ఫలంబు లగు దుఃఖంబు లనుభవించుచుఁ గావున కంటై నిజనాశంబునకు హేతువు లగుకర్మం బులం బ్రవర్తించు) చుండు మఱియును. 1005

సీ. సత్యంబు శౌచంబు దయయును ధృతియు మానంబు బుద్ధియును సిగ్గు క్షమయును యశము శమము నిన్నియు నశించు పురుషులకు బుద్ధి దొలంగి కఱచు జనుల కసత్సంగమున నని యెఱింగించి, వెండియు నిట్లను నిని వినుము మూఢ హృదయులు శాంతి విహీనులు దేహాత్మ,బుద్ధులు సంగనామోహపాశ

తే. బద్ధకేళీమృగంబుల పగిది దగిలి, పరవశస్వాంతముల శోచ్యభావు లైన వారిసంగతి విడువ సంగ్రవలయు నందు, నంగనాసంగమము దోషమంత్రు గాన.

వ. దీని కొక్క యితిహాసంబు గలదు తొల్లి యొక్క నాఁడు ప్రజాపతి దనకూఁతు రయినభారతి (మృగీరూపధారిణియై యుండం) జూచి తదీయరూప రేఖావిలాసం బులకు సోటువడి వివశీకృతాంతరంగుండును విగతత్రపుండును నై [1]తానును మృగరూపంబు నొంది తదనుధావనంబు హేయం బని తలంపక ప్రవర్తించెం గావున సంగనాసంగమంబు వలన (దస్మదీయనాభీకమలసంజాతచతుర్ముఖనిర్మిత మరీచ్యాద్యుద్భూతకశ్యపాదికల్పిత దేవమనుష్యాదులం దెం) నామాయాబలంబు నం గామినీజనమధ్యంబున విఖండితమనస్కుండు గాకుండఁ బుండరీకాక్షుం డైన నారాయణఋషికిం దక్క-నన్యులకు నెవ్వరికిం దీరం దని నెండియు ని ట్లనియె.

తే. రూఢి నామాయ గామినీరూపమునను
బురుషులకు నెల్ల మోహంబుఁ బొందఁ జేయుఁ
గాన పురుషులు సతీసంగంబు మాని
యోగవృత్తిఁ జరించుచు నుండవలయు. 1008

క. ధీరతతో మత్పదసరసీరుహసేవానురక్తిఁ జెందినవారల్
నారీసంగము నిరయద్వారము గా మనములం దలఁతురు రెవుమన్. 1009

క. హరిమాయావిరచిత మై, తరుణీరూపంబుఁ దాల్చి తఱచు బ్రోవఁబం ధురతృణపరివృతకూపము,కరణిఁ దగు మృత్యురూపకం బగు మఱియున్.

చ. ధనపశుపుత్త్రమిత్త్రవనితాగృహకారణభూత మైనయా
తనువున నున్నజీవుఁడు పదంపడి మెట్టిశరీర మొంటిన
న్ననుగత మైనకర్మఫల మందక పోవఁగ రాదు మిన్నుచేఁ బ్రాఁ
కిన భువిఁ బొకినాని దిశల [2]గీల్కొని యెచ్చట నైన డాఁగినన్. 1011

వ. అట్టి(పురుషరూపంబునొందిన)జీవుండు నిరంతరస్త్రీసంగంబుచే విత్తాపత్యగృహాది

1. తాను గారానిపని సేసెం గావున. 2 గ్రుమ్మరిన న్నెట నైన.

ప్రదం బగు స్త్రీత్వంబు నొందు నీక్రమంబున నంగనారూపుం డగుజీవుండు
మన్మాయచేఁ బురుషరూపంబు నొంది ధనాదిప్రదుం డగుభర్తను నాత్మబంధ
కారణం బగుమృత్యువుఁగ నెఱుంగ వలయు మఱియు జీవోపాధిభూతం
బగులింగదేహంబుచే స్వావాసభూతలోకంబుననుండి లోకాంతరంబు నొందు
చుం బ్రారబ్ధకర్మఫలంబుల ననుభవించుచు మరలఁ గర్మాదులం దాసక్తుం డగుచు
(మృగయుండు గానంబున ననుకూలసుఖప్రదుం డైనను మృగంబునకు మృత్యు
వగుచందంబున జీవుండు) భూతేంద్రియమనోమయం బైనదేహంబు గలిగి
యుండు నట్టిదేహనిరోధంబె మరణంబు నావిర్భావంబె జన్మంబుం గాన సకల
వస్తువిషయజ్ఞానంబు గలుగుటకు జీవునకు సాధనంబు చక్షురింద్రియంబ కావున
ద్రష్టృదర్శనీయయోగ్యతాప్రకారంబున (జీవునకు జన్మమరణంబులు లేవు
గావున) భయకార్పణ్యంబులు విడిచి సంభ్రమంబు మాని [1]జీవప్రకారంబు జ్ఞానం
బునం దెలిసి ధీరుం డై ముక్తసంగుం డగుచు యోగవైరాగ్యయుక్తం బైన
సమ్యగ్జ్ఞానంబున మాయావిరచితం బైనలోకంబున (దేహాదులం దాసక్తిమాని)
వర్తింప వలయు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 1012

సీ. గృహమందు వర్తించు ǂ గృహమేధు లగువారు, మహితధర్మార్థకా ǂ మములకొఱకు
సంప్రీతు లగుచుఁ దǂత్సాధనానుష్ఠాన, నిరతు లై వేదనిǂర్ణీత[2]భూరి
భగవత్స్వధర్మతǂద్భక్తిపరాఙ్ముఖు, లై దేవగణముల ǂ ననుదినంబు
భజియించుచును భక్తిఁ ǂ బైతృకకర్మముల్, సేయుచు నెప్పుడు ǂ శిష్టచరితు
తే. లగుచుఁ దగ దేవపితృసువ్రǂతాఢ్యు లయిన
కామ్యచిత్తులు ధూమాదిǂగతులఁ జంద్ర
లోకమును జెంది పుణ్యంబు ǂ లుప్త మయిన
మరలి వత్తురు భువికి జǂన్మంబు నొంద. 1013

వ. అదియునుం గాక. 1014

తే. ప్రవిమలానంతభోగితǂల్పంబునందు, యోగనిద్రాళు వై హరి ǂ యున్నవేళ
నఖిలలోకంబులను విలǂయంబునొందు, నట్టిసర్వేశ్వరునిఁ గూర్చి ǂ యలఘుమతులు
మ. పరికింపన్ [3]నిజభక్తియుక్తిగరిమం ǂ బాటిల్లు పంకేరుహో
దరవిన్యస్తసమస్తధర్మముల శాంǂతస్వాంతు లై సంగముం
బరివర్జించి విశుద్ధచిత్తు లగుచుం ǂ బంకేజపత్రేక్షణే
తరధర్మైకనివృత్తు లై సతతముం ǂ దైత్యారిఁ జింతించుచున్. 1016

సీ. మఱియు నహంకారǂమమకారశూన్యు లై, యర్థి వర్తించుచు ǂ నర్చిరాది
మార్గగతుండును ǂ మహనీయచరితుండు, విశ్వతోముఖుఁడును ǂ విమలయశుఁడు

---

1. జగత్ప్రకారంబు. 2. మైన, యలభగవద్ధర్మములకుఁ బరా, 3 నిజవర్మధర్మగరిమం.

జగదుద్భవస్థానసంహారకారణుం, డవ్యయుం డజుఁడుఁ బరాపరుండుఁ
బురుషోత్తముఁడు నవపుండరీకాక్షుండు, నైనసర్వేశ్వరునందుఁ బొంది

తే. మానితాపునరావృత్తిమార్గమునను, ప్రవిమలానందతేజోవిరాజమాన
దివ్యపదమున సుఖియించు ధీరమతులు, మరలి రారెన్నఁటికిని జన్మములఁ బొంద.

వ. మఱియుఁ (బరమేశ్వరదృష్టిచే హిరణ్యగర్భు నుపాసించువారు సత్యలోకంబున
ద్విపరార్థావసానం బగు ప్రళయంబుదనుకఁ బరుం డగుచతురాననుం బరమాత్మ
రూపంబున ధ్యానంబు సేయుచు నుండి) పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశమానసేం
ద్రియ(శబ్దాది)భూతాదులతోడం గూడ (లోకంబును) బ్రకృతియందు లీనంబు
సేయ సర్వేశ్వరుండు సకలసంహర్తయగుసమయంబున గతాభిమానంబులు గలిగి
బ్రహ్మలోకవాసు లగునాత్మలు బ్రహ్మతోడంగూడి [1]పరమానందరూపుండును
సర్వోత్కృష్టుండును నగుపురాణపురుషుం బొందుదురు గావున నీవు సర్వభూత
హృదయపద్మనివాసుండును [2]శ్రుతానుభావుండును నిష్కళంకుండును నిరంజనుం
డును నిర్ద్వంద్వుండును నగుపురుషుని భావంబుచే శరణంబు నొందు మని చెప్పి
మఱియు నిట్లనియె. 1018

మ. సకలస్థావరజంగమప్రతతికిం జర్చింపఁ దా నాద్యుఁ డై
యకలంకశ్రుతిగర్భుఁడుం బరముఁడు న్నైనట్టియీశుండు సే
వకయోగీంద్రకుమారసిద్ధమునిదేవశ్రేణి యోగప్రవ
ర్తక మై తన్ను భజింపఁ జూపు సగుణబ్రహ్మంబు లీలాగతిన్. 1019

సీ. అట్టిసర్వేశ్వరుం డయ్యాదికాలంబు, లందును దద్గుణవ్యతికరమున
జనియించు చుండు నీచాడ్పున ఋషిదేవ,గణములు దమతమకర్మనిర్మి
[3]తైశ్వర్యపారమేష్ఠ్యములందుఁ బురుషత్వ, మునుఁ బొందియధికారములు వహించి
వర్తించి క్రమ్మఱ వత్తురు మఱికొంద, ఱారూఢకర్మానుసార మైన

తే. మనములను జాలఁ గలిగి ధర్మములయందు, శ్రద్ధతోఁ గూడి యప్రతిషిద్ధ మైన
నిత్యనైమిత్తికాచారనిపుణు లగుచుఁ, దగి రజోగుణకలితచిత్తములు గలిగి.

వ. సకాము లై యింద్రియజయంబు లేక పితృగణంబుల నెల్లప్పుడుఁ బూజించుచు
గృహంబులయందు వర్తించి హరిపరాఙ్ముఖు లగువారు త్రైవర్గికపురుషు లని
చెప్పంబడుదురు. 1021

[4]చ. వినుతగుణోత్తరుండు నురువిక్రముఁ డైనహరిన్ భజించి త

---

1. 'యమృతరూపుం డగుపురాణ. 2. మహానుభావుని శరణం' వ్రా. ప్ర. 3. తము లైనయై శ్వర్యతము లగుపురుషులఁ బొంది యయ్యధికార. 4. చ. వినుతగుణోత్తరుండు నురువిక్రముఁడు న్నగునట్టివిష్ణుకీ, ర్తనరుచిరామృతంబు ప్రమదంబునఁ గ్రోలుట మాని దుష్కథల్, విని ముదమందు వారలు వివేకవిహీనత నూరఁబందియాత్మనుమధురాజ్యభక్ష్యములు మాని పురీషము మెక్కుచాడ్పు నన్. అని వ్రా. ప్ర.

న్మనన లసత్కథామృతము మానుగఁ గ్రోలుట మాని దుష్కథల్
విని మద సంకుచంచుర వివేకవిహీనత నారబుది దా
త్మను మఘురాజ్యాగత్యములు సముల పురీషము కేఁగుచాడ్పునన్. 1022

చ. అలవడ ధూమమార్గగతులై పితృలోకముఁ బొంది పుణ్యముం
బోఁ సినవారు [1]దొంటితమ(పుణ్యు)లకుం దగఁ దాము పుట్టి వి
హ్వలమతి గర్భగోళపతనాదిపరేతధరాగతాంత మై
వెలసినకర్మ మిం దనుభవింతురు గావున నీవు భామినీ. 1023

క. విను సర్వభావములఁ బరమ్ముని ననఘు ననంతు నీశుఁ బురుషోత్తముని
న్ననయము భజియింపుము మద్యమునఁ బునరావృత్తి లేనిముక్తి లభించున్.

వ. అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె (భగవంతుం డగువాసుదేవునియందు బ్రయుక్తం
బగుభక్తియోగంబు బ్రహ్మసాక్షాత్కారసాధనంబు లగువైరాగ్యజ్ఞానంబులం
జేయు)నట్టిభగవద్భక్తియుక్తం బైనచిత్తం (బింద్రియవృత్తులచే సమంబు లగు)
సర్వంబులందు వైషమ్యంబును బ్రియాప్రియంబులును లేక నిస్సంగంబు సమ
దర్శనంబు హేయోపాదేయవిరహితంబు నై యారూఢం బైనయాత్మపదంబు
నాత్మచేఁ) జూచు చుండుజ్ఞానపురుషుండును బరబ్రహ్మంబును బరమాత్ముండు
నీశ్వరుండును నగుపరమపురుషుం డేకరూపంబు గలిగి (యుండియు) దృశ్యద్రష్టృ
కరణంబులచేతం బృథగ్భావంబును బొందుచుండు నదియ యోగికి (సమగ్రం
బగు)యోగంబునం జేసి ప్రాప్యం బగుఫలంబు గావున విషయవిముఖంబు లగు
నింద్రియంబులచేత జ్ఞానరూపంబును హేయగుణరహితంబును నగుబ్రహ్మంబు
మనోవిభ్రాంతిం జేసి [2]శబ్దాదిధర్మం బగుసర్వరూపంబునం దోఁచు నది యెట్టులర్థా
కారంబునం దోఁచు నది యదిగిట వేని నహంకారంబు గుణరూపంబునం జేసి త్రివి
ధంబును భూతరూపంబునం బంచవిధంబును నింద్రియరూపంబున నేకాదశ
విధంబును నై యుండు జీవరూపుం డగువిరాట్పురుషుండు జీవవిగ్రహం బైన
యండంబు జగంబునం దోఁచుచుండు దీని శ్రద్ధాయుక్తం బగునభక్తిచేత
యోగాభ్యాసంబునం జేసి సమాహితమనస్కుండై నిస్సంగత్వంబున విరక్తుం
డైనవాఁడు వొడగనుచుండు నది యంతయు బుధజనపూజనీయచరిత్రవుగావున
నీకుం జెప్పితి సర్వయోగసంప్రాప్యం డగునిర్గుణుండు భగవంతుం డని చెప్పిన
జ్ఞానయోగంబును మదీయభక్తియోగంబును నను రెండు నొక్కటియ యింద్రి
యంబులు భిన్నరూపంబులు గావున నేకరూపం బగునర్థం బనేకవిధంబు
లగునట్లు యేకం బగుబ్రహ్మం బనేకవిధంబులుగఁ దోఁచు మఱియును. 1025

సీ. అంబ నారాయణుం డఖిలశాస్త్రములను, సమధికానుష్ఠితసవనతీర్థ
దర్శనజపతపోధ్యయనయోగక్రియా, దానకర్మంబులఁ గానఁబడఁడ

---

1 ద్రోచిత్రోవ. 2 యథార్థాకారంబునం దోఁచు.

యేచినమనము బాహ్యేంద్రియంబులఁ గెల్చి, సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి
తిలకొని యాత్మతత్త్వజ్ఞానమున మించి, యడఁగక వైరాగ్యయుక్తిఁ దనరి

తే. మహితఫలసంగరహితధర్మమునఁ దనరు
నట్టిపురుషుండు దలపోయ ననఘ! హేయ
గుణములను బాసి కల్యాణగుణవిశిష్టుఁ
డైనహరి నొందుఁ బరమాత్ము ననఘుఁ డగుచు. 1026

వ. అది గావున నీకుం జతుర్విధభక్తియోగప్రకారంబుఁ దేటపడ నెఱింగించితి నదియునుం గాక కాలరూప యగుమదీయగతి జంతువులయందు నుత్పత్తివినాశరూపంబుల నుండు నవిద్యాకర్మనిర్మితంబు లైనజీవనిగతు లనేకప్రకారంబు లై యుండు నదియు జీవాత్మ వానియందుం బ్రవర్తించి యాత్మగతి యిట్టి దని యెఱుంగక యుండు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె (నిట్టియతిరహస్యం బగు) సాంఖ్యయోగప్రకారంబు ఖలునకు నవినీతునకు జడునకు దురాచారునకు డాంభికునకు నింద్రియలోలునకుఁ [1]బుత్త్రదారాగారాద్యత్యంతాసక్తచిత్తునకు భగవద్భక్తిహీనునకు విష్ణుదాసులయందు ద్వేషపడువానికి నుపదేశింప వలవదు శ్రద్ధాసంపన్నుండును భక్తుండును వినీతుండును ననసూయుండును సర్వభూతమిత్త్రుండును శుశ్రూషాభిరతుండును బాహ్యార్థజాతవిరక్తుండును శాంతచిత్తుండును నిర్మత్సరుండును శుద్ధాత్ముండును మద్భక్తులయందుఁ బ్రేమ గలవాఁడును నన్యకాంతావిముఖుండును నిష్కాముండును నగునధికారికి నుపదేశింప నర్హం బగు నీయుపాఖ్యానం బేపురుషుం డేనిఁ బతివ్రత యగునుత్తమాంగన యేని శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి మదర్పితచిత్తంబున విను బఠియించు నట్టిపుణ్యాత్ములు మదీయదివ్యస్వరూపంబుఁ బ్రాపింతు రని చెప్పె నని మైత్రేయుండు విదురునకు వెండియు నిట్లనియె నీప్రకారంబునం గర్దమదయిత యైన దేవహూతి గపిలుని వచనంబులు విని నిర్ముక్తమోహపటల యగుచు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి తత్త్వవిషయాంకితసాంఖ్యజ్ఞానప్రవర్తకం బగుస్తోత్రంబు సేయ నుపక్రమించి కపిలున కిట్లనియె. 1027

సీ. అనయంబు విను మింద్రియార్థమనోమయం, బును భూతచయమయంబును నశేష
భూరిజగద్బీజభూతంబును గుణప్రవాహకారణంబును నై వలను మెఱయు
[2]నారాయణాభిఖ్య నాఁ గలభవదీయ, దివ్యమంగళమూర్తి దేజరిల్లు
జారుభవద్గర్భసంజాతుఁ డగునట్టి, కమలగర్భుండు నాఁ దొల్లి[3]ప

తే. లేక మనమునఁ గనియె ననేకశక్తి, వర్గములు గల్గి సుగుణప్రవాహరూప
మంది విశ్వంబు దాల్చి సహస్రశక్తి, కలితుఁ డై సర్వకార్యంబులఁ గలుగఁజేయు.

1. 'గృహక్షేత్రపుత్త్రదారాసక్తునకు. 2. నారాయణంబు ననంగను. 3. చెనదిరుఁ నానావిధంబు లై యలరుశక్తి...కలిత మై సర్వ' వ్రా. ప్ర.

వ. అంత. 1029

తే. అతుల భూరియుగాంతంబునందుఁ గిటల, శిశువ వై యొంటి కుక్షిని । జనిఖిల
భువననిలయుండవై మహాంభోధినడుమ, జరవటపత్రతల్పంబు న । స్నాయి వగుచు.

తే. లీల నాత్మీయపాదాంగు । ష్ఠవినిర్గ,తామృతము గ్రోలినట్టిమహాత్మ నీవు
గడఁగి నపూర్వభాగ్యంబు । గతన నిపుడు, పుని నాగర్భమున నేఁడు । పుట్టితయ్య.

వ. అట్టిపరమాత్ముండ వయిననీవు. 1032

సీ. వరుస నిగ్రహపర । వశ్యంబనన జేసి, రఘురమ । శ్లిష్ట వరాహ నార
సింహాదమూర్తు లం । చితలీల ధరియించి, దుష్టనిగ్రహమును । శిష్టపాల
నమును గావించుచు నయమున సద్ధర్మ,నిరతచిత్తులకు వర్ణింప దగిన
చతురాత్మతత్త్వవి । జ్ఞానప్రదుండ వై, వర్ణింతు వనఘ భ । వత్స్వమహత్వ

తే. మజునకైనను వాక్రువ్వ । నలవి గాదు, నిగమజాలంబు లయిన వ । ర్ణింపలేవ
యొఱిఁగి సంస్తుతిసేయ నే । నెంతదాన, వినుతగుణశీల మాటలు । వేయు నేల.

వ. అదియునుం గాక. 1034

క. ధీమహిత భవన్మంగళ,నామ స్మరణానుకీర్తనము గలహీనుల్
శ్రీమంతు లగుదు రగ్ని,ష్టోమాదిక్రతువాళికంటె । శుద్ధులు దలఁపన్. 1035

వ. అదియునుం గాక. 1036

క. నీనామస్తుతి శ్వపచుం, డైనను జిహ్వాగ్రమందు । నను సంధింపన్
వానికి సరి భూసురుఁడుం, గా నేరఁడు చిత్రమిది జగంబుల నరయన్. 1037

ఉ. ఈవిధ మాత్మలం దెలిసి । యెప్పుడు సజ్జనసంఘముల్ జగ
త్పావన మైననీగుణకథామృత మాత్మలఁ గ్రోలి సర్వతీ
ర్థావళిఁ గ్రుంకినట్టిఫల । మందుదు రంచు సమస్తవేదముల్
వావిరిఁ బల్కుఁ గావునను । వారలు ధన్యులు మాన్యు లుత్తముల్. 1038

వ. అది గావునఁ బరబ్రహ్మంబవును బరమపురుషుండవును బ్రత్యఙ్మనోవిభావ్యుండ
వును సమస్తజనపాపనివారకస్వయంప్రకాశుండవును వేదగర్భుండవును శ్రీమహా
విష్ణుండవును నగునీకు వందనంబు లాచరించెద నని స్తుతియించినం బరమపురు
షుండును మాతృవత్సలుండును నగుకపిలుండు గరుణారసార్ద్రహృదయకమలుం
డై జననికి ట్లనియె. 1039

తే. తవిలిసుఖరూపమును మోక్షదాయకంబు,నైనయీయోగమార్గమే । నంబనీకు
నెఱుఁగ వివరించి చెప్పితి । నిది దృఢంబుగాఁగ భక్తి ననుష్ఠింపు । కమలనయన.

క. జీవన్ముక్తి లభించుం, గావున నేమఱక తలఁపు । గైకొని దీనిన్
వావిరి నొల్లనివారికిఁ, దావల మగు మృత్యుభయము । దవ్వగు సుఖమున్.

క. అని యిట్లు దేవహూతిక, మన మలరఁగఁ గపిలుఁ డాత్మ । మార్గం బెల్లన్
వినిపించి చనియె నని విదు,రునకున్ మైత్రేయమునివరుం డెఱిఁగించెన్. 1042

వ. అట్లు కపిలుం డేగినం బిదప దేవహూతియుం బుత్త్రుండు సెప్పిన యోగమార్గం బున విజ్ఞానంబు గలిగి యుండియుం బెనిమిటి యైన కర్దమునిం దనయుం డైన కపిలునిం బాసి వినష్టవత్సంబు గల గోవు చందంబునం దల్లడిల్లుచుం గపిలమహా మునిం దలంచుచుం గర్దమతపస్సామర్థ్యరచితం బైన యట్టి. 1043

ఉ. మానితసౌరభప్రసవమంజులపక్వఫలప్రవాళభా
రానతచూతపోతవిటపాగ్రనికేతనరాజకీర[1]స
మ్మానిసుఖానులాపపరిమండితకర్దమతాపసాశ్రమో
ద్యానవనప్రదేశకమలాకరతీరనికుంజపుంజముల్. 1044

వ. వెండియు. 1045

సీ. అంచితస్ఫటికమయస్తంభదీప్తిచేఁ, గోమలమరకతకుడ్యములను
సజ్జాతివజ్రాలసజ్జాలరుచులచేఁ, భాసిల్లు నీలసోపానములను
దీపించు చంద్రకాంతోపలవేదుల, విద్రుమగేహళీవిలసితముల
హాటకరత్నకవాటశోభితము, నలఘుసౌధశాలాంగణముల

తే. వరపయఃఫేనపటపాండురకరీంద్ర, దంతనిర్మితఖట్వాంగధవళపటవి
రచితశయ్యాళులను జతురంతయాన, కనకపీఠాదివస్తుసంఘముల నెల్ల. 1046

వ. మఱియు వికచకమలకువలయసౌగంధికబంధురసుగంధానుబంధిగంధవహశోభితం బును నరవిందనిష్యందకందళితమరందరసపానమదవదిందిందిరసందోహఝుంకార సంకులంబును నై చెలువారు బావులు గలిగి పురందరసుందరీవందితం బైన కర్దమాశ్రమంబుఁ బరిత్యజించి కుటిలంబు లైన కుంతలంబులు జటిలంబులుగా ధరియించి సరస్వతీబిందుసరోవరంబులం ద్రిషవణస్నానంబు గావించుచు నుగ్ర తపోభారంబునం గృశీభూతశరీర యై నిజకుమారుండును బ్రసన్నవదనుండును గపిలనామధేయుండును నగు నారాయణుని (సమస్తవస్తుచింతలచే) ధ్యానంబు సే యుచుం బ్రవాహరూపం బైన భక్తియోగంబునను నధిక వైరాగ్యంబునను [2]యుక్తా నుష్ఠానజాతం బై బ్రహ్మత్వాపాదకం బగు జ్ఞానంబునను విశుద్ధమనంబునను గలిగి.

సీ. అనయంబు నాత్మనాయకుఁడును విశ్వతో, ముఖుఁడు ననంతుఁడు పరముఁడు నజుండు
చతురుండు నిజపరిజ్ఞానదీపాంకుర, మహామనిరస్తసమస్తభూరి
మాయాంధకారుఁ డమేయుఁ డీశ్వరుఁ డగు, నా పరబ్రహ్మంబునం దవిరత
బద్ధతత్త్వజ్ఞానపరతచే నిర్ముక్త, జీవభావమున విశిష్టయోగ

తే. భవ్యసంప్రాప్తనిర్మలబ్రహ్మభావ, మునను గలిగి సమాధిచే నెలమి దనరు
నపునరావృత్తి మగు త్రిగుణప్రధాన, తత్త్వముల నొప్పు సంతతోదార నియతి.

తే. కలలఁ దోఁచిన వస్తుసంఘముల మేలు, కని కనుంగొనఁగా లేనిక్రమమున జూపోల్కిఁ

---

1. ‘కేకినికరానులాప పరికీర్తిత...తీరనికుంజ’. 2. ‘బ్రహ్మజ్ఞానంబునను జ్ఞానహేతువు లైన యుక్తానుష్ఠానంబులను విశుద్ధ’ వ్రా. ప్ర.

బొలఁతి దనయాత్మ మఱచి యోగమ్మున నధూమ, మైనపావకుగతి నుండె నంతలోన.

క. గురుయోగశక్తిచే నం, బరతలమున కెగసి సత్కృపామయుఁ డగునా
పరవాసుదేవచరణాం, బురుహాయుగన్యస్తచిత్తమును గల దగుచున్. 1050

వ. ఇట్లు కపిలోక్తమార్గంబున దేవహూతి శ్రీహరియందుఁ గలసె నయ్యంగనారత్నంబు మోక్షంబునకుం జనక్షేత్రంబు సిద్ధపదం బను పేరం బరఁగి ప్రసిద్ధి వహించె నంత నక్కడఁ గపిలుండు దల్లిచేత ననుజ్ఞాతుం డై సిద్ధచారణగంధర్వాప్సరోమునినివహసంస్తూయమానుం డగుచు సముద్రునిచేత దత్తార్హణపూజానికేతంబులు వడసి సాంఖ్యాచార్యాభిష్టుతం బగుయోగంబు నవలంబించి (లోకత్రయ)శాంతికొఱకు సమాహితుం డై (స్వపిత్రాశ్రమంబు విడిచి) యుదగ్భాగంబునకుం జనియె నని మైత్రేయమహాముని విదురున కిట్లనియెఁ దండ్రీ యీయుపాఖ్యానంబు నాకు గోచరించినరీతి నీకుం జెప్పితి నిది కపిలదేవహూతిసంవాదం బత్యంతపావనంబు గపిలప్రణీతంబు నయినయోగంబు దీనిఁ బరమభక్తియుక్తుం డై యెవ్వండు పఠించు నెవ్వండు విను నట్టిపుణ్యాత్ములు విగతపాపు లై గరుడధ్వజుం డైనపుండరీకాక్షుని శ్రీచరణారవిందంబులం బొందుదు రని మైత్రేయుండు విదురున కెఱిఁగించినవిధంబున శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకు నీకథావృత్తాంతంబు సెప్పిన విని ప్రహృష్టహృదయు లై మునికులోత్తమా భవద్వ్యాఖ్యాపూరం బగుభగవత్కథామృతంబులు గ్రోలుచుండ మామనంబులు దనివోవ దింకను దరువాతివృత్తాంతంబులు మాకు విశదంబులుగ వినిపింప నీవ యర్హుండ వని యడుగుటయు. 1051

చ. జనకసుతామనోపమలసారసకోమలచంచరీక చం
దన శరదిందు కుందహార తార మరాళ పటీర చంద్రికా
వినుతయశోవిశాల రఘువీర దరస్మితపద్మపత్త్రలో
చన నిటలాంబక ప్రకటచాపవిఖండన వంశమండనా. 1052

తరలము. పరమపావన విశ్వభావన బాంధవప్రకరావనా
శరధిశోషణ సత్యభాషణ సత్కృపామయభూషణా
దురితతారణ సృష్టికారణ దుష్టలోకవిదారణా
ధరణిపాలన ధర్మశీలన దైత్యమర్దనఖేలనా. 1053

మాలిని. అవిజగణశరణ్యా దీపితానంతపుణ్యా
ప్రవిమలగుణజాలా భక్తలోకానుపాలా
భవతిమిరదినేశా భాసకోటిప్రకాశా
కువలయహితకారీ ఘోరదైత్యప్రహారీ. 1054

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్ర సహజ

పాండిత్యపోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగవతంబను మహాపురాణంబు
నందు విదురనీతియు విదురుతీర్థాభిగమనంబును నుద్ధవసందర్శనంబును గౌరవ
యాదవకృష్ణాదినిర్యాణంబును గంగాప్రవాహంబున విదురుండు మైత్రేయమునిం గనుట
యు విదురమైత్రేయసంవాదంబును జగదుత్పత్తిలక్షణంబును మహదాదులసంభవ
ప్రకారంబును మహదాదులు నారాయణు నభినందించుటయు విరాడ్విగ్రహప్ర
కారంబును శ్రీమహాభాగవతభక్తికారణం బగుపద్మసంభవు జన్మప్రకారంబును
బ్రహ్మతపంబును బరమేష్ఠికిం బుండరీకాక్షుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు బ్రహ్మకృతం
బయినవిష్ణుస్తోత్రంబును గమలసంభవునిమానససర్గంబును బరమాణువులపుట్టువు
ను భూర్భువస్సువరాదిలోకవిస్తారంబును గాలదివసమాసవత్సరాదినిర్ణయంబును
నాయుఃపరిమాణంబును జతుర్యుగపరిమాణంబును బద్మసంభవుసృష్టిభేదనంబును
సనకాదులజన్మంబును స్వాయంభువమనువుజన్మంబును శ్రీహరివరాహావతారం
బును భూముద్ధరణంబును సూకరాకారుం డైనహరిని విధాత స్తుతియించుటయు
దితికశ్యపసంవాదంబును గశ్యపుండు రుద్రుని బ్రశంసించుటయుఁ గశ్యపువలన దితి
గర్భంబు ధరించుటయుఁ దత్ప్రభావంబునకు వెఱచి దేవతలు బ్రహ్మసన్నిధికిం
జని దితిగర్భప్రకారంబు విన్నవించుటయు సనకాదులు వైకుంఠంబున కరుగుట
యు నందు జయవిజయుల కలిగి సనకాదులు శపించుటయు శ్రీహరిదర్శనంబును
బ్రాహ్మణప్రశంసయు సనకాదులు హరిని నుతించుటయు హిరణ్యకశిపుహిరణ్యా
క్షులజన్మప్రకారంబును హిరణ్యాక్షునిదిగ్విజయంబును సవనవరాహహిరణ్యాక్షు
లయుద్ధంబును బ్రహ్మస్తవంబును హిరణ్యాక్షువధయు నమరగణంబులు శ్రీహరి
నభినందించుటయు హరి వరాహావతారవిసర్జనంబు సేయుటయును దేవతిర్యఙ్మను
ష్యాదులసంభవంబును గర్దమమహాముని తపంబునకు సంతసించి శ్రీహరి ప్రత్యక్షం
బగుటయుఁ గర్దముండు స్వాయంభువమనుపుత్త్రి యైన దేవహూతిం బరిణయం బగు
టయు దేవహూతిపరిచర్యలకు సంతసిల్లి కర్దముండు నిజయోగకల్పితం బగు
విమానంబునందు నిలిచి సహస్రదాసీపరివృత యైన దేవహూతిం గూడ భారతాది
వర్షంబులు గలయం గ్రుమ్మరుటయు దేవహూతి గర్దమునివలనం గన్యకానవకం
బును గపిలునిం గనుటయుఁ దత్కన్యకావివాహంబులును గర్దముని తపోయా
త్రయుఁ గపిలదేవహూతిసంవాదంబును శబ్దాదిపంచతన్మాత్రలజన్మప్రకారంబును
బ్రహ్మాండోత్పత్తియు విరాట్పురుషకర్మేంద్రియపరమాత్మప్రకారంబును బ్రకృ
తిపురుషవివేకంబును నారాయణుని సర్వాంగస్తోత్రంబును సాంఖ్యయోగంబును
భక్తియోగంబును జీవునకైనగర్భసంభవప్రకారంబును జంద్రసూర్యమార్గం
బును బితృమార్గంబును దేవహూతినిర్యాణంబును గపిలమహాముని తపంబు
నకుం జనుటయు ననుకథలం గలతృతీయస్కంధము. 1055

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీ

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

చతుర్థస్కంధము

విలసితధరణీతన
యావదనసరోజవాసరాధిప సితరా
జీవదళనయన నిఖిలధ
రావరనుతసుగుణధామ రాఘవరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుండైన పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

సీ. జననాథ విను విదురునకును మైత్రేయమునినాథచంద్రుఁ డిట్లనియె మఱియు
స్వాయంభువున కర్థి శతరూపవలనను, గూఁతులు మువ్వు రాకూతి దేవ
హూతి ప్రసూతులు నా నొనరఁ బ్రియవ్రతోత్తానపాదులు నను తనయయుగము
జనియింప సందర్భసంభవయైన యా, కూతిని సుమహితభ్రాతృమతిని

తే. దనకు సంతానవిస్తారార్థంబు గాఁగఁ, బుత్రికాధర్మమునఁ దియ్యఁబువ్వుఁబోఁడిఁ
బ్రకటమూర్తి రుచిప్రజాపతికి నిచ్చె, మనువు మును దన మొదలిశతరూప యనుమతింప.

వ. అట్లు వివాహంబైన రుచిప్రజాపతి బ్రహ్మవర్చస్వియుఁ బరిపూర్ణగుణుండును గావునఁ జిత్తైకాగ్రతఁ జేసి యాకూతి యందు శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞరూపధరుం డగు పురుషుండును జగదీశ్వరి యగు నాదిలక్ష్మి యమ్మహాత్మునకు నిత్యానపాయిని గావునఁ దదంశంబున దక్షిణ యను కన్యకారత్నంబుగను మిథునంబు సంభవించె నందు స్వాయంభువుండు సంతుష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బుత్రికాపుత్త్రుండును విలసితతేజోధనుండును శ్రీవిష్ణుమూర్తి(రూపుండును నగు యజ్ఞుని) దనగృహంబునకుఁ దెచ్చి యుంచె రుచియుఁ గామగమనయైన దక్షిణ యను కన్యకాలలామంబును దనయొద్దన నిలిపె నంత సకలమంత్రాధిదేవత యగు శ్రీయజ్ఞుండు (దనుఁ బతిఁగఁ గోరెడు) దక్షిణ యను కన్యకం బరిణయం బయ్యె వార లాదిమిథునంబు

గాఢవ్రతనిష్ఠంబు గాకుండ నని చెప్పి స్వాత్మీయ యుండు కొంటియును నిల్పిరయొ.

క. దీపశిఖ యంత వారల, యామూర్తులు గలగ కేవశికావళి గనుచున్
దేవలు [1]నభినందించఁగ, నా విధమున వేనఁ బుట్టె నతిబలయుతసూనుల్. 5

వ. వారు తోషుండును బ్రతోషుండును సంతోషుండును భద్రుండును శాంతియు నిడస్పతియు నిధ్మండును గవియు విభుండును వహ్నియు సుదేవుండును రోచనుండును నను ద్వాదశులు సంభవించిరి (వారలు స్వాయంభువాంతరంబునం దుషితు లను దేవగణంబులై వెలసిరి మఱియు) మరీచిప్రముఖులైన మునీశ్వరులును యజ్ఞుండును దేవేంద్రుండును మహాతేజోరూపసంపన్ను లయిన ప్రియవ్రతోత్తానపాదులునుం గలిగి పుత్రపౌత్రనప్తృజనసంకీర్ణం బయి యా మన్వంతరంబు (పాలితం బగుచు) వర్తిల్లె నమ్మనువు ద్వితీయపుత్త్రి యైన దేవహూతిం గర్దమున కిచ్చి తద్వంశవిస్తారంబు గావించె నని మున్న యెఱింగించితి వెండియు నమ్మనువు మూఁడవచూలైన ప్రసూతి యను కన్యకను (బ్రహ్మపుత్త్రుండగు) దక్షప్రజాపతికి నిచ్చె నా దక్షునకుఁ బ్రసూతివలన నుదయించిన ప్రజాపరంపరలచేత ముల్లోకంబులు విస్తృతంబు లయ్యె మఱియుఁ గర్దమపుత్త్రికాసముదయంబు బ్రహ్మర్షిభార్య లగుటం జేసి వారివలనం గలిగినసంతానపరంపరల వివరించెద. 6

కర్దమప్రజాపతిసంతతిని దెలుపుట.

సీ. ఘనుఁ డామరీచికిఁ గర్దమాత్మజ యగు, కళ యను నంగనవలనఁ గశ్య
పుం డనుకొడుకును బూర్ణిమ యను నాఁడు, బిడ్డయుఁ బుట్టిరి పేర్చి వారి
వలనఁ బుట్టిన ప్రజావళిపరంపరలచే, భువనంబు లెల్ల సంపూర్ణ మగుచు
జరగెను బూర్ణిమ జన్మాంతరంబున, హరిపదప్రక్షాళితాంబువులను
తే. గంగయను పేరఁ బుట్టియె కన్య దేవ, కుల్యయను పేరఁ దగు నొక్క కూఁతు నఖిల
విశ్వసంవ్యాపకుం డగు విరజుఁ డనెడి, తనయు నొక్కనిఁ గాంచె మోదంబుతోడ.

క. అనఘుం డత్రిమహాముని, యనసూయాదేవివలన నజహరిపురసూ
దనులకళాంశంబుల సం,దనులను ముగ్గురను గనియెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 8

క. అనవుడు విదురుఁడు మైత్రే,యునిఁ గనుఁగొని పలికె మునిజనోత్తమ జగతిన్
జననస్థితిలయకారణు, లన వెలసిన పద్మగర్భహరిహరు లెలమిన్. 9

క. ఏమినిమిత్తం బత్రిమ,హామునిమందిరమునందు ననసూయకు ను
ద్దామగుణు లుదయ మైరన, నా మైత్రేయుండు పలికె నవ్విదురునితోన్. 10

సీ. సుచరిత్ర విను విధిచోదితుండై యత్రి, దప మాచరింపఁ గాంతాసమేతుఁ
డయి ఋక్షనామకులాద్రితటంబున, ఘుమఘుమారావసంకులవిలోల
కల్లోలజాలసంకలితనిర్వింధ్యాన, దీజలపరిపుష్టరాజితప్ర

1. 'నభినందించిరి...నమరగణంబుల్' వ్రా. ప్ర.

సూనగుచ్ఛస్వచ్ఛమానితాశోకప, లాశకాంతారస్థలమున నెలమి
తే. నరిగి యచ్చోట నిర్ద్వంద్వుఁడగుచుఁ బ్రాణ, నియమమున నేకపదమున నిలిచి గాలిఁ
దినుచుఁ గ్రోలి కృశీభూతదేహుఁడగుచుఁ, దపము గావించె దివ్యవత్సరశతంబు.
వ. ఇట్లతిఘోరం బైనతపంబు సేయుచుండ నచ్చిత్తంబున. 12
క. ఏవిభుఁడు జగదధీశ్వరుఁ, డావిభుశరణంబు సొత్తు నతఁ డాత్మసమం
బై వెలసినసంతతిని దయాపరమతి నిచ్చుఁ గాక యని తలఁచు నెడన్. 13
చ. మునుకొని యత్తపోధనశిరోమూర్ధజవైనతపఃకృశానుచే
తను ద్రిజగంబులుం గరఁగి తప్తము లైనను జూచి పంకజా
సనమురశాసనత్రిపురశాసను లచ్చటి కేఁగి రప్సరో
జనసురసిద్ధసాధ్యమునిసన్నుతభూరియశోభిరాము లై. 14
వ. అట్లు మునీంద్రునాశ్రమంబు డాయం జనునవసరంబున. 15
చ. అనఘతపోభిరాముఁ డగునత్రిమునీంద్రుఁడు గాంచెఁ దప్తకాం
చనఘనచంద్రికారుచిరచారుశరీరుల హంసనాగనూ
దనవృషభేంద్రవాహుల నుదారకమండలచక్రశూలసా
ధనుల విరించివిష్ణుపురదాహుల వాక్కమలాంబికేశులన్. 16
వ. మఱియుఁ గృపావలోకనమందహాససుందరవదనారవిందంబులు గలమహాత్ముల సందర్శించి యమందానందకందళితహృదయారవిందుం డై సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి బద్ధాంజలి గావించి నిటలతటఘటితకరపుటుం డై దుర్నిరీక్షం బైనతత్తేజోవిశేషంబు దేఱి చూడం జాలక ముకుళితనేత్రుం డై తత్పరాయత్తచిత్తుం డగుచు సర్వలోకగరిష్ఠంబు లైన మృదుమధురగంభీరభాషణంబుల ని ట్లని స్తుతియించె. 17
సీ. ప్రతికల్పమందు సర్వప్రపంచోద్భవ, స్థితివినాశంబులఁ జేయునట్టి
మహితమాయాగుణమయదేహములఁ బొల్చు, నజవాసుదేవశివాభిధాన
ములు గల్గుమీపాదజలజాతములకు నే, నతిభక్తి వందనం బాచరింతు
నఖిలచేతనమానసాగమ్యు మన నొప్పు, మూర్తులు గల్గుమీమువ్వురందుఁ
తే. బరఁగ నాచేతఁ బిలువంగఁబడినధీరుఁ, డెవ్వఁడే నొక్కరునిఁ బిల్వ నిపుడు మీరు
మువ్వు రేతెంచుటకు నామబుద్ధి విస్మయంబు గదిరెఁ జెప్పరే యనఘులార.
వ. అదియునుం గాక సంతానార్థంబు నానావిధపూజలు గావించి నాచిత్తంబున ధరియించినమహాత్ముం డొక్కరుండ యనిన నమ్మువ్వురు విబుధశ్రేష్ఠులు నతనిం గనుంగొని సుధామధురంబు లయినవాక్యంబుల ని ట్లనిరి. 19
క. విను మేము ముగుర మయ్యును, ననుపమమతిఁ దలఁప నేకమై యుందుము నీ
మనమందు నేమి గోరితి, వనయము నాకోర్కి సఫల మయ్యెడుఁ జుమ్మీ. 20
క. మామువ్వురయంశంబుల, ధీమంతులు సుతులు పుట్టి త్రిజగము లెల్లన్

నీమంగళగుణకీర్తిన్, శ్రీమహితము సేయఁ గలరు § సిద్ధము సుమ్మా. 21
క. అని మునిచంద్రుఁడు దనమున, నూనఁ గామించినవరంబు § బుధవరులు ముదం
బున నొసఁగి యతనిచేఁ బూ,జనముఁ బరితృప్తులగుచుఁ § జనిరి యథేచ్ఛన్.
ఉ. ఆసుచరిత్రదంపతు లుదంచితలీలఁ గనుంగొనంగ న
బ్జాసనునంశమందు నమృతాంశుఁడు [1]విష్ణుకళన్ సుయోగవి
ద్యాసుభగుండు దత్తుఁడు బురాంతకుభూరికళాంశమందు దు
ర్వాసుఁడునై జనించి రనవద్యపవిత్రచరిత్రు లిమ్మలన్. 23
క. అంగిరసుఁ డనెడుమునికిఁ గు,లాంగన యగుశ్రద్ధయందు § నంచితసౌంద
ర్యాంగులు గూఁతులు నలువురు, మంగళవతు లుదయ మైరి § మాన్యచరిత్రా.
క. వారు సినీవాలి యనఁ గు,హూరాకానుమతు లనఁగ § నొప్పిరి మఱియుం
గోరసుతయుగము గలిగెను, స్వారోచిషమనువు వేళ § శస్తఖ్యాతిన్. 25

వ. వారలెవ్వ రనిన భగవంతుం డగు నుతథ్యుండును బ్రహ్మనిష్ఠుం డగుబృహస్పతియు ననం బ్రసిద్ధిం గాంచిరి పులస్త్యుండు హవిర్భుక్కనునిజభార్యయందు నగస్త్యుసం బుట్టించె నాయగస్త్యుండు జన్మాంతరంబున జఠరాగ్నిరూపం బై ప్రవర్తించె వెండియు నాపులస్త్యుండు విశ్రవసునిం గలిగించె నావిశ్రవసునకు నిలబిల యనుభార్యవలనం గుబేరుండును గైకసి యనుదానివలన రావణకుంభకర్ణవిభీషణులును బుట్టిరి పులహునకు గతి యనుభార్యవలనఁ గర్మశ్రేష్ఠుండును వరీయాంసుండును సహిష్ణుండును ననుమువ్వురు గొడుకులు జనియించిరి మఱియుఁ గ్రతువునకుఁ గ్రియ యనుభార్యయందు (బ్రహ్మతేజంబున జ్వలించుచున్న)షష్టిసహస్రసంఖ్యలు గలవాలఖిల్యు లనుమహర్షులు గలిగిరి వసిష్ఠుండూర్జ యనుభార్యయందుఁ జిత్రకేతుండును సురోచియు విరజుండును మిత్రుండును నుల్బణుండును వసుభృద్ధ్యానుండును ద్యుమంతుండును ననుసప్తఋషులను భార్యాంతరంబున శక్తిప్రముఖపుత్త్రులనుం బుట్టించె నథర్వుం డనువానికిఁ జిత్తి యనుభార్యయందు ధృతవ్రతుండు నశ్వశిరస్కుండు నయిన దధ్యంచుండు పుట్టె మహాత్ముం డగుభృగువు ఖ్యాతి యనుపత్నియందు ధాతయు విధాతయు నను పుత్త్రద్వయంబును భగవత్పరాయణ యగు శ్రీయనుకన్యకం బుట్టించె నాధాతృవిధాతృలు మేరు వనువానికూఁతు లయినయాయతినియతు లనుభార్యల వలన మృకండప్రాణు లనుకొడుకులం బుట్టించి రందు మృకండునకు మార్కండేయుండును బ్రాణునకు వేదశిరుం డనుమునియుం బుట్టిరి భృగువునకు నుశన యనుకన్యయందుఁ గవి యనువాఁడు పుట్టె నిట్లు కర్దమదుహిత లయినకన్యకానవకంబువలనం గలిగినసంతానపరంపరలచేత సమస్తలోకంబులుఁ బరిపూర్ణంబు లయ్యె నట్టిసద్యఃపాపహరంబును శ్రేష్ఠతమంబును నైనకర్దమదౌహిత్రసంతాన

1. 'విష్ణుకళందుయోగ' వ్రా. ప్ర.

ప్రకారంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠచిత్తుండ వగు నీకుం జెప్పితి నింక దక్షప్రజాపతివంశం బెఱింగింతు వినుము. 26

దక్షప్రజాపతిసంతతిని దెలియఁజేయుట.

క. వనజజునివలన భవ మం, దిన యాదక్షప్రజాపతికి మనునిజనం
దన యగు ప్రసూతివలనను, సనఘా పదియార్వు రుదయ మందిరి కన్యల్. 27

వ. ఇట్లుదయించినయక్కన్యకాషోడశంబునందు శ్రద్ధయు మైత్రియు దయయు శాంతియుఁ దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గ్రియయు నున్నతియు బుద్ధియు మేధయుఁ దితిక్షయు హ్రీయు మూర్తియు ననునామంబులు గలపదుమువ్వురను ధర్మరాజున కిచ్చె నొక్కకన్యక నగ్నిదేవునకును నొక్కతెం బితృదేవతలకును నొక్కతె (జన్మమరణాదినివర్తకుం డగు) నభవునకుం బెండ్లిసేసె నంత నాధర్మునిపత్నులయందు శ్రద్ధవలన ఋతంబును మైత్రివలనఁ బ్రసాదంబును దయవలన నభయంబును శాంతివలన సుఖంబును దుష్టివలన ముదంబును బుష్టివలన స్మయంబును గ్రియవలన యోగంబును నున్నతివలన దర్పంబును బుద్ధివలన నర్థంబును మేధవలన స్మృతియుఁ దితిక్షవలన క్షేమంబును హ్రీవలనఁ బ్రశ్రయంబును మూర్తివలన సకలకల్యాణగుణోత్పత్తిస్థానభూతు లగునరనారాయణు లనుఋషు లిద్దఱును సంభవించిరి వారలజన్మకాలంబున. 28

సీ. గంధవాహుండు మందగతి ననుకూలుఁడై, వీచె నల్దిక్కులు విశద మయ్యె
నఖిలలోకంబులు నానందమును బొందెఁ, దుములమై దేవదుందుభులు మొరసెఁ
గర మొప్పె జలధులు కలఁక లడంగెను, మించినగతిఁ బ్రవహించె నదులు
గంధర్వకిన్నరగానముల్ వీతెంచె, నప్సరోజనములాస్యములు సెలఁగె
తే. సురలు గురియించి రందంద విరులవాన, మునిజనంబులు సంతోషమునఁ జెలంగి
వినుతు లొనరించి రవ్వేళ విశ్వమెల్లఁ, బరమమంగళమై యొప్పె భవ్యచరిత.

వ. ఆసమయంబున బ్రహ్మాదిదేవత లమ్మహాత్ములకడకుఁ జనుదెంచి యిట్లని స్తుతియించిరి.

సీ. గగనమందులఁ దోఁచు గంధర్వనగరాది, రూపభేదములట్లు రూఢి మెఱసి
యేయాత్మయం దేసి నేపారుమాయచే, నివిశ్వ మిటు రచియింపఁబడియె
నట్టియాత్మప్రకాశార్థమై మునిరూప, మున ధర్మగృహమునఁ బుట్టినట్టి
పరమపురుషునికిఁ బ్రణమిల్లెద మదియుఁ, గాక యీసృష్టి దుష్కర్మవృత్తి
తే. జరగ నీకుండుకొఱకునై సత్త్వగుణము, చే సృజించినమమ్మిట్లు శ్రీనివాస
మైనసరసీరుహప్రభ నపహసించు, నీకృపాలోకనంబుల నెమ్మిఁ జూడు. 31

క. అని యిట్లు దేవగణములు' వినుతింపఁ గృపాకటాక్షవీక్షణములచేఁ
గని వారు గంధమాదన, మున కేఁగిరి తండ్రముదము ముప్పిరిగొనఁగన్. 32

క. ధరణీభర ముడుపుట కా, నరనారాయణులు భువి జనన మనయము నొం
దిరి యర్జునకృష్ణాఖ్యులఁ, గురుయదువంశముల సత్త్వగుణయుతులగుచున్. 33

వ. మఱియు నగ్నిదేవునకు దక్షపుత్త్రియైనస్వాహాదేవి యను భార్యయందు హుత భోజను లగుపావకుండును బవమానుండును శుచియు నను మువ్వురు గొడుకులు గలిగిరి వారివలనం బంచచత్వారింశత్సంఖ్యలం గలయగ్ను లుత్పన్నంబు లయ్యె నిట్లు పితృపితామహయు క్తంబుగా నేకోనపంచాశత్సంఖ్యలు గల యగ్నులు బ్రహ్మవాదులచే యజ్ఞకర్మంబులం దగ్నిదేవతాకంబు లైనయిష్టులు దత్తన్నా మంబులచేతం జేయంబడు చుండు (నాయగ్ను లెవ్వరనిన నగ్నిష్వాత్తులు బర్హి షదులు సౌమ్యులు పితలు నాజ్యపలు సాగ్నులు నిరగ్నులు నన నేడుదెఱంగు లై యుండురు దాక్షాయణి యగు స్వధ యనుధర్మపత్నియందు వారలవలన వయునయు ధారిణియు ననునిద్దఱు కన్య లుదయించి జ్ఞానవిజ్ఞానపారగ లగుచు బ్రహ్మనిష్ఠ లయి పరఁగిరి) వెండియు. 34

--- ఈశ్వరునకును దక్షప్రజాపతికిని విరోధము సంభవించుట. ---

సీ. దక్షప్రజాపతితనయ యాభవునిభార్య యనఁగాఁదగుసతి యనుంతాంగి సతతంబుఁ బతిభక్తిసలుపు చుండియుఁ దనూజాతలాభము నందఁజాలదయ్యె భర్గునిదెసఁ జాలఁ బ్రతికూలుఁ డైనట్టి, తమతండ్రి మీఁదిరోషమునఁ జేసి వల నేది తా ముగ్ధవలె నిజయోగమార్గంబున నాత్మదేహంబు విడిచె

తే. ననిమునీంద్రుండు వినిపింపనమ్మహాత్ముఁ, డై నవిదురుండు మనమునఁ నద్భుతంబు గదురఁదత్త్వవిద వేడ్కగడలుకొనఁగ, మునివరేణ్యునిఁజూచియిట్లనియెమఱియు.

సీ. చతురాత్మమహితృవత్సలుఁడై నదక్షుండు, దనకూఁతు సతి ననాదరము సేసి యనయంబునఖిలచరాచరగురుఁడుని, ర్వైరుండు శాంతవిగ్రహుఁడు ఘనుఁడు జగముల కెల్లను దైవ మగు దేవుండు, నంచితాత్మారాముఁ డలఘుమూర్తి [1]శీలవంతులలోన శ్రేష్ఠుండు నగునట్టి, భవునందు విద్వేషపడుట కేమి

తే. కారణము సతి దా నేమికారణమున, విడువరానట్టిప్రాణముల్ విడిచెమఱియు శ్వశురజామాతృవిద్వేషసరణి నాకుఁ, దెలియ నానతియిమ్ము సుధీవిధేయ. 36

క. అని యడిగిన నవ్విదురునిఁ, గనుఁగొని మైత్రేయుఁ డనియెఁ గౌతుక మొప్పన్ విను మనఘ తొల్లి బ్రహ్మలు, జననుతముగఁ జేయునట్టిసత్త్రముఁ జూడన్ 37

చ. సరసిజగర్భయోగిజనశర్వసుపర్వమునీంద్రహవ్యభు
క్పరమబుషిప్రజాపతులు భక్తిమెయిం దనరెంచి యుండ [2]న
త్తరణిసమానతేజుఁ డగు దక్షుఁడు వచ్చినఁ దత్సదస్యులుం
దర మిడి లేచి రప్పుడు, పితామహభర్గులు దక్క నందఱున్. 38

క. చను దెంచినయాదక్షుఁడు, వనజజునకు మ్రొక్కి భక్తివశు లై సభ్యుల్
దన కిచ్చినపూజలు గై, కొని యర్హాసనమునందుఁ గూర్చుండి తగన్, 39

తే. తన్నుఁ బొడగని సభ్యులందఱును లేవ, నాసనము దిగనట్టిపురారివలను

1. శీలవ్రతులలోన. 2. 'నత్తతేఁ దరుణార్కతేజుఁ' ప్రా.ప్ర.

గన్నఁగొనెను విస్ఫులింగములు సెదరఁ, జూచి యిట్లను రోషవిస్ఫురణ మెఱయ.

తే. (వినుఁడు మీరెల్ల రో బుధ మునిహు, తాశనాదిసురోత్తములార మోహ
మత్సరోక్తులు గావు నామాట లనుచు, వారి కందఱ కాపదర్తి రైరిఁ జూపి.) 41

సీ. పరికింప నితఁడు దిక్పాల[1]యశోహాని, కరుఁడు క్రియాశూన్యపరుసచేతఁ
గర మొప్ప సజ్జనాచరితమార్గము దూషి, తం బయ్యె నెన్నఁగ నితఁడు పుండు
మహితసావిత్రీసమానను సాధ్వి స, న్మత్తనూజను మృగశాబనేత్ర
ననలభూసురబంధుజనసమక్షమున మ, ర్కటలోచనుఁడు కరగ్రహణ మర్థిఁ

తే. జేసి తా శిష్యభావంబుఁ జెందకాత్మఁ, దలఁచి ప్రత్యుద్గతాభివందనము లెలమి
నడపకుండిన మానినీ నన్నుఁ గన్న, నోఁటిమాటకుఁ దన కేమి గౌరవోమె. 42

సీ. ♦అశయంబు లుప్తక్రియాకలాపుఁడు మాన, హీనుఁడు మర్యాద లేనివాఁడు
మత్తప్రచారుఁ డున్మత్తప్రియుఁడు దిగం, బరుఁడు భూతప్రేతపరివృతుండు
దామసప్రమథభూతములకు నాథుఁడు, భూతలిప్తుం డస్థిభూషణుండు
నష్టశౌచుండు నున్మదనాథుఁడును దుష్ట, హృదయుఁ డుగ్రుఁడును బ్రేతభూమి

తే. కేతనుఁడు వితతస్రస్తకేశుఁ డశుచి, యయినతన కొక్క శివనామమను ప్రవాద
గలిగెఁ గాని యశివుఁడని శాన కెఱిఁగి, యెఱిఁగి వేదంబు శూద్రునకిచ్చు నటులు.

వ. ఇతనికి నస్మత్తనూజను విధివత్ప్రకారంబున నిచ్చితి. 44

క. అని యిట్టులు ప్రతికూలవ, చనములు దక్షుండు వలికి శపియింతును శ
ర్వుని నని జలమును గొని కర, మున నునిచి యిటు లనె రోషమున ననఘాత్మా.

క. ఇతఁ డింద్రోపేంద్రపరీ, వృత్తుఁ డై మఖసమయమున హవిర్భాగము దే
వతలం గూడఁగ మహితని, యతిఁ బొందక యుండుఁగాక యని శపియించెన్.

వ. ఇట్లు దక్షుండు వల్కినగర్హితవాక్యంబులు వినిందితంబు లగుం గాని యాథార్థ్యంబున వాస్తవంబు లగుచు భగవంతుం డగురుద్రునందు ననిందితంబు లై స్తుతిరూపంబుల నొప్పెఁ దదనంతరంబ రుద్రునకు శాపం బిచ్చినకారణంబున దక్షుండు సదస్యముఖ్యులచే నకృత్యం బని నిషేధింపంబడి ప్రవృద్ధం బయినక్రోధంబుతోడ నిజనివాసంబునకుం జనియెనంత గిరిశానుచరాగ్రేసరుం డగునందికేశ్వరుండు దక్షుండు నిటలాక్షుని శపియించినశాపంబు నతనిపల్కినయనర్హవాక్యంబులును విని కోపారుణితలోచనుం డై యిట్లను నీదక్షుండు మర్త్యశరీరంబు శ్రేష్ఠంబుగాఁ దలంచి యప్రతిద్రోహి యైన భగవంతునందు భేదదర్శి యై యపరాధంబుఁ గావించె నిట్టిమూఢాత్ముండు దత్త్వవిముఖుండగు మఱియుం గూట

1. కవరయశో, హానికరుఁడు క్రియా♦హీనుచేత. ♦42- 43 వ-పద్యములకు నడుమ 'ఇట్లను చున్నసమయంబున, క. శివు దక్షుఁడు నిందించు తె,గునకున్ శిరమూఁచె రుచిభ♦గుఁడు కనుఁగీఁటెం గవకవ నగియెను బూషుఁడు,దివిజాలు ఋత్విజాలు నవమ♦లిన్ వినుచుండన్. వ. అంత దక్షుఁడు మఱియును,' అని యధికపాఠ మొకప్రతిని గానిపించుచున్నది.

ధర్మంబు (లయిన నివాసంబు) లగ్రామ్యసుఖకాంక్షం జేసి సక్తుండై యర్థవాదంబు
లైన వేదంబులచేత నష్టమనీషం గలిగి కర్మతంత్రంబు విస్తృతంబు సేయు
చుండియు దేహాదికంబు లుపాదేయంబులుగాం దలంచుచు బుద్ధిచేత నాత్మత
త్త్వంబు మఱచి వర్తించుచుం బశుప్రాయుండై స్త్రీకాముండు నగు నిదియునుం
గాక దక్షుం డచిరకాలంబున మేషముఖుం డగు నని మఱియు. 47

మ. అనయంబుం దనమానసంబున నవిద్యన్ ముఖ్యతత్త్వంబు గాఁ
గని గౌరీశుఁ దిరస్కరించినయసత్కర్మాత్ము నీదక్షుని
న్ననువర్తించినవాఁడు సంసరణకర్మారంభుఁ డై నిచ్చలున్
జననం బందుచుఁ జచ్చుచున్ మరల నోజం బుట్టుచున్ వర్తిలున్. 48

వ. అదియునుం గాక యీశ్వరద్వేషు లైనద్విజు లర్థవాదబహుళంబు లైనవేద
వాక్యంబులవలన మధుగంధసమం బైనచిత్తక్షోభంబుచేత విమోహితమనస్కు
లయి కర్మాసక్తు లగుదురు మఱియును భక్ష్యాభక్ష్యవిచారశూన్యు లై దేహాది
పోషణంబుకొఱకు ధరియింపఁబడినవిద్యాతపోవ్రతంబులు గలవార లై ధన
దేహేంద్రియంబులయందుఁ బ్రీతిం బొంది యాచకు లై విహరింతు రని నంది
కేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజనంబుల శపియించినవచనంబులు విని భృగుమహాముని
మరల శపియింపం బూని యిట్లనియె. 49

తే. వసుధ నెవ్వారు ధూర్జటివ్రతులు వారు, వారి కనుకూలు రగుదు రెవ్వారువారు
నట్టిసచ్ఛాస్త్రపరిపంథు లైనవారు, నవనిఁ బాషండు లయ్యెద రనిశపించె. 50

సీ. సకలవర్ణాశ్రమాచారహేతువు లోక, మునకు మంగళమార్గమును సనాత
నమును బూర్వఋషిసమ్మతము జనార్దనమూల, మును నిత్యమును శుద్ధమును బరంబు
[1]నార్యపథానుగం బగువేదమును విప్ర, గణము నిందించిన కారణమున
నేశివదీక్షయం దేని మధ్యమపూజ్యుఁ, డై భూతపతి దైవ మగుచు నుండు
తే. నందు మీరలు భస్మజటాస్థిధార, ణములం దగి మూఢబుద్ధులు నష్టశౌచు
లై నశింతురు పాషండులగుచు ననుచు, శాప మొనరించె నాద్విజసత్తముండు.

వ. ఇట్లన్యోన్యంబును శాపంబులం బొందియు భగవదనుగ్రహంబు గలవారలగుటం
జేసి నాశంబు నొంద రై రట్టియెడ విమనస్కుం డగుచు ననుచరసమేతుం డై
భవుండు సనియె నంత. 52

సీ. అనఘాత్మ యేయజ్ఞమందు సర్వశ్రేష్ఠుఁ, డగు హరి సంపూజ్యుఁ డై వెలుంగు
నట్టియజ్ఞంబు సమ్యగ్విధానమున స, హస్రవత్సరములు సజుఁ డొనర్పఁ
గర మొప్ప నమరగంగాయమునాసంగ, మావనిఁ గలుగు ప్రయాగయందు
నవభృథస్నానంబు లతిభక్తిఁ గావించి, గతకల్మషాత్ము లై ఘనత కెక్కి
తే. [2]తగ నిజాశ్రమభూముల దలఁచివార, లందఱును వేడ్కతోఁ జనిరనుచు విదురు

1. నార్యపథంబును నగు. 2. తమతమాశ్రమ.

నకును మైత్రేయుం డను మునినాయకుండు, నెఱుంగ వినిపించి వెండియు నిట్టు లనియె.

—•• దక్షప్రజాపతియజ్ఞమునకు దాక్షాయణి పోఁ గోరుట. ••—

వ. అంత శ్వశురుండగు దక్షునకు జామాతయైన భర్గునకు నన్యోన్యవిరోధంబు పెరుఁగుచుండ నతిచిరం బగు కాలం బరిగె నంత దక్షుండు రుద్రవిహీనం బగుయాగంబు లేనిది యైనను శర్వునితోడి పూర్వవిరోధంబునను బరమేష్ఠికృతం బైన సకలప్రజాపతివిభుత్వగర్వంబునను జేసి బ్రహ్మనిష్ఠు లగు నీశ్వరాదుల ధిక్కరించి యరుద్రకంబుగా వాజపేయసవనంబు గావించి తదనంతరంబ బృహస్పతిసవననామకం బైనమఖంబు సేయ నుపక్రమించిన నచ్చటికిం గ్రమంబున. 54

చ. కర మనురక్తి నమ్మఖముఁ గన్గొను వేడుక దొంగలింపఁగాఁ
బరమమునిప్రజాపతిసుపర్వమహర్షివరుల్ సభార్యులై
పరువడి వచ్చి యందఱు శుభస్థితి దీవన లిచ్చి దక్షుచేఁ
బోరిఁ బోరి నచ్చటన్ విహితపూజల నొంది[1]రి సమ్మదంబునన్. 55

తే. దక్షతనయ సతీదేవి దవిలి యాత్మ,సదనమున నుండి జనకునిసవనమహిమ
గగనచరులు నుతింప నాకలకలంబు, విని కుతూహలిని యయి దివ్యవీధిఁ జూడ.

వ. అయ్యవసరంబునఁ దదుత్సవదర్శనకుతూహలులై సర్వదిక్కులవారును జనుచుండి రాసమయంబున. 57

సీ. తనరారు వరరత్నతాటంకరోచులు, చెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమి సేయ
మహనీయతపనీయమయపదకద్యుతు, లంసభాగంబుల నావరింప
నంచితచీనిచీనాంబరప్రభలతో, మేఖలాకాంతులు మేలమాడఁ
జంచలాచంచలచారువిలోచనప్రభలు నల్దిక్కులఁ బ్రబ్బికొనఁగ

తే. మించు వేడుక భర్తృసమేత లగుచు, మానితము లైనదివ్యవిమానయాన
లగుచు నాకాశపథమునఁ జనరుగుచున్న, ఖచరగంధర్వకిన్నరాంగనలఁ జూచి. 58

క. సతి దనపతి యగు నాపశు,పతిఁ జూచి సముత్సుకతను భాషించి ప్రజా
పతి మీమామ మఖము సు,వ్రతమతి నొనరించు చున్నవాఁ డట వింటే. 59

క. కావున నయ్యజ్ఞమునకు, నీవిబుధగణంబు లర్థి నేఁగెద రదె వో
దేవ మన మిప్పు డచటికిఁ, బోవలె నను వేడ్క నాకుఁ బుట్టెడు నభవా. 60

క. ఆ యజ్ఞముఁ గనుఁగొనఁగా, నాయనుజలు భక్తిఁ బ్రాణనాథులతోడం
బాయక వత్తురు మనముం, బోయిన నే వారి నచటఁ బొడగనఁ గల్గున్. 61

క. జనకునిమఖమున కర్థిం, జని నీతోఁ బారిబర్హసంజ్ఞికతఁ గడుం
దనరినభూషణములఁ గై,కొన వేడ్క జనించె నీశ కుజనవినాశా. 62

క. నాతోడను స్నేహము గల, మాతను దత్సోదరీసమాజము బుషిసం
ఘాతకృతమఖసమంచిత, కేతువుఁ గన వేడ్క గగనకేశ జనించెన్. 63

1. వసించి రిమ్ములన్.

వ. అదియునుంగాక దేవా మహాశ్చర్యకరంబై గుణత్రయాత్మకంబగు ప్రపంచంబు భవదీయమాయావినిర్మితం బగుటం జేసి నీకు నాశ్చర్యకరంబు గాదయినను భవదీయతత్త్వం బెఱుంగంజాలక కామినీస్వభావంబు గలిగి కృపణురాల నై మదీయజన్మభూమిం గనుంగొన నిచ్చగించితి నని వెండియు ని ట్లనియె. 64

చ. ముదమునం దక్షభవనోద్భవ విభూతిం గనుంగొన నన్యకామినుల్
పదువులు గట్టి భూషణవిభాసిత లై నిజనాథయుక్త లై
మదకలహంస పాండురసమంచితదివ్యవిమానయాన లై
యదె చను చున్నవారు గను మభ్రపథంబున నీలకంధరా. 65

క. అంహూ విను లోకంబుల, జనకుని గేహమునం గలుగు సకలసుఖంబుల్
తనయలు సని సంప్రీతిం, గనుంగొన కేరీతి నిలుచుం గాయము లభవా. 66

క. అనయము బిలువక యుండం, జన నుచిత మంటివేని జనకగురుసుహృ
జ్జననాయకగేహములకుం, జనుచుందురు పిలువ కున్న సజ్జను లనఘా. 67

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె దేవా నాయందుం బసన్నుం డవై మదీయమనోరథంబు దీర్ప నర్హుండవు సమధికజ్ఞానంబు గలనిచేత నేను భవదీయదేహంబునం దర్ధంబున ధరియింపంబడితి నట్టినన్ను ననుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించిన మందస్మితవదనారవిందుం డగుచు [1]జగత్త్రితయసమక్షంబున దక్షుండు తన్నాడిన మర్మభేదంబు లైన కుహకవాక్యసాయకంబులం దలంచుచు ని ట్లనియె. 68

సీ. కల్యాణి నీమాట గడు నొప్పు బంధువుల్, పిలువ కుండినను సంప్రీతిం జను దు
[2]రంటి విదియు లెప్ప యెనను దేహాభి, మానమదమున నమర్షమునను
గడంగి యారోపిత,ఘనకోపదృష్టులు, గారేని బోందగుం గాని వినుము
విను విద్యాతపోవిత్తవయోరూప,కులములు సుజనుల కును గుణంబు

తే. లివియ కుజనులయెడ దోషహేతుకంబు,లై వివేకంబు సెఱుచు మహాత్ములైన
వారిమాహాత్మ్య మాత్మగర్వమునం జేసి, జనులు పొడగానంజాలరు జలజనేత్ర.

క. విను మట్టికుటిలు లగుదు, ర్జనులగృహంబులకు బంధుసరణిని బోవం
జనదు వినీతుల కది గను, మనుచితి మైనట్లు యుండు నది యెట్లనినన్. 70

ఆ. కుటిలబుద్ధు లయిన కుజనులయిండ్లకు, నాప్త లేగ వారి నాదరమున
బామలు ముడివడంగ భూరిరోషాక్షులై, చూతు రదియుంగాక సుదతి వినుము.

చ. సమదరిపుప్రయుక్తపటుసాయకజర్జరితాంగుం డయ్యు దుః
ఖము[3]ను బొఱంగి నిద్ర గనుంగాని కృశింపఁడు మానవుండు నో
యుమ విను మిష్టబాంధవకురుక్తులు మర్మము లంటనాటం జి
త్తమున నహర్నిశంబుం బరితాపము నొంది కృశించు నెప్పుడున్. 72

క. విను లోకోత్కృష్టుండు దక్షునికిం దనూభవలలో నం గూరిమిసుత వై

1. బ్రహ్మలసముక్ష. 2. నంటి. 3. నం గడంగి.

ననునాసంబంధంబున, జనకుచేఁ బూజ వడయఁ జాలవు తరుణీ. 73

వ. అది యెట్లనిన నతనిచేత భవత్సంబంధవశంబునం జేసి పూజఁ బడయ లేమికి నతనికి నీకు విరోధంబునకు హేతు వెట్టి దనిన నంటి వేని. 74

మ. నిరహంకారనిరస్తపాపసుజనానిందోల్లసత్కీర్తిఁ గొం
దఱు కామించి యశక్తులై మనములన్ దందహ్యమానేంద్రియా
తురులై యారక మచ్చరింతురు మహాత్ముం డీశ్వరుం డైనయా
హరితో బద్ధవిరోధముం దొడరు దైత్యశ్రేణిచందంబునన్. 75

వ. అదియునుం గాక నీ వతనికిం బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావింపకుండుటం జేసి తిరస్కృతుండ నైతి నంటి వేని లోకంబున జను లన్యోన్యంబును బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావింతు రదియ ప్రాజ్ఞు లయినవారు సర్వభూతాంతర్యామి యైన పరమపురుషుండు నిత్యపరిపూర్ణుండు గావునఁ గాయికవ్యాపారం బయుక్తం బని తదుద్దేశంబుగా మనంబునంద నమస్కారాదికంబులు గావింతురు గాని దేహాభిమానంబులు గలుగు పురుషులందుఁ గావింపరు గాన యేను వాసుదేవశబ్దవాచ్యుండు శుద్ధసత్త్వమయుండు నంతఃకరణంబునందు నావరణవిరహితుండు నై ప్రకాశించు వాసుదేవునకు నెల్లప్పుడు నమస్కరించుచుండుదు నిట్లనపరాధి నైన నన్నుఁ బూర్వంబున బ్రహ్మలు సేయు సత్త్రంబునందు దురుక్తులం జేసి పరాభవించి మద్ద్వేషి యైన దక్షుండు భవజ్జనకుం డైన నతండును దదనువర్తు లయినవారలును జూడఁ దగరు గావున మద్వచనాతిక్రమంబునం జేసి యరిగితి వేని నచట నీకుఁ బరాభవంబు సంప్రాప్తం బగు లోకంబున బంధుజనంబులవలనఁ బూజ వడయక తిరస్కారంబు వొందుట చచ్చుటయ కాదె యని పలికి మఱియు నభవుండు పొమ్మని యనుజ్ఞ యిచ్చిన నచ్చట నవమానంబునం జేసి యశుభం బగుననియు నిచ్చటఁ బొమ్మనక నివారించిన మనోవేదన యగు ననియు మనంబునఁ దలపోయుచు నూరకుండె నంత. 76

సీ. సతి సుహృద్దర్శనేచ్ఛాప్రతికూలదుః, ఖస్వాంత యగుచు నంగములు వడఁక
నందంద తొరఁగెడునశ్రుపూరంబులు, గండభాగంబులఁ గడలుకొనఁగ
నున్నతస్తనమండలోపరిహారముల్, వేఁడినిట్టూర్పుల వెచ్చఁ గంద
నతిశోకరోషాకులాత్యంతదోధూయ, మాన యైహృదయంబు మలఁగుచుండ

తే. మఱియుఁ గుపితాక్షి యై స్వసమానరహితు, నాత్మదేహంబు సగమిచ్చినట్టిభవుని
విడిచి మూఢాత్మ యగుచు నవ్వెలఁది సనియె, జనకుఁ జూచెడువేడుక సందడింప.

వ. ఇట్లతిశీఘ్రగమనంబున. 78

సీ. మానిని చనుచుండ మణిమన్మదాది స, హస్రసంఖ్యాతరుద్రానుచరులు
యక్షులు నిర్భయులై వృషభేంద్రుని, ముందిడికొనుచు నమ్ముదితఁ దాల్చి
కందుకాంబుజశారికాతాళవృంతద, ర్పణనవాతపత్ర ప్రసూన

మాలికాసౌవర్ణమణివిభూషణఘన, సారకస్తూరికాచందనాది
తే. వస్తువులు గొంచు నేఁగి శర్వాణిఁ గదిసి, శంఖదుందుభివేణునిస్స్వనము లొప్ప
మానితంబైన వృషభేంద్రయానఁ జేసి, యజ్ఞభూమార్గులై యర్థి నరిగి యరిగి.
వ. ముందట. 80
చ. మనమున మోద మందుచు సుమారమణీమణి గాంచెఁ జారునృ
త్యనకకుశాజినాయసవికాయవినిర్మితపాత్రపీఠము
న్ననుపమవేదఘోషసుమహత్పశుబంధనకర్మభూమముం
మునివిబుధాభిరామమును సజ్జ్వలహోమము యజ్ఞధామమున్. 81
వ. ఇట్లు గనుంగొని యజ్ఞశాలఁ బ్రవేశించిన. 82
క. చనుదెంచిన యమ్మగువను, జననియు సోదరులుఁ దక్క సభఁ గలజను లె
ల్లను దక్షునిభయమునఁ, దనయను నపు డాదరింప రైరి మహాత్మా. 83
క. నెఱిఁ దల్లియుఁ బినతల్లులుఁ, బరిరంభణ మాచరింపఁ బరితోషాశ్రుల్
దొరఁగఁగ డగ్గుత్తికతో, సరసిజముఖి సేమ మరయు సతియును సంతన్. 84
క. జనకుం డవమానించుట, యును సోదరు లర్థిఁ దనకు నుచితక్రియఁ జే
సినపూజల నందక శోభన మరసిన మాఱుమాట వలుకక యుండెన్. 85
వ. ఇట్లు తండ్రిచే నాదరింపంబడని దై విభుండైన యీశ్వరునందు నాహ్వానక్రియా
శూన్యత్వరూపం బైనతిరస్కారంబును నరుద్రభాగం బైన యజ్ఞంబునుం గనుం
గొని నిజరోషానలంబున లోకంబులు భస్మంబు సేయం బూనిన తెఱంగున నుద్దే
కించి రుద్రవిద్వేషియుఁ గ్రతుకర్మాభ్యాసగరిష్ఠుండు నగు దక్షుని వధియింతు మ
నుచు లేచిన భూతగణంబుల నివారించి రోషవ్యక్తభాషణంబుల నిట్లనియె లో
కంబున శరీరధారులైన జీవులకుఁ బ్రియాత్మకుండైన యీశ్వరునకుఁ బ్రియా
ప్రియులును నధికులును లే రట్టిసకలకారణుండును నిర్మత్సరుండును నైన రుద్రు
నందు నీవు దక్క నెవ్వండు బ్రతికూలం బాచరించు నదియునుం గాక మీవం
టివారలు పరులవలని గుణంబులందు దుర్గుణంబుల యాపాదింతురు మఱి
యుం గొందఱు మధ్యస్థులైన వారలు పరుల దుర్గుణంబులయందు దోషంబుల
నాపాదింపరు గొందఱు సాధువర్తనంబు గలవారలు పరులదోషంబుల నైన
గుణంబుల కా నను గ్రహింతురు మఱియుం గొంద ఱుత్తమోత్తములు పరుల
యందు దోషంబుల నాపాదింపక తుచ్ఛగుణంబులు గలిగినను సద్గుణంబులుగాఁ
గైకొందు రట్టి మహోత్తములయందు నీవు పాపబుద్ధి గల్పించితి వని వెండియు
నిట్లను మహాత్ము లగువారలపాదధూళిచే నిరస్తప్రభావులై జడస్వభావంబు
గలదేహంబు నాత్మయని పల్కు కుజను లగువారు మహోత్తముల నిందించుట
కార్యంబు గా దదియు వారి కనుచితం బగు నని వెండియు నిట్లనియె. 86
సీ. అనయంబు శివ యను నక్షరద్వయ మర్థి, వాక్కునఁ బలుక భావమునఁ దలఁప

సర్వజీవులపాపసంఘముల్ సెడు నట్టి, మహితాత్మునందు నమంగళుండ
వగునీవు విద్వేషి వగుట కాశ్చర్యంబు, నందెద వినుము నీ వదియుఁగాక
చర్చింప నెవ్వని చరణపద్మంబుల, నరసి బ్రహ్మానంద మనుమరంద
తే. మత్తులభక్తిని తమహృదయంబు లనెడి, తుమ్మెదలచేతఁ గ్రోలి సంతుష్టచిత్తు
లగుదు రత్యంతవిజ్ఞాను లట్టిదేవు, నందు ద్రోహంబు సేసితే మందు నిన్ను.

క. మఱియును నమ్మహితాత్ముని, చరణసరోజాతయుగము సకలజగంబుల్
నెఱిఁ [1]గొలువఁ గోరుకోర్కులు, దర మిడి వర్షించు నతనిఁ దగునే తెగడన్.

చ. పరఁగఁ జితాసిభస్మనృకపాలజటాధరుఁడుం బరేతభూ
చరుఁడు పిశాచయుక్తుఁ డని శర్వు నమంగళుఁ గాఁదలంప రె
వ్వరు నొకఁ డీవు దక్క మఱి వాక్పతిముఖ్యులు నమ్మహాత్ము స
చ్చరణసరోజరేణువులు సమ్మతిఁ దాల్తురు మస్తకంబులన్. 89

చ. నెలకొని ధర్మపాలనవినిర్మలు భర్గుఁ దిరస్కరించున
క్కలుషునిజిహ్వఁ గోయఁ దగుఁ గా కటు సేయఁగ నోపఁ డేనిఁ దాఁ
బొలియుట యొప్పు రెంటికిఁ బ్రభుత్వము సాలమిఁ గర్ణరంధ్రముల్
బలువుగ మూసికొంచుఁ జనఁ బాడి యటందురు ధర్మవర్తనుల్. 90

వ. అది గావున. 91

మ. జనుఁ డజ్ఞానమునన్ భుజించినజుగుప్సం బైనయన్నంబు స
య్యన వెళ్ళించి పవిత్రుఁ డైనగతి దుష్టాత్ముండ వై యీశ్వరున్
ఘను నిందించిననీతనూభవ యనం గా నోర్వ నీహేయభా
జన మైనట్టిశరీరమున్ విడిచి భాస్వచ్ఛుద్ధి వాటిల్లెదన్. 92

వ. అదియునుం గాక దేవతల కాకాశగమనంబును మనుష్యులకు భూతలగమనం
బును స్వాభావికంబు లయినట్లు ప్రవృత్తినివృత్తి లక్షణకర్మంబులు రాగవైరా
గ్యాధికారంబులు గా వేదంబులు విధించుటం జేసి రాగయుక్తులై కర్మతంత్రు
లయినసంసారులకు వైరాగ్యయుక్తులయి యాత్మారాము లయిన యోగిజనులకు
విధినిషేధరూపంబు లయిన వైదికకర్మంబులు గలుగుటయు లేకుండుటయు
నైజంబు లగుటం జేసి స్వధర్మనిష్ఠుం డగువాని నిందింప జన దాయుభయకర్మ
శూన్యుండు బ్రహ్మభూతుండు నయినసదాశివునిఁ గ్రియాశూన్యుం డని నిందిం
చుట పాపం బగుఁ దండ్రి సంకల్పమాత్రప్రభవంబు లగుటం జేసి మహాయోగి
జనసేవ్యంబు లయినయస్మదీయంబు లగుననిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు నీకు సంభ
వింపవు భవదీయంబు లగునైశ్వర్యంబులు ధూమమార్గప్రవృత్తులై యాగాన్న
భోక్తలైనవారిచేత యజ్ఞశాలయందె చాల నుతింపంబడి యుండుఁ గాన నీమనం

1. గోరినకోరికలను.

బున నే నధికసంపన్నుండ ననియుఁ జితాభస్మాస్థిధారణుం డైనరుద్రుండు దరి
ద్రుం డనియును గర్వింపం జన దని వెండియు ని ట్లనియె. 93

ఉ. నీలగళాపరాధియగుక్రూరుఁ డనూభవ నాఁట చాలదా
చాలుఁ గుమర్త్య నీదుతనుజాత నరా మది సిగ్గు పుట్టెడి
న్నేల ధరన్ మహాత్ములకు నెగ్గొనరించెడివారిజన్మముల్
గాలుపనే తలంప జనకా కుటిలాత్మక యెన్ని చూడఁగన్. 94

చ. వరవృషకేతనుండు భగవంతుఁడు నైనహరుండు నన్ను నా
దరపరిహాసవాక్యముల దక్షతనూభవ యంచుఁ బిల్వ నేఁ
బురపురఁ బొక్కుచున్ మదముఁ బొందక నస్మితచేతస్స్మితంబుఁ బోం
డొఱఁగుదు నీతనూజ ననుదుఃఖముఁ గాంచెను జచ్చు టొప్పగున్. 95

వ. అని యిట్లు యజ్ఞసభామధ్యంబునఁ బ్రతికూలుం డగు దక్షు నుద్దేశించి పలికి
కామక్రోధాదిశత్రునిఘాతిని యగుసతీదేవి యుదఙ్ముఖి యయి జలంబుల నాచ
మనంబు సేసి శుచి యై మౌనంబు ధరియించి జితాసన యై భూమియం దాసీన
యగుచు యోగమార్గంబుఁ గాంచి శరీరత్యాగంబు సేయం దలంచి. 96

సీ. వరుసఁ బ్రాణాపానవాయునిరోధంబు, గావించి వాని నేకముగ నాభి
తలమునఁ జేర్చి యంతటఁ నుదానముదారత, [1]గదియించి బుద్ధితో హృదయపద్మ
మున నిల్పి వాని మెల్లన కంఠమార్గము,నను మతిభ్రూమధ్యమున వసింపఁ
జేసి శివాంఘ్రిరాజీవచింతనముచే, నాథునిఁ దక్క నన్యంబుఁ జూడ

తే. కమ్మహాత్మునియంకపీఠమ్మునందు, నాదరంబున నుండుదేహంబు దక్షు
వలనిదోషంబునను విడువంగఁ దలఁచి, తాల్చెఁ దనువున ననిలాగ్నిధారణములు.

వ. ఇట్లు ధరియించి గతకల్మషం బైనదేహంబు గలసతీదేవి నిజయోగసమాధిజని
తం బగునవహ్నిచేఁ దత్క్షణంబ దగ్ధ యయ్యె, నంత. 98

క. అది గనుఁగొని హాహారవ, మొదవఁగ ని ట్లనిరి మానవులుఁ ద్రిదశులు నీ
మదిరాక్షి యకట దేహము, వదలెఁ గదా దక్షుతోడివైరముకతనన్. 99

100
వ. మఱియు ని ట్లనిరి.

సీ. సకలచరాచరజనకుఁ డై నట్టియీ,దక్షుండు దనకూర్మితనయ మాన
వతి పూజనీయ యీసతి దనచే నవ,మానంబు నొంది సమక్షమందుఁ
గాయంబుఁ దొఱఁగంగఁ గనుఁగొనుచున్నవాఁ,డిట్టిదౌరాత్మ్య మింక నెందుఁ గలదె
యనుచుఁ జిత్తంబుల నాశ్చర్యములఁ బొంది, రదియును గాక యిట్లనిరి యిట్టి

తే. దుష్టచిత్తుండు బ్రహ్మబంధుం డనఘ,యీతఁ డనయంబుఁ దానపఖ్యాతిఁ బొందు
నిందఁబడి మీఁద దుర్గతిఁ జెందుఁ గాక,యనుచు జనములు వలుకు నయ్యవసరమున.

క. దేహము విడిచినసతిఁ గని, బాహాబల మొప్ప రుద్రపార్షదులును ద

1. గదియించి.

ద్రోహిం ద్రుంచుటకై యుత్సాహంబున లేచి రసి గదాపాణులు నై. 102

క. ఆ రవ మపు డీక్షించి మహారోషము తోడ భృగుమహాముని క్రతుసం
హారకమారక మగు నభిచారకహోమంబు వొనర్చి సరభసవృత్తిన్. 103

వ. ఇట్లు దక్షిణాగ్నియందు వేల్చిన నందుఁ దపం బొనర్చి సోమలోకంబున నుండు సహస్రసంఖ్యలు గలఋభునామధేయులైన దేవత లుదయించి బ్రహ్మతేజంబునం జేసి దివ్యవిమానులై యుల్ముకంబులు సాధనంబులుగాఁ ధరియించి రుద్రపార్షదు లయినప్రమథగుహ్యకగణంబులఁ బాఱందోలిన వారును బరాజితులైరి తదనంతరంబ నారదువలన సభయందు దండ్రిచే సత్కృతురా లగుటంజేసి భవాని పంచత్వంబు నొందుటయుం బ్రమథగణంబులు ఋభునామకదేవతలచేఁ బరాజితు లగుటయు విని. 104

శా. ఆద్యుం డుగ్రుఁడు నీలకంఠుఁ డిభదైత్యారాతి దష్టోష్ఠుఁ డై
మాద్యద్భూరిమృగేంద్రఘోషమున భీమప్రక్రియన్ నవ్వుచున్
విద్యుద్వహ్నిశిఖాసముచ్చయరుచిన్ వెల్గొందుచంచజ్జటన్
సద్యఃక్రోధము తోడఁ బుచ్చి వయిచెన్ క్ష్మాచక్రమధ్యంబునన్. 105

వ. ఇట్లు వెఱికి వైచినరుద్రునిజటయందు, 106

—•• శివుఁడు వీరభద్రునిచే దక్షయజ్ఞంబు ధ్వంసంబు సేయించుట. ••—

సీ. అభ్రంలిహోదభ్రవిభ్రమాభ్రభ్రమ, కృష్ణనీలదీర్ఘశరీర మమరఁ
బ్రజ్వాలజ్వలనదీప్తజ్వాలికాజాల, జాజ్వల్యమానకేశములు మెఱయఁ
జండదిగ్వేదండశుండాభదోర్దండ, సాహస్రధృతహేతిసంఘ మొప్ప
వీక్షణత్రయలోకవీక్షణద్యుతిలోక, వీక్షణాతతిదుర్నిరీక్షుముగను

తే. క్రకచకఠినకరాళదంష్ట్రలు వెలుంగ, ఘనకపాలాస్థివనమాలికలును దనర
నఖిలలోకభయంకరుఁ డగుచు వీరభద్రుఁ డుదయించె మూఁటికంటిరుద్రుఁ డగుచు.

తే. వీరభద్రుండు విహతవిద్వేషిభద్రుఁ, డగుచుఁ దన వేయిచేతులు మొగిచి వినయ
మెసఁగ నేనేమి సేయుదు నెఱుఁగ నాకు, నాన తిమ్మన నతని కయ్యభవుఁ డనియె.

చ. గురుభుజశౌర్య భూరిరణకోవిద మద్భటకోటి కెల్ల నీ
వరయ వరూథినీవరుఁడ వై చని యజ్ఞము గూడ దక్షునిం
[1]బరిపరిసేసి ద్రుంపు మట బ్రాహ్మణతేజ మజేయ మంటి వే
నరిది మదంశసంభవుఁడ వై తగు నీకు నసాధ్య మెయ్యెడన్. 109

వ. అని కుపితచిత్తుం డై యాజ్ఞాపించిన నట్ల కాక యని. 110

చ. అనఘుఁడు రుద్రుఁ జేరి ముద మారఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి వీ
డ్కొని యనివార్యవేగమునఁ గుంభిని గ్రక్కదలన్ ఝుళంఝుళ
ధ్వని మణినూపురంబులు పదంబుల మ్రోయఁగ భీమణప్రభల్

1. పరిపరిఁ ద్రుంపు మీ వచట.

దనరఁ గృతాంతకాంతకశితస్ఫుటశూలము చూని చెచ్చెరన్. 111

చ. సరభసవృత్తి నట్లురుగుణస్సైన్యపదాహతపాంసుధూళిధూ
సరిత కుబేరదిక్తటముసభ్యులు దక్షుఁడుఁ జూచి యెట్టిభీ
కరతమసంచనం దమము గాదు రజఃపటలం బటంచు ని
వ్వెఱపడి పల్కి రాత్మల విశేషవిహీనతఁ బొంది వెండియున్. 112

సీ. ఈ ధూళి పుట్టుట కెయ్యది హేతువో, విలయసమీరమా పొలయ దిపుడు
ప్రాచీనబర్హి ధరాపతి మహితోగ్ర, శాసనుం డిపుడు రాజ్యంబు సేయఁ
జోరసంఘములకోరా రాదు మఱి గోగ, ణాళిరాకకు సమయంబు గాదు
కావున నిప్పుడు కల్పాంతసాంధ్యంబు, గాఁ బోలుఁ గాదటు గాకయున్న

తే. నిట్టియాత్పాతికరజమెం దేనిఁ గలదె, యనుచు మనములభయమందిరచటిజనులు
సురలు దక్షుఁడు నంతఁ బ్రసూతిముఖ్యు, లయినభూసురకాంతలిట్లని మఱియు.

క. తనకూఁతులు సూడఁగ నిజ, తనయను సతి ననపరాధ దగ మఱి యిట్లు
గ్గొనరించినయాదక్షుని, ఘనపాపవిపాక మిదియుఁ గాఁ దగు ననుచున్. 114

వ. అని వెండియు నిట్లనిరి కుపితాత్ముం డైనదక్షుండు దనకూఁతుతోడివిరోధంబు సాలక జగత్సంహారకారణుం డయిన రుద్రుని గ్రోధింపంజేసె నమ్మహాత్ముం డెంతటివాఁ డంటేని బ్రళయకాలంబున. 115

సీ. సుమహితనిశితత్రిశూలాగ్ర [1]సంప్రోత, దిక్పాలదిక్కరిరాజనివహుఁ డగుచుఁ
జటులోగ్రనిష్ఠురస్వనితగంభీరాట్ట, హాసనిర్భిన్నాఖిలాశుఁ డగుచు
భూరికరాళివిస్ఫారసంస్ఫాళితహతి, పతితతారాగణప్రచయుఁ డగుచు
వివిధహేతివ్రాతవిపులప్రభాపుంజ, మండితచండదోర్దండుఁ డగుచు

తే. వికటరోషభయంకరభ్రుకుటిదుర్ని, రీక్ష్యదుస్సహతేజోమహిమఁ దనర్చి
ఘనవికీర్ణజటాబంధకలితుఁ డగుచు, నఖిలసంహారకారణుం డయి నటించు. 116

తే. అట్టిదేవునిఁ ద్రిపురసంహారకరునిఁ, జంద్రశేఖరు సద్గుణసాంద్రు నభవు
మనము రోషింపఁ జేసినయమంగళములఁ, బొందవచ్చునె పద్మగర్భునకు నైన.

వ. అని యివ్విధంబున భయవిహ్వలలోచన లై పలుకుచున్న సమయంబున మహాత్ముం డైనదక్షునకు భయావహంబు లైన సహస్రసంఖ్యాతంబు లైన మహోత్పాతంబులు భూనభోంతరంబుల గానంబడు చుండె నాసమయంబున రుద్రానుచరులు నానావిధసాధనంబులు ధరియించి కపిలపీతవర్ణంబులు గలిగి వామనాకారులు మకరోదరాననులు నై యజ్ఞశాలాప్రదేశంబునం బరువులు వెట్టుచుం గదియం జనుదెంచి దక్షాధ్వరవాటంబులు విటతాటంబులు సేయుచుం గొందఱు ప్రాగ్వంశంబును గొందఱు పత్నిశాలయుఁ గొందఱు సదస్యశాలయుఁ గొందఱాగ్నీధ్రశాలయుఁ గొందఱు యజమానశాలయుఁ గొందఱు మహానసగృహం

---

1. కుంఠిత.

బులు విధ్వంసంబులు గావించిరి. మఱియుఁ గొందఱు యజ్ఞపాత్రంబుల నగ్ను
లనుం జెఱిచిరి వెండియుఁ గొందఱు హోమాగ్ను లార్చిరి పదంపడి కొందఱు
హోమకుండంబులయందు మూత్రంబులు విడిచిరి. గొంద ఱుత్తరవేదికామేఖ
లలు ద్రెంచిరి గొందఱు మునుల బాధించిరి గొందఱు తత్పత్నుల వెఱపించిరి
మఱికొందఱు దేవతానిరోధంబుఁ గావించి రంత మణిమంతుండు భృగువును
వీరభద్రుండు దక్షునిఁ జండీశుండు పూషుని నందీశ్వరుండు భగునిఁ బట్టి
యివ్విధంబున సదస్యదేవర్త్విక్కాయంబుల శిలల నువ్వియు జానువులఁ బొడి
చియు వఱచేతుల నడిచియుఁ గూర్పరంబులఁ బొడిచియు వివిధబాధలు వఱచిన
వారు కాందిశీకులై యెక్కడెక్కడేనియుం జనిరి మఱియును. 118

క. మును దక్షుఁడు భవుఁ బలుకఁగ, గను గీఁటి భగునిఁ బట్టి కన్నులు పెకలిం
చెను నందీశ్వరుఁ డచ్చటి, జనములు హాహారవముల సందడి బెట్టన్. 119

తే. కుపితుఁడై నాఁడు భవుని దక్షుఁడు శపింపఁ, బరిహసించిన పూషుని పండ్లు డుల్లఁ
గొట్టె బలభద్రుఁ డా కళింగుని రథంబు, తెలమి డులిచిన పగిదిఁ జండీశ్వరుండు.

క. తగ వేది దక్షు డా సభ, నగచాపుఁ దిరస్కరించు నాఁ డట శ్మశ్రుల్
నగుచుం జూపుట నా భృగు, పగనై శ్మశ్రువులు వీరభద్రుఁడు వెఱికెన్. 121

సీ. అతులదర్పోద్ధతుండై వీరభద్రుండు, గైకొని దక్షువక్షంబుఁ ద్రొక్కి
ఘనసితధారాసిఁ గొని మేను వొడిచియు, మంత్రసమన్వితమహితశస్త్ర
జాలావినిర్భిన్నచర్మంబు గలదక్షుఁ, జంపఁగా లేక విస్మయము నొంది
తద్వధోపాయంబు దనచిత్తమునఁ జూచి కంఠనిష్పీడనక్రియఁ దలంచి

తే. మస్తకము ద్రుంచి యంచితామర్షణమున, దక్షిణానలమున వేల్చెఁ దదనుచరులు
హర్షమునఁ బొందనట్టి బ్రాహ్మణజనంబు, లాత్మలను జాల దుఃఖంబు నందుచుండ

వ. ఇట్లు వీరభద్రుండు దక్షుని యాగంబు విధ్వంసంబు గావించి నిజనివాసంబైన కైలా
సంబునకుం జనియె నయ్యవసరంబున. 123

దేవతలు వీరభద్రాదులచే బరాజితులై బ్రహ్మతో విన్నవించుట.

చ. హరభటకోటిచేత నిశితాసి గదా కరవాల శూల ము
ద్గర ముసలాది సాధన విదారిత జర్జరితాఖిలాంగులై
సురలు భయాకులాత్ములగుచున్ సరసీరుహగర్భుఁ జేరి త
చ్చరణసరోరుహంబులకు సమ్మతిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి నమ్రులై. 124

క. తమ ధూర్జటిసైనికులగు, ప్రమథులు దయ మాని పెలుచ బాధించుట స
ర్వముఁ జెప్పిరనుచు మైత్రేయమునీంద్రుఁడు విదురుతోడ ననియెన్ మఱియున్.

తే. ఇంతయును మున్న మనమున నెఱిఁగి యున్న
కతన విశ్వాత్మకుండును గమలలోచ
నుండు నన నొప్పు నారాయణుండు నజుఁడుఁ

జూడ రారైరి మునున్న దక్షునిమఖంబు. 126

వ. అని చెప్పి సురలిట్లు విన్నవించినఁ జతుర్ముఖుండు వారల కిట్లనియె. 127

క. ఘనతేజోనిధి పురుషుం, డనయంబుఁ గృతాపరాధుఁ డయినను దా మ
ల్లన ప్రతికారముఁ గావిం, చినజనులకు లోకమంచు సేమము గలదే. 128

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 129

క. క్రతుభాగార్హుం డగుపశు,పతి నీశ్వరు సభవు శర్వు భర్గుని దూఱి
కృతయజ్ఞభాగుఁ జేసి,యతిదోషులు దుష్టమతులు నగుమీ రింకన్. 130

సీ. పూని యేదేవునిభ్రూమముషిమాత్రన, లోకపాలకులును లోకములును
నాశ మొందుదు రట్టియీశుండు ఘనదురు,క్తాస్త్రనికాయవిద్ధాంతరంగుఁ
డును బ్రియావిరహితుండును నైనవాఁ డమ్మ,హాత్ముని త్రిపురసంహారకరుని
మఖపునస్సంధానమతి నపేక్షించు మీ,రలు సేరి శుద్ధాంతరంగులగుచు

తే. భక్తినిష్ఠలఁ దత్పాదపద్మయుగళ,ఘనపరిగ్రహపూర్వంబు గాఁగ నశుభ
శాంతి నొందుఁడు తత్ప్రసన్నుఁడయినఁ, దివిరి మీకోర్కి సిద్ధించు దివిజులార.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె నద్దేవుని డాయం జన వెఱతు (మని తలంపకుం)డతనిఁ
జేరు నుపాయం బెఱింగింపు మంటి రేని నేను నింద్రుండును మునులును మీర
లును (మఱియు దేహధారులెవ్వరేని) నమ్మహాత్ముని స్వరూపంబు నతనిబలపరాక్ర
మంబులకొలందియు నెఱుంగఁ జాల మతండు స్వతంత్రుండు గావునఁ దదుపాయం
బెఱింగింప నెవ్వఁడు సమర్థుం (డగు నయిన నిపుడు భక్తపరాధీనుండును శరణాగత
రక్షకుండు నగునీశుని జేరం బోవుద) మని వినం బలికి పద్మసంభవుండును దేవ
పితృగణప్రజాపతులం గూడి కైలాసాభిముఖుం డై చని చని. 132

ఉ. భాసురలీలఁ గాంచిరి సుపర్వులు భక్తజనైకమానసో
ల్లాసముఁ గిన్నరీజనవిలాసము నిత్యవిభూతిమంగళా
వాసము సిద్ధగుహ్యకనివాసముఁ జారువిరాజమానకై
లాసము గాంతినిర్జితకులక్షితిభృత్సుమహద్విభాసమున్. 133

సీ. ధాతువిచిత్రితోదాత్తరత్న[1]వ్రజ,మగ్విభాసితతుంగశృంగములును
గిన్నరగంధర్వకింపురుషాప్సరో,జననికరాకీర్ణసానువులును
మానితనిఖిలవైమానికమిథునస,ద్విహారకైకశుభప్రదేశములును
గమనీయనవమల్లికాసుమనోవల్లి,కామతల్లీలసత్కందరములు

తే. నమరసిద్ధాంగనాశోభితాశ్రమములు, విబుధజనయోగ్యసంపన్నివేశములును
గలిగి బహువిధపుణ్యభోగములనొప్పు, వినుతసుకృతములకుదండవెలసికొండ.

వ. అది మఱియును మందార పారిజాత సరళ తమాల సాల తాల తక్కోల కోవి
దార శిరీ షార్జున చూత కదంబ నింబ నీప నాగ పున్నాగ చంపక పాటలాశోక

1. 'ప్రభాసంగతోజ్జ్వలతుంగ' అ. ప్ర.

వకుళ కుంద కురవక కన కామ్ర శతపత్త్ర కింశు కైలాలసాంగ మాలతీ మధూక మల్లికా పనస చూంపీ కుట జోదుంబ రాశ్వత్థ ప్లక్ష వట హింగుళ భూర్జపూగ జంబూ ఖర్జూ రామ్రాతక ప్రియాళు నారికేళేంగుద వేణు కీచక ముఖరతరుశోభిత బుహు గళకంఠ కాలకంఠ కలవింక రాజకీర మత్తమధుకరనానావిహంగకోలాహలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబును సింహశరభఋక్షల్య గవయ శరభ శాఖామృగవరాహ వ్యాఘ్రకుర్కుర రురు మహిష వృక సారంగ ప్రముఖవన్య సత్త్వసమాశ్రయవిరాజితంబును గదళీషండసమావృతపులిత కమల కహ్లార కైరవ కలిత పులినతల లలితకమలాకర విహరమాణ కలహంస కారండవ సారసచక్రవాకబక జలకుక్కుటాదిజలవిహంగకులకూజితసంకులంబును సలిల కేళీవిహరమాణ సతీరమణీరమణీయకుచమండలవిలిప్తమృగమదమిళితహరిచందన గంధసుగంధిజలపూరితగంగాతరంగిణీసమావృతంబును నైనకైలాసపర్వతంబు వొడగని యరవింద సంభవపురందరాది దేవగణంబు లత్యద్భుతానందంబులం బొంది ముందటం దార హీర హేమను మవిమానసంకులంబును బుణ్యజనమానినీ శోభితంబును నైనయలకాపురంబుం గడచి తత్పురోబాహ్య(ప్రదేశ)ంబునం దీర్ఘపాదుం డైనపుండరీకాక్షు పాదారవిందరజఃపావనంబును రతికేళీవ్యసంగపరిశ్రమనివారకసలిల కేళీవిలోల దేవకాముకీపీనకుచోజలిప్తకుంకుమపంకసంగతపిశంగవర్ణ వారిపూరవిలసితంబును నై నందాలకనందాభిధానంబులు గల నదీద్వితయంబు దాటి తత్పురోభాగంబున వనగజసంఘృష్టమలయజ(పరిమిళిత) మలయపవనాస్వాదనముహుర్ముహురున్మథిత మానసపుణ్యజన కామినీకదంబంబును వైడూర్యసోపానసమంచితకనకోత్పలవాపీవిభాసితంబును గింపురుషసంచారయోగ్యంబును నగుసౌగంధికవన సమీపంబునందు. 135

బ్రహ్మాదులు దక్షిణామూర్తిరూపుం డగునీశ్వరుని స్తుతించుట.

సీ. ఉజ్జ్వలంబయి శతయోజనంబులపొడ,వుటం బంచసప్తతియోజనముల
పఱపును గల్గి యేపట్టునం దఱుఁగని,నీడ శోభిల్ల నిర్జిత మగుచుఁ
బర్ణశాఖాసమాకీర్ణమై మాణిక్య,ములం బోలం గలఫలములఁ దనర్చి
కమనీయసిద్ధయోగక్రియామయ మయి, యనఘ ముముక్షుజనాశ్రయమును
తే. భూరిసంసారతాపనివారకమును, నగుచుం దరురాజ మనఁగం బెంపగ్గలించి
భక్తజనులకునిచ్చలుం బ్రమద మెసఁగ,వలయుసంపదలందు న్యగ్రోధవటము.
వ. ఆ వృక్షమూలతలంబున. 137

సీ. ఇద్ధసనందాదిసిద్ధసంసేవితు, శాంతవిగ్రహుని వాత్సల్యగుణుని
గమనీయలోకమంగళదాయకుని శివు, విశ్వబంధుని జగద్వినుతయశుని
గుహ్యకసాధ్యరక్షోయక్షనాథ కు,బేరసేవితుని దుర్నివారబలుని
నుదితవిద్యాతపోయోగయుక్తుని బాల, చంద్రభూషణుని మునీంద్రనుతునిఁ

తే. దాపసాభీష్టకరు భస్మకాండలింగ ఘనజటాజినధరుని భక్తప్రసన్ను
వితతసంధ్యాభ్రరుచివిడంబితవినూత్న, రక్తవర్ణసనాతను బ్రహ్మమయుని. 138

వ. మఱియును. 139

సీ. అంచితవామపాదాంభోరుహము దక్షిణోరుతలంబునఁ దోయ్య నునిచి
సవ్యజానువుమీఁద భవ్యబాహువు సాఁచి, దలపలిముంజేత సలలితాక్ష
మాలిక ధరియించి మహితతర్కముద్రాయుక్తుఁ డగుచుఁ జిత్తంబులోన
నవ్యయం బయిన బ్రహ్మానందకలితసమాధినిష్ఠుఁడు వీతమత్సరుండు

తే. యోగపట్టాభిరాముఁడై యుచితవృత్తి, రోషసంగతిఁ బాసి కూర్చున్నఁ జముని
యనువునను దర్భరచితబృస్యాసనమున, నున్న మునిముఖ్యనంచితయోగనిరతు.

క. అలఘుని నభవుని యోగీంద్రులు వినుచుండంగ నారదునితోఁ బ్రియభా
షలు జరుపుచున్న గురున్, సలలితపన్నగవిభూషు సజ్జనపోషున్. 141

క. కని లోకపాలురును మునిజనులును సద్భక్తి సతిచరణంబులకున్
వినతులయి రప్పుడబ్జాసనుఁ గని యప్పుడభవుఁ డధికసంభ్రమ మొప్పన్.

క. అనఘ మహోత్తముఁ డగుచున్ వామనుఁ డాకశ్యపుక గొంగి నమస్కారము సే
సినగతి నజునకు నభివందన మొగిఁ గావించె హరుఁడు దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 143

తే. అంత రుద్రానువర్తను లైనసిద్ధ, *దేవమహాఋషిజనము లర్థిని బయోజ
గర్భునకు మ్రొక్కి రంతనాకమలభవుఁడు, శర్వుఁ గనిపల్కె మందహాసంబుతోడ.

తే. జగములకు నెల్ల యోనిబీజంబు లైన, శక్తిశివకారణుండ వై జగతి నిర్వి
కారతత్త్వంబ వగుచున్న గడఁగి విశ్వనాథుఁ గా నెఱిఁగెద నామనమున నభవ.

తే. సమత నదిగాక తావకాంశంబు లైన, శక్తిశివరూపములఁ గ్రీడసలుపు దూర్ణ
నాభిగతి విశ్వజననవినాశవృద్ధి, హేతుభూతుండ వగుచుందు వీవ రుద్ర.

సీ. అనఘ లోకంబునయందు వర్ణాశ్రమ, సేతువు లనఁగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
బలసి మహాజనపరిగృహీతంబులై, యఖిలధర్మార్థదాయకము లైన
వేదంబులను మఱి వృద్ధి నొందించుట, కొఱకు నై నీవ దక్షుని నిమిత్త
మాత్రునిఁ జేసి యజ్ఞమ్మఖము గావించితి, వటు గాన శుభమూర్తి వైననీవు

తే. గడఁగి జగముల మంగళకర్మ లయిన, వారి ముక్తి నమంగళాచారు లయిన
వారి నరకంబు నొందింతు భూరిమహిమ, భక్తజనపోష రాజిత ఫణివిభూష.

వ. అట్లగుటం దత్కర్మంబు లోకానొకనికి విపర్యాసంబు నొందుటకుఁ గారణం
బెయ్యదియో భవదీయరోషంబు హేతువని తలంచితి నేనిఁ ద్వదీయపాదార
విందభజను లై సమస్తభూతంబులయందు నినుం గనుంగొనుచు భూతంబుల
నాత్మకు వేఱుగాఁ జూడక వర్తించుమహాత్ములయందు నజ్ఞు లైనవారియందునుం
బోలె రోషంబు దఱుచు వారయ దంట నీకుఁ గ్రోధంబు గలదే యని. 148

* 'దేవమహాఋషి' యనియే వ్రాఁతప్రతులు.

సీ. మతిభేదబుద్ధిఁ గర్మప్రవర్తనుల, మదయుతు లయి దుష్టహృదయు లగుచుఁ
పరవిభవాసహ్యభవమనోవ్యాధులఁ, దగిలి [1]మర్మాత్మభేదకము లయిన
బహుదురుక్తులచేతఁ బరులఁ బీడించుచు, నుండుమూఢులను దైవోపహతులఁ
గాఁ దలపోసి యకపటచిత్తులకు నీవంటిసత్పురుషు లేవలన నైన
తే. హింసఁ గావింప కుండ్రు సమిద్ధచరిత, నీలలోహిత మహితగుణాలవాల
లోకపాలనకలిత గంగాకలాప, హర జగన్నుతచారిత్ర యదియుఁ గాక. 149

సీ. అమర సమస్తదేశములందు నఖిలకా, లములందుఁ దలఁప [2]దుర్లంఘ్యమహిముఁ
డగుపద్మనాభుమాయామోహితాత్మకు, లై భేదదర్శను లైనవారి
వలనను ద్రోహంబు గలిగిన నైనను, నది దైవకృత మని యన్యదుఃఖ
ముల కోర్వలేక సత్పురుషుఁడు దయసేయుఁ, గాని హింసింపఁడు గాన నీవు
తే. నచ్యుతునిమాయమోహము నందకుంటఁ, జేసి సర్వజ్ఞుఁడవు మాయచేత మోహి
తాత్ములై కర్మవర్తను లయినవారి, వలన ద్రోహంబు గలిగిన వలయుఁ బ్రోవ.

వ. అది గావున యజ్ఞభాగార్హుండ వయిన నీకు సవనభాగంబు సమర్పింపనికతన నీచేత విధ్వస్తం బయి పరిసమాప్తి నొందని దక్షాధ్వరంబు మరల నుద్ధరించి దక్షునిఁ బునర్జీవితుం జేయుము భగునినేత్రంబులును (భృగుమునిశ్మశ్రువులును) బూషునిదంతంబులును గృపసేయుము భగ్నాంగు లయిన దేవఋత్విఙ్నికాయంబులకు నారోగ్యంబు గావింపుము మఖావశిష్టంబు యజ్ఞపరిపూర్తిహేతుభూతం బయిన భవదీయభాగం బగుం గాక. 151

శివుఁడు బ్రహ్మాదులచేఁ బ్రార్థితుఁడై దక్షాదుల ననుగ్రహించుట.

చ. అని చతురాననుండు వినయంబున వేఁడిన నిందుమౌళి స
య్యనఁ బరితుష్టిఁ బొంది దరహాసముఖం గృప దొంగలింప ని
ట్లను హరిమాయచేత నయంబును బామరు లైనవారు సే
సినయపరాధదోషములు చిత్తములోఁ గణియింప నెన్నఁడున్. 152

వ. అట్లయ్యుండి, 153

క. బలియుర దండింపను దు,ర్బలులను రక్షింప ధర్మపద్ధతి యగుటం
గలుషాత్ములయపరాధము, కొలఁదిని దండించుచుందుఁ గొనకొని యేనున్. 154

వ. అని దగ్ధశీర్షుండయిన దక్షుం డజముఖుం డగు భగుండు బర్హిస్సంబంధభాగంబులు గలిగి మిత్రనామధేయచక్షుస్సునం బొడగాంచుఁ బూషుండు పిష్టభుక్కగు (యజమానదంతంబులచే భక్షించు) దేవతలు (యజ్ఞావశిష్టంబు నాకొసంగుటం జేసి) సర్వావయవపూర్ణులై వర్తింతురు ఖండితాంగు లైన యధ్వర్యుఋత్విగాదిజనంబు లశ్విదేవతలబాహువులచేతను బూషునిహస్తంబులచేతను లబ్ధబాహుహస్తులై జీవింతురు భృగువు బస్తశ్మశ్రువులు గలిగి వర్తించు నని శివుం డానతిచ్చిన

1. పరాత్మభే. 2. దుర్లంఘనీయ మగు.

సమస్తభూతంబులు సంతుష్టాంతరంగంబు లై తండ్రీ తండ్రీ యని సాధువాదం
బుల నభినందించి రంత (నాశంభునియామంత్రణంబు వడసి) సునాసీర ప్రముఖు
లగు దేవతలు (ఋషులతోడం గూడి రా) నజుండును రుద్రునిం బురస్కరించు
కొని దక్షాధ్వరవాటంబునకుం జని రచ్చట. 155

క. శర్వునియోగక్రమమున సర్వావయవములు గలిగి సన్మునిఋత్వి
గ్గీర్వాణముఖ్యు లొప్పిరి, పూర్వాగమశ్రీల నార్యభూషణ యంతన్. 156

క. విను దక్షు నంత మేషముఖుఁ జేసిన సిద్ధమేలుకొని లేచినపో
ల్కిన నిలిచె దక్షుఁ డభవుఁడు, గనుగొనుచుండెంగ నాత్మఁ గౌతుకమొప్పన్.

వ. ఇట్లు లేచి నిలిచి మండలుని నుపగ్నశివునింగనుంగొనినమాత్రన శరత్కాలంబున
నకల్మషం బైనసరస్సునంబోలెఁ బూర్వరుద్రవిద్వేషజనితంబు లైనకల్మషం
బులం బాసి నిర్మలుండై యభవుని నాతిముంపం దొడంగి మృతిం బొందినసతీ
తనయం దలంచి యనురాగోత్కంఠలబాష్పపూరితలోచనుండును గద్గదకంఠుం
డు నై పలుకం జాలక యెట్టకేలకు దుఃఖంబు సంస్తంభించికొని ప్రేమాతిరేక
విహ్వలుం డగుచు సర్వేశ్వరుం డగుహరున కిట్లనియె. 158

క. విను నీ కపరాధుఁడ నగు, నను దండించుటిది దండనము గాదు మది
న్నను రక్షించుటగా మన, మునఁ దలఁతును దేవ యభవ పురహర రుద్రా. 159

సీ. అనఘాత్మ తగ నీవు నబ్జనాభుండును, బరికింప బ్రాహ్మణాభాసు లయిన
వారలయెడల నేర్వ్వాలన నుపేక్షింప, రంట దృఢవ్రతచర్యు లైనవారి
యెడ నీ కుపేక్ష యెక్కడిది సర్గాదిని, నామ్నాయసంప్రదాయప్రవర్త
నము నెఱింగించుట కమరవిద్యాతపో, వ్రతపరాయణు లైనబ్రాహ్మణులను

తే. వరుసఁ బుట్టించితివి గాన వారి నెప్పుడుఁ, గేల దండంబుఁ బూని గోపాలకుండు
బలసి గోవుల రక్షించుకరగిది నీవు, నరసి రక్షించుచుండు గదయ్య రుద్ర. 160

సీ. తలపోయ నవిదితతత్త్వవిజ్ఞానుండ, నైననాచేతి సంభ్రాంతరమున
నతిదురుక్తాంబకక్షతుండవయ్యును మత్కృ, తాపరాధము హృదయంబునందు.
దలఁపక సుజననిందాదోషమున నధో, గతిం బొందు చున్నకుదుమ్మర్మ నన్నుఁ
గరుణఁ గాచిననీకుఁ గడఁగి ప్రత్యుపకార, మెఱుఁగి కావింప నే నెంతవాఁడ

తే. నుతచరిత్ర భవత్ప్రసాదానుగ్రహాను, రూపకార్యంబుచేత నిరూఢ మైన
తుష్టి నీ చిత్తమందు నొందుదువుగాక, క్షుద్రసంహార కరుణాసముద్ర రుద్ర.

వ. అని యిట్లు రుద్రక్షమాపణంబు గావించి పద్మసంభవుచేత ననుజ్ఞాతుం డై
దక్షుం డుపాధ్యాయఋత్విగ్గణసమేతుం డగుచుఁ గ్రతుకర్మంబు నిర్వర్తించు
సమయంబున బ్రాహ్మణజనంబులు యజ్ఞంబులు నిర్విఘ్నంబు లై సాగుటకుఁ బ్ర
మథాదివీరసంసర్గకృతదోషనివృత్త్యర్థంబుగా విష్ణు దేవతాకంబును ద్రికపాల
పురోడాశద్రవ్యకంబునునైనకర్మంబుఁ గావింపనుపాత్తహవిష్యుం డగుభృగువు

తోడం గూడి నిర్మలాంతఃకరణుం డగుచు దక్షుండు ద్రవ్యత్యాగంబుఁ గావిం
పఁ బ్రసన్నుం డై సర్వేశ్వరుండు 162

దక్షాధ్వరంబునకు వచ్చిన నారాయణుని దక్షాదులు నుతించుట.

సీ. మానితశ్యామాయమానశరీరుండు, ధితులు నల్దిక్కుల దీటుకొనఁగఁ
గాంచనమేఖలాకాంతులతోఁడఁ గౌశేయచేలద్యుతుల్ సెలిమిసేయ
లక్ష్మీసమాయుక్తలలితవక్షంబున, వైజయంతీప్రభల్ వన్నె నూప
హాటకరత్నకిరీటకోటిప్రభల్ బాలార్కరుచులతో మేల మాడ
తే. లలితనీలాభ్రరుచిఁగుంతలములు దనరఁ, బ్రవిమలాత్మీయదేహజప్రభసరోజ
భవభవామరముఖ్యులప్రభలుమాప, నఖిలలోకైకగురుఁడు నారాయణుండు.
చ. సలలితశంఖ చక్ర జలజాత గదా శర చాప ఖడ్గని
ర్మలరుచులన్ సువర్ణరుచిమన్మణికంకణముద్రికాప్రభా
వలులును దేజరిల్ల భుజవర్గ మనర్గళకాంతియుక్తమై
విలసితకర్ణికారపృథివీరుహముం బురుడింపఁ బట్టుగన్. 164
క. సరసోదారసమంచిత,దరహాసవిలోకనములఁ దగ లోకములన్
బరితోషము నొందించుచుఁ, బరమోత్సవ మొప్పవిశ్వబంధుం డగుచున్. 165
చ. మఱియును రాజహంసరుచిమద్భ్రమణీకృతతాలవృంతచా
మర లిరువంకలన్ దివిజమానిను లీయ సుధామరీచివి
స్ఫురితసితాతపత్రరుచిపుంజము దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁగాఁ
గరివరదుండు వచ్చె సుభగస్తుతివర్ణసుపర్ణయానుఁ డై. 166
చ. ఘనరుచి నట్లు వచ్చినవికారవిదూరు ముకుందుఁ జూచి బో
రన నరవిందనందనపురందరచంద్రకళాధరామృతా
శనముఖు లర్థి లేచి యతిసంభ్రమ మొప్ప నమోనమో దయా
వననిధయే యటంచు ననివారణ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తు లై. 167
వ. అట్లు కృతప్రణాము లైనయనంతరంబ. 168
ఉ. ఆనలినాయతాక్షునియనంతపరాక్రమదుర్నిరీక్ష్యతే
జోనిహతస్వతేజు లగుచున్ నుతి సేయ నశక్తు లై భయ
గ్లాని వహించి బాష్పములు గ్రమ్మఁగ గద్గదకంఠు లై తనుల్
మ్రానుపడంగ నవ్విభునిసమన్ననఁ గైకొని యెట్టకేలకున్. 169
వ. నిటలతటఘటితకరపుటులై యమ్మహాత్మునియపారమహిమంబెఱింగి నుతియింప
శక్తులు గాక యుండియు భక్తానుగ్రహపరిగ్రహుం డగుటం జేసి తమతమ
మతులకు గోచరించినకొలంది నుతియింపఁ దొడంగి రందు (గృహీతంబు లగు
పూజాద్యుపచారంబులు గలిగి బ్రహ్మాదులకు జనకుండును సునందనందాదిపరమ
భాగవతసేవితుండును యజ్ఞేశ్వరుండు నగుభగవంతుని శరణ్యునిం గాఁ దలం

చి) దక్షుం డిట్లనియె దేవ నీవు స్వస్వరూపంబునం దున్నయప్పుడు పర
తంబులు గాని రాగాద్యఖిలబుద్ధ్యవస్థలచే విముక్తుండవును నద్వితీయుండవును
జిన్మాత్రుండవును భయరహితుండవును నై మాయం దిరస్కరించి మఱియు
నా మాయ ననుసరించి నటనకొఱకు లీలామానుషరూపంబుల నంగీకరించి స్వతం
త్రుండ వయ్యును మాయాపరతంత్రుండవై రాగాదియుక్తుండునుంబోలె రామ
కృష్ణాద్యవతారంబులం గానంబడుచుండుదువు గావున నీ లోకంబులకు నీవ యీ
శ్వరుండ వనియు నితరులైన బ్రహ్మరుద్రాదులు భవన్మాయావిభూతు లగుటం
జేసి లోకంబునకు నీశ్వరులు గారనియును భేదదృష్టిగలవారెఱుఁగరు మీ విశ్వ
కారణు లైనవారలోచనుండును బ్రహ్మయు దిక్పాలురును సకలచరాచరజంతు
సంతానములును నీవ గానిది లేశంబు లేదని విన్నవించిన నంతరంబ ఋత్వి
గ్జనంబు లి ట్లనిరి. 170

సీ. వామదేవునిశాపǂవశమునం జేసి కర్మానువర్తులము మే ǂ మైనకతన
బలసి వేద ప్రతిǂపాద్యధర్మోపలక్ష్యం బైనయట్టిమǂఖంబునందు
దీపింప నింద్రాదిǂదేవతాకలితరూపవ్యాజమునం బొంది ǂ పరగు నిన్ను
యజ్ఞస్వరూపుండ ǂ వని కాని కేవల నిష్కించనుండవు ǂ నిర్మలుండవు
తే. నరయ ననవద్యమూర్తివిǂనైన నీదు లలితతత్త్వస్వరూపంబుం ǂ దెలియఁజాల
మయ్య మాధవ గోవింద ǂ హరి ముకుంద, చిన్మయాకార నిత్యలǂక్ష్మీవిహార 172

వ, సదస్యు లి ట్లనిరి.

సీ. శోకదావాగ్నిశిఖాకలితంబు పృథుక్లేశఘనదుర్గǂదుర్గమంబు
దండధరక్రూర ǂ కుండలిశ్లిష్టంబు, పాపకర్మవ్యాఘ్రǂపరివృతంబు
గురుసుఖదుఃఖకాǂకోలపూరితగర్త, మగుచు ననాశ్రయ ǂ మైనయట్టి
సంసారమార్గసంచారు లై మృగతృష్ణికలఁ బోలువిషయసంǂఘములు నహమ్మ
తే. మేతిహేతుకదేహనిǂకేతనములు, నఖిలమహాభారవహు లైనǂయట్టిమూఢ
జనము లేనాఁటమీపదాǂబ్జములుగానఁ, జాలువారలు భక్తప్రǂసన్న దేవ. 173

వ. రుద్రుం డి ట్లనియె.

చ. వరద నిరీహ యోగిజనǂవర్గసుపూజిత నీపదాబ్జముల్
నిరతము నంతరంగమున ǂ నిల్పి [1]సమగ్రభవత్పరిగ్రహ
స్ఫురణం దనర్చునన్నుఁ గలితǂమూఢులు సంతతము న్నమంగళా
[2]చరణుఁ డటంచుఁ బల్కు నది ǂ సన్మతి నేగణియింప నచ్యుతా. 175

వ. భృగుం డి ట్లనియె. 176

మ. అరవిందోదర తావకీనఘనమాǂయామోహితస్వాంతు లై
పరమం బైనభవన్మహామహిమముం ǂ బాటించి కానంగ నో

1. 'భవత్పదనుగ్రహాదికస్ఫురణఁ. 2. చరణు...బల్కుగ భవన్మతి నేగణి.' అ. ప్ర.

పరబ్రహ్మాదిశరీరధారులును నో పద్మాక్ష భక్తార్తిసం
హరణాలోకన నన్నుఁ గావఁ దగు నిత్యానందసంధాయివై. 177

వ. బ్రహ్మ యి ట్లనియె. 178

సీ. సమధికజ్ఞానార్థసత్త్వాదిగుణముల, కాశ్రయభూత మైనట్టి పురుషుఁ
డగ్రపదార్థభేదగ్రాహకము లైన, చక్షురింద్రియముల సరణిఁ జూడఁ
గలుగు నీరూపంబు గాదు మాయామయం, బగు నసద్వ్యతిరిక్త మైనయట్టి
నిరుపమాకారంబు నీకు వీక్షణ, మై యుండు ననుచు నేనాత్మఁ దలఁతు

తే. నిర్వికార నిరంజన నిష్కళంక, నిరతిశయ నిష్క్రియారంభ నిర్మలాత్మ
విశ్వసంపాద్య నిరవద్య వేదవేద్య, ప్రవిమలానంద సంసారభయవిదూర. 179

వ. ఇంద్రుం డి ట్లనియె. 180

మ. దితిసంతానవినాశసాధనసముద్దీప్తాష్టబాహాసమ
న్వితమై యోగిమనోనురాగకరమై వెల్గొందు నీ దేహ మా
యత మైనట్టి ప్రపంచముం బలెను మిథ్యాభూతముం గామి శా
శ్వతముం గా మదిలోఁ దలంతుఁ హరి దేవా దైవచూడామణీ. 181

వ. ఋత్విక్పత్ను లి ట్లనిరి. 182

చ. కడఁగి భవత్పదార్చనకుఁ గా నిటు దక్షునిచే రచింపఁ గాఁ
బడి శితికంఠరోషమున భస్మము నొంది పరేతభూమి యై
చెడి కడు శాంతమేధమునఁ జెన్నఱి యున్నమఖంబుఁ జూడు మే
ర్పడ జలజాభ నేత్రములఁ బావనమై విలసిల్లు నచ్యుతా. 183

వ. ఋషు లిట్లనిరి. 184

మ. అనఘా మాధవ నీవు మావలెనె కర్మారంభివై యుండియున్
వినుతత్కర్మఫలంబు నొందవితరుల్ విశ్వంబునన్ భూతికై
యనయంబున్ భజియించు నిందిర ఖిమా న్నర్థించి యే తేరఁ గై
కొన వే మందుము నీచరిత్రమునకున్ గోవింద పద్మోదరా. 185

వ. సిద్ధు లి ట్లనిరి. 186

చ. హరి భవదుఃఖభీషణదవానలదగ్ధతృషార్తమన్మనో
ద్విరదము శోభనంబును బవిత్రము నైనభవత్కథాసుధా
సరిదవగాహనంబునను సంసృతితాపము వాసి క్రమ్మఱం
దిరుగదు బ్రహ్మముం గనినధీరునిభంగిఁ బయోరుహోదరా. 187

వ. యజమాని యగు ప్రసూతి యి ట్లనియె. 188

చ. కరచరణాది కాంగములు గల్గియు మస్తము లేని మొండెముం
బరువడి నొప్పకున్నగతిఁ బంకజలోచన నీవు లేనియ
ధ్వరము ప్రయాజులం గలిగి తద్దయు నొప్పక యున్నదయ్య యో

హరి యిటు నీదురాకఁ గని మమ్ము రమాధిప మమ్ముఁ గావవే. 189

వ. లోకపాలకు లిట్లనిరి. 190

సీ. దేవాదిదేవ యాదృశ్యరూపం బగు, సుమహితవిశ్వంబుఁ జూచు ప్రత్య
గాత్మభూతుండ వై యనట్టిని[1]వు నసత్ప్రకాశరూపంబు లై కలుగు మాను
షేంద్రియంబులచేత నీశ్వర నీమాయ, నొందించి పంచభూతతోఁ పలక్షి
తం బగు దేహవిధంబునఁ గానంగఁ, బడుదువు గాని యేర్పడిన శుద్ధ

తే. సత్త్వగుణయుక్తమైన భాస్వత్స్వరూప, ధరుఁడవై కానఁబడవు గాఁపరమపురుష
యవ్యయానంద గోవింద యట్లుగాన, యెనయ మాజీవనమునీకనేమి సెలవు

వ. యోగీశ్వరు లిట్లనిరి. 192

సీ. విశ్వాత్మనియందు వేఱుగా జీవులఁ, గనఁ డెవ్వఁ డట హానికం బ్రియుఁడు
నీకు లేఁ డయినను నిఖిలవిశ్వోద్భవ, స్థితివిలయంబులకతన దైవ
సంగతి నిర్భిన్నసత్త్వాదిగుణవిశి, ష్టాత్మీయమాయచే నజభవాది
వివిధభేదము లొందుదువు స్వస్వరూపంబు, నం దుండుదువు వినిహతవిమోహి

తే. వగుచు నుండువుగద నిన్ననన్యభక్తి, భృత్యభావంబు దాల్చి సంప్రీతిఁగొల్చు
మమ్ము రక్షింపవే కృపామయ రమేశ, పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష. 193

వ. ప్రజాపతు లిట్లనిరి. 194

చ. హరి భవదీయతత్త్వము సమంచితభక్తి నెఱుంగ నేను నా
సరసిజసంభవాదులును జాలము సత్త్వగుణాశ్రయుండవుఁ
బరుఁడవు నిర్గుణుండవును బ్రహ్మము మున్నగు నీకు నెప్డు నిం
దఱముఁ జతుర్విధార్థఫలదాయక మ్రొక్కెద మాదరింపవే. 195

వ. అగ్నిదేవుఁ డిట్లనియె. 196

మ. హచరణాచరణుండ వై నెగడుచున్ నయ్యగ్నిహోత్రాదిపం
చవిధంబుల్ మఱి మంత్రపంచక[2]సుపూజ్యాయోగ్యము న్నైనయా
హవరూపం బగునీకు మ్రొక్కెదను నీయాజ్ఞన్ భువిన్ హవ్యముల్
సవనవ్రాతములన్ వహింతు హరి యుష్మత్తేజముం బూనుచున్. 197

వ. దేవత లిట్లనిరి. 198

మ. మును కల్పాంతమునందుఁ గుక్షి నఖిలంబుల్ దాఁచి యేకాకివై
జనలోకోపరిలోకవాసులును యుష్మత్తత్త్వమార్గంబు చిం
తనముం జేయఁ బయోధియందు నహిరాట్తల్పంబునం బవ్వళిం
చిన[3] నీరూపము నేఁడు సూపితివి లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 199

వ. గంధర్వు లిట్లనిరి. 200

---

1. నిదె యసత్ప్రకాశరూప మై పరఁగుమాను. 2. 'సుస్పష్టం బైతగం బొల్చునా హవ' ఆ. ప్ర. 3. 'నిరూపముఁ జూడఁ గంటి నిదె రాజీవాక్ష సర్వాత్మకా' వ్రా. ప్ర.

మ. హరపంకేజభవామరాలియు మరీచ్యాదిప్రజానాథులు
న్నరవిందాక్ష రమాహృదీశ భవదీయాంశాంశసంభూతులై
పరఁగం దావకలీలకై నెగడు నీ బ్రహ్మాండము న్నట్టి యీ
శ్వర నీకే మతిభక్తి మ్రొక్కెదము దేవా దేవచూడామణీ. 201

మ. [1]భవదంశాంశజులీమరీచిముఖరుల్ బ్రహ్మసురేంద్రాద్రిజా
ధవముఖ్యుల్ దివిషద్గణంబుఁ బరమాత్మా నీకు విశ్వంబు న
త్సవలీలాకరకందుకోపమము నాథా వేదశాఖాశిఖా
స్తవనీయాంఘ్రికి నీ కొనర్తుము నమస్కారంబు లశ్రాంతమున్. 202

వ. విద్యాధరు లిట్లనిరి. 203

సీ. నళినాక్ష విను భవన్మాయావశంబున, దేహంబు దాల్చి తద్దేహమందు
నాత్మ నహమ్మమేత్యభిమానముఁ బొంది, పుత్త్ర జాయాగృహక్షేత్ర బంధు
ధనపశుముఖవస్తుతతులసంయోగవి, యోగదుఃఖంబుల నొందుచుండు
ధృతివిహీనుఁడు నసద్విషయలాలసుఁడును, నతిదుష్టమతియు నైనట్టివాఁడు

తే. దవిలి భవదీయగుణసత్కథావిలోలుఁ, డయ్యెనేనియు నాత్మమోహంబువలనఁ
బాసి వర్తించువిజ్ఞానపరతఁ దగిలి, చిరదయాకార యిందిరాచిత్తచోర. 204

వ. బ్రాహ్మణజనంబు లిట్లనిరి దేవా యాక్రతువును హవ్యంబును నగ్నియు మంత్రం
బులును సమిద్దర్భపాత్రంబులును సదస్యులును ఋత్విక్కులును దంపతులును
దేవతలును నగ్నిహోత్రంబులును స్వధయు సోమంబును ధరియించిదంష్ట్రాదండం
బున వారణేంద్రంబు నళినంబు ధరియించుచందంబున రసాతలగత యైనభూమి
నెత్తితి వట్టియోగిజనస్తుత్యుండవును మఖరూపకుండవును నైననీవు పరిభ్రష్ట
కర్మల మై కాంక్షించుమాకుఁ బ్రసన్నుండ వగుము భవదీయనామకీర్తనంబుల
సకలయజ్ఞవిఘ్నంబులు నాశంబు నొందు నట్టి నీకు నమస్కరింతుము. 205

క. అని తన్ను సకలజనములు, వినుతించిన హరి భవుండు విఘ్నము గావిం
చినయాదక్షుయజ్ఞము, ఘనముగఁ జెల్లించెఁ గొఱంత గాకుండంగన్. 206

క. సకలాత్ముఁడు దా నగుటను, సకలహవిర్భోక్త యయ్యు జలజాక్షుండుం
స్వకీయభాగమునను న,య్యకలంకుఁడు తృప్తిఁ బొంది యనె దక్షునితోన్. 207

వ. అనఘా కారణభూతుండును నీశ్వరుండును ద్రష్టయును స్వయంప్రకాశకుండును
నైనయేను గుణమయం బయినయాత్మీయమాయం బ్రవేశించి జననవృద్ధివిల
యంబులకు హేతుభూతంబు లగుతత్క్రియోచితంబులైన బ్రహ్మరుద్రాది
నామభేదంబుల నొందుచుండుదు నట్టియద్వితీయబ్రహ్మరూపకుండ నైననాయం
దు నజభవాదులను భూతగణంబులను మూఢుం డగువాఁడు వేఱుగాఁ జూచు

1. ఇది యొకానొకప్రతిని జూపట్టెడి.

మద్భక్తుం డగువాఁడు శరీరంబునకుఁ గరచరణాదులు వేఱుగాఁ దలంపని చందం
బున నాయందు భూతజాలంబు భిన్నంబుగాఁ దలంపఁడు గావున మామువ్వు
రయందు నెవ్వండు వేఱుసేయ కుండు వాఁడు కృతార్థుం డని యానతిచ్చిన
దక్షుండును. 208

క. విను విష్ణుదేవతాకం, [1]బునఁగాఁ ద్రికపాలకలిత మగునా యాగం
బునఁ దగ నవ్విష్ణునిపద,వనజంబులు పూజ సేసి వారనిభక్తిన్. 209

వ. మఱియును. 210

సీ. అంగప్రధానకయాగంబులను జేసి, యమకుల రుద్రుని నర్థిఁ బూజ
సేసి విశిష్టశిష్టభాగమున న,దవసానకర్మంబుఁ దవిలి తీర్చి
దాను ఋత్విక్కులుఁ దగ సోమపానులై, యవభృథస్నానంబు లాచరించి
కడఁక నవాప్తసకలఫలకాముఁ డై, తనరుదక్షునిఁ జూచి ధర్మబుద్ధి

తే. గలిగి సుఖవృత్తి జీవింతు గాక యనుచుఁ
బలికి దివిజులు మునులును బ్రాహ్మణులును
జనిరి నిజమందిరముల కాజలజనయన
భవులు వేంచేసి రాత్మీయభవనములకు. 211

వ. అంత దాక్షాయణి యయినసతీదేవి పూర్వకళేబరంబు విడిచి హిమవంతునకు
మేనకయందు జనియించి విలయకాలంబునం బ్రసుప్తం బయినశక్తిసృష్టికాలం
బున నీశ్వరునిఁ బొందుచందంబునఁ బూర్వదయితుం డగురుద్రుని వరియించె
నని దక్షాధ్వరధ్వంసకుం డగురుద్రునిచరిత్రంబు బృహస్పతి శిష్యుం డయిన
యుద్ధవునకు నెఱింగించె నతండు నాకుం జెప్పె నేను నీకుం జెప్పితి నని మైత్రే
యుండు వెండియు విదురున కి ట్లనియె. 212

క. ఈయాఖ్యానముఁ జదివిన, ధీయుతులై వినినయట్టి ధృతిమంతులకు
న్నాయుఃకీర్తులు గలుగును, బాయును దురితములు దొలఁగు భవబంధంబుల్.

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె. 214

క. వినుసనకాదులునారదుఁ, [2]డునుహంసుఁడునరుణియుఋభుఁడుయతియుఁగమలా
సనజులు నైష్ఠికు లని కే,తను లగుటం జేఁగ వయ్యె దద్వంశంబుల్. 215

వ. మఱియు నధర్మునకు మృష యనుభార్యయందు దంభుండును మాయ యను
కామినియుం బుట్టిరధర్మసంతానం బగుట వారిరువురును మిథునం బైన వారిని
సంతానహీనుం డగునిర్ఋతి గైకొనియె నాదంపతులకు లోభుండును నికృతియును
సతియునుం గలిగి మిథునం బై రి నామిథునంబునకుఁ గ్రోధుండు హింస యను
నంగనయుం బుట్టి మిథునం బై రి నామిథునంబునకుఁ గలియు దురుక్తియునునతి

1. 'బును ద్రికపాలపురోడాశమును నగుయాగం' వ్రా. ప్ర. 2. డును నరుణియుయతియు
ఋభువుఁడును వజాకు నం,దనులును వ్రా. ప్ర.

వయి జన్మించి దాంపత్యంబు గైకొని రాదంపతులకు భయమృత్యువు లను మిథునంబు గలిగె దానివలన యాతనయు నిరయంబునుం బుట్టిరి వీరలు సంసారహేతు వగునధర్మతరుశాఖ లయి నెగడిరి వీని శ్రేయస్కాముం డగుజనుం డీపవిత్రంబు ననువర్తింపం జన దివ్విధంబున ప్రతిసర్గంబును సంగ్రహంబున వినిపించితి నిప్పుణ్యకథ నెవ్వండేని ముమ్మాఱు వినిన నతండు నిష్పాపుం డగు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 216

— ధ్రువోపాఖ్యానము. —

క. విను సకలభువనపరిపాలనమునకై చంద్రధరకళాకలితుం డై
వనజజునకు స్వాయంభువ మను వపు డుదయించెఁ గీర్తిమంతుం డగుచున్. 217

తే. రూఢి నమ్మనువునకు శతరూపవలన, భూనుతు లగు ప్రియవ్రతోత్తానపాదు
లనఁగ నిద్దఱు పుత్త్రులై రందులోన, భవ్యచారిత్రుఁ డుత్తానపాదునకును. 218

క. వినుము సునీతియు సురుచియు, ననుభార్యలు గూరు వారియందును ధ్రువునిం
గనెఁ సునీతియు నప్రియ,యును సురుచియుఁ బ్రియయు నగుచు నున్నట్టియెడన్.

సీ. ఒకనాఁడు సుఖలీల నుత్తానపాదుండు, నెఱిఁ బ్రియురాలైన సురుచి గన్న
కొడుకు నుత్తముఁ దనతొడలపై నిడికొని, యుపలాలనము సేయుచున్నవేళ
నర్థిఁ దదారోహణాపేక్షితుం డైన, ధ్రువునిఁ గనుంగొని తివుట నాద
రింప కుండుటకు గర్వించి యాసురుచియు, సవతిబిడ్డం డైన ధ్రువునిఁ జూచి

తే. తండ్రితొడ నెక్కువేడుక దగిలెనేనిఁ, బూని నాగర్భమున నాఁడు పుట్ట కన్య
గర్భమునఁ బుట్టి కోరినఁ గలదె నేఁడు, జనకుతొడ యెక్కు భాగ్యంబు సవతికొడుక.

క. అది గాన నీ వధోక్షజ,పదపద్మము లాశ్రయింపు పాయక హరి నా
యుదరమునఁ బుట్టనిచ్చును, వదలక యట్లయిన ముదము వఱలెడి నీకున్. 221

క. అని యీరీతి నసహ్యవచనములు పినతల్లి యపుడు జనకుఁడు వినఁగాఁ
దను నాడినదుర్భాషా,ఘనశరములు మనము నాటి కాఱియఁ బెట్టన్. 222

క. తను నట్లుపేక్ష సేసిన, జనకునికడఁ బాసి దుఃఖజలనిధిలోనన్
మునుఁగుచును దండతాడిత,ఘనభుజగముఁ బోలె రోషకలితుం డగుచున్. 223

క. ఘనరోదనంబు సేయుచుఁ, గనుఁగవను శోకబాష్పకణములు దొరఁగన్
జననికడ కేఁగుటయు నిజ,తనయునిఁ గని యాసునీతి దద్దయుఁ బ్రేమన్. 224

వ. తొడలపై నిడికొని. 225

క. కర మనురక్తిని మోము ని,విరి తద్వృత్తాంత మెల్ల వెలఁదులు నంతః
పురవాసులుఁ జెప్పిన విని, పఱపుగ నిట్టూర్పు లెసఁగ బాష్పాకులయై. 226

తే. సవతి యాడినమాటలు సారెఁ దలఁచి, కొనుచుఁ బెచ్చినదుఃఖాగ్నిఁ గుందుచుండె
దావపావకశిఖలచేఁ దగిలి కాంతి,వితతిఁ గందినమాధవీలతిక వోలె. 227

వ. అంత నాసునీతి బాలకునిం జూచి తండ్రీ దుఃఖింపకు మని యి ట్లనియె. 228

క. అనఘా యీదుఃఖమునం, జనితే దన్యులకు సొలయ । బలవంతం బై
తనపూర్వజన్మదుష్కృత, ఘనకర్మము వెంట నంటఁ । గా నెవ్వలనన్. 229
వ. కావున. 230
క. పెనిమిటిచేతను బెండ్లా, మని కాను నికృష్టదాసి । యనియును బిలువం
గను జాలనిదుర్భగురా, లనఁ గనినాకుక్షి నుదయ । మందితకతనన్. 231
క. నిను గాడిన యీసురుచిన, చనములు సత్యంబు లగును । సర్వశరణ్యుం
డనఁ గలహరిచరణాబ్జము, లను జనకుని యంక మెక్కఁ । గాఁ దలఁతేనిన్. 232
వ. కావునం బినతల్లియైన యీసురుచి యాదేశంబున నధోక్షజు నాశ్రయింపు మని
వెండియు ని ట్లనియె. 233
సీ. పరికింప నీవిశ్వపరిపాలనమునకై, యర్థి గుణవ్యక్తుఁ । డైనయట్టి
నారాయణునిపాదనలినముల్ సేవించి, తగ బ్రహ్మ బ్రహ్మపదంబు నొందె
ఘనుఁడు మీతాత యీమనువు సర్వాంతర, యామిత్వ మగునేక । మైనదృష్టిఁ
జేసి యాగములు పూజించి తా భౌమసు,ఖములను దివ్యసుఖమున మోక్ష
తే. సుఖములనుబొందెనట్టియచ్యుతునిఁ బరుని, వితతయోగీంద్రనికరసం । వేష్యమాణ
చరణసరసిజయుగళు శరణ్యత్ప్రియుఁ గాను, భక్తవత్సలు విశ్వసంభావ్యుహరిని. 234
వ. మఱియును. 235
క. [1]కరసరసీజగృహీతాం,బురుహాయు నరవిందగర్భముఖగీర్వాణుల్
పరికింపం గలలక్ష్మీ, తరుణీమణి చేత వెదకఁ । దగుపరమేశున్. 236

— ధ్రువుఁడు నారదోపదేశంబు వడసి తపంబు సేయుట. —

వ. నిజధర్మపరిశోభితం బైనయేకాగ్రచిత్తంబున నిలిపి సేవింపు మమ్మహాత్ముని కంటె నీదుఃఖం బపనయించువాఁ డన్యుం డొక్కరుండు గలండే యని పలికినఁ బరమార్థప్రాప్తిహేతుకంబు లైన తల్లివాక్యంబులు విని తన్నుఁ దాన నియమించుకొని పురంబు వెడలి చనుచున్న సమయంబున నారదుండు తద్వృత్తాంతం బెఱింగి యచ్చటికిం జనుదెంచి యతనిచికీర్షితంబు దెలిసి పాపనాశకరం బైనతనకరతలంబున నాధ్రువునిశిరం బంటి మానభంగమునకు సహింపనిక్షత్త్రియులప్రభావం బద్భుతంబు గదా బాలకుం డయ్యుఁ బినతల్లి యాడినదురుక్తులు చిత్తంబునం బెట్టి చనుచున్నవాఁ డని మనంబున నాశ్చర్యంబు నొంది (యోబాలక సకలసంపత్సమృద్ధం బగుమందిరంబు దెగడి యొంటి యెందు నేఁగెదవు స్వజనకృతం బగు నవమానంబుచే నిను సంతప్తుంగాఁ దలంచెద ననిన ధ్రువుం డి ట్లనియె సపత్నిమాతృ వాగిషుక్షతం బగువ్రణంబు భగవద్ధ్యానయోగరసాయనంబున మాపికొందు ననిన విని) ధ్రువునికి నారదుం డి ట్లనియె. 237
క. విను పుత్త్రక బాలుఁడవై యనయంబును గ్రీడలందు । నాసక్తమనం

1 కరకమలగృహీతలీలాం.

బునఁ దిరిగెడు నిక్కాలంబున నీ కవమానమానములు లే వెందున్. 238

తే. కాన మనమునఁ దద్వివేకంబు నీకుఁ, గలిగె నేనియు సంతోషకలితు లయిన
పురుషు లాత్మీయకర్మవిస్ఫురణఁ జేసి, వితతసుఖదుఃఖము లనుభవింతు రెపుడు.

వ. కావున వివేకంబు గలపురుషుండు దనకుం బ్రాప్తంబు లగు సుఖదుఃఖంబులు దైవవశంబులుగాఁ దలంచి తావన్మాత్రంబునం బరితుష్టుం డగు నీవును దల్లి చెప్పిన యోగమార్గప్రకారంబున సర్వేశ్వరానుగ్రహంబునం బొందెద నంటివేని.

సీ. అనఘాత్మ యోగీంద్రు లనయంబు ధరఁ బెక్కు, జన్మంబులం దనిస్సంగ మైన
మతిని బ్రయోగసమాధినిష్ఠఁ జేసి, యైనను దెలియ లే రతనిమార్గ
మదిగాన యతఁడు దురారాధ్యుఁ డగు నీవు, నడుగుము నిష్ఫలోద్యోగమిపుడు
గాక నిశ్శ్రేయసకాముఁడ వగుదేనిఁ, దండ్రి వర్తించుతత్కాలమందు

తే. బూని సుఖదుఃఖములు రెంటిలోన నెద్ది, దైవవశమునఁ జేకుఱు దానఁ జేసి
డెందమునఁ జాలసంతుష్టిఁ బొందువాఁడు, విమలవిజ్ఞాని యన ధర వెలయుచుండు.

వ. మఱియు గుణాఢ్యుం డగువానిం జూచి సంతోషించుచు నాభాసుం డగువానిం జూచి కరుణించుచు సమానుని యెడ మైత్రి సలుపుచు వర్తించుచున్నవాఁడు తాపత్రయాదికంబులం దొఱంగు నని నారదుండు పలికిన విని ధ్రువుం డిట్లనియె ననఘా యీశమంబు సుఖదుఃఖహతాత్ము లగు పురుషులకు దుర్గమం బని కృపాయత్తుండ వైన నీచేత వినంబడె నట్లునుం బరభయంకరం బగు క్షాత్త్ర స్వభావంబు నొందిన యవినీతుండ నగు నేను సురుచిదురుక్తిబాణవినిర్భిన్నహృదయుండ నగుట మదీయచిత్తంబున శాంతి నిలువదు కావునం ద్రిభువనోత్కృష్టంబు ననన్యాధిష్ఠితంబు నగుపదంబునం బొంద నిశ్చయించిన నాకు సాధుమార్గంబు నెఱింగింపుము నీవు భగవంతుం డగు నజుని యూరువువలన జనించి వీణావాదనకుశలుండ వై జగద్ధితార్థంబు సూర్యుండునుం బోలె వర్తింతు వనిన విని. 242

క. నారదుఁ డిట్లను ననఘ కుమారక విను నిన్ను మోక్షమార్గంబునకుం
బ్రేరేచినవాఁ డిప్పుడు, ధీరజనోత్తముఁడు వాసుదేవుం డగుటన్. 243

వ. నీవు నమ్మహాత్ముని పదధ్యానప్రవణచిత్తుండ వై భజింపుము. 244

క. పురుషుఁడు దవిలి చతుర్విధ, పురుషార్థశ్రేయ మాత్మఁ బొందెద ననినన్
ధరఁ దత్ప్రాప్తికి హేతువు, హరిపదయుగళంబు దక్క నన్యము గలదే. 245

వ. కావున. 246

క. వరయమునానదితటమున, హరిసాన్నిధ్యంబు గలిగి యతిపుణ్యమునై
పరఁగిన మధువనమునకును, సరసగుణా చనుము మేలు సమకుఱు నచటన్. 247

క. ఆ యమునాతటినీశుభ, తోయములం గ్రుంకి నిష్ఠతో నచ్చట నా
రాయణునకును నమస్కృతు, లాయతమతిఁ జేసి చేయు యమనియమములన్.

వ. మఱియు (బాలుండ వగుటం జేసి వేదాధ్యయనాద్యుచితకర్మానర్హుండ వయ్యు

నుచితంబు లగు కుశాజినంబులం జేసి స్వస్తిక ప్రముఖాసనంబులం గల్పించుకొని
త్రివృత్ప్రాణాయామంబులచేతం బ్రాణేంద్రియమనోమయంబు లనుచాంచల్యదో
షంబులం బ్రత్యాహరించి స్థిరం బగు నచిత్తంబున. 249

సీ. ఆశ్రితసత్ప్రసాదాభిముఖుండును, నిత్యప్రసన్నాననేక్షణుండు
సురుచిరనాసుండు సుభ్రూయుగుండును, సుకపోలతలుఁడును సుందరుండు
హరినీలసంశోభితాంగుండు దరణుండు, నరుణావలోకనోత్సాహపరుండు
కరుణాసముద్రుండుఁ బురుషార్థనిధియును, బ్రణతాశ్రయుండు శోభనకరుండు

తే. లలితశ్రీవత్సలక్షణలక్షితుండు, సర్వలోకశరణ్యుండు సర్వసాక్షి
పుష్పలక్షణయుక్తుండుఁ బుణ్యశాలి, యసితమేఘనిభశ్యాముఁ డవ్యయుండు.

వ. మఱియును. 251

సీ. హారకిరీటకేయూరకంకణఘన,భూషణుం డాశ్రితపోషణుండు
లాలితకాంచీకలాపశోభితకటి,మండలుం డంచితకుండలుండు
మహనీయకౌస్తుభమణికీలితాచ్ఛగ్రై, వేయకుం డానందదాయకుండు
సలలితఘనశంఖచక్రగదాపద్మ,హస్తుండు భువనప్రశస్తుఁ డజుఁడు

తే. గమ్రసౌరభవనమాలికాధరుండు, హతవిమోహుండు నవ్యపీతాంబరుండు
లలితకాంచననూపురాలంకృతుండు నిరతిశయసద్గుణుఁడు సుదర్శనీయతముఁడు.

క. సరసమనోలోచనము, త్కరుఁడు సుహృత్పద్మకర్ణికానివసితవి
స్ఫురదురునఖమణిశోభిత, చరణసరోజాతుఁ డతులశాంతుఁడు ఘనుఁడున్. 253

వ. అయ్యనపురుషోత్తముం బూజించుచు హృదయగతుండును సానురాగవిలోకనుం
డును వరదశ్రేష్ఠుండును నగు నారాయణు నేకాగ్రచిత్తంబున ధ్యానంబు సే
యుచుఁ బరమనివృత్తిమార్గంబున ధ్యానంబు సేయంబడ్డపురుషోత్తముని దివ్య
మంగళస్వరూపంబు చిత్తంబునం దగిలి మరల మగుడ నేర దదియునుం గాక
యేమంత్రంబు సేని సప్తవాసరంబులు పఠియించిన ఖేచరులం గనుంగొను సామ
ర్థ్యంబు గలుగు నట్టి ప్రణవయుక్తం బగు ద్వాదశాక్షరకలితంబును దేశకాలవి
భాగవేది యగు బుధానుష్ఠితంబును నయిన వాసుదేవమంత్రంబునం జేసి. 254

సీ. దూర్వాంకురంబుల దూర్వాంకురశ్యాము, జలజంబులను జారుజలజనయనుఁ
దులసీదళంబులఁ దులసికాదాముని మాల్యంబులను సునైర్మల్యచరితుఁ
బత్త్రంబులను బక్షిపత్త్రుని గడు వన్య, మూలంబులను నాదిమూలఘనుని
నంచితభూర్జత్వగాదినిర్మితవివిధాంబరంబులను బీతాంబరుని

తే. దనరు భక్తిని మృచ్ఛిలాదారురచిత,రూపములయందుఁ గాని నిరూఢమైన
సలిలములయందుఁ గాని సుస్థలములందుఁ, గాని పూజింపవలయు నక్కమలనాభు.

క. ధృతచిత్తుఁడు శాంతుండు ని,యతపరిభాషణుఁడు సుమహితాచారుఁడు వ
ర్ణితనానామంగళగుణుఁడును, మితవన్యాశనుఁడు నగుచు మెలఁగుచు మఱియున్.

వ. ఉత్తమశ్లోకుం డగు పుండరీకాక్షుండు నిజమాయాస్వేచ్ఛావతారచరితంబుల
చేత నచింత్యంబుగా నెద్ది సేయు నద్దియు హృదయగతంబుగా ధ్యానంబు సేయం
దగు మఱియుం గార్యబుద్ధిం జేసి చేయంబడుపూజావిశేషంబులు వాసుదేవ
మంత్రంబున సర్వేశ్వరునికి సమర్పింప వలయు నిట్లు మనోవాక్కాయకర్మం
బులచేత మనోగతం బగునట్లుగా భక్తియుక్తంబు లయినపూజలచేతం బూజిం
పంబడి సర్వేశ్వరుండు మాయాభిభూతులు గాక సేవించుపురుషులకు ధర్మాది
పురుషార్థంబులలోన నభిమతార్థంబు నిచ్చు విరక్తుం డగువాఁడు నిరంతరభావం
బున భక్తియోగంబునం జేసి మోక్షంబుకొఱకు భజియించు నని చెప్పిన విని
ధ్రువుండు నారదమునకుం బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగ నమస్కరించి (మహర్షిజన
సేవ్యం బై సకలసిద్ధుల నొసంగును) భగవత్పాదసరోజాలంకృతం బైనమధు
వనంబునకుం జనియె నంత. 257

తే. పద్మభవసూనుఁ డుత్తానపాదుకడకు, నరిగి యారాజుచే వివిధార్చనముల
నందిసంప్రీతుఁడై యుచితాసనమున, నెలమిఁ గూర్చుండి యాతనివలనుసూచి.

వ. ఇట్లనియె. 259

క. భూనాయక నీ విపు డ, మ్లానాస్యుఁడ వగుచుఁ జాల మదిలోఁ జింతం
బూనుట కేమికతం బన, నానారదుతోడ నాతఁ డనియెన్ మరలన్. 260

క. మునివర వివేకశాలియు, ననఘుండు నైదేండ్లబాలుఁ డస్మత్ప్రియనం
దను డదయుండ నగునాచే,తను బరిభవ మొంది చనియెఁ దల్లియుఁ దానున్.

మ. చని యుగ్రాటవిఁ జొచ్చి యచ్చటఁ బరిశ్రాంతుండు క్షుత్పీడితుం
డును నామ్లానముఖాంబుజుండు ననఘుం డబ్బాలుఁడు నైనమ
త్తనయుం ఘోరవృకాహిభల్లముఖసత్త్వశ్రేణి నిర్జించెనో
యని దుఃఖించెద నాదుచిత్తమున నార్యస్తుత్య యిట్లౌటకున్. 262

తే. ఇట్టియుత్తమబాలు నాయంకపీఠ, మందుఁ గూర్చుండ నీక నిరాకరించి
యంగనాసక్తచిత్తుండ నైనయట్టి, నాదుదౌరాత్మ్య మిది మునినాథచంద్ర.

ఉ. నా విని నారదుండు నరనాథున కిట్లను నీకుమారుఁ డా
దేవకిరీటరత్నరుచిదీపితపాదసరోజుఁ డైనరా
జీవదళాక్షురక్షితుఁ డశేషజగత్పరికీర్తనీయకీ
ర్తివిభవప్రశస్తసుచరిత్రుఁడు వానికి దుఃఖ మేటికిన్. 264

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముఁడు సుకర్మముచేత సమస్తలోకపా
లావళి కందరానిసముదంచితనిత్యపదంబునం బ్రభు
శ్రీ విలసిల్లఁ జెందుఁ దులసీదళదాము భజించి యాజగ
త్పావనుఁ డైననీసుతుప్రభావ మెఱుంగవు నీవు భూవరా. 265

వ. అదియునుం గాక. 266

క. నీకీర్తియు జగములయం, దాకల్పము నొందఁ జేయు నంచితగుణర
త్నాకరుఁ డిట కేతెంచును, శోకంపకు మనమునఁగూర్చి సుభగచరిత్రా, 267

క. అని నారదుండు వలికిన, విని మనమున విశ్వసించి విభుఁడును బ్రియసం
దనుఁ జింతించుచు నాదరమునఁ జూడం డయ్యె రాజ్యమును బూజ్యముగన్.

వ. అంత నక్కడ నాధ్రువుండు. 269

క. చని మందటఁ గనుఁగొనె సాధు, వనమును సనియోగిదేవవర్ణితగుణపా
వనమును దుర్భవజలదపవనము నఖిలైకపుణ్యవరభవనంబున్. 270

వ. అట్లు గని డాయంజని యమునానదిం గృతస్నానుండై నియతుండును సమా
హితచిత్తుండును నై సర్వేశ్వరుని ధ్యానంబు సేయుచుం [1]ద్విరాత్రత్రిరాత్రం
బుల కొక్కమాఱు కృతకపిత్థబదరీఫలాహారుం డగుచు దేహస్థితి ననుసరించి
యొక్కమాసంబు హరిం బూజించి యంతనుండి యాఱేసి దినంబుల కొక్కపరి
కృతజీర్ణతృణపర్ణాహారుం డగుచు రెండవమాసంబున విష్ణు సమారాధనంబు
సేసి యంతనుండి నవరాత్రంబుల కొకమాఱు ఉదకభక్షణంబు సేయుచు మూఁ
డవమాసంబున మాధవు నర్చించి యంతనుండి ద్వాదశదినంబుల కొకతోయం
బు వాయుభక్షణుం డగుచు (జితశ్వాసుండై) నాలవమాసంబునం బుండరీకా
క్షుని భజియించి యంతనుండి మనంబున (నలయక నిరుచ్ఛ్వాసుండై యేక
పదంబున నిలిచి పరమాత్మం జింతించుచు) నచేతనంబైన స్థాణువుం బోలె నై
దవమాసంబును జరపె నంత. 271

సీ. సకలభూతేంద్రియాశ్రయ మగుహృదయంబు,నందు విషయములఁ జెంద నీక
మహదాదితత్త్వసమాజమ్ములకు నా,ధారభూతమును బ్రధానపూరు
షేశ్వరుఁ డైనట్టిశాశ్వతబ్రహ్మంబుఁ, దన హృదయపద్మమున నిలిపి
హరిరూపమునకంటె నన్యంబు నెఱుఁగక, చిత్త మవ్విభునందుఁ జేర్చియున్న

తే. కతనఁ ముల్లోకములు సాలఁ గంపమొందె, వెండియును జేర్చియయ్యర్భకుండు ధరణి
నొక్కపాదంబు చేర్చి నిల్చున్నవేళఁ, బేర్చియబ్బాలునంగుష్ఠపీడఁ జేసి. 272

తే. వసుమతీతల మర్థము వంగఁ జొచ్చె, భూరిమదదుర్నివారణవారణేంద్ర
మెడమఁ గుడి నొరగఁగ నడుగడుగునకును, జలన మగునుదధిస్థితకలము వోలె.

చ. అతఁడు ననన్యదృష్టిని జరాచరదేహశరీరధారణా
స్థితి గలయాసునందుఁ దనజీవితముం ఘటియింపఁ జేసి యే
కతఁ గనఁ దన్నిరోధమునఁ గ్రాకొని కంపము నొందె నీశ్వరుం
డతఁడు చలింప నిజ్జగము లన్నియుఁ జంచల మయ్యె భూవరా.

క. ఆలోకభయంకర మగు, నాలోకమహావిపద్దశాలోకము లై
యాలోకపాలు రందఱు, నాలోకశరణ్యుఁ గాన నరిగిరి ప్రీతిన్. 275

1. ద్విరాత్రోపవాసంబులఁ గృత.

వ. అట్లరిగి నారాయణు నుద్దేశించి కృతప్రణాములై కరంబులు ముకుళించుకొని యి ట్లనిరి. 276

చ. హరి పరమాత్మ కేశవ చరాచరభూతశరీరధారి వై
పరఁగుదు నీవు నిట్టులుగఁ బ్రాణనిరోధము లెందు మున్న నే
మెఱుఁగ మనాథనాథ జగదీశ్వర సర్వశరణ్య నీపదాం
బురుహము లర్థిమై శరణు వొందెద మార్తి హరించి కావవే. 277

వ. అని దేవతలు విన్నవించిన నీశ్వరుండు వారల కిట్లనియె నుత్తానపాదుం డను వాని తనయుండు విశ్వరూపుండ నయిన నాయందుఁ దనచిత్తం బైక్యముసేసి తపంబు గావించు చుండ దానం జేసి భవదీయప్రాణనిరోధం బయ్యె నట్టి దురత్యయంబైన తపంబు నివర్తింపఁ జేసెద వెఱవక మీమీనివాసంబులకుం జనుం డని యానతిచ్చిన నాదేవతలు నిర్భయాత్ములై యీశ్వరునకుం బ్రణామంబు లాచరించి త్రివిష్టపంబునకుం జనిరి తదనంతరంబ. 278

సీ. హరి యీశ్వరుండు విహంగకులేశ్వర, యానుఁడై నిజభృత్యుఁడైన ధ్రువుని
గనుఁగొను వేడుకఁ జనియింప నామధు,వనమున నప్పుడు సని ధ్రువుండు
పరువడి యోగవిపాకతీవ్రం బైన, బుద్ధిచే నిజమనోంబురుహముకుళ
మందుఁ దటిత్ప్రభాసయతమూర్తి యటఁ దిరో,ధానంబునను బొందఁ దత్క్షణంబ

తే. తనపురోభాగమందు నిల్చినను బూర్వ
సమధికజ్ఞాననయనగోచరసమగ్ర
మూర్తిఁ గనుఁగొని సంభ్రమమ్మునను సమ్మ
దాశ్రువులు రాలఁ బులకీకృతాంగుఁ డగుచు. 279

—ః సాక్షాత్కరించిన భగవంతుని ధ్రువుండు స్తుతించుట. ః—

తే. నయనముల విభుమూర్తిఁ బానంబు సేయు
పగిదిఁ దనముఖమునను జుంబనము సేయు
లీలఁ దగిలి భుజముల నాలింగనంబు
సేయుగతి దండవన్నమస్కృతు లొనర్చె. 280

వ. ఇట్లు దండప్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలి యై స్తోత్రంబు సేయ నిశ్చయించి స్తుతిక్రియాకరణసమర్థుండు గాకయున్న ధ్రువునకును [1]సమస్తభూతంబులకునంతర్యామి యైన యీశ్వరుం డాతనితలం పెఱింగి వేదమయం బయిన తన శంఖంబు చేత నబ్బాలునికపోలతలం బంటినఁ జీవేశ్వరనిర్ణయజ్ఞుండును భక్తిభావనిష్ఠుండును నగు ధ్రువుండు నిఖిలలోకవిఖ్యాత కీర్తి గల యీశ్వరుని (భగవత్ప్రతిపాదితంబులగుచు) [1]వేదాత్మకంబు లైన తనవాక్కుల నిట్లని స్తుతియించె దేవా నిఖిలశక్తిధరుండవు నంతఃప్రవిష్టుండవు నైన నీవు లీనంబు లైన మదీయవాక్కులం బ్రా

1. తనవేదస్వరూపంబు లైన.

నేంద్రియంబులం గరచరణశ్రవణత్వగాదులను జిచ్ఛక్తిచేఁ గృపంజేసి జీవింపం
జేసినభగవంతుండవును బరమపురుషుండవును నైననీకు నమస్కరింతునని వాఁకొ-
రుండ వయ్య మహదాద్యం బైనయీయశేషవిశ్వంబు మాయాఖ్యం బయిన
యాత్మీయశక్తిచేతం (గల్పించి యందుం) బ్రవేశించి యింద్రియంబులం[1]దు
వసించుచుఁ దత్తద్దేవతారూపంబులచే నానాప్రకారంబుల దారువులం దున్న
వహ్నిచందంబునం బ్రకాశింతు వదియునుం గాక. 281

చ. వరమతి నార్తబాంధవ భవద్ఘనబోధసమేతుఁ డై భవ
చ్చరణముఁ బొందినట్టివిధిసర్గము సుప్తజనుండు బోధమం
దరయఁగఁ జూచురీతిఁ గను నట్టిముముక్షుశరణ్య మైననీ
చరణములం గృతజ్ఞుఁ డగుసజ్జనుఁ డెట్లు దలంప కుండెడున్. 282

సీ. మహితాత్మ మఱిజన్మమరణప్రణాశన, హేతుభూతుండవు సిద్ధకల్ప
తరువవు నగునిన్నుఁ దగ నెవ్వరే నేమి, పూని నీమాయావిమోహితాత్ము
లగుచు ధర్మార్థకామాదులకొఱకుఁ[2]దా, మర్చించుచును ద్రిగుణాభ మైన
దేహోపభోగ్య మై దీపించుసుఖముల, నెనయంగ మదిలోన నెంతు రట్టి
తే. విషయసంబంధజన్యమై వెలయుసుఖము, వారికి నిరయమందును వఱలు దేవ
భూరిసంసారతాపనివారగుణక, థామృతాపూర్ణ యీశ మాధవ ముకుంద.

మ. అరవిందోదర తావకీనచరణధ్యానానురాగోల్లస
చ్చరితాకర్ణనజాతభూరిసుఖముల్ స్వానందక బ్రహ్మమం
దరయన్ లే వఁట దండభృద్భటవిమానాక్రుత్తులై కూలునా
సురలోకస్థులఁ జెప్ప నేల సుజనస్తోమైకచింతామణీ.

చ. హరి భజనీయమార్గ నియతాత్మకులై భవదీయరూప మై
వఱలినభక్తియుక్తు లగువారలసంగతిఁ గల్గఁజేయు స
త్పురుషసుసంగతిన్ వ్యసనదుర్భరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడ నై తరించెదన్. 285

చ. నిరతముఁ దావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలుబ్ధులై
న్వరిమదిఁ బొందఁగాఁ గలుగువారలు తత్త్వము మర్త్యదేహము
న్నరయఁ దదీయదారతనయాదిసుహృన్నృహబంధువర్గముల్
మఱతురు విశ్వతోముఖ రమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా. 286

సీ. పరమాత్మ మర్త్యసురపర్వతిర్యక్ఖగ, దితిజసరీసృపద్విజగణాది
సంవ్యాప్తమును సదసద్విశేషంబును, గైకొని మహదాదికారణంబు
నైనవిరాడ్విగ్రహంబు నే నెఱుఁగుదుఁ, గాని తక్కనసమంగళము నైన
సంతతసుమహితైశ్వర్యరూపంబును, భూరిశబ్దాదివ్యాపారశూన్య

---

1. జేష్టం బు కేయూము దారువులందు. 2. గా భజియించుచును గుణప్రథితమైన.

తే. మైన బ్రహ్మస్వరూపమే నాత్మ నెఱుఁగఁ, బ్రవిమలాకార సంసారభయవిదూర
పరమమునిగేయ సంతతభాగధేయ, నలిననేత్ర రమాలలనాకళత్ర. 287

సీ. సర్వేశ కల్పాంతసమయంబునందు నీ, వఖిలప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు వేషసహాయుండ వై శేష, పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతి నుండి నాభీసింధు, జస్వర్ణలోకకంజాతకర్ణి
కందు జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు, రుచి నొప్పు బ్రహ్మస్వరూపి వైన

తే. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్ప, భవ్యచారిత్ర పంకజపత్త్రనేత్ర
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద 288

వ. అట్లు యోగనిద్రాపరవశుండ వగుచు జీవులకంటె నత్యంతవిలక్షణుండ వై
యుండుదు వది యెట్లనిన బుద్ధ్యవస్థాభేదంబున నఖండితం బయిన స్వశక్తిం జేసి
చూచు లోకపాలననిమిత్తంబు యజ్ఞాధిష్ఠాతవు గావున నీవు నిత్యముక్తుండవును
బరిశుద్ధుండవును జిద్రూపకుండవును నాత్మవును గూటస్థుండవును (నాదిపురుషుండ
వును భగవంతుండవును) గుణత్రయాధీశ్వరుండవును నై వర్తింతువు భాగ్యహీనుం
డైన జీవుని యందు నీగుణంబులు గలుగవు వేగ సర్వేశ్వరునందే మేము విరుద్ధగతులై వివిధ
శక్తియుక్తంబులైన యవిద్యాదు లానుపూర్వ్యంబు జేసి ప్రలీనంబు లగుచుం
డు నట్టి విశ్వకారణంబు నేకంబు ననంతంబు నాద్యంబు నానందమాత్రంబు
నవికారంబు నగు బ్రహ్మంబునకు నమస్కరించెద మఱియు దేవా నీవు సర్వవిధ
ఫలంబ వని చింతించు నిష్కాము లయిన వారికి రాజ్యాదికామితంబులలోనఁ బర
మార్థం బయిన ఫలంబు సర్వార్థరూపుండవైన భవదీయ పాదపద్మసేవనంబ యిట్లు
నిశ్చితంబ యైనను సకాములైన దీనులను గోవు వత్సంబును స్తన్యపానంబు
సేయించుచు వృకాదిభయంబువలన రక్షించు చందంబునం గామప్రదుండ వై
సంసారభయంబువలనం బాపుదు వని యిట్లు సత్యసంకల్పుండును సుజ్ఞానియు
నయిన ధ్రువునిచేత వినుతింపంబడి భృత్యానురక్తుండైన భగవంతుండు సంతు
ష్టాంతరంగుం డై యిట్లనియె. 289

క. ధీరవ్రత రాజన్యక, మారక నీహృదయమందు మసలిన కార్యం
బారూఢిగా నెఱుంగుదు, నారయ నది వొంద రాని దైనను నిత్తున్. 290

వ. అది యెట్టి దనిన నెంతేని మేధియందుఁ బరిభ్రామ్యమాణగోచక్రంబునుంబోలె
గ్రహనక్షత్రతారాగణజ్యోతిశ్చక్రంబు నక్షత్రరూపంబు లయిన ధర్మాగ్నికశ్యప
శుక్రులును సప్తర్షులును దారకాసమేతు లై ప్రదక్షిణంబు దిరుగుచుండుదు రట్టి
దురాపంబును ననన్యాధిష్ఠితంబును లోకత్రయప్రళయకాలంబునందు నశ్వరం
బు గాక ప్రకాశమానంబును నయిన ధ్రువక్షితి యను పదంబు ముందట నిఱువది
యాఱువేలేండ్లు సనఁ బ్రాపింతువు తత్పదప్రాప్తిపర్యంతంబు భవదీయజనకుం
డు వనవాసగతుం డైనం దద్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగా ధర్మమార్గంబున జితేం

ద్రియుండవై చేయుచున్న భవదనుజుండగు నుత్తమునకు మృగయార్థంబు వనం
బునకుం జని మృతుండగుటం దదన్వేషణార్థంబు తదాహితచిత్తయై తన్మాతయు
వనంబునకుం జని యందు దావదహనంబునఁ బొగ్గై యగు వెండియు. 291

సీ. అనఘాత్మ మఱి నీవు యజ్ఞరూపుం డనఁ, దగు నచ్యు సంపూర్ణదక్షిణంబు
లగుమఖంబులచేత నర్చించి సర్వంబు, లగునిహసౌఖ్యంబు లనుభవించి
యంత్యకాలమునను నాత్మఁ దలంచుచు, మఱి సర్వలోకనమస్కృతమును
మహిఁ బునరావృత్తిరహితంబు సప్తర్షిమండలోన్నత మగు మామకీన

తే. పదము నీవు బొందఁ గలవని పరమపురుషుఁ
డతని యభిలషితార్థంబు లర్థి నిచ్చి
యతఁడు గనుఁగొనుచుండంగ నాత్మపురికి
గరుడగమనుఁడు వెంచేసెఁ గౌతుకమున. 292

తే. అంత ధ్రువుఁడును బంకేరుహాక్షపాదకమలసేవోపపాదితనూనమనోర
థముఁ దనరియుఁ దనదుచిత్తంబులోన, దుష్టిఁ బొందక చనియె విశిష్టచరిత.

క. అని మైత్రేయుఁడు ధ్రువుఁడ, ట్లనయము హరిచేఁ గృతార్థుఁ డైనవిధం బె
ల్లను వినిపించిన విదురుఁడు, విని ముని నవగాఁ జూచి పలికె వినయముం బెనఁగన్.

క. మునినాయక విను కాముక, జనదుష్ప్రాపంబు విష్ణుచరణాంబురుహా
ర్చనమునిజనసంప్రాప్యము, ననఁ గలఁ డే కేశవాక్షయవ్యయపదమున్. 295

వ. పెక్కుజన్మంబులం గాని పొందరానిపదంబు దా నొక్క జన్మంబుననే పొంది
యుం దనమనంబునం దప్రాప్తమనోరథుండని పురుషార్థవేది యైనధ్రువుం
డెట్లు దలంచె ననిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 296

తే. అనఘ పినతల్లి దన్నుఁ బల్కినగురుక్ష
బాణవిద్ధాత్ముఁ డగుచుఁ దద్భాషణములు
చిత్తమందుఁ దలంచుట జేసి ముక్తి
గోరమికి నాత్మలో వగఁ గూరుచుండె. 297

వ. అంత నాధ్రువుండు. 298

చ. అనఘ జితేంద్రియుల్ సుమహితాత్ములు నైవసనందనాదు లెం
దనయము నైకజన్మసముపార్జితయోగసమాధిఁ జేసి యె
వ్వనిచరణారవిందములు వారనిభక్తి నెఱుంగుచుందు రా
ఘనుఁ బరమేశు నీశు నవికారగుణమేయు నజయ్యు నాద్యునిన్. 299

వ. ఏను షణ్మాసంబులు భజియించి తత్పాదపద్మచ్ఛాయం బ్రాపించియు భేదదర్శ
నుండ నైతి నక్కటా యిట్టిభాగ్యహీనుండ నైనయేను భవనాశకుం డైనయ
తనిం బొడగనియు నశ్వరంబు లైనకామ్యంబు లడిగితి నిట్టిదౌరాత్మ్యం బెం
దేనిం గలదే తమపదంబులకంటె నున్నతపదంబునం బొందుదునో యని సహిం

పంజాలని యీదేవతలచేత మదీయమతి గలుషితంబయ్యెం గాక నాఁడు నారదుండాడినమాట తథ్యంబయ్యె నతనివాక్యంబు లంగీకరింపక యే నసత్తముండనై స్వప్నావస్థలం బొందినవాఁడు దైవికంబైనమాయం జెంది భిన్నదర్శనుండగుచందంబున నద్వితీయుండనైనను భ్రాత యనుశత్రువుచేఁ బ్రాప్తంబైన దుఃఖంబు నొంది జగదాత్మకుండును సుప్రసాదుండును భవనాశకుండును నైన యీశ్వరు నారాధించి తత్ప్రసాదంబు వడసియు నాయుర్విహీనుం డైనరోగికిం బ్రయోగించునౌషధంబుం బోలె నిరర్థకంబులై నశ్వరంబులైనయీకామితంబులు గోరితి నని వెండియు. 300

మ. ధనహీనుండు నృపాలుఁ జేరి [1]మిగులన్ ధాటిన్ ఫలీకార మి
మ్మని యర్థించినరీతి ముక్తిఫలదుం డైనట్టిపంకేజలో
చనుఁడే చాలఁ బ్రసన్నుఁడైన నతనిన్ సాంసారికం బర్థిఁ గో
రిననావంటివిమూఢమానసులు ధాత్రిం గల్గిరే యెవ్వరున్. 301

—ధ్రువుండు మరలఁ దనపురంబునకు వచ్చుట.—

సీ. అని యిట్లు చింతించుచును నమ్మైత్రేయముని విదురునకు నిట్లనియెఁ దండ్రి
కమనీయహరిపాదకమలరజోభిసంస్కృతశరీరులును యాదృచ్ఛికముగ
సంప్రాప్తమగుదాన సంతుష్టచిత్తులై, వఱలుచు నుండుమీవంటివారు
తగ భగవత్పాదదాస్యంబు దక్కంగ, నితరపదార్థమే యెడఁదలందు
తే. మఱచియును గోరనొల్లరు మనుచరిత్ర, తవిలి యిట్లు హరిప్రసాదంబు నొంది
మరల వచ్చుచు నున్నకుమారువార్తఁ, జారుచే విని యుత్తానచరణుఁ డంత.

వ. మనమ్మున ని ట్లని తలంచె. 303

క. చచ్చినవారలు క్రమ్మఱ, వచ్చుటయే కాక యిట్టివార్తలు గలవే
యిచ్చలు నమంగళుండ నగు, నిచ్చట మఱి నాకు శుభము లేల ఘటించున్.

క. అని విశ్వసింప కుండియు, మనమున నానారదుఁడు గుమారుఁడు వేగం
బున రాఁగలఁ డనుచును జెలికినపలుకులు దలఁచి నమ్మి కృతకృత్యుండై.

క. తనసుతునిరాక చెప్పిన, ఘనునకు ధనములును మౌక్తికపుహారములున్
మన మలర నిచ్చి తనయునిఁ, గనుఁగొనుసంతోష మాత్మఁ గడలుకొనంగన్.

సీ. వలను మీఱినసైంధవంబులఁ బూన్చిన, కనకరథంబు నుత్కంఠ నెక్కి
బ్రాహ్మణకులవృద్ధబంధుజనామాత్య, పరివృతుం డగుచు విస్ఫురణ మెఱసి
బ్రహ్మనిర్ఘోషతూర్యస్వనశంఖకాహళవేణురవము లంతంత చెలఁగ
శిబిక లెక్కియు విభూషిత లై సునీతి సురుచు లుత్తముండును నారూఢి నడవ
తే. గరిమ దీపింప నతిశీఘ్రగమన మొప్ప, నాత్మనగరంబు వెలువడి యరుగుచుండి
పలసి నగరోపవనసమీపంబునందు, వచ్చుధ్రువుఁ గని మేదినీశ్వరుఁడు నంత.

1. 'మిడుగన్ దార్కొన్నచో లేశ మిమ్మని' వ్రా. ప్ర.

చ. అరదము డిగ్గి ప్రేమ దొలఁకాడ ససంభ్రముఁడై రమామనో
హర చరణారవిందయుగళార్చనసంక్షపితాఖిలాఘు నీ
శ్వరకరుణావలోకనసుజాతసమగ్రమనోరథున్ సుతుం
గర మనురక్తిఁ డాసి పులకల్ నన లొత్తఁ బ్రమోదితాత్ముఁడై. 308

తే. బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి నెమ్మొగము నివిరి, శిరము మూర్కొని చుబుకంబు సేతఁ బుణికి
యవ్యయానందబాష్పధారాభిషిక్తుఁ, జేసి యాశీర్వదింప నాచిరయశుండు.

క. జనకునియాశీర్వచనము. లనయముఁ గైకొని ప్రమోదియై తత్పదముల్
దనఫాలతలము సోఁకఁగ, వినతుఁడు గావించి భక్తివిహ్వలుఁ డగుచున్. 310

తే. అంత నాసజ్జనాగ్రణి యైనధ్రువుఁడు, తల్లులకు భక్తి వినతులు దగ నొనర్చి
సురుచి మ్రొక్కినయర్భకుఁ జూచి యెత్తి, నగుమొగంబున నాలింగనంబు సేసి

సీ. కర మొప్ప నానందగద్గదస్వరమున, జీవింపు మనుచు నాశీర్వదించె
భగవంతుఁ డెవ్వనిపై మైత్రి వాటించు, సత్కృపానిరతిఁ బ్రసన్నుఁ డగుచు
నతనికిఁ దమయంత నను కూలమై యుండు, సర్వభూతంబులు సమతఁ బర్వి
మహిఁ దలపోయ నిమ్నప్రదేశములకు, ననయంబుఁ జేరుతోయములపగిదిఁ

తే. గాన ఘను నమ్మహాత్మునిఁ గారవించె, సురుచి పూర్వంబుఁ దలఁపక సుజనచరిత
విష్ణుభక్తులు ధరను బవిత్రు లగుట, వారి కలుగరు ధరణి నెవ్వారు మఱియు.

వ. కావున నుత్తముండును ధ్రువుండును బ్రేమవిహ్వలు లగుచు నన్యోన్యాలింగితు
లై పులకాంకురాలంకృతశరీరులై యానందబాష్పంబుల నొప్పి రంత సునీతియుఁ
దనప్రాణంబులకంటెం బ్రియం బగుసుతు నుపగూహనంబు సేసి తదవయవస్ప
ర్శనంబుచేత నానందంబు నొంది విగతశోక యయ్యె నప్పుడు సంతోషబాష్ప
ధారాసిక్తంబు లై చనుఁబాలు నంగురిసె నంత. 313

సీ. అప్పుడు సంతోషమునఁ బ్రతిల్లఁగఁ బౌరజనము లాధ్రువతల్లి నెనయఁ జూచి
తొడరినభవదీయదుఃఖనాశకుఁ డైన, యిట్టితనూజుఁ డెంతేనిఁ బెద్ద
కాలంబు క్రిందటఁ గడఁగి నష్టుం డైన, వాఁ డిప్పు డీభాగ్యవశముచేతఁ
బ్రతిలబ్ధుఁ డయ్యెను నితఁడు భూమండల, మెల్లను రక్షించు నిద్ధమహిమఁ

తే. గమలలోచనుఁ జింతించుఘనులు లోక, దుర్జయం బైనయట్టిమృత్యువు నుగెల్తు
రట్టి ప్రణతార్తిహారుఁ డైనట్టియబ్జనాభుఁ, డర్థి నీచేతఁ బూజితుం డగుట నిజము.

వ. అని ప్రశంసించి రట్లు పౌరజనంబులచేత నుపలాల్యమానుండును (సంస్తూయ
మానుండును) నగుచు నుత్తానపాదుం డుత్తమసమేతంబుగా ధ్రువుని గజారూఢు
నిం జేసి ప్రహృష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బురాభిముఖుం డై చనుదెంచి. 315

సీ. స్వర్ణపరిచ్ఛదస్వచ్ఛకుడ్యద్వార, రాజితగోపురాట్టాలకంబు
ఫలపుష్పమంజరీకలితరంభాస్తంభ, పూగపోతాదివిభూషితంబు
ఘనసారకస్తూరికాగంధజలబంధు, రాసిక్తవిపణిమార్గాంచితంబు

మానితనవరత్నకరమయరంగవల్లివి,రాజితప్రతిగృహాగ్రప్రాంగణంబు
తే. శుభనదీజలకుంభసంశోభితంబు, తండులస్వర్ణలాజాక్షతప్రసూన
ఫల[1]బలివ్రాతకలితవిభ్రాజితంబు; నగుచు సర్వాంగాలంకృతమైన పురము. 316
వ. ప్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనుదెంచునప్పుడు. 317
మ. హరిమధ్యల్ పురకామినీజనులు సౌధాగ్రంబులందుండి భా
స్వరసిద్ధార్థఫలాక్షతప్రసవదూర్వావ్రాతదధ్యంబువుల్
గరవల్లీమణిహేమకంకణరణత్కారంబు శోభిల్లఁ జ
ల్లిరి యాభాగవతోత్తమోత్తమునిపై లీలాప్రమేయంబుగన్. 318
వ. ఇట్లు వాత్సల్యంబునం జల్లుచు సత్యవాక్యంబుల దీవించుచు సువర్ణపాత్రరచిత మణిదీపనీరాజనంబుల నివాళింపం (బౌరజానపదమిత్రామాత్యబంధుజనపరివృతుం డై) చనుదెంచి. 319
సీ. కాంచనమయమరకతకుడ్యమణిపరి, చ్ఛదవిరాజితస్వచ్ఛసౌధములను
వరసుధాఫేనపాండురరుక్మపరికరో, దాత్తసమంచితతల్పములను
[2]సురతరుశోభితశుకపికమిథునాళి, గానవిభాసితోద్యానములను
సుమహితవైదూర్యసోపానవిమలశో, భితజలపూర్ణవాపీచయముల
తే. వికచకహ్లారదరదరవిందకైర, వప్రదీపితబకచక్రవాకరాజ
హంససారసకారండవాదిజలవి, హంగనినదాభిరామపద్మాకరముల. 320
వ. మఱియును. 321
తే. చారుబహువిధవస్తువిస్తార మొప్ప
నంగనాయుక్త మగుచుఁ బెంపగ్గలించి
యర్థిఁ దనరారుజనకుగృహంబు సొచ్చె
నెలమిఁ ద్రిదివంబు సొచ్చు దేవేంద్రుపగిది. 322
వ. ఇట్లు ప్రవేశించిన రాజర్షి యైనయుత్తానపాదుండు సుతునియాశ్చర్యకరం బైన ప్రభావంబు వినియుం జూచియు మనంబున విస్మయంబు నొంది ప్రజానురక్తుండును బ్రజాసమ్మతుండును నవయౌవనపరిపూర్ణుండును నైనధ్రువుని రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి వృద్ధవయస్కుం డై నతన్నుఁదానయెఱింగియాత్మగతిఁ బొందనిశ్చయించి విరక్తుం డై వనంబునకుం జనియె నంత నాధ్రువుండు శింశుమారప్రజాపతికూఁతు రైనభ్రమి యనుదాని వివాహం బై దానివలనఁ గల్పవత్సరు లను నిద్దఱు గొడుకులం బడసి వెండియు వాయుపుత్త్రి యైనయిల(యనుభార్యయందు నుత్కలనామకుం డైనకొడుకు నతిమనోహర యైనకన్యారత్నంబు)నుం గనియె నంతఁ దద్భ్రాత యైనయుత్తముండు వివాహంబు లేకుండి మృగయార్థంబు వనంబున కరిగి హిమవంతంబున యక్షునిచేత హతుం డయ్యె నతనితల్లియుఁ దద్దుః

1 పరివ్రాత 2. సురతరుప్రశోభిత.

ఖంబున వనంబున కేఁగునెడ గహనదహనుచేత మృతిం బొందె ధ్రువుండు భ్రా
తృమరణంబు విని శోకామర్షకలితస్వాంతుండై జైత్రం బగురథం బెక్కి యుత్తరా
భిముఖుండై చని హిమవద్ద్రోణియందు భూతగణసేవితంబును గుహ్యకసంకులం
బును నైన యలకాపురంబు వొడగని యమ్మహాబాహుండు. 323

ధ్రువుండు కుబేరానుచరులైనగుహ్యకులతో యుద్ధము సేయుట.

మ. ఘనశౌర్యోన్నతితోడ సర్వకకుబంతరాళంబులందుం బ్రతి
ధ్వను లోలిన్ నిగుడంగ శంఖము మహోద్యల్లీలఁ బూరింపఁ ద
న్నినదంబున్ విని యక్షకాంతలు భయోద్విగ్నాత్మలై రుగ్రసా
ధ్వసులై యక్షభటుల్ పురిన్ వెడలి రుద్యత్సాహంబు సంధిల్లఁగన్. 324

వ. ఇట్లు వెడలి యాధ్రువునిం దాఁకిన. 325

చ. కరము మహోగ్రుఁడు భుజగర్వపరాక్రమశాలియున్ ధను
ర్ధరుఁడును నైన యాధ్రువుఁ డుగ్రతఁ దన్ను నెదిర్చినయక్షకోటిఁ జె
చ్చెరఁ బదమూఁడువేల నొకచీరికిఁ గైకొన కొక్కపెట్ట భీ
కరముగ మూఁడుమూఁడుశితకాండములం దగ గ్రువ్వ నేసినన్. 326

ఉ. వారు లలాటముల్ వగిలి వారక నొవ్వియుఁ దేఱి యమ్మహో
దారపరాక్రమప్రకటధైర్యముఁ దత్కరలాఘవంబుఁ బ
ల్మాఱు నుతించుచుం గుపితమానసులై పదతాడితప్రదు
ష్టోరగకోటివోలెఁ జటులోగ్రభయంకరరోషమూర్తులై. 327

ఉ. ఆరథికోత్తముం దొడరి యందఱు నొక్కటఁ జుట్టుముట్టి నా
రాచశిలీముఖంబులను నంగములం బగిలించి వెండి వి
స్ఫారగదాశరక్షురికపట్టిసతోమరశూలఖడ్గముల్
సారథియుక్తుఁడైనరథిసత్తముపైఁ గురియించి రేపునన్. 328

వ. అట్లు గురియించిన నతండు. 329

క. పెంపఱి యుండెను ధారా,సంపాతచ్ఛన్నమైనశైలముభంగిన్
గుంపులు గొని యాకసమునఁ, గంపించుచు నపుడు సిద్ధగణములు వరుసన్.

క. హాహాకారము లెసఁగఁగ, నోహో యీరీతి ధ్రువపయోరుహహితుఁ డు
త్సాహము సెడి యిటు దైత్యస,మూహార్ణవమందు నేఁడు మునిఁగెనె యకటా.

వ. అని చింతించునవసరంబున. 332

క. తా మాతని గెలిచితి మని, యామనుజాశనులు వలుక నట నీహార
స్తోమము నమయించు మహో,ద్దాముం డగుసూర్యుఁ బోలి తద్దయుఁ దోఁచెన్.

వ. అట్లు దోఁచిన. 334

మ. అరిదుఃఖావహమైనకార్ముకము శౌర్యస్ఫూర్తితోఁ దాల్చి భీ
కరబాణావళిఁ బింజఁ బింజ గఱవంగా నేసి ఝంఝానిలుం

డురుమేఘావళిఁ బోలెఁ దోలుగతి నత్యుగ్రాహితక్రూరబం
ధురశస్త్రావళి రూపు మాపె విలసద్దోర్లీల సంధిల్లఁగన్. 335

చ. మఱియును నమ్మహాత్ముఁ డసమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
గఱిగఱిఁ దాఁక నేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధిచర్మముల్
పఱిపఱి సేసి యంగములు భంగము నొందఁగఁ జేసె వేల్మిడిన్
[1]గిఱికొని పర్వతంబుల నొగిం దెగఁ గొట్టెడునింద్రుకైవడిన్. 336

వ. అయ్యవసరంబున. 337

చ. అలఘుచరిత్రుఁ డమ్మనుకులాగ్రణిచే వికలాంగులై నవా
రలసకిరీటకుండలవిరాజితమస్తకకోటిచే సము
జ్జ్వలమణికంకణాంగదలసద్భుజవర్గముచేత సంగర
స్థల మతిరమ్యమై తనరె సంచితవీరమనోహరాకృతిన్. 338

వ. అంత హతశేషులు. 339

క. వరబలుఁ డగుమనుమనుమని, శరసంఛిన్నాంగు లగుచు సమరవిముఖులై
[2]హరిరాజముఁ గని పఱచిన, కరిబృందముఁబోలెఁ జనిరి కళవళపడుచున్. 340

క. అప్పుడు రాక్షసమాయలు, గప్పిన ధ్రువుఁ డసురవరులకార్యం బెఱుఁగం
జొప్పడక వారిఁ బొడగని, దెప్పర మగుటయును సారథిం గని యంతన్. 341

క. తలపోయఁగ భువి మాయా, వులకృత్యం బెఱుఁగ నెవ్వరోపుదు రనుచుం
బలుకుచుఁ దత్పురిఁ జొరఁగాఁ, దలఁపఁగ నది గానరాక తద్దయు మానెన్.

వ. అట్లు పురంబున కరుగుట మాని చిత్రరథుం డైన యాధ్రువుండు సప్రయత్నుం డయ్యును [3]పరప్రతియోగశంకితుం డై యుండె నయ్యెడ మహాజలధిఘోషంబు ననుకరించుశబ్దంబు వినంబడె నంత సకలదిక్తటంబుల వాయుజనితం బయినరజఃపటలంబు దోఁచెఁ దత్క్షణంబ యాకాశంబున విస్ఫురత్తటిత్ప్రభాకలితగర్జారవయుక్తంబు లగుమేఘంబు లమోఘంబులై భయంకరాకారంబులై తోఁచె నంత.

మ. అనయంబుర్ ధ్రువుమీఁద దైత్యకృతమాయాజాల మగ్లెచి బో
రన మస్తిష్కపురీషమూత్రపలదుర్గంధాస్థిమేదశ్శరా
సన నిస్త్రింశ శరాసి తోమర గదా చక్ర త్రిశూ లాదిసా
ధనభూభృద్భుజగావళిం గురిసె నుద్దండక్రియాలోలతన్. 344

వ. మఱియు మత్తగజసింహవ్యాఘ్రసమూహంబులును నూర్మి భయంకరం బై సర్వతఃప్లవనం బయినసముద్రంబును గానంబడియె వెండియుఁ గల్పాంత(ంబునందుం బోలె) భీషణం బైనమహాహ్రదంబునుం దోఁచె నివ్విధంబున నానావిధంబులు ననేకంబులును నవిరళభయంకరంబులునయినయసురమాయలు క్రూరప్రవర్తను

1. 'గఱిగొనఁ బర్వతంబులఁ బగిల్చుమహాశనికోటిరూపున' వ్రా. ప్ర. 2. 'హరియక్షముఁ గని' వ్రా. ప్ర. 3. 'పరోద్యోగశంకిత' వ్రా. ప్ర.

లగుయక్షులచేత సృజ్యమానంబులై యసురీ నాసమయంబున. 345

క. అనయంబును నయ్యక్షులు, ఘనమాయ నెఱింగి మౌని సంఘాయము వరుసన్
మను మను మను మను మను మని, మనమునఁ దలఁచుచును దత్సమక్షంబునకున్.

వ. చనుదెంచి ధ్రువునిం గని యిట్లనిరి. 347

సీ. అనఘాత్మ లోకశరణ్యుని దివ్యనామంబు సమత నాకర్ణించి సంస్మరించి
దుస్తరంబైన మృత్యువునైన సుఖవృత్తిఁ దరియింతు రట్టి యీశ్వరుఁడు పరుఁడు
భగవంతుఁడును శార్ఙ్గపాణియు భక్తజనార్తిహరుండును నైన విభుఁడు
భవదీయవిమతులఁ బరిమార్చుఁ గాక యని, పలికిన మునుల సంభాషణములు

తే. విని కృతాచమనుఁడయి మాధవుని పాద
కమలముఁ దలంచి రిపుభయంకరమహోగ్ర
కలితనారాయణాస్త్రంబుఁ గార్ముకమునఁ
బూనఁ దడవఁ దదీయసంధానమునను. 348

తే. కడఁగి గుహ్యకమాయాంధకారమపుడు, వెరవు సెడి దవ్వుదవ్వులఁ విరిసిపోయె
విమలమైన వివేకోదయమునఁ జేసి, సమయు రాగాదికంబుల సరణి నంత. 349

మ. వరనారాయణబాణరాజనితదుర్వారప్రభాహేమపుం
ఖరుచిస్ఫారమరాళరాజశితపక్షక్రూరధారారణ
చ్ఛరసాహస్రము లోలి భీషణవిపక్షశ్రేణిపై వ్రాలె భీ
కరరావంబునఁ గానఁ జొచ్చు శిఖిసంఘాతంబుచందంబునన్. 350

వ. అట్లేసిన. 351

చ. ఖరనిశితప్రదీప్తఘనకాండపరంపరవృష్టిచేఁ బొరిం
బొరి వికలాంగులై యసురపుణ్యజనుల్ పృథుహేతిపాణులై
గరుడునిఁ జూచి భూరిభుజగప్రకరంబు లెదిర్చి పేర్చి చె
చ్చెర నడతెంచుచందమునఁ జిత్రరథుం బలుపూని తాఁకినన్. 352

ఉ. వారలఁ జండతీవ్రశరవర్గముచేత నికృత్తపాదజం
ఘోరుశిరోధరాంబకకరోదరకర్ణులఁ జేసి యోగిపం
కేరుహమిత్రమండల[1]సత్కృద్భిద నెట్టి పదంబుఁ జెందు నా
భూరిపదంబునం బెలుచఁ బొందఁగఁ బంపె భుజావిజృంభియై. 353

వ. ఇవ్విధంబున నాచిత్రరథుండగు ధ్రువుచేత హన్యమానులును నిరపరాధులును నయిన గుహ్యకులం జూచి యతనిపితామహుండైన స్వాయంభువుండు [2]ఋషిగణపరివృతుండై చనుదెంచి ధ్రువునింజూచి యిట్లనియె వత్సా నిరపరాధులైన యీపుణ్యజనుల నెట్టి రోషంబున వధియించితి విట్టి[3]నిరయహేతువైన రోషంబు చాలుఁ భ్రాతృవత్సల భ్రాతృవధాభీతప్తుండవై కావించు నీయత్నంబుడుగు మని.

1. 'నికృత్తత నేమిపదంబు' వ్రా. ప్ర. 2. ఋషిసమేతుండై. 3. నిరయహేతువైన రోష' వ్రా. ప్ర.

క. అనఘా మనుకులమున కిది, యనుచితకర్మంబ యొకనికై పెక్కండ్రి
ట్లని మొనఁ ద్రుంగిరి యిది నీ, కనయంబును వలవ దుడుగు కయ్యము రా.

వ. అదియునుంగాక దేహాభిమానంబునం బశుప్రాయులై భూతహింస గావించుట హృషీకేశానువర్తులయిన సాధువులకుం దగదు నీవు సర్వభూతంబుల నాత్మభావంబునఁ(దలంచి)సర్వభూతావాసుండును దురారాధ్యుండును నైన విష్ణుని పదంబులం బూజించి తత్పరమపదంబునం బొందితి వట్టిభగవంతుని హృదయంబున (ననుధ్యాతుండవు) భాగవతులచిత్తంబులకును (సమ్మతుండవు మఱియు) సాధువర్తనుండవ నొప్పు నీపాపకర్మం బెట్లు సేయ సమకట్టితి వేపురుషుం డైన నేమి మహాత్ములయందుఁ దితిక్షయు సములయందు మైత్రియు హీనులయందుఁ గృపయు నితరంబు లగు సమస్తజంతువులయందు సమత్వంబును గలిగి వర్తించువాని యందు సర్వాత్మకుం డైన భగవంతుండు ప్రసన్నుం డగు నతండు ప్రసన్నుం డయిన వాఁడు ప్రకృతిగుణంబులం బాసి లింగశరీరభంగంబు గావించి బ్రహ్మానందంబునం బొందు నదియునుంగాక కార్యకారణసంఘాతరూపం బయిన విశ్వం బయస్కాంతసన్నిధానంబు గలిగినలోహంబుచందంబున నేసర్వేశ్వరుండు నిమిత్తమాత్రంబుగాఁ బరిభ్రమించు నట్టి యీశ్వరుసమాయాగుణవ్యతికరంబున నారబ్ధంబు లయినపంచభూతంబులచేత యోషిత్పురు(ష వ్యవాయంబువలన యోషిత్పురు)షాదిరూప(సంభూతి యగు నివ్విధంబునం ద)త్సర్గంబుఁ దత్సంస్థానంబుఁ దల్లయంబు నగుచు నుండు నిట్లు దుర్విభావ్యం బైనకాలశక్తిం జేసి గుణక్షోభంబున విభజ్యమానవీర్యుండు ననంతుండు ననాదియునై జనంబులచేత జనంబులం బుట్టించుచుండుటం జేసి జగదాదికరుండును మృత్యుహేతువు లగుజనంబుల లయంబు నొందించుటం జేసి యంతకరుం[1]డును ననాది యగుటం జేసి యవ్యయుండును నైనభగవంతుండు జగత్కారణుం డగుం గావున నీసృష్టిపాలనవిలయంబులం గర్త గానివాఁడునుం బలెఁ జేయుచుండు నిట్లు మృత్యురూపుండును బరుండును సమవర్తియు నైనయీశ్వరునికి స్వపక్షపరపక్షంబులు లే వతనికిఁ గర్మాధీనంబు లయిన భూతసంఘంబును మహావాయువు ననుసరించు రజంబులచాడ్పున (నస్వతంత్రంబు లగుచు) ననువర్తించునతండును (జంతుచ)యాయురుపచయాపచయకరణంబులం దస్పృష్టుండును (నగు జీవుండు) కర్మబద్ధుం డగుటం జేసి కర్మంబు వానికి నాయురుపచయాపచయంబులం జేయుచుండు మఱియు (సర్వజగత్కర్మసాక్షి యగు) సర్వేశ్వరుని. 356

క. కొందఱు కర్మం బందురు, కొందఱు స్వాభావ్య మండ్రు కొందఱు కాలం
బందురు కొందరు దైవం, బందురు కొంద ఱొగిఁ గామ మండ్రు మహాత్మా.

వ. ఇట్లు లవ్యక్తరూపుండును నప్రమేయుండును నానాశక్త్యుదయహేతుభూతుం

1. డు నై యత్యయుం డైన భగ.

డును నైన భగవంతుండు సేయు కార్యంబులు బ్రహ్మరుద్రాదు లెఱుంగ రట యతనితత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగ నోపుదు [1]రాభగవంతుండు సృష్టిస్థితిలయంబు లు సేయు చుండియు ననహంకారుం డగుట గుణకర్మంబులం బొరయండు సర్వ భూతాత్మకుండును సర్వభూతనియంతయు సర్వభూతభావనుండు నైన భగవంతుం డు తన మాయతోఁ గూడి భూతసృష్టిస్థితిసంహారంబులు సేయుచుండుఁగావునఁ బుత్త్రా యిట్లుత్పత్తిస్థితిలయంబులకు దైవంబు కారణంబై యుండు నీ ధనదాను చరులు భవదీయభ్రాతృహంత లగుదురే యదియునుం గాక యీ ప్రజాపశులు విశ్వసృష్టామంబుల నియంత్రితులై ముకుద్రాళ్ళు వెట్టినపశువులుంబోలె నెవ్వని యాజ్ఞాధీనకృత్యులై వర్తింతు రట్టిదుష్టజనమృత్యువును సుజనామృతస్వరూపుం డును సర్వాత్మకుండును జగత్పరాయణుండును నైన యీశ్వరుని సర్వప్రకారం బుల శరణంబుఁ బొందు మదియునుంగాక. 358

సీ. అనఘాత్మ నీవు పంచాబ్దవయస్కుండ, వై పినతల్లి నిష్ఠురాడినట్టి
మాటల నిర్భిన్నమర్ముండ వగుచును, జనయిత్రి దిగనాడి వనము కేగి
తపమునఁ జేసి యచ్యుతుపృథక్తి నీశ్వరుఁ, బూజించి మహితవిభూతి మెఱసి
రమణఁ ద్రిలోకోత్తరం బైనపదమును, బొందితి వది గాన భూరిభేద

తే. రూప మైన ప్రపంచంబు రూఢి నేము, పాత్మనందుఁ బ్రతీత మైయలరునట్టి
యగుణుఁ డద్వితీయుండు ననశ్వరుండు, నైన యీశ్వరుఁ బరమాత్ము ననుదినంబు.

సీ. కైకొని శుద్ధంబు గతమత్సరంబును, నమలంబు నగుహృదయంబునందు
సొలవ కన్వేషించుచును బ్రత్యగాత్ముండు, భగవంతుఁడును బరబ్రహ్మమయుఁడు
నానందమాత్రుండు నవ్యయుఁ డుపపన్న, సకలవీర్యుండును సగుణుఁ డజుఁడు
నయిన సర్వేశ్వరు నత్యుత్తమం బైన, సద్భక్తిఁ జేయుచు సమతినొప్పి

తే. రూఢి సోహమ్మమేతిప్రరూఢమగుచు, ఘనత కెక్కినవిద్యయన్ గ్రంథి నీవు
ద్రెంచి వెచితి కావున ధీవరేణ్య, సర్వశుభహాని యైనరోషంబువలను. 360

క. విను రోషహృదయుచేతను, ననయము లోకము నశించు నౌషధములచే
ఘనరోగములు నశించిన, యనువున నది గాన రోషమడంపు మహాత్మా. 361

తే. అనఘ నీదుసహోదరహంత లనుచుఁ, బెనఁచి యీపుణ్యజనులఁ జంపితి కడంగి
పరఁగ నిదియె సదాశివభ్రాత యైన, యక్షవిభునకు నపరాధ మయ్యెఁ గాన.

క. నతినుతులచేత నీ విపు, డతనిఁ బ్రసన్నునిఁగఁ జేయు మని మనువు దయా
మతిఁ జెప్పి ధ్రువునిచే సత్కృతుఁ డై నయ మొప్పఁ జనియెఁ బుపిముఖ్యుం డై. 364

వ. అంత.

1. 'భూతాత్మకుండు భూతేశుండు భూతభావనుండు సర్వేశ్వరుండుఁ బరాపరుండు నగు నీ శుండు మాయాయుక్తుం డై స్వశక్తిచే సృష్టిస్థితిలయంబులం జేయు నయిన నహంకారంబునం జేసి గుణకర్మంబులచే నస్పృశ్యుం డగుచు వర్తించు నదియునుం గాక' అ. ప్ర.

తే. యక్షచారణసిద్ధవిǂద్యాధరాది, జనగణస్తూయమానుఁడై ǂ ధనదుఁ డంతఁ
బుణ్యజనవైశసనివృత్తుఁ ǂ భూరిరోష,రహితుఁ డై నట్టిధ్రువునిఁ జేǂరంగ వచ్చె.

సీ. చనుదెంచి వెసఁగృతాంǂజలియైనధ్రువుఁజూచి, తివుటనిట్లనియెక్ష[4] త్రియకుమార
తగ భవదీయపిǂతామహాదేశంబు, నను దుస్త్యజం బైన ǂ ఘనవిరోధ
ముడిఁగితి వటు గాన ǂ యొనరంగ నివుడు నీ, యందుఁ బ్రసన్నుండǂనైతిభూత
జననలయంబుల ǂ కనయంబుఁ గాలంబె, కర్తయై వర్తించుఁ ǂ గాన యుష్మ

తే. దనుజుఁ జంపినవార లీǂయక్షవరులు, గారు తలపోయ నీయక్షǂగణము నిట్లు
నెఱి వధించినవాఁడవు ǂ నీవు గావు. వినుతగుణశీల మాటలుǂవేయునేల. 366

వ. అదియునుం గాక యేబుద్ధిం జేసి కర్మసంబంధదుఃఖాదికంబులు దేహాత్మానుసంధానంబునం జేసి సంభవించు నట్టి యహంత్వమ్మనునపార్థజ్ఞానంబు స్వప్నమందుం బోలెఁ బురుషునకుం దోఁచు నది గావున సర్వభూతాత్మవిగ్రహుండును నధోక్షజుండును భవచ్ఛేదకుండును భజనీయపాదారవిందుండును ననంతామేయశక్తియుక్తుండును గుణమయాత్మమాయావిరహితుండును నైనయీశ్వరుని సేవింపుము నీకు భద్రం బయ్యెడు భవదీయమనోగతం బైనవరంబుఁ గోరుము నీ వంబుజనాభపాదారవిందసేవనంబుఁ దిరంబుగఁ జేయుదు వని యెఱుంగుదు ననిన రాజరాజుచేత నట్లు మహామతియు భాగవతోత్తముండు నైన ధ్రువుండు ప్రేరేపింపంబడి యేహరిస్మరణంబుచేత నప్రయత్నంబున దురత్యయం బైన యజ్ఞానంబుఁ దరియింతు రట్టి హరిస్మరణం (బచలితం బగున ట్లొసంగు మని యడిగిన నట్ల కాక యని) యంగీకరించి యంతం గుబేరుండు సంప్రీతచిత్తుం డయి ధ్రువునికి శ్రీహరిస్మరణం బట్లుపదేశించి యంతర్ధానంబు నొందె నంత ధ్రువుండు (యక్షకిన్నరకింపురుషగణసంస్తూయమానవైభవుం డగుచు) నాత్మీయపురంబునకు మరలి చనుదెంచె నంత. 367

సీ. గణుతింప భూరిదǂక్షిణలచేఁ గడు నొప్ప, యజ్ఞముల్ సేయ నǂయ్యజ్ఞవిభుఁడు
ద్రవ్యక్రియాదేవǂతాఫలరూపస,త్కర్మఫల ప్రదాǂతయును నైన
పురుషోత్తముని నర్థిఁ ǂ బూజించి మఱియు సర్వోపాధివర్జితుఁ ǂ డుత్తముండు
సర్వాత్మకుఁడు నగుǂజలజాక్షునందుఁ దీ, వ్రం బై ప్రవాహరూǂపంబు నైన

తే. భక్తిసలుపుచు నఖిలప్రǂపంచమందు, నలరఁ దనయందు నున్నమǂహాత్ము హరినిఁ
జిదచిదానందమయునిలǂక్ష్మివరుఁ బరము, నీశ్వరేశ్వరుఁ బొడగనె ǂ నిద్ధచరిత.

వ. ఇట్లు సుశీలసంపన్నుండును బ్రహ్మణ్యుండును ధర్మసేతురక్షకుండును దీనవత్సలుండు నయి యవని పాలించుధ్రువుండు దన్నుఁ బ్రజలు దండ్రి యని తలంపనిరువదియాఱువే లేవేండ్లు భోగంబులచేతం బుణ్యక్షయంబును నభోగంబు లైనయాగాదులచేత నశుభక్షయంబునుం జేయుచు బహుకాలంబుదనుకఁ ద్రివర్గసాధనంబుగా రాజ్యంబు సేసి కొడుకునకుఁ బట్టంబు గట్టి యచలితేంద్రియుండై య

విద్యారచితస్వప్నగంధర్వనగరోపమం బయిన దేహాదికం బగు విశ్వంబు భవన్మా
యారచితం బని యాత్మం దలంచుచు నెంతయు. 369

చ. మనునిభుఁ డంత భృత్యజనమంత్రిపురోహితబంధుమిత్రనం
దనపశువిత్తరత్నవనితాగృహరమ్యవిహారశైలవా
రినిధిపరీతభూతలహరిద్విపముఖ్యపదార్థజాలముల్
ఘనమతిచే ననిత్యములుగాఁ దలపోసి విరక్తచిత్తుఁడై. 370

సీ. పురము వెల్వడి చని పుణ్యభూబదరికాశ్రమవిశాలానదీకలితము నగ
శాంబుపూరంబు గనుచు రక్తిమైఁ గ్రుంకి, కమనీయపరిశుద్ధకరణుఁ డగుచుఁ
బద్మాసనస్థుఁ డై పవనుని బంధించి, నెలకొని ముకుళితనేత్రుఁ డగుచు
హరిరూపమై భవధ్యానంబు సేయుచు, భగవంతు నచ్యుతుఁ బద్మనేత్రు

తే. నందు సతతంబు నిశ్చలమైనయట్టి
భక్తిఁ బ్రవహింపఁ జేయుచుఁ బరమమోద
బాష్పధారాభిషిక్తుండు భవ్యయశుఁడు
బులకితాంగుండు నగుచు నిమ్ములఁ దనర్చి. 371

వ. మఱియు విగతక్లేశుండును ముక్తలింగుండును నై ధ్రువుండు తన్నుఁ దా మఱచి
యుండు సమయంబున దశదిక్కుల నుద్యద్రాకానిశానాయకుండునుంబోలె వెలిం
గించుచు నాకాశంబుననుండి యొక్కవిమానంబు సనుదేర నందు దేవశ్రేష్ఠులు
ను జతుర్భుజులును రక్తాంబుజేక్షణులును శ్యామవర్ణులును గదాధరులును సువా
సులును గిరీటహారాంగదకుండలధరులును గౌమారవయస్కులును నుత్తమశ్లోక
కింకరులు నయినవారల నిద్దఱం గని సంభ్రమంబున లేచి మధుసూదను నామం
బులు సంస్మరించుచు వారల భగవత్కింకరులంగాఁ దలంచి దండప్రణామంబు
లాచరించినం గృష్ణపాదారవిందవిన్యస్తచిత్తుండుఁ గృతాంజలియు వినమితకంధ
రుండు నైనధ్రువునిం గనుంగొని పుష్కరనాభ భక్తులైన సునందనందనులు ప్రీ
తియుక్తులై మందస్మితులగుచు నిట్లనిరి. 372

ఉ. ఓ నృప నీకు భద్ర మగు నొప్పగుచున్న మదీయవాక్యముల్
వీనులయందుఁ జొన్పుము వివేకముతో నయిదేండ్లవాఁడు మే
ధానిధి వై యొనర్చినయుదాత్తతపోవ్రతనిష్ఠచేతఁ దే
జోనయశాలి వైన మధుసూదనుఁ దృప్తి వహింపఁ జేయవే. 373

ఆ. అట్టిశార్ఙ్గపాణి యఖిలజగద్భర్త, దేవదేవుఁ డతులదివ్యమూర్తి
[1]మమ్ముఁ బనుప మేము మానవపదమున, కర్థి నిన్నుఁ గొనుచు నరుగుటకును.

వ. వచ్చితిమి యేపదంబు నేని సూరిజనంబులు (సర్వోత్తమం బని) పొందుదురు దేని
జంద్రదివాకరగ్రహనక్షత్రతారాగణంబులు ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరుగుచుండు

1. పార్షదులము మేము భగవత్పదంబున.

(మఱియు నీదుపితరులచేతను నన్యులచేతను ననధిష్ఠితంబును జగద్వంద్యంబును
భక్తజనార్తి)[1]దుర్జయంబును నయినవిష్ణుపదంబుం బొందుదువు రమ్మిదె విమాన
శ్రేష్ఠంబు నుత్తమశ్లోకజనమౌళిమణి యైన శ్రీహరి పుత్తెంచె దీని నెక్క నర్హుండ
వనిన నురుక్రమప్రియుం డయినధ్రువుండు తన్మధురవాక్యంబులు విని కృతాభి
షిక్తుం డయి యచ్చటిమునులకుఁ బ్రణమిల్లి తదాశీర్వాదంబులు గైకొని విమా
నంబునకుం బ్రదక్షిణార్చనంబులు గావించి హరిపార్షదు లైనసునందనందులకు
వందనం బాచరించి భగవద్రూపవిన్యస్తచక్షురంతఃకరణాదికుం డగుచు విమా
నాధిరోహణంబు గావించుటకు హిరణ్మయరూపంబు ధరియించె నప్పుడు. 375

క. సురదుందుభిపణవానక, మురజాదులు మొరసె విరుల్ సురలు గురిసెఁ గి
న్నరగంధర్వులపాటలు, భరితము లై చెలఁగె నపుడు భవ్యచరిత్రా. 376

వ. అట్టిసమయంబున ధ్రువుండు దుర్గమం బగు త్రివిష్టపంబునకు నేఁగువాఁ డగుచు
దీన యగుజనని దిగనాడి యెట్లు వోవుదు నని చింతించువానిం బార్షదు లవ
లోకించి యగ్రభాగంబున విమానారూఢ యై యేఁగుచున్నజననిం జూపిన సం
తుష్టాంతరంగుం డగుచు. 377

క. జనని సునీతిని మున్నిడి, కొని యతులవిమాన మెక్కి కొనకొని విబుధుల్
దనమీఁదఁ బుష్పవర్షము, లనయముఁ గురియింప ధ్రువుఁడు హర్షముతోడన్.

క. చని చని వెస గ్రహమండల, మును ద్రైలోక్యంబు సప్తమునిమండలమున్
ఘనుఁ డుత్తరించి యవ్వలఁ, దనరెడు హరిపదము నొందెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

వ. అని మఱియు నిజకాంతిచేతం ద్రిలోకంబులం బ్రకాశింపం జేయుచు నిర్దయా
గమ్యంబును శాంతులు సమదర్శనులు శుద్ధులు సర్వభూతానురంజనులు నచ్యు
తభక్తబాంధవులు నయినభద్రాచారులకు సుగమ్యంబును నయి గంభీరవేగంబు
ననిమిషంబు ననుజ్యోతిశ్చక్రంబు సమాహితం బై గోగణంబు మేఢియందుం
బోలె నెందుఁ బరిభ్రమించుచుండు నట్టియమృతపదంబునం బొంది విష్ణుపరా
యణుం డైన ధ్రువుండు త్రిలోకచూడామణి యై యొప్పుచుండె నప్పుడు భగ
వంతుం డైన నారదుండు ధ్రువునిమహిమం గనుంగొని ప్రచేతస్సత్త్రంబునందు
వీణ వాయించుచు. 380

సీ. పతియె దైవంబుగా భావంబులోపలఁ, దలఁచుసునీతి నందనుతపఃప్ర
భావము క్రియ ధర్మభవ్యనిష్ఠలఁ బొందఁ, జాలరు బ్రహ్మర్షిజనము లనిన
క్షత్త్రియకులు నెన్నఁగా నెల యెవ్వఁడు, పంచసంవత్సరప్రాయమునను
సురుచిదురుక్తుగ్రశరభిన్నహృదయుఁ డై, మద్వాక్యహితబోధమతిఁ దనర్చి

తే. వనమునకు నేఁగి హరిభక్తివశత నొంది, యజితుఁ డగుహరి తనవశుఁ డై చరింపఁ
జేసి వెసఁ దత్పదంబును జెందె నట్టిహరిపదంబును బొంద నెవ్వరికిఁ దరము.

---

1. నట్టిదుర్జయంబును. 2. భగవద్ధర్మ.

క. అని పాడె ననుచు విదురున, కనఘుఁడు మైత్రేయుఁ డనియె నంచితభక్తి
వినుతోద్దామయశస్కుఁ, డనఁగల యాధ్రువునిచరిత మార్యస్తుత్యా. 382

సీ. మహితసత్పురుషసమ్మతమును ధన్యంబు, స్వర్గప్రదంబు యశస్కరంబు
నాయుష్కరంబుఁ బుణ్యప్రదాయకమును, మంగళకర మఘమర్షణంబు
సౌమనస్యముఁ బ్రశంసాయోగ్యమును బాపహరమును ధ్రువపదప్రాపకంబు
నైన యొప్పనీయుపాఖ్యానంబుఁ దగ నీకు, నెఱిఁగించితిని దీని నెవ్వఁ డేని

తే. దివుట శ్రద్ధాగరిష్ఠుఁ డై తీర్థపాద
చరణసరసీరుహద్వయాశ్రయుఁడు నైన
భవ్యచరితు[1]దినాంత ప్రభాతవేళ
నలఘుమతిఁ బూర్ణిమావాస్యలందు మఱియు. 383

తే. ద్వాదశిని జన్మబాంధవవాసరమున, శ్రవణనక్షత్రమున దినక్షయమునందుఁ
బరఁగ సంక్రమణవ్యతీపాతలందు, సభల భక్తిని వినునట్టిసజ్జనులకు. 384

వ. క్లేశనాశంబును మహాప్రకాశంబును నైనభగవద్భక్తియు శీలాదిగుణంబులును గలుగు మఱియుఁ దేజఃకామునకుఁ దేజంబును మనఃకామునకు మనంబును నిష్కామునకుఁ దత్త్వజ్ఞానంబును గలుగు దీని వినుపించువారికి దేవతానుగ్రహంబు గలుగు నిట్టియుపాఖ్యానంబు నీ కెఱింగించితి నని మైత్రేయుండు విదురునకుఁ జెప్పిన క్రమంబున శుకయోగి పరీక్షిత్తున కెఱింగించిన తెఱంగు సూతుండు శౌనకాదులకు వినిపించి వెండియు నిట్లనియె నట్లు సెప్పినమైత్రేయునిం గని విదురుం డిట్లనియె. 385

సీ. అనఘాత్మ నారదమునిపతి ధ్రువచరిత్రము ప్రచేతసులసత్త్రంబునందు
సరిపైఁ గీర్తించె నంటి ప్రచేతసు లన నెవ్వ రెవ్వరితనయు లెట్టి
వంశజు లేసత్త్ర మెవ్వలను జేసి రద్ధ్వరమందు నిష్కళంకధర్మశీలు
రగు ప్రచేతసులచే యజింపఁబడునట్టి యజ్ఞపూరుషుఁ డగునచ్యుతాంఘ్రి

తే. భక్తియుక్తుఁడు విదితసద్భాగవతుఁడు, దివిజహరిపాదసేవావిధిప్రయుక్త
దేవదర్శనుఁ డగునట్టిదివ్యయోగి, నారదుం డెట్లు గొనియాడె శౌరికథలు.

క. నా కిపు డెఱిఁగింపుము సు, శ్లోకనిచరితామృతంబు శ్రోత్రాంజలులం
బైకొని జుఱ్ఱియుఁ దనివిం, గైకొన కున్నది మనంబు కరుణోపేతా. 387

క. అని యడిగిన విదురునిఁ గనుఁ, గొని మైత్రేయుండు పలికెఁ గొనకొని ధ్రువుఁడున్
వనమునకుఁ జనిన నాతని, తనయుం డగునుత్కలుండు దళితాఘుం డై. 388

సీ. చతురుఁ డాజన్మప్రశాంతుండు నిస్సంగుఁ, డును సమదర్శనుండును ఘనుండు
నై యాత్మయందు లోకావళి లోకంబులందు నాత్మను జూచు చనఘు డైన
యనుపమయోగక్రియాపావకాదగ్ధ, కర్మమలాశయుఁ డనఁ బేర్చి

1. 'ఁడు సాయముప్రాతలందు' వ్రా. ప్ర.

జడునికైవడిఁ జీకుచందంబునను మూఢు, పగిది నున్మత్తుని భంగిఁ జెవిటి
తే. వడువునను గానఁబడుచు సర్వజ్ఞుఁడై ప్రశాంతకీలహుతాశను సరణిఁ బొల్చి
సతతశాంతంబు సంచితజ్ఞానమయము, నైన బ్రహ్మస్వరూపంబు నాత్మఁ దలఁచి.

క. తనకంటె నితర మొకటెఱుఁగనికతమున సార్వభౌమశ్రీఁ బొందక
మనమునఁ గోరక యుండుటఁ, గని కులవృద్ధులును మంత్రిగణములు నంతన్.

వ. అతని సమ్మతంబునం గాఁ దెలిసి వత్సరజుం డైన వత్సరునికిఁ బట్టంబు గట్టి రా వత్స
రునకు సర్వర్ధి యను భార్యయందుఁ బుష్పార్ణుండును జంద్రకేతుండును నిషుండును
నూర్జుండును వసువును జయుండును నను నార్వురు తనయులు గలిగి రందుఁ బు
ష్పార్ణుం డను వానికిఁ బ్రభయు దోషయు నను నిద్దరు భార్యలై రందుఁ బ్రభ
యను దానికిం బ్రాతర్మధ్యందినసాయంబు లను సుతత్రయంబును దోష యను
దానికిం బ్రదోషనిశీథవ్యుష్టు లనువారు మువ్వురును బుట్టి రందు వ్యుష్టుఁ డ
ను వానికిఁ బుష్కరిణి యను పత్నియందు సర్వతేజుం డను సుతుండు పుట్టె వానికి
నాకూతి యను మహిషివలనఁ జక్షుస్సంజ్ఞుం డయిన మనువు జనియించె వానికి
నడ్వల యను భార్యయందుఁ బురువును గుత్సుండును ద్రితుండును ద్యుమ్నుం
డును సత్యవంతుండును ఋతుండును వ్రతుండును నగ్నిష్టోముండును నతిరాత్రుం
డును సుద్యుమ్నుండును శిబియును నుల్ముకుండును నను పన్నిద్దఱు తనయులు గ
లిగి రందు నుల్ముకునికిఁ బుష్కరిణి యను దానివలన నంగుండును సుమనసుండును
ఖ్యాతియుఁ గ్రతువును నంగిరసుండును గయుండును సత్యవంతుండును నను నార్వు
రు గొడుకులు పుట్టి రందు నంగునికి సునీథ యను ధర్మపత్నివలన వేనుం డను
పుత్త్రుం డుదయించిన. 391

మ. క్షితినాథోత్తముఁ డాత్మనందనుని దుశ్శీలంబు వీక్షించి దుః
ఖితుఁడై యొంటిగఁ దత్పురిన్ వెడలి యేగెన్ వేగ మందేసిఁ ద
ద్గతి వీక్షించి మునీశ్వరుల్ గుపితులై దంభోళిసంకాశవా
క్యతతిన్ జావ శపింప వాఁ డపుడు వీఁకం గూలె నమ్మేదినిన్. 392

సీ. కైకొని యపుడు లోకం బరాజక మైనఁ, బ్రజలు దస్కరపీడఁ బల్లటిల్ల
గనుఁగొని దుఃఖించి మునులు గతాసుఁడై, పడిన వేనుని వలిభుజంబు
నర్థి మథింప నారాయణాంశంబున, నాదిరా జన నొప్పినట్టి పృథుఁడు
జనియించె ననవుడు విని విదురుఁడు మునిఁ, గనుఁగొని పలికె నోయనఘచరిత

తే. సాధువు సుశీలనిధియును సజ్జనుండు, నలఘుబ్రహ్మణ్యుఁడును నైనయట్టి యంగ
ధరణివిభునకు దుష్టసంతాన మెట్లు, గలిగె నయ్యంగపతి యేమికారణమున.

వ. విమనస్కుం డగుచుఁ బురంబు విడిచె ధర్మకోవిదు లైన మునులు దండవ్రతధ
రుండును రాజునగు వేనునియందు నేపాపంబు నిరూపించి బ్రహ్మదండం బొసర్చి రది
యునుంగాక లోకంబున రాజులు లోకపాలతేజోధరులుఁ (బ్రజాపాలనాసక్తులుఁ)

గావునఁ గల్మషంబు గలిగినం బ్రజలచేత [1]నవజ్ఞానర్హులై యుందురు గావున
నావేనుచరిత్రంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠుండ భక్తుండ నైన నాకుం బరాపరవిదగ్రేస
రుండ వయిన నీ వెఱింగింప నర్హుండ వనిన మైత్రేయుం డతని కిట్లనియె. 393

— అంగపుత్త్రుం డగువేనునిచరిత్రము. —

సీ. అనఘాత్మ రాజర్షి - యైనట్టియంగుఁడు, మేదినీవిభుఁ డశ్వ - మేధమఖము
గావింప ఋత్విజ్ఞ - కాయంబుచేత నాహూత మయ్యును సుర - వ్రాత మంత
నాత్మహవిర్భాగ - మందరాకుండిన, నప్పుడు ఋత్విక్కు - లద్భుతంబు
నందుచు యజమానుఁ - డైనయయ్యంగమహీవరుఁ జూచి రా - జేంద్ర యిట్లు
తే. త్రిదశు లిదె పిల్వఁబడియు సం - ప్రీతి నాత్మ
భాగములఁ బొంద రారైరి - భవ్యచరిత
యేమి హేతువొ యిది మాకు - నెఱుఁగఁబడదు
కనఁగ హోమంబు దుష్టంబు - గాదు మఱియు. 394
వ. శ్రద్ధాయుక్తులై దృఢవ్రతులైనయీబ్రహ్మవాదులచేత సంప్రయుక్తంబులైన యీఛందస్సులు వీర్యవంతంబు లయి యున్నయవి యిందు దేవతాపరాధం బణుమాత్రం బయిన నెఱుంగ మిట్టిచోటం గర్మసాక్షు లయిన దేవతలు స్వకీయ భాగంబు లంగీకరింపకుండుటకుఁ గతం బెయ్యదియో యనిన నయ్యంగుండు దుఃఖితస్వాంతుండై తన్నిమిత్తంబు సదస్యుల నడుగం దలంచి వారలయను మతింబడసి మౌనంబు మాని యిట్లనియె. 395
ఆ. అనఘచరితులార - యాహూతు లయ్యును, సర్వగణము లాత్మ - భాగములను
స్వీకరింప రేను - జేసినయపరాధ, మెట్టి దనిన వార - లిట్టు లనిరి. 396
క. నరనాథా యిది యిప్పుడు, వొరసినదుష్కృతము గాదు - పూర్వభవమునం
బరఁగినదురితం బిది యాదరమున నెఱిఁగింతు మింత - ధన్యచరిత్రా. 397
క. నీ వింతవాఁడ వయ్యును, భూవర సంతానలాభ - మును బొందమి నా
దేవతలు యాగభాగము, లీవేళ భుజింప రైరి - యిందుకు నీవున్. 398
తే. పుత్త్రకామేష్టిఁ గావించి - పుత్త్రుఁ బడయు, మట్టు సేసిన దేవత - లాత్మభాగ
మర్థి నంగీకరింతు ర - య్యజ్ఞపురుషు, హరి భజించిన సకలకా - ర్యములుఁ గలుగు.
వ. అనిన నాతండు సంతానార్థంబు శిపివిష్టదేవతాకం బయినపురోడాశంబుచే హోమంబు గావించినం దదీయహోమకుండంబునందు హేమమాల్యాంబరాభరణుం డయినపురుషుండు హిరణ్మయపాత్రంబున స్నిగ్ధపాయసంబు గొనుచు నుదయించిన నప్పుడు విప్రానుమతంబున నారాజు దత్పాయసంబు నంజలిచే గ్రహించి సంతోషయుక్తుం డగుచు భార్య కొసంగె నంత. 400
చ. కమలదళాక్షి పాయసము - గౌతుక మొప్ప భుజించి భర్తృసం

1. నవధ్యులై యుందురు.

గమమునఁ జేసి తత్క్షణమ గర్భముఁ దాల్చి కుమారుఁ గాంచె న
క్కుమరుఁడు నంత మాతృజనకుం డగుమృత్యువుఁ బోలి తా నధ
ర్మమునఁ జరించుచుండె గుణమండన వేనుఁ డనంగ నిచ్చలున్. 401

చ. ఎనయఁగ బాల్యమందుఁ దనయీడుకుమారులఁ గ్రీడఁ బోలె ని
ర్మనమున భీతి లేక కృప మాలి పశుప్రకరంబు నొంచు పో
ల్కిని నరికట్టి చంపుచును గల్మిషలుబ్ధకవృత్తిమై శరా
సనశరముల్ ధరించి మృగజాతి నసాధుగతిన్ వధించుచున్. 402

వ. ఇట్లు మాతామహదోషంబునం బాపప్రవర్తనుండై చరియించు కొడుకుం జూచి యంగుండు వివిధశాసనంబుల దండించియు నతనిదుశ్చేష్టితంబులు మానుపం జాలక దుఃఖితాత్ముండై మనంబున. 403

క. అనయము నిట్టికుపుత్త్రునిఁ, గని పరితాపంబుఁ బొందుకంటెను ధరణి
న్ననపత్యుం డగు టొప్పును, వనజాక్షు భజించునట్టివాఁ డగువాఁడున్. 404

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 405

సీ. జనులకు దుష్పుత్త్రకునిచేత నపకీర్తియు నధర్మమును సర్వజనవిరోధ
మును మనోవ్యథయును ననయంబుప్రాపించు, నట్టికుపుత్త్రమోహంబున విడువఁ
జాలక బహుమానసంగతిఁ గను నెవ్వఁ, డతనిగేహంబు దుఃఖాలయంబు
నగు నని మఱియు నిట్లను మనుజుండు శోకస్థాన మగుపుత్త్రకతనఁ జేసి

తే. యనుపమక్లేశభాజనం బయినగృహము
విడుచుఁ గావున నిట్టివివేకహీనుఁ
డగుకుపుత్త్రుసుపుత్త్రుగా నాత్మఁ దలఁతు
ననుచు నారాజు బహుదుఃఖితాత్ముఁ డగుచు. 406

క. తగుసుమహైశ్వర్యోదయ, మగుగృహమును బ్రజల నిద్ర నందినభార్యన్
దిగవిడిచి యొక్కఁడేనియు, జగదీశుఁడు సనె నిశీథసమయమునందున్ 407

వ. అంతఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు సుహృద్బాంధవపురోహితామాత్యప్రభృతు లయినప్రజ లెఱింగి దుఃఖించుచున్నసమయంబున భూమియం దెల్లయెడలం దదన్వేషణం బాచరించి గూఢుం డయినపరమపురుషునిం గన లేని కుయోగిచందంబున నారాజుం బొడగాన లేక విఫలోద్యోగు లయి మగిడి పురంబునకు వచ్చిరి తదనంతరంబ 408

సీ. సమధికబ్రహ్మనిష్ఠాతిగరిష్ఠులౌ, భృగ్వాదిమౌనీంద్రబృంద మపుడు
[1]లోకావనైకావలోకనోత్సుకు లైన, జనులు స్వరక్షకజనవిభుండు
లేమిఁ బశుప్రాయు లై మెలంగుటఁ గని, యంత వేనునిమాత యగుసునీథ
యనుమతి నఖిలప్రజావళి కప్రియుం, డైన నవ్వేనుఁ బట్టాభిషిక్తుఁ

---

1. కైకొని లోకరక్షకు నెల్ల నీలోక,జనరక్షకుం డగుజనవిభుండు.

తే. జేసి రంతట మహిజోగ్ర శాసనుఁ డగు, వేనుఁ బట్టంబు గట్టుట విని సమస్త
[1]తస్కరులు సర్పభీతిచేఁ దలఁగుమూషి, కములకైవడి నడఁగిరిగహ్వరములను.

వ. అంత నతండు. 410

చ. పరువడి నష్టలోకపరిపాలకముఖ్యవిభూతియుక్తుఁ డై.
పరఁగి నృపాసనంబున విభాసితుఁ డౌట స్వభావసిద్ధ మై
వఱలుమహావలేపమునఁ వారక సంతతమాననీయుస
త్పురుషుల నెల్ల నెంతుఁ బరిభూతులఁ జేయుచు నుండె నిచ్చలున్. 411

చ. మఱియు నతండు భూగగనమార్గములం దొకవేళ నొక్కఁడు
న్నరదము నెక్కి క్రుమ్మరు నిరంకుశవృత్తిఁ జరించు మత్తసిం
ధురపతిభుపోల్కి సత్పురుషసమూహితవర్తనలోప్పచుర్ నిరం
తరసుజనాపరాధకృతతత్పరమానసుఁ డై క్రమంబునన్. 412

క. దివ్యులు వెఱఁ గందఁగఁ బృథ్వీవ్యోమములు లగల భేరి మ్రోయించె నయ
ష్టవ్య మదాతవ్య మహోతవ్యం విప్రా యనుచు నుదాత్తధ్వనులన్. 413

క. అని యిట్టులు భేరీరవమునఁ జేసి సమస్తధర్మములు వారింపఁగా
మును లవనీతుం డగువేనునిదుశ్చరితంబు జనసమూహభయ మగుటన్ 414

తే. కని కృపాయత్తు లగుచు నిట్లనిరి యిట్టి
రాజచోరభయంబు లీభూజనులను
బలసి యిరువంకలను బాధవఱుపఁ జొచ్చె
దారువందులవహ్నిచందమునఁ దెలుచ. 415

చ. అరయ నరాజకం బగుమహాభయముం దొలఁగింపఁ గోరి యి
ట్లెఱుఁగక యీయనర్హుని మహీపతిఁ జేసినయట్టిదోషముం
బరువడిఁ జెందె దుగ్ధమహాపానమునం బరివృద్ధి నొందిన
య్యురగముభీతి పోషకుని కొందినరీతి ననర్థహేతు వై. 416

వ. అదియునుం గాక 417

క. మునుకొని సునీథగర్భంబున జనియించియు స్వభావమున దుర్జనుఁ డై
యెనయఁ బ్రజాపాలనమునకును బాల్పడి ప్రజల మన్నింగొనఁ జొచ్చెఁ గదే.

వ. అదిగాన యీవేనుండు పూర్వంబున జ్ఞానసంపన్నులచేత రాజుగాఁ జేయంబడియెఁ
గావున నిట్టివాని మన మనంబున గూడి ప్రార్థితము లోకరక్షణార్థం బగు
టఁ దద్దోషంబు మనల స్పృశింపదు సమీచీనోక్తులం జేసి వీని ననునయింప వాని
గ్రహింపకుండెనేని మున్న లోకధిక్కారాగ్నిసందగ్ధుం డగువీని మన తేజోమ
హాగ్నిచేత భస్మీభూతుం జేయుద మని యాలోచించి గూఢమన్యులగుచు వేను
నిం గదియం జని యతని కిట్లనిరి. 419

1. జనులు మార్జాలమువ గని చదెసిమూషి, కములకైవడి నడచిరి గహనములకు.

క. నరపాలక నీ కాయువు, సిరియును బలమును యశంబుఁ జేకుఱు వృద్ధిం
బొరయుడుఁ గాకని మనోహారముగ నాశీర్వదించి రతివినయమునన్. 420

వ. ఇట్లనిరి నరేంద్రా యేము మొక్కటి విన్నవించెద మవధరింపుము పురుషులకు వాఙ్మనఃకాయవృత్తులవలన నాచరించు ధర్మంబు సమస్తలోకంబులను విశోకంబులం జేయు నసంగు లయినవారికి మోక్షంబు నిచ్చు నట్టిధర్మంబు ప్రజలకు క్షేమకారణంబు గావున నీ యందుఁ జెడకుండుం గాక యని పలికి మఱియు ధర్మంబు నాశంబునొందిన నైశ్వర్యంబువలన మోసపోవుటచే రాజు వినుతుంబడు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనిరి దుష్టచిత్తులగు నమాత్యులవలనను దస్కరులవలనను బ్రజలు నాశంబు నొందకుండ రక్షించుచు యథాన్యాయంబుగ వారలచేఁ గరంబు గొనుచు నుండుమహీపతి యిహపరసౌఖ్యంబుల నందు నదియునుం గాక యెవ్వని రాష్ట్రంబున నేపురంబున యజ్ఞేశ్వరుం డగునపురుషోత్తముండు నిజవర్ణాశ్రమోచితంబు లయినధర్మంబు గలవారిచేత యజియింపంబడు నట్టి నిజశాసనవర్తి యగురాజువలన సర్వభూతభావనుండును మహాభాగుండును భగవంతుండును నగుసర్వేశ్వరుండు సంతుష్టుండగు నట్టిసకలజగదీశ్వరుండైన సర్వేశ్వరుండు సంతోషించిన రాష్ట్రాధిపతికి సర్వసౌఖ్యంబులుఁ బ్రాపించు లోకపాలకు లగువారు సర్వేశ్వరునికొఱకు బలిప్రదానంబులు సేయుదురు సమస్తలోకదేవతాయజ్ఞాదిసంగ్రహుండును వేదమయుండును ద్రవ్యమయుండును దపోమయుండు నగునారాయణుని విచిత్రంబు లైనయజ్ఞంబులచేత యజనంబు సేసిన నీకు నభయం బగు మోక్షంబునుం గలుగుం గావున నీరాజ్యంబున మఖంబులు సేయుమని యాజ్ఞాపింపుము నిదేశంబునఁ జేయంబడినయజ్ఞంబులచేత హరికళాయుక్తంబు లగుదేవగణంబులుస్విష్టంబులై తుష్టంబు లగుచు భవదీయవాంఛితార్థంబుల నిత్తురు గావున దేవతాతిరస్కారంబు నీకు యుక్తంబు గాదు వేదచోదితంబు లగుధర్మంబులం దాసక్తుండవు గమ్మనిన వేనుం డిట్లనియె. 421

క. మునులార మీర లిప్పుడు, నను నిగిడిఁ బలుచఁదనమునం బలికితిరై
యను సద యధర్మ మందుల, నెనయఁగ ధర్మమనఁ గలదె యెచ్చటనైనన్.

వ. అదియునుం గాక. 423

చ. ఎనయఁగ జారకామిని నిజేశుని ముచ్చిలి జారపూరుషుం
దనపతి గాఁ దలంచుగతిఁ దద్దయు మూఢమనస్కులై తన
ర్చిననరపాలరూపము ధరించినయీశ్వరు నన్నెఱుంగ క
న్యుని భజియింప మీ రిహపరోన్నతసౌఖ్యము లంద రెన్నఁడున్. 424

వ. అని మఱియు నిట్లనియె యజ్ఞపురుషుండన నెవ్వాం డెవ్వనియందు మీకు భక్తిస్నేహంబు లుదయించె భర్తృస్నేహవిహీనములైన కుయోషిద్గణంబులు జారునందుఁ జేయు భక్తిచందంబునఁ బలికెద రదియునుం గాక.

క. హరి హర హిరణ్యగర్భ, స్వరధీశ్వర వహ్ని శమన జలధిపతి మరు
న్నరవాహన శశి భూ రవి, సురముఖ్యులు నృపశరీరసూచకు లగుటన్. 426

క. పరికించి నను భజింపుఁడు, ధరణీశుఁడు సర్వదేవతామయుఁ డగు మ
త్పర ప్రకృతుఁడు నాకంటెను, బురుషుఁడు మఱియెవ్వఁ డగ్రపూజార్హుఁ డిఁకన్.

వ. అది గాన మీరు నాయందు బలివిధానంబులు సేయుం డని పాపకర్ముండును నపత్ప్రవర్తకుండును విపరీతజ్ఞానుండును నష్టమంగళుండు నగు వేనుండు పండితమాని యగుచుం బలికిన మునులవచనంబులు నిరాకరించి యూరకున్న నమ్మునులు భగ్నమనోరథులై తమలో నిట్లని రీదారుణకర్ముం డునపాతకుండు హతుం డగుం గాక వీఁడు జీవించెనేని వీనిచేత నీజగంబులు భస్మంబులు గాఁగల విది నిశ్చితంబు దుర్వృత్తుం డగువీఁడు మహారాజసింహాసనంబున కర్హుండు గాఁడు వీఁడు మున్ను నే సర్వేశ్వరుననుగ్రహంబున నిట్టివిభూతియుక్తుం డయ్యె నట్టియజ్ఞపతి యైనశ్రీమహావిష్ణుని నిందించుచున్నవాఁడు గావున నిర్లజ్జుండైనహరినిందకుని హననంబు సేయవలయు నని మును లుద్యోగించి యాత్మప్రకాశితంబైనక్రోధంబునం జేసి హుంకారమాత్రంబున నాయీశ్వరనిందాహతుం డగు వేనుని బొలియం జేసి 428
రంత.

క. అరసి సునీథయు శోకాతుర యై తనసుతుఁడు దనువుఁ దొఱఁగినఁ దదనం
తరమునను యోగశక్తిం, బరువడి నిజరాజ్య మరసి పరిపాలించెన్. 429
430

వ. అంతనొక్కనాఁడు.

సీ. మునివరేణ్యులు భక్తి జనర సరస్వతీసలిలంబులను గృతస్నాను లగుచు
మునుకొని తత్తీరమున నగ్నిహోత్రముల్, విలసిల్ల నియతిఁ గావించి యచటఁ
దవిలి సత్పురుషకథావిశేషంబులు, సలుపుచు నుండంగ సకలలోక
భయదంబు లగుమహోత్పాతములు దోఁచిన, మంలిలోకంబు లమంగళములు

తే. వారయకుండెడుఁ గాకని బుద్ధిలోనఁ, దలఁచుచుండఁగఁ బెలుచ నుద్దగ్ర మగుచు
సర్వదిశలను బాంసువర్షంబు గురిసెఁ, దస్కరులు సర్వజనులవిత్తములు గొనిరి.

వ. ఇట్టి లోకోపద్రవం బెఱింగి జననాథుండుపరతుం డగుటం జేసి జనపదంబు లరాజకంబులై యన్యోన్యహింసల నొందుచుం దస్కరబాధితంబు లగుచునుండుట యెఱింగియుఁ దన్నివారణంబునకు సమర్థులయ్యును జోరాదిబాధలం గనుంగొనుచు మునులు వారింపక యుండిరి. మఱియు సమదర్శనుండు శాంతుండు మననశీలుండు నగు బ్రాహ్మణుండు దీనుల నుపేక్షించిన నతనితపంబు భిన్నభాండగతంబు యున క్షీరంబు చందంబున క్షయించుం గావున నంగవసుధాధీశవంశోద్భవులు హరిపదాశ్రయు లగుటం జేసియు నమోఘసత్వనిష్ఠు లగుటం జేసియు విరల వంశంబు విచ్ఛిత్తి నొందింప ననర్హంబు గాన స్థాపనీయం బగు నని నిశ్చయించి మృతుండైన వేనుని కళేబరంబుడగ్గఱ వచ్చి తమూరుమథనంబు గావింప నందు. 432

సీ. ఘనకాకకృష్ణసంకాశవర్ణుండును, హ్రస్వావయవుఁడు ✽ మహాహనుండు
హ్రస్వబాహుండును ✽ హ్రస్వపాదుండును, నిమ్ననాసాగ్రుండు ✽ నెఱయురక్త
నయనుండుఁ దామ్రవర్ణశ్మశ్రుకేశుండు, నతిదీనవదనుండు ✽ నైనయట్టి
యొక్కనిషాదకుండుదయించి యేమి సేయుదు నని పలుకుచు ✽ నున్నఁ జూచి
తే. వరమునులు నిషీద యనుచుఁ ✽ బలుకుటయును
దాన వాఁడు నిషాదాభిధానుఁ డయ్యె
నతనివంశ్యులు గిరికాననాళి వేను
కల్మషముఁ దెల్పుచుండిరి ✽ కడఁగి మఱియు. 433
క. అనయము ననపత్యుం డగు,మనుజేంద్రుని బాహు లంత ✽ మథియించిన నం
దనఘం బగు నొకమిథునము, జనియించెను సకలజనులు ✽ సమ్మద మందన్. 434
వ. అందు లోకరక్షణార్థంబుగా నారాయణాంశంబున నొక్కపురుషుండును వారికి నిత్యానపాయిని యయి లక్ష్మీకళాకలిత (యైగుణంబు లనుభూషణంబులకు నలంకారప్రదాత్రి)యు నగుకామినియు జనియించె నందుఁ బృథుశ్రవుండును బృథుయశుండు నగుట నతండు పృథుచక్రవర్తియను పేరం బ్రసిద్ధుం డయ్యె నయ్యంగనయు నర్చి యనునామంబునం దనరుచు నతని వరియించె నాసమయంబున. 435
సీ. ఆనంద కురియించి ✽ రమరులు మునినాథ,వితతి మోదం బంద ✽ విరులవానఁ
బరమానురక్తి శుంభల్లీలఁ జూపట్టె, సురపతిపేట నచ్చరలయాట
కర్ణరసాయనక్రమమున వీతెంచెఁ, బఱపైన తేటకిన్నరులపాట
యమిషకరహతం ✽ బై చాలఁ జెలఁగెను, విభవోత్సవంబు దుందుభిరవంబు
తే. మునినుతి సెలంగె [1]శిఖి గుండములు వెలింగె, నంతనచటికి సరసీరుహాసనుండు
గరుడగంధర్వదేవతాగణముతోడ, నర్థిఁ జనుదెంచె సమ్మోద ✽ మతిశయిల్ల.
వ. అంత. 437
కవిరాజవిరాజితము. అరయఁగ వైన్యునిదక్షిణహస్తమునందె రమారమణీయమనో
హరలలితాయుధ[2]చిహ్నము లంఘ్రులయందు సమగ్రహలాంకుశభా
స్వరకులిశధ్వజచాపసరోరుహశంఖవిరాజితరేఖలు ప
స్ఫురగతి నొప్పఁ బితామహముఖ్యులు ✽ సూచి సవిస్మయులైరి తగన్. 438
వ. (ఇతండు నారాయణాంశసంభూతుండు నితనియంగన రమాంశసంభూతయుం గా నోపు నని తలంచి) యయ్యవసరంబున బ్రహ్మవాదు లగుబ్రాహ్మణోత్తములతనికి విధ్యుక్తప్రకారంబున రాజ్యాభిషేకంబు గావించిరి తదనంతరంబ. 439
క. సరసంభోనిధిఖగమృగ, ధరణీరుహచరపర్వత ప్రముఖములై
పరఁగినభూతశ్రేణులుఁ నరవరునకుఁ దగ నుపాయనము లిచ్చె నొగిన్. 440
తే. సముచితఖ్యాతి నాపృథుచక్రవర్తి

1. రవిచంద్రములు వెలింగె. 2. చిహ్నాలు పాదములందు.

దేవి యగునర్చిఁ గూడ దివ్యవస్త్ర
గంధమాల్యవిభూషణకలితుఁ డగుచుఁ
బావకుఁ బోలె నత్యంతభాసి యయ్యె. 441

సీ. రాజరాజు నృపరాజునకు హేమమయం బైనవీరవరాసనంబు
జలపతి జలకణస్రావకం బగు పూర్ణ, చంద్రసన్నిభ సితచ్ఛత్రమును
బవమానుఁ డతులశోభన మగు వాలవ్య,జనసమంచితసితచామరములు
ధర్ముండు నిర్మలకీర్తిమయ మగు, మహనీయ నవపుష్పమాలికయును

తే. జంభవైరి కిరీటంబు శమనుఁ డాజ్ఞ,జన నియామకదండంబు జలజభవుఁడు
నిగమమయకవచంబు వాణీలలామ, స్వచ్ఛ మగు నవ్యహారము రమయు సమతి నిచ్చె.

సీ. దామోదరుండు సుదర్శనచక్రంబు, సవ్యాపహైశ్వర్య మబ్జపాణి
చంద్రార్ధకరుఁ డర్ధచంద్రరేఖాంకిత, కమనీయకోశసంకలితఖడ్గ
మంబిక శతచంద్రమనుఫలకముఁ జంద్రుఁ, డమృతమయశ్వేతహయచయంబు
త్వష్ట రూపాశ్రయోదారరథంబును, భానుండు ఘృణిమయబాణములను

తే. [1]శిఖియు నజగోవిషాణసంరచితమహాజ,గవ మనం దగుచాపంబు నవనిదేవి
యోగమయ మైనపాదుకాయుగము గగన,చరులు గీతంబు లిచ్చిరి సంతసమున.

వ. వెండియు బలిదవసంబు నాకాశంబు పుష్పంబులు గురియింప మహర్షులు సత్యంబు లైనయాశీర్వచనంబులు సలుప సముద్రుండు శంఖంబును నదంబులు పర్వతంబులు నదులును రథమార్గంబు నొసంగెఁ దదనంతరంబ సూతమాగధ వందిజనంబులు దన్ను నుతియించినం బ్రతాపశాలి యగునవ్వైన్యుండు మందస్మితసుందరవదనారవిందుం డై చతురవచనుం డగుచు మేఘగంభీరభాషణంబుల వారల కిట్లనియె. 444

సీ. వందిమాగధసూతవరులార నాయందు, గమనీయగుణములు గలిగె నేని
సర్వంబు నుతిసేయ నగు నవి లేవు నాయందు, నది గాన మీనుతి వ్యర్థమయ్యె
నిటమీఁద గుణములు నేపారి యుండిన, నపుడు నుతించెద రంటి రేని
చతురభాషణు లైనసభ్యులు నుత్తము,శ్లోకునిగుణావళు లస్తోకభూప్ర

తే. సిద్ధములు గాన సన్నుతిసేయుఁ [2]డజుని, నతనిబహువిధభావంబు లభినుతింప
నలవిగాకయె యుండుదు రదియుఁగాక, చతురమతులార మాగధజనములార.

వ. మఱియు మహాత్ముల గుణంబులు దనయందు సంభావితంబులు సేయ సామర్థ్యంబులు గలిగిన నందు మహాత్ములగుణంబులు ప్రసిద్ధంబులు గావునం దత్సమంబుగా నెట్లు నుతింపవచ్చు నెవ్వండేనొకండు శాస్త్రాభ్యాసంబునం దనకు విద్యాతపోయోగగుణంబులు గలుగు నని పలికిన వానిం జూచి సభ్యులు పరిహసింతు రది కుమతి యగువాఁ డెఱుంగం డదియునుం గాక. 446

1. శిఖి యజాగోవి. 2. వేళ, లందు సర్వార్చనంబుల నభినుతింప నలవి గా దని,

క. అతిపరిశుద్ధులు లజ్జాన్వితులు నన్నగు నట్టి సభ్యనికరము లాత్మ
స్తుతిపరనిందల దోషము లతిహేయము లని తలంతు రాత్మల నెపుడున్. 447

క. వందిజనంబులు లోకము లందును బరిశిష్టకర్మ లగుభూపతులన్
నందించుట నవ్యం బై, నం దగదు నుతింప శిశుజనంబుల కగిదిన్. 448

క. అని సూతవందిమాగధ, జను లానరనాయకునివచనములు విని యుక్తిన్
మునిచోదితులై క్రమ్మఱ, ననురాగము లుప్పతిల్ల నమ్మనుజేంద్రున్. 449

వ. అమృతోపమానంబు లగు మధురవాక్యంబుల నిట్లనిరి. 450

క. వేనాంగసంభవుండవు, శ్రీనాథకళాంశజుడవు చిరతరగుణస
మ్మానార్హుండ వతర్కితమైనభవన్మహిమ బొగడ నలవియె మాకున్. 451

క. అని వెండియు నిట్లని రై,నను నొకమార్గంబు గలదు నందింప భవ
ద్ఘనచరితామృతపానంబున జేసియు మునులవచనములం జేసి తగన్. 452

వ. శ్లాఘ్యంబు లైనభవదీయచరిత్రంబుల స్తోత్రంబులు సేసెద మని యిట్లనిరి. 453

సీ. ఈవైన్యుం డఖిలలోకావలి ధర్మాను,వర్తనముల నెప్డు వఱలం జేసి
ఘనధర్మమార్గవర్తనులతోం దుల్యుండై. ధర్మసేతువుం బ్రీతిం దగిలి ప్రోచు
ధరను శాత్రవులను దండించు నష్టది,క్పాలకావయవసంకలితుం డగుచు
నయ్యైయకాలంబులందు భాషణదాన,ములం బ్రజారంజనములం దనర్చు

తే. [1]సవనసద్వృష్టికరణాదిసత్కృం డగుట
నుభయలోకంబులకుం బ్రీతి నొదవం జేయు
న్యాయమార్గంబునను భూజనాళిధనముం
బుచ్చుకొని యిచ్చు సూర్యుడుం బోలె నితండు. 454

వ. మఱియును. 455

సీ, సర్వభూతములకు సముండును బర్వతి,క్రమమున లోకాపరాధములను
నతిశాంతసంయుక్తుండై సహించుచునార్తు,లగువారి యెడం గృపాయత్తుం డగుచు
నరరూప దాల్చినహరిమూర్తి గావున, నింద్రుండు వర్షించి యెల్లప్రజల
రక్షించుగతిం దాను రక్షించు నమృతాంశు,సన్నిభవదనాబ్జసస్మితాను

తే. రాగమిళితావలోకనరాజిం జేసి, సకలజనులకు సంప్రీతిసంభవింపం
జేయు సంతతమును గూఢచిత్తుం డగుచు, శత్రువరులకగమ్యుండై సంచరించు.

వ. అని వెండియుం బ్రవేశనిర్గమశూన్యమార్గనిరూఢకార్యుండును నపరిమితమహాత్త్వాదిగుణాకరైకధాముండును సముద్రునిభంగి గంభీరచిత్తుండును సుగుప్తవిత్తుండును వరుణుండునుంబోలె సంవృతాత్ముండును శాత్రవాసహ్యప్రతాపయుక్తుండును దురాసదుండును సమీపవర్తి యయ్యును దూరస్థునిభంగి వర్తించుచు వేనారణిజనితహుతాశనుండు గావున హుతాశనుచందంబున నన్యమనస్స్పర్శనుం

1. 'సవనకరణాదికాచారసమితిచేత' వ్రా. ప్ర. 2. నై క్రమ మతిక్రమమున.

డును నై చారులవలన సకలప్రాణిబాహ్యాభ్యంతరకర్మంబులం దెలియుచు (దేహధారులకు నాత్మభూతుం డైన సూత్రాత్మకుం డైన) వాయువుభంగి వర్తించుచు నాత్మస్తుతి-పరనిందల వలన నుదాసీనుం డగుచు (ధర్మపథంబున వర్తించుచు) నాత్మీయసుహృద్బాంధవులవలనం దప్పు గలిగినను దండించుచు నాత్మశత్రువుల నైన నదండ్యుల దండింపక ధర్మమార్గగతుం డగుచుఁ దనయాజ్ఞాచక్రంబప్రతిహతంబగుచు మానసాచలపర్యంతంబు వర్తింప సూర్యుండు నిజకిరణంబులచేత నెంతపర్యంతంబు భూమింబ్రకాశింపం జేయు నంతపర్యంతంబు నిజగుణంబులచేత లోకంబుల రంజిల్లంజేయు నదియునుంగాక ప్రకృతిరంజకంబులై నగుణంబులచేత దృఢవ్రతుండును సత్యసంధుండును బ్రహ్మణ్యుండును సర్వభూతశరణ్యుండును వృద్ధసేవకుండును మానప్రదుండును దీనవత్సలుండును బరవనితామాతృభావనుండును దనపత్ని నర్ధశరీరంబుగాఁ దలంచువాఁడును నగుచుఁ బ్రజలయెడఁ దండ్రివలెఁ బ్రీతి సేయుచు రక్షించుచుండు మఱియును. 457

సీ. తలపోయ బ్రహ్మవిద్యానిష్ఠజనముల, కనయంబు గింకరుం డైనవాఁడు
నఖిలశరీరగుఁ డాప్తసుహృజ్జన, తానందకరుఁ డన నలరువాఁడు
సంసారఘనకర్మసంగహీనులయందు, సంగసంప్రీతుఁ డై జరగువాఁడు
దుర్మార్గమనుజసందోహంబునకు నుగ్ర, దండధరుం డనఁ దనరువాఁడుఁ

తే. బ్రకృతిపురుషకావేశుఁ డై పరఁగువాఁడు
భగవదవతారయుక్తుఁ డై నెగడువాఁడు
నగుచు వర్తించు సమ్మోద మతిశయిల్లఁ
జారుతరమూర్తి యీ రాజచక్రవర్తి. 458

వ. మఱియుం (ద్ర్యధీశుండుఁ) గూటస్థుండుఁ బరమాత్మయు బ్రహ్మకళారూపుండు నగువాఁడును నై యుదయించెం గావున నితనియందు నవిద్యారచితం బైన భేదంబు నిరర్థం బగు నని పెద్ద లగువారలు చూతు రని మఱియు ని ట్లనియె.

సీ. ఉదయాద్రిపర్యంత ముర్వీతలం బేక, వీరుఁ డై రక్షించి వెలయునీతఁ
డొకనాఁడు విజయయాత్రోత్సవం బేపార, సన్నద్ధుఁ డై మణిస్యందనంబు
నెక్కి చాపముఁ బూని దిక్కుల సూర్యుని, పగిదిని శత్రుభూపాలతమము
విరియింతు నని చాల వెలుఁగొందుచును ధరా, చక్రప్రదక్షిణశాలి యగుచు.

తే. దిరుగునెడ సర్వదిక్పాలవరసమేత, పార్థివోత్తమనికర ముపాయనంబు
లిచ్చి తనుఁజక్రపాణినిఁ నెనయునాది, ధరణివిభుఁ డని నుతియించి తలఁతు రెదల.

క. ఈ నృపతి ధరాచక్రము, ధేనువు గాఁ జేసి పిదుకు ధృతి నఖిలపదార్థానికము విబుధులు సన్మానింపఁగఁ బ్రజకు జీవనప్రదుఁ డగుచున్. 461

చ. అమరవరేణ్యుఁ బోలి యనయంబును నీతఁడు గోత్రభేదన

త్వమునఁ జెలంగుచున్ నిజగ|వప్రదరాసనశింజినీనినా
దమున విరోధిభూపతులు | దల్లడ మంద నసహ్యసింహవి
క్రమమున సంచరించు నని | కౌతుక మొప్పఁగఁ బల్కిరి వెండియున్. 462

వ. ఇట్లనిరి. 463

చ. సకలదిగంతరాళములఁ | జారుయశోనిధి యశ్వమేధముల్
ప్రకటము గా [1]శతంబు దగఁ | బావన మైనసరస్వతీతటీ
నికటధరిత్రిఁ జేయుతఱి | నేర్పున నంతిమయాగమందుఁ గొం
జక మఖసాధనాశ్వమును | జంభవిరోధి హరించు నుద్ధతిన్. 464

సీ. ఒకనాఁడు నిజమందిరోపాంతవనమునఁ, జని యందు సద్గుణ|శాలి యైన
ఘనుని సనత్కుమా|రునిఁ గాంచి యమ్మునివరు బ్రహ్మతనయుఁ గా | నెఱిఁగి భక్తిఁ
బూజించి [2]విజ్ఞాన|మును బొందు నచ్చటి,బ్రహ్మవేత్తలు ముని|ప్రవరువలన
మానితలబ్ధవి|జ్ఞాను లై వర్తింతు, రిమ్మహారాజు మ|హీతలంబు

తే. నందు విస్ఫులవిక్రముఁ డైనయట్టి,తనకథావళి భూప్రజా|తతి నుతింప
నక్కడక్కడ వినుచు శౌ|ర్యమున నఖిల,దిక్కులను గెల్చి వర్తించు|ధీరయశుఁడు.

వ. ఇట్లు విపాటితవిరోధిశల్యుండును సురాసురజేగీయమాననిజవైభవుండు నై ధరా
చక్రంబున కీతఁడు రాజయ్యెడు నని యివ్విధంబున స్తోత్రంబు సేసినవందిమా
గధసూతజనంబులం బృథుచక్రవర్తి పూజించి మఱియు బ్రాహ్మణభృత్యా
మాత్యపురోహితపౌరజానపదతైలికతాంబూలికనియోజ్యప్రముఖాశేషజనంబు
లం దత్తదుచితక్రియలం బూజించె నని మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుం డి
ట్లనియె. 466

పృథుచక్రవర్తి గోరూపిణి యగుభూమివలన నోషధులఁ బిదుకుట.

సీ. ఏమినిమిత్త మై | భూమి [3]గోరూపిణి, యయ్యె దానికి వత్స | మయ్యె నెద్ది
గొనకొని దోహన|మునకు నర్హం బైన,పాత్ర మెయ్యది దలఁ|పంగ దోగ్ధ
యైనయాపృథు వేప|దార్థముల్ పిదికను, బంకింప నవని స్వ|భావమునను
విషమ మై యుండియు | వెలయంగ నేరీతి, సమగతిఁ [4]జెందెను | జంభవైరి

తే. క్రతుహయంబునుగొనిపోవఁ|గారణ మెద్ది,ధీరనిధి యాతఁడు సనత్కు|మారువలనఁ
గలితవిజ్ఞానుఁ డగుచు నే|గతిని బొందె,ననఘచారిత్ర మైత్రేయ|యదియుఁ గాక.

వ. మఱియుఁ (బరబ్రహ్మంబును) భగవంతుండును బుణ్యశ్రవణకీర్తనుండును సర్వ
నియామకుండును నగుకృష్ణునియవతారాంతరాశ్రయం బగుదివ్యకథలను భగ
వంతుం డైనపుండరీకాక్షుండు పృథ్వవతారంబు ధరియించి గోరూపిణి యగు

1. 'నొనర్చుటకు | భారతిసన్నిధినుండి వెండియున్నకుటిలభక్తిఁ దత్సవన | మాదర మొప్పఁగఁ జేయుచుండఁ గొంజక' వ్రా. ప్ర. 2. తత్ఫలములఁ బొందు. 3. 'గోరూపమై వఱలెదు దానికి వత్స మెద్ది' వ్రా. ప్ర. 4. జేఁపెను.

పృథివిం బిదికినది మొదలుగఁ గథలన్నియు నీకు నధోక్షజునకు దాసుండ నయిన నాకు నెఱిఁగింపు మనిన వాసుదేవకథాసంప్రీతచేతస్కుండగు విదురుం బ్రశంసించి మైత్రేయుం డిట్లనియె నట్లు బ్రాహ్మణజనంబులచేత రాజ్యంబునం దభిషిక్తుం డగుచు సకలప్రజాపాలననియుక్తుండై పృథువు రాజ్యంబుసేయుచుండు నంత (నీరస యగుధరిత్రియం దన్నరహితు లగుచుం) బ్రజలు క్షుత్పీడాక్షీణదేహులై వైన్యునిం జూచి యిట్లనిరి. 468

క. అరయఁగ నేము బుభుక్షా, పరిపీడం బడితి మయ్య । పైకొని తరుకో
టరజనితవహ్నిచేతను, దరికొను వృక్షములుం బోలె । ధరణీనాథా. 469

క. శరణశరణ్యుఁడ వగుదీను, శరణము వేఁడెదము మాకు । సత్కృప నన్నం
బరసి కృప సేసి ప్రోవుము, నరనాయక యనుచుఁ బ్రజలు । నతులై పలుకన్.

క. విని దానికి సదుపాయము, జననాయకుఁ డాత్మఁ దలఁచి । సక్రోధుండై
ధనువున బాణముఁ దొడిగెను, ఘనరౌద్రుండైన త్రిపుర । ఘస్మరు పగిదిన్. 471

వ. ఇట్లు దొడిగిన. 472

క. మహిపతి నప్పుడు గనుఁగొని, [1]మహి గోరూపమునఁ గంప । మానయు నగుచున్
గుహకుం డగు లుబ్ధకుఁ గని, గహనంబునఁ బాఱుహరిణి । కైవడిఁ బాఱెన్. 473

వ. ఇట్లు ధరణి పాఱిన నతండు కుపితారుణేక్షణుండై వెంటం దగిలి నలుదిక్కులను విదిక్కులను భూభాగనభోభాగంబుల నెక్కడఁ జనియె నక్కడికి వెనుతగిలి యుద్యతాయుధుండై చనుచుండ నవ్వైన్యునిం [2]గని మృత్యుగ్రస్తు లగు ప్రజలచందంబున ననన్యశరణ్యయై యతిభయంబునం బరితప్యమానహృదయ యగుచు వైన్యా ధర్మవత్సలుండవును నాపన్నరక్షకుండవును మహాత్ముండవును సకలప్రాణిపరిపాలనావస్థితుండవును నయిన నీ వీదీనయుం బాపరహితయుం గామినియు నగునన్ను వధియింపం బూని యేల వెనుతగులు చున్నవాఁడవు (ధర్మతత్త్వం బెఱుంగువారు) సతీజనులు కృతాపరాధు లైనం దీనవత్సలతం జేసి వధింప రని పలికి మఱియు నా ధరణీదేవి పృథుచక్రవర్తి కిట్లనియె. 474

క. జననాథచంద్ర యీభూ, జనకోటికి యానపాత్ర । సదృశస్థితితో
ఘనదృఢశరీర నగుచును, ననయము నాధారభూత । నగుచుం జరింతున్. 475

తే. ఇట్టినన్నుఁ గృపామతి । యెడలి యిటు వి,పాటనము సేసి తెంచెదు । ప్రజలు నీట
మునుఁగకుండంగ నేరీతి । ననఘచరిత, యరసి రక్షింతు వన నతం । డవని కనియె.

వ. ధరిత్రి మదీయాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయుచున్నదాన వదియునుంగాక నీవు యజ్ఞంబులందు హవిర్భాగంబుల ననుభవించుచు ధాన్యాదికంబుల విస్తరింపం జేయక గోరూపంబు ధరియించి యనయంబుఁ దృణభక్షణంబు సేయుచుఁ బాలం బిదు

---

1. మహీవలయము కంపమానస. 2. 'మృత్యుసమునిఁగా భావించి విత్రాసంబు నొందుచుండ నాసమయంబునఁ గంపమానహృదయయై వసుంధర యిట్లనియె వైన్యా.'

కక నీయంద యడంచికొంటివి నీయం దున్న యోషధీబీజంబులు బ్రహ్మచేతం
బూర్వంబునందె కల్పింపంబడినయవి వానిని నీ దేహంబునందు యడంచికొని
యిప్పు డీయక మూఢప్రాయవు మందమతివియు నై యపరాధంబు సేసినదా
నాత్మరాల వగుదాని బాణంబులచే జర్జరీభూతశరీరం జేసి వధియించి నీమేని
మాంసంబునం జేసి క్షుద్బాధితులు దీనులు నగు నీ ప్రజలయార్తి నివారించెద నీవు
కామిని నంటివి స్త్రీపురుషనపుంసకులలో నెవ్వరేని భూతదయ లేక స్వమాత్ర
పోషకు లగుచు నిరనుక్రోశంబుగ భూతద్రోహులై వర్తింతురు వారిని రాజు
లు వధించిరేని వధంబు గాదు గాన దానం బాపంబు వొరయదు నీవు కామిని
వైనను దుర్మదవు స్తబ్ధవు నగుచు మాయాగోరూపంబునం బాఱి పోవు చున్న
నిన్నుం దిలలంతలఖండంబులు సేసి నాయోగమహిమం బ్రాణికోటి నుద్ధరించెద
నని పలికి రోషభీషణాకారంబు ధరియించి దండధరునివడువున వర్తించుపృథునిం
జూచి వడంకుచు మేదిని ప్రాంజలి యై యిట్లని నుతియింపం దొడంగె. 478

క. ఓ నాథ పరమపురుషుండ, వై నిజమాయాగుణంబు । లందినకతనన్
నానావిధదేహములం, బూనుదు సగుణుండ వగుచు । బుధనుతచరితా. 478

వ. అట్టినీవు. 479

క. నను సకలజీవతతికిని, మును నీ వాధారభూత । గాంగ నిర్మింపన్
విను నాయందుం జతుర్విధ, ఘనభూతవిసర్గ మర్థి । గైకొన వలసెన్. 480

వ. అట్లయి యుండ. 481

క. నను నుద్యతాయుధుండ వై, మనుజేంద్ర వధింపం బూని । మసలెదు నీకం
టెను నన్యుని నెవ్వని నే, ఘనముగ శరణంబు సొత్తుం । గరుణాభరణా. 482

వ. అదియునుం గాక. 483

సీ. అనఘ స్వకీయంబు । నై యతర్కితము నై, మహిమ నొప్పినభవ । న్మాయచేత
సకలచరాచర । సర్గంబు నిర్మించి, ధర్మార్థపరుండ వై । తనరు దీశ
నీవిక్రమము నవ । నీరజలోచన, సకలలోకులకు దు । ర్జ్ఞేయమగు దలంప
దగు నట్టినీవు స్వ । తంత్రుండ వగుటను, బ్రహ్మ, బుట్టించి యా । బ్రహ్మచేత

తే. సకలజగములం జేయింతు । సమతం బేర్చి
యేక మయ్యు మహాత్మ య । నేకవిధము
లగుచు వెలుంగొందు చుందు వీ । క్షయఖిలమందుం
జారుతరమూర్తి యో పృథు । చక్రవర్తి. 484

వ. మఱియు మహాభూతేంద్రియకారకచేతనాహంకారంబు లనుశక్తులం జేసి యీ
జగంబుల కుత్పత్తిస్థితివిలయంబులం గావించుచు సముత్కటవిరుద్ధశక్తులు గల
పురుషునకు నమస్కరించెద నట్టిపరమపురుషుండ వయిననీవు నిజనిర్మితంబును
భూతేంద్రియాంతఃకరణాత్మకంబును నై నయీవిశ్వంబు సంస్థాపింపం బూని.485

సీ. ఆదివరాహంబ వై యా రసాతలగత నైన నన్ను [1]నుత్కలికతోడ
నుద్ధరించితి వట్టి యుదారకాగథాగంబు, నం దర్థి నున్నవే నను నావ
యం దున్న నిఖిలప్రజావళి రక్షింపఁ, గోరి యీ పృథురూపధారి వైతి
వట్టిమహాధరణుండ వైన నీ విప్డు పయోనిమిత్తంబుగా నుగ్రచరుఁడ
తే. వగుచు నన్ను వధించెద ననుచు బుద్ధిఁ, దలఁచుచున్నాఁడ విది విచిత్రంబుగాదె
విశ్వసంపాద్య నిరవద్య వేదవేద్య, భవ్యగుణసాంద్ర వైన్యభూపాలచంద్ర.
వ. కావున నీశ్వరగుణసర్గరూపం బైనమాయావిమోహితాంతఃకరణుల మైనమా వంటివారలచే హరిభక్తులచేష్టితం బెఱుంగఁబడ దన్న హరిచేష్టితం బె ఱుంగఁబడు నట్టి జితేంద్రియ యశస్కరు లయినవారలకు నమస్కరింతు నను చు నవ్విధంబునం గోపసంస్ఫురితాధరుం డైనపృథుని నభినుతించి ధైర్యం బవ లంబించి వెండియు నిట్లనియె. 487
క. విమలాత్మ నాకు నభయము, సమకూరెడునట్లు గాఁగ సన్మతి నీక్రో
ధము నుపశమించి కరుణింపుము నా విన్నపము వినుము పురుషనిధానా. 488
క. ధర విరులు గంద కుండఁగ, సరసగతిం బూవుఁదేనెఁ జవి గొనునిందిం
దిరవిభు వై వడి బుధుఁ డగు, పురుషుఁడు సారాంశమాత్రఁబూని గ్రహించున్.
సీ. వినవయ్య తత్త్వదర్శను లైన యట్టి సన్మునులచే నైహికాముష్మికంబు
లైనఫలప్రాప్తి కర్థి కృష్యాద్యగ్నిహోత్రాద్యుపాయంబు లుర్వి మీఁద
దృష్టంబులును నాచరితములు నగుచుండ, నెనయఁదగు నుపాయ మెవ్వఁడాచ
రించుచు వాఁడు ప్రాపించుఁ దత్ఫలమును, విద్వాంసుఁ డైనను వెలయ దీని
తే. నాదరింపక తనయంత నాచరించె, నేని నాయాసమే యగుఁ గాని తత్ఫ
లమునఁ బొందఁడు బహుళకాలమున కైన, వినుతగుణశీల మాటలు వేయునేల. 491
వ. అని మఱియు మహి యిట్లనియె.
చ. జలరుహగర్భుచేత మును చాల సృజింపఁగఁ బడ్డయోషధుల్
కలుషమతిన్ ధృతవ్రతులు గాని యసజ్జనభుజ్యమాన మై
[2]వెలయుటఁ జూచి యేనృపతి! వీరలు మాన్పమిఁ జోరబాధలన్
బలుమఱుఁ బొందుచు న్నపరిపాలిత నై కృశియించి వెండియున్. 492
క. అనుపమమఖకర్మక్రియ, లనయము లే కుంట నే ననాదృత నగుచున్
జననాయక యీలోకము, ఘనచోరీభూత మగుటఁ గనుఁగొని యంతన్. 493
క. సవనాదిసిద్ధి కొఱ కై, తవిలి తదీయౌషధీవితతులను ధరణీ
ధవ యే నప్పుడు గ్రసించితి, నవియును నాయందు జీర్ణ మయ్యెఁ గడంకన్.
క. విను వాని నొకయుపాయంబునఁ గ్రమ్మఱ బడయ వచ్చు భూవరచంద్రా
విను మది యెఱిఁగించెద నీకును వత్సలురాల నగుట గురుతరచరితా. 495

1. నుత్కలికతోడ. 2. మెలఁగుట...వీరలు.

క. అనయము నాకొకవత్సము, ననురూపసుదోహనమ్ము నను రూపకదో
గ్ధను గల్పింపుము యజ్ఞము,నను సీభూతముల కనఘ నాయక దానన్. 496

క. పరఁగ నభీప్సితములు బహు,విధములు నగునన్నదుగ్ధ లితము నగుభా
సురకామంబులఁ బిదికెద, నరనాయక చంద్ర వినుము నావచనంబుల్ 497

చ. మనుజవరేణ్య యేను విషమస్థలి నై యిపు డున్నదానఁ గా
వున జలదాగమోదితపయోనివహంబు తదాగమంబు వో
యినను దదంబువుల్ పుడమి నిలకక యంతట నిల్చునట్లు గా
మనుభవ నన్ను నిప్పుడు సమస్థలి నై చెను పొందఁ జేయవే. 498

క. అని యివ్విధమున నాభూ,వనితామణి పలుకుమధురవచనంబులు దా
విని యనురాగము దనమన,మునఁ గడలుకొనంగ రాజముఖ్యుం డంతన్. 499

చ. మనువును [1]దూడఁ జేసి కరిమర్శ నిజపాణితలంబు లీల దో
హనముగఁ జేసి యందు సకలౌషధులం బిదికెం గ్రమంబునం
దనరఁగ దద్విధంబునను దత్పృథువత్సల యైన భూమియం
దనయము వారువారును బ్రియం బగుకోర్కులు వొంది రున్నతిన్. 500

సీ. బలసి ఋషుల్ బృహస్పతిని వత్సంబు గా, నర్థించి తమయింద్రియంబులందు
నంచితచ్ఛందోమయక్షీరమును దేవ,తలు సురరాజవత్సకము గాఁగఁ
గనకపాత్రమునందుఁ దనరునోజోబల, [2]వీర్యామృతంబు నై వెలయుపయసు
దైత్యదానవులు దైత్యశ్రేష్ఠుఁ డగుగుణ,శాలిఁ బ్రహ్లాదు వత్సంబుఁ జేసి

తే. ఘనసురాసవరూపదుగ్ధంబు వరుస,నప్సరోజనగంధర్వు లలరి యపుడు
[3]ఒనర విశ్వావసువు వత్సముగఁ జేసి, పద్మమయనిర్మితంబైన పాత్రమందు

వ. మాధుర్యసౌందర్యసహిత గాంధర్వక్షీరంబును బితృదేవతలు సూర్యవత్సకంబుగా నామపాత్రంబునందు గవ్యం బనుదుగ్ధంబును సిద్ధులు గపిలవత్సకంబుగా నాకాశపాత్రమందు సంకల్పనారూపాణిమాదిసిద్ధి యనుక్షీరంబును విద్యాధరాదులు తద్వత్సకంబును దత్పాత్రికంబునుం గా ఖేచరత్వాదివ్యాపారరూపక్షీరంబును గింపురుషాదులు మయవత్సకంబుగా నాత్మపాత్రంబున సంకల్పమాత్రప్రభవంబు నంతర్ధానాద్భుతాత్మ[4]సంబంధియు నగుమాయ యనుక్షీరంబును యక్షరక్షోభూతపిశాచంబులు భూతేశవత్సకంబుగాఁ గపాలపాత్రంబుగా రుధిరాసవం బను దుగ్ధంబును నహిదందశూకసర్పనాగంబులు దక్షకవత్సంబు బిలపాత్రింబునుం గావిషరూపక్షీరంబును బశువులు గోవృషవత్సకంబుగా నరణ్యపాత్రింబునందుఁ దృణం బనుక్షీరంబును గ్రవ్యాదమృగంబులు మృగేంద్రవత్సకంబును నాత్మకళేబరపాత్రికంబునుంగాఁ గ్రవ్యం బనుదుగ్ధంబును విహంగంబులు సుపర్ణవత్సకంబు

1. వత్సఁ. 2. వీరస్వరూప మై. 3. వలను మెఱయ విశ్వావసు వత్సఁ జేసి. 4. సంబంధిని యగుబుద్ధి యనుక్షీరంబు.

గా నిజకాయపాత్రంబులందుఁ గీటకషలాదికం బనుదుగ్ధంబును వనస్పతులు వట వత్సకంబుగా భిన్నలోహ రూపపయస్సును గిరులు హిమవద్వత్సకంబుగా నిజసాను పాత్రలయందు నానాధాతువు లనుదుగ్ధంబునుంగానివ్విధంబున సమస్త సచరాచర వర్గంబు స్వముఖ్యవత్సకంబు స్వస్వపాత్రంబునం గా భిన్నరూపంబు లైన క్షీరం బులఁ బిదికె నని చెప్పి మఱియును, 502

క. క్రమమున నిటు పృథ్వ్యాదులు, దమ తమకామితము లనఁగఁ దగుభిన్నక్షీ
రము దోహనవత్సక భేదమునం దగఁ బిదికి రంత ధరణీధవుఁడున్. 503

తే. సముచితానందమునుఁ బొందిఁ సర్వకామ, దుఘయనందగు భూమిని దహితఁగాఁగ
గోరి కైకొని నిజధనుఃకోటిచేత, భూరిగిరికూటములఁ జూర్ణములుగఁ జేసి.

తే. చండదోర్దండలీల భూమండలంబు, సమతలంబు గఁ జేసి శశ్వత్ప్రసిద్ధి
నొంది యవ్విభుఁ డీలోకమందు నెల్ల, ప్రజకు దండ్రియు జీవనప్రదుఁడునగుచు

తే. అక్కడక్కడఁ బూర్వంబునందు లేని, గ్రామపట్టణదుర్గఖర్వటపుళింద
ఖేటశబరాలయప్రజవాటఘోష, వివిధనిలయము లర్థిఁ గావించె నంత. 506

క. వారును భయవిరహితు లై, బోరనఁ దత్తన్నివాసములయందు సుఖ
శ్రీరుచి నొప్పుచు నుండిరి, వారక యాపృథునిఁ బొగడి వశ మెఱరితిన్.

సీ. అని చెప్పి మునినాథుఁ డైన మైత్రేయుఁ డవ్విదురున కిట్లను విశ్వతోడ
ననఘాత్మ రాజర్షి యైన వైన్యుం డశ్వమేధశతంబు సమ్మేధతోడఁ
గావింతు నని దీక్షఁ గైకొని ప్రతినిష్ఠ, దివిరి బ్రహ్మావర్త దేశమందు
నలరుమనుక్షేత్రమందు సరస్వతీ, నదిపొంతఁ దా మహోన్నతి నొనర్చు

తే. సవన కర్మక్రియకు నతిశయవిశేష
ఫలము గలిగెడి నని బుద్ధిఁ దలఁచి యచట
వరుసఁ గావించునతిశయాధ్వరమహోత్స
వము సహింపక యుండె నయ్యమరవిభుఁడు. 508

—•• పృథుచక్రవర్తియశ్వమేధంబున నింద్రుం డశ్వము నపహరించుట. ••—

సీ. అట్టియధ్వరకర్మమందు సాక్షాద్భగవంతుఁడు, హరి రమేశ్వరుఁడు లోక
గురుఁడును సర్వాత్మకుండును విభుఁడును, నీరజభవభవాద్యన్వితుఁడు లోక
పాలకనిఖిల సుపర్వానుగుండును, యజ్ఞాంగుఁ డఖిలాధ్వరాదివిభుఁడు
గంధర్వముని సిద్ధగణ సాధ్య విద్యాధ, రాప్సరో దైత్య గుహ్యాళి దాన

తే. వాదిజేగీయమానుఁ డత్యలఘుయశుఁడు, ప్రకటనందసునందాదిపార్షదుండు
కపిలనారదసనకాదిప్రముఖ్య, మహితయోగీంద్రసంస్తూయమానుఁ డజుఁడు.

వ. మఱియుం బరమభాగవతసేవితుండును నారాయణాంశప్రభవుండును నైనపృథు చక్రవర్తికి భూమి హవిరాదిదోగ్ధ్రియయ్యును సర్వకామదుఘ యై సమస్తపదా ర్థంబులం బిదుకుచుండె మఱియుఁ దరువులు ఘనతరాకారంబులుగలిగి మకరంద

స్రావు లగుచు నిక్షుద్రాక్షాదిరసంబులును దధిక్షీరాజ్యతక్రపానకాది కంబులును
వర్షింప నవియెల్ల నదులు వహించె సముద్రంబులు హీరాదిరత్నవిశేషంబుల నీ
నుచుండెఁ బర్వతంబులు భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యంబు లను చతుర్విధాన్నంబులు
గురియుచుండె లోకపాలసమేతు లైన సకలజనంబులు నుపాయనంబులు దెచ్చి
యిచ్చుచుండి రిట్టి పరిపూర్ణ విభవాభిరాముం డై యధోక్షజ సేవాపరాయణుం
డగు పృథుచక్రవర్తి కేకోనశతాశ్వమేధంబులు సన్మోదంబునం గావించి నూఱవ
యాగంబునందు యజ్ఞపతి యైన పుండరీకాక్షుని యజించుచుండం దదీయపర
మోత్సవంబు సహింపం జాలక. 510

క. అమరేంద్రుఁడు ఘనరోషోద్గముఁ డై పాషండవేషకలితశరోభా
వమునం దస్మఖపశువుం, గ్రమమేది హరించి చనియెఁ గగనంబునకున్. 511

వ. అట్లు సనునప్పుడు. 512

క. అనఘుం డగు నత్రిమహాముని చోదితుఁ డగుచుఁ బృథునిపుత్త్రుఁడు బాణా
సనతూణీరధరుం డై, యనిమిషపతివెనుకఁ జనియె నతిదర్పమునన్. 513

వ. అట్లు సని చని ముందట. 514

సీ. యజ్ఞసాధనపశుహరణుని వధియించు, ధర్మంబుగాఁ దన్నధర్మ మనెడి
బుద్ధిఁ బుట్టఁగఁ జేయ భూరిమాయావేష, ధారి యై యరుగు సుత్రాముఁ గదిసి
నిలు నిలు మని యార్చి విలుగుణధ్వని సేసి, ఘనజటాభస్మాస్థికలిత మయిన
మూర్తిఁ గనుంగొని మూర్తిభవించిన, ధర్మంబ కా బుద్ధిఁ దలఁచి యమర

తే. నాయకునిమీఁద సాయకములేయఁజాల, కున్నఁ గనుఁగొని యత్రి విద్వన్నుతుండు
వైన్యజున కనె వాసవువలను సూపి, మనములోపల రోషంబు మల్లడింప. 515

క. విను మితఁడు యజ్ఞహంతయు, ననిమిషనికరాధముండు నగు నింద్రుఁడు గా
వున నితని జయింపు మనీ, వని మున్మా టుచ్చరింపఁగ నవ్వైన్యజుఁడున్. 516

మ. వినువీథిం జను దేవవల్లభునిపై వీరుండు క్రోధాంతరం
గనిరూఢిన్ మృగరాట్కిశోరము మహాగంధద్విపేంద్రంబుమీఁ
దను లంఘించువిధంబునం బడిన నాతం డశ్వచౌర్యైకసా
ధనరూపంబు దదశ్వమున్ విడిచి యంతర్ధానముం బొందినన్. 517

క. వీరుఁడు పృథుభూపాలకుమారుఁడు నిజ మఖపశువుఁ దురలం గొని దు
ర్వారబలుఁ డగుచు జనకుని, భూరిపవనరాజపుణ్యభూమికి వచ్చెన్. 518

వ. అయ్యవసరంబున నచ్చట నున్న పరమర్షి పుంగవు లతనియద్భుతకర్మంబు గనుం
గొని యాశ్చర్యంబు నొంది యతనికి జితాశ్వుం డను నన్వర్థనామంబు వెట్టి
యున్నసమయంబున. 519

చ. మఱియును దేవతాపతి తమఃపటలంబు జనింపఁ జేసి యె
వ్వరుఁ దనుఁ గానకుండ ననివారణఁ గాంచనపాశబద్ధ మై

సురుచిరయూపదారుపరిశోభిత మైనహయంబుఁ గొంచుఁ జె
చ్చెర వినువీధి నేఁగఁగ ఋషిప్రవరుం డగునత్రి సెప్పినన్. 520

క. విని పృథుభూవరతనయుఁడు, ఘనబలసంపన్నుఁ జని కపాలఖట్వాంగము ల
లిని ధరియించి రయంబునఁ, జనుచున్నం గాంచి నొంపఁ జాలక యుంతన్.

ఉ. క్రమ్మఱ నత్రిచేఁ దెలుపఁ గాఁ బడి వైన్యతనూభవుండు రో
షమ్మునఁ దోఁకఁద్రొక్కినభుజంగమపుంగవుఁ బోలి యుగ్రుఁ డై
యమ్మరిఁ బోసినం గని సురాధిపుఁ డెప్పటియట్లఁ బాఱె న
శ్వమ్మును రూపముం విడిచి గాలఁ దిరోహితుఁ డై రయంబునన్. 522

వ. అట్లు సనినం బసువుం గొని మరలి యవ్వీరోత్తముండు పితృయజ్ఞశాలకుం జను
దెంచె నంత. 523

సీ. హరిహయుం డధ్వరహయహరణార్థమై, మించి కైకొని విసర్జించినట్టి
భూరియమంగళభూతయాయారూప, ములను [1]ధరించిరి మూఢజనులు
పాషండచిహ్నముల్ పరఁగుట వారలు, జగతిపై నగ్నవేషములు గలుగు
జైనులు భూరికాషాయవస్త్రంబులు, ధరియించుబౌద్ధులుఁ దగ జటాస్థి

తే. భస్మధారులు నయినకాపాలికులును, నవఁగ వెలసిరి లోకంబులందుఁ జాలఁ
దలఁప ధర్మోపమం బగుఁ దగున ధర్మ, మందు నభిరతి వొడమిరి మనుజజనులు.

వ. తదీయచిహ్నంబులు పారంపర్యంబుగా ధరియింపం దొడంగిరి తద్వృత్తాంతంబు
భగవంతుం డయినపృథుచక్రవర్తి యెఱింగి కుపితుం డై యుద్యతకార్ముకుం
డగుచు నింద్రునిమీఁద బాణంబు నేయ నుద్యమించిన ఋత్విక్కులు శక్రవధో
ద్యుక్తుండును నసహ్యరంహుండు నయినపృథుచక్రవర్తిం గనుంగొని యిట్లనిరి.

క. జననాయక యజ్ఞములం, దనుపమవిధిచోదితంబు లనఁ దగుపశుబం
ధనహింస[2]ల కాక యితరుల, ఘనదీక్షితునకు వధింపఁ గా దండ్రు బుధుల్. 526

వ. కావున నీ విపుడింద్రవధోద్యోగం బుపసంహరింపుము భవదీయధర్మవిరోధి
యైనయట్టియింద్రుని. 527

క. జనపాల వీర్యవంతము, లనఁ దగుమంత్రములచేత నాహ్వానము సే
సిన నతఁ డిచటికి వచ్చును, జనుదెంచినయమరవిభుని సరభసత దగన్. 528

క. ధృతి సెదరఁ బట్టి శిఖి కాహుతిఁ గా వేల్చెదము దాన నుర్వీవర నీ
వితతమహోహతవీర్యోన్నతుఁ డై చెడి పోవు నమరనాథుం డంతన్. 529

వ. అని పృథుని వారించి ఋత్విగ్జనంబులు కుపితస్వాంతు లై హస్తంబుల స్రుక్స్రు
వంబులు ధరియించి వేల్చుసమయంబున శతక్రతుండు సనుదెంచి ఋత్విజులం
గనుంగొని యిట్లనియె యజ్ఞంబులందు యజింపంబడుదేవత లెవ్వనియంశంబు
లెవ్వండు యజ్ఞనామకుం డగుభగవదంశం బగు నట్టియింద్రుండు మీచేత వధా

1. జనించిరి. 2. య కాని పరుల.

ర్హుండు గాఁ డితండు భగవదంశసంభవుం డగుట నీయజ్ఞకర్మవిధ్వంసనేచ్ఛం డయి కావించుధర్మవ్యతికరంబులు సూచు చుండ వలయుం గాని ప్రతీకారంబులు గర్తవ్యంబులు గావు పృథుకీర్తి యగునీపృథునకు నేకోనశతం బగునధ్వరప్రయోగఫలంబు సిద్ధించుం గాక యని పృథుచక్రవర్తి కిట్లనియె. 530

సీ. మనుజేంద్ర మోక్షధర్మము నెఱింగిననీకు, సవనముల్ సేయుట సాలు వినుము
నేవిధంబున నైన దేవేంద్రు మనమునఁ, గైకొని రోషంబు గదురకుండ
వర్తింప వలయును వాసవుండును నీవుఁ, బూని సుశ్లోకులు గాన మీకు
మంగళం బగుఁ గాక మానవనాథ నీ, చిత్తంబులోపలఁ జింతఁ దొఱఁగి

తే. మించి మద్వాక్యముల నాదరించి వినుము, దైవహతమగుయజ్ఞంబుఁ దగిలి చేయు
కొఱకు భవదీయచిత్తంబు గుంది రోష, కలుషితంబైన నజ్ఞానకలిత మగును.

వ. భవదీయయజ్ఞహననార్థం బశ్వహరణుం డైనయింద్రుండు దేవతలలోన దురాగ్రహుం డగుటం జేసి యతనిచేత నిర్మింపంబడి చిత్తాకర్షకంబు లైనయీపాషండధర్మంబులచేత ధర్మవ్యతికరంబు గలుగుం గాన యీయజ్ఞంబు పాలింపు మని మఱియు ని ట్లనియె. 532

సీ. అది గాక వినుము వేనాపచారంబునఁ, బూని విలుప్తంబు లైనయట్టి
యఖిలనానాసమయానుధర్మంబులం, బరిపాలనము సేయఁ బరఁగి వేను
దేహంబువలనను దివిరి జనించి యు, న్నాఁడవు నారాయణాంశజుఁడవు
గావున నీసరకలితలోకంబునఁ, బుట్టిన తెఱఁగు నీబుద్ధిఁ దలఁచి

తే. యెవరిచే నేమిటికి సృజియింపఁబడితి, వట్టి యాబ్రహ్మసంకల్ప మవనినాథ
తప్ప కుండంగఁ బాలింపు ధర్మగతిని, జారుశుభమూర్తి యో పృథుచక్రవర్తి.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె నుపధర్మమాతయుం బ్రచండపాషండమార్గంబు నైన యీయింద్రకృతం బగుమాయను జయింపు మని వనజసంభవుం డానతిచ్చినం బృథుచక్రవర్తియుఁ దదాజ్ఞాపితుం డై దేవేంద్రునితోడ బద్ధసఖ్యుం డయ్యె నంత నవభృథానంతరంబున. 534

చ. సురుచిరలబ్ధదక్షిణలసత్సొంపునఁ బొంపిరి వోయి భూసురుల్
వరుసను బెక్కుదీవన లవారణ నిచ్చిరి సర్వదేవతల్
భరితముదంతరంగములఁ బాయనివేడ్క వరంబు లిచ్చి రా
నరవరుఁ డైనవైన్యునకు నందితకీర్తికిఁ బుణ్యమూర్తికిన్. 535

వ. అంత నచ్చటిజనంబు లి ట్లనిరి. 536

తే. అనఘ నీచేత నాదృతు లైరి సర్వ, జనులు మఱి దానమానోపచారములను
బితృదేవర్షిమానవవితతి పూజ, నొంది యంచితమోదంబు నొందె నయ్య.

నారాయణుండు పృథుచక్రవర్తి ననుగ్రహించుట.

వ. అని పలుకుసమయంబున యజ్ఞభోక్తయు యజ్ఞవిభుండును భగవంతుండు నైన

సర్వేశ్వరుం డింద్రసమేతుం డై యచ్చటికిం జనుదెంచి యాపృథున కిట్లనియె.

క. జనవర భవదీయం బై, జనన తమగునశ్వమేధశతమున కిప్పు డీ
యనిమిషపతి భంగము సేసినకతన క్షమాపణంబు సేసెడిఁ గంటే. 539

వ. కావున నితని క్షమింపుము సత్పురుషు లగువారు దేహాభిమానులు గాకుండుటం జేసి భూతంబులయెడ ద్రోహం బాచరింప రట్లగుటం జేసి నీవంటిమహాత్ములు దేవమాయామోహితు లై పరోపతాపంబులు సేసి రేని దీర్ఘతరం బైనవృద్ధజన సేవ వ్యర్థంబు గాదె యదియునుం గాక యీశరీరం బవిద్యాకామకర్మంబులచేత నారబ్ధం బని తెలిసినభూతద్రోహి గానిపరమజ్ఞాని యీదేహంబునందు ననుష క్తుండు గాకుండుట సహజం బన దేహోత్పాదకంబు లైనగృహదారాదులయం దు మమత్వంబు లేకుండుటం జెప్ప నేల యిట్టిదేహంబునం దున్నయాత్మ యేకం బును శుద్ధస్వరూపంబును స్వయంజ్యోతియు నిర్గుణంబును గుణాశ్రయంబును వ్యాప్యవ్యాపకంబును నసంవృతంబును సాక్షిభూతంబును నిరాత్మంబును నగు దీని దేహంబుకంటె వేఱుగా నెవ్వండు దెలియు వాఁడు మత్పరుం డగుటం జేసి దేహధారి యై యుండియుఁ దద్గుణంబులం బొరయక వర్తించు మఱియు నెవ్వం డేని స్వధర్మాచారపరుండును నిష్కాముండును శ్రద్ధాయుక్తుండు నై న న్నెల్లప్పు డు భజియించు నట్టివానిమనంబు క్రమంబునఁ బ్రసన్నం బగు నట్లు ప్రసన్న మన స్కుండును ద్విగుణాతీతుండును సమ్యగ్దర్శనుండును నై సయతేఁడు మదీయస మవస్థానరూపశాంతి నొందు నదియ కైవల్యపదం బనంబడుఁ గూటస్థం బైన యీయాత్మ యుదాసీనభూతం బైనను దీనిద్రవ్యజ్ఞానక్రియామనంబులకు నీశ్వ రుం గా నెవ్వండు దెలియువాఁడు భవంబు నొందకుండు నీసంసారంబు ద్రవ్యక్రి యాకారకచేతనాత్మకం బగుటంజేసి ప్రభిన్నదేహోపాధికంబు గావునఁ బ్రాప్తం బు లైనయాపత్సంపదలయందు మత్పరు లైనమహాత్ములు వికారంబు నొందరు గావున నీవు సుఖదుఃఖంబులయందు సమచిత్తుండవును సమానోత్తమమధ్యమా ధముండవును జితేంద్రియాశయుండవును నై వినిష్పాదితాఖిలామాత్యాదిసంయు తుండ వై యఖిలలోకరక్షణంబు సేయు మని వెండియు నిట్లనియె. 540

సీ. పార్థివోత్తములకుఁ బ్రజల రక్షించుట, పరమధర్మం బగు నరవరేణ్య
ధరణీశులకుఁ బ్రజాపరిపాలనంబునఁ, బూని లోకులు సేయుపుణ్యమందు
షష్ఠాంశ మర్థిని సంప్రాప్త మగు నట్లు, ప్రజలఁ బోవని రాజు ప్రజలచేత
నపహృతసత్పుణ్యుఁ డై వారు గావించు, ఘనపాపఫలముఁ దా ననుభవించుఁ

తే. గాన నీవును విప్రవరానుమతము, సాంప్రదాయికవిధము నై జరగుధర్మ
మహిమఁ జేపట్టి యర్థకామములఁ జెందు, నవత నమ్ముక్తిఁ గాంచెదు నాసుకీర్త.

వ. ఇవ్విధంబున. 542

క. జనులకు ననురక్తుండ వై, జననాయక నీవు ధరణి సమచిత్తుండ వై

యాశయముఁ బరిపాలించిన, సనకాదులఁ గాంచు రాత్మసదనమునందున్. 543
వ. అని యొండియు నిట్లని యానతిచ్చె. 544
సీ. భూవర యోగతపోమఖంబులచేతఁ, గైకొని సులభుండఁ గాను నేను
సమచిత్తులైన సజ్జనుల చిత్తంబుల, వర్తించుచుండెడివాఁడ నగుటఁ
జేసి తాపకశమశీలవిమత్సర, [1]కీర్తనముల వశీకృతుఁడ నైతి
నేనిఁక నొకవరం బిచ్చెద వేఁడుము, నావుడు విని మేదినీవరుండు
తే. లోకగురుఁ డైనయప్పుండరీకనయనుఁ, డానతిచ్చినమృదులలితామృతోప
మానవాక్యము లాత్మీయమస్తకమునఁ, దాల్చి సమ్మోదితాత్ముఁడై ధరణివిభుఁడు.
క. తనపాదములకు భక్తిన్, వినతుం డై యాత్మకర్మవితతికి లజ్జం
దనరుచు నున్నసురేంద్రుని, గనుఁగొని సప్రేమ మొదవఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్.
వ. ఇట్లు గౌఁగిటం జేర్చి గతద్వేషుం డై యున్నయనంతరంబ. 547
మ. భగవంతుండును విశ్వరూపకుఁడు నై భాసిల్లు నవ్విష్ణుఁ డా
జగతీనాథకృతార్చనాకృతులచే సంప్రీతచేతస్కుఁడై
నిగృహీతాంఘ్రిసరోరుహద్వయుఁడు నై నిల్చెం బ్రయాణాభిము
ఖ్యగతిస్వాత్మకుఁ డయ్యు నాపృథునిపైఁ గారుణ్య మేపారఁగన్. 548
వ. ఇట్లు దనమీఁదియనుగ్రహంబునం జేసి విలంబితుం డగుటయు నయ్యాదిరాజ
న్యుం డైనపృథుచక్రవర్తి యమ్ముకుందసందర్శనానందబాష్పజలబిందుసందోహ
కందళితనయనారవిందుం డై యవ్విభుమూర్తిం గనుంగొని కనుంగొన లేక గద్గ
దకంఠుం డై పలుక లేకయుండియు నెట్టకేలకు దనహృదయంబున సద్దేవుని నుప
గూహనంబు గావించి తన్మూర్తి ధరియించి కన్నులం దొరఁగు నానందబాష్పం
బులు దుడిచికొని విలోకనంబు సేయుచు నతృప్తదృగ్గోచరుండును గరుడస్కంధ
విన్యస్తహస్తుండును వసుధాతలస్థితపాదకమలుండును నై యొప్పు నద్దివ్యపురుషున
కిట్లనియె. 549
క. వరదా యీశ్వర నిను సత్పురుషుఁడు దేహాభిమాన[2]భోగములకు నీ
వర మెట్లు గోరు శివసుఖవరములు నారకులకైన వఱలవె చెప్పుమా. 550
చ. ఘన మగు దేవ యీవరమె కాదు మహాత్మక వాగ్వినిర్గతం
బనఁ దగు తావకీనచరణాంబుజచారుమరందరూప మై
తనరినకీర్తియున్ విని ముదంబును బొందఁగ లేనిమోక్ష మై
నను మదిఁ గోర నొల్ల నఘనాశ రమేశ సరోజలోచనా. 551
క. అది గాన పద్మలోచన, సదమలభవదీయఘనయశము వినుటకు నై
పదివేలచెవులు కృప సే, య్మదియే నా కభిమతంబు నగును ముకుందా. 552
చ. అనఘ మహాత్మ వాగ్గళిత మైనభవత్పదపంకజాతసం

1. గుణములచే. 2. భోగ్యం బగునీవర.

జనితసుధాకణానిలవశంబున విస్మృతతత్త్వమార్గవ
ర్తు లగుదుష్టయోగులకుఁ గ్రమ్మఱఁ దత్త్వముఁ జూపఁ జాలుఁ గా
వున నిది దక్క నవ్వరము నొల్లఁ బయోరుహపత్రలోచనా. 553

సీ. వినుతమంగళయశోవిభవ సర్వేశ్వర, యింపార గుణసంగ్రహేచ్ఛఁ జేసి
యే మహనీయుండైనసత్కీర్తిఁ, బరికించి వరియించె నట్టి కీర్తి
చతురతత్పుణ్యసంగతము గల్గుచ నుండ, ధృతి నెవ్వఁ డేని యాదృచ్ఛికమునఁ
జెవి యొకమాటు చెవులార విన్నవాఁ, డనయంబును గుణజ్ఞుఁ డయ్యెనేని

తే. విరతి నేరీతిఁ బొందును ధరణిఁ బశువుఁ, దక్కఁ దక్కినతజ్ఞుండు దనుజభేది
గాన యుత్సుకమతి నైన యేను లక్ష్మి, కరణి నిన్ను భజింతు నో పరమపురుష.

వ. ఇట్లు భవదీయసేవాతత్పరుల మైన యిందిరయు నేను నేకపదార్థాభిలాషంజేసి స్పర్ధమానుల మగు చున్న మా యిద్దఱకును బర్యాయసేవంజేసి కలహంబు లేకుండ నిమ్మట్లు గాక భవదీయచరణసరోరుహసేవాసక్తమనోవిస్తారుల మగుటంజేసి యేన యేన మున్ను భజియింతు ననుతలంపులం గలహం బయినను గానిమ్ము దేవా యని వెండియు నిట్లనియె. 555

సీ. జగదీశ దేవ యుష్మత్పదకైంకర్య, పరతఁ దనర్చు సాగరతనూజ
కృత్యంబునందు సక్లిష్టబుద్ధి నేఁ, బ్రీతిఁ గోరుట జగన్మాత యైన
యా రమాసతితోడ వైర మనర్థ్యంబుఁ, గల్గు నైనను దయాకార నీవు
దీనవత్సలుఁడవు గాన స్వల్పంబును, నధికంబు సేయుదు వట్లు గాన

తే. భవ్యచరిత నిజస్వరూపంబునందు, నభిరతుండ వైననీవు నన్నాదరించు
పగిది నిందిర నాదరింపవు మహాత్మ, భక్తజనలోకమందార భవవిదూర. 556

వ. ఇట్లగుటంజేసి సత్పురుషులైనవారలు నిరస్తమాయాగుణసముదయంబు గల నిన్ను భజియింతురు వారలు భవత్పాదానుస్మరణరూపం బయిన ప్రయోజనంబు దక్క నితర ప్రయోజనంబుల నెఱుంగరు దేవా సేవకజనంబులను వరంబులు వేఁడు మని జగద్విమోహనంబులైన వాక్యంబులు పలుకవు వట్టి భవదీయవాక్యతంత్రీనిబద్ధులు లోకులు గాకుండిరేని ఫలకాములై కర్మంబుల నెట్లు లాచరింతు రీశా భవదీయమాయావిమోహితులై జను లేమికారణంబున నీకంటె నితరంబులఁ గోరుచుందు రిట్లగుటంజేసి తండ్రి దనంతన బాలహితం బాచరించు నట్లు మాకు నీవ హితాచరణం బాచరింప నర్హుండ వని పలికిన నాదిరాజర్షి యైన పృథుచక్రవర్తియర్థవంతంబు లయినవచనంబులు విని విశ్వద్రష్ట యగు నారాయణుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై యి ట్లనియె మహారాజా దైవప్రేరితుండ వై నాయెడ నిట్టిబుద్ధి గలుగుటంజేసి యచలాచలంబగుభక్తి వొడము దానిచే దుస్తరంబగుమదీయమాయం దరింతువు నీవు నాచే నాదిష్టం బగుకృత్యం

ప్రమత్తుండ వగుచు నాచరించిన సకలశుభంబులం బొందుదువు మదీయ
భక్తజనంబులు స్వర్గాపవర్గనరకంబులం దుల్యంబులుగా నవలోకింతురు గావున
నీయధ్యవసాయంబు నట్టిదియ మఱియు మదీయాదేశంబున దుస్త్యజం బగు
రోషంబును ద్యజించి నాయెడ భక్తి సలిపితివి గావున యిదియె నాకుం బరమ
హర్షదం బగు నని యభినందించి యనుగ్రహించి యతండు గావించు పూజలు
గయికొని గమనోన్ముఖుండయ్యె నయ్యవసరంబున. 557

సీ. నర సిద్ధ చారణ । సుర ముని గంధర్వ, కిన్నర పితృ సాధ్య । పన్నగులును
నఖిలజనంబులు । హరిపార్శ్వవర్తులు, నానందమగ్నులు । నగుచు వేద
యజ్ఞేశచింతనం । బైనయా పృథునృపుచే, సత్కారములం బొంది । సమ్మదమునం
జనిరి నిజాధివా । సములకు భగవంతుం, డైననారాయణుం । డచ్యుతుండు

తే. తగ నుపాధ్యాయసహితుండై । తనరు పృథుని
విమలమతు లయి చూచుచు । నమరవరులు
దన్ను జయజయకలితశ । బ్దములం బొగడం
జనియె నప్పుడు వైకుంఠ । సదనమునకు. 558

వ. అంతం బృథుచక్రవర్తియు నింద్రియాగోచరుం డయ్యును దర్శితాత్ముండును దేవ
దేవుండును నయిన నా దేవునకు నమస్కరించి నిజపురంబునకుం జనుదెంచు
సమయంబున మౌక్తికకుసుమమాలికా దుకూలస్వర్ణతోరణాల కృతంబును లలిత
సుగంధధూపవిలసితంబును రత్నమయరంగవల్లికావిరాజితంబును ఫలపుష్పలా
జాక్షతదీపవర్తికా స్తంభపూగపోతాభిరామ ప్రతిగృహాంగణంబును మృగ
మదఘనసారచందనాగరువాసపూరసంసిక్తరథ్యావళీవిభాసితంబును దరుపల్ల
వాభిశోభితంబును నైన పురంబుం బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనుదేర మండిత
రత్నకుండలమణిమరీచులు గండఫలకంబులం దాండవంబులు సలుపం బుర
కామినులు గనకపాత్ర విరచితంబు లయిన యశేషమంగళనీరాజనంబుల నివా
ళింప శంఖదుందుభి ప్రముఖతూర్యఘోషంబులును ఋత్విజ్నికాయాశీర్వచనంబు
లును జెలంగ వందిమాగధజనసంస్తూయమానుం డగుచు విగతగర్వుం డై
యంతఃపురంబుం బ్రవేశించి యనంతరంబ. 559

సీ. సమధికమతిం బౌర । జనజానపదులచే, ధనరాశి వివిధపూ । జనము లొంది
రాజు సంప్రీతాం । తరంగుండై విమలవర, ప్రదుండై వారల । బహువిధములం
బూజించె నివ్విధం । బున మహత్తరము లై, నట్టి కర్మంబుల । నాచరించు
చును నిరవద్యచే । ష్టుం డై మహాత్ముం, డన నొప్పు నా పృథు । వసుజవిభుండు

తే. మించి భూమండలంబుం బాలించి విశద, యశము సర్వధరాచక్ర । మందు నిలిపి
చారుశుభమూర్తి రాజన్య । చక్రవర్తి, పరమమోదమునం బరమ । పదము నొందె

క. అని మైత్రేయమహాముని, యనఘుండు విదురునకుం జెప్పె । నని శుకుం డభిమ

వ్యాసపుత్రునకు జెప్పినతెఱఁగు, గని సూతుఁడు సెప్పె శౌనకాదులకోడన్. 561

పృథుచక్రవర్తి సభాసదులకు సద్ధర్మము నుపదేశించి బ్రాహ్మణప్రశంస సేయుట

వ. అట్లాకర్ణించి విదురుండు మైత్రేయు నిట్లనియె నివ్విధంబున నాదిరాజన్యుండైన పృథుచక్రవర్తియశేషగుణవిజృంభితంబును నిర్దోషంబును సత్పురుషసత్కృతంబును నగు యశంబును బ్రకటంబుగాఁ జేయం జాలు మైత్రేయునిం జూచి మహాభాగవతుండైన విదురుం డిట్లనియె. 562

సీ. మునినాథ విను పృథుప్రజపాలచంద్రుండు, పాల గొప్ప మేదినీసురులచేత
రాజ్యాభిషేకసంపూజ్యుండై దేవతా, గణముచే లబ్ధార్హగుణుఁడు నగుచు
వైష్ణవతేజంబు వలన నొప్పు ధరియించి, యర్థి నేయేకర్మ మాచరించె
నది నాకు నెఱిఁగింపు మఘాత్మభూమి యే,రూఢి గవాకృతిరూఢ యెనని

తే. విక్రమోద్దీప్తయై యొప్పు వెలయ నట్టి,కర్మమున నిప్డు రాజన్యగణము బ్రదుకు
నట్టిపృథుకీర్తి ధరలోన నతివివేకి, దవిలి యెవ్వఁడు విన కుండు ధన్యచరిత.

క. నావుడు విని మైత్రేయుం, డా విదురునిఁ జూచి పలికె నతివినయమునం
బావనచరితుఁడు పృథుఁడు ధ,రావరనుతుఁ డలఘుయశుఁడు ప్రమదంబలరన్.

సీ. రంగదుత్తుంగతరంగగంగాయమునా,మధ్యమందు నున్నతి వసించి
కైకొని ప్రారబ్ధకర్మక్షయార్థమై, యఖిలపుణ్యంబుల ననుభవించు
చును సర్వదేశంబులను దనయాజ్ఞ య,ప్రతిహతసత్త్వితాపమునఁ జెల్లఁ
బూని సప్తద్వీపనాథులకుఁ దా నొక్కఁడ, వైష్ణవభూసురావలికిఁ దక్కఁ

తే. దక్కఁగల్గిన ప్రజకెల్ల దండధరుఁడు, బోలిన ర్తించుచును గొంతకాలమరుగ
దవిలి యొకనాఁడు దీర్ఘసత్త్రంబు సేయ, నర్థిఁ గైకొని దీక్షితుండయ్యె నంత.

తే. రాజఋషిదేవఋషిబ్రహ్మఋషులు,జనవరుచేతవిహితపూజనము వొంది
సమధికైశ్వర్యగతి నున్నసమయమునను, జిరశుభాకారుఁ డా రాజశేఖరుండు.

సీ. ఉన్నతోన్నతుండును సముత్తుంగభుజుఁడు స,న్మహావిమలశోభసూనముఖుఁడుఁ
జారుసంఫుల్లకంజాతనేత్రుండు సు,నాసాపుటుండు మందస్మితుండు
వక్రసూక్ష్మస్నిగ్ధవరనీలకేశుండుఁ, గమనీయరుచికంబుకంధరుండు
సుభగవిశాలవక్షుండును ద్రివళిశో,భితమధ్యభాగుండుఁ బృథునితంబ

తే. మండలుండు నావర్తసమానసాభి
వివరుఁడును గాంచనస్తంభవిలసదూరు
రాజితుండును నరుణచరణుఁడు లలిత
నవదుకూలోత్తరీయుఁ డున్నతయశుండు. 567

వ. మఱియు నియమనిమిత్తంబునం బరిత్యక్తభూషణుం డగుటం జేసి వ్యక్తాశేషగాత్రశ్రీకుండును గృష్ణాజినధరుండును శ్రీయుక్తుండును గుశహస్తుండును గృతోచితుండును శశిరస్నిగ్ధతారాక్షుండును నైనపృథుచక్రవర్తి సభామధ్యంబునం

దారాగణమధ్యవిభాసితుండును సకలజనాహ్లాదకరుండును నగుసుధాకరుండునుం బోలె వెలుంగుచు లేచి నిలుచుండి సదస్యసంతోషదాయకంబులును జితపద విరాజితంబులును బ్రసన్నంబులును బరిశుద్ధంబులును గంభీరార్థంబులును నవ్యాకులంబులును నైనభాషణంబుల నిట్లనియె. 568

క. వినుఁడీ సభ్యులు ధర్మము, ననయము నెఱుఁగంగఁ గోరునట్టి జనుఁడు దాఁ
దనతలఁపునఁ గలయర్థము, జను నెఱిఁగింపంగ ధీరసత్పురుషులకున్. 569

సీ. ఏను నీలోకవితానంబు నెల్లను శాసించి భూప్రజాసంతతులను
దత్తత్స్వహితవృత్తిదానంబులను జేసి, రక్షింప వివిధమర్యాదఁ దప్పి
పోకుండ నిలుపుట కై కమలజుచేఁ, యోగింపఁబడితి ని ట్లొనరి యుంట
నట్టిప్రజాపాలనాద్యనుష్ఠానవశంబునఁ బ్రాక్తనకర్మసాక్షి యీశుఁ

తే. డెట్టివానికి సంతుష్టి నెసఁగుచుండు, నట్టివానికి నేలోకమంద్రు బుధులు
గామదుఘములు నైనలోకములు నాకు,సరవిఁ గలుగు ననుష్ఠానపరుఁడనగుట.

వ. ఇట్లు ప్రజలను ధర్మంబులయందు ననుశాసింపక యర్థకాముండై వారివలన నప్పనంబులు గొనెనేని వారలపాపంబు దనుసుం బ్రాపింపం దేజోహీనుండై భూవిభుండు సెడుఁ గావునం బ్రజలు భూపతిహితార్థంబునకు స్వార్థంబునకు ననసూయారహితులై వాసుదేవార్పణబుద్ధిం జేసి ధర్మంబు నెప్పుడు నాచరింప వలయు నిదియు నన్ను ననుగ్రహించుట యదియునుంగాక పితృదేవర్షితుల్యులగు మీర లనుమోదించి కర్తయు ననుశాసకుండు ననుజ్ఞాతయు నయినవారు బరలోకంబున నేఫలంబు గలుగు నట్టిఫలంబునకు సదృశులై యేకకర్మంబు నాచరింప వలయు నట్లయిన సంతోషంబు నొందుదు ననిన వారలా రాజేంద్రున కిట్లనిరి. 571

క. జననాయక ప్రజ లిర వొం,దినధర్మము లెల్ల వాసుదేవార్పణబు
ద్ధిని జేయ వలయు నంటివి,యనయంబును వాసుదేవుఁ డనఁ గలఁడె మహిన్.

సీ. అన విని వారికి మనుజేశుఁడను సర్వ,తములార వినుఁ డయ్య తవిలి మీరు
యజ్ఞాధిపతి యైనయఖిలేశ్వరుఁడు గొన్ని,మతములఁ గలఁడు ధీమంతులార
యుక్తులైన మీరలు నందుఁ విప్రతి, పత్తి గల్గుటను బ్రపన్న మరయఁ
గా దంటిరేని నాఘనునిచే రచితమై, కాంతిమంత మగువర్గంబు గానఁ

తే. బఱచు నున్నది యిట్టి ప్రపంచరచిత
కర్మవైచిత్ర్య మమ్మేటిగలుగ కున్న
నమర నది తమకుఁ బ్రపన్నములు గావు
గాన యవ్వాసుదేవుండు గలఁడు మఱియు. 573

వ. అదియునుం గాక యీజగద్వైచిత్ర్యంబు గర్తయైన యీశ్వరుండు లేకున్నం గర్మవశంబునం జేసి యుపపన్నం బగు నంటి రేని. 574

సీ. పూని ప్రియవ్రతోత్తానపాదులవ,మనుల కస్మత్పితామహుం డనంగఁ
దగుస్వాగమేదినీధవునకు మఱియును, వినుతి కెక్కినపృథివీపతులకుఁ
బద్మసంభవభవప్రహ్లాదబలిచక్రవర్తిప్రముఖభాగవతుల కర్థి
వర్గసుస్వర్గాపవర్గంబులకు ననుగత కారణుం డనఁ ఘనత కెక్కి
తే. హీనులగు మృత్యుదౌహిత్రుఁ డైన వేన,ముఖదురాత్ములు ధర్మవిమోహితులును
దక్కఁ దక్కినవారికిఁ దాఁ బ్రసన్నుఁ,డరయఁ డై యిచ్చు నభిమతావళు లతఁడు.
వ. ఇట్టివిద్వదనుభవంబున భువనహితుం డగువాసుదేవుండు లేఁ డనుట యుప
పన్నంబు గాఁ దదియునుం గాక. 576
ఉ. భూరితపోభిరామముని[1]పూజన మెవ్వని పాదపద్మసే
వారతి వృద్ధిఁ బొంది యనివారణఁ బూర్వభవానుసారసం
సారమహోగ్రతాపము భృశంబుగఁ బాపఁగ నోపుఁ దత్పదాం
భోరుహజాతదేవనదిఁ బోలి యశేషమనోఘహారి యై. 577
వ. మఱియు. 578
చ. అనుపమభక్తి నెవ్వనిపదాంబుజమూలము మందిరంబు గా
ననయముఁ బొందువాఁడు నిహతాఖిలభూరిమనోమలుండు స
ద్వినుతవిరక్తిబోధధృతివీర్యవిశేష[2]సమన్వితుండు దా
ననఁ దగి భూరిసంసృతిమహార్తిదుఃఖము నందఁ డెన్నఁడున్. 579
క. నారాయణుండు జగదా,ధారుం డగునీశ్వరుండు దలఁప నతనికిన్
లే రెందు సములు నధికులు, ధీరోత్తముఁ డతఁడు నద్వితీయుం డగుటన్. 580
వ. అదియునుం గాక. 581
ఉ. కర్మవశంబునన్ జగము గల్గును హెచ్చు నడంగు [3]నన్నచోఁ
గర్మము బుద్ధిఁ జూడ జడకార్యము గాని ప్రపంచకల్పనా
కర్మమునందుఁ గర్త యనఁ గా విలసిల్లఁగఁ జాల దీజగ
త్కర్మకకార్యకారణము గావున నీశుఁడు విష్ణుఁ డారయన్. 582
వ. కావున మీర లవ్వాసుదేవుని యధికారానుసారంబున నిశ్చితార్థఫలసిద్ధి గలవార
లై మనోవాక్కాయకర్మంబుల నిష్కపటవృత్తిం దగిలి వినుతినతిపరిచర్యా
పూర్వకంబు గాఁ గామదుఘంబు లయినయతనిపాదపంకజంబులు భజియింపుం
డదియునుం గాక. 583
సీ. రూఢి నీశ్వరుఁడు స్వరూపంబు గాఁ జేసి, పూని విశుద్ధవిజ్ఞానఘనుఁడు
నగుణుండు నయినఁ దా నరయ నికర్మమార్గమునందు వ్రీహ్యాదిద్రవ్యములను
శుక్లాదిగుణము విస్ఫురదవఘాతాద,సత్క్రియలును మంత్రసంచయంబు
సంకల్పమును యాగసాధ్య మై యట్టియ,ఖండోపకారంబు ఘనపదార్థ

1. పూజ్యము లెవ్వని. 2. 'మనీషవంతుఁడున్. 3. నంచులో' వ్రా. ప్ర.

తే. శక్తియు మఱిజ్యోతిష్టోమ సవనముఖ్య, నామత బహువిశేషగుణతను మెఱయు
నట్టియధ్వరరూపమై యఖిలజగము, నందు ననిశంబుఁ బ్రఖ్యాతి నొందుచుండు.

వ. అదియునుం గాక పారుసంస్థితం బైనయనలంబు తద్దారుగుణంబు లయిన దైర్ఘ్య
వక్రత్వాదికంబుల ననుసరించుచందంబున సవ్యక్తంబు తత్క్షోభకం బయినకాలం
బును వాసనయు నదృష్టంబు ననుకారణంబులచేతఁ బుట్టినశరీరంబునందు విష
యాకారం బయినబుద్ధి నొంది తద్విషయాభివ్యంగ్యం బైనయానందస్వరూపుం
డగుచుఁ గ్రియాఫలంబునం బ్రసిద్ధి నొందు నని చెప్పి వెండియు నిట్లను మదీ
యజనంబు లిమ్మేదినీతలంబున దృఢవ్రతు లై యజ్ఞభుగీశ్వరుండును గురుండును
నయినసర్వేశ్వరుని హరిని నిరంతరంబును స్వధర్మయోగంబునం బూజించు
చున్నవారలు వారు న న్నాశ్చర్యకరంబు గా ననుగ్రహించువా రని హరిభక్తి
రతు లైనమహాత్ముల నుతియించి వెండియు నిట్లనియె. 585

మ. వరసంపద్విభవప్రతాపసుమహైశ్వర్యంబులం బొల్చునీ
ధరణీనాథుల తేజ మంచితతపోదాంతిక్షమావిద్యలం
గర మొప్పారు ధరాసుపర్వహరిభక్తశ్రేణులం దెప్పుడున్
ధరలోనం బ్రభవింప కుండు నని యశ్రద్ధాత్రివిభుం డి ట్లనున్. 586

చ. అరయఁగ నేధరామరపదాంబుజరేణువు లర్థిఁ దాల్చి య
ప్పరమపురాణపూరుషుఁడు బ్రాహ్మణదేవుఁడు నైనయట్టియీ
శ్వరుఁడు సదానపాయినిని సాగరకన్యను సర్వలోకవి
స్ఫురితపవిత్రకీర్తియును బొంది విభూతిఁ దనర్చెఁ గావునన్. 587

సీ. ఏవసుధామరసేవను జేసి య, శేషగుణాన్వితస్థితిఁ దనర్చు
సర్వేశ్వరుఁడు మఱిసంతుష్టుఁ డగు నట్టి, ధరణీదివిజులఁ దద్ధర్మపరుల
నలఘువినీతులు నై యవశ్యంబును, సేవింపరే ధరాదేవసత్య
సేవచేఁ బురుషుఁడు చిరతరజ్ఞానవి, ద్యాభ్యాసి గా కున్న నైన సతఁడు

తే. వేగమున నంతరంగంబు విశద మగుటఁ, జేసి కైవల్యపదమును జెందునట్లు
గాన లోకులు భూదేవతానికరముఁ, దగిలి భజియింపవలయు నుదాత్తమతిని.

వ. మఱియు. 589

సీ. విజ్ఞానఘనుఁ డన వెలయునీశ్వరుఁడు త, త్త్వజ్ఞానయుతు లైనవారిచేత
దీపింప నింద్రాదిదేవతోద్దేశంబు, నను భూమిసురముఖంబున హుతంబు
లగుహవిస్సులఁ దృప్తి నందినగతి నచే, తన మైనయాహుతాశనముఖంబు
వలన వేల్చినహవిస్సులచేతఁ దృప్తుండు, గా కుండుఁ గావున లోకమందు

తే. నగ్నిముఖమునకంటెను ధరామరేంద్ర, ముఖ ముపరిశుద్ధమత్యంతముఖ్యమనఁగఁ
దనరునదిగానభూసురార్చనము సకల, జనులుఁ గావింపఁదగు నార్యజనములార.

వ. అదియునుం గాక. 591

సీ. ఏవేదమం దేని యీవిశ్వ మెల్లను, దర్పణప్రతిబింబితప్రభాస
నివహంబు కైవడిఁ దవిలి ప్రకాశించు, నట్టివిరజమును నవ్యయమును
నగుచు సనాతనం బగువేద మే ధరా, దేవతాజన మనోదినముఁ దగిలి
మహిత శ్రద్ధాతపోమంగళమౌనసం, యమసమాధులఁ బోలు పారుచుండు

తే. యర్థిసదసద్విచారులై యధికరింతు, రట్టివారల పదరజం బర్థిఁ దాల్చు
నంఘ్రులకు సర్వపాపక్షయంబు వచ్చు, సద్గుణావాప్తియును నగుఁ జతురులార.

వ. కావున నట్టివిప్రపాదసరోజరేణువు లేనును గిరీటంబున ధరియింతు నిట్లు బ్రాహ్మణ
భజనంబునం జేసి యవాప్తసకలగుణుండును శీలధనుండును గృతజ్ఞుండును శ్రద్ధా
యుక్తుండును నైన మహాత్ము నఖిలసంపదలు ప్రాప్తించుం గావున గోబ్రాహ్మణ
కులంబును ననుచరసమేతుం డయిన జనార్దనుండును నాయెడం బ్రసన్నులయ్యె
దరు గాక యని పలుకుచున్న పృథుచక్రవర్తిం గనుంగొని పితృదేవద్విజసత్పురు
షులు సంతుష్టాంతరంగులై సాధునాదంబుల నభినందించి యిట్లనిరి. 593

క. మనుజేంద్ర నీకతంబున, ననుపమఘన బ్రహ్మదండ హతుఁ డత్యఘవ
ర్తనుఁడు నగునట్టివేనుం, డనయము నరకంబువలన నర్థిఁ దరించెన్. 594

వ. కావునం బుత్త్రేణ లోకాన్ జయతి యను వేదవచనంబు నిశ్చయం బదియునుం
గాక. 595

చ. పురుషవరేణ్య హేమకశిపుండు రమాలలనేశునిందచే
నరకము నొందఁ గోరియు గుణజ్ఞుఁడు భాగవతుండు నైనయా
వరతనయు ప్రభావమున వాసికి నెక్కి విధూతపాపుఁడై
నిరయముఁ బొందఁ డయ్యె నతి నిర్మలకీర్తిఁ [1]దనర్చెఁ గావునన్. 596

క. అని పలికి వీరవర్యుం, డనఁ దగుపృథుశాశ్వతంబు గుహాయునకుల్
దనరఁగ జీవింతువు గా, కని తగ నాశీర్వదించి యభిమత మొప్పన్. 597

వ. వెండియు నిట్లనిరి దేవా నీకు సకలలోకభర్త యగు నారాయణునందు నిట్టిభక్తి
వాసముటం జేసియు బ్రహ్మణ్యదేవుండు నుత్తమశ్లోకుండు నైన సర్వేశ్వరుని
సత్కథాజాలంబు వ్యక్తంబు సేయుచున్న నీవు మాకు నాథుండ వగుటం జేసి
యు నేము ముకుందదాసుల మైతిమి భవదీయ ప్రజానుశాసనంబు ప్రజానురా
గంబు గల కారుణ్యమూర్తులైన మహాత్ములకు స్వభావంబులు గావున నాశ్చర్యం
బు గాదు దైవసంజ్ఞితంబు లయిన కర్మంబులచేత విసృష్టజ్ఞానులమై పరిభ్రమించు
మా దగు తమఃపారంబుఁ గంటిమి సర్వేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజాతి నధిష్ఠించి క్ష
త్త్రియులను క్షత్త్రియజాతి నధిష్ఠించి బ్రాహ్మణులను నీయుభయంబు నధిష్ఠించి
విశ్వంబును భరియించు నట్టివివృద్ధసత్త్వుండు సర్వరూపుండు మహాపురుషుండు

1. ధరించెఁ.

నైనపృథునకు నీశ్వరబుద్ధిం జేసి యేము నమస్కరింతుము మనుసమయంబున. 598

పృథుచక్రవర్తియొద్దకు సనకాదు లరుగుదెంచుట

క. వినువీధినుండి మెల్లన, చనుదెంచిరి బాలసూర్యసంకాశతనుల్
జనవినుతసిద్ధవర్యులు, సనకాదులు శేముషీవిచక్షణు లంతన్. 599

వ. ఇట్లు చనుదెంచి. 600

క. అనఘాత్ము లతిథిరూపం, బున రా గృహమేధి ప్రాణములు నుద్గతిచేఁ
దనరినఁ బ్రత్యుద్గతివం, దనముల [1]మరలం బ్రతిష్ఠితము లగు ననుచున్. 601

క. వినఁబడువచనన్యాయం, బున నుద్గతము లగుప్రాణములఁ గ్రమ్మఱఁ బొం
దను గోరువాఁడునుంబలె, ననుచరఋత్విక్సదస్యుఁడై పృథుఁ డంతన్. 602

తే. ఇంద్రియేశుఁడు గంధాదికేష్టగుణముఁ గూర్చి యుద్గమన క్రియఁ గోరిచేయు
పగిదిఁ బృథుచక్రవర్తి సంభ్రమముతోడ, మహితభక్తిని బ్రత్యుద్గమంబుసేసె.

క. ఘనగౌరవమున నమ్ముని, జనచిత్తవశీకృతుండు సభ్యుఁడుఁ బ్రియుఁడున్
వినయానతకంధరుఁ డై, జనవరుఁ డాపరమయోగిచంద్రుల నెలమిన్. 604

సీ. ఘని యర్హాసనాసీనులఁ గావించి, కర మర్థి విధివత్ప్రకారమునను
బూజించి తత్పదాంభోరుహక్షాళన, సలిలంబు లాత్మమస్తమునఁ దాల్చి
హాటకకలితసింహాసనాసీనులై, విహితాగ్నులను బోలి వెలుఁగుచున్న
శర్వాగ్రజన్ముల సనకాదులను జూచి, యతులశ్రద్ధాసంయమాన్వితుండు

తే. బరమసంప్రీతిమతియునై పలికె రాజు, గోరి యోసుమంగళాయనులార పూర్వ
భవమునం దెద్ది మంగళప్రదసుకర్మ, మేను జేసితి మిముఁ జూడ నిపుడు గలిగె.

వ. అని వెండియు. 606

క. భువి నెవ్వనియెడ విప్రులు, భవుఁడును విష్ణుఁడు దదీయభక్తులును బ్రస
న్నవదను లగుదురు వానికి, భువి దివిని నసాధ్యకర్మములు లే వరయన్.

వ. అని మఱియు ననఘాత్ములారా లోకంబుల నీక్షించుచుం బర్యటనంబు సేయు
మిమ్ము సర్వదర్శనుం డయిన యాత్మం గనుంగొనం జాలనిసర్వదృశ్యంబుచందం
బున నీలోకంబు గనుంగొనం జాలకుండు నట్టిమహాత్ముల రయినమీదర్శనంబునం
జేసి యేను ధన్యుండ నైతి నదియుం గాక 608

చ. అరయ ధరిత్రి నెవ్వనిగృహంబు మహార్హజనోపయోగ్యవి
స్ఫురితతృణాంబుభృత్యగృహభూముల సారెఁ దనర్చు నట్టిమం
దిరపతి పేద యైన జగతిం గడు ధన్యుఁ డటండ్రు గాన సు
స్థిరమతి మీరు వచ్చుట నశేషశుభంబుల నేను బొందెదన్. 609

వ. అదియునుం గాక. 610

చ. పరమతులార యెవ్వనినివాసముఁ [2]దీర్థపదాంతరంగు లై

1. ను బునఃప్రతిష్ఠి. 2. దీర్థపదాంబుజాతు లై.

పరఁగినయట్టిభాగవతపాదజలంబులు సోఁక వేఁడ ద
త్పురుషుఁడు భూరిసంపదలఁ బొంపిరివోయిన నైన వానిసం
దిర ముసగ ప్రకీర్ణజగతీజముఁ బోలు నటండ్రు కోవిదుల్. 611

వ. అని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 612

సీ. పరమపావనులార బాల్యంబునందుండి, మానితశ్రద్ధాసమన్వితులును
గుణాఢ్యుల్ ధైర్యయుక్తులు ముముక్షువులు నై, యధికవ్రతంబుల నాచరింతు
రట్టిపుణ్యుల భవదాగమనంబు సాంగత మస్మత్సత్కృపాకలితులార
యనివారితవ్యసనార్ణవం బయినట్టి భూరిదుర్లంఘ్యసంసారమందు
తే. [1]మతివిహీనస్వకీయకర్మముఁ జేసి, యుడరి మగ్నులమై యింద్రియార్థముల నె
తివిరి పురుషార్థములుగాఁగఁ దెలియుమాకుఁ, గుశలమున్న దె లోకైకకుశల లార.

వ. మీర లాత్మారాము లగుటం జేసి మీయందుఁ గుశలాకుశలరూపంబు లయిన
మతివృత్తులు సంభవింపవు గావునం గుశలప్రశ్నం బుపపన్నంబు గాదు నేను
కృతవిశ్వాసుండ నై సంతప్తు లయినవారలకు సుహృత్తులైన మిమ్ము నాకు నీసం
సారంబునందు నేమిట క్షేమంబు గలుగు నని యడిగెద నాత్మవంతులకు
నాత్మయు నాత్మభావనుండు నయినయీశ్వరుండు భక్తానుగ్రహంబుకొఱకు నీ
లోకంబుల మీవంటిసిద్ధరూపంబున వర్తించు చుండు నని పలికినయతనిగంభీ
రార్థగౌరవంబులును శుభకరంబులను న్యాయసహితంబులును మితాక్షరంబు
లును శ్రోత్రప్రియంబులును నయినవచనంబులు విని సంప్రీతచేతస్కుండును
మందస్మితుండును నై సనత్కుమారుం డి ట్లనియె. 614

మ. ధరణీశోత్తమ సర్వభూతహితచేతస్కుండ వై ధర్మసు
స్థిరభాగ్యోదయశాలి వై యొసఁగునీచే సాధులోకోత్తరో
త్తరసంప్రశ్నము సేయఁగాఁబడె మహాత్మా సాధులోకైకస
చ్చరితంబుం దలపోయ నిట్టిద కదా చర్చింప లోకత్రయిన్. 615

తే. ధరణి సజ్జనసంగంబు దలఁప నుభయ,సమ్మతం బగువారలు సలుపునట్టి
సరససంభాషణప్రశ్నసరణి నిఖిల,జనములకు సుఖకర మగు జనవరేణ్య. 616

వ. అని యభినందించి మోక్షసాధనోపదేశకాముం డైనపృథుచక్రవర్తికి వెండియు
ని ట్లనియె. 617

సీ. ధరణీశ మధునిషూదనుఁ డైనయట్టినా,రాయణులలితపాదారవింద
వరగుణధ్యానదీపరిణతత్వంబున, సకలాత్మమలవిమోచనము లైన
రతియును నిత్యవైరాగ్యంబు మొదలు గా, లోకోత్తరుఁడ వైననీకుఁ గలవు
సమ్యగ్విచారశాస్త్రము లందు జనులకు, క్షేమంబునకును నిశ్చితము లయిన
తే. యాత్మవ్యతిరిక్తవస్తువులందు వీత, రాగతఁ దలంప నిర్గుణబ్రహ్మ మయిన

1. మఱగి యొప్పుడు స్వకీయ.

యాత్మయందుఁ గలరతియును గనంగ నివియ, హేతువులు బుద్ధిఁ జింతింపు నిగ్రహచరిత.

వ. కావున శ్రద్ధయు భగవద్ధర్మచర్యయుఁ దద్విశేషజిజ్ఞాసయు నాధ్యాత్మికయోగనిష్ఠయు యోగీశ్వరోపాస్తియుఁ బుణ్యోపాశ్రయుండును బుణ్యశ్రవణుండును నైననారాయణుకథాలాపంబులు నర్థేంద్రియారాములైనవారలతోడిసంగతులయందు విరక్తియు వారల కభిమతంబులైనయర్థకామంబులందు ననాకాంక్షయు సర్వేశ్వరునిగుణకీర్తనామృతపానంబు దక్క నితరపదార్థంబులందు వైరాగ్యంబు నొంది యాత్మారామత గలిగి విజనస్థలంబులందులసుచి గలుగుటయును నహింసయు శమాదిప్రధానవృత్తియు నాత్మహితానుసంధానంబును భగవత్కథానుస్మరణంబును సకామ్యంబులయినయమనియమంబులును నితరభక్తిమార్గాగ్రహణంబును యోగక్షేమార్థక్రియారాహిత్యంబును శీతోష్ణాదిద్వంద్వసహిష్ణుతయు భాగవతకర్ణాలంకారభూతం బగుభగవద్గుణాభిధానంబును వీనిచేత విజృంభమాణం బయినభక్తియోగంబునం జేసి యనాత్మయందు నసంగంబును గార్యకారణరూపం బగునిర్గుణబ్రహ్మంబునందు రతియును నెప్పుడు గలుగు నప్పుడ సదాచార్యానుగ్రహవంతుం డయినపురుషుండు బ్రహ్మనిష్ఠులతోడఁ జెలిమిసేయుచు నీషణత్రయంబు వర్జించి ప్రకృతిం జేరక జ్ఞానవైరాగ్యవేగంబునం జేసి. 619

సీ. అనఘ సాక్షాత్కారకర మగుభక్తియోగాగ్నిఁ, గడఁగి జీవాధారకమును బంధ
భూతాత్మకంబునై పొలుచుహృద్గ్రంథిని, బూని స్వకారణభూత మయిన
యరణి దహించుహుతాశనుకైవడి, నిర్దహించిన నిట్లు దెలిసి దగ్ధ
చిత్తుఁడై ముక్తనిశ్శేషాత్మగుణుఁడు [1]స, ద్ధర్ముఁడు నైనయతఁడు మిగుల

తే. నర్థబాహ్యంబులయినఘటాదికములు, నాంతరములైనసౌఖ్యదుఃఖాదికములు
ననువిభేదము లాత్మ[2]భేదనము లగుట, నయ్యుపాధివినాశంబు నందఁగలఁడు.

వ. అది యెట్లనిన. 621

చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ బొందినయాత్మసుఖైకహేతువై
పరఁగిన రాజభృత్యజనభావగుణంబులు సంప్రబోధమం
దరయఁగ మిథ్య యైనగతి నాంతర బాహ్యగుణప్రభేదముల్
పరువడిఁ గాన కుండు జనపాలనశీలన నిత్యఖేలనా. 622

వ. మఱియును ద్రష్ట యైనయాత్మయు దృశ్యం బయినయింద్రియార్థంబు ననువీనికి నహంకారంబు సంబంధహేతు వగుటం జేసి యది యంతఃకరణంబునం గలుగుచుండు జాగ్రత్స్వప్నంబులయం దీభేదంబు గనుంగొనుచుండు నిట్టియంతఃకరణంబు లేనిది యగుసుషుప్తికాలంబునం బురుషుండు జలదర్పణాదినిమిత్తాభావం బగునప్పుడు బింబప్రతిబింబభేదంబు గనుంగొననిచందంబున దృశ్యభేదంబు గనుంగొనకుండుం గావున నంతఃకరణవిలయంబు నొందిన బాహ్యం

---

1. సహృదయుఁడు. 2. సాధనము లగుట.

తరభేదంబు గన కూడుట విశ్రుతం బని వెండియు ని ట్లనియె. 623

సీ. భువి విషయాకృష్టమానసంబు లయినయిం, ద్రియములచేతను దవిలి మనము
దగ విషయాసక్తిఁ దగిలి యంతర మైన, యహితవిచారసామర్థ్య మెల్ల
[1]శరకుశాది స్తంబజాలంబు హ్రదతోయ, ములు గ్రోలుగతిఁ గ్రమంబున హరించు
నీరీతి నంతర్విచారసామర్థ్యంబు, నపహృతం బయినఁ బూర్వాపరాను

తే. మేయసంధానరూపసంస్మృతి నశించు; నది నశించిన విజ్ఞాన మంతఁ దొలఁగు
నట్టివిజ్ఞాననాశంబు నార్యజనులు, స్వాత్మగది సకలాపహ్నవంబటండ్రు. 624

వ. అదియునుం గాక "యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి" యనువేద వచనంబునం జేసి విషయంబులకుం బ్రియతమత్వం బైనయాత్మోపాధికంబు నొంది యాత్మాపహ్నవంబునం బాటిల్లుస్వార్థనాశం బెద్ది గలుగు దానికంటె లోకంబున నధికం బైనస్వార్థనాశంబు లే దది యె ట్లనిన సర్వార్థనాశంబునకు స్థైర్యంబు నొందించునట్టియర్థకామాభిధ్యానంబున నద్దేతుకం బైనస్వార్థనాశంబునం బరోక్షాపరోక్షరూపజ్ఞానంబునం జేసి నశించుం గావున నాత్మాపహ్నవంబున కంటె నధికతరం బైనసర్వార్థనాశంబు లే దని వెండియు ని ట్లనియె. 625

సీ. అనఘ యీ సంసార మతిశయంబునఁ దరి, యింపంగ మది నిశ్చయించువాఁడు
గైకొని ధర్మార్థకామమోక్షములకు, నతివిఘాతుక మెద్ది యట్టిదాని
వలన సంగము సేయ వలన దాధర్మాదు, లందుఁ ద్రివర్గంబు నంతకోగ్ర
భయయుతంబగుటను బరమమోక్షంబె ము, ఖ్యార్థమై విలసిల్లు నండ్రు బుధులు

తే. భువి గుణవ్యతికరమునఁ బుట్టినట్టి, యబ్జజాతాదులకు నస్మదాదులకును
గాలవిధ్వంసితాఖిలక్రమము గల్గుఁ, గలుగ దెన్నఁడు క్షేమంబు గాని వినుము.

వ. కావున మోక్షంబె పరమపురుషార్థం బని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె నరేంద్రా దేహేంద్రియప్రాణబుద్ధ్యహంకారపరివృతంబు లయిన యీస్థావరజంగమంబుల హృదయంబులందు వ్యాపకుండును బ్రత్యక్షభూతుండును బ్రత్యగ్రూపుండు భగవంతుండు నయిన యీశ్వరుం డంతర్యామిరూపంబునం బ్రకాశించుచుండు నది నారాయణునిసద్రూపంబుగాఁ దెలియు మని వెండియు ని ట్లనియె. 627

ఉ. భూవర యేమహాపురుషభూషణునందుల నీసమస్తవి
శ్వావళి లీలమై సదసదాత్మక భావము నొంది భూరిమా
యావిభవంబులం దగి సమగ్రవివేకనిరోధి స్రగ్ఘనా
శీవిషబుద్ధిఁ దోఁచుచు విశేషగతిన్ వెలుఁ గొందు నెప్పుడున్. 628

చ. సుమహితనిత్యముక్తపరిశుద్ధవిబుద్ధసుతత్త్వుఁ డై యురు
క్రముఁ డభిభూతసత్త్వరికృతి[2]కర్మకళంకుఁడు నైనయట్టియు
త్తమచరితుం గృపాకరు నుదాత్తగుణోన్నతు నీశ్వరేశుఁ జి

1. శరసంస్తంబజాలంబు, 2. కర్మకలంకుడు నైన.

త్తమ నన్ దలంపు మయ్య జనతాపరిరక్షణ దక్షశిక్షణా. 629

సీ. వసుమతీనాథ యెవ్వనిపాదపద్మప,లాశవిలాససల్లలితభక్తి
సంస్మరణంబుచే సజ్జనప్రకరంబు, ఘనకర్మసంచయగ్రథిత మగున
హంకార మనుహృదయగ్రంథిఁ జెఱుతురు, వివరింప నిట్లు నిర్విషయమతులు
మహి నిరుద్ధేంద్రియమార్గులు నైనట్టి,యతులకుఁ జేరంగ నలవి గాని
తే. యట్టిపరమేశుఁ గేశవు నాదిపురుషుఁ వాసుదేవుని భువనపావనచరిత్రు
నర్థి శరణంబుగాఁ దత్పదాంబుజములు, భక్తిసేవింపుగుణసాంద్రపార్థివేంద్ర.

మ. అరిషడ్వర్గమహోర్మినక్రనికరవ్యాకీర్ణసంసారసా
గర మజ్జోదరకీర్తనాతరణిసాంగత్యంబునం బాసి తా
మరు దారంగ నఘాపహప్రకటయోగాదిక్రియాయుక్తిచేఁ
దరియింపన్ మదిఁ గోరువారలకు దుర్దాంతం బగుం గావునన్. 631

మ. ధరణీశోత్తమ నీవు కేవలసముద్యద్భక్తి ధీయుక్తిమై
వరగోవిందపదారవిందయుగభాస్వన్నావ సంధించి దు
స్తరభూరివ్యసనాకరోల్లసితదుర్దాంతోగ్రగంభీరసం
సరణాంభోధిఁ దరింపవయ్య పరమోత్సాహంబుదీపింపఁగన్. 632

క. అని యీగతిఁ బంకరుహా,సనసుతుఁడును బ్రహ్మబోధశాలియు నగునా
ఘనయోగివల్లభునిచే,తను దెలియఁగఁబడిన బ్రహ్మతత్త్వం డగుచున్. 633

క. జనపతి మునిఁ బొగడి ముదం,బున నిట్లనుఁ బూర్వజన్మమున నే దీనా
వనుఁ డైనయీశ్వరునిచే,తను నిక్క మనుగ్రహింపఁ దగితి మునీంద్రా. 634

క. వినుఁ డట్టియనుగ్రహసా,ధనమున కై మీర లిపుడు దగ నిచ్చటికిం
జనుదెంచితిరి దయాళురు, ననఘులు భగవత్తములును నగుమీచేతన్. 635

సీ. నిరతంబు నాయందు నిష్పాదితము లగు, దేహసమేతమదీయరాజ్య
సర్వసంపదలును సద్ద్విజదత్తముల్, గావునఁ బ్రాణకాంతావిభూతి
మందిరసుతరాజ్యమహాబలకోశప,రిచ్ఛదంబుల నెల్ల ధృతిఁ దలంప
రాజుకు భృత్యుండు రాజకీయము లగు, తాంబూలముఖపదార్థములఁ జేసి
తే. రమణసంతర్పణోపచారములు నడపు,గతిని వారల కవి నివేదితము లయ్యెఁ
గాన మీ కుపచార మేగతి నొనర్తు, [2]నతులగుణసాంద్ర యోగికులాబ్ధిచంద్ర

వ. అది యెట్లు బ్రాహ్మణాధీనం బంటి రేని సేనాధిపత్యరాజ్యదండనేతృత్వసర్వలో
కాధిపత్యంబులు వేదశాస్త్రవేది యైనబ్రాహ్మణునకె కాని యితరులకు యోగ్యం
బులు గావు గావున బ్రాహ్మణులకు భోజనవసనదానంబులు స్వకీయంబు లై
యుండు క్షత్త్రియాదులకు బ్రాహ్మణానుగ్రహంబున నన్నమాత్రంబు దక్కం
దక్కినవస్తుస్వాతంత్ర్యంబు లేదు గావున మీకు గురుదక్షిణ యేమి సమర్పించు

---

1 నీపదార్చనమున. 2. నతులగుణసాంద్రులార మహాత్ములార.

వాఁడ వదియునుం గాక స్వాతంత్య్రంబు గలిగిన నిట్టియధ్యాత్మవిచారులు
వేదాంతవేదులునై భగవద్భక్తి నుపదేశించెడుమీవంటిపుణ్యాత్ములకుం బరి
హాసాస్పదుండు దక్కఁ దక్కినవాఁ డెవ్వం డంజలిమాత్రంబు దక్కఁ దక్కిన
ప్రత్యుపకారంబు సేయం దలంచు నది గావున దయాళువులైనమీరలు స్వకృ
తోపచారంబులం జేసి సంతుష్టాంతరంగు లగుదురు గాక యని పలుకుచున్న యాది
రాజయినపృథుచక్రవర్తిచేతఁ బూజితులై యాత్మయోగనిష్ఠులైన సనకాదు
లతనిస్వభావంబుఁ బ్రశంసించుచు సమస్తజనంబులుం జూచుచుండ నాకాశ
గమనంబునం జని రయ్యవసరంబున. 637

పృథుచక్రవర్తి జ్ఞానవైరాగ్యవంతుండై ముక్తి నొందుట.

ఆ. విను మహాత్మ ముఖ్యుఁ డనఁ నొప్పు వైన్యుఁ డే, కాగ్రచిత్తుఁ డగుచు నాత్మనిష్ఠుఁ
డైనయట్టితను నవాప్తకామునిఁ గాఁగ, బుద్ధిలోనఁ దలఁచె భూవరుండు 638

వ. అంత. 639

సీ. కర్మంబులను యథాకాలదేశోచిత, బలవిత్తములు గాఁగఁ బరఁగుధర్మ
ములను బ్రహ్మార్పణబుద్ధిని జేసి క, ర్మాసక్తుఁ డగుచు సమాహితుండు
ప్రకృతికంటెను దన్నుఁ బరమైనయాత్మను, గర్మసంచయసాక్షిఁ గాఁగ బుద్ధి
నర్థిఁ దలంచుచు నాచరించుచు నట్లు, మెఱసి సామ్రాజ్యలక్ష్మీసమేత

తే. మందిరోద్యానవనభూములందు రాజ్య
గరిమ వర్తింపఁగా నహంకారరహితుఁ
డగుచుఁ దనచిత్తమున నింద్రియార్థములను
దగులకయ యుండె సన్మహోదారుఁ డగుచు. 640

వ. ఇట్లధ్యాత్మయోగనిష్ఠుండై కర్మంబుల నాచరించుచు నర్చియనుభార్యయందు
విజితాశ్వుండు ధూమ్రకేశుండు హర్యక్షుండు ద్రవిణుండు వృకుండు ననునాత్మ
సములైనపుత్త్రుల నేవురం గనియె నంత. 641

క. జనవినుత భూమివలనను, ధనముల మర్యాదఁ గొనుచు దాననిమిత్తం
బునఁ గ్రమ్మఱఁ దా నిచ్చుచు, దినరాయనిఁ బోలి వసుమతీపతి యొప్పెన్. 642

వ. అతండు మఱియు నగ్నిచందంబునం దేజోదుర్ధర్షుండును మహేంద్రునిపగిది దుర్జ
యుండును ధరణికరణి సతతక్షమాయుక్తుండును స్వర్గంబునుంబోలె నభీష్టదుం
డును బర్జన్యునిభాతిఁ గామితప్రవర్షణుండును సముద్రునికైవడి గాంభీర్యయుక్తుం
డును మేరువుపోలిక ధైర్యవంతుండును ధర్మరాజుకైవడి ననుశాసకుండును మ
హేంద్రునివిధంబున నైశ్వర్యవంతుండును గుబేరునిమాడ్కి ధనవంతుండును
వరుణునిసరణి గుప్తార్థుండును సర్వాత్మకుం డగువాయువుచెలువున బలౌజస్తేజో
యుక్తుండును రుద్రునిపగిది నసహ్యతేజుండును గందర్పునియట్ల సౌందర్యవం
తుండును మృగరాజునోడ నధికశౌర్యవేతుండును మనువునవురు వాత్సల్య

యుక్తుండును నజునిచందంబునం బ్రభుత్వసమేతుండును బృహస్పతిగరిమ బ్రహ్మ
వాదియు సర్వేశ్వరునిజాడ జితేంద్రియుండును నై విష్వక్సేనానువర్తను లైన
గోగురువిప్రజనంబులందు భక్తి గలిగి లజ్జావినయశీలంబులందు బరోపకా
రంబునందు నిరుపముం డై యివ్విధంబున సర్వలోకపాలకపృథగ్విధగుణంబుల
నన్నింటినిం దా నొక్కరుండ ధరియించి. 643

క. అనఘాత్మక లోకత్రయమున సజ్జనకర్ణ రంధ్రముల వినఁబడు నా
వినుతయశోమహనీయుఁడు, జనవినుతుం డైనరామచంద్రునిమాడ్కిన్. 644

చ. సరసవచోర్థసత్పురుషసంఘసమంచితగేయమానసు
స్థిరవరకీర్తిపూరములు దిగ్గజకర్ణములందు నించి తా
నిరుపమసౌమ్యభాషణమునీషలచేతఁ బ్రజానురంజి యై
ధరణిని రాజనామమునఁ దాఁ దగు రెండవచంద్రుఁడో యనన్. 645

వ. మఱియు నమ్మహాత్ముండు విజ్ఞానియు వర్ధితాశేషసత్వానుసర్గుండును బ్రజాపాలకుం
డును స్థావరజంగమవృత్తిదాయకుండును సత్పురుషధర్మవర్తనుండును నిష్పాది
తేశ్వరాదేశికుండును నైనపృథుం డొక్కనాఁడు దనవార్ధకంబు వీక్షించి నిజా
త్మజ [1]నాత్మజులయందు నిలిపి ప్రజలు చింతాతురచిత్తు లగుచుండ నిజభా
ర్యాసమేతుం డై యప్రతిహతనియమంబున వైఖానససమ్మతం బైనయుగ్రతపం
బునందుఁ బూర్వంబున దిగ్విజయప్రవృత్తుం డగుచందంబునం బ్రవృత్తుం డై
తపోవనంబునకుం జని యందు. 646

మత్తకోకిలము. కందమూలఫలాశి యై బహుకాల ముగ్రతపఃపరి
స్పందుఁ డై యటమీఁదటం దృణపర్ణ భక్షణ సేసి యా
చంద మేది జలాశి యై నృపసత్తముం డది మాని తా
మందగంధవహాశి యయ్యెఁ గ్రమంబునన్ దృఢచిత్తుఁ డై. 647

వ. ఇట్లు వర్తించుచు. 648

సీ. మెండుగా మిటమిట్టమండు వేసవియందుఁ, దప్తపంచాగ్నిమధ్యమున నిలిచి
మానక జడి గొన్నవానకాలంబునఁ, బైఁ గోక వేయక బయట నిలిచి
జనులు హూహూ యనుచలివేళఁ గుత్తుక, బంటితోయములలోపల వసించి
శిశిరంబు సాల నస్లిద్దశిలఁ బర్వినవేళ, వెలయ భూశయనుఁ డై విశ్రమించి

తే. మహితనియతిఁ దితిక్షాసమన్వితుండు
నియతపరిభాషణుఁడు జితానిలుఁడు దాంతుఁ
డిద్ధమతి యీశ్వరార్పితబుద్ధి యనఘుఁ
డూర్ధ్వరేతస్కుఁడును నై క్రమోచితముగ. 649

వ. అతిఘోరం బయినతపం బాచరించె నివ్విధంబునం గ్రమానిరుద్ధం బయినత

---

1. నాత్మజులయందు నిలిపి జితాత్మవనరుఁ బట్టంబు గట్టి ప్రజలు.

పంబున విధ్వస్తాశేషకర్మ మలాశయుండును బ్రాణాయామంబులచే జితారిషడ్వర్గుండును ఛిన్నబంధనుండును నై పురుషశ్రేష్ఠుండైనపృథుచక్రవర్తి భగవంతుండైనసనత్కుమారుం డెఱింగించినయోగమార్గంబున సర్వేశ్వర భజనంబుగావించె నిట్లు భగవద్ధర్మపరుండును సాధువర్తనుండును శ్రద్ధాసమన్వితుండును నైన పృథునకు నారాయణునందు భక్తి యనన్యవిషయం బై ప్రవృద్ధం బయ్యె నివ్విధంబున. 650

క. నరలోకోత్తర భగవ,త్పరిచర్యారాధనమునఁ దదతశుద్ధాంతః
కరణుం డగునాపృథునకు, సరసిరుహోదరు కథానుసంస్మరణమునన్. 651

క. పరిపూర్ణం బగుభక్తిని, గర మనిశము సంశయాత్మకం బై చాలన్
వఱలినహృదయగ్రంథిని, నిరసించువిరక్తియుతమనీష జనించెన్. 652

వ. దానం జేసి యతండు సంఛిన్నదేహాత్మజ్ఞానుండు నధిగతాత్మస్వరూపుండు నై గదాగ్రజుం డయిన శ్రీకృష్ణునికథాసక్తి నొందినమస్తయోగసిద్ధులందు నిస్పృహుం డగుటను హృదయగ్రంథివిచ్ఛేదకం బయిన జ్ఞానయోగంబును విడిచి యాత్మయందు నాత్మయోగంబుఁ గావించి బ్రహ్మభూతుం డయి నిజకళేబరంబు విడువ నిశ్చయించి. 653

సీ. కోరిమడమలచేఁగుదపీడనము సేసి, పూని యుక్తాసనాసీనుఁ డగుచుఁ
దనరుమూలాధారముననుండి వాయువు, నొయ్యన నెగయించియొనర నాభి
కలితంబు గావించి క్రమమున హృద్వత్స, కంఠశిరఃకోష్ఠకములఁ జేర్చి
కైకొని మూర్ధభాగమునకు నెగయించి, ప్రాణముల్ విడిచి యాపవను బవను

తే. నందు నాకాశ మాకాశమందుఁ దేజ,మందు దేజంబునుదకంబునందు నుదక
మర్థిఁ గాయంబు మేదినియందుఁ గలిపెఁ, బూని వానియథోచితస్థానములుగ.

వ. మఱియు భూమి నుదకంబునందును నుదకంబును దేజమందుఁ దేజంబును వాయువున వాయువు నాకాశంబునందు నాకాశంబును మనంబున మనంబు నింద్రియంబుల నింద్రియతన్మాత్రల భూతాది యైనయహంకారంబునందు నహంకారంబు మహత్తత్త్వంబునందును గూర్చి యట్టి సర్వకార్య హేతుభూతం బైన మహత్తత్త్వంబును జీవోపాధిభూతం బయిన ప్రకృతియందుఁ గలిపి జీవభూతుం డయినపృథుండు జ్ఞానవైరాగ్యంబులచేత బ్రహ్మనిష్ఠుం డై మాయోపాధిం బాసి ముక్తుం డయ్యెనని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 655

సీ. అంత నా పృథునిభార్యామణి యగునర్చి, పుడమిపై వడి నడుగిడినఁ గందు
సుకుమారపాదాబ్జసుందరిరత్నంబు, నతులపతివ్రతయగుటఁ జేసి
యాత్మేశకృతసువ్రతాచరణంబును, సుమహితభక్తిశుశ్రూషణమును
నార్షేయ మగుదేహయాత్రయు ననువీని,చేత మిక్కిలికృశీభూతదేహ

తే. యయ్యుఁ బ్రియనాథకృపకరుణావలోక

కరతలస్పర్శనాది సత్కారములను
నబల సుఖవృత్తిఁ జెంది యత్యాదవులందుఁ
గృశత మదిఁ దోఁప కుండఁ జరించునపుడు. 656

క. వనవాసమున నేదుఃఖము, ననయంబు నెఱుంగనట్టి యర్చి నిజాధీ
శునిప్రాణరహితదేహము, గనుఁగొని విలపించి విగతకౌతుక యగుచున్. 657

సీ. మహితమందరసానుప్రదేశంబునందుఁ జితారోపణము సేసి
లలితమహానదీసలిలసుస్నాత యై, కలితమహోదారకర్ముఁ డయిన
నాథున కుదకదానక్రియల్ గావించి, యతిభక్తి సురలకు నతు లొనర్చి
వహ్నికి ముమ్మాటు వలగొని పతిపాద, కమలయుగంబుఁ జిత్తమున నిలిపి

తే. వీరవరుఁ డైన పృథుపృథ్వీతలేశు, నందు ననుగమనము సేయునట్టి సాధ్వి
నర్చిఁ గనుఁగొని దేవభార్యాసహస్ర, మాత్మనాథులఁ గూడి నెయ్యంబుతోడ.

క. పరమోత్కంఠను నమ్మం, దరగిరిసానుప్రదేశతలమున వరుసం
గురియించిరి నవసురభిత, వరమందారప్రసూనవర్షము లంతన్. 659

క. తఱ మిడి యచ్చర లాడిరి, మొరయించిరి శంఖతూర్యములు దివిజులు వా
డిరి కిన్నరజనులు పరస్పరనుతు లొనరించి రా సుపర్వాంగనలున్. 660

వ. మఱియు నిట్లనిరి. 661

సీ. చర్చింప నిట్టి యాశ్చర్య మెం దేనిని, గనుఁగొంటిరే యర్చి యనులతాంగి
ధన్యాత్మురాల్ గదా తనవిభుతోఁ గూడి, యిందిరారమణి యజ్ఞేశుఁ గూడి
వెనుచనుకైవడి ననుగమనము సేసె, నియ్యమ నిజహృదయేశుఁ డయిన
ఘను వైన్యు నూర్ధ్వలోకమ్మును బొందును, నేఁ డింతవట్టును నిశ్చితంబు

తే. పరమయోగీంద్రులకు దుర్విభావ్య మైన, దృఢసుకర్మమువలన నతిక్రమించి
వైన్యభూమీశు వెనుచని వరుస నూర్ధ్వ, [1]గామినియు నయ్యె నీ యింతి ఘనత నొంది.

వ. కాన పతివ్రతలకు నసాధ్యం బెందునుం గలదే యని మఱియును. 663

క. పరికింపఁగ నే మనుజుఁడు, హరిపదమును బొందఁ జేయునట్టి వివేక
స్ఫురణం దనర్చు వానికిఁ, బరువడి నిలఁ బొందరాని పదముం గలదే. 664

తే. అట్టి యపవర్గసాధన మైన మనుజ, భావ మొందియు విషయసంబద్ధుఁ డగుచు
వసుధ నెవ్వఁడు వర్తించువాఁడు ధరణి, ననయము నిజాత్మవంచకుఁ డనఁగఁ బరఁగు.

క. అని వారలు దన్నర్థిని, వినుతింపఁగ నర్చి, యాత్మవిభుఁ డగు పృథుఁ డొం
దిన యచ్యుతలోకంబున, ననుపమవిభవమును బొందె నని విదురునకున్. 666

క. మునివరుఁ డగు మైత్రేయుఁడు, వినయంబున నెఱుఁగఁ జెప్పి వెండియుఁ దగ ని
ట్లను నమ్మహానుభావుం, డనఘుఁడు భగవద్వరుండు నగు పృథుఁ డనఘా. 667

క. ఏ నీ కిప్పుడు సెప్పితి, మానుగ నీపుణ్యకథను మహితశ్రద్ధా

1. గామి యగుచున్న దీయింతి ♦ గాన యిపుడు.

ధీనుం డై విస్ఫురదవధానుం డై యెవ్వఁ డేని దనరినభక్తిన్. 668

క. వినినఁ బఠించిన వ్రాసిన, వినిపించిన వాఁడు పృథుఁడు విమలగతిం బొం
దిన క్రియ హరిపద మొందెడు, ననయము నిర్ధూతపాపుఁ డగుచు మహాత్మా.

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డంచితభక్తిఁ బఠించిన, బ్రహ్మవర్చసము సంప్రాప్త మగును
క్షత్త్రియుం డర్థిమైఁ జదివిన విన్నను, జగతీవిభుత్వంబు సంభవించు
వైశ్యుండు విని ధనవంతుఁ డై యొప్పును, శూద్రుఁడు వినిన సుశ్లోకుఁ డగును
మఱియును భక్తి ముమ్మాటు పఠించిన, విత్తవిహీనుఁడు విత్తపతియు

తే. నప్రసిద్ధుఁడు ప్రఖ్యాతయశుఁడుఁ బ్రజలు
లేనియధముఁడు వితతసంతానయుతుఁడు
మూర్ఖచిత్తుండు విజ్ఞానబోధమతియుఁ
నగుచు నుతి కెక్కుదురు మహాత్మ మఱియు. 670

వ. లోకంబునం బురుషులకు స్వస్త్యయనంబును నమంగళనివారణంబును ధనప్ర
దంబును యశస్కరంబును నాయుష్కరంబును స్వర్గదాయకంబును గలిమలాప
హంబును నైనయీపుణ్యచరిత్రంబు చతుర్విధపురుషార్థకాములైనవారికిఁ జతు
ర్విధపురుషార్థకారణం బగుం గావున వినం దగు సంగ్రామాభిముఖుం డైనరా
జీచరిత్రంబు ననుసంధించి విరోధి నెదిర్చిన నవ్విరోధి పృథునకుం బోలెఁ గప్పంబు
లిచ్చు ముక్తాన్యసంగుఁడును భగవద్భక్తుండును నైనవాఁడు పుణ్యంబును వైన్య
మాహాత్మ్యసూచకంబును నైనయీచరిత్రంబు వినుచుం బఠియించుచుం గృత
మతి యై దినదినంబును నాదరంబునం బ్రకటంబు సేయువాఁడు భవసింధుపోత
పాదుం డైనసర్వేశ్వరునియందు నచలం బయినభక్తిగలిగి పృథుచక్రవర్తి వోలెం
దినవిష్ణుపదంబుం బొందు నని యిప్పుణ్యచరిత్రంబు మైత్రేయుండు విదురున
కెఱింగించి వెండియు ని ట్లనియె. 671

క. పృథునకు నర్చికిఁ బుట్టిన, పృథుకీర్తి నుండు ఘనుఁడు పృథుతుల్యుం డై
[1]పృథుశౌర్యధైర్యధుర్యుఁడు, పృథివిన్ విజితాశ్వుఁ డొప్పెఁ బృథ్వీపతి యై.

క. (విను మంతర్ధానగతిం, దనరుసునాసీరువలనఁ దగ విదితాశ్వుం
డును మఱి యంతర్ధానుం, డను పేరఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యె నతిచతురుం డై). 673

సీ. స్థిరమతి రాజ్యాభిషిక్తుఁ డై యమ్మేటి, సమమతి నయ్యనుజన్ముఁ డైన
హర్యశ్వునకు సమాదరముఁ దూర్పు దక్షిణదిశఁ దగ ధూమ్రకేశునకును
బరఁగంగ వృకునకుఁ బశ్చిమభాగంబు, ద్రవిణున కర్థి నుత్తరంపుదిశను
గోమ రొప్ప నలువురకును బంచి యిచ్చి స్వ, కాంత యైనట్టి శిఖండినికిని

తే. మనుజయోనిని జనియింపుఁ డనుచు మును పలికినట్టివసిష్ఠుశాపమునఁ జేసి
పూని త్రేతాగ్ను లతనికిఁ బుత్త్రు లగుచు, జనన మొందిరి సజ్జనస్తవ్యచరిత.

1. 'పృథుశ్రవసుం డను పేరను...విజితాశ్వుఁ డనెడి పేరం గడఁకన్' వ్రా. ప్ర.

వ. వారలు పావకుండుఁ బవమానుండు శుచియు ననునామంబుల మనుష్యయోనిం
బుట్టియు నాత్మప్రభావంబునం గ్రమ్మఱ నగ్ను లయి చనిరి తదనంతరంబ. 675

క. అతఁడు నభస్వతి యనియెడి, ద్వితీయపత్నివలనను హవిర్ధానుఁడు నా
సుతుఁ గని విజితాశ్వుం డా,నతవిమతుఁడు రాజ్యవర్తనము దలపోయున్. 676

క. విమలాత్మ, కరాదానము, దమశుల్కాదికము గరముఁ దారుణ మని ధై
ర్యమునం దీర్ఘమఖవ్యా,జమునం దద్వర్తనంబు సమమతి విడిచెన్. 677

వ. ఇట్లు విడిచి. 678

క. అతఁ డాత్మదర్శనుం డయి, చతురతఁ బరమాత్ము హంసు సర్వేశ్వరుఁ ద
త్క్రతువున యజించి కుశలా,ద్భుతయోగసమాధి ముక్తిఁ బొందె మహాత్మా.

వ. అంత విజితాశ్వుండు పరలోకగతుం డయిన హవిర్ధానుండు హవిర్ధాని యను
భార్యవలన బర్హిష్మదుండు గయుండు శుక్లుండు కృష్ణుండు సత్యుండు జితవ్ర
తుండు ననుపుత్త్రుల నార్వురం గాంచె నందు బర్హిష్మదుండు. 680

సీ. సంతతసవనదీక్షాశాలి యగుచు ధ,రాతలం బెల్లను గ్రతువులకును
విలసిల్లుయజనశాలలు వేయువేలు క,ల్పించి యజ్ఞములు గావించు చుండి
చిరకీర్తి యతఁడు ప్రాచీనాగ్రకుశలచే, క్షితితలం బెల్ల నాస్తృతము సేయ
వసుధయెల్లను యజ్ఞవాట మై విలసిల్ల, సత్క్రియాకాండనిష్ఠాత్ముఁ డగుచు

తే. సుభగయోగసమాధినిష్ఠుఁడు ప్రజాప,తియగు నని తన్ను జనము నుతింప వెలయు
[1]నట్టిఘనుఁడు హవిర్ధాని యఖిలజగతిఁ, బఱపి కుశలను బ్రాచీనబర్హి యయ్యె.

వ. మఱియు నతండు. 682

చ. అలవడ నేసతీమణి సమంచితలీల వివాహవేళ ను
త్కలికఁ బ్రదక్షిణంబు లిడఁగాఁ గని హవ్యవహుండు దొల్లి యి
మ్ముల శుకిఁ జూచి మోహమునఁ బొందినరీతి విమోహి యయ్యె నా
లలితవినూత్నభూషణ యలంకృతచారుశుభాంగి వెండియున్. 683

చ. సురుచిరభంగి నానతి కిశోరవయఃపరిపాక యై రణ
ద్వరమణిహేమనూపురరవంబు సెలంగఁగ నాడుచుం దివా
కరరుచిశోభ నొప్పెసఁగఁగాఁ గని నిర్జితు లైరి దేవకి
న్నరనరసిద్ధసాధ్యమునినాగనభశ్చరముఖ్యు లందఱున్. 684

వ. అట్టిసౌందర్యఖనియు సముద్రపుత్త్రియు నయినశతధృతి యనుకన్యం బ్రహ్మదే
శంబునం బాణిగ్రహణంబు సేసె నాశతధృతివలనం బ్రాచీనబర్హికిఁ బదుగురు
గొడుకులు జనియించిరి వారలు తుల్యనామవ్రతులును ధర్మపారగులును నయిన
ప్రచేతసులు ప్రజాసర్గంబునందుఁ దండ్రిచేత నాజ్ఞాపితు లయి తపంబు గావింప
నర్ణవంబునకుం జనుసమయంబునం దన్మార్గంబునఁ బ్రసన్నుం డగుచు దృశ్యమా

---

1. 'నట్టిసుతుఁడు హవిర్ధానుఁ డనెడి పేరఁ, బరఁగ జనియించెఁ బ్రాచీనబర్హి యనఁగ' వ్రా.ప్ర.

నుండైన శ్రీరుద్రునిచేత నేది యుపదేశింపంబడె [1]దాని వస్తుధ్యానపూజానియమంబునం దపంబు సేయుచుండం దపఃపతి యైననారాయణుం బదివేలదివ్యసంవత్సరంబులు పూజించి రని చెప్పిన విని విదురుండు మైత్రేయున కిట్లనియె.

సీ. తాపసోత్తమ ప్రచేతసులకు నర్ణవ, మార్గంబునందు సద్భర్గుతోడ
సంగ మెట్లయ్యెం బ్రసన్నుండై హరుం డెద్ది, తివుట వారల కుపదేశ మిచ్చె
జీవరాసులకు నాశివుతోడిసంగంబు, గడుదుర్లభం బీజగంబునందు
జర్చింప నమ్మేటి సన్మునీంద్రులకును, సంచితధ్యానగోచరుండు గాని

తే. పుడమిం బ్రత్యక్షమునం గానంబడండు మఱియు, నంచితాత్మసదారాముండఖిలలోక
రక్షణార్థంబుగా విరూపాక్షుం డాత్మ, శక్తితోం గూడి జగతిపై సంచరించు.

— రుద్రుండు ప్రచేతసులకు యోగాదేశ మనుస్తోత్రముం దెల్పుట. —

క. కావున భగవంతుండును, దేవస్తుతుం డయినదేవదేవుని సంగం
బే వెరవున ఘటియించెనో, యావిధ మాతయును దెలియ నానతి యీవే.

క. అనవుడు విదురున కమ్ముని, జననాయకుం డనియె నట్టిసాధుమనీషం
దనరు ప్రచేతసులును నిజ, జనకునిపరిభాషణములు సమ్మతి గోడన్. 688

క. శిరసా వహించి ప్రాగ్దిశ, కరిగెడుసమయమున నెదుర నంబుధికంటెం
బఱ పగు కొకసరసి మహో, హరనిర్మలసలిలపూర్ణ యైనది మఱియున్. 689

సీ. రక్తోత్పలేందీవర ప్రఫుల్లాంభోజ, కమనీయకహ్లారకలితమగుచుం
గంజాతకింజల్కపుంజవిక్షేపక, మందగంధానిలానంద మగుచు
రమణీయహంససారసచక్రవాక కా, రండవవినదాభిరామమగుచు
వరమత్తమధుపసుస్వరమోదపల్లవాం, కురితలతాతరుభరిత మగుచు

తే. [2]సిద్ధచారణగంధర్వసేవ్య మగుచుం
బుణ్యముల కాలయంబు బలు పొలుపు మిగిలి
లలితమై చూడ నొప్పగు లక్షణములం
బరంగి శుచిలఘుమధురాంబు భవ్యమగుచు. 690

తే. [3]సజ్జనునిహృదయముం బోలి స్వచ్ఛమగుచు, హరిపదాకృతిదివిజవిహారమగుచు
ఘనునిసిరిభంగి నర్హాజీవనము నగుచు, మానవతివృత్తిగతిని నిమ్నంబునగుచు.

తే. శశికరంబులుంబోలె విశదము లగుచు
హరికథలం బోలి కల్మషహరము లగుచు

1. ‘దాని జపధ్యానపూజానియమంబుల సేవించుచు.’ అ. ప్ర. 2. భువనపాలనిర్మలస్ఫూర్తి నెఱసి, నిర్మలంబైనజీవనాన్వితము నగుట, మహితయోగీంద్రసంసేవ్యమానమగుచు, లోకపావనమన నొప్పునాకసరస్సు’ అని యొకప్రతి. 3. సజ్జనునిహృదయముంబోలె స్వచ్ఛమగుచు, మత్స్యకచ్ఛపమకరసంపాది యగుచు, భేకవర్యకరావళీభీమ మగుచు, సుదధినందన కనిశంబు నునికి యగుచు—అని పాఠాంతరము

వహ్నులనుబోలె భువనపావనము లగుచుఁ
బొగడఁ దగుపేరములచేఁ బ్రపూర్ణ మగుచు. 692

వ. ఒప్పునట్టిసరోవరంబుఁ బొడగని యందు నొక్కదివ్యపురుషునిం గనిరతండు.

మ. సమదశ్రీకమృదంగవేణుముఖభాస్వన్నాద మై దివ్యమా
ర్గమనోరంజక మై తనర్చువిలసద్గాంధర్వగానంబు నె
య్యము సంధిల్లఁగ వించుఁ దన్మహిమ కత్యాశ్చర్యముం బొంది వే
గమునం దక్కమలాకరంబు వెడలెం గౌతూహలోల్లాసి యై. 693

వ. ఇట్లు వెడలి వచ్చిన. 694

మ. కని రాతాపసపుంగవుల్ దివిజలోకశ్రేష్ఠుని దప్తకాం
చనవర్ణుల్ సనకాదియోగిజనభాస్వద్ధ్యేయమానుం ద్రిలో
చను భక్తానుగుణానుగుల్ సుమహితైశ్వర్యుల్ బ్రసాదాభిశో
భనవక్త్రుల్ నిహతాఘుక ర్తృజనసంపద్భద్రునిల్ రుద్రునిన్. 695

క. కని వారలు దమమనముల, ననురాగము నద్భుతంబు ననయముఁ బొడమన్
వినయము దోఁపఁగఁ దత్పద,వనజములకు మ్రొక్కి భక్తివశగతు లగుచున్.

వ. భగవంతుండును (నఖిలధర్మజ్ఞుండును గృపాళుండును) ధర్మవత్సలుండును (నఖిల
పాపహరుండును) నయినహరుండు (ప్రీతుం డగుచుం) బ్రసన్నాంతఃకరణులు
ధర్మజ్ఞులు శీలసంపన్నులు సంప్రీతులు నయినవారల కిట్లనియె. 697

సీ. వినుఁడు నృపాలనందనులార మీమదిఁ, గలతలం పెల్లను గానవచ్చె
మీకు భద్రం బగు మీయెడ నే నను,గ్రహబుద్ధిచే నిటు గానఁబడితిఁ
గైకొని యెపుడు సూక్ష్మముఁ ద్రిగుణాత్మక, మగునా ప్రకృతికంటెను బరుని
బరఁగు జీవునికంటెఁ బరుఁ డైనవాసుదే,వునిచరణాబ్జముల్ పదనరుభక్తి

తే. నర్థి నెవ్వరు భజియింతు రట్టివారు
నాకుఁ బ్రియతముల్ వారికి నయచరిత్రు
లార యేను బ్రియుండ నై భూరిమహిమ
వెలయు చుందును నదిగాక వినుఁడు మీకు. 698

వ. స్వధర్మనిరతుం డైనపురుషుం డనేకజన్మాంతర సుకృతవిశేషంబులం జతుర్ముఖ
త్వంబు నొంది తదనంతరంబునం బుణ్యాతిరేకంబున నన్నుం బొంది యధికా
రాంతంబున నేనును దేవతాగణంబులును నవ్యాకృతం బైనయేహరిపదంబును
బొందుదు మట్టిపదంబు భాగవతుండు దనంతనె బొందుం గావున మీరు భాగ
వతత్వంబు నొందియుఁ నాకుం బ్రియంబు ఘటియింపుఁడు భాగవతజనంబు
లకు నాకంటె నధికప్రియుండు లేఁడు గాన వివిక్తంబును జప్యంబును బవిత్రం
బును మంగళంబును నిశ్శ్రేయసకరంబును నైననావచనంబు నాకర్ణింపుఁడు
సర్గాదిని బ్రహ్మ నిజనందనుల కెఱింగించినశ్రీహరిస్తోత్రంబు మీకు నెఱింగింతు

వినం దది యెట్టి దనిన. 699

క. వనజాసనుఁ డాత్మజు లగు, సనకాదులఁ జూచి పలికె । సమ్మతితోడన్
వినుఁడు కుమారకులారా, వనజోదరు మంగళ స్తవం బెఱిఁగింతున్. 700

వ. (అని వారినుద్దేశించి వారలు విన నిట్లనియె) ఓయీశా యాత్మవేదులైనవారలకు భవదీయోత్కర్షం బానందలాభకరంబు గావున నట్టిస్వానందలాభంబు మాకుం గలుగ వలయు నీవు పరిపూర్ణానందస్వరూపుండ వైనట్టిసర్వాత్మకుండ వైన నీకు నమస్కరింతు నని కొండియు నిట్లనియె. 701

సీ. పఙ్కజనాభాయ । సఙ్కర్షణాయ శాన్తాయ విశ్వప్రబోధాయ భూత
సూక్ష్మేన్ద్రియాత్మనే । సూక్ష్మాయ వాసుదేవాయ పూర్ణాయ పురుషాయ నిర్వి
కారాయ కర్మవిస్తారకాయ క్షేత్రపాలాయ త్రైలోక్యపాలకాయ
సోమరూపాయ తేజోబలాఢ్యాయ స్వయంజ్యోతిషే దురన్తాయ శర్మ

తే. సాధనాయ పురాపురుషాయ యజ్ఞరేతసే జీవతృప్తాయ । పృథ్వీరూప
కాయ లోకాయ నభసే౽న్తకాయ విశ్వయోనయే శిష్టవేజిష్ణవే నమో౽స్తు.

సీ. స్వర్గాపవర్గద్వారాయ సర్వరసాత్మనే పరమహంసాయ [1]కర్మ
పాకాయ తదితరఫలరూపకాయ కృష్ణాయ ధర్మాత్మనే । సర్వశక్తి
యుక్తాయ ఘనసాఙ్ఖ్యయోగీశ్వరాయ హిరణ్యవీర్యాయ రుద్రాయ శిష్ట
నాథాయ దుష్టవినాశాయ శూన్యప్రవృత్తాయ కర్మణే । మృత్యవే వి

తే. రాట్ఛరీరాయ నిఖిలధర్మాయ [2]వాగ్విభూతయే నివృత్తాయ సత్పుణ్యభూరి
వర్చసే౽ఖిలధర్మదేవాయ చాత్మనే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమో౽స్తు.

తే. సర్వసత్త్వాయ దేవాయ । సన్నియామకాయ బహిరన్తరాత్మనే । కారణాత్మ
నే సమస్తార్థలిఙ్గాయ । [3]నిర్గుణాయ, వేధసే జితాత్మకసాధవే నమో౽స్తు. 704

వ. అని మఱియుఁ బ్రహ్మముండవును నంతరాత్మవును సమస్తశేషకారణుండవును జాతుర్హోత్రరూపుండవును నంతకుండవును సర్వజ్ఞుండవును జ్ఞానక్రియారూపుండవును నంతఃకరణవాసివియు నైన నీకు నమస్కరింతు నని. 705

క. అనఘా దేవ భవత్పద, వనరుహసందర్శనేచ్ఛ । వఱలిన మాకున్
విను వైష్ణవసత్కృతమై, యెనయు భవద్దర్శనంబు । నీవె మహాత్మా. 706

వ. అది యెట్టి దనిన. 707

క. అనఘ సకలేంద్రియగుణాం, జనమును భక్తప్రియంబు । జలదశ్యామం
బును సౌందర్యసమగ్రము, ననుపమమును నిఖిలమంగళావహ మగుచున్. 708

వ. మఱియును. 709

---

1. 'ధర్మపాలాయ సద్గతఫల' అ. ప్ర. 2. 'భూతివర్చసే పితృదేవాయ వాగ్విభూతయే నివృత్తాయ వరహృషీకేంద్రియాత్మనే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమస్తే' వ్రా. ప్ర. 3. నిర్వికల్ప మేధసేహం కృతాత్మనే' వ్రా. ప్ర.

సీ. అలికులోపమలస । దలకశోభిత మగు, నమృతాంశురేఖాని । భాననమును
సమకర్ణదివ్యభూ । షాప్రభాకలితంబు, సుందరభ్రూనాస । సురుచిరంబు
సలలితకుందకు । డ్మల[1]సన్నిభద్విజ, పూరితస్నిగ్ధక । పోలయుగము
పద్మపలాశశో । భనలోచనంబును, మందస్మితాపాంగ । సుందరమును
తే. సస్మితాలోకసతతప్ర । సన్నముఖము, గంబుసుందరరుచిరమం । గళగళంబు
హరిమణీకుండలప్రభా । పూరకలిత, చారుమృగరాజసన్నిభ । స్కంధయుతము.

వ. మఱియు శంఖచక్రగదాపద్మకలితాయతబాహుచతుష్టయంబును వైజయంతీవనమాలికాకౌస్తుభమణిశ్రీవిరాజితంబును నిత్యానపాయిని యయినయిందిరాసుందరీరత్నపరిస్పందంబునం దనరి తిరస్కృతనికషోపలం బైనవక్షస్స్థలంబును నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసంబులం జంచలంబు లైనవళిత్రయరుచిరప్రకాశమానదళోదరంబును బూర్వవినిర్గతనిఖిలవిశ్వంబునుం బ్రవిష్టంబు సేయు రీతి నొందు సలిలావర్తసన్నిభగంభీరనాభీవివరంబును బంకజకింజల్కవిభాసితదుకూలనిబద్ధకనకమేఖలాకలాపశోభితశ్యామపృథునితంబబింబంబును గదళీస్తంభ రుచిరోరుయుగళంబును సమచారుజంఘంబును నిమ్నజానుయుగళంబును బద్మపత్రాభాసురపాదద్వయంబును మదీయాంతరంగతమోనివారకనిర్మలచంద్రశకలసన్నిభనఖంబును గిరీట కుండల గ్రైవేయ హార కేయూర వలయముద్రికా కాంచీనూపురాదివివిధభూషణభూషితంబును నిరస్తసమస్తజనసాధ్వసంబును భక్తజనమనోహరంబును సర్వమంగళాకరంబును నైనభగవద్దివ్యరూపంబు నాదిమసజ్జనసన్మార్గప్రదర్శకుండ వైననీవు మాకుం జూపి మమ్ముం గృతార్థులం జేయు మని వెండియు నిట్లనియె. 711

సీ. ఆత్మకుం బరిశుద్ధి । నర్థించువారికి, ధ్యేయవస్తువు భవ । ద్దివ్యమూర్తి
యంచితస్వర్గరా । జ్యాభిషిక్తుల కైన, సమధికస్పృహణీయ । తముఁడ వీవు
సద్భక్తియుతభక్త । జనసులభుండవు, దుష్టాత్ములకుఁ గడు । దుర్లభుండ
వాత్మదర్శనులకు । నరయ గమ్యుండవు, నైన యర్థి విలసిల్లు । దనఘచరిత
తే. యిట్టినిఖిలదురారాధ్య । నీశు నిన్ను, నెఱయ సుజనుల కైన వ । ర్ణింప రాదు
వఱల నెవ్వఁడు పూజించు । వాఁడు విడువఁ, జాలునే పద్మదళనే । త్రప్రసచ్చరిత్ర.

చ. ఎనసినభక్తియోగమున । నే భవదీయపదాబ్జమూలము
న్ననయముఁ బొందువాఁడు చటు । లాగ్రహభీషణవీర్యశౌర్యత
ర్జనములచే ననూనగతి । సర్వజగంబులు సంహరించున
య్యనుపముఁ డైనకాలునిభ । యంబును బొందఁడు దాను గావునన్. 713

తే. ఇట్టినీపాదమూలంబు । లెవ్వఁడేనిఁ, బొంది ధన్యాత్ముఁడౌ నట్టి । పుణ్యుఁడొందు
మనములోపలఁ గోరునే । మఱచియైన, నవ్యయానంద గోవింద । హరిముకుంద.

1. నిభద్విజకంబు.

క. హరి నీభక్తులతోడను, నిరుపమగతిఁ జెలిమి సేయు నిమిషార్థముతో
సరి గాదు మోక్ష మనిన న, చిరశుభమగు మర్త్యసుఖము ల్చెప్పఁ గ నేలా. 715

క. దురితవినాశకపదపం, కరుహ భవత్కీర్తిరత్నచయబాహ్యాం
తరసేకధూతకల్మష, పురుషులు ధరమీఁదఁ దీర్థభూతులు గారే. 716

వ. అట్టిభూతదయాసమేతులును రాగాదివిరహితచిత్తులును నార్జవాదిగుణయుక్తులును నయినభాగవతజనులసంగంబు మాకుం గలుగఁజేయు మిదియ మమ్ము ననుగ్రహించుట యని వెండియు ని ట్లనియె. 717

చ. సరసిజనాభ సత్పురుషసంగసముంచితభక్తియోగవి
స్ఫురణ ననుగ్రహింపఁబడి శుద్ధము నొందినవానిచిత్త మ
స్థిరబహి[1]రంగముం గనదు చెందదు భూరితమస్స్వరూపసం
సరణగుహాగతంబుఁ గనఁ జాలు భవన్మహనీయతత్త్వమున్. 718

వ. అది యెట్టి దనిన. 719

సీ. అరయంగ నేమిటియందు నీవిశ్వంబు, విదిత మై యుండు నీవిశ్వమందు
నేని ప్రకాశించు నెప్పుడు నట్టి స్వ, యంజ్యోతి నిత్యంబు నవ్యయంబు
నాకాశమును బోలి యవిరళవ్యాపక, మగునాత్మతత్త్వంబు నధికమహిమ
నమరుపరబ్రహ్మ మగు నని పల్కు యి, ట్లనియె నవిక్రియుం డైనవాఁడు
తే. నెవ్వఁ డాతఁడు దనయందు నెపుడు నాత్మ, కార్యకరణసమర్థంబు గానిభేద
బుద్ధిజనకంబు నాఁ దగుభూరిమాయఁ, జేసి విశ్వంబు సత్యంబు గా సృజించె.

ఆ. మరల మరలఁ బెక్కుమాఱు లీవిశ్వంబు, జననవృద్ధివిలయసంగతులను
నందఁజేయుచుండు నట్టియీశ్వరుఁడ వై, తనరునిన్ను నాత్మతత్త్వము గను.

వ. తెలియుదు మని వెండియు ని ట్లనియె యోగపరాయణు లగువారు శ్రద్ధాసమన్వితు లై క్రియాకలాపంబుల నంతఃకరణోపలక్షితం బయినభవదీయరూపంబు యజింతురు వారు వేదాగమతత్త్వజ్ఞానులు ని వాద్యుఁడవును ననాదియు నద్వితీయుండవును మాయాశక్తియుక్తుండవు నై విలసిల్లుచుండుదు వట్టిమాయాశక్తిచేత. 722

సీ. చతురాత్మ సత్త్వరజస్తమోగుణములు, వరుస జనించెను వానివలన
మహదహంకారతన్మాత్రనభోనిల, దనలజలావనిమునిసుపర్వ
భూతగణాత్మకస్ఫురణ నీవిశ్వంబు, భిన్నరూపమున నుత్పన్న మయ్యె
దేవ యాగతి భవదీయమాయ నుజేసి, రూఢిఁ జతుర్విధరూప మైన
తే. పురము నాత్మాంశమునఁ జెందుపురుషుఁ డింద్రి
యములచే విషయసుఖము లనుభవించు
మహిని మధుమక్షికాకృతమధువుఁ బోలి

---

1. రగ్గముం.

నతనికి విజ్ఞాతుఁ డను పేరఁ దనరువాఁ, డజ్ఞాతచేష్టితుఁ డగు సఖుండు గలఁడు
నా పురంజనుండు పురరాజ్యేప్సి యై ధరాచక్రంబు గలయంగ సంచరించి
తన కనురూప మై పెంపొందు పుర మొండు, వీక్షింపఁ జాలక విమనుఁ డగుచు

తే. నేపురము లుర్విఁ బొడఁగనె నా పురములు
గామములఁ గోరు తనకు నక్కామములను
బొందుటకు వానిని ననర్హములు గాఁ దనమ
నమునఁ దలఁచి యొకానొకనాఁ డతండు. 742

వ. చనుచున్నసమయంబున హిమవత్పర్వతదక్షిణసానువులందు.

సీ. వరనవద్వారకవాటగవాక్షతో, రణదేహళీగోపురముల నొప్పి
ప్రాకారయంత్రవప్రప్రతోళీపరి, ఖాట్టాలకోపవనాళిఁ దనరి
సౌవర్ణరౌప్యాయసఘనశృంగంబుల, రమణీయవివిధగేహముల మించి
రథ్యాసభాచత్వరధ్వజక్రీడాయ, తనసుచైత్యాపణతతిఁ దనర్చి

తే. మరకతస్ఫటికవిడూరమణివినూత్న, ముక్తికాయుతఖచితహర్మ్యములు గలిగి
విద్రుమద్రుమవేదుల వెలయునొక్క, పురముఁ గనె భోగవతి కెనఁబోలుదాని.

వ. ఇట్లు గనుంగొని యనంతరంబ ముందటం బురబాహ్యాంతరంబున దివ్యద్రుమ
లతాకుంజపుంజంబును సమదవదద్విహంగమభృంగకులకోలాహలసంకులజ
లాశయశోభితంబును హిమనిర్ఝరబిందుసందోహపరిస్పందకందలితనందనమలయ
మరుచ్చలితప్రవాళవిటపనళినీతటంబును బాంథజనమనోరంజనాహ్వానబుద్ధిజ
నకకలహంసరాజకీరకోకిలాలాపవిరాజమానంబును మునివ్రతానావిధవనమృగ
వ్రాతబాధారహితంబును నైనపురబాహ్యోద్యానవనంబునందు యాదృచ్ఛికం
బుగ నేకైకశతనాయకం బైనయువదశకంబును బంచముస్తకసర్పప్రతీ
హారుండును దోడ రాఁ జనుదెంచుచున్న భర్త్రన్వేషిణియుం గామరూపిణియు
నవోఢయు నగునట్టి. 745

సీ. ఘనసమవిన్యస్తకర్ణకుండలరుచుల్, గండభాగంబుల నిండి పర్వఁ
దమ్మిఱేకులసిరిఁ దట్టుముట్టాడఁగఁ జాలు, మెఱుఁగుఁగన్నులు దలఁదిరిగి రాఁగ
జఘనసంకలితపిశంగసిచయద్యుతి, కనకకాంచీరుచిఁ గరము పెనుపఁ
జరణసరోజభాసురచలన్నూపుర, ఝణఝణధ్వని నర్మసరణిఁ జూప

తే. లలితయౌవనలక్ష్మివిలాసభాసు, రోదయద్యంజితప్రభాయుక్తపీన
సమనిరంతరకుచకుడ్మలముల వ్రీడఁ, జెంది పయ్యెదఁ గప్పుచు నేఁగుచుండి.

వ. మఱియును బాలయు సుదతియు గజగామినియు నగు నయ్యొక్క ప్రమదోత్తమం
గాంచి. 747

క. తర మిడి ప్రేమోన్నత మై, మరువిండుల కొమరు నగు భ్రూయుగములు గలతరుణిన్
సరసాపాంగవిలోకన, శరపరివిద్ధాంగుఁ డగుచు జనవిభుఁ డనియెన్. 748

క. ఎవ్వరిదానవు జనకుం, డెవ్వఁడు పే రేమి భృత్యు లీపదియొకరుం
డెవ్వరు సతు లెవ్వరు మఱి, యివ్వనమున నుండఁ గార్య మెద్ది మృగాక్షీ. 749

క. భవదీయపురస్సరుఁ డగు, నవనాశనుఁ డెవ్వఁ డతికృపామతి నాకున్
వివరింపు మనుచు వెండియు, ధవళేక్షణఁ జూచి ధరణీధవుఁ డిట్లనియెన్. 750

సీ. తరళాక్షి పతి యగు ధర్ము నన్వేషింపఁ, జరియించు హ్రీయను సతివో కాక
రుద్రు నన్వేషించు రుద్రాణివో కాక, బ్రహ్మను వెదకు భారతివో కాక
నారాయణుని భక్తిఁ గోరి యన్వేషించు, నిందిరవో కాక యెవ్వ రీవు
త్వత్పాదకామనత్వమునను సంప్రాప్త, సకలకాముం డగు నరసు నట్టి
తే. వాని వెదకెదు తగ నిది భవత్కరాగ్ర, సద్మకోశంబు దెసఁ బడఁ బఱిత మయ్యె
నాకు నెఱిఁగింపఁ దగుదు వివేకచరిత, యని నృపాలుఁడు మఱియు నిట్లనియె సతికి.

క. కర మొప్పఁగ నీ విటు భూ, చర వగుటను హ్రీవి శివవు శారదవును సా
గరకన్యవుఁ గాకుండుటఁ, దరుణీ పొడగంటి నని ప్రశంసించి పలికెన్. 752

సీ. మొనసి యదభ్రకర్ముఁడ నైన నాచేత, నిపుడు పాలిత మైన యీపురంబు
సరసిజోదరుని భుజాపాలితోదాత్త, లలిత వైకుంఠ మలంకరించు
నిందిరాసుందరీచందంబునను నీవ, యలంకరింపఁ గడంగు పంకజాక్షి
యది గాక తావకీనాపాంగరుచి మోహి, తాంతరంగుండ నైనట్టి నన్ను
తే. మహితసవ్రీడభావసన్మందహాస, చారువిభ్రమభ్రూలతాప్రేరితుఁడుగఁ
దనరు భగవంతుఁ డగునట్టి మనసిజుఁడు, పడఁతి యుడుగక పీడింపఁ దొడఁగె నిపుడు.

వ. కావున. 754

చ. తరుణి సుతారలోచనయుతంబును మంజుసుధాసమానభా
షురమృదువాక్యయుక్తమును శోభితకోమలలంబమానసుం
దరచికురాభిరామము నుదారము నైన భవన్ముఖాబ్జమున్
సురుచిరలీల నెత్తి నను జూడుము సిగ్గును జెంద నేటికిన్. 755

వ. అని యివ్విధంబున నధీరుండై పలుకు పురంజనుం జూచి యా ప్రమదోత్తమ వీర
మోహిత యై సస్మితానన యగుచు నానందంబు నొంది యిట్లనియె. 756

క. పురుషవర నాకు నీకును, గురువును నామమును గులముఁ గోరి యెఱుఁగ నీ
పురమున నుండుదుఁ గాకీ, పురమును నిర్మించినట్టి పురుషు నెఱుంగన్. 757

క. వీరలు నాసఖు లీలలు, నారత్నము లార్యవినుత నాచెలు లీవృ
ద్ధోరగ మే నిద్రింపఁగ, ధీరత మేల్కాంచి పురము ధృతిఁ బాలించున్. 758

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 759

సీ. మనుజనాయక నీవు మద్భాగ్యవశమున, నిటకు నేతెంచితి విపుడు నీకు
మంగళం బగు నీవు మహితేంద్రియగ్రామ, భోగ్యంబు లగు కామపుంజము లను
నర్థి సంపాదింతు వనఘాత్మ యీనవ, ద్వారప్రయుక్త మై తనరు పురము

¹నీవు గైకొని యేలు ♦ నీకంటె దీనికి, నధిపుఁ డన్యుండు లేఁ ♦ డనఘ యిందు
తే. వరగుణాన్వితమై నకామవముల ననుభవ, ²వింపఁగా సమర్థత నధిష్ఠింపు మేలిమిఁ
గోరికం జెంద్రియులు నెవ్వరైనాకు, నరసినాఁడఁగ వనుజేంద్ర యదియుఁగాక.
వ. మఱియు రతిజ్ఞానవిహీనుండు నకోవిదుండు నిహపరచింతాశూన్యుండుఁ బశుప్రాయుండుఁ ద్వారవ్యంగు నైనవాని నెవ్వని వరియింతు గృహస్థాశ్రమమందు ధర్మార్థకామ మోక్షప జానందంబులునుయశంబును ³యతివేద్యంబును గానిజన్మమోహీనపుణ్యలోకంబులును గలుగుఁ బిత్రుదేవర్షి మనుష్యభూతగణంబులకుం దనకు నలోకంబున గృహస్థాశ్రమంబు సర్వశ్రేష్ఠమగుం గావున యాశ్రమంబుండు గావున వదాన్యుండవు వీరవిఖ్యాతుండవు ప్రియదర్శనుండవు స్వాంతపాపుండవు నగు భోగిభోగసదృశభుజాదండంబులచే నొప్పు భవాదృశుం దగిలి మాదృశయగుకన్య వరియింప కుండునే యని వెండియు. 761
క. కరుణారసపరిపూర్ణ, స్ఫురితస్మితరుచివిలోకపుంజము చేతం
గర మర్థి దీనజనభయ, హారణుఁడవై సంచరింప ♦ నఖిలజగములన్. 762
క. అని యీగతిఁ బలికినయా, వనజాక్షిఁ బురంజనుండు ♦ వరియించి ముదం
బున నన్యోన్యము మైత్రిం, దనరుచుఁ దత్పురము సొచ్చి ♦ ధన్యుం డగుచున్.
చ. శతసమకాల ముప్పురి నజస్రము భూరిసమస్తసౌఖ్యసం
గతులఁ దనర్చి వందిజనగాయకసద్వినుతోరుగానమో
దితమతి నొప్పి సుందరసతీజనసేవితుఁడై నృపాలకో
చితలలితస్థలంబుల వసించుచుఁ గ్రీడలు సల్పుచుండఁగన్. 764
క. నరనాథుఁడు లోకభయం, కరగతి వర్తించు గ్రీష్మకాలము దోఁపం
దరళలహరీ⁴మనోహర, వరహ్రదినిసలిలమందు ♦ వసియించెఁ దగన్. 765
వ. ఇట్లు వసియించి కతిపయదినంబు లరుగుసమయంబున. 766
సీ. అవనీశ్వరోత్తమ ♦ యప్పురంబున నాల్గు, దిక్కుల నాల్గు ద్వారములు వినుము
తూర్పుదిక్కున నైదును దక్షిణోత్తరంబుల రెండుఁ బశ్చిమంబునను రెండుఁ
గాఁగ నాతొమ్మిది గవఁకుల నుపరిది, క్కున నేడుఁ గ్రిందిదిక్కునను రెండు
నయి యుండు మఱి వానియందుఁ బృథగ్విధ, విషయగత్యర్థమై ♦ వెలయునీశ్వ
తే. రుండొకండరయఁ గలండు రూఢిఁ దత్పురంబుఁ బాలించు నట్టిపురంజనుండు
నాపురద్వారనవకంబునందులోన, నర్చిర్ద్వారసంచరమందు వరుస. 767
వ. ఖద్యోతయు నావిర్ముఖియు ననునామంబులు గలద్వారయుగంబున ద్యుమత్సఖుండై విభ్రాజితాఖ్యజనపదంబును బొందు వెండియు నళినియు నాళినియు

1. నందును వసియించి యనుదినంబునుమన్మనోభీష్టనిరతమై ప్రాభవనమున; నందు నా చెలులచే నభిమతకామముల్, నెమ్మినరిందమ నీకుఁగూరు. 2. వించుచును సమర్థత. 3. హృద్యంబులు గాని, 4. యుతమనో, హరశీతలసలిలహ్రాదమునందు వసించెన్.

నను వేళ్లు గలవాకిళ్లు రెంటియందు నవధూతసఖుం డై సౌరభరూపంబు లయిన
విషయంబులం బొందు మఱియు ముఖ్యానామకం బైన ప్రధానప్రాగ్ద్వారంబున
రసజ్ఞావిపణాన్వితుం డై యాపణబహూదనంబు లనువిషయంబుల నొందుఁ బితృ
హూనామకం బయినదక్షిణద్వారంబున శ్రుతధరాన్వితుం డై దక్షిణపాంచాలం
బనురాష్ట్రంబు నొందు దేవహూనామకం బయిన యుత్తరపు వాకిట శ్రుతధరా
న్వితుం డై యుత్తరపాంచాలం బనురాష్ట్రంబు నొందు వెండియుం బడమటి
వాకిళ్లు రెంటియందు నాసురీనామకం బైనవాకిట దుర్మదసమేతుం డై గ్రామక
నామకం బైనవిషయంబును నిరృతినామకం బయినవాకిటియందు లుబ్ధక
యుక్తుం డై వైశసం బను విషయంబు నొందు చుండు వెండియుం బురంజనుం
డప్పురంబునం బౌరజనంబులందు నిర్వాక్పేశస్కరు లన నిద్దఱంధులు గలరు
వారలచేత గమనకరణంబులను క్రియల నొందుచు నంతఃపురగతుం డగునప్పుడు
విషూచీసమన్వితుం డై జాయాత్మజోద్భవంబు లైనమోహప్రసాదహర్షంబుల
నొందు చుండు నవ్విధంబునం గర్మాసక్తుం డగుఁ గామాత్మకుండు నై బుద్ధి యను
మహిషిచేత వంచితుం డయ్యె నక్కామినియు. 768

సీ. పానంబు సేసినఁ ♦ దానుఁ బానము సేయుఁ, గుడిచినఁ దానును ♦ గుడుచు మఱియు
భక్షింపఁ దానును ♦ భక్షించు నడచిన, నడచును నవ్విన ♦ నవ్వు నేడ్వ
నేడుచుఁ బాడినఁ ♦ బాడు విన్నను వినుఁ, జూచినఁ జూచుఁ గూ ♦ ర్చున్న నుండు
దుఃఖింప దీనుఁ డై ♦ దుఃఖించు నిలిచిన, నిలుచు నిద్రింపంగ ♦ నిద్ర వోవు
తే. ముట్టినను ముట్టు మూర్కొన్న ♦ మూరుకొనును
బలుకఁ బలుకును బవళింపఁ ♦ బవ్వళించు
హర్షమును బొంద నాత్మను ♦ హర్ష మొందు
మోదమును బొంద దానును ♦ మోద మందు. 769

వ. ఇవ్విధంబున నతండు మహిషీవిప్రలబ్ధుండును వంచితస్వభావుండును నై పారవ
శ్యంబునం జేసి యజ్ఞుండును నితరేచ్ఛావిరహితుండును నై క్రీడామృగంబుచా
డ్పున వర్తించుచు నాపురంబునఁ గాఁపురం బుండఁ గొన్నిదినంబుల కాపురంజ
నుండు ధనుర్ధరుం డై. 770

సీ. పంచాశ్వయుక్తంబు ♦ పంచబంధనముఁ జ, క్రద్వితయమును యు ♦ గద్వయంబు
నాశువేగంబు నే ♦ కాక్షంబు కూబర, ద్వయముఁ [1]బతాకాత్రి ♦ తయయుతంబు
నేకప్రగ్రహమును ♦ నేకసారథికంబు, సప్తవరూథంబు ♦ స్వర్ణభూష
మును బంచవిక్రమ ♦ మును నేకనీడంబుఁ, బ్రకటపంచప్రహ ♦ రణము నయిన
తే. రథము కాంచనరచితవ ♦ ర్మము ధరించి, విలసదక్షయతూణీర ♦ కలితుఁ డగుచుఁ
గడఁక దీపింప నెక్కి యే ♦ కాదశప్ర, సంఖ్యసేనాసమేతుఁ డై ♦ సరభసముగ.

1. 'ద్వితయపతాకయుతము' వ్రా. ప్ర.

వ. పురంబు వెడలి పంచప్రస్థం బనువనంబునకుం జని యందు విడువ రానిమహిషిని విడిచి మృగయాసక్తుం డై తృప్తుం డగుచు ధనుర్బాణంబులు ధరియించి సంచరించుచు నాసురవర్తనంబునం దగిలి ఘోరాత్ముండు నదయుండు నై నిశాతసాయకంబులచేత నమ్మృగవ్రాతంబులం బరిమార్చె రాజులకు మృగయావినోదంబు విహితానుష్ఠానం బగు చుండ నాసురవృత్తి యెట్లయ్యె నని యంటివేని నది రాగప్రాప్తం బగుటను విహితంబు [1]గాదు వినుము శ్రాద్ధాదులందే ప్రఖ్యాతశ్రాద్ధదివసంబులయందే రాజైనవాఁడే మేధ్యంబు లయినపశువులనే వనంబునందే యథోపయుక్తంబుగానే వధియింపం జను ననునియమమాత్రంబు గలదు గావున జ్ఞానియైనవిద్వాంసుండ యాచరింపండుగాక యాచరించినం గర్మానుష్ఠానజనితం బయినజ్ఞానంబునంజేసి యందుఁ బొరయం డట్లు గాక నియమోల్లంఘనంబునం గర్మాచరణుం డగువాఁ డభిమానంబు నొంది. కర్మబద్ధుండై గుణప్రవాహపతితుండును నష్టప్రజ్ఞుండును నై యధోగతిం గూలు నిట్లగుటంజేసి సాధుజనులకు సర్వప్రకారంబుల నాసురవృత్తి మానం దగు నని వెండియు నిట్లనియె నంతం బురంజనుం డవ్వనంబున. 772

క. వరచిత్రపక్షసునిశిత,శరములచే శశ వరాహ చమరీ రురు కా
సరంగవయ శల్య హరిణీ, కరి హరి వృక ఫుండరీక కపి ఖడ్గములన్. 773

వ. వధియించి మఱియును. 774

సీ. వరుస మేధ్యామేధ్యవనమృగంబుల[2]ఘృణ, సన దుస్సహక్రీడ సంహరించి
శ్రమయుక్తుఁ డై వేఁట చాలించి మరలి మం,దిరమున కర్థి నేతెంచి యందు
సముచితస్నానభోజనకృత్యములు తీర్చి, యతివిశ్రమమున శయానుఁ డగుచుఁ
బరిమళమిళితధూపవ్రాతవాసిత,సర్వాంగుఁ డగుచు స్రక్చందనములు
తే. వివిధభూషణచేలముల్ వెలయఁ దాల్చి
తనమనోహరియందుఁ జిత్తంబు వెట్టి
తుష్టుఁడును హృష్టుఁడుఁ మఱి ధృష్టుఁ డై య
నన్యజాకృష్టచిత్తుండు నై రతిప్ర
సంగకౌతుక మాత్మను దొంగలింప. 775

వ. అంత స్వకీయప్రాణవల్లభ యగుమహిషియందు మనంబు నునిచిన నావరారోహాయు గృహమేధినియు నయినగృహిణిం గానక విమనస్కుం డై నిజాంతఃపురకామినులం గనుంగొని యిట్లనియె. 776

క. రామాజనసంఘములా, రా మానవతీలలామ రామామణి నా
రామకృప వడసి మెలఁగుదు, రా మానుగఁ గుశలమా పరామర్శింపన్. 777

ఉ. సారవివేకలార గృహసంపద [3]లీ యెడఁ బూర్వరీతి చే

1. 'గాద యినను బ్రఖ్యాతతిథినివసంబులయందే' వ్రా. ప్ర. 2. గృహాజవదుస్సహ. 3 లంచుబురాతనక్రియన్

నారయఁ గా రుచింపవు గృహస్థునకుం గృహమందు మాత గా
నీ రమణానుకూలరమణీమణి యై తన రారుభార్యగా
నీ రుచి నొంద కున్నఁ గన నేర్చునె తద్గృహమేధిసౌఖ్యముల్. 778

779

వ. అదియునుం గాక.

క. పొగ డొందుజనని గానీ, తగవున వర్తింపనట్టిదయితయ కానీ
తగ నుండనిగృహమున నుం, టగుఁ జక్రవిహీనరథమునం దుం టరయన్, 781

వ. కావున.

చ. తలకొని నాకుఁ దాను సుపథంబునఁ బజ్జ జరింపఁ జేసి సం
చలదురుదుర్భరవ్యసనసాగరమగ్నుఁ డనైననన్ను ని
శ్చలమతి నుద్ధరించి యనిశంబును మత్ప్రియ యైనభార్య యే
వలనఁ జరించు చున్న దనివారణ నాకెఱిఁగింపరే దయన్. 782

క. అనవుడు విని యక్కాంతలు, జనపతి కి ట్లనిరి రాజసత్తము యిదిగో
దనకొంగైనను బఱపుగ, నొనరింపక నేలఁ బొరలు చున్నది వగలన్. 783

తే. ఏమికతమున నున్నదో యెఱుఁగ మేము, నీవునూడుమటన్న నా భూవరుండు
నేలఁ బడిపొరలెడుభార్యఁ బోలఁజూచి, మనములో దుఃఖతాపంబు మల్లడింప. 785

వ. అంత.

ఆ. జలజనేత్ర ప్రణయసంజాతరోషభా, వమున నయినయట్టివక్రదృష్టి
జనవిభుండు సూచి యనునయకోవిదుఁ, డగుచు సప్రయోగహాసిఁ జేరి. 786

క. పొలఁతుకఁ దనయుత్సంగం, బుల నిడి తత్పాదయుగళమును నంటుచు మం
జులమృదుభాషణముల నా, లలనామణిఁ జూచి పలికె లాలన మొప్పన్. 787

చ. రమణిరొ భృత్యులందు నపరాధము గల్గిన నాయకుల్ స్వప
క్షముఁ దలపోసి యుగ్రతరశాసనముం దగి చేయ రట్లు గా
క మనములోనికిన్కఁ దమకంబున నాజ్ఞ యొనర్చ రేని ని
క్కముగ ననుగ్రహించుటయ కాక తలంపఁగ నాజ్ఞసేయుటే. 788

క. కమలానన బాంధవకృ, త్యముఁ దలఁపక రోషచిత్తుఁ డగుకుటిలాత్ముం
సమదామర్షుఁడు నీతిక్రమరహితుఁడు నైనవాలుఁ గా నెన్నఁ దగున్. 789

790

వ. అని వెండియు నిట్లనియె సుదతీ హృదయేశ్వరి వైననీవు.

మ. సరసోదారసుధారసోపమవచశ్చాతుర్యసౌభాగ్యమై
హరినీలోపమకోమలాలకయుతం బై విభ్రమభ్రూలతా
పరిజుష్టస్మితసద్విలోకనము నై భాసిల్లుయుష్మన్ముఖాం
బురుహంబుం భవదీయదాసునకుఁ బూఁబోఁడీ కృపం జూపవే. 791

క. విను వీరపత్ని నీయెడ, నయంబును బ్రాహ్మణులును హరిభక్తులుఁద

కృ-ను నితరు లెగ్గు సేసిన, వనితా శిక్షింతు నెంతవారల నయినన్. 792

క. ఈముల్లోకములందును, నామనమున రోష మొదవినన్ భయరహితుం
డై మదిలోఁ బరితోషము,తో మెలఁగెడువానిఁ గానఁ దోయజనేత్రా. 793

సీ. ఇందీవరేక్షణ యే నెందు భవదీయ,తిలకవిరహితముమలినయుతము
హర్షశూన్యంబ మదనప్రకాశకమున్నై, యత్యమర్షయుతంబునయినముఖము
గళితాశ్రుబిందుసంకలితసంచితశోభ, మానవీన స్తనమండలమును
రమణీయతాంబూలరాగవిహీన మై,నట్టిసుపక్వబింబాధరంబు

తే. గాఁగ నిట్లుంట కిపు డేమికతము నాకు, నర్థి నెఱిఁగింపవేమృగవ్యసన మంది
యబల నీ కెఱిఁగింపక యరిగినట్టి,తప్పు సైరించి కావంగ దగుదు నేను.

క. వనితాజనపరవశుఁ డై, మనసిజశర బాధ్యమానమానసుఁ డగువా
నిని దగఁ గర్యార్థము,లను భజియింపక తొలంగులలనలు గలరే. 795

వ. అనుచుం దదీయవిభ్రమవశంగతుం డై పలికిన విని 796

క. కంజాతపత్త్రనేత్ర పు,రంజను దెస రోషముడిగి రమణీయశ్రీ
మంజులమృదూక్తుల మనము, రంజించుచుఁ బలికె సదనురాగ మెలర్పన్.

వ. అంత. 798

సీ. అమ్మహాదేవి నెయ్యంబున మంగళ,స్నాతయై మృదులవస్త్రంబు గట్టి
స్రక్చందనాదిభూషణములు ధరియించి, కమనీయమోహనాకార యగుచుఁ
బతికడ నిలిచిన నతఁడు సంతుష్టాంత,రంగుఁ డై యభ్యంతరమున నుండి
యన్యోన్యసరసగాఢాలింగనంబులు, గావించి గోప్యవాక్యముల చేత

తే. నతఁడు ప్రమదాపరిగ్రహవ్యసనమునను
గడఁక నపకృష్టఘనవి వేకంబు గలిగి
పగలు రేయని ప్రొద్దు లేర్పఱుప రాక
యెనసి యాయుర్వ్యయంబు దా నెఱుఁగఁ డయ్యె. 799

వ. మఱియు నతం డున్నద్ధమదుండును మహామనుండును నర్వాశయ్యాశయానుం
డును మహిషీభుజోపధానుండును నై యజ్ఞానాభిభూతుం డగుటం జేసి స్వరూప
భూతపరమపురుషార్థంబు నెఱుంగక నిజమహిషియె పరమపురుషార్థంబు గాఁ
దలంచుచు రమించుచు గామకశ్మలచిత్తుం డైన నతనికి నవయౌవనం బైన
కాలంబు క్షణార్థంబునుంబోలె గతం బయ్యె నంత. 800

క. విశదయశోజలనిధి యా, శశిముఖి యగుభార్యవలన సమ్మతి నేకా
దశశతపుత్త్రుల రణక,ర్కశ దేహులఁ గాంచి కౌతుకంబున మఱియున్. 801

క. గురుశీలౌదార్యగుణో, త్తరలను సల్లలితగుణకదంబలఁ బ్రియలన్
వరకులపావనల దశో, త్తరశతదుహితలను గాంచెఁ దత్సతివలనన్ 802

వ. ఇటు పుత్త్రపుత్త్రికాజనంబులం గని యున్నంత. 803

క. విను మాలినియాయువతులో, ననుసర్గం బరగెనంత। నరపతికులవ
ర్ధను లగుసుతులకుఁ బరిణయ, మొనరించెన్ సదృశ లయిన।యువిదలతోడన్.

క. నరనాథుఁ డాఁడుబిడ్డల, వరరూపవయోవిలాస। వైభవములచేఁ
బరఁగినవిజతనయసదృశ, వరులకు సంప్రీతితో వి।వాహము చేసెన్. 805

వ. అట్లు వివాహంబులు గావించియున్న సమయంబున. 806

క. విను తత్సుతులొక్కొకనికి, ననయముఁ బాంచాలదేశ।మండలిఁ బౌరం
జనకులవర్ధను లగుచున్, జనియించిరి నూర్వు రేసి। శౌర్యబలాఢ్యుల్. 807

ఆ. అనఘ యట్టిరిక్థ।హారులు గేహకో,శానుజీవయుతులు। నుసయట్టి
నందనాదులందుఁ జెందినమమత ని,బద్ధుఁ డయ్యె నంతఁ। బార్థివుండు. 808

చ. తిర మగునిష్ఠతో నతఁడు। దీక్షితుఁడై పశుమారకంబులు
న్నరిది భయంకరంబులును। నైనమఖంబులఁ బెక్కు సేసి యా
దరమున నీవునుంబలెను। దత్తదనూనఫలాప్తికాముఁడై
సురపితృభూతసంఘము ననసూయఁ దనర్ప భజించె భూవరా.

వ. ఇట్లాత్మహితంబులైనకర్మంబులయం దనవహితుండును గుటుంబాసక్తమానసుండును నై యున్నయతనికి విరోధి యై ప్రియాంగనాజనంబులకు నప్రియం (బగుకాలంబు సంభవించినం) జండవేగవిఖ్యాతుం డనుగంధర్వాధీశుండు షష్ట్యుత్తరశతత్రయసంఖ్యాకు లైనగంధర్వులును నందఱ గంధర్వీజనంబులును (సితాసితవర్ణంబులు గలిగి మిథునీభూతు లగుచు) ననుగమింపం జనుదెంచి (స్వపరిభ్రమణంబుచేతనే సర్వకామంబుల నిర్మితం బగు) నాపురంబు నిరోధించిన నప్పుడా చండవేగానుచరులైన గంధర్వులా పురంజనుపురంబు [1]వ్యాకులత్వంబు నొందించుచు నపహరింప నుపక్రమించుసమయంబునఁ బురంజనపురాధ్యక్షుం డైన ప్రజాగరుం డనువాఁడు వింశత్యుత్తరసప్తశతంబు లైన గంధర్వగంధర్వీజనంబుల నివారించి బలవంతుండై సంవత్సరశతంబు యుద్ధంబు గావించి యొక్కరుం డయ్యు నప్పెక్కండ్రతో నిట్లు పోరి క్షీణుం డైనం బురంజనుండు దాన నిలిచి తత్పురంబున నల్పసుఖంబు ననుభవించుచుఁ బాంచాలదేశంబులందు నిజపార్షదులచేత నానీతంబు లైన పదార్థంబుల నొందుచుం గామినిజనసమేతుం డై భయపర్యాలోచనంబు సేయ నేరక రాష్ట్రపురబాంధవసమేతుం డై యార్తి నొంది చింతాక్రాంతుఁ డై యుండె నంత. 810

క. అనయంబు, గాలపుత్త్రిక, యనునొకకామిని వరేచ్ఛ। నఖిలజగంబుం
దనయంతఁ గలయఁ దిరుగుచుఁ, జని చని యొకనాఁడు రాజ।సత్తమ వింటే.

సీ. అనఘాత్మ రాజర్షి। యైనయయాతికుమారకుం డయినట్టి। పూరుచేత
వరియింపఁగాఁ బడి। వల నొప్ప నతనికి, వర మిచ్చి దౌర్భాగ్య।వశత నొంది

1. 'ఁబర్యాయంబున విశీర్ణత్వంబు నొందిం' వ్రా. ప్ర.

ప్రఖ్యాతి గనుట దౌర్భాగ యనుపేరను, జరం గన్యకాకాంత నే పురుషవరుఁడు
వరియింపఁడయ్యె నా తరుణియు నొకనాఁడు గరమొప్ప బ్రహ్మలోకమునను౦డి

తే. వసుధ కేతెంచి విను బృహద్వ్రతుండ వయిన
నన్ను వరియింపఁ గోరి మన్ననమునఁ గామ
శరవిమోహిత యై వేఁడ గరము నేను
సమ్మతింపక యున్న రోషమున నలిగి. 812

వ. ఇట్లను మునీంద్రా మదీయాశావిముఖుండ వైన నీకు నేకత్రావస్థానంబు లేక యుండుం గాక యని శపించి విహతసంకల్ప యై మదుపదేశంబునం జని యవ
నేశ్వరుండును భయనామకుండును నయినవానిం గదిసి యిట్లనియె. 813

క. అవనీపతి భయనామక, యవనకులాధీశ్వరుండ వగు నినుఁ బతిఁ గాఁ
దనిలి వరింపఁగ వచ్చితి, సవినయముగ వినుము భూతసంకల్పమునన్. 814

వ. కలుగు మత్కామితంబు వృథ గాదు లోకంబున నేయంబులందు దేయగ్రాహ్యరూపంబైన వస్తువు యాచ్యమానంబగుచుండ నెవ్వండేని డెవ్వండిందుదీయమానం
బగుచుండం గోరం డట్టివీర లిద్దఱును జడస్వభావు లని సత్పురుషులు శోకంబు
నొందుదురు గావున నిన్ను భజియించుచున్న నన్నుం గరుణార్ద్రచిత్తుండవై భరి
యింపు మిట్టియార్తానుకంపయుఁ బురుషధర్మం బని పలికిన నక్కాలపుత్త్రిక
వచనంబులు విని యవనేశ్వరుండు దేవగుహ్యచికీర్షు వగుదానిం గనుంగొని
మందస్మితవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. 815

క. విను తరుణి యాచ్యమానం, బనఁ దగునీలోకమందు నత్యశుభవు స
జ్జనముల కసమ్మతవు నగు, నిను నభినందింప కుండ్రు నెఱి నెవ్వారున్. 816

వ. కావున నేను జ్ఞానదృష్టిం జేసి నీకుం బతినిరూపణంబు సేసెద నదియెట్లనిన మదీయ
సేనాసాహాయ్యంబు వడసి ప్రజానాశం బొనరించునట్టి నీ వవ్యక్తగతివై కర్మనిర్మి
తం బైనలోకంబు ననుభవింపు మీ ప్రజ్వారుం డనువాఁడు నాకు సహోదరుండు
నీవు మదీయభగినివి మీ రిద్దఱుం గూడి యీలోకంబునందు నవ్యక్తుండును భీ
మసైనికుండును నై యేను వర్తింతు ననిన నాభయనామకుం డయిన యవ
నేశ్వరుపరిదిష్టకారు లైన సైనికులు ప్రజ్వారకాలకన్యాయుక్తులై భూమండలం బె
ల్లఁ దిరుగుచు నొక్కనాఁ డతివేగంబున భౌమభోగాఢ్యంబును జరత్పన్నగపాలి
తంబును నయినపురంజనుపురంబు నావరించి యున్నంత స్వాభిభూతుం డయిన
పురుషునకు నిస్సారత్వంబు గలిగించునట్టి కాలకన్యక బలాత్కారంబున నాపు
రంజనుపురంబు ననుభవించె నట్లు కాలకన్యకోపభుజ్యమానం బైనపురంబు
సర్వద్వారంబులందును సర్వతోధికంబు గా నయ్యవనులు ప్రవేశించి తత్పు
రంబు సమస్తంబును బీడింప నిట్లు పురంబు ప్రపీడ్యమానం బగుచుండ నభి
మాని యైనపురంజనుండు. 817

సీ. అనఘ యొంతయు మమకారాకులచిత్తుఁ డై, బహువిధభూరితాపములఁ బొందె
ఘనకుటుంబియుఁ గాలకన్యోపగూఢుండు, నష్టసంపదుఁడు వినష్టమతియు
విషయాత్మకుండును వినిహతైశ్వర్యుండుఁ, గృపణుండు సాల నకించనుండు
నగుపురంజనుఁడు శోకావిలభావుఁ డై, గంధర్వయవనసంఘములచేత

తే. నోజ సెడి వికలత నొందు నైజపురముఁ
దవిలి ప్రతికూలురును ననాదరణయుతులు
నయినపుత్త్రులపౌత్త్రుల ననుచరులను
సచివపౌరోహితుల నిజసతినిఁ జూచి. 818

వ. మఱియుం గాలకన్యాగ్రస్తుం డయినతన్నును నరిదూషితంబు లైనపాంచాల బలంబులనుం జూచి యపారచింత నొంది తత్ప్రతీకారంబు సేయ నెఱుంగక కాలకన్యాపహృతవీర్యంబు లయినం గామంబుల నభిలషించుచు దీనుండును విగతాత్మగతికుండును స్నేహంబునం జేసి పుత్త్రదారోపలాలనపరుండును నై కాలకన్యోపమర్దితంబును గంధర్వయవనాక్రాంతంబును నైనపురంబు విడువ నిచ్చ లేకయు విడువ నుపక్రమించె నప్పుడు. 819

క. అనఘా భయనామాగ్రజుఁ, డనఁ గల ప్రజ్వారుఁ డపుడ యరుదెంచి పురం
బును సకలంబును భయనాయునికిం బ్రీతిగ దహించె నమ్మునుకొని యంతన్.

వ. అట్లు పురంబు దహ్యమానం బగుచుండఁ బౌరభృత్యవర్గాదిసమన్వితుండును గౌటుంబికుండును బుత్త్రాదిసమన్వితుండును యవనోపరుద్ధాలయుండును గాలకన్యాగ్రస్తుండును నయినపురంజనుం డప్పురంబునందుఁ బ్రజ్వారసంస్పృష్టుం డై యనుతాపంబు నొంది తత్పురపాలనంబునందు సమర్థుండు గాక పురుకృచ్ఛ్రిరువేపథుం డయి యుండ నశక్తుం డయ్యె నంత. 821

క. దవశిఖియుతతరుకోటర, నివసితపన్నగముపగిది నిజపురి వెడలం
దివురుచు నతఁడు శిథిలదవయవుఁడును గంధర్వగణవిహతశౌర్యుండున్. 822

సీ. అయి చాల ఘురఘుర యనుశబ్దము సడరంగ, మనమునఁ జింతానిమగ్నుఁ డగుచుఁ
గొడుకులఁ గోడండ్రఁ గూఁతుల నల్లుర, మనుమల నాప్తుల ననుచరాళి
ననయంబు నల్పమాత్రావశిష్టం బైన, గృహకోశనివహపరిచ్ఛదముల
మసలునహంకారమమకారములఁ జేసి, మతిహీనుఁ డగుచు నెమ్మనములోనఁ

తే. గడఁకఁ దలఁచుచు మది ప్రయోగమునఁ దాను, గటకటా యిట్లు నరలోకగతుఁడ నైన
యిట్టిభార్యయనాథయై యీకుమారవరుల నేరీతిఁ బ్రోచు నో యరసి యనుచు.

వ. మఱియు ని ట్లని తలంచు. 824

సీ. పడఁతి యే మును భుజింపక భుజింపదు నేను, నిద్రవోవక మఱి నిద్రవోదు
నేను నీళ్ళాడక నీళ్ళాడ నొల్లదు, పదరి యేఁ గోపింప భయము నొందు
భర్త్సించినను మాఱు పలుకక వా యోదు, బుద్ధిహీనుఁడ నైన బుద్ధి సెప్పు

లలి మీఱ నిట్టికళత్రంబుతో నేను, గడఁగి దేహాంతరగతుఁడ నైన

తే. తనయయును దాను బుత్త్రిణి యగుటఁ జేసి
యాత్మశోచిని యగుచు గృహస్థధర్మ
మాచరించుచు నుండునో యనుగమనము
సేయునో యని మనమునఁ జింత నొంది. 825

క. తనపుత్త్రులు దత్తనయులు, దనయయుఁ దాఁ జనినయెడ నిరాశ్రయు లగుచున్
వననిధిమధ్యంబున నవిసినకలముంబోలె నెట్లు జీవించెదరో. 826

క. అని యివ్విధమునఁ గృపణుని, యనువున ఘనదుఃఖవిహ్వలాత్ముం డ
య్యును దుఃఖించు పురంజను, దనయముఁ గొనిపోవ నిశ్చితాత్ముం డగుచున్.

క. చనుదెంచెను భయనాముం, డనువాఁ డప్పుడు పురంజనాఖ్యుఁడు పెలుచన్
వినుతాత్మ పశువుభంగిని, మనముఁ గలఁగ యవనసేనానుం డయ్యెన్.

వ. అనుచరవర్గంబు భృశాతురులును దుఃఖితులు నై వెరవను చుండ నుపరుద్ధం బగుభుజంగమం బప్పురంబు నెపుడు వాసె నప్పు డాపురంబు పురంజనుం బాసి విశీర్ణంబై ప్రకృతిం బొందె బలవంతుం డగుయవనునిచేత బలాత్కారంబున వికృష్యమాణుం డైనపురంజనుండు దమఃపిహితుం డై పూర్వసుహృత్తగు సఖి నీశ్వరు నెఱుంగకుండె నంతం బరలోకగతుం డైనపురంజనుం గదిసి పూర్వంబున నదయుం డైనయతనిచేత హింసింపం బడినయజ్ఞపశువులు క్రోధోద్రేకంబునఁ గుఠారంబుల నతని నఱకె నివ్విధంబునఁ బ్రమదాసంగదోషదూషితుండును నపారతమోనిమగ్నుండును నష్టజ్ఞానుండును నయి పురంజనుం డనేక కాలంబు పరలోకంబున నార్తి ననుభవించి తద్భార్య యైనప్రమదోత్తమం జిత్తంబున నశ్రాంతంబును దలంచు చుండం దదీయసంస్మరణంబునం జేసి తరువాతిజన్మంబున విదర్భరాజగృహంబునం బ్రమదోత్తమ యై జన్మించె నంత.

సీ. అవనీశ వీర్యపణాత్తయై యట్టివై,దర్భిని మలయకేతనుఁ డనంగఁ
బరపురంజయుఁ డైనపాండ్యభూమీశుండు, దారుణసంగరస్థలమునందు
శక్తి ననేకరాజన్యుల నిర్జించి, పరిణయం బయ్యె నాఘనభుజుండు
నావిదర్భాత్మజయం దసితేక్షణ, యైనకూఁతురు ద్రవిడాధిరాజు

తే. లైనకొడుకుల నేడ్వుర నర్థిఁ గనియె, వారలకు నెల్ల నొక్కొక్కవరుస నర్బు
దార్బుదసుతులు సంజాతులైరి యతని,సుతధృతవ్రత నగస్త్యుఁడు వరించె.

క. అతఁ డాకన్యకవలనను, జతురుం డై యిధ్మవాహజనకుఁ డగుదృఢ
చ్యుతుఁ డనుమునీంద్రుఁ గనియెను,మతి నంతవిరక్తుఁ డగుచు మలయధ్వజుఁడున్.

తే. భూమితలం బెల్ల నిజతనూజాతులకును, బంచి యిచ్చి సరోజాక్షపాదపంక
జార్చనాయత్తుఁ డగుచుఁ గులాద్రి కరుగ,నంత మదిరాక్షిపతి యగు నావిదర్భి.

తే. కడఁకఁ గృహములు సఖులు భోగములు విడిచి
చంద్రు వెనుచను చంద్రికచందమునను
భక్తి దళుకొత్తఁ బాండ్యభూపాలుఁ డైన
మలయకేతను వెంటఁ గొని మగువ సనియె. 833

వ. ఇట్లు ధర్మపత్ని వెంట రాఁ జని యయ్యెడఁ జాంద్రమసాతామ్రపర్ణీ నవోదక లను నదులపుణ్యజలంబుల సుస్నాతుండయి ప్రక్షాళితబాహ్యాభ్యంతరమలుండును గందమూలఫలబీజపుష్పపర్ణతృణతోయాహారుండునై కాయకర్శనం బైన తపం బాచరించుచు శీతోష్ణవర్షవాతంబులు క్షుత్పిపాసలుఁ బ్రియాప్రియంబులు సుఖదుఃఖంబులు ననుద్వంద్వంబులు సమదర్శనుండై జయించి తపోవిద్యాయమనియమంబులం జేసి పక్వకషాయుండై బ్రహ్మంబునందు నిజాత్మ ననుసంధించి విజితేంద్రియప్రాణచిత్తుండై స్థాణువుంబోలె దివ్యవర్షశతంబు దపంబు సేసి భగవంతుండను వాసుదేవునియందుఁ బ్రీతి వహించుచు నన్యం బెఱుంగక వర్తించుచుఁ దన్ను స్వప్నమందు మమేదం శిరశ్ఛిన్న మిత్యాది ప్రతీతియందుం బోలె వ్యతిరిక్తునిఁగా వ్యాపకునిఁ గా నంతఃకరణవృత్తిసాక్షినిం గా నెఱింగి. 834

సీ. సాక్షాత్కృతుండును సర్వేశ్వరుండును, భగవంతుఁడును గృపాపరుఁడు నైన
హరి యనులోకైకగురునిచే నుక్తమై, సర్వతోముఖమును స్వప్రకాశి
తము నగుమహితసుదృఢజ్ఞానదీపప్ర,భాతతిచేఁ బరబ్రహ్మమందుఁ
దన్నును దనయందుఁ దగఁ బరబ్రహ్మంబు, నెనయఁగన్గొనుచు దగ్ధేంధనాగ్ని

తే. భంగి నీషణములఁ బెడఁబాసి భూరి,వ్యసనసాగరసంసృతివలనఁ జాల
నుపరతుండయ్యె నామహీపతి సన్నతుండు, నవనినాయక వినుమప్పు డతనిభార్య.

క. పతిదైవత శీలసముం,చితవేణీభూతచికుర చీరాంబర సు
వ్రతచర్యాక్షామాంగి వి,గతదోష విదర్భరాజకన్యక యచటన్. 836

తే. కమలలోచన నిఖిలభోగములఁ దొఱఁగి, మలయకేతనుఁ బరమధర్మజ్ఞుఁ జేరి
నిరుపమైకపతివ్రతానియమ మొప్ప, సాధ్వియై భక్తిఁ బరిచర్యసలుపుచుండె.

క. విమలమతి సజేశుసమీ,పమునఁ సతి ధూమరహిత[1]పవమానసఖా
గ్రిమున వెలుఁగొందుకేలివి,ధమునఁ బ్రకాశించుచుండెఁ దద్దయు వేడ్కన్.

క. సతి దనప్రాణేశ్వరుఁ డుపరతుఁ డగుట మనంబులోఁ[2] నెఱయఁ గామె పూర్వ
స్థితి నుపచారక్రియ లం,చితమతిఁ గావింపఁ దలఁచి చిరతరభక్తిన్. 839

క. అనుపమసుస్థిరపద్మా,సనుఁ డగుసజనాథుఁ డాయఁ జని పూర్వగతిన్
వినమిత యై సతి తత్పద,వనజము లర్చించునపుడు వరుపాదములన్. 840

క. విను మూష్మతి లేకున్నను, గని యూథభ్రష్టహరిణి కైవడి సతి నె
మ్మనమున బెగడుచు దీనత, ననయంబును బంధురహితయై శోకించెన్. 841

1. 'వహ్ని పురోభాగమున. 2. నెఱుఁగక యు.' వ్రా. ప్ర.

చ. అనయము నిట్లు శోకవిపులాశ్రుపయఃకణసిక్తమానిత
స్తనయుగయై వియోగపరితాపమునన్ హృదయంబు మోఁదఁ శో
భనలలితాధరోష్ఠనవపద్మము గందఁగ సుస్వరంబు గా
వనజదళాక్షి యేడ్చె నతివారణఁ దద్విపినాంతరంబునన్. 842

ఉ. హా నరనాథ హా సుమహితాత్మక హా గుణశాలి యింక నం
భోనిధిమేఖలావలితభూతల మెల్లను నుగ్ర చోరపీ
డానిరతిం గృశింప నకటా తగునయ్య యుపేక్ష సేయ శో
భానయశాలి నీవు పరిపాలనసేయుదు లెమ్ము భూవరా, 843

చ. అని విలపించుచున్ సరసిజాక్షి నిజేశపదారవిందముల్
దననిటలంబు సోఁకఁ బరితాపమునం బడి బిట్టు చాల రో
దన మొనరించుచుం గఠినదారువులం జితిఁ బేర్చి యందులోఁ
బెను పగుతత్కళేబరముఁ బెట్టి శిఖిం దరికొల్పి యిమ్ములన్. 844

క. తా ననుగమనము సేయం, బూనుటయును నంతలోనఁ బూర్వసఖుఁడు వి
జ్ఞానస్వరూపకుండును, నైనధరాదివిజుఁ డొక్కఁ డబలం గనుచున్. 845

క. చనుదెంచి యత్తలోదరి, సునయోక్తుల ననునయించుచుం దగ ననియెన్
వనితా నీ వెవ్వతె వెవ్వనిదాన [1]వితం డెవండు వగచెద వేలా. 846

క. అని యడిగి వెండియును ని,ట్లనియెను నీసృష్టిపూర్వమందును నీ వె
వ్వనితోడిసఖ్యసౌఖ్యం, బనయంబు న్ననుభవించి తట్టిసఖుండన్. 847

క. న న్నెఱుఁగు దేని మనమున, న న్నెఱుఁగక యున్న నైన నలినదళాక్షీ.
నన్నుఁ బురాతనసఖుఁ గా, నెన్నం గలదాన వైన నెఱుఁగవె చెపుమా. 848

వ. కావున నీవును నేనునుం బూర్వంబునందు మానససనివాసుల మైనహంసల మై
యుండి గృహంబుఁ బాసి సహస్రవత్సరంబులు సఖులమై వర్తించునంత నీవు
నన్నుం బాసి భామభోగరతుండవై మనంబున నివాసంబు నిచ్ఛయించుచు మ
హీమండలంబుగలయం గుమ్మరుచు నప్పు డొక్కకామినీనిర్మితంబుం బంచారామం
బు నవద్వారసమేతంబు నేకపాలకంబుఁ ద్రికోష్ఠంబు షట్కులంబుఁ బంచవిప
ణంబుఁ బంచప్రకృతియు స్త్రీనాయకంబు నైనయొక్కపురంబు వొడగంటి వది
యెట్టి దనినం బంచారామంబు లనం బంచేంద్రియార్థంబులు నవద్వారంబు లన
నాసికాదిద్వారంబు లేకపాలకం బనం బ్రాణపాలనంబు త్రికోష్ఠంబులనం దేజో
భిన్నంబులు షట్కులంబు లన నింద్రియసంగ్రహంబువిపణంబు లనం గర్మేంద్రి
యంబులు పంచప్రకృతి యనం బంచభూతంబులు బ్రకృతియను కామిని యన
బుద్ధి యిట్టిపురంబునకుం బ్రవిష్టుం డైన పురుషుం డంగనాపరతంత్రుఁడు నజ్ఞుండు
నైననీవ యప్పురంబునం గామినిసంస్పృష్టుండవై రమియించుచుఁ దత్సంగమం

1. వు నిట్లు పడినవాఁ డెవ్వఁ డిలన్.

బున నష్టస్మృతి వై, వైదర్భీజననసంభావితసుఖాభాసంబు లగు దుఃఖంబులచే నిట్టి
పాపిష్ఠం బైన దశం బొందితివి గావున. 849

సీ. నీవు వైదర్భివి గావు వీరుఁడ వీతండు, వివరింపఁగాఁ గాఁడు విభుఁడు నీకు
నోగి మున్ను పురమున నను రుద్ధుఁ జేసిన, పూపురంజనపతి వరయ గావు
[1]మఱియు నీ వన్యశరీరమునందుఁ గానియును, జర్చింపఁగాఁ బూర్వజన్మమందుఁ
బురుషుండ వనియెడు బుద్ధిఁ గలంచుట, యనయంబు నీయుభయమును నసత్య
తే. మింతయును మాయకీన మై యెసఁగుమాయఁ
జేసి కల్పితమయ్యెఁ జర్చింప మనము
పూర్వమున హంసలము యని పూని యెఱుఁగ
బలికితిఁ దెలియ మన లరూపంబుఁ జూడు. 850

వ. నేనే నీవు గాని యన్యుండవు గావు నీవే నేఁ గాని యన్యుండం గా నిట్లని
యెఱుంగుము విద్వాంసులు మన యిద్దఱయందు నంతరంబు నీక్షింపరు పురు
షుండు దన నొక్క సినె దూఁదస్వచక్షువులయందు భిన్నరూపునిం గాఁ దలంచు
చందంబున మనయిద్దఱికిని భేదంబు గలిగినయట్లు తోఁచు నని యివ్విధంబున
నతం డతనిచేత నీవు పూర్వంబున మదీయసఖుండ వైనహంస వని తెలుపంబడి
స్వస్థుం డై తద్వియోగనష్టం బైనజ్ఞానంబు గ్రమ్మఱం బొందె నని చెప్పి నార
దుండు ప్రాచీనబర్హిం జూచి యీయధ్యాత్మతత్త్వంబు రాజకథామిషంబున నీకు
నెఱింగించితి ననిన. 851

క. విని భూమీశుఁడు నారద,ముని కను భవదీయవచనములు సూరులు ద
క్కను గర్మమోహితుల మై, వన రెఱుఁగనే మెట్లు దెలియుకవారము చెపుమా.

వ. అనిన యోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె నరేంద్రా యేమికతనంబున నాత్మచే
త నేకద్విత్రిచతుష్పాదంబును బహుపాదంబును నపాదంబు నగుచుఁ బురంజను
దేహంబు ప్రకటంబగుచుండు నాకతంబునం బురజనుండు పురుషుం డయ్యె
నట్టిపురుషునకు నామక్రియాగుణంబుల విజ్ఞాయమానుండు గాకుండుటం జేసి
యవిజ్ఞాతశబ్దంబునం జెప్పంబడుసఖుం డీశ్వరుండు పురుషుండు సాకల్యంబునం జేసి
దేహపరిగ్రహంబు సేయ నిచ్ఛయించునప్పుడు నవద్వారకలితంబును ద్విహస్త
చరణయుక్తంబును నగునపురం బేది గల దదియ లెస్స యని తలంచి యప్పు
రం బనుదేహంబునందుఁ బురుషుం డింద్రియంబులం జేసి యేబుద్ధి నధిష్ఠించి వి
షయంబుల ననుభవించు నహంకారమమకారంబులకు నేబుద్ధితత్త్వంబు గార
ణం బగు నట్టి బుద్ధి ప్రమదోత్తమ యనంబడు దానికి సఖులు జ్ఞానకర్మకారణంబు
లైనయింద్రియగుణంబులు సఖీజనంబులు దద్వృత్తులు పంచముఖోరగం బ
నం బంచవృత్తి యైనప్రాణంబు నేకాదశమహాభటు లన బృహద్బలుండు సుభ

1. వర్ధి నీ విపుడు పరాంగన ననియును.

యేంద్రియనాయకుండు నైనమనంబు నవద్వారోపేతం బైన యప్పురంబు చుట్టి వచ్చినపాంచాలదేశంబు లనం బంచవిషయంబులు నవద్వారంబు లన నక్షినాసికాకర్ణముఖగుదశిశ్నంబులు నందు నక్షినాసాస్యంబు లైదునుం బ్రాగ్ద్వారపురస్కృతంబులు దక్షిణోత్తరకర్ణంబులు దక్షిణోత్తరద్వారంబులు గుదశిశ్నంబులు పశ్చిమద్వారంబు లందు [1]నేకస్థలసన్నిర్మితంబు లయినఖద్యోతావిర్ముఖులు నేత్రంబులు విభ్రాజితం బన రూపంబు ద్యుమంతుం డనం జక్షురింద్రియంబు నళినీనాళిను లన నాసికాద్వారంబులు సౌరభం బన గంధంబు నవధూత యన ఘ్రాణేంద్రియంబు ముఖ్య యన నాస్యంబు విపణం బన వాక్కు రసజ్ఞుం డన రసం బాపణం బన వ్యవహారంబు బహూదనం బన వివిధాన్నంబు పితృహూ వన దక్షిణకర్ణంబు దేవహూ వన నుత్తరకర్ణంబు చండవేగుం డనం గాలోపలక్షికం బైనసంవత్సరంబు గంధర్వు లన దివంబులు గంధర్వీజనంబు లన రాత్రులు పరివర్తనం బన నాయుర్హరణంబు గాఁ గన్యక యన జర యవనేశ్వరుఁ డన మృత్యు వతనిసైనికు లన నాధివ్యాధులు ప్రజ్వారుం డనం బ్రాణిహింస యందు శీఘ్రవేగంబు గలిగి శీతోష్ణభేదంబులం ద్వివిధం బైనజ్వరంబు దక్షిణపాంచాలం బనం బితృలోకప్రాపకంబును బ్రవృత్తిరూపకంబును నైనశాస్త్రం బుత్తరపాంచాలం బన దేవలోకప్రాపకంబును నివృత్తిసంజ్ఞకంబు నగుశాస్త్రంబు శ్రుతధరుం డన శ్రోత్రంబు నాసురీనామకం బనం బశ్చాద్ద్వారం బైనమేఢ్రంబు గ్రామకం బన సురతసుఖంబు దుర్మదుం డన గుహ్యేంద్రియంబు నిరృతినామకం బైనపశ్చిమద్వారం బన గుదంబు వైశసం బన నరకంబు లుబ్ధకుం డనం బాయువు సంధు లన హస్తపాదంబు లంతఃపురం బన హృదయంబు విషూచి యన మనం బని వెండియు నిట్లనియె. ౮౫౩

సీ. అనఘాత్మ వినుము జానేయాత్మజ [2]ననుగుణా, క్తం బగు మతి బుద్ధితత్త్వ మర్థి
వెలయ నేయేగతి [3]వికృతి సేయంబడు, నేయే తెఱంగుల నింద్రియములు
వికసించు నాయా[4]విధముల దద్గుణా, న్వితుఁడును వరుస దద్వృత్తులకును
ఘనుఁడు నుపద్రష్టయును దగునాత్మయు, దద్వృత్తులును బలాత్కారమునను

తే. ననుకరింపంగ నర్థిఁ జేయంగఁ బడుట
ననయమును నాత్మమహిమని ననుసరించు
టయు నెఱుఁగఁ జెప్పి యిట్టు లనియెను మఱియు
జనవరేణ్యునితో యోగిసత్తముండు 854

వ. మఱియు నరదం బన దేహంబు తురంగంబు లన నింద్రియంబు లీషాద్వయం బన సంవత్సరంబునుం దత్కృతవయస్సును జక్రద్వయం బనం బుణ్యపాపకర్మ

---

1. 'నేకత్రనిర్మితం' వ్రా. ప్ర. 2. లన గుణత్రయ మగు మతి బుద్ధి' వ్రా. ప్ర. 3. 'వివరింపఁగాఁబడు' వ్రా. ప్ర. 4. వికృతిని బొందు నావిధము' ఆ. ప్ర.

ద్వయంబు వేణుత్రయం బన గుణత్రయంబు పంచబంధురం బనం బంచప్రాణ
ంబులు రశ్మియన మనంబు సారథి యన బుద్ధి రథికోపవేశస్థానం బన హృద్వయం
బు కూబరంబులన శోకమోహంబులు పంచప్రహరణంబు లనం బంచేంద్రియా
ర్థప్రక్షేపంబు పంచవిక్రమం బన రజోగుణం బక్షయతూణీరం బన ననంత
వాసనాహంకారోపాధి యేకాదశచమూపతి యన యేకాదశేంద్రియం బైన మనం
బాసురీవృత్తి యనం బాహ్యవిక్రమంబు పంచేంద్రియంబులచేత మృగయావినో
దంబు[1] చందంబున హింసాదులం జేసి పంచవిషయంబు లనుభవించుటయు మృ
గయాచరణంబును గా నీప్రకారంబున నుండ జీవుండు దేహంబున స్వప్నసుషు
ప్తిజాగ్రదవస్థలయందు నాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లైన బహువిధదుః
ఖంబులం జేసి క్లేశంబుల ననుభవించుచు నజ్ఞానావృతుం డయి వర్షశతంబు నిర్గు
ణుం డయ్యును బ్రాణేంద్రియమనోధర్మంబులం దనయందు నధ్యవసించి కామల
వంబుల ధ్యానంబు సేయుచు నహంకారమమకారసహితంబు గాఁ గర్మాచరణంబు
సేయుచుండు. 855

క. పురుషుఁడు నిజప్రకాశతఁ, బరఁగియు నలఘుఁడుఁ బరుండు భగవంతుండున్
గురుఁడును నగు నయ్యాత్మను, బరువడి నెఱుఁగంగ లేక ప్రకృతిగుణములన్.

క. విను మెప్పుడు దగులు నప్పుడ, యొనరంగ గుణాభిమాని యగు కర్మవశుం
డనఁ దగు నాపురుషుఁడు దా, ఘన మగు త్రైగుణ్యకర్మకలితుం డగుచున్.

సీ. ధృతి నొప్పుచున్న సాత్త్వికకర్మమునను బ్రకాశభూయిష్ఠలోకముల భూరి
రాజసప్రకటకర్మమున దుఃఖోదర్క, లోలక్రియాయాసలోకములను
గైకొని తామసకర్మంబునను దమ, శ్శోకమోహోత్కటలోకములను
[2]బొందుచుఁ బుంస్త్రీనపుంసకమూర్తుల, దేవతిర్యఙ్మర్త్యభావములను

తే. గలుగుఁ గర్మానుగుణములు గాఁగ జగతిఁ, బుట్టి చచ్చుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టుచిట్లు
దివిరి కామాశయుం డైన దేహి యెప్పు, డున్న తానతపదములఁ బొందుచుండు. 859

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

మ. ఎనయన్ క్షుత్పరిపీడఁ గుంది శునకం బింటింటికిం బోవఁ బూ
నినఁ దద్దైవిక మైనదండహతి గాని కాక చౌర్యాన్న మై
నను గానీ తగఁ బొందుచందమున నెనర్ దైవయోగంబు పెం
పున నీజీవుఁడు దాఁ బ్రియాప్రియములం బొందుం ద్రిలోకంబులన్ 860

చ. గొనకొని యట్టిదుఃఖములకుం బ్రతికారము మానవేంద్ర క
ల్గిన విను తత్ప్రతిక్రియ నకించనవృత్తి జనుండు మస్తకం

1. 'ననన్యాయంబునం జేసి' వ్రా. ప్ర. 2. 'గడఁక నొందుచుఁ ద్రిలింగస్వరూపములను' వ్రా. ప్ర

బున నిడ మోహమూఁకొనను బూనినఁ దర్భరదుఃఖ మాత్మఁ బా
యనిగతి జీవుఁడుం ద్రివిధంబైన తగు దుఃఖముఁ బాయఁ డెన్నఁడున్. 861

క. ఘనదుఃఖహేతుకర్మం, బును దత్ప్రతికారకర్మమును నన మాయా
జననము లగుటను బురుషుఁడు, గనుఁ గలలోఁ దోఁచినట్టి కలచందమునన్.

వ. సవాసనోచ్ఛేదనంబు గాదని వెండియు నిట్లనియె. 863

సీ. నరనాథ వినుము స్వప్నంబు, చందంబున, నజ్ఞానవిలసితం బగుటఁ జేసి
తివిరి మిథ్యాభూతదేహాదికము నకు, నరయ నివర్తనాయాస మేటి
కని యంటివేని యుపనర్థంబు లేకున్న, నర్థ సోపాధికం బైనమనము
వాంఛతో స్వప్నము ప్రవర్తింపఁ బురుషునిఁ, బూని జాగ్రద్భోధ చే నుపాధి

తే. చెడక స్వాప్నికసంసృతి విడువనట్లు, తత్త్వవిజ్ఞానమున నవిద్యానివృత్తి
దారదేహాదికనివృత్తి దగుల కున్నఁ, దివుట సంసృతి నా నివర్తింపకుండు.

చ. ఘనపురుషార్థభూత మనఁగాఁ దగునాత్మకు నేనిమిత్తమై
యొనర ననర్థహేతు వనఁ నూలొక నసంసృతి సంభవించెన
ట్లనయముఁ దన్నిమిత్తపరిహారక మర్థి జగద్గురుండు నాఁ
దనరినవాసుదేవ పదతామరసస్ఫుటభక్తి యారయన్. 865

క. పూనినతద్భక్తి సమీ, చీనగతిం దెలియ ననఘ! చిరవైరాగ్య
జ్ఞానకరంబగు భక్తిని, దానము గోవింద పరకథాశ్రయమ యగున్. 866

వ. కావున నది తత్కథాకర్ణనగాననిరతుండు విశ్వాససంయుక్తుండు నైనవానికి
సంభవించు మఱియును. 867

క. ధర సాధులు విమలాంతః, కరణులు భగవద్గుణానుకథనశ్రవణ
స్ఫురితస్వాంతులు ననఘులు, [1]వరధిషణులు నైనభాగవతజనులసభన్. 868

క. పరసోదారమహాత్మము, చరితము లగుమధువిరోధికథ లే యగుణో
త్కరసురుచిరచరితామృత, పరిపూరితవాహినులనుబరఁగు ప్రీతిన్. 869

క. మానవు లఱలఁగ శ్రోత్రాంజలులను బానము సేయుపుణ్యులకు క్షుత్తృష్ణా
ఘనభయశోకవిమోహము, లనయంబును బోక కుండునవనీనాథా. 870

వ. కావున నిట్టిభాగవతసహవాసంబు లేకయున్నఁ (దనంతన భగవద్భాగవతగుణాభి
వర్ణనకథానుచింతనాదులయందుం బ్రవర్తించిన) నాలస్యాదిదోషంబు లొంది
యీజీవలోకంబు సహజక్షుదాదికంబున నుపద్రుతం బై సర్వేశ్వరకథామృత
వాహినియందు రతిం జేయ దిది నిశ్చితం బని మఱియు నిట్లనియె. 871

సీ. పద్మసంభవుఁడు నుద్భవుఁడును మనువులు, సమితి దక్షాది ప్రజాపతులును
నైష్ఠికులైన సనకముఖ్యమునులుఁబు, లస్త్యుండు భృగువుఁ బులహుఁడుఁ గ్రతువు
నత్రి మరీచియు నంగిరసుండు న, రుంధతీవిభుఁడును రూఢి మెఱయ

---

1. వరమతులు నైనభాగవతనిలయములన్.

బహుపుణ్యులై కడపల గాఁగఁ గల బ్రహ్మవాదులు నందఱు • వాక్కులకును

తే. నెనరు నీశ్వరులై యుండి • యును సమగ్ర, శక్తిఁ దపోయోగ విద్యాసమాధివరవి
చారులై యుండియును సర్వ • సాక్షియైన, యీశ్వరుని వెదకియు, గాన • రిద్ధచరిత. 873

వ. అది యెట్లంటేని.

మ. ఘన విస్తార మపార మద్వయ మనంతంగా నొప్పు నీ వేదము
న్ననువర్తించుచు మంత్రయుక్తివివిధం • బై యట్టిదేవాఖ్యలో
భనసామర్థ్యముచేత నింద్రముఖరూ • పం బిష్టదంబు గాఁ
గని వేడ్కన్ భజియించువారలు గనం • గా నేర్తురే యీశ్వరున్ 874

క. విను మాత్మ భావితుండన, నెనసిన భగవంతుఁ డెప్పు • డెవ్వనిఁ గరుణా
న్ననయము ననుగ హించును, మనుజేశ్వర యపుడు వాఁడు • మహితాత్మకుఁడై.

క. ధీరత నీలోకవ్య, వహారంబును వైదికంబు • ననఁ దగుకర్మా
చారములందు బినిష్ఠిత, మై రూఢిఁ దనర్చుబుద్ధి • నర్థి విడుమున్. 876

సీ. కావున రాజేంద్ర • నీవును బరమార్థ,[1]రూపంబు లగుచుఁ బ్ర • రోచమాన
ములును గర్ణప్రియంబులును నస్పృష్ట, వస్తువులును నైనయా • పవిధకర్మ
ములయందుఁ బరమార్థ • బుద్ధి గావింపకు, మతిఘనస్వాంతులై • నట్టివారు
పరగు జనార్దను • ప్రతిపాదకంబైన శ్రుతి గర్మపర మని • చూపుచుండు

తే. వారు వేదజ్ఞు లనఁ దగు • వారు గారు, రూఢి మఱి వారు నిత్యస్వ • రూపభూత
మైన యీ యాత్మతత్త్వంబు • నలరు వేద, కలితతాత్పర్యమని యాత్మఁ • దెలియ లేరు.

వ. కావునం బ్రాగగ్రంబు లైన దర్భలచేత సకలక్షితిమండలా స్తరణంబు గావించి యహంకారయుక్తుండవు నవినీతుండవు నై పెక్కు పశువులఁ జంపనే కాని కర్మ స్వరూపంబును విద్యాస్వరూపంబును నెఱుంగవు నాకర్మవిద్యాస్వరూపంబు లెట్టి వనిన సర్వేశ్వరపరితోషకం బేది యదియ కర్మంబు సర్వేశ్వరునియందు నేమిట మతి సంభవించు నదియ విద్య యతండె దేహులకు నాత్మయు నీశ్వరుండు నగు చుండుఁ గావునఁ బురుషులకు క్షేమకరం బైన యాశ్రయంబు దత్పాద మూలంబ యతండు ప్రియతముండును సేవ్యమానుండును నగు చుండ నణుమాత్రం బయిన దుఃఖంబు లే దట్టి యాభగవత్స్వరూపం బెవ్వం డెఱుంగును వాఁడు విద్వాంసుండును గురుండును హరియు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

క. అవనీశ యీవిధంబున, భవదీయప్రశ్న మిట్లు • పరిహృత మయ్యెం
దవిలి యిఁక నొక్క గోప్యము, వివరించెదఁ జిత్తగింపు • విమలచరిత్రా. 879

సీ. అలి సుమనోవాటి • కలయందు నల్పప్ర, సూనమరందగం • ధానుమోద
సంచారియును మృగీ • సహితముఁ దన్నివే, శితచిత్తమును మధు • వ్రతనినాద
మేదురశ్రవణాను • మోదితమును బురో, భాగచరన్నిజ • ప్రాణహారి

---

1. కలితంబు లగుచుఁ బ్రకాశమాన.

దీపితస్పృహాగిరాధిష్ఠితంబగు లుబ్ధకక్రూరఘనసాయకప్రభిన్న

తే. పృష్ఠభాగంబు నై [1]తగ నెదను మృత్యు,భీతి వాటిల్ల నొందు దప్పింప నెరవు
గాన కడవిఁ జరించుమృగంబుపగిది, భూవరోత్తము వినవయ్య పురుషుఁ డెపుడు.

వ. అంగనానివాసంబులయందు క్షుద్రతమం బగు కామ్యకర్మపరిపాకజనితంబైన జిహ్వోపస్థాదికామజనితసుఖలేశంబుల నన్వేషించుచుఁ గామినీయుక్తుండును దన్నివేశితమానసుండును నతిమనోహరవాంఛితవనితాజనాలాపశ్రవణతత్పరచిత్తుండును బ్రత్యక్షంబున నాయుర్హరణకారణాహోరాత్రాదికాలపశేషగణాపహరుండును గాక పరోక్షంబునం గృతాంతశరనిర్భిన్నగాత్రుండును నగుచు నీజీవుండు విహరించుచుండుం గావున నీవు నీజీవుని [2]మృగచేష్టితంబుగా విచారించి శ్రోత్రాదులం దున్న [3]శబ్దాదులంబోలె బాహ్యవృత్తు [4]లగుశ్రౌతస్మార్తాదిరూపకర్మంబులను హృదయంబునందు నియమించుచు నసజ్జనయూథవార్తాసహితంబైనగృహాశ్రమంబు విడువుము సకలజీవాశ్రయుండైనయీశ్వరుని భజియింపుమిట్లు సర్వోపరక్తుండవు గమ్మని నారదుండు పలికినఁ బ్రాచీనబర్హి యిట్లనియె.

క. మునివర భగవంతుండవు, సనుపమవిజ్ఞానసిద్ధివి నన్ దగ నీచే
తను వివరింపంగాఁ దగి, యెనసినయీయాత్మతత్త్వ మిట నాచేతన్. ౮౮౨

వ. శ్రుతంబును విచారితంబును నయ్యెఁ [5]గర్మనిష్ఠు లగునుపాధ్యాయు లైనవారలీయాత్మతత్త్వంబు నెఱుంగ రెఱింగి చేసి యుపదేశింపరు గావునఁ దత్కృతం బయిన మహాసంశయంబు నీచేత నివృత్తం బయ్యెనని వెండియు నిట్లనియె.

సీ. అనఘాత్మ యేమిటియందు నింద్రియ,వృత్తులు దగఁ బ్రవర్తింప కుండుటను జేసి ఋషు లైన ఘనముగ మోహింతు, రట్టియర్థమునందు నాత్మసంశయము గల్గుచున్నది యది యెట్టి దనినను, బురుషుఁ డేయేదేహమునను జేసి కర్మముల్ సేసి తత్కాయంబు నీలోక,మందునే విడిచి తా నన్యదేహ

తే. మర్థితో ఘటియించి లోకాంతరమునఁ
బొంది తత్కర్మఫలమును బొందు ననుచు
బ్రకటముగ వేదవేత్తలు పలుకుచుందు
రన్న నది యెట్లు విన నుపపన్న మగును.

వ. అదియునుంగాక యాచరితం బైనకర్మంబు తత్క్షణంబ వినష్టం బగుటం జేసి దేహాంతరలోకాంతరభావి యైనఫలం బెట్లు సంభవించు ననినఁ బ్రాచీనబర్హికి నారదుం డిట్లనియె నరేంద్రా స్వప్నావస్థయందు లింగశరీరాధిష్ఠాత యైనజీవుండు జాగ్రద్దేహాభిమానంబు విడిచి తద్దృశంబ కాని యతాదృశంబ కాని యైన శరీరాంతరంబు నొంది మనంబునందు సంస్కారరూపంబున నాహితం బైనక

---

1. మనంబునను. 2. యొక్కమృగ. 3. నదులంబోలె 4. లు ధరియించుచు నీచిత్తంబునందు నియ. 5. నిష్ఠోపదేష్ట లైనవారు.

ర్మంబు ననుభవించుచందంబునం బురుషుం డేలింగశరీరంబునం జేసి కర్మంబు నాచరించు నాలింగశరీరంబున లోకాంతరంబున దేహవిభేదంబు నొందక తత్ఫలం బనుభవించు నదియుం గాక దానప్రతిగ్రహాదులయందు స్థూలదేహంబునకుం గర్తృత్వంబు గల దంటివేని నహంకారమనుకారయుక్తుం డయినపురుషుండు మనంబునం జేసి యేయేదేహంబు పరిగ్రహించు నాయాదేహంబున సిద్ధం బైన కర్మం బాజీవుం డనుభవించు నట్లు గాకున్నఁ గర్మంబు పునర్భవకారణం బగుట యుపపన్నంబు గాకుండుఁ గావున మనఃప్రధానం బైనలింగశరీరంబున కేకర్తృత్వం బుపపన్నం బగు నని వెండియు నిట్లనియె. 885

క. క్షితి నుభయేంద్రియకర్మస్థితు లనుభవ మందఁబడిన చిత్తముచే దిగ్
ధృతిఁ జిత్తవృత్తులను లక్షిత మగుఁ దత్పూర్వదేహకృతకర్మంబుల్. 886

వ. అది యెట్లనిన నీదేహంబునం జేసి యేరూపంబు నేప్రకారంబున నెప్పుడేని జెప్పట నగు నది యననుభూతంబును నదృష్టంబును నశ్రుతంబును నై యుండు నట్టిది యొకానొకకాలంబున వాసనాశ్రయుం డయినపురుషునకుం (దదనుభవాదియుక్తం బగు) పూర్వదేహంబున ననుభూతంబును దృష్టంబును శ్రుతంబును నని విశ్వసింపు మీమనంబున ననుభూతార్థంబు గోచరింపఁ జాల దీమనంబె పురుషులకు శుభాశుభనిమిత్తంబు లైనపూర్వాపరదేహంబులం బ్రకాశింపం జేయుచుండు నీమనంబునందు నదృష్టంబు నశ్రుతంబు నైనయర్థంబు స్వప్నాదికమందుం దోఁచు నంటేని నది దేశకాలక్రియాక్రియం బని తలంపం దగు నీసమస్తవిషయంబులుఁ గ్రమానురోధంబున మనంబునం జేసి భోగ్యంబు లగు నని మఱియు నిట్లనియె. 887

చ. సుమహితశుద్ధసత్త్వగుణశోభితముం సరసీరుహోదరో
త్తమగుణచింతనాపరము ధన్యము నైనమనంబునందు భూ
రమణ సుధాంశునందు నుపరాగముచే దివిఁ దోఁచురాహుచం
దమునను గోచరం బగు నుదారత నీయఖిలప్రపంచమున్. 888

వ. అని వెండియు నిట్లనియె లింగదేహమునకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వంబులు స్థూలదేహద్వారకంబు లగుటం జేసి స్థూలదేహవినాశంబు గలుగఁ జీవునకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వంబులు లే కుండుటం జేసి ముక్తి గలుగు నంటివేని నిస్థూలదేహసంబంధంబు జీవునియందు బుద్ధిమనోమాత్రార్థగుణవ్యాపారరూపాదిలింగశరీరభంగపర్యంతంబు గలుగుచుండును సుషుప్తిమూర్ఛాదులయందు (నిష్టవియోగాదిదుఃఖమందు) నహంకారంబు గలిగి యుండు నది యింద్రియోపహతిం జేసి యమావాస్యయందలిచంద్రుండునుం బోలెఁ దరుణపురుషునకు గర్భబాల్యావస్థలయందు నింద్రియపౌష్కల్యంబు లేకుండుటం జేసి యేకాదశేంద్రియస్ఫురణసమర్థం బైనయహంకారంబు (గర్భాదులకు) బ్రకాశింపనిచందంబునం దోపఁ

కుండుఁ గావున స్థూలదేహవిచ్ఛేదకంబు లేకుండుటంజేసి వస్తుభూతార్థంబు లే
కున్న యీసంసారంబు (విషయంబులయం దాసక్తుం డగుజీవునకు) స్వాప్నికాన
ర్థాగమనంబునుంబోలె నివర్తింప దీతీరునఁ బంచతన్మాత్రాత్మకంబును (త్రిగుణా
త్మకంబును) షోడశవికారయుక్తంబును నయినలింగశరీరంబు నధిష్ఠించి చేతనా
యుక్తుం డైనజీవుం డని చెప్పంబడు మఱియును. 889

సీ. తిరిగి యప్పురుషుండు దేహంబునను జేసి, యనయంబుఁ బెక్కు దేహాంతరముల
నంగీకరించుచు నవి విసర్జించుచు, సుఖదుఃఖభయమోహశోకములను
¹బొలుపొందుతద్దేహములనె పొందుచు నుండు,నదియెట్లు లన్నను నగ్రభాగ
తృణమూఁదిమఱిపూర్వతృణపరిత్యాగంబు, గావించు తృణజలూకయును బోలె
ఆ. జీవుఁ డవనిఁ గొంత జీవించి మ్రియమాణుఁ, డగుచు నొందుదేహమర్థిఁజెంది
కాని పూర్వ మైనకాయంబు విడునఁడు, గాన మనమె జన్మకారణంబు. 890

తరలము. నరవరోత్తమ యట్లు గాన మనంబె జీవుల కెల్ల సం
సరణకారణ మట్టికర్మవశంబునన్ సకలేంద్రియా
చరణుఁ డౌట నవిద్య గల్గును సంతతంబు నవిద్యచేఁ
బరఁగుటన్ బహుదేహకర్మనిబంధముల్ గలుగుం జుమీ. 891

చ. వినుమి మది గాన భూవర యవిద్య లయించుటకై రమాపతిన్
ఘనజననస్థితిప్రళయకారణభూతుఁ బయోజపత్రలో
చనుఁ బరమేశు నీశ్వరుని సర్వజగంబుఁ దదాత్మకంబు గాఁ
గనుఁగొనుచుం దదీయపదకంజము లర్థి భజింపు మెప్పుడున్. 892

క. అని యీగతి భగవంతుం, డనఘుఁడు ఘనభాగవతుఁడు నగునారదుఁ డా
ఘనునకు జీవేశ్వరగతి, ఘనకృప నెఱిఁగించి సిద్ధగతిఁ జనినయెడన్. 893

సీ. రాజర్షి యెట్టిప్రాచీనబర్హి దాఁ, దగఁ బ్రజాపాలనార్థంబు సుతుల
ధరకు నియోగించి ²తపము సేయుటకునై, కపిలాశ్రమంబునకపుడు వోయి
యచ్చట నియతనేకాగ్రచిత్తుండును, ముక్తసంగుండును భూరిధైర్య
యుక్తుండు నగుచు సద్భక్తియోగంబున, ననఘ గోవిందపదారవింద
తే. చింతనామృతపానవిశేషచిత్తుఁ, డగుచు విధిరుద్రముఖ్యుల కంద రాని
యవ్యయానందమయపదమందె నప్పు, డనుచు మైత్రేయముని విదురునకుఁ జెప్పి

వ. వెండియు నిట్లనియె నిట్లు ముకుందయశంబునం జేసి భువనపావనంబు మనశ్శుద్ధి
కరంబు సర్వోత్కృష్టఫలప్రదాయకంబు దేవర్షివర్యముఖవినిస్సృతంబు నైన
యీయధ్యాత్మపారోక్ష్యంబు నెవ్వాఁడు పఠియించు నెవ్వాఁడు విను నట్టివారు
లింగశరీరవిధూననంబు గావించి ముక్తసమస్తబంధులయి (విదేహులై వల్యంబు
నొంద) సంసారంబునందుఁ బరిభ్రమింప రనిన మైత్రేయునకు విదురుం డిట్లనియె.

1. 'పురుషుండు తద్దేహ. 2. దాఁదపోరూపంబుఁ, బూని కపిలాశ్రమమునకు నేఁగి' వ్రా. ప్ర.

క. మునినాథ [1]ప్రచేతసు లా, ఘన మగు రుద్రోపదిష్ట కమలోదరకీ
ర్తనమున నేగతిఁ బొందిరి, వనజాక్షుఁడు సంతసింప వారలు ఘనతన్. 896

—: ప్రచేతసులతపంబునకు భగవంతుఁడు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట. :—

తే. కడఁగి మఱి వారు యాదృచ్ఛికమునిఁ జేసి, హరికి నిత్య ప్రియుండు గురుఁ డగు నారదుని గాంచి
[2]యతని వలని యనుగ్రహ మంది మోక్ష, మందిరనిచే మని నిశ్చయంబు మఱియు.

క. హరి దర్శనపూర్వంబిహ, పరలోకములందు నాకృపాలతిక యు లం
దలు నేఫలములు నందిరి, యొఱిఁగింపు మటన్న నమ్మునీంద్రుఁడు పలికెన్. 898

క. విను జనకాదేశము మున, మునఁ దాల్చి నృపాత్మజులు పయోధరమం
దనుపమజపయజ్ఞంబున, నొనరఁ దపం బూని ముదము నొందుచు నుండన్.

క. పదివే లేఁడులు నిష్ఠను, వదలక తప మాచరింప వారల కరిగ
సదయాంతరంగుఁ డభయప్రదుఁడు సనాతనుఁడు నైన పద్మోదరుఁడున్. 900

క. అనుపమ శాంతము లగు నిజ, తనురశ్ములచే నృపాలతనయకృపావే
దనలు శమింపఁగఁ జేయుచు, ననయముఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నచ్యుతుఁ డంతన్.

సీ. ఘన మేరు శృంగసంగతనీలమేఘంబు, నెఱి గరుడస్కంధనివసితుండు
కమనీయనిజదేహకాంతివిపాటితా, ఖిలాఖిలాశాంతరాళతముఁడు
సుమహితాష్టాయుధసుమనోమునీశ్వర, సేవకపరిజనసేవితుండు
మండితకాంచనకుండలరుచిరోప, లాలితవదనకపోలతలుఁడు

తే. చారునవరత్నదివ్యకోటీరధరుఁడు, కౌస్తుభప్రవిలంబమంగళగళుండు
లలితపీతాంబర ప్రభాలంకృతుండు, హారకేయూరవలయమంజీరయుతుఁడు.

క. లలితాయతాష్టభుజుఁడుం, డలమధ్యస్ఫురితకునిరవిడంబితలక్ష్మీ
లలనాకాంతిస్పర్ధా, కలితలసద్వైజయంతికాశోభితుఁడున్. 903

క. సురగరుడయక్షకిన్నర, నిరుపమజేగీయమానవిపులాశాసం
భరితయశోమహనీయ, స్ఫురణుం డగు నప్పురాణపురుషుం డెలమిన్. 904

క. కరుణావలోకనంబుల, నిర వొందఁ నృపాలసుతుల నీక్షించి రమా
వరుఁ డంబుదగంభీరము, గురభాషలఁ బలికెఁ బ్రియము దైవాఱఁగ నొనుచుండన్. 905

తే. తాపసోత్తము లగు ప్రచేతసులు వేడ, వినుఁడు మీర లు సౌహార్దమున నభిన్న
ధర్ములగుట భవత్సౌహృదమున కేను, జాలఁ బరితోష మందితి సమత నేఁడు.

క. అనయమును మీ మనోరథ, మొనరింతు నెఱుంగఁ బలుకఁ దు త్తములగు మి
మ్మనుదినము నెవ్వఁడు సుఖశ, యనుఁడై మదలోనఁ దలఁచు నాతనిగఁ దెపుడున్.

క. భాతృజనసౌహృదంబును, భూతదయాగుణము విపులబుద్ధియు సుజన
ప్రీతియుఁ గల్గి సుఖించును, పీతసమసాఘుఁ డగుచుఁ విశ్వములోనన్. 908

1. ప్రచేతస్కులు; 'ప్రచేతస్కులు' అనియే తరచు ప్రయోగము. 2. నారదునిచేననుగృహీతులై యలరు మోక్ష.

వ. మఱియు రుద్రగీతం బయిన యస్మదీయ స్తవం బెవ్వ రనుదినంబును స్తోత్రంబు సే
యుదురు వారల కభిమతవరంబులు శోభనకరం బగు ప్రజ్ఞయు నిత్తు మీరలు
ముదన్వితులై జనకాదేశం బంగీకరించుటం జేసి మీకీర్తి లోకంబుల విస్తరిల్లు
మీకు ననూన బ్రహ్మగుణుండు నాత్మసంతతిం జేసి లోకత్రయపరిపూర్ణగుణాకరుం డు
నైన పుత్త్రుండు సంభవింపం గలండు కండుమహాముని తపోవినాశార్థంబు గా నిం
ద్రప్రేషిత యగు ప్రమ్లోచ యను నప్సరస గర్భంబు దాల్చి యమ్మునీంద్రుని
వీడ్కొని దివంబునకు జనుసమయంబునం బ్రసూత యై తత్పుత్త్రిని వృక్షంబు
లందుం బెట్టి చనిన. 909

సీ. ఆశిశు వప్పుడు పేరాఁకలిచేఁ గుంది, వావిచ్చి బిట్టు వాపోవుచుండ
నాలించి యటకు రాజైన సోముఁడు వచ్చి, వల నొప్ప నవసుధావర్షి యైన
యాత్మీయతర్జని నర్థిఁ బానమ్ము సేయింపఁగఁ బెరిఁగి యాయిందువదనఁ
గన్య వరారోహ యగుడుఁ మారిష యను, చెలువఁ బుణ్యంబు ప్రాచీనబర్హి
తే. [1]యగు నృపునిచేఁ బ్రజావిసర్గావసరము
నందు వేడ్కఁ దదాదిష్టు లైన మీర
లందఱును నెయ్యమున వివాహంబు గండ్ర
యని సరోరుహనయనుఁ డిట్లనియె మఱియు. 910

వ. అనఘాత్ములారా యభిన్నధర్మశీలనాముల రయిన మీకు నందఱకు నాసుమధ్య
యైనకన్య యభిన్నధర్మశీలయు భవదర్పితాశయయు నయినభార్యయగు మీర
లప్రతిహతతేజస్కులరై దివ్యవర్షసహస్రంబులు భౌమదివ్యభోగంబులు మదను
గ్రహులై యనుభవించెద రంత నాయందుల భక్తిం జేసి నిర్మలాంతఃకరణులై
యీ భోగంబులు నిరయప్రాయంబులు గాఁ దలంచి మదీయస్థానంబు నొందెద
రని వెండియు నిట్లనియె. 911

చ. అరయ గృహస్థు లయ్యు నమదర్పితకర్ములు నస్మదీయసుం
దరచరితామృతశ్రవణతత్పరమానసయాతయాములు౯
సరసగుణాఢ్యులై తనరుసాధుల కీగృహముల్ దలంప దు
ష్కరభవబంధహేతువులు గావు నృపాత్మజులార యెన్నఁడున్. 912

వ. అది యెట్లంటి రేని 913

చ. అనుపమబ్రహ్మవాదు లగు సంచితయోగిజనానుగీయమా
ననిజకథాసముత్సుకుఁ డనం దగు నేను [2]మదీయులం దనూ
తనము గనుండుఁ గావున నుదారత వారికి నీగృహావళుల్
ఘనభవబంధహేతువులు గా విది యంతయు నిక్క మారయన్. 914

క. సరసుఁడ నగు ననుఁ బొందిన,పురుషులు ఘనశోకమోహహర్షామోదంబులఁ బొం

1. 'రాజుచేతఁ బ్రజావిసర్గంబులందుఁ, బూని వేడ్క, 2. దదీయులం.

దరఁ గావున [1]నేనయఁ గనుఁ ద్రిపురుషాధీశ్వరుఁడ బ్రహ్మభూతుఁడ నగుదున్.

వ. అని యిట్లు వలుకుచున్న పురుషార్థభాజనుం డగు జనార్దను దర్శించి తద్దర్శనవిధ్వస్తరజస్తమోగుణు లయిన ప్రచేతసులు. 916

చ. కరసరసీరుహంబు లెసకం బెసఁగన్ ముకుళించి గద్గద
స్వరములఁ జేసి యి ట్లనిరి సర్వశరణ్యు నగణ్యు నిందిరా
వరు నజితు ననంతు ననవద్యచరిత్రుఁ బవిత్రు నచ్యుతుం
బరుఁ బరమేశు నీశు భవబంధవిమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 917

సీ. కేశవ సంతతక్లేశనాశనుఁడవు, కోరి మనోవాగగోచరుఁడవు
నిద్ధమనోరథహేతుభూ[2]తోదార, గుణనాముఁడవు సత్త్వగుణుఁడ వఖిల
విశ్వోద్భవస్థితివిలయార్థధారిత, విపులమాయాగుణవిగ్రహుఁడవు
మహితాఖిలేంద్రియమార్గనిరర్గళ, మార్గుఁడ వతిశాంతమానసుఁడవు

తే. లివిలి సంసార[3]హారిమేధస్కుఁడవును, దేవదేవుఁడవును వాసుదేవుఁడవును
సర్వభూతనివాసివి సర్వసాక్షి, వైన నీకు నమస్కార మయ్య కృష్ణ. 918

వ. మఱియును. 919

ఉ. తోయరుహోదరాయ భవదుఃఖహరాయ నమో నమః పరే
శాయ సరోజకేసరపిశంగవిసర్మలదివ్యవస్త్రవ
స్త్రాయ పయోజసన్నిభపదాయ సరోరుహమాలికాయ కృ
ష్ణాయ పరాపరాయ సుగుణాయ సురారిహరాయ వేధసే. 920

వ. అని వినుతించి. 921

చ. కమలదళాక్ష దుఃఖలయకారణమై తగు తావకీనరూ
పము ననివార్యదుర్భరవిపద్దశ దుఃఖము నొందు మాకు నీ
సుమహితసత్కృపాగరిమఁ జూపుటకంటె ననుగ్రహంబు లో
కమునఁ దలంప నొండొకటి గల్గునె భక్తఫలప్రదాయకా. 922

ఉ. భూరిశివేతరాపహవిభుత్వసమేత మహాత్మ దీనర
క్షారతి నొప్పునీవు చిరకాలమునన్ సుఖవృత్తి వీరు మా
వార లటంచు బుద్ధి ననవద్య తలంచినయంతమాత్రస
త్కారమె చాలు న ట్లగుట గాకిటు సన్నిధి వైతి వీశ్వరా. 923

చ. అరయఁగ క్షుద్రభూతహృదయంబులయందుల నంతరాత్మ వై
తిరముగ నుండు నీవు భవదీయపదాంబురుహద్వయార్చనా
పరమతు లైన మామకశుభప్రదభూరిమనోరథంబు లీ
వెఱుఁగవె భక్తలోకహృదయేప్సితదాయక ముక్తినాయకా. 924

సీ. అయినను విను సరోజాయతలోచన, తగు మోక్షమార్గప్రదర్శకుఁడవు

1. నే నింద్రియ,పుర. 2. తాధార, 3. హారణచేతస్కుఁడవును.

బురుషార్థభూతుఁడ వగుదువు, దలఁపఁ బ్రసన్నుఁడ వగుట మాకు
నర్థి మనోభీష్టవరదుఁ డైనవరం బయ్యె, నైనను నాథ పరాత్పరుండ
వైన నిన్నేకవరంబు వరియింతు మనినను, భువిఁ దావకీనవిభూతు లెన్న
తే. నంత మెఱుంగంగ రాని యనంతుఁ డనుచుఁ
బలుకుదురు నిన్ను నది గాన పరమపురుష
యే వరం బని కోరుదు మేము దప్పి
గొన్న బాలకుఁ డబ్ధినీ ళ్లెన్ని గ్రోలు. 925
వ. అదియునుం గాక. 926
ఉ. పూని భవత్పదాంబురుహమూలనివాసుల మైనమేము మే
ధానిధి నీవిలోకసముఁ దక్కఁగ నన్యముఁ గోర నేర్తుమే
మ్లానితపారిజాతకుసుమస్ఫుటనవ్యమరందగంధశో
భానయశాలి యైనమధుపంబు భజించునె యన్యపుష్పముల్. 927
చ. హరి భవదీయమాయ ననయంబును జెందిన నేము నిచ్చలుం
గర మనురక్తి నేటితుదగా భవకర్మల మై ధరిత్రిపైఁ
దిరుగుదు మంతదాఁక భవదీయజనంబులతోడి సంగతిన్
గుఱుమతి జన్మజన్మములకున్ సమకూరఁగఁ జేయు మాధవా. 928
మ. కమలాధీశ్వర తావకీనపదభక్తవ్రాతసంసర్గలే
శముతోడన్ సరిగాఁ దలంప మొదలన్ స్వర్గాపవర్గాదిసౌ
ఖ్యము లన్నన్ విను మానవంబు లగునీశానంబులం జెప్ప నే
ల మునిప్రస్తుతపాదపద్మ సుజనాలాపానుమోదాత్మకా 929
వ. మఱియు భగవద్భక్తసంగంబులయందుఁ దృష్ణాప్రశమనంబు లైన కృష్ణకథలు
చెప్పఁబడుట(చేత భూతంబుల) యందు వైరంబును లేకుండు నని. 930
చ. వనముల ముక్తసంగు లగువారు నుతింపఁ దనర్తు వీవు గా
వున నిలఁ బుణ్యతీర్థములఁ [1]జొప్పఁ బునీతము సేయఁ బూని య
ర్థిని బదచారులై ధరఁ జరించు భవత్పదభక్తసంగమం
బనుపమభూరిసంస్కృతి భయస్థునిబుద్ధి రుచింపకుండునే. 931
వ. కావున. 932
చ. వనరుహపత్రలోచన భవత్సఖుఁ డైనసుధాంశుమాలితో
డినిమిషమాత్రసంగతిఁ గడిందివ్రణంబున దుశ్చికిత్సము
న్ననుభవకష్టరోగమున కర్మిలి వైద్యుఁడ వైననిన్ను నే
ననయముఁ జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మై తగ మంటి మీశ్వరా. 933
వ. దేవా మదీయస్వాధ్యాయాధ్యయనంబులును గురుప్రసాదంబును విప్రవృద్ధాను

1. 'బోలఁ బవిత్రము' అ. ప్ర.

వర్తనంబును నార్యజన సంసత్కరణంబును సర్వభూతానసూయయు నన్నిటిహి
తంబుగా ననేకకాలం బుదకంబులయందు సుతప్తంబయినతపంబు సేయుటయు
విని యన్నియును బురాణపురుషుండ వైనభవదీయపరితోషంబుకొఱకు నగుం
గాక యని విన్నవించెద మని వెండియు నిట్లనిరి. 934

మ. మనుపద్మాసనధూర్జటిప్రముఖధీరమంతుల్ తపోజ్ఞానస
త్త్వనిరూఢిం దగువారు నీమహిమముల్ వర్ణింపఁ బోలేరు బెట్టుం
గనివారయ్యును నోపినంత వినుతుల్ గావింతు రట్లౌట నే
మును నిన్నర్థి నుతింతు మీశ వరదా [1]బుద్ధ్యాదిమూలంబు గన్. 935

వ. అని మఱియు సముండవు నాదిపురుషుండవు (బకుండవు బుద్ధుండవు వాసుదేవుం
డవు) సత్త్వమూర్తివియు భగవంతుండవు నైననీకు నమస్కరించెదము (అని
యిట్లు ప్రచేతసులచేత నుతింపంబడి శరణ్యవత్సలుండగు హరిసంతుష్టాంతరంగుం
డై వారలకోరినయట్ల వరంబు లిచ్చిన.) 936

తరలము. అనుచు నానృపనందనుల్ ముదమార సన్నుతిఁ జేయఁగాఁ
మనములోఁ బరితోష మంది రమామహాహృదీశుఁడు భక్తపా
లనకరుండు తదీయదర్శనలాలసాత్మక లాత్మలం
దనివి సాలక చూడ నాత్మపదంబు కేఁగె రయంబునన్. 937

వ. తదనంతరంబ ప్రచేతసులు భగవదాజ్ఞ శిరంబుల ధరియించి సముద్రసలిలనిర్గతు
లయి. 938

క. భూరిసమున్నతినాక, ద్వారనిరోధంబు గాఁగ దిగఁ బెరిఁగినయా
భూరుహసంపిహితాఖిల, ధారుణిఁ నీక్షించి రాజతనయులు వరుసన్. 939

చ. ఘనకుపితాత్మలై విలయకాలభయంకరహవ్యవాహలో
చనుగతి నుగ్రులై ధరణిచక్రము నిర్వసుధారుహంబు గా
ననయముఁ జేయఁ బూనిన జనాధిపసూనులమోముఁదమ్ముల
న్ననలసమీరముల్ జనన మంది కుజంబులఁ గాల్పఁ జొచ్చినన్. 940

క. నలినభవుఁ డామహీజ, ప్రళయముఁ గని వచ్చి ధరణిపాలతనూజా
తుల మధురోక్తుల నుపశాంతులఁ గావించుచును నయముదోఁకొనఁ బలికెన్.

వ. అట్లు పలికి వారల నుపశమితక్రోధులం జేసినయనంతరంబ. 942

సీ. అవశిష్టధరణీరుహంబులు భయమంది, తిరిగి చతుర్ముఖాదేశమునను
మారిష యనుసత్కుమారిఁ దమకూఁతును, నా ప్రచేతసులకు నర్థి నిచ్చె
నానరపాలకసూనులు దక్షున, కరయంగ [2]ము న్నీశ్వరాపరాధ
మునఁ బ్రాప్తమైనట్టి జనపాలజన్మంబు,నకుఁ గారణం బైన కలిననయ..స

తే. నాదరంబునఁ గమలజునాజ్ఞఁ జేసి, కడఁక దీపింప విధివత్ప్రకారమునను

1. బుద్ధ్యానుసారంబు గన్. 2. మును గజనాపరాధ.

వరుస నందఱుం గూడి వివాహ మైరి, గడవ వచ్చునె దైవసంకల్ప మెందు.

క. కలదే జగతిం బదుగ నృపుల కిల నొకభార్య యెందుఁ బొసగునె వినఁగా
నలినోదరుఘనమాయా, కలితాద్భుతములకు సతులు గావింపఁ దగున్. 944

వ. అంతఁ జాక్షుషమన్వంతరంబున దైవచోదితుండై యిష్టప్రజాసర్గంబు గావించుచుఁ బ్రసిద్ధుం డైన దక్షుండు పూర్వదేహంబు గాలవిద్రుతంబుగాఁ బ్రచేతసులకు మారిష యనుభార్యయందు సంభవించి నిజకాంతిం జేసి సమస్తతేజోధనుల తేజంబును బిహితంబుగాఁ జేయుచుఁ గర్మదాక్ష్యంబున దక్షుం డనునామంబు వహించి బ్రహ్మచేతం బ్రజాసర్గరక్షయందు నియోగింపఁబడి మరీచ్యాదులం దత్తద్వ్యాపారంబులందు నియోగించి యుండె నంత. 945

సీ. ఒనరఁ బ్రచేతసు లుత్పన్నవిజ్ఞాను, లగుచు వేగంబ నారాయణోక్తిఁ
దలఁచుచు నాత్మనందనుకడ నిజభార్య, నిడి వనవాసులై కడఁగి మున్ను
జాబాలి యనుమునీశ్వరునాశ్రమం బైన, భూరిపశ్చిమవార్ధితీరమునను
సర్వభూతాత్మవిజ్ఞానంబు గలయాత్మ, ఘనవిమర్శకృతసంకల్పు లైరి

తే. యంత నచటికి సమ్మోదమతిశయిల్ల, సురసురాసురయక్షకిన్నరవరేణ్య
మానితోన్నతసంపూజ్యమానుఁ డైన, నారదుండు వివేకవిశారదుండు. 946

వ. చనుదెంచి నిర్జితప్రాణమనోవాగ్దృష్టులును జితాసనులును శాంతులును నసమానవిగ్రహులును నిర్మలం బైనపరబ్రహ్మంబునందు నియోజితం బైనయంతఃకరణంబు గలవారును నైన రాజనందనులకడ నిలిచిన. 947

క. చనుదెంచిన నారదమునిఁ, గనుఁగొని నృపసుతులు లేచి కౌతుక మొప్పన్
వినమితులై సముచితపూ, జనములఁ బరితుష్టుఁ జేసి సద్వినయమునన్. 948

చ. అనఘ మునీంద్రచంద్ర భవదాగమనంబు సమస్తలోకశో
భన మగు నస్మదీయ మగుభాగ్యవశంబున నేఁడు విశ్వపా
వన నినుఁ జూడఁ గంటి మని వార్యభవద్భ్రమణంబు లోకలో
చనుగతివోలెఁ బ్రాణులకు సర్వభయాపహారంబు గావునన్. 949

వ. అని మఱియు నిట్లనిరి. 950

సీ. అనఘాత్మ భగవంతు లైన కేశవహరు, దేవులచే నుపదిష్ట మైన
యాత్మతత్త్వంబు గృహస్థుల మగుమాకు, ననయంబు విస్మృతం బయ్యెనట్టి
కలితతత్త్వార్థప్రకాశకంబును భూరి, తరళసంసారాబ్ధితారణంబు
నైన కర మొప్పరు నాత్మతత్త్వము నేఁడు, చిరదయామతిఁ బ్రకాశింపఁజేయు

తే. మని ప్రచేతసు లర్థిఁ బల్కినఁ జెలంగి, భగవదాయత్తచిత్తుండు భవ్యగుణుఁడు
నఖిలలోకవిహారుండు నైనయట్టి, నారదుఁడు వల్కె నారాకుమారులకును.

సీ. చర్చింప నరుల కేజన్మకర్మాయుర్మ, నోవచనంబుల దేవదేవుఁ
డఖిలవిశ్వాత్మకుం డైన గోవిందుండు, విలసిల్లుభక్తి సేవింపఁబడును

నవియ పో జన్మకర్మాయుర్మనోవచ,నములను ధరణి నెన్నంగఁ దగును
వనరుహనాభ సేవారహితము లైన,జననోపనయనదీక్షాకృతంబు
తే. లైనజన్మంబు లేల దీర్ఘాయు వేల, వేదచోదిత యాగకర్మవితతి యేల
జపతపశ్శ్రుతవాగ్విలాసంబు లేల, మహితనానావధానసామర్థ్య మేల. 952

వ. మఱియు హరివిరహితం బైనయింద్రియపాటవంబును నిపుణ యైనబుద్ధియుఁ బ్రాణాయామాదియోగంబును దేహాదివ్యతిరిక్తాత్మజ్ఞానంబును సన్న్యాసాధ్యయనంబులును దక్కిన వ్రతవైరాగ్యాదిశ్రేయస్సాధనంబులును నేల సర్వేశ్వరుండును సమస్తశ్రేయస్స్వరూపుండును సమస్తశ్రేయోవధిభూతుండును సర్వభూతావాసుండును సర్వభూతాత్మప్రదుండును సర్వభూతప్రియుండును (సర్వవ్యాపకుండునుం) గావున. 953

మ. కమలాధీశ్వరుఁ బూజ సేయుట సమగ్రప్రీతిఁ బ్రాణోపహా
రము సర్వేంద్రియతృప్తిహేతువును సర్వాత్మజమూలాభిషే
కము శాఖాభుజపుష్టిదంబు నగురేఖన్ సర్వదేవార్హణ
క్రమ మై యొప్పు ధరావరేణ్యసుకులాగ్రా బుద్ధి నూహించినన్. 954

వ. అదియునుం గాక. 955

క. పెను పగువర్షాకాలం,బున దిననాయకునివలనఁ బొడమినసలిలం
బనయముఁ గ్రమ్మఱ గ్రీష్మం,బున సూర్యునియందుఁ జెందుపోలిక మఱియున్

క. ధరణిఁ జరాచరభూతము, లరయఁగ జనియించి యందె యడఁగినపగిదిన్
హరిచేఁ బుట్టినవిశ్వము, హరియందె లయంబు నొందు నదియెట్లన్నన్. 957

మ. [1]అరు దానధ్రితమః ప్రభల్ మును నభంబుం దొప్పఁగాఁ దోఁచి క్ర
మ్మఱ నీక్షింపఁగ నందె లేనిగతి బ్రహ్మాండంబందు నీ శక్తులుం
బఱికింపం ద్రిగుణప్రవాహము సముత్పన్నంబు లై క్రమ్మఱన్
విరతిం బొందుచు నుండుఁ గావున హరిన్ విష్ణున్ భజింపం దగున్. 958

వ. మఱియును సమస్తదేహులకు నాత్మయు (నిమిత్తభూతుండును) నద్వితీయుండును శశ్వత్ప్రకాశుండును బ్రధానపురుషుండును స్వతేజోవిధ్వస్తగుణప్రవాహుండును (మానసబుద్ధిసుఖేచ్ఛాద్వేషాదివికల్పరహితుండును సగుణుండును దేహాత్మభ్రమనివృత్త్యుపలభ్యుండును నాదిమధ్యాంతరహితుండును నిత్యానందస్వరూపుండును సర్వజ్ఞుండును) బరమేశ్వరుండును నైననారాయణుని నభేదబుద్ధిం జేసి భజింపుఁ డతండు సర్వభూతదయయు నెంతమాత్రంబు సంభవించు నంతమాత్రంబున సంతుష్టుం డగుటయును సర్వేంద్రియోపశాంతియు ననునీగుణంబులు గలిగినయెడ సంతుష్టుం డగు నని వెండియు నిట్లనియె. 959

చ. చతురత నట్టియీశ్వరుఁడు సజ్జనలోకనిరస్తసర్వకా

1. అరయ న్వ్రతమః ప్రకాశల నధం.

మితవిపులాంతరంగమున ◊ మిశ్రితభావనఁ జేసి సన్నిధా
పితుఁ డగుచుం దయాకరగభీరగుణంబులఁ జాల నొప్పి యా
శ్రితజనపారతంత్ర్యమును ◊ జేకొని పాయక యుండు నిచ్చలున్. 960

క. శ్రుతధనకులకర్మవయో,న్నతమదములఁ జేసి సజ్జనప్రతతికి సం
తతమును నెగ్గొనరించుచు,మతు లర్థిం జేయుపూజ ◊ మతిఁ గొనఁ డెందున్.

వ. అది యెట్లనిన. 962

సీ. వల నొప్పఁ దను ననువర్తించు నిందిరా,కామినీమణిఁ దదాకాంక్షు లగుచు
ధృతి ననువర్తించు ◊ దేవేంద్రముఖ్యుల, నే ననువర్తింప ◊ కెప్పు డాత్మ
నిత్యస్వతంత్రుఁడు ◊ నిజభక్తవరదుఁడు, దీనవత్సలుఁడును ◊ నైన యట్టి
పురుషోత్తముని జగద్భరితు సర్వేశ్వరు, నారాయణునిఁ జిదానందమయుని

తే. నజితు నచ్యుతుఁ బుండరీకాయతాక్షుఁ దవిలి సేవింపకుండునే ◊ ధరఁ గృతజ్ఞుఁ
డైనపురుషుండు సమ్మోదితాత్ముఁ డగుచు.,జారుమతులార రాజకుమారులార.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె భవదీయవంశధుర్యుండు జిత్రరథుండు నగుధ్రువుండు
సపత్నీమాతృవాగ్బాణభిన్నహృదయుండై పంచవర్షార్భకుం డగుచుఁ దపోవనం
బున కరుగునపుడు మార్గంబున నాచే నుపదిష్టం బైన క్రమంబున భగవంతుం
డగుపుండరీకాక్షు నారాధించి యితరులచే నొందరానిసర్వోత్తమం బగుపదంబు
నొందెఁ గాన మీరును రుద్రోపదేశక్రమంబున సర్వభూతాంతర్యామి యగు
నీశ్వరు భవచ్ఛేదంబునకై భజియింపుఁడు. 964

క. అని యివ్విధమున నారద,ముని రాజకుమారులకును ◊ ముదము దలిర్పన్
వనజోదరుసచ్చరితము, వినిపించి సరోజభవునివీటికిఁ జనియెన్. 965

వ. ఇట్లు నారదుండు చనినయనంతరంబ. 966

చ. నరవరనందనుల్ గడఁక ◊ నారదవక్త్రవినిర్గతంబు సుం
దరమును మంగళావహము ◊ ధన్యము లోకమలాపహంబు నై
పరఁగినవిష్ణుకీర్తి విని ◊ పాయక తత్పదపద్మచింతనా
నిరుపమభక్తిఁ జెంది హరిసత్యపదంబును బొందిరున్నతిన్. 967

వ. అని మైత్రేయుండు విదురున కిట్లనియె మహాత్మా నీవు నన్నడిగినప్రచేతోనార
దసంవాదరూపం బైనహరికీర్తనంబు మనుపుత్రుండైనయుత్తానపాదునివంశ
ప్రకారంబును జెప్పితి నని వెండియు నిట్లనియె నారదువలనం బ్రియవ్రతుం
డాత్మవిజ్ఞానంబు నొంది [1]మహీమండలంబుఁ బరిపాలించి యనంతరంబునఁ
బుత్త్రులకు రాజ్యంబుఁ బంచి యిచ్చి పరలోకగతుం డయ్యె ననిన. 968

క. విని విదురుం డాతాపము,ఘనచరణము లాత్మమనస్సంబున మధుసూ
దనుచరణాంభోరుహములు, మనమునఁ దగఁ జాల్చి పలికె మైత్రేయునితోన్.

---

1. మహీభోగానంతరమున' వ్రా. ప్ర.

క. మునినాథచంద్ర కరుణా,వననిధి నీచేత భక్తవత్సలుఁ డగునా
వనజాక్షుతత్త్వ మెఱిఁగితి, నని తత్పదములకు వినతుఁడై వినయమునన్. 970

క. ఆమునిచే నామంత్రితుఁ, డై మనమున బంధుదర్శనాకాంక్షితుఁ డై
ధీమహితుఁ డైనవిదురుఁడు, సామజపురమునకుఁ జనియె సమ్మద మొప్పన్.

క. అని శుకుఁడు పరీక్షిత్తున, కనుకంపం జెప్పె నీయుపాఖ్యానంబున్
వినువాఁ డైశ్వర్యాయుర్ధ,నకీర్తిస్వస్తిగతులఁ దగఁ బ్రాపించున్. 972

క. అని శుకయోగి పరీక్షి,జ్జనపాలసుధాపయోధిచంద్రున కర్థిన్
వినిపించినకథ మోదం,బున సూతుఁడు శౌనకాదిమునులకుఁ జెప్పెన్. 973

చ. సరసవచోవిలాసగుణసాగర సాగరమేఖలామహీ
భరణధురంధర ప్రకటభవ్యభుజాభుజగేంద్ర రాజశే
ఖర ఖరదూషణప్రముఖగాఢతమఃపటల ప్రచండభా
స్కర కఱకంఠకార్ముకవిఖండన ఖేలన భక్తపాలకా. 974

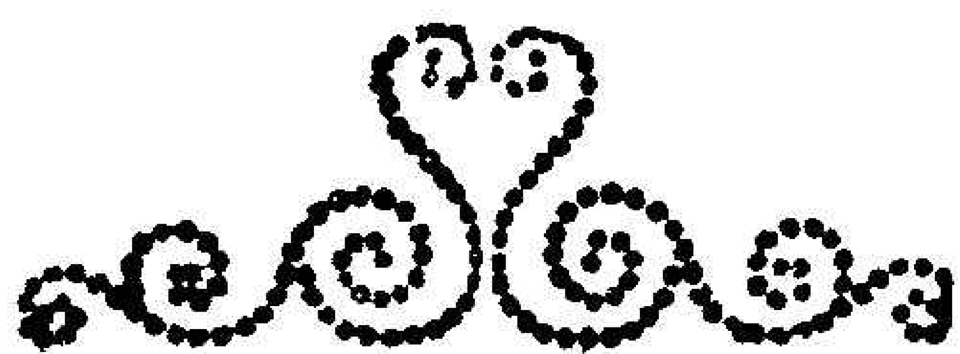
క. శరవిదళితసారంగా, సరసదయాపాంగ భక్తజలధితరంగా
దురితధ్వాంతపతంగా, వరజనకసుతాభిషంగ వననిధిభంగా. 975

మాలిని. సురవిమతవిదారీ సుందరీశంబరారీ, సరసవినుతసూరీ సర్వలోకోపకారీ
నిరుపమగుణహారీ నిర్మలానందకారీ, గురుసమరవిహారీ ఘోరదైత్యప్రహారీ.

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్రసహజపాం డిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగవతం బనుమహాపురాణంబు నందు స్వాయంభువమనువునకు నాకూతిదేవహూతిప్రసూతి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులు జన్మించుటయు నందు నాకూతిని రుచిప్రజాపతికి నిచ్చుటయు నారుచి ప్రజాపతికి నాకూతిదేవియందు శ్రీవిష్ణుమూర్త్యంశజుం డైనయజ్ఞుండును లక్ష్మీ కళాంశజ యగుదక్షిణ యనుకన్యకయు నుద్భవించుటయు మనుపుత్త్రి యైనదేవ హూతిని గర్దమున కిచ్చుటయుఁ బ్రసూతిని దక్షప్రజాపతి కిచ్చుటయుఁ బ్రసూతి దక్షులవలనం బ్రజాపరంపరలు గలుగుటయు నాఁటియుం గర్దమప్రజాపతి పుత్త్రికాసముదయంబును తత్త్రబ్రహ్మర్షుల కిచ్చుటయుఁ గర్దమపుత్త్రి యైనకళ వలన మరీచికిఁ గశ్యపుం డనుపుత్త్రుండును బూర్ణిమ యనుకూఁతురుం బుట్టు టయును బూర్ణిమవలన గంగయు విరజుం డనెడుకుమారుండును జన్మించుట యుఁ గశ్యపప్రజాపతివలన నయినప్రజాపరంపరలచే ముల్లోకంబు లాపూర్ణం బు లగుటయు నత్త్రిమహామునితపంబును నతనికి హరిహరబ్రహ్మలు ప్రత్యక్షం బగుటయు ననసూయాపాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబువలన ననసూయాత్త్రులకుం ద్రిమూర్తులకళాంశజు లయినచంద్రదత్తాత్త్రేయదుర్వాసులజన్మంబును దత్తా త్మజలజన్మంబును భృగువువలనఖ్యాతి యనునంగనకు శ్రీమహాలక్ష్మి జన్మించు టయును భృగుపౌత్త్రుం డయినమార్కండేయుజన్మంబును ధర్మునకు మూర్తివల

న నరనారాయణులు సంభవించుటయును సత్త్రయాగంబునందు దక్షుండు శివుని నిందించుటయును దక్షాధ్వరధ్వంసంబున బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండై శివుండు దక్షాదుల ననుగ్రహించుటయును దక్షాదికృత శ్రీహరి స్తవంబును శ్రీహరి ప్రసన్నుండై దక్షుని యజ్ఞంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించుటయును సతీదేవి హిమవంతునకు జనించి హరునకుం బ్రాప్తించుటయు నుత్తానపాదుని వృత్తాంతంబును ధ్రువోపాఖ్యానంబును ధ్రువుండు దండ్రిచేత నవమానితుం డై నారదోపదేశంబున మధువనంబునకుం జని తపంబు సేయుటయు హరి ప్రసన్నుం డై యతని మనోరథంబు లిచ్చుటయు నతండు మరలఁ బురంబునకు వచ్చుటయుఁ గుబేరానుచరు లైన యక్షులతోడి యుద్ధంబును ధ్రువుండు యజ్ఞంబులు సేయుచు రాజ్యభోగంబులం దనిసి తనయు నుత్కలునిం బట్టంబు గట్టి హరియనుగ్రహంబున ధ్రువక్షితిని నిలుచుటయు నుత్కలుండు వత్సరుం డను తనసుతునిఁ బట్టంబు గట్టి హరిం జేరుటయు వత్సరునివంశపరంపరయ నందు నంగునిసుతుండయిన వేను కళేబరంబున లక్ష్మీనారాయణుల యంశంబున నర్చియుఁ బృథుండును జన్మించుటయుఁ బృథుండు భూమిం గామధేనువురీతి నఖిలవస్తువులుం బిదుక నియమించి సమస్థలిం జేసి యింద్రుండు వశవర్తి యై యుండ బహుయజ్ఞంబులు సేసిన నతనికి హరి ప్రత్యక్షం బగుటయు నధ్యాత్మప్రబోధంబును నింద్రుని వలనఁ బాషండసంభవంబును నింద్రుని జయించిన విజితాశ్వుని నతనితమ్ములను బృథివీపాలనంబునకు నిలిపి పృథుండు నర్చియుం బరమపదప్రాప్తు లగుటయు వసిష్ఠుశాపంబునఁ ద్రేతాగ్నులు విజితాశ్వునికిం దనయు లై జనించుటయుఁ బృథునిపౌత్త్రుం డయిన ప్రాచీనబర్హి రాజ్యంబును నానియజ్ఞంబు లసంఖ్యాతంబు లైన నారదుండు మాన్పం దలంచి పురంజనుకథ నధ్యాత్మప్రపంచంబుగాఁ దెలుపుటయుఁ బ్రాచీనబర్హిసుతు లయిన ప్రచేతసులు పదువురకు శ్రీమహాదేవుండు ప్రత్యక్షం బై హరిస్తవం బుపదేశించుటయుఁ బ్రచేతసుల తపంబునకు మెచ్చి హరి ప్రత్యక్షం బగుటయు వారికి మారిషవలన దక్షుండు పూర్వకాలంబున శివవిద్వేషప్రయుక్త శాపంబునం బుత్త్రుం డై జనియించుటయును బ్రచేతసులు ముక్తిం జనుటయును విదురుండు మైత్రేయుని వీడ్కొని హస్తిపురంబున కరుగుటయు ననుకథలు గలచతుర్థస్కంధము. 977

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు,

శ్రీ ర స్తు

శ్రీరామచంద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

పంచమస్కంధము

ప్రథమాశ్వాసము

¹కర కరుణాసాగర
ప్రాకటలక్ష్మీకళత్ర! భవ్యచరిత్రా!
లోకాతీతగుణాశ్రయ
గోకులవిస్తార నందగోపకుమారా. 1

వ. ²మహనీయగుణగరిష్ఠు లగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైన సూతుం డిట్లనియె. 2

క. భూనాథు, డుత్తరాత్మజుఁ, డైన పరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డభిమన్యుసుతుం
డానంద మంది ఘనసు,జ్ఞానుం డగుశుకునిఁ గాంచి సరసతఁ బలికెన్. 3

వ. మునీంద్రా! పరమభాగవతుండు నాత్మారాముండు నైన ప్రియవ్రతుండు గృహంబున నుండి యెట్లు రమించెఁ గర్మబంధంబు లయిన పరాభవంబులు గలగృహంబు లయందు ముక్తసంబంధు లైన పురుషులకు సంతోషంబు కానేరదు ఉత్తమశ్లోకుం డైన పుండరీకాక్షుని పాదచ్ఛాయం జేసి నిర్వృతచిత్తు లయిన మహాత్ములు కుటుంబంబునందు నిస్పృహత సేయుదురు గాన ప్రియవ్రతునికి సంసారంబునందుఁ దగులంబు గలుగు టెట్లు దారాగారసుతాదులందుఁ దగులంబు గలవానికి నెట్లు సిద్ధి గలుగు శ్రీహరియం దస్ఖలితమతి యెట్లు గలుగు నీసంశయంబుఁ దేటపఱుపుమని పరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డడిగిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 4

క. హరిచరణాంబుజమకరం, దరసావేశితమనఃప్రథానుం డగుస

---

1. 'శ్రీసీతానయనోత్పల, శ్రీసతిసహజన్మ త్రిదశసేవిత యాశా, వాసప్రకాశజయభాసురపతిహరణ రామచంద్రనృపాలా.' 2. 'సకలపురాణార్థజ్ఞానవిఖ్యాతుం డగు సూతుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె.' వ్రా. ప్ర.

త్పురుషుఁ డొకవేళ విఘ్నముఁ బొరసినఁ దన పూర్వమార్గమును విడువఁ డిలన్.

క. ధరణీవల్లభ వినుమా, నరవరుఁడు ప్రియవ్రతుండు నారదమునిస
చ్చరణోపసేవఁ జెందుచు, నరుదుగ నధ్యాత్మసత్త్రయాగంబందున్.

సీ. దీక్షితుం డై ధరిత్రీపాలనముఁ దంక్రి, పనిచిన సుజ్ఞానశోభనగ మనుచు
నంగీకరింపమి నంతయుఁ దెలిసి పద్మాసనుఁ డతనికి నతులరాజ్య
మందుల మిక్కిలి యాసక్తిఁ బుట్టింతు, ననుచును దనచిత్తమందుఁ దలఁచి
తారకాపరివృతతారాధిపు నిమాడ్కి, శ్రుతులతోఁ గూడి యచ్యుతవిభూతి

తే. హంసవాహనుఁ డగుచు నింద్రాదులెల్లఁ, గదిసి సేవింప బ్రహ్మలోకమునుండి
సన్మునీంద్రులు దన్నుఁ బ్రశంస సేయ, నల్లనల్లన యుడువీథి నరుగుదెంచె. 7

వ. మఱియు నాయా మార్గంబులయందు సిద్ధసాధ్యగంధర్వచారణగరుడకింపురుషు లిరుదెసల స్తోత్రంబులు సేయుచుండ గంధమాదనద్రోణులం బ్రకాశంబు నొందించుచుఁ జనుదెంచిన పద్మాసనునకు నారదుఁడు స్వాయంభువప్రియవ్రతులతోఁ గూడి ముకుళితకరకమలుండై యెదురు చనుదెంచి సంస్తుతిస్తబకంబులం బూజించిరి విరించి సంతసించి ప్రియవ్రతునిం జూచి నవ్వుచు నిట్లనియె. 8

క. హరి నాముఖమున నీకును, [1]గర మెఱిఁగింపంగఁ బనిచె గావున నిది సు
స్థిరమతి వినుము వంతయు శ్రీహరివాక్యము గా నెఱింగి యవనీనాథా. 9

ఆ. కోరి వేడ్క నీవు నారదుండును నేను, నందఱును నీశ్వరాజ్ఞఁ బూని
యుడుగ కెపుడుఁ జేయుచున్నవారము గాన, యాతని యాజ్ఞ దప్పఁ నలవిగాదు.

వ. మఱియు శ్రీహరియాజ్ఞను జీవుండు తపోవిద్యాయోగజ్ఞానదానార్థధర్మంబులను దనచేత నొరులచేతం దప్పింప సమర్థుండు గాఁడు జన్మస్థితినాశంబులకు శోకమోహభయసుఖదుఃఖంబులకు నీశ్వరాధీనుండు కాని జీవుండు స్వతంత్రుండు గాఁడు శ్రీహరి వాగ్రూపంబు లయిన శ్రుతులందు గుణత్రయం బను రజ్జువున బంధింపంబడిన యస్మదాదులము ముకుఁదాటిచే బసవు మనుష్యులకు వశం బయిన చందంబున నీశ్వరాజ్ఞం బ్రవర్తించుచుందుము నరుండు సుఖదుఃఖానుభవంబులకు నీశ్వరాధీనుండు నేత్రంబులు గలవానిచేతఁ దివియంబడిన యంధుండునుం బోలె నీశ్వరుం డిచ్చిన సుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచున్నవారము స్వప్నంబునం గన్న పదార్థంబు మేల్కాంచి మిథ్యగాఁ దలంచిన కరణి మోక్షార్థి యైన సుజ్ఞానవంతుండు ప్రాప్తసుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచు దేహారబ్ధకర్మంబులం బాయ నొల్లఁడు వనవాసి యైనను జితేంద్రియుండు గాకుండెనేనిఁ (గామాదిసహితుం డగుటం జేసి) సంసారబంధంబులు సిద్ధించు గృహస్థాశ్రమంబందు జితేంద్రియుండై యాత్మజ్ఞానంబు గలపురుషునకు మోక్షంబు సిద్ధించు శత్రువుల గెలువ నిచ్ఛయించిన పురుషుండు దుర్గం బాశ్రయించి శత్రువుల జయించిన

---

1. 'నెఱిఁగింపఁ దలంచి నాకు నెఱిఁగించెను సు' వ్రా. ప్ర.

మాఱికిని మోక్షార్థి యగుపురుషునకు గృహాశ్రయం బగుచు శ్రీనారాయణ చరణారవిందంబు లనుసర్గం బాశ్రయించి యశేషదుర్గంబుల జయించు నీవును ముక్తసంగుండ వై యీశ్వరకల్పితంబు లగుభోగంబుల ననుభవించి ముక్తిం జెందు మనినఁ బ్రియవ్రతుండు త్రిభువనగురుం డయినచతురాననువాక్యంబు లవనతమస్తకుండై బహుమానపూర్వకంబున నంగీకరించె నంత. 11

ఆ. సరసిజాసనుండు స్వాయంభువునిచేత, నధికమైనపూజ లంది నార
దుండు నాప్రియవ్రతుండును జూడంగఁ, జనియెఁ దనదుపూర్వసదనమునకు.

ఆ. సత్యసంధుఁ డైనస్వాయంభువుం డను, మనువు బ్రహ్మచేత మన్ననఁ బొం
దం యంత నారదానుమతంబునఁ, దనకుసుతుని రాజ్యమునను నిలిపె. 13

వ. ఇట్లు స్వాయంభువమనువు భూచక్రపరిపాలనంబునకుం బ్రియవ్రతునిఁ బట్టంబు గట్టి విషమంబు లగువిషయంబులవలన విముక్తుండై వనంబునకుం జనియె నంత.

మ. ధరణీవల్లభుఁ డాప్రియవ్రతుఁడు మోదం బందుచు న్లీల నీ
శ్వరవాక్యంబునఁ గర్మతంత్రపరుఁడై సంగంబులం బాపు శ్రీ
హరిపాదాంబుజచింతనం దగిలి నిత్యానందముం బొంది దు
ర్భరరాగాదులఁ బాఱఁ దోలి ప్రజలం బాలించె నత్యున్నతిన్. 15

వ. ఇట్లు ప్రియవ్రతుండు రాజ్యంబు సేయుచు విశ్వకర్మప్రజాపతిపుత్త్రిక యగు బర్హిష్మతి (యనుదానిం బత్నిఁగాఁ బడసి యాసతి)వలన శీలవృత్తగుణరూపవీర్యౌదార్యంబులం దనకు సమానులైనయాగ్నీధ్రేధ్మజిహ్వయజ్ఞబాహుమహావీరహిరణ్యరేతోఘృతపృష్ఠసవనమేధాతిథివీతిహోత్రకవులను నామంబులు గల పుత్త్రదశకంబును నూర్జస్వతి యనునొక్కకన్యకను గాంచె నందుఁ గవిమహావీరసవనులు మువ్వురు బాలకు లయ్యు నూర్ధ్వరేతస్కులై [1]బ్రహ్మవిద్యాస్నాతులై యుపశమనశీలు రగుచుం బారమహంస్యయోగం బాశ్రయించి సర్వజీవనికాయవాసుండు భవభీతజనశరణ్యుండు సర్వాంతర్యామియు భగవంతుండు నగువాసుదేవుచరణారవిందావిరతస్మరణానుగతపరమభక్తియోగానుభావంబున విశోధితాంతఃకరణు లగుచు సర్వయతాదాత్మ్యంబు నొంది రంత. 16

సీ. వసుధేశ యాప్రియవ్రతుఁ డొండుకాంతయం, దధికుల మన్వంతరాధిపతుల
మఱియు నుత్తముఁడుతామసుఁడురైవతుఁ డను, సుతులను బుట్టించెనుమహా
మున్ను జనించినమువ్వురుపుత్త్రులు, నవ్యయపదవికి నరుగుటయు సుతులను
నంతఁ బ్రియవ్రతుఁ డఖిలశాత్రవకోటిఁ దనబాహుబలముచేతను జయించి

తే. యతఁడు బర్హిష్మతీకాంత, యందుఁ బ్రీతి, గలిగి యౌవనలీలావికాసహాస
హేలనాదులఁ జిత్తంబుఁ గీలుపఱిచి, గతవివేకుఁడుబోలె భోగములఁ బొందె.

---

1. 'బ్రహ్మవిద్యావాసనం జెంది పరమహంసయోగం బాశ్రయించి జీవాంతర్యామి యగుసర్వేశ్వరుం బొందిరంత' వ్రా. ప్ర

వ. ఇట్లు ప్రియవ్రతుం డేకాదశార్బుదపరివత్సరంబులు రాజ్యంబు సేసి యొక్క
నాఁడు మేరుప్రదక్షిణంబు సేయుసూర్యునకు నపరభాగంబునం బ్రవర్తించు
నంధకారంబు నివర్తింపం బూని [1]భగవదుపాసనాజనితాతిపురుషప్రభావుండై
సవితృరథసదృశ వేగంబు గలిగి తేజోమయంబైనరథంబు నారోహణంబు సేసి
(రాత్రుల నెల్ల దివసంబు లొనర్తు నని) సప్తరాత్రంబులు ద్వితీయతపనుండునుం
బోలె నరదంబు వడుపుటయుఁ గని చతురాననుండు వారించె నారథనేమిమార్గం
బులు సప్తసముద్రంబులును నామధ్యభూసంఘులు సప్తద్వీపంబులు నయ్యె నందు.

సీ. వరుస జంబూప్లక్ష । వరకుశక్రౌంచముల్, శాకశాల్మలులు పు । ష్కరమునన(ఁ)గ
నలరునాద్వీపంబు । లందు జంబూద్వీప, మొనరంగ లక్షయో । జనము లయ్యె
నట యుత్తరోత్తరా । యుతసంఖ్యఁ బా ద్విగు,ణితము లయి యొండొంటి । కతిశయిల్లు
క్షారేక్షురససురా । జ్యక్షీరదధ్యుద,కంబులు గలుగుసా । గరము లేడు

తే. ద్వీపపరిమాణములు గల్గి । విస్తరిల్లు, సంధిసంధిన బరిఖల । చందమునను
క్రమముదప్పక యొండొంటిఁ । గలయ నుండు, సకలజీవుల కెల్ల నా । శ్చర్యముగను.

వ. అట్టిద్వీపంబులందుఁ బరిపాలనంబునకుం బ్రియవ్రతుం డాత్మభవులు (నాత్మస
మానశీలురు) నైనయాగ్నీధ్రేధ్మజిహ్వయజ్ఞబాహు హిరణ్యరేతో ఘృతపృష్ఠ
మేధాతిథి వీతిహోత్రుల (నొక్కొక్కని నొక్కొక్కద్వీపంబునకుం) బట్టంబు గట్టి
యూర్జస్వతి యనుకన్యకను భార్గవున కిచ్చిన నాభార్గవునకు నూర్జస్వతియందు
దేవయాని (యనుకన్యారత్నంబు జనించె) నట్టిబలపరాక్రమవంతుం డైన ప్రియ
వ్రతుండు విరక్తుం డై యొక్కనాఁడు నిజగురు వగునారదుని (చరణానుసేవా
నుపలితరాజ్యాది ప్రపంచసంసర్గంబుఁ) దలంచి (దుఃఖించి) యి ట్లనియె. · 20

సీ. అక్కట యేనింద్రి । యములచేఁ గట్టంగఁ, బడి యుండి యాదులఁ । బాయ లేక
యజ్ఞానవిరచితం । బగువిషయము లను,నంధకూపంబున । నడఁగియుండి
తరుణుల కేవిహా । రమృగంబనై యుండి, యవియెల్ల నేనొల్ల । ననుచు రోసి
హరికృపచే నప్పు । డబ్బినయాత్మవి,ద్యను గల్గి తనవెంట । నరుగుదెంచు

తే. కొడుకులకు నెల్ల రాజ్యముఁ । గుదురుపఱిచి, తనదుపత్నుల దిగనాడి । ధనము విడిచి
హరివిహారంబు చిత్తంబు నందు నిలిపి, పరఁగ నల్లన నారద । పదవి కరిగె. 21

వ. ఇట్లు దనరథమార్గంబులు సప్తద్వీపసాగరంబులు గాఁ జేసి సూర్యునకు బ్రతి
సూర్యుండై సరిద్గిరివనాదిచిహ్నములచేత (భూతనిర్వృతికొఱకు బ్రతిద్వీపంబు
నకు నవధులు గల్పించి) ద్వీపవర్షనిర్ణయంబులం బుట్టించి పాతాళభూస్వర్గాది
సుఖంబులు నరకసమానంబులు గాఁ దలంచి విరక్తిం బొంది [2]నిరంతరభగవ
ద్ధ్యానవిమలీకృతాశయుం డగుమహాభక్తిప్రియుండైన ప్రియవ్రతునిచరిత్రం
బు లీశ్వరునకుఁ దక్క నన్యుల కెఱుంగఁ దరంబు గా దతనిమహిమంబులు నేఁడునుం

---

1. భగవదుపాసనాప్రభావజనితవేగంబున. 2. 'హరిధ్యానపరుండైనప్రియవ్రతునిచరిత్రంబు' వ్రా. ప్ర.

గొనియాడుదు రని శుకుండు మఱియు ని ట్లనియె. 22

క. హరిసేవ నా ప్రియవ్రతుఁ, డరయఁగఁ గైవల్యపదవి నందుట యరుదే
ధరఁ జండాలుం డైనను, హరినామస్మరణఁ జెందు నవ్యయపదమున్. 23

వ. అని పలికి శుకుండు మఱియు ని ట్లనియె. 24

మ. జనకుం డిట్లు విరక్తుఁ డై [1]నను దదాజ్ఞం జేసి యాగ్నీధ్రుఁడే
పున ధర్మప్రతిపాలనుం డగుచు జంబూద్వీపము న్నేలుచుం
దనసత్పుత్త్రులమాడ్కి నెల్లప్రజలం దాత్పర్యచిత్తంబునన్
ఘనతం బ్రోచె ననేకకాల మిలఁ బ్రఖ్యాతంబు గా భూవరా. 25

వ. ఇట్లాగ్నీధ్రుండు రాజ్యంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు పుత్త్రకాముం డై మందరాద్రిసమీపంబున నఖిలోపచారంబుల నేకాగ్రచిత్తుం డై యర్చించినం గమలసంభవుండు సంతసిల్లి తనసమ్ముఖంబున సంగీతంబు సేయుపూర్వచిత్తి యను నప్సరోంగనం బంపుటయు నాయప్సరోంగన సనుదెంచి [2]రమణీయవివిధనిబిడవిటపివిటపసమాశ్లిష్టసమీపసువర్ణలతికారూఢస్థలవిహంగమమిథునోచ్చార్యమాణషడ్జాదిస్వరంబులచే బోధ్యమానసలిలకుక్కుటకారండవబకకలహంసాదివిచిత్రకూజితసంకులంబు లయిననిర్మలోదక కమలాకరంబులు గల తదాశ్రమవనోపవనంబునందు [3]విహరించుచు విలాసవిభ్రమగతివిశేషంబులం జలనంబు నొందు స్వర్ణచరణాభరణస్వనం బన్నరదేవకుమారుం డాలించి యోగసమాధిం జేసి ముకుళితనేత్రుం డై యుండి యల్లన కను విచ్చి చూచి తనసమీపంబున మధుకరాంగనయుంబోలెఁ బుష్పాఘ్రాణంబు సేయుచు దేవమానవులమనోనయనంబుల కాహ్లాదంబుఁ బుట్టించుచున్నగతి విహారవినయావలోకనసుస్వరావయవంబుల మన్మథశరపరంపర నొందించుచు [4]ముఖకమలవిగళితామృతసమానహాసభాషణామోదమదాంధంబు లయినమధుకరమిథునంబుల వంచించి శీఘ్రగమనంబునం జలించుకుచకచమేఖలలుగలదేవిం గనుంగొని చిత్తచలనంబు నొంది మన్మథపరవశుం డై జడునిచందంబున ని ట్లనియె. 26

క. సతి నీ వెవ్వతె వీప్సితమున కేమేనిఁ గోరి వచ్చినవనదే
వతవో శారదవో రతిపతి పంచినమాయవో తపస్సారమవో. 27

ఉ. అంగజుఁ డెక్కుడించిన శరాసనముం ధరియించి యంత నా
యంగజువెంట మానవమృగావళిఁ జూచుచు నున్నదానవో
రంగగునీదుచర్యల తెఱం గెఱుంగఁగ నాకుఁ బల్కుమా
యంగన నిన్నుఁ గన్గొనినవారి నంత ననంగుఁడు సందడించెడున్. 28

1. ననతనాజ్ఞంజేసి, 2. 'రమణీయవివిధశాఖానికరవిటపిసమీపసువర్ణలతారూఢస్థలవిహంగమమిథునసంచారంబున సలిలకుక్కుట...కలహంసాదిసంకులంబునుం గలనిర్మలో' వ్రా. ప్ర, 3. 'మోదింపమందనన్నరదేవకుమా' వ్రా. ప్ర. 4, 'ముఖకమలమదిరామోదమదాంధ' వ్రా. ప్ర.

క. పొలుపగుచున్న విలాసం, బులు గలయంగజుని బాణములఁ బోలెడుచం
చలసత్కటాక్షవీక్షణ, ముల నెవ్వనినింతి చిత్తముం గలఁచెదవే. 29

చ. చెదరఁగ వేదముల్ సదువు శిష్యుల పైఁ దగఁ బుష్పవృష్టి స
మ్మదమున నంతలోఁ గురియు మార్కొని మన్మథసామగానముల్
సదివెడుశిష్యులోఁ యనఁగ షట్పదపంక్తులు సేరి మ్రోయఁగాఁ
బదపడి మీఁద రాలుఁ గచభారమునందుల జాఱు క్రొవ్విరుల్. 30

క. [1]అందియలు డిండిమంబుల, చందమునం బాదపంకజంబులయందు
న్నందంద మ్రోయుచును నా, టెందంబునఁ దగిలి సంపదించెడిఁ దరుణీ. 31

క. పాయక కదంబపుష్ప, చ్ఛాయం గలవస్త్రకాంతి సల్లెముఁ గంటే
యీయెడ నితంబరోచులు, గాయుచు నెడ తెగక తటిమి కప్పెనుఁ దన్వీ. 32

క. నిరతిము నీతనుమధ్యము, గర మరుదుగ నరసి చూడఁ గానంబడ దీ
కరికుంభంబులఁ బోలెడి, గురుకుచముల నెట్లు నిలుపుకొంటి లతాంగీ. 33

క. పొంకము లగుకుచములపైఁ, కుంకుమపంకంబు సొంపుగొని వాసనలం
గొంకొక వెదచల్లెడునీ, బింకం బగుచన్నుదోయి పెంపో సొంపో. 34

శా. ఏలోకంబుననుండి వచ్చితివి నీ వివ్వేటికిన్ మున్ను నే
నేలోకంబునఁ జెప్పఁ జూప నెఱుఁగ న్నీసుందరాకారము
న్నీలాలిత్యము లీవినోదములు నీ కెట్లొప్పెనే కామిని
భూలోకంబున కెట్లు వచ్చితివి నాపుణ్యం బగణ్యంబుగన్. 35

క. హాసావలోకనంబుల, భాసిల్లెడునీముఖంబు పలుమఱు నిపుడే
యాసలు పుట్టింపఁగ నే, నాసఁగొనెద నిన్నుఁ జూచి యంబుజనేత్రా. 36

ఆ. [2]కందు లేనియిందుకళ మించి నెమ్మోము కాంతియుక్తమగుచుఁ గానిపించెఁ
గాన విష్ణుకలయఁ గాఁబోలు నని నామ, నంబునందుఁ దోఁచె నళిననేత్ర.

మ. పటుతాటంకరథాంగయుగ్మమునకుం బల్మాఱు భీతిల్లుచున్
నటనం బందెడుగండుమీనములతో నాసన్నసీలాలకో
త్కటభృంగావళితో ద్విజావళి లసత్కాంతిన్ విడంబింపుమా
అటకాసారముఁ బోలె నెమ్మొగము దా రంజిల్లు నత్యున్నతిన్. 38

చ. కరువలిఁ బాయువస్త్రమును గట్ట నెఱుంగవు చూడ్కి దిక్కులం
బఱపుచుఁ జంచరీకములభాతిఁ జెలంగెడుఁ గంధరంబునం
బొరలెడుముక్త కేశభరముం దుఱుమంగఁ దలంప విప్పు డి
ట్లరుదుగ రత్నకందుకవిహారము సల్పెడు సంభ్రమంబునన్. 39

1. అందియలు టిట్టిభంబులు; అందియల వెలయురత్నము, లంచంబుగ లలితపదములన్ సుభగ ముతై యందంద మ్రోయుచు నా, టెందంబునఁ దగిలి సంపదించుచు నున్నన్. 2. 'కందు లేక యుండి కడుమంచికెమ్మోవి'

వ. మఱియు నిట్లనుం దపోధను లగువారలతపంబులను నీరూపంబున నవహ్నావించినదాన యీచక్కందనం బేమితపంబున సంపాదించితి నాతోడం గూడి తపంబు సేయుము సంసారంబు వృద్ధిం బొందం జేయుము పద్మాసనుండు [1]నాకుం బ్రత్యక్షుండై నిన్ను నిచ్చినవాఁడు గావున నిన్ను విడువం [2]జాలను నీసఖిజనంబులు [3]నావాక్యంబులకు ననుకూలింతురు గాక నీవు చనుచోటికి [4]ననున్నుం దోడ్కొని చను మని స్త్రీలకు ననుకూలంబు లగు బలుక నేర్చినయాగ్నీధ్రుండు పెక్కుభంగులం బలికి(న)నాపూర్వచిత్తి(యు నతనియ)నయవాక్యంబులకుసమ్మతించి వీరశ్రేష్ఠుం డగునారాజవర్యుని బుద్ధిరూపశీలౌదార్యవిద్యావయశ్శ్రీలచేఁ బరాధీనచిత్త యగుచు జంబూద్వీపాధిపతి యగునారాజశ్రేష్ఠుని)తోడం గూడి శతసహస్రసంవత్సరంబులు భూస్వర్గభోగంబు లనుభవించి యాపూర్వచిత్తివలన నాభి కింపురుష హరివర్షేలావృత రమ్యక హిరణ్మయ కురు భద్రాశ్వ కేతుమాలసంజ్ఞలు గలకుమారులఁ (బ్రతిసంవత్సరంబు నొక్కొక్కనిఁగఁ) దొమ్మండ్రం గాంచె నంత నాపూర్వచిత్తి (యాయర్భకుల గృహంబున విడిచి) యాగ్నీధ్రుం బాసి బ్రహ్మలోకంబునకుం జనిన నాయాగ్నీధ్రపుత్రులు మాతృసామర్థ్యంబునం జేసి [5]స్వభావంబునన శరీరబలయుక్తు లగుచుం దండ్రిచేత ననుజ్ఞాతులై తమతమనామంబులం బ్రసిద్ధంబు లయినజంబూద్వీపవర్షంబులం బాలించుచుండి రంత నాగ్నీధ్రుండు నాపూర్వచిత్తివలనం గామోపభోగంబులందృప్తిం బొందక పూర్వచిత్తిం దలంచుచు [6]వేదోక్తంబు లగుకర్మంబులం జేసి (తత్సలోకంబగు) బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియె నిట్లు దండ్రి పరలోకంబునకుం జనిననాభిప్రముఖులగునాగ్నీధ్రకుమారులు దొమ్మండ్రును మేరుదేవియుఁ బ్రతిరూపయు నుగ్రదంష్ట్రియు లతయు రమ్యయు శ్యామయు నారియు భద్రయు దేవియు నను నామంబులు గల[7] మేరుపుత్రిక లగుతొమ్మండ్రుకన్యకలను వివాహం బై రంత. 40

—భగవంతుం డగు నారాయణుండు ఋషభావతార మెత్తుట.—

ఆ. నరవరేణ్యుఁ డైన యా నాభి సంతానార్థి, మంగనయును దాను నధికనియతిఁ
యజ్ఞపురుషుఁ డయిన యా వాసుదేవుని, శ్రద్ధతోడఁ బూజ సరవిఁ జేసె. 41

వ. మఱియుం (బ్రవర్గ్యసంజ్ఞికంబు లగుకర్మంబులు శ్రద్ధావిశుద్ధద్రవ్య) దేశకాలమంత్రర్త్విగ్దక్షిణావిధానయోగంబులం బరమేశ్వరుని మెప్పించిన నెవ్వారికిం బ్రసన్నుండు గాని పుండరీకాక్షుండు భక్తవత్సలుండై సురుచిరావయవంబులతోడ యజనశీలం బయినయాతనిహృదయంబునందుఁ బాయనిరూపంబు గలిగి [8]మనోనయనానందకరావయవంబులు గలతనస్వరూపం బాతనికిఁ జూపం దలంచి. 42

---

1. 'మాకుం. 2. జాలము. 3. మావాక్య. 4. మమ్ముం. 5. సారూప్యంబునం జేసి వయోబలయుక్త వ్రా. ప్ర. 6. వేదోక్తంబున జన్నంబు సేసి. 7. 'మేరుదేవిబిడ్డల వివాహం. 8. మనోనందకరం బైన తనస్వరూపంబు' వ్రా. ప్ర.

సీ. అంత నావిష్కృతకాంతచతుర్భుజం బులను బీతాంబరంబును వెలుంగ
శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీరమా చిహ్నంబు, లురమందు రమ్యమై యెగవుపడంగ
శంఖచక్రగదాంబుజాతఖడ్గాదిది, వ్యాయుధంబులు సేతులందు మెఱయ
నతులితనవరత్నహాటకాంకితనూత్న, ఘనకిరీటద్యుతుల్ గడలుకొనంగ
తే. గర్ణకుండలకటినూత్రకనకరత్న, హారకేయూరవరనూపురాదిభూష
ణములభూషితుండైన శ్రీనాయకుండు, దంపతులకప్పు డెదురం బ్రత్యక్షమయ్యె.
తే. ఇట్లు ప్రత్యక్ష మయినపరమేశ్వరుని, సన్నిధానంబుం గనుంగొన్న వేదమార్గ
హర్ష మొందినఋత్విక్కు లవనతాస్యు, లగుచు నభినతిసేసి రిట్లనుచునపుడు.
క. పరిపూర్ణుండ వై యుండియు, మఱవక మాపూజ లెల్ల మన్నింతువు నీ
చరణారవిందసేవయుం, ధరం బెద్దలు వినిచినటులు దగం జేసెద మా. 45
క. ఏ మిపుడు సేయుసంస్తుతి, నీమహిమ నెఱింగి కాదు నిరతముం బెద్దల్
దా మెది యుపదేశించిరొ, యామతమునం బ్రస్తుతింతు మయ్య మహాత్మా. 46
వ. మఱియు నీవు సంసారాసక్తమతి గలిగినవారికి వశ్యుండవుగా వీశ్వరుండవును ప్రకృతిపురుషవ్యతిరిక్తుండవును బరమపురుషుండవును నయిననిన్నుం బొందని ప్రపంచాంతర్గతంబు లయిననామరూపంబులు గలయస్మదాదులచేత నిరూపింప నశక్యం బగు సర్వజీవులం జెందినదురితసంఘంబుల నిరసించుస్వభావంబు గల నీయుత్తమగుణంబులయందు నేక దేశంబు గాని సర్వగుణనిరూపణంబు సేయ నెవ్వరికి శక్యంబు గా నేరదు నీభక్తులు మిక్కిలి భక్తిం జేసి సంస్తుతించుగద్గదాక్షరంబులను సలిలశుద్ధపల్లవతులసీదళదూర్వాంకురంబులను సంపాదించినపూజను సంతసిల్లెడినీకు బహువిధద్రవ్యసంపాదనంబు గలిగి విభవయుక్తంబు లయిన యశ్వమేధాదులును దృప్తికరంబులు గానేరవు స్వభావంబున సర్వకాలంబులందును సాక్షాత్కరించి యతిశయంబై వర్తించుచు నశేషపురుషార్థస్వరూపమవు పరమానందరూపమవు నైనవాండ వగుటం జేసి యజ్ఞాదులయందు నీకుం దృప్తి లేక యున్న నస్మదాదులకోరికల నాపాదించుకొఱకు యజ్ఞాదుల నొనరింతు మని మఱియు ని ట్లనిరి. 47
క. బాలిశుల మగుచు మిక్కిలి, మే లెఱుంగనిమమ్ము నీదు మించినదయచేం
బాలించి యిత్తు వెప్పుడుం, జాలంగ నిహపరములందు సకలసుఖములున్. 48
ఆ. ఇపుడు మేము నీకు నిష్టంబు లగుపూజ, లాచరింప కున్న నైన నధిక
మయిననీకృపాకటాక్షవీక్షణములం, జక్కం జూచి తగం బ్రసన్నుం డగుచు. 49
క. వర మీయం దలంచి మమ్ముం, గరుణించితి గాక నిన్నుం గనుంగొనుటకు నై
యరసి నుతింపంగ మాకుం, దర మగునే వరద నీరదశ్యామాంగా. 50

---

1. గలిగి బలుండు గాని జీవుండు నీశ్వరుండవు నైననీస్వరూపంబు నిన్ను ముట్టి నీప్రపం... రూపంబుల నిరూపింప శక్యుండు గాండు.

వ. మఱియు నిస్సంగులై నిశితజ్ఞానంబునం జేసి దోషరహితులై భగవత్స్వభావులు నాత్మారాములు నగు మునులకు స్తుతియింపందగినగుణంబులు గలవాఁడ వగుచుం డియుఁ బ్రసన్నుండవు [1]స్ఖలనక్షుతపతనజృంభణాదిదురవస్థలందును జ్వర మరణాదిదుర్దశలందును (వివశుల మగుమాకుఁ) గల్మషనాశకరంబు లయినభవద్దివ్యనామంబులు మావచన[2]గోచరంబు లగుం గాక మఱియు నీరాజర్షి పుత్త్రకాముం డై నీతోడ సమానుం డయినకుమారునిం గోరి కామంబుల స్వర్గాపవర్గంబుల నీనోపిననినుం బూజించి ధనకాముం డైనవాఁడు ధనవంతునిం జేరి తుష మాత్రం బడిగినచందంబున మోక్షనాథుండ వైననీవలన సంతానంబు గోరుచున్నవాఁడు జయింప రానినీమాయచేత నెవ్వండు మోహంబు నొంది విషయాసక్తుండు గాక యుండు [3]నర్థకాలములముమదాంధులము నగుమేము నిన్ను నాహ్వానంబు సేసినయపరాధంబు (సర్వాత్మకుండ వగుటంజేసి సామ్యంబుచే) మన్నింపం దగుదువు మమ్ముఁ దయఁ జూడు మని ప్రణమిల్లిన సర్వేశ్వరుండు వర్షాధిపతి యగునాభిచేతను ఋత్విక్కులచేతను వంద్యమానుం డై దయాకలితుం డగుచు నిట్లనియె. 51

క. మునులార వేదవాక్యములను బ్రస్తుతి సేసి సర్వసలక్షణముల నా
కెన యగుపుత్త్రుని నిమ్మని, వినఁ బలికితి రిపుడు మిగుల వేడుకతోడన్. 52

క. [4]నాకాదిలోకములలో, నాకున్ సరివచ్చువట్టి నందను నెటు నా
లోకింప లేరు గావున, నాకున్ సరి నేన కా మనమున నెఱుఁగుఁడీ. 53

వ. అదియునుం గాక భూసురోత్తములు నాముఖం బగుటంజేసి విప్రవాక్యంబు దప్పింపరాదు మీరు నాయట్టికుమారు నడిగితిరి గావున నాభిపత్ని యగుమేరుదేవియందు నేన పుత్త్రుండ నై జనియించెద నని పలికి పరమేశ్వరుం [5]డాగ్నీధ్రియపత్ని యగుమేరుదేవి సూచుచుండ నాయజ్ఞంబున నంతర్ధానంబు నొంది యానాభిమీఁదిదయంజేసి (దిగంబరులును దపస్వులును జ్ఞానులును నూర్ధ్వరేతస్కులును నగునైష్ఠికులకు) యోగధర్మంబుల నెఱింగింపం దలంచి పుండరీకాక్షుండు నాభిపత్ని యగుమేరుదేవిగర్భాగారంబునం బ్రవేశించె నంత. 54

ఆ. మేరుదేవియందు మేరుధీరుం డగు,హరి సమస్తలక్షణాన్వితుండు
శమదమాదిగుణవిశారదుం డుదయించె, సకలజనుల కపుడు సంతసముగ. 55

ఆ. అతనికాంతియుఁ గీర్తియు మయినదేహంబును, మహితబలపరాక్రమంబు వీర్యమును దలంచి చూచి జనకుండు పేరిడె, సుతుని ఋషభుఁ డనుచు సొంపుతోడ.

క. ధరణీసురులును మంత్రులుఁ, బరివారము హితులుఁ బ్రజలు బాంధవులును సుస్థిరమతి నాబాలకునిం, గర మనురాగమున రాజుగాఁ జూచి రిలన్. 57

1. స్వప్నాదిదురవస్థం. 2. ంబులకు గోచరంబులు గాకున్నను నీతోడ. 3. ములమగుమేము 4. లోకాలోకములందును...నందనులను నెట్లాకాంక్షింపరు. 5. డు హోమగుండంబునందు నంతర్ధానంబు

క. పురుహూతుఁ డతనివిమహిమలు, నరగున విని చిత్తమునకు నసూయము గామిం
బరికించి ఋషభుఁ డేలెడి,ధరణి ననావృష్టి మిగులఁ గష్టము సేసెన్. 58

ఆ. అది యెఱింగి ఋషభుఁ డంతట యోగమాయాబలంబుకతన ననఖిలరాజ్య
మందుఁ గురియఁజేసె నత్యంతసంపూర్ణ,వృష్టి దినదినంబు వృద్ధిఁ బొంద. 59

వ. ఇట్లు ఋషభుండు పురందరుండు సేయు[1]దౌష్ట్యంబునకు నవ్వి (యజనాభం బను)
తనమండలంబు సుభిక్షంబుగాఁ జేసి నాభియుం దనకోరినచందంబునం బుత్త్రుండు
జనియించి వర్ధిల్లుటకు సంతసిల్లి తనచేత నంగీకరింపఁబడునలోకధర్మంబు గల
పుండరీకాక్షునిమాయావిలసితంబునం జేసి బాలక నాతండు డని యని మోహంబున
నుపలాలించుచుఁ బ్రజానురాగంబున సర్వసమ్మతుం డయినపుత్త్రుని (సమయసే
తురక్షణంబునకుఁ) బూజ్యం బయినరాజ్యంబునం దభిషిక్తుం జేసి భూసురులకుఁ
బ్రధానవర్గంబునకు నప్పగించి మేరుదేవింగూడి నరనారాయణస్థానంబయిన బద
రికాశ్రమంబునకరిగి యచ్చట మహాయోగసమాధిచే [2]నరనారాయణాఖ్యుం
డుఁ బురుషోత్తముండు నగువాసుదేవు నారాధించి క్షీణదేహుండై యానాభి
హరితాదాత్మ్యంబు నొందె నంత. 60

చ. సరసత నేనృపాలకునిజన్మమునందును భూసురోత్తముల్
సరసిజనాభునిం దగఁ బ్రసన్నతఁ బెట్టిన నంత మెచ్చి యీ
శ్వరుఁడు దనంత గర్భమున వచ్చి తనూభవుఁడై జనించె నా
నరపతి నాభికిన్ సరి యనంగ దగునే నరనాథ యన్యులన్. 61

వ. అంత. 62

సీ. భూవరుఁ డగుఋషభుఁడు దనరాజ్యంబుఁ, గర్మభూమికగ నాత్మఁ గాంచి జనుల
కంగఱుకును బ్రియం బగునట్లు కర్మతంత్రం బెల్లఁ దెలుసంగఁ దలఁచి కర్మ
ములు సేయుటకు గురుకులయొద్ద వేదంబు, సదివి వారలయను జ్ఞను వహించి
శతమన్యుఁ డిచ్చినసతి జయంతీకన్యఁ, బరిణయంబై యట్టిపడఁతివలన

తే. భరతుఁ డాదిగ సుతుల నూర్వురను గాంచె, నట్టిభరతునిపేరను నవనితలము
పురవరాశ్రమగిరి[3]తరుపూర్ణ మగుచు, నమరి భారతవర్షనామమున మించె.

వ. ఆమహాభారతవర్షంబునందుఁ దమతమపేరం బరఁగుభూములకుం గుశావర్తే
లావర్త బ్రహ్మావర్త నార్యావర్త మలయకేతు భద్రసేన నిద్రస్పృగ్విదర్భ కీక
టు లనుతొమ్మండ్రు కుమారులను [4]దక్కం గలతొంబండ్రు పుత్త్రులకుఁ బ్రధా
నుఁడం జేసె నంతం గవి హర్యంతరిక్ష ప్రబుద్ధ పిప్పలాయ నావిర్హోత్ర ద్రమిళ
చమస కరభాజను లనువారు దొమ్మండ్రును [5]భాగవతధర్మప్రకాశకులైరి (భగ
వన్మహిమోపబృంహితంబు లగు) వారలచరిత్రంబులు ముందర రెటింగింతెదఁ

1. దుర్బుద్ధికి. 2. నీశ్వరోపాస్తి సేయుచు క్షీణ. 3. కుంజపుంజ మగుచు. 4. రాజులుగాఁ
జేసె. 5. భగవద్ధర్మంబు గలవారైరి.

దక్షిణ యెనుబదియొక్కండ్రుకుమారులు (పిత్రాదేశకరులు నతివినీతులు) మహాశ్రోత్రియులు యజ్ఞశీలురుఁ గర్మనిష్ఠులు నయినబ్రాహ్మణోత్తము లైరి ఋషభుండు స్వాంతంత్రుండై సంసారధర్మంబులం బొరయక కేవలానందానుభవుండయి యీశ్వరుండై యుండియుఁ బ్రాకృతుండునుం బోలెఁ(గాలానుగతంబులగు)ధర్మంబుల నాచరించుచు(ధర్మప్రవర్తకులకు సముండును నుపశాంతుండును మైత్రుండును గారుణికుండును నై ధర్మార్థయశఃప్రజానందామృతావరోధంబుచే గృహస్థాశ్రమంబులం బ్రజల నియమించుచుఁ)గొంత కాలంబు నీతిమార్గంబు దప్పక ప్రజాపాలనంబు సేయుచు (వేదరహస్యంబు లగుసకలధర్మంబులు స్వవిదితంబు లయినను) బ్రాహ్మణోప[1]దేశపూర్వకంబుగా ద్రవ్యదేశకాలవయశ్శ్రద్ధర్త్విగ్వివిధోద్దేశోపచితంబులుగ నొక్కొక్క క్రతువును శతవారంబు యథావిధిగఁ జేసి సుఖం బుండె నంత.

క. జనవర ఋషభునిరాజ్యంబున నైహికఫలముఁ గోరుపురుషుని నొకనిం
గనుఁగొన నెఱుంగ మెన్నఁడు, నిన తేజుం డతనిమహిమ లే మని చెప్పన్. 65

ఋషభుండు పుత్త్రులకు నీతి యుపదేశించుట.

సీ. ఆ ఋషభుండు రాజ్యంబు సేయుచునుండి, యంతట నొక్కనాఁ డాత్మ నుండు
దలపోసి భూలోకఫల మపేక్షింపక, మోహంబు దిగనాడి పుత్త్రులకును
దనరాజ్య మెల్ల నప్పనచేసి వెనువెంటఁ, గొడుకులు మంత్రులుఁ గొలిచి రాఁగ
నల్లన యరిగి బ్రహ్మావర్తదేశంబు,నందుల నపుడు మహాత్ము లయిన
తే. యట్టిమునిజనసమ్ముఖంబందుఁ జేరి, తనదుపుత్త్రుల నందఱ దాయఁ బిలిచి
పరమపుణ్యుండు ఋషభుండు ప్రణయ మొప్ప,హర్ష మందుచు నప్పుడిట్లనుచుఁ బ
ఆ. తనయులార వినుఁడు ధరలోనఁ బుట్టిన, పురుషులకును సునకములకు లేని (లికె.
కష్టములను దెచ్చుఁగాన కామంబుల, వలన బుద్ధి సేయ వలదు మీరు. 67
చ. నరులకు నీతపంబున ననంతసుఖంబులు గల్గుచుండు శ్రీ
కరమతి నాతపంబుఁ దగఁ గైకొని చేసిన బ్రహ్మసౌఖ్య[2]ము
దిరముగఁ గల్గు వృద్ధులను దీనులఁ బ్రోవుఁడు దుష్టవర్తనన్
జరుగుచు నుండుకాముకులసంగతిఁ బోకుఁడు మీఁద మే లగున్. 68

వ. మఱియు (నంగనాసక్తు లగుకాముకులసంగంబు నిరయమార్గం బయినసంసారం బగు మహత్సంగంబు మోక్షద్వారం బగు నట్టిమహాత్ము లెవ్వ రనిన) శత్రుమిత్రవివేకంబు లేక సమచిత్తులును శాంతులును గ్రోధరహితులును) సకలభూతదయాపరులును సాధువులును నగువారలు మహాత్ము లనంబడు నట్టిమహాత్ములు నాయందలిస్నేహంబె (ప్రయోజనంబుగాఁ) గలిగియుండుటం జేసి(విషయవార్తాప్రవృత్తు లగుజనులందుఁ)దమదేహగృహమిత్రదారాత్మజాదులందుఁ బ్రీతి లేక యుండుదురు విషయాసక్తుఁ డయినవాఁడు వ్యర్థకర్మంబులం జేయు నట్టిను

1. దేశంబునఁ గ్రతుశతంబు సేసి సుఖం బుండె. 2. మందిరమునఁ బొందు

మత్కృతకర్మంబులం జేయువాఁ డెప్పుడును బాపకర్ముఁ డగుచుం (గ్లేశదం బగు దేహంబు నొందు) చుండుఁ గావునఁ బాపమూలంబు లయినకామంబులు గోరకుఁ డజ్ఞానం బెంతకాలంబు లేకయుండునంతకాలంబు నాత్మతత్త్వం బెఱుం గం(బడ దాత్మతత్త్వ మెఱుంగ) కుండుటం జేసి దేహికి దుఃఖం బధికం బై యుండు లింగదేహం బెంతదడ వుండు నంతదడవును మనంబు కర్మవశం బై జ్ఞానవంతంబు గాక యవిద్యం బొరయుచుండు శరీరంబు గర్మమూలం బగుటవలనఁ గర్మంబులు సేయుఁ జనదు (వాసుదేవుం డగు)నాయందుఁ బ్రీతి యెంతదడవు లేక యుండు నంతదడవును దేహధర్మంబులు బాధించు విద్వాంసుం డైనను దేహేంద్రియాదులయందుఁ బ్రీతిసేసిన(మిథునీభావసుఖప్రధానం బగు)గృహస్థాశ్రమంబు నంగీకరించి (స్వరూపస్మృతిశూన్యుం డై మూఢుం డగుచు)నందు సంసారతాపంబులఁ బొందుఁ బురుషుండు స్త్రీతోడం గూడి యేకీభావంబు నొం(దుట) ద(నకు హృదయగ్రంథి యై యుండు) నందు (జనునకు గృహక్షేత్రసుతాప్తవిత్తంబులందు నేను నాయది యనియెడిమోహంబు గలుగు నట్టిస్త్రీపురుషమిథునీభావంబుచే) సంతానంబు గలుగు నాసంతానకారణంబున గృహక్షేత్రవిత్తాదులు సంపాదింపంబడు నందు మోహం బధికం బగుటం జేసి మోక్షమార్గంబు దప్పు నిట్లు సంసారంబునం దుండియు మనంబున నెప్పుడు ముక్తిచింతం జేయు నప్పుడు సంసారంబునుం బాయు మోక్షోపాయంబులు పరమగురుండ నైననాయందుల భక్తిసేయుటయు విగతతృష్ణయు ద్వంద్వతితిక్షయు [1]సర్వలోకంబులందులజంతువ్యసనావగతియు [3]ఈశ్వరవిషయజ్ఞానాపేక్షయుఁ (దపంబును) విగతేచ్ఛయు (మత్కృతకర్మంబులు) మత్కథలు వినుటయు నన్నె దైవంబుగా నెఱుంగుటయు నస్మద్గుణకీర్తనంబులును [4]నిర్వైరత్వసామ్యోపశమంబులును దేహగేహంబులందు నాత్మబుద్ధిజిహాసయు నధ్యాత్మయోగంబును నేకాంతసేవయుఁ [5]బ్రాణేంద్రియాత్మల గెలుచుటయు గర్తవ్యాపరిత్యాగంబును సచ్ఛ్రద్ధయు బ్రహ్మచర్యంబును గర్తవ్యకృత్యంబులందుల నప్రమత్తుం డగుటయు వాఙ్నియమనంబును సర్వంబు నన్నకాఁ దలంచుటయు జ్ఞానంబును విజ్ఞానవిజృంభితం బైన యోగంబును(ధృత్యుద్యమంబును)సాత్త్వికంబును నాదిగాఁ గల తెఱంగులచేత లింగదేహంబు జయించి దేహి కుశలుం డగుచు నుండవలయు. 69

ఆ. అరయఁ గర్మరూప మగునవిద్యాజన్మ, మైనహృదయబంధనాదిలతల
నప్రమత్తయోగమున [6]మహాచ్ఛురికచేఁ, ద్రెంపవలయు నాతఁడు ద్రెంపుకోడ.

ఆ. ఒనర నిట్లు యోగయుక్తుండు గురుఁ డైన, భూపుఁ డైన శిష్యపుత్రవరుల

---

2. కర్మంబులుం బాయకుండు, 2. సర్వజంతువ్యసననిరీక్షణంబును.3. నీశ్వరదర్శనాపేక్షయు. 4. నిరహంకారంబును గర్మత్యాగేచ్ఛయు నధ్యాత్మ. 5. నాత్మజయంబును శ్రద్ధయు. 6. మహాసురియచే, 7. నరప నైన శిష్యవర్గుల నెల్ల.

యోగయుతులఁ జేయ నోపునుగావలయును, గర్మపథముల జేయఁగాదు కాదు.

సీ. జనులెల్ల సర్వార్థములఁ జేసి యత్యంత, మూఢులై మోహితంబును మనంబు
లందును గోరుదు రల్ప సౌఖ్యములకు, నన్యోన్య వైరంబు లంది దుఃఖ మెంత
ములఁ బొందుదురు గాన మునుకొని గురుఁడైన, వాఁడు మాయామోహవశుఁడు
జడుఁడును నైనట్టి జంతువు నంపును, దయగల్గి మిక్కిలి ధర్మబుద్ధిఁ

ఆ. గన్నులున్నవాఁడు గానని వానికిఁ, దెరువుఁ జూపినట్లు దెలియఁ బలికి
యతులమగుచు దివ్యమైన యామోక్షమా, ర్గంబుఁ జూపవలయు రమణతోడ.

వ. మఱియుఁ బితృగురుజననీబంధుపతిదైవతంబులలో నెవ్వరైనను (సంసారరూప) మృత్యురహితంబైన మోక్షమార్గంబుఁ జూపకుండిరేని వా రెవ్వరును హితులు గానేరరు నాదుశరీరంబు (దుర్విభావ్యంబు నాదుమనంబు) సత్త్వయుక్తంబును ధర్మసమేతంబును బాపరహితంబును నగుటం జేసి పెద్దలు నన్ను ఋషభుం డండ్రు గావున (శుద్ధసత్త్వమయంబైన) నాశరీరంబునం బుట్టినకుమారు లందఱును (సోదరుండును మహాత్ముండును నగ్రజుండును) నైనభరతు నన్నుఁగాఁ జూచి (యక్లిష్టబుద్ధిచే భజింపుం డదియ నాకు శుశ్రూషణంబు) ప్రజాపాలనంబు సేయుట మీకు బరమధర్మం బని మఱియు ని ట్లనియె. 73

సీ. భూతజాలములందు భూజనుల్ వర్యముల్, భూరుహములకంటె భోగికులము
భోగిసంతతికన్న [1]బోధనిష్ఠులు బోధ, మాన్యులకన్నను మనుజవరులు
వీరికన్నను సిద్ధ విబుధగంధర్వులు, వారికన్నను సురల్ వారికన్న
నింద్రాదిదేవతలిందఱికన్నను, దక్షాదిసన్మునుల్ దలఁప నెక్కు

తే. డంతకన్నను భర్గుఁ డా యభవుకన్నఁ, గమలభవుఁ డెక్కు డాతనికంటె విష్ణుఁ
డధికుఁ డాతఁడు విప్రుల నాదరించుఁ, గాన విప్రుండు దైవంబు మానవులకు.

క. భూసురులకు సరిదైవం, బీసచరాచరమునందు నెఱుఁగను నాకున్
భూసురులు గుడుచునప్పటి, యాసంతోషంబు [2]దోఁపదగ్నులయందున్. 75

సీ. మంగళంబైన బ్రహ్మస్వరూపంబును, వేదరూపంబు ననాదిరూప
మగుచున్న నాదు దేహము బ్రాహ్మణోత్తముల్, ధరియింతు రెప్పుడుఁ దత్త్వబుద్ధి
శమదమానుగ్రహ సత్యతపస్తితిక్షలు గల్గు విప్రుండు సద్గురుండు
గాన మిక్కిలిభక్తిఁ గల్గి యకించను, లైనభూసురులదేహము లనలన

తే. నందుచుండును నాదు దేహంబు గాఁగ, నెఱిఁగి [3]వరులగు విప్రుల నెల్ల భక్తిఁ
బూజసేయుటయే నన్నుఁ బూజసేయు, టనుచు వినిపించి మఱియు నిట్లనుచుఁ బలికె.

క. ఈ తెఱఁగు దెలిసి భూసుర, జాతంబుఁ బూజించునట్టి జనుఁడును మాయా
[4]తీతుండై నిక్కంబుగ, భూతలమున మోక్షమార్గమును [5]బొడగాంచున్. 77

1. బుద్ధిమంతులు బుద్ధిమంతుల కన్నను. 2. లేదు యజ్ఞములందున్. 3. యేకాంతులౌ విప్రవరుల నెల్ల. 4. పేతులు నై. 5. బొడగందుర్.

వ. ఇట్లు సదాచారులగు కుమారులకు లోకప్రదర్శనార్థం బాచారంబులుపదేశించి
మహాత్ముండును బరమసుహృత్తును నగు భగవంతుండు ఋషభాపదేశంబునం గర్మ
త్యాగంబు సేసి (యుపశమశీలురగు) మునులకు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యలక్షణంబు
లు గల పారమహంస్యధర్మం బుపదేశింపఁ గలవాఁ డగుచుఁ బుత్రశతంబునం
దగ్రజుండును (బరమభాగవతుండును భగవజ్జనపరాయణుండును) నగు భరతుని
(ధరణీపాలనంబునకు) బట్టంబుగట్టి (తాను గృహమందె) దేహమాత్రావలంబ
నంబు సేసి దిగంబరుండై యున్మత్తాకారుం డగుచుం (బ్రకీర్ణకేశుండై) యగ్ను
ల నాత్మారోపణంబు సేసి బ్రహ్మావర్తదేశంబును బాసి జడాంధబధిరమూకపిశా
చోన్మాదులుం బోలె నవధూతవేషంబు నొంది జనులకు మాఱు వలుకక మౌనవ్ర
తంబునం బుర గ్రామాకర జనపదారామ శిబిరవ్రజ ఘోష సార్థగిరి వనాశ్ర
మాదులయందు వెంటఁ జనుదెంచు దుర్జనతర్జన తాడనావమాన మేహన నిష్ఠీవ
న పాషాణశకృద్రజః ప్రక్షేపణ పూతివాత దురుక్తులం బరిభూతుం డయ్యును
గణనం బెట్టక వనమదేభంబు మక్షికాదికృతోపద్రవంబునుం బోలెఁ గైకొనక
దేహాభిమానంబునం జిత్తచలనంబు నొందక యేకాకియై చరియించుచుండ నతి
సుకుమారంబు లగు కరచరణోరస్స్థలంబులు విపులంబు లగు బాహ్వంసకంఠవద
నాద్యవయవవిన్యాసంబులుం గలిగి ప్రకృతిసుందరంబగుచు స్వతస్సిద్ధదరహాసరు
చిరముఖారవిందంబై నవనళినదళంబులం బోలి శిశిరకనీనికలం జెలువొంది యరు
ణాయతంబు లగు నయన(ంబులచే నొప్పి యనన్యానాధికంబు లగు) కపోలకర్ణకం
ఠనాసాగండ(ంబులచేఁ దేజరిల్లుచుఁ) నిగూఢస్మితవదనవిభ్రమంబులం బ్రకా
శించు తనదివ్యమంగళవిగ్రహంబుచేఁ బరకాంతలచిత్తంబుల[1]కత్యంతమోహంబు
గలుగఁ జేయుచు. 78

ఆ. ధూళిచేత మిగుల[2]ధూసరితంబునై, జడలుగట్టి కడుఁ బిశంగవర్ణ
ము నగు కేశపాశమును వెలిఁగించుచు, నితరు లెవరుఁ దన్ను నెఱుఁగకుండ.

క. అవధూతవేషమున నిట్లవనిన్ మలినంబులైన యవయవములతోఁ
దవిలి చరించుచు నుండును, భువి భూతాక్రాంతుఁ డయిన పురుషుని మాడ్కిన్.

ఆ. జనుల కిట్లు యోగసంచార మెల్ల విరుద్ధ మనుచు నాత్మ[3]బుద్ధిఁ జూచి
యజగరంబు మాడ్కి నవనిపై నుండె బీభత్సకర్మమునకుఁ బాలుపడుచు. 81

వ. ఇట్లు బీభత్సరూపంబున వసుంధరం బడియుండి యన్నంబు భుజించుచు నీరు
ద్రావుచు మూత్రపురీషంబులు విడుచుచు నవి శరీరంబున నంటం బొరలుచుండు
మఱియుఁ దత్పురీషసౌగంధ్యయుక్తం బగు వాయువు దశదిశల దశయోజనపర్యం
తంబు పరిమళింపఁ జేయుచుండ గోమృగకాకచర్యలం జరియించుచు భగవదం
శంబైన ఋషభుండు మహానందంబు ననుభవించుచుఁ దనయందు సర్వభూతాం

1. మన్మథశరపరంబులు. 2. ధూళిధూసరములతోఁ గుటిలంబులై. 3. లోని.

తర్యామి యగువాసుదేవుం బ్రత్యక్షంబుగాఁ గనుంగొనుచు సిద్ధిం బొందిన
వైహాయసమనోజవపరకాయప్రవేశాంతర్ధాన దూరగ్రహణ శ్రవణాదియోగసిద్ధు
లు దమంత వచ్చినం గైకొనక యుండె నని పలికిన శుకయోగీంద్రునకుం బరీ
క్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 82

క. మునివర యోగజ్ఞానం,బునఁ జెఱుపం బడ్డకర్మములు గలపెద్దల్
గని యుండెడి యైశ్వర్యం,బును ఋషభుం డేటికి యేల పొందక యుండెన్.

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 84

మ. ధరణీవల్లభ నీదువాక్యములు తథ్యం బింతయుం దప్ప దె
ట్లరయన్ వన్యమృగంబు పట్టువడి తా నావేళ నాలుబ్ధకున్
ధర వంచించినమాడ్కి నింద్రియములన్ దండించి చిత్తంబు ని
ర్భరకామాదుల కాస యిచ్చుఁ గడు సంరంభంబుతోఁ గ్రమ్మఱన్. 85

క. చిరకాలతపము నైనను, హరియింపఁగ నోపుఁ జిత్త మని పెద్దలు న
మ్మరు జారులకున్ జారిణి,కరణిని నడరించు మనసు కామాదులకున్. 86

క. కామక్రోధాదికముల్, భూమీశ్వర కర్మబంధములు మఱియును జే
తోమూలము లగుటను దా, రీమహిలో మనసు నమ్మ రెప్పుడుఁ బెద్దల్. 87

సీ. అది గాన యెన్నఁడు నైశ్వర్యములను జేఁ,పట్టఁ జూడఁడు లోకభవ్యులైన
వారలచే నభివందనంబులు వొంది, వెలయంగ నవధూతవేషభాష
ణంబుల నెఱిఁగికొనఁగ వానిభగవత్స్వ,రూపంబు గలిగి యా[1]రూపమందుఁ
బరమయోగధ్యానపరులకు నెల్ల దే,హత్యాగసమయంబు నంతలోనఁ

తే. జూపుచుండియు దేహంబుఁ బాపనిచ్ఛ,యించెనచ్చట దివ్యయోగీంద్రుఁడాద్యుఁ
డతులదివ్యప్రకాశకుఁడమరగురుఁడు,పరమపురుషుండుఋషభుండుపార్థివేంద్ర.

వ. అంత విముక్తలింగుండును భగవంతుఁడును నగుఋషభుండు మనంబునం దేహాభి
మానంబు విసర్జించి కులాలచక్రంబు గులాలునిచేత భ్రమియింపంబడి విస్పష్టం
బయ్యును భ్రమియించుగతిం బ్రాచీనసంస్కారవిశేషం బగునభిమానాభాసం
బున దేహచలనాదికంబుల నొప్పియుండియు యోగమాయావాసనచే యుక్తుం
డయ్యె మఱియు నాఋషభుం డొకదినంబునం గోంకణవెంకణంబు లను
దక్షిణకర్ణాటకదేశంబులకు యదృచ్ఛంజని కుటకాచలోపవనంబున నిజాస్య
కృతశిలాకబళుం డగుచు నున్మత్తునిచందంబున వికీర్ణకేశుండు దిగంబరుండు నై
సంచరింప వాయువేగవిధూతరేణుసంఘర్షణసంజాతం బగునుగ్రదావానలంబు
తద్వనంబు దహింప నందు దగ్ధుం డయ్యె నంత నతనికృత్యంబులు తద్దేశవాసు
లగుజనంబులు సెప్ప నర్హన్నామకుం డగుతద్రాష్ట్రాధిపతి విని నిజధర్మంబులం
బరిత్యజించి స్వదేశస్థులతోడం గూడి దా నాయాచారంబుల నంగీకరించి యధ

1. రూఢి నంతఁ.

ర్మబహుళం బగు కలియుగంబున భవితవ్యతచే విమోహితుం డై మనుజుల కస
మంజసం బగు పాషండమతాభినివేశులం జేసె మఱియును గలియుగంబునం ద
ధర్మాన్మతముల మనుజాధములు దేవమాయావిమోహితులై శాస్త్రోక్తశౌచాచారం
బులు విడిచి (నిజేచ్ఛం జేసి) దేవతానిందలు సేయుచు నస్నానానాచమనాశౌచకే
శోల్లుంఛనాదికాపవిత్రవ్రతంబులం జేయుచు [1]నధర్మబహుళం బగు కలియుగంబు
నం జెఱుపంబడ్డ బుద్ధిధర్మంబులు గలిగి వేదబ్రాహ్మణయజ్ఞపురుషుల దూషించుచు
లోకంబులం [2]దమతమమతంబులకుం దామె సంతసిల్లుచు (నవేదమూలం బగు స్వే
చ్ఛం జేసి ప్రవర్తించి యంధపరంపరచే విశ్వాసంబు సేసి తమంతన) యంధతమ
సంబునం బడుచునుండుదు రీఋషభుని యవతారంబు [3]రజోవ్యాప్తులగు పురుషుల
కు మోక్షమార్గంబు నుపదేశించుటకు నయ్యె నదియునుంగాక [4]సప్తసముద్రపరి
వృతంబు లగు నీభూద్వీపవర్షంబులందలి జనంబులు దివ్యావతారప్రతిపాదకంబు
శుద్ధంబు నగు నెవ్వని కృత్యంబులు గీర్తింతురు మఱియు నెవ్వని యంశంబున నతి
కీర్తిమంతుం డగు ప్రియవ్రతుండు గలిగె నెవ్వండు జగదాద్యుం డగు పురాణపురు
షుం డవతారంబు నొంది కర్మహేతుకంబు గాని మోక్షధర్మంబుం దెలిపె వెండి
యు నెవ్వండు యోగమాయాసిద్ధుల నసమ్యాతంబు లగుటం జేసి నిరసించె నట్టి
ఋషభునితోడం దత్సిద్ధికృతప్రయత్ను లగు నితరయోగీశ్వరులు మనోరథంబున
నైన నెట్లు సరియగుదు రిట్లు సకలవేదలోకదేవబ్రాహ్మణులకు గోవులకుం బరమ
గురుండు భగవంతుండు నగు ఋషభునిచరిత్రం బెవ్వరు వినినను దుశ్చరితంబులు
దొలంగు మంగళంబు సిద్ధించు మిక్కిలి శ్రద్ధతో నెవ్వండు విన్నను వినిపించినను
హరిభక్తివృద్ధం బగు నట్టి హరిభక్తితాత్పర్యమునం (బద్ధులు భాగవతులగుటం జేసి
సంప్రాప్తసర్వపురుషార్థు లగుచు వివిధవృజినహేతుకం బగు) సంసారతాపంబును
బాసి యవిరతంబుం దద్భక్తియోగామృతస్నానంబు సేసి పరమపురుషార్థం బ
యిన మోక్షంబును జెందుదు రని సప్తద్వీపంబులవారు నేఁడును గొనియాడు
చుండుదురు. 89

ఆ. యాదవులకు మీకు [5]నత్యంతకులగురు, వైనకృష్ణుఁ [6]డెచటనైనఁ గలఁడు
కొలుచువారి కెల్ల సులభుఁడై మోక్షంబు, నిచ్చుఁ జింతసేయ నేల నీకు. 90

---

1. నధర్మలక్షణంబులం గలిగి కలియుగ. 2. దంధపరంపరను దమతమ. 3. బ్రాహ్మణక్షత్త్రియు లగు మోక్ష. 4. నతని యంశంబున సప్తద్వీపములందుఁ బ్రియవ్రతుని యంశంబునకు సరిచెప్ప నలర గా దేవంశంబున శ్రీహరి యవతరించి మహాయోగధర్మప్రకాశంబు సేసె నా ఋషభునిచరితంబు మనోరథంబుననైనఁ బొందలే రతం డాయోగమాయను నిరసించి మాయాకల్పితసకలసిద్ధుల నసత్యంబు గాఁ దలఁచె నిట్లు సర్వలోకపూజ్యులైన దేవబ్రాహ్మణులకు, 5. హరికథామృతపానంబున నిర్వృతులై పరమపురుషార్థంబైన మోక్షంబు నపేక్షింప రని సప్తద్వీపు;—ఇట 'మోక్షంబు నపేక్షింప' వి నుటకు 'తస్యైవ నిర్వృత్యా పరయా హ్యసన్న మాత్యంతికం పరమ పురుషార్థమపి నో ఏవాద్రియన్తే' అని మూలము. 6. డెక్కడైనఁ.

సీ. నిత్యానుభూత మా[1]నిజరూపలాభని,వృత్తమైతగుమహాతృష్ణ గలిగి
యతులితవిపులమాయారచితంబైన,లాభంబునకుఁ దగుకాలంబు లేని
మతి గల్గి లోకుల నతివేడ్కఁ గరుణించి, యభయదానం బిచ్చియుండఁజి కిల
[2]నవ్యయం బై దివ్య మై మహానందమై, యత్యంతసేవ్యమై యతుల మైన
తే. తనదులోకంబు సూపంగఁ దగినయట్టి
మోక్షమార్గంబు నెఱిఁగించి ముక్తదేహుఁ
డగుచుఁ దాదాత్మ్య మొందెఁ బ్రత్యక్షవిష్ణు
వైనఋషభుండు జనులకు నద్భుతము గ. 91

-•• భరతోపాఖ్యానము. ••-

మ. భరతుండంత ధరాతలంబుఁ గడఁకం బాలించుచున్ ధారుణీ
శ్వరచంద్రుం డగువిశ్వరూపునకు మున్ సంజాత యై యుండి ని
ర్భరకాంతిన్ విలసిల్లుపంచజనిపేరం గల్గుకాంతామణిం
గర మర్థిన్ ధరఁ బెండ్లియాడె శుభలగ్నంబంధు భూవల్లభా. 92
వ. ఇట్లు (వివాహితుం డై) యాపంచజనివలన నహంకారంబునం బంచతన్మాత్ర
లు జనించిన తెఱంగున సుమతి రాష్ట్రభృత్సుదర్శ నావరణ ధూమ్రకేతువు లను
నేవురు పుత్త్రులం బుట్టించె నట ము న్నజనాభం బనుపేరం బరఁగువర్షంబు
భరతుండు పాలించుకతంబున భారతవర్షంబు నాఁ బరఁగె నంత. 93
క. భరతుఁడు పూర్వజు లేలిన, కరణిని గర్మముల నెల్లఁ గైకొని ప్రజలన్
హరికృప నొందుచు నేలెను, ధరణీసురవరులు పొగడ ధరణీనాథా. 94
సీ. భగవంతుఁ డగుజగద్భరితు [3]నల్పంబులు, నధికంబు లైన పెక్కధ్వరముల
దర్శపూర్ణిమలచేఁ దగనుజాతుర్మాస్య, [4]ముల నగ్నిహోత్రములవలనఁ గడఁకఁ
బశుసోమములచేతఁ బలుమాఱుఁ బూజించి, వేదోక్త మైనయావిమలకర్మ
ములఁగల్గుధర్మంబుఁబురుషోత్తమార్పణం,బుగఁ జేయుచునుమఖంబులనుమంత్ర
తే. ములను బలికడునాదైవములను శ్రీశు
నవయవంబులు గాఁ[5]గ భూపుఁడు ప్రేమ
ననుదినంబును బాయక ఘనతఁ దలఁచి
యఖిలరాజ్యానుసంధానుఁ డగుచు నుండె. 95
క. ఈరీతిఁ గర్మసిద్ధుల, నారయ నత్యంతశుద్ధ మగుచిత్తముతోఁ
నారాచపట్టి భరతుఁడు, ధారుణిఁ బాలించె నధికధర్మాన్వితుఁ డై. 96
వ. మఱియు నాభరతుండు శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాలంకృతుండును సుదర్శనా
ద్యాయుధోపలక్షితుండును నిజభక్తజనహృదయారవిందనివాసుండును బరమ

1. నిజరూపుచేత వివృత్త. 2. నవ్యయంబును మహానందకరంబును, దివ్యంబు నత్యంతసేవ్యమైన
3. నిగణనాధికములైన పెక్కుమఖములచేత. 4. లగ్నిహోత్రములచేతఁ బూజనముఁ, 5. మనంబందు.

పురుషుండును నైన వాసుదేవునియందు నధికభక్తి ననుదినంబును జేయుచు నేఁబది లక్షల వేలేండ్లు రాజ్యంబు సేసి [1]పితృపితామహోద్యాయాతం బగు నాధనంబును యథార్హంబుగఁ బుత్రులకుఁ బంచి యిచ్చి బహువిధసంపదలు గలగృహంబును బాసి పులహాశ్రమంబున కరిగె నంత. 97

సీ. ఏయాశ్రమంబున § నిందిరాధీశ్వరుఁ, డచ్చటివారల § నాదరించి
ప్రత్యక్షమున వచ్చి § పాయ కెప్పుడునుండు, నట్టిరమ్యంబైన § యాశ్రమమున
నిలిచి సాలగ్రామ § ములు గల [2]గండకీ,నది యెందు నెంతయుఁ § గదిసి యుండు
నచ్చోట నేకాకి § యగుచును భరతుండు, బహువిధనవపుష్ప § పల్లవముల

తే. నతులతులసీదళంబుల § నంబువులను, గందమూలాదిఫలములఁ § గంజములను
ఘనత నర్పించి నిచ్చలుఁ § దనివి లేక, సేవసేయుచు నుండె నా § శ్రీశుఁ జేరి. 98

వ. దానంజేసి విగతవిషయాభిలాషుం డై శమదమాదిగుణంబులు గలిగి యథేచ్ఛం జేసి యెడతెగక పరమపురుషునిపరిచర్యాభక్తిభరంబున శిథిలీకృతహృదయగ్రంథి గలిగి సంతోషాతిశయంబునం బులకితాంగుండు నానందబాష్పనిరుద్ధావలోకనయనుండు నగుచు నిజస్వామి యైనహరి(చరణారవిందాను)ధ్యాన (పరిచిత) భక్తియోగంబునం బరమానందగంభీరహృదయం బనునమృతకాసారంబున నిమగ్నుం డగుచుం దా నపుడు పూజించుపూజ నెఱుంగక యిట్లు భగవద్వ్రతంబు ధరియించి యేణాజినవాసస్త్రిషవణస్నానంబుల నార్ద్రకుటిలకపిశవర్ణజటాకలాపంబులు గలిగి మార్తాండాంతర్గతుం డయిన పరమేశ్వరుని హిరణ్మయపురుషునింగాఁ దలంచుచు నిట్లనియె. 99

సీ. కర్మఫలంబులఁ § [3]గడఁక నిచ్చుచు మనో, వ్యాపారమువ నిట్టి § యఖిలలోక
ములఁ జేసి యీలోక § ములకు నంతర్యామి, యగుచుఁ బ్రవేశించి § యంతమీఁద
నానందరూప మై § నట్టి బ్రహ్మముఁ గోరు, చున్నజీవుఁ దనయం § దున్న యోగ
శక్తిచేఁ దగ నని § శంబుఁ బాలనసేయు, చుండె యాతడను § మార్తాండమధ్య

ఆ. వర్తి యగుచు నిట్లు § [4]వఱలుచు జగముల,యందు నుండి ప్రకృతిఁ § బొంద కంత
నతులదివ్యమూర్తి § యైనయానందరూ,పమును శరణ మొందె § భరతవిభుఁడు.

వ. అంత నా భరతుం డొక్కనాఁ [5]డా మహానదిం గృతాభిషేకుం డయి ముహూర్తత్రయం బంతర్జలంబులందుఁ బ్రణవోచ్చారణంబు సేయుచుండుసమయంబున నిర్భరగర్భిణి యగు నొక్క హరిణి జలార్థిని యై యొంటి జలాశయసమీపంబునకు వచ్చి జలపానంబు సేయు నెడ నా సమీపంబున మృగపతి గర్జించి లోకభయంకరంబుగ నాదంబు సేయ నా హరిణి స్వభావంబున భీత యగుటం జేసి బెగ్గడిలి

1. సామ్రాజ్యంబు పుత్రులకుం. 2. చక్రతీర్థంబుఁ జేయును పవిత్రంబు గాఁగ' వ్రా. ప్ర.
3. గడుసమర్పణ. 4. వ్యాగ్రూపమున నరు, లందు నుండి. 5. డా చక్రతీర్థంబునం.

(హరివిలోకనవ్యాకులచిత్తయై) దిగ్గన నుదరిగగనంబునకు [1]నెగిరి యుపగతతృష
యగుచు నది నుల్లంఘించు నెడ నధికభయంబునం జేసి యాగర్భంబు యోనిద్వా
రంబున గళితంబై జలంబునం బడియె నాహరిణి (యుల్లంఘనాదిభయంబునం జేసి)
తత్తీరంబున (నుండుగిరిదరిం బడి) శరీరంబుఁ బాసె నంత నాహరిణపోతంబు జ
లంబులం దేలుచున్న భరతుండు గను విచ్చి చూచి కరుణార్ద్రచిత్తుండై (మృత
జనని యగునా)హరిణపోతంబును దనయాశ్రమంబునకుం గొంపోయి మిక్కిలి
ప్రీతి సేసి యుపలాలనంబు సేయుచుండఁ బోషణపాలనప్రీణనలాలనానుధ్యానంబు
ల భరతునకు నాత్మనియమంబు లైనయష్టాంగయోగంబులును [2]బరమపురుష
పూజాపరిచర్యాదులు నొక్కొక్కటిగఁ గ్రమక్రమంబునం గొన్నిదినంబులకు
సమస్తంబును నుత్సన్నం బయ్యె నంత. 101

క. ఘనతపము చలన మొందుట,యును భరతుం డెఱుఁగ కాత్మయోగంబునఁ జ
య్యనఁ బాసె హరిణపోతముఁ, దనమదిలోఁ బ్రీతిఁ జేసి తప్పక పలికెన్. 102

ఉ. అక్కట తల్లిఁ బాసి హరిణార్భక మాప్తులు లేమిఁ జేసి యే
దిక్కును లేక యున్ననిట దెచ్చితి నాయెడ నీమృగార్భకం
బెక్కుడు ప్రేమ సేసి చరియించుచు నున్నది నాదుసన్నిధిన్
మక్కువచేసి దీనిఁ గడుమన్ననలం దగఁ బ్రోతు నెంతయున్. 103

క. శర ణని వచ్చినజంతువుఁ, గరుణం గను విచ్చిచూచి కాంచినఁ బుణ్యం
బరయఁగ నధికం బని ము,న్నెఱిఁగించిరి సన్మునీంద్రు లెల్లం బ్రేమన్. 104

వ. అని యిట్లు హరిణపోతంబుం దనయాశ్రమంబున [3]నత్యాసక్తిం జేసి యాసనశయ
నాటనస్నానసమిత్కుశకుసుమఫలపలాశమూలోదకాహరణ దేవపూజాజపాదుల
యెడం దనకొద్దన యునిచికొనుచు వృకసాలావృకాదిక్రూరమృగంబులవలని
భయంబున వనంబుల వెనువెంటం దిరుగుచు (నధికప్రణయభరపరీతహృద
యుం డగుచు నతిస్నేహంబునం జేసి కొంతసేపు స్కంధంబుల వహించుచు మఱి
కొంతతడ వురంబున నుత్సంగంబున నుంచికొని లాలించుచు సంతసంబు
నొందు మఱియు నాభరతుండు నిత్యనైమిత్తికాదిక్రియాకలాపంబు నిర్వర్తించు
నెడ నంత నంత లేచి హరిణకుణకంబుఁ జూచుచుఁ గించిత్స్వస్థహృదయుం డై
దాని నాశీఃపరంపరల నభినందించుచుఁ జుంబనాదులం బ్రీతిసేయుచు) నతిమో
హంబునం బెంచు చుండు నెడ. 105

చ. [4]గురువులువాఱి బిట్టులికి కొమ్ములఁ జిమ్ముచు నంత నంత డ
గ్గఱుచును గాలుద్రవ్వుచు నఖంబుల గీఱుచు గాసి సేయుచు
న్నొఱగుచు ధారుణీశ్వరునియూరువులన్ శయనించి యంతలో

1. 'నెగసిపడిన గర్భంబు స్రవించి జలం 2. జలనంబు నొందె నంత' వ్రా.ప్ర. 3.కుం గొని
చని స్నానసమిత్కుశ. 4. ఇది యచ్చుప్రతుల లేదు.

నలికడ మెక్కుచుం బొదలి క్రయ్యాడుచు నాహరిణంబు లీలతోన్. 106

తే. గరిమ నీగతి మెల్లనఁ గెరలువాడిచి, చెలఁగియాడంగ భరతుఁ డుబ్బి చిత్తమందు
సంతసిల్లుచునుండె నాశ్రమముఁ బాసి, హరిణడింభక మంతలోఁ గానకుఁ జనియె.

వ. భరతుండంతం దన మృగశాబకంబు గానంబడమికి (వ్యాకులితచిత్తుం డగుచు నష్టధనుండునుంబోలె నతిదీనుండై కరుణతోడం గూడి తద్విరహవిహ్వలమతియై దానిన తలంచుచు నతిశోకంబుతో) మనంబున దుఃఖించి యిట్లనియె. 108

తే. హరిణపోతంబ నీకు వనాంతమందుఁ
గ్రూరమృగబాధ లేకుండఁ గోరుచుండఁ
దలఁగి పోయితె యనుచుఁ జిత్తంబునందు
రాజవృషభుండు భరతుఁ డారాట మందె. 109

తే. తల్లిచచ్చినహరిణపోతంబు వచ్చి, పుణ్యహీనుండ నగునన్నుఁ బొంది పాసె
నేమి సేయుదు నేనింక నెట్లు గందుఁ, జేరి యేరీతిఁ గాంచి రక్షించుకొందు.

క. కట్టాయియాశ్రమమునఁ, బుట్టినతృణవల్లి మేసి పొదలినహరిణం
బిట్టట్టుఁ దిరుగుచుండఁగఁ, బట్టిమృగేంద్రుండు గొట్టి బాధించెనొకో. 111

వ. ఇట్లు భరతుండు హరిణకుశలక్షేమంబు గోరుచు నెప్పుడు వచ్చి నన్ను సంతోష పఱచు నానాప్రకారంబులైనతనగతులచేత నన్ను నెప్పుడానందంబు నొందించు ధ్యానసమాధి నున్నప్పుడు నన్నుఁ గొమ్ముల సోఁకుచు నుండు నట్టివినోదంబు లెప్పుడు గనుఁగొందు దేవపూజాద్రవ్యంబులు ద్రొక్కి మూర్కొనినం గోపించి చూచినం గుమారుండునుంబోలె దూరంబునకుం జని నిలిచి మరల నేఁ బిలిచిన వెనుక నిలిచి యుండు నట్టిమెలఁకువస్వభావంబులు గలుగుట యెట్టు లీభూదేవి యెంతతపంబు చేసినదియో యాహరిణపాదస్పర్శంబులం బవిత్రయైనభూమి స్వర్గాపవర్గకాములైనమునులకు యజ్ఞార్హయగు నట్టిహరిణపోతంబు నెట్లు గనుఁగొందు నదియునుం గాక భగవంతుం డగుచంద్రుండు [1]మృగపతిభయంబున మృతజననియు స్వాశ్రమపరిభ్రష్టంబు నైనమృగశాబకంబును గొనిపోయి పెంచుచున్నవాఁడో మున్ను పుత్త్రవియోగతాపంబునం జంద్రకిరణంబులం బాపుదు నిపుడు హరిణపోతంబు దనశరీరస్పర్శం జేసి కళానిధికిరణంబులకన్న నధికం బగుచుం బుత్త్రవియోగతాపంబు నివర్తింపం జేసె ననుచుం బెక్కుభంగుల హరిణనిమిత్తంబులైనమనోరథంబులచేతం బూర్వకర్మవశంబున యోగభ్రష్టుం డగుభరతుండు [2]భగవదారాధనంబువలన విభ్రంశితుం డగుచు నితరజాతిం బుట్టినహరిణపోతంబుమీఁది మోహం బగ్గలం బగుచుండ నుండె నని పలికి శుకయోగీంద్రుండు మఱియు ని ట్లనియె. 112

సీ. జననాథ మున్ను మోక్షవిరోధ మని పాయుఁ, గారానిపుత్త్రాదికంబు నెల్ల

1. 'తనయాశ్రమంబునకుం గొనిపోయి. 2. హరిసేవం బాసి యితరజాతిం.

బాసి తపస్వి నై భరతుండు హరిణశాబకపోషణంబునఁ బాలనమున
నటలాలనప్రీణనానుషంగంబుల, మూషికబిల మతిరోషమునను
సర్పంబు సొచ్చిన చందంబునను యోగ, విఘ్నంబు మిక్కిలి విస్తరిల్లె

ఆ. గాన యెంతవాని కైనను గాలంబు, గడవ రాదు నట్లు గాక పోదు
పరమమునులకైనఁ బాయవు కర్మంబు, లోరు లనంగ నెంత నరవరేణ్య.

వ. ఇట్లు భరతుండు మృగవియోగతాపంబు నొందుచుండు నెడ నామృగశాబకంబు సనుదెంచిన సంతసిల్లుచుండె నంత నొక్కనాఁడు. 113

మ. భరతుం డల్లన యంత్యకాలవశు వెసం బ్రాపింపఁగా నప్పుడా
హరిణంబుం గడుభక్తిఁ [1]బుత్త్రుగతి నత్యాసక్తి వీక్షింప నా
హరిణంబుం దనయాత్మలో నిలిపి దేహం బంతటం బాసి తా
హరిణీగర్భమునన్ జనించి హరిణంబై యొప్పెఁ బూర్వస్మృతిన్. 114

వ. ఇట్లు భరతుండు హరిణీగర్భంబునం బుట్టియు భగవదారాధనసామర్థ్యంబునం దనమృగత్వకారణంబుఁ దెలిసి కడుం దాపంబు నొందుచు నిట్లనియె. 115

ఉ. రాజులు ప్రస్తుతింప సురరాజసమానుఁడ నై తనూజులన్
రాజులఁ జేసి తాపసులు రాజఋషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కఁగాఁ
దేజము నొంది యాహరిణదేహమునందలి ప్రీతిఁ జేసి నా
యోజ[2] సెడంగ నేఁ జెడితి యోగిజనంబులలోన బేల నై 116

వ. ఇట్లు శ్రీహరి[3] శ్రవణ మననసంకీర్తనారాధ నానుసరణాభియోగంబులం జేసి యశూన్యసకలయామం బగు కాలంబు గలనాఁకు హరిణపోతస్మరణంబుకతంబున యోగవిఘ్నంబు ప్రాప్తం బయ్యె మోక్షదూరుండ నైతి నని (నిగూఢనిర్వేదుం డగుచుఁ) దల్లిం బాసి క్రమ్మఱ (నుపశమశీల) మునిగణసేవితం బయి భగవ త్క్షేత్రం బైన సాల (తరునిబిడతమ) గ్రామపర్వతసమీప పుల స్త్యపులహాశ్రమం బులకుం (గాలాంజనపర్వతంబువలనఁ) జనుదెంచి యందు మృగత్వావసానంబు గోరుచు (సంగము విడిచి యేకాకియగుచు) శుష్కపర్ణతృణవీరుదాహారుం డై (మృగత్వనిమిత్తం బగునానదీ)తీర్థంబునందు (నవసానంబుగోరుచుఁ దత్తీర్థోదక క్లిన్నం బగుచుఁ నుండు)శరీరంబు విడిచె నని శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేం ద్రునకు వినిపించిమఱియు నిట్లనియె. 117

భరతుండు హరిణజన్మంబు విడిచి బ్రాహ్మణుండై జనించుట.

సీ. హరిణదేహముఁ బాసి యంత నాంగీరసా, న్వయుఁడు పవిత్రుండు వంశకరుఁడు
శమదమఘనతపస్స్వాధ్యాయనిరతుండు, గుణగరిష్ఠుఁడు నీతికోవిదుండు
నైనబ్రాహ్మణునకు నాత్మజుండై పుట్టి, సంగంబువలనను జకితుఁ డగుచుఁ

1. 'బుత్త్రునిగతి న్లాలించి వీక్షించుచున్' 2. 'సె డుండితిన్ ధరను' వ్రా ప్ర, 3. 'యారాధనానుస్మరణయోగంబులం జేసియెల్ల కాలంబునుం గలనాఁడు.'

గర్మబంధంబుల ఖండింపఁ జాలు నీశ్వరుని నచ్యుతు నజు శ్రవణమనన[సీ
తే. ములను హరిచరణధ్యానములను విఘ్న, భయమునను జేసి మనమందుఁ బాయ
నిలిపి సంస్తుతి సేయుచు నిలిచియుండె, ధరణియందు జడభరతుండు పార్థివేంద్ర.

వ. ఇట్లాంగిరసుండు ప్రథమభార్యయందుఁ బుత్రనవకంబును గనిష్ఠభార్యయందు స్త్రీపురుషుల నిద్దఱను గలుగంజేసిన నందుఁ బురుషుండు పరమభాగవతుండును రాజర్షిప్రవరుండును నుత్సృష్టమృగశరీరుండును జరమశరీరంబునం బ్రాప్తవిప్రశరీరుండును నగు భరతుం డయ్యె నతం డాజన్మంబున నన్యజనసంగంబు జన్మపరంపరలకుం గారణం బని యత్యంతభయంబు నొంది కర్మబంధవిధ్వంసనశ్రవణస్మరణాదుల శ్రీహరియనుగ్రహంబునం బూర్వజన్మపరంపరల సంస్మరించుచుఁ దనస్వరూపంబు నున్మత్తజడాంధబధిరరూపంబుల లోకులకుం జూపుచుండెనంత.

మ. జనకుం [1]డాంగిరసుండు నాత్మజుని వాత్సల్యంబునం బెంచుచుం
దనరం [2]జౌలముఖాగ్రకర్మములచేఁ దాఁ సంస్కృతుం జేసి పా
యనిమోహంబున నిచ్చలుం గడఁక శౌచాచారముల్ సెప్పినన్
ఘనుఁ [3]డాభాగవతుం డసమ్మతిని దత్కర్మంబులం గైకొనెన్. 120

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మణకుమారుండు గర్మంబులయందు నిచ్చ లేక యుండియును బితృనియోగనిర్బంధంబునం (బితృసన్నిధియందె యనధీనంబుగా వ్యాహృతిప్రణవశిరస్సహితం బగునట్లు) గాయత్రీమంత్రోపదేశంబు నొంది [4]చైత్రాదిచతుర్మాసంబుల సమవేతంబుగ వేదంబుల నధ్యయనంబు సేయుచుండె జనకుం డాత్మజుని శిష్టాచారంబుచే శిక్షింప వలయు నను లోకాచారంబు ననువర్తించి (యాత్మభూతుం డగు నాత్మజునందు నభినివేశితచిత్తుం డగుచు శౌచాచమనాధ్యయనవ్రతనియమగుర్వనలశుశ్రూషణాదికంబు లనభియుక్తంబు లయినం బుత్రునిచే నొనరింపించుచు నప్రాప్తమనోరథుం డయ్యె నంత). 121

క. ఈరీతిని గొడుకున కాచారంబులు గఱపి చింత సద్గృహమున సం
సారి యగుచుండి విప్రుఁడు, బోరన దేహంబుఁ బాసి పోయిన మీఁదన్.

ఆ. తల్లి దండ్రితోడఁ దా నగ్నిఁ జొచ్చిన, నతనిమహిమ లెఱుఁగ కంతలోన
సవతితల్లికొడుకు లవినీతు లగుచును, శాస్త్రవిద్య లతనిఁ జదువనీక. 123

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మణకుమారుని సవతితల్లికొడుకులు వేదవిద్యలవలనం బాపి గృహకర్మంబుల నతని నియమించిన. 124

క. ధరణీసురోత్తముఁడు దా, నరుదుగఁ దమవారు సెప్పినవి యెల్లను నే
మఱి కందుఁ బ్రీతి సేయక, నిరతము గృహకర్మ మట్లు నెఱపుచు నుండెన్.

వ. ఇట్లు గృహకర్మప్రవర్తనుం డగుచు (నుండ మూఢు లగు ద్విపాత్పశువులచే

1. 'డాతను విప్రుఁ డాతనిని వాత్స. 2. గాఁ జవులాదికర్మములచేతం బ్రీతిఁ బుట్టించి, 3. డా విప్రసుతుండు గైకొనియె సత్కర్మంబులన్ భూవరా' 4. యనుష్ఠాత యై యధ్యయ బ్రా. ప్ర.

నున్మత్త జడ బధిర యని యవహూయమానుం డగునపుడు తదనురూపంబులగుసంభాషణంబుల నొనర్చుచుఁ బరేచ్ఛాయదృచ్ఛలం జేసి విష్టి వేతనయాచనాదులవలన నియుక్తకర్మంబులం బ్రవర్తించుచు. 126

తే. అతులమృష్టాన్న మైన శుష్కాన్న మైన
నెద్ది వెట్టిన జిహ్వకు హితవు గానె
తలఁచి భక్షించుఁ గాని కొంచుఁ దలఁచి మిగులఁ
బ్రీతి సేయఁడు రుచులందుఁ బెంపుతోడ. 127

వ. మఱియు నావిప్రుం డాత్మ నిత్యానందసుఖలాభంబు గలిగి యిహసుఖదుఃఖంబులయందు దేహాభిమానంబు సేయక శీతోష్ణవాతవర్షాతపంబులకు నోర్చి పైచీర గప్పక వృషభంబునుంబోలెఁ బీనుండును గఠినాంగుండును నగుచు స్థండిలశాయియై [1]రజఃపటలంబునం గప్పంబడినదివ్యమాణిక్యంబునుంబోలె ననభివ్యక్తబ్రహ్మవర్చసుండై మలినాంబరపరీతకటితటుండు నతిమషీలిప్తయజ్ఞోపవీతుండు నగుటం జేసి యజ్ఞజనంబు లతండు బ్రాహ్మణాభాసుండు మందుండు నని పలుక సంచరించుచుండం గర్మమూలంబునం బరులవలన నాహారంబు గొనువాఁడు) దన వారును నియమించినవ్యవసాయకర్మంబునందు [2]క్షేత్రవిహితసమవిషమన్యూనాధికంబుల నెఱుంగక ప్రవర్తిల్లుచు నూఁక తవుడు తెలికపిండి పొట్టు మాఁడు ద్రబ్బెడ యాదిగాఁ గలద్రవ్యంబులయందు నరుచి సేయక యమృతసమానంబుగా భక్షించుచుం జేనికావలి యుండు నెడ నొక్కనాఁడు. 128

వృషలరాజభృత్యులు కాళిబలికి భరతునిఁ గొంపోవుట.

క. పురిలోన వృషలపతి దా, నరుదుగ సంతానకాముఁడై వేడుకతోఁ
బురుషుఁ డగు పశువుఁ గాళికిఁ, దఱుముక కొనిపోవఁ బశువు దలఁగినభృత్యుల్.

ఆ. అరసి కాన లేక యారాత్రి పేరాసనమునఁ జేనికాపువిమలబుద్ధి
నున్నవిప్రయోగి నొయ్యన పొడగాంచి, పశువు మంచి దనుచుఁ బట్టి రతని.

క. ఆరీతి భూసురవరు, నారయ నాకాళికాగృహమునకు భృత్యుల్
దోరనఁ గొనిచని సల్పిరి, చారుతరాభ్యంజనాదిసంస్కారంబుల్. 131

వ. ఇట్లభ్యంజనాదికృత్యంబులు చేసి నూతనవసనంబు గట్ట నిచ్చి గంధపుష్పాభరణాక్షతాలంకృతునిం జేసి మృష్టాన్నంబులు భుజియింపం బెట్టి ధూపదీపమాల్యలాజకిసలయాంకురఫలోపహారంబులు సమర్పించి పంచమహావాద్యఘోషంబులతోడ నాపురుషపశువుం గాళికాదేవిసమ్ముఖంబున నాసీనుం గావించి రావృషలపతి పురుషపశురక్తంబున భద్రకాళి సంతోషపెట్టం దలంచి కాళికామం

1. రజోనికరంబునఁ గప్పంబడినవాణియుంబోలె బ్రహ్మవిద్యగలిగి సర్వజనంబు లితండునష్ట బ్రహ్మణ్యుండు మందుండని పలుక. 2. వైషమ్యపక్షపాతంబు లెఱుంగక.

త్రాభిమంత్రితంబు (నతికరాళంబు) నైనఖడ్గం బంది (నిజాభీష్టసిద్ధికి) హింసింపం
దలంచిన. 182

సీ. సర్వభూతములకు [1]సఖుఁడును బ్రహ్మభూ, తాత్ముఁడు నిర్వైరుఁ డయిన బ్రహ్మ
సుతుని తేజం బంతఁ జూడ దుస్సహ మైన, భయమునంది వడఁకుచు భద్రకాళి
క్రోధంబు ముమ్మడిగొనఁగ హుంకారంబు, సలుపుచు నట్టహాసంబు జేసి
పాపాత్ములును దౌష్ట్యపరులును రాజస, తామసకర్మసంస్థాను లగుచు

తే. విప్రవరు నట్లు హింసించు వృషలపతిని, భృత్యవర్గంబుఁ దోఁదలల్ పృథ్విఁ గూల్చి
యపుడు వృషలాధిపునిశిరమంది లీలఁ, బాడి యాడుచు నందంద క్రీడ సలిపె.

క. ధరలోన నెవ్వ రేనియు, ధరణీసురవరుల కెగ్గుఁ దలఁచిర యేనిన్
నెరయంగఁ దార చెడుదురు, హరి ధరణీసురవరేణ్యులం దుండుటచేన్. 134

వ. మఱియును. 135

ఉ. అచ్చట విప్రసూనుఁడు భయం బొకయించుక లేక చంపఁగా
వచ్చినవారియందుఁ గరవాలమునందును గాళియందుఁ దా
నచ్యుతభావ మంచి హృదయంబునఁ బద్మదళాక్షు నెంతయున్
మచ్చికతోడ నిల్పి యనుమానము నొందక యుండె నెంతయున్. 136

వ. మఱియు నావిప్రవరుండు చండికాగృహంబు వెలువడి క్రమ్మఱం జని కావలి
యుండు నెడ. 137

సీ. అంతటఁ గొన్నివాసరములు సన సింధు, భూపాలనము సేయు భూవరుండు
ధీరత నిక్షుమతీతీరమున నున్న, కపిలమహాముని గాంచి తత్త్వ
విజ్ఞాన మెఱిఁగెడు వేడ్కతోడుత శిబి, కారోహణము చేసి యరుగు చుండ
నాలోన నాశిబి [2]కావహు లాచేనఁ, గా పున్న విప్రుని గాంచి తెచ్చి

తే. శిబిక మోపింత మీతని చేత ననుచుఁ, బట్టి మూఁపునఁ బల్లకిఁ బెట్టి మోవు
మనుచు మోపించునంత ధరామరుండు, శిబిక మూఁపుననిడి యందుఁ జింత లేక.

క. తనమనసుకోలఁది నప్పుడు, మునుకొని యట్ల ప్రయత్నమున నడవఁగ నా
జనపతి నిమ్నోన్నత మై, చనుట యెఱిఁగి శిబిక మోచు జనులకు ననియెన్.

ఆ. మీర లిప్పు డిచటఁ జేరి మిక్కిలి ప్రయ, త్నంబుతోడఁ దగిలి నడచు చుండ
విషమ మగుచు గమనవేగంబు నను బాధఁ, బెట్టుచున్న దనిన బెస్త లనిరి.

వ. దేవా యీవిషమగమనంబు మావలన నైనది గా[3]దీతుకీయువాహకుండు సుఖ
గమనంబు గా [4]నడవ నేరండు వీనితోడ మేము నడవ నేర మనిన రహూగణుం
డను నారాజు (పాసితవృద్ధజనుం డైనను బలాత్కారంబునం బుట్టినకోపంబునం)
గోపించి విమర్శ దప్పి నీఱు గప్పిననిప్పుచుంబోలె నెఱుంగ రాని బ్రహ్మతేజంబు

---

1. 'సముఁడూ నచ్చెలియును, నాబ్రహ్మఋషిసుతుం డైనవిప్ర. 2. కారోహకులు చేనికాపు
న్న. 3. దీవింతవాఁడు. 4. నడవం డనిన నారాజు' వ్రా. ప్ర.

గల బ్రాహ్మణునికిం గంటకంబుగా నిష్ఠురవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 141

చ. అలసితి వెంతయున్ ముసలివాఁ డట డస్సితి [1]వెన్ను మిక్కిలిం
బలుచన యున్న దీశిబిక భారము దూరము మోసి తేగతిన్
నిలిచెద వంచు భూవరుఁడు నిష్ఠురముల్ దగఁ బల్క నామెడం
బలుకక మోసె నాశిబిక బ్రాహ్మణవర్యుఁడు పార్థివేశ్వరా. 142

వ. అప్పు డావిప్రవరుండు దనకుం గడపటిశరీరం బయినకళేబరంబునందు నహం
కార మమకారంబులం బొందక నీక మిథ్యాజ్ఞానరహితుం డై బ్రహ్మ[2]భూతుం డై
మానవ్రతంబున నాశిబిక మోచుచున్న విషమగమనంబుఁ జూచి యతికుపితుం
డగుచు నాభూవరుండు వెండియు ని ట్లనియె. 143

సీ. ఓరిదుర్మద వినరోరి జీవన్మృత, నాయాజ్ఞఁ దప్పించి నడచె దీవు
నీవక్రమార్గంబు లిన్నియు విడిపించి, నడిపింతు నిన్ను సన్మార్గమందు •
నని రాజగర్వాంధుఁ డగుచు గుణత్రయాం, బున వృద్ధిఁ బొందిన భూవరుం డ
బద్ధప్రలాపముల్ వల్కుచుండినఁ జూచి, శమదమాదులచేఁ బ్రశస్తుఁ డగుచు

తే. జగతి బ్రహ్మస్వరూపమై సకలభూత, ములకు నత్యంతహితుఁ డైన భూసురుండు
రోగివర్తన దెలియ లేకున్నరాజు, నంత వీక్షించి యల్ల నిట్లనుచుఁ బలికె.

—•• భరతుండు రహూగణుని మాటలకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చుట. ••—

వ. నరేంద్రా నీవు సెప్పునది సత్యంబు భారం బీశరీరంబునకే కాని నాకుం గలుగ
నేర దైనను స్థౌల్యకార్శ్యంబులు వ్యాధులు నాధులు క్షుత్తృష్ణలు నిచ్ఛావిరోధ
భయంబులు జరామరణంబులు రోషనిద్రాజాగరణంబులు నహంకారమమకార
మదశోషణాదులును దేహంబుతోడన జనియించుంగాని నాకుం గలుగనేరవు
జీవన్మృతుండ నేనకా(దాద్యంతంబులు గలుగుటం జేసి)యందఱియందును గలిగి
యుండు స్వామిభృత్యసంబంధములు విధికృతంబు లగుచు వ్యవహారంబులం
జేసి శరీరంబులకుం గలుగుం గాని జీవునికి లేకయుండు నదియునుంగాక రాజాభి
మానంబున నీవు నన్నాజ్ఞాపించెద వేనిం బ్రమత్తుండ నైననీకుం బూర్వస్వభావం
బెట్లుండె నట్లు గా[3]క యే నేమి సేయుదు నెఱింగింపు మున్మత్త(మూకాంధ)జడు
లుంబోలె సహజస్వభావంబునం బొందిననాయందు నీశిక్ష యేమిలాభంబుఁ
బొందింప నేర్చు నదియునుం గాక స్తబ్ధుండు మత్తుండు నైననాకు నీశిక్ష వ్యర్థం
బగునని పలికి యుపశమశీలుం డైనమునివరుండు పూర్వకర్మ శేషంబునం గల్గు
భారవాహకత్వంబుం దలంగం ద్రోయుటకు భారంబు వహించి శిబిక మోచు
చుం జను నెడ నారాజవల్లభుండు దత్త్వజ్ఞానాపేక్షితుం డై చనియెడివాఁ డగు
టం దనహృదయగ్రంథివిమోచకంబులును బహుయోగగ్రంథసమ్మతంబులును
నగుబ్రాహ్మణవాక్యంబులు విని యాశిబిక దిగ్గన డిగ్గ నుఱికి యావిప్రునికి

1. 'మేను. 2. స్వరూపము గలిగి. 3. నెఱింగించెద నున్మత్త' వ్రా. ప్ర.

సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి సర్వగర్వవర్జితుం డై ముకుళితహస్తుం
డగుచు ని ట్లనియె. 145

సీ. ధరణీసురులలో నం దలంప నెవ్వఁడవు నీ, వనధూతవేషి వై యవనియందు
నేమిటికై చరియింపంగ వచ్చితి, చట నొక్కఁడవు నొంటి ననుట నేఁడు
నను గృతార్థునిఁ జేయ ననుకూలుఁ డగుచున్న, యట్టియా కపిలమహాముసీంద్రుఁ
డవొ నీమహత్త్వంబు దవిలి విచారింప, నెఱుఁగక చేసితిఁ గరుణఁ జూడు

తే. తప్పు సైరింపు నే యమదండమునకు, హరునిశూలంబునకును వజ్రాయుధమున
కనలచంద్రార్క ధనదశస్త్రాస్త్రములకు, వెఱవ విప్రుని కే మది వెఱచినట్లు.

వ. మఱియు నిస్సంగుండ వయి జడుండునుంబోలె నిగూఢవిజ్ఞానంబు గలిగి చరియించుచు నున్నవాఁడవు నీవచనంబులు యోగశాస్త్రసమానంబు లై వాఙ్మనసంబులకు నభేద్యంబు లయి యున్న వే (నవిష్ణుకళావతీర్ణుండు సాధూద్ధరియు నగు)కపిలమహామునివలన బ్రహ్మవిద్య దెలియం గోరి చను చున్నవాఁడ నీవు లోకనిరీక్షణార్థం బవ్యక్తలింగుండ వై చరియించు చున్న కపిలమహామునీంద్రుండవు గాఁ బోలుదువు మందుం డైనగృహస్థుండు యోగీశ్వరచరిత్రంబు లెట్టు లెఱుంగ నేర్చుఁ గర్మవశంబున దృష్టంబై శ్రాంతివహించుచు (నడచుచు)న్న యీయాశ్రమంబు నాకు(నుంబోలె)[1] నీకు నగు నని తోఁచుచున్న దది యెట్లనిన ఘటంబు లేక జలంబు దేరాని తెఱంగున లేనివి గలుగనేరవు గావునం బ్రమాణమూలం బయినలోకవ్యవహారంబు సత్పథంబున సమ్మతం బై యుండుటం జేసి నీ వాదువాక్యంబులు నాకు సమ్మతంబు గానేర వని సింధుదేశాధీశ్వరుండు వినిపించిన నావిప్రుండు లోకవ్యవహారంబునకు నిత్యత్వం [2]బౌపాధికం బగుం గాని నిత్యంబు గా నేర దని దృష్టాంతనిదర్శనంబు గా ని ట్లనియె. 147

సీ. పావకశిఖలచే భాండంబు దాఁ దప్త, మగుఁ దప్తఘటముచే నందు నున్న
జలము తపించు నా జలముచేఁ దండులం,బులు తప్తమొంది యప్పుడు విశిష్ట
మైనయన్నం బగు నాచందమునను దా, దేహేంద్రియంబులఁ దెలివితోడ
నాశ్రయించుక యున్న యట్టిజీవునకు దే,హంబునఁ బ్రాణేంద్రియాదికమున

ఆ. జరుగు చుండు నిట్లు సంసారఘటశిక్ష, రక్షకుండ నయిన రాజు దుష్ట
కర్మములకుఁ బాసి కంజాక్షపదసేవఁ, జేసె నేని భవముఁ జెందకుండు. 148

ఆ. అనుచు ధారుణీసురాత్మజుఁ డీరీతిఁ, బలుకుటయును రాజు పరిణమించి
వినయవాక్యములను వినుతించి క్రమ్మఱఁ, బుణ్యుఁ డైనసింధుభూవరుండు.

వ. మహాత్మా నేను రాజ ననియెడియభిమానమదాంధుండ నై మహాత్ములం దిరస్కరించిననన్నుఁ గరుణింపుము నీ వార్తబంధుండవు నీకృపాదృష్టిం జేసి మహాత్ముల నవమానంబు చేసినదురితంబువలన విముక్తుండ నయ్యెద విశ్వసుహృత్త వైన

1. 'నయది యని తోఁచు. 2. బాహోపితం బగుం' వ్రా. ప్ర.

నీకుం గోపంబు గలుగనేర దసమగ్రు లయిన మాబోటివారలు మహాజనావమానంబున శీఘ్రంబ సహింతురు గావున నీవు కృపాదృష్టి వయి నన్ను మన్నింపు మనిన నావిప్రుం డి ట్లనియె. 150

క. కడువేడ్క నీ వవిద్వాం,సుడ వై యుండియును మిగులఁ జోద్యము విద్వాం
సుడుఁ బోలెను బలికెద వి,ప్పుడు మే లన వచ్చుఁ గొంత పురుషులలోనన్.

ఆ. పరఁగఁ బెద్దలీ ప్రపంచ మంతయుఁ దథ్య, మనరు నీవు తథ్య మనుచుఁ బలికి
తట్లు గాన నిన్ను నధికుండ వని పల్క, రాదు నాకుఁ జూడ రాజచంద్ర. 152

సీ. యజ్ఞాదికములందు నామ్నాయములయందుఁ, దఱుచుగాఁ దత్త్వవాదంబు లేదు
స్వప్నంబునందుల సౌఖ్య మాకారంబు, నందుల నిత్యమై యంత లేని
యట్టిచందమున వేదాంతవాక్యంబులు, తత్త్వంబు నెఱిఁగించి తలఁగుఁ గాని
నిత్యంబు లై యుండనేరవు పురుషుని, చిత్తంబు గుణములఁ జెంది యెంత

తే. కాల ముందును మఱి యంతకాలమందు, నరయ విజ్ఞానకర్మేంద్రియములచేత
మరగి ధర్మంబులను నధర్మంబులట్లు, దగిలి పుట్టించుచుండు నత్యంతమహిమ.

వ. మఱియు ధర్మాధర్మవాసనాయుక్తంబు విషయానురక్తంబు నైనచిత్తంబు గుణప్రవాహంబులచేత వికారంబు నొంది దేవతిర్యఙ్మనుష్యరూపంబు లయిన దేహంబులం బుట్టించుచుఁ గాలప్రాప్తంబు లైనసుఖదుఃఖతదుభయఫలంబుల ననుభవించుచు ననవరతంబు జీవునికిం బ్రత్యక్షం బగుచు స్థూలసూక్ష్మరూపంబుల నుండు స్వాంతంబు గుణరహితం బైన ముక్తికారణం బగు ఘృతవర్తులు గలదీపంబు సధూమశిఖలం బుట్టించు ఘృతవర్తులు నాశంబు నొందినస్వరూపంబు నొందు నీ తెఱంగున మనంబు గుణకర్మానుబంధం బై ననిజన్మాదులం బుట్టించు గుణకర్మంబులం బాసె నేనిం బరతత్త్వంబు నొందు జ్ఞానేంద్రియంబు లేనును విషయంబులమీఁదఁ దోఁచు బుద్ధు లేనును నభిమానంబును ననునేకాదశవృత్తులం గూడినమనంబు జీవునికి నసంఖ్యంబు లయిన జన్మంబులఁ బొందించు మనోవృత్తుల నతిక్రమించిన జీవుండు పరంజ్యోతి యైన నారాయణస్వరూపంబుగా నెఱుంగుము స్థావరజంగమంబు లయిన జీవులకుం బవనుండు ప్రాణం బై యున్న చందంబున నీశ్వరుండు సర్వభూతాంతర్యామి యగుచు జీవాత్మస్వరూపంబున నుండు జీవాత్ముండు జ్ఞానోదయంబునం జేసి మాయ నెంతకాలంబు గెలువకుండు నంతకాలంబు ముక్తసంగుండు గాఁ డరిషడ్వర్గంబును జయించి పరతత్త్వంబు నెఱింగిన నీశ్వరుం డగుఁ జిత్తం బెంతకాలంబు విషయాసక్తం బగు నంతదడవు సంసారచక్రంబునందు సంచరించుం గావున మహావీరుండై నను దనకు శత్రు వైన మనంబు నప్రమత్తుం డయి యిచ్ఛావిహారంబున జరగ నీక పరమగురుం డైన శ్రీహరిచరణోపాసనాస్త్రంబునం జిత్తంబు గెలిచినం బరతత్త్వంబు నొందు నని విప్రుండు పలికిన నతనిమహిమకు వెఱఁగంది బ్రాహ్మణు

నకు నమస్కారంబు సేయుచు భూవరుం డి ట్లనియె. 154

ఉ. కారణవిగ్రహంబు నరుఽకాయము నీయవధూతవేషముం
భూరిధరామరత్వమును ఽ బూర్వసమాగమ మాత్మభావముం
జారువిహారము న్నతులఽశాంతిగుణంబును గూఢవర్తనం
బారయఁ గల్గునీకు ననఽయంబును మ్రొక్కెదఁ బెక్కుభంగులన్. 155

మ. జ్వరితార్తుం డగురోగి కౌషధ మభీఽష్టం బైనచందంబునన్
[1]ధరలో నాతపతప్తదేహి కడుశీఽతం బైనతోయంబునన్
గరిమం గోరినరీతి నెంతయు నహంఽకారాహిదష్టుండ నై
పరఁగన్ నాకును నీవచోమృతము దఽప్పన్ మందు వే యున్నదే. 156

ఆ. విప్రవర్య నేను ఽ వేడ్కతో నాసంశ,యంబులెల్ల నిన్ను ఽ నడిగి తెలియఁ
దలఁచి యున్నవాఁడఁ ఽ దప్పక యెఱిఁగింపు, మచితవృత్తిఁ దత్త్వఽయోగమెల్ల.

వ. (అని యడిగినయూరాజునకు విప్రుం డి ట్లనియె.) 158

తే. కాన వచ్చినఫలములుఽకర్మమూల, మగుటఁ జేసియు సంసారఽమందుఁ జిత్త
మెపుడువర్తించుచుండఁగాఽనెఱుఁగ లేవు,తత్త్వయోగంబుమిగులనిఽత్యంబటంచు.

వ. [2]మఱియు నీవసుంధర నున్నచరణంబులకు నెక్కుడు జంఘ లామీఁద జానువు లాపైడవున నూరువు లందులకు నుపరిప్రదేశంబున మధ్యం బటమీఁద నుర మందులకు నెక్కువ కంఠం బటమీఁద స్కంధం బందుల దారు వాదారువున శిబిక శిబికయందు రాజనని యెడి యభిమానంబు గలిగి నీవున్నవాఁడ విట్టిశోచ్యు లయి కష్టదశం బొంది జనుల దయలేక నిగ్రహించి నీవు ప్రజాపాలనంబు సేయుచున్నవాఁడ ననుగర్వంబున మావంటిమహాత్ములసభలలోనం బూజ్యుండవుగాక యున్నవాఁడ వీస్థావరజంగమంబులకు నివాసస్థానంబు వసుంధర యైనచందంబున సత్క్రియలచేత నెఱుఁగం [3]దగినజగత్కారణం బైనతత్త్వంబు నెఱింగించెదఁ బరమాణుసముదయం బీధరిత్రి యైనచందంబున [4]నవిద్యామనంబులచేతం గల్పితం బయినకృశస్థూలబృహదణుసదసజ్జీవాజీవద్రవ్య స్వభావాశయకాలనామ బుద్ధిరూపం బైనమాయచే జగత్తు రెండవది యై కల్పింపంబడియె [5]బాహ్యాభ్యంతరంబులం గలిగి స్వప్రకాశంబై భగవచ్ఛబ్దవాచ్యంబును విశుద్ధంబును బరమార్థంబును జ్ఞానరూపంబును నైనబ్రహ్మం బొకటియ సత్యంబు జగత్తసత్యం

1. న్నరయ న్నాతపతప్తదేహి గడుశైత్యం బైనతోయంబునన్. 2.అనియభ్యర్థించినవిప్రుం డిట్లనియె మఱియు వ్రాఁతప్రతుల 158-వ వచనము లేదు, 159-వ పద్యము రహూగణుఁడు చెప్పినది గాను నవ్వలివచనము విప్రునిది గాను గానిపించుచున్నది.3. వచ్చినవ్యవహారమూలంబు గలిగి నేనిఱెఱింగింపుము.4.నవిద్యామయం బైన మనంబుచేతఁ. 5, బాహ్యాభ్యంతరపరిపూర్ణంబును శుద్ధజ్ఞానస్వరూపంబును పరమార్థంబు నేకంబును సత్యంబును బ్రత్యగ్రూపంబును భగవచ్ఛబ్దసంజ్ఞికంబు నైనశబ్దంబు వాసుదేవుం డని పెద్దలు పలుకుదు రని సూరసేనసింధుదేశాధీశుం డైనరాజున కెఱిఁగించి మఱియు.

బగు నని పలికి మఱియును. 160

సీ. ధరలోన బ్రహ్మాంబుఁ దపమున దానంబులను గృహధర్మంబులను జలాగ్ని
సోమసూర్యులచేత ఘనులచే నైనను, బరమభాగవతులపాదసేవఁ
బొందినమాడ్కిని బొందంగ రా దని, పలుకుదు రార్యులు బరమమునులు
ఘనతపోబాహ్యసౌఖ్యములకు విముఖులు, నయినట్టిపుణ్యులు హరిగుణాను
తే. మోదితాత్ములు సగుణధపాదసేవ, ననుదినంబును జేసిన నంతమీఁద
మోక్షమార్గంబునకును బద్ధాత్మునందుఁ, బట్టువడి[1] యుండు నెప్పుడుఁ బరఁగ బుద్ధి.

వ. నరేంద్రా యేను బూర్వంబున భరతుం డనురాజను సర్వసంగపరిత్యాగంబు సేసి భగవదారాధనంబు సేయుచు మృగంబుతోడి స్నేహంబునఁ దన మృగంబ నై పుట్టియు నందును హరిభక్తి దప్పకుండినకతంబున నిప్పుడు మనుష్యుండ నై మనుష్యసంసర్గంబును బాసి యేకాకి నై చరియించుచు న్నవాఁడ నరుండు వృద్ధసంసేవం జేసి సంసారమోహంబును బాసి హరిధ్యానకథలచే లబ్ధజ్ఞానుం డై పుండరీకాక్షునిం బూజించుచుం బరలోకంబునం బొందు నని పలికి విప్రుండు మఱియు ని ట్లనియె. 162

సీ. ధరణీశ మాయచేతను దాఁటఁగా రాని, పథమునఁ బెట్టంగఁబడ్డజీవుఁ
డెలమిమై గుణకర్మములఁ జేయుచునులాభ, మాశించి తిరుగు దేహాశ్రయాశ్ర-
ఫల మపేక్షించుచుఁ బాయక జీవుండు, సంసారగగనసంచారి యగుచు
ననవరతము నుండు నామహావనమునఁ, గామలోభాదితస్కరులు హాని
తే. ధరణివిజితేంద్రియుఁడు గానినరునిఁ బట్టి, ధర్మమని యెడి యామహాధనము నెల్ల
నరసి కొనిపోవుచుండుదు రనుదినంబుఁ, గాన సంసారమందు నాకాంక్ష వలదు.

క. అరయఁగ సంసారాటవిఁ, దరలక యీపుత్త్రమిత్త్రదారాదు లనం
[1]బరఁగుచు నుండెడువృకములు, పసువసి నరబ ద్ధములను భక్షించు వడిన్. 164

తరలము. మలసి సంసృతిఘోరకాననమందిరంబుల నెల్లచోఁ
జెలఁగి గుల్మలతాతృణాదులచేత గహ్వర మైనని
శ్చలనికుంజములందు దుర్జనసంజ్ఞలం గలమక్షికం
బులనిరోధము దన్ను సోఁకినఁ బొందు దుర్దశ నెప్పుడున్. 185

ఆ. మఱియు నీగృహస్థమార్గంబునం దెల్ల, విషయములను బొంది విశ్వ మెల్లఁ
గడఁకతోడ నిట్లు గంధర్వనగరంబుఁ, గాఁ దలంచి మిగుల మోద మందు.

ఆ. మరగి కాననమునఁ గొఱవిదయ్యముఁ గాంచి, యగ్నిఁ గోరి వెంటఁ జనుగుమాడ్కి
గాంచనంబు గోరి కలవారియిండ్ల పం, చలను దిరుగు నరుఁడు చలన మంది.

ఆ. బహుకుటుంబ మగుచు బహుధనాపేక్షచే, నెండమావులఁ గని యేఁగుమృగము

1. బుద్ధి యెప్పుడు భక్తి గలిగ, 2. బరఁగెడు-మాయికవృకములు. పసువసి మానవునిఁ బట్టి భక్షించు వడిన.

కరణిఁ బ్రేమఁ జేసి గురువులు వాఱుచు, నొక్కచోట నిలువకుండు నెపుడు.

ఆ. మఱియు నొక్కచోట మత్తుఁడై పవనర, జోహతాక్షుఁడగుచుఁ జూపు దప్పి
దిక్కెఱుంగఁ గొండు దిశ కేఁగుపురుషుని, కరణిఁ దిరుగు నరుఁడు నరవరేణ్య.

వ. మఱియు నొక్కచోట నులూకఝిల్లీస్వనంబులతోడ సమానంబు లయిన శత్రురాజతిరస్కారంబులకు దుఃఖపడుచు నొక్కచోట క్షుధార్దితుండై యపుణ్యఫలవృక్షంబుల నాశించుమాడ్కిఁ బాపకర్ములు ద్రవ్యహీనులు నగువారి నాశ్రయించుచు నొక్కయెడం బిపాసాతురుం డై జలహీనం బయిననదికిఁ జనినరీతి నిహపరదూరుఁ డైనపాషండుని సేవించుచు మఱియు నొక్కప్రదేశంబున నగ్నిచేతం దప్తుం డయినవాఁడు దావాగ్నిం జేరి వ్యథ నొందురీతి నన్నార్థి యగుచు దాయాదులం జేరి దుఃఖించుచు మఱియు నొక్కచోటఁ బరబాధం జేసి మున్ను గానక రాజ్యాభిలాషం బ్రాణసఖు లైనపితృపుత్రభ్రాతృజ్యేష్ఠుల నైనను వధియించుచు మఱియు శూరులచేతం గొట్టువడి సర్వధనంబును బోనాడి చింతాపరవశుం డై దుఃఖించుచు నున్నంత గంధర్వనగరప్రాయం బైనసంసారసుఖంబు ననుభవించి మోదించుచు మఱియు నగారోహణంబు సేయునరుండు గంటకపాషాణాదులవలనం బాధపీడితుం డగుచు దుఃఖించుచందంబున గృహాశ్రమోచితమహానుష్ఠానంబునకు నుపక్రమించి వ్యసనకంటకశర్కరాపీడితుం డై దుఃఖించుచు నొక్కచోటఁ జఠరాగ్నిపీడితుం డై కుటుంబముమీఁద నాగ్రహించుచు వనంబున నజగరదష్టుం డై నిగీర్ణుం డైనచందంబున రాత్రి గృహాటవియందు నిద్రాపరవశుం డై యెఱుంగక వర్తించుచు మఱియును వనంబునఁ దృణచ్ఛన్నకూపపతితుం డగుచు సర్పదష్టుఁ డైన తెఱంగున సంసారియై దుర్జనులచేత వ్యథితహృదయుం డగుచు నంధుం డై యజ్ఞానాంధకూపంబునం బడుచు నొక్కయెడ జుంటితేనియకు నై మక్షికాబాధ నత్యంతదుఃఖితుం డయినమాడ్కి ని సంసారకాముం డై పరదారద్రవ్యాభిలాషి యగుచు భూపాలకులచేత నైనను గృహపతిచేత నైనను దాడితుం డయి నరకంబునం బడుచు యౌవనంబున సంపాదించినద్రవ్యంబులు పరులచేతం బోనాడినవిధంబున శీతవాతాద్యనేకప్రయాసలబ్ధం బైనధనంబు వోనాడి సంసారి యతిచింతాక్రాంతుం డై యుండు మఱియును వనంబున లుబ్ధకులు సంస్పృష్టం బయినయల్పామిషంబునకు నన్యోన్యవైషమ్యంబునం గలహించినవిధంబున సంస్పృష్టవ్యవహారి యై యల్పద్రవ్యంబులకుం బోరాడుచుండు నన భూపాలునకు విప్రుండు సంసారాటవితెఱం గెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె. 170

ఆ. అల్పధనుఁడు విశ్రమాస్పదములఁ దృప్తిఁ, బొంద కొరులధనముఁ బొందఁ గోరి
యరిగి వారివలన నవమానములఁ బొంది, యధిక మైనదుఃఖ మనుభవించు.

ఆ. అంతఁ గొందఱల్ల నన్యోన్యవిత్తాది, వినిమయమునఁ గడుఁ బ్రవృద్ధ మైన

వైరములను బొంది పోరాఁ బొందుదు, రాత్మచింత లేక యనుదినంబు.

సీ. సంసారమార్గసంచారులై యధిక ప్రయాసంబునను గూర్చు నర్థములను
హరించుచును గొంద ఱిహలోకఫలముఁ, గోరుచు మోక్షంబుఁ గోర కంతఁ
జెడి పోవుచుందు రెప్పుడు గాని యందుకుఁ, గడపటి యోగంబు గానలేరు
మానవంతులు నసమానశౌర్యులు నగు, వారు మిక్కిలి యైన వైరబుద్ధి

తే. నాహవంబున మడియుదు రంతె కాని, మోక్షమార్గంబు గానరు మూఢవృత్తి
ననుచు సంసారగహనవిహార మెల్ల, దెలిసి క్రమ్మఱ ననియె ధాత్రీసురుండు.

వ. మఱియుం గాలచక్రనియంత్రితుం డై చక్రాయుధునిం గొల్వక కాకగృధ్రబక సమాను లైన పాషండులతోడి సఖ్యంబునం జేసి వారలచేత వంచితుం డై బ్రాహ్మణ కులంబునం జేసి శ్రౌతస్మార్తకర్మానుష్ఠాన[1]పరుం డై విషయసుఖంబులందుఁ దగులువడి కాలంబు తుద నెఱుంగక వృక్షంబులం బోలె నైహికార్థంబులయందుఁ దృష్ణ గలిగి మైథుననిమిత్తంబు సుతదారాదులయందు స్నేహంబు సేయుచు బధిరుండు మాతంగంబులయందు భయంబున దీర్ఘనిమ్నకూపంబునం [2]బడిన తెఱంగున సంసారమృత్యుగజభయంబున గిరికందరప్రాయం బయిన యజ్ఞానతమంబునం బడుం గావున మాయచేత సంసారమార్గం బైన రాజభావంబు విడిచి సర్వభూతమైత్రి గలిగి జితేంద్రియుండ వై జ్ఞానాసిచే మార్గంబు గడపల గను మని పలికిన భూపాలుం డిట్లనియె. 174

క. అక్కడ మానవజన్మము, పెక్కువ యై యుండు నపుడు భేదమతిం జెం
పెక్కిన యోగిసమాగమ, మక్కజముగఁ గలిగెనేని నిఖిలాత్ములకున్. 175

క. ధరణీసురవర నీ శ్రీచరణాంబుజయుగళరేణుసంస్పర్శము నా
దురితంబు లడఁచె నింతట, హరిభక్తియు నంతకంత కధికం బయ్యెన్. 176

వ. మఱియు విప్రవరులయందు యోగీశ్వరు లవధూతవేషంబునం జరియించుచుందురు గావున విప్రులు పిన్న పెద్ద లనక యందఱకు నమస్కారం బని స్తుతియించిన నా యోగీశ్వరుండును సింధుపతికిఁ గరుణాన్వితుం డగుచుఁ దత్త్వజ్ఞానం బుపదేశించి యా రాజుచేత వందితచరణుం డై పూర్ణార్ణవంబునుం బోలె సంపూర్ణకరుణారసపూరపూరితస్వాంతుం డై వసుంధరం జరియించుచుండె సింధుభూపతి

---

1. 'పరత్వంబున భగవదారాధనంబు సేయక' విషయ. 2. బడుచుండి తత్కూపగతలతాగ్రహణంబున నాపద్విముక్తుం డైనచందంబున సంసారమయమృత్యుగజభయంబున గిరికందరప్రాయం బైన యజ్ఞానతమంబునం బడి కర్మవల్లులవలంబించి పునర్భవంబు నొందు సంసారప్రవర్తకుండు గావున మాయచేత-ఇట 'కర్మవల్లీ మవలంబ్య తత ఆపదః కథంచిన్నరకాద్విముక్తః పునరప్యేవం సంసారాధ్వని వర్తమానః.' అను మూలమునకుఁ దెనుఁగుగా నిపించుచున్నది. అచ్చుప్రతులందు శోధకులు దీనిని [illegible] ప్రా. ప్ర.

యును సుజనసమాగమంబున లబ్ధతత్త్వజ్ఞానుం డయి దేహాత్మభ్రమం బాసె
నని పలికిన శుకయోగీంద్రునకుం బరీక్షిన్నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 177

చ. అరయఁగ మక్షికంబు వినతాత్మజుఁ గూడఁగ లేనిరీతి యీ
భరతునిసచ్చరిత్రములు ప్రస్తుతి సేయఁగ నీవసుంధరన్
నరపతు లెల్ల నోపరు మనంబున నైనను నెంచ నింక నా
భరతునిపుణ్యవర్తనముఁ బ్రస్తుతి సేయఁగ నాకు శక్యమే. 178

వ. నరేంద్రా భరతుండు సుతదారరాజ్యాదులను బూర్వకాలంబునంద విడిచి భగ
వత్పరుం డగుచు యజ్ఞరూపంబును ధర్మస్వరూపంబును సాంఖ్యయోగంబును
బ్రకృతిపురుషస్వరూపంబును నైననారాయణునకు నమస్కారం బనుచు మృగ
రూపంబును బాసె నట్టిభరతునిచరిత్రం బెవ్వరు సెప్పిన నెవ్వరు వినిన నట్టి
వారలఁ బుండరీకాక్షుండు రక్షించు నాయురభివృద్ధి యగు ధనధాన్యసమృద్ధియు
నగు చుండ స్వర్గోపభోగంబులం బొందుదు రని. 179

మ. [1]నరదేవాసురయక్షరాక్షసమునీంద్రస్తుత్య దివ్యాంబరా
భరణాలంకృత భక్తవత్సల కృపాపారీణ వైకుంఠమం
దిర బృందావనభాసురప్రియ ధరిత్రీనాథ గోవింద శ్రీ
కర పుణ్యాకర వాసుదేవ త్రిజగత్కల్యాణ గోపాలకా. 180

క. పరమపదవాస దుష్కృత,హర కరుణాకర మహాత్మ హతదితిసుత భా
సురగోపికామనోహర, సరసిజదళనేత్ర భక్తజననుతగాత్రా. 181

మాలిని. సరసహృదయవాసా చారులక్ష్మీవిలాసా
భరితశుభచరిత్రా భాస్కరాబ్జారినేత్రా
నిరుపమఘనగాత్రా నిర్మలజ్ఞానపాత్రా
గురుతరభవదూరా గోపికాచిత్తచోరా. 182

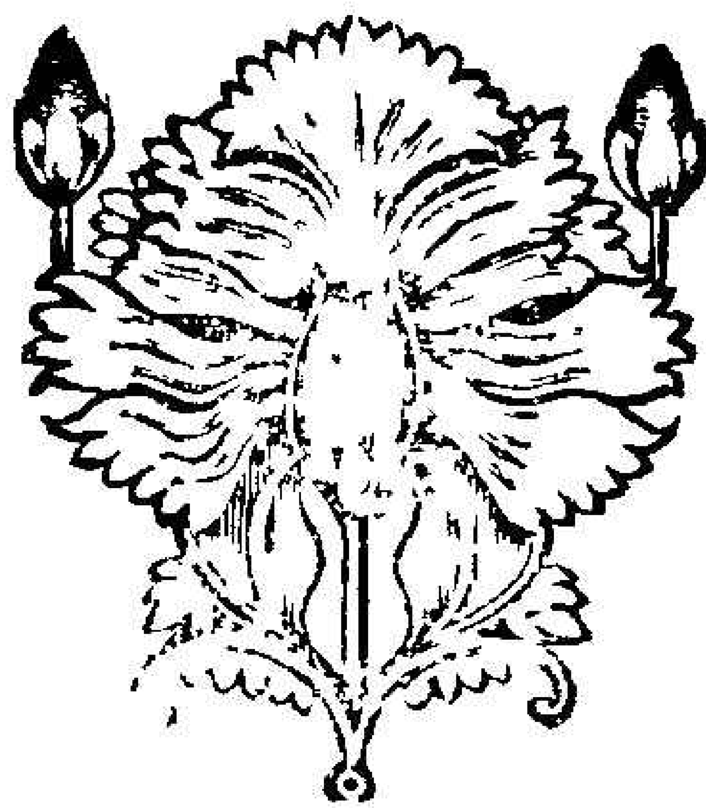
గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనానందకర బొప్పనామాత్యపుత్త్ర గంగనార్యప్రణీతం
బైన శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందుఁ బ్రియవ్రతునిసుజ్ఞానదీక్షయు బ్రహ్మ
దర్శనంబును నాగ్నీధ్రాదులజన్మంబును నుత్తమతామసరైవతులజన్మంబును
బ్రియవ్రతుండు వనంబునకుం జనుటయు నాగ్నీధ్రుం డప్సరసం బరిగ్రహిం
చుటయు వర్షాధిపతులజన్మంబును నాగ్నీధ్రుండు వనంబునకుం జనుటయు నాభి
ప్రముఖులరాజ్యంబును నాభియజ్ఞంబును ఋషభునిజన్మంబును ఋషభునిరాజ్యా
భిషేకంబును భరతునిజన్మంబును ఋషభుండు దపంబునకుఁ జనుచు సుతులకు

---

1. ఈయాశ్వాసాంతగద్యపద్యములు పెక్కుప్రతులను గానిపింపవు, 179 వ గద్యమున 'బొందుదు రని' యన్నపిదప 'సకలపురాణార్థవిజ్ఞాతుం డగుసూతుం డి ట్లనియె' నని యున్నది. కాన నీస్కంధ మేకాశ్వాసముగానే కొన్నిటఁ జూపట్టుచున్నది.

నతులజ్ఞానం బుపదేశించుటయు భరతునిపట్టాభిషేకంబును భరతుండు వనంబు నకుఁ జనుటయు భరతుండు హరిణపోతంబునందలి ప్రీతిం జేసి హరిణగర్భంబున జనియించుటయు మరల విప్రసుతుండై జనియించుటయు విప్రుండు చండికా గృహంబున బ్రదికి వచ్చుటయు సింధుపతివిప్రసంవాదంబును ననుకథలు గల పంచమస్కంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము 183

ఓం తత్స ద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

పంచమస్కంధము

ద్వితీయాశ్వాసము

కాంతాహృదయప్రియ
లోకాలోకప్రచార లోకేశ్వర సు
శ్లోక భవభయనివారక
గోకులమందార నందగోపకుమారా. 1

వ. సకలపురాణార్థజ్ఞానవిఖ్యాతుం డగుసూతుం డిట్లనియె. 2

క. మునులార బాదరాయణి, యనఘాత్మకుఁడైనయుత్తరాత్మజునకుఁ స
ద్వినయోక్తి భరతుచరితము, వినిపించుచు మఱియు నిట్లు వినిపించెఁ దగన్.

ఆ. పార్థివేంద్ర యట్లు భరతాత్మజుం డైన,సుమతి, ధర్మవర్తనమునఁ దిరుగ
నది యెఱింగి దుష్టులైనపాషండులు, దమమతంబు మిగులఁ దలఁచి పొగడి.

క. ధరణీవల్లభ నిన్నును, నిరతంబును బుద్ధదేవునిం గొలిచినయా
తెఱఁగునఁ గొలిచెద మని భా,సురమతి బోధించి రపుడు సుమతిం బ్రీతిన్. 5

వ. ఇట్లు పాషండబోధితుం డైనసుమతికి ధ్రువసేనయందు దేవతాజిత్తనుపుత్త్రుండు జనించె వానికి దేవద్యుమ్నుం డనుసత్పుత్త్రుం డాసురియం దుదయించె నమ్మహాత్మునకు ధేనుమతియందుఁ బరమేష్ఠి జనియించె నాసత్యసంధునికి సువర్చలయందుఁ బ్రతీహుండు జనియించె నప్పరమపురుషుండు సకలజనులకు బ్రహ్మోపదేశంబు సేసి తాను శుద్ధాత్ముం డై హరినామస్మరణంబు సేయుచు [1]యజ్ఞకరణనిపుణులగు ప్రతిహర్తృప్రస్తోతృద్గాతృలను సత్పుత్త్రత్రయంబుం గాంచె నాప్రతిహర్తకు స్తుతియందు [2]వ్యోమభూమనామకపుత్త్రద్వయం బుత్పన్నం బయ్యె నందు

1. సువర్చలాదేవకుల్యావిరుత్సయందు యజ్ఞకర్తలయిన. 2. బ్రతిభూముం డనుతనయుండయ్యె నాధైర్యవంతునకు ఋషికుల్యయం దుద్గీతి పుత్త్రుం డయ్యె నాధర్మాత్మునకు దేవకుల్యయందుఁ బ్రస్తావుండనువాఁడు జనన మందె నాప్రస్తావునకు ఓకుత్సయందు నతిపుణ్యుం డైనవిభుండు గలిగె నావిభునకు జరంతియందు హయశీర్షణుం డనువాఁడు పుట్టె నాపుణ్యాత్మునకు నాకూతియందు నక్షుం డనువాఁ డవరకుమారుం డయ్యె నాకీర్తిమంతునకు ధృతి యనువాఁడు మహాధీరుం డై పుట్టె నాధృతికి గయుం డనురాజవృషభుండు పుట్టె నంత.

భూమునకు ఋషికుల్యయందు నుద్గీథుం డనుసుతుండు జనించె నతనికి దేవకుల్య యందుఁ బ్రస్తోత గలిగె నా ప్రస్తోతకు వరరుత్సయందు విభుం డనుతనయుం డుద్భవించె నతనికి భారతియందుఁ బృథుషేణుం డుదయించె నతనికి నాకూతి యందు నక్తుండు గలిగె నానక్తునకు రాజర్షిశ్రేష్ఠుం డగుగయుం డనుమహాకీర్తి సంపన్నుం డుదయించె.

ఆ. అట్టిగయునివలన ¦ నఖిలజీవులఁ బ్రోవఁ, దలఁచి సాత్త్వికప్ర¦ధానమయిన
యట్టిమేను దాల్చి ¦ యాత్మతత్త్వజ్ఞునుఁ, డగుచునుండె హరిని¦జాంశమునను.

వ. (ఇట్టిమహనీయసుగుణాకరుం డగుగయునిగాథానువర్ణనంబు పురాణవిదు లగు మహాత్ములచే నీతెఱంగున నుతింపంబడుచున్నదిసావధానమనస్కుండవై యాల కింపు మని యిట్లనియె.) 8

సీ. ధర్మమార్గంబున ¦ ధారుణీజనులను, బ్రేమతోఁ బోషణ¦ప్రేషణోప
లాలనశాసన¦లక్షణాదులఁ బ్రీతిఁ, బోషించుచును యజ్ఞ¦ములను యజ్ఞ
పురుషునీశ్వరుఁ జిత్త¦మున నిల్పిసేవించి, స్వాంతమందున్నయీ¦శ్వరునిఁ గాంచి
యఖిలజీవతతికి ¦ నానంద మొసఁగుచు, నిరభిమానతమెయి ¦ నేల యేలె.

ఆ. సత్యమాదు మిగుల¦ సత్సేవయందును, ధర్మమందు యజ్ఞ¦కర్మమందు
గయుఁడు వసుధలోనఁ ¦ గంజాక్షుఁడే కాని, మానవుండు గాఁడు ¦ మానవేంద్ర.

వ. అట్టి మహాపురుషగుణగణపరిపూర్ణుం డగు గయునికి (దక్షకన్యక లగు) శ్రద్ధామైత్రీదయాదులు దమయంతన వచ్చి కోరిక లొసంగ నతని ప్రజలకు వసుంధర కామధేను వై పిదుక వేదంబులు సకలకామంబుల నిచ్చుచుండ సంగరంబున భంగంబు నొందినరాజు లప్పనంబు లొప్పనంబు సేయ విప్రులు ధర్మం బాఱవ పాలు పంచి యిడ నిరంతరసోమపానంబును శ్రద్ధాభక్తియోగంబులుఁ గలిగి యొనర్చుయజ్ఞంబుల నింద్రాదిదేవతలు దృప్తులై యజ్ఞఫలంబుల నొసంగ బ్రహ్మాదితృణగుల్మలతాపర్యంతంబు సకలలోకంబులవారినిం దృప్తిం బొందించుచు శ్రీహరిం దృప్తిం బొందఁ జేయుచు గయుండు పెక్కుకాలంబు రాజ్యంబు సేసె నట్టిగయునికి జయంతియందుఁ జిత్రరథస్వాత్యవరోధను లనుమువ్వురు గొడుకులు పుట్టిరి నాచిత్రరథునికి సూర్ణయందు సామ్రాట్టును వానికి నుత్కళ యందు మరీచియు నామేటికి బిందుమతియందు బిందుమంతుండును నాబిందు మంతునకు సరఘయందు మధువును మధువునకు సుమనస యనుదానియందు వీరవ్రతుండును నావీరవ్రతునకు భోజయందు మన్యుప్రమన్యువు లనునిరువు రును నందు మన్యువునకు సత్యయందు భువనుండును నతనికి దోషయందుఁ ద్వష్టయు నాధర్మాత్మునకు విరోచనయందు విరజుం డనువాఁడును జనియించె 10
నంత విషూచియందు.

క. ఆ విరజున కుదయించిరి, భూవినుత జితారిలోక పుత్త్రశతంబుం
ఆవల నొకకన్యకయును, నావేళ సమస్తజనులు హర్షం బందన్. 11
క. ఘనుఁడు ప్రియవ్రతువంశం, బునకుం దుదయై విరజుఁడు భూపతి వంశం
బును దా నలంకరించెను, విను మింద్రావరజుఁ డయిన విష్ణునిమాడ్కిన్. 12
క. అని పలికిన శుకయోగిం, గనుఁగొని యభిమన్యుసుతుఁడు గడుమోదముతో
వనజదళాక్షునిమహిమలు, విని సంతస మంది యనియె వేడుక మఱియున్. 13
వ. మునీంద్రా! సూర్యరశ్మి యొదాఁకం బ్రవర్తిల్లు నక్షత్రయుక్తంబైనచంద్రకిరణంబులెంతమేరఁ దిరుగు నంతదూరంబు ప్రియవ్రతునిరథ నేమిఘట్టనలచేత సప్తద్వీపంబులును సప్తసముద్రంబులు నయ్యెనని పలికితివి నాద్వీపసముద్రంబుల పరిమాణంబులు సవిస్తరంబుగా నెఱింగింపుము గుణమయంబును స్థూలరూపంబును నయిన శ్రీహరిశరీరం బగునీలోకంబునందు నిలిపినచిత్తం బగుణంబును సూక్ష్మంబును నాత్మజ్యోతియు బ్రహ్మంబును నైనవాసుదేవునియందు నిల్చుం గావున ద్వీపవర్షాదివిస్తారంబు వినిపింపుమనిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 14
క. ధరణీవల్లభ విను శ్రీ, హరిమాయాగుణవిభూతు లగుజలనిధులుం
బరఁగినదీవులు వర్షము, లరయంగాఁ గొలఁదివెట్ట నలవియె జగతిన్. 15
ఆ. తెలిసినంత నేను దెలిపెద సంక్షేప, మునను జిత్తగించి వినుము తెలియ
ననుచుఁ జెప్పఁదొడఁగె నభిమన్యుసుతునకు, [1]నింపుగాను శుకమునీంద్రుఁ డిట్లు.

శుకయోగి యుపదేశరూపమునఁ దెల్పుభూగోళంబునిర్ణయము.

వ. నరేంద్రా! జంబూద్వీపంబు భూపద్మంబునకు మధ్యదేశంబున లక్షయోజనంబులవెడల్పు నంతయ నిడుపునుం గలిగి కమలపత్త్రంబునుంబోలె వర్తులాకారంబయి (నవసహస్రయోజనపరిమితాయామంబు గల)నవవర్షంబులు నష్టమర్యాదాగిరులునుం గలిగి విభక్తంబయి యుండు నందు మధ్యవర్షం బిలావృతవర్షం బగు నందు మధ్యమప్రదేశంబున సువర్ణమయుం బయి. 17
క. భూపద్మమునకు మేరువు, దీపించుచుఁ గర్ణికాకృతిం బెం పగుచుం
బ్రాపై [2]కులగిరిరాజు గఁ, జూపట్టును సురగణాళి చోద్యం బందన్. 18
సీ. మఱియును నామేరుగిరి లక్షయోజనో, న్నత మగు చుండి యా[3]నడిమిదళము
విదితమై పదియాఱువేలయోజనములు, నంతియు పాఁతునై యతిశయిల్లు
నామీఁద విస్తార మరయ ముప్పదిరెండు, వేలయోజనముల వెలసి యుండు
నాగిరి కుత్తరంబందు నీలశ్వేత, శృంగపర్వతములు నింగి ముట్టి
ఆ. యుండు రెండువేలయోజనంబులదాఁకఁ, బఱపు గలిగి పూర్వపశ్చిమాయ
తంబు దక్షిణోత్తరంబును విస్తార, మగుచు మిగులరమ్యమై నరేంద్ర. 19

1. రమణతోడ బాదరాయణుండు. 2. యత్యున్నత మై. 3. యానడిమియిమ్ము.

వ. ఇట్లు పూర్వపశ్చిమంబులు లవణసాగరాంతంబు లై యున్నసీమాపర్వతంబుల యందు [1]నీలశ్వేతశృంగవత్పర్వతంబుల నడిమిని యథాక్రమంబుగ దశమాంశ న్యూన ప్రమాణయోజనంబులు గలవిగా నందు వీనిమధ్యప్రదేశంబున రమ్యక హిరణ్మయకురువర్షంబు లను నామంబులు గలవర్షంబు లుండు వానివిస్తారం బులు నవసహస్రయోజనంబులు గలిగి లవణసముద్రాంతంబు లై క్రమంబున నీలాదిపర్వతశీర్షప్రమాణంబుల నుండు నిలావృతవర్షంబునకు దక్షిణంబున నిషధహేమకూటహిమవత్పర్వతంబు లనుసీమాపర్వతంబులును బూర్వపశ్చిమం బులు నిడుపును దక్షిణోత్తరంబులు విశాలంబును నగుచు నానీలాదిపర్వతంబుల తీఱున నుండు నాగిరులమధ్యప్రదేశంబున హరివర్ష కింపురుషవర్ష భారతవర్షంబు లనునామంబులు గలవర్షంబు లుండు నాయిలావృతవర్షంబునకుఁ బశ్చిమంబున మాల్యవత్పర్వతంబును బూర్వభాగంబున గంధమాదనంబును సీమాపర్వతం బులు పూర్వపశ్చిమంబులు నిడుపును దక్షిణోత్తరంబులు విశాలంబులు నగుచు నీలపర్వతనిషధపర్వతంబులం గదిసి ద్విసహస్రయోజనంబులవిస్తారం బై యుండు మాల్యవత్పర్వతంబు పశ్చిమసముద్రాంతం బై కేతుమాలవర్షంబును గంధమా దనపర్వతంబునకుఁ బూర్వభాగంబున సముద్రాంతం బగుచు భద్రాశ్వవర్షంబును మేరువునకుం దూర్పున మందరపర్వతంబును దక్షిణంబున మేరుమందరపర్వతం బులును బడమటిపార్శ్వంబుల నుత్తరమునం గుముదపర్వతంబులు ననునామం బులు గలిగి యయుతయోజనోన్నతంబు లయి మేరు నగం బనుమధ్యోన్నతమే ధిస్తంభంబునకుం జతుర్ముఖంబుల హ్రస్వస్తంభంబులుం బోలె నుండు నాచతు స్స్తంభంబులయందును బర్వతశిఖరంబుల వెలుఁగొందు కేతువులునుం బోలెఁ జూతజంబూకదంబన్యగ్రోధంబు లనువృక్షరాజంబులు క్రమంబున నొండొంటికి నేకాదశశతయోజనాయతంబును శతయోజనవిస్తారంబును గలిగి యుండు మఱి యు నా పర్వతశిఖరంబులం గ్రమంబునం బయోమధ్విక్షురసమృష్టజలంబులు గలిగి శతయోజనవిస్తారంబు లయినసరోవరంబులు దేజరిల్లు నందు సుస్నాతు లగువారలకు యోగైశ్వర్యంబులు స్వభావంబునం గలుగు మఱియు నందన చైత్రరథ వైభ్రాజిక సర్వతోభద్రంబు లనునామంబులు గలదేవోద్యానంబు లాపర్వతశిఖరంబుల వెలుఁగొందుచుండు నందు దేవతాగణంబులు దేవాంగ నలం గూడి గంధర్వులగీతనృత్యంబులు గనుంగొనుచు విహరింతు రంత. 20

ఉ. మందరపర్వతంబుకుది కై మామిడిపం డ్లమృతోపమాన మై
మందరశైలశృంగసుసమానము లై గిరిమీఁద వ్రాల మా
కందఫలామృతంబు గలఁకగంబడి జాఱి మహాప్రవాహ మై

1. నీలపర్వతంబు పొడవులోఁతు తొంబదివేలయోజనంబులు శ్వేతపర్వతం బెనుబదివేలు శృంగపర్వతంబు డెబ్బదివేలు. పా. ప్ర.

యం [1]దరుణోదనామమున నద్భుత మై విలసిల్లు నెంతయున్. 21

చ. కడుమధురంబునన్ సురభిగంధముచే నరుణప్రకాశతన్
వడిగొని మందరాచలము వ్రంతలచెంతల జాతి యంతలోఁ
దొడితొడి నాయిలావృతముఁ దోఁచుచు వింతగఁ బూర్వవాహి యై
యడరుతరంగసంతతుల నందఱి నచ్చటఁ జేయు ధన్యులన్. 22

ఆ. ఆనదీజలంబు లాడిన [2]యచ్చటి, యంబికానుచరులయంగగంధ
మంది పవనుఁ డంతమనుజేశ పదియోజ, నములు సుట్టుఁ బరిమళము లనింపు.

ఆ. మేరుమందరములమీఁద జంబూఫలం, బులు మహాగజోపమములుగ వ్రాలి
యవిసి యంతఁ దద్రసామృతం బల్లన, యమ్మహానగంబునందుఁ బొడమి. 24

క. అనుపమ మగుజంబూనది, యనుపేరను వెలసి లీల నరుగుచు నంతన్
ఘనత నిలావృతవర్షముఁ, బనుపడఁ దడుపుచును ధరణిఁ బ్రవహించుఁ దగన్.

ఉ. ఆనదినీటఁ దోఁగి పద [3]నై యటు వృత్తనిలార్కసంగతిం
బూని కడున్ విపాకమునఁ బొందుచు శుద్ధసువర్ణజాతి జాం
బూనదనామ మొంది సురముఖ్యుల కెల్లను భూషణార్హ మై
మానుగ వన్నె మించి కడు మంచిది యై విలసిల్లు నెంతయున్. 26

వ. మఱియు సుపార్శ్వనగాగ్రంబు[4]నందుఁ బంచవ్యామపరీణాహబంధురంబు లగు నైదుమధుధారాప్రవాహంబులు పంచముఖంబుల వెడలి సుపార్శ్వనగశృంగంబులం బడి యిలావృతవర్షంబు పశ్చిమభాగంబుఁ దడుపుచుం బ్రవహించు నా తేనియ ననుభవించువారలముఖమారుతసుగంధంబు శతయోజనపర్యంతంబు పరిమళించు. 27

సీ. కుముదపర్వతశిఖాగ్రమున నుత్పన్న మై, కనుపట్టువటతరుస్కంధమునను
నుదయించునట్టిపయోదధిఘృతమధు, గుడవిశిష్టాన్నంబు లోడిక మైన
యంబరశయ్యాసనాభరణాదివ, స్తువులఁ గోరికలు దీర్చుచును గుముద
పర్వతాగ్రంబునఁ బడి యిలావృతవర్ష, మున జనులకు నెల్లభోగ్యములను

ఆ. వదల కొసఁగు వారివిపలితంబులు, దలఁగు దుష్టగంధములును బాయు
మరణభయము ముదిమిపొరయ దెన్నఁడును శీతోష్ణబాధ లెందకుండు నధిప.

ఆ. దేవదానవులును దివ్యమునీంద్రగం, ధర్వులాది గాఁగ దగిలి యాశ్ర
యించి యుందు రాగిరీంద్రమూలమునందు, హర్ష మంది ఘనవిహారలీల. 29

వ. నరేంద్రాకురంగ కురర కుసుంభ వైకంకత త్రికూట శిశిర పతంగ రుచక నిషధ

1. 'దు రసోద నామమున. 2. వారలు, సుఖులుచటులపుణ్యశుభము వృద్ధిఁ, బొంది దివ్యగంధ మందెడ శతయోజ, నములఁ బరిమళించు రమణతోడ.' వ్రా. ప్ర. 3, నంది నమేదిని యర్కదీప్తమై 4. లలఁ గదంబకోటరంబుల వెడలిన మధుప్రవాహంబు లేనును సుపార్శ్వ. ఇట 'మహాకదంబ సుపార్శ్వనిరూఢ స్తస్యకోటరేభ్యో వినిస్సృతాః పంచమధుధారాః' అని మూలము. 5. ఇట 'కురంగ కుర

శితివాస కపిల శంఖాదు లయినపర్వతంబులు మేరుపర్వతకర్ణికకుఁ గేసరంబులై పరివేష్టించి యుండు నామహామేరునగంబునకుఁ బూర్వభాగంబున జఠరదేవకూటంబులును బశ్చిమంబునం బవనపారియాత్రంబులు నను పర్వతంబులు నాలుగు నొండొంటికి దక్షిణోత్తరంబుల నష్టాదశసహస్రయోజనంబులనిడుపునుఁ బూర్వపశ్చిమంబులు ద్విసహస్రయోజనంబులవెడల్పు నగుచును దక్షిణంబున గైలాసకరవీరంబులు నుత్తరంబునఁ ద్రిశృంగమకరంబు లనుపర్వతంబులు నాలుగును బూర్వపశ్చిమంబుల నష్టాదశసహస్రయోజనంబులనిడుపును దక్షిణోత్తరంబుల ద్విసహస్రయోజనంబులవెడల్పు నగుచును నగ్నిపురుషునకుం బ్రదక్షిణం బగు చున్నపరిస్తరణంబుర చందంబున మేరువునకుం బ్రదక్షిణంబుగా నష్టనగంబులు నిలిచి యుండు మేరుశిఖరంబున దశసహస్రయోజనంబులనిడుపు నంతియు విస్తారంబు నగుచు సువర్ణమయం బైన బ్రహ్మపురంబు దేజరిల్లుచుండు నాపట్టణంబునకు నష్టదిక్కులయందును లోకపాలురపురంబు లుండు. 30

క. పరమేష్ఠిపట్టణంబున, హరి మున్ను త్రివిక్రమణము § లందఁ సర్వే
శ్వరచరణాగ్రనఖాహతిఁ, బరువడి నూర్ధ్వాండ మంతఁ § బగిలె నరేంద్రా. 31

వ. ఇట్లు చరణనఖస్పర్శనంజేసి భేదింపంబడ్డయూర్ధ్వకటాహవివరంబువలన నంతః ప్రవేశంబు సేయు చున్నబాహ్యజలధార శ్రీహరిపాదస్పర్శం జేయుచుఁ జనుదెంచి సకలలోకజనుంబులదురితంబులు వాపుచు భగవత్పాది యనుపేరం బరఁగి దీర్ఘకాలంబు స్వర్గంబున [1]విహరించుచు విష్ణుపదంబున నుత్తానపాదపుత్త్రుండును బరమభాగవతుండును నైనధ్రువుండు దనకులదేవత యైన శ్రీహరిపాదోదక ప్రభావంబుఁ బ్రతిదినంబును భక్తి నిలిపి యోగంబున నిమీలితనేత్రుండై యానందబాష్పంబులఁ రోమాంచితగాత్రుండై యత్యాదరంబున నేఁడును శిరంబున ధరియించు చున్నవాఁ డతనికి నధోభాగంబున నుండుమండలాధిపతు లైనసప్తర్షులును హరిపాదోదకప్రభావంబు నెఱింగి తాము పొందుతపస్సిద్ధి యాకాశగంగాజలంబుల స్నాతు లగుటయే యని సర్వభూతాంతర్యామి యగునీశ్వరునియందు భక్తిసలిపి యితరపదార్థాపేక్ష సేయక మోక్షార్థి ముక్తిమార్గంబు బహుమానంబు సేయు తెఱంగున (బహుమానయుక్తంబుగాఁ) దిమ జటాజూటంబులయందు నేఁడును ధరియించు చుందురు. 32

సీ. అంత నసంఖ్యంబు § లైనదివ్యవిమాన,సంకులంబుల సువిశాల మైన
దేవమార్గంబున § దిగి వచ్చి చంద్రమం,డలముఁ దోఁచుచు మేరునగశిఖాగ్ర

కుసుంభ వైకంకత త్రికూట శిశిరపతంగ రుచక నిషధ శితివాస కపిల శంఖ వైదూర్య...నారదాదయో మేరోః కర్ణికాయా ఇవ కేసరాః' అని మూలము. దీని తెనుగచ్చుప్రతులందుఁ గానిపింపదు.

1. విహరింప నాకాశంబు విష్ణుపదం బనఁ బరఁగె నట్టివిష్ణుపదంబున.

మునను నా బ్రహ్మదేవునిపట్టణమునకు, వచ్చి యందులఁ జతుర్ద్వారములను
వరుసతో దీర్ఘ ప్రవాహంబు లగుచును, బ్రవహించి యమల ప్రభావములను
ఆ. నరుగు లవణసాగరాంతంబులు గ నాల్గు, మోము లందు నాల్గునామములను
దనరఁ గన్నవారిఁ దనవారిఁ దోఁగిన,వారి కెల్ల నమృతవారి యగుచు. 33
వ. [1]ఇట్లు సీతయను పేర వినుతిఁ బొందిన యమ్మహానదిప్రవాహంబు బ్రహ్మసదనపూర్వ
ద్వారంబున వెడలి కేసరావలయంబుఁ దడుపుచు గంధమాదనాద్రికిం జని భద్రా
శ్వవర్షంబు బావనంబు సేయుచుఁ బూర్వలవణసాగరంబునం బ్రవేశించుఁ జక్షు
వనుపేరం దేజరిల్లెడుదీర్ఘ ప్రవాహంబు పశ్చిమద్వారంబున వెడలి మాల్యవ
త్పర్వతంబు నుత్తరించి కేతుమాలవర్షంబుం బవిత్రంబు సేయుచుఁ బశ్చిమలవ
ణార్ణవంబునం గలయు భద్ర యనుపేర వెలుఁగొందినయతులప్రవాహం
బుత్తరద్వారంబున వెడలి కుముద నీల శ్వేతాఖ్యపర్వతశిఖరంబులం గ్రమం
బునఁ బ్రవహించుచు శృంగనగరంబునకుం జని మానసోత్తరంబు లగునుత్తర
కురుభూములఁ బవిత్రంబు సేయుచు నుత్తరలవణసాగరంబుఁ జేరు నలకనంద
యనం (బ్రఖ్యాతి గాంచిన) యమ్మహానదీప్రవాహంబు బ్రహ్మసదనదక్షిణ
ద్వారంబున వెడలి యత్యంతదుర్గమంబు లైనభూధరంబులఁ గడచి హేమకూట
హిమకూటనగంబుల నుత్తరించి యతివేగంబునఁ గర్మక్షేత్రం బగుభారత
వర్షంబుఁ బావనంబు సేయుచు దక్షిణలవణాంబుధిం గలయు నంత. 34
సీ. జగతిలో మేరు వాదిగఁ బర్వతములకుఁ, బుత్రిక లైనట్టిపుణ్యతీర్థ
ములు వేలసంఖ్యలు గలవు జంబూద్వీప,మందు భారతవర్ష మరయఁ గర్మ
భూమి దక్కనవర్షముల దివంబుననుండ, భువికి వచ్చినవారు పుణ్యశేష
ములు భుజించుచు నుంద్రు భూస్వర్గ మనఁ దగు, నావర్షముల నుండునట్టివార
ఆ. లయుతసంఖ్యవత్సరాయువు లయుతమాతంగబలులు దేవతాసమాను
లతులవజ్రదేహు లధిక ప్రమోదితు, లప్రమత్తు లార్యు లనఘు లధిప. 35
వ. మఱియు సురతసుఖానందంబున మోక్షంబు నైనం గైకొనక సకృత్ప్రసూతు
లగుచు ననవరతంబును ద్రేతాయుగకాలంబు గలిగి ప్రవర్తింతు రీయష్టవర్షం
బులయందు దేవతాగణంబులు దమభృత్యవర్గంబు లత్యుపచారంబులు సేయు
చుండ నెల్లఋతువులయందుం గిసలయకుసుమఫలభరితంబు లైనలతాదుల శోభి
తంబు లగువనంబులు గలవర్షనిధిగిరిద్రోణులయందును జలకుక్కుటకారండవ
సారసవినోదంబులు గలిగి మత్తాళిఝంకృతిమనోహరంబు లై నానావిధంబు
లయినకొలంకులయందును దేవాంగనలకామోద్రేకజంబు లయినవిలాసహాస
లీలావలోకనంబులం దివియంబడనమనోదృష్టులు గలిగి విచిత్రవినోదంబులం

1. 'ఇ ట్లమ్మహానదీప్రవాహంబువలన బ్రహ్మసదనంబు పూర్వద్వారంబున వెడలుసీతానది కేసరావలయంబు' వ్రా. ప్ర.

దగిలి యిచ్ఛావిహారంబులు, సలుపు చుండుదురు. 36

క. ఈనవవర్షంబులయం, దానారాయణుండు వచ్చి యనవరతము లో
కానుగ్రహము నకై సుజ్ఞానం బీఁ దలఁచి లీలఁ జరియించుఁ దగన్. 37

సీ. వసుధ నిలావృతవర్షాధిపతి యైన, పురహరుం డావర్షమున వనంబు
నందు నుండుటకు నాయంబి కాశాపవ,శంబున నావనస్థలములందు
నెవ్వరు వచ్చిన నింతు లై యుందు రా,వనమందుఁ బార్వతి యనుదినంబు
నంగనాజనసహస్రార్బుదంబులతోడ, నసమలోచనుఁ గొల్చు సతులభక్తి.

ఆ. నట్టిశివుని గౌరి యాయిలావృతవర్ష, మునఁ జరించుజనులు మోదమునను
గదిసి తత్ప్రకాశకను లైనమంత్రతం, త్రములఁ బూజ సేసి తలఁతు రెపుడు. 38

క. భద్రాశ్వవర్షమందుల, భద్రశ్రవుఁ డనెడిపేరఁ బరఁగుచుఁ దపనీ
యాద్రిసమధైర్యుఁ డగుచు స,ముదాత్తం బైనజగతిఁ బాలుపుగ నేలున్.

క. ఆనరవరునకుఁ బ్రియతముఁ, డైనహయగ్రీవమూర్తి ననవరతంబున్
ధ్యానస్తోత్ర జపానుష్ఠానాదులఁ బూజసేసి సజ్జను లంతన్. 40

ఆ. తత్ప్రకాశకృత్ప్రధానమంత్రార్థసం,సిద్ధిఁ జేసి ముక్తిఁ జెంది రప్పు
డట్టివర్షమందు నాహయగ్రీవునిఁ, దలఁచి కొలిచి మిగులధన్యు లగుచు. 41

సీ. హరివర్షపతి యైననరహరి ననిశంబు, నం దున్నజనులు మహామహాత్ము లయిన
దైత్యదానవకులోత్తములు ప్రహ్లాదాది, వృద్ధులఁ గూడి సంప్రీతితోడ
సుస్నాతు లై భక్తిఁ జూచుచునుందురు,రమ్యదుకూలాంబరములు దాల్చి
తత్ప్రకాశకమంత్రతంత్రజపస్తోత్ర, పఠనసుధ్యానతపఃప్రధాన

తే. మైనసత్పూజలను జేసి యచలబుద్ధి, శ్రీనృసింహునిఁ జేరి పూజించి యతని
కరుణ నొందుచు నతులప్రకాశు లగుచు, భుక్తిముక్తులఁ గైకొందురు మహాపవర్ష.

వ. మఱియుఁ గేతుమాలవర్షంబునందు భగవంతుండు శ్రీదేవికి సంతోషంబు నొసం
గుటకు గామదేవరూపంబున [1]నుండు నమ్మహాపురుషునియత్ర తేజఃప్రకాశం
బునఁ బ్రజాపతిదుహిత లగు రాత్ర్యధిదేవతలగర్భంబులు సంవత్సరాంతంబున
నిర్జీవంబు లై స్రవించు నా కామదేవుండును దనగతివిలాసలీలావిలోకనసుందర
భ్రూమండలసుభగవదనారవిందకాంతులం జేసి శ్రీరమాదేవిని రమింపం జేయు
భగవన్మాయారూపిణి యగు శ్రీదేవియుఁ బ్రజాపతిపుత్త్రికలును బుత్త్రులు నైన
రాత్రులం బగళ్లం గూడి కామదేవుని స్తోత్రపఠనపూజాధ్యానాదులం బూజించు
చుండు మఱియును. 43

1. 'నుండుట యా నమ్మహాపురుషుని సుదర్శనప్రకాశతం జేసి ప్రజాపతిదు హితలు బుత్త్రులు
నగు నహోరాత్రాధ్యధిపతులగర్భంబులు. 2, భగవంతుని మాయారూపం బగు శ్రీదేవి యుఁ బ్రజాపతి
పుత్త్రికలం గూడి' వ్రా. ప్ర.

క. విమలమతిఁ జిత్తగింపుము, రమణీయం బైనవిమలరమ్యక మనువ
ర్షమునకునధిదేవత దా, నమరం గా మత్స్యరూపుఁ డగుహరి దలఁపన్. 44
ఆ. అట్టివర్షమునకు నధిపతి యగుచున్న, మనువు పుత్త్రపౌత్త్రమంత్రివరులఁ
గూడి మత్స్యమైనకుంభినీధరుఁ జిత్త, మతులభక్తియుక్తి వాత్తఁ గొలుచు.
ఆ. తత్ప్రకాశకృత్ప్రధానమంత్రస్తోత్ర,ములను ధర్మకర్మములను హోమ
ములను జనులు సేసిపుణ్యులై భుక్తిముక్తులను బొందుచుందు రెలమిదోడ.
వినుము హిరణ్మయవర్షం,బున శ్రీకూర్మావతారము ను దాల్చినయా
క. వనజోదరుఁ డధిదేవత, యనఘుఁడు పితృపతి మహాత్ముఁ డర్యముఁడు నృపా.
క. ఆవర్షమందు నర్యముఁ, డావర్షజనంబు గూడి హరిఁ జిత్తములో
భావించి సంస్తవంబులు, [1]గావించుచు భుక్తిముక్తిఁ గాంతురు కడఁకన్.
క. ఉత్తరకురుభూములఁ దను, హత్తుకొని వరాహదేవుఁ డధిపతి యైనన్
సత్తుగ భూపతి యతనిం, జిత్తములో నిలిపి పూజ సేయుచు నుండున్. 49
క. ఆవర్షమందులను బ్రజ, లావిపులవరాహమూర్తి ననవరతంబున్
సేవించి కొలిచి సంస్తుతిఁ, గావించుచుఁ గాంతు రంతఁ గైవల్యంబున్. 50
క. అరయఁగ సీతాలక్ష్మణ,పరివృతుఁ డై వచ్చి రామభద్రుఁడు గడిమిం
బరఁగు నధిదేవతగఁ గిం,పురుషమహావర్షమునకు భూపవరేణ్యా. 51
ఆ. అట్టిరామభద్రు నంజనీసుతుఁడు గిం,పురుషగణముఁ గూడి పూజ సేసి
తత్ప్రకాశక ప్రధానమంత్రస్తోత్ర, పఠనములను దగ నుపాస్తి సేయు. 52
సీ. భారతవర్షాధిపతి యైనబదరికా, శ్రమమున నున్ననారాయణుండు
భూనాథ యామహాత్ముని నారదాదులు, భారతవర్షంబుప్రజలు ప్రేమఁ
బాయక చేరి యుపాస్తి సేయుచుసాంఖ్య, యోగంబు నుపదేశముచితవృత్తి
నంది యందఱును గృతార్థు లై యట్టినా,రాయణదేవు నారాధనంబు
ఆ. సేసి యాత్మఁ జాలఁ జింతించి తత్ప్రకా,శకములయినమంత్ర సంస్తవములఁ
బూజ సేసి ముక్తిఁ బొందుచు నుండుదు, రచల మైనభక్తి ననుదినంబు.
క. భారతవర్షమునందుల, సారాంశము లైనపుణ్యశైలంబులు గం
భీరప్రవాహములు గల, వారయ నెఱిఁగింతు వాని నవనీనాథా. 54
వ. మలయపర్వతంబును మంగళప్రస్థంబును మైనాకంబును ద్రికూటంబును ఋషభ
పర్వతంబును గూటరంబును గోల్లంబును సహ్యాపర్వతంబును వేదగిరియును
ఋశ్యమూకపర్వతంబును శ్రీశైలంబును వేంకటాద్రియును మహేంద్రంబును
వారిధరంబును వింధ్యపర్వతంబును శుక్తిమత్పర్వతంబును ఋక్షగిరియును బారి

1. ఇట 48-వ పద్యము 'గావించుచు' మొదలుకొని 50-వ పద్యమున 'సంస్తుతి' అను వఱకుఁ గలపాఠ మచ్చుప్రతులందుఁ గానిపింపదు. ఇందులకు 'ఉత్తరేషు కురుషు భగవాన్ యజ్ఞపురుషః కృతవరాహరూపః...' అని మూల మున్నది.

యాత్రంబును ద్రోణపర్వతంబును జిత్రకూటంబును గోవర్ధనాద్రియును రైవతకంబును గుసుంభంబును నీలగిరియును గాకముఖంబును నింద్రకీలంబును రామగిరియును నాదిగాఁ గలపుణ్యపర్వతంబు లనేకంబులు గల వాపర్వతపుత్రిక లైనచంద్రవటయుఁ దామ్రపర్ణియుఁ నవటోదయుఁ గృతమాలయు వైహాయసియుఁ గావేరియుఁ వేణియుఁ బయస్వినియుఁ బయోదయు శర్కరావర్తయుఁ దుంగభద్రయుఁ గృష్ణవేణియు భీమరథియు గోదావరియు నిర్వింధ్యయుఁ బయోష్ణియుఁ దాపియు రేవానదియు శిలానదియు సురసయుఁ జర్మణ్వతియుఁ వేదస్మృతియు ఋషికుల్యయుఁ ద్రిసమయుఁ గౌశికియు మందాకినియు యమునయు సరస్వతియుఁ దృషద్వతియు గోమతియు సరయువును భోగవతియు సుషమయు శతద్రువును జంద్రభాగయు మరుద్వృధయు వితస్తయు నసిక్నియు విశ్వయు ననునీమహానదులును సింధుశోణంబు లనునదంబులు నిట్టిమహాప్రవాహంబు. లీభారతవర్షంబునఁ గల వందు సుస్నాతు లైనమానవులు ముక్తిం జెందుదురు మఱియునీభారతవర్షంబున జన్మించినపురుషులు[1]శుక్లలోహితకృష్ణవర్ణరూపంబు లగు త్రివిధకర్మంబులం జేసి క్రమంబుగ దేవమనుష్యనరకగతు లను(త్రివిధగతులం) బొందుదురు వినుము[2]రాగద్వేషాదిశూన్యుండు నవాఙ్మానసగోచరుండు ననాధారుండు నగుశ్రీవాసుదేవమూర్తియందుఁ జిత్తంబు నిలిపి భక్తియోగంబున నారాధించెడుమహాత్ములవిద్యాగ్రంథి దహనంబు గావించుటం జేసి పరమభాగవతశ్రోత్రములు పొందెడును తమగతిం జెందుదురు గావున భారతవర్షంబు మిగులనుత్తమం బని మహాపురుషు లిట్లు స్తుతించుచుందురు. 55

ఉ. భారతవర్షజంతువులభాగ్యము లే మని చెప్ప వచ్చు నీ
భారతవర్షమంగ హరి పల్మఱుఁ బుట్టుచు జీవకోటికిన్
ధీరతఁ దత్త్వ ముపదేశము సేయుచు జెల్మి సేయుచు
న్నారయ బాంధవాకృతిఁ గృతార్థులఁ జేయుచు నుండు నెంతయున్. 56

క. తనజన్మ[3]కర్మములనుం, గొనియాడెడివారి కెల్లఁ గోరిన [4]వెల్లం
దనియఁగ నొసఁగుచు మోక్షం, బనయముఁ గృపసేయుఁ గృష్ణుఁ డవనీనాథా.

వ. ఇట్లు భారతవర్షంబునందులజనంబులకు నెద్దియు నసాధ్యంబు లేదు నారాయణస్మరణంబు సకలదురితంబుల నడంచుఁ దన్నామస్మరణరహితంబు లైనయజ్ఞతపోదానాదులు దురితంబుల నడంప లేవు బ్రహ్మకల్పాంతంబు ప్రదికెడియితరస్థానం

---

1. సాత్త్వికరాజసతామసకర్మంబులం జేసి. 2. బ్రహ్మవిద్యానిరతు లైనపురుషులు సాయుజ్యంబు నొందుదురు సర్వభూతాంతర్యామియు బ్రహ్మస్వరూపము నైనవాసుదేవునియందుల నిరతిశయభక్తియోగంబున నవిద్యను గెలిచి విష్ణులోకంబుఁ జెందుదురు. కావున నాభారతవర్షం బుత్తమం బగు. 3. కర్మఫలమును. 4. వరముల్. 5. గాన హరివిరహితంబు లయినయజ్ఞ.

బునం [1]బునర్జన్మభయంబున భీతిల్లుచు నుండుటకన్న భారతవర్షంబునందు క్షణ
మాత్రంబు మనంబున సర్వసంగపరిత్యాగంబు సేసినపురుషశ్రేష్ఠునకు శ్రీమ
న్నారాయణపదప్రాప్తి యతిసులభంబుగ సంభవించుం గావున నట్టియుత్తమం
బగునీభారతవర్షంబె కోరుచుండుదురు మఱియు నెక్కడ వైకుంఠునికథావాస
న లేకుండు నేదేశంబున సత్పురుషు లైనపరమభాగవతులు లేకుండుదు రేభూ
మిని యజ్ఞేశ్వరునిమహోత్సవంబులు లేక యుండు నది సురేంద్రలోకం బైన
నుండం దగదు జ్ఞానానుష్ఠానద్రవ్యకలాపంబులచేత మనుష్యజాతిం బొంది
తపంబున ముక్తిం బొందం గాండనేని మృగంబులమాడ్కి నతండు దనకుం దానె
బంధనంబు నొందు భారతవర్షంబునందుఁ బ్రజలచేత [2]శ్రద్ధాయుక్తంబుగా నను
ష్ఠింపంబడినయజ్ఞంబులయందు వేల్వంబడుహవిస్సులను బెక్కునామంబులం బుం
డరీకాక్షుం డంది తనమీఁదిభక్తి యధికంబుగాఁ జేయునట్టిభారతవర్షంబునందలి
ప్రజలమీఁదం గరుణించి సర్వేశ్వరుం డిహపరసౌఖ్యంబుల నొసంగుచుండు జం
బూద్వీపంబున సగరాత్మజు లశ్వమేధాశ్వంబు నన్వేషింపం బూని భూఖననంబు
సేయుటం జేసి స్వర్ణప్రస్థ చంద్రశుక్లావర్తన రమణకమందేహరణ పాంచజన్య
సింహళ లంకాద్వీపంబు లన నెనిమిదియుపద్వీపంబులు గలిగె. 58

సీ. లక్షయోజనముల । లవణాబ్ధిపరివృత, మగుచు జంబూద్వీప । మతిశయిల్లు
విను రెండులక్షల । విస్తృతము గను ప్లక్షద్వీప [3]ముండు నా । క్షారసాగ
రముఁ జుట్టి యందుల । రమ్యమై యొప్పెడు, వృక్షంబు ప్లక్షంబు । విదితముగను
దనరు నాద్వీపంబు । దరునామమహిమచే, మిగులఁ బ్లక్షం బన । మించి రహిని

ఆ. నందు సంచరించు । నట్టివారల కగ్ని, దేవుఁ [4]డమరు నాది । దేవతయుఁ గ
నందులోన నాప్రి । యవ్రతపుత్త్రుండు, నిధ్మజిహ్వుఁ డగుమ । హీవరుండు. 59

వ. నరేంద్రా యాయిధ్మజిహ్వుం డాప్లక్షద్వీపంబు [5]నేడువర్షంబులుగ విభజించి
యందు నావర్షనామధారులుగా నుండుతనపుత్త్రు లగు శివ యశస్యసుభద్రశాం
త క్షేమాభయామృతు లనియెడునేడ్గుర నేడువర్షంబుల కధిపతులం గావించి
తపంబునకుం జనియె నావర్షంబులయందు మణికూట వజ్రకూ టేంద్రసేనజ్యోతి

---

1. బేరలుజనులు పునర్జన్మభయంబున భీతిల్లుచుందురు. భారతవర్షంబునందు క్షణమాత్రం బేని మనంబునఁ గర్మరహితుం డైనవానికి మనోధైర్యంబున నామస్మరణ సేసిన ముక్తి లభించు నని భారతవర్షంబె కోరుచుందురు.

2. శ్రద్ధాయుక్తంబు లైనయజ్ఞంబులందు వేల్వంబడుహవిస్సులను బెక్కురూపంబులను బుండరీకాక్షునకు సమర్పణంబు సేయుపురుషు నిహపరంబు లొసంగుచుఁ దనమీఁదిభక్తి. 3. మిక్షు సాగరముఁ జుట్టి. యందుల రమ్యమై యమరు నేకాదశ, శతయోజనములయున్నతి వహించి, యాతరునామాంక మగుచు నవ్వలిది ప్లక్షద్వీప మనఁగఁ బ్రశస్త మయ్యె. 4. డతుల మైనదైవ మయ్యె
5. నందుఁ దనపుత్త్రులనామంబులు గల శివ యశస్య.

ష్మ ధూమ్రవర్ణ హిరణ్యగ్రీవ మేఘమాల లనునామంబులు గలసప్తకులపర్వతంబులును నరుణయు నృమణయు నాంగిరసయు సావిత్రియు సుప్రభాతయు ఋతంభరయు సత్యంభరయు నన సప్తమహానదులును నానదులయందు సుస్నాతు లగుచు గతపాపులైన హంసపతంగోర్ధ్వాయనసత్యాంగు లనునామంబులు గల చాతుర్వర్ణ్యంబును గలిగి యుండు నందుబురుషులు సహస్రవత్సరజీవులును దేవతాసములును దృష్టిమాత్రంబునం [1]గ్లమస్వేదాదిరహితం బగునపత్యోత్పాదనంబు గలవార లగుచు వేదత్రయాత్మకుండును [2]స్వర్గద్వారభూతుండు నగు భగవత్స్వరూపియు నగుసూర్యుని వేదత్రయముఖంబున సేవింపుదురు ప్లక్షద్వీపం బాదిగా మీఁదటిద్వీపపంచకంబునందలిపురుషులకు నాయురింద్రియపటుత్వంబుల నోజోబలంబులు దోడనె జనియించుచుండు. 60

క. ప్లక్షద్వీపము [3]ద్విగుణిత, లక్షేక్షురసాబ్ధి సుట్టి కరా విలసిల్లు
న్నిక్షురసోదద్విగుణం, బక్షయము గ శాల్మలీ మహాద్వీప మిలన్. 61

వ. అందు [4]శాల్మలీవృక్షంబు ప్లక్షాయామంబై తేజరిల్లు నావృక్షరాజంబునకు నధోభాగంబునం బతత్త్రిరాజుగా నుండుగరుత్మంతుండు నిలుకడగా వసించు నా శాల్మలీవృక్షంబుపేర నాద్వీపంబు శాల్మలీద్వీపం బన విలసిల్లు నాద్వీపపతి యైన (ప్రియవ్రతాత్మజుం డగు)యజ్ఞబాహువు దనపుత్త్రు లగుసురోచన సౌమనస్య రమణక దేవబర్హ పారిబర్హాప్యాయ నాభిజ్ఞు లనియెడువారిపేర నేడువర్షంబుల నేర్పఱిచి యావర్షంబులయందు దేశ్వరులుగుమారుల నభిషిక్తులం జేసె నావర్షంబులయందు స్వరస శతశృంగ వామదేవ కుముద ముకుంద పుష్పవర్ష శతశ్రుతు లనుపర్వతసప్తకంబును ననుమతియు సినీవాలియు సరస్వతియుఁ గుహువును రజనియు నందయు రాకయు ననుసప్తమహానదులును గల వందు శ్రుతధర విద్యాధర వసుంధర రేధ్మధరసంజ్ఞు లగునావర్ష పురుషులు భగవత్స్వరూపుండు [5]వేదమయుండు నాత్మస్వరూపుండు నగుసోముని వేదమంత్రంబులచే నారాధింపుదు రాద్వీపంబు లక్షచతుష్టయపరిమితయోజనవిస్తృతం బయినసురాసముద్రంబుచే నావృతంబై తేజరిల్లు నందు. 62

సీ. భూనాథ యాసురాంభోధిఁ జుట్టుగా, నుండుకుశద్వీప మూర్విమీఁదఁ
దోరమై తా ద్విచతుర్లక్షయోజనం, బులను విస్తారమై పొలుపు మిగుల
నందుఁ గుశస్తంభ మనిశంబు దేవతా, కల్పితంబైనట్టికాంతిచేత

1. గర్భోత్పత్తులగుచు. 2. స్వర్గద్వారంబు నైనసూర్యభగవానుల వేదత్రయమ్మున. 3. దాద్విర్లక్షే. 4. అట్టిశాల్మలీవృక్షం బేకాదశశతయోజనోన్నతంబు ననుండు నాశాల్మలీవృక్షంబు పేర. 5. వేదమయుండైనసోముని వేదాధ్వరంబులఁ గొలుచు శ్రుతధర ... ధర్ములను నామంబులుగలచాతుర్వర్ణ్యంబులు గలిగి యుండు రాద్వీపంబుఁ దిరిగి ద్విచతుర్లక్షయోజనవిస్తారంబై సురాసముద్రం బుండు.

దిక్కులు వెలిఁగించు ♦ ద్వీపంబునకుఁ దన, పేరను సత్కీర్తి ♦ పెంపు సేయు
తే. నట్టిదీవికి నధిపతి ♦ యగు ప్రియవ్ర, [1]తతనయుఁడు హిరణ్యరేతసుఁ డనంగ
నరెడిభూపతి తనసుత ♦ నామములను, వర్షములు సేసి నత్యంత ♦ హర్షమునను.

వ. ఇట్లు [2]హిరణ్యరేతసుండు వసుదాన దృఢరుచి నాభి గుప్త సత్యవ్రత విప్ర వామదేవు లనునామంబులు గలపుత్త్రులనామంబుల సప్తవర్షంబులం గావించి యాకుమారుల నందు నిలిపి తాను దపంబునకుం జనియె నావర్షంబునందు బభ్రు చతుశ్శృంగ కపిల చిత్రకూట దేవానీ కోర్ధ్వరోమ ద్రవిణంబు లనునామంబులు గల సప్తగిరులును రసకుల్యయు మధుకుల్యయు శ్రుతవిందయు మిత్రవిందయు దేవగర్భయు ఘృతచ్యుతయు మంత్రమాలయు ననుసప్తమహానదులును గల వానినీజలంబులఁ గృతమజ్జను లగుచు భగవంతుం డగుయజ్ఞపురుషుని [3]కుశలకోవిదాభియుక్తు లనుకులంబులుఁ గలవర్షపురుషు లారాధించుచుందురు.

సీ. ఆకుశద్వీపంబు ♦ నరికట్టుకొని యుండు, నెనిమిదిలక్షల ♦ ఘనఘృతాబ్ధి
యాఘృతసాగరం ♦ బవ్వల షోడశ, లక్షయోజనముల ♦ లలిత మగుచు
నుండుఁ గ్రౌంచద్వీప ♦ ముర్వీశ యందు మ, ధ్యప్రదేశంబున ♦ నట్టిదీవి
పేరుగాఁ దనపేరఁ ♦ బెద్దగాఁ జేసిన, క్రౌంచాద్రి గల దానగంబు మున్ను

ఆ. షణ్ముఖుండు దివ్య♦శరమున ఘననిత, ంబంబు దూయ నేయఁ ♦ బాలవెల్లిఁ
గరిమఁ దడుపుచుండు♦వరుణుండు రక్షింప, నంగ మిగులభయము♦నొందకుండె.

వ. నరేంద్రా యాక్రౌంచద్వీపపతి యగు ఘృతపృష్ఠుండు దనకుమారుల నాపేళ్ళం గల యామోద మధువహ మేఘపృష్ఠ సుధామ ఋషిజ్య లోహితార్ణ వనస్పతు లను వర్షంబుల కభిషిక్తులం జేసి పరమకల్యాణగుణయుక్తుం డయిన శ్రీహరిచరణారవిందంబుల సేవించుచుం దపంబునకుం జనియె నావర్షంబులయందు శుక్ల వర్ధమాన భోజ నోపబర్హణానంద నందన సర్వతోభద్రంబు లను సప్తసీమాపర్వతంబులును నభయయు నమృతౌఘయు నార్యకయుఁ దీర్థవతియుఁ దృప్తిరూపయుఁ బవిత్రవతియు శుక్లయు ననుసప్తనదులును గల వందులఁ బవిత్రోదకంబు లనుభవించుచు గురు ఋషభ ద్రవిణక దేవక సంజ్ఞలు గలిగి వరుణదేవుని నుదకాంజలులం బూజించుచున్నచాతుర్వర్ణ్యులు గలిగి యుందురు. 66

సీ. జగతీశ వినుము క్రౌం♦చద్వీపమును జుట్టి, యుండు షోడశలక్ష♦యోజనముల
విస్తార మైన పాల♦వెల్లి యందునను శా, కద్వీప మతులప్ర♦కాశ మొందు
దండిమై ముప్పది♦రెండులక్షలయోజ, నములవిస్తార మై♦యమరి యుండు
నందుల శాకవృక్ష♦మామోద మాద్వీప, మును సుగంధంబునఁ బెనఁ ♦ గఁ జేసి

---

1. 'తాత్మజుండును బుణ్యుండు ♦ నగుహిరణ్య, రోముఁ డనువాఁడు పుత్త్రుల ♦ నామములను.
2. హిరణ్యరోముండు కుశద్వీపమునందు. 3. సేవించుకుశలకోవిదాభియుక్తకుళకసంజ్ఞలుగలచాతుర్వర్ణ్యంబులు గలిగియుండురు' వ్రా. ప్ర.

తే. [1]యంతఁ దనపేర దీవి ప్రఖ్యాతమగుటఁ, జేసి యందుల మిగులఁ బ్రసిద్ధి కెక్కె నందు మేధాతిథి ముఖ్యుఁ గర్తయగుచు నుండెఁ, దవిలి వేడుకఁ దనదు నంతరను జూచి.

వ. మఱియు నా ప్రియవ్రతపుత్త్రుం డగు నమ్మేధాతిథి దనపుత్త్రులపేరం గల పురోజవ మనోజవ వేపమాన ధూమ్రానీక చిత్రరథ బహురూప విశ్వాధారంబు లను సంజ్ఞలు గల వర్షంబులయందు వారలకుఁ బట్టంబు గట్టి శ్రీహరిపాదసేవ సేయుచుఁ దపోవనంబునకుం జనియె నాశాకద్వీపంబునందు నీశా నోరుశృంగ బలభద్ర శతకేసర సహస్రస్రోతో దేవపాల మహానసనామంబులు గలసీమాగిరులును నన ఘూ ము క్రోధయ స్వప్న పరాజిత పంచపదీ సహస్రస్రుతి నిజధృతు లను సప్త నదులును గల వానదీజలంబు లుపయోగించి [2]యచ్చటివారలు ప్రాణాయామంబు సేసి విధ్వస్తరజస్తమోగుణు లయి పరమసమాధిని వాయురూపం బైనభగవంతుని సేవించుచు ఋతవ్రత సత్యవ్రత దానవ్రత సువ్రత నామంబులు గల చాతుర్వర్ణ్యం బందుఁ గలిగి యుండు. 68

సీ. అట్టిశాకద్వీప మరికట్టి తత్ప్రమాణంబున దధిసముద్రంబు వెలుఁగు
నందుకుఁ బరివృతం బయి పుష్కరద్వీప, మిలఁ జతుష్షష్టిలక్షల విశాల
[3]మమ్మహాద్వీపమం దయుతకాంచనపత్త్రములు గల్గి కమలగర్భునకు నాస
నం బగుపంకేరుహం బుండు నాద్వీప, మధ్యంబునను నొక్కమానసోత్త

ఆ. రం బనంగఁ బర్వతం బుండుఁ దనకుఁ బూ, ర్వాపరముల నుండు నట్టివర్ష
మునకు రెంటి కట్లు నిలిచినమర్యాద, నగ మనంగఁ జాలఁ బొగడ నెగడు.

వ. ఇట్లు దనకు లోపలివెలుపలివర్షంబులు రెంటికి మర్యాదాచలంబు నంబోలె నున్నమానసోత్తరపర్వతం బయుతయోజనవిస్తారంబును నంతియ యౌన్నత్యంబునుం గలిగి యుండు నానగంబునను నలుదిక్కులయందు నాలుగులోకపాలురపురంబు లుండు నామానసోత్తరపర్వతంబుమీఁద సూర్యరథచక్రంబు సంవత్సరాత్మకం బయి యహోరాత్రంబులయందు మేరుప్రదక్షిణంబు సేయు నందు నాపుష్కరద్వీపాధిపతి యగు వీతిహోత్రుండు రమణకధాతకనామంబులు గలపుత్త్రుల నిరువుర వర్షద్వయంబునం దభిషిక్తులం జేసి తాను బూర్వజు లేఁగిన తెఱంగున భగవత్కర్మశీలుం డగుచుఁ దపంబునకుం జనియె నంత. 70

క. మనుజేశ్వర యావర్షంబున నప్పుడు సంచరించు పురుషులు పద్మాసనునిఁ దగఁ గర్మకారా, ధన సేయుదు రచలబుద్ధి తాత్పర్యమునన్. 71

క. ధరణీవల్లభ వినుము, [4]పుష్కర యనుద్వీపమున లేదు చాతుర్వర్ణ్యాల్

1. 'యరయ నొం పొందియుండుఁ బ్రఖ్యాత. 2. వాయురూపుఁ డైనభగవంతుని సేవించుచుం బ్రాణాయామంబుంజేసి విధ్వస్తరజస్తమోగుణంబులం గలిగి ఋతవ్రత...చాతుర్వర్ణ్యంబు గలిగియుండురు. 3. మద్యలోకవధియందు. 4. పుష్కరదీవిం దలఁప లేదు చాతు' వ్రా. ప్ర.

పరంగంగ [1]భేదము లేకే, సరసత సము లగుదు రందు । సకలజనములున్. 72

వ. మఱియుఁ [2]బుష్కరద్వీపంబు చతుష్షష్టిలక్షయోజనవిస్తారంబై న శుద్ధోదకసము ద్రముద్రితం బగుచుండు నవ్వల లోకాలోకపర్వతం బుండు శుద్ధోదకసము ద్రలోకాలోకపర్వతంబులనడుమ రెండుకోట్లయోజనవిస్తారం బయిననిర్జనభూమి దర్పణోదరసమానం బై (దేవతావాసయోగ్యంబుగా) నుండు(నాభూమిం జేరిన పదార్థంబు మరలఁ బొందఁ నశక్యంబుగా నుండు) నటమీఁద లోకాలోకపర్వతం బెనిమిదికోట్లయోజనంబులు సువర్ణభూమియు [3]సూర్యాదిధ్రువాంతంబు లగు జ్యోతిర్గణంబులమధ్యంబున నుండుటఁ జేసి లోకాలోకపర్వతం బనం దగి యుం డుఁ బంచాశత్కోటి(యోజనవిస్తృతం బగు)భూమండల(మాన)ంబునకుఁ [4]దురీ యాంశప్రమాణంబు గల యాలోకాలోకపర్వతంబుమీఁద నఖిలజగద్గురు వగు బ్రహ్మచేతఁ జతుర్దిశలయందే బుషభపుష్కరచూడవామనాపరాజితసంజ్ఞలు గలదిగ్గజంబులు నాలుగును లోకరక్షణార్థంబు నిర్మితంబై యుండు మఱియును

సీ. తనదువిభూతు లై । తనరియాదేవ, బృంద తేజశ్శౌర్య। బృంహణార్థ
మై భగవంతుండు । నాదిదేవుండును, నైనజగద్గురుం । డచ్యుతుండు
సరి లేనిధర్మవి।జ్ఞానవైరాగ్యాదు, లయినవిభూతుల । నలరి యున్న
యట్టివిష్వక్సేనుఁ । డాది గాఁ గలుగుపా, ర్షదులతోఁ గూడి ప్ర।శస్త మైన

తే. నిజవరాయుధదోర్దండ।నిత్యసత్త్వుఁ, డగుచు నాపర్వతంబుపై । నఖిలలోక
రక్షణార్థంబు కల్పప।ర్యంత మైన, యోగమాయావిరచితుఁ డై । యొప్పుచుండు.

వ. ఇట్లు వివిధనుంత్రిగోపనార్థం బా నగాగ్రంబున నున్నభగవంతుండు దక్క లోకాలోకపర్వతంబునకు నవ్వల నొరులకు సంచరింప నశక్యం బయి యుండు బ్రహ్మాండంబునకు సూర్యుండు మధ్యగతుం డై యుండు నాసూర్యునకు నుభయ పక్షంబులయందు నిరువదేనుకోట్లయోజనపరిమాణంబున నండకటాహం బుండు నట్టిసూర్యునిచేత నాకాశదిక్స్వర్గాపవర్గంబులును నరకంబులును నిర్ణయింపం బడు దేవతిర్యఙ్మనుష్యనాగ పక్షితృణగుల్మలతాదిసర్వజీవులకును సూర్యుం డాత్మ యగుచు నుండు. 75

క. కర మనురాగంబుల సి,థరణీమండలముపంవి।ధానం బెల్ల
[5]న్నెఱిఁగింపితి నింతియు కా, దెఱిఁగించెద సర్గమాన । మెల్ల నరేంద్రా. 76

---

1. ‘నిష్కపటస్వభావ, లెఱుఁగరు సము లగుచు నుందు। రెల్లజనంబుల్’. 2. మఱియుం బలి జనంబులు సంకల్పసిద్ధులు నయితాయుష్కులు నిత్యసత్త్వులగుచు దేవతలతోడ సంభాషణంబులు సలుపుచుండు రట్టిపుష్కరద్వీపంబు. 3. గలిగి యుండు సూర్యాదిగ్రహతేజోంధతమోమధ్యంబున నుండు టం జేసి లోకాలోక. 4. చతుర్థభాగం బై యుండు నాపర్వతంబుమీఁద నఖిలజగద్గురు వగు బ్రహ్మ చేత నిర్మితం బై బుషభపుష్కర...లోకరక్షణార్థం బుండు మఱియును. 5. నరవర యెఱుఁగం జెప్పితి, మఱి వినిపించెద వినుము దివ్య।మానం బెల్లన్. 6. నెఱుఁగుము సర్గప్రమాణ మెల్ల.‘ప్రా.ప్ర

—భగణవిషయము.—

ఆ. కమలజాండమధ్యగతుఁడైనసూర్యుండు, భరితమైనయాతపంబుచేత
మూఁడులోకములను గ్రముచి తపింపంగఁ, జేసి కాంతిఁ బొందఁజేయుచుండు 77

వ. అట్టిభాస్కరుం డుత్తరాయణదక్షిణాయనవిషువు లనునామంబులు గల మాంద్యతీవ్రసమానగతుల నారోహణావరోహణస్థానంబులయందు దీర్ఘహ్రస్వసమానంబులు గాఁ జేయుచుండు. 78

ఆ. మేషతులలయందుఁ మిహిరుం డహోరాత్రమందుఁ దిరుగు సమవిహారములను
బరఁగ వృషభాదిపంచ[1]మాసముల నొక్కొక్కగడియ రాత్రి దక్కఁ జనుచు.

ఆ. మించి వృశ్చికాదిపంచ[2]మాసములనొక్కొక్కగడియ రాత్రి నిక్కఁ బడుచు
దినములందు నెల్లదిగజారు నొక్కొక్కగడియ నెలకుఁ దప్పి క్రమమునను.

వ. మఱియు నివ్విధంబున దినంబు లుత్తరాయణదక్షిణాయనంబుల వృద్ధిక్షయంబుల నొంద నొక్కయహోరాత్రంబున[3]నేకపంచాశదుత్తరనవకోటియోజనంబులపరిమాణంబు గలమానసోత్తరపర్వతంబున సూర్యరథంబు దిరుగుచుండు నామానసోత్తరపర్వతంబునందుఁ దూర్పున దేవధాని యనునింద్రపురంబును దక్షిణంబున సంయమని యనుయమనగరంబును బశ్చిమంబున నిమ్లోచని యను వరుణపట్టణంబును నుత్తరంబున విభావరి యనుసోమునిపుటభేదనంబును దేజరిల్లుచుండు నాపట్టణంబులయందు నుదయమధ్యాహ్నాస్తమయనిశీథంబులనియెడు కాలభేదంబులను భూతప్రవృత్తినివృత్తినిమిత్తం బచ్చట జనులకుఁ బుట్టించుచుండు సూర్యుం డెప్పు డింద్రనగరంబుననుండి గమనించు నది యాదిగాఁ బదియేనుగడియలను రెండుకోట్ల ముప్పదియేడులక్షలడెబ్బదియైదువేలయోజనంబులు నడుచు నివ్విధంబున నింద్రయమవరుణపురంబులమీఁదఁ జంద్రాదిగ్రహనక్షత్రంబులం గూడి సంచరించుచుఁ బండ్రెండంచులు నాఱు[4]గమ్ములును మూఁడు [5]దాలులుం గలిగి సంవత్సరాత్మకం బయి యేకచక్రం బయినసూర్యునిరథంబు ముహూర్తమాత్రంబున ముప్పదినాలుగులక్షలు నెనమన్నూఱుయోజనంబులు సంచరించు. 81

సీ. ఇనురథంబునకున్న యిరుసు నొక్కటియును మేరు, శిఖరంబునందును జేరియుండు
నొనరఁ జక్రము మానసోత్తరపర్వతంబందులఁ దిరిగెడు నారథంబు
[6]నిరుసున నున్నరెండిరుసులు దగులంగఁ, బవనపాశంబులఁ బద్ధమగుచు
ధ్రువమండలంబునందుల నంటియుండఁగా, సంచరించుచు నుండు సంతతంబు

తే. నట్టియిరుసంబు ముప్పదియాఱులక్ష, లందు నంటినకాఁడియు నన్నియోజ
నములవిస్తారమై తురంగములకంధరములఁ[7]దగులుచు వెలుఁగొందు రమణతోడ.

1. రాసులను. 2. రాసులను. 3. దొంబదికోట్లయునుబదియొక్కలక్షలయోజనంబుల. 4. నమ్ములును
5. నాభులుం. 6. 'యిరుసునందున నున్న యిరుసులు. 7. దగులుండు మిగులంగ రమణ' (వా. ప్ర).

వ. ఆరథంబునకు గాయత్రీచ్ఛందం బాదిగాఁ గల సప్తచ్ఛందంబులు నశ్వంబులై సంచరించు భాస్కరునకు నగ్రభాగంబున నరుణుండు నియుక్తుండై రథంబు నడపుచుండు; వెండియు నంగుష్ఠపర్వమాత్రశరీరంబులు గలయఱువదివేలవాలఖిల్యాఖ్యు లగుఋషివరులు సూర్యుని ముందట సౌరసూక్తంబుల స్తుతియింప మఱియు ననేక మునులును గంధర్వకిన్నరకింపురుషనాగాప్సరోగణంబులును నెలనెల వరుసక్రమంబున సేవింపం దొమ్మిదికోట్లనేఁబదియొకలక్షయోజనంబులపరిమాణంబుగల భూమండలంబునం (దొకక్షణంబున సూర్యుండు రెండువేలయేఁబదియోజనంబులు సంచరించుచు) నొకయహోరాత్రంబునందె యీభూమండలం బంతయు సంచరించు నని శుకయోగీంద్రునకుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 83

క. మునివర మేరుధ్రువులకు, నొనరఁ బ్రదక్షిణము దిరుగుచుండెడు[1]నజుఁ డా
యినుఁ డభిముఖుఁడై రాసుల, కనుకూలత నేఁగు నంటి కది యెట్లొప్పున్.

క. అని పలికినభూవరునకుఁ, గనుఁగొని శుకయోగి మిగులఁ గరుణాన్వితుఁడై
మనమున శ్రీహరిఁ దలఁచుచు, విను మని క్రమ్మఱఁగ నిట్లు వినిపించెఁ దగన్.

వ. నరేంద్రా! [2]యతివేగంబునఁ దిరుగుచుండుకులాలచక్రంబునందుఁ జక్రభ్రమణంబునకు వేఱైనగతి నొంది బంతి సాగి తిరిగెడుపిపీలికాదులచందంబున నక్షత్రరాసులతోడం గూడినకాలచక్రంబు ధ్రువమేరువులం బ్రదక్షిణంబు దిరుగునపుడా కాలచక్రంబువెంట సంచరించుసూర్యాదిగ్రహంబులకు నక్షత్రాంతరంబులయందును రాశ్యంతరంబులయందును నునికి [3]గలుగుటం జేసి సూర్యాదిగ్రహంబులకుఁ జక్రగతిస్వగతులవలన గతిద్వయంబు గలుగుచుండు మఱియు నాసూర్యుం డాదినారాయణమూర్తి యగుచు లోకంబులయోగక్షేమంబులకు వేదత్రయాత్మకంబై కర్మసిద్ధినిమిత్తంబై [4]దేవర్షిగణంబులచేత వేదాంతార్థంబుల ననవరతంబు వితర్క్యమాణం బగుచున్నతనస్వరూపంబును ద్వాదశవిధంబులుగ విభజించి వసంతాదిఋతువుల [5]నాయాకాలవిశేషంబులయందుఁ గలుగఁజేయుచుండు (నట్టిపరమపురుషునిమహిమ నీలోకంబున మహాత్ము లగుపురుషులు దమతమవర్ణాశ్రమాచారములచొప్పున వేదోక్తప్రకారంబుగా భక్త్యతిశయంబున నారాధించుచు క్షేమంబు నొందుచుందు రట్టియాదినారాయణమూర్తి జ్యోతిశ్చక్రాంతర్వర్తియై స్వకీయతేజఃపుంజదీపితాఖిలజ్యోతిర్గణంబులు గలవాఁడై ద్వా

1. నాసూర్యునకు రాసుల కెదుర, య్యనుచందముఁ దేటపడఁగ ♦ నెఱిఁగింపు తగన్. 2. కులాలచక్రంబుతోడఁ దిరుగుపిపీలికాదులకు భ్రమణవేగంబున స్థానాంతరంబునం దునికి దోఁపనిచందంబున నక్షత్రరాసులతోడం గూడిన. 3. దోఁచుం గాని రాసికి నెదురు నడచుట లేదట్టిసూర్యుం డాదినారాయణ. 4. న తనస్వరూపంబు దేవర్షిగణంబులచేత ధ్యానంబు సేయంబడ్డదగుచుండుఁ దనస్వరూపంబును ద్వాదశవిధంబులఁ బుట్టించు, వసం. 5. నాకాశగతుండై ద్వాదశమాసంబుల ద్వాదశ రాసుల ననుభవించుచుండు.

దశరాసులయందు నొకసంవత్సరంబున సంచరించుచుండు నట్టియాదిపురుషుని గమనవిశేషకాలంబును లోకు లయనఋతుమాసపక్షతిథ్యాదులచే వ్యవహరించుచుండుదురు మఱియు నప్పరమపురుషుం డారాసులయందు షష్ఠాంశసంచారంబు నొందినసమయంబును ఋతు వని వ్యవహరింపుదు రారాసులయందు నర్ధాంశసంచారమ్మైన రాశిషట్కభోగం బొందినతఱి యయనం బని చెప్పుదురు సమగ్రంబుగా రాసులయందు సంచార మొందినయెడల నట్టికాలంబును సంవత్సరం బని నిర్ణయింపుదు రిట్టి సమగ్రరాశిసంచారంబునందు శీఘ్రగతి మందగతి సమగతు లనియెడు త్రివిధగతివిశేషంబులవలన వేఱుపడెడునావత్సరంబును సంవత్సరంబు పరివత్సరం బిడావత్సరం బనువత్సరం బిద్వత్సరం బని పంచవిధంబులఁ జెప్పుదురు) చంద్రుండు నీతెఱంగున నానార్కమండలంబుమీఁద లక్షయోజనంబులనుండి సంవత్సరపక్షరాశినక్షత్ర[1]భుక్తులు గ్రహించుచు నగ్రచారి యై శీఘ్రగతిం జరించునంత వృద్ధిక్షయరూపంబునం బితృగణంబులకుం బూర్వాపరపక్షంబులచేత నహోరాత్రంబులఁ గలుగఁ జేయుచు సకలజీవప్రాణం బై యొక్కనక్షత్రంబు త్రింశన్ముహూర్తంబు లనుభవించుచు షోడశకళలు గలిగి మనోమయాన్నమయామృతమయదేహుం డై దేవతపితృమనుష్యభూతపశుపక్షిసరీసృపవీరుత్ప్రభృతులకుఁ బ్రాణాప్యాయనశీలుం డగుటం జేసి సర్వసముం డనంబడు.

క. చందురునకు మీఁదై యా,నందంబున లక్షయోజనంబులఁ దారల్
గ్రందుకొని మేరుశైలం, బాది ప్రదక్షిణము దిరుగు [2]నభిజిన్ముతోన్. 87

సీ. అటమీఁదఁ దారల కన్నిటి కుపరి యై, రెండులక్షల శుక్రుఁ డుండి భాస్క
రునిముందఱం బెఱుకఁ దనుసామ్యవ్యాధుశీఘ్ర, సంచారములను భాస్కరునిఁ గూడి
జరియించుచుండును జనులకు ననుకూలుఁ, డై వృష్టి నొసఁగుచు నింతనంత
జతురత వృష్టివి[3]ష్కంభక గ్రహశాంతి, నొనరించుతారల కొసఁగు శుభము
తే. లుండు నామీఁద బుధుఁడు దా రెండులక్ష,లనుజరించుచు రవిమండలంబుఁ బాసి
కానఁబడినను జనులకు గోమడాంబ,రాదిభయములఁ బుట్టించు నతులమహిమ.

సీ. ధరణీతనూజుఁ డంతటిమీఁద రెండుల,క్షలనుండి మూఁడుపక్షముల నొక్క
రాశి దాఁటుచునుండుఁ గ్రమమున ద్వాదశ, రాసులు భుజియించు రాజసమున
వక్రించి యైన నవక్రిత నైనను దఱుచుగాఁ బీడలు నరుల కొసఁగు
నంగారకునకును నటమీఁద రెండులక్షల యోజనంబుల ఘనత మించి
తే. యొక్కరాశినుండి యొక్కొక్కవత్సరం, బనుభవించుచుండు నమరగురుఁడు
వక్రిమందు నైన వసుధామరులకును, శుభము నొసఁగు నెపుడు నభినవముగ.

1. ఋతువులు పుచ్చుకొనుచు నగ్ర...బితృదేవగణంబులకు భుక్తి నిచ్చుచు సకలజీవప్రాణం డై......పశుపక్షిసస్యవనలతాగుల్మాదులకు. 2. నభిజిత్సహితమ్, 3. వృంభగ్రహోపశాం, తొనరించుచును అను లుఠనుఁ దనఁగ,

క. సురగురునకు మీఁదై భాస్కరసుతుఁ [1]డిరులక్షలను జగములకుఁ బీడల్
జరపుచుఁ ద్రింశన్మాసము, లరుదుగ నొక్కొక్కరాశియందు వసించున్. 90

క. ప్రకటముగ రవిసుతునకు, నేకాదశలక్షలను మహీసురులకు నీ
లోకులకు మేలు గోరుచుఁ, జోకగ మునిసప్తకంబు సొంపు వహించున్. 91

క. మునిసప్తకమున [2]కెగువం, దనరుచు నామీఁదఁ ద్రియుతదశలక్షలఁ బెం
ఘన శింశుమారచక్రం, బనఁగా నిన్నిటికి నుపరి యగు చుండు నృపా. 92

సీ. [3]ఆశింశుమారాఖ్యమగుచక్రమున భాగవతుఁడైన ధ్రువుఁ డింద్రవరుణకశ్య
పప్రజాపతియమప్రముఖులతోఁ గూడి, బహుమానముగ విష్ణుపదముఁ జేరి
కణఁకనిచ్చలుఁ బ్రదక్షిణముగాఁ దిరుగుచుఁ, జెలఁగియుండును గల్పజీవియగుచు
ననఘుఁ డుత్తానపాదాత్మజుఁ డార్యుఁడు, నయినయాధ్రువుని మహత్త్వ మెల్లఁ

తే. దెలిసి వర్ణింప బ్రహ్మకు నలవి గాదు, నే నెఱింగినయంతయు నీకు మున్న
తెలియఁబలికితిఁ గమ్మఱఁ దలఁచికొనుము, జితరిపువ్రాత శ్రీపరీక్షిన్నరేంద్ర.

వ. మఱియు నాధ్రువుండు కాలంబుచేత నిమిషమాత్రం బెడ లేక సంచరించుచు జ్యోతిర్గ్రహనక్షత్రంబులకు నీశ్వరునిచేత (ధాన్యాక్రమణంబునఁ బశువులకై యేర్పఱిచిన మేధిస్తంభంబు తెఱంగున) మేటి గాఁ గల్పింపంబడి ప్రకాశించుచుండు గగనంబునందు మేఘంబులును శ్యేనాదిపక్షులును వాయువశంబునం గర్మసారథులై చరించు తెఱంగున జ్యోతిర్గణంబులును బ్రకృతిపురుషయోగగృహీతాశులై కర్మనిమిత్తగతి గలిగి వసుంధరం బడ కుండురు. 94

క. పొందుగ జ్యోతిర్గణముల, నందఱ నాశింశుమారకమందుల నుండం
గొందఱు దఱచుగఁ జెప్పుచు, నుందురు నెఱుఁగంగ వినుము మహోన్నతచరితా.

క. తలక్రిందై వట్రువయై, సలలితమగు శింశుమారకచక్రమునందున్
నెలకొని పుచ్ఛాగ్రంబున, నిలిచి ధ్రువుం డుండు నెపుడు నిర్మలచరితా. 96

వ. మఱియు నాశింశుమారచక్రపుచ్ఛంబునఁ బ్రజాపతియు నగ్నీంద్రధర్ములును బుచ్ఛమూలంబున ధాతృవిధాతలును గటిప్రదేశంబున ఋషిసప్తకంబును దక్షిణావర్తకుండలీభూతశరీరంబునకు నుదగయననక్షత్రంబులు దక్షిణపార్శ్వంబున దక్షిణాయననక్షత్రంబులును బృష్ఠంబున దేవమార్గంబును నాకాశగంగయు నుత్తరభాగంబునఁ బునర్వసుపుష్యంబులును దక్షిణభాగంబున నార్ద్రాశ్లేషలును దక్షిణవామపాదంబుల నభిజిదుత్తరాషాఢలును దక్షిణవామనాసారంధ్రంబుల శ్రవణపూర్వాషాఢలును దక్షిణవామలోచనంబుల ధనిష్ఠామూలలును దక్షిణవామకర్ణంబులమఘాద్యష్టనక్షత్రంబులునువామపార్శ్వంబున దక్షిణాయనంబును దక్షిణపార్శ్వంబునఁ గృత్తికాదినక్షత్రత్రయంబును నుత్తరాయణంబు

---

1. డిరులక్ష నుండి జగతికిఁ బీడల్. 2. కెక్కువఁ, దనరుచు శ్రీవిష్ణుపదము దశలక్షల, 3. ఆశింశుమారాఖ్యమందుండి శ్రీ భాగ.

ను వామదక్షిణస్కంధంబుల శతభిషగ్జ్యేష్ఠలును నుత్తరహనువున నగస్త్యుండును
నపరహనువున యముండును (ముఖంబున నంగారకుండును గుహ్యంబున శనై
శ్చరుండును మేఢ్రంబున బృహస్పతియును వక్షంబున నాదిత్యుండును నాభిని
శుక్రుండును మనంబునఁ జంద్రుండును స్తనంబుల నాశ్వినులును బ్రాణాపానం
బుల బుధుండును) గళంబున రాహువును సర్వాంగంబులఁ గేతుగ్రహంబును
రోమంబులఁ దారలును నుండు [1]నది సర్వదేవతామయం బైన పుండరీకాక్షుని
దివ్యదేహంబు ధ్రువునిం గా నెఱుంగుము. 97

సీ. ఇట్టిదివ్యశరీర మెవ్వఁడు ప్రతిదినం, బందు సంధ్యాకాల [2]మతులభక్తి
మనమందు నిలిపి యేమఱక మిక్కిలి ప్రయ, త్నంబున నియతుఁడై తత్త్వబుద్ధి
మౌనవ్రతంబునఁ జూని వీక్షించుచు, నీసంస్తవంబు దా నెంతొ ప్రేమ [గు
జపియించి కడుఁ బ్రశస్తమును [3]మునీంద్రసే, వ్యము జ్యోతిస్స్వరూపమున నెలుఁ

ఆ. విపులశింశుమారవిగ్రహంబునకు వం, దనము వందనంబు లనుచు నిలిచి
సన్నుతించె నేని సకలార్థసిద్ధులఁ, బొందు మీఁద ముక్తిఁ జెందు నధిప. 98

క. ఇనమండలంబునకుఁ గ్రిం, దను దశసాహస్రయోజనంబుల స్వర్భా
నునిమండలంబు గ్రహమై, ఘనముగ నపసవ్యమార్గగతి నుండు నృపా. 99

క. అసురాధముఁ డగురాహువు, బిసరుహసంభవునివరము పెంపున నెంతో
పస యగునమరత్వంబున, నసమానం బైన గ్రహవిహారముఁ బొందెన్. 100

సీ. జననాథ రాహువు జన్మకర్మంబులు, వినిపింతు ముందఱ విస్తరించి
యయుతయోజనవిస్తృతార్కమండలము ద్వి, షట్సహస్రవిశాలచంద్రమండ
లముఁ బర్వకాలంబులను త్రయోదశసహ, స్రవిశాలమై [4]మీఁద రాహు గప్పు
నది సూచి యుపరాగ మనుచును బలుకుదు, రెల్లవారును స్వధర్మేచ్ఛులగుచు

ఆ. నంతలోన నినశశాంకమండలములఁ, గరుణఁ బ్రోవఁ దలఁచి హరి సుదర్శ
నంబుఁ బుచ్చు ననుభయంబున నైదాఁటు, గడియకును రాహు [5]నడిచి తొలఁగు.

క. నరవర యా రాహువునకు, సరసత నాక్రింద సిద్ధచారణవిద్యా
ధరు లయుతయోజనంబులఁ, దిరముగ వసియించి లీల [6]దిరుగుదు రచటన్.

క. పరికింప సిద్ధవిద్యా, ధరులకుఁ బదివేలు క్రిందఁ దరలక యక్షుల్
మఱియును భూతప్రేతలుఁ, జరియింతురు రాక్షసులు పిశాచులు గొలువన్.

ఆ. వారి క్రిందఁ దగిలి వాయువశంబున, మలయుచుండు మేఘమండలంబు
మేఘమండలంబు మీఁ దగుచుండు భూ, మండలంబు క్రింద నుండు నధిప.

వ. అట్టిభూమండలంబు క్రింద [7]యోజనాయుతాంతరంబున నండకటాహాయామంబు

1. నిది...ధ్రువంబు గా నెఱుంగుము. 2. బుతులభక్తి. 3. జ్యోతిస్స్వరూపంబును నై పరబ్రహ్మమైన, విపుల...విగ్రహంబునకును, నధికవందనంబు లాచరించి, సన్నుతించె నేని. 4. రాహు జరిగి కప్పు, నది...మనుచుఁ బల్కుదు రెల్లవారును సద్ధర్మవర్తులగుచు. 5. విడిచి తలఁగు. 6. దిరుగుచు నుండుర్. 7. లక్షయోజనంబులవిస్తారంబు గలిగి క్రమంబున.

గలిగి క్రమంబున నొండొంటికిం గ్రిందగుచు నతల వితల సుతల రసాతల
తలాతల మహాతల పాతాళలోకంబు లుండు నట్టిబిలస్వర్గంబులయందు నుపరి
స్వర్గంబున కధికం బైనకామభోగంబుల నైశ్వర్యానందంబులను సుసమృద్ధ
వనోద్యాన క్రీడావిహారస్థానంబుల (ననుభవించుచు) దైత్యదానవకాద్రవే
యాదిదేవయోనులు నిత్యప్రముదితానురక్తులగుచుఁ గళత్రాపత్యసుహృ[1]ద్బంధు
దాసీదాసపరిజనులతోడఁ జేరుకొని మణిగణఖచితంబు లగునతిరమణీయగృహం
బులయందు నీశ్వరునివలనం జేటు లేనికాయంబులు గలిగి వివిధమాయావిశేష
వినిర్మితనూతన కేళీసదనవిహారణమండపవిచిత్రోద్యానాదులయందుఁ గేళీవినోదం
బులు సలుపుచుఁ జరియింతు రంత. 105

సీ. అట్టిపాతాళంబులందును మయకల్పితము లగుపురభేదనములయందు
బహురత్ననిర్మితప్రాకారభవనగోపురసభాచైత్యచత్వరవిశేష
ములయందు [2]నాసురాదులమిథునములచే, శుకపికశారికానికరసంకు
లముల శోభిల్లుకృత్రిమభూములను గలగృహములచే నలంకృతము లగుచుఁ
ఆ. గుసుమచయసుగంధికిసలయస్తబకసంతతులచేత [3]ఫలవితతులచేత
నతుల రుచిరనవలతాంగనాలింగిత, విటపములను గలుగువిభవములను. 106

వ. మఱియు మానసేంద్రియంబుల కానందకరంబు లైననానావిధజలవిహంగమ
మిథునంబులు గలిగి నిర్మలజలపూరితంబులై మత్స్యకులసంచారక్షుభితంబు లైన
కుముదకువలయకల్హారలోహితశతపత్త్రాదికంబులఁ (దేజరిల్లెడు సరోవరంబులు
గలయుద్యానవనంబులయందుఁ) గృతనికేతను లై [4]స్వర్గభూముల నతిశయిం
చినవివిధవిహారంబులు గలిగి యహోరాత్రాదికాలవిభాగభయంబులు లేక మ
హాహిప్రవరులయిన శేషాదులశిరోమణిరోచులచే [5]నంధకారోపద్రవంబు లేక
యెల్లప్పుడు దివసాయమానంబుగా నుండు నాలోకంబునందు నఖిలజనులు
దివ్యౌషధిరసరసాయనంబుల ననవరతంబు నన్నపానంబులుగా సేవించుటం జేసి
యచ్చటివారలకు నాధివ్యాధులును వలితపలితంబులును జరారోగంబులును
శరీరవైవర్ణ్యంబులును స్వేదదౌర్గంధ్యంబులును గలుగక పరమకల్యాణమూర్తు
లగుచు హరిచక్రభయంబుదక్క నన్యంబగుమృత్యుభయంబు నొందక యుందు
రదియునుం గాక. 107

---

1. దనుచరులం గలిగి గృహపతు లై...గలిగి మాయావినోదు లగుచుఁ జరియిం. 2. నాగాసురులమిథునములచే. 3. నవనతంబు లైన, పాదపముల నొప్పు బహువనావళులచేఁ, బుణ్యనదులచేతఁ జాలుపు మిగిలి. 4. యనేక విహారంబులు గలిగి నిర్మలజలపూరితంబు లగుచు మధుకరనికర వివిధస్వనంబుల రమణీయంబు లయినస్వర్గభూముల నతిశయించి యహోరాత్రాది. 5. సర్వతోధికం బైనతమంబు చెఱుపంబడుచుండు నందుల పురుషులకు దివ్యౌషధంబులు రసాయనంబులుగా నాధివ్యాధులు...కల్యాణమూర్తులగుచుందురు పాతాళపురవాసులకు హరిచక్రభయంబుదక్క నేవెంట నన్యభ్రమంబు లేకుండు.

తే. అట్టిపాతాళలోకంబులందు విష్ణు, చక్రమెప్పు డేనియుఁ బ్రవేశంబు నొందు
నప్పుడెల్లను దైత్యకులాంగనలకు, గర్భసంపద లంతంతఁ గరఁగుచుండు.

చ. అతలమునందు నమ్మయునికాత్మజుఁడై నబలాసురుండు స
మ్మతిఁ జనియించు షణ్ణవతిమాయలఁ గూడి వినోద మందుచుం
గుతలములందు నేఁడు నొకకొందఱు నచ్చటి మాయఁ జెంది సం
తతముఁ జరింతు రుందురు దప్పక మోహనిబద్ధచిత్తులై. 109

వ. అట్టి బలుని యావులింతలను స్వైరిణులు కామినులు పుంశ్చలులను స్త్రీగణంబులు జనియించి రాకామినీజనంబులు పాతాళంబుఁ బ్రవేశించిన [1]పురుషునికి హాటక రసం బనియెడు సిద్ధరసఘుటిక నిచ్చి రససిద్ధునిం గావించి యతనియందు స్వవిలాసావలోకనానురాగస్మిత సల్లాపోపగూహనాదుల నిచ్ఛావిహారంబులు సలుపుచుండ [2]నాపురుషుండు మదాంధుండై తానె సిద్ధుండ ననియును నాగాయుతబలుండ ననియును దలంచి నానావిధరతిక్రీడలఁ బరమానందంబు నొందుచుండు. 110

సీ. హాటకేశ్వరుఁడై నయంబికాధీశుండు, వితలంబునందుల వేడ్కనిలిచి
తనదు పార్షదభూతతతులతో [3]బ్రహ్మసర్గోపబృంహణమునకు నొక్కచోటఁ
బార్వతీసంభోగపరుఁడగు చుండఁగా, వారలవీర్యంబువలనఁ బుట్టి
[4]నట్టిది హాటకి యనియెడినది యని, గాగ్నులు భక్షించియందు నమియ

తే. నదియు హాటక మనుపేరనతిశయిల్లి, వన్నెమీఱుచు శుద్ధసువర్ణమయ్యె
నాసువర్ణంబు నాలోకమందు నున్న, జనులకెల్లను వినుతభూషణములయ్యె.

సీ. ఆ క్రింద సుతలంబునందు మహాపుణ్యుఁ, డగువిరోచనపుత్త్రుఁడైనయట్టి
బలిచక్రవర్తి యాపాకశాసనునకు, ముద మొసంగఁగ గోరి యదితిగర్భ
మున వామనాకృతిఁ బుట్టియుఁ తటఁ ద్రివిక్రమరూపమునను లోకత్రయంబు
నాక్రమించినదానవారాతిచేత నుం,డటన యాఁచబడినయింద్రత్వ మిట్లు

ఆ. గలుగువాఁడు పుణ్యకర్మసంధానుండు, హరిపదాంబుజార్చనాభిలాషుఁ
డగుచు శ్రీరమేశునారాధనము సేయు, చుండు నెపుడు నతిమహోత్సవమున.

వ. నరేంద్రా సకలభూతాంతర్యామియు దీక్షభూతుండును నయినవాసుదేవునియందుఁ జిత్తంబు గలిగి యిచ్చిన భూదానంబునకు సాక్షాత్కరించిన మోక్షంబు ఫలం బగుం గాని పాతాళస్వర్గరాజ్యంబులు ఫలంబులు గానేరవు యిన నెవ్వరికిని మోక్షంబు సాక్షాత్కృతంబు గాకుండుటం జేసి లోకప్రదర్శనార్థంబు పా

---

1. పురుషులందు స్వవిలాసావలోకన. 2. నాపురుషులు తామే ఈశ్వరులనియు సిద్ధులనియు నాగాయుతబలు లనియుఁ దలంచి గర్వించిమదాంధులై యుందురు. 3. భూతసర్గోపబృంహణముకై 4. హాటకి యనియెడునది యనలాగ్నులు, భక్షించి యెంతయుఁ బొంకుచుమియ. 5. హరిపదార్చనాభిలాషుఁ డగుచు, శ్రీరమేశుఁ బూజసేయుచు నుండును, నొనర నెపుడు.

తాళస్వర్గరాజ్యంబు లిచ్చి క్షుతపతన ప్రస్ఖలనాదులందును వివశుం డైనయెడల హరినామస్మరణంబు సేయు పురుషుండు గర్మబంధంబువలన విముక్తుం డగుచు సుజ్ఞానంబునం బొందు నట్టి వాసుదేవుం డాత్మజ్ఞానప్రమోషణంబు సేయు మాయామయంబు లైనభోగైశ్వర్యంబుల నెల్ల నెట్లొసంగు నన వలవదు భగవంతుండు యాచనసేసి సకలసంపదలం జేకొని శరీరమాత్రావశిష్టునింజేసి వారుణపాశంబులం గట్టి విడిచినప్పుడు బలీంద్రుం డిట్లనియె. 113

సీ. పరమేశ్వరునకు నెప్పటిపదార్థములందుఁ, దృష్ణ లేకుండుటఁ దెలిసి నాఁడ
నింద్రాదు లెల్ల నుపేంద్రునిఁ బ్రార్థించి, యడిగిరి గాని శ్రీహరికిఁ గోరి
కలు లేవు మిక్కిలిగంభీర మగుమహా, కాలస్వభావంబుఁ గలుగుచుండు
నరయంగ మన్వంతరాధిపత్యమును లోకత్రయంబును నెంతఁ గాన తలఁప

ఆ. మత్పితామహుండు మానవంతుండు ప్రహ్లాదవిభునిఁ జూచి హర్షమంది
యెద్దియైనఁ గోరు మిచ్చెద ననుటకు, నంతలోన నీశ్వరాజ్ఞఁ దెలిసి. 114

వ. ఇట్లు [1]కృతార్థుండై పిత్ర్యంబయినరాజ్యంబు నొల్లక పరమేశ్వరదాస్యంబ కోరె నట్టి యాప్రహ్లాదచరిత్ర[2]కథావసరమ్ముప నీతండ్రికిని నీకును విశేషంబుగా నేపురుషుండు భగవదనుగ్రహంబుఁ బొంద నోపు నని పుండరీకాక్షుండానతిచ్చిన వాక్యంబులు [3]వక్ష్యమాణ గ్రంథంబున విస్తరించెద నాబలిచక్రవర్తిగృహద్వారంబున నఖిలలోకగురుం డయిన శ్రీమన్నారాయణుండు గదాపాణియును నిజజనానుకంపితుండును శంఖచక్రాద్యాయుధధరుండును నగుచు నేఁడు నున్నవాఁ డట్టి బలిద్వారంబుననున్న గరుడధ్వజుండు లోకంబుల గెలువ నిశ్చయించినదశగ్రీవుం (డుల్లంఘితశాసనుం డై ప్రవేశంబు గావింపఁ) దనపాదాంగుష్ఠంబున యోజనాయుతాయుతంబులం బోవం జిమ్మె వినుము. 115

క. ఆ సుతలమునకుఁ గ్రిం దై, భాసిల్లుఁ దలాతలంబుఁ బ్రభు [4]వందు మయుం
డాసురపురనిర్మాతగ, వాసిగఁ బొగ డొంది యేలు వసుధాధీశా. 116

చ. పురహరుచే రమేశ్వరుఁడు భూతహితార్థముగాఁ బురత్రయం
బరుదుగ నీరు సేసె శరణాగతు నామయుఁ గాంచి యొంతయుం
గరుణఁ దలాతలంబునకుఁ గర్తగ నిల్పిన నున్నవాఁడు శ్రీ
ధరుసుదర్శనంబునకుఁ దప్పి విముక్తభయుండు గాఁ దగన్. 117

క. తలఁపఁగ నా క్రింద మహా, తలమునఁ గద్రూవధూటితనయులు సర్పం
బులు గలవు పెక్కుశిరములు, నలరంగాఁ గ్రోధవశగణావళి యనఁగన్. 118

వ. మఱియును గుహక తక్షక కాళియ సుషేణాది ప్రధాను లయినవార లతులశరీ

---

1. సర్వతోభయం బై సకలసంపదలు గలరాజ్యంబు. 2. ంబు ననుసరించి తమతండ్రి నాతని కన్న భగవదనుగ్రహంబు నెప్పుడు పొందనోపునని. 3. ఉత్తరోత్తరంబుగా వినిపింతు. 4. వందులకు న్నాసురపురత్రయంబును, వాసిగ నిర్మించె మయుండు వసుధాధీశా.

రంబులు గలిగి యాదిపురుషుని వాహనం బైనపతగరాజభయంబున [1]ననవరతం
బు నుద్వేజితు లగుచు స్వకళత్రాపత్యసుహృద్బాంధవసమేతు లయి యుండుదు
రా క్రింద రసాతలంబున దైత్యులు దానవులు నగునివాతకవచకాలకేయు లను
హిరణ్యపురనివాసు లగు దేవశాత్రవులు మహాసాహసులును దేజోధికులును
నగుచు సకలలోకాధీశ్వరుం డైనశ్రీహరితేజంబునం బ్రతిహతు లై వల్మీకంబు
నందు నడంగి యున్నసర్పంబులచందంబున నింద్రదూతి యగుసరమచేఁ జెప్పం
బడెడుమంత్రాత్మకవాక్యంబులకు భయంబు నొందుచుండుదురు. 119

క. ఇనకులోద్భవ వినుమా, క్రిందటిపాతాళమునను గ్రీడించుచు నా
నందము నొందుచు నుండును, సందడిఁ బడినాగకులము చతురతతోడన్. 120

వ. ఇట్లు వాసుకిప్రముఖు లైనశంఖకులికమహాశంఖశ్వేతధనంజయధృతరాష్ట్ర
శంఖచూడకంబళాశ్వతరదేవదత్తాదు లయినమహానాగపుంగవులు దీర్ఘామర్ష
ణంబున నైదు నేడు పది నూఱు వేయు శిరంబులు గలిగి ఫణామణికాంతులం
జేసి పాతాళతిమిరంబును బాపుచుందురు. 121

సీ. పాతాళలోకంబుపాంతున శేషుండు, వెలయుఁగ ముప్పదివేలయోజ
నంబుల వెడలుపున నుండుఁ జుట్టఁగా, జుట్టుక యుండు విష్ణుని మహోగ్ర
మైనతాను శరీర మైనయనంతాఖ్య, సంకర్షణుం డను సంతతంబు
నట్టియనంతనామాభిధానునిమస్తకమున సిద్ధార్థంబుకరణి ధరణి

ఆ. [2]యంత నావిభుండు నఖిలలోకంబుల, సంహరింపఁ గోరి చండకోప
వశత సృజనఁ జేయు వరుస నేకాదశ, రుద్రమూర్తు లనెడురౌద్రమతుల. 122

ఆ. అట్టిరుద్రమూర్తు లఘుల త్రినేత్రులు, నఖిలశూలహస్తు లగుచు నుండు
రందు నున్నఫణికులాధిపుల శేషుని, పాదపంకజముల భక్తిఁ జేరి. 123

ఆ. నమ్రు లగుచు ననుదినంబును మౌళిర, త్నములచేతఁ గడుముదంబు నొంది
కోరికలు దలిర్ప నీరాజనంబుల, నిచ్చుచుండు రెపుడు మచ్చికలను. 124

వ. మఱియు నాసంకర్షణమూర్తిం జేరి నాగకన్యకలు కోరికలు గలవార లగుచు
నొప్పెడిశరీరవిలాసంబులం జేసి యగరుచందనకుంకుమపంకంబు లను లేపనంబులు
సేయుచు సంకర్షణమూర్తిదర్శనస్పర్శనాదుల నుద్భూతమకరధ్వజావేశితచిత్తం
బులు గలిగి చిఱునవ్వులొలయ నధికాభిలాషం జేసి [3]స్మితావలోకనంబులు సవ్రీ
డిత లై యవలోకించుచుండ ననంతగుణంబులు గలయనంతదేవుండు నుపసంహ
రింపంబడినక్రోధంబు గలిగి లోకంబులకు క్షేమంబు గోరుచు సురాసురసిద్ధ
గంధర్వవిద్యాధరమునిగణంబు లనవరతంబు ధ్యానంబుసేయ సంతతసంతో

---

1. జకితు లై స్వకళత్రభృత్యసుహృత్కుటుంబసమేతు లై. 2. దేవి యుండు బ్రహ్మదేవునిఁ జెందిన నందుఁ బ్రళయ మైన నాగవిభుని. వలన నుదయ మైనవార లేకాదశ, రుద్రమూర్తు. 3. మదముది విఘూర్ణితారుణకరుణావలోకననయనవదనారవిందంబులను సంప్రతిఁ జేయుచుండ ననంతగుణంబులు.

పాతి[1]శయంబున మ్రోగన్ను వెట్టుచు సలలితగీతవాక్యంబుల నానందంబు నొందుచుఁ దనపరిజనంబుల నతిస్నేహంబున నవలోకించుచు నవతులసీగంధ పుష్పరసామోదితమధుకరవ్రాతమధురగీతంబులు గల వైజయంతీవనమాలికల ధరియించుచు నీలాంబరధరుండును హలధరుండును నగుచు నితండు (మహేంద్రుండో) హరుండో యనుచు జనంబులు వలుకుచుండఁ గాంచనాంబరధరుండై ముముక్షువులు ధ్యానంబులు సేయ [2]నధ్యాత్మవిద్యాయుక్తం బగునయానంద హృదయగ్రంథిని భేదించునట్టిశేషుని స్వాయంభువుం డగునారదుండు తుంబురు ప్రభృతు లగుఋషిశ్రేష్ఠులతోఁ జేరుకొని కమలాసనునిసభాస్థానంబునందు నిట్లు స్తుతియించుచుండు. 125

సీ. ఒలిమై నెవ్వని లీలావినోదముల్, జన్మసంరక్షణక్షయములకును
హేతువు లగుచుండు నెవ్వనిచూపుల, జనియించె సత్త్వరజస్తమంబు
లెవ్వనిరూపంబు లేకమై బహువిధం, బులను జగత్తులఁ బొలుచుచుండు
నెవ్వనినామంబు లెఱుఁగక తలఁచిన,యంతన దురితంపు లడఁగుచుండు

తే. నట్టిసంకర్షణాఖ్యుండు నవ్యయుండు, నైనశేషుని వినుతి సేయంగఁ దరమె
తలఁప నెప్పుడు వాఙ్మనంబులకు నింక, మూఁడులోకంబులందును భూతతతికి.

ఆ. మఱియుఁ బెక్కుగతుల మాబోఁటివారలఁ, బొలివఁదలఁచి శేషమూర్తిసాత్త్వి
కస్వభావ మొందెఁ గడఁకతో నట్టిశేషునకు మ్రొక్కుచుందు ననుదినంబు.

వ. మఱియు నాశేషుని నెవ్వం డేని నాకస్మికంబుగ నయినను నార్తుం డగుచునయి ననుస్మరించినమాత్రన యఖిలపాపంబులం బాసి సకలశ్రేయస్సులం బొందు నట్టి శేషునినే ముముక్షువు [3]లాశ్రయించి ధ్యానం బొనర్చి భవబంధనిర్ముక్తులగుదు రతనిఫణంబులయందు భూగోళం బణుమాత్రం బగుచు నుండు నతనిమహామహిమలు గణుతింపను సహస్రజిహ్వలు గలపురుషుం డైన నోపం డని పలుకుచుందు రాయనంతుండు పాతాళంబున నుండి సకలలోకహితార్థంబు భూమిని ధరియించుచు నని లోకతిర్యఙ్మనుష్యగతులను లోకస్థితియును శుకయోగీంద్రుండు వినిపించి యింక నేమి విన వలతు వెఱిఁగింపు మనినం బరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రున కిట్లనియె. 128

క. మునివర లోకచరిత్రం, బనుపమము మహావిచిత్ర మగునట్లుగ నా
కును వినిపించితి వంతయుఁ, బనుపడి నాచిత్తమునకుఁ బాయక నిలిచెన్. 129

వ. అనిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 130

ఆ. జంతుజాలములకు శ్రద్ధలు త్రిగుణాత్మకములు గాన వారికర్మగతుల

---

1. శయవిలోకంబునఁ గ్రేఁగన్ను వెట్టుచు. 2. విద్యామయం బయినహృదయగ్రంథిని భేదించు నట్టిశేషభగవంతుని బ్రహ్మదేవుండు తుంబురు నారదాదులం గూడి బ్రహ్మలోకంబునందుండియిట్లని స్తుతియించుచుండు. 3. లాశ్రయింపఁ దగునుపేతుండు. శుభాంకు వసుధ నాయనంతుండు.

తారతమ్యములను దరలి యన్నియు [1]వివిధంబు లగుచు సంతతంబు నుండు.

వ. నరేంద్రా! ప్రతిషిద్ధలక్షణం బగు నధర్మం (బాచరించునరుని శ్రద్ధ విపరీతంబుగాఁ బ్రవర్తిల్లు నట్టివానికిఁ గలిగెడికర్మఫలంబును విపరీతంబుగా నె యుండుం గావున ననాద్యవిద్యాకామప్రవర్తనలవలనఁ బెక్కుతెఱంగులఁ గలిగెడుకర్మగతుల సంగ్రహంబుగ) నెఱింగించెద ననిన (శుకునితోఁ బరీక్షి)న్నరేంద్రుం డిట్లనియె.

ఆ. మునివరేణ్య నరకములు ముజ్జగంబుల,యందొ యంతరాళమందొ కలవొ
యదియుఁగాక [2]దేశమం దుండుభూవిశేషములయందొ తెలుపు సంతసమున.

వ. అనిన శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 134

—•• శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు దెలిపెడినరకలోకవర్ణనము. ••—

క. ఎడ తెగక ముజ్జగంబుల, కడపల నయ్యామ్యదిశను గదలక [3]నిలుచుం
గడుఘోరములుగ నరకము, లడరంగా నంతరాళమునందుల నధిపా. 135

వ. మఱియును దక్షిణంబున నగ్నిష్వాత్తాదిపితరులు దమతమగోత్రజులకు (మేలు గలుగుటకొఱకు సత్యంబు లగు)నాశీర్వాదంబుల నొసంగుచుండుదు రచ్చటి పితృపతి యగుశమనుండు దనలోకంబునకుం జనుదెంచుజంతువులకర్మంబులకుం దగినఫలంబుల నిచ్చి శిక్షించుచునుండు నందుఁ దామిస్రంబును నంధతామిస్రంబును రౌరవంబును మహారౌరవంబును గుంభీపాకంబును గాలసూత్రంబునునసిపత్త్రవనంబును సూకరముఖంబును నంధకూపంబును గ్రిమిభోజనంబును సందంశంబును దప్తోర్మియు వజ్రకంటకశాల్మలియు వైతరణియుఁ బూయోదంబును బ్రాణరోధంబును విశసనంబును లాలాభక్షంబును సారమేయాదనంబును నవీచిరయంబును రేతఃపానంబును నన నేకవింశతిమహానరకంబులును మఱియును క్షారకర్దమంబును రక్షోగణభోజనంబును శూలప్రోతంబును దందశూకంబును నవటనిరోధనంబును బర్యావర్తనంబును సూచీముఖంబును నన సప్తవిధనరకంబులతోడం గూడి యష్టావింశతినరకంబులు గల వని కొందఱు నొడువుదు రందు.

క. పరపుత్త్రకళత్త్రంబులఁ, బరికింపక యపహసించుపాపాత్ముఁడు దు
ష్కరపాశబద్ధుఁడై యమ,పురుషులచే నధికబాధఁ బొందుచునుండున్. 137

వ. మఱియు నివ్విధంబున బాధితుం డగుచుఁ దామిస్రనరకంబునం బడి యనశనాద్రిపాతనదండతాడనతర్జనాదిబాధలం జెంది కడుభయంబున మూర్ఛలం బొందుచుండు. 138

క. పరకాంత నెవ్వఁడేనియుఁ, [4]బురుషుం డుండంగ మోఱఁగి పొందిన యమకిం
కరు లతనిఁ బట్టి వడిఁ ద, త్తఱమునఁ బడవైతు రంధతామిస్రమునన్. 139

వ. నరేంద్రా! యెవ్వఁడేనిం గుటుంబపోషణార్థంబు పరులకు ద్రోహంబు సేయునా న

1. విరోధంబు. 2. మఱియు నందులభూవిశేషముల' దెలియఁ బలుకు. 3. నిలి చెప్పఁబడుఁ బాయకుండునరకము. 4. బురుషుఁడు దగ మోహమునకు బొందిన... వడిగాఁ దఱుముచుఁ బడవైతు.

గుండు రౌరవనరకంబునం బడు నెవ్వం (డిహలోకంబునందు స్వేచ్ఛావిహారం
బున సంచరించుచుఁ బరోపద్రవపరాఙ్ముఖుండు లయి యుండు)పశుపక్షిమృగా
దుల బాధించు నాయామృగంబులు రురురూపంబులఁ దాల్చి [1]యట్టిపాపజనుల
నానావిధయాతనల బాధించుటం జేసి రౌరవమహారౌరవనరకంబుఁ లనంబడు
నెవ్వం డేని [2]దేహపోషణార్థంబు మూషికాదుల బిలనిరోధంబుఁ జేసి వధించు
నానిష్కరుణుం డైనపురుషునిం గుంభీపాకనరకంబులయందుఁ గాఁతప్తతైలం
బులం జెక్కు బాధల నలయింతురు. 140

సీ. తల్లిదండ్రులకును ధరణీసురులకును, నహితంబు సేసినయట్టివాఁడు
కాలసూత్రం బనుకడుఁదీవ్రనరకంబు, నందును నందంద యయుతయోజ
[3] నాయతపాత్రాదులందుల మూర్ఛఁ డా, మీఁదఁ గ్రిందను వహ్నిమిగులమండ
నత్యంతక్షుత్పిపాసాదులచేతను, బాధితుం డగుచుండుఁ బాయ కెపుడుఁ

ఆ. బరువు వెట్టుచున్నఁ బడి యున్న నిలిచినఁ, గదలకున్నఁ జాల నోదిఁగియున్న
బాధఁబొందుచుండుఁ [4]బశురోమములలెక్క, వరుస నపరిమేయవత్సరములు.

వ. మఱియు వేదమార్గంబు విడిచి పాషండమార్గంబు లాదరించుపురుషుని నసిపత్త్ర
వనంబునందు యమకింకరులు [5]తఱట్ల నడుచుచుఁ బరిహాసించుచుం దోలునెడ
నాయసిపత్త్రంబు లిరుగెలంకుల శరీరంబు ద్రెంచుచుండ నడుగడుగునకు బిట్టు
మొఱవెట్టుచుండ బాధించుచుండుదురు. 142

క. దండింపఁ దగనివారల, దండించిన విప్రవరుల తనువులు ముట్టన్
దండించిన దుర్మతుల, న్దండింతురు కాలసూత్రనరకములందున్. 143

ఆ. మఱియు నట్టిదుష్టమానవుఁ గింకరుల్, విఱిచి చెఱకుఁగోల విఱిచినట్లు
బాధపెట్టుచుండఁ బడి మూర్ఛఁ జెందుచు, మొఱలు వెట్టుచుండు భూపవర్య.

వ. నరేంద్రా యెవ్వం డేని నీశ్వరకల్పితవృత్తి గలజంతువుల హింసించు [6]నట్టివాని
నంధకూపం బనునరకంబునం బడవైచిన నందు నతండు దొల్లి తాను జేసినభూత
ద్రోహంబున నచ్చటివివిధక్రూరపక్షిమృగపశుసర్పమశకమత్కుణమక్షికాదుల
చేత హింసం బొందుచు మహాంధకారంబునందు నిద్రానుభవసుఖలేశంబును
లేక కుశరీరంబునందుల జీవుండునుంబోలె మృతప్రాయుండై యుండునంత. 145

క. తనకలిమి నెవ్వఁడేనిం, దనబాంధవవరులఁ గూడి తగఁ గుడువక తా
నును వాయసంబు భక్షించినమాడ్కిం దిన్నవాని శీఘ్రమె యచటన్. 146

క. క్రిమిభోజన మనియెడినరకమునం బడి క్రిములె కూడుగాఁ గుడుచుచుఁ దాఁ
గ్రిమి యగుచు లక్షపరిమాణముఁ గల క్రిమికుండమందు నాటుకయుండున్.

---

1. యట్టివాని బాధించుట. 2. పశుమృగాదులఁ బ్రాణనిరోధంబు సేసి, 3. నాయసిపత్రాదు 4. బశువురోమములెన్ని, వరుస నన్ని వేలవత్సరములు, 5. లదరంట నడుచుచు. 6. నెడవానికిం దన బుద్ధిబలంబునఁ బ్రతిహింస చింతించు.

వ. మఱియు నీభూలోకంబున నెవ్వం డేని నవిపన్నుం డై చౌర్యవృత్తిచే[1] బ్రాహ్మణాదులహిరణ్యరత్నాదిద్రవ్యంబు లపహరించినను బ్రాహ్మణుం డితరజాతివారల హిరణ్యాద్రవ్యం బపహరించినను, నట్టిపురుషుని నగ్నివర్ణంబులగు[2] నయఃపిండంబుల నగ్నితప్తంబు లగుశూలంబుల నతనిశరీరంబునం దివియుచుందురు మఱియును మదనాతురు లగుచు స్త్రీపురుషు లగమ్యాగమనంబు సేసిరేని నట్టివారిని యమలోకంబున [3]నతితీక్ష్ణకశాతాడితులం జేసి యగ్నిమయంబు లయినయుక్కుప్రతిమల నాలింగనము సేయింతురు. 148

ఆ. [4]సర్వజంతుజాలసంగమ మొందెడు, వానిఁ బట్టి కట్టి వజ్రదంష్ట్ర
కములు గలుగునట్టి ఘనతరశాల్మలీ, [5]తరువులందుఁ జేర్చి దంతు రేపుడు. 149

ఆ. పార్థివేంద్ర నరుఁడు పాషండదర్శనుఁ, డగుచు ధర్మమార్గ మడఁచె నేని
వాఁడు నరకమందు వైతరణీనది, నుడుగ కెపుడుఁ బొరలిపడుచు నుండు. 150

వ. మఱియు నట్టివైతరణీనదియందు జలగ్రాహంబులు దిగిచి భక్షింపం బ్రాణంబులు నిర్గమింపఁ దనపాపంబు లుచ్చరించుచు విణ్మూత్రపూయశోణిత కేశనఖాస్థిమేదోమాంసవసాదులం దప్తుం డగుచు నుండు నిప్పుడు శూద్రీకాములం బొంది శౌచాచారంబులం బాసి గతలజ్జుం డై పశువుంబోలెఁ జరియించె నేని నతండు నరకంబునం బొంది యందుఁ బూయవిణ్మూత్రలాలాశ్లేష్మపూర్ణార్ణవమందు (ద్రొబ్బంబడి) యతిభీభత్సిత(ంబు లగునా) ద్రవ్యంబుల భుజియించుచుండు. 151

క. శునకములఁ బొంది యెవ్వఁడు, డనయంబును వేఁట సలిపి యాత్మార్థముగా
వనమృగములఁ జంపును నా, మనుజాధము నస్త్రములను మర్దింతు రోగిన్. 152

ఆ. జృంభణమున నరుఁడు దాంభార్థమై పశు, వులను జంపి జన్నములను జేయు
వానిఁ బట్టి యమునివారలు గోయుచు, నుందు రెపుడు మిగులఁ గసందడిలుచు.

వ. కామమోహితుం డై యెవ్వం డేనిఁ దనభార్యచేతఁ గోశఃపానంబు సేయించు నాపాపాత్ముని రేతోహ్రదంబునం ద్రోచి యారేతంబునె పానంబు సేయింపుదురు రాజపుత్త్రులైనను జోరులైనను ధనికులగ్రామంబుపైఁ బడి యందు గృహదాహంబు సేయువారలను విషాదులవలన న్యులఁ జంపెడువారలను వజ్రదంష్ట్రలు గలవింశత్యుత్తరసప్తశతశునకంబు లెడతెగక తిగిచి భక్షించుచుండు.

సీ. లంచంబుఁ గొని సాక్షి వంచించి యనృతంబు, వలికెడుపాపాత్ముఁ బట్టి కట్టి
యంత మానక వీచి యనునరకమునందు, శతయోజనోన్నతశైలశిఖర
మునఁ దలక్రిందుగాఁ జనిచి యధోముఖంబుగఁ బడద్రొబ్బిన బొబ్బలిడుచుఁ
గల్లోలములు లేనికమలాకరముఁబోలెఁ, జదరమై యున్నపాషాణమందుఁ

1. స్నేహబలోద్ధతుల ధరామరుల హిరణ్యాది. 2. నినుపతండసంబుల శరీరంబుఁ బొలియుచుందురు. 3. నతితీక్ష్ణం బై తప్తంబు లయిన యుక్కుప్రతిమల. 4. సర్వకాలమందుఁ బశుతులఁ బొందిన, వానిఁ బట్టి కట్టి వజ్రకంటకములు 5. దారువులను జేర్చ త్రస్త రేపుడు.

తే. బడినయంతన దేహంబు పగిలి పెక్కు-,తునుకలై పాసి యది గూడి కొనుచునుండ
దండియాకులతను బొందుచుండుఁ గాని, చావు లేకుండ నాదుష్టజంతువునకు.

ఆ. సోమయాజిభార్యఁ గామించి పొందిన, వానిఁ గష్టమద్యపానసోమ
పాన మనుదినంబుఁ బానంబు సేయువి,ట్క్షత్త్రియులను బట్టి సంభ్రమమున.

ఆ. ఱొమ్మఁ ద్రొక్కి మోము ఱిమ్మవట్టఁగ మోఁది, యనలముఖమునందు నగ్నివర్ణ
మగను గాఁచి వక్త్రమున నిండఁగా నుక్కు-,నీరు వోతు రేచి నిష్ఠురముగ.

వ. మఱియు నీచవర్ణుండు నిష్ఠ సలుపుచుఁ దపోదానవిద్యాచారంబులఁ బెద్దల కవమానంబు సేయువాఁడు క్షారకర్దమం బనునరకంబునందు నధోముఖుం డగుచు బాధలం బొందు స్త్రీపురుషు లెవ్వరేని శరీరరక్షణార్థంబు పశువుల మానవుల బలి యిచ్చి రేని వారల నిరయంబునందు యమకింకరులు సురియలం దునిమి తద్రక్తంబు పానంబు సేయుచుం బాఱాడు చుందురు గ్రామారణ్యంబులయందు జంతువుల శూలప్రోతంబులం గావించి (హింసించుచు హర్షించు చున్న) వారలను శూలసూత్రం బనునరకంబునందు శూలప్రోతులం జేసిన క్షుత్పిపాసాపరవశు లగుచుండఁ గంకగృధ్రాదులు (దీక్ష్ణతుండాగ్రంబులం) దిగిచి భక్షించుచుండు మఱియు ధూర్తస్వభావంబున జంతుపీడనంబుఁ గావించెడు పాపాత్ముల దందశూకం బనునరకంబునందు నైవ నైదు నేడుముఖంబులసర్పంబులు గఱచు చుండు. 158

ఆ. [1]ఎనయ దొడ్డిలోన నిండ్లలో నైనను, బశుపతంగహరిణపంక్తి నెల్లఁ
బట్టి హింస సేయుపాపాత్ము విషవహ్ని,ధూమశిఖల ద్రొబ్బుదురు నృపాల. 159

క. తనయింటికి వచ్చినమను, జుని నతిథిం గ్రోధదృష్టిఁ జూచినవానిం
గనుఁగవల వజ్రదంష్ట్రలఁ, దనరినయాకంకగృధ్రతతి భక్షించున్. 160

మ. ధనవంతుం డగుమానవుండు గడఁకన్ ధర్మోపకారంబులన్
ఘనతం జేయక యుండె నేని యమలోకంబందు సూచీముఖం
బనునాదుర్గతిఁ బట్టి త్రోచి యిది గా పై యున్నభూతం బట
న్నును పాశంబులఁ బట్టి కట్టి వడితో నొప్పింతు రత్యుగ్రులై. 161

ఆ. నరవరేణ్య యిట్టినరకముల్ యమలోక,మందుఁ గలవు మఱి సహస్రసంఖ్య
లందు శమనదూత లనిశంబు బాధింతు, రవని ధర్మమూరు లయిననరుల. 162

ఆ. ధర్మవంతు లెల్లఁ దప్పక స్వర్గంబు,నందు భోగసమితిఁ బొందు చుందు
రెలమిఁ బుణ్యపాపములశేషములవల్లఁ, బుట్టుచుందు రవనిఁ బుణ్యచరిత. 163

వ. నరేంద్రా మోక్షమార్గంబు మున్నె వినిపించితి నిప్పుడు నీ కెఱింగించిన వెల్లను బ్రహ్మాండకోశంబునం జతుర్దశకోశంబులు గల వని పురాణంబులు వలుకుచుండు నట్టి బ్రహ్మాంశంబు శ్రీమన్నారాయణు స్థూలశరీరం బగుటం జేసి బ్రహ్మాండం బెవ్వ

1. దొడ్లలోన నైనఁ దొడి నిండ్లలో నైన.

రు వర్ణింతు రెవ్వరు విందురు వారలకు సకలశ్రేయస్సులుం గలుగు నీశ్వరస్థూల శరీరంబుఁ దెలిసినవారికి శ్రద్ధాభక్తులం జేసి స్థూలదేహంబు నెఱుంగవచ్చు భూ ద్వీపవర్ష సరిదద్రి నభస్సముద్ర పాతాళదిఙ్నరక తారాగణలోకసంస్థితం బయిన సకల జీవనికాయ్యం బైయద్భుతంబైన శ్రీహరిస్థూలశరీర ప్రకారంబు వినిపించితి[1] నని.

చ. జలజభవాదిదేవమునిసన్నుత తీర్థపదాంబుజాత ని
ర్మలనవరత్ననూపురవిరాజిత కౌస్తుభభూషణాంగ యు
జ్జ్వలతులసీ[2]కురంగమదవాసనవాసితదివ్యదేహ [3]శ్రీ
నిలయశరీర కృష్ణ ధరణీధరభానుశశాంకలోచనా. 165

క. శ్రీతరుణీహృదయస్థిత, పాతకహర సర్వలోకపావన భువనా
తీతగుణాశ్రయ యతిప్రఖ్యాతసురార్చితపదాబ్జ కంసవిదారీ. 166

మత్తకోకిలము. దండితారిసమూహ భక్తనిధాన దానవిహార [4]మా
ర్తాండమండలమధ్యసంస్థితతత్త్వరూప గదాసికో
దండశంఖసుదర్శనాంక సుధాకరార్కసునేత్ర [5]భూ
మండలోద్ధర నార్తపోషణ మత్తదైత్యనివారణా. 167

గద్యము. ఇది శ్రీసకలసుకవిజనానందకర బొప్పనామాత్యపుత్ర గంగనార్యప్రణీతంబైన శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణంబునందు భరతాత్మజుండైన సుమతికి రాజ్యాభిషేకంబును బ్రహ్మాండదర్శనంబును సుమతిపుత్త్రజన్మవిస్తారంబును గయునిచరిత్రంబును గయునిసంస్తుతియు భూద్వీపవర్ష సరిదద్రినభస్సముద్రపాతాళదిఙ్నరకతారాగణసంస్థితియు ననుకథలు గల పంచమస్కంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము. 168

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

1. 'సర్వంబును విష్ణుమయం బని తెలియుము శ్రీహరిపాదారవిందంబులు నిరంతరంబును ధ్యానంబు సేయువారలు విష్ణుపదంబునం జెందఁగలవారలు గావున నీవు పరమభాగవతుండవును నారాయణపారాయణుండవును గావున నీకు వినిపించితి నీపరమపావనం బైనకథాప్రపంచంబు వినునతండు విగతపాపుం డై వైకుంఠంబున వసియించు నని శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నిట్లు' వ్రా. ప్ర.2. మరందమద. 3. 'శ్రీనిలయ నిశాచరేంద్రఘనకీరదమారుత రాఘవేశ్వరా' అనియు. 5. 'మార్తాండవంశ సుధాబ్ధిపూర సుధామయూఖ సదాని' అనియు. 5. 'భూమండలేశ నతార్తిపోషణ' అనియు నీయాశ్వాసమునంత్య పద్యములును ఆదిపద్యముంబోలె రామాంకితముగాఁ జూపట్టెడి. మఱియు నీస్కంధపు రెండాశ్వాసములగద్యములును నేకగద్యముగాఁ గానుపించుచున్నవి.

శ్రీరస్తు

శ్రీరామచంద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

షష్ఠస్కంధము

—❖❖❖—

[1]వత్సాంకితకౌస్తుభస్ఫురితలక్ష్మీచారువక్షస్స్థల
శ్రీవిభ్రాజితు నీలవర్ణు శుభ రాజీవాక్షుఁ గంజాతభూ
దేవేంద్రాదిసమస్తదేవమకుటోద్దీప్తోరురత్నప్రభా
వ్యావిద్ధాంఘ్రిసరోజు నచ్యుతుఁ గృపావాసుం బ్రశంసించెదన్. 1

ఉ. నిండుమతిం దలంతుఁ గమనీయభుజంగమరాజకుండలీ
మండనుఁ జంద్రఖండపరిమండితమస్తకుఁ దారమల్లికా
పాండురవర్ణుఁ జండతరభండను హేమగిరీంద్రచారుకో
దండు మహేశు గంధగజదానవభంజను భక్తరంజనున్. 2

ఉ. హంసతురంగిముం బరమహంసము నంచితదేవతాకులో
త్తంసము నాగమాంతవిదితధ్రువపుణ్యరమానతంసముం
గంసజిఘాంసునంశమును గర్బురసూత్రసమావృతాంసమున్
హింస నడంచు[2] బ్రహ్మము నహీనశుభంబులకై భజించెదన్. 3

ఉ. మోదకహస్తునిన్ సమదమూషకవాహను నేకదంతు లం
బోదరు నంబికాతనయు నూర్జితపుణ్యు గణేశు దేవతా
హ్లాదగరిష్ఠు దంతిముఖు నంచితభక్తఫలప్రదాయకున్
మోదముతోడ హస్తములు మోడ్చి భజించెద నిష్టసిద్ధికిన్. 4

ఉ. కల్లతనంబు గాక పొడగట్టినపూర్వపురీతి నేఁడు నా
యుల్లమునందు నుండుము సమున్నతతేజముతోడ భక్తిరం
జిల్లినచూపు గూడ విధిఁ జెందినప్రోడ బుధాళినీడ మా
తల్లి దయామతల్లి ప్రణతద్రుమకల్పకవల్లి భారతీ. 5

---

1. కొన్నిప్రతుల నీపద్యమునకు మాఱుగా 'క. భూతనయాహృదయస్థిత. పాతకహర సర్వలోకపావన భువనా, తీతగుణాశ్రయ యతివి, ఖ్యాత సురార్చితపదాబ్జ కరుణానిలయా' అని యున్నది. 2. 'నజ్జభవు నెల్లశుభం' వ్రా. ప్ర.

క. విలసత్కంకణరవరవ, కలితం బగునభయవరద § కరముల బెరయం
జెలఁగి భక్తులకు నల, కలుముల దయసేయుజలధి § కన్యకఁ దలఁతున్. 6

క. కాళికి బహుసన్నుతలో, కాళికిఁ గమనీయవలయ § కరకీలితకం
కాళికిఁ దాపసమానస, కేళికి వందనము సేసి § కీర్తింతు మదిన్. 7

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబు సేసి. 8

చ. పరమసమాధిధుర్యుఁ బటు§పావనకర్మవిధేయు దేవతా
వరనరవంద్యు సద్విమల§వాక్యు జనార్దనకీర్తనక్రియా
భరణసమర్థు వేదచయ§పారగు భవ్యుఁ ద్రికాలవేది భా
సురమతిఁ గొల్చుటొప్పు బుధ§శోభితుఁ బుణ్యుఁ బరాశరాత్మజున్. 9

క. వ్యాసుని భగవత్పదసం, వాసుని నాగమపురాణ§వరవిష్ణుకథా
వాసుని నిర్మలకవితా, భ్యాసునిపదపద్మయుగము § భావింతు మదిన్. 10

సీ. వరకవితోద్రేకి § వాల్మీకిఁ గొనియాడి, భాగవతార్థవై§భవముఁ బలుకు
శుకమంజులాలాపు § శుకయోగిఁ బ్రార్థించి, బాణమయూరుల§ప్రతిభ నొడివి
భాససౌమిల్లిక§భారవిమాఘుల, ఘనసుధామధురవా§క్యములఁ దలఁచి
కాళిదాసుఁ గవీంద్ర§కల్పవృక్షముఁ గొల్చి, నన్నపాచార్యు వ§ర్ణనలఁ బొగడి
తే. వెలయఁ దిక్కనసోమయా§జులభజించి, యెఱ్ఱనామాత్యుభాస్కరు§నిచ్చఁగొల్చి
సుకవిసోముని నాచన§సోము నెఱఁగి, కవిమనోనాథు శ్రీనాథు § ఘనత మెచ్చి.

ఉ. ఎమ్మెలు సెప్ప నేల జగ § మెన్నఁగఁ బన్నగరాజశాయికిన్
సొమ్ముగ వాక్యసంపదలు § సూఱలు సేసినవానిభక్తిలో
నమ్మినవాని భాగవత§నైష్ఠికుఁ డై తగువానిఁ బేర్మితో
బమ్మెరపోతరాజుఁ గవి§పట్టపురాజుఁ దలంచి మ్రొక్కెదన్. 12

వ. అని సకలసుకవినికరంబులకు ముకుళితకరకమలుండ నై. 13

ఉ. ఎయ్యది కర్మబంధముల § నెల్ల హరించు విభూతికారణం
బెయ్యది సన్మునీంద్రులకు § నెల్లఁ గవిత్వసమాశ్రయంబు ము
న్నెయ్యది సర్వమంత్రముల § నేలిన దెయ్యది మోక్షలక్ష్మిరూ
పెయ్యది దానిఁ బల్కెద సు§హృద్యము భాగవతాఖ్యమాత్రమున్. 14

వ. అని శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందు షష్ఠస్కంధం బాంధ్రభాషరచియింపం బూని యాకృతికిం బతిగా నద్దేవుండు గలం డని వితర్కించి నాకుం గవిత్వమహత్త్వంబు సంప్రాప్తం బగుకాలంబు దలంచి నారాయణుండె దైవం బని యెఱింగి మనోరథంబు సఫలం బయ్యె నని యాకృతిఁ గృష్ణార్పణంబు చేసితి నది యెట్లనిన నేను విద్యాభ్యాసంబునం దగిలి కొండుక నై యుండ నొక్క నాఁడు దివంబున. 15

చ. కలితవిశేషవస్త్రములు § గట్టి హిమాంబుసుగంధచందనం

బలఁది వినూత్నభూషణము లారఁగఁ దాల్చి వినోదలీల నిం
పులమృదుశయ్య నిద్రఁ దగఁ బొందినచోఁ గనుపట్టెఁ బల్మఱుం
దలమునఁ గ్రమ్మఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుతండము రూపున నిల్చుపోలికన్. 16

సీ. ఉరవడిఁ బ్రాగ్వీథి నుదయించుమార్తాండ,కోటిబింబచ్ఛాయ గూడినట్లు
హరిహరబ్రహ్మలయాత్మలలో నుబ్బి, కరుణ యొక్కట మూర్తి బెరసినట్లు
ఖరకరకరతీవ్రగతిని గరంగుచు, హేమాద్రి [1]చెంతఁ బెల్లెగసినట్లు
ఫణిరాజఫణరాజిమణిగణవిస్ఫూర్తి, సుషిరంపువెలిఁ దలచూపినట్లు
తే. లుట్టిపడ్డట్లు కట్టెఱసూఁదినట్లు, తేజ మెసఁగంగ నామ్రోల దివ్యవాణి
పూని సాక్షాత్కరించి సంపూర్ణదృష్టిఁ జూచి యిట్లనిపలికె మంజులముగాను.

ఉ. ఆటలుఁ బాటలుం జదువు లద్భుతముల్ విన నొప్పువాద్యముల్
సాటి దలంప రానిబలుసాములు మున్నగువిద్య లెల్ల నీ
కాటలుఁ బాట లయ్యె విను మన్నిటికిన్ మెఱుఁ గిడ్డభంగి నా
చాటునఁ జాటుకారపదసాధుకవిత్వముఁ జెప్పుమింపుగన్

వ. అని యాన తిచ్చుజగన్మాతృకృపావలోకనసుశ్లోకుండ నై యే నొక్క శ్లోకంబు
నాక్షణంబ నుడివితి నది యెట్టి దనిన. 19

శ్లో. హంసాయ సత్త్వనిలయాయ [2]సదాశ్రయాయ
నారాయణాయ నిఖిలాయ నిరాశ్రయాయ
సత్సంగ్రహాయ సగుణాయ సదీశ్వరాయ
సంపూర్ణపుణ్యపతయే హరయే నమస్తే. 20

వ. ఈశ్లోకం బద్దేవియంగీకరించె నంత మేలుకాంచియానందభరితుండ నై నాఁట
నుండి చంద్రానుగత యగుచంద్రికయుంబోలె నారాయణాంకితం బయినకవిత్వ
తత్త్వజ్ఞానంబు గోచరం బయ్యె దానికి ఫలంబుగా గోపికావల్లభుని నుల్లం
బున నిడుకొని. 21

ఆ. పలుకఁ గలిగె మొదల భాగవతార్థంబు, భర్త కృష్ణుఁ డయ్యె భాగ్య మొదవె
నమృతరసముఁ గోర నలరు చింతామణి, పాత్ర సంభవించు భంగి నిపుడు. 22

ఆ. (భాగవతము దేట;పఱుప నెవ్వఁడు సాలు, శుకుఁడుదక్క నరునిసఖుఁడుదక్క
బుద్ధిఁ దోఁచినంత బుధులచే విన్నంత, భక్తి నిగిడినంత పలుకువాఁడ.) 23

ఉ. పుట్టిననాఁటనుండియును బుట్టద యెట్టియు దట్టు నైనఁ జే
పట్టి నుతింపఁ జిత్తము శుభం బగు మద్వరవాక్యసీమకుం
బట్టము గట్టినాఁడ హరిఁ గాయక తత్కథనామృతంబు నే
నట్టిపడంగఁ జెప్పుదు బుధోత్తము లానుఁడు శ్రోత్రపద్ధతిన్. 24

వ. అని. 25

---

1. ఛాగ బెల్లెగసి. 2. యనీశ్వరాయ.

సీ. శ్రీవత్సగోత్రుండు । శివభక్తియుక్తుఁ డాపస్తంబసూత్రుఁ డ।పారగుణుఁడు
నేర్చూరిశాసనుం । డెల్లనపెగ్గడ, పుత్త్రుండు వీరన । పుణ్యమూర్తి
కాత్మజుం డగునాద।యామాత్యునకుఁ బోలమాంబకు నందను।లమితయశులు
కసువనామాత్యుండు । ఘనుఁడు వీరనమంత్రి, సింగధీమణియును।సంచితగుణాఢ్యు
తే. లుద్భవించిరి తేజంబు।లూర్జితముగ, సొరిది మూర్తిత్రయంబన । శుభ్రకీర్తి
బరఁగి రందులఁ గసువన।ప్రభువునకును, ముమ్మడమ్మను సాధ్వీయు।మ్మలను వెలసె.

ఉ. ఆడదు భర్తమాట కెదు । రాడదు వచ్చినవారి వీడఁగా
నాడదు పెక్కుభాష లెడ।నాడదు వాకిలి వెళ్ళి కల్లమా
టాడదు మిన్నకేసి సుగు।ణావళి కిందిర గాక సాటి యే
చేడియ లేదు చూరికుల।శేఖరుకన్యక ముమ్మడమ్మకున్. 27

క. ఆకసువయమంత్రికిఁ బు,ణ్యాకల్పశుభాంగి ముమ్మ।డమ్మకు మును న్న
వ్యాకులచిత్తుల నిరువుర, శ్రీకరగుణగణులఁ బుణ్య।శీలురఁ గాంచెన్. 28

క. అంగజసమలావణ్యుల, భాంగులు హరిదివ్యపదయు।గాంబుజవిలస
ద్భృంగాయమానచిత్తులు, సింగయ తెలగయలు మంత్రి।శేఖరు లనఁగన్. 29

క. అం దగ్రజుండ శివపూ,జం దనరినవాఁడ విష్ణు।చరితామృతని
ష్యందిపటువాగ్విలాసా,నందోచితమానసుండ । నయకోవిదుఁడన్. 30

వ. కావునం గృష్ణపాదారవిందసందర్శనాదర్శతలాయమానచిత్తుండ నయి. 31

— షష్ఠ్యంతములు. —

క. శ్రీపతికి మత్పతికి నుత, గోపతికి ద్రిలోకపతికి । గురుజనబుధసం
తాపనివారణమతికిని, బ్రాపితసనకాదితతికి । బహుళతరధృతికిన్. 32

క. హరికి గురుకలుషకుంజర,హరికి బలాభీలహరికి । నంగస్థితగ
హ్వరికి నరహరికి రక్షిత,కరికిఁ గరాగ్రస్థగిరికిఁ । ఘనతరకిరికిన్. 33

క. గుణికి సమాశ్రితచింతా,మణికి మహేంద్రాదిదివిజ।మండలచూడా
మణికిఁ బ్రకల్పితశయ్యా,ఫణికి నురోభాగకౌస్తు।భప్రియమణికిన్. 34

క. కంసాసురసంహారున, కంసాంచితకర్ణకుండ।లాభరణునకున్
హింసాపరవరమస్తక, మాంసకరాళితగదాభి।మతహస్తునకున్. 35

క. వరయోగిమానసాంతః,కరణసుధాంభోధిభావ।కల్లోలలస
త్పరతత్త్వశేషశాయికిఁ, జిరదాయికి సకలభక్త।చింతామణికిన్. 36

వ. సమర్పితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన షష్ఠస్కంధంబునకుఁ గథాప్రారంభక్రమం బెట్టి దనిన హరిచరణస్మరణపరిణామవినోదులయిన శౌనకాదులకు నిఖిలపురాణేతిహాసనిర్ణయవిఖ్యాతుం డైనసూతుం డిట్లనియె. 37

క. శ్రీరమణీరమణకథా, పారాయణచిత్తుఁ డగుచుఁ । బలికెఁ బరీక్షి
ద్భూరమణుఁ డాదరంబున, సూరిజనానందసాంద్రు । శుకయోగీంద్రున్. 38

సీ. షడ్గుణైశ్వర్యశాశ్వతమూర్తి యయినట్టి మునినాథ దయతోడ ముక్తిపదము
మున్నుగా నేమార్గమున వినిపించితి, వారయ షడ్వర్గభూరిమహిమఁ
గ్రమయోగసంభవ బ్రహ్మంబుతోఁగూడ, ననుపొంద నగు నని వినుతికెక్క
మఱియు సత్త్వరజస్తమః ప్రభావంబులఁ, గడిది యై యున్నట్టికర్మచయము
తే. నప్పటప్పటి కడఁగని యట్టి ప్రకృతి, గలుగుపురుషునిభోగార్థఘటన దేహ
కారణారంభరూపమార్గంబు మొదలు, మాటిమాటికి నన్నియుఁ దేటపడఁగ.

వ. మఱియు ననేకపాపలక్షణంబు లగునానావిధనరకంబులును వాని కాద్యంతంబులును స్వాయంభువసంబంధి యగు మన్వంతరంబును బ్రియవ్రతోత్తానపాదుల వంశంబును దచ్చరిత్రంబును ద్వీపవర్షసముద్రాదినద్యుద్యానవనస్పతులును భూమండలసంస్థాపనంబును వానిపరిమాణంబును జ్యోతిశ్చక్రచలనప్రకారంబును విభుం డయినపరమేశ్వరుం డెవ్విధంబున నిర్మించెనావిధం బంతయు నెఱింగించినాఁడ విప్పుఁడు. 40

ఆ. కడిదివేదనలకుఁ గారణం బై యుండు, గుఱుతు లేనినరకకూపరాసి
పాలు గాక నరుఁడు బ్రదికెడుమార్గంబు, పరమపుణ్య తెలియఁ బలుకవయ్య.

వ. అనినం బరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 42

క. కట్టా త్రికరణ [1]మెఱుఁగక, పుట్టినదురితముల నపుడ పొలియింపనియా
కట్టిఁడి దేహం బుడిగినఁ, గొట్టాడును బిట్టు నరకకూపంబులలోన్. 43

ఉ. కావునఁ గాలకింకరవికారము గానకమున్న మృత్యుదు
[2]ర్భావనఁ జిత్తమున్ వెడఁగుపాటును జెందకమున్న మేనిలో
జీవము వెల్గు చుండఁ దనచెల్వము దప్పకమున్న పన్నుగాఁ
బావనచిత్తుఁ డై యఘముఁ బాయు తెఱం గొనరింపఁగాఁ దగున్. 44

క. కాలం బెడ గని పాపము, మూలముఁ జెఱుపంగవలయు ముందు [3]రోగములం
దేలినదోషము నెఱుఁగుచు, వాలాయము దాని నడఁచువైద్యునిభంగిన్. 45

సీ. అనవుడు నాతని కనియె భూకాంతుండు, కనుకలి వినుకలి గలిగినట్టి
పాపము దనకు నొప్పని దని కని చాలఁ, బరితప్తుఁ డయ్యుఁ గ్రమ్మఱ నొనర్చు
మూఢాత్మునకు దోషమోచనం బెయ్యది, యారయ నెఱిఁగింపు మదియుఁ గాక
కలుష మొక్కొకచోటఁ గావించు నొకచోటఁ, గావింపకుండుఁ దత్కర్మ మెఱిఁగి
ఆ. యిట్టిజనుఁడు పుణ్య మేరీతిఁ జేసిన, నది ఫలింప నేర దవి తలంతు
సలిలమందు మేనిమలినంబు వోకుండ, గజము గ్రుంకువెట్టుగతి యుఁబోలె. 46

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 47

క. కర్మము గర్మముచేతను, నిర్మూలము గాదు తెలియ నేరక తానే

---

1. 'ములచేఁ బుట్టిన, 2. ర్భావన చిత్తమున్ బెగడుపాటుగఁ జేయకమున్న. 3. దేహముల దేలినరోగము నెఱుఁగుచు' వ్రా. ప్ర.

కర్మముసేసినఁ దత్ప్రతి, కర్మం బొనరింప వలయుఁ గలుషవిదూరా. 48

క. హితవు గలకుడుపు మఱి రు, గ్వితతులఁ బొడమంగ నీని విధమున నతిస
ద్వ్రతుఁ డైనవాఁడు [1]నిర్మల, మతిచే నఘరాశి నెల్ల మట్టము సేయున్. 49

చ. తపమున బ్రహ్మచర్యమున దానమునన్ శమసద్దమంబులన్
జపమున సత్యశౌచముల సన్నియమాదియమంబులం గృపా
నిపుణులు ధర్మవర్తనులు నిక్కము హృత్తనువాక్యజంపు పా
పపుగుది ద్రుంతు రగ్ని శతపర్వవనంబుల నేర్చుకైవడిన్. 50

వ. అదియునుం గాక 51

ఉ. కొందఱు పుణ్యవర్తనులు గోపకుమారపదారవిందజా
తందమరందపానకలనారతమత్ప్రచిత్తు లౌచు గో
విందపరాయణుల్ విమలవేషులు దోష మడంతు రాత్మలం
జెందినభక్తిచేత రవి చేకొని మంచు నడంచుకైవడిన్. 52

క. హరిభక్తిచేతఁ గొందఱు, పరిమార్తురు మొదలు ముట్టఁ బాపంబుల ని
ష్ఠురతరకరములసూర్యుం, డరుదుగఁ బెనుమంచుఁబించ మడఁచినభంగిన్. 53

క. దంతిపురనాథ విను మొక, మంతన మెఱిఁగింతు శమదమంబులు నంహో
వంతు శుభవంతుఁ జేయవు, కంతునిగురుభక్తి ముక్తిఁ గలిగించుగతిన్. 54

సీ హరికి సర్వముఁ బ్రాణ మర్పితంబుగఁ జేయు, వానికైవల్య మెవ్వానికి లేదు
వనజలోచనుభక్తవరుల సేవించిన, వానికైవల్య మెవ్వానికి లేదు
వైకుంఠనిర్మలవ్రతపరుం డైనట్టి, వానికైవల్య మెవ్వానికి లేదు
సరసిజోదరుకథాశ్రవణలోలుం డైన, వానికైవల్య మెవ్వానికి లేదు

తే. లేదు దపముల బ్రహ్మచర్యాదినియతి, శమదమాదుల సత్యశౌచముల దాన
ధర్మముఖముల సుస్థిరస్థాన మైన, వైష్ణవజ్ఞానజనితనిర్వాణపదము. 55

తే. అరయ నెన్నఁడుఁ జేటు లేనట్టిముక్తి, వర్త్మమీలోకమందు నెవ్వారికిఁ గలదు
సాధులును బుణ్యశీలురు సజ్జనులును, హరిపరాయణతత్పరు లయినఁ గాక.

క. అరుదుగ నరహరిభక్తిం, బొరయని యాపురుషుసుకృతపుంజంబులు వే
మఱుఁ బుణ్యుఁ జేయ నేరవు, నరవర మధుఘటముఁ బెక్కునదులుం బోలెన్.

చ. సతతముఁ గృష్ణపాదజలజంబులయందు మనంబు నిల్పుసు
వ్రతులుఁ దదీయశుద్ధగుణరాగులుఁ గాలునియుగ్రపాశసం
హతుల ధరించుతత్సుభటకౌఘములం గలలోనఁ గాన రే
గతులను దుష్టకర్ములు గైకొని వారలఁ జెంద నేర్చునే, 58

వ. కావున నీయర్థంబునకుం బురాతనం బగునొక్కయితిహాసంబు గల దది విష్ణు
దూతయమదూతసంవాదం బనంబడు దాని నెఱింగింతు నాకర్ణింపుము. 59

---

1. తాలిమి. కతమునఁ దత్త్వంబుకొఱకుఁ గల్పించుఁ జూ.

—•• అజామిళోపాఖ్యానము. ••—

సీ. నరనాథ వినుము క । న్యాకుబ్జపురమునఁ, గలఁడు బ్రాహ్మణుఁ డజా । మిళుఁ డనంగఁ
పాతకుం డతులని । ర్భాగ్యుం డవజ్ఞుండు, నష్టసదాచారి । నష్టరతుఁడు
జూదంబులందు దు । ర్వాదంబులందును, శౌర్యంబునందు మా । త్సర్యమునఁ గలిగి
తొత్తు నాత్మపత్నిగా । మత్తుఁడై వరియించి, కొడుకులఁ బదుగురఁ । బడసి చాల
ఆ. మోహజలధిలోన । మునిఁగి ముచ్చట దీర, బాలలాలనాది । లీలఁ దగిలి
పెద్దకాల మతఁడు । పెంపార సుఖియించి, [1]ఫలిత మెల్ల వదలి । పతితుఁ డయ్యె.
సీ. నిర్మలంబునఁ జాల । నెఱయు చిత్తం బన, నల్లని వెండ్రుకల్ । తెల్ల నయ్యెఁ
దగుమోహపాశబం । ధంబు జాఱినమాడ్కిఁ, బొదలినయంగముల్ । వదలి వ్రేలె
నింద్రియంబులకోర్కు । లీక నొల్లనుభంగి, నడుగక తలచాల । వడఁకఁ జొచ్చెఁ
దష్కరంబు ప్రాయంబుఁ । దగిలిపోయినమాడ్కి, లోచనంబులచూడ్కి । నీచ మయ్యె
ఆ. వగరు పుట్టెనంత । నెగలె దంతంబులు, ముక్కుసయును దగ్గుఁ । బిక్కటిల్లె
శిరసు నొవ్వఁ దొడఁగెఁ । జెదరె మానం బంతఁ, గడిఁదియైనముప్పు । కాలమందు.
ఆ. ఎనయ నతని కెనుబ । దేనిమిదివర్షంబు, లంత నగుగుటయును । భ్రాంతుఁ డగుచుఁ
గోరి పిన్నకొడుకు । నారాయణాఖ్యుండు, బాలుఁ డగుట మిగుల । భక్తిఁ జేసి.
క. తనసతియుఁ దానుఁ గూరిమి, మనమునఁ బెనఁగొనఁగ నక్కు । మారుని ననిశం
బును ముద్దుసేయుచుండెను, జనవర వాత్సల్య మాత్మ । సందడిగొనఁగన్. 63
క. బాలుని [2]ముగ్ధవచోబుజు, పాలుని నిజజనకబంధు । పరిణామకళా
శీలుని లోలతఁ గనుఁగొని, యాలరి బ్రాహ్మణుఁడు నంది । తాత్ముం డగుచున్. 64
క. అత్యంతపానభోజన కృత్యంబులఁ బొత్తు [3]గలిగి । క్రీడలఁ దత్సాం
గత్యంబు వదల కాగత, మృత్యువుఁ గన నేరఁ డయ్యె । మిక్కిలిజడుఁడై. 65
తే. తెలియకీరీతి నతఁడు వ । ర్తించుచుండ, భయదమగుమృత్యుకాలంబు । ప్రాప్తమైన
భూరివాత్సల్యవృత్తి నప్పుత్త్రుఁ [4]దలఁచి, యాత్మఁ బ్రలపించె నారాయ । ణాయటంచు.
వ. అప్పుడు. 67
క. కింకరుల ధర్మరాజవ, శంకరుల దురంతపంక । సమధికజననా
శంకరుల సకలలోకభ, యంకరులం గనియె నింద్రి । యాకులుఁ డగుచున్. 68
క. ఘాతుకుల దండదండిత, పాతకుల మహోగ్రకర్మ । భరనిష్కరుణా
జాతకులఁ బ్రేతనాయక, దూతకసంతతుల నతఁడు । దూరమునందున్. 69
మ. కసిమెర్ బ్రాహ్మణుఁ డంత్యకాలమున వీఁకన్ రోషవిఖ్యాతులన్
ఘనపీనోష్ఠవికారవక్త్ర విలస । ద్గర్వోత్కటోపేతులన్
జనసంత్రాసకరోద్యతాయతసుపా । శశ్రేణికాహేతులన్

1. 'బలిత మెల్ల వదలి పతితుఁ డయ్యె. 2. నర్ధవచోబుజు. 3. గలసి. 4. గూర్చి, యడరి పల
వించు నారాయణాహ్వయునిని' వ్రా. ప్ర.

హననవ్యాప్తివిభీతులన్ ముగుర నాత్మానేతలన్ దూతలన్ 70

వ. [1]ఇట్లతివికృతతుండగండాభోగవిభాగవిషమవివృత్తనేత్రులు నతిపుష్టనిష్ఠురతనుయష్టిసంవేష్టితమహోర్ధ్వరోములు నభ్యస్త సమస్త జీవాపహరణకరణప్రశస్త హస్తవిన్యస్తపాశధారులు నగుయమభటుల ముగ్గురం గనుంగొని యజామిళుండు వికలేంద్రియుండు వికంపితప్రాణుండును వికృతలోచనుండును విహ్వలాత్ముండును నై 71

వ. దూరమున నాడు బాలుఁడు, బోరనఁ దనచిత్తసీమఁ బొడగట్టిన నో
నారాయణ నారాయణ, నారాయణ యనుచు నాత్మనందను నొడివెన్ 72

చ. మరణపువేళ నద్దనుజమర్దనుసంస్మరణంబు సేయఁ ద
త్పరిసరవర్తు లాత్మపరిపాలకునామము నాలకించి ని
ష్ఠురగతి నేఁగుదెంచి పొడసూపి యదల్చిరి కాలుబాసులన్
ఖరతరభాషులన్ వికటకల్పితవేషుల దీర్ఘఘోషులన్. 73

క. దాసీభర్త నజామిళు, భూసురుఁ దత్తనువువలనఁ బోరన వెలికిం
దీసినయమభటులను బోఁ, ద్రోసి శ్రీవరునిదూతలు కడిమిన్. 74

విష్ణుదూతయమదూతలసంవాదము.

వ. ఇట్లు విష్ణుదూతలవలన నిర్ధూతప్రయత్నులై యమదూత లిట్లనిరి. 75

క. ఎవ్వరివారలు మీరో, జివ్వకుఁ గత మేమి యిట్లు చిక్కినవానిం
గ్రొవ్వున విడిపించితి రిఁక, నవ్వులకో జమునిశాసనంబులు జగతిన్. 76

వ. అదియునుం గాక. 77

సీ: ఎవ్వరు మీ రయ్య యీభవ్యరూపముల్, కన్నుల కద్భుతక్రమ మొనర్చె
[2]దివిజులో భువిజులో దేవతాప్రవరులో, సిద్ధులో, సాధ్యులో చెప్పరయ్య
దళితపాండురపద్మదళదీర్ఘనేత్రులు, వరపీతకౌశేయవాసు లరయ
గండమండలనటత్కుండలద్వయులును, బటుకిరీటప్రభాభాసితులును
తే. భూరిపుష్కరమాలికాచారువక్షు, లమితకోమలనవయౌవనాధికులును
బాహుకేయూరమణిగణభ్రాజమాన,ఘనచతుర్భుజులభ్రసంకాశరుచులు. 78

క. ధనువులు నిషంగచయములుఁ, గనదంబుజశంఖచక్రఖడ్గగదాసా
ధనములు ధరియించిన మీ,తనువులు లోకముల కద్భుతం బొనరించెన్. 79

క. శాంతంబు లయిన మీతను, కాంతులు జగములను దిశలఁ గలిగినబహుళ
ధ్వాంతములఁ బాపఁ జాలుచు, సంతస మొనరించె నిపుడు సర్వాత్మక మై.

వ. ఇట్లఖిలలోకానందకరకమ్రాకారులు నఖిలవిభ్రాజమాన తేజోదుర్నిరీక్ష్యమానులును నిఖిలధర్మపాలురును నగుమీరు ధర్మపాలపరిచారుల మమ్ము నడ్డపెట్టం గతం బేమి యనిన (వారు ధర్మరాజానుచరులు గాఁ దమతలంపున) మందస్మిత

1. ఇట్లతివికృతాకారులఁ గాలకింకరులం గనుంగొని. 2. దివ్యోపదివ్యులో.

కందళితముఖారవిందు లయి గోవిందునికిం దువమందిరంబు(కావలి)వారలు వారి వాహాగంభీరనిర్ఘోషపరిపోషణంబు లైనవిశేషభాషణంబుల నిట్లనిరి. 81

ఉ. మీరు పరేతనాయకుని ¦ మేటిమిదూత లకేనిఁ బల్కుఁడా
తోరపుఁబుణ్యలక్షణము ¦ దుష్కృతభావము దండకృత్యముం
బిరముతోడ నీతని క ¦ భీష్టనివాసముఁ బూని దండ్యు లె
వ్వారలొ సర్వభూతములొ ¦ [1]వారక కొందఱుపాపకర్ములో. 82

వ. అనిన యమభటు లిట్లనిరి. 83

క. వేదప్రణిహితమే యను,మోదంబుగ ధర్మ మయ్యె ¦ మున్ను తదన్యం
బేది యగు నది యధర్మం, బాదియు హరిరూపు వేద ¦ మని వినుకతనన్. 84

సీ. ఎవ్వనిచేఁ దన ¦ యిర వొందు త్రిగుణస్వ,భావ మైనట్టి యీ ¦ ప్రాణిచయము
లనుగుణనామ క్రి ¦ యారూపములచేత, నేర్పడుగతిఁ దాన ¦ యెఱుఁగఁబడును
సూర్యుం డనలంబు ¦ నాకాశమును బ్రభం,జనుఁడు గోచయమును ¦ శశధరుండు
సంధ్యలు దినములు ¦ శర్వరీచయములుఁ, గాలంబు వసుమతీ ¦ జలములును

తే. దేహధారికి సాక్షు లై ¦ తెలుపుచుండు, దండనస్థానవిధము స¦ద్ధర్మగతియుఁ
దగులుమీఱి క్రమానురో¦ధనముసేసి, యఖిలకర్ములు దండార్హు ¦ లరయ నెప్పుడు.

తే. కోరికర్మంబునడిపెడు ¦ వారి కెల్లఁ, గలితశుభములు నశుభముల్ ¦ గలుగుచుండు
నరయఁగా దేహి గుణసంగి ¦ యైనయపుడె, పూని కర్మంబు సేయక ¦ మానరాదు.

క. ప్రకృతమునఁ దా నొనర్చిన,సుకృతము దుష్కృతము నెంత ¦ చూడఁగ నంతే
[2]వికృతి గని యనుభవించును, నకృతమతిం దత్ఫలంబు ¦ నతినిపుణుం డై. 87

వ. మఱియు పనుంతు జన్మంబు శాంతఘోరమూఢగుణంబులచేత నైనను (సుఖదుఃఖగుణంబులచేత నైనను) ధార్మికాదిగుణంబులచేత నైనను సకలభూతంబులుఁ ద్వైవిధ్యంబు నే ప్రకారంబునం బొందు నా ప్రకారంబున జన్మాంతరంబునం బొందుచుండు దేవుం డైనయముండు సర్వజీవాంతర్యామి యై ధర్మాధర్మయుక్తం బైనపూర్వరూపంబుల [3]విశేషరూపంబులచేతం జూచుచుండి వాని కనురూపంబులఁ జింతించుచుండు నవిద్యోపాధి జీవుండు తమోగుణయుక్తుం డై ప్రాచీన కర్మంబులచేత నేర్పడినవర్తమానదేహంబు నే ననితలంచుచుండి నష్టజన్మస్మృతి గలవాఁ డై పూర్వాపరంబు లెఱుంగలేకుండు మఱియుఁ గర్మేంద్రియంబులచేతఁ గర్మంబులం జేయుచుండు జ్ఞానేంద్రియంబులచేతఁ దమోవిషయంబు లైన శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబుల నెఱుంగుచుండు పదియాఱవది యైనమనంబుతోఁ గూడి పదియేడవవాఁ డగుచుండు షోడశోపాధ్యంతర్గతుం డై యొక్కరుండ యైన జీవుండు సర్వేంద్రియవిషయప్రతిసంధానంబుకొఱకు జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియ మనోవిషయంబులఁ బొందుచుండు షోడశకళలు గలిగి లింగశరీరం బనం బరఁగి

1. వారక కొందఱు. 2. వికృతగతి ననుభ. 3. మనస్సుచేతం జూచుచుండి.

గుణత్రయకార్యం బనునిమిత్తంబున హర్షశోకభయంబుల నిచ్చుచున్నసంసారంబు ధరియించుచుండు విజితషడ్వర్గుం డైనదేహి కర్మంబు లొల్లక బుద్ధి నెఱింగియు వినియుఁ గర్మంబులు సేయుచుండి తనసంచారికర్మంబునం జుట్టుకొన్నపసిరికాయపురువునుంబోలె నిర్గమోపాయం బెఱుంగక నాశంబు నొందుచుండు వర్తమానవసంతాదికాలంబు భూతభావివసంతాదికాలయోగ్యం బైనపుష్పఫలాదులు తత్కాలజ్ఞాపకంబు నెట్లు సేయు నట్లు భూతభావిజన్మంబులకు ధర్మాధర్మంబులు నిదర్శనంబులు సేయుచుండు నొక్కనరుండు నొకక్షణంబును గర్మంబు సేయ కుండువాఁడు లేఁడు పూర్వసంస్కారంబులం గలగుణంబులచేతఁ బురుషుం డవశుండు గావున బలిమిఁ గర్మంబు సేయింపం బడుచుండు నవ్యక్తనిమిత్తంబు నొంది తదనురూపంబు లైనస్థూలసూక్ష్మశరీరంబులు మాతాపితృసదృశంబు లగుచుండు నిట్టివిపర్యయంబు పురుషునికిఁ బ్రకృతిసంగమంబునం గలుగుచుండు నాప్రకృతి పురాణపురుషుం డైనయప్పరమేశ్వరుని సేవించినం దలంగుచుండు. 88

సీ. కావున నితఁడు సత్కర్మవర్తనమున, భూదేవకులమునఁ ♦ బుట్టినాఁడు
దాంతుఁ డై శాంతుఁ డై ♦ ధర్మసంశీలుఁ డై, సకలవేదంబులఁ ♦ జదివినాఁడు
అనయంబు గురువుల ♦ నతిథులఁ బెద్దలఁ, జేరి శుశ్రూషలఁ ♦ జేసినాఁడు
సర్వభూతములకు ♦ సమబుద్ధి యై చాల, బహుమంత్రసిద్ధులఁ ♦ బడసినాఁడు
తే. సత్యభాషణనియమంబు ♦ జరపినాఁడు, నిత్యనైమిత్తికాదుల ♦ నెరపినాఁడు
దండిలోభాదిగుణములఁ ♦ దరపినాఁడు, మంచిగుణములుదనయందు ♦ మరపినాఁడు.

క. సతతాచారసమంచితమతి యై సుజ్ఞానమునకు ♦ మరగెడుతఱి నా
యతగతి నాతని కంగజమత మై నవయౌవనాగమం బెసఁగెన్. 90

సీ. కడకంట యౌవన ♦ గర్వంబు వొడగట్టె, మదిలోన నుద్రేక ♦ మదము దొట్టెఁ
గడు హేనఁ గామవి ♦ కారంబు దలచూపె, ముఖమునఁ జిఱునవ్వు ♦ మొలకలెత్తె
నతిపుష్టి నిష్ఠురం ♦ బయ్యె దేహం బెల్లఁ, గుచభారమున నెఱ ♦ కప్పు మెఱసెఁ
గటిభారమున నూరు ♦ కాండముల్ జిగిమీఱె, బాహుశాఖలు దీర్ఘ ♦ భంగిఁ దోఁచె
ఆ. నురము విపుల మయ్యె ♦ నుల్లసద్వరకాంతి, పూరమంగకమునఁ ♦ బొందుపడియె
భూరితేజుఁ డయిన ♦ భూసురాన్వయునకు, నభినవైక యౌవ ♦ నాగమమున. 91

క. హృదయమున బోడముయౌవనమదము వెలిం దోఁచుభంగి ♦ మానితరుచిఁ ద
ద్వదనమున నూఁగుమీసలు, వొదలుచుఁ గప్పడరి చూడఁ ♦ బొంకం బయ్యెన్.

వ. మఱియును. 93

క. తమ్మివిరిమీఁద వ్రాలిన తుమ్మెదపంక్తియునుబోలెఁ ♦ దోరపులీలం
గ్రమ్మకొనివిప్రతనయుని, నెమ్మొగమునఁ గానఁబడియె ♦ నెఱిమీసంబుల్.

వ. అంత ననంగబ్రహ్మతంత్రంబునకు వసంతుండొనర్చునంకురార్పణారంభంబును

బోలె లలితకిసలయవిసరప్రసారభాసురబహుపాదపాదిపురోపవనపవనజవనప్రభా
వపరికంపితవిటవిటీజనహృదయప్రఫుల్ల పల్లవభల్లంబును ననూనప్రసూననిర్భర
గర్భావిర్భూతసురభిపరాగపటలపటఘటితనభోమండలంబును నమందనిష్యంద
మరందబిందుసందోహకందళితచిత్తమత్తమధుపసంకులఝుంకారముఖరిత సకలది
శావలయంబును నిరంతరధారాళరసభరితపరిపక్వఫలానుభవప్రభవసమ్మోద వాద
శుకప్రముఖపతంగకోలాహలంబును నై మధుమాసంబు సర్వజనమనోహరం
బును నై నిఖిలవనపాదపంబుల నలంకరించె నయ్యవసరంబున నజామిళుండు
పితృనిర్దేశంబునం గుశసమిత్పుష్పఫలార్థంబు వనంబున కరిగి తిరిగి వచ్చుసమ
యంబున నొక్కలతాభవనంబున. 95

క. బద్ధానురాగ యై స్మర, యుద్ధంబున కలరుబుద్ధి నురుకామకళా
సిద్ధ యగువృషలితోఁ బ్రియ, వృద్ధిం దగఁ గూడి యున్న విటునొరుఁ గాంచెన్.

క. భటునిఁ రతిశాస్త్రకళా, ర్భటునిఁ వరయౌవనానుభవమదవిభవో
ద్భటునిఁ సురతేచ్ఛాసం, ఘటునిఁ విగతాంబరోరుకటునిన్ విటునిన్. 97

శా. హాలాఘూర్ణితనేత్రతో మదనతంత్రారంభసంరంభతో
[1]ఖేలాపాలనయోగ్యభూవిభవతోఁ గీర్ణాలకాజాలతో
హేలాలింగనభంగివేపనతితో నిచ్ఛావతీ[2]మూర్తితోఁ
గేళిం దేలుచు నున్నవానిఁ గనెఁ బుంఖీభూతరోమాంచుఁ డై. 98

క. [3]కలికి పరుమదనకదనపుఁ, బలుకులకలకలము బెడఁగువడుమేఖలము
వ్వాలరవళిఁ దగిలి [4]గతిగొనఁ, గలకంఠి రతంబు సలుపుగమకముఁ గనియెన్.

క. [5]కవకవ నై పదనూపుర, రవరవ లాగుబ్బుకొన్న రతిపతిగతులం
జివచివ నై విటుచెయ్యుల, రవళిఁ రతిసల్పురతుల రవరవ గనియెన్. 100

చ. కురు లళికంబుపై నెగయఁ గ్రొమ్మడి వీడఁగ గుబ్బదోయిపై
సరములు చౌకళింపఁ గటిసంగతి మేఖల తాళగింప స
త్కరవరకంకణావళులు గర్జిలఁ గా నసియాడ మీఁదు గా
మరునివినోదముల్ సలిపె మానిని యౌవనగర్వరేఖతోన్. 101

క. మవ్వపుసుకుమారాంగిని, జవ్వని, నుపగూహనాదిసముచితరతులన్
నివ్వటిలుదానిఁ గని మది, నువ్విళ్ళూరంగ మన్మథోద్దీపనుఁ డై. 102

తరలము. బహుళదృక్పరిపాకమోహనిబద్ధుఁ డౌచు మనంబులో
సహజకర్మము వేదశాస్త్రము సాత్త్వికంబుఁ దలంచి త
న్నిహితచిత్తము పట్టి పట్టఁగ నేరఁ డయ్యె సదా మనో
గహనమందు మరుండు పావకుఁ డై వడిం జరియింపఁగాన్. 103

---

1. ఖేలాపాటవకోటరీవిభవతో. 2. మూర్ధ్నితో, 3. కలికివగ మదన. 4. గరిగొన; రతిగొన.
5. కవకవ లై ...రవరవ లై గుబ్బగొన్న.

శా. ఆలీలావతిగండపాళికలపై హాసప్రసాదంబుపై
నాలోలాలకపంక్తిపై నళికపై నాకర్ణదృగ్భాతిపై
హేలాపాదికుచద్వయోరుకటిపై నిచ్చల్ పిసాళింపఁగా
జాలిం బొందుచు నాత్మఁ గుందుచు మనోజాతానలోపేతుఁడై. 104

తే. మఱి కులాచారవర్తన [1]మాలుచేసి, పరఁగుపితృధనములు దానిపాలు చేసి
సాధులక్షణగుణవృత్తిఁ జాలుచేసి, లోలలోచనపసఁ జెంది లోలుఁ డయ్యె.

క. శ్యామఁ గుసుమాస్త్రఖేలన, కామఁ గులస్త్రీలలామఁ గమనీయగుణ
స్తోమ నిజభామ నొల్లక, [2]ధామమున నటించెఁ గ్రించుదన మెదఁ బొడమన్.

ఉ. బంధులఁ దిట్టి సజ్జనుల బాధలఁ బెట్టి యనాథకోటిఁ బెం
బందెలు సుట్టి యీరములు వట్టి పథంబులు గొట్టి దిట్టయై
నిందల కోర్చి సాధులకు నిందితుఁడై గడియించువిత్తమా
సుందరి కిచ్చి మచ్చికలు సొంపెదఁ గూర్చి వసించెఁ దత్కృపన్. 107

సీ. సముచితశ్రుతిచర్చఁ జర్చింప నొల్లక, సతికుచద్వయచర్చఁ జర్చసేయు
దర్కకర్కశపాకతర్కంబు గాదని, కలికితోఁ బ్రణయతర్కంబు సేయు
స్మృతిపదవాక్యసంగతి గాక తత్సతి,పదవాక్యసంగతి పరఁగఁ జేయు
నాటకాలంకారనైపుణం బుడిగి త,న్నాటకాలంకారపాటిఁ దిరుగుఁ

తే. బరఁగఁ జిరకాలమీరీతిఁ బాపనియతి, రమణదాసీకుటుంబభారము వహించి
యదికుటుంబినిగాఁగఁ బాపాత్ముఁ డగుచు,నశుచియును దుష్టవర్తనుఁడై మెలంగె.

క. అటు గాన పాపకర్ముని, గుటిలుని సుజనార్తు ధూర్తుఁ గ్రూరుని నేమా
వటమునఁ గొని యేఁగెద మం,తట దండమువలన నితఁడు ధన్యత నొందున్.

వ. ఇట్లు వలుకుచున్న యమదూతల వారించి నయకోవిదులైన భగవద్దూత లి ట్లనిరి.

క. అవురా [3]ధర్మవివేక, ప్రవరులపస గానఁబడియెఁ బాపము పుణ్యో
ద్భవుల యదండ్యులదండన, వివరం బొనరింపఁబడియె [4]విధి యెఱుఁగమిచేన్.

చ. సములును సాధులున్ విహితశాసనులున్ సుదయాళురున్ శుభో
త్తములును నైన యట్టితలిదండ్రులు బిడ్డల కెగ్గు సేయుచోఁ
గ్రమ మఱి వార లెవ్వరికిఁ గైకొని కుయ్యిడఁ జాలువారు సం
భ్రమమతి మీ మనంబులఁ దిరంబుగఁ జర్చ యొనర్చి చూడుఁడా. 112

ఆ. ఎఱుక గలుగునాతఁ డేది యొనర్చిన, నది యొనర్తు రితరు లైనవార
లతఁడు సత్య మిట్టి దనెనేని లోకంబుఁ, దత్ప్రవర్తనమునఁ దగిలియుండు.

ఆ. నెమ్మిఁ దొడలమీఁద నిద్రించుచెలికాని, నమ్మఁదగినవాఁడు నయము విడిచి
ద్రోహబుద్ధిఁ జంపఁ దొడరునే యెం డైనఁ, బ్రీతి లేక ధర్మదూతలార. 114

---

1. 'మాటుసేసి' అ. ప్ర. 2. ధామంబు నడంచు క్రించు. 3. ధర్మవిలోక ప్రవరులపస గానఁ, 4. వృథ యగు సేఁతన్.

ఆ. చిత్త మెల్ల నిచ్చి ॥ చెలితనంబున వచ్చి, నచ్చి కలయ మెచ్చి ॥ నమ్ము వానిఁ
గరుణ గలుగువాఁడు ॥ కడుసౌమ్యుఁ డగువాఁడు, చింతసేయ కెట్లు ॥ సెఱుప నేర్చు

వ. అదియునుం గాక. 116

ఉ. ఈతఁడు కోటిసంఖ్యలకు ॥ నెక్కుడుపుట్టువులందుఁ జెంది యా
యాతము లైనపాపనివ ॥ హంబుల నన్నిటిఁ బాఱఁ దోలి ప్ర
[1]ఖ్యాతమతిన్ మహామరణ ॥ కాలమునన్ హరిపుణ్యనామసం
భూతసుధామయాద్భుతవి ॥ భూతికరాక్షరసంగ్రహంబునన్. 117

సీ. బ్రహ్మహత్యానేక ॥ పాపాటవుల కగ్ని, కీలలు హరినామ ॥ కీర్తనములు
గురుతల్ప ॥ కల్మష ॥ క్రూరసర్పములకుఁ, గేకులు హరినామ ॥ కీర్తనములు
తపనీయచౌర్యాఘ ॥ తమసంబునకు సూర్య, కిరణముల్ హరినామ ॥ కీర్తనములు
మధుపానకిల్బిష ॥ మదనాగసమితికిఁ గేసరుల్ హరినామ ॥ కీర్తనములు

తే. మహితయోగ ప్రగనిత్యస ॥ మాధివిధుల, నలరు బహ్మాదిసురులకు ॥ నందరాని
భూరినిర్వాణసామ్రాజ్య ॥ భోగభాగ్య, శైలనంబులు హరినామ ॥ కీర్తనములు. 118

సీ. ముక్తికాంతైకాంత ॥ మోహనకృత్యముల్, గేలిమై హరినామ ॥ కీర్తనములు
సత్యలోకానంద ॥ సౌభాగ్యయుక్తముల్, గేలిమై హరినామ ॥ కీర్తనములు
మహితనిర్వాణసా ॥ మ్రాజ్యాభిషిక్తముల్, గేలిమై హరినామ ॥ కీర్తనములు
బహుకాలజనితత ॥ పఃఫలసారముల్. గేలిమై హరినామ ॥ కీర్తనములు

తే. పుణ్యమూలంబు లనపాయ ॥ పోషకంబు, లభిమతార్థంబు లజ్ఞాన ॥ హారణకరము
లాగమాంతోపలబ్ధంబు ॥ లమృతసేవ, లార్తశుభములు హరినామ ॥ కీర్తనములు.

క. కామంబు పుణ్యమార్గ, క్షేమంబు మునీంద్రసాంద్ర ॥ చేతస్సురసీ
ధామంబు విష్ణునిర్మల, నామంబుఁ దలంచువాఁడు ॥ నాథుఁడు కాఁడే. 120

క. డెందంబు పుత్త్రువలనం, జెందిన దని తలఁప వలదు ॥ శ్రీపతిపేరే
చందముఁ బలుకఁగలిగిన, నందకధరుఁ డందుఁ గలఁడు ॥ నాథుం డగుచున్.

ఆ. బిడ్డపేరు వెట్టి ॥ పిలుచుట విశ్రామ, కేలి నైన మిగులఁ ॥ గేలి నయినఁ
బద్యగద్యగీత ॥ భావార్థములనైనఁ, గమలనయనుఁ దలఁపఁ ॥ గలుషహరము. 122

ఉ. కూలినచోటఁ గొట్టుపడి ॥ కుందినచోట మహాజ్వరాదులం
దేలినచోట సర్పముఖ ॥ పీడల నందినచోట నార్తులై
తూలినచోట విష్ణు భవ ॥ దూరునిఁ బేర్కొని రేని మీఁద న
క్కాలుని [2]యాతనావితతిఁ ॥ గానరు పూనరు దుఃఖభారముల్. 123

సీ. అతిపాపములకుఁ బ్ర ॥ యత్నపూర్వకముగఁ, దనుపాపముల కమి ॥ తంబు గాఁగ
సన్మునివరులచే ॥ [3]సంపాద్య మై యుండు, నిర్మలం బగుపాప ॥ నిష్కృతములు
గ్రమరూపమున నుప ॥ శమనంబు లగుఁ గాని, [4]తత్పాపచయములు ॥ దలఁప లేవు

---

1. ఖ్యాతమునన్. 2. యాతనంబులను. 3. సంపాద్య; సంప్రోక్త. 4. కక్షణంబున నవి తరుపలేవు.

సర్వకర్మంబుల ǂ సంహార మొనరించి, చిత్తంబునకుఁ దత్త్వǂసిద్ధి నొసఁగు
ఆ. ఒనర నీశుసేవ ǂ యోగిమానససరో,వాసుసేవ హేమǂవాసుసేవ
వేదవేద్యుసేవ ǂ వేదాంతవిభుసేవ, పరమపురుషపాదǂపద్మసేవ. 124
క. హరి నెఱుఁగనియాబాలుఁడు, [1]హరిభక్తులతోడఁ గూడిǂహరి యనువాఁడున్
దరియై దోషము లడఁచును, గరువలితో నగ్ని తృణముఁǂగాల్చినభంగిన్. 125
ఉ. ఆరయ వీర్యవంత మగుǂనౌషధ మెట్లు యదృచ్ఛఁ గొన్నఁ ద
ద్వారగుణంబు రోగములఁ ǂ జయ్యనఁ బాపెడుమాడ్కిఁ బుణ్యవి
స్ఫారుని నంబుజోదరునిఁ ǂ బామరుఁ డజ్ఞుఁ డవజ్ఞఁ బల్కినన్
వారక తత్ప్రభావము ధ్రుǂవంబుగ నాత్మగుణంబుఁ జూపదే. 126
క. ధృతి దప్పినతఱిని బురా,కృతమునగాఁ కెట్లు దోఁచుఁ ǂ గేశవుఁడు మదిన్
మితి లేనిజగముఁ దాల్చిన,యతఁ డొక్కని మనములోన ǂ నడఁగెడువాఁడే. 127
మ. నిరతం బై నిరవద్య మై నిఖిలచిǂన్నిర్మాణ మై నిత్య మై
నిరహంకారిగుణాఢ్య మై నియమ మై నిర్దోష మైనట్టిశ్రీ
హరినామస్మరణామృతం బితఁడు ప్రǂత్యక్షంబు సేవించెఁ దా
మరణాంతంబున నిట్టిసజ్జనునిధǂర్మం బేల వ్యర్థం బగున్. 128
వ. అని యిట్లు శ్రీమద్భగవద్దూతలు భాగవతధర్మంబు నిర్ణయించి [2]బ్రాహ్మణుని నతి
ఘోరం బయినయామ్యపాశబంధనిర్ముక్తునిం గావించి [3]యమభటులవలని యుదు
టు వాపి రంత నాయమదూత (లాభగవద్దూతలసంభాషణప్రభావంబునఁ దమ
మనంబుల శాంతి నొంది భగవత్తత్త్వజిజ్ఞాసు లయి) చేయునది లేక(నిరాకృతు
లై) యమలోకంబునకుం జని పితృపతికి సర్వంబును నెఱింగించి రంత. 129
క. అతఁడును బాశచ్యుతుఁ డై, గతభయుఁ డై ప్రకృతి నొంది ǂ కడునుత్సవసం
గతిఁ జూచి మ్రొక్కి మదిలో, నతులితముగ మొదవి పొదలి ǂ హరిదాసులకున్.
ఆ. నిలిచి కేలు మొగిచి ǂ పలుక నుద్యోగించి, చెలఁగు చున్నలోనిǂతలఁపు దెలిసి
చక్రధరునికూర్మిǂసహచరు లరిగి ర,దృశ్యు లగుచు దేవǂదేవుకడకు. 131
క. వేదత్రయసంపాద్యము, మోదంబు గుణాశ్రయంబు ǂ మొగి భగవద్ధ
ర్మాదేశం బగుతద్భట,వాదంబు నజామిళుండుǂవదలక వినుచున్. 132
క. శ్రీమన్నారాయణపద,తామరసధ్యానసలిలǂధౌతమహాఘ
స్తోముం డై సద్భక్తికి, ధామం బగుచుండెఁ దెలిసి ǂ తత్క్షణమాత్రన్. 133
క. బరవసమున నరికట్టిన, దురితంబుల దలఁచితలఁచి ǂ [4]తుదిఁ దాపమునన్
హరి నీశు నాశ్రయించుచుఁ, బరితాపము నొంది పలికెǂ బ్రాహ్మణుఁ డంతన్.
సీ. వృషలియం దనురాగǂవృద్ధి బిడ్డలఁ గనిఁ గులము గోదావరిǂఁగూలద్రోచి

---

1. హరిభక్తుఁడా భక్తితోడహరి యన రెండున్. 2. యీయర్థంబున నీగాథ సంశయంబుగలదేని మీరాజు నడుగఁ బొమ్మని పలికి బ్రాహ్మ. 3. మృత్యువువలని బెదరు వాపి. 4. దురు పెల్లొదవన్,

రచ్చల కెక్కి పెక్కు రజ్జులచేతల సరి, వారిలోపలఁ దలసంపు చేసి
కట్టిఁడిముదుక నై కర్మబంధంబుల, పుట్టనై నిందలపోవ నగుచుఁ
దరుణులరోఁతలఁ ద్రవ్వి భోగించిన, కఁదినాజన్మంబు గాలి పోయెఁ

ఆ. చదువు చట్టుపడియె శాస్త్రంబు మన్నయ్యె, బుద్ధి పురువుమేసెఁ బుణ్యమడఁగె
నీతి మట్టుపడియె నిర్మలజ్ఞానంబు, [1]ముట్ట నుడిగె బోధ మూరిఁ బోయె.

క. చిక్కని చక్కని చన్నుల, మక్కువ యిల్లాలి విడిచి మాయలు గలయా
వెక్కసపుమద్యపానపు, డొక్కపసం దగిలి దుర్వ్రతుఁడ నై చెడితిన్. 136

ఉ. అక్కట ఘోరదుష్కృతమహానలకీలలు నన్ను ముట్టి పె
రుక్కడఁగింప కిట్లు ధృతి నుండఁగ నిచ్చె నహో దురాత్మునిన్
గ్రక్కునఁ దల్లిదండ్రుల నకల్మషచిత్తులఁ బెద్దలన్ మతే
దిక్కునుఁ లేనివారిఁ బలు[2]త్రిక్కులఁ బెట్టుచుఁ బాఱఁ దోలితిన్. 137

క. అకృతజ్ఞుఁడ నై విడిచితిఁ, బ్రకృతిం గలబంధువులను బాల్యమునను దు
ర్వికృతిఁ బడ కుండఁ బెంచిన, సుకృతుల మజ్జనకవరుల శోభనకరులన్. 138

వ. అప్పుడు. 139

ఆ. పెక్కుపాతకముల భృశదారుణం బైన దొడ్డనరకమందుఁ బడ్డ నన్ను
నాశదకులకుఁ జూపి యరికట్టి రక్షించి, రిట్టిధర్మపురుషు లెందువారొ. 140

శా. చోద్యం బై కలవోలె నీక్షణమునం జూడంగఁ బ్రత్యక్ష మై
వేద్యం బయ్యెను నన్ను నీడ్చినమహావీరుల్ భృశోదగ్రులా
యుద్యోగంబులవారు పాశధరు లీయుత్సాహముల్ మాని సం
పాద్యానేకవికారరూపకుటిలప్రఖ్యాతు లెం దేగిరో. 141

ఉ. దారుణపాశబంధనవిధానములన్ నరకార్ణవంబులోఁ
గూరినవాని నన్నుఁ జెడకుండ నొనర్చినపుణ్యమూర్తు లం
భోరుహనేత్రు లుజ్జ్వలనభోమణితేజులు లోచనోత్సవుల్
చారుదయాసమంచితవిచారులు నల్వురు నెందుఁ బోయిరో. 142

మ. నను రక్షించినపుణ్యవంతులు కనన్నాళీకపత్త్రాక్షు లం
జనసంకాశులు శంఖచక్రధరు లాజానూరుబాహుల్ స్మితా
నను లాలంబితకర్ణవేష్టనసువర్ణచ్ఛాయదివ్యాంబరుల్
ఘనకారుణ్యరసైకపూర్ణులు సమగ్రస్ఫూర్తి నెం దేగిరో. 143

వ. పాతకుండ నగునాకు నవ్విబుధోత్తమదర్శనంబు పురాకృతంబు లగుపుణ్య(విశే
షం)బులం గాని దొరక నేరదు తత్సందర్శనం బాత్మకు నతిసుప్రసన్నం బయి
యొప్పె నట్లుగా కుండెనేనిఁ గలుషవర్తనంబున వృషలీభర్తనై యుండి మృతిఁ

2. ముట్ట కురిఁగె. 2. దీకులు.

బొందు చున్ననాదుజిహ్వకు శ్రీమన్నారాయణనామగ్రహణంబు సంభవింప
నేరదు మఱియును. 144

ఆ. పాతకుండ జడుఁడ బ్రహ్మఘాతుకుఁడను, మానలోభమోహమత్సరుండ
నాకు నెట్లు దొరసె నారాయణునిదివ్య,నామవిమలకీర్తనంబు మదికి. 145

సీ. దారుణమోహాంధకారపూరితుఁడను, హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె
పంచమహాతీవ్రపాతకోపేతుఁడ, హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె
కౌటిల్యకితవవికారపారీణుండ, హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె
యఖిలదుఃఖైకఘోరార్ణవమగ్నుండ, హరివిస్మయస్మరణార్హమతినె

తే. నిందలకు నెల్ల నెలవైననిర్గుణుండ, మందభాగ్యుండ నేనెడమనుపిదారి
దివ్యగుణనామకీర్తనతెఱఁగ దేడఁ,బూర్వసుకృతంబుగ కెట్లుపొందఁగలుగు.

వ. అని వితర్కించి. 147

మ. యతచిత్తేంద్రియమారుతుండు నగుచున్ యత్నంబొనర్పన్ హరి
వ్రతసంపత్తికి బుణ్యవృత్తికిఁ జిదానందోన్ముఖాసక్తికిన్
యుతనిర్వాణపదానురక్తికి సుఖోద్యోగక్రియాశక్తికిన్
ధృతిలబ్ధోత్తమముక్తికిన్ సకలధాత్రీధుర్యసద్భక్తికిన్. 148

క. విడిచితి భవబంధంబుల, [1]నడఁచితి మాయావిమోహమైనతమంబు
న్నొడిచితి నరివర్గంబుల, గడచితి నాజన్మదుఃఖకర్మార్ణవమున్. 149

క. యోషిద్రూపంబున నను, [2]నేషణముఖగహ్వరమున నెగమ్రింగి కడున్
ద్వేషమున గోతి సేసిన, దోషద యగునాత్మమాయఁ దొలఁగం గంటిన్. 150

వ. అని యిట్లు వైష్ణవజ్ఞానదీపంబాత్మస్నేహంబునందోఁచిన నాబ్రాహ్మణుండు. 151

మ. భగవద్ధర్మపరాయణోత్తములసంభాషైకమంత్రంబులన్
మిగులన్ జ్ఞానము వుట్ట మోహభవసమ్మిశ్రాత్మబంధంబులం
దెగ ఖండించి సబంధుమిత్రసుతపత్నీమోహవిశ్రాంతుఁడై
జగతీనాథురమేశు కృష్ణుని దయైశ్వర్యంబులం గోరుచున్. 152

క. హరిభక్తులతో మాటలు, ధర నెన్నఁడు జెడనిపుణ్యధనములుమాటల్
వరముక్తికాంత తేటలు, నరిమద్వర్గంబు చొరని యరుదగుకోటల్. 153

సీ. అనుచు నాబ్రాహ్మణుం డతితత్త్వవేదియై, భవబంధములనెల్లఁ బాఱఁద్రోచి
మొనసి గంగాద్వారమున కేఁగి యచ్చటఁ, [3]బ్రబ్బినదేవతాభవనమందు
నాసీనుఁడై యోగమాశ్రయించి చెలంగు, దేహేంద్రియాదులతెరువువలనఁ
దనుఁ బాపుకొని పరతత్త్వంబుతోఁ గూర్చి, మానుగా యోగసమాధిచేత

ఆ. గుణగణంబుఁ బాసి [4]కోమరొప్పినభగవ,దనుభవాత్మయందునాత్మఁ గలిసి

---

1. 'జడిసితి మాయావిమోహాంధసంతమసంబున్' వ్రా.ప్ర. 2. 'నిషణ...మ్రింగుమ బట్టేషమున' 3. [illegible] 4. [illegible] వ్రా.ప్ర.

రమణుఁ దన్ను మొదల | రక్షించినట్టి పూరుషవరులఁ గాంచి | ప్రసంగ మొక్క.

వ. అట్లజామిళుండు యోగమార్గంబున దేహంబు విడిచి పుణ్యశరీరుండై యగ్రభాగంబునం బ్రాగుపలబ్ధులైన మహాపురుషకింకరులం గాంచి సమంచిత[1]రోమాంచితచలచ్ఛటాపింజరితస్వేదబిందుసందోహామితనిష్యందమహానందవల్లికామతల్లికాంకురసంకులపరిశోభితతనుండును హర్షప్రకర్షమాణమానసోద్యోగయోగప్రభావోత్సాహవిస్మయమందస్మితకందళితముఖారవిందకందళితుండును [2]నిఖిలజగజ్జేగీయమానాఖండశుభప్రదశుభాకారసందర్శనసమాసాదితకుతూహలమానసుండును నై ప్రణామం బాచరించుచు భాగీరథీతీరంబునఁ గళేబరంబు విడిచెం గావునఁ దత్‌క్షణంబ హరిపార్శ్వవర్తులైన దాసవరులస్వరూపంబుఁ దాల్చి యావిష్ణుసేవకులతోడం గూడి (దివ్యమణిగణఖచితంబై) సువర్ణ (మయంబైన యసమాన)విమానం బెక్కి సకలమహానందభోగభాగ్యానుభవాకుంఠితంబైన వైకుంఠనగరంబునకు శ్రీమన్నారాయణపదారవిందసేవాచరణపరిణామస్థితికిం జనియె నిట్లు విప్లావితసర్వధర్ముండైన దాసీపతి గర్హితకర్మంబులచేతఁ బతితుండును హతవ్రతుండును నై నరకంబునం గూలుచుండి భగవన్నామగ్రహణంబున సద్యోముక్తుం డయ్యెఁ గావున. 155

క. కర్మంబు లెల్లఁ బాయును, మర్మము దెలుపంగ లేరు | మధురిపుపేరే
పేర్మిఁ బఠించుటకంటెను, దుర్మదమునఁ జిత్త మెన్నిత్రోవలఁ జన్నన్. 156

ఉ. పాండవవంశపావన నృపాలక యీయితిహాస మెవ్వఁడే
నొండొకభక్తిలేక విను | నోర్పు మెయిం బఠియించు నాతఁడు
ద్దండత ముక్తికామినికిఁ | దానకమై దనుజారిలోకమం
దుండు మహావిభూతి యమసూతలచూడ్కికగోచరాకృతిన్. 157

తే. అరయఁ బుత్త్రోపచారిత | మైన విష్ణు,నామ మవసానకాలంబునను భజించి
శార్ఙ్గినిలయంబుఁ జేరె నజామిళుండు, నిట్టిసద్భక్తిఁ బలికిన | నేమి సెప్ప. 158

క. కోరినవారల కెల్లను, జేరువకైవల్యపదము | శ్రీవరుని మదిం
గోరనివారల కెల్లను, దూరము మోక్షాప్తి యెన్నిత్రోవల నైనన్. 159

వ. అనినం బరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె మునీంద్రా యాజ్ఞాభ్రష్టుండై యమధర్మరాజు శ్రీవిష్ణునిర్దేశకులచే విహతులైన భటులచేత వర్ణింపంబడిన నారాయణదేవుని మహానుభావం బాకర్ణించి వారల కే మనియె మఱియు నెన్నఁడేని యమదండంబు విఫలం బై పోయిన తెఱంగు గలదని వినవలయు నీసందేహంబుఁ బాప (మహాత్మ) నీవు దక్కఁ దక్కనవారలు చాల రని తలంచుచున్నవాఁడఁ జిత్తం

1. 'రోమాంచచ్ఛటాజనితస్వేదకణసందోహ. 2 'దళితలోచనోత్సవకరాకారసందర్శమానధారేయుండును నై ప్రణా'. వ్రా. ప్ర.

బును బ్రసాదాయత్తంబుగా భవదీయవచనసుధాధారలం బ్రసాదింప వలయు
ననిన శుకుం డిట్లనియె. 160

క. శ్రీకృష్ణభటులచేత ని, రాకృతులై యామ్యభటులు | యమున కనాత్మ
స్వీకృతవిప్రకథాక్రమ, మాక్రియ మున్ దెలిపి రదియు | నెఱిఁగింతుఁ దగన్.

తే. చేరి [1]త్రైవిశ్వమున మించు | జీవతతికిఁ, గర్మఫలములఁ దెలిపెడు | కారణంబు
లగుచు శిక్షించువార లీ | యవనిమీఁద, దేవ యెందఱు గలరయ్య | తెలియవలయు.

క. దక్షిణదిశాధినాయక, శిక్ష దగం జేయువారు | క్షితిఁ బెక్కండ్రో
నీక్షయమును సాక్షియమును, [2]సాక్షాత్తుగ నెందు రెందు | సంపన్న మగున్.

తే. దట్టమైనట్టి కర్మబంధముల నెల్ల, నాజ్ఞ వెట్టెడువారు పె | క్కైనచోట
నాట శాస్తృత్వ ముపచార | మయ్యెఁ గాదె, శూరులైనట్టి మండలే | శులకుఁ బోలె.

ఉ. కావున నీవ యొక్కఁడవ | కర్తవు మూఁడుజగంబులందు సం
భావితభూతకోటిఁ బరి | పాకవశంబున శిక్ష సేయఁగా
నీవరశాసనం బఖిల | నిర్ణయమై తనరారుచుండు నేఁ
డీవలఁ గ్రమ్మఱింప మఱి | యెవ్వఁడు శక్తుఁడు ధర్మపాలనా. 165

క. చండకరతనయుఁ డొకరుఁడు, దండధరత్వంబు గలదె | తగ జగమున ను
ద్దండధరవృత్తి నొత్తిలి, దండింతువు నిన్ను దండధరుఁ డని పొగడన్. 166

సీ. ఇట్టి నీదండంబు | యీమూఁడుజగములఁ, దెగువమై నేఁడు వ | ర్తిల్లుచుండ
మనుజలోకంబున | మహితాద్భుతాకార, సిద్ధుల మిగులఁ బ్ర | సిద్ధులైన
వారు నల్వురు వేగ | వచ్చి నిర్దేశంబు, భంగించి మమ్మెంత | చెంగఁ ద్రోలి
నీశాసనంబున | నేమీడ్చుకొని వచ్చు, క్రూరాత్మునిఁ బుచ్చు | కొని యదల్చి

తే. పాశబంధంబు లీసునఁ | బట్టి త్రెంచి, బలిమి మిగులంగ మమ్ము ను | బాఱఁ దోలి
యిచ్చఁ జనినారు వారు దా | మెచటివార, లాదరమ్మున మాకు నే | డానతిమ్ము.

వ. అని రని మఱియు శుకుం డిట్లనియె నట్లు దూతలు పరితాపసమేతులై పలికిన
దండధరుండు పుండరీకాక్షుని చరణకమలంబులు దనమానసంబున సన్నిహితంబు
లుగఁ జేసికొని వందనం బాచరించి పరమభక్తిపరుండై వారల కిట్లనియె.

సీ. కలఁడు మదన్యుండు | ఘనుఁ డొక్కఁ[3]డతఁ డెందు, వెలికిఁ గానఁగ రాక | విశ్వమెల్ల
నతిలీనమై మహా | ద్భుతసమగ్రస్ఫూర్తి, నుండును గోకనూ | లున్న భంగి
దామెనఁ బశువులు | దగిలి యుండెడుమాడ్కి, నామసంకీర్తన | స్థేమగతుల
విహరించు నెవ్వఁడు | విలసితమత్ప్రజ, లెవ్వని పదముల | నివ్వటిల్లుఁ

ఆ. గనుట మనుట చనుట | గల్గు నెవ్వనిలీల, లందు లోక మెవని | యందుఁ బొందు
నెన్నఁబడుచుఁ బుడమి | నెవ్వని నామముల్, గర్మబంధనముల | ద్రెంచి నడచు.

తరలము. వినుఁడు నేను మహేంద్రుఁ డప్పతి | వీతిహోత్రుఁడు రాక్షసుం

---

1. త్రైవిద్య మొనరించు. 2. సాక్షాత్తు మ తెవ్వ రందు. 3. డతనందు.

డనిలుఁ డర్కుఁడు చంద్రుఁడుం గమలాసనుండు మరుద్గణం
బును మహేశుఁడు రుద్రవర్గము భూరిసంశయమిద్ధులుం
మొనసి కన్గొనఁ జాల రెవ్వని మూర్తి విశ్రుతకీర్తిమై. 170

క. సత్త్వేతరగుణపాశవశత్త్వంబునఁ బొంద వీరు జలజాక్షునకై
తత్త్వంబు గాన నోపరు, సత్త్వప్రాధాన్యు లితరజనములతరమే. 171

చ. అభవు నమేయు నవ్యయు ననంతు ననారతుఁ బూని మేనిలో
నుభయము నై వెలుంగు పురుషోత్తముఁ గానరు చిత్రకర్మవా
గ్విభవగరిష్ఠులై వెదకి వీఁడి ప్రాణులు సర్వవస్తువుల్
శుభగతిఁ జూడ నేర్చు తనుఁ జూడఁగ నేరని కంటిపోలికన్. 172

చ. పరముని భక్తలోకపరిపాలనశీలుని దుష్టలోకసం
హారుని పతంగపుంగవవిహారుని కూరిమి నూత లామనో
హరులు సురేంద్రవందితులు నానారూపగుణస్వభావులై
తిరుగుచు నుందు రెల్లెడల దిక్కులఁ దేజము పిక్కటిల్లఁగన్. 173

ఉ. లెక్కకు [1]నెక్కువై కసటు లేని మహోన్నత తేజ మెల్లెడం
బిక్కటిలం జరింతు రతిభీమబలాఢ్యులు విష్ణుదూత లా
చక్కని ధర్మశాంతు లతిసాహసవంతులు దేవపూజితుల్
గ్రిక్కిఱి నీజగంబునను గేశవసేవకరక్షణార్థమై.

క. నావలనను మీవలనను, దేవాసురగణమువలనఁ ద్రిజగంబులలో
నేవగలఁ బొంద కుండఁగఁ, గావం గలవారు పుడమిఁ గలవైష్ణవులన్. 175

క. భగవత్ప్రణిహితధర్మం, బగపడ దెవ్వారిమతికి ననిమిషగరుడో
రగసిద్ధసాధ్యనరసుర,ఖగతాపసయక్షదివిజఖచరుల కైనన్. 176

క. ఎన్నఁడు దెలియఁగ నేరరు, పన్నగపతిశాయితత్త్వభావము మేనం
గన్నులవేల్పును దాపలఁ, జన్నమరినవేల్పు మునుకవనువుల వేల్పున్. 177

సీ. వరమహాద్భుత మైన వైష్ణవజ్ఞానంబుఁ, దిరముగా నెవ్వరు దెలియఁ గలరు
దేవాదిదేవుండు త్రిపురసంహరుఁడొండె, గమలసంభవుఁడొండెఁ గార్తికేయ
కపిలనారదులొండె గంగాత్మజుండొండె, మనువొండె బలియొండె జనకుఁడొండెఁ
బ్రహ్లాదుఁడొండె నేర్పాటుగా శుకుఁడొండె, భాసురతరమతి వ్యాసుఁడొండెఁ

తే. గాక యన్యులతరమె యీలోకమందు, నీసుబోధంబు సద్బోధ మీపదార్థ
మీసదానందచిన్మయ మీయగమ్య, మీవిశుద్ధంబు గుహ్యంబు నీశుభంబు

క. ఈపన్నిద్దఱు దక్కఁగ, నోపరు తక్కొరులు దెలియ నుపనిషదుచిత
[2]శ్రీపతినామమహాద్భుత, దీపితభాగవతధర్మదివ్యక్రమమున్. 179

తే. ఏది జపియింప నమృతమై యొసఁగుమాకు, నేదిసద్ధర్మపథమని[3] యెఱుఁగఁదగిన

1. మిక్కులై. 2. శ్రీపరిణామమహా. 3. యొన్నఁబడును.

దరియె సద్భక్తియోగంబు ♦ నాచరించు, మూర్తిమంతంబు దాహరికీర్తనంబు.
తే. కంటిరే మీరు సుతులార ♦ కమలనేత్రు, భవ్యమగు నామకీర్తన♦ఫలము నేఁడు
దవిలి మృత్యువుపాశబంధము లవలన, జాణతనమున నూడె న♦జామిళుండు. 181
ఉ. ఏటికి జాలిఁ బొంద నరు ♦ లీక్రియ కృష్ణునికీర్తనంబు పా
పాటవులన్ దహింపఁ గల ♦ దాటకు సందియ మేల యిప్పు డీ
తూఁటరి దోసకారి పెను♦దోషి యజామిళుఁ డంత మొందుచుం
బోటిగ విష్ణునామసుతుఁ ♦ బల్కుచుఁ గేవలము క్తి ♦ కేఁగఁడే. 182
క. ఇంతయును దథ్య మని మది, నింతయుఁ దెలియంగ లేరు ♦ హీనాత్ములు దు
ర్దాంతతరఘటితమాయా,క్రాంతాత్యంతప్రకాశ♦గౌరవజడులై. 183
మంగళమహాశ్రీవృత్తము
[1]ఈవిధమునన్ విబుధు ♦ లేచి తమచిత్తముల ♦ నేకతము లేక హరి నీశున్
భావమున నిల్పి తగు♦భాగవతయోగపరి♦పాకమున నొందుదురు వారిం
దే వలదు దండనగ♦తిం జనదు మాకు గుఱి♦తింప నఘముల్ దలఁగు మీఁదన్
శ్రీవరునిచక్రము వి♦శేషగతిఁ గాచు సుర♦సేవితులు ముక్తిఁ గదుఁ బెద్దల్.
ఉ. ఎవ్వరు సిద్ధసాధ్యఖచ♦రేశలసత్పరిగీతగాథలం
దెవ్వరు ముక్తిభోగతల♦హేమమనోహరచంద్రశాలలం
దెవ్వరు శంఖచక్రగురు♦హేతిగదారుచిరోగ్రపాణు లా
మవ్వపురూపవంతు లస♦మానులు వో ధరలోని వైష్ణవుల్. 185
సీ. శ్రుత్యంతవిశ్రాంత♦మత్యనుక్రమణీయ,భగవత్ప్రసంగతుల్ ♦ భాగవతులు
సనకాదిమునియోగి♦జనసదానందైక,పరమభాగ్యోదయుల్ ♦ భాగవతులు
కృష్ణపదధ్యాన♦కేవలామృతపాన,పరిణామయుతులు శ్రీ♦భాగవతులు
బహుపాతకానీక♦పరిభవప్రక్రియా,పరుషోగ్రమూర్తులు ♦ భాగవతులు
తే. భావతత్త్వార్థవేదులు ♦ భాగవతులు, బ్రహ్మవాదానువాదులు ♦ భాగవతులు
సిరులు దొలఁకంగ నెన్నఁడుఁ♦జేటులేని,పదవి నొప్పారువారు వో ♦ భాగవతులు.
క. అది గాన విష్ణుభక్తులఁ, గదియఁగఁ జన వలదు మీరు ♦ కరివరదు లస
త్పదపద్మవినతివిముఖులఁ దుది నంటఁగఁ గట్టి తెండు ♦ ధూర్తులు వారల్.
సీ. ఏకసక్థ్యమున నైన ♦ నిందిరారమణునిఁ, బలుకంగ లేనిదు♦ర్భాషితులను
గలలోన నైన శ్రీ♦కాంతునిసత్పాద,కమలముల్ సూడని♦కర్మదృశుల

1. ఇది 'ఈవిధమునన్ విబుధు♦లేచి తమచిత్తముల ♦ నేకతము లేక పర♦మేశు హరినీశున్, భావమున నిల్పి తగు♦భాగవతయోగపరి♦పక్వమున నొందుదురు ♦ పొలుపడి వారిం, దే వలదు దండనగ♦తిం జనదు మాకు గణ♦థింప నఘముల్ దొలఁగుఁ ♦ దెల్లమగు మీఁదన్, శ్రీవరుని చక్రము వి♦శేషగతిఁ గాచు సుర♦సేవితులు ముక్తిఁ గదుఁ జెందుదురు పెద్దల్' అని వ్రాతప్రతులలయ్యగాహిగా నున్నది.

నవ్వుచు నైనఁ గృష్ణ ప్రశంసకుఁ జెవిఁ, [1]దార్ప నేరనిదుష్కథా ప్రవాహాల
యాత్రోత్సవంబుల । నైన నీశునిగుడి, త్రోవఁ ద్రొక్కఁగ లేని । దుష్పదులను

ఆ. పరమభాగవతుల । పాదధూళిసమస్త, తీర్థసార మనుచుఁ । దెలియ లేని
వారి వారివారి । వారిఁ జేరినవారిఁ, దోలుతఁ గట్టి తెండు । దూతలార. 188

ఆ. ఎల్లపాపములకు । నిల్లైనయింటిలో, బద్ధతృష్ణు లగుచు । బుద్ధి దలఁగి
పరమహంసకులము । గుఱి దప్పి వర్తించు, ధూర్తజనులఁ దెండు । దూతలార.

ఆ. అరయఁ దనదుజిహ్వ । హరిపేరు నుడువదు, చిత్త మతనిపాద । చింతఁ జనదు
తలఁపఁ దమకు ముక్తి । తంగేటిజున్నకో, సకలవిష్ణుభక్త । లకును బోలె. 190

ఆ. పద్మనయనుమీఁది । భక్తియోగం బెల్ల, ముక్తియోగ మనుచు । మొదల తెలియఁగ
వారి వారివారి । వారిఁ జేరినవారి, త్రోవఁ దలఁప వలదు । దూతలార 191

వ. అని పలికె నని చెప్పి మఱియు శుకుం డిట్లనియె శ్రీకృష్ణనామకీర్తనంబు జగన్మంగళం బనియు [2](జగన్మోహనం బనియును) జగజ్జేగీయమానం బనియును నిఖిలపాపైకనివృత్తి యనియును నిఖిలదుఃఖనివారణం బనియును నిఖిలదారిద్ర్యనిర్మూలనం బనియును నిఖిలమాయాగుణవిచ్ఛేదకం బనియును నుద్దామంబు లగు హరివీర్యంబుల నాకర్ణించువారలచిత్తంబు లతినిర్మలంబు లగుభంగిం దక్కిన వ్రతాచరణంబులం గావనియును శ్రీకృష్ణపదపద్మంబులు హృత్పద్మంబుల నిలుపువార లన్యపాపకర్మంబు లగునవిద్యావ్యసనంబులం బొరయనేర రనియును నిజస్వామి యైన(యమ)ధర్మరాజుచేతఁ గీర్తింపంబడినభగవన్మహత్త్వంబు నాకర్ణించి విస్మితులై కాలకింకరులు నాఁటనుండియు వైష్ణవజనంబులం దేఱి చూడ వెఱతురు నరేంద్రా పరమగుహ్యం బగునీయితిహాసంబును బూర్వకాలంబున సకలవిజ్ఞానగోచరుం డైనకుంభసంభవుండు నఖిలదుఃఖక్షయంబును (సకలపుణ్యనిలయంబును) నైనమలయంబునఁ బురాణపురుషుం డైనపురుషోత్తము నారాధనంబు సేయుచుండి నా కెఱింగించె నని చెప్పిన విని విస్మయానందహృదయుం డై పరీక్షిజ్జనపాలుం డిట్లనియె. 192

క. స్వాయంభువమనువేళల, నోయయ్య సురాసురాండ । జోరగనర[3]న
గ్గాయతసర్గము దెలిపితి, వాయక వినవలయుఁ దెలియఁ । బలుకం గదవే. 193

క. ఉత్తరకొడు కిట్లడిగిన, నుత్తరమును నమ్మునీంద్రుఁ । డుత్తమచేతో
వృత్తి మొదల మంది పలికెను, నుత్తలపా టుడిగి వినుఁడు । తాపసవర్యుల్. 194

సీ. పూని ప్రచేతసు । పుత్త్రులు పదుగురు, ప్రాచీనబర్హి మహాప్రఖ్యఁ గలుగు
వారు మహాంభోధి । వలన వెల్వడి వచ్చి, తగ వృక్షవృత మైన । ధరణిఁ జూచి
మేదినీజములపై । మిక్కిలి కోపించి, మదిలోన దీపితమన్యు లగుచు

1. జోలవేయనిదుష్కథాభిరతుల. 2. ‘జగజ్జయం బనియు జగచ్ఛరణ్యం బనియు జగచ్ఛాశ్వతం బనియు నిఖిలపాపై. 3. సర్గాయతము గలిగె నంటివి.

వక్త్రంబులను మహావాయుసంయుతమైన, యనలంబుఁ గల్పించి యవనిజములఁ
తే. [1]బెల్లు వడఁ గాల్పఁ దొడఁగిన దల్లడిల్లి, వారికోపంబు వారించువాఁడపోలెఁ
బలికెఁ జందురుఁడో మహాభాగులార, దీనమగు వృక్షములమీఁద దెగుట దగునె.
తే. మొదల వర్ధిష్ణు లగుమిమ్ము సదయహృదయు
లగు ప్రజాపతు లనుచు సర్వాత్ముఁ డనియె
నట్టిమీరు ప్రజాసృష్టి కైనవార
లీవనస్పతితతుల దహింపఁ దగునె. 196
సీ. ఆదికాలంబున నా ప్రజాపతి[2]పతి, యైనలోకేశ్వరుం డచ్యుతుండు
పద్మనేత్రుఁడు వన[3]స్పతుల నోషధిముఖ్య, జాతంబు మిషము నూర్జంబుఁ గోరి
కల్పించె నందు ముఖ్యం బైనయన్నంబు, నచరంబు లైనట్టియపద మెల్లఁ
బాదచారులకును బాల్వెట్టి యిరుగాళ్ళ, చేతులు గలిగినజీవతతికి
తే. [4]పాణులోఁగిలేనియీచతుష్పాత్తులెల్ల, నన్నముగఁ బూనికావించె నదియుఁగాక
నామహాభాగుఁ డచ్యుతుఁ డాదరమున, మీకు ననఘాఖ్యవిఖ్యాతిఁ జోకపఱిచె.
క. నిజముగ దేవాధీశ్వరుఁ, డజుఁడు ప్రజాసర్గమునకు ననఘుల మిమ్మున్
సృజియించె నిట్టివారికిఁ, గుజదహనము సేయ నెట్లు గోరిక వొడమెన్. 198
చ. సతతమహత్త్వసత్త్వగుణసత్పురుషస్మృతిఁ బొందరయ్య మీ
పితరులునుం బితామహులుఁ బెద్దలు నెన్నఁడుఁ బొందనట్టిదు
ష్కృతమతమైనకోపమునఁ గిల్బిషభావము మానరయ్య సం
భృతకరుణావలోకమున భీతతరుప్రకరంబుఁ జూచుచున్. 199
ఉ. తప్పక [5]యర్భకావళికిఁ దల్లియు దండ్రియు నేత్రపంక్తికిన్
ఱెప్పలు నాతికిం [6]బతియు ఱేఁడు ప్రజావళి కెల్ల నర్థికిం
బొప్ప గృహస్థు మూఢులకు నుత్తము లెన్న సమస్తబాంధవుల్
ముప్పునఁ గావ లేనికడుమూర్ఖులు గారు నిజాలచుట్టముల్. 200
సీ. అఖిలభూతములదేహాంతస్థ మగునాత్మ, యీశుఁడచ్యుతుఁడని యెఱుఁగవలయు
నెఱిఁగి సర్వంబైన యిందిరారమణు లో,చూపులఁ దనివిగాఁ జూడ వలయుఁ
జూచినచిత్తప్రశుద్ధాత్మ లగుమిమ్ము, నెనసినవేడ్కతో నిచ్చ మెచ్చు
మెచ్చినసర్వాత్ము మీ రెఱింగినచోటఁ, గోపగుణంబులఁ బాప వలయుఁ
ఆ. బాపి దగ్ధశేషపాదపజాలంబు, దివ్య మెసఁగ బ్రదుక నియ్యవలయు
ననఘులార మీర లస్మదీయప్రార్థ,నంబు పరఁగఁ జేకొనంగ వలయు. 201
క. ఇదె వృక్షసముద్భవ యగు, మదిరేక్షణ [7]నాప్సరసిఁ గుమారిక నిత్తున్
వదలక పత్నిఁగఁ జేకొని, ముద మందుఁడు పాదపములమోసము వాయన్.

---

1. పొల్లునెకు. 2. తండ్రియైన. 3. స్పతులనునోషధిజాతంబు. 4. బాహువులు లేనియీచతుష్పదుల నెల్ల. 5. యెల్లవారలకు. 6. బతి విరించి ప్రజాళికి భిక్షుకోటికిం. 7. నాప్సరీకుమారిక' వ్రా. ప్ర,

వ. అని యిట్లామంత్రణంబు సేసి మారిష యనుకన్యకను వారల కిచ్చి చంద్రుండు
సనియె నప్పుడు. 203

క. వారలు పర్యాయంబున, నీరేజముఖిన్ వరించి నెఱి రమియింపన్
ధీరుఁడు ప్రాచేతసుఁ డై, వారక దక్షుండు వుట్టె వనజజసముఁ డై. 204

క. ఎవ్వనిసంతానంబులు, నివ్వటిలెన్ వసుధ నెల్ల నెఱి నాదక్షుం
డివ్వలన జగము లన్నిటఁ,బ్రవ్వ జలము నిలిపినట్లు ప్రజఁ బుట్టించెన్. 205

ఉ. వారనివేడ్కతో దుహితృవత్సలదక్షుఁడు దక్షుఁ డాత్మలోఁ
గోరి సృజించెఁ గొన్నిటి నకుంఠితవీర్యముచేతఁ గొన్నిటిన్
బోరన ఖేచరంబులను భూచరముఖ్యవనేచరంబులన్
నీరచర వ్రజంబు రజనీచరజాలదివాచరంబులన్. 206

క. నరసురగరుడోరగకిన్నరదానవయక్షపక్షినగవృక్షములం
దర మిడి సృష్టి యొనర్చెను, దిరముగ దక్షప్రజాపతి వితతకీర్తిన్. 207

క. బహువిధముల బహుముఖముల, బహురూపములైన ప్రజల బహులోకములన్
బహుళముగఁ జేసి మదిలో, బహుమానము నొందఁడయ్యెఁ బ్రఖ్యాతముగన్.

తే. [1]ఆప్రజాసర్గబృంహితం బయినజగము
దక్షుఁ డీక్షించి మదిలోనఁ దాప మొంది
మఱియు జననంబు నొందించునమతము రోసి
పరమపురుషుని నాశ్రయింపంగఁ దలఁచె. 209

వ. ఇట్లు దక్షప్రజాపతి ప్రజాసర్గంబు సాలక చింతించి మంతనంబున లక్ష్మీకాంతుని
సంతుష్టస్వాంతుం జేయువాఁ డై. 210

క. మోదం బై పరిదూషిత,ఖేదం బై శాబరీద్ధకిలికించితదృ
గ్భేదం బై బహుసౌఖ్యా,పాదం బై యొప్పువింధ్యపాదంబునకున్. 211

వ. ఇట్లు వింధ్యపాదంబున కరిగి యం దఘమర్షణం బనుతీర్థంబు సర్వదురితహారం బయి యొప్పువాని ననుసవనంబు సేవించి యతిఘోరం బైనతపంబు సేయుచు హరిం బ్రసన్నుం జేసి హంసగుహ్యం బను స్తవరాజంబున నిట్లని స్తుతియించె.

దక్షుఁడు స్తుతియించినహంసగుహ్యం బను స్తవరాజము.

తే. పరమునికి వందనము సేతుఁ బరిఢవించి
ము న్నవితథానుభూతికి మ్రొక్కికొందు
మెఱయ గుణములఁ [2]దేలునిమిత్తమాత్ర
బంధు వైనట్టివానికిఁ బ్రణతి సేతు. 213

ఆ. తవిలి గుణులచేతఁ దత్త్వబుద్ధులచేత, నిగిడి కాన రానినెలవువాని
మొదలఁ దాన కలిగి ముక్తిమానావధి,రూపుఁజెందువానిఁ బ్రాపుఁ గందు. 214

---

1. అంత సర్గంబు బృంహితమైనఁ జూచి, దక్షుఁ డెంతయు మదిలోనఁ, 2. దెలుప నిమిత్త.

ఆ. ఎల్లతనువులందు నిర వొంది తనతోడఁ, బొందుసేసినట్టి పొందుకాని
పొందు వొందలేఁడు పురుషుండు [1]గుణము నా, గుణిని బోలునట్టి గుణిని భజింతు.

ఉ. పూని మనంబునుం దనువు భూతములున్ మఱి యింద్రియంబులుం
బ్రాణములున్ వివేకగతిఁ బాయక యన్యముఁ దమ్ము నెమ్మెయిం
గానఁగనేర వా గుణనికాయములం బరికించునట్టి స
ర్వానుగతున్ సమస్తహితు నాదిమపూరుషు నాశ్రయించెదన్. 216

వ. మఱియు [2]ననేకవిధనామరూపనిరూప్యం బగుమనంబునకు దృష్టస్మృతులనాశం బువలనఁ గలిగెడు నుపరామం బగుసమాధియందుఁ గేవలజ్ఞానస్వరూపంబున దోఁచునిర్మలప్రతీతిస్థానం బైనహంసస్వరూపికి నమస్కరింతు దారువందు నతిగూఢం బైనవీతిహోత్రుని బుద్ధిచేతం బ్రకాశంబు నొందించుభంగి బుద్ధిమంతులు హృదయాంతరంబున సన్నివేశం బయినపరమపురుషుని [3]నాత్మశక్తిత్రయంబుచేతం దేజరిల్లఁ జేయుదు రట్టిదేవుండు సకలమాయావిచ్ఛేదకం బయిన నిర్వాణసుఖానుభవంబునం గూడి యుచ్చరింపం గోలంది గానిశక్తిగల విశ్వరూపుండు నాకుం బ్రసన్నుం డగుం గాక వాగ్బుద్ధీంద్రియమానసంబులచేత జెప్పను నిట్టి దని నిరూపింపను నలవి గాక యెవ్వనిగుణరూపంబులు వర్తించు నెవ్వండు నిర్గుణుండు సర్వంబు నెవ్వనివలన నుత్పన్నం బగు నెవ్వనివలన స్థితిం బొందు నెవ్వనివలన లయం బగు నట్టిపరాపరంబులకుం బరమం బై యనన్యం బై (ప్ర)క్ప్రసిద్ధం బై యదియ బ్రహ్మం బై యాదికారణం బై యున్నతత్త్వంబు నాశ్రయింతు నెవ్వనిప్రభావంబు మాటలాడెడువారలకు వాదంబు సేయువారలకు వివాదస్థలంబు లగుచు నప్పటప్పటికి మోహంబు నొందించుచుండు నట్టి యనంతగుణంబులు గలమహాత్మునకు నతిభక్తిం బ్రణామంబు సేయుదు నస్తి నాస్తి యనువస్తుద్వయనిష్ఠలం గలిగి యొక్కటన యుండి విరుద్ధధర్మంబులుగఁ గనంబడునుపాసనాశాస్త్రసాంఖ్యశాస్త్రంబులకు సమం బై వీక్షింపందగినపరమంబు నాకు ననుకూలం బగుం గాక యెవ్వఁడు జగదనుగ్రహంబుకొఱకు జన్మకర్మంబులచేత నామరూపంబు లెఱుంగంబడకుండియు నామరూపంబులు గలిగి తేజరిల్లు నట్టియనంతుం డయినభగవంతుండు ప్రసన్నుం డగుంగాక యెవ్వండు జనులకుఁ బురాకృతజ్ఞానపదంబులచేత నంతర్గతుం డై మేదినిం గలుగుగంధాది గుణంబుల నాశ్రయించినవాయువుభంగి మెలంగుచుండు నాపరమేశ్వరుండు మదీయమనోరథంబు సఫలంబు సేయుం గాక యనుచు భక్తిపరవశుం డయి

---

1. 'గుణకర్త, గుణముఁ బోలునట్టి. 2. నామరూపంబుల రూపవిభవంబునకు దృష్టిస్మృతిసంప్రమోషంబువలన నేప్రకారంబునఁ బొందరాక తమందులం గలసుజ్ఞానంబుచేత నేది యెఱుంగం బడుచుండు నట్టితేజోధామం బైనపరమహంసంబునకు నమస్కరింతు. 3. నాత్మశక్తు లైన సద్ద్రవ్యంబులచేత నశక్తిత్రయంబులచేతను దేజరిల్లు' వ్రా. ప్ర.

యుక్తవిశేషంబున స్తుతియించుచున్నదక్షునికి భక్తవత్సలుం డైన శ్రీవత్సలాంఛ
నుండు ప్రాదుర్భావంబు నొందె నప్పుడు. 21

సీ. ధర్మాచలేంద్ర ప్రపాతద్వయంబునఁ, గలిగిననీలంపుఁ గను లనంగ
మొనసి తార్క్ష్యునియురు మూఁపుపై నిడినట్టి, పదములకాంతుల పరిఢవింపఁ
జండదిఙ్మండల శుండాలకరముల,కైవడి నెనిమిది కరము లమరఁ
జక్రకోదండాసి శంఖనందకపాశ,చర్మగదాదుల సరవిఁ బూని

ఆ. నల్లమేను మెఱయ నగుమొగం బలరంగఁ, జల్లచూపు విబుధ సమితిఁ బ్రోవ
బసిఁడికాసెఁ బూని బహుభూషణకిరీట, కుండలములకాంతి మెండుకొనఁగ.

సీ. కుండలమణిదీప్త గండస్థలంబులు, పూర్ణేందురాగంబుఁ బొనుఁగుపఱుప
దివ్యకిరీటాంత దీప్తు లంబరరమా,సతికిఁ గౌసుంభవస్త్రంబు గాఁగ
వక్షస్థలంబుపై వనమాలమాలిక, శ్రీవత్సకౌస్తుభ శ్రీల నొఱయ
నీలాద్రిఁ బెనఁగొని నిలిచినవిద్యుల్ల,తలభాతిఁ గనకాంగదము లు మెఱయ

ఆ. నఖిలలోకమోహ నాకారయుక్తుఁడై, నారదాదిమును లు సేరి పొగడఁ
గదిసి సురలు గొలువ గంధర్వకిన్నర,సిద్ధగానరవము చెవుల నలర. 219

క. సర్వేశుఁడు సర్వాత్ముఁడు, సర్వగతుం డచ్యుతుండు సర్వమయుం డై
సర్వంబుఁ జేరి కొలువఁగ, సర్వగుఁ డై దక్షునకుఁ బ్రసన్నుం డయ్యెన్. 220

వ. ఇట్లు ప్రసన్నుం డయినసర్వేశ్వరుని సర్వంకషంబును మహైశ్వర్యధుర్యంబును
నయి తేజరిల్లుదివ్యరూపంబుఁ గాంచి భయంబును హర్షంబును విస్మయంబును
జిత్తంబున ముప్పిరిగొని చొప్పు దప్పింపఁ దెప్పఱి కప్పుఱబాటునం బుడమిపై
నిడుసాఁగిలం బడి దండప్రణామంబు లాచరించి కరకమలంబులు మొగిడ్చి సెల
యేఱులతోఁట్టునఁ గొట్టువడి యిట్టట్టుఁ బట్టు చాలక నిట్టవొడిచి మున్నీరు దన్ని
నిలిచిన పెన్నీరునుంబోలె సర్వాంగంబులుం దొంగలింపఁ జిత్తంబు నాత్మాయత్తం
బు సేసి పిక్కటిల్లినసంతోషంబుచేత భగవంతుం బలుకను నత్యంతమంగళసం
దోహపాదకంబు లైనతన్నామంబు లుగ్గడింపను నతినిర్మలంబు లయినతదీయ
కర్మంబులు దడవను విబుధహర్షకరంబు లైనతత్పౌరుషంబులు వొగడను నా
త్మీయమనోరథంబు వాక్రువ్వను నోపక ప్రజాకాముం డై యూరకున్నప్రజా
పతిం జూచి సర్వజీవదయాపరుండును సర్వసత్త్వహృదంతరస్థుండును సర్వ
జ్ఞుండునుం గావున నతనిభావంబు దెలిసి జగన్నాథుం డార్తపోషణంబు లైనభాష
ణంబుల ని ట్లనియె. 221

క. మెచ్చితిఁ బ్రాచేతస తప, మిచ్చట ఫలసిద్ధియయ్యె ని ట్లతిభక్తిన్
హెచ్చుగుమద్భవవిభవము, నచ్చుపడం బొంద నెవ్వఁ డర్హుఁడు జగతిన్.

ఆ. తపము సాలు నింకఁ దగ భూతతతికి వి,భూతు లొనరుఁ గాక పొందుపడఁగ
నిదియ సుమ్ము మాకు నిచ్చలోఁ గలకోర్కి, పొసఁగ నీదువలసఁ బొందుపడియె.

వ. వినుము బ్రహ్మయు భర్గుండును బ్రజాపతులును మనువులును నింద్రులును నిఖిల
భూతంబులకు భూతిహేతువు లయిన మద్విభూతివిభవంబులు మఱియు నాకు
(యమనియమాదిసహితసంధ్యావందనాదిరూపంబగు) తపంబు [1]హృదయంబు
సాంగజపవద్ధ్యానరూపం బగు విద్య శరీరంబు ధ్యానాదివిషయపుం వ్యాపారం
బుగా నుండుభావనాదిశబ్దవాచ్యం బగు క్రియ యాకృతి క్రతుజాతంబు లం
గంబులు ధర్మం బాత్మ దేవతలు ప్రాణంబులు నిగమంబు మత్స్వరూపంబు
(జగదుత్పత్తికి నాదియందు నే నొక్కండన తేజరిల్లుచుంటి) బహిరంతరంబుల
(వేఱొక్కటి) లేక (సుషుప్త్యవస్థయందు) సర్వంబు [2]లీనం బగుటం జేసి సం
జ్ఞామాత్రుండును నవ్యక్తుండునుగా నుండుజీవునిభంగి నొక్కండన యుండుదు
ననంతుండ నై యనంతగుణంబులు గల మాయాగుణంబువలన గుణవిగ్రహం బ
గు బ్రహ్మాండంబును నయోనిజుండుస్వయంభువునగు బ్రహ్మయును నుదయించిరి
మదీయవీర్యోపబృంహితుండయి మహాదేవుం డగు నా బ్రహ్మ యసమర్థుండునుం
బోలె నకృతార్థమ్మన్యమానమనస్కుండయి సృజింపనుద్యమించుతఱిఁ దపం బా
చరింపు మని నాచేత బోధితుం డై ఘోరం బైన తపం బాచరించి తొలుతసృష్టి
కర్తృత్వంబు వహించినమిమ్ము సృజియించెనంతఁ బంచజనప్రజాపతితనూజ
యగునసిక్నియను పేరిట వినుతి నొందియున్న యిక్కన్యకను నీ కిచ్చితి దీనిం బత్నిం
గాఁ గైకొని మిథునవ్యవాయధర్మంబు గలవాఁడ వై మిథున వ్యవాయధర్మం
బు గల యీనాతియందుఁ బ్రజాసర్గంబు నతివిపులంబుగఁ గావింపం గలవాఁడవు
మఱియు నీకుఁ బిదప నీ క్రమంబున నిఖిలప్రజలును మన్మాయామోహితు లయి
మిథునవ్యవాయధర్మంబునఁ బ్రజావృద్ధి నొందించి మదారాధనపరులై యుండఁ
గలవా రని పలికి విశ్వభావనుం డైన హరి స్వప్నోపలబ్ధార్థంబునుంబోలె నంత
ర్ధానంబు నొందె నప్పుడు దక్షుండు విష్ణుమాయోపబృంహితుం డై (పాంచజని
యగు) నసిక్నియందు హర్యశ్వసంజ్ఞుల (వినుతిఁ జెంది యున్న యయుతసంఖ్యాపరి

1. 'బ్రహ్మంబు శరీరంబు క్రియ యాకృతి. 2. 'నేన యై యుండుదు నవ్యక్తంబు సంజ్ఞా మాత్రంబు గలిగి యెఱుక సాలక నిద్రించువాని భంగి విశ్వంబువలన నేమియు బహిరంతరంబులు లేక యుండుదు ననంతుండనై యనంతగుణంబులు గల నాగుణంబువలన గుణవిగ్రహంబు పుట్టె నా విగ్రహంబు వలన నాద్యుండై స్వయంభు వైన యజుం డయ్యె మదీయవీర్యోపబృంహితుం డై మహా దేవుండైక్య సర్గంబులయం దుద్యుక్తుండై యఖిలంబును నన్నుఁ గాఁ దలంచె దారుణం బైన తపంబువల న నాకభిమతంబు గాఁ జేసి నవబ్రహ్మ లైన మమ్ము నేవిధిఁ బ్రభువై సృజించె నట్టి పంచజనప్రజాపతికి దుహిత యైన యసిక్ని యనంబడు నిక్కన్యక నిచ్చితి దీనిం బత్నిగాఁ గైకొని మిథునవ్యవాయకర్మం బు గలిగి ప్రజాసర్గకర్మంబు గావింపుము మిథునవ్యవాయధర్మిణియందు భూతసంఘంబులు గలిగింప నిశ్చయించిన నీవలన నుత్పన్నం బైన ప్రజ లెల్లను మిథునీభూతంబు లై మదీయ మాయచేతఁ బుట్టుచు మత్సేవాపరు లగుదురు గాక యని పలికి విశ్వభావనుం డైనహరి' వ్రా. ప్ర.

గణితు లైన) పుత్త్రులం దశసహస్రంబులఁ బుట్టించె నప్పు డాధర్మశీలు రైన దాక్షాయణులు పితృనిర్దేశంబునం బ్రజాసర్గంబుకొఱకుఁ దపంబు సేయువా రై పశ్చిమదిశకుం జని యచ్చట నారాయణసర స్సనంబరఁగు తీర్థరాజం బైసింధుసముద్రసంగమంబున నొప్పుచుండి సమస్తదేవమునిసిద్ధగణసేవితం బై దర్శన స్పర్శనాలోకనమాత్రంబున నిర్ధూతకల్మషులను నిశ్చలధర్మపరులను నిర్మలచిత్తులనుం జేయు చున్నయప్పుణ్యతీర్థంబున నవగాహనంబు సేసి నిర్మలాంతరంగులై పరమహంస ధర్మంబునందు నుత్పన్నమతులై ప్రజాసర్గంబుకొఱకుఁ దండ్రియనుమతంబున నుగ్రతపంబు సేయుచుండ వారికడకు నారదుండు వచ్చి యిట్లనియె.

సీ. మీ రతిమూఢులో మీఁదటిగతి గాన, రెన్నంగఁ బసిబిడ్డ లన్నలార
పుడమి దా నిం తని కడఁ బరికింపరు, ప్రజలఁ బుట్టింప నే ప్రతిభ గలదు
అట్లైన నొక్క మహాత్ముఁడు, పురుషుండు బహురూపములు గల భామయొకతె
[1]పుంశ్చలి గర్మంబు లిబ్బరుణింప నుభయ, ప్రవాహంబు గలనది వలలఁ గదల

ఆ. నంచయొకటి యిరువదైదింటిమహిమలఁ, గలిగియుండు తెరువు గాన రాక
వజ్రనిబిడ మగుచు వరుసఁ దనంతన, తిరుగుఁ[2]గాఢబిలము దేటపడఁగ.

క. వినుఁ దండ్రుల ననురూపము, నను వొందఁగ నెఱుఁగ కాత్మనాత్మగురూక్తిం
గొనసాగించెద మను మీ, మ్మన నేమియు లేదు మూఢులని తెలిసితిగన్.

వ. అని నారదుండు బోధించిన హర్యశ్వులు సహజబుద్ధిచేత నారదవాక్యంబులఁ దమలో ని ట్లని వితర్కించిరి. 227

తే. సారిది క్షేత్రజ్ఞుఁ డన నతి సూక్ష్మబుద్ధి, నరయ నజ్ఞానబంధనంబగుచు లింగ
దేహ మన నెద్ది గలదది దెలియకున్నఁ, గలదె మోక్షంబు దుష్కర్మగతులచేత.

తే. కలఁడు జగదేకసన్నుతకారణుండు, స్వామి భగవంతుఁ డభవుండు స్వాశ్రయుండు
పరముఁ డాతనిఁ జూడక బ్రహ్మకైనఁ, గలుగునే ముక్తిపదము దుష్కర్మగతుల.

ఆ. పురుషుఁ డెట్టు లేనిఁ బూని బిలస్వర్గ, గతుఁడుఁ బోలె వర్మకంబు మాను
నట్టిబ్రహ్మ మెఱుఁగనయ్యుఁ గు స్వర్లోక, కర్మగతుల నేమి గానఁబడును. 230

శా. నిత్యస్థాగతి లేనివానికి నసత్కర్మప్రచారంబుచే
ము న్నేమయ్యెడి నాత్మబుద్ధిగుణ సమ్మోహంబునం దోఁచుచున్
వన్నెల్ వెట్టుక వింతబాగులతఁ జెన్ వర్తించు దుర్గుణ్యా సం
పన్నశ్రీయనుబోలె నెల్లగతులం బ్రఖ్యాత మై యుండఁగన్. 231

సీ. అను వొంద సృష్టి నవ్యయముగ జేయుచుఁ, బ్రచురప్రవాహసంపతిత మైన
నెఱయఁ గూలం బను నిర్గమస్థానంబు, నందు వేగము గల క్రందుమాయఁ
[3]గదలి యహంకార గతివశంబునఁ జాల, వివశుఁ డై బోధకు విపరి యైన
వానికి నీరీతి వలవంత కర్మప్రచారంబులను మీఁదఁ జక్క నైన

1. పుంశ్చలీభర్తయు...వలలుగడల. 2. రాష్ట్రిబిలము. 3. గడఁగి...విముఖుఁ డైనవానికి

ఆ. జన్మమరణముఖ్యజాడ్యంబుతోఁ బాసి, నిఖిలసౌఖ్యపదవి నెఱసి కర్మ
మార్గ మైనయట్టిమహనీయధామంబుఁ, జిత్త మార నెట్లు సేరఁ గలఁడు.
తే. దానిసంసర్గగుణములు దప్పి నడచు,కుచ్ఛితపుభార్యఁ జేకొన్నకుమతివోలెఁ
దివిరి సుఖదుఃఖములఁ గూడి తిరిగి జీవ,రూపమెఱుఁగనివారికిఁ బ్రాపు గలదె.
మత్తకోకిలము. పంచవింశతితత్త్వరాశి కపారదర్పణ మయ్యెఁ దాఁ
గొంచె మై పురుషుండు తత్త్వముఁ గోరి పట్టఁగ నేరకే
మంచుఁ గించుఁ దలంచు[1]వార మమార్గకర్మము సేయఁగా
మంచిలోకము వారి కేటికి మానుగా సమకూరెడిన్. 234
క. బంధానుమోక్షణక్రమ, సంధానైశ్వర్యధుర్యశాస్త్రసమగ్ర
గ్రంథంబు మాను చిన్మా,పాంథునకును గర్మగతుల నగునే శుభముల్. 235
మత్తకోకిలము. చూడ నీజగ మంతయుఁ గె వెసఁ జుట్టి పట్టుక లీల నే
జోడు లేక రయంబునం [2]గుడిసుట్టునట్టిస్వతంత్రముం
గూడి యుండిన కాలచక్రముఁ గోరి చూడనివారి కే
జాడఁ గల్గును గర్మసంగతిఁ జారుమోక్షపదం బిలన్. 236
ఆ. జన్మహేతు వైనజనకునిర్దేశంబు, తనకుఁ జేయ రాని దనుచుఁ దెలిసి
గుణమయప్రవృత్తిఘోరాధ్వనిశ్వాస,నిరతుఁ డగుచుఁ జేయనేరఁ డతఁడు.
వ. అని తమలో విచారించి యాకుమారు లప్పుడు. 238
సీ. వినవయ్య భూపాల మునివరేణ్యునిమాట, లనువొందఁ దలపోసి వినయ మలర
వలగొని యతనికి వందనంబు లొనర్చి, తిరిగి యెన్నఁడు రాని తెరువు వట్టి
చయ్యన నేఁగిరి [3]సహజసత్త్వబ్రహ్మ, మయ మైనపంకజనయనుపాద
పద్మమరందంబు పానంబుసేయుచు, మత్తిల్లి నిలిచినమానసాళి
ఆ. పరిణమింప విష్ణు బాడుచుఁ దత్కీర్తి,సరణి మ్రోయుమహతి సంఘటించి
నారదుండు గుణవిశారదుం డొందేనిఁ, జనియెఁ దన్ను జగము సన్నుతింప.
క. అప్పుడు దక్షుఁడు దనయులు. దప్పి మహాపథము గనుటఁ దగ నారదుఁడే
చెప్పినఁ గప్పినశోకము, ముప్పిరిగొని చిత్తవృత్తి మూరిం బోవన్. 240
చ. ఉడలుచు నున్న వచ్చి కమలాసనుఁ దూఱిడిలంగఁ బల్కి మఱిఁ
పడసినలీలఁ బుత్త్రుల నపారగుణాఢ్యులఁ గాంచు చున్న నా
[4]పడఁతుకయందుఁ బల్వురను బన్నగఁ దా శబళాశ్వసంజ్ఞులన్
బెడఁ గగువారిఁ బుణ్యములఁ బేర్చినవారి సహస్రసంఖ్యులన్, 241
క. పుట్టించిన జనకునిమదిఁ, బుట్టినతలఁ పెఱిఁగి వారు పూనికఁ బ్రజలం
బుట్టించువ్రతముఁ గైకొని, గట్టిగఁ దప మాచరింపఁగాఁ జనిరి వెసన్. 242

---

1. 'వాఁడు కదధ్వకర్మము' అ. ప్ర. 2. 'సుడిసుట్టు. 3. 'సహజస్వర బ్రహ్మ, భాసితకాశేయ తాసుపాద. 4. 'పడఁతుకవల్ల గ్రమ్మఱను బల్వురఁ దా శబళాశ్వసంజ్ఞులన్' వ్రా. ప్ర.

వ. ఇట్లు శబళాశ్వులు ప్రజాసర్గంబుఁ గోరుచుఁ దండ్రి పంపునం దపంబు సేయువారై యేతీర్థంబు తీర్థరాజంబై సకలతీర్థఫలంబుల నాలోకనమాత్రంబున ననుగ్రహించుచు సకలపాపంబుల నిగ్రహించు నేతీర్థప్రభావంబున నగ్రజన్ములు ఫలసిద్ధిం బొందుదు రట్టినారాయణసరస్సనుపుణ్యతీర్థంబునకుం జని తదుపస్పర్శమాత్రంబున నిర్ధూత[1]మలాశయులై. 243

శా. బ్రహ్మేంద్రాదులు నంద నేరనిపరబ్రహ్మంబుఁ జింతించుచున్
బ్రహ్మానందముఁ బొంది జిహ్వికలపై బ్రహ్మణ్యమంత్రంబులన్
బ్రహ్మలోకనవాంఛతో నిలుపుచున్ బ్రహ్మం బితం డంచు మున్
బ్రహ్మజ్ఞానగురున్ హరిం [2]దపమునం బాటించి రబ్బాలకుల్. 244

సీ. ఏకపాదాంగుష్ఠ మిలమీఁద సవరించి, నిశ్చలకాయులై నిక్కి నిలిచి
కరములు గీలించి సరవి మీఁదికి నెత్తి, గుఱుతుగాఁ బెనుబయల్ గుట్టి పట్టి
నిడివిగాఁ గ్రూరమై నిగిడినచూడ్కులఁ గడుఁదీవ్రభానునిఁ బొడిచి పట్టి
వడిఁ గొంతకాలంబు వాయువు భక్షించి, యంతనుండియు నిరాహారులగుచు
ఆ. సకలలోకములకు సంహారకరమును, బేర్చి దేవతలకు భీతికరముఁ
గాఁగ ఘోరతపముఁ గావింపఁ దొడఁగిరి, మహితచిత్తు లక్కుమారవరులు.

— నారదుఁడు శబళాశ్వులకు నివృత్తిమార్గంబు నుపదేశించుట. —

వ. ఇట్లతిభయంకరం బైనతపంబు సేయుచు నెడ తెగక భగవన్మంత్రంబు నొడువుచుఁ బ్రజాసర్గకాములై యున్నయచ్చిన్ని బాలురకడకు నారదుండు సనుదెంచి పూర్వవిధంబునం బలుకుచు నిట్లనియె భ్రాతృవత్సలులై యున్నమీరలు వేదాంతసారం బొలుకుచున్ననావచనంబు లాదరించి తోఁబుట్టువులు సనినమార్గంబునఁ జనుం డెవ్వఁడేని దనయగ్రజులు సన్నమార్గంబునం దానునుం దప్పక వర్తించె నేని నట్టివానిని విశేషధర్మం బెఱింగినవాఁ డండ్రు సతతంబును బుణ్యబంధువులైన దేవతలం గూడి సుఖం బుండుఁ డని పలికి నారదుండు సనియె వారలును సర్వకర్మంబులయందు నిర్మోహితులై పరమపదంబునకు నాస్పదంబులయిన దేవర్షివాక్యంబుల నాశ్రయించి. 246

ఉ. అప్పుడు లజ్జతోడ శబళాశ్వులు పూర్వజు లేఁగినట్టియా
చొప్పున నెన్నఁడుం దిరిగి చూడనిత్రోవ విశేషపద్ధతిం
దప్పక పోయి రయ్యు గుణధాములు నేఁడును మళ్లి రేమి నేఁ
జెప్పెదఁ గాక రాక కడసేరినరాత్రులఁ బోలి భూవరా. 247

క. దక్షున కాకాలంబున, లక్షితమై యుండెఁ బెక్కులాగుల నుత్పా
తక్షోభంబులు వానికి, రూక్షవ్యథ నొంది యాపురుషనాశంబున్. 248

---

1. కల్మషులై. 2. దలఁపులం. 3. బొందుగా భానుని. 4. బంధుండైదేవతలం గూడిసుఖం బుండు డని పల్కి.

క. నారదకృత మని యెఱిఁగి మహారోషముతోడ నేఁగి యాతనిఁ గని దుః
ఖారూఢచిత్తుఁడై మది, నూఱడిలం దెరువు లేక యుగ్రుం డగుచున్. 249

ఆ. మోము జేవుఱింపఁ ముడివడ బొమ్మలు, చూపువెంట మంటఁ గుసికొనంగఁ
బెదవు లదరఁ బండ్లు పెటపెటఁ గొఱుకుచు, దక్షుఁ డాగ్రహించి తపసిఁ బలికెఁ

చ. నెఱయఁగ సాధురూపమున నీ వతి బాలుర కాత్మజాలికిం
గఱపుచు భిక్షుమార్గ మగుఁ గాందువఁ జెప్పితి వేల ధూర్తవై
మఱుఁగక యుండవచ్చునె కుమారుల [1]నీ దురితంబు వొంద ని
న్నొఱలఁగఁ ద్రోతు నాదు సమదోగ్ర మహాగ్రహశాపవహ్నులన్. 251

-దక్షుండు నారదుని శపియించి ప్రజాసర్గం బొనరించుట.-

వ. అది యెట్లంటేని దేవర్షి పితృఋణంబులు దీర్పక [2]మీమాంసితకర్మంబులుగల బాలురకు బుద్ధిఁ జెఱిచి వారలకు నుభయలోకంబుల శ్రేయోహాని నొనర్చితి విట్టిపాపంబున భాగవతోత్తములలో లజ్జాహీనుండవై యశోహానిఁ బొంది చరింతువు గాక సకలభూతంబులును గ్రహంబులును దారకంబులును ని న్నందఱి పట్టునఁ గలహంకారివని తలంపుదురు గాక యతి కుతూహలంబున నీచేత స్నేహపాశనికృంతనం బైన మిత్రభేదంబె కాని తదుపశమనంబు గాకుండెను నింతనుండియుఁ బురుషుండు విషయతీక్ష్ణత్వంబు లనుభవింపక కాని తెలియకుండెడు జ్ఞానంబు తనంతనె కాని యొరులచే బోధింపంబడి తెలియరాకుండెడి నిరంతరంబును జరియింపు నీకునేలోకంబునను నునికిపట్టు లేకుండుంగాక యని నిర్దయుండై శాపంబిచ్చె నంత నారదుండును తత్ప్రతివాక్యంబుల పలుకక యట్లు కాకని

---

1. కీడు రిత్తంబు నేఁడు ని న్నొరయఁగఁ ద్రోతు. ఇందులకు 'మీమాంసితకర్మణాం | విఘాత శ్రేయసః పాపలోకయో రుభయోః కృతః ఏవం త్వం నిరనుక్రోశో బాలానాం మతిభిద్ధరేః | పార్షదమధ్యే చరసి యశోహా నిరపత్రపః॥ ననుభాగవతా నిత్యంభూతానుగ్రహ కాతరాః | ఋతే త్వాం సౌహృదఘ్నం వై వైరంకర మవైరిణామ్| నేత్థం పుంసో విరాగః స్యా త్త్వయా కేవలినా మృషా | మన్యసే యద్యుపశమం స్నేహపాశనికృంతనమ్॥ నానుభూయ న జానాతి పుమాన్ విషయతీక్ష్ణతాం | నిర్విద్యేత స్వయం తస్మా న్న తథా భిన్నధీః పరైః॥' అని మూలము. ఇందు 'ననుభాగవతా నిత్యం భూతానుగ్రహ కాతరాః' అనుటకు 'నను... భూతానుగ్రహ తారకాః' అని పాఠము గ్రహించి కవి తెలిఁగించియుండునని తోఁచెడిని. ఇది యట్లుండ నన్నిప్రతులందు 'కర్మవిచారంబుసేయని బాలురమనంబులను నైహికేచ్ఛలయందు వైరాగ్యంబు గలుగం జేసి నివృత్తిమార్గం బుపదేశించి వారలను నుభయలోకములయందుఁ జెందఁగల శ్రేయోహాని నొనర్చితి విట్టిపాతకంబున భాగవతోత్తములలో లజ్జాహీనుండవై యశోహానిం బొంది చరింపుము గాక నిరపరాధులై వైరంబులేని నాపుత్రులపట్ల ద్రోహకృత్యం బొనర్చిన నీవు దప్పఁ దక్కిన భాగవతోత్తములు సకలభూతానుగ్రహపరవశులు గావున నిరంతరంబు లోకసంచారివైన నీకు' అని యున్నది. ఈ పాఠమున 'భూతానుగ్రహ తారకాః' అను దానిని సరిగాఁ దెలిఁగించుట యొకటి తప్ప మూలములోఁ దక్కిన 'మన్యసే యద్యుపశమమ్' ఇత్యాది పాఠమునకుఁ దెనుఁగు గానిపింపదు. వ్రాఁత ప్రతులం దిందులకుఁ దెనుఁగు గానంబడిని గాన యది యీ గ్రంథమునఁ జేర్పఁబడియె.

సమ్మతించి చనియె నిట్టి శాంతభావం బెవ్వనివలనం గలుగు నతండు సర్వాతీతుం డయిన సర్వేశ్వరుం డనంబడు మఱియు దక్షుండు దనమనోరథంబు విఫలంబగుటం జేసి యతిదుఃఖితమనస్కుండై పొగులుచున్నఁ బితామహుండు సనుదెంచి మఱియుఁ బ్రజాసర్గోపాయం బెఱింగించిన నాప్రజాపతి ప్రియభామయైన యసిక్ని యందుఁ బితృవత్సలలైన కూఁతుల నఱువదుండ్రం బుట్టించి వారిలో ధర్మునకుం బదువురను గశ్యపునకుం బదుమువ్వురను జంద్రునకు నిరువదేడ్వురను భూతునకు నాంగిరసునకుఁ గృశాశ్వునకు నిద్దఱేసిఁ జొప్పున నార్వురను దార్క్ష్యుం డను నామాంతరంబుఁ దాల్చిన కశ్యపునకు (మరలఁ గడమ) నలువురను నీక్రమంబున నిచ్చె వారి నామంబు లాకర్ణింపుము. 252

ఆ. ఎట్టిపుణ్యవతులొ యీ చేడియలు సెప్ప, సవతు లేనియట్టి సవతు లయ్యుఁ
గడుపు వడసి రెట్టి కడుపునఁ బుట్టిరో, కడిఁది త్రిజగ మెల్లఁ గడుపుగాఁగ. 253

వ. వార లెవ్వరనిన భానువు లంబయుఁ గకుప్పు జామియు విశ్వయు సాధ్యయు మరుత్వతియు వసువు ముహూర్తయు సంకల్పయు ననంబరగు ధర్మునకుఁ బత్నులై కొడుకులం బడసిరి వార లెవ్వరంటేని భానువునకు[1] వేదఋషభుండు పుట్టె నతనికి నింద్రసేనుం డుదయించె లంబకు విద్యోతుండు గలిగె నతనికి స్తనయిత్నువులను వారు పుట్టిరి కకుబ్దేవికి సంకటుండు పుట్టె సంకటునకుం గీటకుండు పుట్టెఁ గీటకునకు దుర్గాభిమానిను లయిన దేవతలు జన్మించిరి జామిదేవికి [2]దుర్గభూముల కధిష్ఠానదేవతలు జనియించిరి వారికి స్వర్గుండును నందియు జన్మించిరి విశ్వయనుదానికి విశ్వేదేవగణంబు జనియించె వార లపుత్త్రకు లనం బరఁగిరి సాధ్యయను దానికి సాధ్యగణంబులు పుట్టె వానికి నర్థసిద్ధియనువాఁడు పుట్టె మరుత్వతి యనుదానికి మరుత్వంతుండు జయంతుం డనువార లుదయించి రందు జయంతుండు వాసుదేవాంశజుం డైన యుపేంద్రుం డనం బడి వినుతి నొందె ముహూర్త యనుదానికి సకల భూతంబులకు నాయాకాలంబులం గలిగెడు నాయా ఫలాఫలంబుల నిచ్చు మౌహూర్తికు లనియెడు దేవగణంబులు పుట్టిరి సంకల్ప యనుదానికి సంకల్పుం డుదయించె నా సంకల్పునకుఁ గాముండు జనియించె వసు వనుదానికి ద్రోణుండును బ్రాణుండును ధ్రువుండును నర్కుండును నగ్నియు దోషుండును వస్తువును విభావసువును నన నెనమండ్రు వసువు లుదయంబు నొంది రందు ద్రోణునకు నభిమతి యను భార్యయందు హర్షశోకభయాదులు పుట్టిరి ప్రాణునకు భార్య యైన యూర్జస్వతి యందు సహుండును నాయువును బురోజవుండును ననువారు గలిగిరి

1. వేదుండును ఋషభుండును నింద్రసేనుండు నను మువ్వురు పుట్టిరి. ఇందులను 'భానోస్తు వేద ఋషభ ఇంద్రసేనస్తతో నృప' అను మూలమును 'భానోస్తు వేదో ఋషభ, ఇంద్రసేనస్తతో నృప' అని గ్రహించి కవి తెనిఁగించె నని తోఁచు చున్నది. 2. దుర్గంబులు పుట్టె.

ధ్రువునకు భార్య యగుధరణియందు [1]వివిధంబు లగుపురంబులు పుట్టె నర్కునికి భార్య యగువాసనయందుఁ దర్షాదు లుదయించె నగ్నికి భార్య యైనవసుధార యందు ద్రవిణకాదులుపుట్టిరి మఱియుఁ గృత్తికలకు స్కందుండు (గలిగె నా స్కందునకు) విశాఖాదులుదయించిరి దోషునకు శర్వరి యను భార్యయందు హరి కళ శింశుమారుండుదయించె వస్తువునకు నాంగిరసయందు విశ్వకర్మయనుశిల్పా చార్యుం డుదయం బందె నావిశ్వకర్మకు నాకృతి యనుసతియందుఁ జాక్షుషుం డనుమనువు జనియించె నామనువువలన విశ్వేలు సాధ్యు లనువారలు పుట్టిరి విభావసునకు నుష యనుభార్యయందు వ్యుష్టియు రోచియు నాతపుండునుజనించి రందు నాతపునికి బంచయాముం డనుదివసాభిమానదేవత జనియించె శంక రాంశజుం డయినభూతునకు సురూప యనుభార్యయందుఁ గోట్లసంఖ్య లై నరుద్ర గణంబు లుదయించిరి మఱియు రైవతుండు నజుండు భవుండు భీముండు వా ముండు నుగ్రుండు వృషాకపియు నజైకపాత్తు నహిర్బుధ్న్యుండు బహురూపుండు మహాంతుండు నను వారలును రుద్రపారిషదులును నతిభయంకరు లయినప్రేతు లును వినాయకులును బుట్టి రంగిరసుం డనుప్రజాపతికి స్వధ యనుభార్యయందుఁ బితృగణంబులు పుట్టిరి సతి యనుభార్యకు నథర్వవేదాభిమానిదేవతలు పుట్టిరి కృశాశ్వునకు నర్చి యనుభార్యయందు ధూమ్రకేశుం డనుపుత్త్రుం డుదయించె వేదశిరునకు ధిషణ యనుభార్యయందు దేవలుండును వయునుండును మనువును బుట్టిరి తార్క్ష్యునకు వినత కద్రువ పతంగి యామిని యన నలువురు భార్య లందు బతంగికిఁ బక్షులు పుట్టె యామినికి శలభంబులు పుట్టె వినతకు సాక్షాత్కరించిన యజ్ఞాధిపతికి వాహనం బయినగరుడుండును సూర్యునకు సారథియైనయనూరుం డును జనియించిరి కద్రువకుఁ బెక్కు తెఱంగు లగుభుజంగమంబులు పుట్టెఁ జంద్రు నకుఁ గృత్తికాదినక్షత్రంబులు భార్యలైనను వారియందుఁ జంద్రుండు రోహిణి యందు మాత్రము మోహితుం డగుటం జేసి దక్షశాపంబున క్షయరోగగ్రస్తుం డై సంతానంబు వడయ నేరఁ డయ్యె నంత దక్షప్రసాదంబున క్షయపీడితంబు లగుషోడశకళల మరలం బొందె మఱియును. 254

సీ. కామితప్రదుఁ డైన ♦ కశ్యపుకౌఁగిట, ముచ్చట దీర్తు రే ♦ ముద్దరాండ్రు
రఖిలలోకములకు ♦ నవ్వలై జగ మెల్లఁ, బూజింప నుందు రే ♦ పువ్వుఁబోండ్లు
బలియురై పుత్త్రులు ♦ పౌత్త్రులు త్రిజగంబు, లేలంగఁ జూతు రే ♦ యిందుముఖులు
ముంగొంగుపసిఁడి యై ♦ మూల్గుపుణ్యంబుల, విఱ్ఱవీఁగుదు రెట్టి ♦ వింతరాండ్రు

తే. వారి కలగంపకడుపుల ♦ [2]నేరుపఱుప, నరిది బిడ్డలఁ బడసిన ♦ బిరుదుసతుల
నామము లనన్వయంబులు ♦ నీమనంబు, పూనఁ జెప్పెద వినవయ్య ♦ మానవేంద్ర.

---

1. ఇందులకు 'ధరణీహ్యనూతవివిధాఃపురాః' అనిమూలము 'పురాః=పురాణి' అని వ్యాఖ్యాతము. దీనికి 'వివిధ లగుపురుషు లనువారు జనించిరి' అని అ.ప్ర. 2. ఏరుపఱచు'అని యాకవిప్రయోగము,

తరలము. [1]అదితియున్ దితి గాష్ఠయున్ దను § వయ్యరిష్టయుఁ దామ్రయు
న్నదనఁ గ్రోధవశాఖ్యయున్ సుర § సాఖ్యయున్ సురభిన్ మునిన్
మొదలుగాఁ దిమియు న్నిళాఖ్య సు § ముఖ్య యా సర మాదిగా
మ దితి లెన్నఁగఁ గన్నసంతతి § ముజ్జగంబుల భూవరా. 256

సీ. చాలంగఁ దిమికిని § జలచరంబులు పుట్టె, [2]శ్వాపదంబులు పుట్టె § సరమయందు
సురభికి మహిషాది § సురభులు జనియించెఁ, దామ్రకు శ్యేనగృ § ధ్రములు గలిగె
మునికి నప్సరసల § మూఁకలు జనియించె, నిళ గనె భూరుహ § ములను గ్రోధ
[3]వశ కుద్భవిల్లె దు § ర్వారసర్పంబులు, సరి యాతుధానులు § సురస కరయ

తే. నుప్పతిల్లిరి గంధర్వ § లోకమొగి న,రిష్టకు సుతుల్ దనువునకుఁ § ద్రిదశరిపులు
పదియు నెనమండ్రునైనట్టి § విదితబలులు, వారినామాన్వయంబులఁ § గోరి వినుము.

వ. ద్విమూర్ధుండును శంబరుండును నరిష్టుండును హయగ్రీవుండును విభావసుండును నయోముఖుండును శంకుశిరుండును స్వర్భానుండును గపిలుండును నరుణియుఁ బులోముండును వృషపర్వుండును నేకచక్రుండును ననుతాపకుండును ధూమ్రకేశుండును విరూపాక్షుండును దుర్జయుం డగు విప్రచిత్తియు ననువారలు వీరలలోన స్వర్భానునకు సుప్రభయను కన్యక పుట్టె దాని నముచి వివాహంబయ్యె వృషపర్వునకు శర్మిష్ఠ యను కూఁతురు పుట్టె దాని నహుషపుత్త్రుం డైనయయాతి పెండ్లి యయ్యె వైశ్వానరునకు నుపదానవి హయశిరస పులోమ కాలక యను నలువురుపుత్త్రికలుదయించి రందు నుపదానవి హిరణ్యాక్షునకుం బత్నియయ్యె హయశిరసను గ్రతువు వివాహం బయ్యె పులోమకాలక లను నిరువురను గశ్యపప్రజాపతి చతుర్ముఖునివాక్యంబునఁ గైకొనియె నాయిరువురకును సమరకోవిదు లయినదానవులు పౌలోమకాలకేయు లనం బుట్టిరి మఱియు నాయిరువురకు నఱువదివేలరాక్షసులు జన్మించిరి వారు యజ్ఞకర్మంబులకు విఘాతకులై వర్తింప వారి నింద్రునకుం బ్రియంబుగా నీపితామహుం డగునర్జునుండు వధించె మఱియు విప్రచిత్తి సింహిక యనుదానియందు రాహుప్రముఖంబుగాఁ గల కేతుశతంబును బడసె వారలు గ్రహత్వంబుఁ గైకొనిరి మఱియుం బురాణపురుషుం డైనశ్రీమన్నారాయణుండు దనయంశంబునఁ బరమభాగ్యవతి యయినయదితి గర్భంబున నుదయించె నాయదితివంశంబునువిదితంబుగా వినిపించెద సావధానుం

---

1. ఈతరలమునకు మాఱుగా 'అదితియు దితియుఁ గాష్ఠయు నరిష్ఠయు సారసయు నిళయు మునియుఁ గ్రోధవశయుఁ దామ్రయు సురభియు సరమయు ననఁ బదుమువ్వురు గల రందు' అనివచనమే వ్రాతప్రతులఁ గాఁపించెడి. 2. 'మఱి శ్వాపదులు సరమకును బ్రజలు' అ.ప్ర. 3. 'వశకు సర్పములు దుర్వారాసురులు సార.సకును గంధర్వులు సతి కరిష్ఠ, కలరుఁ గాష్టకుఁ బంచశపాదు లుద్భవించెఁ ద్రిదశారివర్గ మావిర్భవించె, దనువు కరువదియొక్క రుదారబలులు' వ్రా.ప్ర. ఇందు 'అఱువదియొక్కరు' అనుటకు 'సుతాదనో రేకషష్టిః' అని మూలము,

డ వయి వినుము వివస్వంతుఁడును నర్యముండును బూషుండును ద్వష్టయు సవిత యు భగుండును ధాతయు విధాతయు వరుణుండును మిత్రుండును శక్రుండును నురుక్రముండును ననుమనువులు జన్మించి రందు వివస్వంతునకు శ్రాద్ధదేవుం డనుమనువు సంజ్ఞాదేవియందు నుదయించె మఱియు యముండుయమియు నను నిరువురు మిథునంబుగా నుదయంబు నొందిరి వెండియు నాసంజ్ఞాదేవి బడబాస్వ రూపంబు నొంది యశ్విదేవతలం గనియె ఛాయాదేవియందు శనైశ్చరుండును సావర్ణి యనుమనువును దపతి యనుకన్యయుం బుట్టె రాత్రపతిని సంవరుణుండు వరియించె నర్యమునకు మాతృక యనుపత్నియందు జర్షణు లుదయించిరి వారి మూలంబున మనుష్యజాతి యీలోకంమున స్థిరంబుగా నుండునట్లు బ్రహ్మదేవుని చేఁ గల్పింపంబడెఁ బూషుండు భర్గునిఁజూచి దంతంబులు విస్తృతంబులుగానగిన నతండు క్రోధించి దంతంబు లూడ నడచిన నాఁటనుండియు భగ్నదంతుఁ డయి యనపత్యుం డయి పిష్టాదులు భక్షించుచుండెఁ ద్వష్టకుదైత్యానుజయైనరచన యనుకన్యకకు నధికబలాఢ్యుం డగువిశ్వరూపుండు పుట్టె నంత నా దేవతలు బృహస్పతి గోపించి తలంగి పోయినం దమకు నావిశ్వరూపునినాచార్యునింగావరి యించి రని చెప్పిన విని శుకయోగీంద్రునకుం బరీక్షిన్నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 258

సీ. అరయంగ యోగీంద్ర యద్భుతం బయ్యెడు, సురలపై నేటికి సురగురుండు
గోపించె నీతండు గురుభావమున దేవ,తల కేమియాపదఁ దలఁగఁజేసె
నెఱిఁగింపు మనవుడు నింద్రుండు త్రిభువనై,శ్వర్యమదంబున సత్పదంబు
గానక వసురుద్రగణము లు నాదిత్య[2]మరుదశ్విదేవాదిమండలములు

తే. సిద్ధచారణగంధర్వ జిహ్మగాది.సురలు మునులును రంభాదిసుందరాంగు
లాడఁబాడంగ వినుతిసేయంగఁగొలువ,మొక్క భద్రాసనంబున నాక్కమీఱి.

సీ. నిండుపున్నమనాఁడు గండరించిన చంద్ర,మండలశ్రీతోడ మాఱుమలయు
భద్రవిద్యోతాతపత్రంబు గ్రాలంగఁ మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపఁ
గలితదివ్యాంగనాకరతలచాతుర్య చామరశ్రేణులు జాడపడఁగఁ
జింతామణిస్ఫుటకాంతరత్నానేక,ఘటితసింహాసనాగ్రంబునందు

తే. నూరుపీఠంబుపై శచి యుండ నుండి, వరుసదిక్పాలకాదిదేవతలుగొలువ
సాటిసెప్పంగరానిరాజసముతోడ, నింద్రుఁ డొప్పారెవైభవసాంద్రుఁడగుచు.

వ. అప్పుడు. 261

క. గురుతరధర్మక్రియ నయ,గురుఁడు మరుస్మంత్రవిషయగురుఁడు వచశ్శ్రీ
గురుఁడు సమస్తసురావలి,గురుఁడు గురుం డరుగుదెంచెఁ గొల్వునకు నృపా.

చ. అమితతపఃప్రభావుఁ గరుణాత్ముని గీష్పతిఁ జూచి రాజ్యదు
ర్దమమదరేఖ నింద్రుఁడు వృథా తనగద్దియ లేవ కుండె నె

1. మరుదశ్వినీఋషిమండలములు.

య్యమున నెదుర్కొనం జనక యాసన మీయక గౌరవోపచా
రములఁ బ్రసన్నుఁ జేయక తిరంబుగ దివ్యసభాంతరంబునన్. 263

క. అప్పుడు మహేంద్రుకన్నులఁ, గప్పినసురరాజ్యపదవికారంబునకుం
జప్పుడు సేయక గృహమున, కప్పుణ్యుఁడు దిరిగిపోయె నతిఖిన్నుండై. 264

చ. ఎఱుఁగమిఁజేసినట్టిగురుహేళన మంత నెఱింగి యింద్రుఁ డ
చ్చెరువడి భీతి నొంది యతిచింతితుఁడై తలపోసి పల్కె న
ప్పరమపవిత్రు లోకనుతభవ్యచరిత్రు విశేషపాదపం
కరుహముఁ బూజ సేయక యకర్మముఁ జేసితి నప్రబుద్ధినై 265

క. త్రిభువనవిభవమదంబున, సభలో మద్గురువునకుఁ బ్రసన్నునకు లస
త్ప్రభువునకు నెగ్గు సేసితి, శుభములు దొలఁగంగ నే నసురభావమునన్. 266

ఆ. [1]పారమేష్ఠ్య మయినపదవి నొందినభూపు, లెట్టివారి కైన లేవ వలదు
విబుధు లిట్లు సెప్పువిధ మెన్న వారలు, ధర్మవేత్త లనుచుఁ దలఁపఁబడరు.

ఆ. కుపథవర్తు లగుచుఁ గుత్సితదుర్వచోనిపుణు లయినవారు [2]నియతి విడిచి
తొలఁగ లేక తా రధోగతిఁ బడుదురు, తప్పు లేక రాతితెప్పభంగి 268

ఉ. కావున లోకవందితుని కార్యవిచారునియింటి కేఁగి త
త్పావనపాదపద్మములపై మకుటంబు ఘటిల్ల మ్రొక్కి త
త్సేవ యొనర్చి చిత్తము [3]వశించి ప్రసన్నునిఁ జేతు నంచు న
ద్దేవవిభుండు వోయె నతితీవ్రగతిన్ గురుధామసీమకున్. 269

సీ. ఈరీతిఁ దనయింటి కేతెంచు దేవతా,పతిరాక యీ బృహస్పతి యెఱింగి
యధ్యాత్మమాయచే నడఁగి యదృశ్యుఁడై, పోయె నప్పుడు దేవపుంగవుండు
సకలంబుఁ బరికించి జాడఁ గానక గురుఁ, జింతించి తలపోసి చిన్నవోయెఁ
బోయినవిధ మెల్ల దాయలు రాక్షస,వీరులు వేగులవారివలన

తే. దెలిసి యుక్కిలితమలోనఁ దెలివినొంది, యందఱును గూడి భార్గవునాశ్రయించి
తత్కృపాదృష్టిఁ దమశక్తిదట్టమైన, దేవతలమీఁదిదాడికిఁ దెరువువెట్టి. 270

—— దానవులు దేవతలతో యుద్ధము సేసి దేవతల నోడించుట. ——

క. ధూర్తులు సమస్తకిల్బిష, మూర్తులువరధర్మకర్మ[4]ముంచితమార్గా
వర్తులుదుర్ణయనిర్మితి,కీర్తులు దానవులు సనిరి గీర్వాణులపై. 271

స్రగ్ధర. దండిం గోదండకాండోద్ధతరథహయవేదండతండంబుతోడన్
దండెత్తెన్ మెండుగా నద్దనుజనికరముల్ [5]దైవవర్గంబుమీఁదం

1. 'పారమేష్ఠ్యమైనపదవి నొందినవారు, లెస్సవారి కెదురు లేవ రనుచు, విబుధజనులవలన వినఁబడెనేనియు, నదియు పరమధర్మ మండ్రు మొదల' వ్రా. ప్ర. 2. 'నిడివి దెలిసి' అ. ప్ర. 3. 'వశించు' 'చేతును' అని కవిప్రయోగములు. 4. 'మోచిత'కు 'ముంచిత' అని కవి ప్రయోగించినాఁడు. 5. 'దైవతాకోటిపైఁదన్' వ్రా. ప్ర.

జండబ్రహ్మాండభేదోగ్రరచ్ఛ్రీయజయరవముల్ । సర్వదిక్షోభగా ను
ద్దండప్రఖ్యాతలీలం । దలపడిరి సురల్ । దర్పులై వారితోడన్. 272

చ. మదమున దేవదానవులు మచ్చరులై కడుఁ బిచ్చలించి సం
పదలకుఁ గోరి పోరునెడ । భార్గవమంత్రకళావిశేషులై
[1]యదరులు వాఱునస్త్రములు । నార్చి మహాసురులేర్చి యేసి పెం
గుదులుగఁ గ్రవ్వదేవతలు । కోల్తల కోర్వక పాఱి రయ్యెడన్. 273

ఆ. దనుజవీరులేయు । దారుణదివ్యాస్త్ర,దళితదేహు లగుచుఁ । దలలు వీడ
నోడి పాఱి రద్భుత । తోపేతజలులైన, త్రిదశవరులు బిట్టు । దిట్టునట్లు. 274

క. ఒకమొగము గాక దివిజులు, తికమక గొని వైరులెల్ల । దీకొని తమ్ముం
[2]బకపక నగ నకనకలై యుకయుకఁ బరువెత్తి రోడి । లోఁగొనుభీతిన్. 275

చ. దనుజులగర్వరేఖయును । దానవవీరులయంపజోకయుం
మనుజవిశేషభోజనుల । మచ్చరికంబు నిశాటకోటి యే
చినబలశౌర్యముం దమకు । సిగ్గును హాని మహాభయంబు ని
ర్గుణతను జేయునుమ్మలికఁ । గోల్తల కోర్వక పాఱి రార్తులై. 276

క. అమరులు విసృష్టవారుణ,సమరులు శరభిన్నదేహ । సంతాపగుణ
భ్రమరులు దైత్యకరాతక,చమరులు కమలజునికడకుఁ । జనిరి భయార్తిన్. 277

ఉ. ధాతకు దేవతావిభవ । దాతకుఁ బుణ్యజనానురాగసం
ధాతకు సర్వలోకహిత । దాతకు వైదికధర్మమార్గని
ర్ణేతకు నుల్లసద్విభవ । నేతకు సర్వజగజ్జయాంగజ
భ్రాతకుఁ బుణ్యయోగిజన । భావవిజేతకు మ్రొక్కి రయ్యెడన్. 278

క. ఆఖండలుండు మొదలుగ, లేఖానికముల బ్రహ్మ । లేనగవున ని
త్యాఖండసత్కృపారస, శేఖరవాక్యముల వారి । సేదలు దేర్చెన్. 279

వ. ఇట్లు బ్రహ్మదేవుండు దేవేంద్రప్రముఖు లయిన దేవతల ననుకంపాతిశయవిభ
వంబున నభయం బొసంగి యిట్లనియె. 280

ఉ. నెట్టన పాపకర్మమున । నేరమిఁ జేసితి రేమి సెప్ప మీ
పుట్టిననాఁటనుండియును । బుద్ధులు సెప్పి జగంబు లేలఁగాఁ
బట్టముఁ గట్టి పెంచినకృ । పానిధి బ్రహ్మకళావిధిజ్ఞుఁ జే
పట్టక గుట్టు జాఱి సిరి । పట్టునఁ దొట్టినపొట్టకొవ్వునన్. 281

వ. బ్రహ్మిష్ఠుం డైనబ్రాహ్మణు నాచార్యుం గైకొనక గురుద్రోహంబు సేసితిరి తద్దో
షం బిపుడు మీకుఁ జేసేత శత్రుకృతం బై యనుభవింపం జేసె నతిబలవంతు
లయినమిమ్ము [3]నతితీక్ష్ణు లయినరాక్షసులు జయించుట దమయాచార్యుం డైనశు

---

1. 'యెదురులు... నేయ మహాసురులేచి యేసి... కోర్వక వీఁగి రయ్యెడన్' ఆ. ప్ర. 2. బికపిక
లై నకనకలై' ఆ. ప్ర. 3. నతితీక్ష్ణబలు లయినరాక్షసులు.

క్రు నారాధించి తన్మంత్రప్రభావంబునం బునర్లబ్ధశ్రీయు లై యిప్పుడు మదీయం బగునిలయంబు నాక్రమింపం గలవారు నై మహోద్రేకంబున నెదురులేక వర్తి ల్లు చున్నరక్షోనాయకులకుం బ్రదిదినంబుం గొనుట తృణప్రాయం బభేద్యమంత్ర బలంబు గలభార్గవునకు వారు శిష్యు లగుటం జేసి విప్రగోవిందగవేశ్వరానుగ్ర హంబు గలవారలకుం దక్కం దక్కినరాజుల కరిష్టం బగుం గావున మీ రిప్పుడు త్వష్ట యనుమనుపుత్త్రుం డగువిశ్వరూపుం డనుముని నిశ్చలతపోమహత్త్వసత్త్వ స్వభావుం డతని నారాధించిన మీకు నభీష్టార్థంబుల నతండు సంఘటించు నెట్టి దుర్దశల నైన నడంచు నని చెప్పిన దిక్పాలకాదులు డెందంబులు డిందుపడి కమల గర్భుని వీడ్కొని విశ్వరూపుకడకుం జని యి ట్లనిరి. 282

తే. అన్న మే లగు నీకు ని న్నడుగం గోరి
వచ్చినారము భవదీయవనమునకును
దండ్రులకు నేడు సమయోచితంబు లైన
కోర్కు లొడఁగూడఁ జేసి చేకొమ్ము యశము. 283

క. సుతులకుఁ బితృశుశ్రూషణ, మతిపుణ్యము సేయు చుండు నాత్మజులు గుణో
న్నతి బ్రహ్మచారు లేనియు, మతిలో గురుసేవకన్న మఱియుం గలదే. 284

వ. అదియునుం గాక. 285

సీ. అరయ నాచార్యుండు పరతత్త్వరూపంబు, దండ్రి దలంపంగ ధాతరూపు
రూపింప భ్రాత మరుత్పతిరూపంబు, దెలియంగం దల్లి భూదేవిరూపు
భగిని [1]కరుణరూపు భావంబు ధర్మస్వరూపంబు దా నర్థిరూపు మొదల
నభ్యాగతుఁడు మున్న యగ్నిదేవునిరూపు, సర్వభూతములు గేశవునిరూపు

ఆ. గాన తండ్రి వేగ కడు నార్తు లగుపితృ,జనుల మైనమమ్ముఁ జల్లఁ జూది
పరభయంబు వాపి నిరుపమం బగుతపో,మహిమచేత మెఱసి మనుపవయ్య.

వ. ఇట్టిబ్రహ్మిష్ఠుండ వైసని న్నాచార్యునింగా వరియించి భవదీయతేజోవిశేషంబు చేత వైరివీరులం బరిమార్చెద మాత్మీయార్థం బగునయవిష్ఠపాదాభివందనంబు నిందితంబు గా దని వేదవాక్యంబు గలదు గావున నీకు నమస్కరించు చున్న దేవవరులం గైకొని పౌరోహిత్యంబు సేయు మనినం బ్రహసితవదనుం డై యమ్మునీశ్వరుం డి ట్లనియె. 287

తే. బ్రహ్మతేజంబు వోయెడిప్రార్థనంబు, ధర్మగుణగర్హితం బని తా నెఱింగి
సారిదననుబోఁటితపసి యీసురలచేతఁ, బ్రకటమధురోక్తి నేటికిఁ బలుకఁబడియె.

వ. విశేషించియు. 289

క. గురుధనముఁ గూర్ప నేటికి, గురుశిఖం దగిలి మంత్రకోవిదు లై స
ద్గురుధర్మనిరతు లేనియు, గురువులకును శిష్యవరులె కూర్చినధనముల్. 290

సీ. అరయ నకించను లైనట్టివారికిఁ, బంబినట్టిశిలోంఛనంబె ధనము

దానిచే నిర్వర్తిత ప్రియసాధుస,త్క్రియ గలవార లై § ప్రీతి నుందు
రది గాన సద్గరిష్ఠాచార మైనయా,చార్యత్వ మిపుడు మీ§శాసనమునఁ
గై కొంటి గురువుల§కామంబు ప్రార్థ,వంచనములు లేక § వడి నొనర్తు
ఆ. ననుచు విశ్వరూపుఁ § డనియెడిముని ప్రతి,జ్ఞోక్తిఁ బలికి వారి § నూఱడించి
మహిత మైనతత్సమాధిచే గురుభావ, మమరఁ జేసె దేవ§సమితి కపుడు. 291

క. భార్గవవిద్యాగుప్త,స్వర్గశ్రీద్విగుణదనుజ§సమధికసంప
ద్వర్గముల విష్ణుమాయా,నర్గళగతిఁ దెచ్చి యింద్రు§నకు నిచ్చె నృపా. 292

క. ఏవిద్యచేత రక్షితుఁ, డై వజ్రి దురంబులోన § నసురులఁ ద్రుంచెన్
భావింప నట్టివిద్యను, శ్రీవరమాయామతంబుఁ § జెప్పెను హరికిన్. 293

ఉ. నావుడుఁ బాండవాన్వయుఁడు § నమ్రసభక్తి జగన్నివాసు రా
జీవదళాక్షుఁ గృష్ణుఁ దన§చిత్తమునన్ భజియించి పల్కె నో
దేవగణార్చితాంఘ్రియుగ § దివ్యమునీశ్వర విశ్వరూపుఁ డ
ప్పావన మైనవిద్య సుర§పాలున కేక్రియ నిచ్చెఁ జెప్పవే. 294

ఉ. ఎందును రక్షితుం డగుచు § నింద్రుఁడు లీలయపోలె వైరిసే
నం దునుమాడి దేవతలు § నమ్మ సుఖంపఁగ నిష్టసంపదం
జెంది సమస్తలోకములఁ § జేకొని యేలె మునీంద్ర దాని నే
విందు సుఖంబుఁ గందు నీక § వీనులు సంతస మందఁ బల్కవే. 295

—•• శ్రీమన్నారాయణకవచ ప్రారంభము ••—

క. నరనారాయణకవచము, నరిభీకరవజ్రకవచ § మాశ్రితసంప
త్పరిణామకర్మసువచము, పురుహూతున కెట్లు మౌని § బోధించెఁ దగన్. 296

వ. అనినం బరీక్షిజ్జనపాలునకు మునినాథుం డిట్లనియె. 297

సీ. వినవయ్య నరనాథ § మునినాథుఁ డింద్రున, కను వొంద నారాయ§ణాఖ్య మైన
కవచంబు విజయసం§కల్పంబు నప్రమే,యస్వరూపంబు మ§హాఫలంబు
మంత్రగోప్యము హరి§మాయావిశేషంబు, సాంగతఁ బోడ నె§ఱుంగఁజేసె
దాని నే వినిపింతుఁ § బూని తదేకాగ్ర,చిత్తంబుతోడుతఁ § జిత్తగింపు
తే. మొనరధాతాంఘ్రిపాణిమై§యుత్తరంబు, ముఖముగానుత్తమాసన§మునవసించి
కృతనిజాంగకరన్యాస § మతిశయిల్ల, మహితనారాయణాఖ్యవ§ర్మమునొనర్చె.

వ. ఇట్లు నారాయణకవచంబు ఘటియించి పాదంబులను జానువులను నూరువులను నుదరంబునను హృదయంబునను నురంబునను ముఖంబునను శిరంబునను నిట్టష్టాంగంబులం బ్రణవపూర్వకంబైనయష్టాక్షరీమంత్రరాజంబు న్యాసంబుసేసి (ద్వాదశాక్షరవిద్యలచేతం గరన్యాసంబుసేసి)మంత్రమూర్తియై[1]భగవచ్ఛబ్దవా

1. 'భగవచ్ఛబ్దవాచ్యం బగుషట్ఛక్తిసంయుతుం డగుచు విద్యామూర్తియు నైనపరమేశ్వరు నందు భావించి, శ్రీనారాయణకవచాఖ్య' వ్రా. ప్ర.

చ్యంబైన (ప్రణవాదియకారాంత మగుమహామంత్రంబుచేత నంగుళ్యంగుష్ఠపర్వ
సంధులయం దుపన్యసించి మఱియు హృదయంబున నోంకారంబు వికారంబు
మూర్ధంబున షకారంబు భ్రూమధ్యంబునందు ణకారంబు శిఖయందు వేకారంబు
నేత్రంబులయందు నకారంబుసర్వసంధులయందు మఱియును నస్త్రమును ద్దేశించి
మకారంబు నుపన్యసించెనేని మంత్రమూర్తి యగు మఱియును నస్త్రాయఫ
ట్టనుమంత్రంబున దిగ్బంధనంబు సేసి పరమేశ్వరునిం దనభావంబున నిల్పి
విద్యామూర్తియుఁ దపోమూర్తియు నగు)షట్ఛక్తిసంయుతం బయిననారాయణ
కవచాఖ్య మైనమంత్రరాజంబు నిట్లని పఠియించె. 299

చ. గరుడునిమూఁపుపైఁ బదయుగంబు ఘటిల్లఁగ శంఖచక్రవ
ర్మరుచిరశార్ఙ్గ ఖడ్గశరరాజితపాశగదాదిసాధనో
త్కరనికరంబు లాత్మకరకంజములన్ ధరియించి భూతిసం
భరితమహాష్టబాహుఁడు కృపామతితో ననుఁ గాచుఁ గావుతన్. 300

ఆ. [1]ప్రకటమకరవరుణపాశంబులందుల, జలములందు నెందుఁ బొలియకుండఁ
గాచుఃగాక నన్ను ఘనుఁ డొక్కఁడై నట్టి,మత్స్యమూర్తి విద్యమానకీర్తి.

క. వటుఁడు సమాశ్రితమాయా,నటుఁడు బలిప్రబలశోభన ప్రతిఘటనో
ద్భటుఁడు త్రివిక్రమదేవుఁడు, [2]చటులస్థలమందు నన్ను సంరక్షించున్. 302

చ. అడవుల సంకటస్థలుల నాజిముఖంబుల నగ్నికీలలం
దెడరుల నెల్ల నాకు నుతి కెక్కఁగ దిక్కగుఃగాక శ్రీనృసిం
హుఁడు [3]సురశత్రుయూథపవధోగ్రుఁడు విస్ఫురితాట్టహాసవ
క్త్రుఁడు ఘనదంష్ట్రపావకవిఘాతదిగంతరుఁ డప్రమేయుఁడై. 303

చ. అరయఁగ నెల్లలోకములు నంకిలి నొంద మహార్ణవంబులో
[4]నొరగి నిమగ్నమైనధర నుద్ధతిఁ గొమ్మున నెత్తినట్టియా
కిరిపతి [5]యగ్నికల్పుఁ డురుఖేలుఁడు నూర్జితమేదినీమనో
హరుఁడు గృపావిధేయుఁడు సదాధ్వములన్ ననుఁ గాచుఁ గావుతన్. 304

క. రాముఁడు రాజకులైకవి, రాముఁడు భృగుసత్కులాభిరాముఁడు [6]సుగుణ
స్తోముఁడు ననురక్షించును, [7]శ్రీమహితోన్నతుఁడు నద్రిశిఖరములందున్. 305

సీ. తాటక మర్దించి తపసిజన్నముఁ గాచిఁ హరువిల్లు విఱిచి ధైర్యమున మెఱసి
ప్రబలులైనట్టివిరాధకబంధోగ్ర,ఖరమాషకాదరాక్షసులఁ దునిమి
వానరవిభు నేలి వాలిఁ గూలఁగ నేసి, జలరాశిగర్వంబుఁ జక్కఁజేసి
సేతువు బంధించి చేరి రావణకుంభ,కర్ణాదివీరులఁ గడిమిఁ ద్రుంచి
తే. యలవిభీషణు లంకకు నధిపుఁ జేసి

---

1. 'వరుసజలధిమాప విరుణపాశములందు. 2. 'చటులస్థలివలన. 3. కనకాక్షరాక్షసవధో. 4. నురుతరమగ్నమైనధర. 5. యజ్ఞకల్పుఁ డురుఖేలను. [illegible] 6. శాం[illegible] 7. [illegible]

భూమిసుతఁ గూడి సాకేతపురమునందు
రాజ్యసుఖములు గైకొన్న రామవిభుఁడు
వరుస నన్నుఁ బ్రోచుచుండుఁ బ్రవాసగతుల. 306

వ. మఱియు నఖిల ప్రమాదంబులైన యభిచారకర్మంబులవలన నారాయణుండును గర్వంబువలన నరుండును యోగభ్రంశంబువలన యోగినాథుం డయినదత్తాత్రేయుండును గర్మబంధంబులవలన గణేశుండైన కపిలుండును గామదేవునివలన సనత్కుమారుండును మార్గంబున (దేవహేళనంబు సేయుట) వలన శ్రీహయగ్రీవమూర్తియును దేవతానమస్కార తిరస్కార దేవపూజాచ్ఛిద్రంబులవలన నారదుండును నశేషనిరయంబులవలనఁ గూర్మంబును నపథ్యంబువలన భగవంతుండైన ధన్వంతరియు నద్వంద్వంబులవలన నిర్జితాత్ముండైన ఋషభుండును జనాపవాదంబువలన నగ్నిదేవుండును [1]జననమరణాదులం గలుగఁజేయు కర్మంబులవలన బలభద్రుండును గాలంబువలన యముండును సర్పగణంబులవలన శేషుండును నప్రబోధంబువలన ద్వైపాయనుండును బాషండసమూహంబులవలన బుద్ధదేవుండును [2]శనైశ్చరునివలనఁ గల్కియు నై ధర్మరక్షణపరుం డయిన మహావతారుండు నన్ను రక్షించుం గాతఁ బ్రాహ్ణమధ్యాహ్నపరాహ్ణసాయంకాలంబులను బ్రదోషార్ధరాత్రాపరరాత్రప్రత్యూషానుసంధ్యాప్రభాతంబులను గదాద్యాయుధంబుల ధరియించి కేశవ నారాయణ గోవింద విష్ణు మధుసంహారత్రివిక్రమ వామన హృషీకేశ పద్మనాభ శ్రీవత్సధామపసర్వేశ్వరేశ జనార్దనవిశ్వేశ్వర కాలమూర్తులను నామరూపంబులు గల దేవుండు నన్ను రక్షించుంగాక ప్రళయకాలానలాతితీక్ష్ణసంభ్రమభ్రమణనిర్వక్రవిక్రమవక్రీకృతదనుజచక్రంబైన సుదర్శన పుణ్యనామ చక్రంబ మహావాయుప్రేరితుండై హుతాశనుండు నీరసతృణాటవుల భస్మీభూతంబు సేయుభంగి భగవత్ప్రయుక్తంబవై మద్వైరిసైన్యంబుల దగ్ధంబు గావింపుము జగత్సంహారకాలపటుఘటిత చటులమహోత్పాత గర్జారవతర్జనదశదిశాభివర్జిత ఘనఘనాంతర నిష్ఠ్యూతనిష్ఠుర కోటిశతకోటిసంస్పర్శస్ఫారద్విస్ఫులింగనిర్గమానర్గళ భుగభుగాయమానమూర్తివిస్ఫూర్తినారాయణ కరకమలవర్తిగదాయుధోత్తమ మదీయవైరితండోపతండంబుల ఖండనంబునం జండగతిం బిండిగాఁ జండికాకూశ్మాండవై నాయకరక్షోభూతగ్రహంబులు చూర్ణంబులు గాఁ గొండొకవినోదంబు సలుపుము [3]దరేంద్రంబవైన పాంచజన్యంబ సర్వలోకజిష్ణుండైన శ్రీకృష్ణుని నిఖిలపుణ్యైకసదనవదననిష్ఠ్యూతనిశ్శ్వాసా[4]ధరవేణుపరిపూరితంబవై యున్మత్తభూతప్రేత పిశాచ విప్రగ్రహాదిక్రూర[5]దుర్గ్రహంబులు విద్రావణంబులుగా నస్మత్పరవీరమండలంబుల గుండియలతోఁ దదీయమానినీ దుర్భర

1. నంతకాకృతిం జేయుభూతంబులవలన బలభద్రుఁడును. 2. కలివలన. 3. దరేంద్రుండ. 4. దర్వణపూరితం. 5. దృగ్గణంబులు.

గర్భంబులు గర్భస్థార్భకనిర్భేదంబులుగా నవియ బ్రహ్మాండభాండభీకరం బయిన భూరినాదంబున మోదింపు మతితీవ్రధారాదళితనిశాటకోటి కఠోరకంఠకరాళరక్తధారాధౌతమలీమసవిసరంబ వైననందక మహాసిశేఖరంబ జగదీశప్రేరితంబ వై మద్విద్వేషివిషమవ్యూహంబుల మొండుగడికండలుగఁ జెండి చెండాడుము నిష్కళంకనిరాతంక నిశ్శంకసాంద్రచంద్రమండల పరిమండిత సర్వాంగరక్షణ విచక్షణధర్మనిరతంబ వయిన[1] చర్మంబ దుర్మదమద్వైరిలోకభీకరాలోకంబులను సమాకులనిబిడనీరంధ్రనిష్ఠురతమఃపటలఘటు ఘటనం (బులం) గుటిల పఱుపుము నిఖిలపాపగ్రహంబులవలనను సకలనరమృగ సర్పక్రోడభూతాదులవలనను నగు భయంబులు భగవన్నామ రూపయాన దివ్యాస్త్రంబుల వలనం బొంద కుండుఁ గాక బృహద్రథంతరాదిసామంబులచేత స్తోత్రంబు సేయంబడుచున్న ఖగేంద్రుండు (రక్షణదక్షుం డై)నన్ను రక్షించుఁ (గాక) శ్రీహరినామరూపవాహన దివ్యాయుధ పారిషదోత్తమ ప్రముఖంబు లస్మదీయ బుద్ధీంద్రియమనఃప్రాణంబుల సంరక్షించు భగవంతుం డయిన శేషుండు సర్వోపద్రవంబుల నాశంబు సేయు జగదైక్యభావం బయినధ్యానంబు గలవానికి వికల్పరహితుం[2]డై భూషణాయుధలింగాఖ్య లగుశక్తులం దనమాయచేత ధరియించి [3]తేజరిల్లు చుండు లక్ష్మీకాంతుండు వికల్పవిగ్రహంబులవలన నన్ను రక్షించుఁగాక లోకభయంకరాట్టహాస భాసురవదనగహ్వరుండగుచు సమస్తతేజోహరణధురీణ తేజఃపుంజసంజాతదివ్యనృసింహావతారుండగు నప్పరమేశ్వరుండు సర్వదిగ్భాగంబులవలన సమస్త బహిరంతరంబులవలన నన్ను రక్షించు చుండుఁ (గాత) మని నారాయణాత్మకకవచప్రభావం బతిహాసరూపంబున [4]నింద్రుండు దెలిసికొని ధ్యానంబుసేసి తద్విద్యాధారణమహిమవలన నరాతుల నిర్జించెం గావున నెవ్వ రేని నిర్మలాత్ము లగువార లేతద్విద్యాధారణు లై యనుదినంబును బఠియించిన నతిఘోరరణంబుల నత్యుత్కటసంకటంబులను సర్వగ్రహనిగ్రహకర్మమారణకర్మాది[5]దుష్కర్మజన్యక్లేశంబులను వదలి యవ్యాకులమనస్కు లై విజయంబు నొందుదురు మఱియును సర్వరోగంబులకు నగమ్యశరీరు లై సుఖంబు నొందుదు రదియునుంగాక. 307

సీ. అతిభక్తిఁ గౌశికుం డను బ్రాహ్మణుఁడు దొల్లి, యీవిద్యధరియించి యెలమిమించి
మరుభూమియందు నిర్మలచిత్తుఁడై యోగ, ధారణంబున బట్టి తనువు విడిచె
దానిపై నొకఁడు గంధర్వవరేణ్యుండు, చిత్రరథాఖ్యుఁ డన జేయుఁ డొంటి
చదలఁ జనంగఁ దచ్ఛాయ తదస్థిపైఁ, గదిసిన నాతఁడు గళవళించి
ఆ. యువిదపిండుతోడ ననవవిమానముతోడఁ, దనదువిద్యతోడ ధరణిఁ ద్రెళ్లి

1. 'ధర్మంబ. 2. డయ్యు నప్పరమేశ్వరుండు భూషణాయుధ. చిహ్నిత మైనశక్తిం. 3. వికల్ప నిగ్రహంబు గలలక్ష్మీకాంతుండు నన్ను రక్షించు. 4. మునీంద్రుండు వ్యాఖ్యానంబుసేసి యింద్రున కుపదేశించిన నతండు తద్విద్య. 5. దుష్కర్మంబులకు నతిభయంకరు లై విజయంబు. వ్రా. ప్ర.

తివిచి లేవలేక । తికమక గుడవంగ, వాలఖిల్యమౌని । వానిఁ జూచి. 308

క. నారాయణకవచసమా, ధారణపుణ్యాప్తి దీని । దగ్గఱ నీకుం
గూరెడిన విష్ణుభక్తుల, వారక చేరంగ నెట్టి।వారకిఁ దరమే. 309

ఇంద్రవజ్రము. సంధించి నీయంగక।సంధులెల్లన్, బంధించి తన్మంత్ర।బలంబుపేర్మి
న్నందంబు మాన్పింపఁ ద।దన్య మేదీ, సింధుప్రవాహోన్నతి।[1]చేతఁ దీఱన్.

వ. కావున నీ విప్పు డీపుణ్యశల్యంబులు భక్తియుక్తుండవై కొనిపోయి ప్రాఙ్ముఖంబు
నఁ బ్రవహించెడుసరస్వతీజలంబుల [2]నిక్షేపణంబుసేసి కృతస్నానుండవై యాచ
మనంబు సేసిన నీసర్వాంగబంధనంబు లుడుగు ననిన నతం డట్లచేసి తనవిమానం
బెక్కి నిజస్థానంబున కరిగెం గావున. 311

క. అనుదినము దీని నెవ్వఁరు, విని రేనిఁ బఠించి రేని । విస్మయ మొదవన్
ఘనభూతజాల మెల్లను, మునుకొని వారలను గాంచి । మ్రొక్కుచు నుండున్.

ఆ. విశ్వరూపువలన । నైశ్వర్యకర మైన, యట్టివిద్యఁ దాల్చి । యింద్రుఁ డపుడు
మూఁడులోకములకు । మూద లైనట్టిశ్రీ, ననుభవించి మించె । నధికమహిమ

సీ. భూపాలయావిశ్వ।రూపున కరుదైనతలలు మూఁ డనువొందఁ । గలిగియుండు
నారిది సురాపాన।సోమపానంబులు, [3]నన్నాద మనఁగను । నమరవరుల
తోఁ గూడి భుజియించి । తూకొని వారితో, యజ్ఞభాగంబు ప్ర।త్యక్ష మొంది
కైకొను చుండి దు।ష్కర్ముఁ డై యాయజ్ఞ, భాగంబు రాక్షస।ప్రవరులకును

ఉ. దల్లిమీఁదఁ గలుగు।తాత్పర్యవశమున, దివిజవరుల మొఱఁగి । తెచ్చి యిచ్చు
నది యెఱింగి యింద్రుఁ । డతిభీతచిత్తుఁ డై, తనకు గానియతని।తలలు ద్రుంచె.

క: భాసురుఁ డనక మహాత్మ, గ్రేసరుఁ డన కతఁడు పూర్వ।కృతకర్మగతిన్
వేసరఁ డనక మహేంద్రుఁడు, భూసురుతల లపుడు రోష।మునఁ దెగ నడిచెన్.

వ. ఇట్లయ్యింద్రుండు క్రోధంబు సహింపం జాలక విశ్వరూపుతలలు ఖడ్గంబునం దెగ
నడిచిన సోమపానంబు సేయు శిరంబు గపింజలం బయ్యె సురాపానంబు సేయు
శిరంబు గలవింకం బయ్యె నన్నంబు భక్షించుశిరంబు తిత్తిరి యయ్యె నిట్లు
త్రివిధపక్షిస్వరూపంబు దాల్చి బ్రహ్మహత్య యే తెంచి యింద్రునిఁ జుట్టుకొని
తమ్ముఁ బరిగ్రహింపు మని నిర్బంధింప నపు డింద్రుం డతిభీతచిత్తుం డై త్రిలోక
నాయకుం డైనన్ దానిం దప్పించుకొనం జాలక యంజలి యొగ్గి యమ్మహాదో
షంబుఁ గైకొని తద్దోషం బొక్కసంవత్సరం బనుభవించి యంతం బాపుకొను
వాఁ డై భూజలవృక్షస్త్రీలం బ్రార్థించి మద్దురితంబు చతుర్విధంబులం బుచ్చికొ
నుం డనినభూమి తనయందుఁ జేయఁబడినఖాతంబు తనంతనపూడునట్టివరంబును
జలంబు సర్వంబు దనయందుఁ బ్రక్షాళితం బైనం బావనం బగునట్టివరంబును
వృక్షంబులు ఛేదింపంబడి పునఃప్రరోహంబు గలుగువరంబును స్త్రీ లెల్లపుడుం

1. జేర్పఁ దీరున్. 2. వైచి కృత. 3. నన్నంబు మొదలుగా.

దమకుఁ గామసుఖంబు గలుగునట్టి వరంబును గోరిన నతం డట్లకా నొసంగిన నత
నతని దత్తపాతకంబు ధరణి [1]యీరిణవిధంబునను నుదకంబు బుద్బుదఫేనరూపంబు
నను మహీరుహంబులు నిర్యాసభావంబునను నింతులు రజోవికారంబునను
నిట్లు చతుర్భాగంబులు బంచికొని రంత. 316

మ. హతపుత్త్రుం డగు విశ్వరూపజనకుం డాత్వష్ట దుఃఖాయతో
ద్ధతరోషానలదహ్యమానుఁ డగుచుం దా నింద్రుపై మారణ
క్రతుహోమం బొనరింప నందుఁ బొడమెం గల్పాంతకాలారవి
ప్రతకీలానలనిష్ఠురేక్షణగుణప్రోద్భూతత్రిలోకోగ్రుఁడై. [చు

సీ. యుగముద్రుంగెడునాఁడు జగములు వాలియించు, నంతకుమూర్తిపై నింతయగు
బఱపున బొడవును బ్రతిదినంబును నొక్క, శరపాతమంగంబు విరివిగొనుచుఁ
గడుదగ్ధశైలసంకాశ దేహమునందుఁ, గరము సంధ్యారాగకాంతి బెరయ
మేనుగాఁకరాగిచేఁ గనుమించుమించులఁ, గఱకుమీసలు కచాగ్రములు మెఱయఁ

తే. చండమధ్యాహ్నమార్తాండమండలోగ్ర, చటులవిస్ఫురలోచనాం చలవిధూత
దశదిశాభాగుఁ డుజ్జ్వలతరకరాళ, భిదురసునిశితదంష్ట్రోరువదనగుహుఁడు.

ఉ. నింగికి నేలకుం బొడవు నిట్టల మై శిఖలందుఁ బర్వను
త్తుంగతరాగ్నిజాలములఁ దొట్రిలుచున్ గ్రహపంక్తి జాఱ ని
స్సంగకరాళశాతఘనసద్ఘృణిమండలచండశూల ము
ప్పొంగుచుఁ గేల లీలఁ గొని భూమి చలింపఁగ సోలి యాడుచున్. 319

సీ. వదలక విరివిగా వదనంబుఁ దెఱచుచు, నాకాశ మంతయు నప్పళించుఁ
గడనాల్క నిగిడించి గ్రహతారకంబుల, నయ మెల్ల దిగజాఱ నాకి విడుచు
నలవోకయునుబోలె నట్టహాసము సేసి, మెఱసి లోకములెల్ల మ్రింగఁ జూచుఁ
దనరుదిగ్దంతిదంతములు సెక్కులు వాఱ, నుగ్రదంష్ట్రలు ద్రిప్పు నుక్కుమిగిలి

తే. త్వష్టబలితంపుఁదపమునఁ బుట్టినొంది, యఖిలలోకంబు లెల్లఁ దా నాక్రమించి
వృత్రనామాఖ్యదేవతాశత్రుఁ డగుచుఁ, దారుణాకారుఁ డఖిలదుర్దముఁడు మెఱసె.

మత్తకోకిలము. అట్టివృత్రునిమీఁద దేవత లల్కతోఁ బెనుమూఁకలై
చుట్టి ముట్టి మహాస్త్రవిద్యలు సూపి యేపున నేయ నా
గొట్టువీరుఁడు వార లేసిన క్రూరశస్త్రము లన్నియుం
జుట్టి పట్టుక మ్రింగి శూరత జోక నార్చె మహోగ్రుఁడై. 321

క. భక్షితదివ్యాస్త్రుం డగు, రక్షోనాయకుని నమరరాజప్రముఖుల్
వీక్షింప వెఱచి పఱచిరి, రక్షకుఁ జింతించికొనుచు రయ మొప్పారన్. 322

వ. ఇట్లు సర్వసాధనంబుల(తోడ సాధుజనంబుల) వృత్రాసురుండు మ్రింగిన నచ్చెరు
వడి చేయునది లేక తత్తేజోవిశేషవిభవంబునకు భయంబు నొంది కందినడెం

1. 'నెఱియ లూషరక్షేత్రంబులవిధంబున' అ. ప్ర.

దంబునం గుందుచుం బురందరప్రముఖు లార్తరక్షకుం డగుపుండరీకాక్షునకుం గుయ్యిడువారలై. 323

లయగ్రాహి. వీఁడు కడుదుర్దముఁడు వాఁడిమనకైదువులు
పోఁడి చెడఁగా మెసవి యీఁడు గన కున్నాఁ
డేడ బ్రదు కింకఁ బెనుఁగీఁడు వొడమెన్ మనకు
దోఁడుపడ నొక్కరుఁడు లేఁడు హరి దక్కన్
వేఁడుదముఁ శ్రీధరునిఁ గూడుదము సద్భటులఁ
బాడుదము గీతముల జోడుపడ నంతన్
వీఁడు చెడుఁ త్రోవ దయతోడ నెఱిఁగించు ఘనుఁ
డోడక సురాలయము పాడువడ దింకన్. 324

క. అని తలపోయుచుఁ దమలో, మునుకుచుఁ దికమకలు గొనుచు మురరిపుసభకున్
గునుకుచుఁ గునుకుచు నేఁగిరి, ఘనరాక్షసుఁ గన్న కన్నుఁగవ బెగ్గిలఁగన్. 325

వ. ఇట్లు భయార్తులై యమర్త్యవ్రాతంబు సని చని ముందట నభంగభంగరంగ దుత్తుంగడిండీరమండల సముద్దండాడంబరవిడంబిత నారాయణనిరంతరకీర్తిలతా కుసుమగుచ్ఛస్వచ్ఛంబును ననవరతగోవిందచరణారవిందసేవాసమాకులకలిత ఫలితమహాపుణ్యఫలాయమాన సముద్దీపితావర్తవర్తిత దక్షిణావర్తరుచిరశంఖ మండల మండితంబును నతినిష్ఠురకఠినపాఠీనపృథురోమరాజీవశకులతిమితిమింగిల కర్కటకమకరకచ్ఛపమకరనక్రవక్రగ్రహగ్రహణఘుమఘుమాయమానదారుణ గమనవిషమితవిషమతరంగఘట్టనఘట్టితసముద్ధూతశీకరనికర నీరంధ్రితాంకిత తారాపథంబును మహోచ్ఛ్రియశిలోచ్చయశిఖరాగ్రప్రవహితదుగ్ధనిర్ఝరసమ్మార్జితపురాణపురుషవిశుద్ధశుద్ధాంతవిహారణధురీణవసుధాధౌతధావళ్యధగద్ధగాయమానరమ్యహర్మ్యనిర్మాణకర్మంబునునతిపవిత్రగుణవిచిత్రనిజకళత్రప్రేమానంద సందర్శితముకుందపరిస్రవదంతరంగకరుణారస పరిమిళితభావబంధురవిద్రుమ వల్లీమతల్లికాంకురశోభితంబును బ్రసిద్ధసిద్ధరసాంబువాహసంగమసముత్థితగంభీర ఘోషపరిపూరితసకలరోదోంతరాళంబును సముద్రమేఖలాఖిలప్రదేశవిలసితనవీ నదుకులాయమానంబును హరిహరప్రముఖదేవతానిచయ పరిలబ్ధామృతమహైశ్వర్యదానధౌరేయమహానిధానంబును వైకుంఠపురపౌరవారమనోహరకామ్యఫలఫలితమందార పారిజాత సంతాన కల్పవృక్ష హరిచందన ఘనవనానుకూల కూలంబును నై యొప్పుచుఁ గుబేరుభాండాగారంబునుంబోలెఁ బద్మమహాపద్మ శంఖమకరకచ్ఛపముకుందకుందనీలవరసమగ్రం బై విష్ణుకరకమలంబునుంబోలె సుదర్శనావర్తప్రగల్భం బై కైలాసమహీధరంబునుంబోలె నమృతకళాస్థాన శేఖరపదార్పణం బై యింద్రవైభవంబునుంబోలెఁ గల్పవృక్షకామధేనుచింతామణిజనితవిశేషం బై సుగ్రీవసైన్యంబునుంబోలె నపరిమితనిబిడహరిసంచా

రంబై నారాయణోదరంబునుంబోలె నిఖిలభువనభారభరణసమర్థంబై శంకరు జటాజూటంబునుంబోలె గంగాతరంగిణీసమాశ్రయంబై బ్రహ్మలోకంబునుంబోలెఁ బరమహంసకులసేవ్యంబై పాతాళలోకంబునుంబోలె ననంతభోగిభోగయోగ్యంబై నందనవనంబునుంబోలె నైరావతమాధవీరంభాదిసంజననకారణంబై సౌదామినీనికరంబునుంబోలెఁ నభ్రంకషంబై విష్ణునామకీర్తనంబునుంబోలె నిర్మలస్వభావంబై క్రతుశతగతుండునుంబోలె హరిపదభాజనంబై యొప్పుచున్న దుగ్ధవారాశి డాసి శ్వేతద్వీపంబు దర్శించి యందు సకలదిక్పాలకాదిదేవతలు దేవదేవు నాశ్రయించి యిట్లని స్తుతియించి రంత 326

సీ. పంచమహాభూత ◊ పరినిర్మితంబైన, ముజ్జగంబుల కెల్ల ◊ నొజ్జ యైన
బ్రహ్మయు నేమును ◊ బరఁగ[1]నందఱుఁ గూడి, యెవ్వనికై పూజ ◊ లిత్తు మెపుడు
నట్టిసర్వేశ్వరుం ◊ డాగమవినుతుండు, సర్వాత్మకుఁడు [2]మాకు ◊ శరణ మగుత
అతిపూర్ణకాము న ◊ హంకారదూరుని, సముని శాంతునిఁ గృపా ◊ స్పదుని గుణిని

తే. మాని యన్యుని సేవింపఁ ◊ బూనునట్టి, కపటశీలుని నతిపాప ◊ కర్మబుద్ధి
శునకవాలంబు వట్టుక ◊ ఘనతరాబ్ధిఁ, దరియఁజూచుటగాదె తాఁ ◊ దామసమున.

ఉ. ఉదకమయంబునన్ వసుధ ◊ నోడగఁ జేసి తనర్చుకొమ్మునన్
వదలక యంటఁ గట్టి మను ◊ వల్లభుఁ గాచినమత్స్యమూర్తి స
మ్మదమున మమ్ముఁ బ్రోచు నను ◊ మానము మానఁగ వృత్రుచేతియా
పద దొలఁగించి నేఁడు సుర ◊ పాలురపాలిటిభాగ్యదైవమై 328

మత్తకోకిలము. రంతుసేయుచు వాతధూతక ◊ రాళభంగురభంగదు
ర్దాంతసంతతసాగరోదక ◊ తల్ప మొందివసించుధా
తంతవానిని బొడ్డుఁదమ్మిన ◊ యాఁచి కాచిననేర్పరిం
తంతవాఁ డనరానియొంటరి ◊ యాదరించు మముం గృపన్. 329

తే. దేవతల మైనమే మిట్టి ◊ దేవదేవు, సర్వలోకశరణ్యుని ◊ శరణు చొచ్చి
బలితమైనట్టి పేనిమి ◊ యాపదలఁ బాసి, మీఱి శుభములఁ జేకొను ◊ వార మిపుడు.

వ. ఇట్లు స్తుతియించుచున్న దేవతలకు భక్తవత్సలుండైన వైకుంఠుండు ప్రసన్నుండయ్యె నప్పుడు. 331

సీ. తగుశంఖచక్రగ ◊ దాధరుం డగువాని, శ్రీవత్సకౌస్తుభ ◊ శ్రీలవానిఁ
గమనీయమాణిక్య ◊ ఘనకిరీటమువాని, దివ్యవిభూషణ ◊ దీప్తివాని
మండితకోటీర ◊ కుండలంబులవాని, సిరి యురఃస్థలమునఁ ◊ జెలఁగువానిఁ
దనుఁ బోలు సేవక ◊ తంతంబు గలవాని, జిలుఁగైనపచ్చని ◊ వలువవానిఁ

ఆ. దెల్లదమ్మివిరులఁ ◊ దెగడుకన్నులవాని, నవసుధాద్రవంపు ◊ నవ్వువానిఁ
గనియె వేల్పుపిండు ◊ కప్పరపాటుతోఁ, గన్నులందు నున్న ◊ కఱవు దీఱ. 332

---

1. తక్కినవారు. 2. మమ్ముఁ జాలఁ బ్రోచు.

సీ. తనసేవకులలోనఁ దడఁబడురూపంబు, శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీలఁ దెలుప
వికచాబ్జములతోడ వీడ్వడుకన్నుల,కడలు దైవారెడుకరుణఁ దెలుప
నెల్లలోకములకు నిత్యమైనభాగ్యంబుఁ, గాపురం బుండెడుకమల దెలుప
మూఁడుమూర్తులకును మొదలైనతేజంబు, తాతఁ బుట్టించినతమ్మిఁ దెలుప
ఆ. బుద్ధిఁ బోల్పరానిపుణ్యంబుఁ దత్పాద,కమలజనిత యైనగంగ దెలుప
నప్రమేయుఁ డభవుఁడవ్యక్తుఁ డవ్యయుఁ, డాదిపురుషుఁ డఖిలమోది యొప్పె.
వ. ఇట్లు జగన్మోహనాకారుం డయిన నారాయణునికృపావలోకనాహ్లాద చకితస్వభావ చరితులై సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి ఫాలభాగపరికీలితకరకమలులై యిట్లనిరి. 334
ఆ. దుర్గమంబు లయినస్వర్గాదిఫలములఁ, బుట్టఁ జేయఁ జాలుశక్తిగుణము
గలిగి మెలఁగుచున్నఘనుఁడవైనట్టినీ, కరయ మ్రొక్కువార మాదిపురుష.
సీ. దండంబు యోగీంద్రమండలానుతునకు, దండంబు శార్ఙ్గకోదండునకును
దండంబు మండితకుండలద్వయునకు, దండంబు నిష్ఠురభండనునకు
దండంబు మత్తవేదండరక్షకునకు, దండంబు రాక్షసఖండనునకు
దండంబు పూర్ణేందుమండలముఖునకు, దండంబు తేజఃప్రచండునకును
తే. దండ మద్భుతపుణ్యప్రధానునకును, దండ ముత్తమవైకుంఠధామునకును
దండ మాశ్రితరక్షణతత్పరునకు, దండ మురుభోగినాయకతల్పునకును. 336
ఉ. చిక్కిరి దేవతావరులు చిందఱవందఱ లైరి ఖేచరుల్
స్రుక్కిరి సాధ్యసంఘములు సోలిరి పన్నగు లాజిభూమిలో
మ్రొక్కిరి దివ్యకోటి గడు మ్రగ్గిరి యక్షులు వృత్రుచేత నీ
చిక్కనవారి నైన దయ సేయుము నొవ్వక యుండ నోహరీ. 337
క. మొదలాఁటి నరక్కసులకు, మొదలై మా కాపదలకు మూలం బగుం
దుద మొదలు లేనిరక్కసు,తుదిఁ జూపఁ గదయ్య తుదకుఁ దుది యైనహరీ.
తే. అకట దిక్కులకెల్ల దిక్కైనవాఁడు, నొక్కదిక్కును లేదు మా కొలఁద నైన
దిక్కు గావయ్య నేఁడు మా దిక్కుఁ జూచి, దిక్కు లేకున్నవారలదిక్కు నీవ.
క. నీదిక్కు గానివారికి, నేదిక్కును లేదు వెదక నిహపరములకున్
మోదింపఁ దలఁచువారికి, నీదిక్కే దిక్కు సుమ్ము నీరజనాభా. 340
తే. అరయ మాతేజములతోడ నాయుధములు
మ్రింగి భువనత్రయంబును మ్రింగుచున్న
భీకరాకారు వృత్రునిఁ బీఁచ మడఁచి
యెల్లభంగుల మాబన్న మీఁగు మభవ. 341
ఆ. పరమపురుష దుఃఖభంజన పరమేశ, భక్తవరద కృష్ణ ఘనవిహార
జలరుహాక్ష నిన్ను శరణంబు వేఁడెద, మభయ మిచ్చి కావవయ్య మమ్ము.

వ. [1]నమస్తే భగవన్నారాయణ వాసుదేవ యాదిపురుష మహానుభావ పరమ మంగళ పరమకల్యాణ దేవ పరమకారుణికు లయిన పరమహంస లగుపరివ్రాజకులచేత నాచరితంబు లగుపరమసమాధిభేదంబులఁ బరిభావితపరిస్ఫుటం బయినపరమహంసధర్మంబుచేత నుద్ఘాటితం బగుతమఃకవాటద్వారంబున నపావృతం బయిన యాత్మలోకంబున నుపలబ్ధమాత్రుండ వై నిజసుఖానుభవుండ వై యున్ననీ వాత్మసమవేతంబు లై యుపేక్షింపంబడనియీశరీరంబులకు నుత్పత్తిస్థితిలయకారణుండ వై యుండుదువు గుణసర్గపతితుండ వై యపరిమితగుణగణంబును గల నీవు దేవదత్తునిమాడ్కిఁ బారతంత్ర్యంబున స్వకృతంబు లైనకుశలాకుశలఫలంబుల ననుభవింతువు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుండ వైననీ వాత్మారామస్వభావుండ వయి యపరిమితగుణగణంబులుగలిగి యీశ్వరాహ్వయానవగాహ్యమాహాత్మ్యంబగు సర్వాచీనవికల్పవితర్కవిచారప్రమాణాభాసంబులగుతర్కశాస్త్రంబులఁ గర్కశంబు లయిన ప్రజ్ఞలు గలిగి దురవగ్రహవాదు లైనవిద్వాంసులవివాదావసరంబులయందు నుపరతంబు లగునస్తినాస్తీత్యాదివాక్యంబుల సమస్తమాయామయుండ వై నిజమాయచేతఁ గానంబడక యుక్తిగోచరుండ వై సమవిషమరూపంబులఁ బ్రవర్తింతువు దేవా రజ్జుఖండనంబునందు సర్పభ్రాంతి గలుగునట్లొండు ద్రవ్యంబున ద్రవ్యాంతరభ్రాంతి గలుగు చుండు సర్వేశ్వర సర్వజగత్కారణరూపంబ వైననీవు సర్వభూతప్రత్యగాత్మ వగుటం జేసి సర్వగుణావభాసోపలక్షితుండ వై కానంబడుచుందువు లోకేశ్వరా భవన్మహిమా మహామృతసముద్రవిప్రుడసకృత్పానమాత్రంబున సంతుష్టచిత్తు లై నిరంతరసుఖంబున విస్మారితదృష్టశ్రుతవిషయసుఖలేశాభాసు లైనపరమభాగవతులు భవచ్చరణకమలసేవా

1. ఇందులకు 'మఱియును భగవన్నారాయణ...భేదంబులఁ బరిస్ఫుటం బయినపరమహంసధర్మంబుచేత ననువాదితం బగుపరమకపాలద్వారంబున నావృతం బయినయాత్మలోకంబున...సమవేతంబు లైయుపేక్షింపంబడనిశరీరంబులకు...గుణసర్గభావితుండ వై...పారతంత్ర్యంబుననబ్బినకుశలఫలంబులు ననుభవించి చింతింతువు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుండ వైననీ వాత్మారాముండ వయి యుందువు గుణసర్గభావితుండ వయి యపరిమితగుణగణంబులర్వాచీనవితర్కవిచారప్రమాణభావంబు లగు తర్కశాస్త్రంబులఁ గర్కశంబు లైన ప్రజ్ఞగలిగి దురాగ్రహవాదు లైనవిద్వాంసుల వివాదానుసరణంబులయందు...గోచరుండ వై సమస్తవిషమరూపంబులఁ బ్రవర్తింతువు. దేవా రజ్జువునందు సర్పభ్రాంతి గలుగునట్లు ద్రవ్యాంతరంబులచేత బ్రహ్మంబయిననీయందుఁ బ్రపంచభ్రాంతిగలిగెడినని యిట్లతిమనోహరచతురవచనంబులు' అచ్చుప్రతి. ఈపాఠము 'ఓం నమస్తే అస్తు భగవన్నారాయణా...' అనుమూలమునకు అనుగుణము కామిచేతను వ్రాఁతప్రతులపాఠ మనుగుణ మగుటంబట్టియు, రెండవపాఠమే గ్రంథమునఁ గూర్పంబడియె మఱియు మూలమునందు 'స ఏషహి పున స్సర్వవస్తుషు వస్తుస్వరూప స్సర్వేశ్వర స్సకలజగత్కారణ...' మొదలుగాని 'గ్రస్త నియోనన కృష్ణ తేజాంస్యస్త్రాయుధానిచ' అనువఱకుఁ గలకొంతగ్రంథమునకు వ్రాఁతప్రతులందే తెనుఁగు గానిపించు చున్నది: కాని యచ్చుప్రతులఁ గానిపింపదు.

ధర్మంబు వినువారు త్రిభువనాత్మభవన త్రివిక్రమ త్రినయన త్రిలోకమనోహ
రానుభావ భవదీయవైభవవిభూతిభేదంబు లైన దనుజాదులకు ననుపక్రమవి
షయం బెఱింగి నిజమాయాబలంబున సురనరమృగజలచరాదిరూపంబులు ధరి
యించి తదీయావతారంబుల ననురూపం బైనవిధంబున శిక్షింతువు భక్తవత్స
లా భవన్ముఖకమలనిర్గతమధురవచనామృతకళావిశేషంబుల నిజదాసుల మైన
మా హృదయతాపం బడంగింపుము జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణప్రధానదివ్య
మాయావినోదవర్తివై సర్వజీవనికాయంబులకు బాహ్యాభ్యంతరంబులయందు
బ్రహ్మప్రత్యగాత్మస్వరూపప్రధానరూపంబుల దేశకాలదేహావస్థానవిశేషంబులం
దదుపాదానానుభవంబులు గలిగి సర్వప్రత్యయసాక్షివై సాక్షాత్పరబ్రహ్మస్వరూ
పుండవై యుండెడి నీకు నేమని విన్నవింతుము వారము జగదాశ్రయుంబై వివిధవృజిన
సంసారపరిశ్రమోపశమనం బైనభవదీయదివ్యచరణశతపలాశచ్ఛాయ. నాశ్ర
యించెద మని పెక్కువిధంబుల వినుతించి యిట్లనిరి. 343

క. తేజంబు నాయువును వి,భ్రాజితదివ్యాయుధములుఁ గబళించి వృత్రుం
డాజిముఖంబున మ్రింగెను, మాజయ మిం కెందుఁ జెప్పుమా జగదీశా. 344

వ. అని యిట్లతిమనోహరంబు లైనవచనంబుల భక్తిపరవశు లయి వినుతిసేయు
చున్న దేవతలం జూచి యప్పరమేశ్వరుం డమృతప్రాయంబు లగుగంభీరభాషణం
బుల నిట్లనియె. 345

క. మదుపస్థానం బగుమీ, సదమలసుజ్ఞానమునకు సంతోషమునం
బొదలె మదిఁ బ్రీతి నొందితి, వదలక నాభక్తి వోడమి వ్యర్థం బగునే. 346

వ. మఱియును బ్రీతుండ నైననాయందు భక్తులకుం బొందరానియర్థంబు లేదు
విశేషించి నాయందు నేకాంతమతి యైనతత్త్వవిదుం డన్యంబులం గోర కుండు
గుణంబులయందు నాత్మజ్ఞానగోచరుం డైనవాఁడు విషయనివృత్తచిత్తుం డై
సంసారమార్గంబు నిచ్ఛయింపఁడు కావున మీకు శుభం బయ్యెడు దధీచి యను
ఋషిసత్తముండు గలం డతనిశరీరంబు [1]మద్విద్యాతిశయమహత్త్వంబునను దే
జోవిశేషంబున ననుసారవంతం బై యున్నయది యతని నడిగి తచ్ఛరీరంబుఁ బుచ్చి
కొనుం డతండు పూర్వకాలంబున నశ్వి దేవతలకు నశ్వశిరోనామం[2]బను బ్రహ్మస్వ
రూపం బగునిష్కళంకం బయినవిద్య యుపదేశించిన వారలు జీవన్ముక్తిత్వంబు
నొందిరి మఱియుఁ ద్వష్టృపుత్త్రుం డయినవిశ్వరూపునకు మదాత్మకం బయినయ
భేద్యకవచంబు నిచ్చెఁ గావున నతం డతివదాన్యుం డశ్వి దేవతలచేత యాచింపం
బడి దేహంబు వంచింపక యీకొను నతనిశల్యంబులు విశ్వకర్మనిర్మితంబు లై
శతధారలు గలయాయుధశ్రేష్ఠం బయి మత్తేజోపబృంహితం బయి వృత్రాసుర

1. మద్విద్యాతిశయంబునను సత్త్వాతిశయంబునను దేజోమహత్త్వంబునను సారం బై యున్నయది. 2. బను నిష్కళంకం బైన బ్రహ్మవిద్య.

శిరోహరణకారణం బయి యుండు దానం జేసి మీరు పునర్లబ్ధతేజోస్త్రాయుధసం
పదలు గలిగి వెలింగెదరు విశేషించియు మద్భక్తవరు లయినవార లేలోకం
బుల నెవ్వరికి నజయ్యులు కావున మీకు భద్రం బయ్యెడు మని యాదేశించి
భూతభావనుం డైనభగవంతుండు వారల కదృశ్యుం డయ్యె నప్పుడు దేవతలు
దధీచిమునికడకుం జని యశ్వులం బురస్కరించుకొని యిట్లనిరి. 347

ఆ. దేహిసుఖముఁ గోరి దేహంబు ఘటియించు, దేహి విడువలేఁడు దేహమెపుడు
దేహి యస్మదీయదేహంబుకొఱకు నై, దేహ మీఁ గదయ్య దేవతలకు. 348

ఉ. ఎక్కడ నెల్లలోకముల నెవ్వరుఁ గోరనికోర్కి నేఁడు మా
తెక్కలిపాటు కై తివిరి దేహము వేఁడఁగ వచ్చినార మే
మెక్కడఁ దీవ్రకర్మగతి యెక్కడ దైవకృతంబు గాక యా
¹రొక్కవుదాన మీవరుస రోయక వేఁడుదురే జగంబులన్. 349

క. నీచగతి యెల్ల భంగుల, యాచన యని తెలిసి తగని దడుగుదు రేనిన్
యాచకవర్గములోపల, ²నీచకు లనఁబడరె యెంత నేర్పరు లైనన్. 350

క. అడుగంగ రానివస్తువు, లడుగరు బతిమాలి యెట్టి యర్థులు నిను నే
మడిగితిమి దేహ మెల్లను, గడు నడిగెడువారి కేడఁ గరుణ మహాత్మా. 351

ఉ. నావుడు నాదధీచియు మనంబున సంతస మంది నవ్వి సం
భావితవాక్యపద్ధతులఁ బల్కుచు నిట్లనెఁ బేర్మితోడ నో
దేవతలార ప్రాణులకుఁ దెక్కలిమృత్యుభయంబు పూను టే
భావములం దలంపరు కృపామతి నెన్నఁడు మీమనంబులన్. 352

ఆ. ఎలమి బ్రదుక నిచ్చయించినవారికి, దేహ మెల్ల భంగిఁ దీపు గాదె
యచ్యుతుండు వచ్చి యర్థించె నేనియుఁ, దన్ను నిచ్చునట్టిదాత గలఁడె. 353

వ. అదియునుం గాక. 354

సీ. అర్థంబు వేఁడెడు నర్థులు గలరు గా, కంగంబు వేఁడెడి యర్థి గలఁడె
తగుకోరికల నిచ్చు దానశీలుఁడు గాక, తనదేహ మీ నేర్చు దాత గలఁడె
యీ నేర్చువాఁడు త న్నిచ్చిన రోయక, చంపెడునట్టి యాచకుఁడు గలఁడె
చంపియుఁ బోవక శల్యంబు లన్నియు. నేఱి పంచుకపోవువారు గలరె

ఆ. [illegible]రమణ లోక మెల్ల రక్షించువారికి, హింస సేయుబుద్ధి యెట్టు వొడమె
భ్రాంతి యైనయట్టి ప్రాణంబుపైఁ దీపు, తమకుఁ బోలె నెదరిఁ దలఁప వలదె.

వ. అనిన దేవత లిట్లనిరి. 356

తే. సర్వభూతదయాపర స్వాంతులకును, బుణ్యవర్తను లగు మిమ్ముఁ బోఁటివారి
కమితసత్కీర్తికాముల కలఘుమతుల, కియ్యరానిపదార్థంబు లెవ్వి గలవు.

ఆ. అడుగరానిసొమ్ము నడుగ రా దని మానఁ, డడుగువానిమాట లడుగ నేల

---

1. చక్కనిదాన 'పా' నొక్కఁడు చాలునె. 2. నీచక సూచకము గాఁ నిర్ణయమతికిన్.

భ్రాంతి ననుఁగు చోటఁ బ్రాణంబు లేనియు, నిచ్చువాఁడు దాఁపఁ గడిది వ్వఁగాని.

వ. అని పరసంకటంబు దలంపక నిలింపులు (గార్యపరతఁ సవినయ)వాక్యపరంపరలఁ బ్రార్థించిన నతండు దరహాసితభాసితవదనుం డై యఖిలలోకధర్మం బెఱింగియు నొక్కింతకాలంబు ప్రతివాక్యం బిచ్చి తిదీని సహింపం దగుదును మీయట్టివార లకుం బ్రియం బగునేని నెప్పుడైన విడువం దగినశరీరంబు విడుచుట యేమిదుర్లభం బధ్రువం బైనయీశరీరంబుచేతం గీర్తిసుకృతంబుల నెవ్వం డార్జింపకుండు నతండు పాషాణాదులకంటె నికృష్టుండు మీయట్టిపుణ్యశ్లోకులచేత నాశింపంబడినయీశరీరం బప్రమేయధర్మార్జితం బీదేహంబుచేత నేనిటు సకలభూతంబులు శోకానుభవంబున శోకించు హర్షానుభవంబున హర్షించు నట్టి మహాకష్టదైన్యాకరం బైనయీశరీరంబు శ్వకశునకసృగాలాదులపాలు గాకుండ మేలయ్యె నని నిశ్చితాత్ముండయి దధీచి తత్త్వావలోకనంబుచేత నిరసితబంధనుం డై బుద్ధీంద్రియమానసంబులతోఁ గూడినక్షేత్రజ్ఞుని బరబ్రహ్మస్వరూపం బైన భగవంతునందు నేకీభూతంబు సేసి యోగజ్ఞానంబున శరీరంబు విడిచె నప్పు డింద్రుండు తదస్థిశల్యంబుల విశ్వకర్మనిర్మితం బై నిశితశతధారాసమావృతం బై వెలుంగు వజ్రాయుధంబుఁ గైకొని భగవత్తేజోపబృంహితుం డయి యైరావతారూఢుం డై సకల దేవోత్తమగరుడగంధర్వఖచరకిన్నరకింపురుషసిద్ధవిద్యాధరపరిసేవితుం డై సకలమునిజనంబులు వినుతింపఁ ద్రిలోకహర్షకారి యై (భగవదనుగ్రహాసంప్రాప్తమహోత్సాహవికసితవదనారవిందుం డై) వృత్రాసురుపై నడచె నప్పుడు.

ఉ. వృత్రుఁడు దానవాన్వయపవిత్రుఁడు లోకజిఘాంసక క్రియా
సూత్రుఁడు విగ్రహాగ్రహణసుస్థిరవాక్యవివేకమానచా
రిత్రుఁడు దేవతోరగదరీకృతవక్త్రుఁడు రోషదూషితా
మిత్రుఁడు శత్రురాకఁ గని మిక్కిలి యైనయుగాంతరాకృతిన్. 360

క. మెండుగలదనుజనాయక, మండలములు గొల్వ నడచె మహితోద్ధతి వే
దండము లనదుముఁ జనునెడ, గొండయునుం బోలె నిబిడకోపోద్ధతుఁ డై. 361

క. కాలగతిఁ దడరి కదువడిఁ, గాలునిపైఁ గవయుమాడ్కి ఖరతరరవసం
[1]చాలితపూర్వదిగంతరుఁ, డై లీల మహేంద్రుమీఁద నతఁ డరిగె నృపా. 362

వ. ఇట్లు రుద్రగణంబులు మరుద్గణంబులు నాదిత్యగణంబులు నశ్విదేవతలుఁ బితృదేవతలు విశ్వేదేవులు వహ్ని యమ నైరృతి వరుణ వాయు కుబే రేశానాదులు సిద్ధసాధ్యకిన్నరకింపురుషగరుడగంధర్వఖేచర ప్రముఖంబు లగు నింద్రసైన్యంబులతోడ నముచియు శంబరుండును ననర్వుండును ద్విమూర్ధుండును వృషభుండును నంబరుండును హయగ్రీవుండును శంకుశిరుండును విప్రచిత్తియు నయోముఖుండును బులోముండును వృషపర్వుండును హేతియుఁ బ్రహేతియు నుత్కటుండు

1. చాలితసర్వదిగం...నడరె నృపాలా.

ను ధూమ్రకేశుండును విరూపాక్షుండును కపిలుండును విభావసుండును నిల్వ
లుండును బల్వలుండును దండశూకుండును వృషధ్వజుండును కాలనాభుండును
మహానాభుండును భూతసంతాపనుండును వృకుండును సుమాలియు మాలియు
మున్నగు దైతేయదానవయక్షరాక్షసాద్యసంఖ్యాకంబు లగువృత్రాసురుబలంబు
లంతంతం దలపడి సమరంబు సేసి రప్పుడు. 363

చ. అసురులకుం సురావళికి నయ్యె మహారణ మప్పు డొండొరుల్
ముసల గదాసి కుంత శర ముద్గర తోమర భిందిపాల ప
ట్టిసపటుశూలచక్రముల శేవలు నూపి యదల్చి యార్చుచుం
మసలక కప్పి రస్త్రముల మార్కొని మంటలు మింట నంటఁగన్. 364

క. ఒండొరులఁ గడవ నేసిన, కాండము లాకాశపథముఁ గప్పి మహోల్కా
[1]దండంబు లొలసి నిష్ఠుర, భండనముఖ మొప్పెఁ జూడఁ బ్రళయోచితమై.

చ. సురవరు లేయుబాణములు సూడ్కి కగోచరమై నభస్స్థలం
బఱిముఱిఁ గప్పి [2]రేసి దివసాంతముఁ జేసినలీల నాసురే
శ్వరబల[3]యూధవీరులును సాయకపంక్తులచేత వాని రూ
పఱ [4]శతధూళిఁ జేసి పఱ పైనతమం బొనరించి యార్చుచున్. 366

చ. సమరమదాంధులై సురనిశాచరవీరులు సైనికాంఘ్రిసం
క్రమితమహీపరాగములు గ్రమ్మిన నుమ్మలికంపుఁజీఁకటుల్
దమకనుదోయి కడ్డముగఁ దార్కొనినం జల మూఁది పోరి రా
క్రమితనిజాంతరంగపరిఘట్టితరోషమహాగ్ని పెంపునన్. 367

క. అతిగళితరక్తధారా,క్షతములతోఁ గనఁబడిరి సైనికులు మహో
ద్ధతరోషవహ్నికీలలు, వితతంబై పిక్కటిల్లి వెడలెడిభంగిన్. 368

సీ. రవణించుశింజినీటంకారరవములు, భటసింహనాదంబుఁ బరిఢవింప
భీషణోత్తమహాయహేషావిఘోషంబు, కరిబృంహితధ్వానిఁ గ్రందుకొలుప
సమర[5]నిశ్శంకాంకశంఖనినాదంబు, నేమిస్వనంబుల నిహ్నవింపఁ
దుములమై చెలఁగెడుదుందుభిధ్వానంబు, లట్టహాసంబుల నాక్రమింప

తే. ఘట్టితశస్త్రాస్త్రనిష్ఠురఘట్ట[6]నోత్థ,ఖరకరోరోరువిస్ఫులింగంబు లడరి
దివ్యకోటీరమణిఘృణిధిక్కరింప, సమర మొనరించి రసురులు నమరవరులు.

వ. ఇట్లు ప్రళయసంరంభవిజృంభితసముత్తుంగరంగత్తరంగితభైరవారావనిష్ఠ్యూత
నిష్ఠురమహార్ణవంబులుం బోలె యుగాంతసంక్రాంతఝంఝాపవనపరికంపితదీర్ఘ
నిర్ఘాతనిబిడనిష్ఠురనీరదంబులుంబోలె నుభయసైన్యంబులుం గలసి సంకులసమ
రంబు సలుపుసమయంబున యుగాంతకృతాంతసకలప్రాణిసంహారకారలీలయుం

1. దండములువోనినిష్ఠుర. 2. లేని. 3. యోధవీరులును. 4. శరధూళితోడఁ బఱపైన.
5. నిస్సాణాంక. 6. నోగ్ర, ఖరకరకరోరు.

భోరెంబడ తిరాహత్తగజారోహకరథికమహారథికవీరు లొండొరులు చండగతిం గాండంబులు పఱపుచు గదలం బడవుచుఁ గత్తులఁ గత్తళంబులఁ జిమ్ముగం బొడుచుచు నడిదంబుల నడుచుచుఁ గుంతంబులం గ్రుచ్చుచుఁ గుఠారంబుల వ్రచ్చుచు ముసలంబుల మోఁదుచు ముద్గరంబులం బాఁదుచుఁ జక్రంబులం ద్రుంచుచు సబళంబుల నొంచుచు సురియల మెఱయుచు శూలంబులఁ దఱుముచు వాజుల కఱకియు వాలంబుల నఱకియుఁ దోడలు తుండించియుఁ దొండంబులు ఖండించియు మెడ లెడయించియు మెదళ్ళు గెడయించియు నడుములు ద్రుంచియు నాసికలు ద్రెంచియుఁ బదంబుల విఱిచియుఁ బార్శ్వంబులం జఱిచియు గజంబులఁ బఱపియు గాత్రంబుల నఱపియుఁ గుంభంబులఁ బగిలించియుఁ గొమ్ములఁ బెకలించియు హస్తంబులఁ దుండించియు సంగంబులఁ జించియు రథంబుల నలియించియు రథికులం బొలియించియు సారథులం జంపియు సైంధవంబుల దంపియు శిరంబుల నొగిలించియు సీసకంబు లగిలించియు ఛత్త్రంబులను ఱుమాడియుఁ జామరంబులం దుఱుమాడియు సైన్యంబులఁ జదిపియు సాహసుల మోదిపియు (నడుములు ద్రుంచియు మఱియును) బరస్పరగుణవిచ్ఛేదనంబును నన్యోన్యకోదండఖండనపటుత్వంబును నుభయ సైంధవధ్వజసారథిరథికరథవికలనంబును నొండొరుల పాదజానుజంఘాహస్తమస్తకనిర్దళనంబును రక్తమాంసమేదః పంకసంకలితసమరాంగణంబును నై యతిఘోరభంగిం బెనంగి రప్పుడు. 370

చ. సమజయమున్ సమాపజయసామ్యపరిశ్రమముల్ సమానవి
క్రమము సమాస్త్రశస్త్రబలగర్వము నై కడుఘోరభంగి నా
నముచిహరాగ్రసైన్యగణనాథులతోడ నిశాచరేశ్వరో
త్తములు దురంబు సేసి రొగిఁ దార్కొని వృత్రుబలంబుప్రాపునన్. 371

వ. అప్పుడు. 372

లయగ్రాహి.
మొత్తముగఁ జాఱుపెనునెత్తురుమహానదులఁ దత్తఱముతో నుఱికి యుత్తుకలు మోవం
జిత్తముల నుబ్బి వెస నెత్తుకొన భూతములు నెత్తుకొని శాకినులు నెత్తురులెడి మాంసం
బు లెలముతో మెసఁగి నృత్తములు సేయు మదమత్తఘనడాకినులు నృత్తగతిఁ బ్రేవుల్
బిత్తరములం దిగిచి మొత్తమెదడుల్ మనసు లొత్తగొను చుండ భయవృత్తిఁ గలనొప్పెన్

వ. ఇట్లు దేవదానవులు నర్మదాతీరంబునఁ గృతయుగంబునం దలపడ త్రేతాయుగంబు సొచ్చునంతకాలంబుఁ బోరు దారుణంబుగాఁ జేయుచుండ నంత వృత్రాసురభుజబలంబు పెంపునఁ దెంపుసేసి కంపింపక నిలింపులపై రక్కసుల గుంపులు సొంపు పెంపు చూపి. మహావృక్షపాషాణగిరిశిఖరంబులు వర్షించిన. 374

మ. గిరిపాషాణమహీజముల్ గురియఁగా గీర్వాణు లన్నింటి ని

ఘురనారాచపరంపరల్ వఱపుచుం ॥ జూర్ణంబుఁ [1]గావింప ని
ర్భరలీలం దమచేయుసత్త్వములు దోర్భంగంబులై పోవఁగాఁ
దెరలన్ రాక్షసయోధవీరులు మదోద్రేకంబు సంఛిన్నమై. 375

క. ప్రచురముగ రాక్షసావళి, ఖచరులపై సేయునిబిడకాండావళి దు
ర్వచనముఁ దెడనాడుమాటలు, సుచరిత్రునియందు బోలెఁ ॥ జొర వయ్యె నృపా.

వ. అప్పుడు. 377

వనమయూరము.

అంత సుర లేయునిబిడాస్త్రములపాలై, పంతములుదక్కి హత ॥ పౌరుషముతో ని
శ్చింతగతి రక్కసులు ॥ సిగ్గుడిగిభూమిన్, గంతుగొనిపఱి రపకారపరులార్వన్.

క. కొండలఁ బోలెదురక్కసు, లొండొరులం గడవఁ బాతి ॥ [2]రుక్కటి పటుకో
దండముఖసాధనంబులు, భండనమున వైచి దివిజపతు లార్వంగన్. 379

వ. ఇట్లు సమరతలంబు వాసి తనప్రాపు దూసి తీసి పఱచుచుండు దండనాయకులం
జూచి యకుటిలమతిం బకపక నగి వృత్రాసురుం డిట్లనియె. 380

ఉ. తల్లకవృత్తి మీకగున ॥ శూరుల కిమ్మెయిఁ గీర్తిభోగముల్
గొల్లగఁ జేయుచావు మదిఁ ॥ గోరినవారల [3]కేను గల్ల నీ
తల్లడ మంది యీసమరధర్మము మాని తలంగఁ బాడియే
మల్లఁడు దుర్దమప్రథనమత్తుఁడు వృత్రుని ప్రాపెఱుంగరే. 381

క. చావు ధ్రువ మైనప్రాణికిఁ, జావులు రెం డరసికొనుఁడు ॥ సమరమునందున్
భావింప యోగమందును, జావంగా లేనిచెడుగుచావుం జావే. 382

వ. అని వాసుదేవతేజోవిశేషవిశేషితుండై దవానలకీలలంబోలె వెలుంగుచు వెఱచి
వెన్నిచ్చి పఱచునసురుల వెనుకొని తఱుము సురవీరులం జూచి హుంకరించి
స్వర్గానుభవంబున నిచ్చ లేకుండ నేని మదవలోకనస్పర్శనమాత్రంబు ముంగర
కలుతురు గాక యని యేచి కల్పాంతానల్పఘనఘనాటోపంబునుంబోలెఁ గఠోర
కంఠహుంకారభర్జనంబులన్ గర్జిల్లుచుఁ బ్రళయకాలపవనస్తంభాసిత మహాశిఖశి
ఖావళులఁ దృణీకరించుకుటిలావలోకలంబుల నాలోకించుచుం గాలపరిపక్వలీలా
లోలుం డగునశూలిపోలిక నాభీలమూర్తియై సకలజీవభారభరణదుర్భర భగ్న
బ్రహ్మాండభండమహాధ్వానంబుగా నాస్ఫోటించిన. 383

ఉ. కూడె జగంబు లన్నియును ॥ గ్రుంకిరి సూర్యసుధాంశు లద్రు లూ
టాడె నభస్స్థలం బగిలె ॥ నంబుధు లింకె నుడుగ్రహాళిప
ట్టూడె వడిన్ దిశల్ వగిలె ॥ సుర్వర క్రుంగె నజాండభాండ మ
ల్లాడె విధాత బెగ్గడిలె ॥ నార్చుచు వృత్రుఁడు బొబ్బ వెట్టినన్. 384

---

1. గావించి నిర్భర...సత్త్వములతో భంగంబులై...జరలెన్. 2. రుక్కటపటు. 3. కైనఁగల్గునే

లయగ్రాహి.

కూలిరి వియచ్చరులు • వ్రాలిరి దిశాధిపులు • వ్రాలి రమరవ్రజము • సోలి రురగేంద్రుల్
[1]ప్రేలిరి మరుత్తులెదఁ • జాలిగొని రాశ్వినులు • కాలుడిగి రుద్రులవ • లీలఁ బడి రార్కి
న్వ్రేలిరి దినేశ్వరులు • కీలెడలినట్లు సుర • జాలములు పెన్నిదుర • పాలగుచు ఘోరా
భీలగతి తోడఁ దమ • కేలిధనువుల్ విడిచి • నేలఁ బడి మూర్ఛలను • దేలిరి మహాత్మా.

వ. ఇట్లు కఠోరకంఠనాదం బొనర్చిన నశనిపాతంబునం గూలుపాణిచయంబుభంగి నంగంబు లెఱుంగక రణరంగంబునం బడి బిట్టు మూర్ఛిల్లిన దివిజరాజసైన్యంబుల వృత్రాసురుండు సంగరరంగదుర్గముండై మహీవలయంబుపదాహతుల గజగజ వడంక నిశితశూలంబు గేల నంకించుచు మదించినభద్రమాతంగంబు కమలవనంబు చొచ్చి మట్టి సల్లాడువిధంబున నిమీలితాక్షులుం డయి తనపదతలంబుల రూపంబులు మాయం జమురుచు కౌక్షసంబుగఁ గ్రీడించువానిం గని వజ్రి వజ్ర(శతోపమ)నిష్ఠురగదాదండం బాభీలభంగిఁ బ్రళయకాలమార్తాండచండపరివేషఘోరంబుగాఁ ద్రిప్పి వైచిన. 386

మ. అది మింటం బెనుమంట లంటఁ బఱపై • యాభీలవేగంబునం
గదియన్ వచ్చిన లీల వామకరసం • క్రాంతంబు గావించి బె
ట్టిదుఁడై చేరి సురారి దానిఁ గొని కా • ఠిన్యోరుపాతంబులం
జదియన్ మోఁదె గజేంద్రమస్తకము ను • త్సాహైకసాహాయ్యుఁడై. 387

ఆ. అగ్గజంబు గులిశ • హతిఁ గూలుకులమహీ, ధ్రంబుఁ బోలె రక్త • ధార లురుల
మస్తకంబు వగిలి • మద మఱి జిఱజిఱఁ, దిరిగి భీతితోడఁ • దెరలి పఱచె. 388

ఉత్సాహము. గజము దెరలి దాని కొఱలి • కంప మొంది పాఱఁగా
భజన నింద్రుఁ డంకుశమునఁ • బట్టి బిట్టు నిల్పుచుం
నిజసుధా[2]రసైకపాన • నిర్ణయార్ద్రకరమునన్
బుజత మీఱ నిమిరె నదియు • [3]రీతి మెఱసి క్రమ్మఱన్. 389

వ. ఇవ్విధంబున నైరావతంబును సేద దేర్చుచు నెదుర నిలుచున్నభిదురపాణిం గని తోఁబుట్టువుఁ జంపిన తెంపుఁ దలంచి మోహశోకంబుల విపర్యాసంబుగా నవ్వుచు నాహవకామ్యార్థియై వృత్రుండి ట్లనియె. 390

శా. నాకుం బెద్దన నీకు సద్గురువు దీ • నవ్రాతరక్షున్ శుభా
లోకుం జంపితి విట్లు పాపమతివై • లోభంబుతో నియ్యెడన్
లోకుల్ నవ్వఁగ మద్భుజాపటిమన్ • లో నైతి వీశూలమం
దాకంపింపఁగ నిన్ను గ్రుచ్చి ఋణముక్తాత్ముండనై పేర్చెదన్. 391

---

1. ప్రేలిరి దివౌకసులు • కాలుడిగి రుద్రులవ • లీలఁబడి రశ్వినులు • జాలిగొని రార్తిన్
2. రసార్ద్రహస్తనిభృత మైనకరమునన్. 3. రూఢిఁ దెలిసి క్రమ్మఱన్.

క. ఏట్టితులు వయినఁ గానీ, నెట్టన తన బ్రదుకుఁ గోరకు నీవలె గురువుం
జుట్టమును బుణ్యు బ్రాహ్మణుఁ, బట్టి వధింపంగఁ గలఁడె పశువుం బోలెన్. 392

చ. దయయును సత్యముఁ విడిచి ధర్మము మాని యశంబుఁ బాసి శ్రీ
జయములఁ బాఱఁ దోలి పురుషత్వము గానక లోకనిందితా
హ్వయుఁడ వగువానిచావునకు నార్యులు గుందుదురే సృగాలముల్
ప్రియమున నంటునే శవముఁ [1]బ్రేలక చేరునె కంకగృధ్రముల్. 393

క. నిక్క మగుపాపములచేఁ, జిక్కితివి నిశాతశూలశిఖరాగ్రమునన్
ప్రక్కించి నీదుమాంసము, గుక్కలు నక్కలును బెఱికికొని తినఁ జేతున్. 394

ఉ. దీకొని నీకుఁ నేఁ డిచట దిక్కని వచ్చినవారు గల్గిరే
నేకమతిం బిశాచముల కెల్లను దృప్తిగ మన్నిశాతశూ
లైకమహాగ్నికీలల ననేకవిధంబుల సోమయాజినై
మేఁకలఁ జేసి వేల్చెద నమేయమదోద్ధతి వ్రాలి యయ్యనిన్. 395

క. కాక నను గులిశధారల, దీకొన నిర్జింపఁ గలిగితేనియు భూతో
ద్రేకంబు సేసి శూరుల, ప్రాకటపదపద్మధూళి[2]భాగం బగుదున్. 396

వ. అని మఱియు వసుదేవకృపాలబ్ధదుర్నిరీక్ష్యుండైన వజ్రహస్తునిం గని యిట్లనియె.

సీ. సందియం బేటికి జంభారి వేవేగ, భిదురంబు వ్రేయు మాభీలభంగి
నతిలోభి నడిగిన యర్థరాశియుఁ బోలె, గడపకు మిది వృథ గాదు సుమ్ము
మురమర్దనుని తేజమున నాదధీచివి,ద్యాతిశయంబున నధిక మయిన
యది గాన హరిచే నియంత్రితోన్నాహుఁడ, వై, గెలువుము శత్రుని గీ టడంచి

ఆ. యెందుఁ గలఁడు విష్ణుఁ డందు జయశ్రీలు, వొందఁగాఁగ వచ్చి పొందుచుండుఁ
గాన భక్తవరదుఁ గమలాక్షు, సర్వేశు పదము లందు మనముఁ బదిలపఱుతు.

వ. ఇపుడు వజ్రధారలం ద్రెంపంబడినవిషయభోగంబులు గలవాఁడ నయి శరీరంబు విడిచి భగవద్ధామంబు నొందెద నారాయణునిదాసుండ నైననాకు స్వర్గమర్త్యపాతాళంబులం గలసంపద్భోగంబులు [3]నిచ్చగింపంబడవు త్రైవర్గికాయాసరహితం బయినమహైశ్వర్యంబు ప్రసాదించుం గావున ననుపమేయం బయిన భగవత్ప్రసాదం బన్యుల కగోచరం బద్దేవుని పాదైకమూలంబుగా నుండు దాసులకు దాసానుదాసుండ నగు చున్నవాఁడ నని యప్పరమేశ్వరు నుద్దేశించి. 399

చ. అరయఁగ భక్తపాలనము లైన [4]భవద్గుణజాల మాత్మసం
స్మరణము సేయ వాక్కు నిను సన్నుతి సేయ శరీర మెల్లఁ గిం
కరపరివృత్తి సేయ మదిఁ గాంతు యొనర్చెదఁ గాని యొల్ల నే
నరిది ధ్రువోన్నతస్థలము [5]నబ్జజపట్టణ మింద్రభోగమున్. 400

---

1. ప్రేలఁగ. ద్రేలఁగ. 2. భరియింతుఁదలన్. 3. నిచ్చయింపఁబడు. 4. భవచ్చరితంబులాత్మ. 5. నబ్జజపట్టము నింద్ర.

ఉ. ఆఁకలి గొన్న క్రేపులు రయంబున నీఁకలు రానిపక్షులుం
దీకొని తల్లికై మఱి విదేశగతుం డగుభర్త కంగజ
వ్యాకులచిత్త యైనసతి వరాలును దత్తఱ మందుభంగి నో
శ్రీకర పంకజాక్ష నినుఁ జేరఁగ నామది గోరెడుం గదే. 401

క. [1]నాకును సఖ్యము పుణ్యశ్లోకులతోఁ గాని తత్త్వశూన్యులు సంసా
[2]రైకవిమోహులతోడం, గాకుండ నొనర్పు మయ్య కంజదళాక్షా. 402

వ. అని పలుకుచు. 403

మహాస్రగ్ధర. హరిపై సర్వాత్ముపై నత్యగణితగుణుపై నంతరంగంబు పర్వన్
సగిమే నుప్పొంగఁ జావున్ జయమును సరిగా సంతసం బందుచున్ భీ
కరుఁడై కాలాగ్నిపోలెం గనలుచుఁ గవిసెన్ గర్వదుర్వారుఁడై దు
ర్భరలీలన్ భూమి గంపింపఁగ దిశ లదురన్ భండనోద్దండవృత్తిన్. 404

క. దొరకొని ప్రళయోదకమున, హరిపైఁ గైటభుఁడు గవియు నహంకారంపుసెన్
సురనాథుమీఁద వృత్రాసురుఁడు మహోద్వృత్తి నడచె శూలాయుధుఁడై.

శా. కల్పాంతాగ్నియుఁబోలె నుల్కలెగయం గాఁ ద్రిప్పుచున్ దీన [3]నో
యల్పా చావు మటంచు శూలము రయం బారంగఁ బైవైచినం
బోల్పం గోటిరవిప్రకాశత దివిం బోవంగ వీక్షించి యా[4]
వేల్పుల్ వ్రాంగఁగ వజ్రధారఁ దునిమెన్ విన్నాణ మొప్పారఁగన్. 405

ఆ. శూలి మప్పు ఘనుఁడు సుక్కక ఖండించి, పూని తోన కదిసి భుజము ద్రుంచె
నసుర గనలి యేకహస్తుఁడై పరిఘంబుఁ, గొని మహేంద్రుఁ గిట్టి హనువులడిచె.

వ. ఇట్లు ప్రళయకాలభీషణపరివేషవేష్టంబు గా రోషంబునం బరిఘంబుఁ ద్రిప్పి కు
ప్పించి గజకుంభస్థలంబు భగ్నంబుసేసి యింద్రుహనుప్రదేశంబును నిష్ఠురాహతి
నొంచిన. 408

క. గజము మది ముడిగి తిరుగుచు, గుజగుజనై గీఁకవెట్టఁ గులిశము నేలన్
భజన చెడి విడిచె సంద్రుఁడు, గజిబిజియై బెగడె నసుర కడిమి జగంబుల్. 409

క. గరుడుఁడు పొదివినసర్పము, కరణిన్ వృత్రాసురేంద్రు కడిమికి లోనై
తిరుగుడు వడ్డహరిం గని, పురపుర నాహా యటంచుఁ బొగిలిరి దివిజుల్. 410

వ. అప్పుడు. 411

ఆ. గజముపాటు సూచి కడుదీనగతిఁ జూచి, పవి కరంబు జాఱి పడుటఁ జూచి
యుద్ధధర్మ మెఱిఁగి యున్నవృత్రునిఁ జూచి, సిగ్గుతోడ వజ్రి శిరము వాంచె.

వ. ఇట్లు యుద్ధరంగంబున శత్రుసన్నిధిం గరంబుఁ జాఱి పడినవజ్రంబుఁ బుచ్చుకొనక
నివ్వెఱపడి లజ్జించి యున్నపాకశాసనుం జూచి వృత్రుం డిట్లనియె. 413

క, ధురమునఁ గైదువు వైచిన, శరణన్నను వైరిజనులఁ జంపము మది ని

1. నా కీసఖ్యము. 2. రైకసమూహులతోడను. 3. నో రల్పా. 4. వేల్పుప్పొంగుచు.

వ్రేఁటఁ గంద నేల కులిశము, కర మరుదుగఁ బుచ్చికొనుము కాచితి నింద్రా.

సీ. వజ్రంబుఁ గైకొని వైరి నిర్జింపు మీ, ట్లడలంగ వేళ గా దమరనాథ
యెనయ దేహాధీను లైన [1]మూర్ఖుల కెల్ల, నీశు లక్ష్మియు సర్వేశుఁ బాసి
కడతేఱ జయములు గల్గునె యెందైనఁ, దలపోసి చూడుమా తత్త్వబుద్ధి
[2]నీ లోకపాలకు లెవ్వని వశగతి, వలఁ బడ్డ పక్షుల వర్తనమున

తే. జిక్కి చేష్టలు సేయుచుఁ [3]జింతగాంతు, రట్టి మృత్యుబలంబుల నాత్మజయము
తమది గాఁ గోరి యజ్ఞానతంత్రు లగుచుఁ, గమలలోచనలీలావికారములను,

తే. మెఱయ యంత్రమయం బైన మృగముభంగి, దారునిర్మిత మైనట్టి తరణిపోల్కి
శక్ర యెఱుఁగుమ యీ భూతజాలమెల్ల, ధవళపంకేరుహాక్షు తంత్రములుగాఁగ.

వ. మఱియు [4]భూతంబులచేతను నింద్రియంబులచేతను నవశుం డైన పురుషుండు ప్రకృతిచేత వేఱుసేయంబడిన యాత్మం బరమేశ్వరానుగ్రహంబు వాసి సుఖియించుచుండు నవిద్వాంసుం డైనవాఁ డనవరతంబుఁ దన్ను స్వతంత్రుంగాఁ దలంచుచుండు భూతంబులవలన భూతంబులు పుట్టుచుండు నా భూతంబులు భూతంబులచేత భక్షింపంబడుచుండుఁ బురుషున కాయువు శ్రీయును గీర్తియు నైశ్వర్యంబును మొదలయినవి యనుభవింప నెంతగాలంబు ప్రాప్తం బంతగాలంబు నివసించు నా ప్రాప్తంబు దీఱినఁ బురుషుండు జాలిం బొందిన నవి యుండకపోవుచుండుం గావున (గుణంబును నవగుణంబునుఁ) గీర్త్యపకీర్తులును జయాపజయంబులును సుఖదుఃఖంబులును [5]జావుబ్రతుకులును సమంబులయి కలుగుచుండు నజ్ఞాని యైనవానికి సత్త్వరజస్తమోగుణంబులు గలిగి యుండు నట్టివానికి గుణమయంబు లైన యింద్రియాదులె యాత్మ యని తోఁచుచుండుం గావున వాఁ డా గుణంబులచేత బద్ధుం డగు నా గుణంబులకు సాక్షిమాత్రం బగు శరీరంబు వే ఱని యెవ్వఁ డెఱుంగనోపు వాఁ డా గుణంబులచేత బద్ధుండు గాఁడు గావున గుణంబులును గుణియును భోక్తయును భోగ్యంబును జయంబును నపజయంబును హర్తయును హార్యంబును నుత్పత్తిస్థితిలయకర్త యై సర్వోత్కృష్టుం డైన యప్పరమేశ్వరుండె కాని యన్యంబు లే దిప్పు డొకహస్తంబు నాయుధం

1. 'ధూర్తుల కెల్ల. 2. నిలోకచయ మెల్ల నెవ్వని. 3. జింతసేతు, రమృతమగ్యబలంబున నాత్మ. 4. భూతేంద్రియాంతఃకరణంబులును బ్రకృతి పురుషుండు నైన భగవంతునియనుగ్రహంబు లేమి స్వర్గాదులందు సమర్థంబులు గావు ప్రకృతిచేత వశుం డైన పురుషుండు సుఖదుఃఖంబుల ననవరతం బనుభవించుచునుండి తన్ను స్వతంత్రునిగాఁ దలఁచుచుండుఁ గాని స్వతంత్రుండు గాఁడు స్వతంత్రుం డైన యీశ్వరుండు భూతంబులవలన భూతంబులఁ బుట్టించుచుండు నా భూతంబులు భూతంబుల భక్షించుచుండుఁ బురుషునకు' వ్రా. ప్ర. 5. 'మృత్యుజీవితంబులును ద్వంద్వంబులకు సముండు గావలయు సత్త్వరజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబు లా గుణంబులకు సాక్షిమాత్రం బైన యాత్మ నెవ్వఁ డెఱుంగ నోపు వాఁ డా గుణంబులచేత' అని కొన్ని ప్రతులు.

బునుం బోయినను భవత్ప్రాణాపహరణ(ంబునకు) సమర్థుండ నగు చున్నవాన్నిం
జూడు మని (వృత్రాసురుండు) మఱియు ని ట్లనియె. 417

తే. వాహనంబులు సారెలు వాడిశరము,లూర్జితాయుధము లసువులె(యొడ్డెము)లు
గాఁగఁబోరెడుసీద్యూత కర్మమందు, నెనఁగుజయమును బరాజయమును నెవ్వఁడెఱుఁగు.

చ. అనవుడు వృత్రుమాటలకు నద్భుతమంది సురేంద్రుఁ డెంతయుం
దనమదిఁ గుత్సితం బుడిగి దైవముగా నతనిం దలంచి తా
కొనియెఁ గరంబునన్ దిగువఁ గూలినవజ్రము నప్పు డాత్మలోఁ
దనరె జగంబు లన్నియును ముదంబునఁ బొందిరి ఖేచరావళుల్. 419

క. రాహుగ్రహవక్త్రగుహా, గేహాంతము వాసి వచ్చు కిరణావళి స
ద్బాహుళ్య మొప్ప వెలిఁగెడు, నాహారిదశ్వుంకుఁబోలె హరి యొప్పె నృపా.

వ. ఇట్లు కరకలితవజ్రాయుధుండును జృంభితమండలముండై దిజ్మండలుం డయి జంభారి గంభీరవా
క్యంబుల విస్మయమందస్మితముఖారవిందుం డయి వృత్రున కి ట్లనియె. 421

క. ఓదానవేంద్ర నీమతి, వేదాంతముఁబోలెఁ దత్త్వవిజ్ఞానకళా
మోదము నీ వతిభక్తుండ, వాదిమపురుషునకుఁ బతికి సజ్జాతునకున్. 422

ఉ. లోకము లెల్ల నిండి తనలోనుగ సర్వముఁ జేసి ప్రాణులన్
దీకులఁ బెట్టి యెల్లెడలఁ దీవులు సూపెడివిష్ణుమాయ నేఁ
డేకమతిం దలంచి తది యేల మహాసురురూపు మాని సు
శ్లోకుఁబురాణపూరుషుని శోభనమూర్తి ధరింపు మింపునన్. 423

ఉ. ఏనియమంబు సల్పితివొ యెట్టిమహాతప మాచరించితో
పూని రజోగుణాభిరతిఁ బొందినసీమతి శాంతదాంతస
న్మానసమానసానుభవమత్త[1]మరాళము లోకభావస
మ్మానను నమేయు నాదనుజమర్దనుభక్తి పొసంగె నెంతయున్. 424

క. నారాయణరూపామృత,పారావారమునఁ [2]దేలుభక్తుఁడు దా భూ
దారకరఖాతకోదక,పూరంబుల నేల తృప్తిఁ బొందు మహాత్మా. 425

వ. అని పలుకు సురేంద్రు నుపలక్షించి వృత్రాసురుం డాయోధనదుర్మర్షణసంఘ
ర్షమాణమానసుం డై వైరిం బరికొల్పుకొని వామహస్తంబునం బరిఘంబుఁ
ద్రిప్పుచు నుప్పరంబునకుం గుప్పించుచు బ్రహ్మాండకర్పరంబు నిష్ఠురభైరవారా
వంబునం బగిలించుచు సముత్తుంగమత్తమాతంగ(పుంగవ)ంబు[3]వృషభంబుపైఁ
గవియుభంగి సురవృషభుపైఁ బరం బుపలక్షించి భయనాశనినిపాతవేగంబునం గొ
ట్టిన నింద్రుండు కులిశధార నప్పరిఘంబుఁ దునిమితోడన శేషఫణావిశేషభాసురం

1. 'మరాళుఁ డశేషభావఁ, మ్మానుఁ డమేయుఁ డాదనుజ.' అ. ప్ర. 2. 'నానరు పటుభక్తి యిదే, యూరిత్రఖాదకోదక,' 3. సింగంబు పై.

బయిన బాహాదండంబు ఖండించె నప్పుడు వృత్రుండు భిన్నబాహుద్వయమూ
లుం డై రక్తధారాపాలిం దొరఁగుచు వజ్రిచేతఁ బక్షహతం బై దివంబుననుండి
జాఱుచున్న కులపర్వతంబునుంబోలెఁ జూపట్టి ప్రళయకాలసంహారనిటలచ్ఛట
చ్ఛటాగ్ఘటకఠోరకీలాభీలాగ్నిసమాన క్రూరకుటిలనిరీక్షణదుర్నిరీక్షుం డయి భూ
మిం గ్రిందిదౌడను నాకాశంబు మీఁదిదౌడను హత్తించి నభోమండలంబు
నుంబోలెఁ దుదిమొదలెఱుంగరాక వికృతంబుగా వక్త్రంబు దెఱచి మందర
మథనమథ్యమానవిషధరజనితవిషవిషమజిహ్వాభీలం బగు నాలుక నభంబు
నాకుచుఁ గాలసంహారకారణుం డయిన కాలునిభుజాదండమండితం బగు కాల
దండంబునుం బోనిదంష్ట్రలచేత జగత్త్రయంబును, మ్రింగెడువాఁడునుంబోలె
నతిమాత్రమహాకాయుం డయి పర్వతంబులం దలంగ మీటుచు నడగొండ
యుంబోలె నభోభాగభూభాగంబుల నాక్రమించి యప్పుడు. 426

ఉ. కాలమునాఁటిమృత్యువుముఖంబునఁబోలెను విస్ఫులింగముల్
గ్రాలఁగ దేవసంఘములు గంపము నొంద జగంబు లెల్ల నా
హాలులితారవం బెసఁగ నభ్రగజంబును నాయుధంబుతో
నాలుకఁ జుట్టిపట్టి సురనాథుని మ్రింగె మహోద్భుతాకృతిన్. 427

ఆ. లోక మెల్ల నపుడు చీకాకుపడెఁ దమం, బడరె నుడుగణంబు లవనిఁ బడియె
[1]శోనవాన గురిసె సూర్యచంద్రాగ్నుల, రశ్ము లడఁగె దిశలు రభస మయ్యె.

వ, అప్పుడు. 429

ఉ. కందఁడు భీతిఁ గుందఁడు ప్రకంపము నొందఁడు పెద్దనిద్దురం
జెందఁడు తత్తఱింపఁడు విశేషముఁ దప్పఁడు వైష్ణవీజయా
నందపరైకవిద్యను మనంబునఁ దాల్చుచు నుండెఁ. గాని సం
క్రందనుఁ డా నిశాచరునిగర్భములోఁ హరిరక్షితాంగుఁ డై. 430

వ. ఇట్లు కవచరూపశ్రీనారాయణకృపా[2]పాలితుండై యోగబలంబున బలభేది
యతనియుదరంబు వజ్రాయుధంబున భేదించి యైరావణసహితుండై వెడలి యతని
కంధరంబు తెగ నడువ వజ్రంబు బ్రయోగించిన నతిప్రస్ఫురవేగంబున వృత్ర
హరణార్థంబుగం దిరుగుచు సూర్యాదిగ్రహనక్షత్రంబులకు దక్షిణోత్తరగతి
రూపం బయినసంవత్సరసంధియందు నహోరాత్రమధ్యంబున వృత్రుశిరంబు
పర్వతశిఖరంబునుంబోలెఁ ద్రుంచి కూలం ద్రోచె నప్పుడు. 431

మ. మొరసెన్ దుందుభు లంబరంబునఁ గడున్ మోదించి గంధర్వులున్
సురలున్ సాధ్యులు సిద్ధులున్ మునివరుల్ సొంపార వృత్రఘ్ను భీ
కర తేజోవిభవప్రకాశకరవిఖ్యాతైకమంత్రంబులం

---

1. 'రక్తవృష్టి గురిసె రవిచంద్రవహ్నుల, ప్రభలు మాసె దిశలు భస్మ మయ్యె' ప్రా. ప్ర.
2. దంశితుం డై,

దిర మొప్పం బఱియించుచుం గురిసి రెంటం దేఁ గ్రొత్తపూసోనలన్ 432

ఆ. ఏమి సెప్ప నప్పు డింద్రారితనువున, నొక్క దివ్యతేజ ముబ్బి వెడలి
లోక మెల్లఁ జూడ [1]లోకులు సూడ నీ,లోక మరసి విష్ణులోను సొచ్చె 433

వ. ఇట్లు లోకభీకరుం డైన వృత్రాసురుండు గూలిన నఖిలలోకంబులుఁ [2]బరితాపంబు లుడిగి సుస్థితిం బొందె దేవర్షిపితృగణంబులు (దానవులతోడం) గూడి యింద్రునకుం జెప్పక తమతమస్థానంబునకుం జని రనిన విని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రున కిట్లనియె. 434

ఆ. ఏమికారణమున నింద్రుతోఁ బలుకక, సురలు వోయి రట్టి సురగణంబు
లెందుచేత సుఖముఁ జెందిరి వజ్రికిఁ, జేటు గలుగు టెట్లు సెప్పవయ్య. 435

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె వృత్రపరాక్రమచకితు లయిన నఖిలదేవతలును మహర్షిగణంబులును మున్ను వృత్రవధార్థం బింద్రునిం బ్రార్థించిన నతండు బ్రహ్మహత్యకుం జాలక తొల్లి విశ్వరూపునిం జంపినపాపంబు స్త్రీలయందును భూమియందును జలంబులందును ద్రుమంబులందును విభజించి పెట్టితి నివ్విధి హత్య యేమిటం బాపుకొనువాఁడ నాకశక్యం బనిన మహర్షు లశ్వమేధయజ్ఞంబు సేయించి యజ్ఞపురుషుం డయిన శ్రీనారాయణదేవుని సంతుష్టునిం జేసి యీహత్యం బాపంగలవారము స్వభావంబున బ్రాహ్మణపితృగోమాతృసజ్జనహంత లైనవార లే దేవునిం గీర్తించి శుద్ధాత్ము లగుదు రద్దేవుని నశ్వమేధమహామఖంబున శ్రద్ధాన్వితుండ వై మాచేత ననుష్ఠితుండ వై సేవించిన నీకు ఖలుం డైన యిద్దురాత్ముని హింసించినహత్య యేమి సేయం గల దని యొడంబఱిచిన నింద్రుండు వల్లె యని యవ్విధంబున మార్తునిం బరిమార్చి బ్రహ్మహత్యం బొంది యప్పాపంబు భరియింప నోపక దుర్దశం బొందె నప్పుడు. 436

సీ. పాపపుఁజండాలరూపంబు గలదాని, ముదిమిచే నొడ లెల్లఁ గదలుదాని
క్షయకుష్ఠరోగసంచయకృతం బగుదాని, నురురక్తపూరంబు దొరఁగుదాని
నరసినవెండ్రుకల్ బెరసినతలదాని, నటఁ బోకు పోకుండు మనెడుదాని
గడురుకంపునఁ జేవు లదరఁజేసెడుదానిఁ, దా నెందుఁ బోనీనిదఱుముదాని

ఆ. నాగుణంబు లెల్ల భోగింప కేరీతి, నరుగ నెంతవాఁడ వనెడుదాని
బిట్టు దిరిగి చూచి భీతిల్లి సిగ్గుతో, దేవనాయకుండు దెగచిపఱచె. 437

వ. ఇట్లతివికృతత్వంబుతో బ్రహ్మహత్య వెనుతగుల నింద్రుండు నభోభాగభూభాగదిగ్భాగంబు లెల్లం దిరిగి చోరం దెరువు లేక దీర్ఘనిర్ఘా[3]తాటోపనిశ్శ్వాసదూషితుండై యీశాన్యభాగంబునకుం బఱచి యద్దెస నమేయపుణ్యాగణ్యం బయిన మానససరస్సునం బ్రవేశించి యం దొక్క కమలనాళంబు సొచ్చి యందుఁ దంతువులం గలసి రూపంబు లేక యలబ్ధభోగుం డై బ్రహ్మహత్యావిమోచనంబుఁ

1. లోకంబు సూడని, లోకమరిగి విష్ణు, 2. బరితోషంబు నొంద. 3. తోపమనిశ్శ్వాస.

జింతించుకొనుచు సహస్రవర్షంబు లుండెనాచండాలియు నది పరమేశ్వరదిగ్భాగం
బగుటం జేసి యందుం జోర రాక కాచి యుండె నంతకాలంబుఁ ద్రిదివంబున
నహుషుండు విద్యాబలతపోబలయోగబలంబులం బాలించు చుండి సంపదైశ్వర్య
మదాంధుం డై యింద్రపత్నిం గోరి యింద్రుండు వచ్చునందాఁక నాకుం బత్నివి
గమ్మనిన నాశచీదేవి బృహస్పతి ప్రేరితయై బ్రహ్మర్షి వాహ్యశిబిక నెక్కి వచ్చినన్ను
భోగింపు మనిన నతం డట్లచేసి కుంభసంభవశాపహతుండై యజగరయోనియం
దుఁ బుట్టె నంత నింద్రుండు బ్రహ్మర్షిగణోపహూతుం డై త్రిదివంబునకు వచ్చె
నంతగాలంబు నారాయణచరణారవిందధ్యానపరుం డై చింతించుచుఁ దద్దిశాధి
నాయకుం డైనశంకరుచేత రక్షితుం డై యుండుటం జేసి తద్దోషబలంబు
దఱిఁగి సహస్రాక్షుం బీడింప లే దయ్యె నప్పు డింద్రుండు నిజైశ్వర్యంబునుం
బొంది బ్రహ్మర్షి పరివృతుం డై మహాపురుషారాధనంబు సేసి హయమేధాధ్వ
రంబునకు దీక్షఁ గైకొని బ్రహ్మవాదులచేత యజింప బడుచున్నవాఁ డయి సర్వ
దేవతామయుం డైననారాయణుం బరితృప్తుం జేసి మంచు విరియించుమార్తాం
డునిచందంబునఁ ద్వాష్ట్రవధరూపపాపంబు నాశంబు నొందించి సకలదివిజయక్ష
గంధర్వసిద్ధమునిజనసంస్తూయమానుం డయి త్రిభువనైశ్వర్యభోగభాగ్యము లం
గయికొనియె నప్పుడు. 438

చ. సతతమరీచిముఖ్యముని§సంఘముచేత యథోచితంబుగాఁ
గృతఘనవాజిమేధమునఁ § [1]గేశవు నీశుఁ బురాణపూరుషున్
హితు జగదీశు యజ్ఞపతి § [2]నిష్టఫలప్రదు నంతరంగసం
గతు భజియించి వజ్రి గత§కల్మషుఁ డై నెగడెన్ మహీశ్వరా. 439

సీ. మఱియుఁ బుట్టింపంగ § మనసు వెట్టినయట్టి, క్రూరకర్మాంభోధి§కుంభజుండు
అంగారములు సేయ § నాహుతిఁ గన నోపు, బహుపాపకానన§పావకుండు
కంపక దిగ మ్రింగి § గఱ్ఱునఁ ద్రేఁపంగఁ, గల్మషగరళగం§గాధరుండు
ఘనగుహాంతరములఁ § గాలూన నియ్యని, కలుషదుస్తరతమో§గ్రహవిధుండు
ఆ. సకలముక్తిలోక§సామ్రాజ్యసమధిక, సహజభోగభాగ్య§సంగ్రహైక
కారణాప్రమేయ § కంజాక్షుసర్వేశ, కేశవాదినామ§కీర్తనంబు. 440

సీ. అఖిలదుఃఖైకసం§హారకారణమును, నఖిలార్థసంచయా§హ్లాదకరము
విమలభక్త్యుద్రేక§విభవసందర్శనం, బనుపమభక్తవ§ర్ణనరతంబు
విబుధర్షభానేక§విజయసంయుక్తంబు, గ్రస్తామరేంద్రమో§క్షక్రమంబు
బ్రహ్మహత్యానేక§[3]పాపాబ్ధితారణ, కారణసజ్జన§కాంక్షితంబు
తే. నైనయీయితిహాసంబు § నధికభక్తి, వినినఁ జదివిన [4]వారికి § ననుదినంబు

1. 'గీర్తితుఁ డైనపురాణ. 2. నీశురమేశు నిజాంతరంగ' వ్రా. ప్ర. 3. 'పాప నిస్తరణంబు, గమనీయసజ్జనకాంక్షితంబు. 4. వ్రాసిన... నాయురారోగ్యభాగ్యభోగాభివృద్ధి...గల్గు ననఘ' అ. ప్ర.

నాయురారోగ్యకరము జయాభివృద్ధి, కర్మనాశము సుగతియుఁ గల్గుచుండు.

సీ. నావుడు యోగీంద్ర నా మనం బీవృత్తు, వివరంబు నీచేత విన్న మొదలు
కడు నద్భుతంబునఁ గళవళం బందెడుఁ, గొఱలు రజస్తమోగుణములందు
వర్తించుచు నిపాపవర్గకు నేరీతి, మాధవపదభక్తి మది వసించె
సత్త్వస్వభావులై సముబుద్ధులై తపో, నియమప్రయత్నులై నిష్ఠచేత

తే. నిర్మలాత్మకులై నట్టిధర్మపరుల, కమరులకుఁ బుణ్యమునులకు నంబుజాక్షు
భూరికైవల్యసంప్రాప్తిమూలమైన, భక్తి వీనికిఁ బోలె నేర్పాటు గాదు. 442

సీ. [1]భూస్థలిఁ గల రేణువులకన్న దట్టమై, కడు నొప్పుజీవసంఘములు గలవు
ఆ జీవములలోన నరయ ధర్మాయుత, మతి వసించినవారు మనుజజాతి
యా మనుష్యులలోనఁ గామంబుఁ బెడఁబాసి, మోక్షార్థులగువారు మొదల నరిది
మోక్షమార్గం బాత్మమూలంబుగా నుండు, వారిలో ముక్తులు లేరు తఱచు

తే. ముక్తులైనట్టివారిలో యుక్తిఁ దలఁపఁ, జాలదుర్లభుఁ డమితప్రశాంతిపరుఁడు
పరమసుజ్ఞాననిరతుండు భద్రగుణుఁడు, రమణ శ్రీవాసుదేవపరాయణుండు.

తే. సకలలోకాపకారి దుస్సంగతుండు, వృత్రుఁ డే క్రియ సుజ్ఞానవేది యయ్యె
సమరమునఁ బౌరుషంబుచే నమరవిభుని, నెట్లు మెప్పించె దీని నా కెఱుఁగఁ జెపుము.

చిత్రకేతూపాఖ్యానము.

వ. అని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రు నడిగె నని సూతుండు శౌనకాదిమును లకుం జెప్పి మఱియు నిట్లనియె నట్లు గజపురవల్లభుండు సంప్రశ్నంబు సేసిన బాదరాయణి హరిస్మరణశ్రద్ధాపరుండయి యిట్లనియెఁ దొల్లి కృష్ణద్వైపాయన నారద దేవల మహర్షులు నా కెఱింగించిన యితిహాసంబు గలదు దాని నెఱింగించెద సావధానుండవై యాకర్ణింపుము. 445

చ. అఖిలవిభూతిఁ జాల నమరాధిపుఁ బోలుచు శూరసేనదే
శములకు భర్తయై ప్రజలు సంతసమందఁగ సార్వభౌముఁడై
తనరు నెల్లకాలమును దాను మహాంబుగఁ జిత్రకేతునా
మమునఁ బ్రసిద్ధికెక్కె గుణమండనుఁ డంచితకీర్తికాముఁడై. 446

సీ. మానితతారుణ్యమున [2]నతురంగులు, కందర్పవిజయైకఖడ్గలతలు
సదనసమ్మోహనమంత్రాధిదేవతల్, పంచశిలీముఖుఁ బాదెకత్తె
లసమాస్త్రుఁ డభిరాము నడకింపుబొమ్మలు, నాత్మసంభవునికట్టాయితములు
పుండ్రేక్షుకోదండు భూరితేజంబులు, శంబరవిద్వేషి సాహసములు

తే. నాఁగఁ బొలుపారు నొకకోటి నలినముఖులు, వనితలుఁ బత్నులుగాఁ గనత్యంతవిమల
కీర్తివైభవసామ్రాజ్యవర్తి యగుచు, జగతిఁ బాలించుచుండె నా జనవిభుండు. 447

తే. కనియు వేవేలుభార్యలు గలిగి యుండి, పరఁగ సంతతి యొకరుం డైన లేక

---

1. 'ఉర్విఁ గల రేణువుల. 2. మదనాంగులు' వ్రా. ప్ర.

చిత్తమునఁ జాలఁ బాయనివంత వాడమి, బడలఁ జొచ్చెను వేసవిఁ దమ్మిపువుఁ బోలె.

ఉ. రూపము సత్ప్రతాపము మహోన్నతి భోగము యౌవనంబు సం
దీపితచారువర్తనము దిగ్విజయంబును సత్యముం జగ
ద్వ్యాపితకీర్తియున్ సతులు వైభవముఖ్యము లెల్ల నున్నఁగా
నోపక యుండె నా నృపతి నొందినసంతతి లేని దుఃఖమున్. 449

వ. ఇట్లు సంతతి లేక యతిదుఃఖమానసుం డయిన యా నరేంద్రుని మందిరంబున కంగిరసమహాముని వచ్చి యతనిచేత నతిథిసత్కారంబులు వడసి కుశలం బడిగి రాజ్యంబు భవదధీనంబ కదా పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశమహదహంకారము లని యెడి యేడింటిచేత రక్షింపంబడ్డ జీవుండునుం బోలె నమాత్యజనపదదుర్గద్రవిణసంచయదండమిత్రంబు లనెడు సప్తప్రకృతులచేత రక్షితుండవై ప్రకృతిపురుషులయందు భారంబు పెట్టి రాజ్యసుఖంబు లనుభవింతువు గదా మఱియు దారప్రజామాత్యభృత్యమంత్రిపౌరజానపదభూపాలురు నీకు వశవర్తులు గదా సర్వంబునుం గలిగి సార్వభౌముండవైన నీ వదనంబున విన్నఁదనంబు గలిగి యున్నయది కతం బేమి యనిన నా మునిప్రవరునకు నతం డిట్లనియె మీ తపోబలంబున మీకు నెఱుంగరాక యున్నయదియుం గలదే యని తల వంచి యూరకున్న నతని యభిప్రాయం బెఱింగి యా భగవంతుం[1]డైన యంగిరసుండు దయాళుండై పుత్త్రకామేష్టి వేల్చి యజ్ఞశేషం బతని యగ్రమహిషి యైన కృతద్యుతి కిచ్చి నీకుం బుత్త్రుండు గలిగెడి నతనివలన సుఖదుఃఖంబు లనుభవింపంగల వని చెప్పి యమ్మహాత్ముండు సనియె నా కృతద్యుతి యను దేవి గర్భంబు ధరియించి నవమాసావసానంబునం గుమారునిం గనియె నా కాలంబున రాజును సమస్తభృత్యామాత్యజనంబులుఁ బరమానందంబుఁ బొంది రపుడు చిత్రకేతుండు గృతస్నానుండై సకలభూషణభూషితుండై సుతునకు జాతకర్మంబు నిర్వర్తించి బ్రాహ్మణులకు నపరిమితహిరణ్యరజతదానంబులు వస్త్రాభరణంబులును గ్రామంబులును గజంబులును వాహనంబులును ధేనువులును నాఱేసి యర్బుదంబుల(ద్రవ్యంబును) దానంబు సేసి ప్రాణిసముదయంబునకుం బర్జన్యుండునుం బోలెఁ దక్కినవారలకు నిష్టకామంబులు వర్షించి పరమానందహృదయుండై యుండెఁ గుమారుండును మాతృపితృబంధుజనంబులకు సంతోషంబు సేయుచు దినదినప్రవర్ధమానుండై పెరుఁగుచుండె నంత బుత్త్రమోహంబునం గృతద్యుతియందు బద్ధానురాగుండై మహీధవుండు వర్తించుచుండం దక్కినభార్యలు సంతానసంతోషవికలలై యీ మోహంబునకుం గారణంబు పుత్త్రుండ యని యీర్ష్యం జేసి దారుణచిత్తలై కుమారునకు విషంబుఁ బెట్టించిన సుఖనిద్రితుండునుం బోలె బాలుండు మృతిఁ బొందె నప్పుడు వేగుటయు దాది బోధింపం జని యా కుమారుని వికృతాకారం

1. డైన బ్రహ్మపుత్త్రుండు.

బుఁజూచి విస్మయశోకభయార్తయై పుడమిం బడి యాక్రందించె నప్పుడు.

తరలము. పుడమి నిట్టకనిల్వనం బడి పొక్కుచుం గడుదీనయై
యడఁకు వేమియు లేనివాక్కుల నావురంచు విలాపముం
[1]దెడరు దోఁప భృశాతురోన్నతి నేడ్చె నర్వ విని భీతితోఁ
గడుపు బిట్టవియంగ భూపతికాంత లక్కున నేఁగుచున్. 451

ఆ. బాలుఁ డొక్కరుండు పరిణామశీలుండు. వంశకర్త తపసివరమువలనఁ
బుట్టి మిన్నకట్లు వ్రాలిసి యున్నట్టియా కొడుకుఁజూచి తల్లి యడలఁజొచ్చె.

ఉ. కుంకుమరాగరమ్యకుచకుంభములం గడుఁ గజ్జలంబుతోఁ
బంకిలమైనబాష్పములు పాల్పడ మజ్జన మాచరించుచుం
గంకణపాణిపల్లవయుగంబున వక్షము మోఁదికొంచు నా
పంకరుహాక్షి యేడ్చెఁ బరిభావితపంచమసుస్వరంబునన్. 453

క. ఆయార్తరవమునకు భూ, నాయకుఁడు భయంబు నొంది నయ ముడిగి సుతుం
డాయఁగ వేగంబునఁ జని, పాయనిమోహంబుతోడ బాలునిమీఁదన్. 454

స్రగ్విణి. వ్రాలియో పుత్త్ర నీవార్తదంభోళియై, కూలఁగా వ్రేయ కీకొద్దినన్నేటికిఁ
జాలి నొందించె నాజాడ యిం కెట్టిదో, తూలుమీతల్లికిన్ దుఃఖ మెట్లాఱునో.

వ. అని తలమొలయెఱుంగక పలవించుచు భృత్యామాత్యబంధుజనంబులం గూడి యడలుచు నున్నయారాజు దుఃఖం బెఱింగి యంగిరసుండు నారదునితోడంగూడి చనుదెంచి మృతుం డైనపుత్త్రునిపదతలంబున మృతుండునుంబోలెఁ బడియున్న యారాజుం గనుంగొని యిట్లనియె. 456

సీ. నీకుఁ బీఁ డెవ్వఁడు నీ వెవ్వనికి శోక, సంతాప మందెదు సార్వభౌమ
పుత్త్రమిత్త్రాదులు పూర్వజన్మంబున, నెవ్వనివారలో యెఱుఁగఁ గలవె
మొదల నదీవేగమున నాడ కాడకు, సికతంబు గూడుచుఁ జెదరు చాడ్పు
నారీతిఁ బ్రాణుల కతికాలగతిచేతఁ, బుట్టుట చచ్చుట పొసఁగు చుండుఁ

ఆ. గాన భూతములకుఁ గలుగు భూతంబులు, మమతతోడ విష్ణుమాయఁ జేసి
దీని కడల నేల ధృతిఁ దూలఁగా నేల బుద్ధిఁ దలఁప వలదె భూతసృష్టి. 457

వ. మఱియు నేము నీవును దక్కనవారలును బ్రవర్తమానకాలంబునం గలిగినజన్మంబు నొందిమృత్యువువలన విరామంబు నొందం గలవార మై యిపుడ లేక పోవుదుము చావుపుట్టువులకు నిక్కంబు లే దీశ్వరుండు దనమాయచేత భూతజాలంబులవలన భూతంబులం బుట్టించు వాని నాభూతంబులచేతన రక్షించు వాని నాభూతంబులచేతన హరించు స్వతంత్రంబు లేనితనసృష్టిచేత బాలుండునుం బోలె నపేక్ష లేక యుండు దేహియైనపితృదేహంబుచేత దేహియైనపుత్త్రదేహంబు మాతృదేహంబువలనం గలుగుచుండు నాప్రకారంబున జంబువలన

1. దెడఁదఁ దోఁప-దెడము లేక,

బీజంబు పుట్టుచుండ దేహికి నివి శాశ్వతంబై జరుగుచునుండుఁ బూర్వకాలంబున
[1]సామాన్యవిశేషంబులు సన్మాత్రంబైన వస్తువుల నే విధంబునం గల్పింపంబడియె
నా ప్రకారంబున దేహంబునకు జీవునకు నన్యోన్యవిభాగంబు (పూర్వకాలంబున
నజ్ఞానకల్పితం బయ్యె[2]జన్మఫలంబులను జూచుచున్నవారికి దహనక్రియల నగ్ని
పెక్కు రూపంబులం గానంబడు భంగి నొక్కండైన జీవుండు పెక్కుభంగుల వెలుం
గుచుండు నివి యన్నియు నాత్మజ్ఞానంబు సాలక దేహి దేహసంయోగంబు
స్వప్నంబునందు భయావహం బైన ప్రయోజనంబు నడపుచుండి మేల్కాంచి
యాస్వప్నార్థం బైన ప్రయోజనంబు తనది గాదని యెఱుంగుభంగి జీవుండే తా
నని జ్ఞానగోచరుం డైనవాఁ డెఱుంగుం గావున నన్నియును మనోమాత్రంబని
తెలిసి మోహతమంబు వాసి భగవంతుం డైన వాసుదేవునియందుఁ జిత్తంబు
నొట్టి నిర్మలాత్మకుండ వగుమని బోధించినఁ జిత్రకేతుండు లేచి వారలకిట్లనియె.

సీ. యతివేషములు పూని యతిగూఢగతి నిందు, నే తెంచినట్టిమీ రెవ్వరయ్య
కడఁగి[3] నన్ బోలిన గ్రామ్యబుద్ధుల నెల్ల, బోధింప వచ్చినపుణ్యమతులొ
రమణఁ గుమార నారద [4]ఋషభాదులో, దేవలాసితు లనుధీరమతులొ
వ్యాస వసిష్ఠ [5]దుర్వాసో మృకండుజ, గౌతమ శుక రామ కపిలమునులొ
తే. యాజ్ఞవల్క్యుండు దరణియు నారుణియును, జ్యవనరోమశు లాసురి జాతుకర్ణ
దత్తమైత్రేయ వరభరద్వాజబోధ్య పంచశిఖులొ పరాశరప్రభృతిమునులొ.

క. వీరలలో నెవ్వరు సుర, చారణగంధర్వసిద్ధసంఘంబులలో
వారలొ యీసుజ్ఞానము, కారణ మైయెవరియందుఁ గలదు తలంపన్. 460

క. పొందుగ గ్రామ్యపశుత్వముఁ, బొంది మహాశోకతమమునఁ బ్రుంగిన నాకున్
ముందఱ దివ్యజ్ఞానముఁ, జెందించినవారి మిమ్ముఁ జెప్పుఁడు తెలియన్. 461

వ. అనిన నంగిరసుం డిట్లనియె నేను బుత్త్రకాంక్షి వైన నీకుఁ బుత్త్రుం బ్రసాదిం
చినయంగిరసుండ నితండు బ్రహ్మపుత్త్రుం డయిననారదభగవంతుండు దుస్తరం
బైన పుత్త్రశోకంబున మగ్నుండ వైననిను ననుగ్రహించి పరమజ్ఞానం బుపదే
శింప వచ్చితిమి నీదుఃఖం బెఱింగి పుత్త్రు నిచ్చితిమేని పుత్త్రవంతులైనవారితా
పంబు నీచేత ననుభవింపంబడు నీప్రకారంబున లోకంబున సతులును గృహం
బులును సంపదలును శబ్దాదులయినవిషయంబులును రాజ్యవైభవంబును జంచ
లంబులు మఱియు రాజ్యంబును భూమియును బలంబును ధనంబును భృత్యా
మాత్యసుహృజ్జనంబులును మొదలైనవి శోకమోహభయపీడితులం జేయుచుం
డుఁ గాని సుఖంబులనీ నేరవు గంధర్వనగరంబునుంబోలె స్వప్నలబ్ధమనోరథంబు

1. 'జాతివ్యక్తివిభాగంబులఁ దన్మాత్రంబులైన. 2. దారువికారంబులైన దీర్ఘత్వవక్రతాదులగ్ని యందుఁ గానంబడుభంగి నసద్ధర్మంబు లయిన నానాత్వంబును క్షయవృద్ధులును గ్రియాఫలంబుం జూచుచున్నయాత్మయందుఁ గానంబడు. 3. నన్నుఁ బైన. 4. శివాంగీరసదేవలా. 5. దుర్వాసమార్కండేయ.

సంసారమైన నరకంబును బాసి కానంబడుచు మనోభవంబు లయినయర్థంబులం గూడి స్వార్థంబు లై కానంబడనేరవు కర్మంబులచేత ధ్యానంబులు సేయుచుండు [1]మనంబులు నానాకర్మంబు లగుచు నుండు నీదేహి దేహంబు ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మకంబై దేహికి వివిధక్లేశసంతాపంబులం జేయుచుండుం గావున నీవు నిర్మలంబయిన మనంబుచేత నాత్మగతి [2]వెదక ధ్రువం బయిన పదవి నొందు మనియె నప్పుడు నారదుం డిట్లనియె నుపనిషద్రూపంబగు నేనిచ్చుమంత్రం బెవ్వండేని సప్తరాత్రంబులు పఠియించు నతండు సంకర్షణుం డైన భగవంతునిఁ జూచు నెవ్వని పాదమూలంబు సర్వాశ్రయం బై యుండు నట్టిశ్రీమన్నారాయణుని పాదంబులు సేవించి యీమోహంబు వదలి యతిశీఘ్రంబున నుత్తమపదంబు నొందు మిప్పు డీకుమారునకు నీకును బ్రయోజనంబు గల దేని జూడు మని నారదుండు మృతబాలకుని కళేబరంబుఁ జూచి యో జీవుండ నీకు శుభం బయ్యెడు నిందుఁ బ్రవేశించి మీతల్లిదండ్రుల బంధుజనులం జూచి వీరల దుఃఖంబు లార్చి యీకళేబరంబునందుఁ బ్రవేశించి యాయుశ్శేషంబు ననుభవించి పిత్రధీనం బైన రాజ్యాసనంబునఁ గూర్చుండు మనిన నబ్బాలుం డి ట్లనియె. 462

తే. కర్మవశమున నెందు సుఖంబు లేక, దేవతిర్యఙ్మనుష్యయోనులఁ దిరుగునాకు
వెలయ నేజన్మమందునో వీరు తల్లి,దండ్రు లయినారు చెప్పవే తాపసేంద్ర.

తే. బాంధవజ్ఞాతిసుతులును జగతి రాత్మ,పరు లుదాసీనమధ్యస్థద్వేష్యు లన
నరసి కనుచుండు రొక్కొక్క జన్మమనను, నెఱయఁ బ్రాణికి నొకవాఁడు నిజముగఁ గలఁడె.

తే. రత్నములు హేమములు నను రాగిలీల
నమ్మకంబుల నీవల నావల నగు
భంగి నరులందు జీవుండు ప్రాప్తుఁ డగుచు
నెలమిఁ దిరుగుచు నుండుఁ దా నెందుఁ జెడఁడు. 465

సీ. ఒక్కఁడై నిత్యుఁడై యొక్కఁడుఁ గడలేక, సాదిజన్మాదుల శూన్యుఁ డగుచు
సర్వంబునం దుండి సర్వంబుఁ దనయందు, నుండఁగ సర్వాశ్రయుం డనంగ
సూక్ష్మమై స్థూలమై సూక్ష్మాదికములకు, సామ్యమై స్వప్రకాశమున వెలిఁగి
యఖిలంబుఁ జూచుచు నఖిలప్రభావుఁడై, యఖిలంబు దనయందు నడఁచికొనుచు

తే. నాత్మమాయాగుణంబుల నాత్మమయము
గాఁగ విశ్వంబుఁ దనసృష్టి [4]ఘనతఁ జెందఁ
జేయుచుండును సర్వసంజీవనుండు
రమణ విశ్వాత్ముఁ డైన నారాయణుండు. 466

క. సతు లెవ్వరు సుతు లెవ్వరు, పతు లెవ్వరు మిత్రశత్రుబంధుప్రియసం

---

1. మనంబునకు-నానాకర్మంబులుగలుగుచుండు-నాకరంబులగుచుండు. 2. వెదకి ద్వైతభ్రాంతి విడిచి ధ్రువం బయిన. 3. నగుచుండు-దగుచుండు. 4. ఘటన నొంద.

గతు లెవ్వరు సర్వాత్మక, గతుఁడై గుణసాక్షి యైన ఘనుఁ డొక్కనికిన్. 467

చిత్రకేతుండు తపం బాచరించి భగవత్ప్రసాదంబు నొందుట.

వ. మఱియు సుఖదుఃఖంబులం బొందక సర్వోదాసీనుండై పరమాత్ముండై యుండు నప్పరమేశ్వరరూపుండ నయిన నాకును మీకు నెక్కడిసంబంధంబు మీకు దుఃఖంబునకుం బని లే దని పలికి యాజీవుండు పోయినం జిత్రకేతుండును బంధువులు నతివిస్మితచిత్తులై శోకంబులు విడిచి మోహంబుం బాసి యమునానది యందు నక్కుమారునకు నుత్తరకర్మంబులు [1]నిర్వర్తించిరి. చిత్రకేతుండు గాఢపంకంబునం బడి వెడలిన యేనుంగునుం బోలె గృహాంధకూపంబునందుండి, వెడలి కాళిందీనదికిం బోయి యందు విధిపూర్వంబుగఁ గృతస్నానుండై మౌనంబుతోడ నారదునకు నమస్కరించిన నతండు ప్రసన్నుండై భగవన్మంత్రంబు విధిపూర్వకంబుగా నతనికి నుపదేశించి యంగిరసుతోడం గూడి బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియెఁ జిత్రకేతుండును నారదోపదేశమార్గంబున నిరాహారుండై సమాధినియతుండై నారాయణరూపం బయిన యావిద్య నారాధించి సప్తరాత్రాంతంబున నప్రతిహతం బయిన విద్యాధరాధిపత్యంబును భాస్వద్రత్నదివ్యవిమానంబునుం బడసి నారాయణానుగ్రహంబునం బొంది మనోగమనంబున దిగ్జగంబులం జరియించుచుండఁ గొన్నిదినంబులకు నొక్కచోట. 468

సీ. తారహారపటీరధవళదేహమువాని, రమణీయనీలాంబరంబువాని
మణికిరీటస్ఫురన్మస్తకంబులవానిఁ, గంకణకేయూరకరమువానిఁ
గర్బురమయదీప్తకటిసూత్రములవానిఁ, దరళయజ్ఞోపవీతములవాని
నతిసుప్రసన్నవక్త్రాంబుజంబులవానిఁ, దరుణవివృతనేత్రములవాని

ఆ. సిద్ధమండలంబు సేవింపఁ బుణ్యప్రసిద్ధి వెలసినట్టిశుద్ధచరితుఁ
బద్మలోచనునకుఁ బాదపీఠం బైన, ఘనునిఁ బన్నగేంద్రుఁ గాంచె నతఁడు.

ఆ. కన్నమాత్ర నతఁడు కల్మషంబులఁ బాసి, విమలచిత్తుఁ డగుచు విశదభక్తి
నిట్టరోమములకుఁ బట్టగు చానంద, బాష్పనేత్రుఁ డగుచుఁ బ్రణుతి సేసె.

క. సంతోషాశ్రులచేత న, నంతునిఁ బరిషిక్తుఁ జేసి యతఁడు ప్రమోదం
బెంతయు నరికట్టిన నొక, కొంతయుఁ బలుకంగ లేక కొండొకవడికిన్. 471

చ. మది నొకయింతమాత్రము సమంబుగఁ జేయుచు బాహ్యవర్తనం
గదిసిన యింద్రియంబుల [2]నొకంతకుఁ దెచ్చి వచోవిలాసముల్
గుదురుగఁ ద్రోచి తత్త్వమునఁ గూర్చుచు [3]శాశ్వతవిగ్రహంబు నా
సదయుఁ బ్రశాంతు లోకగురు సన్నుతి సేయఁ దొడంగె నిమ్ములన్. 472

1. నిర్వర్తించి రాభూపాలుభార్యలు బాలహత్యాదోషంబు బ్రాహ్మణోత్తమనిరూపితవ్రతంబున నివర్తించి రంత. 2. వికారము మాన్చి, 3. సాత్వతవిగ్రహంబు.

క. అజితుఁడ వై భక్తులచే, విజితుఁడ [1]వైనాఁడ విభుఁడ | వేడుక వారల్
విజితులు నీచేఁ గోర్కులు, భజియింపనివారు నిన్నుఁ | బడయుదురె హరీ. 473

ఉ. నీవిభవంబు లీజగము | నిల్పుట యుంచుట నాశ మొందుటల్
నీవిమలాంశజాతములు | నెమ్మి జగంబు సృజించువారలో
దేవ భవద్గుణాంబుధుల | తీరముఁ గానక యీశబుద్ధితో
వావిరిఁ జర్చ సేయుదురు | వారికి వారలు దొడ్డవారలై. 4ʼ4

క. పరమాణువు మొదలుగఁ గొని, పరమము తుది గాఁగ మధ్య | పరికీర్తనచే
స్థిరుఁడవు త్రయీవిదుఁడ వై, సరి సత్త్వాద్యంతమధ్య | సద్భావగతి వై. 475

తే. ఉర్వి మొదలైనయేడు నొం | డొకటికంటె, దశగుణాధికమై యుండు | తావు లండ
కోశమందు రజాండంబు | కోటు లెవ్వ, నందు నణుమాత్ర మగు ననం | తాఖ్యుఁ డతఁడు.

వ. మఱియు నొక్కచోట విషయతృష్ణాపరు లైన నరపశువులు పరతత్త్వంబ వైన నిన్ను మాని యైశ్వర్యకాము లై తక్కిన దేవతల భజియింపుదురు వారిచ్చు సంపదలు రాజకులంబునుంబోలె వారలం గూడి నాశంబునం బొందుచుండు విషయకాము లేని నిన్ను సేవించి రేని వేఁచినవిత్తనంబునుంబోలె దేహాంతరోత్పత్తి నొంద కుందురు నిర్గుణుండ వై (జ్ఞానవిజ్ఞానరూపంబు నొందియున్న నిన్ను గుణసమేతునింగా జ్ఞానులు భావింపుదురు) నీభజనం బేరూపున నయిన మోక్షంబు ప్రసాదించు జితమతి వై నీవు భాగవతధర్మం బే ప్రకారంబున నిర్ణయించితి వా ప్రకారంబున సర్వోత్కృష్టుండ వయిన నిన్ను సనత్కుమారాదులు మోక్షంబు కొఱకు సేవించుచున్నా రీభాగవతధర్మంబునందు జ్ఞానహీనుం డొక్కండును లేఁ డన్యకామ్యధర్మంబులందు విషమబుద్ధిచేత నేను నీవు నాకు నీకు నని [2]వచియించుచున్నవాఁ డధర్మనిరతుం డై క్షయించుచుండు స్థావరజంగమప్రాణిసమూహంబునందు సమం బైన భాగవతధర్మంబుల వర్తించుచున్న మనుజునికి భవద్దర్శనంబువలనఁ బాపంబు క్షయించుట యేమిచిత్రంబు విభుఁడ భవత్పాదావలోకనంబున నిరస్తాశుభుండ నైతి మూఢుండ నయిన నాకుఁ బూర్వకాలంబున నారదుం డనుగ్రహించి భగవద్ధర్మంబు దయసేసె నది నేఁడు నాకు వరదుండ వైన నీకతంబున దృష్టం బయ్యె ఖద్యోతంబులచేత సూర్యుండు గోచరుండు గాని మాడ్కి జగదాత్మకుండ వైన నీమహత్త్వంబు మనుజులచేత నాచరింపంబడి ప్రసిద్ధం బైనది గాదు ఉత్పత్తిస్థితిలయకారణుండ వై భగవంతుండ వైన నీకు నమస్కరించెద నని మఱియును. 477

తే. అరయ బ్రహ్మాదు లెవ్వని | ననుసరించి, భక్తియుక్తుల భయమున | బ్రస్తుతింతు
రవని యెవ్వనితలమీఁద | నావగింజ, పోలు నావేయుశిరముల | భోగిఁ గొల్తు.

---

1. 'వై యుంటి విభుఁడ వేడుకతోడన్, విజితాత్ములకును గోర్కులు, భజియింపనివారు నిన్నుఁ బడయుదురు హరీ. 2. వచియింపఁబడుచున్న.

క. ఈవిధమునఁ వినుతింపఁగ, నావిద్యాధరులభర్త కనియె ననంతుం
డో విమలబుద్ధి నీదగు, ధీవిభవంబునకు మెచ్చితిం బ్రియ మారన్. 479

ఆ. అరయ నారదుండు నంగిరసుండును, దత్త్వ మొసఁగినారు దానికతన
నన్నుఁ జూడఁగల్గె నాభక్తిమదిఁ గల్గె, నాపథంబు నీకు నమ్మఁ గలిగె. 480

సీ. భూని నారూపంబు భూతజాలంబులు, భూతభావనుఁడ నేఁ బొందువడఁగ
బ్రహ్మంబు మఱియు శబ్దబ్రహ్మమును శాశ్వతం బైనతనువులు దగిలె నాకు
నఖిలలోకములందు ననుగతం బైయుండు, లోకంబు నాయందు జోకఁ జెందు
నుభయంబు నాయందు నభిగతం బైయుండు, నఖిలీనమగుదు నియ్యుభయమందు

తే. వెలయ నిద్రించువాఁ డాత్మ విశ్వమెల్లఁ, జూచి మేల్కాంచి తా నొక్కచోటివాని
గా వివేకించు నూడ్కి నీ[1]జీవితేశ, మాయ దిగనాడి పరమధర్మంబుఁ దెలియు,

ఆ. నిద్రపోవువేళ నిరతుఁడై దేహి దా, నెట్టిగుణముచేత నింద్రియములఁ
గడచినట్టిసుఖముఁ గను నట్టి బ్రహ్మంబుఁ, గడిమి మెఱయ నన్నుఁగా నెఱుంగు.

ఆ. స్వప్నమందు నెట్లు సంచారమొనరించు, మేలుకాంచి[2]దృష్టమోలి నెఱుఁగు
నుభయ మెఱుఁగునట్టియుత్తమజ్ఞానంబు, తత్త్వ మట్టిదైన తలఁపు నేను.

సీ. అరయంగ నెవ్వని కలవి గానట్టియీ, సలలితమానుషజాతిఁ బుట్టి
యాత్మతత్త్వజ్ఞానహతుఁడైనవానికిఁ, గలుగునె యెందు సుఖం బొకింత
వెలయఁ బ్రవృత్తినివృత్తిమార్గంబుల, సుఖములు దుఃఖంబు సొరిదిఁ దెలిసి
పనిచెడిసంకల్పఫలమూలమునఁ బాఱు, కడు సుఖదుఃఖమోక్షములకొఱకు

ఆ. దంపతిక్రియామతంబు వర్తింతురు, దాన మోక్ష మేల దక్కియుండు
నఖిలదుఃఖహేతు వయిన యీకర్మంబు, నెఱిఁగి నన్నుఁ దలఁప రిచ్చలోన.

వ. మఱియు విజ్ఞానాభిమాను లయిన మనుష్యులకు నతిసూక్ష్మం బయిన యాత్మగతి నిజస్థానత్రయలక్షణంబునఁ జతుర్థాంశంబు నెఱింగి యైహికాముష్మికవిషయంబులచేతను [3]వివేకబలంబులచేతను నియుక్తుండై జ్ఞానవిజ్ఞానసంతృప్తుండైనపురుషుండు నాకు భక్తుం డగు నీవిధంబులు గలవారలు యోగనైపుణబుద్ధి గలవారలు నైస్వార్థం బయిన యాత్మచేతం బరమాత్మను దెలియుచుందురు నీవు నీక్రమంబున మద్భక్తిశ్రద్ధాపరుండవై విజ్ఞానసంపన్నంబు లైనవాక్యంబులచేత నన్ను స్తోత్రంబు సేసి ముక్తుండవైతి వని యాశేషభగవంతుండు విద్యాధరపతి యైన చిత్రకేతుం బలికి యతని కదృశ్యుం డై పోయె నేదిక్కున సర్వాత్మకుం డైన యనంతుం డంతర్ధానంబు నొందె నాదిక్కునకు విద్యాధరభర్త నమస్కరించి గగనచరుం డై చని లక్షలసంఖ్య లైనదివ్యవర్షంబు లవ్యాహతబలేంద్రియుం డై పరమయోగిపురుషులును దివ్యమునీంద్రులును సిద్ధచారణగంధర్వులును వినుతి సేయఁ గులద్రోణాదిశైలంబులను రమ్యప్రదేశంబులను సంకల్పసిద్ధప్రదేశంబు

1. జీవకేశ. 2. దృష్ట మెల్ల. 3. నిర్ముక్తు లై జ్ఞానవిజ్ఞాన.

లాస వినోదించుచు శ్రీనారాయణదత్తం బగుదివ్యవిమానంబునందుం జరియించుచు నుండి. 484

శా. ఆలించున్ హరిదివ్యనాటకగుణవ్యాపారనృత్యంబులం
జాలించున్ జలజాతనేత్రబిరుదప్రఖ్యాతగీతంబులం
గీలించున్ సతతంబు జిహ్వలతుదిన్ గోవిందనామావళుల్
[1]క్రీడం గిన్నరయక్షకామినులచేఁ గృష్ణార్పితస్వాంతుఁడై. 485

సీ. వాసించు నాత్మఁ బో వైష్ణవజ్ఞానంబు, నాశించు భాగవతార్చనంబు
భూషించు నేప్రొద్దుఁ బుండరీకాక్షుని, భాషించు హరికథాప్రౌఢి మెఱసి
ఘోషించు హరినామగుణనికాయంబులు, పోషించుఁ బరతత్త్వబోధ మరసి
సేవించు శ్రీకృష్ణసేవకానీకంబు, సుఖమునఁ జేయు నీశునకు బలులు

తే. పాడుఁ బాడించు వైకుంఠభర్తనటనరూపవర్తనగుణనామదీపితోరు
గీతజాతప్రబంధసంగీతవిధులఁ, గేశవప్రీతి గాఁ జిత్రకేతుఁ డపుడు. 486

చిత్రకేతుం డీశ్వరధిక్కారంబున గౌరిచే శాప మొందుట.

మ. హరిఁ గీర్తించుచు నల్లనల్ల మదిలో నబ్జాక్షు [2]సేవించుచుం
బరమానందము నొందుచున్ జగములం బ్రఖ్యాతి వర్తించుచున్
సురరాజోపమమూర్తి యక్షగణముల్ సొంపార విద్యాధరా
ప్సరసల్ గొల్వఁగఁ బాడఁగా సితగిరిప్రాంతంబున న్నేఁగుచున్. 487

శా. ఆవిద్యాధరభర్త గాంచె హారనీహారామృతాహాసమున్
శ్రీవిభ్రాజితమున్ నిరస్తగిరిజాసేవాగతాయాసమున్
దేవానీకవికాసమున్ శుభమహో, దేవాంఘ్రిసంవాసమున్
భూవిఖ్యాతవిలాసమున్ ద్రిభువనీపూతంబుఁ గైలాసమున్. 488

క. ఆరజతభూధరంబున, నీరేజభవాదినికరము గొల్వఁగ
బేరోలగమున నుండఁగ, గౌరీయుతుఁ డయి హరునిఁ గనియె నరేంద్రా. 489

సీ. తననిజరూప [3]మింతయు నెఱుఁగ దలియక, వాదంబు సేసెడువేదరవముఁ
గుణావలోకనాకాంక్షితులై యున్న, బ్రహ్మాదిసనకసంప్రణుతిరవము
సారశివానందసల్లాపముల నొప్పు, ప్రమథగణాళియార్భటరవంబు
డమరుమృదంగాదిఘనఘనధ్వని కోడి, పటుభృంగినాట్యవిస్ఫారరవము

తే. మానుగాఁ జామరలు వీచు మాతృకాది, కామినీజనమహితకంకణరవంబు
మొందుఁ జెలఁగంగఁగన్నులపండువయ్యెఁ, గొండరాచూలిపెనిమిటికొలువుకొల్వు.

వ. ఇట్లు బ్రహ్మాదిసురనికరసేవితుండై యామపీఠంబున నున్నభవానిం గౌఁగిటం జేర్చుకొని యొడ్డోలగంబున నున్నపరమేశ్వరుం జూచి చిత్రకేతుండు పకపక నగి యద్దేవి విను చుండ నిట్లనియె. 491

---

1. క్రీడించున్ నరయక్ష. 2. వీక్షించుచుం. 3. మింతయుం దని.

సీ. కోమ రొప్పఁగా లోకగురుఁడును గడలేని, ధర్మస్వరూపంబుఁ దాన యగుచు
జడలు ధరించియు సరిలేనితపమునఁ, బొడవైన యీ యోగిపుంగవులును
బ్రహ్మవాదులుఁ గొల్వ భాసిల్లుకొల్వులో, మిథునరూపంబున మెలఁతతోడఁ
బ్రాకృతుండునుబోలె బద్ధానురాగుఁడై, లాలితుం డయ్యె నిర్లజ్జత నిట
ఆ. నకట ప్రకృతిపురుషుఁ[1] డైనఁ దా నేకాంత, మందు సతులతోడ నలరుఁగాని
యిట్లు ధర్మసభల నింతులతోఁ గూడి, పరిభవింప లేఁడు భ్రాంతి నొంది. 492
క. అన విని సర్వేశ్వరుఁ డా, తని నేమియు ననక నవ్వి తత్సభవారల్
గనుఁగొన నూరక యుండెను, మనుజేశ్వర యీశుధైర్యమహి మెట్టిదియో.
వ. ఇట్లు దనపూర్వకర్మశేషంబున నింద్రియజయుండ నని పుట్టినయహంకారంబున జగద్గురువుం బెక్కుప్రల్లదంబులాడుచున్నచిత్రకేతుం జూచి భవాని యిట్లనియె.
క. మముబోఁటిలజ్జ లుడిగిన, కుమతులకుం గర్తయగుచుఁ గోపింపంగా
నమితాజ్ఞానిపుణుం డగు, శమనుండా వీఁడు నేఁడు జగముల కెల్లన్. 495
క. భృగునారదకపిలాదులు, నిగమాంతజ్ఞులును యోగనిర్ణయనిపుణుల్
త్రిగుణాతీతు మహేశ్వరు, నగి రెన్నఁడు వారు ధర్మనయ మెఱుఁగ రొకో.
సీ. ఎవ్వనిపదపద్మ మింద్రాదివిబుధుల, చూడాగ్రపంక్తులనీడఁ జూచు
నెవ్వనితత్త్వంబ దెవయుంగ బ్రహ్మాది, యోగిమానసపంక్తి నోలలాడు
నెవ్వనిరూపంబు నేర్పాటు గానక, వేదంబు లందంద వాద మడుచు
నెవ్వనికారుణ్య మీలోకముల నెల్లఁ, దనిపి యొంతయు ధన్యతములఁ జేయు
తే. నట్టిసర్వేశుఁ బాపసంహారు ధీరు, శాశ్వతైశ్వర్యు నాత్మసంసారు నీశు
నెగ్గు వల్కునపాపాత్ముఁ డెల్లభంగి, దండనార్హుండు గా కెట్లు దలఁగఁగలఁడు.
తే. నిఖిలలోకాశ్రయంబు సన్నిహితసుఖము, సకలభద్రకమూలంబు సాధుసేవ్య
మైనకంజాక్షుపాదపద్మార్చనంబు, ననుచరింపంగ ఖలుఁడు వీఁ డర్హుఁ డగునె.
వ. కావున నోరి దురాత్మక యీపాపంబునం బాపస్వరూపం బైనరాక్షసయోనిం బుట్టుమని శపియించి యింతనుండి మహాత్ములకు నవజ్ఞసేయ కుండు మని పలికినఁ జిత్రకేతుండు విమానంబు డిగ్గి వచ్చి యద్దేవికి దండప్రణామంబు లాచరించి కరకమలంబులు దోయిలించి యిట్లనియె నోజగన్మాతా భవచ్ఛాపవాక్యంబు లట్లకై కొంటిఁ బ్రాచీనకర్మంబులం బ్రాప్తం బైనసంసారచక్రంబుచేత నజ్ఞానమోహితు లై తిరుగుచున్నజంతువులకు సుఖదుఃఖంబులు నైజంబు లై ప్రవర్తిల్లుచుండు నిందులకు బరతంత్రు లైన వా రాత్మపరసుఖంబులకు నెవ్వరుకర్తలీగుణంబులనిమిత్తమై శాపానుగ్రహంబులును స్వర్గనరకంబులు సుఖదుఃఖంబులును సమంబులు భగవంతుం డొక్కఁడ తనమాయచేత జగంబు సృజియించుచుండు వారివారికి బంధాదిరాగంబులు గలుగం జేయుచుఁ దాను వానికి లోను

1. డైనను నేకాంత, సీమ సతులతోడఁ జెలఁగువాని.

గాక నిష్కళంకుండై యుండు నీవిధంబునం బుట్టుచున్న నరునకుం బత్నీబంధుశ
త్రుమిత్రోదాసీనత్వంబు లెక్కడివి వారివారికర్మవశంబునం బరమేశ్వరుండు గ
ల్పించుచు సర్వంబునందు సర్వసముండై యుండు నప్పరమేశ్వరునకు సుఖదుఃఖం
బులచేత రాగంబు లేదు రాగానుబంధంబైన రోషంబును లేదతని మాయాగుణ
విసర్గంబు జంతువులకు సుఖదుఃఖంబులను బంధమోక్షంబులను గల్పించుచుండుం
గావున నీకు నమస్కరించుచున్న నన్ను ననుగ్రహింపుము శాపభయశంకితుండం
గాను జగన్మాతవైన నిన్నుం బలికిన దోషంబునకు శంకించుచున్నవాఁడ ననిదండ
ప్రణామంబు లాచరించి పార్వతీపరమేశ్వరులం బ్రసన్నులం జేసి తనవిమానం
బెక్కి చనియె నప్పుడు పరమేశ్వరుండు బ్రహ్మాదిదేవర్షిదైత్యదానవప్రమథ
గణంబులు వినుచుండఁ బార్వతికి నిట్లనియె నీకు నిప్పుడు దృష్టంబయ్యెఁ గదా
నారాయణదాసదాసానుచరుల నిస్పృహభావంబు హరితుల్యార్థదర్శనులై
నిస్పృహులైన భాగవతులకు స్వర్గాపవర్గనరకభేదభావంబులు లేవు ప్రాణులకు
దేహసంయోగంబువలన నారాయణలీలం జేసి యుండి ద్వంద్వాదిసుఖదుఃఖంబు
లాత్మయందు నజ్ఞానంబున భేదంబు సేయంబడియె నిట్టివిపర్యయంబులు భగవం
తుండయిన వాసుదేవుని భక్తి గలవారిం జెందవు మఱియును. 499

ఉ. నేనుఁ గుమారనారదులు నీరజగర్భుఁడు దేవసంఘముల్
మానితయోగివర్యమునిమండలి యున్నగువార మెల్ల నా
దానవవిద్విడంశజనితంబుల మయ్యుఁ దదీయతత్త్వముం
గానఁగ నేర మీశు ఘనగర్వమునం దలపోసి చూచుచున్. 500

క. ఆతనికిం బ్రియుఁ డప్రియుఁ, డేతెరువున లేఁడు నిఖిల మెల్లను దానై
భూతముల కాత్మ యగుటయు, భూతప్రియుఁ డొక్కఁ డాదిపురుషుఁడు తన్వీ.

ఆ. అరయఁ జిత్రకేతుఁ డతిశాంతుఁ డతిలోక,సముఁడు విష్ణుభక్తి సంగతుండు
నితని నేమి సెప్ప నీశుండ నగునేను, నువిద యచ్యుతప్రియుండఁ జుమ్మి. 502

క. కావున భగవద్భక్తుల, భావమునకు విస్మయంబు పని లేదు మహా
ధీవిభవశాంతచిత్తులు, పావనపరతత్త్వనిపుణభవ్యులు వారల్. 503

వ. అనిన విని యద్రినందన విస్మయంబు మాని శాంతచిత్త యయ్యె నట్లు పరమ
భాగవతుండయిన చిత్రకేతుం డద్దేవికిం బ్రతిశాపం బియ్య సమర్థుం డయ్యును
మరల శపింపక యతిశాంతరూపంబునం దచ్ఛాపంబు శిరంబున ధరియించె నిట్టి
సాధులక్షణంబులు నారాయణపరాయణు లయిన వారలకుం గాక తక్కరులకుం
గలుగనేర్చునే యట్లు శాపహతుండయిన చిత్రకేతుండు త్వష్ట సేయు యజ్ఞంబున
దక్షిణాగ్నియందు దానవయోనిం బుట్టి వృత్రాసురుం డన విఖ్యాతుం డయి
భగవజ్జ్ఞానపరిణతుం డయ్యెం గావున. 504

శ్వరుం డయిన యప్పరమేశ్వరుని భర్తృభావంబున సేవించుచుండుదు నేనును నీ
కీ భావంబున వరదుండ నైతి దుశ్శీల లయిన వనితలకుం బొందరాని వరంబు
నీకిచ్చెద వేఁడు మనిన నాకశ్యపునకు దితి యిట్లనియె. 514

ఆ. వరము గోర నాకు వరదుండ వేనియు, నింద్రుఁ ద్రుంచునట్టి యుద్ధబలుని
నమితతేజుఁ దనయు నమరత్వసంప్రాప్తు, నందఁ జేడనివాని నిమ్ము నాథ.

వ. అనవుడు. 516

క. ఉట్టిపడు నట్టి వరమీ, కట్టేఁడి నన్నట్టు వేఁడెఁ గటకట యనుచున్
మిట్టిపడి యతఁడు మదిలోఁ, బుట్టినతల్లడముతోడఁ బొక్కుచు నాత్మన్. 517

చ. ప్రకృతిని గర్మపాశముల బద్ధుఁడ నైతిఁ గదయ్య నేఁడు నే
వికటసతీస్వరూపమున వేఁదుఱు గొల్పినమాయ నింద్రియా
ధికమతి యైనవాఁడు దన తెంపునఁ జిత్తము వెచ్చపెట్టి పా
తకములఁ గూల కున్నె నను దైవము నవ్వదె లోలితాత్మునిన్. 518

సీ. ఖండశర్కరతోడఁ గలహించు పలుకులుఁ, బద్మవిలాస మేర్పఱచు మోముఁ
దుహినాంశుకళలతోఁ దులదూఁగు చెయ్వులుఁ, జెమటఁ గ్రొన్ననత్తురు సేయు మేను
నిలువెల్లఁ గరగించు నేర్పుల యింపులు, పువ్వుల కరుదైన ప్రోది సేఁత
తమకంబు రెట్టించు తరితీపుతలఁపులు, ననసినమదిలోని యిచ్చగింత
ఆ. గలిగి కఱవనున్న కాలాహిపోలికిఁ, జెలఁగుచున్న సతుల చిత్తవృత్తిఁ
దెలియవశమె యెంత శ్రుతి గలవారికి, నాక కాదు నిఖిలలోకములకు. 519

ఆ. కోరి సతుల కెల్లఁ గూర్చువారెవ్వరు, పతుల నైన సుతుల హితుల నైన
బలిమిఁ జేసి యొసఁగ బరహస్తమున నైన, హింస సేతు రాత్మహితము కొఱకు.

వ. అని చింతించి దీనికి నేమని ప్రతివాక్యం బిచ్చువాఁడ మద్వచనం బెందు నమో
ఘంబు త్రిలోకపరిపాలనశీలుం డయిన భిదురపాణి వధార్హుండె యేను దీనికి
నైనది యొకటి గల్పించెద నని దితిం జూచి యోలతనుమధ్య నీకు నట్ల దేవ
బాంధవుం డయిన యింద్రహంత యగుపుత్త్రుండు గలిగెడు నొక్క సంవత్సరంబీ
వ్రతంబు నాచరింపుము దాని ప్రకారం బెల్ల నేను జెప్పెద విను మెల్లజీవుల
వలన హింసాభావంబు లేక యతిధ్వనివాక్యంబు లుడుగి కోపంబు మాని య
నృతంబులు వలుకక నఖరోమచ్ఛేదనంబు సేయక యస్థికపాలాదు లయినయ
మంగళంబుల నంటక జలంబులు సొచ్చి కాని ఘటోదకకూపోదకంబుల స్నా
నంబు సేయక దుర్జనసంభాషణంబు వర్జించి కట్టినకోకను ముడిచిన పువ్వులను
గ్రమ్మఱ ధరియింపక భోజనంబులయందు నుచ్ఛిష్టాన్నంబును జండికానివేదితా
న్నంబును (గేశనఖమార్జారకంకక్రిమి) పిపీలికాదివిదూషితాన్నంబును సామి
షాన్నంబును వృషలాహితాన్నంబును ననుసీపంచవిధనిషిద్ధాన్నంబులు వర్జించి
దోయిట నీళ్ళు ద్రావక సంధ్యాకాలంబుల ముక్తకేశి గాక మితభాషిణి వై

యలంకారవిహీన గాక వెలుపలం దిరుగక పాదప్రక్షాళనంబు సేసికొనికాక శయ
నింపక యార్ద్రపాదయై పవ్వళింపక పశ్చిమశిరస్క యయ్యును నగ్నయయ్యును
సంధ్యాకాలంబుల నిద్రింపక నిత్యంబును ధౌతవస్త్రంబులు గట్టి శుచి యై సర్వ
మంగళసంయుక్త యై ప్రాతఃకాలంబునఁ దూర్పు మొగం బై లక్ష్మీనారాయణుల
నారాధించి యావాహనార్ఘ్యపాద్యోపస్పర్శన సుస్నానవాస ఉపవీతభూషణపుష్ప
ధూపదీపోపహారాద్యుపచారంబులనర్పించిహవి శ్శేషంబుద్వాదశాహుతులవేల్చిం
చి దండప్రణామంబు లాచరించి భగవన్మంత్రంబును దశవారంబు లనుసంధించి
స్తోత్రంబు సేసి గంధపుష్పాక్షతంబుల ముత్తైదువలం బూజించి పతిని సేవించి పు
త్త్రుని గుక్షిగతుంగా భావించి యివ్విధంబున మార్గశీర్ష శుద్ధప్రతిపదారంభంబుగా
నొక్క సంతత్సరంబు సలిపి యాద్వాదశమాసాంత్యదివసంబున విధ్యుక్తంబుగా
నుద్యాపనంబు సేయవలయు నీ పుంసవనం బనియెడివ్రతంబు ద్వాదశమాస
పర్యంతం బేమఱక సల్పిన నిను గోరినకుమారుండు గలిగెడు ననిన దితి యా
వ్రతంబుతోడనె గర్భంబు ధరియించి వ్రతంబు సలుపుచు నుండ నింద్రుండు
మాత్రభిప్రాయం బెఱింగి యాయమ్మ నహరహంబును రహస్యంబున సేవించుచు
వ్రతంబునకుం దగినపుష్పఫలసమిత్కుశపత్త్రాంకురంబులు మొదలయినవస్తు
వితతిం ద్రికాలంబులం దెచ్చియిచ్చుచుఁ బుండరీకంబులు హరిణికిం బొంచియున్న
భంగిఁ దద్వ్రతభంగంబునకై కాచి శుశ్రూష సేయుచు నాయమ్మగర్భంబు ధరి
యించిన తేజోవిశేషంబునకు దిగులుగుడుచుచుఁ గృశించుచునుండె నొక్కనాఁడు.

సీ. వామాక్షియనుదిన వ్రతధారణోన్నత. పరిచర్యవిధులచేఁ బడలి యలసి
యొంటి సంధ్యావేళ నుచ్ఛిష్ట యై పద, ప్రక్షాళనములఁ బాసి మఱచి
తనకర్మమోహంబు దవిలి నిద్రింపంగ, నింద్రుండు సయ్యన నెడరు గాంచి
యోగమాయాబలోద్యుక్తుఁడై యాయింతి, యుదరంబుఁ జొరఁబడి యుగ్రుఁడగు
తే. దివిరి దేదీప్యమానమై తేజరిల్లు [చు
నర్భకుని వజ్రధారల నడిచె నేడు
దునుకలుగ వాఁడు దునిసియుఁ దునుక దునుక
చెడక యొక్కొక బాలుఁడై చెలఁగుచున్న. 522

క. వా రేడ్వ రగుచుఁ గుయ్యిడ, నో రేడ్వకుఁ డనుచుఁ ద్రుంచె నొక్కొక్కని నా
శూరుం డేడేసి దునుక, గా రయమున వారు సెడక ఖండితు లయ్యున్. 523

క. ఖండము లన్నియు నందఱుఁ, జండాంశుసమప్రకాశశాశ్వతు లగుచున్
మెండుకొని నిల్చియుని రా,ఖండలునకుఁ గరుణ పుట్టఁగతి మతిఁ దోఁపన్. 524

వ. అందఱు ముకుళితకరకమలు లై నీకుం దోడంబుట్టువులము మమ్ము హింసింపం
బనిలేదు నీకు బారిషదుల మై మరుద్గణముల మై నిన్ను సేవించెదము మమ్ము ర
క్షింపు మనిన నారాయణ ప్రసాదంబునం జెడని మరుద్గణంబులపలుకులకుం గృపా

ఖండిత యింద్రుండు వారల సహోదరులం గాఁ గైకొని మఱి హింసింపక మానె నశ్వత్థామశరాగ్నివలన నారాయణరక్షితుండ వయిననీవు నంబోలెఁ గులిశధారలశకలంబు లయినకుమారుం డన్నిరూపంబు లై సంవత్సరంబునకు నొక్కింత కడమగా హరిం బూజించిన నుద్భవించినవారు గావున నింద్రుతోడం గూడ నేకోనపంచాశద్దేవత లయినమరుద్గణంబులు దితిగర్భంబువెలువడి రంత దితి మేల్కాంచి యనల్పప్రకాశులై యింద్రుతోడం గూడి వెలుంగుచున్నకుమారులం జూచి సంతోషింపక యింద్రుం జూచి నీకు మృత్యురూపం బయినపుత్త్రుం గోరి దుస్తరం బయినవ్రతంబు సలిపితి సంకల్పించినపుత్త్రుం డొక్కఁడుం డీన సప్తసప్తసంఖ్య గల కుమారు లగుట కేమికతంబు నీ వెఱింగినభంగిన తథ్యంబు వలుకు మనిన నింద్రుం డి ట్లనియెఁ దల్లి భవద్వ్రతంబుఁ జింతించి సమయవిచ్ఛేదనంబున గర్భంబుఁ జొచ్చి పాపచిత్తుండ నై వజ్రధారల గర్భంబు విదళనంబు సేసిన నాశకలంబులు సెడక మహాశ్చర్యంబుగా నివ్విధంబునఁ గుమారకు లైరి మహాపురుషపూజాసంసిద్ధి కార్యానుషంగిగా నుండునే భగవదారాధనంబు గోరికలఁ బాపి యెవ్వరు గావింతురు వా రిహపరంబుల స్వార్థకుశలు లగుదు రమ్మహాపురుషవ్రతసముత్పన్నతేజంబు నడంప నెవ్వాఁడోపుఁ గావున దుర్మదంబున బాలిశస్వభావుండ నై దోషంబు సేసిననాదౌర్జన్యకర్మంబు సహింపఁ దల్లి కన్న నెవ్వరు సమర్థులు పాపాత్ముండ నగుచున్నాఁ గావున నేను వీరలతోడివాఁడ నని నిష్కపటంబుగాఁ బ్రార్థించిన నద్దేవి యట్ల కాక యని శాంతచిత్త యయ్యె నింద్రుండును వారలంగూడి త్రిదివంబునకుం బోయి సోమపానహవిర్భాగంబులు వారలకుం బంచి పెట్టి కూడి సుఖం బుండె నని చెప్పి పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుండు వెండియు ని ట్లనియె 525

క. హరి వరదుఁ డయినవ్రత మఁట, హరియంశజు లగుచు నెగడు నమరులజన్మ
స్ఫురణం బఁట పఠియించిన, నరయఁగ సురుదీర్ఘకర్మహర మగు టరుదే. 526

వ. అని విష్ణుకథాశ్రవణకుతూహలాయమానమానసు లైన శౌనకాదిమహామునులకు సూతుండు సెప్పె నని శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుఁ జెప్పెననుటయు.

క. రాజీవరాజపూజ్యా, శ్రీజిత గోపీకటాక్షసేవాంతర వి
భ్రాజితమూర్తి మదోద్ధత, రాజసులోత్సాద [1]రామరాజాఖ్యనిధీ. 528

తరలము. మురవిదారణ ముఖ్యకారణ మూలతత్త్వవిచారణా
దురితతారణ దుఃఖవారణ దుర్మదాసురమారణా
గిరివిహారణ కీర్తిపూరణ కీర్తనీయమహారణా
ధరణిధారణ ధర్మతారణ తాపసస్తుతిపారణా. 529

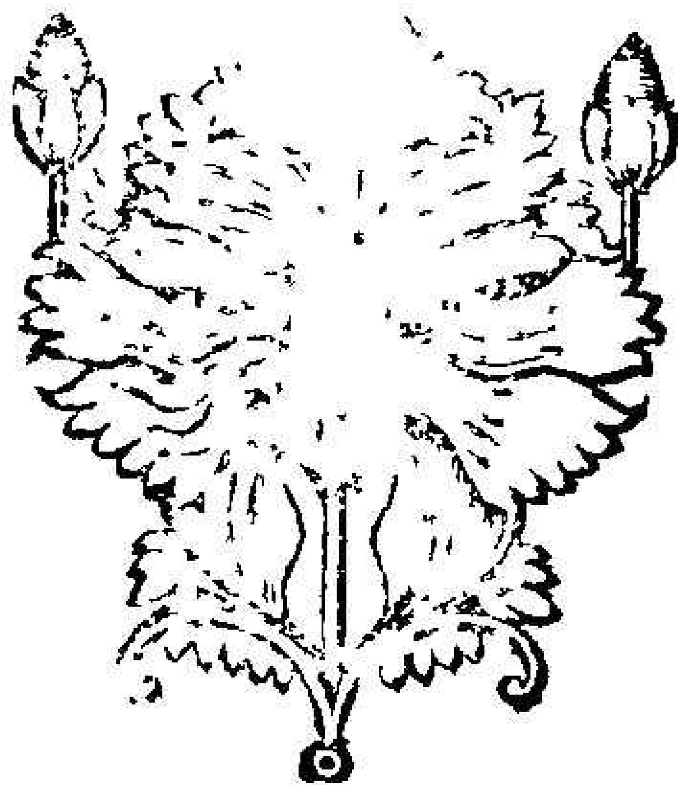
1. గుణవిరామాఖ్యనిధీ. సుగుణరామాఖ్యవారీ.

తోటకము. కరుణాకర శ్రీకర కంబుకరా, శరణాగతసంగతజాడ్యహరా
పరిరక్షితశిక్షితసాధుఖలక్షములా, కరిరాజశుభప్రదశాంతిధరా. 530

గద్యము. ఇది శ్రీసకలసుకవిజనవినుత శ్రీవత్సగోత్రపవిత్ర కసువయామాత్యపుత్త్ర బుధజనప్రసంగానుషంగ సింగయనామధేయప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందు నజామిళోపాఖ్యానంబును బ్రచేతసులం జాద్రుాఁ డామంత్రణంబు సేయుటయు దక్షోత్పత్తియుఁ బ్రజాసర్గంబును దక్షుండు శ్రీహరింగూర్చి తపంబు సేయుటయు నతనికి నప్పరమేశ్వరుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు హర్యశ్వశబళాశ్వులజన్మంబును వారలకు నారదుండు బోధించుటయు నారదువచనప్రకారంబున వారు మోక్షంబు నొందుటయుఁ దద్వృత్తాంతంబు నారదునివలన విని దక్షుండు దుఃఖాక్రాంతుం డగుటయుఁ దదనంతరంబ బ్రహ్మవరంబున దక్షుండు శబళాశ్వసంజ్ఞ సహస్రసంఖ్యాకు లగుపుత్త్రులం గాంచుటయును సృష్టినిర్మాణేచ్ఛానిమిత్తంబున దక్షుపంపున వార లగ్రజన్ములు సిద్ధిం బొందినతీర్థరాజం బైన నారాయణసరస్సునకుం జనుటయు వారికి నారదభగవంతుండు బ్రహ్మజ్ఞానంబు నుపదేశించుటయును వారు పూర్వజులు వేఁగినప్రకారంబున మోక్షంబు నొందుటయుఁ దద్వృత్తాంతంబును దక్షుండు దివ్యజ్ఞానంబున నెఱింగి నారదోపదిష్టం బని తెలిసి నారదుని శపియించుటయు నారదుండు దక్షుశాపంబు ప్రతిగ్రహించుటయు దక్షునకు మరల బ్రహ్మవరంబున సృష్టివిస్తారంబుకొఱకుఁ గూఁతు లఱువండ్రు జనియించుటయు నందుఁ గశ్యపునకు నిచ్చినపదుమువ్వురివలన సకలలోకంబులు నిండుటయు దేవాసుర నర తిర్యఙ్మృగ ఖగాదుల జన్మంబులును దేవేంద్రతిరస్కారంబున బృహస్పతి యన్యాశ్రముఁ డాయుచేతం గానరాకుండుటయుఁ దద్వృత్తాంతంబు రాక్షసులు విని శుక్రోపదిష్టు లై దేవతలపై నెత్తివచ్చుటయు దేవాసురయుద్ధంబును నాచార్యతిరస్కారంబున దివిజరాజపలాయనంబును బలాయమాను లైన దేవతలు బ్రహ్మసన్నిధికిం జనుటయును బ్రహ్మవాక్యంబునఁ ద్వష్టృకుమారుం డయినవిశ్వరూపు నాచార్యునిం గా దేవతలు వరించుటయును విశ్వరూపుప్రసాదంబున నింద్రుండు నారాయణవర్మం బనుమంత్రకవచంబు ధరియించి రాక్షసుల జయించుటయుఁ బరోక్షంబున రాక్షసులకు ననుకూలుం డయినవిశ్వరూపు నింద్రుండు వధించుటయు విశ్వరూపవధానంతరంబున నింద్రునకు బ్రహ్మహత్య సంప్రాప్తం బయిన నింద్రుండు స్త్రీభూజలద్రుమంబులయందుఁ బంచి పెట్టుటయు విశ్వరూపుండు హతుం డగుటకుఁ ద్వష్ట కోపించి యింద్రవధార్థంబు సూత్రాణహోమంబు సేయ వృత్రాసురుండు జనించుటయు వృత్రాసురయుద్ధంబునం బరాజితు లై యింద్రసహితు లయినదేవతలు శ్వేతద్వీపంబునకుం జనుటయు నందు శ్రీహరి ప్రసన్నుం డయి దధీచివలన భిమరంబు గైకొన నుపదేశించుటయు నింద్రుండు వజ్రాయుధంబున

వృత్రుని సంహరించుటయు నింద్రుండు బ్రహ్మహత్యాపీడితుండయి మానససరస్సు ప్రవేశించుటయును నహుషుండు శతాశ్వమేధంబులం జేసి యింద్రాధిపత్యంబు వడయుటయు నహుషుం డగస్త్యశాపంబున సురరాజ్యచ్యుతుండై యజగరయోనిం బుట్టుటయు నింద్రాగమనంబును నశ్వమేధంబును నింద్రుండు మరలఁ ద్రిలోకాధిపత్యంబు వడయుటయును జిత్రకేతూపాఖ్యానంబును మరుద్గణంబులజన్మప్రకారంబును నను కథలం గలషష్ఠస్కంధము. 513

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

సప్తమస్కంధము

—✿✿✿—

మద్విఖ్యాతి లతా
క్రామితరోదోంతరాళ! కమనీయ మహా
జీమూతతులిత దేహా
శ్యామలరుచిజాల రామచంద్ర నృపాలా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీసమేతుం డయిన సూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డయిన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రు నవలోకించి. 2

సీ. సర్వభూతములకు సముఁడు నెచ్చెలి ప్రియుం, డైన వైకుంఠుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ
డింద్రుని కొఱకు దైత్యేంద్రుల నేటికి, విషముని కైవడి వెదకి చంపె
నసురులఁ జంపంగ నమరులచేఁ దన, కయ్యెడి లాభ మిం కైనఁ గలదె
నిర్వాణనాథుండు నిర్గుణుం డగుటన, కసురులవలని భయంబుఁ బగయుఁ

ఆ. గలుగనేర వట్టి ఘనుఁడు దైత్యులఁ జంపి, సురలఁ గాచు ననికి చోద్యమగుచు
సంశయంబు నాకు జనియించె మునినాథ, ప్రజ్ఞ మెఱసి తెలియఁ బలుకవయ్య. 4

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె.

శా. నీసంప్రశ్నము వర్ణనీయము గదా నిక్కంబు రాజేంద్ర ల
క్ష్మీసంభావ్యుని సచ్చరిత్రము మహాచిత్రంబు చింతింపఁ ద
ద్దాసాఖ్యానము లొప్పు విష్ణుచరణధ్యానప్రధానంబులై
శ్రీసంధానములై మునీశ్వరవచోజేగీయమానంబులై. 5

క. చిత్రంబులు త్రైలోక్యప,విత్రంబులు భవలతాలవిత్రంబులు స
న్మిత్రంబులు మునిజనవన,చైత్రంబులు విష్ణుదేవుచారితంబుల్. 6

వ. నరేంద్రా కృష్ణద్వైపాయనునకు నమస్కరించి హరికథనంబులు సెప్పెద వినుము వ్యక్తుండు గాక గుణంబులు లేక ప్రకృతిం జెందక భవంబుల నొందక పరమేశ్వరుండు దనమాయవలన నయినగుణంబుల నావేశించి బాధ్యబాధకత్వం

బుల నొందుచుండ గుణరహితుండు సత్త్వరజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబు లా గుణంబులకు నొక్కొక్క కాలంబున హానివృద్ధులు గల వా యీశ్వరుండు సత్త్వంబున దేవఋషులను రజోగుణంబున నసురులను తమోగుణంబున యక్షరక్షోగణంబులను విభజించె సూర్యుండు పెక్కుజలంబులం గానంబడియు నొక్కరుం డయిన తెఱంగున నద్వితీయుండును సర్వగతుం డయ్యును భిన్నుండు గాఁడు తత్త్వవిదు లయిన పెద్దలు తమలోనం బరమాత్మస్వరూపంబున నున్న యీశ్వరు నివ్విధంబున నెఱుంగుదురు జీవాత్మకుం బరుండైన సర్వమయుండు తనమాయచేత నిజంబును విశ్వంబు సృజియింపం గోరి సత్త్వంబును గ్రీడింపం గోరి తమంబును నిద్రింపఁగోరి యుత్పాదించి చరమైన కాలంబును సృజియించు నా కాలంబున సర్వదర్శనుం డయిన యీశ్వరుండును గాలాహ్వయుండునై హరి సత్త్వగుణంబున దేవానీకంబులకు వృద్ధియు రజస్తమోగుణు లయిన రాక్షసులకు హానియుం జేయుచుండు 7

క. జననాయక యీ యర్థము, ఘనయశుఁడగు ధర్మజునకుఁ గ్రతుకాలమునన్
మును నారదుండు సెప్పెను, వినిపించెద వినుము చెవులు విమలత నొందన్.

వ. మున్న ధర్మరాజు సేయు రాజసూయయాగంబున బాలుండైన శిశుపాలుండు హరిని నిందించి నిశితనిర్వక్ర చక్రధారాదళితమస్తకుం డయి తేజోరూపంబున వచ్చి హరిదేహంబు సొచ్చినం జూచి వెఱఁగుపడి ధర్మజుండు సభలో నున్న నారదునిం జూచి యిట్లనియె. 9

ఆ. ఎట్టివారికైన నేకాంతులకు నైన, వచ్చి చొరఁగరాని వాసుదేవు
తత్త్వమందుఁ జేదిధరణీశుఁ డహితుఁడై, యెట్లు సొచ్చె మునికులేంద్ర నేఁడు.

ఉ. వేనుఁడు మాధవుం దెగడి విప్రులు దిట్టిన భగ్నుఁడై తమో
లీనుఁడు గాఁడె తొల్లి [illegible] చైద్యుఁడు చిన్ననాఁటనుం
డేనియు మాధవున్ విన సహింపఁడు భక్తి వహింపఁ డట్టివాఁ
డే నిబిడప్రభావమున నీ పరమేశ్వరునందుఁ జొచ్చెనో. 11

మ. హరి సాధింతు హరిన్ గ్రసింతు హరిఁ బ్రాణాంతంబు నొందింతుఁ దా
హరికిన్ వైరి నటంచు వీఁడు పటురోషాయత్తుఁడై యెప్పుడుం
దిరుగుం బ్రువ్వదు నోరు వ్రీలి పడదున్ దేహంబు దాహంబుతో
నరకప్రాప్తియు నొందఁ డే క్రియ జగన్నాథుం బ్రవేశించెనో. 12

వ. అదియునుం గాక దంతవక్త్రుండును వీఁడును నిరంతరంబు గోవిందు నింద సేయుదురు నిఖిలజనులు సందర్శింప నేఁడు వీనికి విష్ణుసాయుజ్యంబు గలుగుట కేమి హేతువు వినిపింపుము పవనచలితదీపశిఖయునుంబోలె నాహృదయంబు సంచలించుచున్న దనిన ధర్మనందనునకు నారదుం డిట్లనియె దూషణభూషణతిరస్కారంబులు శరీరంబునకుం గాని పరమాత్మకు లేవు శరీరాభిమానంబునం జేసి

దండవాక్పారుష్యంబులు హింసలై తోఁచు తెఱంగున నేను నాయది యని
యెడు వైషమ్యంబును భూతంబులకు శరీరంబునందు సంభవించు నభిమానంబు
బంధంబు నిరభిమానుండై వధించినను వధంబు గాదు కర్తృత్వ మొల్లని
వానికి హింసయు సిద్ధింపదు సర్వభూతాత్మకుం డైనయీశ్వరునికి వైషమ్యంబు
లేదు గావున. 13

ఆ. అలుకనైనఁ జెలిమి నైనఁ గామంబున, నైన బాంధవమున నైన భీతి
నైనఁ దగిలి తలఁప నఖిలాత్ముఁ డగుహరిఁ, జేరవచ్చు వేఱుసేయఁ డతఁడు.

క. వైరానుబంధనంబునఁ, జేరినచందమున విష్ణుఁ జిరతరభక్తిం
జేరఁగ రా దని తోఁచును, నారాయణభక్తియుక్తి నాచిత్తమునన్. 15

క. కీటకముఁ దెచ్చి భ్రమరము, పాటవమున బంభ్రమింపఁ బ్రాంతం బైత
త్కీటకము భ్రమరరూపముఁ, బాటించి వహించుఁగాదె భయయోగమునన్.

వ. ఇవ్విధంబున. 17

శా. కామోత్కంఠతఁ గోపికల్ భయమునం గంసుండు వైరక్రియా
సామగ్రిన్ శిశుపాలముఖ్యనృపతుల్ సంబంధులై వృష్ణులుం
బ్రేమన్ మీరలు భక్తి నేము నిదె చక్రిం గంటి మెట్లైన ను
ద్దామధ్యానగరిష్ఠుఁ డైనహరిఁ జెందన్ వచ్చు ధాత్రీశ్వరా. 18

శ్రీహరిద్వారపాలకులకు సనకాదులవలన శాపంబు గల్గుట.

వ. మఱియు పెక్కండ్రు కామద్వేషభయస్నేహసేవాతిరేకంబులఁ జిత్తంబు హరి
పరాయత్తంబుగాఁ జేసి సద్గతిం జెందిరి హరి నుద్దేశించి క్రోధాదు లైనయేనింటి
లోపల నొక్కటి యైన వెన్ననికి లేనినిమిత్తంబున నతండు వ్యర్థుం డయ్యె మీ
తల్లిచెలియలికొడుకు లయినశిశుపాలదంతవక్త్రులు దొల్లి విష్ణుమందిర ద్వార
పాలకులు విప్రశాపంబునఁ బదభ్రష్టు లై భూతలంబునన్ జన్మించి రనిన విని
యుధిష్ఠిరుండు నారదున కిట్లనియె. 19

మ. అలుగం గారణ మేమి విప్రులకు ము న్నావిప్రు లెవ్వారు ని
శ్చలు లేకాంతులు నిర్జితేంద్రియులు నిస్సంసారు లీశానువ
ర్తులు వైకుంఠపురీనివాసుల సమీంద్రుల్ వారి కెబ్భంగి నీ
ఖలజన్మంబులు వచ్చె నారద వినం గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 20

వ. అనిన నారదుం డి ట్లనియె నొక్కనాఁడు బ్రహ్మమానసపుత్త్రు లైనసనకసనంద
నాదులు దైవయోగంబున భువనత్రయంబునందును సంచరించుచు నైదాఱేం
డ్లప్రాయంపుబాలకులభావంబున దిగంబరు లయి హరిమందిరంబునకు వచ్చి
చొచ్చునెడ మొగసాల నున్నపురుషు లిరువురు వారలం జూచి. 21

క. డింభకుల ననర్గళవి,స్రంభకుల రమాధినాథసల్లాపసుఖా

రంభకుల ముక్తమానస, దంభకులం జొరఁగ నీక తఱిమి రథీశా. 22

క. వారించిన తమకంబున, వారించుక నిలువ లేక వడిఁ దిట్టిరి దా
వారికుల నసురయోనిన్, వారితులై పుట్టుఁ డనుచు వసుధాధీశా. 23

వ. మఱియు నా పిన్న పెద్దలు వారలం జూచి మీర లీ మొదల నుండ నర్హులు గారు
నారాయణచరణమూలంబు విడిచి రజస్తమోగుణులై రాక్షసయోనిం బు
ట్టుం డని శపియించిన వారు నా శాపవశంబునఁ బదభ్రష్టులై కూలుచు మొఱ
లిడిన నమ్మహాత్ములు దయాళువులై క్రమ్మఱం గరుణించి మూఁడు జన్మంబులకు
వైరంబున భగవత్సన్నిధానంబు గలిగెడు మని నిర్దేశించి చని రీవిధంబున
శాపహతులై హరిపార్శ్వచరులైన పురుషు లిరువురు హిరణ్యకశిపు హిర
ణ్యాక్షులన దితికి జన్మించి రందుఁ గనిష్ఠుండైన హిరణ్యాక్షుని హరి వరాహ
రూపంబున సంహరించె నగ్రజుం డయిన హిరణ్యకశిపుండు నరసింహమూర్తి
యయిన శ్రీహరిచేత విదళితుం డయ్యె నతనికొడుకు ప్రహ్లాదుండు దండ్రిచేత
హింసితుం డయ్యును నారాయణపరాయణుండై శాశ్వతుం డయ్యె రెండవ
భవంబునఁ గైకేశి యను రాక్షసికి రావణకుంభకర్ణు లయి సంభవించిన విశ్వం
భరుండు రఘుకులంబున రాఘవుం డయి యవతరించి వారల వధియించె
నమ్మహాత్మునిపరాక్రమంబులు మార్కండేయఋషివలన నెఱింగెదవు తృతీయ
జన్మంబు మీ తల్లిచెలియలికి శిశుపాలదంతవక్త్రు లన సంభవించి. 24

శా. వక్రం బింతయు లేక పాయని మహావైరంబునన్ నిత్యజా
తక్రోధస్మరణంబులన్ విదళితోద్యత్పాపసంఘాతులై
చక్రచ్ఛిన్న శిరస్కులై మునివచశ్శాపావధిప్రాప్తులై
చక్రిం జెందిరి వారు పార్శ్వచరులై సారూప్యభావంబునన్. 25

వ. అనిన ధర్మనందనుం డి ట్లనియె. 26

క. బాలున్ హరిపదచింతా, శీలున్ సుగుణాలవాలు శ్రీమన్మేధా
జాలున్ సంతోషింపక, యేలా శిక్షించె రాక్షసేంద్రుం డనఘా. 27

క. పరిభూతవ్యథనంబులు, నిరుపమసంసారజలధినిర్మథనంబుల్
నరకేసరికథనంబులు పరిరక్షితదేవయక్షఫణిమిథునంబుల్. 28

వ. మునీంద్రా వినిపింపు మనిన నారదుం డి ట్లనియెఁ గమలోదరుచేతం దన
సహోదరుండు హతుం డయ్యె నని విని హిరణ్యకశిపుండు రోషశోకదంద
హ్యమానమానసుం డయి ఘూర్ణిల్లుచు నాభిలదావదహనజ్వాలాకరాళంబు
లయిన విలోకనజాలంబుల గగనంబునం బొగ లెగయ నిరీక్షించుచుఁ దటిల్లతాం
కురసంకాశధగద్ధగితదంతసందష్టదశనచ్ఛదుండును నదభ్రభయంకరభ్రుకుటిత
ఫాలభాగుండును నిరంతరాక్రాంత దురంతవైరవేగుండును నై మహోగ్రప్రభా
జాలజటాలం బగు శూలంబుఁ గేల నందుకొని సభామండపంబున నిలువంబడి

త్రిమస్తక త్రిలోచన శకుని శంబర శతబాహు నముచి హయగ్రీవ పులోమ విప్ర
చిత్తిప్రముఖులైన దైత్యదానవుల నాలోకించి యిట్లనియె. 20

శా. నాకుం దమ్ముఁడు మీకు నెచ్చెలి రణన్యాయైకదక్షుండు భా
హాకుంఠీకృతదేవయక్షుఁడు హిరణ్యాక్షుండు వాని మహా
సౌకర్యాంగము దాల్చి దానవవధూసౌకర్యముల్ నీఱుగా
వైకుంఠుండు వధించి పోయె నఁట యీవార్తాస్థితిన్ వింటిరే. 30

చ. వనముల నుండుఁ జొచ్చు మునివర్గములోపల ఘోణి గాఁడు సం
జనన మెఱుంగ రెవ్వరును జాడ యొకింతయు లేదు తన్నుఁ డా
సిన మఱి డాయు [1]వెంటఁ బడి చిక్కక చిక్కఁడు వీని నొక్కకీ
లున మన మెల్ల లోఁబడక లోఁబడఁ బట్టుకొనంగ వచ్చునే. 31

సీ. భుజశక్తి నాతోడఁ బోరాడ శంకించి, మున్నీట మునిఁగిన మునుఁగుఁ గాక
యలయించి పెనఁగు నాయచలసంభ్రమమున, [2]కెఱఁగి వెన్నిచ్చిన నిచ్చుఁ గాక
జగడంబు సైఁపక సౌకర్యకాంక్షియై, యిల క్రింద నీఁగిన నీఁగుఁ గాక
క్రోధించి యటుగాక కొంత పౌరుషమున, హరిభంగి నడరిన నడరుఁ గాక

ఆ. శితశూలధారఁ గంఠంబు విదళించి, వానిశోణితమున వాఁడి మెఱసి
మత్సహోదరునకు మహిఁ దర్పణము సేసి, మెఱసి వత్తు మీకు మేలు దెత్తు.

క. ఖండితమూలద్రుమముల, యొండినవిటపములభంగి నితఁడు వడిన నా
ఖండలముఖ్యులు వడుదురు, భండనమున నితఁడు దమకుఁ బ్రాణము లగుటన్.

సీ. పొండు దానవులార భూసురక్షత్రసంగతి యైనభూమికిఁ గసులు గట్టి
మఖతపస్స్వాధ్యాయ మౌనవ్రతస్థుల, వెదకి ఖండింపుఁడు విష్ణుఁ డనఁగ
నన్యుఁడొక్కఁడు లేఁడు యజ్ఞంబు వేదంబు, నతఁడె భూదేవక్రియాదిమూల
మతఁడె దేవర్షి పిత్రాదిలోకములకు, ధర్మములకు మహాధార మతఁడె

తే. యెస్థలంబుల గోభూసురేంద్రవేద, వర్ణధర్మాశ్రమంబులు వసుధ నుండు
నాస్థలంబుల కెల్ల మీ రరిగి చెఱిచి, దగ్ధములు సేసి రండు మీదర్పమొప్ప.

వ. అని యిట్లు నిర్దేశించిన దివిజమర్దనుని నిదేశంబులు శిరంబుల ధరియించి రక్క
సులు పెక్కండ్రు భూతలంబునకుం జని. 35

సీ. గ్రామ పుర క్షేత్ర ఖర్వట ఖేట ఘోష,పారామ నగ రాశ్రమాదికములు
గాల్చి కొలఁకులు గలఁచి ప్రాకారగోపుర సేతువులు ద్రవ్వి పుణ్యభూజ
చయములు ఖండించి సౌధ ప్రపా గేహ, పర్ణశాలాదులు పాడు చేసి
సాధుగోబ్రాహ్మణసంఘంబులకు హింస, గావించు వేదమార్గములు సెఱచి

ఆ. కుతల మెల్ల నిల్లు కోలాహలంబుగా, దైత్యు లాచరింపఁ దల్లడించి
నష్టమూర్తులగుచు నాకలోకము మాని, యడవులందుఁ జొచ్చి రమరవరులు.

1. వెంటఁబడఁ జిక్కఁడు స్రుక్కఁడు. 2. కదలి.

వ. అంత హిరణ్యకశిపుండు దుఃఖితుండై మృతుండయిన సోదరునకు నుదకప్రదానాదికార్యంబు లాచరించి యతనిబిడ్డల శకుని శంబర కాలనాభ మహోత్కచ ప్రముఖుల నూఱడించి వారలతల్లితోఁ గూడ హిరణ్యాక్షునిభార్యల నందఱ రావించి తమతల్లి యైనదితి నవలోకించి యిట్లనియె. 37

శా. నీరాగారనివిష్టపాంథులక్రియన్ నిక్కంబు సంసారులం
జారుల్ వత్తురు గూడి విత్తురు సదా సంగంబు లేదొక్కచో
శూరుల్ వోయెడిత్రోవఁ బోయెను భవత్పుత్రుండు దల్లీ మహా
శూరుం డాతఁడు తద్వియోగమునకై శోకింప నీ కేటికిన్. 38

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డీశుండు సర్వాత్ముఁ డవ్యయుం, డమలుండు సత్యుఁ డనంతుఁ డాఢ్యుఁ
డాత్మరూపంబున నశ్రాంతమును, దన, మాయాప్రవర్తనమహిమవలన
గుణములఁ గల్పించి గుణసంగమంబున, లింగశరీరంబు లీలఁ దాల్చి
కంపితజలములోఁ గదలెడు క్రియఁ దోఁచు, పాదపంబులభంగి భ్రామ్యమాణ
ఆ. చక్షువుల ధరిత్రి చలితయై కానంగఁ, బడినభంగి వికలభావరహితుఁ
డాత్మమయుఁడు గంపితయంతరంగంబునఁ, గదలినట్లు దోఁచుఁ గదలకుండు.

— బాలవేషము దాల్చినయముండు దెలిపెడుసుయజ్ఞోపాఖ్యానము. —

వ. అవ్వా యవ్వినాశంబున లక్షణవంతుఁడు గాని యాత్మస్వరూపుండు లక్షితుండై కర్మసంసరణంబున యోగవియోగంబుల నొందించు సంభవవినాశశోకవివేకావివేక చింతాస్మరణంబులు వివిధంబు లీయర్థంబునకుఁ బెద్దలు ప్రేతబంధుయమసంవాదం బనునితిహాసంబు నుదాహరింతురు వినుండు చెప్పెద నుశీనరదేశంబునందు సుయజ్ఞుం డను రాజు గలం డతండు శత్రువులచేత యుద్ధంబున నిహతుం డయి యున్నయెడ. 40

సీ. చిరిఁగినబహురత్నచిత్రవర్మముతోడ, రాలినభూషణరాజితోడ
భీకరబాణనిర్భిన్నవక్షముతోడఁ, దఱిమ గాఱెడుశోణితంబుతోడఁ
గీర్ణమై జాఱినకేశబంధముతోడ, రయరోషదష్టాధరంబుతోడ
నిమిషహీనంబైననేత్రయుగ్మముతోడ, భూరజోయుతముఖాంబుజముతోడఁ
ఆ. దునిసి పడినదీర్ఘదోర్దండములతోడ, జీవరహితుఁ డగుచు నృవరేంద్రుఁ
జుట్టి బంధుజనులు సేరెద నుండఁగ భయాక్రాంత లగుచు నతని కాంత లెల్ల.

శా. స్రస్తాకంపితకేశబంధములతో సంఛిన్నహారాళితో
హస్తాబ్జంబులు సాఁచి మోఁదికొనుచున్ హా నాథ యంచున్ బహు
ప్రస్తావోక్తులతోడ నేడ్చిరి వగం బ్రాణేశుపాదంబుపై
నస్తోకస్తనకుంకుమారుణవికీర్ణాస్రంబు వర్షించుచున్. 42

మ. అనఘా నిన్ను నుశీనరప్రజల కత్యానందసంధాయిఁ గా

మును నిర్మించిన బ్రహ్మ నిర్దయత[1]నున్మూలించెనే వీరికిం
దనయశ్రేణికి మాకు దిక్కు గలదే ధాత్రీశ నీపోటికిం
జననే పాసి చనంగ [2]భ్రాతృజనులన్ సన్మిత్రులం [3] బుత్రులన్. 43

మ. జనలోకేశ్వర నిన్నుఁ బాసిన నిమేషంబుల్ మహాబ్దంబులై
చను లోకాంతరగామివై మరల కీచందంబునన్ నీవు పో
యిన మేమెట్లు చరింతు మొల్లము గదా యీలోకవృత్తంబు నేఁ
డనలజ్వాలలఁ జొచ్చి వచ్చెదము నీయంఘ్రిద్వయం జూడఁగన్ 44

వ. అని యిట్లు రాజభార్యలా రాజశవంబు డగ్గఱి విలపింపం బొద్దు గ్రుంకెడు సమయంబున వారల విలాపంబులు విని బ్రాహ్మణబాలకుండై యముండు సనుదెంచి ప్రేతబంధువ్రజం జూచి యిట్లనియె. 45

ఉ. మచ్చిక వీరి కెల్ల బహుమాత్రము చోద్యము దేహి పుట్టుచుం
జచ్చుచు నుంటఁ జూచెదరు చావక మానెడువారిభంగి నీ
చచ్చినవాని కేడ్చెదరు చావు తఱింగక డాఁగ వచ్చునే
యెచ్చటఁ బుట్టె [4]నచ్చటికి నేగుట నైజము ప్రాణికోటికిన్. 46

క. జననీజనకులఁ బాసియు, ఘనవృకముల బాధ పడక కడుఁబిన్నల మై
మనియెద మెవ్వఁడు గర్భం, బున [5]మును పోషించె వాఁడె పోషకుఁ డింకన్.

క. ఎవ్వఁడు సృజించుఁ బ్రాణుల, నెవ్వఁడు రక్షించు, ద్రుంచు నెవ్వఁ డనంతుం
డెవ్వఁడు విభుఁ డెవ్వఁడు వాఁ, డివ్విధమున [6]మనుచుఁ జెఱుచు హేలారతుఁడై.

ఆ. ధనము వీథిఁ బడిన దైవవశంబున, నుండుఁ బోవు మూల నున్న నైన
నడవి రక్ష లేని యబలుండు వర్ధిల్లు, రక్షితుండు మందిరమునఁ జచ్చు. 49

క. కలుగును మఱి లేకుండును, గలభూతము లెల్లఁ గాలకర్మవశములై
నిలువవు బహుప్రకృతిఁ దద్గుణ, కలితుఁడుగాఁ డాత్మమయుఁడు గమ్యుఁడు దలఁపన్.

సీ. పాంచభౌతిక మైన భవనంబు దేహంబుఁ బురుషుండు దీనిలోఁ బూర్వకర్మ
వశమున నొకవేళ వర్తించు దీపించుఁ, దఱి యైన నొకవేళఁ దలఁగి పోవుఁ
జెడ నేని దేహంబు చెడుఁ గాని పురుషుండు, సెడఁ డాతనికి నింత సేటు లేదు
పురుషునికిని దేహపుంజంబునకు వేఱు, గాని యేకత్వంబు గానరాదు

ఆ. దారువుల వెలుంగు దహనుని కైవడిఁ, గాయములఁ జరించు గాలిభంగి
నాశ్రితమై నభము చాడ్పున వేఱు, దెలియవలయు దేహిదేహములకు. 51

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 52

సీ. భూపాలసుతుఁడు నిద్రపోయెడి[7]నాఁ డేమి, విలపింప నేటికి వెఱ్ఱులార
యెవ్వఁడు భాషించు నెవ్వఁ డాకర్ణించు, నట్టివాఁ డెన్నఁడో యరిగినాఁడు

---

1. 'నున్మూలింప నీవీటికిం 2. భ్రాతృజనులన్ .-నాత్మజనున్ .3. భృత్యులన్ .4. నయ్యెడల నేగుట. 5. మముఁ బోషించు. 6. మనుపుఁ-జెఱుపు-జనుపు. 7. నో యేమి' వ్రా. ప్ర.

ప్రాణభూతుం డైన ¦ పవనుఁ డాకర్ణింప, భాషింప నేరఁడు ¦ ప్రాణి దేహ
ములకు వేఱై తాన ¦ ముఖ్యుఁడై యింద్రియ,వంశుఁడై జీవుండు ¦ వలను మెఱయఁ
ఆ. బ్రాభవమున భూత¦పంచకేంద్రియమనః,లింగదేహములను ¦ లీలఁ గూడు
విడుచు నన్యుఁడొకఁడు ¦ విభుఁడు దీనికిమీరు, వాగులనేల వగలఁ ¦ బొరలనేల.
క. ఎందాఁక నాత్మ దేహము, నొందెడు నందాఁకఁ గర్మ¦యోగము లొప్పెఁ
జెందవు మాయాయోగ,స్పందితులై రిత్త జాలిఁ ¦ బడ నేమిటికిన్. 54
మ. చెలులుం దల్లులు దండ్రు లాత్మజులు సం¦సేవ్యుల్ సతుల్ చారువి
ర్మలగేహంబు లటంచుఁ గూరుదురు మహా¦మాయాగుణభ్రాంతులై
కలలోఁ దోఁచినయోగముల్ నిజములే ¦ కర్మానుబంధంబులం
గలుగుం గాని సంగము లేక మానుఁ బిదపం ¦ గర్మాంతకాలంబునన్. 55
వ. మఱియు మాయాగుణప్రపంచంబు నెఱింగెడుతత్త్వజ్ఞులు నిత్యానిత్యంబులం గూర్చి సుఖదుఃఖంబులం జెంద రజ్ఞులు గొందఱు యోగవియోగంబులకు సుఖదుఃఖంబుల నొందుదురు తొల్లి యొక్క మహాగహనంబున విహంగంబులకు నంతకభూతుం డైనయొక్క కలఁ డతం డొక్కనాఁడు ప్రభాతంబున లేచి వాటం బైనవేఁటతమకంబున. 56
క. వల లురులు జిగురుఁగండెలుఁ, జలిదియుఁ జిక్కంబు ధనువు¦శరములుఁగొనుచుం
బులుఁగుల బట్టెడువేడుక,యలుఁగులు వెడలంగఁ గదలి¦యడవికిఁ జనియెన్.
వ. ఇట్లడవికిం జని తత్ప్రదేశంబునందు. 58
క. కట్టలుకఁ దడుకుచాటునఁ బిట్టల నురిగోలఁ దిగిచి ¦ బిఱుసున ఱెక్కల్
వట్టి విఱిచి చిక్కములోఁ, బెట్టుచు విహరించె లోక¦భీకరలీలన్. 59
వ. మఱియు నానావిధంబు లగుశకుంతంబుల నంతకంబు నొందించుచు సకలపక్షిసంహార[1]సంరబ్ధకుం డైనలుబ్ధకుండు దనముందటఁ గాలచోదితం బై సంచరించుచున్నకుళింగపక్షిమిథునంబు గనుంగొని యందుఁ గుళింగి నురం దిగిచియొక్క చిక్కంబులో వైచినం జూచిదుఃఖంచి కుళింగపక్షి యిట్లనియె. 60
చ. అడవుల మేఁత మేసి మన ¦ మన్న్యుల కెన్నఁడు నెగ్గు సేయ కి
క్కడ విహరింప నేఁడకట ¦ కట్టిఁడిబ్రహ్మ కిరాతుచేతిలోఁ
బడ మని వ్రాసెనే నుదుటఁ ¦ బాపపుదైవముకంటె కంటయె
క్కుడుబరువయ్యెనే బ్రదుకు ¦ గోముల యో మన నేర్తుఁ జెల్లరే. 61
క. ఒకమాటు మనల నందఱఁ, బ్రకటించి కిరాతువలలఁ¦బడఁ జేయక ని
న్నొకతిన్ వలఁ బడఁ జేసిన, [2]వికటీకృతదక్షుఁ డైన ¦విధి నే మందున్. 62
ఉ. రెక్కలు రావు పిల్లలకు ¦ తేఁపటిఁయుండయు మేఁత గానముం
బొక్కెడుఁ గూటిలో నెగసి ¦ పోవఁగ నేరవుమున్ను తల్లి యీ

1. లబ్ధకుం డైన. 2. వికటీకృతదక్షుం డైన.

దిక్కున నుండి వచ్చు నని ద్రిప్పుచు చూడ్కుల నిక్కి నిక్కి న
ల్దిక్కులుఁ జూచుచున్న సతి దీనత నెట్లు భరింతు నక్కటా. 63

వ. అని యాక్రోశంబున. 64

క. కుంతలనాదముతోడను, గంతము శోభింప వగచు ఖగమును హననో
త్క్రాంతుం డై నకిరాతుఁ డ, కుంఠితగతి నేసె నొక్క కోలం గూలన్. 65

క. కాలము వచ్చిన శబరుని, కోలను ధరఁ గూలె ఖగము ఘోషముతోడం
గాలము డాసిన నేలం, గూలక పోవశమె యెట్టి గుణవంతులకున్. 66

ఉ. కావున మీరు చచ్చుతఱిఁ గానరు చచ్చి ధరిత్రిఁ బడ్డధా
త్రీవిభుదేహముం గదిసి దీనత నేడువ నేల పొందు చిం
తావతులార వత్సరశతంబుల కైన నిజేశుచక్కికిం
బోవుట దుర్లభంబు మృతిఁ బొందినవారలు సేర వత్తురే. 67

వ. అని యిట్లు కపటబాలకుండై క్రీడించుచున్నయమునియుపలాలనాలాపంబులు విని సుయజ్ఞునిబంధువు లెల్ల వెఱఁగుపడి సర్వప్రపంచంబు నిత్యంబుగాదని తలంచి శోకింపక సుయజ్ఞునికి సాంపరాయికకృత్యంబులు సేసి చని రంత నంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె నని చెప్పి హిరణ్యకశిపుండు దనతల్లిని దమ్మునిభార్యలం జూచి యి ట్లనియె. 68

క. పరు లెవ్వరు దా మెవ్వరు, పరికింపఁగ నేక మగుట భావింపరు త
త్పరమజ్ఞానము లేమిని, బరులును నేమనుచుఁ దోఁచుఁ బ్రాణుల కెల్లన్. 69

వ. అని తెలియం బలికిన హిరణ్యకశిపునివచనంబులు విని దితి కోడండ్రునుం దానును శోకంబు మాని తత్త్వవిలోకనంబు గలిగి లోకాంతరగతుం డైన కొడుకు నకు వగవక చనియె నని చెప్పి నారదుండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 70

క. అజరామరభావంబును, ద్విజగద్రాజ్యంబు నప్రతిద్వంద్వము దో
ర్విజితాఖిలశాత్రవమును, గజరిపుబలమును హిరణ్యకశిపుఁడు గోరెన్. 71

వ. ఇట్లు గోరి మందరాచలద్రోణికిం జని యందుఁ గాలిపెను వ్రేల నేల నిలువంబడి యూర్ధ్వబాహుండయి మిన్ను చూచుచు వాఁడిమయూఖంబులతోడి ప్రళయకాలభానుండునుంబోలె దీర్ఘజటారుణప్రభాజాలంబులతోడ నెవ్వరికిం దేఱి చూడ రాక పరమదారుణంబైన తపంబు సేయుచుండె నిర్జరులు నిజస్థానంబుల నుండి రంత. 72

మ. అదరెం గుంభిని సాద్రియై కలఁగె నేడంభోనిధుల్ తారకల్
సెదరెన్ సగ్రహసంఘులై దిశలు విచ్ఛిన్నాంతలై మండెఁ బె
ల్లదరెన్ గుండెలు జంతుసంహతికి నుగ్రాచారదైత్యేంద్రమూ
ర్ధదిశోద్ధూతసధూమహేతిపటలోదంచత్తపోవహ్నిచేన్. 73

వ. ఇట్లు త్రైలోక్యసంతాపకరంబైనదైత్యరాజతపోవిజృంభణంబు సైరింపక నిలిం

వులు నాకంబు విడిచి బ్రహ్మలోకంబునకుం జని లోకేశ్వరుం డయినబ్రహ్మకు
వినతు లయి యిట్లని విన్నవించిరి. 74

క. దితికొడుకు తపమువేఁడిమి, నతితప్తుల మైతి మింక నలజడి నమరా
వతి నుండ వెఱతు మెయ్యది, గతి మాకును దేవదేవ కారుణ్యనిధీ. 75

శా. శంకాలేశము లేదు దేవ త్రిజగత్సంహారముం దేవతా
సంకోచంబును వేదశాస్త్రపదవీసంక్షేపముం [1]లేక యే
వంకం లేవ నటంచు దుస్సహతపోవ్యావృత్తి చిత్తంబులో
సంకల్పించె నిశాచరుండు ప్రతిసంస్కారంబు చింతింపవే. 76

శా. నీ వేరీతిఁ దపోబలంబున జగన్నిర్మాణముం జేసి యీ
[2]దేవాధీశులకంటె నెక్కుడుసిరిం దీపించి తిబ్భంగిఁ దా
నీవిశ్వంబుఁ దపస్సమాధిమహిమన్ హింసించి వే ఱొక్క వి
శ్వావిర్భావకరత్వశక్తి మదిలో సర్థించినాఁ డీశ్వరా. 77

వ. అదియునుం గాక కాలాత్మకు లగుజీవాత్మల కనిత్యత్వంబు గలుగుటం జేసి తపోయోగసమాధిబలంబునం దనకు నిత్యత్వంబు సంపాదింతు నని తలంచినాఁ డని మఱియు ని ట్లనిరి. 78

మ. భవదీయం బగునున్నతోన్నతమహాబ్రహ్మైకపీఠంబు సం
స్తవనీయం బగుభూతియున్ విజయమున్ సౌఖ్యంబు సంతోషమున్
భువనశ్రేణికి నిచ్చు దైత్యునితపస్స్ఫూర్తిన్ నివారించి యో
భువనాధీశ్వర కావవే భువనముల్ పూర్ణప్రసాదంబునన్. 79

—బ్రహ్మదేవుండు హిరణ్యకశిపునకు వరంబు లిచ్చుట.—

వ. అని దేవతలు విన్నవించిన స్వయంభూతుండును భగవంతుండును నైననలువ మొగంబులప్రోవు భృగుదక్షాదులతోడ మందరపర్వతంబునకు వచ్చి యందు నియమయుక్తుండును బిపీలికావృతమేదోమాంసచర్మరక్తుండును వల్మీకతృణవేణుపటలపరిచ్ఛన్నుండును మహాతపఃప్రభావసంపన్నుండును నై నీరంధ్రనిబిడనీరదనికరనివిష్టనిరజబంధుండునుంబోలె నివసించి యున్ననిర్జరారాతిం జూచి వెఱఁగుపడి నగుచు ని ట్లనియె. 80

మత్తకోకిలము. ఓసురారికులేంద్ర నీ క్రియ నుగ్రమైనతపంబు మున్
జేసి చూపినవారు లేరిఁక జేయువారును లేరు నే
నీసమాధికి మెచ్చితిన్ విను నియభీష్టము లిత్తు నా
యాస మేటికి లెమ్ము లెమ్ము మహాత్మ కోరుము కోరికల్. 81

శా. దంశవ్రాతము లుం బిపీలికలు మేదఃక్రవ్యరక్తంబులన్
సంశీర్ణంబులు సేసి పట్టి తినఁగా శల్యావశిష్టుండ వై

1. గాక. 2. దేవానీకముకంటె.

వంశచ్ఛన్నతృణావలీయుతవల్మీకమం దింద్రియ
భ్రంశం బింతయు లేక నీకు నిలువం బ్రాణంబు [1]లెట్లుండెనో 82

ఉ. ఉత్సుకతన్ జలాన్నముల నొల్లక యీ క్రియ నూరుదివ్యసం
వత్సరముల్ శరీరమున వాయువులన్ నిలుపంగ వచ్చునే
యుత్సవ మయ్యెఁ జూచి మము నుగ్రతపంబున గెల్చి తీవు నే
వత్సలతన్ నినుం గదియ వచ్చితిఁ గోరిక లెల్ల నిచ్చెదన్. 83

వ. అని పలికి వనమక్షికాపిపీలికాభక్షితం బైన రక్షోవిభునిదేహంబుమీఁదం గమం
డలుజలంబులు ప్రోక్షించిన నద్దానవేంద్రుండు కమలాసనకరకమలకమనీయ కనక
మయదివ్యామోఘకమండలునిర్గతనిర్మలనీరధారాబిందుసందోహసంసిక్తసకలాం
గుండయి తపంబు చాలించి సాంద్రకీచకసంఘాతసంఛాదిత వల్మూరు
మధ్యంబు వెలువడి మహాప్రభావబలసౌందర్యతారుణ్యసహితుండును వజ్ర
సంకాశదేహుండును దప్తసువర్ణవర్ణుండును నై నీరసేంధననికరనిర్గతవహ్నియు
నుం బోలె వెలుంగుచుం జనుదెంచి. 84

మ. దివిజానీకవిరోధి మ్రొక్కెఁ గని వాగ్దేవీశునో నేతకున్
సవిశేషోత్సవసంవిధాతకు సమస్తత్రాతకున్ సత్తపో
నివహాభీష్టవరప్రదాతకు జగన్నిర్మాతకున్ ధాతకున్
వివిధప్రాణిలలాటలేఖనమహావిద్యానుసంధాతకున్. 85

వ. ఇట్లు దైత్యేశ్వరుండు దివి నున్నహంసవాహనునకు ధరణీతలంబున దండప్రణా
మంబు లాచరించి సంతోషబాష్పసలిలసంవర్ధితపులకాంకురుండై యంజలి సేసి
కంజగర్భునిమీఁద దృష్టి యిడి గద్గదస్వరంబున ని ట్లని వినుతించె. 86

సీ. కల్పాంతమున నంధకారసంవృత మైన, జగము నెవ్వఁడు దనసంప్రకాశ
మున వెలిఁగించుచు మూఁడుభంగుల రజ, స్సత్త్వతమోగుణసహితుఁ డగుచుఁ
గల్పించు రక్షించుఁ గడపటఁ బ్రహరించు, నెవ్వఁ డాద్యుఁడు సర్వహేతు వగుచు
శోభితుం డై స్వయంజ్యోతి యై యొక్కట, విలసిల్లు నెవ్వఁడు విభుత మెఱసి

ఆ. సమయమున మానసప్రాణబుద్ధీంద్రియములతోడ నెవ్వఁ డలఘుమహిమ
నడరు నట్టిసచ్చిదానందమయునకు, మహితభక్తి నే నమస్కరింతు. 87

వ. దేవా నీవు ముఖ్యప్రాణం బగుటం జేసి ప్రజాపతివి మనోబుద్ధిచిత్తేంద్రియంబు
లకు నధీశ్వరుండవు మహాభూతగణంబులకు నాధారభూతుండవు త్రయీతను
వునం గ్రతువులు విస్తరింతువు సకలవిద్యలు నీతనువు సర్వార్థసాధకులకు
సాధనీయుండ వాత్మనిష్ఠాగరిష్ఠులకు ధ్యేయం బగునాత్మవు కాలమయుండ వై
జనులకు నాయుర్నాశంబు సేయుదువు జ్ఞానవిజ్ఞానమూర్తి వాద్యంతరహి
తుండ వంతరాత్మవు మూఁడుమూర్తులకు మూలం బగుపరమాత్మవు జీవలో

1. లెట్లొర్చెనో.

కంబునకు జీవాత్మవు సర్వంబును నీవ నీవు గానిది లేశంబును లేదు వ్యక్తుండవు గాక పరమాత్మవై పురాణపురుషుండవై యనంతుండవైన నీవు ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధిగుణంబుల నంగీకరించి పరమేష్ఠిపదవిశేషంబున నిలిచి స్థూలశరీరంబునం జేసి యింతయుం బ్రపంచింతువు భగవంతుండవైన నీకు మ్రొక్కెద నని మఱియు నిట్లనియె. 88

క. కోరినవారలకోర్కులు, నేరుపుతో నిచ్చు మనుచు నీ క్రియ నన్యుల్
నేరరు కరుణాకర నేఁ, గోరెద నీవిచ్చు దేని గోరిక లభవా. 89

శా. గాలిం గుంభిని నగ్ని నంబువుల నాకాశస్థలిన్ దిక్కులన్
రేలన్ ఘస్రములం దమఃప్రభల భూరిగ్రాహరక్షోమృగ
వ్యాళాదిత్యనరాదిజంతుకలహవ్యాప్తిన్ సమస్తాస్త్రశ
స్త్రాళిన్ మృత్యువు లేనిజీవనము లోకాధీశ యిప్పింపవే. 90

వ. అని మఱియు రణంబులందుం దన కెదురులేనిశౌర్యంబును లోకపాలుర నతిక్రమించుమహిమయును భువనత్రయజయంబును హిరణ్యకశిపుండు గోరిన నతని తపంబునకు సంతోషించి దుర్లభంబు లయినవరంబు లన్నియు నిచ్చి కరుణించి విరించి యిట్లనియె. 91

శా. అన్నా కశ్యపపుత్త్ర దుర్లభము లీయర్థంబు లెవ్వారికిన్
మున్నెవ్వారలుఁ గోర రీవరములన్ మోదించితిన్ నీయెడన్
నన్నుం గోరిన వెల్ల నిచ్చితిఁ బ్రవీణత్వంబుతో బుద్ధిసం
పన్నత్వంబున నుండుమీ సుమతివై భద్రైకశీలుండవై. 92

వ. అని యిట్లమోఘంబు లయినవరంబు లిచ్చి దితినందనుచేతం బూజితుండై యరవిందసంభవుండు బృందారకసందోహవంద్యమానుం డగుచు నిజమందిరంబునకుం జనియె నివ్విధమ్మున నిలింపారాతి వరపరంపరలు సంపాదించుకొని. 93

క. సోదరుఁ జంపినపగకై, యాదర మించుకయు లేక యసురేంద్రుఁడు గం
జోదరుపై వైరము దు, ర్మానసతుం డగుచుఁ జేసె మనుజాధీశా. 94

సీ. ఒకనాఁడు గంధర్వయూథంబుఁ బరిమార్చు, దివిజుల నొకనాఁడు దెరలఁదోలు
భుజగుల నొకనాఁడు భోగంబులకుఁ బాపు, గ్రహముల నొకనాఁడు గట్టివైచు
నొకనాఁడు యక్షుల నుగ్రత దండించు, నొకనాఁడు విహగుల నొడిసిపట్టు
నొకనాఁడు సిద్ధుల నోడించి బంధించు, మనుజుల నొకనాఁడు మదమడంచుఁ
తే. గడిమి నొకనాఁడు కిన్నరఖచరసాధ్య,చారణప్రేతభూతపిశాచవన్య
సత్త్వవిద్యాధరాదుల సంహరించు, దితితనూజుండు దుస్సహతేజుఁ డగుచు.

క. అట్టళ్లతోడఁ గోటలఁ, గట్టలుకం గూలఁ ద్రోచి శక్రాద్యులతోఁ
జుట్టు విడిసి దిక్పాలుర, పట్టణములు గొనియె నతఁడు బలమున నధిపా. 96

క. కృశులై సంప్రాపితదు,ర్దశులై సర్వంకషోగ్రదైతేయాజ్ఞా

వశలై నిశలును దినములు, దిశ లెల్లను గట్టువడియె ◊ నేకత ననఘా. 97

వ. మఱియు నద్దానవేంద్రుండు విద్రుమసోపానంబులును మరకతమణిమయ ప్రదేశంబులును వైదూర్యరత్న స్తంభసముదయంబులును జంద్రకాంతసన్నిభస్ఫటిక సఘటితకుడ్యంబులును బద్మరాగ పీఠకనకకవాటగేహళీవిటంకవాతాయనంబులును విలంబమానముక్తాఫలదామవితానశోభితధవళపర్యంకంబులును వివిధవిచిత్రవిమానంబులును నిరంతరసురభికుసుమఫలభరితపాదపమహోద్యానంబులును హేమారవిందసౌగంధికబంధురసరోవరంబులును రమణీయరత్నప్రాసాదవిశేషంబులును మనోహరపరిమళశీతలమందమారుతంబులును మృదుమధురనినదకీరకోకిలకులకోలాహలంబులును గలిగి విశ్వకర్మనిర్మితంబై త్రైలోక్యరాజ్యలక్ష్మీశోభితంబైన మహేంద్రభవనంబు సొచ్చి. 98

మ. దితిపుత్త్రుండు జగత్త్రయైకవిభుఁడై ◊ దేవేంద్రసింహాసనో
ద్ధతుఁడై యుండ హరాచ్యుతాంబుజభవుల్ ◊ దప్పించి భీతిన్ సమా
గతులై తక్కిన యక్షకిన్నరమరు◊ద్గంధర్వసిద్ధాదు లా
నతులై కానిక లిచ్చి కొల్తు రతనిన్ ◊ నానాప్రకారంబులన్. 99

శా. ఏ దిక్పాలురఁ జూచి నేఁ డలుగునో ◊ యే దేవు బంధించునో
యే దిగ్భాగముమీఁద దాడి చనునో ◊ యే ప్రాణులం జంపునో
యీ దైత్యేశ్వరుఁ డంచు నొండొరులు దా ◊ రింద్రాదు లాస్థానభూ
వేదిన్ మెల్లన నిక్కి చూతురు భయా◊విర్భూతరోమాంచులై. 100

సీ. కోలాహలము మాని ◊ కొలువుండుఁడీ సురలార, తలఁగి దీవింపుఁడీ ◊ తపసులార
ఫణ లెత్తకుండుఁడు నిక్కి ◊ పన్నగేంద్రములార, ప్రణతులై సనుఁడి ది◊క్పాలురార
గానంబు సేయుఁడీ ◊ గంధర్వవరులార, సందడిఁ బడకుఁడీ ◊ సాధ్యులార
యాడుఁడీ నృత్యంబు ◊ లప్సరోజనులార, చేరి మ్రొక్కుఁడీ ◊ సిద్ధులార

తే. శుద్ధకర్పూరవాసిత◊సురభిమధుర, భవ్యనూతనమైరేయ◊పానజనిత
సుఖవిలీనత నమరారి ◊ సొక్కినాఁడు, శాంతి లే దండ్రు నిచ్చలుఁ ◊ జారు లధిప.

శా. లీలోద్యానలతానివాసములలో ◊ లీలావతీయుక్తుఁడై
హాలాపానవివర్ధమానమదలో◊లావృత్తతామ్రాక్షుఁడై
కేళిం దేలఁగ నేఁడు తుంబురుఁడు సం◊గీతప్రసంగంబులన్
[1]వాలాయంబుఁ గరంగఁ జేయుచును దే◊వద్వేషి నుర్వీశ్వరా 102

క. యాగములు బుధులు ధరణీ,భాగములం జేయుచుండఁ ◊ బఱతెంచి హవి
ర్భాగములు దాన కైకొనుఁ, జాగింపఁడు దైత్యుఁ డమర◊సంఘంబునకున్. 103

సీ. సకలమహాద్వీప◊సహితవిశ్వంభరా, స్థలిని దున్నక పండు ◊ సస్యచయము
గ్రామధేన్వాదుల◊కరణి నర్థులు గోరు, కోర్కులు గగనంబు ◊ గురియుచుండు

1. వాలాయించి.

వననిధు లేడును వాహినీసంఘాత, మును వీచులను రత్నములు వహించు
నుర్వీరుహంబులు సురలతాజాలంబు, నఖిలద్రుగుణముల నతిశయిల్లు
తే. నంబుసంపూరితద్రోణు లగుచు నొప్పఁ, బర్వతంబులు సర్వదిక్పాలవివిధ
గుణములెల్లనుదానకై కొనుచు దైత్య, విభుఁడు త్రైలోక్యరాజ్యసమృద్ధినుండ.

వ. ఇట్లు సకలదిక్కులు నిర్జించి లోకైకనాయకుం డై తనయిచ్ఛాప్రకారంబున నింద్రియసుఖంబు లనుభవించుచుం దనియక శాస్త్రమార్గంబు నతిక్రమించి విరించివరజనితమహైశ్వర్యగర్వాతిరేకంబున నుపర్వారాతి యైశ్వర్యవంతుం డై పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేయునెడ. 105

ఉ. ఎన్నఁడు మాకు దిక్కు గల దెన్నఁడు దైత్యునిబాధ మాను మే
మెన్నఁడు వృద్ధిఁ బొందఁ గల మెవ్వరు రక్షకు లంచు దేవతా
కిన్నరసిద్ధసాధ్యమునిఖేచరనాయకు లాశ్రయించి రా
పన్నగతల్పు భూరిభవబంధవిమోచను బద్మలోచనున్. 106

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుని యుగ్రదండంబునకు వెఱచి యనన్యశరణ్యులై రహస్యంబున నందఱుం గూడికొని. 107

ఉ. ఎక్కడ నున్నవాఁడు జగదీశ్వరుఁ డాత్మమయుండు మాధవుం
డెక్కడ కేఁగి శాంతులు మునీశులు భిక్షులు రాక క్రమ్మఱం
దిక్కుల నెల్ల నెక్కుడుచుఁ దిం జొర దిక్కగు నట్టిదిక్కుకై
మ్రొక్కెద మేము హస్తయుగముల్ ముకుళించి మహేశురక్షకున్. 108

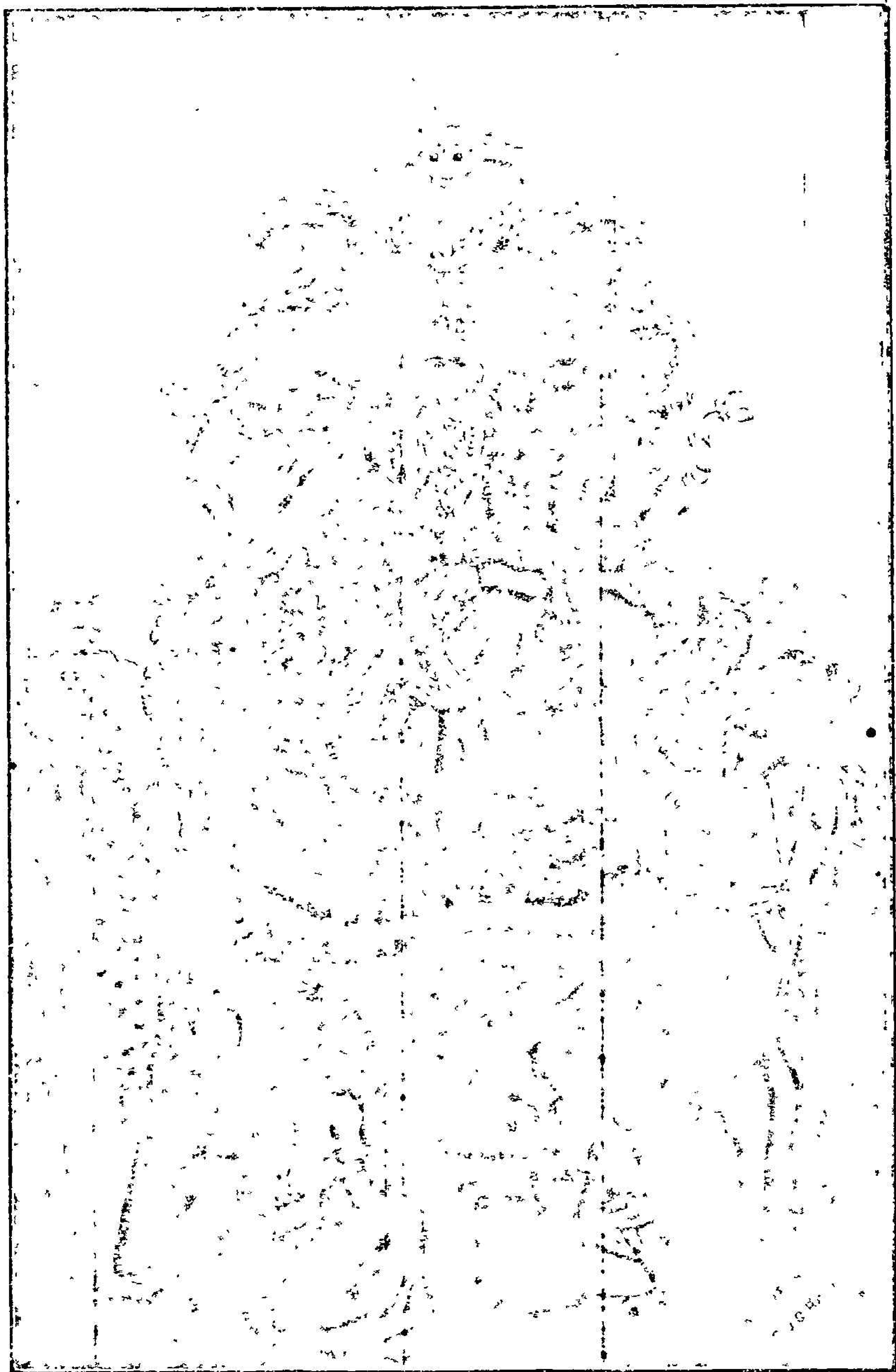
వ. అని మఱియు నాహారనిద్రలు మాని చిత్తంబులు పరాయత్తంబులు గానీక సమాహితబుద్ధులై భగవంతుండును మహాపురుషుండును మహాత్ముండును విశుద్ధజ్ఞానానందమయుండు నైన హృషీకేశునకు నమస్కరించుచున్న యెడ మేఘరవసమానగంభీరనినదంబున దిశలు మ్రోయించుచు సాధులకు నభయంబు గావించుచు దృశ్యమానుండు గాక పరమేశ్వరుండైన హరి యిట్లనియె. 109

మ. భయముం జెందకుఁ డయ్యనిర్జరవరుల్ భద్రంబు మీ కయ్యెడున్
జయముల్ లాభము భూతసంతతికి మత్సందర్శనప్రాప్తి న
వ్యయ మై చేయు నెఱుంగుఁడీ దితిసుతవ్యాపారభాషావిప
ర్యయముల్ గాలము గూడఁ జంపెదఁ జనుం డందాఁక మీ త్రోవలన్. 110

ఆ. శుద్ధసాధులందు సురలందు శ్రుతులందు, గోవులందు విప్రకోటియందు
ధర్మపదవియందుఁ దగిలి నాయందు వాఁ, డెన్నఁ డలుగు నాఁడె హింస నొందు.

క. తన కొడుకు శమదమసంపన్నుఁడు నిర్వైరుఁ డనక ప్రహ్లాదుని వాఁ
డెన్నఁడు రోషంబున నాపన్నత నొందించు నాఁడె పట్టి వధింతున్. 112

శా. వేదోక్తత్త్వవర ప్రసాదగరిమన్ వీఁ డింతవాఁ డై మిమున్
బాధం బెట్టుచు నున్నవాఁ డు మదిన్ భావింతు భావించి నే

536, బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదులు క్షీరాబ్ధికివచ్చి శ్రీమహావిష్ణువును స్తోత్రముచేయుట.

536 B

సాధింపం దఱి గాదు గావునఁ గడున్ § సైరించితిన్ మీఁదటన్
సాధింతున్ సురలార నేఁడు వినుఁడా § శంకింప మీ కేటికిన్. 113

వ. అని యిట్లు దనుజమర్దనుండు నిర్దేశించిన నిలింపులు గుంపులు గొని మ్రొక్కి రక్కసుండు మ్రుక్కుట నిక్కం బని తమతమదిక్కులకుం జనిరి హిరణ్యకశిపునకు విచిత్రచరిత్రులు నలువురు పుత్త్రు లుద్భవించి రందు. 114

ప్రహ్లాద చరిత్రము

సీ. తనయందు నఖిలభూ§తములందు నొకభంగి, సమహితత్వంబున § జరుగువాఁడు
పెద్దలఁ బొడగన్న § భృత్యునికైవడిఁ, జేరి నమస్కృతుల్ § సేయువాఁడు
కన్నుదోయికి నన్య§కాంత లడ్డంబైన, మాతృభావన సేసి § మరలువాఁడు
తల్లిదండ్రులభంగి § ధర్మవత్సలతను, దీనులఁ గావఁ జిం§తించువాఁడు
తే. సఖులయెడ సోదరస్థితి§జరపువాఁడు, దైవతము లంచు గురువులఁ§దలఁచువాఁడు
లీలలందును బొంకులు § లేనివాఁడు, లలితమర్యాదుఁ డైన ప్రహ్లాదుఁ డధిప.

వ. మఱియును, 116

సీ. ఆకారజన్మవి§ద్యార్థవరిష్ఠుఁ డై, గర్వసంస్తంభసం§గతుఁడు గాఁడు
వివిధమహానేక§విషయసంపన్నుఁ డై, పంచేంద్రియములచేఁ § బట్టువడఁడు
భవ్యవయోబల§ప్రాభవోపేతుఁ డై, కామరోషాదులఁ § గ్రందుకొనఁడు
కామినీప్రముఖభో§గము లెన్ని గలిగిన, వ్యసనసంసక్తి నా§వంకఁ బోఁడు
ఆ. విశ్వమందుఁ గన్న§విన్నయర్థములందు, వస్తుదృష్టిఁ జేసి § వాంఛ యిడఁడు
ధరణినాథ దైత్యతనయుండు హరిపరతంత్రుఁ డై హతాన్యతంత్రుఁ డగుచు.

ఆ. సద్గుణంబు లెల్ల § సంఘంబు లై వచ్చి, యసురరాజతనయు§నందు నిలిచి
పాసి చనవు విష్ణుఁ § బాయనివిధమున, నేఁడుఁ గలిగియుండు § నిర్మలాత్మ.

మ. పగవారైన సురేంద్రులున్ సభలలోఁ § బ్రహ్లాదసంకాశులన్
సుగుణోపేతుల నెందు నే మెఱుఁగ మంచున్ వృత్తబంధంబులం
బొగడం జొత్తురు సత్కవీంద్రుల క్రియన్ § భూనాథ మీ బోఁటి స
ద్భగవద్భక్తులు దైత్యరాజతనయుం § బాటించి కీర్తింపరే. 119

క. గుణనిధి యగు ప్రహ్లాదుని, గుణము లనేకములు గలవు § గురుకాలమునన్
గణుతింప నశక్యంబులు, ఫణిపతికి బృహస్పతికిని § భాషాపతికిన్. 120

వ. ఇట్లు సద్గుణగరిష్ఠుం డయిన ప్రహ్లాదుండు భగవంతుం డయినవాసుదేవునియందు సహజసంవర్ధమాననిరంతరధ్యానరతుం డై. 121

సీ. శ్రీవల్లభుఁడు దన్నుఁ § జేరినయట్లైనఁ, జెలికాండ్ర నెవ్వరిఁ § జేర మఱచు
నసురారి దనమ్రోల § నాడినయట్లైన, నసురబాలురతోడ § నాడ మరచు

భక్తవత్సలుఁడు సంభాషించినట్లైనఁ, బరభాషలకు మాఱు పలుక మఱచు
సురవంద్యుఁ దనలోనఁ జూచినయట్లైనఁ, జొక్కి సమస్తంబుఁ జూడ మఱచు

తే. హరిపదాంభోజయుగచింతనామృతమున, నంతరంగంబు నిండినట్లైన నతఁడు
నిత్యపరిపూర్ణుఁ డగుచు నన్నియును మఱచి, జడతలేక యుండును జడునిభంగి.

శా. పానీయంబులు ద్రావుచుం గుడుచుచున్ భాషించుచున్ హాసలీ
లానిద్రాదులు సేయుచుం దిరుగుచున్ లక్షించుచున్ సంతత
శ్రీనారాయణపాదపద్మయుగళీచింతామృ[1]తాస్వాదసం
ధానుండై మఱచెన్ సురారిసుతుఁ డేతద్విశ్వమున్ భూవరా. 123

సీ. వైకుంఠచింతావివర్జితచేష్టుఁడై, యొక్కఁడు నేడుచు నొక్కచోట
నశ్రాంతహరిభావనారూఢచిత్తుఁడై, యుద్ధతుఁడై పాడు నొక్కచోట
విష్ణుఁ [2]డింతియకాని వేఱొండు లే దని, యుత్త్రిలి నగుచుండు నొక్కచోట
నలినాక్షుఁ డను నిధానముఁ గంటి నే నని, యుబ్బి గంతులు వైచు నొక్కచోటఁ

ఆ. బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశుఁ గేశవుఁ బ్రణయహర్షజనితబాష్పసలిల
మిళితపులకుఁడై నిమీలితనేత్రుఁడై, యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు.

వ. ఇట్లు పూర్వజన్మపరమభాగవతసంసర్గసమాగతం బైన ముకుందచరణారవిందసేవాతిరేకంబున నఖర్వనిర్వాణభావంబు విస్తరించుచు నప్పటప్పటికి దుర్జనసంసర్గనిమిత్తంబునం దనచిత్తం బన్యాయత్తంబు గానీక నిజాయత్తంబు సేయుచు నప్రమత్తుండును సంసారనివృత్తుండును బుధజనవిధేయుండును మహాభాగధేయుండును సుగుణమణిగణగరిష్ఠుండును బరమభాగవతశ్రేష్ఠుండును గర్మబంధలతాలవిత్రుండును (బవిత్రుండును) నైన పుత్రునియందు విరోధించి సురవిరోధి యనుకంప లేక చంపం బంపె నని పలికిన నారదునకు ధర్మజుం డిట్లనియె. 125

శా. పుత్రుల్ నేర్చిన నేరకున్న జనకుల్ పోషింతు రెల్లప్పుడున్
మిత్రత్వంబున బుద్ధి సెప్పి దురితోన్మేషంబు వారింతు రే
శత్రుత్వంబుఁ దలంప రెట్టియెడ నా సౌజన్యరత్నాకరుం
బుత్త్రున్ లోకపవిత్రుఁ దండ్రి నెగులుం బొందింపనే ట్లోర్చెనో. 126

ఉ. బాలుఁ బ్రభావిశాలు హరిపాదపయోరుహచింతనక్రియా
లోలుఁ గృపాళు సాధుగురులోకపదానతఫాలు నిర్మల
శ్రీలు సమస్తభవ్యనుతశీలు విఖండితమోహవల్లికా
జాలు న దేల తండ్రి వడిఁ జంపఁగఁ బంపె మునీంద్ర చెప్పవే. 127

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 128

---

1. తానూన-తధ్యాన-సం. 2. డింతయుఁగాని.

శా. లభ్యం బైనసురాధిరాజపదమున్ [1] లక్షింపఁ దత్రాంతమున్
సభ్యత్వంబున నున్నవాఁడు బలుఁడై జాడ్యంబుతో వీఁడు వి
ద్యాభ్యాసంబునఁ గాని తీవ్రమతి గాఁ డంచున్ విచారించి దై
త్యేభ్యుం డొక్కదినంబునం బ్రియసుతున్ వీక్షించి సోత్కంఠుఁడై. 129

క. చదువనివాఁ డజ్ఞుం డగుఁ, జదివిన సదసద్వివేకచతురత గలుగుం
జదువఁగ వలయును జనులకుఁ, జదివించెద నార్యులొద్దఁ జదువుము తండ్రీ.

వ. అని పలికి యసురలోకపురోహితుండును (భగవంతుండును) నయినశుక్రాచార్యు కొడుకులఁ బ్రచండవితర్కులఁ జండామర్కుల రావించి సత్కరించి యిట్లనియె.

శా. అంధప్రక్రియ [2] నున్నవాఁడు పలుకం డస్మత్ప్రతాపక్రియా
గంధం బించుక లేదు మీరు గురువుల్ కారుణ్యచిత్తుల్ మనో
బంధుల్ మాన్యులు మాకుఁ బెద్దలు మముం బాటించి యీ బాలకున్
గ్రంథంబుల్ సదివించి నీతికుశలుం గావించి రక్షింపరే. 132

వ. అని పలికి వారలకుఁ బ్రహ్లాదు నప్పగించి తోడ్కొని పొండనిన వారును దనుజరాజకుమారునిం గొనిపోయి యతనికి సవయస్కు లగుసహశ్రోత్రుల నసురకుమారులం గొందఱం గూర్చి. 133

ఉ. అంచితభక్తితోడ దనుజాధిపగేహసమీపముం బ్రవే
శించి సురారిరాజసుతుఁ జేకొని శుక్రకుమారకుల్ పఠిం
పించిరి పాఠయోగ్యములు పెక్కులు శాస్త్రము లాకుమారుఁ డా
లించి పఠించె నన్నియు జలింపనివైష్ణవభక్తిపూర్ణుఁడై. 134

క. ఏ పగిది వారు సెప్పిన, నా పగిదిం జదువుఁ గాని యట్టిట్టని యా
క్షేపింపఁడు దా నన్నిఁటు, రూపించిన మిథ్యలని నిరూఢమనీషన్. 135

శా. అంతం గొన్నిదినంబు లేఁగిన సురేంద్రారాతి శంకాన్విత
స్వాంతుండై తనయుం దమున్ గురువు లేజాడం బఠింపించిరో
భ్రాంతిం గాం డేమి పఠించెనో పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
శ్రాంతిం జూచెదఁ గాక నేఁ డని సుహాసౌధాంతరాసీనుఁడై. 136

ఉ. మోదముతోడ దైత్యకులముఖ్యుఁడు రమ్మని చీరఁ బంచెఁ బ్ర
హ్లాదకుమారకున్ భవమహార్ణవతారకుఁ గామలోభమో
హాదివిరోధివర్గపరిహారకుఁ గేశవచింతనామృతా
స్వాద [3] కఠోరకుం గలుషజాలమహోగ్రవనీకుఠారకున్. 137

వ. ఇట్లు చారులచేత నాహూయమానుండై ప్రహ్లాదుం డరుదెంచిన. 138

శా. ఉత్సాహప్రభుమంత్రశక్తియుతమై యుద్యోగమారూఢసం
విత్సంపన్నుఁడవైతివే చదివితే వేదంబులున్ శాస్త్రముల్

1. బైనసురారిరాజ్యపదమున్. 2. నుండుహీనుఁడు నుండుఁ గాని. 3. చకోరకుం.

వత్సా రమ్మని చేరఁ జీరి కొడుకున్ వాత్సల్యసంపూర్ణుఁడై
యుత్సంగాగ్రముఁ జేర్చి దానవవిభుం డుత్కంఠ దీపింపఁగన్. 139

క. అనుదినసంతోషణములు, జనితశ్రమతాపదుఃఖసంశోషణముల్
తనయులసంభాషణములు, జనకులకుం గర్ణయుగళసద్భూషణముల్. 140

వ. అని మఱియుఁ బుత్త్రా నీ కెయ్యది భద్రంబై యున్నది సెప్పు మనినఁ గన్న
తండ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె. 141

ఉ. ఎల్లశరీరధారులకు నిల్లను చీఁకటినూతిలోపలం
ద్రెళ్ళక మీరు మే మను మతిభ్రమణంబున భిన్నులై ప్రవ
ర్తిల్లక సర్వము న్నతనిదివ్యకళామయ మంచు విష్ణునం
దుల్లముఁ జేర్చి తా రడవి నుండుట మేలు నిశాచరాగ్రణీ. 142

వ. అని కుమారకుం డాడిన ప్రతిపక్షానురూపంబు లయినసల్లాపంబులు విని దాన
వేంద్రుండు నగుచు నిట్లనియె. 143

క. ఎట్టాడిన నట్టాడుదు, [1]రిట్టట్టని పలుక నెఱుఁగ రితరులశిశువుల్
దట్టించి యెవ్వ రే మని, పట్టించిరొ బాలకునకుఁ బరపక్షంబుల్. 144

శా. నాకుం జూడఁగఁ జోద్య మయ్యెడిఁ గదా నాతండ్రి యీబుద్ధి దా
నీకున్ లోపలఁ దోఁచెనో పరులు దుర్నీతుల్ పఠింపించిరో
యేకాంతంబున భార్గవుల్ వలికిరో యీదానవశ్రేణికిన్
వైకుంఠుండు కృతాపరాధుఁ డతనిన్ వర్ణింప నీ కేటికిన్. 145

మ. సురలం దోలుటయో సురాధిపతులన్ స్రుక్కించుటో సిద్ధులం
బరివేధించుటయో మునిప్రవరులన్ బాధించుటో యక్షకి
న్నరగంధర్వవిహంగనాగపతులన్ నాశంబు నొందించుటో
హరి యంచున్ గిరి యంచు నేల చెడ మోహాంధుండవై పుత్త్రకా. 146

వ. అనినఁ దండ్రిమాటలకుఁ బురోహితు నిరీక్షించి ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె మోహ
నిర్మూలనంబు సేసి యెవ్వనియందుఁ దత్పరు లయి యెఱుక గలపురుషులకుం
బరులు దా రనియెడుమాయాకృతం బయినయసద్గ్రాహంబు గానంబడ దట్టిపర
మేశ్వరునకు నమస్కరించెద. 147

శా. అజ్ఞుల్ గొందఱు నేము దా రనుచు మాయం జెంది సర్వాత్మకుం
[2]బ్రజ్ఞాలభ్యు దురన్వయక్రమములన్ భాషింపఁగా నేర రా
జిజ్ఞాసాపథమందు మూఢులు గదా చింతింప బ్రహ్మాదివే
దజ్ఞుల్ తత్పరమాత్ము విష్ణు నితరుల్ దర్శింపఁగా నేర్తురే. 148

తే. ఇనుమయస్కాంతసన్నిధి నెట్లు భ్రాంత, మగు హృషీకేశుసన్నిధి నావిధమునఁ

1. రిట్టిట్టని మాఱు పలుక నెఱిఁగరు-రిట్టిట్టని పలుక నెఱుఁగ రల్ల-శిశువు. 2. బ్రజ్ఞాలబ్ధు దురన్వయక్రమములన్.

గరఁగుచున్నది దైవయోగమునఁ జేసి, భ్రాతృశ్రోత్రమచి తంబు భ్రాంతమగుచు.

సీ. మందారమకరందమాధుర్యమునఁ దేలు, మధుపంబు వోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీవీచికలఁ దూఁగు, రాయంచ సనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు, కోయిల సేరునే కుటజములకుఁ
బూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫురితచకోరక, మరుగునే సాంద్రనీహారములకు

తే. నంబుజోదరదివ్యపాదారవింద, చింతనామృతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ జేర నేర్చు, వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల.

వ. అనిన విని రోషించి రాజసేవకుం డైనపురోహితుండు ప్రహ్లాదుం జూచి తిరస్కరించి యిట్లనియె. 151

ఉ. పంచశరద్వయస్కుఁడవు బాలుఁడ వించుక గాని లేవు భా
షించెదు తర్కవాక్యములు చెప్పినశాస్త్రములోనియర్థ మొ
క్కించుక యైనఁ జెప్ప వసురేంద్రునియుండట మాకు నౌదలల్
వంచుకొనంగఁ జేసితివి వైరివిభూషణ వంశదూషణా. 152

చ. తనయుఁడు గాఁడు శాత్రవుఁడు దానవభర్తకు వీఁడు దైత్యచం
దనవనమందుఁ గంటకయుతక్షితిజాతముభంగిఁ బుట్టినాఁ
డనవరతంబు రాక్షసకులాంతకుఁ బ్రస్తుతి సేయుచుండు దం
డనమునఁ గాని శిక్షలకు డాయఁడు వట్టుఁడు కొట్టుఁ డుద్ధతిన్. 153

క. ఈ పాపనిఁ జదివింతుము, నీపాదము లాన యింక నిపుణతతోడం
గోపింతుము దండింతుము, కోపింపకు మయ్య దనుజకుంజర వింటే. 154

వ. అని మఱియు నారావపాపనికి వివిధోపాయంబులం బురోహితుండు వెఱపుఁ జూపుచు రాజసన్నిధిం బాపి తోడుకొని పోయి యేకాంతంబున. 155

క. భార్గవనందనుఁ డతనికి, మార్గము సెడకుండఁ బెక్కుమాఱులు నిచ్చల్
వర్గత్రితయము సెప్పె న, సర్గళ మగుమతివిశేష సుమర నరేంద్రా. 156

వ. మఱియు గురుండు శిష్యునకు సామదానభేదదండోపాయంబు లన్నియు నెఱింగించి నీతికోవిదుం డయ్యె నని నమ్మి నిశ్చయించి తల్లికి నెఱింగించి తల్లిచేత నలంకృతుం డయినకులదీపకు నవలోకించి. 157

ఉ. త్రిప్పకు మన్న మామతము దీర్ఘము లైన త్రివర్గపాఠముల్
దప్పకు మన్న నేఁడు మనదైత్యవరేణ్యునిమ్రోల నేము మున్
జెప్పిననీతిఁ గాని మఱి సెప్పకు మన్న [1]విరోధిసేతులన్
విప్పకు మన్న దుష్టమగువిష్ణుచరిత్రకథార్థజాలముల్. 158

వ. అని బుజ్జగించి దానవేశ్వరునిసన్నిధికిం దోడి తెచ్చిన. 159

సీ. అనుగడునకు మాధవానుచింతనసుధా, మాధుర్యమున మేను మఱచువాని

---

1. 'విరోధిశాస్త్రముల్' ఆ.ప్ర.

నంభోజగర్భాదు లభ్యసింపఁగ లేని, హరిభక్తి పుంభావ మైనవాని
మాతృగర్భముసొచ్చి మన్నది మొదలుగా, జిత్తమచ్యుతుమీఁదఁ జేర్చువాని
నంకించి తనలోన నఖిలప్రపంచంబు, శ్రీవిష్ణుమయ మని చెలఁగువాని
తే. వినయకారుణ్యబుద్ధివివేకలక్ష, ణాదిగుణముల కాటపట్టయినవాని [మనుచు.
శిష్యు బుధలోకసంభావ్యుఁ జేసి గురుఁడు, మండలేశుకిఁ దొబ్బి తండ్రికి మ్రొక్కు-
క. శిక్షించితి మాన్యము లగు, పక్షంబులు మాని నీతిపారగుఁ డయ్యెన్
రక్షోవంశాధీశ్వర, వీక్షింపుము నీ కుమారువిద్యాబలమున్. 161
వ. అని పలికిన శుక్రకుమారకువచనంబు లాకర్ణించి దానవేంద్రుండు దనకు దండ
ప్రణామంబు చేసి నిలుచున్న కొడుకును దీవించి బాహుదండంబులు సాచి ది
గ్గన డగ్గఱం దిగిచి గాఢాలింగనంబు సేసి తనతొడలమీఁద నిడుకొని చుంచు
దువ్వి చిబుకంబుఁ బుడికి చెక్కిలి ముద్దుగొని శిరంబు మూర్కొని ప్రేమాతి
రేకసంజనితబాష్పసలిలబిందుసందోహంబుల నతనివదనారవిందంబు దడుపుచు
మందమధురాలాపంబుల ని ట్లనియె. 162
శా. చోద్యం బయ్యెడి నింతకాల మరిగెన్ శోధించి యే మేమి సం
[1]వేద్యాంశంబులు సెప్పిరో గురువు లేవెంటం [2]బఠింపించిరో
విద్యాసార మెఱుంగఁ గోరెద భవద్విజ్ఞాతశాస్త్రంబులోఁ
బద్యం బొక్కటి సెప్పి సార్థముగఁ దాత్పర్యంబు భాషింపుమా. 163
శా. నిన్నున్ మెచ్చరు నీతిపాఠమహిమన్ నీతోడిదైత్యార్భకుల్
గన్నా రన్నియుఁ జెప్పనేర్తురు గదా గ్రంథార్థముల్ దక్షులై
యన్నా యెన్నఁడు నీవు నీతివిదుఁడౌ నంచున్ మహావాంఛతో
నున్నాఁడన్ ననుఁ గన్నతండ్రి భవదీయోత్కర్షముం జూపవే. 164
వ. అనినం (గన్న) తండ్రికిఁ (బ్రియనందనుం డయిన) ప్రహ్లాదుం డి ట్లనియె. 165
క. చదివించిరి నను గురువులు, చదివితి ధర్మార్థముఖ్యశాస్త్రంబులుఁ నేఁ
జదివినవి గలవు పెక్కులు, చదువులలో మర్మ మెల్లఁ జదివితిఁ దండ్రీ. 166
మ. తనుహృద్భాషల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా
ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీతొమ్మిదిభక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్ నమ్మి స
జ్జనుఁడై యుండుట భద్రమంచుఁ దలఁతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా. 167
శా. అంధేందూదయముల్ మహాబధిరశంఖారావముల్ మూకస
ద్గ్రంథాఖ్యాపనముల్ నపుంసకవధూకాంక్షల్ కృతఘ్నావలీ
బంధుత్వంబులు భస్మహవ్యములు లుబ్ధద్రవ్యముల్ క్రోడస
ద్గంధంబుల్ హరిభక్తివర్జితులరక్తవ్యర్థసంసారముల్. 168

1. వేద్యార్థంబులు. 2. వితర్కిం[illegible]చిరో.

సీ. కమలాక్షు నర్చించు కరములు కరములు శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వ జిహ్వ
సురరక్షకునిఁ జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు శేషశాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము
విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు మధువైరిఁ దవిలిన మనము మనము
భగవంతు వలగొను పదములు పదములు పురుషోత్తమునిమీఁది బుద్ధి బుద్ధి
తే. దేవదేవునిఁ జింతించు దినము దినము, చక్రహస్తునిఁ బ్రకటించు చదువు చదువు
కుంభినీధవుఁ జెప్పెడి గురుఁడు గురుఁడు, తండ్రి హరిఁ జేరు మనియెడు తండ్రి తండ్రి.

సీ. కంజాక్షునకుఁ గాని కాయంబు కాయమే, పవనగుంఫిత చర్మభస్త్రి గాక
వైకుంఠుఁ బొగడని వక్త్రంబు వక్త్రమే, ఢమఢమ ధ్వనితోడి ఢక్క గాక
హరిపూజనము లేని హస్తంబు హస్తమే, తరుశాఖ నిర్మిత దర్వి గాక
కమలేశుఁ జూడని కన్నులు కన్నులే, తనుకుడ్యజాలరంధ్రములు గాక
ఆ. చక్రిచింత లేని జన్మంబు జన్మమే. తరళసలిలబుద్బుదంబు గాక
విష్ణుభక్తి లేని విబుధుండు విబుధుఁడే, పాదయుగముతోడి పశువు గాక. 170

సీ. సంసారజీమూతసంఘంబు విచ్చునే, చక్రిదాస్యప్రభంజనము లేక
తాపత్రయాభీలదావాగ్ను లాఱునే, విష్ణుసేవామృతవృష్టి లేక
సర్వంకషాఘౌఘజలరాసు లింకునే, హరిమనీషాబడబాగ్ని లేక
ఘనవిపద్గాఢాంధకారంబు లడఁగునే, పద్మాక్షనుతిరవిప్రభలు లేక
తే. నిరుపమాపునరావృత్తినిష్కళంక, ముక్తినిధిఁ గానవచ్చునే ముఖ్యమైన
శార్ఙ్గకోదండచింతనాంజనము లేక, తామరసగర్భునకు నైన దానవేంద్ర. 171

వ. అని యివ్విధంబున వెఱపు మఱపు నెఱుంగక యులుకు సెడి పలికెడి కొడుకు పలుకులు సెవులకు ములుకుల క్రియ నొదవినఁ బెదవు లదరం గదురుచు నదరిపడి గురుసుతునిం గనుంగొని విమతకథనంబులు గఱపినాఁడ వని దానవేంద్రుం డిట్లనియె. 172

చ. పటుతరనీతిశాస్త్రచయపారగుఁ జేసెద నంచు బాలు నీ
వటు గొనిపోయి వానికి ననర్హము లైన విరోధిశాస్త్రముల్
కుటిలతఁ జెప్పినాఁడవు భృగుప్రవరుండ వటంచు నమ్మితిం
గటకట బ్రాహ్మణాకృతివి గాక యథార్థపుబ్రాహ్మణుండవే. 173

క. [1]ధర్మేతరవర్తనులును, దుర్మిత్రులు నైన జనుల దురితము లొందుం
గర్మములు గలఁచి కల్మష, కర్మల రోగములు వొందుఁ గావడి విప్రా. 174

వ. అనిన రాజునకుఁ బురోహితుం డిట్లనియె. 175

ఉ. తప్పులు లేవు మావలన దానవనాథ విరోధిశాస్త్రముల్
సెప్పము క్రూరు లై పరులుఁ జెప్పరు మీచరణంబులాన సు

1. ధర్మేతరులు నధర్ములు.

మెప్పఁడు మీకుమారునకు | నింతయు నైజమనీష యెవ్వరుం
జెప్పెడిపాటి గాదు ప్రతి | చింతఁ దలంపుము నేర్పుకైవడిన్. 176

క. మిత్త్రులము పురోహితులము, పాత్రుల మే మదియుఁ గాక | భార్గవులము నీ
పుత్త్రుని నిటువలెఁ జేయఁగ, శత్రుల మే దైత్యజలధి | చంద్రమ వింటే. 177

వ. అనిన గురునందనుం గోపింపక దైత్యవల్లభుండు గొడుకున వలోకించి యిట్లనియె.

క. ఒజ్జలు సెప్పని యీమతి, మజ్జాతుఁడ వైన నీకు | మఱి యెవ్వరిచే
నజ్జాతమయ్యె బాలక, తజ్జనులం జెప్పుకొనుము | తగ నామ్రోలన్. 179

వ. అనినఁ దండ్రికిఁ బ్రహ్లాదుం డి ట్లనియె. 180

ఉ. అచ్చపుఁజీకటిం బడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ మరలఁ | జర్వితచర్వణు లైనవారికిం
జెచ్చెరఁ బుట్టునే పరులు | సెప్పిన నైన నిజేచ్ఛ నైన నే
మిచ్చిన నైనఁ గానలకు | నేఁగిన నైన హరిప్రబోధముల్. 181

ఉ. కానని వాని నూఁతగొని | కానని వాఁడు విశిష్టవస్తువుల్
గానని భంగిఁ గర్మములు | గైకొని కొందఱు కర్మబద్ధులై
కానరు విష్ణుఁ గొంద ఱటఁ | గందు రకించన వైష్ణవాంఘ్రిసం
స్థానరజోభిషిక్తు లగు | సంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా. 182

శా. శోధింపం బడె సర్వశాస్త్రములు రక్షోనాథ వేయేటికిన్
గాథల్ మాధవశేముషీతరణిసాం | గత్యంబునం గాక దు
ర్మేధన్ దాఁటఁగ వచ్చునే సుతవధూ | మీనోగ్రవాంఛామద
క్రోధోల్లోలవిశాలసంసృతిమహా | ఘోరామితాంభోధిన్. 183

వ. అని పలికిన కొడుకును ధిక్కరించి మక్కువ సేయక రక్కసుల ఱేఁడు దన తొడల పై నుండనీక గొబ్బున దిగద్రొబ్బి నిబ్బరంబు లగు కోపతాపంబులు దీపింప వేఁడిచూపుల మింట మంట లెగయ మంత్రులం జూచి యి ట్లనియె. 184

శా. క్రోడం బై పినతండ్రిఁ జంపె నని తాఁ | గ్రోధించి చిత్తంబులో
[1]వీడం జేయఁడు బంటుభంగి హరికిన్ | విద్వేషికిన్ భక్తుఁడై
యోడం డక్కట ప్రాణవాయువులు వీఁ | డొప్పించుచున్నాఁడు నా
తోడన్ వైరము వట్టె నిట్టిజనక | ద్రోహిన్ [2]మహిం గంటిరే. 185

వ. అని రాక్షసవీరుల నీక్షించి యి ట్లనియె. 186

— హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయంబుల హింసించుట. —

శా. పంచాబ్దంబులవాఁడు తండ్రి నగు నా | పక్షంబు నిందించి య
త్కించిద్భీతియు లేక విష్ణు నహితుం | గీర్తించుచున్నాఁడు వ
ల్దంచుం జెప్పిన మానఁ డంగమునఁ బు | త్త్రాకారతన్ వ్యాధి జ

1. వ్రీడం. 2. గనుంగొంటిరే.

న్మించెన్ వీని వధించి రండు ఘనుల్ మీమీపటుత్వంబులన్. 187

శా. అంగవ్రాతములోఁ జికిత్సకుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్ష సేయుక్రియ నీయజ్ఞుం గులద్రోహి దు
స్సంగుం గేశవపక్షపాతి నధముం జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జరించెదన్ గులము నిర్దోషంబు గావించెదన్. 188

క. హంతవ్యుఁడు రక్షింపను, మంతవ్యుఁడు గాఁడు యమునిమందిరమునకున్
గంతవ్యుఁడు వధమున కుప, రంతవ్యుం డనక చంపి రం డీపడుచున్. 189

వ. అని దానవేంద్రుం డానతిచ్చిన వాఁడికోఱలు గలరక్కసులు పెక్కండ్రు శూల
హస్తులై వక్త్రంబులు దెఱచికొని యుబ్బి బొబ్బ లిడుచు ధూమసహితదావ
దహనంబునుంబోలెఁ దామ్రసంకాశంబు లయిన కేశంబులు మెఱయ భేదన
వాదనచ్ఛేదనంబులు సేయుచు. 190

ఉ. బాలుఁడు రాచబిడ్డఁడు కృపాళుఁడు సాధుఁడు లోకమాన్యసం
శీలుఁడు వీఁ డవధ్యుఁ డని చిక్కక స్రుక్కక క్రూరచిత్తులై
శూలములం దదంగముల సుస్థిరులై ప్రహరించి రుగ్రవా
చాలత నందఱున్ దివిజశత్రుఁడు వల్లనఁ డయ్యె భూవరా. 191

చ. పలువురు దానవుల్ వొడువ బాలునిదేహము లేశమాత్రము
[1]న్నొలియదు లోపలన్ రుధిర ముబ్బదు కందదు శల్యసంఘమున్.
నలియదు దృష్టివైభవము నష్టము గాదు ముఖేందుకాంతియుం
బొలియదు నూతనశ్రమము వుట్టదు [2]పట్టదు దీనభావమున్. 192

ఉ. తన్ను నిశాచరుల్ వొడువ దైత్యకుమారుఁడు మాటిమాటి కో
పన్నగశాయి యోదనుజభంజన యోజగదీశ యోమహా
పన్నశరణ్య యోనిఖిల[3]పావన యంచు నుతించుఁ గాని తాఁ
గన్నుల నీరు దేఁడు భయకంపసమేతుఁడు గాఁడు భూవరా. 193

ఉ. పాఱఁడు లేచి దిక్కులకు బాహువు లొడ్డఁడు బంధురాజిలోఁ
దూఱఁడు ఘోరకృత్య మని దూఱఁడు తండ్రిని మిత్రవర్గముం
జీరఁడు మాతృసంఘము వసించుసువర్ణగృహంబులోనికిం
దాఱఁడు కావరే యనఁడు తాపము నొందఁడు కంటగింపఁడున్. 194

వ. ఇట్లు సర్వాత్మకం బై యిట్టి దట్టి దని నిర్దేశింప రానిపరబ్రహ్మంబు దాన యై
యున్నమహావిష్ణునియందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి తన్మయుండై పరమానందంబునుం
బొంది యున్నప్రహ్లాదుని మీఁద రాక్షసేంద్రుండు దనకింకరులచేతం జేయించు
చున్నమారణకర్మంబులు పాపకర్మునియందుఁ బ్రయుక్తంబు లైనసత్కారంబు
లుంబోలె విఫలంబు లగుటం జూచి. 195

1. న్నలియదు. 2. మోమున దీనభావమున్. 3. భావన.

ఉ. శూలములన్ నిశాచరులు స్రుక్కక దేహము నిగ్రహింపఁగా
బాలుఁడు నేలపైఁ బడఁడు పాఱఁడు చావఁడు తండ్రి నైన నా
పాలికి వచ్చి చక్రధరుపక్షము మానితి నంచుఁ బాదముల్
ఫాలము సోఁక మ్రొక్కఁ డనపాయత నొందుట కేమి హేతువో. 196

వ. అని శంకించుచు. 197

సీ. ఒకమాటు దిక్కుంభియూథంబుఁ జెప్పించి, కేడలి డింభకుని ద్రొక్కింపఁ బంపు
నొకమాటు విషభీకరోరగశ్రేణులఁ, గడవడి నర్భకుఁ గఱవఁ బంపు
నొకమాటు హేతిసంఘోగ్రానలములోన, విసరి కుమారుని వ్రేయఁ బంపు
నొకమాటు కూలంకషోల్లోల జలధిలో, మొత్తించి బాలకు ముంపఁ బంపు
ఆ. విషముఁ బెట్టఁ బంపు విదళింపఁగాఁ బంపుఁ దొడ్డకొండచఱులఁ ద్రోయఁ బంపుఁ
బట్టి కట్టఁ బంపు బాధింపఁ గాఁ బంపు, బాలుఁ గినిసి దనుజపాలుఁ డధిప.

సీ. ఒకవేళ నభిచారహోమంబు సేయించు, నొకవేళ నెండల నుండఁ బంచు
నొకవేళ వానల నుపహతి నొందించు, నొకవేళ రంధ్రంబు లుక్కఁబట్టు
నొకవేళఁ దనమాయ నొదవించి బెగడించు, నొకవేళ మంచున నొంటి నిలుపు
నొకవేళఁ బెనుగాలి కున్ముఖుఁ గావించు, నొకవేళఁ బాఁతించు నుర్వియందు
తే. నీరు నన్నంబు నిడ నీక నిగ్రహించుఁ
గశల నడిపించు ఱువ్వించు గండశిలల
గదల వ్రేయించు నేయించు ఘనశరములఁ
గొడుకు నొకవేళ నమరారి క్రోధి యగుచు. 199

వ. మఱియు ననేకమారణోపాయంబులఁ బాపరహితుం డైనపాపనిరూపు మాప లేక యేకాంతంబున దురంతచింతాపరిశ్రాంతుం డయి రాక్షసేంద్రుండు దన మనంబున. 220

ఉ. ముంచితి వార్ధులన్ గదల మొత్తితి శైలతటంబులందు ద్రొ
బ్బించితి శస్త్రరాజిఁ బొడిపించితి మీఁద నిభేంద్రపంక్తి నొ
ప్పించితి ధిక్కరించితి శపించితి ఘోరదవాగ్నులందుఁ ద్రో
యించితిఁ బెక్కుపాట్ల నలయించితిఁ జావఁ డిదేమి చిత్రమో. 201

చ. ఎఱుఁగడు జీవనౌషధము లెవ్వరు భర్తలు లేరు బాధలం
దరలఁడు నైజతేజమునఁ దథ్యము జాడ్యము లేదు మిక్కిలిన్
మెఱయుచు నున్నవాఁ డొకనిమేషము దైన్యము నొందఁ డింక నే
తెఱఁగున నంతు వేసరితి దివ్యము వీని ప్రభావ మెట్టిదో. 202

వ. అదియునుం గాక తొల్లి శునశ్శేఫుం డనుమునికుమారుండు దండ్రిచేత యాగపశుత్వంబునకు దత్తుం డయి తండ్రి తనకు నపకారి యని తలంపక బ్రదికిన చందంబున. 203

క. ఆగ్రహమున నేఁ జేసిన, నిగ్రహములు పరులతోడ నెఱి నొకనాఁడున్
విగ్రహము లనుచుఁ బలుకఁడు, ననుగ్రహములు గాస్మరించు నొవ్వఁడు మదిలోన్.

వ. కావున వీఁడు మహాప్రభావసంపన్నుండు వీని కెందును భయంబు లేదు వీని తోడివిరోధంబునం దనకు మృత్యువు సిద్ధించు నని నిర్ణయించి చిన్నఁబోయి ఖిన్నుం డై ప్రసన్నుండు గాక క్రిందు సూచుచు విషణ్ణుం డై చింతనంబు సేయుచున్న రాజునకు మంతనంబునఁ జండామర్కు లిట్లనిరి. 204

శా. శుభ్రఖ్యాతివి నీప్రతాపము మహాశ్చోద్యంబు దైత్యేంద్ర రో
షభ్రూయుగ్మవిజృంభణంబున దిగీశవ్రాతముం బోరులన్
విభ్రాంతంబుగఁ జేసి యేలితి గదా విశ్వంబు వీఁ డెంత యీ
దభ్రోక్తుల్ గుణదోషహేతువులు చింతం బొంద నీ కేటికిన్. 206

శా. వక్రుం డైనజనుండు వృద్ధగురుసేవం జేసి మేధానయో
పక్రాంతిన్ విలసిల్లు మీఁదట వయఃపాకంబుతో బాలకున్
శక్రద్వేషణబద్ధుఁ జేయుము మదిన్ జాలింపు మీరోషమున్
శుక్రాచార్యులు వచ్చునంత కితఁడున్ సుశ్రీయుతుం డయ్యెడున్. 207

వ. అని గురుపుత్త్రులు పలికిన రాక్షసేశ్వరుండు గృహస్థు లైనరాజులకు నుపదేశింపఁ దగినధర్మార్థకామంబులు ప్రహ్లాదునకు నుపదేశింపు డని యనుజ్ఞ సేసిన వారు నతనికిఁ ద్రివర్గంబు నుపదేశించిన నతండు రాగద్వేషంబులచేత విషయాసక్తు లైనవారలకు గ్రాహ్యంబు లైనధర్మార్థకామంబులుఁ దనకు నగ్రాహ్యంబు లని యును వ్యవహారప్రసిద్ధికొఱ కైనభేదంబు గాని యాత్మభేదంబు లే దనియును ననర్థంబులయం దర్థకల్పన సేయుట దిగ్భ్రమం బనియును నిశ్చయించి గురూపదిష్టశాస్త్రంబులు మంచి వని తలంపక గురువులు దమగృహస్థకర్మానుష్ఠానంబులకుం బోయినసమయంబున. 208

క. ఆటలకుఁ దన్ను రమ్మని, పాటించి నిశాటసుతులు భాషించిన దో
షాటకులేంద్రకుమారుఁడు, పాటవమున వారిఁ [1]జేరి ప్రజ్ఞాన్వితుఁ డై. 209

క. చెప్పఁ డొకచదువు మంచిది, చెప్పెడిఁ దగులములు సెవులు సిరిదఱి గొనఁగాఁ
జెప్పెడు మఱియెడ నొజ్జలు, సెప్పెద నొకచదువు వినుఁడు చిత్తము లలరన్.

వ. అని రాజకుమారుండు గావునఁ గరుణించి సంగడికాండ్రతోడ నగి మెచ్చి చందంబునఁ గ్రీడలాడుచు సమానవయస్కు లైనదైత్యకుమారుల కెల్ల నేకాంతంబున ని ట్లనియె. 211

ఉ. బాలకులార రండు మనప్రాయపుబాలురు కొందఱుర్విపై
గూలుట గంటిరే గురుఁడు క్రూరుఁ డనర్థచయంబునందు దు
శ్శీలత నర్థకల్పనముఁ [2]జేసెడి గ్రాహ్యము గాను శాస్త్రముల్

1. జేరి. 2. జెప్పెడి.

మే లెఱిఁగించెదన్ వినిన మీకు నిరంతరభద్ర మయ్యెడిన్. 212

వ. వినుండు సకలజన్మంబులందును ధర్మార్థచరణకారణం బయిన మానుషజన్మంబు
దుర్లభం బందుఁ బురుషత్వంబు దుర్గమం బదియు శతవర్షపరిమితం బైన జీవిత
కాలంబున నియతం బై యుండు నందు సగ మంధకారబంధురం బయి రాత్రి
రూపంబున నిద్రాదివ్యవహారంబుల నిరర్థకం బయి చనుఁ జిక్కిన పంచాశ
ద్వత్సరంబులందును బాల్య కైశోర కౌమారాదివయోవిశేషంబుల వింశతిహా
యనంబులు గడచుఁ గడమ ముప్పదియబ్దంబులు నింద్రియంబులచేతఁ బట్టు
వడి దురవగాహంబు లయిన కామక్రోధలోభమోహమదమత్సరంబు లను పా
శంబులం గట్టుపడి విడివడ సమర్థుండు గాక ప్రాణంబులకంటె మధురాయ
మాణ మైన తృష్ణకు లోనై భృత్యతస్కరవణిక్కర్మంబులఁ బ్రాణహాని యైన
నంగీకరించి పరార్థంబుల నర్థించుచు రహస్యసంభోగచాతుర్య సౌందర్యవిశేషం
బుల ధైర్యవల్లికాలవిత్రంబు లయిన కళత్రంబులను మహనీయమంజులమధురా
లాపంబులు గలిగి నవ లయిన శిశువులను శీలవయోరూపధన్య లగు కన్యలను
వినయవివేకవిద్యాలంకారు లయిన కుమారులను గామితఫలప్రదాత లగు భ్రాత
లను మమత్వప్రేమదైన్యజనకు లయిన జననీజనకులను సకలసౌజన్యసింధువు
లయిన బంధువులను ధనకనకవస్తువాహనసుందరంబు లయిన మందిరంబులను సుక
రంబు లైన పశుభృత్యనికరంబులను వంశపరంపరాయత్తంబు లయిన విత్తంబు
లను వర్జింప లేక సంసారంబు నిర్జించు నుపాయంబుఁ గానక తంతువర్గంబున
నిర్గమద్వారశూన్యంబయిన మందిరంబుఁ జేరి చిక్కువడి వెడలెడి పాటవంబు సాలక
తగులు పడు కీటకంబు చందంబున గృహస్థుండు స్వయంకృతకర్మబద్ధుం డై శిశ్నో
దరాదిసుఖంబులఁ బ్రమత్తుం డయి నిజకుటుంబపోషణపారవశ్యంబున విరక్తి
మార్గంబుఁ దెలియనేరక స్వకీయపరకీయభిన్నభావంబున నంధకారంబునం బ్రవే
శించుం గావునఁ గౌమారసమయంబున మనీషాగరిష్ఠుం డై పరమభాగవతధర్మం
బు ననుష్ఠింప వలయు దుఃఖంబులు వాంఛితంబులు గాక చేకుఱు భంగి సుఖంబు
లును గాలానుసారంబు లై లబ్ధంబు లగుం గావున వృథా ప్రయాసంబున నాయు
ర్వ్యయంబు సేయం జనదు హరిభజనంబున మోక్షంబు సిద్ధించు విష్ణుండు సర్వ
భూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు ప్రియుండు ముముక్షు వైన దేహికి దేహావసాన
పర్యంతంబు నారాయణచరణారవిందసేవనంబు గర్తవ్యంబు. 213

సీ. కంటిరే మన వారు ఘనులు గృహస్థు లై, విఫలు లై కైకొన్న వెఱ్ఱితనము
భద్రార్థు లై యుండి పాయరు సంసార,పద్ధతి నూరక పట్టువడిరి
కలయోనులం దెల్ల గర్భాదివ్యవస్థలఁ, బురుషుండు దేహి యై పుట్టుచుండుఁ
ద న్నెఱుంగఁడు కర్మతంత్రుఁ డై కపట, ముట్టఁడు భవశతములకు నయిన
ఆ. దీన శుభము లేదు దివ్యకీర్తియు లేదు, జగతిఁ బుట్టి పుట్టి చచ్చి చచ్చి

పొరల నేల మనకుఁ బుట్టని చావని, త్రోవ వెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి. 214

శా. హాలాపానవిజృంభమాణమదగర్వాతీతదేహోల్లస
ద్బాలాలోకనశృంఖలానిచయసంబద్ధాత్ములై లేశమున్
వేలానిస్సరణంబు గానక మహావిద్వాంసుఁడుం గామినీ
హేలాకృష్టకురంగశాబక మగున్ హీనస్థితిన్ వింటిరే. 215

ఆ. విషయసక్తులైన విబుధాహితులతోడి, మనికి వలదు ముక్తిమార్గవాంఛ
నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయింపుఁడు ముక్త, సంగజనులఁ గూడి శైశవమున.

వ. కావున విషయంబులఁ జిక్కువడిన రక్కసులకు హరిభజనంబు శక్యంబు గాదు రమ్యం బయ్యును బహుతరప్రయాసగమ్యం బని తలంచితి రేనిఁ జెప్పెద సర్వభూతాత్మకుండై సర్వదిక్కాలసిద్ధుండై బ్రహ్మకడపలగాఁ గల చరాచరస్థూలసూక్ష్మజీవసంఘంబులందును నభోవాయుకుంభినీసలిలతేజంబు లనియెడు మహాభూతంబులయందును భూతవికారంబు లయినఘటపటాదులయందును గుణసామ్యం బయిన ప్రధానమందును గుణవ్యతికరం బైనమహత్తత్త్వాదియందును రజస్సత్త్వతమోగుణంబులయందును భగవంతుం డవ్యయుం డీశ్వరుండు పరమాత్మ పరబ్రహ్మ మనియెడువాచకశబ్దంబులు గల్గి కేవలానుభవానంద స్వరూపకుండు నవికల్పితుండు ననిర్దేశ్యుండు నయినపరమేశ్వరుండు త్రిగుణాత్మకం బైనతనదివ్యమాయచేత నంతర్హితైశ్వర్యుండై వ్యాప్యవ్యాపకరూపంబులం జేసి దృశ్యుండును ద్రష్టయు భోగ్యుండును భోక్తయు నను నిర్దేశింపం దగి వికల్పితుండై యుండుఁ దత్కారణంబున నాసురభావంబు విడిచి సర్వభూతంబులందును దయాసుహృద్భావంబులు గర్తవ్యంబులు దయా(సుహృద్భావంబులు) గల్గిన నధోక్షజుండు సంతసించు ననంతుండాద్యుండు హరి సంతసించిన నలభ్యం బెయ్యదియు లేదు జనార్దనచరణసరసీరుహయుగళస్మరణసుధారసపానపరవశుల మైతిమేని మనకు దైవవశంబున నకాంక్షితంబు లై సిద్ధించు ధర్మార్థకామంబులుఁ గాంక్షితంబై సిద్ధించుమోక్షంబును నేలత్రివర్గంబును నాత్మవిద్యయుం దర్కదండనీతి జీవికాదు లన్నియుఁ ద్రైగుణ్యవిషయంబులై నవేదంబులవలనం బ్రతిపాద్యంబులు నిస్త్రైగుణ్యలక్షణంబునం బరమపురుషుండైనహరికి నాత్మసమర్పణంబు సేయుట మేలు పరమాత్మతత్త్వజ్ఞానోదయంబునం జేసి స్వపరభ్రాంతి సేయక పురుషుండు యోగావధూతత్వంబున నాత్మవికల్పభేదంబునం గలలోఁ గన్నవిశేషంబులభంగిం దథ్యంబు గనక మిథ్య యని తలంచు నని మఱియుఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె. 217

మ. నరుఁడుం దానును మైత్రితో మెలఁగుచున్ నారాయణుం డింతయున్
వరుసన్ నారదసంయమీశ్వరునకున్ వ్యాఖ్యానముం జేసె మున్
హరిభక్తాంఘ్రిపరాగశుద్ధతను లేకాంతుల్ మహాకించనుల్

పరతత్త్వజ్ఞులు గాని నేరరు మదిఁ ॥ భావింప [1]నీజ్ఞానమున్. 218

వ. తొల్లి నేను దివ్యదృష్టి గలనారదమహామునివలన సవిశేషం బయిన యీజ్ఞానం
బును బరమభాగవతధర్మంబును వింటి ననిన వెఱఁగుపడి దైత్యబాలకు లద్దనుజ
రాజకుమారున కిట్లనిరి. 219

ఉ. మంటిమి గూడి భార్గవకుమారకులొద్ద ననేకశాస్త్రముల్
వింటిమి లేఁడు సద్గురుఁడు ॥ వేఱొకఁ డెన్నఁడు రాజశాల ము
క్కంటికి నైన రాదు సొరఁ ॥ గా వెలికిం జనరాదు నీకు ని
ష్కంటకవృత్తి నెవ్వఁడు ప్రగల్భుఁడు సెప్పె గుణాఢ్య చెప్పుమా. 220

క. సేవింతుము నిన్నెప్పుడు, భావింతుము రాజవనుచు ॥ బహుమానములం
గావింతుము తెలియుము నీ, కీవింతమతిప్రకాశ ॥ మే క్రియఁ గలిగెన్. 221

వ. అని యిట్లు దైత్యనందనులు దన్ను శేవింపఁ బరమభాగవతకులాలంకారుం డైన
ప్రహ్లాదుండు నగి తనపూర్వంబునందు వినంబడినవారదుమాటలు దలంచి
యి ట్లనియె. 222

శా. అక్షీణోగ్రతపంబు మందరముపై ॥ నర్థించి మాతండ్రి దు
ర్దక్షాంతిం జని యుండఁ జీమగమిచేతన్ భోగిచందంబునన్
భక్షింపంబడెఁ బూర్వపాపములచే ॥ బాపాత్ముఁ డంచు మున్
రక్షఃపుంజము నిర్జరులు సంరంభించి యున్నారు లై. 223

శా. ప్రస్థానోచితభేరిభాంకృతులతోఁ ॥ బాకారియుం దారు శౌ
ర్యస్థైర్యంబుల నేఁగుదెంచినఁ దదీయాటోపవిభ్రాంతు లై
స్వస్థేమల్ దిగనాడి పుత్త్రధనయోషామిత్రసంపత్కళా
ప్రస్థానంబులు డించి పాఱి రసురుల్ ॥ ప్రాణావనోద్యుక్తు లై. 224

మత్తకోకిలము. ప్రల్లదంబున వేల్పు లుద్ధతిఁ ॥ బాఱి రాజనివాసముం
గొల్లపెట్టి సమస్తవిత్తముఁ ॥ గూర్మితోఁ గొనిపోవఁగా
నిల్లు సొచ్చి విశంకుఁ డై యమరేశ్వరుం డదలించి మా
తల్లిఁ దాఁ జెఱపెట్టి సిగ్గువదల్చి పట్టె విలపింపఁగాన్. 225

వ. ఇట్లు సురేంద్రుండు మాతల్లిం జెఱగొని పోవుచుండ నమ్మార్గంబున సురవి యదు
పులుఁగు క్రియ మొఱలిడఁ దెరవున దైవయోగంబున నారదుండు పొడగని
యి ట్లనియె. 226

ఉ. స్వర్భువనాధినాథ సురసత్తమ వేల్పులలోన మిక్కిలిన్
నిర్భరపుణ్యమూర్తివి సునీతివి మానిని బట్ట నేల యీ
గర్భిణి నాతురన్ విడువు ॥ కల్మషయాదము రాలు గాదు సి

1. నీతత్త్వమున్.

దుర్భరరోషమున్ నిలుపు దుర్జయుఁ డైననిలింపవైరిపై. 227

వ. అనిన వేల్పుఁదపసికి వేయిగన్నులు గలగఱువ యిట్లనియె. 228

ఉ. అంతనిధాన మైనదితిజాధిపువీర్యము దీనికుక్షి న
త్యంతసమృద్ధి నొందెడి మహాత్మక కావునఁ దత్ప్రసూతిప
ర్యంతము బద్ధఁ జేసి జనితార్భకు వజ్రముధారఁ ద్రుంచి ని
శ్చింతుఁడ నై తుదిన్ విడుతు సిద్ధము దానవరాజవల్లభన్.

వ. అని పలికిన వేల్పుఱేనికిం దపసి యిట్లనియె. 230

శా. నిర్భీకుండు ప్రశస్తభాగవతుఁ డున్నిద్రుండు జన్మాంతరా
విర్భూతాచ్యుతపాదభక్తిమహిమావిష్టుండు దైత్యాంగనా
గర్భస్థుం డగుబాలకుండు బహుసంగ్రామాద్యుపాయంబులన్
దుర్భావంబునఁ బొంది చావఁడు భవద్దోర్దండవిభ్రాంతుఁ డై. 231

వ. అని దేవముని నిర్దేశించిన నతనివచనంబులు మన్నించి తానును హరిభక్తుండు గావున దేవేంద్రుండు భక్తిబాంధవంబున మాయవ్వను విడిచి వలగొని సురలోకంబునకుం జనియె మునీంద్రుండును మజ్జననియందుఁ బుత్రికాభావంబు సేసి యూఱడించి నిజాశ్రమంబునకుం గొనిపోయి నీవు పతివ్రతవు నీయుదరంబునఁ బరమభాగవతుం డయినప్రాణి యున్నవాఁడు తపోమహత్త్వంబునం గృతార్థుం డై నీపెనిమిటి రాఁ గలం డందాఁక నీ విక్కడ నుండు మనిన సమ్మతించి.

శా. యోషారత్నము నాథదైవత విశాలోద్యోగ మాతల్లి ని
ర్వైషమ్యంబున నాథురాక మదిలో వాంఛించి నిర్దోష యై
యీషద్భీతియు లేక గర్భపరిరక్షేచ్ఛన్ విచారించి శు
శ్రూషల్ సేయుచు నుండె నారదునకున్ సువ్యక్తశీలంబునన్. 233

వ. ఇట్లు దనకుఁ బరిచర్య సేయుచున్న దైత్యరాజకుటుంబినికి నాశ్రితరక్షావిశారదుం డైననారదుండు నిజసామర్థ్యంబున నభయం బిచ్చి గర్భస్థుండ నైననన్ను నుద్దేశించి ధర్మతత్త్వంబును నిర్మలజ్ఞానంబును నుపదేశించిన నమ్ముద్దియ దద్దయుం బెద్దకాలంబునాఁటివినికి గావున నాఁడుది యగుటం జేసి పరిపాటి దప్పి సూటి లేక మఱచె నారదుండు నాయెడఁ గృప గలనిమిత్తంబున. 234

క. వెల్లిగొని నాఁటనుండియు, నుల్లసితం బైనదైవయోగంబున శో
భిల్లెడు మునిమత మంతయు, నుల్లంబున మఱపు పుట్ట దొకనాఁ డైనన్. 235

ఆ. వినుఁడు నాదుపలుకు విశ్వసించితి రేని, సతుల కయిన బాలజనుల కయినఁ
దెలియ వచ్చు మేలు దేహాద్యహంకార, దళననిపుణ మైనతపసిమతము. 236

వ. అని నారదోక్తప్రకారంబున బాలకులకుఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె నీశ్వరమూర్తి యైనకాలంబునం జేసి వృక్షంబు గలుగు చుండ ఫలంబునకు జన్మసంస్థానవర్ధనాపక్షీణత్వపరిపాకనాశంబులు ప్రాప్తంబు లయినతెఱంగున దేహంబులకుం

షడ్భావవికారంబు లాత్మకు లే వాత్మ నిత్యుండు క్షయరహితుండు శుద్ధుండు క్షేత్రజ్ఞుండు గగనాదులకు నాశ్రయుండు గ్రియాశూన్యుండు స్వప్రకాశుండు సృష్టిహేతువు వ్యాపకుండు నిస్సంగుండుఁ బరిపూర్ణుండు నొక్కండు నని వివేకసమర్థంబు లగు నాత్మలక్షణంబులు పండ్రెండు నెఱుంగుచు దేహాదులందు మోహజనకంబు లగు నహంకారమమకారంబులు విడిచి పసిండిగనులు గల నేలవున విభ్రాజమానకనకలేశంబు లైన పాషాణాదులందుఁ బుటంబు వెట్టి వహ్నియోగంబునఁ గరంగ నూఁది హేమకారకుండు పాటవంబున హాటకంబుఁ బడయుభంగి నాత్మకృతకార్యకారణంబుల నెఱింగెడి నేర్పరి దేహంబునం దాత్మసిద్ధికొఱకు నయినయుపాయంబునం జేసి బ్రహ్మభావంబుఁ బడయు మూలప్రకృతియు మహదహంకారంబులును బంచతన్మాత్రంబులు నివి యెనిమిదియుం బ్రకృతు లనియును రజస్సత్త్వతమంబులు మూఁడును బ్రకృతిగుణంబు లనియును గర్మేంద్రియంబు లయినవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులును జ్ఞానేంద్రియంబు లైన శ్రవణనయనరసనాత్వగ్ఘ్రాణంబులును మనంబును మహీసలిలతేజోవాయుగగనంబులును నివి పదాఱును వికారంబు లనియును గపిలాదిపూర్వాచార్యుల చేతఁ జెప్పం బడియె సాక్షిత్వంబున నీయిరువదేడింటిని నాత్మ గూడి యుండుఁ జెక్కంటికూటువ దేహ మదియు జంగమస్థావరరూపంబుల రెండువిధంబు లయ్యె మూలప్రకృతి మొదలయినవర్గంబునకు వేత్త మణిగణంబులం జొచ్చి యున్నసూత్రంబుచందంబున నాత్మ యిన్నింటియందునుం జొచ్చి దీపించు నాత్మకు జన్మస్థితిలయంబులు గలవంచు మిథ్యాతత్పరులు గాక వివేకశుద్ధమైన మనంబునం జేసి విచారించి దేహంబునం దాత్మ వెదక వలయు నాత్మకు నవస్థలు గలయట్లుండుఁ గాని యవసలు లేవు జాగరణస్వప్నసుషుప్తు లనువృత్తు లెవ్వని చేత నెఱుంగంబడు నతం డాత్మ యండ్రు కుసుమధర్మంబు లయినగంధంబుల చేత గంధాశ్రయుం డయినవాయువు నెఱంగెడుభంగిం ద్రిగుణాత్మకంబు లయి కర్మజన్యంబు లయినబుద్ధిభేదంబుల నాత్మ నెఱుంగం దగు నని చెప్పి. 237

సీ. సంసార మిది బుద్ధి।సాధ్యము గుణకర్మగణబద్ధ మజ్ఞాన।కారణంబు
గలవంటి దింతియ । కాని నిక్కము గాదు, సర్వార్థములు మన।స్సంభవములు
స్వప్నజాగరములు ।సమములు గుణశూన్యుఁ డగుపరమునికి గుణా । శ్రయమున
భవవినాశంబులు । వాటిల్లినట్లుండుఁ. బట్టిచూచిన లేవు ।బాలురార

తే. కడఁగి త్రిగుణాత్మకములైన।కర్మములకు, జనకమైవచ్చు నజ్ఞాన।సముదయమును
ఘనతరజ్ఞానవహ్నిచే।గాల్చి పుచ్చి, కర్మపరిహితు లై హరి। గనుట మేలు.

వ. అదిగావున గురుశుశ్రూషయు సర్వలాభసమర్పణంబును సాధుజనసంగమంబును నీశ్వరప్రతిమాసమారాధనంబును హరికథాతత్పరత్వంబును వాసుదేవునియం

దలిప్రేమయు నారాయణగుణకర్మకథానామకీర్తనంబును వైకుంఠచరణకమల ధ్యానంబును విశ్వంభరమూర్తివిలోకనపూజనంబును మొదలయినవిజ్ఞానవైరాగ్యలాభసాధనంబు లైనభాగవతధర్మంబులందు రతి గలిగి సర్వభూతంబుల యందు నీశ్వరుండుం భగవంతుం డాత్మకలం డని సమ్మానంబు సేయుచుం గామ క్రోధలోభమోహమదమత్సరంబులం గెలిచి యింద్రియవర్గంబును బంధించి భక్తి సేయుచుండ నీశ్వరునం దయ్యునన్నిష్ఠ నీశ్వరునియందలిగతి సిద్ధించు. 239

సీ. దనుజారిలీలావతారంబులందలి, శౌర్యకర్మంబులు సద్గుణములు
విని భక్తుం డగువాఁడు వేడ్కతోఁ బులకించి, కన్నులహర్షాశ్రుకణము లొలుక
గద్గదస్వరముతోఁ గమలాక్ష వైకుంఠ, వరద నారాయణ వాసుదేవ
యనుచునొత్తిలిపాడు నాడు నాక్రోశించు, నగుఁ జింతనముసేయు నతిరయోనర్పు

తే. మరులుకొనియుండుఁ దనలోనమాటలాడు, వేల్పుసోఁకినపురుషునివిధ్రమిరుగు
బంధములఁ బాసి యజ్ఞానపటలిఁగాల్చి విష్ణుఁ బ్రాపించుఁ దా దిభక్తివివశుఁ డగుచు.

వ. కావున రాగాదియుక్తమనస్కుం డయినశరీరికి సంసారచక్రనివర్తకం బయిన హరిచింతనంబు బ్రహ్మమందలినిర్వాణసుఖం బెట్టి దట్టి దని బుధులు దెలియుదురు హరిభజనంబు దుర్గమంబు గాదు హరి సకలప్రాణిహృదయంబులయందు నంతర్యామి యై యాకాశంబుభంగి నుండు విషయార్జనంబుల నయ్యెడిది లేదు నిమిషభంగురప్రాణు లయినమర్త్యులకు మమతాస్పదంబులును జంచలంబులును నైనపుత్త్రమిత్త్రకళత్ర పశుభృత్యబలబంధురాజ్యకోశమణిమందిరమంత్రి మాతంగమహీప్రముఖవిభవంబులు నిరర్థకంబులు యాగప్రముఖపుణ్యలబ్ధంబు లైనస్వర్గాదిలోకభోగంబులు పుణ్యానుభవక్షీణంబులు గాని నిత్యంబులు గావు నరుండు విద్వాంసుండ నని యభిమానించి కర్మంబు లాచరించి యమోఘంబు లయినవిపరీతఫలంబుల నొందుఁ గర్మంబులు గోరక చేయ వలయుఁ గోరి చేసిన దుఃఖంబులు ప్రాప్తించుఁ బురుషుండు దేహంబుకొఱకు భోగంబుల నపేక్షించు దేహంబు నిత్యంబు గాదు తోడ రాదు మృతం బయినదేహమును శునకాదులు భక్షించు దేహి గర్మంబు లాచరించి కర్మబద్ధుం డయి క్రమ్మఱం గర్మానుకూలం బయిన దేహంబుఁ దాల్చు నజ్ఞానంబునం జేసి పురుషుండు గర్మదేహంబుల విస్తరించు నజ్ఞానతంత్రంబులు ధర్మార్థకామంబులు జ్ఞానలభ్యంబు మోక్షంబు మోక్షప్రదాత యగుహరి సకలభూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు ప్రియుండు దన చేత నయినమహాభూతంబులతోడ జీవసంజ్ఞితుం డయి యుండు నిమ్మాయి లైహృదయగతుం డయినహరిని నిజభక్తిని భజింప వలయు. 241

క. దానవదైత్యభుజంగమ, మానవగంధర్వసురసమాజములో ల
క్ష్మీనాథుచరణకమల,ధ్యానంబున నెవ్వఁ డయిన ధన్యత నొందున్. 242

క. చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ, జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతపములం

జిక్కఁడు యుక్తిని భక్తిని, జిక్కిన క్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండీ. 243

క. చాలదు భూదేవత్వము, సాలదు దేవత్వ మధిక శాంతత్వంబుం
జాలదు హరి మెప్పింప వి,శాలోద్యములార భక్తి సాలిన భంగిన్. 244

ఆ. దనుజభుజంగయక్ష దైత్యమృగాభీర,సుందరీవిహంగ శూద్ర శబరు
లైనఁ బాపజీవు లైన ముక్తికిఁ బోదురు రక్షింపఁ జగము విష్ణుఁ డనుచుఁ దలఁచి.

క. గురువులు దమకును లోఁబడు, తెరువులు సెప్పెదరు [1]విష్ణుదివ్యపదవికిం
దెరువులు సెప్పరు చీఁకటిఁ, బరువులు వెట్టంగ నేల బాలకులారా. 246

క. తెం డెల్లపుస్తకంబులు, నిం డాచార్యునకు మరలి నేతమునకున్
రండు విశేషము సెప్పెదఁ, బాం డొల్లనివారు కర్మపుంజము పాలై. 247

క. ఆడుదము మనము హరిరతిఁ, బాడుదమే ప్రొద్దు విష్ణుపదరుచిశంబుల్
వీడుదము దనుజసంగతిఁ, గూడుదము మురాంతభక్తకోటిన్ సూటిన్. 248

క, పిత్తము సంస్కృతిపటలము, మత్తము కామాదివైరివర్గంబుల నే
డిత్తము చిత్తము హరికిని, జొత్తము నిర్వాణపదము శుభ మగు మనకున్.

వ. అని యిట్లు ప్రహ్లాదుండు రహస్యంబున నయ్యోవేళల రాక్షసకుమారులకు నపవర్గమార్గం బెఱింగించిన వారును గురుశిక్షితంబు లైన చదువులు సాలించి నారాయణభక్తి చిత్తంబులం గీలించి యుండుటం జూచి వారలయేకాంతభావంబు దెలిసి వెఱచి వచ్చి శుక్రనందనుండు శక్రవైరి కిట్లనియె. 250

శా. రక్షోబాలుర నెల్ల నీకొడుకు చేరం జీరి లోలోన నా
శిక్షామార్గము లెల్లఁ గల్ల లని యాక్షేపించి తా నందఱన్
మోక్షాయత్తులఁ జేసినాఁడు మనకున్ మోసంబు వాటిల్లెఁ బ్ర
దక్షత్వంబునఁ జక్కఁ జేయ వలయున్ దైతేయవంశాగ్రణీ. 251

క. ఉల్లసిత విష్ణుకథనము, లెల్లప్పుడు మాకుఁ జెప్పఁ డీగురుఁ డని న
న్నుల్లంఘించి కుమారకు, లొల్లరు చదువంగ దానవోత్తమ వింటే. 252

క. ఉడుగఁడు మధురిపుకథనము, విడివడి జడుపగిదిఁ దిరుగు వికసనమున నే
నొడివిన నొడువులు నొడువఁడు, దుడుకరిఁ జదివింప మాకు దుర్లభ మధిపా.

క. చొక్కపురక్కసికులమున, వెక్కురు జన్మించినాఁడు [2]విష్ణునియందున్
నిక్కపు మక్కువ విడువం, డెక్కడిశిశువుఁ గంటి రాక్షసేశ్వర వెట్టిన్. 254

వ. అని యిట్లు గురుసుతుండు సెప్పినఁ గొడుకువలని రోషవ్యవహారంబులు గర్ణరంధ్రంబుల ఖడ్గప్రహారంబు లయి సోఁకిన బిట్టు మిట్టిపడి పాదాహతం బైన భుజంగంబు భంగిం బవనప్రేరితం బైన దావానలంబుచందంబున దండతాడితం బయిన కంఠీరవంబు కైవడి భీషణరోషరసావేశజాజ్వల్యమానచిత్తుండును బుత్త్ర[3]సంహారోద్యోగాయత్తుండును గంపమానగాత్రుండును నరుణీకృతనేత్రుండును నై

1. విష్ణుదివ్యపదము నకుఁ దెరువులు సెప్పరు. 2. విష్ణునితోడను. 3 మరణాయత్తుండు.

కొడుకునప రక్షించి నమస్కృత్యంబులు రక్షించి నిర్దయుండై యశనిసంకాశ
భాషణంబులు పలుకుచు. 255

శా. సూనున్ శాంతగుణప్రధాను నతిసంశుద్ధాంచితజ్ఞాను న
జ్ఞానారణ్యకృశాను నంజలిపుటీనప్రాజమానున్ సదా
శ్రీనారాయణపాదపద్మయుగళీచింతామృతాస్వాదనా
ధీనున్ ధిక్కరణంబు సేసితివి కీ దేహాహతుం దుగ్రతన్ 256

సీ. అస్మదీయంబగు నాదేశమునఁ గాని, మిక్కిలి రవి మింట మెఱయ వెఱచు
నన్నికాలములందు ననుకూలుఁడై కాని, విద్వేషియై గాలి వీవ వెఱచు
మత్ప్రతాపానలమందీకృతార్చియై, విచ్చలవిడి నగ్ని వెలుఁగ వెఱచు
నతిశాతమైన నాయాజ్ఞ నుల్లంఘించి, శమనుండు ప్రాణులఁ జంప వెఱచు

తే. నింద్రుఁ డాదిగ నామ్రోల నెత్త వెఱచు, నమరకిన్నరగంధర్వయక్షవిహగ
నాగవిద్యాధరావలి నాకు వెఱచు, నేల వెఱవవు పలువ నీ కేది దిక్కు.

శా. ప్రజ్ఞావంతులు లోకపాలకులు నా క్రోధద్వేషులయ్యున్ మదీ
యాజ్ఞాభంగము సేయ నోడుదురు కోపాపాంగదృష్టిన్ వివే
కజ్ఞానస్ఖలితమై జగత్త్రితయముం గంపించు నీ విట్టిచో
నాజ్ఞోల్లంఘన మెట్లు సేసితివి సాహంకారతన్ దుర్మతీ. 258

శా. శంకాక్షోభము గాఁగ నొత్తిరి మహోగ్రాఘంబుగా డింభ వై
కుంఠుం జెప్పెదు దుర్జయుం డితఁడు వైకుంఠుండు వీరవ్రతో
త్కంఠాబాహుఁడు డేని నే సమరులన్ ఖండింప గండింపఁగాఁ
గుంఠీభూతుఁడు గాక రాఁ వలదె ఘోరాహవక్షోణికిన్ 259

శా. ఆచార్యోక్తము గాక బాలురకు మోక్షాసక్తిఁ బుట్టించి నీ
వాచాలత్వముఁ జూపి విష్ణుమహిమల్ వర్ణించె మద్దైత్యవం
శాచారంబులు నీఱు సేసితివి మూఢా ధాత్రిం గులద్రోహి నిన్
నీచుం జంపుట మేలు చంపి ఖలునిన్ నిర్దోషముం జేసెదన్. 260

క. దిక్కులు గెలిచితి నన్నియు, దిక్కెవ్వఁడు రోరి నీకు దేవేంద్రాదుల్
దిక్కులరాజులు వేఱొక, దిక్కెఱుఁగక కొలుతురు రిపుఁడె దిక్కని నన్నున్.

క. బలవంతుఁడ నే జగముల, బలువులతోఁ జనక వీరభావమున మహా
బలుల జయించితి నెవ్వని, బలమున నాడెదవు నాకుఁ బ్రతివీరుఁడవై. 262

వ. అనినఁ దండ్రికి మెల్లన వినయంబునఁ గొడుకు కిట్లనియె. 263

క. బలయుతులకు దుర్బలులకు, బల మెవ్వఁడు నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకున్
బల మెవ్వఁడు ప్రాణులకును, బల మెవ్వఁ డట్టివిభుఁడు బలము దైత్యేంద్రా.

క. దిక్కులు గాలముతో నే, దిక్కున లేకుండఁ గలుగు దిక్కుల మొదలై
దిక్కు గలలేనివారికి,¹ దిక్కయ్యెడువాఁడు నాకు దిక్కు మహాత్మా. 285

సీ. కాలరూపంబులఁ గ్రమవిశేషంబుల, నలఘుగుణాశ్రయుం డైనవిభుఁడు
సత్త్వబలేంద్రియసహజప్రభావాత్ముఁడై వినోదంబున నఖిలజగముఁ
గల్పించు రక్షించు ఖండించు నవ్యయుం, డన్నిరూపము లందు నతఁడు గలఁడు
చిత్తంబు సమముగాఁ జేయుము మార్గంబుఁ, దప్పి వర్తించుచిత్తంబు కంటె

తే. వైరు లెవ్వరు చిత్తంబు వైరిగాక, చిత్తమును నీకు వశముగాఁ జేయవయ్య
మదయుతాసురభావంబు మానవయ్య యయ్య మోహపే లాడరయ్యా జనులు.

ఉ. లోకము లన్నియుం గడియలోనన జయించినవాఁడ వింద్రియా
నీకముఁ జిత్తముం గెలువ నేరవు నిన్ను నిబద్ధుఁ జేయు నీ
భీకరశత్రు లార్వురఁ బ్రభిన్నులఁ జేసినఁ బ్రాణికోటిలో
నీకు విరోధి లేఁ డొకఁడు నేర్పునఁ జూడుము దానవేశ్వరా. 267

క. పాలింపుము శేముషి, నున్మూలింపుము కర్మబంధముల సమదృష్టిం
జాలింపుము సంసారముఁ, గీలింపుము హృదయమందుఁ గేశవభక్తిన్. 268

వ. అనినఁ బరమభాగవతశేఖరునకు దోషాచరశేఖరుం డి ట్లనియె. 269

క. జంపినఁ జచ్చెద ననుచును, గంపింపక యోరిపడుచ కఠినోక్తుల నన్
గుంపించెదు చావునకుం, దెంపరివై వదరువాని తెఱఁగునఁ గుమతీ. 270

శా. నా తోడం బ్రతిభాష లాడెదు జగన్నాథుండ నాకంటె నీ
భూతశ్రేణికి రాజు లేఁ డొకఁడు సంపూర్ణప్రభావుండ న
ద్భూతం జంపిన మున్న నే వెదకితిం బల్మాఱు నారాయణుం
డేతద్విశ్వములోన లేఁడు మఱి వాఁ డెం దుండురా దుర్మతీ. 271

క. ఎక్కడఁ గలఁ డే క్రియ నే, చక్కటి వర్తించు నెట్టిజాడను వచ్చుం
జక్కడుతు నిన్ను విష్ణుని, బెక్కులు ప్రేలెదవు వానిభృత్యునిపగిదిన్. 272

వ. అనిన హరికింకరుండు శంకింపక హర్షపులకాంకురసంకలితవిగ్రహుండై యాగ్రహంబు లేక హృదయంబున హరిం దలంచి నమస్కరించి బాలవర్తనంబున నర్తనంబు సేయుచు ని ట్లనియె. 273

మ. కలఁ డంభోధిఁ గలండు గాలిఁ గలఁ డాకాశంబునం గుంభినిం
గలఁ డగ్నిన్ దిశలం బగళ్ళ నిశలన్ ఖద్యోతచంద్రాత్మలం
గలఁ డోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగవ్యక్తులం దంతటం
గలఁ డీశుండు గలండు తండ్రి వెదకంగా నేల యీ యా యెడన్. 274

క. ఇందుఁ గలఁ డందు లేఁ డని, సందేహము వలదు చక్రి సర్వోపగతుం
డెం దెందు వెదకి చూచిన, నందందే కలఁడు దానవాగ్రణి వింటే. 275

1. దిక్కయ్యెడి యదియు నాకు దిక్కు. 2 డనుసందేహము లేదు.

వ. అని యివ్విధంబున. 276

మ. హరి సర్వాకృతులం గలం డనుచుఁ బ్రహ్లాదుండు భాషింప స
త్వరుఁడై యెందును లేఁడు లేఁ డని సుతున్ దైత్యుండు దర్జింప శ్రీ
నరసింహాకృతి నుండె నచ్యుతుఁడు నానాజంగమస్థావరో
త్కరగర్భంబుల నన్ని దేశముల నక్షుద్దండప్రభావంబునన్. 277

వ. అయ్యవసరంబున నద్దానవేంద్రుండు. 278

క. డింభక సర్వస్థలముల, నంభోరుహనేత్రుఁ డుండు ననుచు మిగుల సం
రంభంబునఁ బలికెద వీ, స్తంభంబునఁ జూపఁ గలవె చక్రిం గిక్రిన్. 279

క. స్తంభమునఁ జూపవేనిం, గుంభిని నీశిరముఁ దుంచి కూల్చెద రక్షా
రంభమున వచ్చి హరి వి, స్రంభంబున నడ్డపడినఁ జక్కం డగునే. 280

వ. అనిన భక్తవత్సలునిభటుం డిట్లనియె. 281

శా. అంభోజాసనుఁ డాదిగాఁగ దృణపర్యంతంబు విశ్వాత్ముఁడై
సంభావంబున నుండుపోఁడిమి విపులస్తంభంబునం దుండఁడే
స్తంభాంతర్గతుఁ డయ్యు నుండుటకు నే సందేహముల్ లేదు ని
ర్దంభత్వంబున నేఁడు గానఁబడుఁ బ్రత్యక్షస్వరూపంబునన్. 282

వ. అనిన విని కరాళించి గద్దనలేచి గద్దియ డిగ్గనుఱికి (యొఱఁబెట్టిన) ఖడ్గంబు(వెఱికి) కేలనమర్చి ఝళిపించుచు మహాభాగవతశిఖామణియైన ప్రహ్లాదునిధిక్కరించుచు.

మ. వినరా డింభక మూఢచిత్తగరిమన్ విష్ణుండు విశ్వాత్మకుం
డని భాషించెద వైన నిందుఁ గలఁడే యంచున్ మహోద్రేకియై
దనుజేంద్రుం డతిచేత వ్రేసెను మహోదగ్రప్రభాశుంభమున్
జనదృగ్భీషణదంభమున్ హరిజనుస్సంరంభమున్ స్తంభమున్. 284

శ్రీహరి నరసింహరూపంబున స్తంభంబునం దావిర్భవించుట.

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుండు పరిగృహ్యమాణవైరుండును వైరానుబంధజాజ్వల్యమాన రోషానలుండును రోషానలజాజ్వల్యమాన విజ్ఞానవినయుండును వినయగాంభీర్యధైర్యజేగీయమానహృదయుండును హృదయచాంచల్యమాన తామసుండును తామసగుణచంక్రమ్యమాణస్థైర్యుండును నై విస్రంభంబున హుంకరించి బాలుని ధిక్కరించి హరి నిందుఁ జూపు మని కనత్కనకమణిమయకంకణక్రేంకారశబ్దపూర్వకంబుగా దిగ్దంతిదంతభేదనపాటవప్రశస్తం బగుహస్తంబున సభామండపస్తంభంబు వ్రేసిన వ్రేటుతోడన దశదిశలను మిణుంగురులు సెదరం జిటిలి పెటిలి పడి బాభజ్యమానంబగునమ్మహాస్తంభంబువలనం బ్రళయవేళాసంభూతసప్తస్కంధబంధుర సమీరణసంఘటితఘోరరవోఘుష్యమాణ మహావలాహకవర్గనిర్గతనిబిడనిష్ఠుర

దుస్సహనిర్ఘాతసంఘనిర్ఘోషనికాశంబు లైనఘటచ్ఛటస్ఫటస్ఫుటధ్వని ప్రముఖభ
యంకరారావపుంజంబులు జాజ్వల్యమానంబు లయి యొసఁగి యాకాశకుహరాం
తరాళంబు నిరవకాశంబు జేసి నిండిన నగ్గలు సాలక దోధూయమానవ్యాక
యంబు లయి పరివర్తంబు లైనపితామహమహేంద్రవరుణవాయు శిఖిముఖర
చరాచరజంతుజాలంబులతోడ బ్రహ్మాండకటాహంబు వగిలి పరిస్ఫోటనంబు
గాఁ బ్రఫుల్లపద్మయుగళసంకాశ భాస్వర చక్ర చాప హల కులిశ జలచర రే
ఖాంకితచారుచరణతలుండును చరణచంక్రమణఘనవినమితవిశ్వవిశ్వంభరాభార
ధౌరేయ దిక్కుంభి కుంభీనస కుంభినీధర కూర్మకులశేఖరుండును జలరాశిజాత
శుండాలశుండాదండమండిత (ప్రకాండప్రచండ) మహోరుస్తంభయుగళుండును
ఘణఘణాయమానమణి(కింకిణీగణముఖరిత) మేఖలావలయవలయిత పీతాంబర
శోభితకటిప్రదేశుండును నిర్జరనిమ్నగావర్తవర్తులకమలాకరగంభీరనాభివివరుం
డును (ముష్టిపరిమేయవినుత)తనుతరస్నిగ్ధమధ్యుండును కులాచలసానుభాగసదృ
శకర్కశవిశాలవక్షుండును దుర్జనదనుజభటధైర్యలతికాలవిత్రాయమాణరక్షో
రాజవక్షోభాగవిశంకటక్షేత్రవిలేఖనచంగ లాంగలాయమాన ప్రతాపజ్వలన
జ్వాలాయమాన శరణాగతనయనచకోర చంద్రరేఖాయమాణ వజ్రాయుధప్రతి
మానభాసమాననిశాత (ఖరతరముఖ) నఖరుండును శంఖచక్రగదాఖడ్గకుంత
తోమరప్రముఖ నానాయుధ మహిత మహోత్తుంగ మహీధరశృంగసన్నిభ వీర
సాగరవేలాయమాన మాలికావిరాజమాననిరర్గళానేకశతభుజార్గళుండును మం
జుమంజీరమణిపుంజరంజిత మంజులహార కేయూరకంకణకిరీటమకరకుండలాదిభూ
షణభూషితుండును త్రివళీయుతశిఖరిశిఖరాభ పరిణద్ధబంధురకంధరుండును ప్రకం
పనకంపితపారిజాతపాదపపల్లవ ప్రతీకాశకోపావేశసంచలితాధరుండును శరత్కాల
మేఘజాలమధ్యధగద్ధగాయమానతటిల్లతాసమాన దేదీప్యమాన దంష్ట్రాంకురుం
డును కల్పాంతకాలసకల భువనగ్రసనవిలసనవిజృంభమాణ సప్తజిహ్వజిహ్వాతు
లితతరళతరాయమాణవిభ్రాజమానజిహ్వుండును మేరుమందరమహాగుహాంత
రాళవిస్తారవిపులవక్త్రనాసికారంధ్రుండును నాసికారంధ్రనిస్సరన్నిబిడనిశ్వాస
నికరసంఘట్టనసంక్షోభితసంశుష్యమాణసప్తసాగరుండును పూర్వపర్వతవిద్యోత
మానఖద్యోతమండల సదృక్షసముంచితలోచనుండును లోచనాంచలసముత్కీ
ర్యమాణ విలోలకీలాభీలవిస్ఫులింగవితానరోరుధ్యమాన తారకాగ్రహమండలుం
డును శక్రచాపసురుచిరోదగ్రమహాభ్రూలతాబంధబంధుర భయంకరవదనుండు
ను ఘనతరగండశైలతుల్య కమనీయగండభాగుండును సంధ్యారాగరక్తధారా
ధరమాలికాప్రతిమమహాభ్రంకషతంతన్యమానపటుతరసటాజాలుండును సటా
జాలసంచాలనసంజాతవాతడోలాయమానవైమానికవిమానుండును నిష్కంపిత
శంఖవర్ణమహోర్ధ్వకర్ణుండును మంథనమంథాయమానమందరవసుంధరాధరపరి

భ్రమణ వేగసముత్పద్యమాన నియమస్పందజలమండితసుధారాశికల్లోలశీకరాకార భాసుర కేసరుండును ఖర్వాఖర్వశిఖరిశిఖరాభ యమాఖగారవనమాన హాసుండును నిజ గర్జానినదనిర్దళిత కకుభ సుప్రతీక వామన నైరావణ సార్వభౌమ ప్రముఖదిగిభ రాజకర్ణ కోటరుండును ధవళధరాధర దురవలోకనీయ దేహుండును దేహ ప్రభాపటల నిర్మథ్యమానపరిపంథి యాతుధానవికురుంబగర్వాంధకారుండును బ్రహ్లాద హిరణ్యకశిపురంజనభంజననిమిత్తాంతరంగ బహిరంగ జేగీయమానకరుణా వీరరససంయుతుండును మహాప్రభావుండును నయిన శ్రీనృసింహదేవుండావిర్భవించినం గనుంగొని. 285

క. నరమూర్తి[1]గాదు కేవల, హరిమూర్తియుఁ[2]గాదు మానవాకారముఁ గే
సరియాకారము నున్నది, హరిమాయారచిత మగు యథార్థము సూడన్.

ఉ. తెంపున బాలుఁ[3]డాడినను ధీరత సర్వగతత్వముం బ్రతి
ష్ఠింపఁ దలంచి యిందు నరసింహశరీరముఁ దాల్చి చక్రి శి
క్షింపఁగ వచ్చినాఁడు హరిచే మృతి యంచుఁ దలంతు నైన నా
సొంపును బెంపునందఱును జూడఁ జరింతు హరింతు శత్రువున్. 287

—⁂ నృసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుతోఁ బోరి వధించుట. ⁂—

వ. అని మెత్తంబడినచిత్తంబున గద యెత్తికొని తత్తఱంబున నార్చుచు నకుంఠిత కంఠీరవంబు డగ్గఱుగంధసింధురంబు చందంబున నక్తంచరకుంజరుండు నరసింహ దేవుని కెదురు నడచి తదీయ దివ్యతేజోజాలసన్నికర్షంబునం జేసి దవానలంబు డగ్గఱినఖద్యోతంబునుంబోలెఁ (గర్తవ్యాకర్తవ్యంబులు దెలియక) నిగ్గతప్రభుండయి యుండె నప్పుడు. 288

మ. ప్రకటంబై ప్రళయావసానమున మున్ బ్రహ్మాండభాండావరో
ధక మై యున్నతమిస్రముం జగము నుత్పాదించుచోఁ ద్రావి సా
త్త్విక తేజోనిధి యైనవిష్ణునెడ నుద్దీపించునే నష్ట మై
వికలం బై చెడుఁ గాక తామసుల ప్రావీణ్యంబు రాజోత్తమా. 289

వ. అంత నద్దానవేంద్రుండు మహోద్దండం బగుగదాదండంబు గిరగిరం ద్రిప్పి నర మృగేంద్రుని వ్రేసిన నతండు దర్పంబున సర్పంబు నొడిసిపట్టుసర్పపరిపంథినేర్పున దిటపట్టి పట్టికొనిన మిట్టిపడి దట్టించి బిట్టుకట్టలుక నయ్యసురవరుండు దృఢబలంబున నిట్టట్టు జని పట్టు దప్పించుకొని విడివడి దలవు లెప్పక కుప్పించి యుప్పరం బెగసి విహంగకులరాజచరణసంగ్రహీతభుజంగంబు తెఱంగునం దలంగి నిజకరభుజాటోపంబున నరకంఠీరవుండు గుఱింపం డయ్యె నని తలంచి కలంగక చెలంగుచుఁ దన్ను నిబిడనీరదనికరంబులమాటున నిలింపులు గుంపులు గొని డాఁగి మూఁగి క్రమ్మఱ నాత్మీయజీవనశంకాకళంకితు లై మంత

1. గాఁడు. 2. గాఁడు. 3. 'డాడినసుధీరత' అ. ప్ర.

నంబులం జిత్రగమనంబులు సేయుచు నిరీక్షింప నక్షీణపరాక్రమదక్షతావిశేషం బుపలక్షించి ఖడ్గచర్మంబులు ధరియించి భూనభోభాగంబుల విచిత్రలంఘన లాఘవంబులం బరిభ్రమణ భేదంబులం గరాళవదనుండయి యంతరాళంబునం దిరుగుసాళువపు డేగచందంబున సంచరించిన సహింపక. 290

సీ. పంచాననోద్ధూతపావకజ్వాలలు, భూనభోంతర మెల్లఁ బూరితముగ
దంష్ట్రాంకురాభీలధగధగాయితదీప్తి, నసురేంద్రునేత్రము లంధములుగఁ
గంటకసన్నిభోత్కటకేసరాహతి, నభ్రసంఘము భిన్నమై చలింపఁ
బ్రళయాభ్రచంచలాప్రతిమభాస్వరములై, ఖరనఖరోచులు గ్రమ్ముదేర
తే. సటలు జళిపించి గర్జించి సంభ్రమించి దృష్టిసారించి బొమలు బంధించి కెరలి
జిహ్వ యాడించి లంఘించి చేత నొడిసి, పట్టె నరసింహుఁ డాదితిపట్టి నధిప.

క. సరకుఁ గొనక లీలాగతి, నురగేంద్రుఁడు మూషికంబు నొడిసి పట్టిన్
నరకేసరి దను నొడిసిన, సురవిమతుఁడు ప్రాణభీతిఁ సుడివడియె నృపా. 292

క. సురరాజవైరి లోఁబడెఁ, బరిభావితసాధుభక్తపటలాంహునకున్
నరసింహునకు నుదంచ, త్ఖరతరజిహ్వున కుదగ్రఘనరంహునకున్. 293

వ. అంత. 294

మ. విహగేంద్రుం డహి వ్రచ్చుకైవడి మహోద్వృత్తిన్ నృసింహుండు సా
గ్రహుఁడై యూరువులందుఁ జేర్చి నఖసంఘాతంబులన్ వ్రచ్చె దు
స్సహు దంభోళికఠోరదేహు నచలోత్సాహున్ మహాబాహు నిం
ద్రహుతాశాంతకభీకరున్ ఘనకరున్ దైత్యాన్వయశ్రీకరున్. 295

శా. చించున్ హృత్కమలంబు శోణితము వర్షించున్ ధరామండలిం
ద్రెంచుం గర్కశనాడికావళులు భేదించున్ మహావక్షముం
ద్రుంచున్ మాంసము సూక్ష్మఖండములుగా దుష్టాసురున్ వ్రచ్చి ద
ర్పించుం ద్రేవులు కంఠమాలికలుగా గల్పించున్ నఖోద్భాసియై. 296

సీ. వక్షఃకవాటంబు వ్రక్కలు సేయుచో, మదకుఠారంబులకరణి నొప్పు
గంభీరహృదయపంకజము భేదించుచోఁ, గుద్దాలములభంగిఁ గొమరు మిగులు
ధమనీవితానంబు దవిలి ఖండించుచోఁ, బటులవిత్రంబులపగిది మెఱయు
జఠరకీలాలాంత్రజాలంబుఁ ద్రెంచుచోఁ, గ్రకచసంఘంబులగరిమఁ జూపు
తే. నంకగతుఁడైన దైత్యుని నాగ్రహమున, శత్రుచయముల నొంపక సంహరించి
యమరు నరసింహునఖరంబు లేపి విచిత్ర, సముదితముఖంబులై యుండె జనవరేణ్య.

క. స్ఫురితవిబుధజనముఖములు, పరివిదళితదానవేంద్రపతితనుముఖముల్
గురురుచిజితశిఖిశిఖములు, నరహరిఖరనఖము లమరు నతజనసఖముల్. 298

వ. ఇట్లు కేవలపురుషరూపంబును మృగరూపంబునుం గానినరసింహరూపంబున రేయునుం బవలునుం గానిసంధ్యాసమయంబున నంతరంగంబును బహిరంగం

బునుం గాని సభాద్వారంబున గగనంబును భూమియునుం గాని యూరుమధ్యంబునఁ బ్రాణసహితంబులుఁ బ్రాణరహితంబులును గాని నఖంబులం ద్రైలోక్యజనద్రావణప్రబలుం డయిన దైత్యమల్లుని వధియించి మహాసటానకీలాభీలవర్ష్మనుండును గరాళవదనుండును లేలిహానభీషణజిహ్వాంచలుండును శోణితపంకాంకిత కేసరుండును నై పేగులు కంఠమాలికలుగ ధరించి కుంభికుంభవిదళనంబు సేసి చనుదెంచు పంచాననంబునుం బోలె దనుజకుంజరహృదయకమలవిదళనంబు సేసి తదీయరక్తసిక్తంబు లైన నఖాంకురంబులు సంధ్యారాగరక్తచంద్రరేఖల చెలువు వహింప సహింపక లేచి తనకట్టెదుర నాయుధంబు లెత్తుకొని తత్తఱంబున రణంబునకు నురవణించు రక్కసులం బెక్కుసహస్రంబులం జక్రాదికనిర్వక్రసాధనంబుల నొక్కనిం జిక్కకుండం జక్కడిచె నివ్విధంబున. 299

శా. రక్షోవీరుల నెల్లఁ ద్రుంచి రణసంరంభంబు సాలించి దృ
ప్తిక్షేపంబు భయంకరంబుగ సభాసింహాసనారూఢుఁడై
యక్షీణాగ్రహుఁడై నృసింహుఁడు కరాళాస్యంబుతో నొప్పెఁ దఱి
వీక్షింపం బలికింప నోడి యితరుల్ విభ్రాంతులై డాఁగఁగన్ 300

క. సురచారణవిద్యాధర, గరుడోరగయక్షసిద్ధగణములలో నొ
క్కరుఁ డైన డాయ వెఱచును, నరహరి నయ్యవసరమున నరలోకేశా. 301

క. తర్షరిబుల నరసింహుని, హర్షంబులఁ జూచి నిర్జరాంగనలు మహో
త్కర్షంబులఁ గుసుమంబుల, వర్షంబులు గురిసి రుత్సవంబుల నధిపా. 302

వ. మఱియు నయ్యవసరంబున మింట ననేకదేవతావిమానంబులును గంధర్వగానంబులును నప్సరోగణనర్తనసంవిధానంబులును దివ్యకాహళభేరీపటహమురజాదిధ్వానంబులును బ్రకాశమానంబు లయ్యె సునందకుముదాదు లయినహరిపార్శ్వచరులును విరించి మహేశ్వర మహేంద్రపురస్సరు లగు త్రిదశ కిన్నర కింపురుష పన్నగ సిద్ధ గరుడ గంధర్వ చారణ విద్యాధరాదులును బ్రజాపతులును నరకంఠీరవదర్శనోత్కంఠు లయి చనుదెంచి. 303

బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీనృసింహదేవుని వేఱువేఱ స్తుతించుట.

క. కరకమలయుగళకలిత, శిరు లై యగ్గలిక భక్తిఁ జేసిరి బహుసం
సరణాబ్ధితరికి నఖరికి, నరభోజనహస్తిహరికి నరకేసరికిన్. 304

వ. ఆసమయంబున దేవత లందఱు వేఱు వేఱ వినుతించి రంబుఁగమలాసనుం డి
ట్లనియె. 305

మ. ఘనలీలారుణవాహినిన్ భువనముల్ గల్పించి రక్షించి భే
దనముం జేయు నిరంతరశక్తిక ననంతర్జ్యోతికిం జిత్రవీ
ర్యునికిన్ నిత్యపవిత్రకర్మునికి నే నుత్కంఠతో నవ్యయా

తమ్మునికిన్ వందన మాచరించెదఁ గృపాసాముఖ్యప్రసాదార్థి నై. 306

వ. రుద్రుం డిట్లనియె. 307

చ. అమరవరేణ్య! కోఁపదట సంహరయుగాంతమునాఁడు గాని కో
పమునకు వేళ గాదు సుర । బాధకుఁ డైనతమస్వినీచరున్
సమరమునన్ వధించితివి । చాలుఁ దదాత్మజుఁ డైనవీఁడు స
ద్విమలుఁడు నీకు భక్తుఁడు ప । విత్రుఁడు గావుము భక్తవత్సలా. 308

వ. ఇంద్రుం డిట్లనియె. 309

సీ. ప్రాణిసంఘములహృ । త్పద్మమధ్యంబుల, నివసించి భాసిల్లు । నీవ యెఱుఁగు
దింతకాలము దాన । వేశ్వరుచే బాధ, పడి చిక్కి యున్న మా । యాపన్నజనుల
రక్షించితివి మము । రాక్షసుఁ జంపితి, క్రతుహవ్యములు మాకుఁ । గలిగె మరల
మంటిమి నీసేవ । మరగినవారలు, కైవల్యవిభవంబు । కాంక్ష సేయ

ఆ. రితరసుఖము లెల్ల । నిచ్ఛయింపఁగ నేల, యస్థిరంబు లివి య । నంతభక్తిఁ
గొలువ నిమ్ము నిన్ను । ఘోరదైత్యానీక, చిత్తభయదరంహ । శ్రీనృసింహ.

వ. ఋషు లిట్లనిరి. 311

మ. భవదీయాదరలీల లోకముల ను । త్పాదించి రక్షింప నేఁ
డవి దైత్యేశునిచేత భేదితము లై । హ్రస్వంబు లై యుండ నీ
యపీసీతున్ నరసింహరూపమున సం । హారంబు నొందించి వే
దవిధిం గ్రమ్మఱ నుద్ధరించితి గదా । ధర్మానుసంధాయి వై. 312

వ. పితృదేవత లిట్లనిరి. 313

శా. చండక్రోధముతోడ దైత్యుఁడు వడిన్ । శ్రాద్ధంబులన్ మత్సుతుల్
పిండంబుల్ సతిలోదకంబులు గ న । ర్పింపంగ మా కీక యు
ద్దండత్వంబునఁ దాన కైకొను మహో । గ్రవగుండు వీఁ డిక్కడన్
ఖండింపంబడె నీనఖంబుల నతుల్ । గావింతు మాత్మేశ్వరా. 314

వ. సిద్ధు లిట్లనిరి, 315

క. క్రుద్ధుం డై యణిమాదిక, సిద్ధులు గైకొనిన దైత్యుఁ । జీరితివి మహా
యోద్ధవు నీకృప మాకును, సిద్ధులు మరలంగఁ గలిగె । శ్రీనరసింహా. 316

వ. విద్యాధరు లిట్లనిరి. 317

క. దానవునిఁ జంపి యంతర్, ధానాదికవిద్య లెల్ల । దయతో మరలం
గా నిచ్చితివి విచిత్రము, నీనిరుపమవైభవంబు । నిజము నృసింహా. 318

వ. భుజంగు లిట్లనిరి. 319

క. రత్నములను మత్కాంతా, రత్నంబుల [illegible]
యత్నమున వ్రచ్చివైచితి, వత్నులు [illegible] 320

వ. మనువు లిట్లనిరి. 321

క. దుర్ణయుని దైత్యుఁ బొరిగొని, వర్ణాశ్రమధర్మ[1]సేతు ⸗ వర్గము మరలం
బూర్ణము సేసితి వే మని, వర్ణింతుము కొలిచి బ్రతుకు ⸗ వారము దేవా. 322

వ. ప్రజాపతు లిట్లనిరి. 323

మ. ప్రజలం జేయుటకై సృజించితి మమున్ ⸗ బాలించి దైత్యాజ్ఞచేఁ
బ్రజలం జేయక యింతకాలము మహా ⸗ భారంబుతో నుంటి మీ
కుజనున్ వక్షముఁ జీరి చంపితివి సం ⸗ కోచంబు లే కెల్లవోఁ
బ్రజలం జేయుచు నుండువారము జగ ⸗ ద్భద్రాయమాణోదయా. 324

వ. గంధర్వు లిట్లనిరి. 325

క. ఆడుదుము రేయుఁ బగలుం, బాడుదుము నిశాటునాజ్ఞ ⸗ బాటించి దయం
జూడఁడు నీచే జచ్చెం, గాడె మహాపాతకునకుఁ ⸗ గుశలము గలదే. 326

వ. చారణు లిట్లనిరి. 327

క. భువనజనహృదయభల్లుఁడు, దివిజేంద్రవిరోధి నేఁడు ⸗ దెగె నీచేతన్
భవరోగనివర్తక మగు, భవదంఘ్రియుగంబుఁ జేరి ⸗ బ్రదికెద మీశా. 328

వ. యక్షు లిట్లనిరి. 329

ఉ. భ్రంశము లేనినీభటుల ⸗ భంగవిముక్తుల మమ్ము నెక్కి ని
స్సంశయవృత్తి దిక్కులఁ బ్ర ⸗ చారము సేయుచు నుండు వీఁడు ని
స్త్రింశముతోడ వీనిఁ గడ ⸗ తేర్చితి వాపద మానె నోచతు
ర్వింశతితత్త్వశాసక త్రి ⸗ విష్టపముఖ్య జగన్నివాసకా. 330

వ. కింపురుషు లిట్లనిరి. 331

క. పురుషోత్తమ నేరము కిం,పురుషుల మల్పులము నిన్ను ⸗ భూషింపఁగ దు
ష్పురుషుఁ సకలసుజనహృత్పరుషుఁ జంపితివి జగము ⸗ బ్రదికె నధీశా. 332

వ. వైతాళికు లిట్లనిరి. 333

క. త్రిభువనశత్రుఁడు వడియెను, సభలందును మఖములందు ⸗ జగదీశ్వర నీ
శుభగీతములు పఠించుచు, నభయుల మై సంచరింతు ⸗ మార్తశరణ్యా. 334

వ. కిన్నరు లిట్లనిరి. 335

క. ధర్మము దలఁపక యఘునికర, కర్మములు సేయించు మమ్ముఁ ⸗ గలుషాత్మకు దు
ష్కర్మునిఁ జంపితి వుద్ధత, శర్మములై నీదు భక్తి ⸗ గలిగెను హరీ. 336

వ. విష్ణుసేవకు లిట్లనిరి. 337

ఉ. సంచితవిప్రశాపమునఁ ⸗ జాతనిశాచరుఁ డైనవీని శి
క్షించుట కీడు గాదు కృప ⸗ సేసితి యీశ్వర భక్తితోడ సే
వించుటకంటె వైరమున ⸗ వేగమ చేరఁగ వచ్చు నిన్ను ని

1, మెల్ల బలుసుగ మరలం.

యంచితనారసింహతను ♦ వద్భుత మూపడఁ జూపి రంజిలున్. 338

వ. ఇట్లు బ్రహ్మరుద్రేంద్రసిద్ధసాధ్యప్రముఖసురులైనదేవముఖ్యులందఱు నెడ గలిగి యనేకప్రకారంబుల వినతించి రోషసంరంభవిజృంభమాణుండయిన నరసింహదేవునిడగ్గఱఁ జేర వెఱచి లక్ష్మీదేవిం బిలిచి యిట్లనిరి. 339

క. హరికిం బట్టపుదేవివి, హరిసేవానిపుణమతివి ♦ హరిగతివి సదా
హరిరతివి నీవు సని నర, హరిరోషము డింపవమ్మ ♦ హరివరమధ్యా. 340

వ. అనిన నియ్యకొని మహోత్కంఠతోడ నాకలకంఠకంఠి నరకంఠీరవుసముప కంఠంబునకుం జని. 341

సీ. ప్రళయార్కబింబంబు♦పగిది నున్నదిగాని, సమ్మోదపూర్ణేందు♦నిభము గాదు
శిఖిశిఖాసంఘంబు♦చెలువు సూపెడుఁ గాని, చూడ్కిప్రసాద♦భాసురము గాదు
వీరరౌద్రాద్భుతా♦వేశ మొప్పెడుఁ గాని, భూరికృపారస♦స్ఫూర్తి గాదు
భయదదంష్ట్రాంకుర♦ప్రభలు గప్పెడుఁ గాని, దరహసితాంబుజా♦తంబు గాదు

తే. కఠిననఖరనృసింహవి♦గ్రహము గాని, కామినీజనసులభవి♦గ్రహము గాదు
విన్నదియుఁగాదు తొల్లి నే♦విష్ణువలనఁ, గన్నదియుఁగాదు భీషణా♦కారమనుచు.

క. పలికెద నని గమకము గొనుఁ, బలికినఁ గడు నలుగు విభుఁడు♦ప్రతివచనములం
బలుకఁడని నిలుచు శశిముఖి, బలువిడి హృదయమునఁ జనవు♦భయమును గదురన్.

వ. ఇట్లు నరహరిరూపంబు వారిజనివాసిని వీక్షించి శంకించి శాంతుండైన వెనుక డగ్గఱెద నని చింతించుచున్న వారిజసంభవుం డద్దేవునికోపంబు నివారింప నితరుల కలవి గా దని ప్రహ్లాదుం జీరి యిట్లనియె. 344

క. తండ్ర మగరోషమున మీ, తండ్రిని[illegible]త్తమునఁ జక్రి ♦ దారుణమూర్తిన్
వేంద్రము విడువఁడు మెల్లన, తండ్రీ శీతలునిఁ జేసి ♦ దయసేయఁగదే. 345

వ. అనిన నౌఁగాక యని మహాభాగవతశేఖరుం డయినబాలకుండు గరకమలంబులు ముకుళించి మందగమనంబున నమందవినయవివేకంబుల నరసింహదేవునిసన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసిన భక్తపరాధీనుం డగునయ్యీశ్వరుం డాలోకించి కరుణాయత్తచిత్తుం డై. 346

ఉ. ప్రాభవ మొప్ప నుత్కటకృ♦పామతి యై కదియంగఁ జీరి సం
శోభితదృష్టిసంఘములఁ ♦ జూచుచు బాలునిమౌళియందు లో
కాభినుతుండు వెట్టె నసు♦రాంతకుఁ డుద్భటకాలసర్పభీ
తాభయదానశస్తము న♦నర్గళమంగళహేతుహస్తమున్. 347

వ. ఇట్లు హరికరస్పర్శనంబున భయవిరహితుండును బ్రహ్మజ్ఞానసహితుండును బులకితదేహుండును సముత్పన్నసంతోషబాష్పసలిలధారాసమూహుండును బ్రేమాతిశయగద్గదభాషణుండును వినయవివేకభూషణుండును నేకాగ్రచిత్తుండును

భక్తిపరాయత్తుండు ననుచు హరిచరణకమలంబులు దన హృదయంబున
నిలిపికొని కరకమలంబులు మొగిడ్చి యిట్లని వినుతించె. 348

— ప్రహ్లాదుఁడు నృసింహమూర్తిని స్తుతించుట. —

మ. అమరుల్ సిద్ధులు సంయమీశ్వరులు బ్రహ్మాదుల్ సదానందచి
త్తములన్ నిన్ను బహుప్రకారముల నిత్యంబున్ విచారించి పా
రము ముట్టన్ నుతి సేయ నోపరట నే రక్షస్తనూజుండ గ
ర్వమదోద్రిక్తుఁడ బాలుఁడన్ జడమతిన్ వర్ణింపఁ బక్తుఁడనే. 349

మ. తపమున్ వంశముఁ దేజమున్ శ్రుతము సౌందర్యంబు నుద్యోగమున్
నిపుణత్వంబుఁ బ్రతాపపౌరుషములున్ నిష్ఠాబలప్రజ్ఞలున్
జపయోగంబులుఁ జాల వీశ్వర భవత్సంతుష్టికై దంతియూ
థపుఁజందంబున భక్తి సేయ వలయుం దాత్పర్యసంయుక్తుఁడై. 350

మ. అమలజ్ఞానత దానధర్మరతి సత్యక్షాంతినిర్మత్సర
త్వములన్ యజ్ఞతపోనసూయలఁ గడున్ దర్పించు ధాత్రీసురో
త్తముకంటెన్ శ్వపచుండు మేలు మనోర్థప్రాణవాక్కర్మముల్
సమున్ నిన్నె నయించె నేని నిజవంశశ్రీకరుం డౌఁ దడిన్. 351

సీ. అజ్ఞుండు సేసినయర్చనాద్యములను జేపట్టఁ డీశ్వరుఁడు కృపాళుఁ డగుటఁ
జేపట్టు నోచోట సిద్ధమీశ్వరునకు, నర్థంబు లేకున్న నతఁడు పూర్ణుఁ
డైన నర్థము లీశ్వరార్పణంబులు గాఁగఁ, జేయుట ధర్మంబు సేసె నేని
నద్దంబుఁ జూచిన నళికలలామంబు, ప్రతిబింబితం బగు నగిది మరల

తే. నర్థములు జూఁచుఁ గావున నధికబుద్ధి, భక్తి సేయంగవలయును భక్తి గాని
మెచ్చఁడర్థంబులొసఁగెడు మేరలందుఁ, బరమకరుణుండు హరిభక్తబాంధవుండు.

క. కావున నల్పుండ సంస్తుతిఁ, గావించెద వెఱపు లేక కలనేరుపునన్
నీవర్ణనమున ముక్తికిఁ, బోవు నవిద్యను జయించి పురుషుఁ డనంతా. 353

సీ. సత్త్వాకరుఁడ వైన సర్వేశ నీయాజ్ఞ, శిరముల నిడుకొని సేయువారు
బ్రహ్మాదు లమరులు భయమందుచున్నారు, నీభీషణాకృతి నేఁడు సూచి
రోషంబు మాను నీ రుచిరవిగ్రహములు, కల్యాణకరములు గాని భీతి
కరములు గావు లోకమునకు వృశ్చిక, పన్నగంబులభంగి భయముఁ జేయు

తే. నసుర మర్దించితివి నాథ హర్షమయ్యె, నవతరించినపని దీఱె నలుక యేల
కలుషహరివి సంతోషకారి వనుచు, నన్నుఁ దలఁతురు లోకులు నిర్మలాత్మ.

మ. ఖరదంష్ట్రాభ్రుకుటీసటానఖము నుగ్రధ్వానయున్ రక్తకే
సరయున్ దీర్ఘవరాంత్రమాలికయు భాస్వన్నేత్రయు న్నైననీ
నృహరిసింహాకృతిఁ జూచి నే వెఱవఁ బ్రూర్ణక్రూరదుర్వార దు
ర్భరసంసారదవాగ్నికిన్ వెఱతు నీపాదాశ్రయం జేయవే. 355

వ. దేవా! సకలయోనులందును సుఖవియోగదుఃఖసంయోగసంజనితంబైన శోకానలంబున దందహ్యమానుండనై దుఃఖనివారకంబుగాని దేహాద్యభిమానంబున మోహితుండనై పరిభ్రమించుచున్న యేను నాకుం బ్రియుండవు సఖుండవుం బరదేవతవు నైన నీ పరబ్రహ్మస్వరూపంబు లయిన లీలావతారకథావిశేషంబులం బఠియించుచు రాగాదినిర్ముక్తుండనై దుఃఖపుంజంబులం దరియించి భవదీయచరణకమలస్మరణసేవానిపుణులైన భక్తులం జేరి యుండెద బాలునిం దలిదండ్రులును రోగిని వైద్యవర్తంబును యానపథంబును సముద్రంబున మునింగెడివాని నావయును దక్క్రరులు రక్షింప నేరని తెఱంగున సంసారతాపసంతప్యమానుండనై నీచేత నుపేక్షితుం డయినవాని నుద్ధరింప నీవుదక్క నన్యుండు సమర్థుండు గాండు జగంబుల నెవ్వం డేవికృత్యంబు నెవ్వనిచేతం బ్రేరితుండై యేయింద్రియంబులం జేసి యేమిటికొఱకు నెవ్వనికి సంబంధియై యే స్థలంబున నే సమయంబునం దేనిరూపంబున నేగుణంబున నపరం బయిన జనకాది భావంబున నుత్పాదించి పరం బయిన బ్రహ్మాదిభావంబున రూపాంతరంబు నొందించు నట్టి వివిధప్రకారంబు లన్నియు నిత్యముక్తుండవు రక్షకుండవు నైన నీవ నీయంశం బైన పురుషునికి నీ యనుగ్రహంబునం గాలంబుచేతం బ్రేరితయై కర్మమయంబును బలయుతంబును బ్రధానలింగంబు నైనమనంబును నీమాయ సృజియించు నవిద్యార్పితాకారంబును వేదోక్తకర్మప్రధానంబును సంసారచక్రాత్మకం బైనయీ మనమును నిన్ను సేవింపక నియమించి తరియింప నొక్కండును సమర్థుండు లేడు [1]విజ్ఞాననిర్జితబుద్ధిగుణుండవు నీవు నీవలన వశీకృతకార్యసాధనశక్తి యైన కాలంబు మాయతోడం గూడ షోడశవికారయుక్తం బయిన సంసారచక్రంబుం జేయుచుండు సంసారదావదహనతంతప్యమానుండ నగు నన్ను రక్షింపుము. 356

సీ. జనులు దిక్పాలుర సంపదాయుర్విభవములు గోరుదురు భోగ్యంబు లనుచు
నవి యంత రోషహాసవిజృంభితంబైన, మా తండ్రి బొమముడిమహిమఁ జేసి
విహతంబు లగు నట్టి వీరుండు నీచేత, నిమిషమాత్రంబున నేఁడు మడిసెఁ
గావున ధనికులు గావు బ్రహ్మాదుల, శ్రీవిభవంబులు జీవితములుఁ

తే. గోరూపకుఁ డగు నురుక్రమునిచేత, విలసితము లగు నిలువవు వేయునేల,
యితర మేనొల్ల నీమీఁది కెయిమోడ్పుఁ గాని, గలిగియున్న దిగ్గలుతఁ గోరంకరుండ నగుచు.

మత్తకోకిలము. ఎండమావులవారిభావనఁ దెల్ల నాత్మను లంచు ము
ర్ధ్యంబు రోగనిధానదేహముతో నిరూఢిగఁ గాక యు
ద్దండమన్మథవహ్ని నెప్పుడుఁ దప్తుఁడై యొకనాఁడుఁ జే
రందు పాదము దుష్టసౌఖ్యపరంపరాశ్రవణంబునన్. 358

---

1. ఈవాక్యము మూలవిరుద్ధము. 'విజ్ఞా...గుణుండవు నీ...కాలంబ వగునీవు మాయతోఁ గూడి...చక్రంబునం బరిభ్రమించుచున్న నన్ను రక్షింపుము' అని మూలము.

ఉ. శ్రీమహిళామహేశసరసీరుహగర్భులకైన నీ మహో
ద్దామకరంబుచే నభయదానము సేయవు నేను బాలకం
దామసవంశసంభవుఁడ దైత్యుఁడ నుగ్రరజోగుణుండ ని
స్సీమదయం గరాంబుజము శీర్షమునం జేర్పుట చోద్యమీశ్వరా. 359

వ. మహాత్మ సుజనులయిన బ్రహ్మాదులందఱును గర్జులై సమాయుతను సేవానురూపంబుగం బక్షపాతంబులు లేక కల్పవృక్షంబుచందంబున ఫలప్రదానంబు సేయుదువు కంటిర్పుమేతం బగు సంసారకూపంబునం గూలుచున్న యూథపనులం గూడి కూలెడి నేను భవదీయభృత్యుం డగు నారదమునియనుగ్రహంబునం జేసి నీకృపకుం బాత్రుండ నైతి నన్ను రక్షించి మజ్జనకుని వధియించుట నా యందులం బక్షపాతంబు గాదు దుష్టజనసంహారంబును శిష్టభృత్యమునిజన రక్షాప్రకారంబును నీకు నైజగుణంబులు విశ్వంబు నీవ గుణాత్మకం బయిన విశ్వంబు సృజియించి యందుం బ్రవేశించి హేతుభూతగుణయుక్తుండ వై రక్షక సంహారకాదినానారూపంబుల నుండుదువు సదసత్కారణకార్యాత్మకం బయిన విశ్వంబునకుం బరమకారణంబు నీవ నీమాయచేత వీఁడు దా నని యెడి బుద్ధివికల్పంబు దోఁచుఁ గాక నీకంటె నొం డెద్దియు లేదు బీజంబునందు వస్తుమాత్రభూతసౌక్ష్మ్యంబును వృక్షంబునందు నీలత్వాదివర్ణంబునుం గలుగు తెఱంగున విశ్వంబునకు నీయందు జన్మస్థితిప్రకాశనాశంబులుం గలుగు నీచేత నయిన విశ్వంబు నీయందు నిలుపుకొని తొల్లి ప్రళయకాలపారావారంబునం బన్నగేంద్రపర్యంకంబునం గ్రియారహితుండ వై నిజసుఖానుభవంబు సేయుచు నిద్రితుని భంగి యోగనిమీలితలోచనుండ వై మెలంగుచుం గొంతకాలంబునకు నిజకాలశక్తిచేతం బ్రేరితంబు లై ప్రకృతిధర్మంబు లయిన సత్త్వాదిగుణంబుల నంగీకరించి సమాధి చాలించి వికసిల్లుచున్న నీనాభియందు వటబీజంబువలన నుద్భవించు వటంబు తెఱంగున నొక్క కమలంబు సంభవించె నట్టి కమలంబువలన నాల్గుమోములబ్రహ్మ జన్మించి దిశలు వీక్షించి కమలంబునకు నొం డయినరూపంబు లేకుండుటం జింతించి జలాంతరాళంబుఁ బ్రవేశించి జలంబులందు నూఱు దివ్యవత్సరంబులు వెదకి తనజన్మంబునకు నుపాదానకారణం బైన నిన్ను దర్శింప సమర్థుండు గాక మగిడి కమలంబుకడకుం జని విస్మయంబు నొంది చిరకాలంబు నిర్భరతపంబు సేసి పృథివియందు గంధంబు గనుచందంబునం దనయందు నానాసహస్రవదనశిరోనయననాసాకర్ణవక్త్రభుజకరచరణుండును బహువిధాభరణుండును మాయాకలితుండును మహాలక్షణలక్షితుండును నిజప్రకాశమానీకృతతముండును బురుషోత్తముండును నయిన నిన్ను దర్శించె నయ్యవసరంబున.

క. ఘోటకవదనుఁడ వై మధు, కైటభులం ద్రుంచి నిగమగణముల నెల్లం
బాటించి యజున కిచ్చిన, కూటస్థుఁడ వీశ్వరుఁడవు కోవిదవంద్యా. 361

వ. ఇవ్విధంబునఁ గృతత్రేతాద్వాపరంబు లను నాలుగు యుగంబులందును దిర్యఙ్మా
నవమునిదేవ చరావతారంబుల నవతరించి లోకంబుల నుద్ధరించుచు ధరించుచు
హరించుచు యుగానురూపధర్మంబులం బ్రతిష్ఠించుచు నుండుదువు దేవా
యనఘ వృను. 362

సీ. కామహర్షాది సంఘటితమై చిత్తంబు, భవదీయచింతనఁ బదవి పారదు
మధురాదిరసముల మరగి చొక్కుచు జిహ్వ, నీవర్ణనమునకు నిగుడ నీదు
సుందరీముఖములఁ జూడఁ గోరెడిచూడ్కి, తావకాకృతులపైఁ దగులువడదు
వివిధదుర్భాషలు వినఁ గోరువీనులు, వినవు యుష్మత్కథావిరచనములు

తే. ఘ్రాణము రపడిఁ దిరుగు దుర్గంధములకుఁ
దనవు గొలుపదు వైష్ణవధర్మములకు
నడఁగి యుండవు కర్మేంద్రియములు పురుషుఁ
గలఁచు సవతులు గృహమేధిఁ గలఁచునట్లు. 363

వ. ఇవ్విధంబున నింద్రియంబులచేతఁ జిక్కువడి స్వకీయపరకీయశరీరంబులందు మి
త్రామిత్రభావంబులు సేయుచు జన్మమరణంబుల నొందుచు సంసారవైతరణీ
నిమగ్నం బయినలోకంబు నుద్ధరించుట లోకసంభవస్థితిలయకారణుండ వైన
నీకుఁ గర్తవ్యంబు భవదీయసేవకుల మయిన మాయందుఁ బ్రియభక్తు లయిన
వారల నుద్ధరింపుము. 364

మ. భగవద్దివ్యగుణానువర్తనసుధాప్రాప్త్యైకచిత్తుండ నై
జగతిన్ సంసరణోగ్రవైతరణిచేఁ భిన్నాత్ము లై తావకీ
యగుణస్తోత్రపరాఙ్ముఖత్వమున మాయామోహసౌఖ్యభావంబులన్
సుగతిం గానని మూఢులం గని మదిన్ శోకింతు సర్వేశ్వరా. 365

వ. దేవా మునీంద్రులు నిజవిముక్తికాము లయి విజనస్థలంబులం దపంబు లాచరిం
తురు కాముకత్వంబు నొల్లరు విశ్వంబున వీరికి నీకంటె నొండు శరణంబు లేదు
గావున నిన్ను సేవించెదరు కొందఱు కాముకులు గరద్వయకండూతిచేతం దని
యుపదంశంబునఁ దుచ్ఛం బయి పశుపక్షిక్రిమికీటసామాన్యం బయిన మైథు
నాదిగృహమేధిసుఖంబులం దనియక కడపట నతిదుఃఖవంతు లగుదురు నీ ప్ర
సాదంబు గలుగుటకు నిష్కాముం డయి యుండు మౌనవ్రతజపతపశ్శ్రు
తాధ్యయనంబులును నిజధర్మవ్యాఖ్యానవిజనస్థలనివాససమాధులును మోక్షహే
తువు లగు నయిన నివి పదియు నింద్రియజయంబు లేనివారికి భోగార్థంబు లయి
విశ్రమించువారికి జీవనోపాయంబు లయియుండు డాంబికులకును వార్తాకరంబు
లయినఫలంబులు గావు భక్తి లేక భవదీయజ్ఞానంబు లేదు రూపరహితుండ
వైన నీకు బీజాంకురంబుల కైవడిఁ గారణకార్యంబు లయిన సదసద్రూపంబులు

రెండును బ్రకాశమానంబు లగు నా రెంటియందును భక్తియోగంబున బుద్ధిమంతులు మథనంబున దారువులందు వహ్నిం గనియెడు తెఱంగున నిన్నుం బొడగందురు పంచభూతతన్మాత్రంబులును బ్రాణంబులు నింద్రియంబులును మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తంబులును నీవ సగుణంబును నిర్గుణంబును నీవ గుణాభిమానులయి జన్మమరణంబుల నొందువిబుధు లాద్యంతంబులు గానక నిరుపాధికుండ వైనని న్నెఱుంగరు తత్త్వజ్ఞు లయినవిద్వాంసులు వేదాధ్యయనాదివ్యాపారంబులు మాని వేదాంతప్రతిపాద్యుండ వగునిన్ను సమాధివిశేషంబుల నెఱింగి సేవింతు రది గావున. 366

సీ. నీగృహాంగణభూమి నిటలంబు మోవంగ, మోదించి నిత్యంబు మ్రొక్కఁడేని
నీమంగళస్తవనికరవర్ణంబులు, పలుమాఱు నాలుకఁ బలుకఁడేని
నీయధీనములుగా నిఖిలకృత్యంబులుఁ, బ్రియభావమున సమర్పింపఁడేని
నీపదాంబుజముల నిర్మలహృదయుఁ డై, చింతించి మక్కువఁ జిక్కఁడేని
తే. నిన్నుఁ జెవులార వినఁడేని నీకుసేవ, సేయ రాఁడేని బ్రహ్మంబుఁ జెందఁగలఁడె
యోగి యైనఁ దపోవ్రతయోగి యైన, వేది యైన మహాతత్త్వవేది యైన.

వ. కావున భవదీయదాస్యయోగంబు గృప సేయు మని ప్రణతుం డైన ప్రహ్లాదుని వర్ణనంబులకు మెచ్చి నిర్గుణుం డైనహరి రోషంబు విడిచి యి ట్లనియె. 368.

శా. సంతోషించితి నీచరిత్రమునకున్ సద్భద్ర మౌఁ గాక నీ
యంతర్వాంఛితలాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండ నై యిచ్చెదం
జింతం జెందకు భక్తకాముఁడ నే సిద్ధంబు దుర్లోక్యుఁడన్
జంతుశ్రేణికి నన్నుఁ జూచినఁ బునర్జన్మంబు లే దర్భకా. 369

ఆ. సకలభావములను సాధులు విద్వాంసు, లఖిలభద్రవిభుఁడ నైననన్నుఁ
గోర్కు లిమ్మటంచుఁ గోరుదు రిచ్చెదఁ, గోరు మెద్దియైనఁ గుఱ్ఱ నీవు.

వ. అని పరమేశ్వరుండు ప్రహ్లాదునియందుఁ గలసకామత్వంబుఁ దెలియుకొఱకు వంచించి యి ట్లానతిచ్చిన నతండు నిష్కాముం డైనయేకాంతి గావునఁ గామంబు భక్తియోగంబునకు నంతరాయం బని తలంచి యి ట్లనియె [1]నుత్పత్తిమొదలు కామాద్యనుభవాసక్తిగలనాకు వరంబు లిచ్చెద నని వంచింపనేల సంసారబీజంబులును హృదయబంధనంబులు నయినకామంబులకు వెఱచి ముముక్షుండ నై సేమంబుకొఱకు నేమంబున నిన్నుం జేరితిఁ గామంబులును నింద్రియంబులును మనశ్శరీరధైర్యంబులును మనీషాప్రాణధర్మంబులును లజ్జాస్మరణలక్ష్మీసత్యతేజోవిశేషంబులును నశించు లోకంబులందు భృత్యు లర్థకాములయి రాజుల సేవింతురు రాజులుం బ్రయోజనంబు లరసి భృత్యులకు నర్థంబు లొసంగుదు రవ్విధంబు గాదు నాకుం గామంబు లేదు నీకుం బ్రయోజ

1. 'ఆజన్మకామాసక్తుండ నైననాకు' వ్రా. ప్ర.

సంబు లేనయినను దేహాంతరమునఁ గవ్వాని వేని గామంబులు వృద్ధిఁ బొం
దనివరంబు గృప సేయుము కామంబులు విడిచిన పురుషుండు నీతోడ సమాన
విభవుండగు నరసింహ పరమాత్మ పురుషోత్తమ యని ప్రణవపూర్వకంబుగా
నమస్కరించిన హరి యిట్లనియె. 371

సీ. నీయట్టి సుజ్ఞాననిపుణు లేకాంతులు, గోర్కులు నాయెడఁ గోర నొల్ల
రట్లైనఁ బ్రహ్లాద యసురేంద్ర భక్తవై, సాగి మన్వంతరసమయ మెల్ల
నిఖిలభోగంబులు నీవు భోగింపుము, కల్యాణబుద్ధి నా కథలు వినుము
సకలభూతములందు సంపూర్ణుఁ డగునన్ను, యజ్ఞేశు నీశ్వరు నాత్మ నిలిపి

ఆ. కర్మచయము లెల్ల ఖండించి పూజన, మాచరింపు మీశ్వరార్పణముగ
భోగముల నశింపఁ బుణ్యంబు వ్రతములఁ, బాపసంచయములఁ బాయు నిన్ను

వ. మఱియు మీఁదటఁ గాలవేగంబునం గళేబరంబు విడిచి త్రైలోక్యవిరాజమా
నంబును దివిజరాజగేయమానంబును బరిపూరితదశదిశంబును నయినయశంబు
తోడ ముక్తబంధుండవై నన్నుఁ జేరెదవు వినుము. 373

ఆ. నరుఁడు ప్రియముతోడ నా యవతారంబు, నీయుదారగీతనికరములను
మానసించెనేని మఱి సంభవింపఁడు, కర్మబంధచయముఁ గడచిపోవు. 374

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె. 375

సీ. దంష్ట్రివై తొల్లి సోదరుని హిరణ్యాక్షు, నీవు సంపుటఁ జేసి నిగ్రహమున
మా తండ్రి రోషితకర్ముఁడై సర్వలో, కేశ్వరుఁ బరమని యెన్నఁగ లేక
పరిపంథియగుచు నీ భక్తుండ నగు నాకు, నపకారములు సేసె నతఁడు నేఁడు
నీశాంతదృష్టిచే నిర్మలత్వము నొందెఁ, గావునఁ బాపసంఘములవలనఁ

తే. బాసి శుద్ధాత్మకుఁడు గాఁగ భవ్యగాత్ర, వరము వేఁడెద నాకిమ్ము వనజనేత్ర
భక్తసంఘాతముఖపద్మపద్మమిత్ర, భక్తకల్మషవల్లికాపటులవిత్ర. 376

వ. అనిన భక్తునకు భక్తవత్సలుం డిట్లనియె. 377

మ. నిజభక్తుండవు నాకు నిన్నుఁ గనుటన్ నీ తండ్రి త్రిసప్తపూ
ర్వజులుం బావను లైరి శుభగతిఁ బ్రవర్తింతు రవిజ్ఞానచే
పజితానేకభవాంధకారు లగుమద్భక్తుల్ వినోదించు దే
శజనుల్ దుర్జను లైన శుద్ధులు సుమీ సత్యంబు దైత్యోత్తమా. 378

సీ. ఘనసూక్ష్మభూతసంఘాతంబులోపల, నెల్లవాంఛలు మాని యెవ్వరయిన
నీచందమున నన్ను నెమ్మది సేవించిన, సద్భక్తు లగుదురు మత్పరులకు
గుఱి సేయ నీవ యోగ్యుండ వైతి విటమీఁద, నీవ వోయిత మైనవిధముతోడఁ
జిత్తంబు నామీఁదఁ జేర్పు మీ తండ్రికిఁ, బ్రేతకార్యములు సంప్రీతిఁ జేయు

తే. మతఁడు రయమున నేఁడు నా యంగమర్శ, నమున నిర్మలదేహుఁడై సవ్యమహిమ

నపగతాఖిలకల్మషుండ వై తనర్చి, పుణ్యలోకంబులకు నేగుఁ బుణ్యచరిత.

వ. అని యిట్లు నరసింహదేవుం డానతిచ్చిన హిరణ్యకశిపునకుం బ్రహ్లాదుండు పరలోకక్రియలు సేసి భూసురోత్తములచేత నభిషిక్తుం డయ్యె నయ్యెడం బ్రసాదసంపూర్ణముఖుం డైన శ్రీనృసింహదేవునిం జూచి దేవతాప్రముఖసహితుం డైన బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె. 380

సీ. దేవదేవాఖిలదేవేశ భూతభావన వీఁడు నాచేత వరము వడసి
మత్సృష్టజనులచే మరణంబు నొందక, మత్తుఁడై సకలధర్మములఁ జెఱిచి
నేఁడు భాగ్యంబున నీచేత హతుఁ డయ్యెఁ, గల్యాణ మవరె లోకముల కెల్ల
బాలు నీతని మహాభాగవతశ్రేష్ఠు, బ్రదికించితివి మృత్యుభయముఁ బాపి

తే. వరము గృప సేసితివి మేలు వారిజాక్ష, నీనృసింహావతారంబు నిష్ఠతోడఁ
దగిలి చింతించువారలు దండధరుని, బాధ నొందరు మృత్యువుబారిఁ బడరు.

వ. అనిన నరసింహదేవుం డిట్లనియె. 382

క. మన్నించి దేవశత్రుల, కెన్నఁడు నిటువంటివరము లీకుము పాపో
త్పన్నులకు వరము లిచ్చుట, పన్నగములకమృత మిడుట పంకజగర్భా. 383

వ. అని యిట్లానతిచ్చి బ్రహ్మాదిదేవతాసమూహంబుచేఁ బూజితుండై భగవంతుం డైన శ్రీనృసింహదేవుం డదృశ్యుం డయ్యెఁ బ్రహ్లాదుండును శూలికిఁ బ్రణమిల్లి తమ్మిచూలికి వందనంబులు సేసి ప్రజాపతులకు మ్రొక్కి భగవత్కళ లైన దేవతలకు నమస్కరించినం జూచి బ్రహ్మదేవుండు శుకాదిమునీంద్రసహితుండై దైత్యదానవరాజ్యంబునకుం బ్రహ్లాదుం [1]బట్టంబు గట్టి యతనిచేతఁ బూజితుండై దీవించె నంత నీశానదిగఖిలదేవతలు వివిధంబు లగు నాశీర్వాదంబులచేత నాప్రహ్లాదునిఁ గృతార్థుం జేసి తమ్మిచూలిని ముందట నిడుకొని నిజస్థానంబులకుం జని రిట్లు విష్ణుదేవుండు నిజపార్శ్వచరు లిరువురు బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి ప్రథమజన్మంబున దితిపుత్రు లైన హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపుల నువరాహనారసింహరూపంబుల నవతరించి వధియించె ద్వితీయభవంబున రాక్షసజన్మంబు దాల్చినరావణకుంభకర్ణులను శ్రీరామరూపంబున సంహరించెఁ దృతీయజన్మంబున శిశుపాలదంతవక్త్రు లను పేరం బ్రసిద్ధి నొందినవారలను శ్రీకృష్ణరూపంబున ఖండించె నివ్విధంబున మూఁడుజన్మంబుల గాఢవైరానుబంధంబున నిరంతరసంభావితధ్యాను లై వారలు హరిసంవాదిపాపవిముక్తు లై హరిం గదిసి రని చెప్పి నారదుం డిట్లనియె. 384

ఉ. శ్రీరమణీయ మైననరసింహవిహారము నింద్రశత్రుసం
హారముఁ బుణ్యభాగవతుఁ డైన నిశాచరనాథపుత్రసం
చారము నెవ్వఁ డైన సవిచారత విన్నఁ బఠించినన్ శుభా

1. 'బట్టంబు గట్టె నతనిచేతం బ్రతిపూజితులై దీవించి బ్రహ్మాదులు నిజస్థానంబులకుం జనిరి' వ్రా.ప్ర.

కారముతోడ నేధయమునుఁ గల్గనిలోకముఁ జెందు భూవరా. 385

మ. జలజాతప్రభవాదులున్ మనములోఁ జర్చించి భాషావళిం
బలుకన్ లేనిజనార్దనాహ్వయపరబ్రహ్మంబు మీయింటిలోఁ
జెలి యై మేనమఱంది యై సచివుఁ డై చిత్తప్రియుం డై మహా
ఫలసంధాయకుఁ డై చరించు టది మీభాగ్యంబు రాజోత్తమా. 386

—: త్రిపురాసుర సంహారము :—

క. బహుమాయుఁ డైనమయుచే, విహతం బగుహరునియశము విఖ్యాతజయా
వహమున నీభగవంతుఁడు, మహితాత్ముఁడు మున్నొసర్చె మనుజవరేణ్యా.

వ. అనిన ధర్మనందనుం డిట్లనియె. 388

క. ఏకర్మంబున విభుఁ డగు, శ్రీకంఠునియశము మయునిచే సుడివడియెన్
వైకుంఠుఁ డెవ్విధంబునఁ, గైకొని తత్కీర్తి చక్కఁగా నొనరించెన్. 389

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 390

క. చక్రాయుధబలయుతులగు, శక్రాదుల కోహటించి శ్రమమున నసురుల్
సాక్రోశంబున నరిగిరి, విక్రమములు మాని మయునివెనుకకు నధిపా. 391

వ. ఇట్లు రక్కసులు దనవెనుకఁ జొచ్చిన మాయానిలయుండును దుర్జయుండును నైనమయుండు దనవిద్యాబలంబున నయోరజతసువర్ణమయంబులై యెవ్వరికిని లక్షింప రానిగమనాగమనంబులును వితర్కింప రానికర్కశపరిచ్ఛదంబులును గలిగిన త్రిపురంబుల నిర్మించి యిచ్చిన నక్తంచరులందఱు నందుం బ్రవేశించి కామసంచారులై పూర్వవైరంబుఁ దలంచి సనాయకానీకంబు లయిన లోకంబుల నస్తోకంబు లయిననిజబలాతిరేకంబున శోకంబు నొందించిన. 392

క. లోకాధినాథు లెల్లను, శోకాతురు లగుచు శరణుఁ జొచ్చిరి దుష్టా
నీకవిదళనాకుంఠున్, శ్రీకంఠున్ భువనభరణచిత్తోత్కంఠున్. 393

వ. ఇట్లు సకలలోకేశ్వరుం డగుమహేశ్వరుం జేరి లోకపాలకులు ప్రణతులై పూజించి కరకమలంబులు ముకుళించి. 394

క. త్రిపురాలయు లగుదానవు, లపరాజితు లగుచు మాకు నశ్రాంతంబున్
వపురాదిపీడఁ జేసెద, రపరాధికులను వధింపు మగజాధీశా. 395

క. దీనులము గాక యుష్మదధీనుల మై యుండుమేము దేవా హితదో
ర్లీనుల మైనారము బల,హీనుల మగుమమ్ముఁ గావు మీశాన శివా. 396

వ. అనిన భక్తవత్సలుం డగుపరమేశ్వరుండు శరణాగతు లైనగీర్వాణుల వెఱవకుండని దుర్వారబలంబున బాణాసనంబుఁ గేల నందికొని యొక్కదివ్యబాణంబు సంధించి త్రిపురంబులపయి నేసిన మార్తాండమండలంబున వెలువడుమయూఖజాలంబులచందంబునఁ దద్బాణంబువలన దేదీప్యమానంబు లై యనేక

బాణసహస్రంబు [1]లుప్పతిల్లి కీలలు నిండి మండి తెప్పలుగాఁ గుప్పలుగొని త్రిపురంబులఁ గప్పె నప్పుడు తద్బాణపావకహేతిసందోహదందహ్యమానులై గతాసులైన త్రిపురనివాసులం దెచ్చి మహాయోగి యైన మయుండు సిద్ధరసకూపంబున వైచిన. 397

క. సిద్ధామృతరసమహిమను, శుద్ధమహావజ్రతుల్యశోభితతనులై
వృద్ధిం బొందిరి దానవు, లుద్ధతనిర్ఘాతపావకోపము లగుచున్. 398

క. కూపామృతరససిద్ధిన్, దీపితులై నిలిచి యున్న దేవహితులఁ గ్రూ
రూపించి చింత నొందెను, గోపధ్వజుఁ జూచి చక్రి కపనాన్వితుఁడై. 399

శా. ఉత్సాహంబున నొక్క పాఁడిమొదవై యుద్ధంబు ఘూర్ణించుచున్
వత్సంబై తనవెంట బ్రహ్మ నడవన్ వైకుంఠుఁ డేతెంచి యు
ద్యత్సత్త్వంబునఁ గూపమధ్యరసముం ద్రావెన్ విలోకించుచుం
దత్సౌభాగ్యవిమగ్నులై మఱచి రా దైత్యుల్ నివారింపఁగన్. 400

వ. ఇట్లు విష్ణుండు మోహనాకారంబున ధేను వయి వచ్చి త్రిపురమధ్యకూపామృతరసంబు ద్రావిన నెఱింగి శోకాకులచిత్తు లయిన రసకూపపాలకులం జూచి మహాయోగి యైన మయుండు వెఱఁగుపడి దైవగతిం జింతించి శోకింపక యిట్లనియె.

ఆ. అమరు లైన దనుజు లైనను నరు లైన, సంతసిపుణు లైన నెవ్వరైన
దైవకార్యచయముఁ దప్పింపఁగా లేరు, వేదు దనుజులార వగవ నుసకు

వ. అని పలికె నంత విష్ణుండు నైజంబు లైన ధర్మజ్ఞానవిద్యాతపోవిరక్తిసమృద్ధిక్రియాశక్తివిశేషంబుల శంభునికిఁ బ్రాధాన్యంబు సమర్పించి రథసూతకేతువర్మబాణాసనప్రముఖసంగ్రామసాధనంబులు సేసినం గైకొని. 403

మ. శరి యై కార్ముకి యై మహాకవచి యై సన్నాహి యై వాహి యై
సరథుండై సనియంత యై సబలుఁడై సత్కేతనచ్ఛత్త్రుఁడై
పరమేశుం డొకబాణమున్ విడిచెఁ దద్బాణానలజ్వాలలం
బురముల్ గాలె ఛటచ్ఛటధ్వని నభోభూమధ్యముల్ నిండఁగన్. 404

వ. ఇట్లు హరుండు దురవగాహంబు లైన త్రిపురంబుల నభిజిన్ముహూర్తంబున భస్మంబు సేసి కూల్చిన నమరగరుడగంధర్వసిద్ధసాధ్యయక్షవల్లభులు వీక్షించి జయజయశబ్దంబులు సేయుచుఁ గుసుమవర్షంబులు వర్షించిరి ప్రజలు హర్షించిరి బ్రహ్మాదులు కీర్తించి రప్సరసలు నర్తించిరి దివ్యకాహళదుందుభిరవంబులును మునిజనోత్సవంబులును బ్రచురంబు లయ్యె నిట్లు విశ్వజనీనం బగు త్రిపురాసురసంహారంబున సకలలోకులును సంతసిల్లి యుండ నయ్యవసరంబున.

ఆ. తృణకణములభంగిఁ ద్రిపురంబుల దహించి, పరముఁ డవ్యయుండు భద్రయశుఁడు
శివుఁడు పద్మజాదిజేగీయమానుఁడై, నిజనివాసమునకు నెమ్మిఁ జనియె. 406

1. 'లు సంధవించి ధూమభోంతరాళంబులు నిండి' అ. ప్ర.

వ. ఇట్లు నిజమాయావిశేషంబున మర్త్యలోకంబున విడంబించుచున్న విష్ణునిపరా
క్రమవిధానంబులు మునిజనసంస్తూయమానంబులై సకలలోకకల్యాణప్రదానంబు
లై యుండు నని విని నారదునకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె. 407

నారదుండు ధర్మరాజునకు వర్ణాశ్రమధర్మంబులు దెలుపుట.

సీ. అనఘాత్మ సకలవర్ణాశ్రమాచారసంపన్నతధర్మ మెయ్యది మానవులకు
నేధర్మమున నరుం డెక్కు విజ్ఞానము, భక్తియుఁ బ్రాపించుఁ బద్మజునకు
సాక్షాత్సుతుండవు సర్వజ్ఞుఁడవు నీవు, కొఱఁగరాని ధర్మ మింత లేదు
నారాయణపరాయణస్వాంతు లనఘులు, శాంతులు సదయులు సాధువృత్తి

ఆ. మెఱయుచున్నఘనులు మీవంటివారలు, పరమధర్మ మనుచు భక్తిఁ దలఁతు
రట్టిధర్మరూప మాఖ్యంబు నెఱిఁగింపు, వినఁగ నిచ్ఛ గలదు విమలచరిత. 408

వ. అనిన నారదుండు ధర్మరాజుం జూచి దాక్షాయణియందు నిజాంశంబున నవ
తరించి భువనశోభనంబుకొఱకు బదరికాశ్రమంబునఁ దపోనిరతుం డయి యు
న్ననారాయణునివలన సనాతనధర్మంబు వింటి నది సెప్పెద సకలవర్ణం
బులజనులకు సత్యంబును దయయును నుపవాసాదితపంబును శౌచంబును సైర
ణయు సదసద్వివేకంబును మనోనియమంబును బహిరింద్రియజయంబును హిం
సలేమియు బ్రహ్మచర్యంబును దానంబును స్వాధ్యాయజపంబును సంతోషం
బును మార్దవంబును సమదర్శనంబును మహాజనసేవయు గ్రామ్యంబు లయిన
కోరికలు మానుటయు నిష్ఫలక్రియలు విడుచుటయు మితభాషిత్వంబును
దేహంబు గాని తన్ను వెదకికొనుటయు నన్నాదులు ప్రాణులకుం బంచి
యిచ్చుటయుఁ బ్రాణులందు దేవతాబుద్ధియు నాత్మబుద్ధిం జేయుటయు శ్రీనా
రాయణచరణస్మరణకీర్తనశ్రవణసేవార్చన నమస్కారదాస్యాత్మసమర్పణసఖ్యం
బు లనియెడి త్రింశల్లక్షణంబులు గలుగ వలయు నందు సత్కులాచారుండయి
మంత్రవంతంబు లైనగర్భాధానాదిసంస్కారంబు లవిచ్ఛిన్నంబులు గాఁ గల
వాఁడు ద్విజుండు ద్విజునకు యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపనదానప్రతిగ్రహంబు
లనుషట్కర్మంబులు విహితంబులు రాజునకుఁ బ్రతిగ్రహవ్యతిరిక్తంబు లయిన
యజనాదికర్మంబు లయిదును బ్రజాపాలనంబును బ్రాహ్మణులు గానివారివలన
దండశుల్కాదులు గొనుటయు విహితకర్మంబులు వైశ్యునికిఁ గృషివాణిజ్యగో
రక్షణాదికర్మంబులును బ్రాహ్మణకులానుసరణంబును విహితంబులు శూద్రునకు
ద్విజశుశ్రూష సేయ వలయు. 409

సీ. విను కర్షణాదిక వృత్తికంటెను మేలు, యాచింప నొల్లనియట్టివృత్తి
ప్రాప్తంబు గైకొని బ్రదుకుటకంటెను లెస్స, యనుదినంబును ధాన్య మడిగికొనుట
యాయావరము దానికంటె నధికకల్యాణంబు, పఱిగ యెన్నులధాన్యభక్షణంబు

శిలవృత్తికంబైన శ్రేయసాధనములు, యజ్ఞాంగముల దిని బదుకుచుండునట
ఆ. యెఱుకతోడ వృత్తి కేర్పడ్డ విత్తములు, దగు బ్రాహ్మణులకు నింక
నాపదవసరముల నధమ వైశ్యవత్తివృత్తి నున్న దోషమింకలేదు.
వ. వినుము శిలవృత్తియు నుంఛవృత్తియు ఋత మనియు నయాచితవృత్తి యమృ
త మనియు యాయావర వృత్తి మృత మనియుఁ గర్షకవృత్తి ప్రమృత మనియు
నెన్నదగు నట్టి వృత్తు లెఱింగి జీవించుట మేలు వాణిజ్యంబు సత్యానృత మనియు
శ్వవృత్తి నీచసేవ యనియుఁ బలుకుదురు సర్వవేదమయుండగు బ్రాహ్మణుండు
సర్వదేవమయుండగు క్షత్రియుండు బ్రాహ్మణక్షత్రియులకు నీచసేవనంబు గర్హ
ణ్యంబు గాదు. 411
క. దమమును శౌచముఁ దపమును, శమమును మార్దవముఁ గృపయు సత్యజ్ఞాన
క్షమలును హరిభక్తియు హర్షము నిజలక్షణము లగు ద్విజాతికి నధిపా. 412
ఉ. శౌర్యము దానశీలముఁ బ్రసాదము నాత్మజయంబుఁ దేజముల్
ధైర్యము దేవభక్తియును ధర్మము నర్థముఁ గామముల్ బుధా
చార్యముకుందసేవలును సత్కృతియుం బరితోషణంబు స
ద్వీర్యము రక్షణంబు నృపధీవరశేఖర రాజచిహ్నముల్. 413
క. ధర్మార్థకామవాంఛయు, నిర్మలగురుదేవవిప్రసేవయు హోమముల్
నిర్మలభావముఁ బ్రమదయు, శర్మకరత్వమును వైశ్యజనలక్షణముల్. 414
ఉ. స్తేయము లేనివృత్తియు శుచిత్వము సన్నుతియుఁ నిజేశుఁ
మాయలు లేక డాయుటయు మంత్రము సెప్పక పంచయజ్ఞముల్
సేయుట యుఁ ధరామరుల సేవయు గోవులరక్షణంబు న
న్యాయము లేమియుఁ మనుజనాథ యెఱుంగుము శూద్రధర్మముల్. 415
సీ. నిలయము వాటించి నిర్మలదేహయై, శృంగార మేర్పడఁ జేయువలయు
సత్యప్రియాలాపచతుర యై ప్రాణేశు, చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు
దాక్షిణ్యసంతోషధర్మమేధాయుత, దైవత మని ప్రియుఁ దలఁపవలయు
నాథుఁ డేపద్ధతి నడచు నా పద్ధతి, నడచి తద్బంధుల నడపవలయు
ఆ. మార్దవముఁ బలికి మజ్జనభోజన, శయనసాంరతులు జరుపవలయు
విభుఁడు పతితుఁ డైన వలఁది పాతివ్రత్య, మహిమఁ బుణ్యుఁ జేసి మనుపవలయు.
క. తరుణి దనప్రాణవల్లభు, హరిభావముగా భజింప యతిఁ డును దానున్
సిరికైవడి వర్తించును, హరిలోకమునందు సంతతానందమునన్. 417
క. ఉపవాసంబులు వ్రతములుఁ, దపములు వేయేల భర్త దైవత మని ని
ష్కపటతఁ గొల్చిననాతికి, నృపవర దుర్లభము లేదు నిఖిలజగములన్. 418
వ. మఱియు సంకరజాతు లయిన రజక చర్మకారక నట బురుడక కైవర్తక మ్లేచ్ఛ
భిల్లు లను నంత్యజాతు లేడ్వురకును దండాల పుల్కస మాతంగజాతులకును

నాయకులాకారంబు లయినవృత్తులఁ జౌర్యహింసాదులు వర్జించి సంచరింప వలయు మానవులకుఁ బ్రతియుగంబున నైసర్గికంబు లైనధర్మంబులు రెండు లోకంబులందును సుఖకరంబు లని వేదవిదు లైనపెద్దలు సెప్పుదురు కావునఁ గా లర దున్నినక్షేత్రంబు లావు సెడు నందుఁ జల్లినబీజంబులు నిస్తేజంబు లై యుండి లెస్సగ నంకురింపవు నిరంతరఘృతధారావర్షంబున దహనునకు దాహకత్వంబు లేక శాంతిం జెందు నందు వేల్చినహవ్యంబులు ఫలింపవు తద్విధంబున ననవరతకామానుసంధానంబునఁ గామోన్ముఖం బైనచిత్తంబు కామంబులం దనిసి నిష్కామం బై విరక్తి నొందుం గావున సత్త్వస్వభావంబుతోడ నెప్పుడుఁ దప్పక నిజవంశాచారవిహితధర్మంబున వర్తించుచుండు మెల్లన స్వాభావికకర్మపరత్వంబు విడిచి ముక్తి నొందు జాతిమాత్రంబునఁ బురుషునికి వర్ణంబు నిర్దేశింపం బని లేదు శమదమాదివర్ణలక్షణవ్యవహారంబులఁ గన వలయు నని మఱియు నారదుం డిట్లనియె. 419

క. క్రమమున వర్ణంబులచిహ్నము లెల్లను జెప్పఁబడియె నాశ్రమములధ
ర్మము లెఱిఁగించెద నన్నియు, సమవాహితహృదయసారసదమలశీలా. 420

వ. వినుము బ్రహ్మచారి మౌంజీకౌపీనయజ్ఞోపవీతకృష్ణాజినపలాశదండకమండలుధరుండును సంస్కారహీనశిరోరుహుండును దర్భహస్తుండును శీలప్రశస్తుండును మౌనియు నై త్రిసంధ్యంబును బ్రహ్మగాయత్త్రి జపియించుచు సాయంప్రాతరవసరంబుల నర్కపావకగురుదేవతోపాసనంబులు సేయుచు గురుమందిరంబునకుం జని దాసునిచందంబున భక్తివినయసౌమనస్యంబులు గలిగి వేదంబులు సదువుచు నధ్యయనోపక్రమావసానంబుల గురుచరణంబులకు నమస్కరించుచు వేఁకువ మాపును విహితగృహంబుల భిక్షించి భైక్షంబు గురువునకు నివేదించి యనుజ్ఞ గొని మితభోజనంబు గావించుచు నర్హకాలంబుల నుపవసించుచు నంగనలను నంగనాసక్తులను బ్రయోజనమాత్రభాషణంబు లొనర్చుచు గురుపరాంగనలవలన వధ్వంగనకేశప్రసాధనశరీరమర్దనమజ్జనరహస్యయోగంబులు వర్జించుచు గృహంబున నుండక జితేంద్రియత్వంబున సత్యభాషణుండయి సంచరింపవలయును. 421

ఆ. పొలఁతి పావకంబు పురుషుఁ డాజ్యఘటంబు, కరఁగ కుండ రాదు కదిసెనేని
బ్రహ్మయైనఁ బాఱుఁ బట్టక మానఁడు, వనిత కింతి పొత్తు వలదు వలదు.

వ. వినుము స్వరూపసాక్షాత్కారంబున దేహం బింద్రియాదికం బయినయింతయు నాభాసమాత్రంబుగా నిశ్చయించి యొంటరిక జీవుండు స్వతంత్రుం డయిన యీశ్వరుండు గాఁడు నంతవఱకు నంగన యిది పురుషుం డే నని యెడ భేదబుద్ధి మానుట కర్తవ్యంబు గాదు బ్రహ్మచారియు గృహస్థుం డెవ్వఁడేనఁ జిత్తంబు

పరిపక్వంబు గాక యద్వైతానుసంధానంబు సేసిన మూఢుం డగుం గావున
రహస్యంబునం బుత్త్రిక నైనం డాయ కుండ వలయు. 423

చ. శిరమున మేన సంస్కృతులు సేయక చందనభూషణాద్యలం
కరణము లెల్ల మాని ఋతుకాలమునన్ నిజభార్యఁ బొందుచుం
దరుణులఁ జూడఁ బోఁడక ధృతవ్రతుఁడై మధుమాంసవర్జియై
గురుతరవృత్తితో మెలఁగు గోవిదుఁ డొక్క గృహస్థు భూవరా. 424

వ. మఱియు ద్విజుండు గృహస్థుండై గురువులవలన నుపనిషదంగసహితం బైన వేదత్రయంబును బఠియించి నిజాధికారానుసారంబుగ నర్థవిచారంబు సేసి తన బలంబుకొలఁది గురువులకు నభీష్టంబు లొసంగి గృహంబున నొండె వనంబున నొండె నైష్ఠికత్వంబు నాశ్రయించియొండెఁ బ్రాణులతోడ జీవించుచు గురువునందు నగ్నియందు నాత్మయందు సర్వభూతంబులందు నచ్యుతదర్శనంబు సేయుచు నింద్రియవ్యసనాదిముక్తుండు గాకయొక్క గతిని వర్తించుచు బ్రహ్మంబునొందు.

క. వినుము వనప్రస్థునకును, మునికథితము లైననియమములు గల వాన
ప్రస్థున వసగతుఁడై మెలఁగెడి, ఘనుఁడు మహర్లోకమునకుఁ గమనించు నృపా.

వ. అటమీఁద గృహస్థాశ్రమంబు విడిచి వనంబునకుం జని దున్నక పండెడి నీవారాదికంబు లగ్నిపక్వంబు సేసి యొండె నామంబులు సేసి యొండె నర్కపక్వంబు లైనఫలాదు లొండె భక్షించుచు వన్యాహారంబుల నిత్యకృత్యంబు లయిన చరుపురోడాశంబు లొనర్చుచుఁ బ్రతిదినంబును బూర్వసంచితంబులు పరిత్యజించి నూతనద్రవ్యంబులు సంగ్రహించుచు నగ్నికొఱకుఁ బర్ణశాల యైనఁ బర్వతకందరం బయిన నాశ్రయించుచు హిమ వాయు వహ్ని వర్షాతపంబులను సహించుచు నఖశ్మశ్రుకేశతనూరుహంబులు ప్రసాధితంబులు సేయక జటిలుండై వసియించుచు దండాజినకమండలువల్కలపరిచ్ఛదంబులు ధరియించి పండ్రెండైన నెనిమిదైన నాలుగైన రెండైన నొకవత్సరం బయినఁ దపఃప్రయాసంబున బుద్ధినాశంబు గాకుండ మునియై చరించుచు దైవవశంబున జరారోగంబులచేతఁ జిక్కి నిజధర్మానుష్ఠానసమర్థుండు గానిసమయంబున నిరశనవ్రతుం డయి యగ్నుల నాత్మారోపణంబు సేసి సన్న్యసించి యాకాశంబునందు శరీరరంధ్రంబులును గాలియందు నిశ్శ్వాసంబును దేజంబులోపలనూష్మంబును జలంబుల రసంబును ధరణియందు శల్యమాంసప్రముఖంబులును వహ్నియందు వక్తవ్యంబుతోడ వాక్కును నింద్రునియందు శిల్పంబుతోడఁ గరంబులును విష్ణునియందు గతితోడఁ బదంబులును బ్రజాపతియందు రతితోడ నుపస్థంబును మృత్యువందు విసర్గంబుతోడఁ బాయువును దిక్కులందు శబ్దంబుతోడ శ్రోత్రంబును వాయువందు స్పర్శంబుతోడఁ ద్వక్కును సూర్యునియందు రూపంబుతోడఁ

జక్షువులును సలిలంబులందుఁ బ్రచేతస్సహిత యయినజిహ్వయు క్షితియందు గంధసహితం బయినఘ్రాణంబును జంద్రునియందు మనోరథంబులతోడ మనంబును గవి యైనబ్రహ్మయందు బోధంబుతోడ బుద్ధియు రుద్రునియం దహంకారంబుతోడ మమత్వంబును క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వంబుతోడఁ జిత్తంబును బరంబునందు గుణంబులతోడ వైకారికంబును డిందించి యటమీఁదఁ బృథివిని జలంబునందు జలంబును దేజంబునందుఁ దేజంబును వాయువునందు వాయువును గగనంబునందు గగనంబును నహంకారతత్త్వంబునందు నహంకారంబును మహత్తత్త్వంబునందు మహత్తత్త్వంబును బ్రకృతియందుఁ బ్రకృతిని నక్షరుండైనపరమాత్మయందు లయంబు నొందించి చిన్మాత్రావశేషితుం డయినక్షేత్రజ్ఞుని నక్షరత్వంబున నెఱింగి ద్వయరహితుండై దగ్ధకాష్ఠుం డైనవహ్నిచందంబునఁ బరమాత్మ యైననిర్వికారబ్రహ్మంబునందు లీనుండు గావలయు. 427

క. అనఘు వనప్రస్థుం డై, చని తద్ధర్మంబు లిట్లు సలుపుచు మఱియుం
మన నేని సన్న్యసింపం, జను నటమీఁదటను ముక్తసంగత్వమునన్. 428

వ. ఇట్లు వానప్రస్థాశ్రమంబు జరిపి సన్న్యసించి దేహమాత్రావశిష్టుండును నిరపేక్షుండును భిక్షుండును నిరాశ్రయుండును నాత్మారాముండును సర్వభూతసముండును శాంతుండును సమచిత్తుండును నారాయణపరాయణుండును నై కౌపీనంబునకు నాచ్ఛాదకమాత్రం బైనవస్త్రంబు ధరియించి దండాదివ్యతిరిక్తంబులు విసర్జించి యాత్మపరంబులు గానిశాస్త్రంబులు వర్జించి గ్రహనక్షత్రాదివిద్యల నభ్యసింపక భేదవాదంబులైనతర్కంబులు దర్కింపక యెందును బక్షీకరింపక శిష్యులకు గ్రంథంబులు వంచించి యుపన్యసింపక బహువిద్యల జీవింపక మఠాదివ్యాపారంబుల నుల్లసిల్లక పెక్కుదినంబు లొక్కయెడ వసియింపక యూరూర నొక్కొక్కరాత్రి నిలుచుచుఁ గార్యకారణవ్యతిరిక్తం బైన పరమాత్మయందు విశ్వంబు దర్శించుచు సదసన్మయం బైనవిశ్వంబునందుఁ బరబ్రహ్మం బయినయాత్మ నవలోకించుచు జాగరణస్వప్నసంధిసమయంబుల నాత్మనిరీక్షణంబు సేయుచు నాత్మకు బంధమోక్షణంబులు మాయామాత్రంబులు గాని వస్తుప్రకారంబున లేవనియును దేహంబునకు జీవితంబు ధ్రువంబుగా దనియును మృత్యువు ధ్రువంబనియు నెఱుంగుచు భూతదేహంబులసంభవనాశంబులకు మూలం బయినకాలంబుఁ బ్రతీక్షించుచు నివ్విధంబున జ్ఞానోత్పత్తిపర్యంతంబుఁ జరియించి యటమీఁద విజ్ఞానవిశేషంబు సంభవించినఁ బరమహంసుం డై దండాదిచిహ్నంబులు ధరియించి యొండె ధరియింపక యొండె బహిరంగవ్యక్తచిహ్నుండు గాక యంతరంగవ్యక్తం బైనయాత్మానుసంధానంబు గలిగి మనిషి యై బాహ్యానుసంధానాభావంబున మనుష్యులకుఁ దనవలన నున్మత్తబాలమూకులతెఱంగుఁ జూపు చుండ వలయును. 429

ప్రహ్లాదాజగరసంవాదము.

క. మునివల్లభుఁ డజగరుఁ డను, సునయుండు హిరణ్యకశిపుసూనుండును ము
న్నొనరించిన సంవాదము, విను మీయర్థంబునందు వెలయ నరేంద్రా. 430

వ. తొల్లి భగవత్ప్రియుం డయిన ప్రహ్లాదుండు గతిపయామాత్యసమేతుం డయి లోకతత్త్వంబు నెఱింగెడి కొఱకు లోకంబుల సంచరించుచు నొక్కనాఁడు కావేరీతీరంబున సహ్యపర్వతతటంబున ధూళిధూసరితంబు లయిన కరచరణాద్యవయవంబులతోడ గూఢం బైననిర్మలతేజంబుతోఁ గర్మాకారవచోలింగవర్ణాశ్రమాదుల నెవ్వరికి నెఱుంగఁ బడక నేల నిద్రించుచు నజగరవ్రతధరుం డైన మునిం గని డాయం జని విధివత్ప్రకారంబున నర్చించి మునిచరణంబులకు శిరంబు మోపి మ్రొక్కి యతనిచరిత్రంబు దెలియ నిచ్ఛయించి యిట్లనియె. 431

సీ. భూమి నుద్యోగివై భోగివై యుండెడి, నరుని కైవడి మునినాథ నీవు
ఘనశరీరము దాల్చి కదలవు చిత్తము, ద్యమయుక్తునకుఁ గాని ధనము లేదు
ధనవంతునకుఁ గాని తగుభోగములు లేవు, భోగికిఁ గాని సంపూర్ణ మైన
తనువు లే దుద్యోగధనభోగములు లేక, నేల నూరక పడి నిద్రవోవు

ఆ. నీకు నెట్లు గలిగె నిరుపమదేహంబు, సముఁడ వార్యుఁడవు విశారదుఁడవు
బుద్ధినిధివి జనులఁ బొగడవు దెగడవు, నిద్ర ప్రతిదినంబు నిలుపనేల. 432

వ. అని యిట్లు ప్రహ్లాదుం డడిగిన వికసితముఖుం డయి మునీంద్రుండు దదీయమధురాలాపసుధారసప్రవాహంబులు గర్ణంబులఁ బరిపూర్ణంబు లైన నతని నవలోకించి యి ట్లనియె. 433

సీ. అంతరంగికదృష్టి నంతయు నెఱుఁగుదు, వార్యసమ్మతుఁడ వీవసురవర్య
విశ్వజంతువులప్రవృత్తినివృత్తిల, క్షణములు నీ యెఱుంగనివి లేవు
భగవంతుఁ డగుహరి పాయక నీమనో, వీథి రాజిల్లుచు వెలుఁగు జేని
క్రమమునబహుళాంధకారంబుఁ బరిమార్చుఁ, బరమసాత్త్వికుఁడవు భద్రబుద్ధి

ఆ. వైన నీవు నన్ను నడిగెదు గావున, విన్నధర్మ మెల్ల విస్తరింతు
నిన్నుఁ జూడఁ గలిగె నీతోడిమాటల, నాత్మశుద్ధి గలిగె ననఘచరిత. 434

వ. వినుము ప్రవాహకారిణి యైవిషయంబులచేతం బూరింప రానితృష్ణచేతం బడి కర్మంబులఁ బరిభ్రామ్యమాణుండ నై ననేను నానావిధయోనులందుఁ బ్రవేశించుచు వెడలుచు నెట్టకేలకు మనుష్యదేహంబు ధరియించి యందు ధర్మంబున స్వర్గద్వారంబును నధర్మంబున శునకసూకరాదితిర్యగ్జంతుయోనిద్వారంబుల నొంది క్రమ్మఱ మనుష్యుం డై పుట్టవలయునని వివేకించి సుఖరక్షణదుఃఖమోక్షణంబులకొఱకు ధర్మంబు సేయు దంపతులవ్యవహారంబు గని సర్వక్రియానివృత్తి గలిగినజీవుండు స్వతంత్రుం డై ప్రకాశించు నని నిర్ణయించి భోగంబులు

మనోరథజాతమాత్రంబులు గాని శాశ్వతంబులు గావని పరీక్షించి నివృత్తుం
డనై యుద్యోగంబు లేక నిద్రించుచుం బ్రారబ్ధభోగంబుల ననుభవించుచు
నుండుదు నిప్ఫథంబునఁ దనకు సుఖరూపం బైన పురుషార్థంబు దనయందుఁ
గలుగుట యెఱుంగక పురుషుండు శైవాలజాలనిరుద్ధంబు లైన శుద్ధజలంబుల
విడిచి యెండమావులు జలంబు లని పాఱెడుమూఢునివడువున సత్యంబు గాని
ద్వైతంబుఁ జొచ్చి ఘోరసంసారచక్రపరిభ్రాంతుం డై యుండు దైవతంత్రంబు
లైన దేహాదులచేత నాత్మకు సుఖంబును దుఃఖనాశంబునుం గోరుచు నిష్ఫలుం డైన
వానిప్రారంభంబులు నిష్ఫలంబు లగు నదియునుం గాక మర్త్యునకు ధనంబు
ప్రాప్తంబయిన నది దుఃఖకరంబు గాని సుఖకరంబు గాదు లోభవంతు లయిన
ధనవంతులు నిద్రాహారంబులు లేక రాజ చోర యాచక శత్రు మిత్రాదిసర్వస్థలంబు
లందును శంకించుచు దానభోగంబులు మఱచి యుండుదురు ప్రాణార్థవంతు
లకు భయంబు నిత్యంబు శోకమోహాభయక్రోధరాగశ్రమాదులు వాంఛా
మూలంబులు వాంఛ లేకుండ వలయును. 435

మ. సరఘుల్ గూర్చిన తేనె మానవులకుం । సంప్రాప్త మై నట్లు లో
భరతుల్ గూర్చినవిత్తముల్ పరులకుం । బ్రాపించుఁ బ్రాప్తాశి నై
తిరుగం బోనిమహోరగంబు బ్రదుకుం । దీర్ఘాంగ మై యుండియుం
జిరకాలం బగు వానివర్తనము నేఁ । జింతించి యేకాంతి నై. 436

క. అజగరమును జుంటీఁగయు, నిజగురువులుగాఁ దలంచి । నిశ్చింతుఁడ నై
విజనస్థలిఁ గర్మంబుల, గజిబిజి లేకున్నవాఁడ । గౌరవవృత్తిన్. 437

సీ. అజినవల్కలదుకూలాంబరంబులు గట్టి, యైనఁ గట్టక యైన । నేఱుచుందు
నాందోళికారథహయనాగముల నెక్కి, యైన నెక్కక యైన । నరుగుచుందుఁ
గర్పూరచందనకస్తూరికాలేప, మైన భూరజ మైన । నలఁదికొందు
భర్మశయ్యల నైనఁ । బర్ణశిలాతృణ, భస్మంబులం దైనఁ । బండుచుందు

ఆ. మానయుక్త మైన । మానహీనం బైనఁ, దీయ నైన మిగులఁ । దిక్త మైనఁ
గుడుతు సగుణ మైన । గుణవర్జితం బైన, నల్ప మైనఁ జాల । నధిక మైన. 438

క. లే దని యెవ్వరి నడుగను, రా దని చింతింపఁ బరులు । రప్పించినచోఁ
గాదని యెద్దియు మానను, ఖేదము మోదమును లేక । క్రీడింతు మదిన్.

క. నిందింపఁ బరుల నెన్నఁడు, వందింప ననేకవీడ । వచ్చిన మది నా
క్రందింప విభవముల కా,నందింపఁ బ్రకామవర్తనంబున నధిపా. 440

వ. ఇట్లు గోరికలు లేక యొక్కసమయంబున దిగంబరుండ నై పిశాచంబుచందంబున
నుండుచుఁ బెక్కుదినంబులం గోలెఁ బెనుఁబాపవర్తనంబుఁ గైకొని నిమీలితలో
చనత్వంబున నేకాంతభావంబున విష్ణునియందుఁ జేర్చి వికల్పంబు భేదగ్రాహకచి
త్తవృత్తులఁ జిత్తంబు సర్వరూపవిభ్రమంబు గలమనంబునందు మనంబును నహం

కారంబునందు నహంకారంబును మాయయందు మాయను నాత్మానుభూతియం
దు లయంబు నొందించి సత్యంబు దర్శించుచు విరక్తి నొంది స్వానుభవంబున
నాత్మస్థితుండ నైయుండుము నీవు భగవత్పరుండవు గావున రహస్యం బైన
పరమహంసధర్మంబు (స్వానుభవగోచరం బైన తెఱంగున నీకు వాగ్గోచరం
బగునట్లు) చెప్పితి ననిన విని. 441

క. ఘనుఁ డజారగ నియమ్ములు వినుతించుచుఁ బూజచేసి ♦ తగ వీడ్కొని నె
మ్మనమున సంతోషించుచుఁ, జనియెం నిజగేహమునకు ♦ శశికలతిలకా. 443

వ. అనిన యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె. 443

క. ననుబోటిజడగృహస్థుఁడు, మునివల్లభ యిట్టిపదవి ♦ మోదంబున నే
యనువునఁ జెందును వేగమ, వినిపింపుము నేఁడు నాకు ♦ విజ్ఞాననిధీ. 444

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె గృహస్థుం డయినవాఁడు వాసుదేవార్పణంబుగా
గృహోచితక్రియ లనుసంధించుచు మహామునుల సేవించి వారలవలన నారా
యణదివ్యావతారకథాకర్ణనంబు సేయుచు నయ్యైవిహితకాలంబుల శాంత
జనులం గూడి మెలంగుచుఁ బుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రాదిసంగంబులు గలలవంటి వని
యెఱుంగుచు లోపల నాసక్తి లేక నక్కునికైవడి వెలుపలఁ బురుషకారంబు
లొనర్చుచుఁ దగులంబు లేక విత్తంబు లిచ్చి జనక సుత సోదర సఖ జ్ఞాతి
జనుల చిత్తంబులు సమ్మదాయత్తంబులు గావించుచు ధనధాన్యనిధానదైవ
లబ్ధంబులవలన నభిమానంబు మాని యనుభవించుచు గృహక్షేత్రంబులఁ
జొచ్చి యుదరపూరణమాత్త్రంబు దొంగిలినవాని దండింపక భుజగమృగమూ
షిక మర్కట మక్షికాఖరోష్ట్రంబుల హింసింపక పుత్త్రభంగి నీక్షించుచు
దేశకాలదైవంబులకొలఁదిని ధర్మార్థకామంబులఁ బ్రవర్తించుచు శునకపతిత
చండాలాదులకైన భోజ్యపదార్థంబులు దగినభంగి నిచ్చుచు నిజవృత్తిలబ్ధంబు
లగునశనాదులచేత దేవఋషిపితృభూతమానవుల సంతర్పించుచుఁ బంచమహా
యజ్ఞావశేషంబుల నంతర్యామిపురుషయజనంబును నాత్మజీవనోపాయంబును
సమర్థించుచు నుండవలయు. 445

ఆ. జనకగురుల నైనఁ ♦ జంపు నర్థమునకై, ప్రాణ మైన విడుచు ♦ భార్యకొఱకు
నట్టిభార్యఁ బురుషుఁ ♦ డతిథిసన్మాన సేయించి గెలుచు నజితు ♦ నీశు నైన.

ఆ. పరముఁ డీశ్వరుండు ♦ బ్రాహ్మణముఖమున, నాహరించి తుష్టుఁ ♦ డయినభంగి
నగ్నిముఖమునందు ♦ హవ్యరాసులు గొని,యైనఁ దుష్టి నొందఁ ♦ డనఘచరిత

వ. కావున గృహస్థుండు బ్రాహ్మణులందును దేవతలందును మర్త్యపశుప్రముఖ
జాతులందును నంతర్యామియు బ్రాహ్మణాననుండును నైనక్షేత్రజ్ఞునందు నయ్యై
కోరికలు సమర్పించి సంతర్పణంబు సేయ వలయు భాద్రపదంబునఁ గృష్ణ
పక్షంబునందు దక్షిణోత్తరాయణంబులందును రేయుంబగలు సమ మైనకా

లంబులందును వ్యతీపాతంబులందును దినక్షయంబులందును సూర్యచంద్ర
గ్రహణంబులందును శ్రవణద్వాదశియందును వైశాఖశుక్లతృతీయయందును
కార్తికశుక్లసప్తమియందును హేమంతశిశిరంబులలోన నాలుగష్టకలందును
మాఘశుక్ల నవమియందును మాసనక్షత్రంబులతోడం గూడినపున్నమలం
దును ద్వాదశితోడం గూడినయుత్తరాత్రయశ్రవణానూరాధలందును నుత్త
రాత్రయసహితంబులయిన యేకాదశులందును జన్మనక్షత్రయుక్తదివసంబు
లందును మఱియుఁ బ్రశస్తకాలంబులందును జననీజనకబంధుజనులకు శ్రాద్ధంబు
లును జపహోమస్నానవ్రతంబులును దేవబ్రాహ్మణసమారాధనంబులును
నాచరింపవలయు భార్యకుఁ బుంసవనాదికంబును నపత్యంబునకు జాతకర్మాదికం
బును దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును బ్రేతజనులకు దహనాదికంబును మృతదివ
సంబున సాంవత్సరికంబును జరపవలయు. 448

మ. వినుమీ దేశములన్ ద్విజుల్ దయాగుణతపోవిద్యాన్వితుల్ వైష్ణవ
ప్రనికాయంబు వసించు నేస్థలములన్ భాగీరథీముఖ్యవా
హినులుండున్ హరిపూజలెయ్యెడల భూయిష్ఠప్రకారంబులం
దనరున్ భూవర యిట్టిచోటులఁ దగన్ ధర్మంబులం జేయఁగన్. 449

క. హరియందు జగములుండును, హరిరూపము సాధుపాత్రమందుండు శివం
కరమగుపాత్రము గలిగిన, నరయఁగ నది పుణ్యదేశ మనఘచరిత్రా. 450

వ. మఱియుఁ గురుక్షేత్రంబును గయాశీర్షంబును బ్రయాగంబును బులహాశ్ర
మంబును నైమిశంబును ఫాల్గునంబును సేతువును బ్రభాసంబును కుశస్థలి
యును వారణాసియు మథురాపురియును బంపాబిందుసరోవరంబులును నారా
యణాశ్రమంబును సీతారామాశ్రమంబును మహేంద్రమలయాదులైన
కులాచలంబులును హరిప్రతిమార్చనప్రదేశంబును (హరిసేవాపరులైనపరమ
భాగవతులు వసించెడుపుణ్యక్షేత్రంబులును) శుభకాముండైనవాఁడు సేవింప
వలయు. 451

ఆ. భూవరేంద్ర యిట్టిపుణ్యప్రదేశంబు, లందు నరుఁడు సేయునట్టిధర్మ
మల్పమైన నది సహస్రగుణాధిక,ఫలము నిచ్చు హరికృపావశమున. 452

వ. వినుము చరాచరంబైనవిశ్వ మంతయు విష్ణుమయం బగుటం జేసి పాత్రనిర్ణ
యనిపుణులైనవిద్వాంసులు నారాయణుండు ముఖ్యపాత్రంబని పలుకుదురు
దేవఋషులును బ్రహ్మపుత్రులైన సనకాదులును నుండ భవదీయరాజసూయం
బున నగ్రపూజకు హరి సమ్మతుం డయ్యె ననేకజంతుసంఘాతసంకీర్ణంబైన
బ్రహ్మాండపాదపంబునకు నారాయణుండు మూలంబు దన్నిమిత్తంబు నారా
యణసంతర్పణంబు సకలజంతుసంతర్పణం బని యెఱుంగుము ఋషినరతిర్యగ
మరశరీరంబులు పురంబులు వానియందుఁ దారతమ్యంబులతోడ జీవరూపం

బున భగవంతుఁడు యుక్తవర్తి వర్తించుటం జేసి పురుషుం డనం బ్రసిద్ధుం డయ్యె నంతకుం దిర్యగ్జాతులకంటె నధికత్వంబు పురుషునియందు విలసిల్లుటం జేసి పురుషుండు పాత్రంబు పురుషులలోన హరితనువైన వేదంబును ధరించుచు సంతోషవిద్యాతపోగరిష్ఠుం డైన బ్రాహ్మణుండు పాత్రంబు బ్రాహ్మణులలోన నాత్మజ్ఞానపరిపూర్ణుం డయిన యోగి ముఖ్యపాత్రం బని పలుకుదురు పరస్పర పాత్రంబులకు సహింపని మనుష్యులకుం బూజనార్థంబుగాం ద్రేతాయుగంబునందు హరిప్రతిమలు గల్పింపంబడియెం గొందఱు ప్రతిమార్చనంబు సేయుదురు పాత్రపురుషద్వేషు లైనవారలకు నట్టి ప్రతిమార్చనంబు ముఖ్యార్థప్రదంబు గాదు మందాధికారులకుం బ్రతిమార్చనంబు పురుషార్థప్రదం బగును. 453

ఆ. అఖిలలోకములకు హరి దైవతము సూడ, హరికి దైవతము ధరాధినాథ
పదపరాగలేశపంక్తిచేఁ ద్రైలోక్య, పావనంబు సేయు బ్రాహ్మణుండు. 454

వ. అట్టి బ్రాహ్మణజనులందు, గర్మనిష్ఠులుం దపోనిష్ఠులు వేదశాస్త్రనిష్ఠులు జ్ఞానయోగనిష్ఠులు నై కొందఱు వర్తింతు రందు జ్ఞాననిష్ఠునికి ననంతఫలకామి యైన గృహస్థుండు పితృజనుల నుద్దేశించి కవ్యంబులును దేవతల నుద్దేశించి హవ్యంబులును బెట్టుట ముఖ్యంబు దైవకార్యంబునకు నిద్దర నైన నొకరి నైన బితృకార్యంబునకు మువ్వుర నైన నొకరి నైన భోజనంబు సేయింప వలయు ధనవంతుని కైనను శ్రాద్ధవిస్తారంబు గర్తవ్యంబు గాదు దేశకాలప్రాప్తకందమూలఫలాదికం బయిన హరినైవేద్యంబున విధిచోదితప్రకారంబుగా శ్రద్ధతోడం బాత్రంబునందుం బెట్టినయన్నంబు గామదం బయి యక్షయఫలకారి యగు ధర్మతత్త్వవేది యైనవాఁడు శ్రాద్ధంబులందు మాంసప్రదానంబు సేయక భక్షింపక చరింపవలయుం గందమూలాదిదానంబున నయ్యెడిఫలంబు పశుహింసనంబున సంభవింపదు ప్రాణిహింస సేయక వర్తించుటకంటె మిక్కిలి ధర్మంబు లేదు యజ్ఞవిదు లైన నిష్కాము లయినవారలు బాహ్యకర్మంబులు విడిచి యాత్మజ్ఞానదీపంబులందుం గర్మమయంబు లయినయజ్ఞంబుల నాచరింతురు.

క. పశువులం బొరిగొని మఖములు, విశదములుగఁ జేయుచున్న వీక్షించి తముఁ
విశసనము సేయునో యని, కృశియించు బెగడొందు భూతగణము నరేంద్రా.

వ. అది గావున ధర్మవేది యయినవాఁడు దైవప్రాప్తంబు లయినకందమూలాదికంబులచేత నిత్యనైమిత్తికక్రియలం జేయ వలయు నిజధర్మబాధకం బయిన ధర్మంబును బరధర్మప్రేరితం బయినధర్మంబును నాభాసధర్మంబును బాషండధర్మంబును గపటధర్మంబును ధర్మజ్ఞుం డయినవాఁడు మానవలయు నైసర్గికధర్మంబు దురితశాంతికరం బగు నిర్ధనుండు ధర్మార్థంబు యాత్ర సేయుచు నైన ధనంబు గోర వలవదు జీవనోపాయంబులకు నిట్టుఁ దిరుగక కార్పణ్యంబు లేక జీవించుచు మహాసర్పంబు తెఱంగున సంతోషమయునాత్మారాముం డై యుండి

యుం గోరక బ్రదికెడిసుగుణునికిం గలసుఖంబు గామలోభంబుల దశదిశల బరిధావనంబు సేయువానికి సిద్ధింపదు పాదరక్షలు గలవానికి శర్కరాకంటకాదుల వలన భయంబు లేక మెలంగ నలవడుభంగిఁ గామంబులవలన నివృత్తిగలవానికి నెల్లకాలంబును భద్రంబగు నుపస్థమునకును జిహ్వాదైన్యంబునకును బురుషుండు గృహపాలకశునకంబుకై వడి సంచరించుచు సంతుష్టి లేక చెడు సంతోషి గాని విప్రునికి విద్యాతపోవిభవయశంబులు నిరర్థకంబు లగు నింద్రియలోలత్వంబున విజ్ఞానంబు నశించు సకలభూలోకభోగంబులు భోగించియు దిగ్విజయంబు సేసియు బుభుక్షాపిపాసలవలనఁ గామపారంబును హింసవలనఁ గ్రోధపారంబును జేరుట దుర్లభంబు సంకల్పవర్జనంబునఁ గామంబును గామవర్జనంబునఁ గ్రోధంబును నర్థానర్థదర్శనంబున లోభంబును దత్త్వానుసంధానంబున భయంబును నాత్మానాత్మవివేకంబున శోకమోహంబులును సాత్త్వికసేవనంబున దంభంబును మౌనంబున యోగాంతరాయంబును శరీరవాంఛ లేమిని హింసయు హితాచరణంబున భూతజం బయినదుఃఖంబును సమాధిబలంబున దైవికవ్యథయుఁ బ్రాణాయామాదికంబున మన్మథవ్యథయు సాత్త్వికాహారంబుల నిద్రయు సత్త్వగుణంబున రజస్తమంబులును నుపశమంబున సత్త్వంబును గురుభజనకుశలుండై (శీలంబున) జయింపవలయు. 457

క. హరిమహిమ దనకుఁ జెప్పిన, గురువున్ నరుఁ డనుచుఁ దలఁచి కుంఠితభక్తిం
దిరుగుపురుషుశ్రమ మెల్లను, గరిశౌచముక్రియ నిరర్థకం బగు నధిపా. 458

ఉ. ఈవనజాతనేత్రుఁ బరమేశు మహాత్ముఁ బ్రధానపూరుషున్
దేవవరేణ్యు సజ్జనవిధేయు ననంతుఁ బురాణయోగిసం
సేవితపాదపద్ముఁ దమచిత్తములన్ నరుఁ డంచు లోకు లి
చ్ఛావిధిఁ జూచుచుందురుగదా సన్మతి లేక నరేంద్రచంద్రమా. 459

వ. వినుము షడింద్రియంబులలోన నొకటియుంకుఁ జప్పరు లై యిచ్ఛాపూరణవిధానంబులఁ జరితార్థుల మైతి మనువారలు ధ్యానాభ్యాససమాధియోగంబుల సాధింప లేరు కృషిప్రముఖంబులు సంసారసాధనంబులు గాని మోక్షసాధనంబులు గావు కుటుంబసంగంబునఁ జిత్తవిక్షేపం బగు జిత్తవిజయప్రయత్నంబున సన్న్యసించి సంగంబు వర్జించి మితం బయినభిక్షాన్నంబు భక్షించుచు శుద్ధవివిక్తసమప్రదేశంబుల నొక్కరుండు నాసీనుండై సుస్థిరత్వంబునఁ బ్రణవోచ్చారణంబు సేయుచు రేచకపూరకకుంభకంబులఁ బ్రాణాపానంబుల నిరోధించి కామహతం బయినచిత్తంబునఁ బరిభ్రమణంబు మాని కామవిసర్జనంబు సేసి మరలునంతకు నిజనాసాగ్రనిరీక్షణంబు సేయుచు నివ్విధంబున యోగాభ్యాసంబు సేయువానిచిత్తంబు గామపరిహతం బయినవహ్నితెఱంగున శాంతిం జెందుఁ గామాదులచేత వేధింపంబడక ప్రశాంతసమస్తవృత్తం బయినచిత్తంబు

బ్రహ్మసుఖసమ్యక్స్థానంబున లీనం బై నాఁటియు నెగడఁగ నేరదు. 460

మ. ధరణీదేవుఁడు సన్న్యసించి యతి యై ధర్మార్థకామంబులం
బరివర్జించి పురప్రలంబమునఁ డక్షత్ప్రారంభి యై నేల లో
ధరతిం గ్రక్కునఁ గూడు వంచి దనుచుం భక్షించి జీవించుచు
రఘుచందంబున హాస్యజీవనుఁ డగుం నానాప్రకారంబులన్. 461

క. ఫలమునఁ గ్రియయును బడుక్రియ, నిలఁబడునొడలాత్మ గాదు హేయం బనుచుం
దలఁతురు తజ్జ్ఞులు వొగడరు, దలఁతు రొడలాత్మ యనుచు నజ్ఞు లిలేశా.

ఆ. స్నానము మానఁదగదు వడుగునకు ఋషికిని, క్రియలు మానఁదగదు గృహగతునికిఁ
దపసి కూర నుండఁ దగదు సన్న్యాసికిఁ, దరుణితోడిపొత్తు దగదు తగదు.

సీ. రథమునై మేనెల్ల సారథి బుద్ధి యింద్రియగణము గుఱ్ఱములు పగ్గములు మనము
ప్రాణాదిదశవిధపవనంబు లిరుసు ధర్మాధర్మగతులు రథాంగకములు
బహుళతరం బైన బంధంబు చిత్తంబు, శబ్దాదికములు సంచారభూము
లభిమానసంయుతుం డగునజీవుఁడు రథి, ఘనతరప్రణవంబు కార్ముకంబు
తే. శుద్ధజీవుండు బాణంబు శుభదమైన, బ్రహ్మ మంచితలక్ష్యంబు పరులు గాఁగ
భయమదద్వేషశోకలోభప్రమోహ, మానమత్సరముఖములు మానవేంద్ర.

వ. ఇట్లు మనుష్యశరీరరూపం బయినరథంబు దనవశంబు సేసికొని మహాభాగవతచరణకమలసేవానిశితం బయినవిజ్ఞానఖడ్గంబు ధరియించి శ్రీమన్నారాయణకరుణావలోకనబలంబున రాగాదిశత్రునిర్మూలనంబు గావించి ప్రణవబాణాసనంబున శుద్ధజీవశరంబును సంధించి బ్రహ్మ మనియెడిగుఱియందుఁ బడనేసి యహంకారరథికుండు రథికత్వంబు మాని నిజానందంబున నుండవలయు నట్టివిశేషంబు సంభవింపనిసమయంబున బహిర్ముఖంబు లయినయింద్రియఘోటకంబులు బుద్ధిసారథిసహితంబు లై స్వాభిమానరథికుని ప్రమత్తత్వంబు దెలిసి ప్రవృత్తిమార్గంబు నొందించి విషయశత్రుమధ్యంబునం గూల్చిన. 465

ఆ. విషయశత్రు లెల్ల విక్రాంతితోడ సారథిసమేతుఁ డయిన రథికుఁ బట్టి
యుగ్రతిమిరమృత్యుయుత మగుసంసారకూపమధ్యమందుఁ గూల్తు రధిప. 466

వ. వినుము వైదికకర్మంబు ప్రవృత్తంబును నివృత్తంబును నన రెండు దెఱంగులయ్యె నందుఁ బ్రవృత్తంబునఁ బునరావర్తంబును నివృత్తంబున మోక్షంబును సిద్ధించుఁ బ్రవృత్తికర్మంబులోన నిష్టాపూర్తంబు లన రెండుమార్గంబులు గలవందు హింసాద్రవ్యమయకామ్యరూపంబు లయినదర్శపూర్ణమాసపశుసోమయాగవైశ్వదేవబలిహరణప్రముఖంబు లైనయాగాదికంబు లిష్టంబులు దేవతాలయవనకూపతటాకప్రముఖంబులు పూర్తంబులు ప్రవృత్తికర్మంబున దేహంబు విడిచి దేహాంతరారంభంబు నొందుదేహి హృదయాగ్రంబు వెలుంగ వాని

తోడ నింద్రియంబులం గూడి ధూమసూక్ష్మయుక్తుండై ధూమాదక్షిణాయన
కృష్ణపక్షరాత్రి దర్శంబులవలన సోమలోకంబుఁ జేరి భోగావసానంబున విలీన
దేహుండై వృష్టిద్వారంబునఁ గ్రమంబున నోషధిలతాన్నశుక్లరూపంబులం
బ్రాపించి భూమియందు జన్మించు నిది పునర్భవరూపం బయినపితృమార్గంబు
నివృత్తకర్మనిష్ఠుం డయినవాఁడు జ్ఞానదీప్తంబు లయినయింద్రియంబులందుఁ
గ్రియా యజ్ఞంబుల యజించి యింద్రియంబుల దర్శనాదిసంకల్పమూలం బయిన
మనంబునందు వికారయుక్తం బయినమనంబును వాక్కునందు విద్యావిలక్షణ
యయినవాక్కును వర్ణసముదాయంబునందు వర్ణసముదాయంబును నకారాది
సర్వత్రయాత్మకం బయినయోంకారంబునందు నోంకారంబును బిందువందు
బిందువును నాదంబునందు నాదంబును బ్రాణంబునందుఁ బ్రాణంబును బ్రహ్మ
మందు నిలుప వలయును దేవమార్గం బయినయుత్తరాయణ శుక్లపక్ష దివా
ప్రాహ్ణ పూర్ణిమారాకలవలన సూర్యద్వారంబున బ్రహ్మలోకమునందుఁ జేరి
భోగావసానంబున స్థూలోపాధి యైనవిశ్వుండై స్థూలంబును సూక్ష్మంబునందు
లయించి సూక్ష్మోపాధి యైనతైజసుండై సూక్ష్మంబున గారణంబునందు లయించి
కారణోపాధి యైనప్రాజ్ఞుండై గారణంబును సాక్షిస్వరూపంబునందు లయించి
తురీయుండై సూక్ష్మలయంబునందు శుద్ధాత్ముండై యివ్విధంబున ముక్తుండగును.

ఆ. అమరనిర్మితంబు లై యొప్పుపితృదేవ, సరణు లెవ్వఁ డెఱుఁగు శాస్త్రదృష్టి
నట్టివాఁడు దేహి యై మోహమున నొందఁ, డతిశయించి బుద్ధి ననఘనాథ.

వ. వినుము దేహాదులకుఁ గారణత్వంబున నాదియందును నవధిత్వంబున నంతమం
దును గలుగుచు బహిరంగంబున భోగ్యంబును నంతరంగంబున భోక్తయుఁ
బరంబున నపరంబును జ్ఞానంబున జ్ఞేయంబును వచనంబున వచ్యంబును నప్రకా
శమునఁ బ్రకాశంబును నైనవస్తువునకు వేఱొండు లేదు ప్రతిబింబాదికంబు వస్తు
త్వంబునం జేసి వికల్పితంబై తలంపంబడుభంగి నైంద్రియకం బైనసర్వంబును నర్థ
త్వంబున వికల్పితం బయి తోఁచుం గాని పరమార్థంబు గాదు దేహాదికంబులు
మిథ్యాత్మకంబులు వానికి హేతువు లయినక్షితిప్రముఖంబులకును మిథ్యా
త్వం బగుట సిద్ధంబు పరమాత్మకు నవిద్యచేత నెంతదడవు వికల్పంబు దోఁచు
నంతదడవును భ్రమంబునుం దోఁచు నవిద్యానివృత్తి యైన సర్వంబును
మిథ్య యని శాస్త్రవిధినిషేధంబులు కలలోపల మేలు గన్నతెఱం గగు
భావాద్వైత క్రియాద్వైత ద్రవ్యాద్వైతంబులు మూఁడు గల వందుఁ బటతంతు
న్యాయంబునఁ గార్యకారణంబులందు వస్త్వేకత్వాలోచనంబు సేసి విక
ల్పంబు లే దని భావించుట భావాద్వైతంబు మనోవాక్కాయకృతంబు
లైనసర్వకర్మంబులను ఫలభేదంబు సేయక పరబ్రహ్మార్పణంబు సేయుట
క్రియాద్వైతంబు పుత్రమిత్రకళత్రాదిసర్వప్రాణులకుం దనకును దేహంబునకుం

బంచభూతాత్మకతంబున భోక్త యోక్తృం డనుపరమార్థత్వంబును సర్వకామం బులయెడ నాసక్తిదృష్టిఁ జేయుట క్రియాద్వైతంబు. నేర్పునాత్మతత్త్వానుభవం బున నర్థైకత్వక్రియఁబును విలోకించి వస్తుభేదబుద్ధియుఁ గర్మభేదబుద్ధియు స్వకీయపరకీయబుద్ధియు స్వప్నంబులుగాఁ దలంచి ముని యైనవాఁడు మానవలయు.

క. జనములు వేయు నేటికి, వేదోక్తవిధిం జరించువిబుధుండు గృహాముం
దాదరమున నారాయణ, పాదంబులు గొలిచి ముక్తిపదమునఁ గేఁగున్. 470

శా. భూపాలోత్తమ మీరు భక్తిగరిమన్ముక్తిసరోజేక్షణ
శ్రీపాదాంబుజయుగ్మమర్చనయుతులై సేవించి కాదే మహా
పాపవ్రాతంబులోనఁ జిక్కక సమస్తప్రాణకోటిన్ జితులై
యేపారంగ సుఖంబు సేసితిరి దేవేంద్రప్రభావంబునన్. 471

నారదునిపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

వ. వినుము పోయినమహాకల్పంబునందు గంధర్వులలోన నుపబర్హణుం డనువాఁడ గంధర్వుండ నైననేను సౌందర్యమాధుర్యగాంభీర్యాదిగుణంబుల సుందరీజనప్రియుండ నై క్రీడించుచు నొక్కనాఁడు విశ్వసృష్ట లైన బ్రహ్మలు దేవసత్రమనియెడియాగంబులోన నారాయణకథలు గానంబు సేయుకొఱకు నప్సరోజనులను గంధర్వులనుం జీరిన. 472

ఆ. క్రతువులోని కేఁగి గంధర్వగణములోఁ, గలసి పోయి విష్ణుగాథ లెల్లఁ
గొన్ని పాడి సతులఁ గూడి మోహితుండనై, తెఁగి చనితి సంతఁ ధరణినాథ.

క. వారిజగంధులపొత్తున, వారం గైకొనక తెలఁగి వచ్చిన బుద్ధిన్
వా రెఱిఁగి శాప మిచ్చిరి, వారింపఁగ రానిరోషవశమున నధిపా. 474

ఆ. పంకజాక్షు నిచటఁ బాడక కామినీ,గణముఁ గూడి చనిన కల్మషమున
దగ్ధకాంతి వగుచు ధరణీతలంబున, శూద్రజాతికి సుతుఁడ వగుము. 475

వ. అని యిట్లు విశ్వస్రష్టలు శపించిన నొక్కబ్రాహ్మణదాసికిఁ బుత్త్రుండ నై జన్మించి యందు బ్రహ్మవాదు లయినపెద్దలకు శుశ్రూష సేసినభాగ్యంబున నిమ్మహాకల్పంబునందు బ్రహ్మపుత్త్రుండ నై జన్మించితి. 476

ఆ. కౌశలమున మోక్షగతికి గృహస్థుఁడే, ధర్మ మాచరించి తగిలి పోవు
నట్టిధర్మ మెల్ల నతివిశదంబు గాఁ, బలుకఁబడియె నీకు భవ్యచరిత. 477

మ. అఖిలాధారుఁ డజాదిదుర్లభుఁడు బ్రహ్మం బైనవిష్ణుండు నీ
ముఖమున్ దర్శితుఁడై నివాసగతుఁడై మర్త్యాకృతిన్ సేవ్యుఁడై
సఖుఁడై చారకుఁడై మనోదయితుఁడై సంబంధియై మంత్రియై
సుఖదుం డయ్యె భవన్మహామహిమ దాఁ జోద్యంబు ధాత్రీశ్వరా. 478

వ. అని యిట్లు నారదుండు సెప్పినవృత్తాంతంబంతయు విని ధర్మనందనుండు ప్రేమవిహ్వలుండై వాసుదేవునిం బూజించె వాసుదేవధర్మనందనులచేతఁ బూ

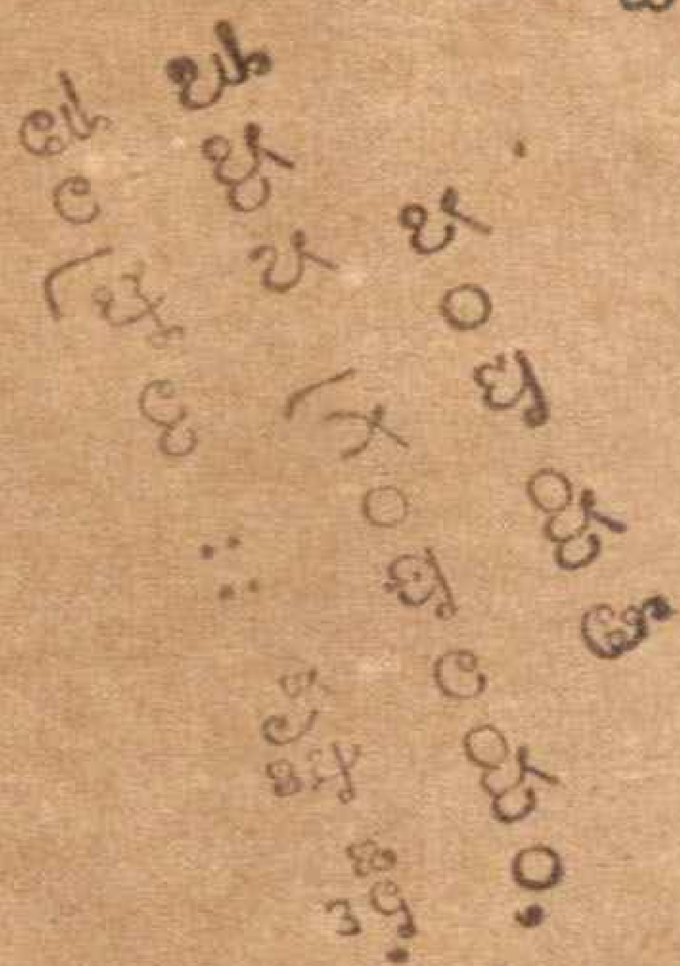
జితుండై నారదమునియు దేవమార్గంబునం జనియె నని శుకయోగీంద్రుండు పాండవపౌత్త్రునకుం జెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పిన. 479

క. రాజీవసదృశలోచన, రాజీవభవాదిదేవ రాజివినుత వి
భ్రాజితకీర్తిలతావృత, రాజీవభవాండభాండ రఘుకులతిలకా. 480

మాలిని. ధరణిదుహితృరంతా ధర్మమార్గానుగంతా
నిరుపమనయవంతా నిర్జరారాతిహంతా
గురుబుధసుఖకర్తా కుంభినీచక్రభర్తా
సురభయపరిహర్తా సూరిచేతోవిహర్తా. 481

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్త్రసహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగవతం బనుమహాపురాణంబునందు ధర్మనందనునకు నారదుండు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులపూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పుటయు హిరణ్యకశిపుదితిసంవాదంబును సుయజ్ఞోపాఖ్యానంబును యమసల్లాపంబును బ్రహ్మవరలాభగర్వితుం డైనహిరణ్యకశిపుచరిత్రంబును బ్రహ్లాదవిద్యాభ్యాసకథయును బ్రహ్లాదహిరణ్యకశిపులసంవాదంబును బ్రహ్లాదువచనంబు ప్రతిష్ఠింప హరి నరసింహరూపంబున నావిర్భవించి హిరణ్యకశిపుని సంహరించి ప్రహ్లాదునకు నభయం బిచ్చి నిఖిలదేవతానివహ ప్రహ్లాదాదిస్తూయమానుం డై తిరోహితుం డగుటయుఁ ద్రిపురాసురవృత్తాంతంబును నీశ్వరుండు ద్రిపురంబుల దహించుటయు వర్ణాశ్రమధర్మవివరణంబును బ్రహ్లాదాజగరసంవాదంబును స్వధర్మప్రవర్తకుం డగుగృహస్థుండు ముక్తుం డగుమార్గంబు నారదుండు ధర్మజునకుఁ దెలుపుటయు నారదునిపూర్వజన్మవృత్తాంతంబును నను కథలం గలసప్తమస్కంధము. 482

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA120B161
పుస్తకం పేరు	శ్రీ మదాంధ్ర మహాభాగవతము 02
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	675
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	B, 4, 80B, 536B
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినవది	Aswini
పేజీలు విడదీసినవది	Thasin
స్కాన్ చేసినవది	Mounika ROHITH
పరీక్ష చేసినవది	
పేజీలు సరిచూసినవది	
బైండింగు చేసినవది	
ప్యాకింగు చేసినవది	
పరిస్థితి	good